

प्राकृत ग्रन्थ परिषद् ग्रन्थमाला
ग्रन्थाङ्क : ५

आचार्यश्रीनेमिचन्द्रसूरिग्रथितः

आख्यानकमणिकोशः

श्रीमदाम्रदेवसूरिसन्दृब्धया वृत्त्या समलङ्कृतः ।

प्राकृत ग्रन्थ परिषद्
अहमदाबाद

Prakrit Text Society Series No. 5

General Editors
V. S. AGRAWALA
DALSUKH MALVANIA

ĀCĀRYA NEMICANDRA'S
ĀKHYĀNAKAMANIKOŚA

WITH
ĀCĀRYA ĀMRADEVA'S COMMENTARY

Edited By
MUNI SHRI PUNYAVIJAYAJI

PRAKRIT TEXT SOCIETY
AHMEDABAD

2005

Published by
RAMNIK SHAH
Secretary
PRAKRIT TEXT SOCIETY
Shree Vijay-Nemi suriswarji
Jain Swadhyay Mandir
12, Bhagatbaug Society,
Sharada Mandir Road, Paldi,
Ahmedabad-380007.
Phone : 079 - 26622465

Reprint-January-2005

Price : Rs. 300/-

Copy : 550

Available from :

1. MOTILAL BANARASIDAS, Nepali Khapra, Post Box 75, VARANSI
2. CHAUKHAMBHA VIDYABHAVAN, Chawk, VARANASI.
3. SARASWATI PUSTAK BHANDAR, Ratanpole, Ahmedabad-1
4. PARSVA PUBLICATION, Relief Road, Ahmedabad-1

Printed By :
MANIBHADRA PRINTERS
12, Shayona Estate, Dudheswar Road,
Shahibaug, Ahmedabad-380 004.
Phone : 079 - 25626996

प्राकृत ग्रंथ परिषद् ग्रन्थाङ्क : ५

आचार्यश्रीनेमिचन्द्रसूरिग्रथितः

आख्यानकमणिकोशः

श्रीमदाप्रदेवसूरिसन्दृब्धया वृत्त्या समलङ्कितः ।

संशोधकः सम्पादकश्च

मुनिपुण्यविजयः

[जिनागमरहस्यवेदि-जैनाचार्यश्रीमद्विजयानन्दसूरिवर (प्रसिद्धनाम श्रीआत्मारामजीमहाराज)शिष्यरत्न-
प्राचीनजैनभाण्डागारेद्वारकप्रवर्तकश्रीकान्तिविजयान्तेवासिनां श्रीजैनआत्मानन्दग्रन्थमालासम्पादकानां
मुनिवरश्रीचतुरविजयानां विनेयः]

प्राकृत ग्रन्थ परिषद्

अहमदाबाद

वीरसंवत् : २५३१

विक्रमसंवत् : २०६१

इस्वीसन् : २००५

प्रकाशक :

रमणीक शाह

सेक्रेटरी,

प्राकृत टेक्स्ट सोसायटी

श्री विजयनेमिसूरीश्वरजी जैन स्वाध्याय मंदिर

१२, भगतबाग सोसायटी, शारदा मंदिर रोड,

पालडी, अहमदाबाद-३८०००७.

फोन : ०७९ - २६६२२४६५

पुनःमुद्रण-अप्रिल-२००५

मूल्य रु. ३००/-

मुद्रक :

माणिभद्र प्रिन्टर्स

१२, शायोना एस्टेट, दूधेश्वर रोड,

शाहीबाग, अहमदाबाद-३८० ००४

फोन : ०७९ - २५६२६९९६,

वयोवृद्ध साध्वी श्री रत्नश्रीजी

प्रकाशकीय

स्व. आगमप्रभाकर पू. मुनिराज श्री पुण्यविजयजी म.सा. द्वारा संपादित **संवृत्तिक आख्यानकमणिकोश** का पुनःमुद्रण प्रकाशित करते हुए हमें आनंद हो रहा है।

मूल आख्यानकमणिकोश प्रसिद्ध उत्तराध्यन-सुखबोधा वृत्ति के रचयिता बृहद्गच्छीय श्री नेमिचन्द्रसूरि विरचित ५३ गाथाओं की रचना है, जो उन्होंने वि.सं. ११२९-११३९ (ई.स. १०७३-१०८३) के मध्य रची थी। बृहद्गच्छके ही जिनचन्द्रसूरि-शिष्य आम्रदेवसूरिने उस पर वि.सं. ११९० (ई.स. ११३४) में गुजरात के धवलकपुर (धोळका) में १४००० श्लोकप्रमाण विस्तृत पद्यबद्ध वृत्ति रची थी। वृत्ति भाषा, इतिहास, शैली, कथारस एवं सांस्कृतिक सामग्री की दृष्टि से अत्यंत महत्त्वपूर्ण है। प्रस्तुत प्रकाशन में मूल और वृत्ति दोनों समाविष्ट हैं।

प्राकृत ग्रन्थ परिषद् ने ई.स. १९६२ में इस ग्रन्थ का प्रकाशन किया था। कई वर्षों से ग्रन्थ अप्राप्त हो चुका था। परम पूज्य आचार्यश्री मुनिचन्द्रसूरिजी म. सा. ने पुनःमुद्रण की प्रेरणा के साथ ग्रंथगत अशुद्ध स्थानों को शुद्ध करके अंतिम प्रेसकोपी बनवाकर हमें दी अतएव हम उनके अत्यंत आभारी हैं। परमपूज्य आचार्यश्री नरचन्द्रसूरिजी म.सा. तथा प.पू. मुनिश्री धर्मतिलकविजयजी म.सा. ने संस्था के प्रति जो स्नेह एवं सद्भाव प्रदर्शित किया है तथा प्रकाशन कार्य में सहाय करने के लिए विविध संस्थाओं को प्रेरित किया है उसके लिए हम उनके ऋणी रहेंगे। प्रस्तुत ग्रंथ के पुनःमुद्रण में आर्थिक सहाय दाता श्री झालावाड जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक तपागच्छसंघ-सुरेन्द्रनगर के प्रति आभार प्रदर्शित करते हुए हमें खुशी होती है।

पुनःमुद्रण कार्य अच्छी तरह संपन्न करने के लिए माणिभद्र प्रिन्टींग प्रेस के श्री कनुभाई भावसार को धन्यवाद।

अहमदाबाद

- रमणीक शाह

अक्षयतृतीया, सं. २०६१

गंथसमप्पणं

दुहओ जीए पुत्तो देहेणं चेव तह य धम्मेणं ।
नामेण पुण्णविजओ अहयं सगसट्ठिवारिसिओ ॥ १ ॥
रयणत्तयइद्दाए समणीरयणेसु पत्तलेहाए ।
सिरिरयणसिरीवरणामिगाएँ समणीएँ जणणीए ॥ २ ॥
तेसीईवरिसाए तीए करकमलकोसगब्भम्मि ।
किंची धम्मवयारं सुमरंतो किंचि रागजुओ ॥ ३ ॥
किंची बालयभावं अणुहवमाणो य किंचि निरवेक्खो ।
सावेक्खो वि य किंची किंची किंची तहा बहुहा ॥ ४ ॥
अक्खणयमणिकोसं अप्पेऊणं अणप्पमोयजुओ ।
अप्पाणंदणिमग्गो कयत्थयं किंचि मञ्जेमि ॥ ५ ॥
तं जयउ जए जणणीपयं पयासं पयामपयरिसओ ।
जस्स पहावं च इमे महपुरिसा पायडंति फुडं ॥ ६ ॥—
धम्मजणणि त्ति काउं महतरियं जाइणिं न पम्हुट्ठो ।
सिरिहरिभद्दो सूरी पए पए नामगाहेणं ॥ ७ ॥
देहजणणीएँ वच्छल्लुयं कलेऊण गेहवासम्मि ।
जा जणणी ताव ठिओ सिरिवीरो चरमतित्थयरो ॥ ८ ॥

ग्रंथसमर्पण

मैं देह और धर्मसे जिनका पुत्र हूँ, उन श्रमणीसंघमें चमकती हुई, त्रिरत्नोंसे समृद्ध ८३ वर्षीया श्रमणी रत्नश्री के करकमलोंमें, उनके द्वारा कृत धर्मोपकारका कुछ स्मरण, पुत्रसुलभ माताके प्रति कुछ राग, बालभावका कुछ अनुभव, एवं सापेक्ष-निरपेक्षभावमें दोलायमान होता हुआ, न जाने किस-किस भावका अनुभव करता हुआ अत्यन्त हर्षाविष्ट व आत्मानन्दमें निमग्न हो कर ६७ वर्षीय पुण्यविजय इस आख्यानकमणिकोशको अर्पण करके कुछ कृतार्थताका अनुभव करता हूँ ।

अपनी धर्मजननी होनेके कारण आचार्य हरिभद्र पद पद पर याकिनी महत्तराको याद करते थे । भगवान् महावीरने देहजननीके वात्सल्यकी यादमें जब तक जननी जीती रही गृहस्थभावको, नहीं छोड़ा । इस प्रकार इन महापुरुषोंने जिस जननीपदके प्रभावको प्रकाशित किया है वह जननी-पद अत्यन्त प्रकर्षके साथ प्रकाशित हो कर विजयी हो ।

PREFACE

The current of Indian literature has flown into three main streams, viz., Sanskrit, Pāli and Prakrit. Each of them witnessed an enormous range of creative activity. Sanskrit texts ranging in date from the Vedic to the classical period and belonging to almost all branches of literature have now been edited and published for more than a century beginning with the magnificent edition of the R̥gveda by Prof. Max Muller. The Pāli literature devoted almost exclusively to the teaching and religion of the Buddha was even more lucky in that the Pāli Text Society of London planned and achieved comprehensive publication in a systematic manner. Those editions of the Pāli Vinaya, Sutta and Abhidhamma Pitakas and their commentaries are well known all over the world.

The Prakrit literature presents an amazing phenomenon in the field of Indian literary activity. Prakrit as a dialect may have had its early beginnings about the seventh century B. C. from the time of Mahāvira, the last Tirthāṅkara who reorganised the Jaina religion and church in a most vital manner and infused new life into all its branches. We have certain evidence that he, like the Buddha, made use of the popular speech of his times as the medium of his religious activity. The original Jaina sacred literature or canon was in the Ardhamāgadhī form of Prakrit. It was compiled sometime later, but may be taken to have retained its pristine purity. The Prakrit language developed divergent local idioms of which some outstanding regional styles became in course of time the vehicle of varied literary activity. Amongst such Śauraseni, Mahārāṣṭrī and Pāṣācī occupied a place of honour. Of these the Mahārāṣṭrī Prakrit was accepted as the standard medium of literary activity from about the first century A. D. until almost to our own times. During this long period of twenty centuries a vast body of religious and secular literature came into existence in the Prakrit languages. This literature comprises an extensive stock of ancient commentaries on the Jaina religious canon or the Āgamic literature on the one hand, and such creative works as poetry, drama, romance, stories as well as scientific treatises on Vyākaraṇa, Kosha, Chhanda etc. on the other hand. This literature is of vast magnitude and the number of works of deserving merit may be about a thousand. Fortunately this literature is of intrinsic value as a perennial source of Indian literary and cultural history. As yet it has been but indifferently tapped and is awaiting proper publication. It may also be mentioned that the Prakrit literature is of abiding interest for tracing the origin and development of almost all the New-Indo-Aryan languages like Hindī, Gujarātī, Marāṭhī, Punjābī, Kāśmirī, Sīndhī, Baṅgālī, Uṛiyā, Āssāmeṣe, Nepālī. A national effort for the study of Prakrit languages in all aspects and in proper historical perspective is of vital importance for a full understanding to the inexhaustible linguistic heritage of modern India. About the eighth century the Prakrit languages developed a new style known as Apabhraṃśa which has furnished the missing links between the Modern and the Middle-Indo-Aryan speeches. Luckily several hundred Apabhraṃśa texts have been recovered in recent years from the forgotten archives of the Jaina temples.

With a view to undertake the publication of this rich literature some co-ordinated efforts were needed in India. After the attainment of freedom, circumstances so moulded themselves rapidly as to lead to the foundation of a society under the name of the Prākṛit Text Society, which was duly registered in 1952 with the following aims and objects :

- (1) To prepare and publish critical editions of Prākṛit texts and commentaries and other works connected therewith.
- (2) To promote studies and research in Prākṛit languages and literature.
- (3) To Promote studies and research of such languages as are associated with Prākṛit.
- (4) (a) To set up institutions or centres for promoting studies and research in Indian History and Culture with special reference to ancient Prākṛit texts.

- (b) To set up Libraries and Museums for Prākṛit manuscripts, paintings, coins, archaeological finds and other material of historical and cultural importance.
- (5) To preserve manuscripts discovered or available in various Bhandars throughout India, by modern scientific means *inter alia* photostat, microfilming, photography, lamination and other latest scientific methods.
- (6) To manage or enter into any other working arrangements with other Societies having any of their objects similar or allied to any of the objects of the Society.
- (7) To undertake such activities as are incidental and conducive, directly or indirectly, to and in furtherance of any of the above objects.

From its inception the Prakrit Text Society was fortunate to receive the active support of His Excellency Dr. Rajendra Prasad, President, Republic of India, who very kindly consented to become its Chief Patron and also one of the six Founder Members*.

The Society has already published *Angavijjā*, *Prākṛitapaṅgalam* (Part I and II) and *Cauppannama-hapurisacariya*. And now we have great pleasure in publishing the critical edition of *Ākhyānakamanikośa* of Nemicaṇḍra with the Commentary of Āmradeva. We are very much thankful to Rev. Muni Shri Punyavijayaji for his generosity to undertake the editing of this work and to Dr. U. P. Shah for writing the Introduction.

The programme of work undertaken by the Society involves considerable expenditure, towards which liberal grants have been made by the following Governments :—

Government of India	Rs. 10,000	Madras	Rs. 25,000
„ Assam	Rs. 12,500	Mysore	Rs. 5,000
„ Andhra	Rs. 10,000	Orissa	Rs. 12,500
„ Bihar	Rs. 10,000	Punjab	Rs. 25,000
„ Delhi	Rs. 5,000	Rajasthan	Rs. 15,000
„ Hyderabad	Rs. 3,000	Saurashtra	Rs. 1,250
„ Kerala	Rs. 5,000	Travancore-Cochin	Rs. 2,500
„ Madhya Pradesh	Rs. 22,500	Uttar Pradesh	Rs. 25,000
„ Madhya Bharat	Rs. 10,000	West Bengal	Rs. 5,000
		Maharashtra	Rs. 5,000

To these have been added grants made by the following Trusts and individual philanthropists:—

Sir Dorabji Tata Trust	Rs. 10,000	Shri Girdharlal Chhotalal	Rs. 5,000
Seth Lalbhai Dalpatbhai Trust	Rs. 20,000	Shri Tulsidas Kilachand	Rs. 2,500
Seth Narottam Lalbhai Trust	Rs. 10,000	Shri Laharchand Lalluchand	Rs. 1,000
Seth Kasturbhai Lalbhai Trust	Rs. 8,000	Shri Naharchand Lalluchand	Rs. 1,000
Shri Ram Mills, Bombay	Rs. 5,000	Navjivan Mills	Rs. 1,000

The Society records its expression of profound⁹ gratefulness to all these donors for their generous grants-in-aid to the Society. The Society's indebtedness to its Chief Patron Dr. Rajendra Prasad has been of the highest value as he has been a constant source of guidance and inspiration in its work.

Varansi

26th Februari 1962.

VASUDEVA S. AGRAWALA,

DALSUKH MALVANIA,

General Editors.

*Other Founder Members are—Shri Muni Punyavijayji, Acharya Vijayendra Suri, V. S. Agrawala, Shri Jainendra Kumar and Shri Fatechand Belaney.

ग्रन्थानुक्रमः

प्रस्तावना (सम्पादकीय)	१-१५
Introduction : Dr. U. P. Shah	1-30
संवृत्तिकस्य आख्यानक्रमणिकोशस्य विषयानुक्रमः	१-३७०
मङ्गलमभिधेयादिप्ररूपणं च ।	१-२
दानादिधर्मोपदेशः ।	२-३
१. बुद्धिवर्णनाधिकारः ।	३-१७
औत्पत्तिक्यादिवुद्धि-तद्विषयकदृष्टान्तानां च निर्देशः ।	३
१. औत्पत्तिकीबुद्धिविषये भरतदृष्टान्तः ।	४-७
सपत्नीमातृसमाचारकरण-शिप्रावालुकोज्जयिनीनिर्माण-एकस्तम्भप्रासादकरणा-ऽर्धमासान्तरैकमान- मेषप्रेषण-तिलमानतैलप्रेषण-मृतहस्तिमरणानिवेदनाद्यनेकप्रसङ्गमयं भरताभिधाननटपुत्ररोहकस्या- ख्यानकम् ।	४-७
२. वैनयिकीबुद्धिविषये नैमित्तिकाख्यानकम् ।	७
हस्तिपदमात्रदर्शनेन काणाक्षिहस्तिन्यारूढपुत्रगर्भवतीसधवनारोनिरूपकं जलभृतघटभेदनिमित्तेन मातृ-पुत्रसमागमफलप्ररूपकं विनीतभावासादितशिक्षस्य नैमित्तिकशिष्यस्याख्यानकम् ।	७
३. कर्मजबुद्धिविषये कर्षकाख्यानकम् ।	८
पद्माकारस्नानजग्वात्रकलाप्रशंसाश्रवणप्रमुदितस्य चौरस्य, तथा चौरनिर्देशानुसारेण व्रीहिक्षे- पणविस्मापितचौरस्य कर्षकस्याख्यानकम् । अत्र चतुर्विंशतिधान्यनामानि निर्दिष्टानि ।	८
४. पारिणामिकीबुद्धिविषयेऽभयाख्यानकम् ।	९-१७
राजगृहवर्णनं स्कन्धावारवर्णनं च ।	९
प्रसेनजिद्राज्ञो राज्यार्हकुमारपरीक्षा ।	९-१०
स्वापमानशङ्कितस्य श्रेणिकस्य गृहत्यागः ।	१०
सुनन्दा-श्रेणिकयोर्विवाहः गर्भाधानं च ।	११
श्रेणिकस्य राज्यभिषेकः, अभयकुमारजन्म च ।	१२
अभयकुमारबुद्धिरञ्जितश्रेणिककारितः सुनन्दायाः नगरप्रवेशः ।	१३
वीरजिनसमवसरणं देशना च ।	१३-१४
कृतराजगृहरोधस्याभयकुमारबुद्धिप्रपञ्चक्षुब्धस्य चण्डप्रद्योतस्य स्वनगरगमनम् ।	१४
चण्डप्रद्योतप्रेषितकृतकपटश्राविकारूपगणिकाकृतमभयकुमारापहरणम् ।	१५

अभयकुमारबुद्धिरञ्जितचण्डप्रद्योतकृतमुदयनापहरणम् । उदयनसकाशे चण्डप्रद्योतपुत्र्या वासव-
दत्तायाः सङ्गीतशास्त्राभ्यासः ।

१५

उदयनकृतं वासवदत्ताया अपहरणम् ।

१५-१६

चण्डप्रद्योतमुक्तगृहीतवणिग्वेषाभयकुमारकृतं चण्डप्रद्योतस्यापहरणम् ।

१६

२. दानस्वरूपाधिकारः ।

१७-४६

दानोपदेशो दानविषयककथानकनामनिरूपणं च ।

१७

५. धनाख्यानकम् ।

१७-२०

सार्धवर्णना वनवर्षावर्णना च ।

१८

सार्धस्थितमुनिगणासारणाविषये धनसार्धवाहस्य परितापः, मुनिभ्यो धृतदानम्, बोधिप्राप्तिश्च ।

१९

६. कृतपुण्यकाख्यानकम् ।

२०-२४

मुनिदानप्रभावत उपाज्जितपुण्यस्य गोपालस्यानन्तरभवे श्रेष्ठिगृहे कृतपुण्यनामत्वेन जन्म ।

२०

कृतपुण्यस्य वसन्तसेनागणिकामन्दिरगमनं जननी-जनकयोर्मरणं सर्वद्रव्यक्षयानन्तरमकाकृतं गृह-
निष्कासनं च ।

२१

कृतपुण्यस्यार्थोपाज्जनाय प्रस्थानम् । महिमाभिधानश्रेष्ठिपत्न्या कारितः कृतपुण्यस्यापहारः, विध-
वस्तुषाचतुष्कस्वीकारार्थं महिमाभ्यर्थितेन तेन तत्र वसनं च ।

२२

कृतपुण्यसमुत्पादितस्तुषापुत्र्या महिमया कृतं कृतपुण्यस्य गृहनिष्कासनं स्वगृहगमनं च । महिमा-
स्तुषामोदकान्तःस्थापितजलकान्तमणिप्रभावसेचनकगजमोचनप्रसङ्गतः श्रेणिकराजपुत्रि-कृत-
पुण्ययोर्विवाहः । अभयकुमारबुद्ध्या चतसृगामपि सपुत्राणां महिमास्तुषाणां कृतपुण्यगृहागमनम् ।

२३-२४

७. द्रोणाख्यानकम् ।

२४-३०

मुनिदानप्रभावतो द्रोणकर्मकरस्थानन्तरभवे दुष्प्रसहराज्ञः पुत्रत्वेन जन्म, कुरुचन्द्रनामकरणं च ।

२५

केसरा-वसन्तदेवयोः स्नेहसम्बन्धः । अन्यस्मै दत्तायाः केसराया लघोत्सवं ज्ञात्वाऽऽत्मघातो-
घतस्य वसन्तदेवस्य कामपालकृता रक्षा । केसरा-वसन्तदेवयोः कामदेवमन्दिरे पाणिग्रहणं
पलायनं च ।

२६-२९

पलायितयोर्मन्दिरा-कामपालयोर्गजपुरगतकेसरा-वसन्तदेवाभ्यां सह मेलापकः ।

२९

शान्तिजिनसमवसरणं कुरुचन्द्र-वसन्तदेव-कामपाल-केसरा-मन्दिराणां प्रव्रज्याग्रहणं च ।

२९-३०

८. शालिभद्राख्यानकम् ।

३०-३५

सङ्गमकगोपालस्य मुनिदानप्रभावतोऽनन्तरभवे राजगृहस्थगोभद्रश्रेष्ठिजायाभद्राकुक्षानुपपन्नस्य
शालिभद्रनामकरणं गोभद्रश्रेष्ठिपञ्चत्वं च ।

३०

गोभद्रदेवेन प्रत्यहं शालिभद्राय विविधभोगद्विसमर्पणम् । भद्राकृतं कम्बलरत्नक्रयणं च ।

३१

श्रेणिकस्य शालिभद्रप्रासादगमनं शालिभद्रस्य खेदश्च ।

३२

धर्मधोषमुनिदेशना भद्रा-शालिभद्रयोरासक्ति-विरक्तिप्रतिपादकः संवादश्च ।

३३

धन्यस्य वैराग्यः, वर्द्धमानजिनसमवसरणम्, वीरजिनस्तुतिः, धन्य-शालिभद्रयोः प्रव्रज्याग्रहणं च ।
धन्य-शालिभद्रयोरनशनप्रतिपत्तिर्देवलोकगमनं भद्राविलापश्च ।

३४

३५

९. चक्रचराख्यानकम् ।

३६

प्रतिगृहभिक्षाटनशीलस्य लब्धसुरभिघृत-गुडयुक्तसक्तुपिण्डयुगलस्य भोजनसमयागतमासोपवासि-
मुनिप्रतिलाभितैकसक्तुपिण्डस्य मुनिप्रतिलाभनानन्तरगृहान्तःपतितहिरण्यवृष्टिप्राप्तर्द्धेश्वकचराख्य-
द्विजस्याख्यानकम् ।

३६

१०. चन्दनार्याख्यानकम् ।

३६-३८

कौशाम्यां धनावहश्रेष्ठिना वसुमत्या मूल्येन क्रयणम्, पुत्रित्वेन पालनम्, चन्दनानामकरणं च ।
चन्दनोपरिकुशङ्कितया धनावहभार्यया मूलया कृतचन्दनाया अपवरकक्षेपः, वर्द्धमानजिनपारणकं च ।
दिव्यवृष्टिः, चन्दनायाः प्रव्रज्या निर्वाणं च ।

३६

३७

३८

११. मूलदेवाख्यानकम् ।

३८-४३

नागरिककथनकुपितकुसुमशेखरनृपापमानितस्य मूलदेवस्य नगरत्यागः, वामनरूपकरणम्, उज्ज-
यिनीगतस्य च देवदत्तागणिकापरिचयश्च ।

३९

देवदत्ताकृतं अचल-मूलदेवयोः स्नेहपरीक्षणम् ।

४०

अचलापमानितमूलदेवस्योज्जयिनीत्यागः, सुद्वड(निर्घृगशर्म)ब्राह्मणद्वितीयस्य मूलदेवस्याटवीस-
मुलङ्घनं च ।

४१

मूलदेवस्य मासोपवासिमुनिभक्तदानरञ्जितदेवतासकाशाद् वरप्राप्तिः, दैवज्ञपुत्रीपरिणयनम्,
चौर्यापराधादिष्टवधशिक्षस्यापि वेनातटनगरराज्यप्राप्तिश्च ।

४२

देवदत्ताया वेनातटे आनयनम् । पर्यन्ते मूलदेवस्य देवलोकगमनं च ।

४३

मुनिभ्योऽमनोज्ञाशनादिप्रतिलाभने दुःखप्रचुरसंसारभ्रमणविषयकनागश्रयाख्यानकसूचा ।

४३

१२. नागश्रीब्राह्मण्याख्यानकम् ।

४३-४६

गृहागतमासोपवासिधर्मरुचिमुनये नागश्रिया कटुविषतुम्बिदानम्, विषतुम्बिपरिष्ठापनमाविजीवव-
धविमर्षणजातकारुण्यस्य धर्मरुचिमुनेर्विषतुम्बिभक्षणं विषावेगपीडासम्यक्सहनं देवलोकगमनं च ।
ऋषिघातिन्या नागश्रिया लोकनिन्दा षोडशरोमोत्पत्तिः, अनेकशो नरक-तिर्यग्गतिगमनानन्तरं
चम्पानगरीवास्तव्यसागरदत्तश्रेष्ठिभार्याभद्राकुक्षिसम्भवः, जन्म, सुकुमालिकानामकरणं सागरकेण
सह विवाहश्च ।

४३-४४

सुकुमालिकास्पर्शजनितदाहसागरकृतः सुकुमालिकापरित्यागः । पुनःपरिणीतायाः सुकुमालि-
कायास्तथैव स्पर्शजनितदाहेन द्रमकेण परिहरणम् ।

४५

सुकुमालिकायाः प्रव्रज्याग्रहणं तपश्चरणं सनिदानमरणं देवलोकगमनं च । ततो द्रौपदीभवविज्ञापनम् ।

४६

३. शीलमाहात्म्यवर्णनाधिकारः ।

४६-६७

शीलमाहात्म्यं शीलविषयकाख्यानकनामनिरूपणं च ।

४६

१३. दवदन्त्याख्यानकम् ।

४६-५६

दवदन्तीजन्म, स्वयंवरमण्डपवर्णनं च ।

४७

दवदन्त्याः स्वयंवरणम्, युद्धवर्णनम्, युद्धोपशमनम्, नलकुमार-दवदन्त्योर्विवाहश्च ।

४८

दवदन्तीसहितस्य नलकुमारस्य कोशलानगरीप्रवेशः, प्रवेशोत्सववर्णनम्, नलपितृप्रव्रज्या, लघु-
भ्रातृकुम्बरेण सह दूतरमणे नलस्य पराजयश्च ।

४९

दूतपराजितराज्यस्य सपत्नीकस्य नलस्य कोशलपरित्यागः ।

५०

वनमध्ये प्रसुप्तां दवदन्तीं विहायैकाकिनो नलस्य प्रयाणं सुप्तविबुद्धाया दवदन्त्या नलादर्शने
विलापश्च ।

५१-५२

समुत्तीर्णश्चापद-राक्षसादिभयाया दवदन्त्या ऋतुपर्णराजभवनेऽवस्थानम् ।

५२-५३

दवदन्त्याः पितृगृहगमनम् । पितृदेवप्रदत्तगुटिकाप्रभावतो नलस्य रूपपरावर्तः, हुण्डिकनाम-
धारिणो नलस्य दधिपर्णराजभवने मूढत्वेनावस्थानम्, ज्ञातवृत्तान्तेन भीमरथराज्ञाऽलीकस्वयंवर-
मण्डपच्छन्नामन्त्रितस्य सहुण्डिकसूदस्य निपथराज्ञः कुण्डिनपुरागमनं च ।

५४

नलस्य मूलरूपेण प्रकटीभवने राज्यप्राप्तिश्च जिनसेनसूरिदेशनाश्रुतपूर्वभवयोर्नल-दवदन्त्योः
प्रव्रज्याग्रहणं देवलोकगमनं च ।

५५-५६

१४. सीताख्यानकम् ।

५७-६१

रामचन्द्रादीनां वनवासः, सीतापहरणं च ।

५७

रावणपराजयः, रामचन्द्रादीनामयोध्याऽऽगमनं च ।

५८

लोकापवादभीतरामचन्द्रपरित्यक्तायाः सीतायाः स्वकीयपितृस्वसृजवज्रजङ्गमगृहावस्थानम्, पुत्रयुग-
लोत्पत्तिः, पुनरयोध्याऽऽगमनं च ।

५९

स्वशुद्धयर्थं सीताया अग्निप्रवेशः, प्रव्रज्या देवलोकगमनं च ।

६०-६१

१५. रोहिण्याख्यानकम् ।

६१-६५

रोहिणीनामकस्त्वपत्नोप्रेरितस्य धनावहश्रेष्ठिनो धनार्जनार्थं सिंहलद्वीपगमनम् । रोहिणीरूपमोहित-
नन्दराज्ञो कामपीडा ।

६१-६२

अनुरक्त-विरक्तनारीपरीक्षा । रागान्धनन्दनस्य प्रच्छन्नं रोहिणीगृहगमनम् । रोहिणीकृतशीलोप-
देशप्रतिबुद्धनन्दराज्ञः पश्चात्तापो रोहिणीपुरतः क्षमाप्रार्थना च । क्रमेण धनावहश्रेष्ठ्यागमनम्,
पुत्रोत्पत्तिः, रोहिण्या देवलोकगमनं च ।

६३-६५

१६. सुभद्राख्यानकम् ।

६५-६७

सुभद्रा-बुद्धदासयोर्विवाहः ।

६५

सुभद्राया उपरि मिथ्यादुश्चरितकलङ्कारोपः, देवकृतसान्निध्यात् शुद्धिर्वर्णवादश्च ।

६६-६७

४. तपोमाहात्म्यवर्णनाधिकारः ।

६८-८०

तपोविषयकोपदेशः तपोविषयकाख्यानकनामनिरूपणं च ।

६८

१७. वीरचरिताख्यानकम् । ६८
वर्द्धमानजिनविधितपश्चरणसूचामात्रम् ।
१८. विसल्लाख्यानकम् । ६८-६९
पुण्यवसुनामकभृत्यापहतायाः प्रज्ञप्तिदेव्यरण्यप्रक्षितायाश्चानङ्गसरागजकुमार्या दुष्करतपोऽनुष्ठानम्,
तपःप्रभावादेवलोकगमनम्, ततश्च्युताया विसल्लानामकराजकन्याभवनिर्दर्शनं च ।
१९. शौर्याख्यानकम् । ६९-७१
गर्भाधान-जन्मानन्तरमृतजनक-जननीकस्य दुर्गतकुरूपब्राह्मणपुत्रस्य मुन्युपदेशेनात्मघातोपरमः
प्रव्रज्याग्रहणं च । प्रव्रज्यानन्तरं नन्दिपेणमुनिनामकस्य तस्यानेकविधतपश्चरणमङ्गादिश्रुताध्ययनं च । ६९
वैयावृत्यकरणनिश्चलस्य नन्दिपेणमुनेर्देवलोके सौधर्मन्द्रकृता प्रशंसा, तदश्रद्धानकृतश्रमणरूप-
सुरद्वयकृतं वैयावृत्यकरणविषये नन्दिपेणमुनिपरीक्षणम्, इन्द्रप्रशंसायाथातथ्यानुभवप्रकटरूपदेव-
युगलकृता नन्दिपेणमुनेः स्तवना च । अन्ते नन्दिपेणमुनेर्निदानकरणम्, देवलोकगमनम्,
ततश्च्युतस्य शौर्यपुरेऽन्धकवृष्णि-सुभद्राराश्योर्वसुदेवनामकपुत्रत्वेनोत्पत्तिश्च । ७०
गतजन्मकृतनिदानफललब्धातिशयरूपद्विबसुदेवदर्शनमुग्धनगरनारीणां विह्वलता । स्वं समुद्र-
विजयबुद्धिनिवारितनिर्गमं ज्ञात्वा वसुदेवस्य गृहत्यागः । ७१
- २०-२१. रुक्मिणी-मध्वाख्यानके । ७१-८०
गृहागतमासोपवासिमुनिनिर्भर्त्सनाकरणानन्तरमहाव्याधिग्रस्तायाः स्वजनपरित्यक्ताया लक्ष्मीमत्या
अग्निप्रवेशः, ततो गर्दभी-सूकरीभवानन्तरं भृगुकच्छे नाविकपुत्रित्वेनोत्पन्नायास्तस्या लक्ष्मीमतीभव-
निर्भर्त्सितमुनिदर्शनम्, प्रतिबोधः, श्रावकगृहावस्थानम्, उप्रतपश्चरणम्, चैत्यादिपर्युपासना
च । ततः सा देवलोकगमनानन्तरं वराडदेशाधिपभेसइराज-यशोमतीराश्यो रुक्मिणीनाम्नी पुत्री
जाता । सत्यभामाया नारदार्षि प्रत्यविनयः । ७२
नारदोत्तेजितकृष्णकृतं रुक्मिणीहरणम् । ७३
रुक्मि-जरासन्ध्याभ्यां बलदेवस्य युद्धं जयश्च । कृष्ण-बलदेव-रुक्मिणीनां द्वारिकाऽऽगमनम् । ७४
रुक्मिणीकुक्षिजन्मानन्तरं पूर्वभववैरिदेवापहतस्य प्रद्युम्नस्य कालसंवराभिधानविद्याधरराजगृहे पुत्र-
त्वेनावस्थानम्, पुत्रहरणदुःखिताया रुक्मिण्या विलापश्च । ७५
धूमकेतुवैरानुबन्धख्यापिका प्रद्युम्नपूर्वभवकथा (मधुकथा) । ७६-७७
प्रद्युम्नं प्रति कामाभ्यर्थनाभङ्गानन्तरं कपटपूकर्त्रारोज्ञीकथनकुपितकालसंवरविद्याधरेण सह प्रद्यु-
म्नस्य युद्धं जयश्च । ७८
प्रद्युम्नस्य द्वारिकागमनं शाम्बजन्म च । ७९-८०
६. भावनास्वरूपवर्णनाधिकारः । ८१-९५
भावनोपदेशकाख्यानकनामनिरूपणम् । ८१
२२. द्रमकाख्यानकम् । ८१
आनन्दकेलिमोघानगतजनसम्मर्देऽलब्धभिक्षयात एव तं जनसमूहं हन्तुं वैभारपर्वतशिलाखन-
नव्यावृतस्य तच्छिलाप्राप्तमृत्योर्द्रमकस्याशुभाध्यवसायतो नरकगतिनिवेदकमाख्यानकम् । ८१

२३. भरताख्यानकम् (अपभ्रंशभाषायाम्) । ८१-९०
 अयोध्यावर्णनम् , ऋषभजिनकेवलज्ञानं च । ८१-८२
 अष्टनवतेर्भरतभ्रातृणां प्रव्रज्या । ८३
 बाहुबलिं प्रति भरतस्य दूतप्रेषणम् । ८४
 भरत-बाहुबलियुद्धवर्णनम् । ८४-९०
 बाहुबलेर्निर्वेदः प्रव्रज्या केवलज्ञानम् , भरतस्य केवलज्ञानं च । ९०
२४. इलापुत्राख्यानकम् । ९१-९५
 इलापुत्रस्य जन्म, यौवनप्राप्तिश्च । ९१
 शरद्वर्णनम् । इलापुत्रस्य नटपुत्र्यामनुरागः । ९१-९२
 इलापुत्रस्य गृहत्यागः, नटकलाभ्यासश्च । ९३
 वंशाग्रस्थितस्येलापुत्रस्य केवलज्ञानम् , पूर्वभवकथा च । ९४-९५
६. सम्यक्त्ववर्णनाधिकारः । ९५-९७
 सम्यक्त्वफलकथनं तद्विषयककथानकनामनिरूपणं च । ९५
२५. सुलसाख्यानकम् । ९५-९७
 वीरजिनसमवसरणम् । अम्बडपरित्राजककृता सुलसायाः सम्यक्त्वपरीक्षा । ९६-९७
७. जिनबिम्बदर्शनफलाधिकारः । ९७-१०३
 जिनबिम्बदर्शनफलविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् । ९७
२६. शय्यम्भवभट्टाख्यानकम् । ९७-९९
 प्रभवसूरिकृतो जिनबिम्बदर्शनमूलकः शय्यम्भवप्रतिबोधः, शय्यम्भवप्रव्रज्या, मनकप्रव्रज्या, दश-
 वैकालिकसूत्ररचना च । ९७-९९
२७. आर्द्रककुमाराख्यानकम् । ९९-१०३
 आर्द्रकनृप-श्रेणिकनृपयोरभयकुमारा-ऽऽर्द्रककुमारयोश्च परस्परमुपहारप्रेषणम् , अभयकुमारप्रेषित-
 जिनबिम्बावलोकनेनार्द्रकुमारस्य जातिस्मरणं च । ९९-१००
 श्रीमत्या कृतं बालक्रीडायामार्द्रकमुनिवरणम् । १०१
 भगवत्तत्त्वार्द्रकमुनेर्गृहवासः पुनः प्रव्रज्याग्रहणं च । १०२
 आर्द्रकमुनिकृतपञ्चशतसामन्तप्रतिबोध-गोशालकजय-हस्तितापसप्रतिबोधाः । १०३
८. जिनपूजाफलवर्णनाधिकारः । १०४-१३
 जिनपूजाफलख्यापकाख्यानकनामनिरूपणम् । १०४
२८. दीपकशिखाख्यानकम् । १०४-७
 पूर्वभवदीपपूजोपाजितपुण्यस्य दीपशिखस्य जन्म यौवनप्राप्तिश्च । १०४
 वीणाविज्ञानेन गान्धर्वदत्तया, सर्पविषोत्तारकमन्त्रविद्यानैपुण्येन लीलावत्या, क्षीरत्नाकर्षणमन्त्रसा-
 धककापालिनिरासेन अवन्तिन्या, मन्त्रविद्याप्रयोगदर्शनेन कामलतया च सह दीपशिखस्य
 विवाहः, स्वनगरागमनम् , राज्यपालनम् , प्रव्रज्याग्रहणम् , देवलोकगमनं च । १०५-७

२९. नवपुष्पकाख्यानकम् । १०७-८
पुष्पपूजाकरणावाप्तपुण्यस्याशोकमालाकारस्यानन्तरभवे राजपुत्रत्वेन जातस्य पुण्योदयशुभफल-
प्ररूपकमाख्यानकम् ।
३०. पद्मोत्तराख्यानकम् । १०८-१३
पुष्पपूजोपार्जितपुण्यबन्धख्यापकः पद्मोत्तरस्य पूर्वभवः । पद्मोत्तरस्य जन्म । १०८-९
पद्मोत्तरस्य परिणयनम्, देवगुप्तराज्ञा सह युद्धे जयः, ऐन्द्रजालिककृताश्चर्यकारीन्द्रजालप्रयोग-
प्रेक्षणम्, सम्यक्त्वावाप्तिश्च । १०९-१२
३१. दुर्गनार्याख्यानकम् । ११३
समवसरणगच्छन्नुपादिजनमगावलोकनोद्भूतजिनभक्त्या जिनपूजार्थगृहीतपुष्पायाः समवसरणं
प्रति गच्छन्त्या जिनवन्दन-पूजाध्यवसायाया मार्गे मृतायास्ततो देवत्वं प्राप्ताया दुर्गनार्या आख्यानकम् ।
९. जिनवन्दनफलाधिकारः । ११३-२०
जिनवन्दनफलसूचकाख्यानकनामसूचनम् । ११३
३२. बकुलाख्यानकम् । ११४
सपत्नीकस्य बकुलाभिधानमालाकारस्य जिनमन्दिरकृतश्राद्धपूजाप्रकर्षावलोकनोद्भूतजिनवन्दन-
पूजाभावस्य जिनवन्दनादिप्रभावतः पुण्यानुबन्धख्यापकमाख्यानकमिदं प्रसिद्धरत्नचूडकथापूर्व-
भवरूपमाख्यानकम् ।
३३. सेदुवकाख्यानकम् । ११४-२०
वर्द्धमानजिनसमवसरणं श्रेणिककृता वर्द्धमानजिनस्तुतिश्च । ११४-१५
कुष्ठिरूपधारिदेवस्याविनयं प्रति श्रेणिकस्य रोषः, कुष्ठिपुरुषं देवं ज्ञात्वा भगवतोऽग्रे तद्विषया
पृच्छा च । ११५-१६
भगवत्कथितकुष्ठिदेवपूर्वभवे—राजलब्धवरस्य सेदुवकस्य प्रत्यहं राजा सह भोजनं दीनारप्राप्तिश्च,
अजीर्णदाहारदोषोद्भूतकुष्ठरोगस्य तस्य स्वजनकृतोपेक्षा, स्वपरिवारसङ्क्रामितरोगस्य गृहयागः,
अज्ञातवनस्पतिभावितजलपानेन नीरोगत्वं च, अत्याहारभक्षणेन सेदुवकस्य मरणम्, ततो दर्दु-
रभवः, जिनवन्दनभावोपार्जितपुण्यकर्मणस्तस्य दर्दुरस्य देवलोकगमनं च । ११६-१८
देवविकुर्विते मत्स्यप्राहकमुनि-गुर्विणीसाध्वीप्रसङ्गे श्रेणिकस्य जिनशासनभक्तिः । कपिलाऽदान-
कालसौकरिकहिंसाऽनिवार्यत्वं च । ११९-२०
३४. नन्दाख्यानकम् । १२०
जिनवन्दनोपात्तपुण्यप्रभावदारिद्र्यनाशनकथावस्तुमयं नन्दाभिधानश्रेष्ठिन आख्यानकम् ।
१०. साधुवन्दनफलवर्णनाधिकारः । १२१-२३
साधुवन्दनफलविषयकाख्यानकनामकथनम् । १२१
३५. हर्याख्यानकम् । १२१-२३
नेमिजिनस्य हरिमुदिश्य सुगुरुवन्दन-फलविषयको विस्तृत उपदेशः, सुगुरुवन्दनकरणेन हरिणः
क्षायिकसम्यक्त्वप्राप्तिश्च ।

११. सामायिकफलवर्णनाधिकारः ।

१२३-२५

अन्यक्तसामायिकफलविषयकाख्यानकनामकथनम् ।

१२३

३६. सम्प्रतिराजाख्यानकम् ।

१२३-२५

अतिशयज्ञान्यार्यमुहस्तिदत्ताहारभोजनानन्तरं मृतस्यान्यक्तसामायिकवतो भिक्षोः कुणालपुत्र-
सम्प्रतिवेन जन्म । सम्प्रते राज्यावासिर्जातिस्मरणादि च ।

१२. जिनागमश्रवणफलाधिकारः ।

१२५-२९

जिनागमश्रवणफलविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

१२५

३७. चिलातीपुत्राख्यानकम् ।

१२६-२७

क्षुल्लकमुनिवादपराजितस्य यज्ञदिनस्य गृहीतप्रव्रज्यस्य जातिमददोषदूषितप्रव्रज्यासेवनम्, ततो
मृतस्य देवलोकगमनम्, ततश्च्युतस्य चिलातीनामदासीपुत्रत्वेन जन्म च । श्रेष्ठिपुत्र्यपहरण-
हत्याकारिणश्चिलातीपुत्रस्य मुनिप्रतिबोधेन प्रव्रज्याग्रहणं देवलोकगमनं च ।

३८. रौहिणेयकथानकम् ।

१२७-२९

वर्द्धमानजिनोपदेशश्रवणविषये पितृनिषेधितस्य पिहितकर्णद्विकाङ्गलिप्रयोगगच्छतो रौहिणेयतस्कर-
स्यैकपादलप्रकण्टकनिष्कासनाथोदघटितैककर्णस्यानिच्छतोऽपि वर्द्धमानजिनदेशनागतदेवस्वरूप-
निदर्शकवाक्यश्रवणम् । विबुद्धिमकरगणसिद्धस्य रौहिणेयस्य राजगृहनगरमोषणम् ।

१२७

अभयकुमारबुद्धिप्रपञ्चनिग्रहणानन्तरसमारोपितदेवभावस्य रौहिणेयस्य वर्द्धमानजिनदेशना-
श्रुतैकवाक्योपयोगेन बन्धनमुक्तिः, प्रव्रज्याग्रहणम्, देवलोकगमनं च ।

१२८-२९

१३. नमस्कारपरावर्तनफलाधिकारः ।

१३०-४६

नमस्कारप्रभावनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

१३०

३९. गोकथानकम् (संस्कृतभाषायाम्) ।

१३०-३४

राम-लक्ष्मण-रावणानां धनदत्त-वसुदत्त-श्रीकान्तादिपूर्वभवनिदर्शकमाख्यानकम् ।

धनदत्तजीवपङ्कजास्यकुमारोक्तनमस्कारमन्त्रश्रवणानन्तरमृतवृषभस्य तजगरवृषमुतवृषभध्वजकुमा-
रत्वेन जन्म । नमस्कारमाहात्म्यवर्णनम् ।

१३१-३२

वृषभध्वजस्य जातिस्मरणम् । पङ्कजास्य-वृषभ-ध्वजयोर्मेलापकः, देवलोकगमनं च । राम-
लक्ष्मण-सीता-सुग्रीव-रावणानां पूर्वभवनामज्ञापनम् ।

१३३-३४

४०. पङ्ककाख्यानकम् ।

१३४-३५

नारीयाचनाकर्तृपुत्रशिष्यस्य पितृस्थविरगच्छनिष्कासितस्य महिषत्वेनोत्पत्तिः, देवत्वप्राप्तपितृजीव-
दत्तनमस्कारस्मृतपूर्वभवस्य च तस्य देवलोकगमनं च ।

४१. फण्याख्यानकम् ।

१३५

पार्श्वजिनश्रावितनमस्कारस्य कमठाग्रज्वलद्भिदग्धसर्पस्य देवगतिगमननिदर्शकमाख्यानकम् ।

४२. सोममहाख्यानकम् (अपभ्रंशभाषायाम्) । १३५-४०
 वसन्तवर्णनम् । एकान्दोलकजातस्पर्द्धयोः कामरति-कामपताकाभिधानगणिकयोर्नागरिककृतन्या-
 यदत्तलक्ष्मीदीनारदातृस्वप्रेमिधनेश्वरावाप्तजयायाः कामरत्याः सकाशात् कामपताका-तत्प्रेमिसोम-
 दत्तयोः पराभवः । १३६
 द्रव्योपाज्जन्यग्रसोमदत्तकृतनिष्फलप्रयत्नानेकप्रसङ्गवर्णनम् । १३७-४०
 निर्दोषस्यापि शूल्यधिरूपितस्य विद्याधररक्षितस्य सोमदत्तस्य नमस्कारमन्त्रप्रभावतोऽनन्तरभवे
 देवत्वेनोत्पत्तिः । १४०
४३. सुदर्शनाख्यानकम् । १४०-४६
 सुदर्शनस्य पूर्वभवः । वर्षावर्णनम् । १४०-४१
 सुदर्शनं प्रति कपिलाया निष्फला कामप्रार्थना । १४२
 अभयाराध्याः कपिलापुरतः सुदर्शनशीलभङ्गकरणप्रतिज्ञा, कायोत्सर्गस्थितसुदर्शनस्याभया-
 प्रसादानयनं च । १४३
 शीले निश्चलस्य सुदर्शनस्योपरि अभयाकृतो मिथ्यारोपः, राज्ञा कृतः सुदर्शनवधदण्डादेशश्च । १४४
 देवकृतः सुदर्शनवर्णवादः । सुदर्शनस्य प्रव्रज्या केवलज्ञानं मोक्षश्च । १४५-४६
१४. स्वाध्यायाधिकारः । १४६-४७
 स्वाध्यायफलनिदर्शकाख्यानकनिरूपणम् । १४६
४४. यवसाध्याख्यानकम् । १४६-४७
 यवराजर्षिपठितयवक्षेत्रारघट्टिकोक्त-क्रीडत्कुमारोक्त-कुम्भकारोक्तगाथात्रयस्वाध्यायप्रभावख्यापकं
 सुप्रसिद्धमाख्यानकम् ।
१५. नियमविधानफलाधिकारः । १४८-६०
 नियमफलनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् । १४८
४५. दामनकाख्यानकम् । १४८-५१
 हेमन्तवर्णनम् । १४८
 दामनकस्य जीवदयानियमपालनतत्परधीवररूपपूर्वभववर्णनम् । १४८-४९
 मुनिकथनान्यथाकरणमत्तिसमुद्रदत्तश्रेष्ठिनः दामनकाभिधस्वदासमारणप्रयोगवैयर्थ्यम् । दामन-
 कस्य समुद्रदत्तसर्वर्द्धिस्वामित्वं सुखपरम्परा च । १४९-५१
४६. ब्राह्मण्याख्यानकम् । १५१-५३
 वसुमतीनामब्राह्मण्या मांसभक्षण-रात्रिभोजननियमलाभनिदर्शकाख्यानकम् ।
४७. चण्डचूडाख्यानकम् (प्राकृतगद्यबद्धम्) । १५३-५४
 कुम्भकारखल्लिदर्शनानन्तरभोजनकरणविषयकनियमप्रभावप्राप्तर्द्धेः चण्डचूडनामकुलपुत्रस्याख्या-
 नकम् ।

४८. गिरिदुम्बाराख्यानकम् । १५४-५५
गिरिनामनटस्य ग्रन्थिबन्धनच्छोटनमात्रनिगमपालनलाभप्ररूपकं शत्रुञ्जयाधिष्ठातृकपादैयक्षपूर्वभव-
कभारूपमाख्यानकम् ।
४९. राजहंसाख्यानकम् । १५५-६०
मद्य-मांसत्यागनियमोपाजितसुकृतयोः कर्मकर-तद्धार्ययोस्तन्तरभवे राजहंसराजकुमार-देङ्गीराज-
कुमारीत्वेन जन्म । सकृन्नियमभङ्गकरण-काराणबद्धदुष्कृतफलोदयेन द्वयोरपि रोगप्रस्तता, पुनः
नियमपालनसुकृतोदयेन सुखपरम्परा च ।
स्वपुण्यप्राधान्यविषयकमपीदमाख्यानकम् ।
१६. मिथ्यादुष्कृतदानफलाधिकारः । १६१-६६
मिथ्यादुष्कृतदानफलनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् । १६१
५०. क्षपकाख्यानकम् । १६१-६३
मासोपवासिक्षपणकप्रमादमारितमेकीक्षामणार्थक्षुल्लकनिवेदनप्रकुपितस्य क्षुल्लकमारणोद्यतस्य मासो-
पवासिक्षपणकस्य स्तम्भास्फलेन मृत्युराशीविषसर्पजातावुपतिश्च । १६१
अहिदंशमृतस्वकुमारमोहकुपितारिमर्दननृपसकाशप्रतिसर्पशिरोदीनारलाभप्रेरितगारुडिकमार्यमाण-
स्योत्पन्नजातिस्मरणस्य क्षपणकजीवसर्पस्य सम्यगाराधनामृतस्य अस्मिर्दनराजपुत्रनागदत्ताभि-
धानत्वेन जन्म, प्रव्रज्याग्रहणम्, तपःकरणविषये स्वाशक्तिनिन्दया तपस्विभक्त्या केवलज्ञानं च । १६१-६३
५१. चण्डरुद्राख्यानकम् । १६३-६४
अतिकोपनचण्डरुद्राचार्यपुरःप्रव्रज्याग्रहणालीकोपहासकुर्वन्नस्यकेलिप्रियस्य नवपरिणीतश्रेष्ठपुत्र-
स्यातकोधिचण्डरुद्राचार्यकृतं प्रवाजनम्, रात्रावेव स्थानान्तरगमनार्थं सूरिसुत्पाट्य व्रजतो
सम्यग्भावसोढगुरुताडनस्य नवदीक्षितमुनेः केवलज्ञानम्, मिथ्यादुष्कृतदानानन्तरं गुरोश्चापि ।
५२. प्रसन्नचन्द्राख्यानकम् । १६४-६६
प्रीष्मवर्णना । बल्कलर्चीरसंक्षिप्तकथा । प्रसन्नचन्द्रस्य प्रव्रज्याग्रहणम् । १६४-६५
राजसेवकद्विकविवादप्रकुपितमनसः प्रसन्नचन्द्रराजर्षेयुद्धसंरम्भाभ्यवसायः, पुनर्मिथ्यादुःकृतभाव-
वर्धितशुभ-शुभतरपरिणामस्य केवलज्ञानं च । १६५-६६
१७. विनयफलवर्णनाधिकारः । १६६-६८
विनयफलनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् । १६६
५३. चित्रप्रिययक्षाख्यानकम् । १६७
प्रतिवैकचित्रकारमारकचित्रप्रिययक्षपार्श्वप्रातवस्स्याङ्गुष्ठदर्शनमात्रेण मृगावतीचित्रनिर्मातुश्चित्रकर-
पुत्रस्याख्यानकम् ।
५४. वनवासियक्षाख्यानकम् । १६८
राज-सधार्मिकजन-वनवासियक्षाणां प्रति विनयकरणादवाप्तसमृद्धेर्विज आख्यानकम् ।

१८. प्रवचनोन्नत्यधिकारः ।

१६८-७७

प्रवचनोन्नतिकरणनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

१६८

५५. विष्णुकुमाराख्यानकम् ।

१६८-७०

पद्मोत्तर-विष्णुकुमारयोः प्रवचन्या, नमुचिमन्त्रिणः श्रमणप्रद्वेषः, विष्णुकुमारमुनिपादचम्पितनमुचि-
मन्त्रिणो मृत्युश्च ।

१६९-७०

५६. वज्रस्वाम्याख्यानकम् ।

१७०-७१

वज्रस्वामिकृतप्रवचनोन्नतिप्रसङ्गनिदर्शकमाख्यानकम् ।

५७. सिद्धसेनाख्यानकम् ।

१७१-७२

वृद्धवादिसूरिकृतो वादोपस्थितस्य सिद्धसेनस्य पराजयः. प्रवचनान्तरं संस्कृतभाषासिद्धान्तपरा-
वर्तननिवेदनलब्धसङ्घट्टतत्प्रायश्चित्तनिर्वहणा च ।

१७१-७२

५८. मल्लवाद्याख्यानकम् ।

१७२-७४

बुद्धानन्दवादविनिर्जितजिनानन्दसूरिशिष्यमल्लवादिकथानकमिदं नयचक्रग्रन्थोत्पत्तिप्रसङ्गसन्दर्शकं
बुद्धानन्दपराभवप्रसङ्गान्वितं चास्ति ।

५९. समिताख्यानकम् ।

१७४

पादलेपप्रयोगनदीसन्तरण-चूर्णक्षेपप्रयोगनदीकूलद्वयमिलन-पञ्चलस्थलीकरणप्रयोग-ब्रह्मद्वीपिकश्रम-
णशास्त्रोद्गमनिदर्शकमाख्यानकम् ।

६०. आर्यग्वपुटाख्यानकम् ।

१७४-७५

अन्तरिक्षपात्र-शिलादिचालन-देवकुलिकाचालनादिचमत्कारिप्रयोगसन्दर्शकमाख्यानकम् ।

१९. जिनधर्माश्रयनोपदेशाधिकारः ।

१७५-७७

जिनधर्माश्रयनफलनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

१७५-७६

६१. जोत्कारमित्राख्यानकम् ।

१७६-७७

संसारिजीव-कृतान्त-देह-स्वजन-जिनधर्मवास्तविकस्वरूपनिदर्शकमाख्यानकमिदम् ।

२०. नरजन्मरक्षाधिकारः ।

१७७-७८

नरजन्मसाफल्य-ऽसाफल्यनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

१७७

६२. वणिक्पुत्रत्रयाख्यानकम् ।

१७७-७८

पितृलब्धलक्षद्वयस्य धनवृद्धि-रक्षा-व्ययकर्तुर्वणिक्पुत्रत्रिकस्याख्यानकमिदं नरभवसाफल्य-ऽ-
साफल्योपनयरूपम् ।

२१. उत्तमजनसंसर्गिगुणवर्णनाधिकारः ।

१७८-८२

उत्तमजनसंसर्गिगुणनिरूपकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

१७८

६३. प्रभाकराख्यानकम् ।

१७९-८१

कुसंसर्गजनितदुःख-मुसंसर्गजनितसुखप्रसङ्गान्वितं ब्राह्मणपुत्रप्रभाकराख्यानकम् ।

६४. वरशुकाख्यानकम् । १८१-८२
मुन्याश्रम-भिल्लपल्लीस्थितैकोदरजातशुकद्वयसौजन्य-दौर्जन्यनिवेदकमाख्यानकम् ।
६५. कम्बल-सबलाख्यानकम् । १८२
धर्मिष्ठश्रेष्ठिसम्पर्कसिद्धिधर्मसंस्कारयोः कम्बल-सबलाभिधानयोर्बलीवर्दयोर्देवत्वप्राप्तिप्रख्यापकमा-
ख्यानकम् ।
२२. इन्द्रियवशवर्तिप्राणिदुःखवर्णनाधिकारः । १८३-८८
इन्द्रियदमनविश्वासोपकोशागृहगततपस्याख्यानकसूचनम् । १८३
६६. उपकोशागृहगततपस्याख्यानकम् । १८३-८४
स्थूलभद्रमहर्षिस्पर्द्धाकारिणस्तपस्विनो मानसिकपतन-समुत्थानविषयकमाख्यानकम् ।
इन्द्रियपारवश्यदुःखनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् । १८४
६७. भद्राख्यानकम् । १८४
श्रोत्रेन्द्रियविषयमुग्धभद्राभिधानश्रेष्ठिनीमरणनिदर्शकमाख्यानकम् ।
६८. नृपमुताख्यानकम् । १८५
यत्तद्वत्त्वाप्राणप्रकृत्यवाप्तमरणस्य गन्धप्रियराजकुमारस्याख्यानकम् ।
६९. नरादाख्यानम् । १८५-८६
नरमांसभक्षणव्यसनदोषपदभ्रष्टस्य वनस्थमुनिमारणोद्यतस्य मुनिप्रभावकुण्ठितशक्तेर्मुन्युपदेशश्रव-
णमांसभक्षणत्यागिनः सोदासनृपस्याख्यानकम् ।
७०. सुकुमारिकाख्यानकम् । १८६-८७
सुकुमारिकाराज्ञीस्पर्शमौग्यदोषराज्यप्रभ्रष्टस्य जितशत्रुराज्ञः पद्मपुरुषासक्तसुकुमारिकाकृतगङ्गा-
प्रवाहक्षेप इत्येवमादिस्पर्शनेन्द्रियासक्तिजनितदुःखप्राप्तिप्रसङ्गनिरूपकमाख्यानकमिदम् ।
२३. व्यसनशतजनकयुवत्यविश्वासवर्णनाधिकारः । १८८-२१८
नार्यविश्वासविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् । १८८
७१. नूपुरपण्डिताख्यानकम् । १८८-९१
ज्ञानार्थं गत्ताया नूपुरपण्डिताया अन्यपुरुषासक्तिः । अन्यपुरुषसाधु सुसया श्वसुरदृष्ट्या
नूपुरपण्डिताया यक्षपुरः कपटयुक्तिसमासादितशुद्धशीलवादया श्वसुरोपहासा-ऽवर्णवादकारणम् । १८८-९०
विगतनिद्रस्य नूपुरपण्डिताश्वसुरस्य राज्ञोऽन्तःपुररक्षकपदनियुक्तिः, मेण्ठासकराज्ञीदुश्चरित-
ज्ञानानन्तरं चिरं स्वपनं च । प्राप्तदण्डयो राज्ञी-मेण्ठयो राज्यप्रदेशबहिर्निर्गमः । राक्ष्याश्चौरासक्तिः ।
राक्ष्यारोपितचौर्यापराधस्य मेण्ठस्य शूल्यधिरोपणं श्राद्धदत्तनमस्कारप्रभावतो देवगतिगमनं च ।
चौरकृतं राज्ञीसर्वस्वहरणम्, मेण्ठजीवदेवकृतो राज्ञीप्रतिबोधश्च । १९०-९१
७२. दत्तकदुहिताख्यानकम् । १९१-९३
विक्रमराजपृष्ठविटासक्तनाराकथितं कृत्रिममरण-ज्वलनप्रत्यायितजनकादिलोकाया अनुरक्तनरसहि-
ताया दत्तकश्रेष्ठिदुहिताया स्वपितृगृहावासख्यापकमाख्यानकम् ।

७३. भावट्टिकाख्यानकम् ।

१९३-२१८

श्रेष्ठिपुत्रीदेहवर्णना ।

१९३-९४

राजसभायां नारीविषयकसंवादे मन्त्रिपुत्रसागरकृतो भानुश्रेष्ठिपराभवः, सुरेन्द्रनामश्रेष्ठिपुत्रासक्त-
याऽपि स्वपितृजयार्थं भानुश्रेष्ठिपुत्र्या भावट्टिकया सागरेण सह परिणयनम् ।

१९४

प्रदत्तप्रासादतलावासैकाकिनीभावट्टिकाकालनिर्गमनार्थं प्रार्थितश्च सुरकृतः सखीद्वयसहवासस्वीकारः ।
सखीवेषधारिपूर्वानुरागिसुरेन्द्रदत्तेन सह भावट्टिकायाः प्रासादतले प्रच्छन्नो रतिविलासः ।

१९४-९५

भावट्टिकाया अन्यपुरुषलग्नारोपशुद्धचर्चं सुरप्रिययक्षमन्दिरे रात्रिनिर्गमनार्थं भवस्थानम् ।

१९५

मारणोद्यतसुरप्रिययक्षपुरतो विक्रमवधनिमित्तसुवर्णपुरुषसिद्धिसाधकभैरवानन्दकापालिकवधावात-
सुवर्णपुरुषसिद्धि-वसुधाऽनृणीकरणादिकथावस्तुमयं विक्रमराजकथानकं कथयित्वा भावट्टिकया
कृतं रात्रीप्रथमप्रहरयापनम् ।

१९५-९७

पुनर्मारणोद्यतसुरप्रिययक्षपुरतोऽन्तर्गतचातुर्यप्रयोगपरिगीत श्रेष्ठिपुत्रिजिनदत्तकथानकं अलीकमा-
रीकलङ्कदूषितधारिणीराज्ञीस्वामित्वप्राप्तवणिक्पुत्रकथानकं कथयित्वा भावट्टिकया कृतं रात्रीद्वितीय-
प्रहरयापनम् ।

१९७-२००

पुनर्मारणोद्यतसुरप्रिययक्षपुरतोऽन्तर्गतबुद्धिरक्षितस्वकुटुम्बज्ञानगर्भनाममन्त्रिकथानकः मृतकवाणी-
निष्कलीकरणार्थं देशान्तरगमन-पाषाणपुत्तलिकामुग्धामरदत्तनामराजकुमाररक्षानिमित्तमित्राणन्द-
नाममन्त्रिपुत्रप्रयत्नरत्नमञ्जरीराजकुमार्यानयन-भवितव्यताऽप्रतीकारादिकथावस्तुप्ररूपकमरदत्त-
मित्राणन्दकथानकं कथयित्वा भावट्टिकया कृतं रात्रीतृतीयप्रहरयापनम् ।

२००-१०

पुनर्मारणोद्यतसुरप्रिययक्षपुरतोऽपभ्रंशभाषानिवर्द्धं चारुदत्तकथानकं कथयित्वा भावट्टिकया कृतं
रात्रीचतुर्थप्रहरयापनम्, आत्मरक्षा च ।

२१०-११

चारुदत्तकथानकप्रसङ्गास्तिकथम्-श्रेष्ठिपुत्रचारुदत्तस्यागमन्दिरपर्वतगमनम् । चारुदत्तकृतं वृक्षो-
त्कीलिताऽमितगतिनामविद्याधरस्य बन्धच्छोटनाष्यादिना रक्षणम् । आसादितजीवितामितगति-
विद्याधरकथितोऽन्यपुरुषासक्तस्वपत्नीजनितमरणान्तकष्टव्यापकः स्ववृत्तान्तः ।

२११-१२

मित्रवतीनामकमातुलपुत्र्या सह चारुदत्तस्य विवाहः । चारुदत्तस्य वसन्तसेनागणिकामन्दि-
रावस्थानम् ।

२१२

अपद्धतसर्वस्वस्य वसन्तसेनाया अक्रया कृतं बहिर्निष्काशनं स्वगृहागमनं च । अकिञ्चनस्य
चारुदत्तस्य मातुलदत्तसाहाय्येन तूल्यवसायकरणम्, अग्न्युपद्रवतूलनाशजनितधनहानिप्रस-
ङ्गश्च । पुनर्मातुलदत्तसाहाय्येन चारुदत्तस्य यवनद्वीपगमनम्, उपात्तबहुद्रव्यस्यागच्छतस्तस्य
वायूत्पातेन समुद्रमध्ये प्रवहणभङ्गश्च । उत्तर्णसमुद्रस्य परिव्राजककृतो रसकूपक्षेपः रसपानार्था-
गतगोधापुच्छलग्नचारुदत्तस्य कूपबहिर्निर्गमश्च ।

२१३

मार्गमीलितमातुलमित्ररुद्रदत्तेन सह चारुदत्तस्य सुवर्णभूमिं प्रति प्रस्थानम् । मार्गे रुद्रदत्तमा-
रिताजस्य चारुदत्तकृतं धर्मश्रावणम् । सुवर्णभूमिगमनाय भारण्डपक्षिलग्नचारुदत्तस्यान्तरिक्षे
भारण्डपक्षिणोर्भण्डनेन समुद्रपतनं समुद्रोत्तरणं च ।

२१४

पर्वतोपरिगतचारुदत्तकृतं चारणमुनिवन्दनम् । पूर्वपरिचितामितगतिविधाधस्त्वेन चारणमुनिना स्वपरिचयकथनम्, जयसेना-मनोरमापरिणयन-राज्याभिषेक-पुत्रयुगल-पुत्रीसमुद्भव-समर्पितपुत्रा-ज्यामितगतिप्रव्रज्याग्रहणादिद्योतकस्ववृत्तान्तकथनं च । अमितगतिपुत्रयोस्तत्र वन्दनार्थमागमनम् । २१५

चारणमुनि-चारुदत्त-विद्याधरपुरतो विमानोत्तरितदेवकृतं चारुदत्तस्य प्रथमं प्रणमनम् । मुनि विहाय चारुदत्तं प्रणमन्तं देवं प्रति विद्याधरयुगलनिर्दिष्टमविनयमूचनम् । अनन्तराजभवेऽन्तसमये धर्मदानोपकारकचारुदत्तवन्दनविषये देवकृतं समाधानम् । विद्याधरप्रदत्तवैभवस्य चारुदत्तस्य स्वग्रहणमनं परिजनमेलापकः सुखोपभोगश्च । २१६-१७

चारुदत्तकथानकं कथयिष्यां भावट्टिकायां रात्रीचतुर्थप्रहरगमनाद् अकिञ्चित्करसुरप्रिययक्षस्य तिरोभावः, भावट्टिकायाः शीलविषये नगरजनकृतः साधुवादश्च । सापराधजनमारकसुरप्रिययक्षमूर्तेर्भावट्टिकाकथनाद् नागरिकजनैरुत्थापनम् । अन्ते भावट्टिकायाः प्रव्रज्याग्रहणम् । २१७-१८

२४. रागाद्यनर्थपरम्परावर्णनाधिकारः ।

रागाद्यनर्थपरम्पराप्ररूपकाख्यानकनामनिरूपणम् । २१८-२६

७४. वणिकपत्न्याख्यानकम् ।

देवानुरक्ताया पतिहत्या वणिकपत्न्या आख्यानकम् । २१९

७५. नन्दनाविकाख्यानकम् ।

प्रतिभवोपद्रुतधर्मरुचिमुनितेजोलेस्यादधनन्दनाविक-गृहकोकिल-हंस-सीह-बटुकभवजीवस्य जात-जातिस्मरणस्य वाराणसीनृपस्य धर्मप्राप्तिप्रख्यापकमाख्यानकम् । २१९-२०

७६. चण्डहडाख्यानकम् ।

क्षेत्रधान्यभक्षकवलीवर्दमारणावाप्तसर्वस्वापहारदण्डस्यातिक्रोधनस्य चण्डहडानाम्नः कर्षकस्या-ख्यानकम् । २२०-२१

७७. चित्र-सम्भूताख्यानकम् ।

गोपालभवमुनिभावकृतजातिमद्वदनीचगोत्रकर्मणोर्मातङ्गपुत्रयोश्चित्र-सम्भूतयोः प्रव्रज्याग्रहणा-दिद्योतकमाख्यानकम् । २२१-२२

७८. मायादित्यकथानकम् ।

सरलस्वभावसुजनशिरोमणिश्राणुनामनिजमित्रवञ्चकस्य शठस्वभावख्यातमायादित्यापरनाम्नो गङ्गा-दित्यस्य मायाप्रपञ्चजनितदुःखपरम्परादिद्योतकमाख्यानकम् । २२२-२५

७९. लोभनन्दाख्यानकम् ।

भूमिगतसुवर्णकुशक्रयणलुब्धस्य मृत्युदण्डमाप्नुवतो वणिज आख्यानकम् । २२५

८०. नकुलवणिगाख्यानकम् ।

द्रव्ययुक्तनकुलग्रहणलोभात् कृतपरस्परवधसङ्कल्पाभ्यां पश्चाज्जातसदबुद्धिभ्यां सहोदराभ्यां वणिकपुत्राभ्यां कृतः सद्व्यनकुलस्य जले प्रक्षेपः । आहारार्थक्रीततनकुलगिलकमत्स्यया सद्व्यनकुललुब्धया तद्वग्न्या स्वमातुर्मरणाजातवैराग्ययोस्तयोर्वणिकपुत्रयोः प्रव्रज्याग्रहणम् । २२५-२६

२५. क्षान्तिगुणवर्णनाधिकारः ।

२२६

क्षान्तिगुणवर्णनाधिकारकनामनिरूपणम् ।

(एतदधिकारनिर्दिष्टानि त्रीण्यपि श्रुल्लकमुनि-नन्दिपेण-चण्डेरुद्रशिष्याख्यानकानि प्राक्प्रतिपादितानि) ।

२६. जीवदयागुणवर्णनाधिकारः ।

२२७-३८

जीवदयागुणवर्णनाधिकारकनामनिरूपणम् ।

२२७

८१. श्राद्धमुताख्यानकम् ।

२२७-२८

तत्करापहतस्यावन्तीचपसूदकारक्रीतस्य मारणान्तिकदण्डेऽप्यर्हिसकस्य समासादितराजप्रसादस्य वणिक्पुत्रस्याख्यानकम् ।

८२. गुणम(व)त्याख्यानकम् ।

२२८

धननामकस्वपतिमरणानन्तरं थावरनामकनिजकिङ्करासक्ताया थावरमारकनिजपुत्रहत्या गुणमती-
नामकस्वप्नुषाखड्गप्रहारमृतायाः सम्पदानामधनश्रेष्ठिपत्न्या आख्यानकम् । -

८३. मेघाख्यानकम् ।

२२८-३८

मेघकुमारस्य जन्म ।

२३१

मेघकुमारस्याष्टकन्याभिः सह विवाहः, वीरजिनसमवसरणं च ।

२३२

नरजन्मदौर्लभ्य-श्रमगर्धर्म गृहस्थधर्मविषया वीरजिनदेशना ।

२३३

प्रव्रज्याग्रहणोद्यतमेघकुमार-तज्जननीधारिण्योः संवादः । मेघकुमारस्य प्रव्रज्याग्रहणम् ।

२३४-३५

निर्गम-प्रवेशमार्गलम्बावकाशप्रसुप्तस्य मेघकुमारमुनेर्गच्छदागच्छसाधुपादस्पर्शनिमित्तो मानसिकः
क्लेशः । ज्ञातमेघकुमारमनोभावश्रीवर्द्धमानजिनकथितहस्यादिभववृत्तान्तश्रवणेनोपशान्तमनसो

मेघकुमारमुनेर्जातिस्मरणं संयमाराधना देवलोकगमनं च ।

२३६-३८

२७. धर्मप्रियत्वादिगुणवर्णनाधिकारः ।

२३८-४१

प्रियधर्मादिगुणस्फातिनिरूपकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२३८

८४. कामदेवाख्यानकम् ।

२३८-४०

सुरविहितानेकोपसर्गनिश्चलमनसः कामदेवश्रावकस्य व्रतनियमपालनविषयमाख्यानकम् ।

८५. सागरचन्द्राख्यानकम् ।

२४०-४१

सागरचन्द्रकृतनारदमुनिनिर्वर्णितकमलामेलाहरण-नभःसेनसागरचन्द्रयुद्ध-नभःसेनकृतारिष्टनेमिदेशना-
प्रतिबुद्धप्रतिमास्थितसागरदत्तमरणान्तोपसर्गकरण-सागरचन्द्रदेवगतिगमनादिप्ररूपकमाख्यानकम् ।

२८. धर्ममर्मज्ञजनप्रतिबोधनगुणवर्णनाधिकारः ।

२४१-४३

निश्चितधर्मबुद्धिलाभनिर्देशकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२४१

८६. पादावलम्बाख्यानकम् ।

२४१-४२

‘सकुण्डलं वा वयणं न व ति’ इत्येतत्समस्यापादपूर्तिकरणे धर्मपरीक्षाविषयकमाख्यानकम् ।

८७. रत्नत्रिकोट्याख्यानकम् ।

२४३

अभयकुमारकृतगृहीतप्रव्रज्यभिक्षाचरापमानकर्तृलोकप्रतिबोधरूपमाख्यानकम् ।

८८. मांसक्रयाख्यानकम् । २४३
 अल्प-बहुमूल्यवस्तुविवादे मांसस्य महार्घत्वं वदतोऽभयकुमारस्य प्रतिवादः, कृत्रिमग्लानश्रेणि-
 कोपचारार्थमनुष्यमांसस्यालाभे मांसमहार्घत्वप्रतिपादनाद्वारेणाभयकुमारकृतो जीवदयोपदेशश्च । २४३
२९. भावशल्यानालोचनदोषाधिकारः । २४४-६२
 अनालोचितभावशल्यदोषप्ररूपकाख्यानकनामनिरूपणम् । २४४
८९. मातृ-सुताख्यानकम् । २४४-४५
 'तत्र शूलाव्यपरोपिता त्वम् !, हस्तौ ते कर्तितौ !' इति दुर्वाक्यं जल्पतोऽनुक्रमेण पुत्र-मात्रोरना-
 लोचितशल्ययोर्द्वितीयमवे शूलाव्यपरोपण-हस्तकर्तनदुःखावेदकमाख्यानकम् ।
९०. मरुकाख्यानकम् । २४५
 मत्स्यभक्षणजातग्लान्यस्य वैद्यस्याग्रे आहारकथनलज्जयाऽन्यथाकथनप्रकुपितरोगस्य पुनः सद्भूत-
 कथनोपशान्तव्याधेस्तपस्विन आख्यानकम् ।
९१. ऋषिदत्ताकथानकम् । २४५-६१
 सुन्दरपाणिनामनृपपुत्रीरुक्मिणीपाणिग्रहणार्थं गच्छतो हेमरथनृपपुत्रकनकरथस्य मार्गेऽरिदमनराज्ञा
 सह युद्धं जयश्च । २४६-४७
 तपोवनस्थितेन ऋषिदत्तापित्रा कनकरथकुमारपुरतः स्ववृत्तान्तनिवेदनम्, ऋषिदत्ता-कनकरथयो-
 र्विवाहश्च । २४८-५०
 परिणीतामृषिदत्तां प्रति तत्पितुर्हितशिक्षोपदेशः । २५१
 रुक्मिणीप्रेषितप्रव्राजिकाविकुर्वितमारीदोषकलङ्काप्राप्तवधदण्डाया दयालुपाणमुक्ताया ऋषिदत्ताया
 निर्जनीभूतजनकतपोवनागमनम् । २५२-५३
 रुक्मिणीपरिणयनार्थं गच्छतः कनकरथस्य ऋषिकुमाररूपधारिण्या ऋषिदत्तया सह तपोवने
 मेलापकः । २५४
 ऋषिकुमाररूपया ऋषिदत्तया सह कनकरथस्य प्रयाणम्, रुक्मिणी-कनकरथयोर्विवाहश्च । २५५
 रुक्मिणीकथितप्रव्राजिकाप्रेषण-ऋषिदत्तामारीकलङ्कादिवृत्तान्तश्रवणेन व्यथितस्य कनकरथस्याग्नि-
 प्रवेशहठः, ऋषिदत्ताप्रकटीभवनं च । २५६
 ऋषिदत्ता-रुक्मिणीसहितस्य कनकरथस्य स्वनगरागमनम् । २५७
 कनकरथस्य राज्याभिषेकः, हेमरथस्य प्रव्रज्याग्रहणम्, ऋषिदत्तापुत्रसिहरथजन्म-वर्धापन-
 कादि च । २५८
 ऋषिदत्ता-कनकरथयोः परलोकचिन्ता, संसारभ्रमण-मोक्षस्वरूपविषयको भद्रयशोगणधरोपदेशः
 ऋषिदत्तापूर्वभवकथनम्, ऋषिदत्ता-कनकरथप्रव्रज्या च । २५९-६१
९२. मक्षिकामल्लख्यानकम् । २६१-६२
 मल्लयुद्धानन्तरं स्वगुरुसकाशे शरीरपीडाकथना-ऽकथनप्राप्तजय-पराजययोः फलहियमल्ल-मक्षिका-
 मल्लयोराख्यानकम् ।

३०. मोहार्तमृतकुगतिपातदर्शकाधिकारः ।

२६२-६७

मोहार्तमृतकुगतिगमनप्ररूपकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२६२

९३. तापसश्रेष्ठ्याख्यानकम् ।

२६२-६३

मोहवशार्तमृतस्य तापसश्रेष्ठिनः स्वगृहपार्थजातसूकरभवन-स्वगृहान्तर्जातसर्पभवानन्तरं स्वस्तुषा-
पुत्रत्वेन जन्म, जातिस्मरणज्ञानम्, सूकभावावलम्बनम्, मुनिप्रतिबोधितानां सर्वेषां सम्यक्त्व-
प्राप्तिश्च ।

९४. सागरदत्ताख्यानकम् ।

२६३-६४

सपुत्रसागरदत्तश्रेष्ठिना धनरक्षार्थं सुवर्णमुद्रामृतकलशस्य स्मशानभूगर्भस्थापनम् । जीवन्मृतपरीक्षार्थं
धनलिप्साच्छमृतकार्पटिककर्ण-नाशाच्छेदः । भूनिहितद्रव्यसागरदत्तगमनानन्तरं कार्पटिकस्य
तद्धनेन महर्द्धिकत्वं राजमानं च । कार्पटिककृतनगरभोजनावगतस्वद्रव्यनाशेन सागरदत्तेन राज्ञो
निवेदनम् । निर्दोषकार्पटिककर्ण-नाशाच्छेदापराधाप्रत्यासादिननिजद्रव्यस्य सागरदत्तस्य धन-
मोहमृतस्य नरकगतिगमनम् ।

९५. नन्दश्रेष्ठ्याख्यानकम् ।

२६४-६५

शिथिलीभूतसम्यक्त्व-नन्दानामकसुन्दरतमवापीकारकस्य नन्दश्रेष्ठिनो मरणानन्तरं स्वनिर्मितवाप्यां
दर्दुरस्वेनोत्पत्तिः, वाप्यागतजनप्रशंसाश्रवणोत्पन्नजातिस्मरणस्य तस्य वीरजिनवन्दनार्थं गमनम्,
श्रेणिकाश्रपादप्रहारासन्नमरणस्य समाधिमरणेन प्राप्तदर्दुराङ्कदेवभवस्याख्यानकम् ।

९६. ललिताङ्गजनन्याख्यानकम् ।

२६५-६७

ललिताङ्गनामप्रव्रजितपुत्रस्नेहमोहार्तमृतायाः श्रेष्ठिन्याः कुगतिगमन-बहुभवभ्रमणनिवेदकमा-
ख्यानकम् ।

३१. धर्मसुकरतावर्णनाधिकारः ।

२६८-७०

प्रथमवयस्तपश्चरणविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२६८

९७. ढण्डणकुमाराख्यानकम् ।

२६८-६९

अलामपरीषहजेतुढण्डणकुमारप्रव्रज्या-केवलज्ञानोत्पत्तिनिवेदकमाख्यानकम् ।

९८. जम्बूवाख्यानकम् ।

२६९-७०

जम्बूस्वामिजीवनप्रसङ्गनिर्देशमात्रज्ञापकमाख्यानकम् ।

३२. धर्मविषयकुलप्राधान्यनिवारकाधिकारः ।

२७०-७१

कुलप्राधान्यनिषेधविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२७०

९९. हरिकेश्याख्यानकम् ।

२७०-७१

नमुचिमन्त्रिजन्मनि साधुपरितापकरण-तद्विषयकपश्चात्तापप्रव्रज्या-मानसिकजातिमदादिवृत्तान्तगर्भः
हरिकेशिमुनेः पूर्वभवः ।

२७०

पूर्वभवजातिमदकरणवद्वकर्मोदयाद् मातङ्गजातिसमुद्भूतस्थातिकद्रूपस्य हरिकेशबलस्य विरागः
प्रव्रज्याग्रहणं च ।

२७१

३३. एकाकिविहारदोषवर्णनाधिकारः ।

२७१-७४

एकाकिविहारदोषप्ररूपकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२७१

१००. अरहन्काख्यानकम् ।

२७२

सर्वकार्यचिन्तकसाधुपितृमरणानन्तरं गोचरचर्यागितारहन्कमुनेः काचित्प्रोषितभर्तृकाऽऽमन्त्रणाम्य-
र्थनया तद्गृहावस्थानम् । अरहन्कस्य साध्वीमातुः पुत्रादर्शने विकलचित्तता, नगरमध्ये भ्रमणं
प्रलापश्च । स्वजननीदुरवस्थादर्शनविरक्तस्थारहन्कस्य पुनर्व्रतग्रहणं देवलोकगमनं च ।

२७२

१०१. कूलवालाख्यानकम् ।

२७२-७४

गुरुचोदनाप्रकुपितगण्डशैलमारकशिष्यस्य 'नारीनिमित्तपतन'रूपस्वगुरुशापशस्यैकाकिनोऽरण्य-
वासः । एकाकिनस्तपस्विनस्तस्य तपःप्रभावाद् नदीदेवताकृतं नदीकूलपरावर्तनम्, कूलवाल-
कमुनिनाम्ना लोकप्रसिद्धिश्च । वैशालीरोधकाशोकचन्द्रनृपप्रेषितया छत्रश्राविकया मागधिकाग-
णिकया कृतः कूलवालकमुनेर्व्रतभङ्गः ।

३४. साधुदर्शनमहागुणवर्णनाधिकारः ।

२७४-७६

साधुदर्शनमहागुणनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२७४-७५

१०२. तस्कराख्यानकम् ।

२७५

कायोत्सर्गस्थितमुनिदर्शनप्रभाविता-ऽप्रभाविततस्करयोर्मरणानन्तरं साधुदर्शनप्रभावतः श्रेष्ठिपुत्र-
त्वेनोत्पत्तिनिदर्शकमाख्यानकम् ।

१०३. भृगुपुरोहितपुत्रयुगलाख्यानकम् ।

२७५-७६

चित्र-सम्भूतपूर्वभवसहचरयोर्देवभवानन्तरं श्रेष्ठिपुत्रत्वेन जातयोर्वयस्यचतुष्केण सह मैत्री ।
षण्णामपि उमुयारनगरजातानां मथ्याद् द्वयोर्दृष्ट-पराङ्मतेनोत्पत्तिः, द्वयोर्भृगु-यशानामकपुरोहित-
दम्पतीत्वेनोत्पत्तिः, शेषद्वयोश्च पुरोहितपुत्रत्वेनोत्पत्तिः । साधुदर्शनप्रतिबुद्धस्य पुरोहितपुत्रयुगलस्य
शेषचतुर्भिः सह प्रव्रज्याग्रहणम् ।

३५. अवश्यप्राप्तव्यप्राप्त्यधिकारः ।

२७६-८६

पूर्वाजितकर्मनुरूपप्राप्तिविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

२७६

१०४. करकण्डूवाख्यानकम् ।

२७७-७८

राजकुलजातस्यापि करकण्डोराजन्माद् मातङ्गगृहावस्थानं काञ्चनपुराधिपत्वं च । स्वपित्रा साध-
युद्धकरणोद्यतस्य करकण्डोस्तज्जननीसाध्व्या पितृ-पुत्रसम्बन्धज्ञापने युद्धोपरमः, तत्पितृप्रव्रज्या च ।
सुपुष्टवृषभस्य कालान्तरे दौर्बल्यं दृष्ट्वा करकण्डोर्वैराग्यं प्रव्रज्याग्रहणं च ।

१०५. नमिराजाख्यानकम् ।

२७८-८४

युगबाहुनामकस्वभ्रातृजायामदनरेखारूपमुग्धेन मणिरथराज्ञा कृतो युगबाहुवधः, आसन्नमरणं
युगबाहुं प्रति मदनरेखया कृतो धर्मोपदेशः । शीलरक्षार्थं गुर्विण्या मदनरेखायाः प्रच्छन्नतया
पलायनम्, अरण्ये पुत्रजन्म च ।

२७८-८०

मणिप्रभविधाधरकृतं मदनेरेखाया अपहरणम्, मणिचूडमुपदेशाद् मणिप्रभस्य मदनेरेखाक्षमा-
प्रार्थनापुरस्सरोऽकार्योपरमश्च ।

२८०-८१

मदनरेखायाः प्रव्रज्याग्रहणम् । नमि-चन्द्रयशसोर्युद्धनिवारणार्थं मदनेरेखासाध्वीकृतं द्वयोः सहो-
दरत्वपरिज्ञापनम् ।

२८२-८३

दाहज्वरपीडितनमिराज्ञः शुभाध्यवसायवृद्धचनन्तरं प्रव्रज्याग्रहणम् । ब्राह्मणरूपधारिसौधमेन्द्र-
नमिराज्ञो-राग विरागनिरूपकः संवादः ।

२८३-८४

१०६. बन्धुदत्तारख्यानकम् ।

२८५-८९

पितृसर्वद्वयधिकारलोपेन सहोदरमारणसङ्कल्पमनसा कुटिलस्वभावेन वसुदत्तेन कृता स्वयेष्ट-
भ्रातृबन्धुदत्तस्य पुरतो देशाटनार्थं सहगमनप्रेरणा, द्वयोर्भ्रात्रोः प्रयाणं च ।

२८५

मार्गे वसुदत्तकथितो भार्योद्विग्नकुलपुत्रकटपटान्तः ।

२८५-८६

वसुदत्तप्रस्तुतचक्षुर्द्वयपगपूर्वकधर्मा-ऽधर्मविषयकविचारे बन्धुदत्तस्य पराभवः, बन्धुदत्तचक्षुःपीलनं
कृत्वा एकाकिनं बन्धुदत्तं विमुच्य वसुदत्तस्य स्वनगरप्रयाणं च ।

२८६

रात्रौ चक्षुरोगपीडितसिंहलद्वीपराजकुमारीस्वरूपकथन-चक्षुरोगनिर्णाशकौषधिविषयकं वृक्षोपरिस्थित-
पक्षिवार्तालापं श्रुत्वा तदवृक्षाधःस्थस्य कृतोपचारस्य बन्धुदत्तस्य पुनश्चक्षुष्मत्वम् ।

२८७

भारुण्डपक्षिसाहाय्यप्राप्तसिंहलद्वीपेन बन्धुदत्तेन कृतो राजकुमार्याश्चक्षुरोगोपशमः, सिंहलद्वीपरा-
जकुमारी-बन्धुदत्तयोर्विवाहः, कालान्तरागतवसुदत्तस्य बन्धुदत्तमारणार्थं पुनः कृतकपटप्रपञ्चस्य
नाशः, राज्ञः सत्यवृत्तान्तज्ञानं च ।

२८८-८९

३६. सम्पद्विपदोः समतावर्णनाधिकारः ।

२८९-३०४

सम्पद्विपत्समभावविषयकनरविक्रमाख्यानकनिर्देशः ।

२८९

१०७. नरविक्रमाख्यानकम् ।

२८९-३०४

नरसिंहराज्ञः पुत्रप्राप्त्यर्थं चिन्ता, मन्त्रिगणाभिप्रायाद् घोरशिवनामककापालिकस्याग्रे पुत्रप्राप्ति-
प्रार्थना च । उत्तरसाधकनरसिंहराजमारगोदतस्य घोरशिवस्य नरसिंहराजकृतो बधः ।

२८९-९२

घोरशिवकापालिकवधतुष्टया देवतया नरसिंहाय पुत्रप्राप्तिवरप्रदानम् ।

२९२

नरविक्रमस्य जन्म, यौवनप्राप्तिश्च । कालमेघनामकस्वजनकमल्लजेतृवरणकृतप्रतिज्ञाया देवसेन-
वृषदुहितुः शीलवत्यास्तत्प्रतिज्ञापूर्कनरविक्रमेण सह विवाहः ।

२९२-९४

पतिगृहं गच्छन्ती शीलवती प्रति पितुर्हितशिक्षा, शीलवतीसहितस्य नरविक्रमस्य स्वनगरप्रवेश-
वर्णनं च ।

२९४-९५

सभार्यस्य नरविक्रमस्य मित्रैः सह प्रहेलिकाविषयका विद्रोही, पुत्रद्वयजन्म च ।

२९६-९८

जीवद्रजेन्द्रवशीकरणादेशभङ्गाद् युवतीरक्षणार्थं गजेन्द्रघातिनः पित्रवमानितस्य सपरिवारस्य नर-
विक्रमस्य नगरत्यागः ।

२९८

स्थन्दनपुरे पाटलकनाममालाकारगृहस्थितयोः सपुत्रयोर्नरविक्रम-शीलवत्योर्मालाकारव्यवसाय-
करणम् ।

२९९

देहिलनाम्ना पोतवणिजा कृतं शीलवत्या अपहरणम्, शीलवत्यन्वेषणार्थं गच्छतः स्थापितकुल-
द्वयैकैकपुत्रस्य नरविक्रमस्य नदीपूरेण बहने च ।

३००

अपुत्रस्य कीर्तिधर्मराज्ञो मरणे पञ्चदिव्यप्रयोगे कृते नरविक्रमस्य जयवर्धननगराधिपतित्वम् ।

३००-१

समन्तभद्रमुनिदेशना । नरविक्रमपुत्रयुगल-शीलवतीनां मेलापको राज्यसुखोपभोगश्च । अन्ते
नरविक्रमस्य देवलोकगमनम् ।

३०१-४

३७. दैवनिवारणाऽशक्यताधिकारः ।

३०४-२१

दैवाप्रतिकारित्वनिदर्शकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

३०४

१०८. द्विजसुताख्यानकम् ।

३०४-८

वराहमिहिर-भद्रबाहोर्जन्म, वराहस्य सावित्र्या सह विवाहः, भद्रबाहोः प्रव्रज्याग्रहणम्, वराह-
मिहिरकृतं निमित्तज्ञानविपर्यासतः तत्समयजातपुत्रराज्यान्तरसङ्क्रमणं च ।

३०४-५

जातद्वितीयपुत्रवर्धापनायामनागतं भद्रबाहुं प्रति वराहस्य द्वेषः, पुत्रमरणकथनावितथवादिनो
भद्रबाहोर्वराहं प्रत्युपदेशः, भद्रबाहुं प्रति वराहस्यादरश्च ।

३०६-७

जन्मानन्तरं राज्यान्तरसङ्क्रामितस्य प्रभाकरनाम्नो वराहप्रथमपुत्रस्य पाटलिपुत्रागमनम्, आका-
शमत्स्यपतननिमित्तकथने पुत्रपराभूतस्य वराहस्याग्निप्रवेशास्मोपरमौ च ।

३०७

१०९. कुकुटाख्यानकम् ।

३०८-११

मारणोद्यतयमभीतस्य शक्रगरुत्मच्छरणगतस्य रक्षगोवतशक्रादेशाद् देवैर्मैरुगुहायां सुष्ठुरक्षितस्यापि
कुकुकुटस्य विडालान्मरणख्यापकं लौकिकाख्यानकमिदम् ।

११०. यादवाख्यानकम् ।

३११-२१

द्वारिकावर्णनम्, नेमिजिनसमवसरणम्, सपरिवारस्य कृष्णस्य धर्मोपदेशश्रवणं च ।

३११-१४

द्वारिकानाश-स्वमरणविषयकृतकृष्णप्रश्नोत्तरे 'द्वीपायनाद् द्वारिकानाशो जराकुमाराच्च तव' इति
नेमिजिनकथनम् । आतृवधपापरक्षार्थं जराकुमारस्य कौशाम्बवनवासः ।

३१४

द्वारिकारक्षार्थनगरबहिःक्षिप्तमदिरापानमत्तशाम्बादिकुमारकदर्थितद्वीपायनकृतं द्वारिकानाशनिदा-
नम्, कृष्ण-बलभद्रकृता विफला द्वीपायनक्षमापना, द्वीपायनस्याग्निकुमारदेवत्वेनोपपातश्च ।

३१४-१६

पुनर्नेमिजिनस्य समवसरणं धर्मदेशना च ।

३१६

शाम्बादिकुमार-रुक्मिण्यादिदेवीनां प्रव्रज्याग्रहणम्, द्वीपायनजीवदेवकृतो द्वारिकादाहश्च ।

३१७

द्वारिकादाहोदवृत्तयोर्हरि-हलिनोः पाण्डुमथुरां गच्छतोर्हस्तिनापुरपरिसरे बुभुक्षितं कृष्णं
मुक्त्वाऽऽहारग्रहणार्थनगरप्रविष्टबलभद्रकृतो धार्तराष्ट्रसैनिकपराभवः । ततोऽग्रे कौशाम्बवने तृषितं
कृष्णं मुक्त्वा बलभद्रस्य जलानयनार्थं गमनम्, प्रसुप्तस्य कृष्णस्य वामपादे हरिणभ्रान्त्या
जराकुमारकृतो बाणक्षेपश्च ।

३१८-१९

स्वबाणविद्धं आतंरं कृष्णं ज्ञात्वा जराकुमारस्य परितापः, कृष्णादेशाद् जराकुमारस्य पाण्डुमथुरां
प्रति क्षिप्रं प्रयाणम्, कृष्णमरणं च ।

३१९-२०

कृष्णं मृतं दृष्ट्वा बलभद्रस्य विलापोन्मादौ । सिद्धार्थसारथिदेवप्रतिबुद्धस्य बलभद्रस्य प्रव्रज्याग्रह-
ण-देवलोकगमनसूचनम् ।

३२०-२१

३८. नष्टमृतरोदनादिनैरर्थक्ययाधिकारः ।

३२१-२६

मृतरोदननैरर्थक्यविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

३२१-२२

१११. भरताख्यानकम् ।

३२२

ऋषभजिननिर्वाणशोकप्रस्तमहत्स्वररोदकभरत-सौधर्मेन्द्ररुदननैरर्थक्यज्ञापकमाख्यानकम् ।

११२. सगराख्यानकम् ।

३२२-२५

पित्रर्द्धिविलसत्पट्टिसहस्रसगरचक्रिपुत्रपृथ्वीभ्रमणा-ऽष्टापदपरिस्ताखनन-ज्वलनदेवकृतदहन-ब्राह्मणकृ-
तषष्टिसहस्रपुत्रमरणयुक्तिपूर्वकनिवेदनप्रसङ्गप्ररूपकं रोदननैरर्थक्यज्ञापकमाख्यानकम् ।

११३. पद्माख्यानकम् ।

३२५-२६

राम-लक्ष्मणगाढभ्रातृस्नेहनिवेदकशकवचनाश्रद्धानदेवमायाविकुर्वितासद्राममरणकथनश्रवणानन्तर-
मृतलक्ष्मणस्नेहवशरामकृतलक्ष्मणकलेवरोद्ग्रहनरामसारथिजीवदेवकृतरामप्रतिबोध-रामप्रव्रज्या-नि-
र्वाणप्रसङ्गगर्भं रोदननैरर्थक्यप्ररूपकमाख्यानकम् ।

३९. बन्धुकृत्रिमस्नेहत्वाधिकारः ।

३२६-४४

बन्धुजनशत्रुभवनविषयकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

३२६

११४. रविकान्ताख्यानकम् ।

३२६-२९

चित्रनामामात्येन प्रतिबोधार्थं प्रदेशिराज्ञः केशिगणधरव्याख्यानपर्वदि नयनम् ।

३२६-२७

जीवास्तित्व-परमवास्तित्व-सद्धर्मप्रतिपत्तिविषयका प्रदेशिराज-केशिगणधरयोः प्रश्नोत्तररूपा चर्चा,
प्रतिबुद्धप्रदेशिराज्ञो गृहिधर्मस्वीकारश्च ।

३२७-२८

भोगविलासकाङ्क्षिण्या रविकान्ताराध्या धर्मरतप्रदेशिराज्ञ उपवासपारणके विषमिश्राहारदानम्,
समभावमृतप्रदेशिराज्ञो देवलोकगमनं च ।

३२८-२९

११५. चुलन्याख्यानकम् ।

३२९-३१

ब्रह्मराजावसानानन्तरकुमार-राज्यरक्षकब्रह्मराजमित्रदीर्घराज्ञो ब्रह्मराजपत्न्यां चुलन्यामासक्तिः,
दीर्घराजस्नेहान्तरायभूतनिजपुत्रमारण्यवसितचुलनीकपटकलनपटुना ब्रह्मराजमन्त्रिणा धनुर्नाम्ना
कृता ब्रह्मदत्तरक्षा च ।

३२९-३१

११६. कोणिकाख्यानकम् ।

३३१-३४

सेणगनामककुरूपमन्त्रिपुत्रपरिहासादिकर्तुमुमङ्गलनामकराजपुत्रराज्यावाप्ति-सेणगतापसदीक्षा - मा-
सोपवासान्तरैकदिनभोजिसेगगतापसोपरिभक्तिमुमङ्गलराजकृताऽऽहारग्रहणप्रार्थना-ऽऽहारग्रहणा-
र्थगमनसमयातीवग्लानीभूतमुमङ्गलराजानुचरस्विसितसेगगतापसकृतमुमङ्गलवधनिदानकरण-सुम-
ङ्गलसेगगव्यन्तरदेवलोकोत्पत्तिख्यापिका कोणिक-श्रेणिकपूर्वभवकथा ।

३३१-३२

सुमङ्गलराजजीवस्य श्रेणिकत्वेनोत्पत्तिः । श्रेणिकराज्ञीचेल्लणायाः सेणगतापसजीवगर्भमुद्ग्रहन्त्याः
श्रेणिकमांसभक्षणदोहदस्य धीधनाभयकुमारमन्त्रिकृता सान्त्वना । सेणगतापसजीवस्य श्रेणिक-

चेष्टगापुत्रकोणिकत्वेन जन्म । श्रेणिकमांसमक्षणदोहदनिमित्तस्त्रिजया चेष्टणया कृतः कोणिकस्य जन्मानन्तरमशोकवाटिकायां परिक्षेपः । पुत्रवत्सलश्रेणिकस्य चेष्टगां प्रत्युपालम्भः कोणिकपरिपालनं च । चेष्टगासकाशादाजन्मानुभूतनिर्ममत्वं श्रेणिककृतं मन्वानेन कोणिकेन कृतः श्रेणिकस्य कारागृहक्षेपः । चेष्टगाज्ञातसद्भावमुद्भूतपितृभक्तिं कोणिकं स्वप्रति धावन्तं दृष्ट्वा 'भारणार्थमेव आगच्छति' इति शङ्कितमनसः श्रेणिकस्य विषमक्षणं मरणं च । श्रेणिककोणिकयोर्नरकगमनम् ।

३३२-३४

११७. शङ्कराख्यानकम् ।

३३४-४३

शङ्कराज्ञो दत्तकवणिक्पुत्रसकाशात् कलावतीचित्रफलकदर्शनम् । दत्तवर्णितशङ्कराजगुणाकृष्टविजयभूपतिना स्वपुत्र्याः कलावत्याः शङ्करपुरे प्रेषणम् । शङ्कराज-कलावत्योर्विवाहः ।

३३५-३७

गुर्विणीकलावतीनयनार्थागतविजयभूपतिपुरुषाणां शङ्करपुरागमनम्, दत्तगृहावस्थानम्, प्रथमदृष्ट-कलावत्यै जयसेनकुमारादिप्रदत्तप्राभृतसमर्पणं च ।

३३७

निजभ्रातृजयसेनप्रेषितकटकयुगलावलोकनजातहर्षाया भ्रातृस्नेहगर्भमनामग्राहं प्रलपन्त्याः कलावत्या उपरि कुशङ्कितेन शङ्कराज्ञा गुर्विण्याः कलावत्याः कृतमरण्यप्रेषणम्, असहायायाः कलावत्याः शङ्कराजप्रेषितचाण्डालनारीभिः कृतो बाहुच्छेदः, प्रसूतपुत्रायै कलावत्यै तच्छीलपरितुष्टसिन्धुदेव्या नूतनबाहुयुगलदानं च ।

३३८-३९

सपुत्रायाः कलावत्यास्तापसाश्रमेऽवस्थानम् । ज्ञातसद्भावस्य शङ्कराज्ञः परितापो मरणप्रतिज्ञा च । अमिततेजआचार्यदेशना, अमिततेजआचार्यकथनावगतकलावतीमैलापकेन शङ्कराज्ञा कारितं कलावत्यन्वेषणं च । कलावत्याः पुनरागमनम् । क्रमेण पुत्राय राज्यं दत्त्वा द्वयोः प्रव्रज्याग्रहणं देवलोकगमनं च ।

३४०-४३

११८. कनककेत्वाख्यानकम् ।

३४३-४४

"चिरराज्यसुखोपभोगनिमित्तं ज्ञातपुत्रमारकनककेतुपराज्ञीपद्मावतीविज्ञप्तस्य पोट्टिलानामकस्वपत्नीज्ञातपुत्रीपरावर्तनकरणरक्षितकनकध्वजनामकराजकुमारस्य तेतलिसुतनामकमन्त्रिणो मरणानन्तरदेवत्वेनोत्पन्नेन पोट्टिलाजीवदेवेन कृतो देवमायाप्रभावात् कनकध्वजकृतापमानाऽनेकप्रकारात्मघातरक्षणादिप्रसङ्गानन्तरधर्मप्रतिबोधः ।" इत्येतत्कथावस्तुमयमाख्यानकम् ।

४०. धन-धान्यादिविषयकशोकापार्थक्यताधिकारः ।

३४४-५०

शोकपरित्याग-धर्मकर्तव्यप्रतिपादनम् ।

३४४

शोककरणानिष्टफलप्ररूपकाख्यानकनामनिरूपणम् ।

३४४-४५

११९. सावित्र्याख्यानकम् ।

३४५

मृगुब्राह्मण-सावित्रीब्राह्मणीयुगलसम्भूतपुत्रसप्तकमध्यात् पञ्चदिनाभ्यन्तरं प्रतिदिनैकैकपुत्रमरणक्रमेण पञ्चपुत्रमरणात् पुत्रशोकविह्वलां निर्वह्नां प्रलपन्ती सावित्री प्रति श्रीवीरजिनकृतः प्रतिबोधः, मृगु-सावित्री-तत्सारथीनां प्रव्रज्याग्रहणम्, भगिनीतृतीयशेषपुत्रद्वयस्य गृहिधर्मप्रतिप्रतिश्च ।

१२०. मन्थारख्यानकम् ।

३४५-४७

अन्योन्यातीवस्निग्धभानुमन्त्रि-तत्पत्नीसरस्वतीयुगलस्नेहपरीक्षार्थं चन्द्रसेनराजज्ञापितमन्त्रिकृत्रिममरणोदन्तश्रवणानन्तरमृतां सरस्वतीं ज्ञात्वा सदुःखचन्द्रसेननृपविहितक्षमापनापूर्वकप्रार्थितभानुमन्त्रिणो मरणव्यवसायोपरमः । भानुमन्त्रिणः सरस्वत्यस्त्रां प्रत्यहं पूजाकरणम् । अनेकवर्षव्यतिक्रमे सरस्वत्यस्थिविसर्जनार्थं गङ्गातीरमुपागतं रुदन्तं भानुमन्त्रिणं दृष्ट्वा विहरणार्थं सखीभिः सार्धं तत्रागताया वाराणसीराजपुत्र्याः पृच्छा । ज्ञातभानुवृत्तान्ताया राजपुत्र्याः पूर्वभवसरस्वतीजीवाया जातिस्मरणम् । ततो भानुमन्त्रि-वाराणसीराजपुत्र्योर्विवाहः, राज्यसुखोपभोगः, अन्ते चारणश्रमणप्रतिबोधितयोः पुत्रनिहितराज्ययोर्द्वयोः प्रव्रज्याग्रहणं देवलोकगमनं च ।

३४५-४७

१२१. कुलानन्दाख्यानकम् ।

३४७-४८

“अतीवस्नेहमुग्धत्वात् सर्पदष्टत्रिभुवनतिलकानामराज्ञीमृतकवाहकस्यारण्यवासिनः कुलानन्दाभिधानराज्ञो मृतपुरुषशयवाहिन्यास्तत्रैवारण्यस्थिताया नार्याः सकाशाद् विदग्धनरकारापितः प्रतिबोधः ।” इत्येतत्कथावस्तुमयमाख्यानकम् ।

जिनमतभाषितानां संसारासारताविज्ञानां मानसिकशोकस्याप्यकरणताप्रतिपादनम्, तद्विषयक-भव्यकुटुम्बाख्यानकनिर्देशश्च ।

३४९

१२२. भव्यकुटुम्बाख्यानकम् ।

३४९-५०

सुन्दरनामकर्षक-मनोरमानामकर्षकपत्नी-मनोरथनामकपुत्र-सूमिकानामकस्तुषात्मकस्य स्वगृहादिकर्माऽप्रमादिनोऽपि निर्मोहत्वादानासक्तत्वाच्च ‘भव्यकुटुम्ब’ इति ख्यातनाम्नः कर्षककुटुम्बस्यानासक्तिप्रसङ्गसन्दर्शकं रूपकरूपमाख्यानकमिदम् ।

४१. विवेकिजनस्वकृतकर्मोदयोपनतदुःखाधिसहनाधिकारः ।

३५१-६८

सम्यग्दुःखसहनविषयकाख्यानकनामनिर्देशः ।

३५१

१२३. पार्श्वारख्यानकम् ।

३५१-५२

पार्श्वकुमारजन्मयुवावस्थाप्राप्ति-कठतापसारब्धपञ्चाश्रितपोज्वलसर्पनमस्कारश्रावण-पार्श्वकुमारप्रव्रज्या-ध्यानस्थपार्श्वजिनोपर्यग्निकुमारदेवत्वोत्पन्नकठतापसकृतोपसर्ग-नागराजत्वोत्पन्नसर्पजीवदेवकृतोपसर्गरक्षादिप्रसङ्गमयं संक्षिप्तं पार्श्वजिनाख्यानकमिदम् ।

१२४. वीराख्यानकम् ।

३५२

श्रीवीरवर्द्धमानस्वामिनो दीक्षानन्तरं जघन्य-मध्यमोत्कृष्टोपसर्गाधिसहनप्रसङ्गसूचामात्रमाख्यानकम् ।

१२५. गजसुकुमालाख्यानकम् ।

३५२-५४

समरूपमुनिषट्कप्रतिलाभनानन्तरं नेमिजिनं प्रति देवक्या मुनिषट्कविषयिकी पृच्छा । नेमिजिनात् तं मुनिषट्कं स्वपुत्रषट्कमेव विज्ञाय देवक्याः परिदेवनम् । वासुदेवाराधितदेवदत्तवरप्रभावाद् गजसुकुमालस्य जन्म । गजसुकुमालस्य प्रव्रज्या-कायोत्सर्गावस्थान-निर्वाणगमनानि, सोमशर्मणः शिरःस्फोटश्च ।

३५३-५४

१२६. मेतार्याख्यानकम् ।

३५४-६२

दीपज्वलनपर्यन्तनियमकायोत्सर्गस्थितस्य दंश-मसकोपसर्गपीडितस्य चन्द्रावतंसकनृपस्य कायो-
त्सर्गपारणानन्तरं मृत्युः । राज्यश्रीमनिच्छतोऽपि मुनिचन्द्रस्य स्वजनाद्युपरोधेन राज्याभिषेकः ।
स्वपुत्रराज्याप्राप्त्यसन्तुष्टपद्मावर्तादेवीकृतविपपरिभावितमोदकप्रसङ्गतो मुनिचन्द्रराज्ञः प्रव्रज्या-
ग्रहणम् । मुनिचन्द्रसहितस्य पुरोग्रे उज्जयिन्यागतसाधुकथित उज्जयिनीनृपकुमार-पुरोहितपुत्र-
कृतश्रमणविटम्बनावृत्तान्तः । निजभ्रातृपुत्रदुश्चेष्टितं विज्ञाय लब्धगुर्वाज्ञस्य मुनिचन्द्रमुनेरुज्जयि-
नीगमनम् । मुनिचन्द्रमुनिवृत्तो राजपुत्र-पुरोहितपुत्राङ्गभङ्गः । मुनिचन्द्रमुन्युपालम्भितस्य सागर-
चन्द्रनृपस्य क्षमाप्रार्थना बालयुगलाङ्गसमीकरणप्रार्थना च ।

३५५

३५६-५८

‘शुभभावप्रव्रज्याग्रहणं विना बालयुगलाङ्गसमीकरणं न करिष्ये’ इति मुनिचन्द्रमुनिनिश्चयाद्
द्वयोर्बालयोः प्रव्रज्याग्रहणम्, नवरं जातिमदादिदोषकलुषितभावस्य पुरोहितपुत्रस्य प्रव्रज्यासेव-
नम्, अन्ते द्वयोर्देवलोकगमनम् । जातिमददोषकर्मोदयेन पुरोहितपुत्रजीवदेवस्य मातङ्गगृहे
जन्म । मातङ्गिन्याः श्रेष्ठिन्या सह स्नेहसम्बन्धेन श्रेष्ठिन्याश्च निन्दुत्वात् श्रेष्ठिनीजातमृतपुत्रीस्थाने
मातङ्गिनीकृतं समकालजातनिजपुत्रपरावर्तनम् । मातङ्गपुत्रस्य श्रेष्ठिपुत्रत्वेन प्रसिद्धिः, वर्धापन-
कादि, मेतार्यनामाभिधानकरणं च ।

३५९

स्वप्रतिबोधनार्थपूर्वप्रार्थितराजपुत्रजीवदेवकृतं तारुण्यभावजुषो मेतार्यस्यानेकधा स्वप्नेषु प्रतिबोध-
नम् । मेतार्यस्य धर्मानभिमुखतां विज्ञाय विवाहसमये मातङ्गसकाशाद् देवकृतोऽपत्यपरावर्तन-
प्रच्छन्नभेदः, मूलपित्रा चाण्डालेनापकर्षितस्य मेतार्यस्य मातङ्गगृहावस्थानं च । चाण्डालगृहस्थि-
तस्य मेतार्यस्य प्रकटीभूतराजपुत्रजीवदेवकृतं स्वरूपदर्शनम् । मेतार्यस्य देवपुरतः स्वसंसार-
सक्तिकथनम्, द्वादशवर्षपश्चात् प्रतिबोधनार्थं विज्ञापनम्, चाण्डालपुत्ररूपनिजावर्णवादनिरासार्थं
प्रार्थना च ।

३६०

देवप्रदत्तरत्नोत्सृजन्मेष-वैभारगिरिश्रमार्गनिर्माण-राजगृहसमीपसमुद्रानयनादिप्रयोगनिमित्तशुद्धीकृ-
ताय मेतार्याय श्रेणिककृतं कन्यादानम् । नव(९)पत्नीभिर्विलसतो मेतार्यस्य द्वादशवर्षातिक्रमे
देवकृतः प्रतिबोधः, मेतार्यनवपत्नीप्रार्थितद्वितीयद्वादशवर्षसमयानन्तरं देवप्रतिबोधितस्य सपत्नीक-
स्य मेतार्यस्य प्रव्रज्याग्रहणं च ।

३६०-६२

क्रौञ्चपक्षिगिलितसुवर्णयवान्वेषकसुवर्णकारगृष्टस्य क्रौञ्चजीवोपरिदयालोरजल्पतो मेतार्यमुनेः सुवर्ण-
कारकृतो मारणान्तिकोपसर्गः, मेतार्यमुनेः केवलज्ञानं सिद्धिगमनम्, ज्ञातसद्भावस्य श्रेणिकभीतस्य
सकुटुम्बस्य सुवर्णकारस्य प्रव्रज्याग्रहणं च ।

३६२

१२७. सनत्कुमाराख्यानकम् ।

३६२-६७

सनत्कुमारस्य जन्म, मन्त्रिपुत्रमहेन्द्रसिंहेन सह विद्याभ्यासः सख्यं च । प्राप्तयौवनस्य सनत्कु-
मारस्य दुःशिक्षिताश्चकृतोऽपहारः । सनत्कुमारावेषणार्थं निर्गतस्य सुबहुसमयं पर्यटतो महेन्द्र-
सिंहस्य सपत्नीकेन सनत्कुमारेण सह मेलापकः ।

महेन्द्रसिंहपुरतो बकुलमतीकथितसनत्कुमारवृत्तान्ते — दुःशिक्षिताश्चापहतस्यारण्यमध्ये मूर्छितस्य

सनत्कुमारस्य सप्तच्छदवृक्षाधिष्ठातृयक्षेन मानससरोनीरसिञ्चनेन स्वस्थीकरणम्, सनत्कुमारविज्ञान-
यक्षसाहाय्यात् सनत्कुमारस्य मानससरोगमनं तत्र स्नानकर्म च, तथा सनत्कुमारकृतोऽसिता-
क्षयक्षपराजयः, सनत्कुमारस्य विद्याधराधिपत्वं च ।

३६३

बकुलमतीपुरतो महेन्द्रसिंहकथितं सामुद्रिकशास्त्रगतं नरलक्षणशास्त्रम् ।

३६३-६५

सनत्कुमारस्य स्वनगरागमनम्, राज्याभिषेकः, चक्रवर्तित्वं च । इन्द्रकृतसनत्कुमाररूपप्रशंसा-
ऽश्रद्धादेवयुगलेन कृतब्राह्मणरूपेण कृता स्नानोधतस्य सनत्कुमारस्य रूपप्रशंसा । निजरूपप्रशं-
सागर्वितसनत्कुमारादिष्टब्राह्मणरूपदेवयुगलस्य बलाघलङ्घितसङ्क्रान्तरोगसनत्कुमारवैरूप्यदर्शने
खेदः । सनत्कुमारस्यापि रोगग्रस्तस्वशरीरावलोकनेन संविग्रस्य प्रव्रज्याग्रहणम् । अतितपस्विनः
सनत्कुमारराजर्षेः पारणकदिनलब्धतथाविधाहारदोषतोऽनेकव्याधिग्रस्तता, कतिपयव्याधीनां सामा-
न्यलक्षणनिरूपणं च ।

३६५

चिकित्सानिरीहभावसम्यक्प्रकाररोगपीडासहनेन सनत्कुमारराजर्षेः कलब्धिप्राप्तिः । इन्द्रकृतां
सनत्कुमारचिकित्सानिरीहभावप्रशंसां श्रुत्वाऽश्रद्धाघानस्य कृतशबरवैद्यरूपस्य पूर्वागतदेवयुगलस्य
सनत्कुमारमुनिचिकित्साकरणे निष्फल आयासः । शबररूपदेवयुगलपुरतः सनत्कुमारराजर्षेर्द्रव्य-
भावव्याधिचिकित्साविषयिकी प्ररूपणा, द्रव्यव्याधिचैकित्ये स्वलब्धिनिर्दर्शनं च ।

३६७

प्रकटरूपदेवयुगलकृता सनत्कुमारराजर्षिस्तवना, अन्ते सनत्कुमारराजर्षेर्देवलोकगमनं च ।

आख्यानकमणिकोशपठनादिफलरूपः शास्त्रोपसंहारः ।

३६८

*

टीकाकारप्रशस्तिः ।

३६९-७०

प्रथमं परिशिष्टम्, (विशेषनाम्नामनुक्रमः) ।

३७१-८४

द्वितीयं ,, (विशेषनाम्नां विभागशोऽनुक्रमः) ।

३८५-९२

तृतीयं ,, (प्रसिद्धाप्रसिद्धदेश्या-ऽप्रसिद्धप्राकृतशब्दानामनुक्रमः) ।

३९३-९७

चतुर्थं ,, (प्राकृताख्यानकान्तर्गतापभ्रंशपद्यसङ्ग्रहः) ।

३९८-९९

पञ्चमं ,, (वर्णकसङ्ग्रहः) ।

४००

षष्ठं ,, (स्तुति-वन्दनाः) ।

४००

सप्तमं ,, (सुभाषितगाथानुक्रमः) ।

४०१-१२

अष्टमं ,, (सूक्तिरूपपद्यांशानुक्रमः) ।

४१३-१५

शुद्धिपत्रकम् ।

४१६-२२

प्रस्तावना

प्रतिपरिचय

आख्यानकमणिकोश सृष्टि की केवल दो ही हस्तलिखित प्रतियाँ उपलब्ध हैं—एक शान्तिनाथ जैन ज्ञान भण्डार, खंभात की ताडपत्र पर लिखी हुई, जिसे हमने प्रस्तुत सम्पादन में 'खं०' संज्ञा दी है और दूसरी प्रति जो कागज पर लिखी हुई है, यह बिजापुर (गुजरात) में स्थित रंगविमलजी महाराज के संग्रह की है जिसे हमने 'रं०' संज्ञा दी है।

'खं' संज्ञक प्रति

श्री शान्तिनाथ जैन ज्ञान भण्डार, खंभात के मूचपत्र में प्रस्तुत प्रति का क्रमांक २३३ है। पत्र संख्या ४८३, स्थिति और लिपि सुन्दर और इस की लम्बाई ३०.२ और चौड़ाई २.२ इंच प्रमाण है। प्रति के अन्त में लिखानेवाले की प्रशस्ति है किन्तु इस में लेखन संवत् नहीं है। फिर भी तपागच्छ के आद्याचार्य जगच्चन्द्रसूरि के उपदेश से उन्हीं के कुटुम्ब के व्यक्ति द्वारा लिखाई गई होने के कारण इस का लेखनसमय विक्रम की तेरहवीं शती का अन्त भाग होना चाहिये। लिपि का मोड भी तेरहवीं शती के प्रांत भाग ही लगता है। ग्रन्थ लिखानेवाले की प्रशस्ति इस प्रकार है—

प्राग्वाटवंशतिलकोऽजनि पूर्णदेवस्तस्यात्मजाख्य इह प्रथिता बभूवुः ।

दुर्धारमारकरिकुम्भविभेदसिंहस्तत्रादिमः सल्लखणोऽभिधया बभूव ॥ १ ॥

द्वितीयकोऽभूद् वरदेवनामा, तृतीयकोऽभूज्जिनदेवसंज्ञः । सोऽन्येधुरादन्तिनेन्द्रदीक्षां निर्वाणसौख्याय मनीषिमुख्यः ॥ २ ॥

अज्ञानध्वान्तमूर्यः सरभसविलसच्चङ्गसंवेगरङ्गक्षोणी कोधादियोधप्रतिहृत्सुभटो ज्ञातनिःशेषशाखः ।

निर्वेदाम्भोधिमग्नो भविककुवलयोदबोधनाधानचन्द्रः कालेनाऽऽचार्यवर्यः स समजनि जगच्चन्द्र इत्याख्यया हि ॥ ३ ॥

वरदेवस्य सञ्ज्ञे बालहेविरिति गेहिनी । याऽभूत् सदा जिनेन्द्राद्विक्रमलासेवनेऽलिनी ॥ ४ ॥

पुत्रास्तयोः साढलनामधेया-ऽरिसिंहइत्याह्वय-वज्रसिंहाः । विवेकपात्री सहजू च पुत्री कुशीलसंसर्गतरोर्लवित्री ॥ ५ ॥

साढलस्य प्रिया जज्ञे राणूरिति महासती । पुत्रास्तु पञ्च तत्राद्यो धीणाख्यः शुद्धधर्मधीः ॥ ६ ॥

द्वितीयः क्षेमसिंहाख्यो, भीमसिंहस्तृतीयकः । देवसिंहाभिधस्तुयो, लघुर्महणसिंहकः ॥ ७ ॥

क्षेमसिंहाभिधो देवसिंहश्च भवभीरुकः । श्रीजगच्चन्द्रसूरीणां पार्श्वे व्रतमशिश्रियत् ॥ ८ ॥

धीणाकस्य कट्टर्नाम पत्नी मोढाभिधः सुतः । अन्येधुः सुगुरोर्वाक्यं धीणाकः श्रुतवानिति ॥ ९ ॥

भोगास्तुङ्गतरङ्गभङ्गमिदुराः सन्ध्याभ्ररागभ्रमौपम्या श्रीनेलिनीदलस्थितपयोलोले खलु प्राणितम् ।

तारुण्यं तरुणीकटाक्षतरलं प्रेमा तडित्सन्निभो जात्वैवं क्षणिकं सेमं विदधतां धर्म जनाः ! सुस्थिरम् ॥ १० ॥

सग्नानयुक्तो नियतवृषोऽपि भवेन्महानन्दपदप्रदायी । तत्रापि च स्वा-ऽन्यविवोधकारीत्याहुः श्रुतज्ञानमिहोत्तमं हि ॥ ११ ॥

तच्च कालमतिमान्द्यदोषतः पुस्तकेषु भुवनैकवत्सलैः । पूर्वसूरिभिरथो निवेदितं तद् वरं भवति तस्य लेखनम् ॥ १२ ॥

एवं निशम्य तेन न्यायोपार्जितधनेन धन्येन । आख्यानकमणिकोशस्य पुस्तकोऽयं व्यधायि मुदा ॥ १३ ॥

यावदारुगदुःखलक्षजलदप्रव्यंसचण्डानिलो रागद्वेषमदान्धसिन्धुरहरिः स्वर्गापवर्गप्रदः ।
अज्ञानद्रुमपावको विजयते श्रीजैनराजागमस्तावन्नन्दतु पुस्तकोऽयमनिशं वाच्यमानो बुधैः ॥ १४ ॥

॥ मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥

उपरोक्त प्रशस्ति का भावार्थ इस प्रकार है—

प्राग्वाट (पोरवाड) वंश में तिलक के समान पूर्णदेव नामके श्रेष्ठी के सलखग, वरदेव और जिनदेव नामक तीन पुत्र थे । जिनमें से तीसरे पुत्र जिनदेव ने संसार को छोड़कर दीक्षा ग्रहण की और सर्व शास्त्रों में पारंगत होने के बाद वे क्रमशः आचार्य बने । इनका नाम जगच्चन्द्रसूरि प्रसिद्ध हुआ । (यह बृहद्गच्छीय आचार्य दीर्घ काल तक आचाम्ल तप करते रहे जिससे इनका उपनाम 'तपा' पड़ा और उनकी शिष्यपरम्परा तपागच्छीय नाम से प्रसिद्ध हुई ।) पूर्णदेव श्रेष्ठी के द्वितीय पुत्र वरदेव की बालदेवी (बलभदेवी→बलहएवी→बालदेवी) नामक पत्नी से साढल, अरिसिंह और वज्रसिंह नामके तीन पुत्र तथा सहजू नामकी एक पुत्री, इस प्रकार चार सन्तानें हुई थीं । वरदेव के प्रथम पुत्र साढल को राणू नामकी पत्नी से धीणाक, क्षेमसिंह भीमसिंह, देवसिंह और महणसिंह नामके पांच पुत्र हुए थे । उनमें से क्षेमसिंह और देवसिंह ने जगच्चन्द्रसूरि के पास प्रव्रज्या ग्रहण की थी । साढल के प्रथमपुत्र धीणाक की कइ नामक पत्नी से मोढ नामका पुत्र हुआ था । एक दिन धीणाक ने " भोग, लक्ष्मी, आयुष्य, यौवन और प्रेम क्षणिक है, श्रुतज्ञान का प्राधान्य है और शास्त्रों को कंठस्थ रखना कठिन होने से पुस्तकलेखन आवश्यक धर्म है " ऐसा गुरु का उपदेश सुनकर अपने न्यायोपार्जित द्रव्य से यह आख्यानकमणिकोश नामक ग्रन्थ लिखवाया । जब तक दारुण दुःख, राग-द्वेष और अज्ञान का नाश करनेवाले तथा स्वर्गापवर्ग देनेवाले जैनागम विद्यमान हैं तब तक विद्वानों द्वारा पढ़ा जाता हुआ यह ग्रन्थ शोभा देता रहे ।

उपरोक्त प्रशस्ति से यह सिद्ध होता है कि इस 'खं०' संज्ञक प्रति का लेखन खर्च देने वाले जगच्चन्द्रसूरि के गृहस्थाश्रम के भाई वरदेवके पौत्र धीणाक हैं । आचार्य जगच्चन्द्र के गृहस्थावास का नाम, वंश, पिता का नाम आदि की जानकारी केवल इसी प्रशस्ति में मिलती है । अतः यह प्रशस्ति ऐतिहासिक दृष्टि से विशेष महत्वपूर्ण मानी जा सकती है ।

प्रस्तुत ग्रन्थ के संपादन में इस 'खं०' प्रतिको प्राधान्य दिया गया है ।

‘खं०’ संज्ञक प्रति

यह प्रति विक्रम की सतरहवीं सदी में कागजपर लिखी गई है । वहाँ पहले इस प्रति को बिजापुर से मंगवाकर इसका 'खं०' संज्ञक प्रति के साथ मिलान कर इसे वापस भेज दिया था । उस समय इसका परिचय लिखना रह गया । अब इसका पूरा परिचय लिखने के लिए प्रति को पुनः बिजापुर से तत्काल लाना कठिन है । सामान्यतः जैनपरम्परा की १७ वीं सदी की जो हजारों प्रतियाँ उपलब्ध हैं, यह भी उसी प्रकार की है । प्रस्तुत संपादन में इस प्रति से सात स्थानों पर शुद्ध और उपयोगी पाठ मिले हैं । जिन्हें मूल में ही रखा है । इसके अतिरिक्त टिप्पणी में इसके पाठभेद भी दे दिये हैं । इन पाठभेदों की संख्या प्रमाण में अल्प है । 'खं०' संज्ञक प्रति के शुद्ध एवं प्राचीन होने पर भी 'खं०' संज्ञक प्रति के कारण ग्रन्थ के संशोधन में विशेष अनुकूलता इसलिये रही कि कहीं कहीं 'खं०' प्रति के पत्र जीर्ण होकर दोनों छोरसे कट गये हैं । ऐसे त्रुटित स्थलों की पूर्ति इस प्रतिके आधार से की गई है ।

*

१. पृ. ३५ टि. १, पृ. ३७ टि. १, पृ. १०० टि. १, पृ. १२१ टि. १, पृ. २२३ टि. ३, पृ. २२९ टि. १ और पृ. २६९ टि. १ ॥

संशोधन

उपरोक्त दो प्रतियों के आधार से संपादन करते हुए जहाँ कहीं दोनों के पाठ अशुद्ध थे उन के स्थान पर हमने मूल में स्वकल्पित शुद्ध पाठ रख दिये हैं और उन पाठों पर टिप्पणी का अंक देकर नीचे टिप्पणी में दोनों प्रतियों के संकेत दिये हैं। अर्थात् जिस टिप्पणी में 'खं०' और 'रं०' दोनों संकेत मुद्रित हों वहाँ मूल में छपा हुआ पाठ को संपादक द्वारा कल्पित है ऐसा समझना। इस प्रकार के स्थल कुल ग्यारह हैं।

जहाँ टिप्पणी में प्रतिसंकेत के स्थान में 'प्रतौ' शब्द लिखा हो वहाँ भी मूल पाठ संपादक का ही समझना चाहिये और 'प्रतौ' का अर्थ 'खं०' और 'रं०' समझना चाहिए। 'रं०' संज्ञक प्रति के मिलने के पहले हमारे सामने केवल 'खं०' संज्ञक ही प्रति थी अतः उसी के आधार से पाठसंशोधन करते समय 'प्रतौ' ऐसा लिखा गया था। बाद में 'रं०' संज्ञक प्रति के मिलने पर भी 'प्रतौ' संकेत कायम रक्खा गया है। ऐसे केवल चार स्थल हैं। ऊपर बताये गये ग्यारह स्थल और ये चार—इस प्रकार कुल १५ स्थलों में हमने स्वयं पाठ को शुद्ध कर के मूल में दिया है और दोनों प्रतियों के पाठ नीचे टिप्पणी में निर्दिष्ट किये हैं।

इसके अलावा अपनी ओर से जोड़े गये मूल पाठों को [] इस प्रकार के कोष्ठक में रखा है। जहाँ कहीं अशुद्ध पाठ मिले हैं उन्हें उसी तरह रखकर हमने अपनी ओर से कल्पित शुद्ध पाठ को () इस प्रकार के कोष्ठक में रखा है।

परिशिष्टपरिचय

प्रथम परिशिष्ट (पृ. ३७१ से ३८४)

इस ग्रन्थ में आये हुए विशेषनामों का परिचय अकारादि क्रम से पृष्ठान्तों के साथ दे दिया है।

द्वितीय परिशिष्ट (पृ. ३८५ से ३९२)

यहाँ प्रथम परिशिष्ट में आये हुए विशेष नामों को कुल अठारसी विभागों में विभक्त कर के उन विभागों को अकारादि क्रम से दे कर प्रत्येक विभाग में समाविष्ट विशेष नामों की सूची अकारादि क्रम से दी गई है।

तृतीय परिशिष्ट (पृ. ३९३ से ३९७)

प्रसिद्ध और अप्रसिद्ध जो कोई देस्य शब्द इस ग्रन्थ में मिले हैं वे सब (दे०) संकेत कर के दे दिये गये हैं। आ० श्री हेमचन्द्राचार्यकृत देशीनाममाला में जो शब्द नहीं आये हैं उन्हें * इस प्रकार के चिह्नों से चिह्नित किया है। उनके अर्थ और पृष्ठाङ्क भी दे दिये हैं। इसके अतिरिक्त 'पाइअसइमहणवो' में जो प्राकृत शब्द नहीं हैं उन शब्दों का संग्रह भी यहाँ किया गया है। उनका अर्थ और पृष्ठाङ्क भी दिया है।

१. पृ० १७ टि. १, पृ० १०० टि. २, पृ० १०१ टि. २, पृ० १०६ टि. १, पृ० १०६ टि. २, पृ० १२२ टि. १, पृ० १२३ टि. १, पृ० १२३ टि. २, पृ० १६७ टि. १, पृ० १८१ टि. ३, और पृ० २२१ टि. १ ॥

२. पृ. ११३ टि. १, पृ. २२८ टि. १, पृ. २५५ टि. २, पृ. ३५३ टि. १ ॥

चतुर्थ परिशिष्ट (पृ. ३९८ से ३९९)

प्रस्तुत ग्रन्थ में आई हुई तीन अपभ्रंश कथाओं के सिवाय प्राकृत कथानकों में जो भा. अपभ्रंश पद्य आये हैं उनका संग्रह इस परिशिष्ट में किया गया है। इस परिशिष्ट में निम्न अपभ्रंश पद्य छूट गये हैं— पृ. ८१ पद्यांक १, पृ. १३७—३८ प. ८, पृ. १३६ प. २—३।

पंचम परिशिष्ट (पृ. ४००)

यहाँ ग्रन्थान्तर्गत ऋतुवर्णन, तथा नग, नगर, युद्ध, अनुरक्त-विरक्तनारी, युवती, नगरप्रवेश, सार्थ, स्कंधावार आदि वर्णनों का निर्देश पत्राङ्कों के साथ कर दिया है।

षष्ठ परिशिष्ट (पृ. ४००)

तीर्थकरादि की स्तुतिओं का निर्देश इसमें किया गया है।

सप्तम परिशिष्ट (पृ. ४०१ से ४१२)

इस ग्रन्थ में से चुनकर कुल ३८३ सुभाषित पद्यों का उनके विषयों की सूचना के साथ स्थलनिर्देश करके इस परिशिष्ट में संग्रह किया गया है।

अष्टम परिशिष्ट (पृ. ४१३ से ४१५)

प्रस्तुत ग्रन्थ में से लोकोक्तियों, सिद्धवाक्य जैसी कहावतों के १२२ पद्यांशों का संग्रह प्रस्तुत परिशिष्ट में किया गया है। इनमें निम्न ५ जोड़ लेना चाहिए १— 'पोरिसविहवा जम्हा दइवं पि छलंति सप्पुरिसा।' पृ. १५० गा. ६१। २— 'विजाजुयाणमहवा जणाण सव्वत्थ कल्लाण।' पृ. १७९ गा. २। ३— 'अम्मापिऊणमहवा हिययमवच्चे हियं चेव।' पृ. १७९ गा. ५। ४— 'एगुयरसंभवा वि हु न हुंति कइया वि समसीला।' पृ. २६५ गा. ३। ५— 'सीलरयणे विणट्ठे न सुंदरं उमयलोगे वि।' पृ. २९४ गा. १७५।

अभ्यासी पाठकों को इन पद्यांशों में से लोगों द्वारा बोली जाती कुछ उक्तियों का परिचय मिलेगा।

*

शुद्धिपत्रक (पृ. ४१६ से ४२२)

दृष्टिदोष और प्रमाद से मुद्रण में रहे हुए कुछ अशुद्ध पाठों का शुद्धिपत्रक दे दिया गया है। शुद्धिपत्रक के छपे जाने के बाद भी जो अशुद्धियाँ हमारे देखने में आईं उन्हें भी यहाँ टिप्पणी में दे दिया गया है।

१.

पत्राङ्क	गाथाङ्क	अशुद्ध	शुद्ध	पत्राङ्क	गाथाङ्क	अशुद्ध	शुद्ध	पत्राङ्क	गाथाङ्क	अशुद्ध	शुद्ध
४६	पंक्ति-३२	देसस्त	देसस्त	"	२१	कुमारी	कुमरी	२६२	१२	कुणासु	कुणसु
१७३	३१	विजयवाइ	विजियवाइ	२४४	पं. ७	ऋषिदत्ता	ऋषिदत्ता	२६३	शीर्षके	भावश्लेशा-	मोहार्तमृत-
"	४३	जयाणंदो	जिणाणंदो	"	"	८	'मत्स्यमल्ल'	मत्स्य-		नालोचन-	कुमतिपात-
१७६	१	निसेस	निसेस				(मक्षिका'मल्ल'			दोषाधि	दर्शकाधि
२०१	२७७	तुइ	तुह	२४६	२२	पसत्तमणो	पसत्तमणो	२७५	१५	ताणअ	ताण अ
२०२	३२६	कहिज्जइ	कहिज्जइ	२४८	७७	सणिय-	सणिय-	२८८	१०५	निवेइवं	निवेइयं
२०६	४५३	गरुय	गरुय			महामह	महोमुह	२९३	१३७	कमलमेहो	कालमेहो
२२३	५४	संपइ	संपइ	२५२	२४७	लल्लक	लल्लक	३२८	५१	मरिउं	मारिउं

आख्यानकमणिकोश मूल

मूल ग्रन्थ की रचना प्राकृत भाषा में केवल शैव्यन गाथा में आर्या छंद में हुई है। इस में ४१ अधिकार हैं। प्रत्येक अधिकार के प्रतिपाद्य विषय के साधक आख्यानकों के कथानायक अथवा नायिका का नाममात्र का कथन उन उन अधिकार की मूल गाथा में किया है। इस से यह सूचित होता है कि ये कथाएं अन्य कथाग्रन्थों में और कर्गोपकर्ग पर्याप्तमात्रा में प्रसिद्ध थीं। कोष के रचयिताने केवल उन उन कथाओं को विविध विषयों के साथ संबद्ध करके उन कथाओं का विषयदृष्टिसे वर्गीकरणमात्र किया है। एक यह भी प्रयोजन है कि ग्रन्थ छोटा होनेसे स्मृति के ऊपर विशेष भार नहीं पड़ता और विषयकी दृष्टिसे तत्तत्कथाओं का वर्गीकरण श्रमगो को याद रखना सरल हो जाता है। टीकाकारने उन सूचित कथाओं का विवरण अपनी काव्यात्मक शैलीमें किया है।

मूल ग्रन्थ के ४१ अधिकारों में कुल १४६ आख्यानकों का निर्देश ग्रन्थकार ने किया है। उनमें से १९ आख्यानक ग्रन्थगत अन्योन्य आख्यानकों में आजाने से वृत्ति में केवल १२७ आख्यानको का ही क्रमाङ्क दिया हुआ है। शेष १९ आख्यानको का नामोल्लेख करके वृत्तिकार ने उन्हें किन आख्यानको में से लिये जाँय इसका सूचन भर किया है। उन १९ सूचित आख्यानो का विवरण इस प्रकार है—

सूचित आख्यान	कथां
१ धन्यकाख्यानक (पृ. २०) ।	दवदन्याख्यानकमें (आख्यानकक्रमाङ्क - १३) ।
२ मनोरमाख्यानक (पृ. ६५) ।	सुदर्शनाख्यानकमें (आ. क्र. ४३) ।
३ वीरमत्याख्यानक (पृ. ७१) ।	दवदन्याख्यानकमें (आ. क्र. १३) ।
४ श्रेणिकाख्यानक (पृ. ९५) ।	सेडुवकाख्यानकमें (आ. क्र. ३३) ।
५ मिण्ठाख्यानक (पृ. १३५) ।	नूपुरपण्डिताख्यानकमें (आ. क्र. ७१) ।
६ मृगावत्याख्यानक (पृ. १६४) ।	चित्रप्रियाख्यानकमें (आ. क्र. ५३) ।
७ माथुराख्यानक (पृ. १८५) ।	भावट्टिकाख्यानक (आ. क्र. ७३) अन्तर्गतजिनदत्ताख्यानकमें ।
८ क्षुल्लकमुन्याख्यानक (पृ. २२६) ।	क्षपकाख्यानकमें (आ. क्र. ५०) ।
९ नन्दिपेणाख्यानक (पृ. २२६) ।	शौर्याख्यानकमें (आ. क्र. १९) ।
१० चण्डरुद्रशिष्याख्यानक (पृ. २२६) ।	चण्डरुद्राख्यानकमें (आ. क्र. ५१) ।
११ दामनकाख्यानक (पृ. २३८) ।	दामनकाख्यानकमें (आ. क्र. ४५) ।
१२ चन्द्रावतंसकाख्यानक (पृ. २४१) ।	मेतार्याख्यानकमें (आ. क्र. १२६) ।
१३ नन्दिपेणाख्यानक (पृ. २७१) ।	शौर्याख्यानकमें (आ. क्र. १९) ।

२२६	पं. २५	॥३४॥	॥१॥	२५३	२४९	सुसरयं	ससुरयं	३२९	९	प्रयत्नेण	पयत्नेण
२४०	८	कमलामेला	कमलामे-	२५५	३२२	तवाणु भां	तवाणुभां	३५१	शीर्षके	पतनदुःखं	पतनदुःखं
		सं	लासं	२६१	१०	सुजतं	सुजतं	३७०	२५	रमणीया	रमणीयाः
		१६	कमलां	कमलां	१५	निन्वाहं	निन्वाहं				

१. यद्यपि मुद्रणमें अंतिमगाथाका क्रमांक ५३ है किन्तु ३४ क्रमांकवाली (पृ० २२६) मूलगाथा मूलग्रन्थकी नहीं अपि तु टीकाकाररचित है।

१४ चारुदत्ताख्यानक (पृ. २८५) ।

१५ मित्राणन्दाख्यानक (पृ. ३२१) ।

१६ रामाख्यानक (पृ. ३२५) ।

१७ भरताख्यानक (पृ. ३४३) ।

१८ श्रमण्याख्यानक (पृ. ३४७) ।

१९ रामाख्यानक (पृ. ३४७) ।

भावट्टिकाख्यानक (आ. क्र. ७३) अन्तर्गत चारुदत्ताख्यानकमें ।

भावट्टिकाख्यानक (आ. क्र. ७३) अन्तर्गत अमरदत्तमित्राणन्दाख्यानकमें ।

यादवाख्यानकमें (आ. क्र. ११०) ।

भरताख्यानकमें (आ. क्र. २३) ।

अर्हन्तकाख्यानकमें (आ. क्र. १००) ।

यादवाख्यानकमें (आ. क्र. ११०) ।

ग्रन्थके ४१ अधिकारों के नाम तथा आख्यानकों के नाम और प्रत्येक आख्यानकों के कथाप्रसंगों का विस्तृत विषयानुक्रम दिया गया है । अतः जिज्ञासु पाठक विषयानुक्रम देख लें ऐसा अनुरोध है ।

*

आख्यानकमणिकोश मूल के कर्ता श्री नेमिचन्द्रसूरि

आचार्य नेमिचन्द्रसूरि जैन श्वेताम्बर परम्पराके सुविख्यात विशाल बृहद्गच्छ के आचार्य हैं । उनका समय विक्रम का बारहवाँ शतक सुनिश्चित है । उनकी छोटी बड़ी पांच रचनाओं में से प्रस्तुत आख्यानकमणिकोश और आत्मबोधकुलक को छोड़ अन्य तीन रचनाओं में उनकी परिचायक प्रशस्ति मिलती है । उन में भी “रत्नचूडकथा” नामक कृति की प्रशस्ति में उनका परिचय शेष दो कृतियाँ उत्तराध्ययनवृत्ति और महावीरचरित्र की अपेक्षा अधिक स्पष्ट है । इस प्रशस्ति के आधार से एवं आख्यानकमणिकोशवृत्ति की प्रशस्ति के आधार से और आख्यानकमणिकोश के वृत्तिकार आम्रदेवसूरि के शिष्य नेमिचन्द्रसूरिकृत प्राकृतभाषानिबद्ध ‘अनन्तनाथचरित्र’ (अप्रकाशित) की प्रशस्ति के आधार से प्रस्तुत आचार्य नेमिचन्द्रसूरि के पूर्ववर्ती आचार्यों का क्रम इस प्रकार है—

बृहद्गच्छ में (प्रा. बड्गच्छ, वडगच्छ) हुए देवसूरि (विहारक) के पड़घर नेमिचन्द्रसूरि के पड़घर उद्योतनसूरि के शिष्य आम्रदेवोपाध्याय के शिष्य नेमिचन्द्रसूरि प्रस्तुत मूल ग्रन्थ के कर्ता हैं । इन नेमिचन्द्रसूरि के दीक्षागुरु आम्रदेवोपाध्याय थे । और उन्हें आनन्दसूरि के मुख्य पड़घर के रूप में स्थापित किये गये थे ।

इस का स्पष्टीकरण इस प्रकार है—

उपरोक्त उद्योतनसूरि के समकालीन सगच्छीय पांच आचार्य थे । १ यशोदेवसूरि २ प्रद्युम्नसूरि ३ मानदेवसूरि ४ देवसूरि और ५ अजितदेवसूरि । इन पांच नामों में से प्रथम चार के नाम आख्यानकमणिकोशकारकृत “रत्नचूडकथा” नामक ग्रन्थ की प्रशस्ति में मिलते हैं । पाचवाँ नाम आख्यानकमणिकोशवृत्ति की प्रशस्ति में तथा वृत्तिकार आम्रदेवसूरि के शिष्य नेमिचन्द्रसूरिकृत अनन्तनाथचरित की प्रशस्ति में मिलता है । ये पांचों आचार्य उद्योतनसूरि के समकालमें विद्यमान थे

१. यह ग्रन्थ विजयकुमुदसूरि द्वारा सम्पादित होकर प्रकाशित हो चुका है ॥

२. प्रवचनसारोद्धार (प्रकाशित) के कर्ता ये ही नेमिचन्द्रसूरि हैं ॥

३. देवसूरि सतत उद्यतविहारी होने से उनके पीछे विहारक ऐसा विशेषण लगाया जाता था । इतना ही नहीं किन्तु उनकी शिष्यपरम्परा में भी कितनेक साधु को विहारक कहा जाने लगा था ॥

४. यहाँ पड़घर के रूप में बताये गये आचार्य अपने पूर्व आचार्य के द्वारा दीक्षित थे या नहीं यह जानने के लिए कोई साधन उपलब्ध नहीं है ॥

ऐसा हमारा निश्चय नहीं किन्तु अनुमान मात्र है। पांचवें आचार्य अजितदेवसूरि के पड़घर आनन्दसूरि के तीन पड़घर आचार्य हो गये हैं। एक नेमिचन्द्रसूरि (आम्रदेवोपाध्याय के शिष्य और इस ग्रन्थ के मूलकर्ता) दूसरे प्रद्योतनसूरि और तीसरे जिनचन्द्रसूरि (आख्यानकमणिकोश के वृत्तिकार आम्रदेवसूरि के गुरु)।

मूलकार नेमिचन्द्रसूरि ने अपने किसी शिष्य का उल्लेख नहीं किया ऐसी अवस्था में इस विषय में विशेष कहना कठिन है। किन्तु उनके रत्नचूडकथानामक ग्रन्थ की प्रशस्ति में प्रथम प्रति के लेखक रूपसे प्रद्युम्नसूरि के धर्मपौत्र यशोदेवगणि का नाम मिलता है। ये यशोदेवसूरि आ० म० को० वृत्तिकार आम्रदेवसूरि के तीसरे शिष्य हैं। और आम्रदेवसूरि ने अपने पड़घर के रूप में स्थापित आचार्यों में इनका चौथा नाम है। यद्यपि उन्होंने उत्तराध्ययनवृत्ति की प्रतिलिपि करने में सहायक रूपसे सर्वदेवगणि का उल्लेख किया है तथापि सर्वदेवगणि उनके शिष्य थे ऐसा फलित करना कठिन है।

आ० म० कोषकार नेमिचन्द्रसूरि के बड़े गुरुश्राता का नाम मुनिचन्द्रसूरि था ऐसा उल्लेख स्वयं उन्होंने उत्तराध्ययनसूत्रवृत्ति की प्रशस्ति में और महावीरचरियं की प्रशस्ति में किया है।

प्रस्तुत मूल ग्रन्थ की रचना उन्होंने गर्गापदवी के मिलन के पूर्व की थी। अतएव अन्त्य गाथा में ग्रन्थकार का नाम 'देविद' लिखा है। इस अन्त्य गाथा की वृत्ति में वृत्तिकार आम्रदेवसूरि ने यह स्पर्शाकरण किया है।

नेमिचन्द्र सूरि की छोटी बड़ी पांच रचनाएँ हैं—

१. आख्यानकमणिकोश मूल गाथा ५२, २. आत्मबोधकुलक अथवा धर्मापदेशकुलक गाथा २२, ३. उत्तराध्ययन-वृत्ति श्लोकसंख्या १२०००, ४. रत्नचूडकथा श्लोकसंख्या ३०८१ और ५. महावीरचरियं श्लोकसंख्या ३०००।

उक्त पांच कृतियों के अतिरिक्त अन्य कोई कृति उन्होंने नहीं की, उनकी रचनाओं को आ. म. कोश के वृत्तिकार आम्रदेवसूरि अपनी प्रशस्ति में और आम्रदेवसूरि के शिष्य नेमिचन्द्रसूरि भी अपनी अनन्तनाथचरित की प्रशस्ति में गिनाते हैं। किन्तु ये दोनों आचार्य 'आत्मबोधकुलक' का उल्लेख नहीं करते। संभवतः मात्र बाइस आर्याछंद में रची गई यह लघुतम कृति उनकी दृष्टि में साधारण सी रही हो अत एव दोनों ने उसे उल्लेख योग्य न समझा हो। आख्यानकमणिकोश की अन्त्यगाथा का उत्तरार्द्ध और आत्मबोधकुलक की अन्त्यगाथा का उत्तरार्द्ध को देखते हुए ऐसा फलित होता है कि दोनों के कर्ता एक ही होने चाहिये। इसीलिए हमने इस लघुकृति को भी उनकी कृतियों में शामिल किया है।

उपरोक्त पांच कृतियों में से पहली दो प्राकृत भाषा में आर्याछन्द में हैं। इनकी रचना उन्होंने सामान्य मुनिअवस्था में विक्रम संवत् ११२९ के पहले की है। इसी लिए उनकी अन्त्य गाथा में 'देविद' पद मिलता है। तीसरी कृति उत्तराध्ययन सूत्र वृत्ति की रचना उन्होंने गणी पद प्राप्त करने बाद संवत् ११२९ में की है इसलिए उन्होंने अपना नाम अन्त में 'देवेन्द्रगणि' दिया है। इस उत्तराध्ययन सूत्र की ताडपत्रीय एवं कागज पर लिखी गई अनेक प्रतियों की प्रशस्ति में इनका

१. यहाँ चर्चित तथ्यों के आधार के लिए उक्त ग्रन्थों के अतिरिक्त अनन्तनाथचरित की प्रशस्ति को देखना चाहिए। उस प्रशस्ति का उपयोगी अंश आम्रदेवसूरि के परिचय में दे दिया गया है ॥

२. संघवी पाडा जैन ज्ञान भंडार-पाटण में प्रस्तुत कुलक की दो हस्तप्रतें हैं। उनमें इस कृति के अलग अलग नाम मिलते हैं। देखो-पत्तनस्थ जैन ज्ञान भण्डार सूचि (ओरिएण्टल इन्स्टीट्यूट बंबोदरा द्वारा प्रकाशित) पृ० ६५ वां तथा ११४ वां ॥

३. पाटण संघवी पाडे की ताडपत्रीय प्रति में ३५०० श्लोक प्रमाण है ॥

४. अक्खणयमणिकोसं एयं जो पढइ कुणइ जहजोगं। देविदसाहुमहियं अइरा सो लहइ अपवग्गं ॥ (आख्यानकमणिकोश)
ता मा कुणसु कसाए इदियवसगो व मा तुमं होसु। देविदसाहुमहियं सिवसोक्खं जेण पाविहिंसि ॥ (आत्मबोधकुलक)

नाम देवेन्द्रगणि और नेमिचन्द्रसूरि भी मिलता है। संभव है कि आचार्यपदवी के बाद स्वायत्त प्रतिओं में और नई लिखी जानेवाली प्रतिओं में उन्होंने स्वयं अपना नाम नेमिचन्द्रसूरि लिखाया हो या उनके शिष्यों ने भक्तिवश ऐसा किया हो। उत्तराध्ययनसूत्रवृत्ति आचार्यश्री विजयोमंगसूरि द्वारा संपादित हो चुकी है। इस वृत्ति में मूल सूत्र की व्याख्या तो संस्कृत में है किन्तु तदन्तर्गत कथाओं की रचना प्राकृत भाषा में है। 'रत्नचूडकथा' नामक गद्यपद्यात्मक प्राकृत भाषा का ग्रन्थ उन्होंने गणीपद की प्राप्ति के बाद ही लिखा है। उत्तराध्ययन वृत्ति की तरह ही इस ग्रन्थ की भी देविदगणी (देवेन्द्रगणी) और नेमिचन्द्रसूरि (नेमिचन्द्रसूरी) इन दो नामों का उल्लेख करनेवाली ताडपत्रीय प्रतियां मिलती हैं। देखो, विजयकुमुदसूरि संपादित (श्री तपागच्छ जैन संघ-खंभात-द्वारा प्रकाशित) प्रस्तुत ग्रन्थ (रत्नचूडरायचरित्र) की प्रशस्ति के ग्रन्थन्तर। इस संपादन में अनुपयुक्त खेतरवसी पाडा पाटण-भण्डार की ताडपत्रीय प्रति में ग्रन्थकार का नाम नेमिचन्द्रसूरि लिखा हुआ है। महावीरचरित्र गद्यपद्यात्मक प्राकृत भाषा में रचना है। इसका रचनासंवत् ११४१ है। यह ग्रन्थ भी हमारे पूज्य गुरुवर्य मुनिश्री चतुरविजयजी द्वारा संपादित हो कर आत्मानंदसभा, भावनगर द्वारा प्रकाशित हो चुका है। उपर बताई गई पांच कृतियों में से दो कृतियाँ गणिपद के पूर्व और दो कृतियाँ गणिपद के बाद और एक कृति आचार्य पद के बाद की रचना है इसके अतिरिक्त देवन्द्रसाधु-देवेन्द्रगणी-नेमिचन्द्रसूरि के विषय में विशेष जानकारी हमें उपलब्ध नहीं है। मूल ग्रन्थकार की पूर्वापर श्रमणपरम्परा में से कुछ अन्य जानकारी भी मिलने की संभावना है। परन्तु हम यहां इतने से संतुष्ट हो जाते हैं।

आख्यानकमणिकोशवृत्ति

प्रस्तुत वृत्ति का श्लोक प्रमाण, रचनास्थल, रचनासंवत् और उस समय के शासक गज्जा आदि का परिचय आगे वृत्तिकार के परिचय में दिये गये परिचयप्रशस्ति के सारांशमें जान लेना चाहिए।

मूल गाथा की वृत्ति संस्कृत भाषा में है। ग्रन्थ गत १२७ आख्यानकों में से १४, १७, २३, ३९, ४२, ६४, १०९, १२१, १२२, और १२४ ये दस आख्यानकों को छोड़ शेष ११७ आख्यानकों (७३ वाँ भावट्टिकारूपानक में अवान्तर कथा के रूप में आनेवाला चारुदत्तचरित्र को छोड़) की रचना प्राकृत भाषा में है। इस में से प्राकृतगद्य में रचा हुआ ४७ वाँ चंडचूडाख्यान और प्राकृत भाषा में उपेन्द्रवज्रा छंद में रचा हुआ १२३ क्रमाङ्कवाला पार्श्वख्यान के अतिरिक्त शेष ११५ आख्यानकों की रचना प्राकृत भाषा के आर्या छंद में है। कहीं कहीं अन्य छंदों के भी प्रयोग हैं परन्तु वह बहुत कम मात्रा में हैं। साथ ही प्रत्येक अधिकार के अंत में उन अधिकारों के विषयघोतक एक एक वसन्ततिलका छंद भी

१. देवेन्द्रगणिधेमासुद्धृतवान् वृत्तिकां तद्विनेयः । गुरुसौंदर्यश्रीमन्मुनिचन्द्राचार्यवचनेन ॥ 'कैंटलॉग ऑफ पामलोक मेन्युस्क्रिप्ट्स इन द शान्तिनाथ जैन भण्डार केंद्र' ओरीयेन्टल इन्स्टीट्यूट-बड़ोदरा द्वारा प्रकाशित पृ० ११३, ११४। श्री नेमिचन्द्रसूरिरुद्धृतवान् वृत्तिकां तद्विनेयः । - वही पृ० ११५। संघवी पाडा भण्डार-पाटण के क्रमाङ्क ३६३ में तथा संघ भण्डार पाटण के क्रमाङ्क ५२ में नेमिचन्द्रसूरि नाम है जब कि संघवी पाडा भण्डार-पाटण क्रमाङ्क ३८७ तथा तपागच्छ भण्डार पाटण क्रमाङ्क ११ में देवेन्द्रगणि नाम मिलता है। ये सभी प्रतियां ताडपत्र पर लिखी हुई हैं ॥

२. प्रस्तावना के लेखक ने ग्रन्थकार नेमिचन्द्रसूरि को सृष्टिक आख्यानकमणिकोश के कर्ता बताया है। यह ठीक नहीं कारण नेमिचन्द्रसूरि ने तो केवल ५२ गाथावाला मूल ग्रन्थ ही रचा है। साथ ही इसी प्रस्तावना के लेखक ने नेमिचन्द्रीय महावीरचरित्र का रचनासंवत् ११४० बताया है। यह भी ठीक नहीं उसका रचनासंवत् ११४१ है। उनका यह कहना भी ठीक नहीं कि उन्हें उपलब्ध प्रतिओं के अतिरिक्त उस ग्रन्थ की अन्य कहीं भी प्रति नहीं मिलती। क्यों कि खेतरवसी पाडा जैन ज्ञान भण्डार-पाटण में इस की ताडपत्रीय प्रति सं. १२०९ में लिखी हुई मिलती है। देखो पत्तनस्थ जैन भण्डागारीय ग्रन्थसूची ओरीयेन्टल इन्स्टीट्यूट बड़ोदरा द्वारा प्रकाशित पृ. २८९-९० ॥

संस्कृत भाषा में दिये हैं। इसके अतिरिक्त वृत्तिकार का मंगल और उनकी प्रशस्ति संस्कृत के विविध छंदों में है। इस प्रकार वृत्ति की भाषा संस्कृत प्राकृत और अपभ्रंश होते हुए भी ग्रन्थ का बड़ा हिस्सा प्राकृत में ही रचा हुआ है।

उपरोक्त प्राकृतेतर भाषानिबद्ध दस आख्यानकों में से १४, १७ और १२४ वें आख्यानकों की रचना संस्कृत गद्य में है। शेष सात में से ३९, ६४, और १०९ क्रमांक वाले आख्यानक संस्कृत के अनुष्टुप् छंद में हैं। १२२ वाँ भव्य-कुटुम्बाख्यानक 'प्रबोधिनी' नामक छंद में है प्रबोधिनी का परिचय आचार्य हेमचन्द्रीय छंदानुशासन में मिलता है। इस छंद को जयकांति ने 'विबोधिनी' कहा है। वृत्तरत्नाकर में इसके वियोगिनी, अपरवक्त्र, मुरली, ललिता और शिखामणी ऐसे पांच नाम मिलते हैं। और छन्दःकौस्तुभ में इसका 'सुन्दरी' नाम आया है। यह छंद मात्रावृत्त और वर्णवृत्त जाति का है। शेष तीन में से २३ और ४२ क्रमाङ्कवाले दो आख्यानक अपभ्रंश में हैं (इस के उपरान्त ७३ वाँ भावदिकख्यान में अवान्तरकथा के रूप में आया हुआ चारुदत्तचरित की रचना भी अपभ्रंश में है। इस प्रकार इस ग्रन्थ के तीन आख्यानक अपभ्रंश में हैं)। १२१ क्रमाङ्क वाला कुलानन्दाख्यानक आर्या छंद में है। इसकी ५० गाथाएँ हैं। प्रत्येक गाथा का पूर्वार्द्ध संस्कृत में और उत्तरार्द्ध प्राकृत में है। अतः इस की भाषा संस्कृत-प्राकृत है।

२० वाँ रुक्मिण्याख्यानक और २१ वाँ मध्वाख्यानक की एक ही कथा है। अतः आख्यानकों की संख्या १२७ होते हुए भी आख्यानक १२६ ही है।

१० वें क्रमाङ्कवाला चन्दनार्याख्यानक तथा ६५ वाँ कंबलसंबलख्यानक इन दो को वृत्तिकारने नेमिचन्द्रसूरिकृत महावीरचरित में से अक्षरशः गुरु के बहुमानार्थ लिया है। यह बात वृत्तिकारने आख्यानकों के अन्त में की है। ३२ वें क्रमाङ्कवाला बकुलाख्यानक की विशेष घटना जानने के लिए वृत्तिकारने नेमिचन्द्रसूरिकृत 'रत्नचूडकथा' को देखने का निर्देश दिया है। इसके अतिरिक्त १९ आख्यानकों के अन्त में उन आख्यानकों के अन्तर्गत की गई कथाओं के विषय में विशेष जानकारी के लिए ग्रन्थान्तर को देखने का निर्देश दिया है इससे और इस ग्रन्थ की सुभाषित गाथाओं में से कुछ गाथाएँ प्राचीन ग्रन्थों की या मौखिक परम्परा की होगी—एसा भी अनुमान होता है अतः यह ग्रन्थ एतद्विषयक पूर्व साहित्य के असर से अछूता नहीं है।

वृत्तिकारने जिन १९ आख्यानकों के अंत में कथा के विशेष विवरण के लिये ग्रन्थान्तरों को देखने की सिफारिश की है—वह इस प्रकार है—आख्यानकक्रमांक १४ और ११३ वें के अंत में रामचरित देखने का निर्देश है। यहां संभवतः विमलसूरिकृत पउमचरिय अभिप्रेत है। १९, २०—२१ और ११० वें आख्यानक की कथा हरिवंश नामक ग्रन्थ में देखने का निर्देश है। यह हरिवंश ग्रन्थ भी विमलसूरि का होना चाहिये। आज यह ग्रन्थ उपलब्ध नहीं है किन्तु इसका उल्लेख दाक्षिण्यचिह्न उद्योतनसूरिकृत कुवलयमाला के प्रारंभ में कविवर्णन में मिलता है। ५६ वाँ आख्यानक आवश्यक में, ६६ वाँ आवश्यकविवरण में, ११२ वाँ उत्तराध्ययन में, ३६ वाँ निशीथ में, १७ और १२४ वें आख्यानक को क्रमशः 'मूलवश्यक-गत सत्तार्विशतिभवननिबद्ध वीरचरित' एवं 'वीरबृहच्चरित' में देखने का निर्देश किया है। संभव है, यह दोनों वीरचरित आवश्यक-गत अभिप्रेत हो। ४६, ५३, ७१ और १०१ क्रमाङ्कवाले चार आख्यानकों को 'ग्रन्थान्तरों' में तथा ७७, ९८, ९९ और ११५ क्रमाङ्क वाले चार आख्यानकों को क्रमशः समय, सिद्धान्त (गा. १७ में) और श्रुत में देखलेने का निर्देश है।

१. २५ वाँ मूलसाख्यानक की ४० से ४९ गाथाएँ आचार्य हेमचन्द्रसूरि के गुरु देवचन्द्रसूरिकृत मूलशुद्धिप्रकरणटीकागत मूलसंस्करण में ग्रन्थान्तरावतारितपाठयुक्त 'भणियं च' इस प्रकार की उत्थानिका के साथ अवतरित की हैं। मूलशुद्धिटीका की रचनासमय वि सं ११४४ का है। जब कि प्रस्तुत वृत्ति की रचना ११९० की है। जिस प्रकार ये दश गाथाएँ देवचन्द्रसूरि से पूर्व की निश्चित होती हैं वैसे ही अन्य गाथाएँ भी पूर्व प्रवाह से चली आती हों तो यह असंभव नहीं ॥

उक्त १९, और क्रमांक ३२ वीं इन २० आख्यानकों के अतिरिक्त शेष १०६ आख्यानकों में भी कुछ आख्यानक ऐसे हैं जिनमें प्रतिपाद्य विषय के प्रसंग को छोड़कर शेष प्रसंगों का विवरण संक्षिप्त है।

प्रथमतः १२७ आख्यानकों में से कुछ आख्यानक प्रचलित जैन परम्परा के ढंग से, कुछ कुकुटाख्यानक (१०९) जैसे अजैन परम्परा के पौराणिक ढंग से और कुछ लौकिक दृष्टान्तों का अनुकरण करते हुए लिखे गये हैं। इन सभी आख्यानकों में सांप्रदायिक संस्कार का प्रभाव देखा जाता है।

रोहिण्याख्यानक (१५) की कथावस्तु, नन्दोपाख्यान नामक लघुरचना के प्राचीन प्रवाह की द्योतक है। अन्य लेखकों के जिन नन्दोपाख्यानों को हमने देखा है वे प्रस्तुत ग्रन्थ से अर्वाचीन ही मादम होते हैं। फिर भी इस कथा का प्रवाह प्रस्तुत ग्रन्थ से भी प्राचीन होगा ही। अभयाख्यानक (४) में चण्डप्रद्योत राजा अपनी पुत्री वासवदत्ता को संगीत सिखाने के लिये उदयन को कहता है (गा. २२९ से २३६), यह घटना आवश्यकचूर्णि में भी मिलती है। इसी तरह की कथा बिल्हण कवि के विषय में भी मिलती है, यह कथा बहुत समय बाद की है। इसमें नायक बिल्हण को अंधा और नायिका को कोढ़ी बताया है जब कि यहाँ नायक को कोढ़ी और नायिका को कान्ही बताई है। बाकी दोनों ही रचनाओं में राजा अपनी पुत्री को विद्याभ्यास सिखाना चाहता है किन्तु गुरु और शिष्या के मुखदर्शन से ये एक दूसरे में आसक्त न हो जाय इसलिए प्रत्येक को अन्य के विकलांग होने की बात कहकर एक दूसरे का मुखदर्शन वर्ज्य बताकर दोनों के बीच पर्दा डाल दिया जाता है किन्तु बाद में भेद खुल जाता है। दोनों परस्पर प्रेम करने लग जाते हैं और बाद में विवाह भी हो जाता है। इस तरह के अनेक पूर्वप्रवाह लेखक को मिले होंगे। प्रत्येक आख्यानक की कथावस्तु को अन्यान्य साहित्य के साथ तुलनात्मक दृष्टि से देखा जाय तो अनेक बातें ज्ञानने को मिल सकती हैं। समयभाव से हम इस सामग्री से पाठकों को वंचित रख रहे हैं, यह हमारी मजबूरी है।

प्रस्तुत रचना का समय गुजरात के इतिहास का सुवर्ण युग था। इस युग में गौर्जरवीरों, राजनीतिज्ञों, महाजनों और कलागुरुओं ने अपने-अपने क्षेत्र में सिद्धियाँ प्राप्त की थीं। इस बात के सैकड़ों प्रमाण आज विद्यमान हैं। इसी प्रकार गुर्जेश्वर जयसिंहदेव के विद्याप्रेम से विशेष प्रोत्साहित होकर जैन-अजैन विद्वानोंने सैकड़ों मौलिक रचनाएँ देकर जगत् को चिरकृणी कर दिया है। ऐसे अजोड सारस्वत युगमें जैन श्रमणोंने उद्युक्त हो कर तत्त्वज्ञान, योग, काव्यशास्त्र, व्याकरण आदि विविध विषयों के उच्चकोटि के ग्रन्थों का निर्माण किया है। इतना ही नहीं आम प्रजा के जीवनस्तर को धार्मिक, नैतिक और परोपकारी बनाने की दृष्टि से उपदेशात्मक एवं धर्मकथात्मक सैकड़ों ग्रन्थों का निर्माण किया है। संस्कृत के सिवाय प्राकृत, अपभ्रंश एवं गुजराती भाषा में ग्रन्थों का निर्माण होने से उस साहित्य का महत्त्व और भी बढ़ गया है।

प्रस्तुत ग्रन्थ का अधिकांश प्राकृत में ही है। इनमें तीन कथानकों की रचना अपभ्रंश में की है। प्राकृत कथानकों में भी कहीं वर्णन के रूप में और कहीं सुभाषितों के रूप में अपभ्रंश का प्रयोग किया है (देखो परिशिष्ट ४ था)। प्रस्तुत ग्रन्थ में प्राकृत भाषा का कोश बनाने में उपयोगी अप्रसिद्ध देश्य शब्द और प्राकृत शब्द भी ठीक ठीक प्रमाण में मिले हैं (देखो परिशिष्ट ३)। इस दृष्टि से भाषाशास्त्र के अभ्यासियों के लिए यह ग्रन्थ कम महत्त्व का नहीं है।

काव्यशास्त्र के अभ्यासियों के लिए भी इस ग्रन्थ में प्रयुक्त विरोधाभासालंकार, गृहीतमुक्तपदालंकार, श्लेषालंकार आदि अलंकार, वर्णक (देखो परिशिष्ट ५ वीं) संवाद और प्रहेलिका आदि ज्ञातव्य सामग्री अवश्य उपलब्ध होगी।

१. नन्दोपाख्यान की जैन-अजैन कृतियाँ संस्कृत, प्राचीन गुजराती एवं राजस्थानी भाषा में मिलती हैं ॥

अहिंसा, सत्य, दान, तपश्चरण आदि उपदेशात्मक और प्रेरणात्मक सामग्री भी इस में पर्याप्त मात्रा में है। साथ ही विविध विषयों की सुभाषित गाथाएँ और सूक्त, ग्रन्थ और ग्रन्थकार के गौरव में चार चाँद लगा देते हैं (देखो परिशिष्ट ७-और ८ वीं)।

संस्कृत-प्राकृत और अपभ्रंश की गद्य-पद्य रचनाओं में वृत्तिकार की सिद्धहस्तता सिद्ध है ही तथापि १२१ वें कुलानन्दाख्यानक (जिसका पूर्वार्द्ध संस्कृत में और उत्तरार्द्ध प्राकृत में है) तो उनकी वैविध्यप्रियता और सिद्धकवित्व का परिचायक है।

प्रस्तुत रचना में संस्कृतरूप वज्रस्वामि के स्थानपर वैरसामि ऐसा प्रयोग संस्कृत भाषा के बीच किया है। (देखो 'वैरस्वाम्याख्यानकं' पृ. १७०-१७१)। तथा "मुख्यधृष्यजसं मणकमृतिविधौ पश्य सेज्जंभवोऽपि" (पृ. ३२१ पद्य ३३४ वीं) इस संस्कृत पद्य में मणक और सेज्जंभव इन् दो प्राकृत के रूढ़ नामों का प्रयोग किया है। पृ. ४८ गाथा ५९ में आये हुए 'अम्भिष्ट' शब्द में विभक्ति का लोप हुआ है। पृ. १४० गाथा ३, पृ. १४१ गा. २७ में आये हुए 'अरिहदासी' शब्द में द्विर्भाव हुआ है।

प्रस्तुत वृत्तिगत कथानकों में कई स्थान पर गाथाओंका प्रथम चरण, चतुर्थ चरण और उत्तरार्द्ध (तीसरा और चौथा चरण) ध्रुवपदात्मक मिलता है। यह पद्धति महाभारत पुराण आदि संस्कृत ग्रन्थों में, तथा उत्तराध्ययन सूत्र आदि प्राकृत आगमों में एवं चरित्र ग्रन्थों में आम तौर पर अपनाई गई है।

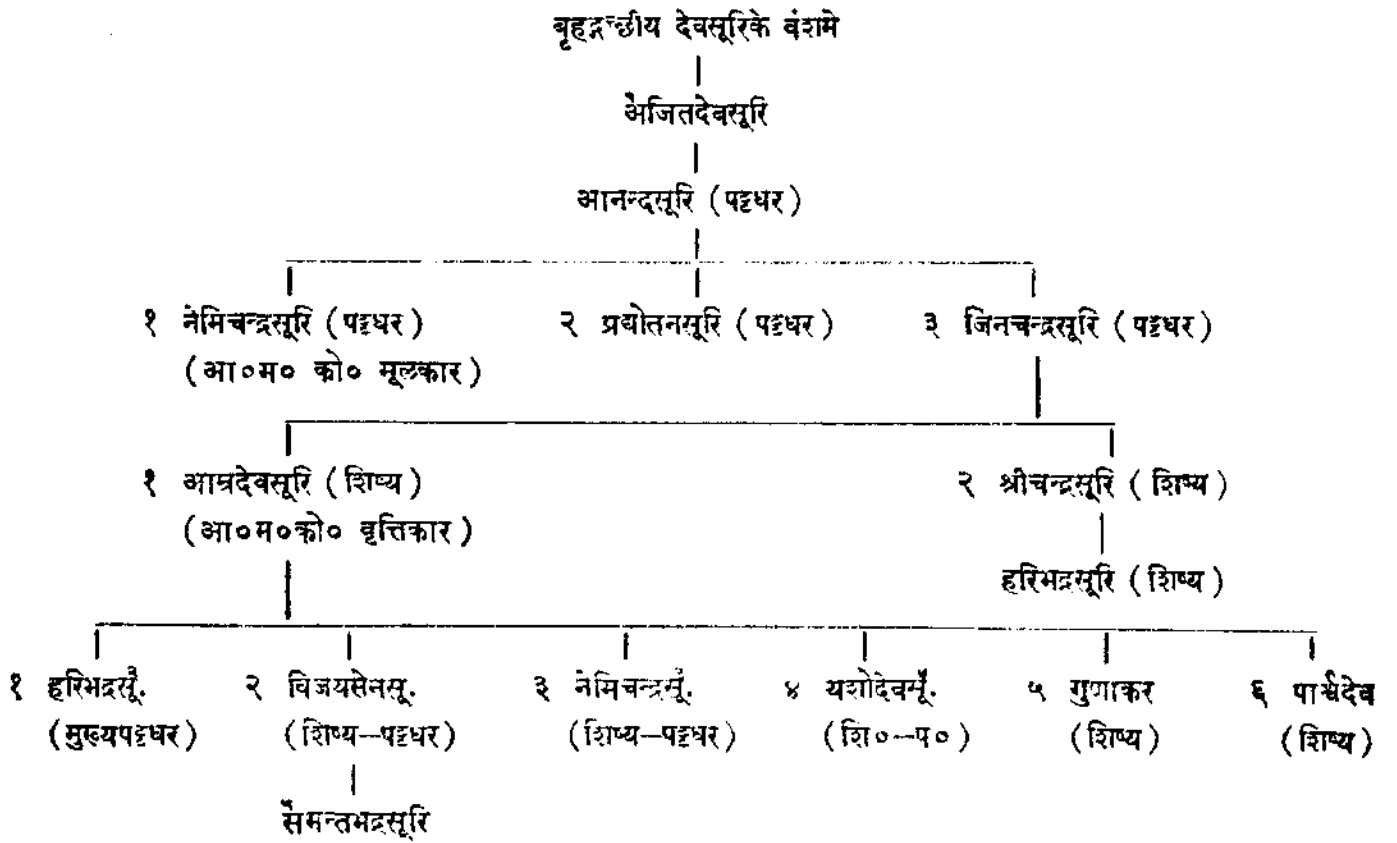
किसी भी संप्रदायगत कथा साहित्य में उस की परम्परागत मान्यता का असर प्रत्यक्ष या परोक्ष में होना स्वाभाविक ही है यानी उस-उस संप्रदाय के देव, गुरु, धर्म विषयक शुद्ध मान्यता को समझाने वाला भाव कथावस्तु में आता ही है। फिर भी इस महान ग्रन्थ में से कथासाहित्य के विविध पहलुओं की दिग्दर्शक विविध सामग्री अभ्यासियों को अवश्य प्राप्त होगी, यह निर्विवाद है।

आख्यानकमणिकोश के वृत्तिकार आम्रदेवसूरि

आम्रदेवसूरि ने ग्रन्थ प्रशस्ति के १ से १३ पद्यों में अपने गच्छ तथा पूर्ववर्ती आचार्य देवसूरि, अजितसूरि, आनन्दसूरि और इस ग्रन्थ के कर्ता नेमिचन्द्रसूरि के संबन्ध में विशेष जानकारी न दे कर केवल उनके नामों का ही स्मरण किया है। इस से इन आचार्यों का पारस्परिक क्या संबन्ध था यह भी स्पष्ट नहीं होता। यहाँ केवल मूलकार की अन्य रचनाओं का उल्लेख मात्र है। खुद वृत्तिकार के संबन्ध में भी इतना ही जाना जासकता है कि वे मूलकार नेमिचन्द्रसूरि के गुरुभाई जिनचन्द्रसूरि के शिष्य तथा श्रीचन्द्रसूरि के बड़े गुरुभाई थे। वृत्तिकार के नेमिचन्द्र, गुणाकर और पार्श्वदेव नामक तीन शिष्य थे। जो प्रस्तुत रचना में लेखन आदि में सहायक थे (प्रशस्ति पद्य ३०-३१)। इतना होने पर भी वृत्तिकार के शिष्य नेमिचन्द्ररचित प्राकृतभाषानिबद्ध अनन्तनाथचरित (अप्रकाशित) की प्रशस्ति में उपरिनिर्दिष्ट आचार्यों का क्रम इस प्रकार है—

१-२. यहाँ केवल उदाहरणस्वरूप ही स्थल बताया है। और अन्य उद्धृतस्वर संधी आदि प्रयोग भी प्रस्तुत ग्रन्थ में मिलते हैं ॥ ३. देखो पृ. २६९-२७० गा. १९ से २८ ॥ ४. देखो पृ. ५० गा. १०५ से १०८, पृ. ११५ गा. १९-२४, पृ. २३३ गा. १४४-४९, पृ. २६९-७० गा. १९-२८, पृ. २७२ गा. १८-२२ और पृ. २६७ गा. १५३-६० ॥ ५. देखो पृ. १९ गा. ४५-५२, पृ. ६५-६६ गा. २९-३२, पृ. ९६ गा. ३०-३२, पृ. १२५ गा. ५४-५७, पृ. १६३ गा. २३-२४, पृ. १९३ गा. ५०-५१, पृ. २०७ गा. ४७२-७७, पृ. २०८-९ गा. ५३६-३८, पृ. २२४-२५ गा. ९१-९७, और पृ. ३३१ गा. ६९-७१ ॥

६. विक्रम संवत् १२१६ में वर्द्धमानपुर में रचे गये इस चरित्रग्रन्थ की सं. १४९४ में कागज पर लिखी गई एकमात्र प्रति हमें मिली है ॥

उपर लिखित पट्टयंत्र जिस अनन्तनाथचरित की प्रशस्ति से लिया गया है उस प्रशस्ति की उपयोगी आद्य १८ गाथाएं और ४८ वीं गाथा वाचकों की अनुकूलता के लिए दे रहा हूँ—

अथि समुन्नयसाहो सञ्जुतमपत्तविरइयच्छाओ । सुकइजुओ बहुसउणो सिरिवडगच्छो वरतरु व्व ॥ १ ॥
 सुमणसमुण्डसंसेवियकमो नायनिहियमणवित्ति । तम्मि पड्ड उप्पन्नो गुरु व्व सिरिदेवसूरि त्ति ॥ २ ॥
 तस्सऽन्नयम्मि जाओ निगंथसिरोमणो सुवित्तो वि । सिरिअजियदेवसूरी कयंतबुद्धी वि कारुणिओ ॥ ३ ॥
 तो संजाया आणंदसूरिणो जणियजणमणाणंदा । तत्तो य तिन्नि जाया मुणीसरा भुवणविक्खाया ॥ ४ ॥
 सिरिनेमिचंदसूरी पढमो तेसिं न केवलणं पि । अवराण वि समयसहस्सदेसयाणं मुणिदाणं ॥ ५ ॥
 जेण लहुवीरचरियं रइयं तह उत्तरज्झयणवित्ति । अक्खाणयमणिकोसो य रयणचूडो य ललियपओ ॥ ६ ॥
 वीओ वीयसमुगयचंदकलानिकलंकतणुजट्ठी । सिरिपज्जोयणसूरी तिब्बतवच्चरणकरणरओ ॥ ७ ॥
 तइया य अमयरसवरिससरिससदेसणाजणाणंदा । जिणचंदसूरिपहुणो ससहरकरसरिसजसपसरा ॥ ८ ॥
 सच्छत्त-गुरुत्त-गहीरयाहिं लीलाए जेहिं निज्जिणिया । फलिहमगि-गयणविथर-दुद्धोदहिणो गुरुतरा वि ॥ ९ ॥
 तो तेहिं दुन्नि विहिया निययपए सूरिणो भुवणग(म)हिया । सरला विलसिरचित्ता समुन्नया दंतिदंत व्व ॥ १० ॥

१. इन अजितदेवसूरि के पूर्वाचार्यों की परम्परा का क्रम आगे मूलकार नेमिचन्द्रसूरि के परिचय में दे दिया है ॥

२. ये हरिभद्रसूरि आम्रदेवसूरि के गुरुभाई श्रीचन्द्रसूरि के शिष्य हैं ॥

३. अनन्तनाथचरित के कर्ता ॥

४-५. इन दो आचार्यों ने आ० नेमिचन्द्रीय अनन्तनाथचरित का संशोधन किया ॥

सिरिअम्मएवसूरी पढमो तेसि समस्सिरीभवणं । गुरुरयणरोहणगिरी सरस्सईवासवरकमलं ॥ ११ ॥
जो अक्खाणयमणिकोसवित्तिवियरणकयत्थकयलोओ । सन्वोदारजणाणं चूडारयणत्तमुव्वहइ ॥ १२ ॥
तह बीओ सिरिसिरिचंदसूरिनामो मुणीसरो संतो । संतोसपरो स-परोवयारकरणेक्कमणवित्ती ॥ १३ ॥
सिरिअम्मएवसूरीहिं नियपए सूरिणो कया चउरो । हरिभइसूरिनामो सिग्घकई पढमओ तेसि ॥ १४ ॥
सिरिविजयसेणसूरी बीओ ससितेयकित्तिभरभूरी । एगंतरोववासी तक्का-ऽलंकार-समयन्नु ॥ १५ ॥
उदामदेसणज्जुणिपडिबोहियसव्वभवविसरस्स । तस्स कणिट्ठो सिरिनेमिचंदसूरी वि मंदमई ॥ १६ ॥
ताण तुरीओ जसदेवसूरिनामो मुणीसरो मइमं । लक्खण-छंदा-ऽलंकार-तक्क-साहित्त-समयन्नु ॥ १७ ॥
सिरिविजयसेणमुणिवइपयम्मि सिरिनेमिचंदसूरीहिं । ठविओ समंतभद्दामिहाणसूरी गुणावासो ॥ १८ ॥

.....
संसोहियं च ससमय-परसमयन्नुहिं विउसतिलएहिं । जसदेवसूरिमुणिवइ-समंतभद्दामिहाणेहिं ॥ ४८ ॥

वृत्तिकार आम्रदेवसूरिने अपने तीन शिष्यों का नामोल्लेख तो प्रस्तुत वृत्ति की प्रशस्ति में किया है। इनके अलावा जिन दो अपर शिष्यों का उल्लेख अनन्तनाथचरित की प्रशस्तिमें (गा. १५, १७) मिलता है वे हैं—यशोदेवसूरि और विजय-सेनसूरि। विजयसेनसूरि को उनके सब शिष्यों में प्रधान कहे गये हैं।

वृत्तिकार ने पांच शिष्यों में से तीन शिष्यों को अपने पट्टधर के रूपमें स्थापित किये थे। किन्तु मुख्य पट्टधर के स्थान पर अपने गुरुभाई श्रीचन्द्रसूरि के शिष्य आशुकवि हरिभद्रसूरि को स्थापित किये थे (देखो अनन्तच० प्र० गा. १४वीं)। इन आशुकवि हरिभद्रसूरि ने २४ तीर्थंकरों के चरित्र की रचना की थी जिनमें नेमिनाथचरित अपभ्रंश में और मल्लिनाथचरित तथा चंदप्पहचरित प्राकृत में हैं। शेष अनुपलब्ध चरित्रों की भाषा का पता नहीं। आम्रदेवसूरि के द्वारा आख्यानकमणिकोश-वृत्ति के अतिरिक्त अन्य किसी ग्रन्थ के रचे जाने का उल्लेख कहीं पर भी नहीं मिलता। स्वयं आम्रदेवसूरि के शिष्य नेमि-चन्द्रसूरि ने भी अपने अनन्तनाथचरित में आम्रदेवसूरि की केवल एक ही कृति आ० म० कोशवृत्ति का उल्लेख किया है (देखो अनन्तनाथच० प्रशस्ति गा. १२ वीं)।

वृत्तिकार आम्रदेवसूरि ने अपने नहीं किन्तु अपने गुरुभाई श्रीचन्द्रसूरि के प्रकाण्ड विद्वान् शिष्य हरिभद्रसूरि को अपने प्रधान पट्टधर के रूप में स्थापित किये इस बात का उल्लेख आम्रदेवसूरि के शिष्य नेमिचन्द्रसूरि ने अपने अनन्तनाथचरित की प्रशस्ति गा. १४ में किया है। इससे पूरे समुदायगत शिष्यमंडली में से योग्यता देख कर तेजस्वी शिष्य को योग्य स्थान देने की आम्रदेवसूरि की विवेकवृत्ति साबित होती है तथा यह भी सिद्ध होता है कि उन्होंने अपने गच्छाधिपतित्व को सार्थक किया था। साथ ही नेमिचन्द्रसूरि में पाण्डित्य होते हुए भी वे गुरु के निर्णय का बहुमान करते थे, विनीत थे और प्रतिभासंपन्न व्यक्ति के प्रति भक्तिसंपन्न भी थे—यह भी सिद्ध होता है।

१. “चउवीसइज्जिणपुंगवसुचरियरयणाभिरामसिगारो । एसो विणेयलेसो जाओ हरिभइसूरि ति ॥”

हरिभद्रसूरिकृत चंदप्पहचरित (अप्रकाशित) की प्रशस्तिगत गाथा।

“विरइयवहुप्पबंधो गुरुपयसरणोवलद्धसुहलेसो । एसो विणेयलेसो जाओ हरिभइसूरि ति ॥”

—हरिभद्रसूरिकृत मल्लिनाहचरित (अप्रकाशित) की प्रशस्तिगत इस गाथा से भी इनकी अनेक रचनाओं का प्रमाण मिलता है ॥

२. नेमिनाहचरित की ताडपत्रीय प्रति जेसलमेर के जिनभद्रसूरिज्ञानमंडार में है। अपर दूसरी विक्रम की सोलहवीं शती में लिखी गई कागज की प्रति श्रीलालभाई दलपतभाई भारतीयसंस्कृतिविद्यामन्दिर, अहमदाबाद में है ॥

मुनिचन्द्रसूरि का उल्लेख आ. म. को. मूलकार नेमिचन्द्रसूरि ने अपने तीन ग्रन्थों में किया है किन्तु आ. म. को. के वृत्तिकार आम्रदेवसूरि ने तथा आम्रदेवसूरि के शिष्य नेमचन्द्रसूरि ने उनका उल्लेख नहीं किया। इस से यह अनुमान होता है कि बृहद्गच्छीय समुदाय में विद्यमान गुरु-शिष्य-पट्टधर आदि की संख्या बहुत बड़ी थी। अतः एव तत्तत् ग्रन्थकारों को अपनी परंपरा के उल्लेख में एक मर्यादा स्वीकृत करनी पड़ती थी। बृहद्गच्छीय रत्नप्रभसूरि अपने नेमिनाहचरियं (प्राकृत, अप्रकाशित, रचनासं. १२३०) में एवं उपदेशमालावृत्ति (रचनासं. १२३८) में मुनिचन्द्रसूरि के शिष्य वादिदेवसूरि के शिष्य के रूप में अपनी परंपरा बताते हैं। उक्त दोनों प्रशस्ति में वादिदेवसूरि के शिष्य भदेश्वरसूरि का पट्टधर के रूप में उनका उल्लेख है और वादिदेवसूरि के शिष्य विजयसेनसूरि का वादिदेवसूरि के गृहस्थावस्था के भाई के रूप में उल्लेख है। और इनके सिवाय बृहद्गच्छीय अन्य आचार्यों का कोई परिचय नहीं मिलता। प्रस्तुत प्रस्तावना में आये हुए आचार्यों के नाम जैसे ही नाम अन्य कई ग्रन्थों की प्रशस्तिओं में आते हैं, इनमें से कौन भिन्न और कौन अभिन्न है यह—पट्टावलियों, प्रकाशित और अप्रकाशित ग्रन्थप्रशस्तियों, प्रबन्धों, रासों, एवं लेखसंग्रहों से खोज करने पर जाना जा सकता है। परंतु समयाभाव के कारण यह निर्णय करना अभी संभव नहीं।

ग्रन्थकार आचार्यों के एवं उन के गच्छ, कुल और समुदाय का पूरे परिचय के लिए कमबद्ध इतिहास तैयार किया जाय तो लेखकों, शोधकों की हमेशा की परेशानी दूर हो सकती है। इस सम्बन्ध में श्री मोहनलाल दलचन्द देसाईने अथक परिश्रम कर के 'जैन साहित्यनो संक्षिप्त इतिहास' नामक ग्रन्थ वर्षों पहले तैयार किया था किन्तु श्री देसाई को मिली हुई सामग्री अपूर्ण थी, उनके बाद प्राप्त सामग्री का समग्र रूप से अध्ययन कर के इतिहासग्रन्थ तैयार किया जाय तो एक महत्वपूर्ण कार्य होगा। श्री देसाई के बाद अल्पाधिक प्रमाण में एतद्विषयक प्रयत्न हुए हैं और हो रहे हैं परंतु सन्तोषजनक सामग्री वाले ग्रन्थ की अपेक्षा बनी ही रही है।

विक्रमसंवत् ११९० में गुर्जरेश्वर जयसिंहदेव के सुराज्य में धवलकक (धोलका—गुजरात) नगर में (प्रशस्तिपद्य ३२) मूलकार नेमिचन्द्रसूरि के आदेश से, शिष्य की और उद्योतन नामक श्रेष्ठी की भक्तियुक्त प्रार्थना से यशोनाग श्रेष्ठी की वसति में प्रारब्ध और अच्युतनामक श्रेष्ठी की वसति में (प्र. प. ३३) समाप्त की गई आख्यानकमणिकोश की वृत्ति केवल सवा नौ मास की अवधि में आम्रदेवसूरि ने रची है। ग्रन्थ का श्लोक प्रमाण १४००० है (प्र. प्र. ३४)। इतने कम समय में इस महान् ग्रन्थ की रचना उनकी असाधारण प्रतिभा एवं पांडित्य की द्योतक है।

प्रस्तुत ग्रन्थ की रचना के लिए प्रार्थना करने वाले उद्योतन श्रेष्ठी के पूर्वजों का वर्णन इस प्रकार है—

मेदपाट (मेवाड) प्रदेश में मारावली गांव के अल्लक नामक श्रेष्ठी किसी कारणवश अपना घर छोड़कर आबू की तलहटी के कासहूद नामक गांव में आकर रहे थे। अल्लक श्रेष्ठीने कासहूद में पौषधशाला बनवाई। उन्हें सिद्धनाग नामका पुत्र था। सिद्धनाग को कासहूद गांव अनुकूल न होने के कारण सो धवलकक (धोलका) नामक नगर में आकर रहने लगा। धवलकक में मोदचैत्यगृह नामक जिनमंदिर में सिद्धनाग ने सीमंधरजिन की मनोहर प्रतिमा बनवाकर स्थापित की। सिद्धनाग को वृद्धावस्था में उद्योतन नामका पुत्र हुआ। उसने आम्रदेवसूरि को प्रस्तुत वृत्ति की रचना के लिए प्रार्थना की थी (प्रशस्ति पद्य १४ से २१)। प्रशस्ति के १४ वे पद्य में “यो मेदपाटायुषितोऽपि धीमान्” इस प्रकार का विशेषण अल्लक श्रेष्ठी को दिया है। यह मेवाड प्रदेश के अधिकांश लोगों में बुद्धि का तत्त्व कम होने की तत्कालीन लोकमान्यता का सूचक है।

प्रस्तुत ग्रन्थ का मुद्रणकार्य वाराणसी में हुआ है । प्राथमिक प्रूफ वाचन श्री पं. कपिलदेवजीने एवं अन्तिम प्रूफ वाचन भारतीय दर्शनों के गीभीर अभ्यासी श्री पं. दलसुखमाई मालवणिया, ने कर के हमारा बोझ हलका किया है । अतः उन्हें धन्यवाद देता हूँ । इस प्रस्तावना का हिन्दी अनुवाद श्री रूपेन्द्र कुमारने किया है । वे भी हमारे धन्यवाद के पात्र हैं ।

चैत्रकृष्णा १ ता. २१-३-६२
छनसाबाड़ा, मोटी पोल के सामने
जैन उपाश्रय,
अहमदाबाद

निवेदक
श्रुतिश्री पुण्यविजयजी की आज्ञानुसार
विद्वज्जनविनेय
पं. अमृतलाल मोहनलाल, भोजक

Introduction

The Ākhyānakamaṇikośa (the treasure-house of jewels of stories) was composed by Śrī Nemicandra-sūri between c. 1129-1139 V. S. (i. e., c. 1073-1083 A. D.). He was the author of the *Sukhabodha-vṛtti* on the Uttarādhyayanasūtra, the Prakṛta *Ratnacūḍakathā* and the Prakṛta *Mahāvīracarīyam*.

In V. S. 1190 (i. e., 1134 A. D.) Āmradevasūri, pupil of Jinacandrasūri of Bṛhadgacchha completed his Vṛtti on the above work, in the city Dhavalakka-pura, i. e., modern Dholkā in Gujarat. The present work contains both the original text and its commentary.

The importance of these two works can never be underestimated. The original text was composed before the birth of Hemacandrācārya. The commentator was a contemporary of Hemacandra and the famous Caulukyan ruler Siddharāja Jayasimha. It may also be remembered that the Ākhyānakamaṇikośa was composed within only a decade of the composition of the Dharmopadeśamāla-vivaraṇa which, again, is an important mine of such stories, full of cultural data.

A critical and comparative study of both the above works is bound to give the reader very interesting linguistic and cultural data.

The Ākhyānakamaṇikośa (henceforth referred to as AMK.) is mainly devoted to *Dharma-kathās* and is divided into 41 *adhikāras* or chapters. The first *adhikāra* describes the four types of Buddhis, namely, *utpātiki*, *vainayiki*, *karmajā* and *pāriṇāmiki*, and says by way of catch-words, (e. g., *Bharaha-Nimittiya-Karisaga-Abhayāi*) that, Bharata, Naimittika, Karṣaka and Abhaya and others are the examples respectively of each of these four classes of 'intellects'. These are elaborated in the Vṛtti of Āmradeva (henceforth referred to as AMKV.). *Bharaha*, *Bharata* here should be taken in the sense of a Naṭa, an actor and a dancer. The four intellects and their illustrations are referred to in the Āvaśyaka Nirukti, gāthās 937 ff. and commented upon with elaborate stories by the author of the Cūrṇi¹, and by commentators like Haribhadrasūri² and Malayagiri³. The Nirukti gives only catch-words as in the AMK., while the Cūrṇi and the Vṛtti on Āv. Nir. give details of stories. A comparison of the account of AMKV. and the above commentaries on Āv. Nir. shows that not only is the AMKV. account more elaborate and descriptive but it also has its own literary charm. The 'intellects' are also discussed with reference to stories, but in a concise form, by Jinadāsa and Haribhadra, in their Cūrṇi and Vṛtti respectively, on the Nandīsūtra⁴. It may be noted that Malayagiri does not refer to the incident of supplying oil of equal weight of 'tila'-seeds referred to in vv. 48-49, p. 5, AMKV.

The story of Śreṇika and Abhayakumāra is very popular in Jaina literature. Hemacandra also refers to it in his Triṣaṣṭīśālākāpuruṣa-Caritra, parva 10. Big works like Abhayakumāracarīyam by Upādhyāya Candratilaka are also composed.

The Dharmopadeśamāla-vivaraṇa (Dh. V.) of Jayasimhasūri, composed in V. S. 915 (859 A. D.), published in Singhi Jaina Granthamālā, no. 28, may be noted. It also refers to a number of stories of the type met with in our AMKV. A comparison of the two works will show that whereas the Dh. V. gives a summary prose account of the stories, the AMKV. is a literary composition of a higher

1. Āvaśyaka Cūrṇi (Ratlam ed.), Vol. I, pp. 544 ff.

2. Āvaśyakasūtra, with Nirukti of Bhadrabāhu and Vṛtti of Haribhadra (Āgamodaya Samiti ed., Bombay, 1916), vol. II, pp. 414 ff.

3. Āvaśyakasūtra with Malayagiri's Vṛtti (Āgamodaya Samiti ed.), vol. III., pp. 516 ff.

4. Nandīsūtra with Malayagiri's Vṛtti (Āgamodaya Samiti ed.), pp. 144 ff.

order. Another important story-work of this age is the Kathākoṣaprakaraṇa (KKP.) of Jīneśvarasūri, published in the Singhi Jaina Granthamālā, no. 11. The KKP. was composed in V. S. 1108 (1052 A. D.)

A third noteworthy work is the Kahārayaṇakoso¹ (K RK.) of Śrī Devabhadrasūri, edited by Muni Shri Puṇyavijaya, the learned editor of this AMKV. The K RK. was composed in Vikrama Samvat 1158, i. e. 1102 A. D.

A large number of texts of this Dharmakathā literature were composed in the Śvetāmbara and Digambara traditions, especially, the available number of Śvetāmbara story-works is much bigger. As shown above, some of these stories have as their basis, shorter notices and accounts in Jaina canonical literature itself, including the Nirvyūktis, Bhāṣyas, Cūṇis and Vṛttis. A very good account of Digambara works is given by Dr. A. N. Upadhye in his Introduction to his edition of Bṛhat-Kathākoṣa of Hariṣeṇa, published in Singhi Jaina Granthamālā. The number of Śvetāmbara Jaina texts is fairly large as can be seen from a reference to Jaina Granthāvali and the Jinaratnakōṣa (ed. by Prof. H. D. Velankar) or the Catalogue of Palm-leaf mss. in the Bhāṇḍāras at Pāṭaṇ (G. O. Series), or the different volumes of Peterson's reports, etc. A number of such notices will be available in the Jaina Sāhitya no Samkṣipta Itihāsa written by the late Shri M. D. Desai.

Some of the Jaina Kathās have their origin in the Jaina Aṅga texts. Incidents from the life of Mahāvira are available in the Ācārāṅga, the Kalpasūtra, the Bhagavatisūtra etc. Of the various Jaina canonical texts, especially noteworthy are the Uttarādhyayanāsūtra, the Nāyādharmakāhā, the Uvāsagadasāo, the Antagaḍa-Aṇuttarovavāi-ya-dasāo, the Nirvāvaliyāo and the Vivāgasūyam, for the wealth of Kathās they contain. Some of the accounts, of Jaina laymen and women (śrāvakās and śrāvikās), of Jaina monks and nuns and of some kings and queens, who are referred to as contemporaries of Mahāvira, do contain much that is based on real facts; some of the persons are not merely legendary, for example, references to Ceṭaka, to Pradyota of Ujjayinī, to king Śreṇika of Rājagṛha, to Śātānika, to Udayana the famous lyrist and lover of Kauśāmbī, to Uddāyana of Vītabhayapattana, are of great interest for a historian. The story of Kuṇāla, the son of Aśoka, and of Samprati, the grandson of Aśoka, available in Bṛhatkalpabhāṣya throws some interesting light on Samprati and Kuṇāla and may be regarded to have been based upon historical facts. There seems to be much truth in Samprati being a patron of Jainism and having helped the Jaina monks going to Dakṣiṇāpatha (South India).

But it is indeed not an easy task to find out how much is historical and how much is legendary in any given Kathā. Sometimes when it refers to persons who were contemporary of Buddha and Mahāvira we obtain references to them in both the Jaina and Buddhist literatures in which case a comparative study helps us a good deal in our judgements.

But generally we come across a good number of legendary tales which are illustrative of the good or bad results accruing from the practice of virtues and vices. The characters in such stories are often shown to have attained happiness in this world, or in celestial regions and even obtained liberation by following the principles preached by Mahāvira, Pārsvanātha, Neminātha or monks of their orders. Followers of heretical faiths are cleverly underrated and are shown to undergo suffering or to have been converted to the Jaina faith. A very persistent feature of these Dharmakathās of Jaina literature is the use of the *molif* of Jātismaraṇa, i. e. remembrance of one's good or bad actions in the past life or lives whereby a person obtains solution of the happiness or misery experienced in this life and whereupon one follows the Jaina faith with reinforced faith. Too much use of this supernatural element sometimes mars the value of these often very beautiful literary compositions, our AMKV. being one of them.

1. Kahārayaṇakoso, ed. by Muni Puṇyavijaya, published in Śrī Ātmānanda Jaina Granthamālā, Bhavnagar (1944 A. D.)

Apart from this, the importance of these Treasure-houses of Kathās can never be underestimated by a student of Cultural history of India. This is aptly demonstrated by K. K. Handiqui in his critical study of the Yaśastilakacampū, of Somadeva,¹ composed in 959 A. D.

The AMKV. is such a treasure-house of stories with cultural data. The first chapter deals with four-types of intellects, and gives stories of Bharata (i. e. of Roha, the son of a Bharata, dancer or Naṭa), of a diviner or foreteller, of a farmer (kaṣaka), of Abhayakumāra, the prince and minister of King Śreṇika of Rājagṛha.

The second chapter eulogises the virtue of charity with accounts of Dhana, a Sārthavāha, Dhan-yaka who was later reborn as king Nala, Kṛtapunyaka,² Droṇa, a servant, and Śālibhadra, a very rich merchant. The story of Śālibhadra³ is very popular in later Jaina literature and special Rāsas dealing with the life of Śālibhadra were composed. In our account, the dialogue between the mother and her son Śālibhadra (pp. 33-34) is noteworthy. It reminds one of the dialogue between Bhartṛhari and Pingalā still sung in the streets by beggars with a string-instrument. The mother of Śālibhadra tries to persuade her son from taking the life of a monk and the son harps on the transitoriness of worldly pleasures and life.

The text further emphasises the desirability of giving gifts to the worthy by referring to accounts of a brahmin named Cakradhara, Candanāryā, the chief nun in the order of (and a contemporary of) Mahāvira, and of Mūladeva,⁴ a prince who was a thief. The bad results of giving undesirable food to monks are illustrated by the story of one Nagaśrī.

The third adhikāra illustrates the greatness of the virtue of Chastity with stories of Damayanti (Davadanti, queen of king Nala), Sītā (queen of Rāma), Rohiṇī, wife of a merchant of Pāṭaliputra, Manoramā, wife of Sudarśana and Subhdarā, wife of a trader.

The fourth chp. illustrates the merits of Tapa or Penance, with examples of such practices of Mahāvira, Viśalyā, Śaurī (Vasudeva), Viramatī (Damayanti in a previous birth), Rukmiṇī the queen of Vasudeva, and Madhu, (Pradyumna in a previous birth). The accounts of Vasudeva, Rukmiṇī and Pradyumna may be compared with those in the Vasudevahindī of Saṃghadāsa.

The fifth chapter illustrates Bhāvanā, the mental attitude behind one's actions, with stories of Dramaka, Bharata Cakravarti and Ilāputra. The sixth chapter illustrates the value of Right Faith (samykta), i. e. faith in the right principles of Jainism. Stories of Śreṇika and Sulasā are referred to. Sulasā, wife of Rathika Nāga in the reign of Śreṇika at Rājagṛha is a very devoted follower of Mahāvira. She is referred to in the Sthānāṅgasūtrā and the Samavāyāṅgasūtra.⁵

The seventh ch. shows the merits of seeing and adoring the image of a Jina from the lives of Sayyambhava, the pupil of Ārya Prabhava and the life of Ādrakumāra. The story of Ādrakakumāra and Abhaya, the son of Śreṇika is known from Jaina canons.⁶ Sayyambhava is the famous author of Daśavaikālikasūtra.⁷

1. Yaśastilakacampū and Indian Culture, by K. K. Handiqui, published in Jivarāja Jaina Granthamālā, Sholapur (1949 A. D.).

2. Compare Kṛtapunyaka's account in Kathākośaprakaraṇa (KKP.) of Jineśvarasūri, pp. 64 ff.

3. Śālibhadra is referred to in Sthānāṅgasūtrā, 10. 3; also see KKP., pp. 55 ff.

4. Compare account of Mūladeva in Dhūrtākhyāna of Haribhadra, ed. by Dr. A. N. Upadhye and in the Nisīthā Cūṛṇi, vol. I. p. 104, vol. 4, p. 343. Also see the account of Mūladeva in the Tīkā of Devabhadra on the Uttarādhyayana-sūtra, and in KKP., pp. 71 ff.

5. Sthānāṅgasūtra (Āgamodaya Samiti ed., Bombay, 1918-20) 9. p. 455; Samavāyāṅgasūtra (Āgamodaya Samiti, Bombay, 1918), p. 154.

6. Sūtrakṛtāṅgasūtra, 6th adhyayana, and Nirukti on it.

7. See also, Nisīthā Cūṛṇi vol. II. p. 360, vol. III. p. 235. Sayyambhava is referred to in many Sthavirāvalis including that of Nandisūtra and of Hemacandra.

The eighth adhikāra describes stories of one Dipakaśikha, a servant (karmakārī), Navapuṣpaka, a gardener (engaged in selling flowers and garlands—mālākāra), Padmottara, a servant of a sea-faring merchant (nauvittakakarmakārī), and Durganārī, and old lady from Kāyandī (Kākandī, modern Khukhundo in U. P.), all of whom obtained merits by worshipping the Jaina-image.

The story of Gandharvadattā, in the legend of Karmakārī, is known to Vasudevahiṇḍī, pp. 126-154.

The ninth chp. praises the good results obtained by proper adoration of the Jina image after ceremonial worship. The chapter gives stories of Bakula, a mālākāra, Seduvaka, a brāhmaṇa¹ and Nanda, a rich merchant (śreṣṭhī). In the story of Bakula (p. 114, v. 24), it is said that further account of Ratnacūḍa and his beloveds Tilakasundari and others may be known from Rayanacūḍa (Ratnacūḍa) which seems to be a reference to an earlier work, Ratnacūḍa-kathā.

Next to Jina is the pious Jaina monk, the teacher, who should be duly adored. Fruit of obeisance to the Sādhu is illustrated in the tenth chp. in the account of Hari, i. e. Vāsudeva Kṛṣṇa.

The eleventh chp. deals with sāmāyika and its good effects even though practiced without knowing it in full details. This is illustrated from the story of Samprati, the Mauryan ruler, who was son of Kuṇāla and grandson of Aśoka. The story shows that Samprati, converted to Jaina faith by Ārya Suhasti, arranged Jaina Rathayātrās, helped Jaina monks in going to Anārya lands,² and asked the merchants in his state to give alms to Jaina monks from their shops (things which the monks could eat without violating their rules of conduct). This shows that in this age, the monks probably could not get sufficient food to live on. The same account is available in the earlier Brhatkalpa-Bhāṣya and Cūrṇi, edited by Muni Puṇyavijaya. This account further shows that Kuṇāla was made blind because his step-mother changed a letter in a written order of Aśoka. Kuṇāla was an expert in Gandharva-vidyā (science of music, singing). These incidents about Kuṇāla, Aśoka and Samprati, noted in ancient Jaina texts, seem to be fairly reliable literary sources and deserve to be referred to in a history of the Mauryan rulers. What is especially interesting is the name of mother of Samprati given in the AMKV. (p. 124, vv. 27,42). She was known as Sarayasirī, i. e., Śaradaśrī. The same is also available in the account of Kuṇālakumāra given in Dharmakīrti's Vṛtti on Devendrasūri's Caityavandana-Bhāṣya.³ The AMKV. p. 125, v. 67, says that further information about future of Samprati may be read from "Nisīhā", i. e. the Nisīthasūtra. Obviously this seems to be a reference to Nisīthā-cūrṇi which gives Samprati's account.

The twelfth chp. deals with benefits of hearing the teaching of the Jaina Canons (āgamas). Cilātiputra,⁴ the son of a maid-servant of a merchant named Dhana, and Rauhiṇeyaka,⁵ a great thief near Rājagṛha, are said to have profited from such teachings of the Jina.

- 1 The story of a leper coming in the assembly where Mahāvira is preaching, and the inquiry of Śreṇika about the leper, etc. are well-known to Jaina Āvaśyaka literature, and to the texts on Mahāvira, Śreṇika and Abhaya. See also Upadeśamālā-tīkā of Ratnaprabhācārya (composed in 1182 A. D.), pp. 489 ff.
- 2 Cf. with this the following — उदिष्णजोहाउलसिद्धसेजो स पथिवो जिज्जियसत्तुसेजो । समंततो साहुसुहृत्पयारे अकासि अंधे दमिले य घोरे ॥ ३२८९ ॥ The comm., based on earlier Cūrṇi on his verse, states — स सम्प्रतिनामा पार्थिवः अन्ध्रान् ब्रह्मिहान् चशब्दाद् महाराष्ट्र-कुडुकादीन् प्रत्यन्तदेशान् घोरान् प्रत्यपायबहुलान् समन्ततः साधुसुखप्रचारान् साधूनां सुखविहरणान् अकाशीन् कृतवान् । — Brhatkalpasūtra with Nirukti & Bhāṣya, vol. III. pp. 917-921. Also, Nisīthā Cūrṇi. vol. IV. pp. 128-131.
- 3 Śrī Devavandana (Caityavandana) Bhāṣya with Śrī Samghācāra-Vṛtti of Dharmakīrti (pupil of Devendrasūri), pp. 347 ff. For a summary of the story of Kuṇāla, see, J. C. Jaina, Life in Ancient India as depicted in Jaina Canons, p. 390; for Buddhist version of the story, Law, B. C., Geographical Essays, pp. 44 f.
- 4 See also, Sanghācāravīdhi (Comm. on Devendra's Devavandana-bhāṣya, op. cit.), pp. 279 ff. Also see, Āvaśyaka-Vṛtti of Haribhadra, I. pp. 371 ff; UTR., pp. 186 ff., Nāyādharmakabhāṣa, 1.18.
- 5 Also in Triṣaṣṭīśālākāpuruṣaśāritra, of Hemacandra, parva 9. Vyavahārasūtra bhāṣya and vṛtti, uddeśa, 2.

In the thirteenth chp., a Bull, a Buffalo (paḍḍaya-pāḍo in Gujarati), a Snake, one Miṇṭha (hastipaka, i.e., keeper of elephants), the merchant Sudarśana¹ and the brāhmaṇa Somapaprabha are said to have profited by counting (remembering, muttering) the Navakāra (Namaskāra) mantra.

Repeated muttering of the above mantra, which contains obeisance to Jīna, Siddha, Ācārya, Upādhyāya and Sādhu, results in elimination of evil effects of bad deeds and results in aversion to worldly life. Yava-sādhu, who was the Yava-king of Yavapura before retirement is cited as an illustration in the fourteenth chp. The story of this Yava (Yavana originally in some earlier lost source?) is interesting. His son is called Garddabha, which reminds us of the story of Kālakācārya and Garddabhila. Aṇoliyā, the daughter of Yava was imprisoned in an underground cell (bhūmihara-bhūmigrha) for incest, by Dīrghapṛṣṭha, the minister, according to our text (pp. 146 ff.) and by Garddabha, her brother, according to the Bṛhatkalpa-bhāṣya and Cūrṇi, which give the story. The Bṛhatkalpabhāṣya calls her Aḍoliā (Bṛhatkalpasūtra, op. cit., vol. II, pp. 359 ff. gāthās 1155 ff.).²

The fifteenth chp. emphasises the importance and benefits of observance of vows etc. Examples of Dāmannaka, a fisherman (dhīvarapurisa), a Brahmin lady, Caṇḍacūḍa, a kulaputraka, Giri, a Domba by caste, Rājahamsa and Kunda, a wood-cutter, are cited. The sixteenth chp. refers to the benefits of begging pardon for one's misdeeds and 'confessions' (mithyāduṣkṛta). The legends referred to are those of a Kṣapaka monk, Caṇḍarudra, a monk easily irritated, Queen Mṛgāvati of Kauśāmbī who was a contemporary of Mahāvīra, and King Prasannacandra of Potanapura. Of those the stories of Mṛgāvati and Prasannacandra are well-known to Jaina Canonical literature.

The next adhikāra is devoted to stories about practice of Vinaya, i. e., discipline, courtsey and good behaviour. The stories given are of Citrapriya Yakṣa (the same as the Surapriya Yakṣa whose account is given in the Āvaśyaka Cūrṇi) and of Vanavāsi-Yakṣas on the mountain Sammeta. The story of Surapriya Yakṣa (of Sāketa) includes an incident from the life of King Śātānika and his queen Mṛgāvati.³ The eighteenth chp. refers to encouragement and propagation of Jaina faith (pravacana-nnati-tīrthaprabhāvanā) as was done by a prince Viṣṇukumāra, by the well-known monks Ārya Vajra and Siddhasena Divākara. The Āvaśyaka Nirukti and Cūrṇi refer to incidents from the life of Vajrasvāmī, while account of Siddhasena Divākara is known from Kathā-works. The unpublished Kahāvali of Bhadreśvara also refers to him. Besides the above two saints, Mallavādī, the famous author of Dvādaśāra-Nayacakra, Ārya Samita, the teacher of Ārya Vajra and Ārya Khapuṭa who is said to have defeated Buddhists at Broach (Bharukaccha) are given. Mallavādī's account is also available in the unpublished Kahāvali while Ārya Khapuṭa's account is known to Bṛhatkalpa-bhāṣya and Cūrṇi. The Nīśītha also refers to Ārya Khapuṭa, Ārya Vajra, Ārya Siddhasena and Ārya Śayyambhava. The next addhikāra emphasises the worthlessness of worldly life and the need for practicing the Jaina Dharma which leads to good results hereafter. A story of three friends is given.⁴

Human body is the principal means to the above end, some turn it to better use, others misuse it. A story of sons of merchant class (vaṇikaputra) is given. To spend this life in a pious way being of great importance, it is necessary to see that one keeps good company. Good company leads to very

1. For references to story of Sudarśana, see, Abhidhāna-Rājendra, vol. VII, pp. 948 ff.
2. For the importance of this story having probable relation with accounts of Kālaka and Garddabhila, see Suvarṇa-bhūmi men Kālakācārya (Hindi) by U. P. Shah.
3. Also see, Dh. V., pp. 109 ff., Mahāvīracarita of Nemichandra, and in Hemacandra's Triṣaṣṭi, parva 9: Saṅghācāra-Vṛtti on Devavandana Bhāṣya, pp. 17 ff., Upadeśamālā-tikā (henceforth UTR.) of Ratnaprabha, pp. 113 ff.; Āv. Cū., p. 87 f., etc. for accounts of Surapriya Yakṣa and Mṛgāvati.
4. Accounts and references of these monks are available in many Jaina works-Sthavirāvalis etc., and Kathā-works, etc. Also see, Dh. V., pp. 151 ff. for a short account of Prabhava and Śayyambhava.
5. For story of three friends, see UTR., pp. 167 ff.

good actions and merits. The illustrations, given in chp. 21, are—Prabhākara, a brāhmaṇa, two parrots, and Kambala-Śambala, the two young bulls of Mathurā.¹ Story of Kambala-Śambala is well known to canonical literature and is referred to in Āv. Nir. etc.

A person easily led away by senses and wordly pleasures ultimately suffers. So one should always be alert and watchful about senses and sense-objects, since even big saints are likely to fall, as happened in the case of a monk who was a contemporary of Ārya Sthulabhadra and the courtesan Kośā. It is said here (p. 183, vv. 1-2) that Sthulabhadra became a pupil of Sambhūtivijaya, when the ninth Nanda was ruling and when Sagadāla (Śakaṭāla) of Kappaya-varṇsa (Karpaṭa-varṇsa) was the minister. The story of this monk Sihaguhāitta is narrated in the 22nd chapter. The Āvaśyaka-Vivaraṇa is referred to on p. 184, v. 24. In the same chp. it is said that a man who succumbs to such weakness of senses obtains much less pleasure when compared to the ultimate pain and misery resultant from such acts. This is further illustrated by the accounts of Bhadrā, wife of a śreṣṭhī, a son of a merchant of Mathurā, a prince named Gandhapriya, a king who used to eat human flesh and Sukumarikā,² a queen.

The last story leads to another topic, that since females are generally fickle-minded and crooked, they need not be trusted. This is suggested in the 23rd chp. with the examples of one Nūpurapaṇḍitā, wife of a śreṣṭhī, and Bhāvabhaṭṭikā, the daughter of a śreṣṭhī named Bhānu, and another lady who was daughter of Dattaka. The story of Bhāvabhaṭṭikā includes sub-stories (avāntarakathā) of Vaṇikputra & Jinadatta, Amaradatta & Mitrānanda, the story of Chārudatta (in Apabhramśa),³ etc. The story of Chārudatta may be compared with the same in the Vasudevahiṇḍī. Chārudatta's story is well-known to the different adaptations or versions of Guṇādhyā's Bṛhatkathā. The AMKV. account refers to port (velāulu) of Priyaṅgu, to Jāvā (Javaṇadīva), to one Usirāvattapurṇa (p. 213), to Suvarṇabhūmī, rivers Vegavai and Sindhuvai, the Aja-patha and the Tanḱaṇa-viṣaya.⁴

Attachment, jealousy, anger etc. destroy the good effects of penance etc. and lead to miseries even in this life. In illustration, the 24th chp. gives stories of a wife of a merchant (vaṇik, baniā), a boatman named Nanda, a warrior (bhaṭa) called Caṇḍa, Citra & Sambhūti, the two sons of Mātāṅga caste,⁵ one Māyāditya, Lobhanandī and a merchant with a purse (nakulakavaṇik; nakula = money-bag, purse).

Protection of life, pity on animals and beings is a virtue which is illustrated in the 25th chp. in the stories of the son of a Śrāddha (= śrāvaka, a Jaina lay man), Guṇamati, daughter of a śreṣṭhī, Meghakumāra, son of King Śreṇika (Bambhasāra of Magadha),⁶ and Dāmannaka, a fisherman.

Followers of the Jina-Dharma sometimes attain liberation even though not retired as monks, and living a householder's life, as shown in the legends of two śrāvakās and a king called Chandrāvataṃsaka (27th chapter).

Following the Dharma not only leads to self-advancement but also enlightens others. The 28th chp. illustrates this with stories from the life of Abhaya and Śreṇika, and from a story in which composition of three different quarters of a verse, from a given fourth quarter (pāda), leads to enlightenment.

1. The story of Kambala-Śambala in the AMKV. is taken from Pkt. Mahāvīracarita of Nemichandra, the author of AMK.
2. For Sukumarikā, see, Dh. V. pp. 198 ff. The Sukumāli of Jñātāsūtra, 1.16 is the Nāgaśrī of AMKV. pp. 44-45.
3. The story of boatman Nanda, in AMKV., pp. 219 ff., may be compared with Dh. V., pp. 211 ff.
4. See Sārthavāha, by Dr. Moti Chandra, for a discussion and identification of places referred to in stories of Chārudatta.
5. Cf. the Chitta-Sambhūiya adhyayana in Uttarādhyayansūtra, adhy. 13 in SBE. vol. XLV., pp. 56 ff.
6. Cf. UTR., 371 ff. for story of Meghakumāra; Nāyādhammakahā, 1.1.

A person not making 'confession' of his misdeeds etc., obtains misery. Examples, given in the 29th chp. of the above, are the stories of a mother & son, a tāpasa knowing three Vedas, Ṛṣidattā, a tāpasa-kanyā and a royal wrestler (malla) who was known as Matsyamalla.¹

In the 30th chp. it is said that infatuation (moha) leads to hell and rebirth as animals, insects etc. Examples of a Tāpasa, a merchant Sāgaradatta, Nanda, a jeweller (maṇikāra),² and mother of Lalitāṅga are cited.

A few blessed souls, though young and rolling in riches, are able to practice severe penance to the extent of dying of voluntary starvation. The 31st chp. cites stories of Dhaṇḍhaṇakumāra³ and Jambu, son of a merchant (ibhya), in illustration. This Jambu is the famous great Jaina monk Jambūsvāmī.⁴

Practice of Dharma is not a monopoly of the upper class. Even the low born can become great saints, as shown from the stories of Harikeśin⁵ and Nandiṣeṇa (33rd chp.).⁶

The next chp. suggests that as a general rule it is advisable for monks to live in a community of monks (gurukulavāsa) rather than wander alone, since one moving alone would easily be seduced by women. Famous stories of Arhannaka⁷ and Kūlavāla⁸ are cited.

In chp. 34, it is shown that even mere sight (darśana) of (Jaina) monks who are self-controlled and peaceful, leads to merits. Stories of a thief, and the two sons of a priest (purohita) called Bhrgu are cited.

One always obtains the fruits of his good actions performed earlier either in this life or in a previous existence; this is seen in the stories of Karakaṇḍu,⁹ the prince of king Dadhivāhana of Campā, prince Nami,¹⁰ Cārudatta and Bandhudatta (chp. 35).

Great souls like Naravikramakumāra, whose account is given in chp. 36, do not become proud in prosperity, nor do they lose patience and wisdom in adversity. What is destined to happen, will certainly take place, in spite of human effort to the contrary. This is shown from the lives of Varāhamihira, the famous astrologer (who, according to Jaina traditions, was brother of Bhadrabāhu),¹¹ (the fate of) the Yādavas of Dvārakā, Mitrānanda, a son of a śreṣṭhi, and the story of a cook (chp. 37).

It is no use crying over what is lost or dead. This is demonstrated from the lives of Bharata Cakravartī, Sagara, the second Cakravartī, Baladeva, and Rāma, brother of Lakṣmaṇa (chp. 38). Stories of Sagara and his hundred sons turned to ashes, of Balarāma, and Rāma-Lakṣmaṇa are according to Jaina versions of these epic stories known from various earlier sources like the Paumacariyam etc.

1. The story of Aṭṭapamalla is well-known. Wrestling competition at Sopārā etc. are referred to in Āv. Cā. and Vṛtti of Haribhadra on Āv. Nir. Also see Dh. V., pp. 213 ff.
2. The story of Nanda Maṇikāra is given in Nāyādharmakāṇḍo, 1.13.
3. See also UTR. pp. 188 ff.
4. Jambu's accounts are available in canonical literature, sthāviraśāstra, etc., also see UTR., 136 ff.
5. Harikeśin is referred to in Uttarādhyayana, Chp. 12, SBE, vol., XLV., pp. 50 ff.
6. Nandiṣeṇa was a contemporary of Mahāvīra, he is known in Upadeśamālā literature. See also Dh. V., 127 ff. Also see, Abhidhāna Rājendra, vol. IV. pp. 1757 ff.
7. Story of Arhannaka is given in Uttarādhyayana sū. Sukhobodhā. Tīkā, 2.9; also see Abhidhāna Rājendra, vol. I. pp. 756 ff.
8. Kūlavāla is known to Āvaśyaka Literature, and commentaries on the Uttarādhyayana. See also, Abhi. Rāj. vol. III. pp. 639 ff.
9. Karakaṇḍu story is very popular in both the sects, separate works like Karakaṇḍucariu are known and published. Also see, UTR., pp. 395 ff; Dh. V., pp. 116 ff. Commentators on Uttarādhyayana, 9 adh. refer to him as one of the Pratyekabuddhas; also see, Abhi. Rājendra, vol. III. pp. 357 ff.
10. Stories of Nami and the other three Pratyekabuddhas are given in commentaries on the Uttarādhyayana, op. cit., the Uttarādhyayana devotes a whole adhyayana to Nami-pravrajyā.
11. For references to accounts of Varāhamihira, see, Abhi. Rāj. VI. 892, and vol. V. 1370 ff.

In this world, even one's own kith and kin turn into enemies, then why should there be any attachment? Chp. 39 illustrates this with reference to Sūryakāntā,¹ the queen of king Predeśī of Kekaya country ruling from Śvetavikā (Seyaviyā), Culaṇī, the wife of a brāhmaṇa from the city of Kampilla (Kāmpilya) in the Pāñchāla-janapada, Koṇika (King Ajātaśatru) who put his father Śreṇika into prison,² Śaṅkha, husband of Kalāvati, Bharata the son of Ṛṣabhadeva, and king Kanakaketu of Teyalipura.³

Chp. 40 deals with futility of attachment to wealth etc., when all these are evanescent. Crying over the dead etc., is a mere social display, a tradition only, which really is of no avail. Stories of Sāvitrī, a brāhmaṇa lady, a minister of some king, the mother of Arahannaka, Baladeva and a prince named Kulānanda are given. The wise do not mourn over the dead as is shown from the story of a farmer in whose family all the members showed this virtue on the death of the son.

The last adhikāra shows that those who are wise, patient, discriminating and strong in virtue, bear all miseries and remain unperturbed as was done by the Jina Pārśvanātha and Tīrthankara Mahāvīra who patiently bore all upasargas (calamities, disturbances, miseries) during their meditations and wanderings. Examples of saints Gajasukumāra⁴ and Metārya,⁵ and Sanatkumāra Cakravartī are also given.

In giving the above summary we have cited only a few references to sources of some of these stories from Jaina Canonical literature and to other versions of such stories. Works like KRK., KKP., Dh. V., Sanghācāra-Vṛtti on Devendra's Devavandana-bhāṣya, Kahāvalī of Bhadreśvara give a number of stories which can be compared with the same Kathās in the AMKV. It would be interesting if a comparative study of some individual Kathās from Jaina literature is undertaken. Especially useful for all such studies is the whole of Bhāṣya-Cūrṇi literature from which the later writers have drawn extensively.

Our text, the Ākhyānakamanikośa is of only 53 verses but the Vivaraṇa of Āmradeva on the same is a literary composition of a superior order and runs into about 14000 granthas. Though mainly in verse, it has a few short prose passages and though the major part of it is composed in Prakrit, it contains a few accounts in Sanskrit and some in Apabhramśa. Especially noteworthy is the story of Kulānanda (pp. 347-348) wherein each half verse is in Sanskrit while its latter half is in Prakrit.

The AMKV. is written in a charming lucid style and a good many passages can pass as beautiful *subhāṣitas* as will be seen from such passages collected in Appendix 7, pp. 401 ff. Āmradevasūri is a well-read scholar and a poet and has also quoted from earlier texts mostly without referring to the name of the work or its author. The learned editor, Muni Śrī Puṇyavijayaji, has traced some of these passages and a reference to pp. 2-3 of the AMKV. will show that the author has quoted from Śloka-vārtika, Upadeśapada, Nandisūtra etc. In certain accounts, Āmradevasūri has suggested that more details may be obtained from 'Harivaṁśa' (see, pp. 71, 80, 321). It is not unlikely that he refers to a Śvetāmbara Jaina text of this name rather than making a general reference to texts referring to great men and women born in the Harivaṁśa. Besides Harivaṁśa, Viracarita, Uttarādhyayana and Bhagavati-sūtras and works like Nayacakra are referred to. Āmradeva also refers to Nisītha, Āvaśyaka-vivaraṇa and Ratnacūḍā. The last may be the Ratnacūḍacarita composed by Nemicandra, author of AMK. That Āmradevasūri was an erudite scholar is further inferred from his selection of choice words, passages, and from

1. Cf. also the story in UTR., pp. 285 ff.

2. Cf. UTR., 351 ff; Āv. Cū., II. pp. 166 ff. Aupapātika sū., 6. Also see J. C. Jaina, Life in ancient India, pp. 390-391.

3. Cf. the story of Teyaliputta in the Nāyādharmakāhā, 1.14, also see, UTR., pp. 329 ff.

4. Story of Gajasukumāra occurs in the Anuttaraupapātikadaśā-sūtra. Also see UTR., pp. 228 ff. The story of this saint is found in Āvaśyaka literature.

5. For Metārya, see UTR., 267 ff; Supāsānāharita, 409. He is known to Āv. Nir., Cū., Tikās etc. See also Abhi, Rāj. VI. pp. 378-379.

the fund of words used by him. His beautiful descriptions of cities, forests, seasons, damsels, kings and queens, camps and caravans, festivals etc. are noteworthy. Some poetic acrobatics are shown in on pp. 296 ff. in the account of Praśnottara-goṣṭhī-Paṇḍita-goṣṭhī. But the importance of this work as a source for cultural data is still greater. The deśī words occurring in the text and various expressions etc. are especially useful to students of old Gujarati literature and culture, for it must be remembered that the AMKV. was composed at Dhavalakkapur (Dholkā) in the reign of Siddharāja Jayasimha in samvat 1191 = 1135 A. D.

We must, therefore, make a brief survey of the cultural data available in the AMKV.

We might begin this brief outline of the cultural data available in the AMKV. with the Geographical and Historical Data. It may be noted at the outset that in the following notes it is the AMKV. of Āmradeva that is under consideration and not the short text of the AMK., unless otherwise specified. References to pages in brackets are references from this work. Page references of proper names are generally not given as they are already available in Appendix 2, pp. 371 ff. of this edition.

The Jambūdvīpa and Bharaha or Bhārata-Varṣa are of course well-known. The text refers to Jaṇa-dīva on p. 314, in the Yādava-ākhyānaka, and says that the sage Dīvāyana (Dvaipāyana), son of Pārāsara was born there. According to Mahābhārata Ādiparva, Kṛiṣṇa Dvaipāyana, son of Parāśara was born in an island in the river Yamunā. The Jaina version of the destruction of Dvārakā is different from the Brahmanical version, and the Jaṇa-dīva referred to here is difficult to identify, but since Hemacandra, in his account of burning of Dvārakā, given in Triṣaṣṭīśālākāpuruṣacaritra, Parva 8, sarga 11, refers to Yamunā-Dvīpa, it is safer to take our Jaṇadīva as Jaṇādīva (Yamunādvīpa).

The Javaṇa-dīva, in Cārudatta's caritra in chp. 23, should, of course, refer to Yavana-dvīpa or Jāvā. Cārudatta reaches this island in a boat from the port called Piyaṅgu (Priyaṅgu) which is the Priyaṅgupattana also mentioned in the Vasudevahiṇḍi p. 145, where also Cārudatta is said to have reached Javaṇa-dīva. There it is expressly stated that from Piyaṅgupattana, he goes to Cīṇaṭhāna and thence to Suvarṇabhūmi. Travelling in the "Paṭṭaṇas" of east and west he reaches Kamalapura (Kamboja), Javaṇa-dīva and Simhala. Priyaṅgu or Priyaṅgupattana, a fairly big, ancient famous port (called velāula in AMKV.) must have been in west or north Bengal and is referred to in the Irdā plates.¹

The Simhala-dīva is of course modern Ceylon. Ratnadvīpa (Rayanadīva) is also identified by Moti Chandra with Simhala-dvīpa.² A Rayanadīva is also referred to in Nāyādhammakahāo, 1. 9.³ Nandīśvara-dvīpa and Dhātaki-khaṇḍa⁴ (Dhāyai-saṇḍa) are probably mythical. They are referred to in Jaina cosmographical accounts, but it is difficult to identify them. Haṃsadvīpa (p. 58) from its context, should refer to Laṅkā (or an island nearby).

In the story of Abhaya and Ādrakakumāra, in all Jaina versions, we find reference to Addaya or Ādraka-deśa. Looking to the fact that Abhaya was living at Rājagṛha in Bihar and that Ādraka was in the midst of ocean, it is advisable to try to locate it with some island in the Bay of Bengal, probably it was the Andaman island. Uttarāpatha (p. 291) is a general term, referring to Northern India. Ghorāśiva, a mahāvratika, says that he came from Śrīparvata⁵ and was going to Jālandhara in Uttarāpatha. Jālandhara included the state of Cambā on the north, Maṇḍī and Sukhet on the east and Śatadru on the south-east.⁶ Of the other countries referred to in our text, Avantī, Mālava, Aṅgā

1. History of Bengal, vol. I. pp. 32, 133-34.

2. Sārthvāha (Hindī), p. 148.

3. For Nandīśvara, see, Triṣaṣṭīśālākāpuruṣacarita, vol. I (G. O. S. no. LI, Baroda), pp. 395 ff. 397.

4. For Dhātaki-khaṇḍa, see, ibid., pp. 390, 398.

5. Śrīparvata is Śrīśaila well known for Jyotirlinga Mallikārjuna; the lofty rock overhangs the river Kṛiṣṇā in the Kurnool district, also see, Law, B. C., Historical Geography of Ancient India, p. 189.

6. Yoginitantra, 1. 11, 2. 2., 2. 9., mentions it. See, Law, B. C., Historical Geography of Ancient India, p. 86.

(Aṅga, with Campā as its capital), Kalinga, Videhā (Vedeha), Kāśī, Kosala, Vacchā (Vatsa with Kauśāmbī as capital), Pañcāla (Pāñcāla with Kampillapura as capital), Gandhāra (Gāndhāra), Kuru (with Gayapura-Gajapura as capital) are well-known countries, most of them ancient Janapadas, known to Jaina canonical literature.¹ Kuṣaṭṭā is identified by J. C. Jaina with the country Kuśāvaṭṭa (with Soriyapura, on the bank of the Yamunā, as its capital) which is the country around Suryapura in Agra district.² Keyai of Jaina canonical literature, is according to J. C. Jaina, the same as Kekaya and was situated at the base of Nepal, to the north-east of Śrāvastī which again is different from Kekaya in the North.³ The Capital of Keyai is Seyaviyā in Jaina canons, as also in AMKV. This Seyaviyā was visited by Mahāvīra, who having crossed the Ganges proceeded to Surabhipura from here. Seyaviyā is identified with Setavya of the Buddhists.⁴ Our text also refers to Kuṅkaṇa (Koṅkaṇa), Nepāla, Medapāṭā (Mevāḍ), Suratṭha and Soratṭha (Saurāṣṭra, Kathiāvād),⁵ Varāḍaga (= Varāḍa, Berar), Viyabbha (Vidarbha, which is the same as Varāḍaga)⁶ and Lāḍa which is not Lāḍha of Jaina canons, but Lāṭa in W. India, Gujarat, in which Bharuyaccha (Bharukaccha, Broach) is situated. Madhyadeśa of course is the country extending from the Himalayas in the north, to the Vindhya in the south and from vinasana (i. e. where Sarasvatī disappears) in the west to Prayāga in the east.⁷ AMKV. says that in this Madhyadeśa was situated the city called Rahamaddana (Rathamarddana).⁸ Taṅkaṇa-deśa is referred to in the *Sūtrakṛtāṅga*, 3. 3. 18 and the *Bhagavati*, 3. 2. It is said that Taṅkaṇa mlecchas lived in Uttarāpatha and went to Dakṣiṇāpatha for trade, taking with them gold, ivory and other saleable commodities. The Āv. Cūrṇi, p. 120, says that since they did not follow the language of other traders, they laid their goods in piles, placed their hands above them and lifted the hands only when they got a suitable price. Taṅkaṇa is mentioned in the Bṛhatkathakośa and the Vasudevahiṇḍī account of Cārudatta. The Taṅkaṇa-people may be identified with the Taṅgaṇas, a mountain tribe often mentioned in the Mahābhārata.

In one of his previous births, Nala is said to have been born, in Poyanapura in the Bahalīdesa; as the son of Ābhīra Dhammilābha and Reṇukā. Now the Āv. Cū.⁹ refers to Takṣaśilā as capital of Bahalī. It is said that this was a non-Aryan country and maidservants were brought from here.¹⁰ In the Āv. Nir.,¹¹ Bahalī is mentioned along with Aḍamba, Illā, Jonaga, Pallava, etc. Rṣabhanātha is said to have visited these countries. Bahalī may be identified with Vālhika-deśa,¹² Balkh in modern Afghanistan.

Padma-viṣaya with its Nandanapura (p. 109), or Śrī-kaṇṭha-deśa with Jayantinagarī cannot be identified. In the country of Sirimaṅgala (Śrīmaṅgala) was the city of Śaṅkhapura having big gopura. A Śaṅkhapura is mentioned in Uttarādhyayana Tīkā, 4, p. 83a, where prince Aḡaḍadatta is said to have proceeded to Vārāṇasī from Śaṅkhapura. Equally unidentifiable is Devanandi-deśa (p. 335).

The AMKV. mentions several capital cities, towns, villages and small settlements (sanniveśa). Of these, Aujjha (Ayodhyā), Ujjayanī or Ujjenī, Paṭṭhāṇa (Pratiṣṭhānapura, modern Paṭṭhāṇa) Kancī

1. See, J. C. Jaina, India As Depicted in Jaina canonical Literature, pp. 250 ff.

2. Ibid., pp. 304, 337. Soriyapura is identified by Moti Chandra with Soron.

3. Ibid., p. 295.

4. Law, B. C., op. cit., p. 126.

5. Note Saurāṣṭra-Suratṭha, Soratṭha and Soratṭha. Probably the name Soratṭha had already become current in local dialect and this Soratṭha was used to give it a Prākṛt appearance.

6. The AMKV. gives Kuṇḍināpuri as capital of Viyabbhā on p. 46 and Kuṇḍināyari as capital of Varāḍaga on p. 72.

7. According to Manusmṛti, II. 21.

8. Not identifiable. It is referred to in Nāyādh., I. 16, and in Kathakośa (Tawney's ed.), p. 98.

9. Āv. Cū. p. 180.

10. Nāyā., I. 1.

11. Āv. Nir., v. 336.

12. Law, B. C., op. cit., p. 133.

(Kāncī), Campā, the ancient capital of Aṅga near modern Bhagalpur, Takṣaśila (Taxilā), Dvārakāvati or Bāravaī (Dvārakā), Bharukachcha (Broach), Paṇḍumahurā (Madurā) and Mahurā (Mathurā), Rāyagiha (Rājagṛha, Rājgir), Laṅkā (of Rāma story), Vesālī (Vaiśālī modern Basārḥ), Sāvattthī (Śrāvastī, modern Sahet-Mahet),¹ Gayapura (Gajapura) which is the same as Hatthināura (Hastinā-pura, near Delhi), Pāṭaliputta (Pāṭaliputra, Patnā), Kosambī (Kauśāmbī, modern Kosam near Allahabad), Tāmalittī (Tāmalīptī, modern Tāmluk in Bengal), Kampillapura (Kāmpilyapura, modern Kampil in Farukhābād district, U. P.), Kañcaṇapura (Kañcanapura, probably modern Bhuvaneśvara in Orissa),² Dasaura (Daśapura, modern Mandsor), Kusumapura (same as Pāṭaliputra), Kosalapuri (possibly Sākeya), Sākea or Sākeya (Sāketa, once capital of northern Kośala),³ Sopārāya (Śūrpāraka, modern Sopārā near Bombay), Hatthikappapura (also known as Hatthakapa in Jaina literature, generally identified with Hāthab near Bhavnagar in Gujarat State),⁴ Kāyandī (or Kāgandī, Kākandī in Jain literature, identified with Kākan in Monghyr district), and Girinayara (Girinagara, Jūnāgaḍh near Girnār) are some of the places well known in older Jaina literature. Sirīura is Śrīpura in the Raipur district, Madhya Pradesh, Valahi is Valabhī (modern Vaḷā in Saurāṣṭra, once capital of Maitrakas); Śāliggāma or Śāligrāma, known to Āv. Cū., part 2, p. 94, was in Magadha, near Gobbaragāma, but cannot be identified now. Kṣitipratīṣṭha is another place which is not identified.⁵ As noted by Jaina, J. C., sometimes it is identified with Poyanapura. Poyanapura or Potanapura would seem to be in the North, being in the Bahalīdeśa according to AMKV., p. 56, or is it Rohiḍā in Rājasthān? Roheḍaya is interesting and may be Rohitaka (modern Rohtak) of Yaudheyas. Padmāvati, one of the capital of the Nāgas is modern Pawaya in the Gwalior district;⁶ Mihilā (Mithilā) was capital of ancient Videha Janapada, and is identified with modern Janakapura in Nepal border. It is well known to ancient literature. Tumbavana is modern Tumain of the old Gwalior State, Vaddhamāna may be modern Vaḍhavāna since this is a work of 11th century; in older Jaina accounts of Mahāvīra's itinerary, Varddhamāna has to be identified with Burdwan. Mattiyāvayā or Mattiyāvaī is ancient Mṛttikāvati, referred to in Jaina texts as capital of Daśaṇṇa (Daśārṇa) country. According to Harivaṃśa Purāṇa, I. 36.15, it was situated on the Narmadā river.⁷ Binnāyaḍa or Bennāyaḍa, according to Āv. Cū., p. 547, was situated on the bank of the river Bennā.⁸ According to a later Jaina writer it was a centre of trade and the merchants landed here with various merchandise while returning from Pārasakūla.⁹ Obviously this writer possibly could not identify the place. In the Āv. Cūṇi, p. 546, it is said that Seṇiya had visited this city when he was a prince. The AMKV. also refers to the incident of Seṇiya marrying Sunandā in Bennāyaḍa. B. C. Law, writing on Bennākata states: "this district comprised the territory round the modern village called Beṇī, 25 miles to the east of Kosambā in the Gondia tahsil of the Bhandar district."¹⁰ None of the references, of the AMKV., to this ancient big city suggest that it was a port where merchandise from Pārasakūla (or any other place) was brought by sea-route. Identification of the place awaits further exploration.¹¹

1. See, Law, B. C., op. cit., pp. 124 ff.

2. Kañcaṇapura is referred in Ogha-Niryukti-Bhāṣya, 30, p. 20a and discussed by J. C. Jaina, op. cit., p. 293. He identifies it with Bhuvaneśwar in Kalinga. Our AMKV. is not explicit whether Kañcanapura was in Kalinga or not, and hence it may be any town of this name, real or mythical.

3. See, Law, B. C., op. cit., pp. 122-123.

4. Jaina, J. C., op. cit., p. 287; Law, B. C. op. cit., 284 under Hastavapra.

5. Also see, Jaina, J. C., op. cit., p. 297.

6. See also, Law, B. C., op. cit., p. 325.

7. See, J. C. Jaina, op. cit., p. 313.

8. Anuyogadvārasūtra, p. 137.

9. Uttarādhyayana Ṭika, p. 64.

10. B. C. Law, op. cit., p. 310; Epigraphia Indica, vol. XXII, p. 170.

11. For another identification, see, Ratilal Mehta, Pre-Buddhist India pp. 413-14. Bheṇṇākata is also referred to in Buddhist literature.

A Bhaddilapura is also known to Antagaḍadasāo, 3, and the Āv. Nir. gāthā 383 also refers to it. It is generally identified with Bhadia, a village near Kuluhā hill near Hunterganj in the Hazaribag district.¹ Kuṇḍipā or Kuṇḍipuri, also referred to in Nāyādharmakāhāo, Vasudevahiṇḍī,² etc., as capital of Vidarbha, is identified with modern Kaunḍinyapura on the banks of the Wardhā in the Chandur Taluk of the Amaraoti district. Ayalapura, Acalapura, is generally identified with Ellichpur in Berar.³ J. C. Jaina giving references to Piṇḍa-Niryukti, Āv. Tīkā, etc. shows that Acalapur was in Ābhira, that the rivers Kaṇhā and Beṇṇā flowed near the town, and between them was the island Bambhadīva, a habitat of 500 tāpasas (also see AMKV. p. 174).

Guḍasattha, associated with an incident in the life of Ārya Khapuṭa, is also mentioned in the Āvaśyaka Cūrṇi. J. C. Jaina has suggested that it was situated not far from Broach.⁴ The AMKV. (p. 175) as well as the Āv. Cū, say that there was a Buddhist Stūpa near a Buddhist viḥāra at Broach.⁵ Kṣemapurī (p. 130) cannot be identified, but a Kṣemapuri existed in Saurāṣṭra, according to Vandāruvṛtti.⁶ Dhavalakkaka or Dhavalakapura, referred to in Praśasti of AMKV. is modern Dholkā in Gujarat State. Kāsahrda (p. 369) also referred to in the Praśasti, may be Kāsindrā in Rājasthān.⁷ Mārāvalli (p. 369) as the context shows, may be somewhere in the Medapāṭa region.

Gaṅgaura or Gaṅgāpura is not identified. A Gaṅgapura is referred to in Vipākasūtra.⁸ Similarly Animañjiya, Sivamandira, Huyavahajāla, Sudarṣaṇa,⁹ Susīma, Sangarapura, Chammānī, Jayavaddhaṇa, Jayantiyā, Jivaharaṇa, Paccantapura, Bhūtalānanda, Karṣaka, Kuṇḍavalaya, Āyāmuhi, Dharanītilaya, Devasāla, Paumuttara, Silāgāma, Lacchitilaya, Rayanāvaha, Mahilā, Maṅgaura, Manjulāvaī, Nandaṇa, Vāḍipuri, Suhattthala etc. cannot be identified. Javaura or Yavapura of the story of Yavarāja is interesting. Probably the original name was Yavanapura. Yavapura, however, remains unidentified. Usuyāra was located in Kuru in Jaina canons, but cannot be identified. Usirāvatta may be Usirāvati which occurs in Cārudatta's account in Vasudevahiṇḍī, p. 146. Ilāvaddhaṇa also occurs in Vasudevahiṇḍī, pp. 218, where it is said to be an ornament on the bank of the Ganges and again on p. 357 it is said to be near Tāmralipti. According to Āv. Cū., p. 484, Ilāvaddha was situated on the bank of the Beṇṇā. Vāḍapura,¹⁰ Saṅkhapura and Vasantapura are also mentioned in the Vasudevahiṇḍī, but they cannot be satisfactorily identified.

Teyali is mentioned in the Nāyādharmakāhāo also, but cannot be identified. About Dantavakka-nayara (p. 277) it may be noted that it is said to have been ruled by a king named Dantavakka. In the Āv. Nir. gāthā 1275 and Sūyagadāṅga, 1 6. 22, we find a Dantapura with Dantavakka as its ruler. According to Pāli literature Dantapura was the capital of Kalinga, it was placed near Chicacole by M. Sylvan Lévi.¹¹ Tilayapura (p. 200) and Villūrpura (p. 107) cannot be identified as also Elaura on p. 107.

1. J. C. Jaina, op. cit., p. 272.
2. Nāyādharmakāhāo, I. 16; Vasudevahiṇḍī, p. 80.
3. J. C. Jaina, op. cit., p. 263.
4. J. C. Jaina, op. cit., p. 286; Āv. Cū., I. p. 542.
5. In view of the fact that a Buddhist Stūpa and a viḥāra, both originally erected in at least the Kshatrapa age, are now excavated at Devni Mori near Sāmālāji, in Gujarat, Broach deserves to be explored for a Buddhist site, since Jaina traditions about Ārya Khapuṭa persistently refer to it.
6. Vandāruvṛtti, 86. Also see, Sandesara, B. J., जैन आगम-साहित्यमा गुजरात, p. 58.
7. U. P. Shah, Akota Bronzes, p. 41 and note 27.
8. See also, J. C. Jaina, op. cit., p. 284.
9. In Buddhist traditions, Sudassana is an old name for Vārāṇasī, see, Ratilal Mehta, Pre-Buddhist India, p. 442. But it is not our Sudarṣaṇa since the AMKV. p. 278 places it in Avantī-Janapada.
10. The context in AMKV. p. 77 would suggest that this Vāḍapura has to be located not very far from Mathurā.
11. For different views, see, Ratilal Mehta, op. cit., pp. 401-402. For various references, also see, Law, B. C., op. cit., p. 194.

Kattiyapura or Kārttikapura may be Kārttikeyanagara mentioned in Rājaśekhara's *Kāvya-mīmāṃsā* (G. O. S. ed.), p. 47. Rayanapura¹ (Ratnapura in AMKV.), Rittihaura and Puṇḍarigini are also found in Vasudevahinḍī, but they cannot be identified. Rahaneura of our text is the same as Rahaneura-cakravāla which according to Jaina traditions is located to the north of the mount Veyadḍha;² this as well as Rahamaddana, also known to Jaina canons, cannot be located.³ On p. 255 it is found that a lady comes to Rahamaddana from Kāveripuri. In that case, it may be in the south, Kāveripuri may be Kāveripumpaṭṭanam or Kaveripaṭṭanam, on the mouth of the Kāveri river, which was an ancient sea-port of the Colas.⁴

Most of the rivers and mountains mentioned in our text are well-known and are listed separately on p. 388. A few of these names like Aṣṭāpada are not identified and may be mythical as well. Our text also refers to the Daṇḍakāraṇya, in the Sītā-ākhyānakam.

Of the various kings and princes mentioned in the text a complete list is appended by the editor on p. 389. Of these quite a large number may be legendary names. But Koṇiya, Koṇika or Kūṇia and his father Seniya are Ajātasatru and Bhimbhasāra or Bimbisāra. Abhayakumāra, the son of Seniya, might have been historical, so also the Ārdrakumāra of Ārdraka island. We have no means to support this, but persistent and old Jaina literary traditions suggest that they may be historical. Candanāryā was a direct disciple and leader of the order of nuns founded by Mahāvira and hence she as well as her father king Dadhivāhana and mother queen Dhārīṇī of Campā may be regarded as historical personages. Śatānika and Mṛgāvati, Udayana of Kauśāmbī, Pradyota and his daughter Vāsavadattā and Udāyi are similarly historical. Jitasatru being a very common name in Jaina stories, it is difficult to say anything about him.⁵ As already stated before we have, from ancient Jaina sources, names of Mauryan rulers, Candragupta, Aśoka, and Samprati as well as Kuṇāla the blind father of Samprati. Our text further adds the name of Samprati's mother Śaradaśrī. Pradeśī of Seyaviyā is a figure which could have been historical.⁶

A beautiful description of Ujjain is given on page 4. Again it is described on p. 175, vv. 73-76. Ujjain was near the river Śiprā, and had a moat (*parihā*) around it. In the city were wise merchants of straight dealings. The *sāhu-jana* (*sādhū-jana*) or the merchant-class was proficient in its trade-dealings, like a minister in his department (*kaṛaṇa*); in their dealings in negama, saṅgraha and vyavahāra, the merchants were straightforward. There were also the *veśyā-janas* (prostitutes), expert in their craft and music. People at large were happy and could satisfy their daily wants. The Avantipuri of p. 172, v. 40, with its *maḍha* (*maṭha*, here monastery with a temple) of *Kuṇḍaṅgesara-deva*, is probably the same as Ujjain since the incident mentioned in the life of Siddhasena Divākara refers to the temple of Mahākāla at Ujjain, according to Jaina traditions. The *Mahākāla-caccara* of Ujjain is mentioned on p. 157, v. 54. Here the diseased or the poor could stay and pious people daily gave them pieces of bread (*maṇḍa-khaṇḍāi*) to eat. On p. 195 it is said that there was no science or art, no wonderful thing etc. that was not in the city of Ujjain. The belief in yoginīs and grahas at Ujjain mentioned in this context is especially noteworthy. These references are neither exaggerated nor merely poetic as will be obvious from the references to *sārvabhauma-nagara* (Ujjain) in the *Pādatāḍī-lakam* (one of the four *Bhāṇas*) of the *Caturbhāṇī* edited by Moti Chandra in his *Śṛṅgārahāṭa*. From the Gupta age onwards for several centuries Ujjain remained the cultural capital of Northern India.

1. J. C. Jaina, op. cit., p. 327, identifies it with Runai or Roināi about 2 miles from Sohawal in Oudh district.

2. Uttarādhyaṇa Tīkā, pp. 241 ff.

3. See J. C. Jaina, op. cit., pp. 325-326.

4. See also, V. R. R. Dikshitar, Pre-Historic South India, p. 31.

5. For accounts of all these kings and queens etc., with references from Jaina Canonical sources, see, J. C. Jaina, op. cit., pp. 376-400.

6. See, J. C. Jaina, op. cit., p. 394.

Another such beautiful description occurs on p. 9, this time of Rājagīha (Rājagṛha). Such descriptions remind one of Bāṇa.¹ Rājagṛha is said to have tall white *prākāra* (rampart, fort) with a moat beside it. There was in Rājagṛha, a row of white shrines (*devaula*, *deula*, *devakula*) with shining silver *kalaśas* on tops. In the city were *vilāsinīs* (*gaṇikās*, prostitutes) as also wise and pious citizens (*nayarajano*). Ladies looked like damsels of nether regions from their reflections in the pure shining floors of crystals. King Prasenajit, father of Bhimbhasāra or Śrenika, ruled over it. Various *sāmantas* bowed at his feet. His army-camp (*khaṇḍhāvāra*) with its array of elephants having jingling golden bells (*kaṇayaghaḍiyaghaṇṭā*) is referred to. His queen Dhārīṇī was the very pleasure-house (*keligīham* - *keligṛha*, *ratigṛha*) of the God of Love. The king spent his time in *kelivinoda*, in different amusements, sports and pleasures. These *kelis* and *vinodas* of kings of ancient India are described in the different sections of the *Mānasollāsa* or *Abhilaṣitārthacintāmaṇi* of Someśvaradeva. Our text (p. 9) refers to *kuñjara-keli*, elephant-sports, which constitute the *Gaja-Vinoda*, and the sports of horses. Stables for horses and elephants are also mentioned in this text. The *haya-vāhyālī* was the sport of riding on horses.

Kings had their white banners (*dhvaja-paṭas*), banners of victory (*jaya-patākā*) and the drums of victory (*jaya-dhakkā*). Pillars of Victory (*jaya-khaṇḍham*) were erected by kings on battlefields (p. 111. v. 99). The chief royal elephant was called the *jaya-vāraṇa*, or the *paṭṭa-hatthī* (p. 282. v. 124). There were keepers of elephants (*minṭha*, p. 190.71; 130.17). A Prince is said to spend his time in *paṇḍita-goṭṭhī* (295 ff. vv. 209 ff.) or *viśva-goṭṭhī* (*viduṣa-goṭṭhī*, p. 299. 315), discussing subject like *chanda* (metres), *lakṣhaṇa* (signs of men and women etc.), *paṃāṇa* (logic etc.). Here we are given several interesting examples of *praśnottara-goṭṭhī*. This was conducted through the medium of Sanskrit. The Prince's wife, present in the *goṭṭhī*, is requested to take part in it. She composed a verse in Prakrit. In defence of her excellent composition it is remarked—*uttaviseso kavvam bhāsā jā hoi sā hou* (p. 297. v. 249).

King Nanda, mounted on an elephant, goes out to move in the city. He happens to see a beautiful lady, Rohiṇī, wife of a rich merchant, standing in a balcony of her mansion. In order to see her again and again, the king goads his elephant into what is known as *maṭṭakuñjara-kṛiḍā*, in front of this mansion, so that at every turn of the elephant, he gets a chance to gaze at the beautiful lady.

The various *vinodas* enjoyed by Prince Meghakumāra (p. 232. vv. 126-129) were—(1) debates or discussions of various subjects in *śāstras* in assembly of *cheyanara* (i.e. *vidagdha-nara*), (2) *naṭṭavihi*, dance-drama, (3) *sarasapattacheyam*, (4) *Cittayammavihi*, painting, (5) *giyavihi*, music, singing, (6) *turayasikkham*, horse-riding, (7) *hatthī-sikkham*, elephant-riding, (8) *muṭṭhi-juddham*, fighting with fists (is it *vajra-muṭṭi-yuddham*?), (9) *malla-juddham*, wrestling, and (10) *vāravilayāpekṣhaṇa*, enjoying company of or play of prostitutes. Princes were trained in several sciences and arts, it is generally said that they were given training in 72 arts, a stock list of which is known to Jain texts. Prince Naravikrama-kumāra was given training in *leha* (*lekha*, writing), *dhanuvveya* (archery), *gandhava-kalā* (music), *paṭṭaccheya*, possibly preparing ornamental designs from leaves, *lakṣhaṇavihanna* (divination from marks and signs), *gandhaṅgaḍutti* (*gandhāṅgayukti*, perfumery), *cittayamma* (painting), *loyavavahāra* (transactions), *mantapaoga* (science of spells), *saddasattha* (grammar), *malla-juddha* (wrestling) etc. (p. 293. vv. 126 ff.)²

The Royal palace (with its compound etc.) was called *rāya-duvāra*, *rāja-bhavana*, *rāja-kūla*, *rāya-kula*, *rāula*. The palace royal or *prāsāda* had a harem (*anteura*), living-halls and bed-chambers (*vāsabhavaṇam*) and an *atthāṇa-maṇḍava* or *rāya-atthāṇa* (or simply *atthāṇa*) which latter was the

1. See also, description of Bāravaī, p. 311. 1 ff., 121. 1-3.

2. For the various arts in Jaina traditions, see Jaina, J. C., op. cit., pp. 172 ff.

audience-hall where entrance was given only after the door-keeper (*paḍihāra*) took previous permission of the king. In the *asthāna* also came the *mantri* (minister), the *sāmanta* (tributary or feudatory princes), the *mahājana* (leaders of citizens and guilds), *suhaḍā* (*subhātāḥ*) or *bhaḍā* (*bhātāḥ*), i. e., warriors, soldiers, etc. (p. 64.107). The *asthāna-maṇḍapa* is called *aṇḍabhaḍākoḍisaṅkaḍatthāna* (p. 38. v. 10) or *suhaḍasaṅkiṇṇamaṭṭhānam* (p. 104. v. 19). A *pratihāra* comes and states that a magician (*indaḍālio*) requests that he may be permitted to perform some show (*pekkhaṇayam*) before the king (p. 111. v. 103). Bards (*māgahā*, *māgadhāḥ*) chant *gāthās* of praise, in the *asthāna*, before the king. It seems that kings came in the audience-hall both in the morning and in the evening (cf. *saṅjhārāyatthānam visajjiya*, p. 355. v. 20). There might have been different *asthānamandapas* for different periods of time.¹

The *asthānamandapa*, in the Royal palace seems to be a hall or an open pavilion at one end of which the king took his seat. In the temple built by Tejapāla at Delvādā, Abu, are two panels in one of the ceilings of the *Bhamatī* with scenes referring to the palace of *Kaṁsa* and *Kṛṣṇa's* life in *Gokula*. In the panel showing palace of *Kaṁsa*, illustrated and described by Muni Jayantavijaya in his "Holy Abu," plate 38 (only a part of this panel is also illustrated in Stella Kramrisch's *Indian Sculpture*, fig. 86), we find a king sitting on a raised seat, in front of whom are some attendants, warriors and others, some standing or sitting. This seems to have been representation of *Kaṁsa* in his *asthāna-maṇḍapa*.

The foreground or courtyard of the *rāja-sabbhā* was adorned with pearls etc (*rājasabhāe patto mullāmaṇimaṇḍie caukhammi*—p. 42. v. 148). Another reference shows that square designs of representations (*caukka*) of pearls etc. were made on the ground, which reminds one of the Gujarati expression, 'સોનાના ચૌક પૂરવા.'²

Kings and queen had their special residential buildings (*dhavalagṛha*),³ with apartments of queens (*anteura*). They had their halls for dressing etc. (*śṛṅgāra-gṛha*, *śṛṅgāra-giḥa*) and the *ayarisa-giḥa* (*ādarśa-gṛha*, hall of mirrors, the *śīsamahala* of Mogul age). Sleeping chamber, whether royal or otherwise, was known as *vāsabhavanaṇam* or *vāsagīham* (*vāsagṛham*)⁴.

A beautiful description of *vāsabhavana* of a king occurs on p. 258. vv. 436-440. The walls of the bed-chamber were decorated with various paintings, the ceiling (*ulloya*) was decorated with costly cloth, and the chamber was constructed of precious wood. It was fragrant with incense burning in the incense-burner (*dhāvaghaḍḍā*)⁵ and was equipped with objects of pleasure such as betel-leaves (*tambala*), bunches of flowers etc. The chief queen was resting (in this chamber) upon a bed (*sayana* or *pallaṅka*), soft in touch, with soft bed (*sukumālatāli*), soft pillows (*maulagaṇḍovahāṇa*), pillows or small cushions for holding in embrace (*āliṅgiṇi*) and round small pillows or cushions known as *gallamasārīya* (in Guj. ગાલમસૂરિયું). The bed was sometimes made of silk (*paṭṭatāli*) and as many as thirty-two soft beds are mentioned on a *pallaṅka* (*battisatūliyākaliyapavarapallaṅkam*, p. 31. v. 38; also, p. 35. v. 168).

Dhavalagṛhas were also erected for the rich. In the city *Seyaviyā* (*Keyai* country) was *ibbhatuṅga-*

1. The morning and evening *asthānamandapas* are very likely different. We have in the *Harṣacarita* of Bāṇa, a *bhukṣasthānamandapa*, see, Agrawala, V. S., *हर्षचरित-एक सांस्कृतिक अध्ययन*, pp. 45, 126, 205.
2. Cf. also, when *Naravikrama-kumāra* enters his city with newly wedded princess—वीरजंतो वरयंचलेहं नरनाहमंदिरे विषह । उन्मियतोरणमोरित्यचउककलियं कलाकुसलो ॥ AMKV., p. 295. v. 203.
3. For *Dhavalagṛha*, see, Agrawala, V. S., *हर्षचरित-एक सांस्कृतिक अध्ययन*, pp. 91, 211, 213, 266.
4. See Agrawala, V. S., op. cit., pp. 84, 92, 64, 206, 214. Also see AMKV, p. 347, vv. 8-11 for another noteworthy description of *vāsabhavana*.
5. Also called *dhāvagaḍuccaya* or *dhāvakaḍuccaya*, p. 66. v. 61. An *agaru-ghaḍimuḥa* is mentioned, p. 32. v. 63.

dhavalaharamāla (p. 326. 1-2).¹ Mansion of the rich was also called *isaragiha* (*isaragiha*. p. 244.2; 123. 3-4; 42.137), *bhavana* or *mandira* (144.138). Sometimes the rich merchants had big palatial buildings like the *saplabhūmiprāsāda* of Śālibhadra (31. v. 35). A beautiful description of this palace of Śālibhadra is given (31. 35 ff). Shining like the celestial *vimāna*, it had various *mattavāraṇas* of gems, around it in the compound (*parisaradharā*) was a forest-grove (*vaṇasaṇḍam*), a big step-well in which water was controlled by mechanical contrivance of dolls (*jala-jantavāhaya-puttaliyāvīlasirām-pavaravāvim* 31.37). This step well used for *jala-andolaya-kilā* (*jala-andola-kriḍā*) of Śālibhadra and his wives. Kings also had similar *kriḍāvāpīs* in their gardens (254.293).

A big palace erected by Abhaya resembled a celestial *vimāna*, it had beautiful ceilings or canopies with strands of pearls hanging from them, mirrors, jingling bells, beautiful *sālahanjiyās* (*sālabhanjikās*), and *mattavāraṇas* of gems, etc.

Mattavāraṇa in palaces and mansions is referred to on several occasions—cf. *gihabhittimattavāraṇa-pavaṇaṇa saceyaṇo jāo* (100.43); *dhanāvahasetṭhidhavalapāsāyabhittibhāyammī tabbhavaṇamattavāraṇapariṭṭhiyā.....diṭṭha* (62. 20-22). Rohiṇī, the wife of Dhanāvaha śreṣṭhī was seen, by king Nanda, (standing or) sitting in the *mattavāraṇa* of her *dhavalaprāsāda*. King Nanda got enamoured of her charms. Rohiṇī alerted at this goes elsewhere (into her *prāsāda*) from this *mattavāraṇa* (52.26). Madanasenā, queen of Makaradhvaja of Tilakapura, sits in the *mattavāraṇa* (of her palace) with her husband and dresses the hair of the king (200.244). Another queen goes stealthily at night into *mattavāraṇa* under which her paramour, the king's keeper of elephants (*minṭha*) is waiting with the elephant. The elephant is tied to a post below the *mattavāraṇa*. The elephant, goaded by the *minṭha*, raises its trunk and brings down the queen. After enjoyment, the queen is placed safely into her place (*mattavāraṇa*) again through the trunk of the elephant.² It is, therefore, quite clear that *mattavāraṇa* is a balcony-like projection in front of a palace or a mansion,³ in which queens or ladies of high families sat (and was probably not far from ladies' apartments). It was high enough from the ground, so that an elephant could stand underneath and could bring down a person from it with its raised trunk. The pillar below *mattavāraṇa*, mentioned in p. 190. v. 71, is noteworthy. Was this balcony supported by pillars on the ground? Not necessarily, for the pillar in above reference could have been any other pillar of the palace, under the overhanging *mattavāraṇa*. Hitherto the exact sense of *mattavāraṇa* in palaces was not clear, so far as we know. The AMKV. makes the sense more clear, and *mattavāraṇa* may now be taken as a kind of balcony of a palace. The *Deśināmamālā* (Chp. 6. v. 123) gives *मत्तालंब = मत्तवारण* and quotes a *gāthā*⁴ which reminds one of the AMKV. account of the queen and the keeper of elephants. In his *Abhidhāna-Cintāmaṇi*, Hemacandra gives *मत्तालंब = अपाश्रय = प्रमीव = मत्तवारण*.⁵

1. Cf. नीओ य बहुमाणं नियधवलहरे तओ सेट्ठी (p. 145. v. 159).

2. Cf.—जाव निहुयं निरिक्खइ ता पेच्छइ मत्तवारणतलम्मि । खंभम्मि मत्तवारणमागलियं मिठपरिकलियं ॥ ७१ ॥

रयणीए अंधयारे हत्थी मिठेण चोइओ संतो । उड्डं काळण करं उत्तरइ रायवरपत्ती ॥ ७२ ॥

..... मेळावइ करिकराओ सट्ठाणे ॥ ७५ ॥—AMKV., p. 190.

3. Roth & Bothlingk in Sanskrit Worterbuch refer to Vāsavadattā for this word. Monier-Williams does the same, and takes *मत्तवारण = मत्तालंब* and explains it as "a turret, pinnacle, pavilion." It is also explained as "a peg or bracket projecting from a wall." *मत्तालंब* is also explained as "a fence or a hedge round the house of a rich man." Monier-Williams, Skt.-Eng. Dictionary, (Oxford, 1956 ed.), p. 777.

4. Cf.—कमलमयरेदगोर्णि मत्तालंबे इमं ण जइ रमसि । मम्मणियाउलरण्णे महयरमिच्चु व्व ता वरं भमिउं ॥

5. *Abhidhāna-Cintāmaṇi*, 4 kāṇḍa, v. 77. Hemacandra in his own gloss writes—*मत्तैः प्रमादिभिरालम्ब्यते मत्तालम्बः ॥१॥ अपाश्रयतेऽपाश्रयः ॥२॥ प्रसृता प्रीवाऽत्र प्रमीवः.....॥३॥ मत्तान् वारयति मत्तवारणस्तत्र ॥४॥* This gloss would show that *मत्तवारण* as an architectural part has nothing to do with an elephant in rut.

Bāṇa in his *Harṣacarita* refers to *pragrīvaka* which V. S. Agrawala has shown as a part of *mukhaśālā* of *dhavalagṛha*, which was used both by the king and the queen,¹ and was especially the queen's gallery, which Agrawala has rightly compared with those of *subhāga-mandira* of Āmer (Amber) palace.²

Palaces had *vālāyanas* (windows), the harems had latticed windows (*jālagavākha*, *jālagavākṣa*, p. 331. v. 111). An *oleyaṇa* (window, small window for looking out, *avalokana*) on the ground floor of a palace is mentioned, p. 270. v. 3.

The royal palace was sometimes deep inside its compound, sometimes reached through as many as seven gates of fortifications (*pāyārapaoliṭhūṇagāni*).³ One Mitrāṇanda, therefore, found it difficult to reach the apartment of a princess. He, therefore jumped over tops of these different *prākāras* and reached the *vāsabhavana* of the princess. He climbed over the *dantavalabhi* (top most part, turret with pegs) through several *gavākṣās* of the *vāsabhavana* (205.402).

A palace resting on one pillar (*pāsāyameguthambham*) is mentioned (5.35). A variously decorated (*Cittarūva*) palace of lac (*jaupāsāyam pāhāṇakhambhajuyam*) is mentioned (p. 331.58). It was connected by an underground passage (*surāṅgā*) with an alms-house (*sattāgāra*). Underground cells or halls (*bhūmihara*, p. 147.22; 129.80) in palaces and mansions were not unknown.

Besides the *keligṛha*, *vāsagṛha*, *śṛṅgārāgṛha*, was the *āyarasagiha* or *āyarisagiha* (*ādarśagṛha*, *darpaṇagṛha*) or the hall of mirrors (72. 33-34; 90.16), which may be compared with *śiśa-mahal* of Mogul period. Kings had picture-galleries (*cittasabhā*, p. 167) also.

In gardens and compounds of palaces etc. were *latāgiha* (bowers of creepers), *kayalīhara* (*kadalīgṛha*) (bowers or *maṇḍapas* of plaintain trees) etc. for pleasure-resort. There was also the *bhoyaṇa-bhavaṇa* (dining hall, kitchen, 33. 95), also known as *rasavāśālā* (227. 2), or *mahāṇasagiha* (262. 4).

Kings had chief ministers (*amacca*), ministers (*mantī*), commander of forces (*daṇḍādhipa*), feudatories (*sāmanta*), record keeper (*akkhapaḍalio*), etc., specially appointed servants or officers (*niutta-purīśas*), spies (*cārapurīśa*), attendant servants like body-guards (*aṅgarakkhaga*), watchmen for every three hours (*pāharia*), gate-keepers (*paḍihāra*), maid-servants (*nivacedī*), garden-keepers (*ujjāṇapālā*), keepers of elephants. There were city-watchmen or policemen (*ārakkhiyapurīśa*) and a chief officer in charge of the city (*talāra*, *talavara*) who protected the citizens and was like a *Koṭawāl*. Thieves, robbers and others who committed crimes were kept in custody (*gottīe pakkhitto*, 224. 63) or kept into prison (*gottī*, *kārāgāra*). The criminals were chained with iron-chains (*nigaḍa*) or tied fast in a particular fashion known as *mayārabandha*.

Leaders of citizens (*mahājana*) approached the King in the *āsthāna* when there were special grievances of citizens. The *Purasetṭhi* (177.2) was possibly like a Mayor, he was the chief leader of all citizens, trade-guilds etc.

Statecraft mainly consisted of the traditional four elements—*sandhi*, *viṅraha*, *yāna* and *āsana* (329.11). Kings maintained a fourfold army (*cauraṅgabalam*) constituted of forces of elephants, horsemen, charioteers and the infantry (*paṭṭi*). A naval-force (*nāvākaḍaga*) was sometimes maintained (p. 36, vv. 1-2). Various descriptions of battles occur in the AMKV. While going to fight, princes and warriors put on armours (*sannaddhabaddhakavayā*).

Asoka used to send royal orders (*leha*) to his son Kuṇāla at Ujjain. At Ujjain it was read out to the Prince by his *akṣapaṭalika*. Kings dictated letters addressed to other kings and the writers of such

1. Agrawala, V. S., op. cit., p. 92.

2. Agrawala, V. S., op. cit., p. 214.

3. AMKV., p. 204. v. 306 ff.

documents were known as *lehāriyā* (*lekhakārahas*). The *lehāriyas* (*lekhahārahas*) also carried documents of kings. The *lehāriya* of Caṇḍa Pradyota of Avanti was one Lohajāṅgha.

Customs officers (*sunḱiyaloya*) were appointed (43. 168). Merchants tried to keep under cover objects which had higher customs (*sumka*) charged on them (43. 167-168). The customs office was known as *sumkaṭhāṇa* and the officer in charge was called *sumkapāliya* according to *Supāsanaḥacariyam*.

Kings went out for change of air, into the city etc. This was known as *rāyavāḍī* (*nihario rāyavāḍī*, 62. 19), which in Old Gujarati was known as *rayavāḍī*, and modern Guj. *revāḍī*. King Nanda going out on *rāyavāḍī*, saw Rohiṇī, wife of Dhanāvaha śreṣṭhī and became almost mad in love. Kings and queens went out in *udyānas* on certain festivals where citizens took part.

Orders of kings were made known to the public by beating of drum (*ghosāvio paḍaho*, 23. 112). When somebody was given capital-punishment, it was similarly announced in the city. One Sudarśana śreṣṭhī, ordered to be killed, was besmeared with red-sandal paste (*rahtacandana*), besides a garland *sarāvamālā* in his neck, and collirium mark (*masipuḍayam*) on his face. He was carried through the city with *ḍiṇḍima-nāda* (beating of drum) and *udghoṣa* (proclamation) along important places in the city like *rathyāmukha* (entrances of roads), *triḱa* (where three roads met) and *catuṣkas* (city-squares).

During the mediaeval period, throughout Jaina literature, we find references to *caccara coukka*, *caumuha*, *tiga* (177.1), *rathyāmuha* or *racchā*, etc. as important places in cities or towns where people collected. The *Mahākāla-Caccara* at Ujjain is already noted above. At Pāṭaṇ in North Gujarat was a place called *Hīṅgalāja-Cācāra*. Caccara is usually explained as *catvara* where many roads met¹, but it is better to take it as a spot in front of temples etc, where *cacarīs* were sung as in later ages in Gujarat *ભાષ* (*Bhāṇa*-like play) was enacted on such spots, cf. *ચાચર લી નાર*. *Caukka* (cf. *Chāndanī Chowk* (चांदनी चौक) at Delhi, *Mānek-chowk* at Amedabad) is the same as *Catuṣka*, a junction of four roads,² *Caumuha* (*Caumukha*) would be a spot facing four directions. It could have been an open public maṇḍapa at cross-roads, like the *Catuskambha* (*Caukhambā*) at Banaras, but it is better to take it as merely a square at cross roads. The main-road or highway was the *mahāpaha* or the royal road, the *rāyamagga*. A national high-way, which led into territories of other countries or kingdoms, seems to have been referred to as *rāya-paha* (246.37). It is said that travellers on the *rāja-paṭha* going to other territories should not be stopped (*rāyapahenaṃ gantum na labbhae keriso imo nāo*?—246. 36). In the account of Cārudatta we find reference to *ajamaggu* (214.13) or *ajapatha*. This and other ancient trade routes in Cārudatta's story from Vasudevahīṇḍī have been discussed by Moti Chandra in his *Sārthavāha*. In the *Ratnatrikotyaḥyānaka*, we find Abhayakumāra depositing jewels in *Cauhaṭṭaya* and proclaiming through *paḍaha*, that Abhayakumāra is giving gift of ratnas. This *cauhaṭṭaya* may be a junction of four markets.³

Big *gopuras* of cities are referred to along with *prākāra* and *parikkhā*. There *purapaoliduvāras*, four city-gates, gates of *gopuras* of the city (66.54; 66.75), near one of the *poli-duvāra* of a city was a shrine of Caṇḍī (118.114). Mansions of rich merchants had similar gates (*niyamandīrapaolidārammi*, 144.138).

1. Jaina, J. C., op. cit., p. 116. cf. *बहुमार्गी तु चत्वरम्* ! *Abhidhāna-Cintamaṇi*, 4.54. cf.—स खलु श्रेष्ठिचत्वरं निवसति । *Mṛcchakatika* 2. Bhāyāṇi in his glossary on *Paumacariyam* of Svayambhu, vol. II (Singhi Series, No. 35) has explained it as *रास-स्थान* which is noteworthy and probably correct, since it can be explained as a public place where *चत्वरि* (*चर्चरी-गीत*) were sung.
2. *Catuṣka* is a cross-way. A hall resting on four pillars is also known as *catuṣka*. *Caukka* may also be modern Guj. *Cauṭu Cakalu*.
3. Caccara, Caukka, Caumuha etc. were places where people collected and where news or gossips soon spread. This can be inferred from—उपर्यविविक्तचत्वर-चउक-चउमुहुजहिच्छकहा । (AMKV. 50. 132).

Cremetion grounds were called *peyavana* (*pretavana*) or *masāṇa* (*smaśāna*).

On the *rāja-magga*, the city high-way or main-road were the rows of shops (*haṭṭapantī*). When Naravikrama-kumāra entered the city with his newly wedded princess, people crowded on both the sides of the *rāyamagga* in shops, on turrets or towers etc. (*aṭṭālaya*) and on tops of temples (*deulaya*), houses (*bhavana*), palaces (295,196). *Vīhi* means both a road and market. In the account of Candanāryā we find that she (Vasumai, before becoming a nun) was brought to a *vīhi* (market) and sold to Dhanāvaha (36.11; also see, 37.22).

A beautiful description of the confusion of ladies who ran out into their windows etc. to see Nala and Davadantī, newly married, returning to Nala's capital is noteworthy for acute observation of the society by the author of the AMKV (p. 49). Equally interesting is the description of wedding ceremony (*pāniggahana*) of Nala and Davadantī. The pair is required to circumambulate four times the ritual fire (in *veiyā-vedikā*). At the end of each such circumambulation (technically called *maṅgala*) the king gives gifts to the pair (48.67-69), these gifts included 1000 elephants, 10,000 horses, one crore of *suvanna* (i. e. gold coins), and in the fourth *maṅgala* one crore of *paṭṭaṇḍa* (silk cloth). During wedding rites the pair wears a *kaṅkaṇa* (a bracelet) which Nala wore for all the ten days during his stay at Davadantī's father's palace.

Another such social custom often described in the AMKV is the *Vaddhāvaṇayam* (Varddhāpanakam, —વધવાણી in Guj.) which is celebration of the birth of a son to a king or a rich person. The whole city celebrated the birth of a prince. Torāṇa-*Vandanamālās* or *Candanamālās* of fresh leaves of mango-trees were tied on gates, *Punnakalasas* (*Pūrṇakalāsas*)¹ or auspicious jars, with sandal-paste applied to them, were placed on certain places (usually near entrance-doors), beggars, students and bards were singing and praising, old ladies with rice (*aṅṣala*) in hands were performing *suta-rakṣā* (protection of child) (293, 117-121). The *suta-rakṣā* was possibly performed by throwing a few grains of (unhusked or) husked rice on the child with muttering of certain benedictions etc. Ladies put on *navaraṅga* (of nine colours of the rainbow) garments, *vāravilāsīnīs* danced; there came the enchanting sound of *tāra* (a kind of musical instrument) and in various places Caccara songs, pleasing to the ears, were heard. People raised up on their houses (*bhavaṇas*) the *jūa* (*yāpa*) and *musala* (pestle) (258. 448-451). *Jūa* is explained as a sort of a pillar. The practice of raising *jūa-musala* is referred to in other jaina texts.² Now if *jūa* is a post and *musala* or pestle also looks like a small post from a distance, it is not convincing that *jūa* was a small post in the above custom. Even today, at least amongst the Mahārāshṭra people there is a practice of raising a small post with a small head of a goddess on top. Sometimes we find a small *kumbha* (pot) placed with head down on such posts. *Jūa* possibly meant a small *kalāśa* placed with face down on post or pestle raised on house-tops. This is further supported by another meaning of "a *kalāśa*" noted by the Pāiasaddamahāṇavo. There are many more descriptions of this festival in the AMKV., cf p. 266.32, or the festival on the birth of Megha-kumāra on p. 231. 89 ff.

The naming of the child (*nāmakarṇa*) was performed usually on the twelfth day but there is one reference (p. 20.20) which shows that it was done on the tenth day, all other references refer to the twelfth day. When the prince became eight years old he was placed in charge of a *lehāriya* or *uvajhāya*³

1. Pūrṇakalāśa as an auspicious object is popular in Brahmanical, Jaina and Buddhist art and literature. A detailed description of it is given in AMKV 337.96-97.

2. See Pāiasaddamahāṇavo, p. 450, quoting "જૂઅસહસ્રં મુસલસહસ્રં ચ ઉસસવેહ" from Jacobi's ed. of the Kalpasūtra. The same dictionary also gives another meaning of જૂઅ, being one મહાપાતાલ-કલશ, based on Pravacanasāroddhāra, 272.

3. cf, modern Guj. surname Ozhā of certain Brāhmaṇa families.

(*lekḥācārya*, *upādhyāya*) who was also a *kalāriya* (*kalācārya*). We have already noted before the different sciences and arts in which these princes became proficient (232. 108-109; 54. 263; 193.10; 131. 57; 232. 126-129; 293. 126 ff., etc.).

Incidentally it may be noted that in various other contexts, the AMKV refers to different sciences and arts such as *nemittiya-sattha* (science of divination), *siṅgāra-sattha* (science of love or dress and make-up), *gandhava-kalā* (music), *kāma-sattha* (*kāma-sāstra*, erotics), *śabdaśāstrā* or *vāgarana* (grammar), *Chanda* (science of metres), *alaṅkāra* (poetics), *veya* (vedas and vedic studies), *naṭṭavihi* (dancing and dramatics), *Cittayamma* (painting), *gandhaṅga-jutti* (cosmetics and perfumery), *dhātuvvāo* (metallurgy and alchemy), *itthiṇaṇajoggāo sarvāo kalāo* (arts for women) *jālamēya* or *indrajāla* (magic), *purisalakkhaṇam* or *naralakkhaṇam* or *lakkhaṇam* (divination or prognostication from marks and signs) etc. Kuṇāla the prince of As'oka, in charge of the *kumārabhutti* of Ujjain, was an expert in *gandhava-kalā* and was very fond of music (124. 29-30).

Sons of Brāhmaṇas usually were trained in the fourteen sciences (*Cauddasavijjāthāṇā*), four vedas along with their āṅgas and nighaṇṭu, etc. (306.43). Varāhamihira and his brother Bhadrabāhu were sons of the royal Purohita (priest) of Pāṭaliputra. Both the brothers became expert in *lakkhaṇa*, *Sāhitta*, *gaṇiya*, *paṁāṇa* (pramāṇa), four Vedas etc. *Lakkhaṇa* and *Joiya* (Jyotiṣa) were very popular. A long section on *nara-lakkhaṇa*, running over several verses (pp. 364-65, vv. 37-75) is noteworthy.¹ It is said that *Sāmuḍdam* (*Sāmuḍrika-Sāstra*) is of one lac verses in its fullest extent, in abridged form it is of one thousand verses and so on (363.35). Jaina literature is full of belief in dreams and mothers of princes, tīrthaṅkaras and other great men are reported to have seen auspicious dreams on conception. These are interpreted by a class of people called *Svapnapāṭhakās*. A peculiar custom is often noted. Usually after seeing such dreams ladies tied a knot (possibly at one end of their garments), which was called *saunagaṇṭhi*, possibly, to ensure the auspicious result of such dreams (e.g. 229. 35). The AMKV. is also full of such references.

After training in various sciences and arts princes were married to one or more beautiful princesses. Sons of the rich often had more than one wives (cf. Śālibhadra's account). Princesses also were trained in several arts etc., a princess of Kāñcīpurī selected her husband by testing his proficiency in playing on the viṇā (pp. 104-105). Another princess took part in *parśnottara-goṣṭhi* of her husband and composed verses in Prakrit (pp. 296-297). Bhāvabhaṭṭikā, the daughter of Bhānu (who was a *purisetthi*), was clever in many arts of women and was known as Bālacaṇḍiyā in the city. The whole account of this lady (pp. 193 ff) is full of incidents showing her cleverness, boldness etc.. Nowhere in these stories do we come across any taboos on education of females or on their freedom. Bhadrā is another rich lady who could run her whole business while her son Śālibhadra was allowed to spend his full time in luxuries and pleasures. Ladies went out with males in festivals in udyānas outside the city. It seems that widow-remarriage was generally not practised in the upper classes of the society and the young widowed daughter of a merchant (who kept her well-guarded) had to devise ways and means to enjoy worldly pleasures with a lover (pp. 192-193).

Ladies worshipped images of *Makaradhvaja* or *Kāmadeva* to obtain husbands of their choice or worshipped images of *Kāmadeva* as well as *Gauri* to obtain conjugal happiness (45.56) besides practicing things like burning incense (*dhāpa*), besmearing of pastes etc. (*vilepana*) and some magic rites with use of seasemum (*tila*), roots (*mūla*), charms and incantations (*mantra*), magical diagrams (*yantras*) etc. (pp. 45 f.).

1. This may be compared with a similar passage in the Kuvalayamālā of Udyotana (Simghi Series), pp. 129 ff. It will be seen that the AMKV. borrows from the Kuvalayamālā.

Belief in such practices and superstitions was common. King Nanda, when he became love-sick, was treated by *viññā* (*vaidyas*) *joṣiṣyā* (*Jyotiṣis*) *tāntrikas* and others. Worship of 64 *yoginīs* in the *yoginī-piṭha*, of the *Bhūtanāṣana yantra*, with areca-nuts, betel-leaves, lamps etc., burning of incense, worship of planets etc.; were done to cure the king. The account is full of humorous descriptions (p. 62. vv. 29 ff).

When some storms and epidemics broke out, it was sometimes suspected that a particular person was responsible for the *māri* (epidemic) or was *māri* in disguise. The person was either killed or if a woman, was banished from the State since *nāri* was regarded as *avadhyā* (excluded from capital punishment). In cases of storms or supernatural events (p. 66) the king went out with an incense-burner (*dhāyakaḍucchayahattho*) in hand, covering himself with an *ullaṭṭaḍaya* (wet garment or borrowed garment) and prayed (in public) to this effect : Whether you are a deva, or a dānava, or a gandharva, kinnara or a yakṣa, whoever you may be, please forgive all my faults and be pacified and pleased (155.37-38; 66.61-64). Another such practice (recorded on p. 16. vv. 248 ff) was the offering of *āḍhagabali* at night, at places like caccara, caukka, racchā, goura, aṭṭāla etc., to supernatural beings, made by queen Śivādevī, (who is described as *avasāṇā*—undressed !) for removal of evil (*asivovasamaṇa*). The *balikāra* was offered.

Various festivals etc. are referred to. Of these the vaddhāvaṇayam, nāmakarāṇa, etc., are already noted above. Coronation of a king (*rajjamahāsava*) was celebrated. Engagements (*vāgdāna*, *varaṇaya*) and *vīrāhakarma*, (337.81) were also celebrated. Sometimes princesses selected their husbands in the *Svayamvara-maṇḍapa* as was done by Davadanti. A beautiful description of this pandal, given on p. 47, is noteworthy. It was decorated with white flags and jingling bells, seats were arranged in an ascending order (*maṇḍāimancakali*), canopies of white *paṭṭaṭula* (silken cloth) were there, and there were incenseburners on pillars or posts, and so on.

The bride-groom's party goes to the bride's pandal. Sometimes the party goes from one town or village to another, which is *jaṇṇaṭṭā* (in Guj. it is *જાન*, in Hindi, *जान*). We also find references to another type of *yātrās*, the *devajattā* or *devayātrā* (p. 16). The Jaina festival of procession of car, the *Ratha-yātrā* was popularised by Samprati, the grandson of Aśoka. We also hear of *Indramaha* festival in Campā (142.62-64), the spring festival of *Madana-trayodaśī* (26.45), the *Komui-mahāsava* (*Kaumudī-mahotsava*, 143.89), and picnics in gardens (*ujjāṇiyā*, modern Guj. *એળ* 263.17), the Jaina eight-day festival of *aṣṭāhnikā-mahotsava* (258.430), the *divāsava* (*dīpotsava*) or festival of lights (104.3), etc.

People also enjoyed several types of sports, games, amusements; of these, *vāpi-kṛīḍā* or *jala-kṛīḍā*, singing of *Cacari-gīyas* (221.20) *rāsakas* of *gopīs* (308.2) and *gopas* (cowherd ladies and males), *kāgali-gīyas* (*kākali-gītas*, 136.2; 78.227 etc.), *nāḍayakalās* (93.78, dance, dramatics and music) etc. are noteworthy. Kings came to see *naḍa-peccham* in the *raṅgabhūmī* (theatre). An interesting account of the various *karāṇas* of dance etc., performed on a pole by Ilāputra, in presence of the king and people of the city of Binnāyaḍa, is noteworthy (93.82-90). People enjoyed playing of *tāla* (rhythm), *rāsaya* (circular dance), *nāḍaya*, *pekkhaṇaya* (shows, 128.34), *madhura-gīya* or sweet songs, etc. (81.6). Two friends Amaradatta and Mitrāṇanda of Ujjain go to the Matta-Kokila-udyāna and play the *anoliyā-kheḍḍam* (201.274-275). *Anoliyā* or *Unnaiyā* (147.14; 209.540) (tip-cat ?) is probably a game played with two sticks one long and the other very short, known as *gilli-daṇḍā* in Gujarātī. Gambling was not unknown, so also drinking. There were *mahāsavas* (*madhūtsavas* 76.152) and *āpānakas* (wine-booths, 271.17). There were also *āpānaka-goṣṭhis* (279.22). People also enjoyed wrestling competitions, cf. the *malla-maha* in Sopārāya-nāyara (261.2) in the story of Aṭṭaṇamalla of Ujjain. The *Malla-raṅga-mahī* is reported to have been broad and with ascending seats (*maṇḍāimancakaliā vitthiṇṇā*-294.159).

In the description of the autumn (*saraya*) we hear of travellers enchanted at the beautiful singing of gopikās and being led astray from the path of virtue (*jattha ya pahiyā suhasāligoviyā sarasagīyapaḍibaddhā sammaggāo bhassanti*—91.26). The *govis* (*gopikā*) played in the *goṭṭhaṅgaṇa* (*goṣṭhāṅgaṇa*—92.35). The *rāsayā* were played with rhythmic clappings or beatings (137.8). The *Kākaligīya* was associated with love (136.2). *Gīya* or song was enchanting only when sung with proper knowledge of *svara*, *grāma*, *mūrcchanā* (124.33) and *laya* (188.1). In the spring, citizens enjoyed music in various *Caccaris*. In one case the *māyaṅga-caccarī* (221-22) and its *caccarīgīyam* (221-25) was superior to the *nāyaraya-caccarī* of the upper classes (221.21) and attracted all people to itself so that the *nāyaraya-caccarīyās* became void of onlookers or hearers.

People enjoyed sweet music of *veṇu* (flutes), *viṇa* (*viṇā*, harps), *maddala* (a kind of drum) and the four types of *āujjās* (231.89)¹. The *āujjās* seem to have been very popular as they are often referred to by the AMKV. In the king's palace, morning was heralded with the sound of *bheri*—*bhāṇaya-jhallari-tila(tāla?)māi* which all seem to have been included amongst the *tūra* class of musical instruments (290.32)². In the battle or while going to the battle *bheri* (*samarabheri*) was sounded. *Kāpālikas* used the *ḍamaru*. Blowing of conches was not unknown.

Naṭṭavihi without accompanying musical instruments was not favoured (*kaha kirai vāyaṇavirahammi naṭṭavihi* ? 358.120). It was accompanied by the practice of various *karaṇas* and *aṅgaḥāras* (232.126). Simple dancing was sometimes done with rhythmic clapping of hands (*naccāvai tam dāum halthataḷāo*—331.5). Music without *tālamānakriyā* or rhythmic beatings was not appreciated (*gandharvavidyeva tālamānakriyārahitā*—p. 59). The nine *rasas* of poetry, dance etc. are referred to (p. 61). The ninth *rasa* is the *Sānta-rasa*.

Besides music and dancing, painting was very popular and practised by princes, princesses and citizens. Nārada gives to Kṛṣṇa a *Cittapaḍiā* (*Citrapaṭikā*) with an excellent painting of Rukminī (73.44-46). Two princesses from Hastināpura were shown *paḍicchandās* (replicas or models, either small portrait figures or portrait paintings) but were not satisfied with them as they could not help them in understanding their nature. Then they decided to test the nature and skill of different princes by sending them *Cittapaṭṭiyāo* (*Citrapaṭṭikāh*). For this they ordered their friends (attendant maids and friends) to bring *vannasamuggayam* (box of colours or paints) and boards or canvass scrolls (*cittapaṭṭiyāo*) for painting. On these, lotuses, a pair of beautiful princes etc. were painted (*lihiyāni*). It was only one prince, Padmūtara, who added in the boards (*cittaphalahisu*), a bee humming over the lotus, and certain other things. These were returned to the two princesses. The friends ask as to what was the *bhāva* behind the paintings. The two princesses explain the *bhāva* (meaning, symbolism etc.) behind them (109-110. vv. 44-73). It will be seen that study of "bhāva" of a "citra" was held as an essential element both in painting and in its appreciation.

There were professional painters (*cittayara*). A son of a painter from Kosāmbī goes to Sāketa for learning the art of painting (*cittasikkhaṇanimittam*). At Sāketa was a *Cittapiya-jakkha* (otherwise

1. cf.—आउजो लोकभाषायं खंदाउजपखाउजौ । मताः पट्टाउजश्चेति स्वस्वनामानुसारिणः ॥ —सङ्गीतोपनिषत्सारोद्धार

(G. O. Series), chp. 4. v. 92.

2. The meaning of this verse is not clear. It is difficult to take *Bheri* and *Jhallari* as *tūra-vādyās*. Also *tilamāio* is not clear. It is just likely that *तूरसंघाओ* is like the *चोषडियाँ* so popular in Mahārāṣṭra at least from the Age of Peshwas. The whole complex includes pipes like *शरणई* etc., *jhallari* or *jhānja*, drum (*bheri*) and so on. My friend Shri J. P. Thakar informs me that in North Gujarat a sort of long blow-pipe known as *Bhera* is sounded by tailors on certain festive occasions. It seems better to take this as a practice of *चोषडियाँ* sounded in the morning, noon, evening and midnight on gates of palaces and temples during Marāṭhā period. The practice was possibly much older.

known as *Surapriya-yaksha*, in the same story in Jaina Canonical literature) whose image was to be painted every year and at the end of which the yaksha killed the painter. This *Citrakāradāraka* of Kauśāmbī paints the yaksha-statue with pure colours (*pavittavannehim*-167.9), and due courtsey which pleases the yaksha who grants the young man a boon which enables him to paint a portrait of a person even if he sees only a part of the body of that person. Kings had their own picture-galleries and this young man was later employed as one of the painters for the Citrasabbhā of king Śātānika of Kauśāmbī. The ground for paintings (wall surfaces etc.) was divided into several sections which were then assigned to different painters who were asked to paint on the sections assigned to them. *Carilam*, i. e., incidents from the life of a person were sometimes painted on walls (133.101 ff.). Paintings on walls of a Jaina temple are referred to in 114.5-7.

The art of sculpture was also popular. People taken aback or stunned are described looking like figures in paintings or figures of plaster or stone (*cittalihiu vva leppayamau vva pāhānaghaḍiū vva*-92.43). Figurines fashioned from stone (*pāhānaghaḍiyaputtalaya* 76.176), plaster-figures of Madana, the God of Love, worshipped in the Kaumudī-Mabotsava (*lipamamayamānapaḍimā*-143.98),¹ figures of elephants etc. fashioned from wood (*ḷilīnjamayahatthi*-190.84)², terracotta figures of animals (119.117) and men etc. (*ciñcāpuriseṇa³ va maṭṭiyāmayanareṇa*-222.18), figurines of cloth, rags etc. (*putthayahatthi⁴*-297.251), etc. referred to in the AMKV. show the different materials used by artists for figure-work. We hear of *jalaJanlavāhayaputtaliya* in the step-well of Śālibhadra (31.37). *Janlapaḍimās* are also known to the Bṛhatkalpa-Bhāṣya, 4.4915. The *Janlamayahatthi* of Pradyota for capturing Udayana of Kauśāmbī is referred to in the Āvaśyaka Cūrṇi, II. p. 161. The AMKV. 15.224 uses the word *kārimakarivarō* in the same context.

Especially noteworthy is the account of a *puttaliyā* (*sālabhañjikā*) of excellent workmanship in a shrine (*devaharayam*) at Pāṭaliputra showing three and a half curves of the body (*addhuttahabhaṅgaghaḍiyā*) which was so realistic and beautiful that Prince Amaradatta falls in love. His friend finds out that stone-figure was fashioned by a *suttahāra* (*sātradhāra*, sculptor) of the great city of Sopārāya situated in the *Kuñkaṇavisaya*. The friend goes to Sopārāya, approaches the artist, first performs the courtsey of offering a betel-leaf (*tamboladānapuvvam*) and then asks him whether a certain puttaliyā-sālabhañji was fashioned after any model (*paḍichandaena ghaḍiyā*). To this the artist replies in the affirmative and says that his model was princess Rayanamañjarī of Ujjain (202-203. vv. 314-352).

There are some interesting details about dress and ornaments, furniture, utensils, weapons etc. It is not possible to discuss them elaborately but a few of them may be noted briefly.

A person finely attired is called *ubbhaḍasingārādharo* (272.23). Of the various types of cloth and garments especially noteworthy are the white *paṭṭaula* (47.27) the white *dugulla* (*dukūla*), the *rayana-kambala* (*raṇnakambala*) from *Nepāla-viṣaya* (183.10) the *navaraṅga-nivasana* (garment of nine colours) worn by ladies, the *jalavaṭṭa-suvasaniya* (214.611), the *cināmsuya* (*cināmsuka*), the *paṭṭāmsuya* (*paṭṭāmsuka*), *jaddara*,⁵ *devaṅga* (*devāṅga*, cf. *devaṅganivasanaḍharā*, 257.394), *devadūsa*

1. Also cf. अवरो जहा विलिज्जइ अग्गी इव मयणपुत्तलो । AMKV., 144. 113.

2. Also, कट्टमयपुत्तलो in 358. 127.

3. The exact significance of this is not known to us. Does it mean a figure of the wood of चिंचा-चिंचिणी tree? or from paste of seeds of tamarind?

4. cf. पोत्थकम्मज्जला विव निचिद्धा quoted in Pāiasaddamahāṇavo, p. 763.

5. Jaddara is the same as jādara occurring in the Varṇakasamuccaya, I, ed. by Dr. B. J. Sandesara. For notes on these textiles, ornaments etc. see, Sandesara and Mehta, Varṇakasamuccaya, Vol. II and Prācīna Bhāratīya Veśabhūṣhā of Moti Chandra.

(*devadāsya*), the *ullasādaya* (*ārdrasāṣṭaka* ?), the *amūhāra-paḍa* (black garment or cover, put on by kings while going out at night on *nagarcaryā*, 63.60;105.53), also the *pāvarṇapaḍa* (51.55, used by Nala in exile, which he spreads on ground before sleeping), or the cloth for covering the body, the *nīraṅgī* (a sort of cover for head, *Śirovastra* वृषट्) used by ladies (64.106) which is sometimes made of *kosambha-vastra* or cloth of saffron-colour, the *kambiyā* (a small blanket), the *kanthū* (garment of patched rags or pieces of cloth; 148.17,19). *Koseyapīlavattha*, yellow *kaṣṣeya* (silken) garment worn by Krishna is referred to (319.263).

Ornaments like *keyūra*, *valaya*, *gayadantavalaya*, *aṅgada*, *kadaya* (*kaṭaka*, Guj. કટ), *kaṅkaṇa*, *kundala*, *maharīhahāra* (costly necklace or garland), *addhahāra* (*ardhahāra*),¹ *tisaraya*, *pālamba*,² *cūḍamaṇi* (crest-jewel) or *cūḍaratna*, *mauḍa* (*mukūṭa*), *muttāhala-sari* (મુત્તી-ની સેર-Guj.), *muttāhala-hārāvali*, *neura* (*nūpura*), *kañcīdāma*, *rasanā* etc. are referred to.

Amongst gems or jewels we find, in the AMKV., names like *maṇi*, *māṇikya*, *vajra*, *indranīla*, *marakata*, *muktāphala*, *padmarāga*, *vidruma* etc.

General references to *aṅgarāgas*, sandal-pastes, *bhogāṅgarāgas* including *tambola* (betel-leaves), *puṣpa* (flowers), *kappura* (camphor) etc. are also available. Collyrium was applied to the eye with a stick (*añjaṇasālāyā*). Foot-wear (*upānaha*) was used (174.9). The mother of Śālibhadra purchased costly *ratnakambalas*, each worth a lac of coins, and gave them over to his son's wives who used them as *payalūhaṇā* (Guj. પચ્છણ, duster for cleaning soles of feet or foot-wear, placed near the entrance). Sometimes beds were prepared of silk (*paṭṭatālī*).

The poor sometimes wore only a loin-cloth (*kacchoṭṭanivasano*-157.57; *kacchāsanaḡahiyalanā*-277.28, also, 45.59). When injured, bandages were tied on injured parts (cf. *piṇḍim ca bandha*-287.99, also *avaṇeum paṭṭayam*-287.101, and cf. Guj. પાટિયા). Warriors wore an armour (*sannāham*). Kings especially had *chatra* (umbrella) held over them, the rich merchants and leaders of caravans also used them; in one context, the word *sikkiri*, used for *chatra*, is noteworthy. Princess Vāsavadattā took her lessons in Viṇā, sitting behind a *javanīya* (*javanikā*, curtain).

Ladies, when nicely dressed, applied to their limbs certain paste mixed with saffron (*nissarirapavara-kumkuma-dinnamuhālevaramaṇiyaṇam*-27.75), they took care about beauty of their faces and used mirrors *niyavayaṇam maṇḍanti paḍibimbam pecchai dappanatala muṇiṇo*-72.5). *Ālaktaka* was used for lips as lip-stick (49.76).

Tilaka marks of sandal-pastes were made on foreheads (123.1). Tilaka marks of oil (*tella-ṭillāṇi*, 217.637) were given to persons in order to befool them. The word *ṭillāṇi* may be compared with Guj. ટીલ.

Some interesting descriptions of persons may be noted, for example, the description of a Brāhmaṇa, p. 365. vv. 79-82, of a Vaidya of Śabara cast carrying his bag of medicines on his shoulders (*khandhā-valambipuṭṭalayadarvakotthalayaṇvadhara*-366.116), or the description of a *Mahāvratika* (*kāpālīka*) Ghorasivo (Ghorasiva) by name, coming from Śrīparvata in the south and on his way to Jālandhara in the north (291.52-53). With his body besmeared with white ash, he carried the *ḍamaru* and the *khatvāṅga* in his hands and could overpower *grahas*, *dākiṇīs*, *kṣetrapālas*, *yakṣiṇīs*, etc. *Tāpasas* well-versed in three Vedas are described as performing *pañcāgnītapana*, *tilahomakarāṇa*, etc. A *Parivrājaka* carrying a *tridaṇḍa* (three staves tied together) and a rosary (*gaṇṭhiyā*, *gaṇetrikā*) and covered by an umbrella (i. e. with an umbrella over-head enters the *Samavasaraṇa* of Mahāvīra (96.12). A Pari-

1. Tisaraya is of three strands; pālamba is a pendent.

2. According to Hemachandra, हारस्त्वष्टोत्तरं शतम् । अर्धं रश्मिकलापोऽस्य । Abhi. Chin. 3.323 and अर्धहारश्चतुःषष्टिः । Ibid., 3. 324.

vrajaka is similarly described in the Vasudevahindī, I. p. 40, where it is said that he carried a water-pot besides the *tridanda* and the *ganṭhiyā*.¹ There are many descriptions of beautiful ladies, compare for example, the description of Rukmiṇī (p. 73), or of the wives of Meghakumāra and so on. A deformed person is described on p. 69. The activities of Kāpālīka Bhārabhūti (pp. 105-106) may be noted. Also note the account of Kāpālīka Bhairavānanda on p. 195, vv. 82-83. A madman (*gahilla*, *gahillaya*, cf. Guj. ગૅ૧) roams about singing dancing, muttering and embracing passers by (190.60). The mother of Arahannaka turns mad when her son is missing. Children in the streets harass her. Her wandering in the street is vividly described (272.158 f.). Also note the description of a beggar in rags, carrying a monkey with him (45. 59-61).

Descriptions of caravans may be noted. Dhana, a *satthavāha* (*Sārthavāha* leader of a caravan) of Kṣitipratīṣṭhita nagara, collects various commodities for sale (*sajjikāum kayāṇayasamūham*) and with mules, bulls and camels starts for Vasantapura to earn money (*atthovajjanakajje*). Before starting he announces with beating of drum (*ghosāvio paḍaho*) that the poor and the beggars (*kappaḍiya*) etc. (who wished to accompany but) who had no means to afford provisions for the journey (*sambalam*, especially, food) including food, *kavatta* (*karapātra*, drinking vessel), clothing etc. will be supplied with the same by the leader. Some Jaina *sādhus* also decide to accompany. The *sārthavāha* starts on an auspicious day and hour, wearing white dress and having performed the *kouyamaṅgala* (*kautukamaṅgalam*), as also after paying respects to his tutelary gods and goddesses. Then follows a vivid description of the caravan with carts (loaded with goods) moving and making noise (*cakkacikkāram*) and so on. When they rest in a forest grove canvass tents are raised up for him (*āvāsio visāriyavisālapaḍa-maṇḍaragihesu*), some of the people in the caravan (*satthiyajano*) rest under the shades of big trees and the servants (*kammayarā*), with big utensils like *karavatta* (*karapātra*), *diyaḍa* (cf. modern Guj. ડેયડા), *kāoḍi* (Guj. કાવડ, a pole with two baskets or vessels hung at two ends), *kuḍaya* (*kuṇḍikā*, કુંડ or કુંડા) etc. in their hands, in order to fetch water.

Going out to other lands with *krayāṇaka* (Also Called *bhaṇḍollam*-22.59) was very common. A person carried a *sambalathaiā* (a bag of eatables, provisions, for journey).² He was given *Simha-kesaramodakas* with precious jewels hidden in them (23.93 ff.). Dhapāvaha seṭṭhī loads his *vahanam* (boat) with cargo of commodities (*kayāṇaga*) and crossing the ocean reaches the Simhaladvīpa. There are many references to traders going into the seas in boats (*jānavatti*, 203.608; *jānavattu*, in Apabhramśa passage. 213.608, also cf. *paratīre bhinnam jantassa bohittham*, 30.18; *nāvā*, 72.20). The boatsman or pilot of a *yānapātra* was called a *karnadhāra*.

Especially noteworthy is the reference to *pojavaniā* (*polavanika*) named Dehila coming from another island and persuading a lady to come into his *jānavatta* to sell flowers. He immediately lifts the anchors (*samvariā naṅgariā samubbhio jhatti seyavaḍo*-300.338-344) and the boat swiftly moves like an arrow discharged from a bow. The *pojavaniā* is therefore a trader who carries on trade through boats, i. e. who is a sea-merchant. He is a *nauvittaka*. In the story of Padmottara who, according to AMKV. (p. 104) was a *nauvittaka-karmahara-jīvaḥ*, we hear of a *nāittaga* of Vāṇarasī, named Samkha (108.1). In v. 12 on p. 108, in the same context we find the word *nāittai* used in the same sense—*Nauvittaka, Nāittaga, Nāittai, Nāitta*.⁴

1. Also see, Sandesara, B. J., Cultural Data in the Vasudeva-hindī, Journal of the oriental Institute, Vol. X. No. 1.p.16.

2. *Diyaḍa* as a small water-vessel is still used in Rājasthan. For more information on *Diyaḍi*, a sort of leather-bag (બોડા) for carrying water or a water vessel like it, see, Sandesara, B. J.'s note in *Buddhiprakāśa* (Guj. Journ., Ahmedabad), for August, 1960, p. 281.

3. Cf. “સંબલથડાસણાહો” or “દેસિયા સંબલથડયા” From Kumārapāla-pratibodha, quoted by Pāiasaddamahāṇavo, p. 549, થડા = થેલી, ડેથળી.

4. Cf. V. S. Agrawal's note on, “Nāitta in Apabhramśa Literature”, published in Journal of the Oriental Institute, Vol. V. pp. 103-104. Our references further support the explanations offered by Dr. V. S. Agrawal.

Many classes of people and professions are referred to. Only a few such names are collected below to indicate the wealth of information available about such castes or professions—*ibbha* (ibhya) *seṭṭhi* (śreṣṭhi), *diya* or *dvija*, *bhaḍa* (bhaṭa), *ujjhāya* (upādhyāya), *purohiya* (purohita), *kaṣaka*, *halio* (farmer), *halahara*, *koḍumbio* (farmer, and in other contexts head of a family), *naḍo* (nata), *nādayavilli naḍo* of Dumba caste (154.2), *naḍa* of Sabara caste (92.41), *lamkhiyā* or *lamkhaga* (rope-dancers, 92.63)¹, *māyaṅga* (mātaṅga) *Caṇḍāla*, *dhivarapurisa* (fisherman, also cf. *macchiyaṇam* pāḍao, 148.31), *bhillā* (Bhils), *serahirakkhaga* (140.3-4, keeper of buffaloes and cows), *sāli-rakkhiyā* (a lady who is employed to drive out animals etc. destroying rice-crops in the field), *ārahattiya-nara* (who drives the water-wheels), *kumbhayāra* or *kulāla* (potter, *kumbhayārassa sālā*, 147.17, also, *kulālagiha*, 147.27), *uḍḍa* (earth digger, Guj. ડાડ), *mālāgāra* (mālākāra), *rathika* (chariotteer), *nāvia* or *churamaṭṭhi* (a barber), *gandhiya* (dealer in perfumes, 81.2), *kamayara* (servant); *govāla* or *gova* (gopa), *khaṭṭikka-māyaṅga* (butcher of mātaṅga caste), *malla* (wrestler), *suttahāra* (sculptor and architect), *maniyāra-vaṇiya*² (a merchant of maṇikāra caste, workers on precious stones), *suvaṇṇakāra*, *kalāya* (goldsmith), *isuyāra* (one who makes arrows), *mahiyāri* (283.16-17 wives of gopa people, who sell mahiyāi, i. e. curds etc., cf. Guj. માહિયારી), *tambolio* (tāmbulika, dealer in betel-leaves), *pannavaniya* (greengrocer), *kullariya* or *kulluriya* (318, 248, dealer in sweets, *kāṇḍavika*, (કાંડવિકા), *ḥaiya* (23.102, same as kulluriya) also called *kanduiya* or *kanduiya* (23.114, *kāṇḍavika*, કાંડવિકા), *sāvagara* or *sūyakāra* (p. 227 a cook), *rasoyaṇiyā* (262.4, female cook), *kallāliya* (318.249, wine-dealer સેલા), *kupṭiṇi*, *paṇaṅgaṇā*, *vāravilāsiṇi*, *gaṇiā* (prostitutes, also note *vesavāḍa* = *veśapāṭaka*, 212.606), *nemittiya*, *joisiya* (diviner, astrologer); *mantavāi* (one practicing use of charms) *viḥjavāi* (one practicing magical vidyās or charms), *gāruḍia* (one who attracts and catches serpents, who removes poisons of serpents with charms), *viḥjā* (medical-practitioners), *Sabara-vejja* (a vaidya of Sabara caste) etc.

The fair and unfair means of making money or earning one's livelihood are enumerated on pp. 222-223. Some numismatic evidence is also available: we find references to *muddā* or seal, *diṇāra* (21.36; 116.73, golden coin so common in Kṣhatrapa and Gupta age, named after Denarius), *suvaṇṇa* or *suvanna*, and coins of smaller denomination like *kāgaṇi* (24.34, *kākiṇi*) and even *varāḍaga* (varāṭaka, which had coin value cf. *varāḍagadasadugeṇa egam gahāya varalaṭṭm*, 40.79), *damma* (cf. Guj. દામ, દામી; *dramma*, 149.48, common also in the age in which AMKV. was composed) *suvaṇṇa-taṅka* (taṅkas of gold) and *rāvaga* (243.5) a silver coin.³

Money was often carried in a purse known as *nakulaka*, *naula*, *naulaya* (cf. *dināranaulayam*, 204.369) or *naula* (225.2) *naulaga* (225.3).⁴ There was a superstitious belief that money stored in the hide of a *nakulaka* remains inexhaustible. With this belief may be compared some of the representations of Kubera, the lord of riches, carrying a *nakula* (ichenumon) in one of his hands, and in some cases, coins are shown as issuing from this *nakula* figure. In such cases, the *nakula* possibly represented the money-bag of the whole hide of *nakula*, rather than a live *nakula* himself. Later on any purse came to be called a *nakula* or *nakulaga*. The long purses carried by Jaina worshippers in some Jaina temple sculptures, (e. g. figures of wives of Vastupāla in Lūṇavasabī at Delvāḍā, Mt. Abu) are known

1. The reference to Mātaṅgas, Śabaras, Dumbas etc. associated with dancing and Caccaris etc. in several ākhyānakas in old Indian literature is noteworthy. The contribution of these people to Indian dancing and music should be an interesting problem for research.
2. Note the story of Nanda Maniyāra (264. 2). Also see, Shah, U. P. Geographical and Ethnic Data in the Kāśyapa Samhitā, Journal of the Oriental Institute, Vol. VII. pp. 276-299, especially, the note on Mānicarāb, pp. 292-293. Mānicarāb are numerous in U. P.
3. For *Dramma*, *Taṅka*, *Rāvaga*, see Journ. of Numismatic Society of India, XVII, pp. 64-82, Vol. XX. 15 ff., 38 ff.
4. Cf. Shah, U. P., Numismatic Data from Jaina Literature., Journal of the M. S. University of Baroda, Vol. III No. 1 (1954) pp. 51 ff. for references to *diṇāra*, *rāvaga*, *kākiṇi*, *naulao* etc.

as *noḷi*. *Noli* in old Jaina Gujarati literature means a purse. This *noḷi* is derived from *naulaga*, *naula*, *naulai*, *noḷi*¹.

Amongst utensils we find, *thālam* (a big dish, 361.215), *thāli* (flat-dishes, cf. *mahiyārio miliyāo...* *appānayassa sarisau matthae tāṇa thālio*, 285.16-17) *kamsipattam* (kāmsyapātra, bronze-vessel), *mahubhāyanāni* (vessels for storing or drinking wine), *maṭṭiyabhaṇḍam* (earthenware, pottery), *cālaṇī* (sieve, strainer), *āmamiyakumbho* (p. 154, pot with holes), *vārao* (bowl, વાસો, કટોરા, cup, cf. *vārao ya majjassa*, 154.4), *mamsassa chavvayam* (154.4, a basket of meat; also *chabagam*, 243.5 = Guj. ચાબા). *kalasa* (kalāsa, pot), *pāri* (*drōṇī*, 56.528. cf. Guj. પાર, an earthen utensil known in Gujarat)², *tambāluyam* (a vessel of copper, Guj. તાંબુલ, also cf. Guj. તાંબુલા.) AMKV. 105.45 gives *kancanātambāluyam*, *tambāluyam* was originally a copper vessel of a certain shape, then the vessel itself got the name *tambāluyam* and a golden vessel of the shape came to be called *kancanātambāluyam*. Also note, *kapparayā* (81.3 a begging-bowl, ખપર, ખપરા), and *ghaḍa* (pot).

Sikkaya (244.3) or *Sikkaga* (244.8, Guj. સિક્ક) was a basket-like object hung on a peg in which cooked food (*bhattam*) etc. was preserved. Broken neck of an earthen foot is referred to as *ghāḍikanṭho* (cf. Guj. ગાઢી, સિક્ક). Balls of iron (*lohamaye gole*, 327.44), *lohamayā kumbhī* (jar of iron), *nicchiḍa-lamamai-mañjusā* (Guj. માંજુસા, a casket or box of iron with no crevice or hole) are mentioned. A box was locked on all the four sides (*tālittu chaupāsam*, 202.296). *Samuggaya* was a small box or casket. *Khellamallaga* (161.14) was a vessel for spitting (spittoon), *mallaka* in Sanskrit literature is used in the sense of a goblet,³ the Jaina monks sometimes keep an earthen vessel with ash in it which they use as a spittoon, which is referred to as *khellamallaga*. Another interesting word is *toppariā* (175.29), the context would suggest, that it is used in the sense of baskets (cf. Guj. ટોપરી, ટોપરીયા), but the meaning of *कच्चोलिका*, a bowl-like half of the hard coconut skin, given by Muni Śrī Punyavijayaḥ is still current amongst Jaina monks. In modern Guj. ટોપર = કોપર = શ્રીફલ, coconut, and ટોપરિયા is a small cuplike vessel of ટોપર. *Pāhāṇa-dopis* were buckets of troughs of stone.

Several eatables are referred to : *moyagas* (modakas, sweet balls) prepared with molasses (*guda*), or *khaṇḍa-sakkar* (sugar), a special costly fragrant variety called *sihakesaramoyaga*. This variety of *laḍḍu* (Guj. લાડુ) was popular in W. India (Gujarat and Rajasthan) as can be seen by the reference to it in *Varṇakasamuccaya*, ed. by B. J. Sandesara. There are several other varieties of modakas mentioned in the above work.⁴ *Paramannam* was cooked food and is especially used for *khiri* etc. (cf. *kulluriyāvāṇḍo maṇḍagapabhiḥ paramannam*, 318.248; 30.6). The *upakaraṇam* (ingredients) of *khiri* is said to be made up of milk, ghee, *śālī* (rice) and *śarkarā* (sugar, 30.9). *maṇḍaga*, *maṇḍaya*, *maṇḍaa*, or *maṇḍam* (= માંડ. માંડા a cake) of Malva seems to have been very famous.⁵ People of Ujjain

1. Shah, U. P., નોળી, in *Buddhiprakāśa* (Guj. Journal, Ahmedabad), for November, 1953, pp. 345-346.
2. *Pāra* or *Pāri* is a name generally popular in spoken language, all over Gujarat, especially amongst villagers who stored oil, ghee, curds, butter etc. in *pāri*. Later on an earthen vessel, lacquer finished, used for preserving pickles etc. also came to be called *pāra* or *pārya*.
3. See, Bhattacharya, S. P., *The Word Mallaka in Sanskrit Literature* Journal of the Oriental Institute, Vol. VIII. (1959), pp. 378 ff. For *mallaga*, also see, *Pāiasaddamahāṇṇavo*, p. 837, and p. 351 For *khela*.
4. Cf. एतो चिय भयच्छे भोयणमिद्धो स भाङ्गेजमुणी । जाओ बुद्धो विज्जपभावओ तस्स पत्ताणी ॥ २७ ॥
गयणंयेण गच्छति अणुविणं नियददासयमिहेसु । भोयणभरियाणि पुणो तह चेव य पङ्गिनियत्तंति ॥ २८ ॥
अहिवासिया समाणी टोप्परिया पवरभासणनिविद्धा । सम्भोसं पत्ताणं पुरओ सा एइ गच्छइ य ॥ २९ ॥ AMKV., p. 175.
5. See, *Varṇakasamuccaya*, Vol. pp. 9 ff. for the different varieties of food & drinks mentioned in the different *Varṇakas*.
The *varamoyaga* (AMKV. 9.268) could have been the same as *sihakesaramodakas* generally used by princes and the rich.
6. Cf. दिद्धो मालवेसो खडा मंडा मए इण्ह । AMKV. 94. 111. Also note गुजमंडओ p. 42. 131.
For *maṇḍa* etc, see, Shah, U. P., *Gīrvānapadamāñjarī & Gīrvāpavāṇmāñjarī*, Intro., pp. 56-86.

give pieces of *maṇḍaya* to a diseased prince out of pity (157.64). *Kaṇjiya* (gruel), *kāra* (preparation of boiled rice) and *ciṇayakūra* (365.93 *cheliyātakkasamjuo laddho ciṇayakūro*) *gōrasa*, *dudha*, *dahi*, *mahi* and *lakka*, *navañiya* (butter), and *ghaya* (ghṛta), *pejjā* (yavāgū, 79.267), *sattuga piṇḍam* सत्तु. Guj. सत्तु., cf. *varasurabhiḥghayagudāvila-navasattugapiṇḍiya*, 36.3; 36.6) etc. are mentioned. *Rasavai* (152.20-21) and *Ravipāgarasavai* are preparations of meat (262.3). King Nala was believed to be the only person who knew how to prepare *ravipāgarasavai* (54.260 ff). Preparations were sometimes prepared with specific objective (157.45) of creating disease, possibly by adding some ingredients, and a person was thus made to suffer from *maṇḍukka-roga*. He was cured of it by the use of butter-milk mixed with *rāiyā-cunna* (159.125). Kūlavāluka muni was given sweet-balls which brought about *atisāra-roga*.

Kummāsa (beans, उडिद) and several other grains are mentioned. A list of twenty-four food grains appears on p. 8, vv. 16-17.

Drinking was not unknown. A special variety of wine, *saraka*, is mentioned (318.249).

Several vehicles and furniture are mentioned : *sagaḍa* (cart), *jugga* (especially famous in the *golla* country), *gilli* (Hindi डोली) *thilli* (drawn by two horses or mules), *ratha*, *raha*, *gaḍḍi* (cart, small carriage), *sibiyā* (śibikā, palanquin), costly *jampāṇam* (142.64) and *mahājāṇam* (142.65) with jingling bells, *paḷlaṅka* (paryāṅka, चणक) etc. may be noted.

A list of weapons may be given from various descriptions of battles—*kuntā*, *karavāla*, *taravāri*, *asipatra*, *karavatta*, *bhalli*, *sella*, *musuṇḍhi*, *moggara*, *koḍandam*, *tiri*, *nārāya*, *musaladaṇḍa*, *tomara*, *tisūla*, *kivāṇiā*, *kuddāliā* *bhala*, *bhaliya*, *sāli* etc. are amongst the more common weapons in these descriptions.

Several gods and goddesses are referred to. Worship of yakṣas and Nāgas, more common in the Jaina Āgamas and Cūrṇis etc. gradually sink into background in these ākhyānakas except when some of the stories particularly concerned with the older yakṣas (e. g. the story of Surapriya-yakṣa or the Citrapriya yakṣa) are described. Again, Brahmasānti and Kapardī yakṣas who became more popular in Jainism in this age are referred to in our text. Worship of Jaina tirthaṅkaras as also five chief events (*kallāṇa*, *kalyāṇaka*) in the lives of these (359.153) when special festivals and worship were done in Jaina shrines are of course referred to. Several other details about Jaina practices of course appear.

We find reference to Tinduya-jakkha in Tinduga-ujjāṇa (271.28) and a yakṣa of Sattacchada-tree (*sattacchayanāyagena jakkheṇa*—363.27) referred to in this text show that yakṣas were often regarded as Tree-spirits.

Jaina temples are generally referred to as a *jinaharu jinabhavaṇa Caiyahara* or *Ceihara* etc. Mathurā is said to have been famous for the Stūpa of Pārśvanātha.

There were tutelary goddesses worshipped by people. A merchant asks his newly wedded daughter and her husband to go to the temple of *Caṇḍiyā* (Caṇḍikā) and bow down to their tutelary goddess (150.87 ff.). Images of Cāmuṇḍā and others are mentioned at Guḍasatthapura (170.20). Goddesses Lakṣmī and Sarasvatī are referred to, also, Viṣṇu and in another place Viṣṇu with śaṅkha and cakra (295.198), is said to have *gadā*, *śaṅkha*, *cakra*, and the *śārṅga*-bow (22.87). Iconography of Viriñci (Brahmā), Kaṇha (Viṣṇu), Sirikaṇtha (Śiva) is available on p. 96, vv. 18-23. Also note the reference to Vṛṣabhadhvaja or Mahesvara, accompanied by Kumāra, Gaurī and Vināyaka (132.77)

People worshipped gods and goddesses for obtaining children etc. As merchant's wife, in the city of Ilāvarddhana, goes to the shrine of Ilā-devī and prays to her and promises that she would arrange festival of yātrā etc. in the shrine if she would be favoured with the gift of a male child. She also promised to name her son after the goddess.

Images and shrines of Kāmadeva or Madana, Śrī or Laksmī, Gaurī, Caṇḍikā, Nāga and yakṣas are referred to.

In the story of Ārya Khapuṭa, who can be assigned to c. second century A. D., we hear of a Buddhist Vihāra, a Buddhist Stūpa and a Buddha-Image (175.34-36) at Bharuyacchapura (Broach), in Lāḍadesa, are referred to. The reference is important. The same account is available in earlier accounts of Ārya Khapuṭa in Bhāṣya and Cūrṇi literature. In view of the early Buddhist finds near Junāgaḍh and the recent find of Buddhist Stūpa and Vihāra at Devani Mori near Sāmālāji, the existence of Buddhist Stūpa etc. at Broach in the early centuries of Christian era need not be regarded as unlikely.

We have already noted references to several sects—Jainism, Brahmanism, Buddhism, Śaiva sect of Kāpālikas, Parivrājikas and so on. We also obtain references to *nāhiyavāi* (242.18, *nāstikavādī* and followers of Kapiladaṁsaṇa (242.20). There are references to Brāhmaṇas performing yajñas etc., The sacrificial ground-*yajñavāṇa*-is also referred to. Jaina monks are often called *seyavaḍas* (*śvetapaḷa*) while Buddhist monks are referred to as *sasarakkhas* in one story. A Buddhist monk is also referred to as *rattambara*.

A few more interesting customs and beliefs may be noted. It was generally believed that expiation of sins is possible if a man goes to and takes his bath in the Ganges (224.86). Also we get a reference to people carrying ashes of the dead and immersing them in the Ganges water. A curious story of change of sex by placing some roots in the thigh is recorded on p. 254, vv. 285-291.

We get a glimpse into the system of education. An *Ujjhāya* or *Upādhyāya* had a number of resident students. An *Ujjhāya* of Campā could not feed all of them. He, therefore, advises a student (*chātra*) to go for meals to the house of merchant Dhana, in the city, who was feeding five hundred Buddhists every day (197-178, vv. 147-157). A library of books (*poṭṭhayāṇa bhaṇḍāro*, 173.9) at Valabhi is also mentioned,

We find here a reference to the custom of the freshly widowed woman, going behind the corpse of the husband being taken to the cremation, with other ladies, all wailing. The group of ladies follow the corpse only up to the end of the lane from which they start, upto the nearest square. The widowed wife puts on all ornaments etc. which a woman wears when the husband is alive. This is the last time she wears them. (122.48-49).¹

The above survey, we hope, will be sufficient to demonstrate the importance of AMKV. for a cultural study.

Muni Śrī Puṇyavijayaji, the learned editor, has appended a list of Deśya words. But some words in this text suggest a post-Apabhramśa stage. It appears that some words at least are taken from the spoken language. A collection of such words, from different works of the period, composed mainly in Gujarat and Rajasthan may be useful to students of old Gujarati. I have selected only a few words. They are *સાસુ* (152.19, Guj. સાસુ), *સૌયજ* (cf. *સૌયજ*, discussed by Sandesara, op. cit.), *તંબાલુયં* (105.45, cf. Guj. તંબાલુ), *રાહાણિ* (30.7; 302.414; 353.28. Guj. રહાણ, રાહ, રાહ) *રાહિ*, and *રાહિ* (285.21), *ટિલ્લાણિ* (217.637 Guj. ટિલ્લા), *નળંદા* (husband's sister, 65.38, Guj. નણંદ), *સાસુરયં* (*સસુરય*, 52.176, Guj. સાસુર), *સિક્કિરિ* (= *શ્ચ* 18.21. see, *પ્રાચીન ફાગુ સંગ્રહ*, ed. by B. J. Sandesara, p. 288), *પારિ* (56.528, Guj. પાર), *દોષરિયા* (175.29), *સલિયાતોરણ* (garlands of leaves hung on doors, 32.64, 336.67).² If such instances, especially those of "back formation" are collected from various works of this age, it might help scholars to find out an

1. The custom is still prevalent in Gujarat.

2. See also, Bhayāpi, H. C., " *તળિયાતોરણ અને વંદનવાદ* ", published in *બુદ્ધિપ્રકાશ* (Ahmedabad), January, 1961, pp. 19-20.

early stage of old Gujarati or old Western Rajasthani or what Umashankara Joshi preferred to call 'Māru-Gurjara'

There are some interesting sayings, possibly proverbs, which seem to have been very popular. Some of them remind us of the close observation by our author of AMKV., of everyday life of people. I quote only a few instances—*लाक्षारसेन केनाऽऽपि कार्पासः किमु रज्यते ?* । (7.19); *मरणे वि महासत्ता न उणो माणं परिहरति* । (39.25); *तं नत्थि किं पि विसमं जं न सहावइ विही एसो* । (253.268); *अत्थवणम्मिवि रविणो किरणा उड्डं चिय फुरति* । (217.641); *तं नत्थि एत्थ कल्लाणं तवाओ जं न जायए* । (55.312); *दीवयसिह व्व 'महिला लद्धप्पसरा भयं देइ* । (194.29); *सर्वं सत्थे प्रतिष्ठितम्* (363.36); *रागंधनयणजुयला कज्जाऽऽकज्जाइ न नियंति* । (197.137); *परदेसो वि सदेसो सत्ताहियपुजवंताणं* । (306.45); *अमयकिरणनिम्मलकुले मसीकुत्तचओ भए दिओ* (340.204); *रुहिरेण धोइयं नहि सुज्झइ रुहिरारुणं बत्थं* । (341.242); *बोडुं गयपल्लाणं कुमार किं रासहो तरइ ?* । (356.57); *मज्झ 'पइ नियगेहे जीवउ दीवालियं लक्खं* । (289.141); *दक्खारसो न महुरिज्झइ सकराए* । (300.337); *जं चित्तिउं न सक्का न यावि सहितं न वा कहितं* । (300.355); *वक्का हु कीलिया वक्कवेहस्स* । (285.24); *पडउ धयं सूयमज्झम्मि* । (246.33); *वालविणिवायमेत्तं पि मित्त न भयं...* । (175.24); *मइसुइवियलो अन्नं मणम्मि अन्नं कुणइ कज्जं* (150.68); *किं वा छालीए मुहे कुंभं माई (v. l. मायई) ?* । (154 line 6); *भमिरतुंवरयाण अन्तरे अंगुली मज्झ* । (143.91); *अट्टमट्टं पि सिक्खिज्जा सिक्खियं न निरत्थयं* । (147.44); *हुयहु घरह न बारह* । (137.5); *नारी चलंतिआ मारी* । (142.55); *हत्थत्थकंकणाणं किं कज्जं दप्पणेणऽहवा* । (116.52); *दुवियायं होइ परं न दुमाया एस पसिद्धी जणे पयडा* । (118.111); *न गामसामियाओ लब्भइ मंडलसामित्तं* । (120.18); *ता सीए मुहे छारो दायव्वो किं वियप्पेण* । (121.26); *खज्जन्ती परिवद्धइ कंइ* । (61.7); *जुयवसणम्मि गिद्धा किं दुक्खं जं न पावन्ति* । (49.100); *उवरिं तवेइ सुरो हेट्ठा घरणी* । (51.146); *नत्थि भयं जग्गमाणस्स* । (51.153); *ता मज्झ मुहे भवइ छारो* । (37.26); *ससएण व खोडेणं अणेण वड्ढाडओ रुद्धो* । (40.71) *पालंबचुको मक्कडो व्व वेलक्खमावज्जो* । (134.22) *खीरे खल्ल खंडपक्खेवो* । (355.13) etc.

Oriental Institute,
BARODA.
10-3-1961.

UMAKANT P. SHAH

आचार्यश्रीनेमिचन्द्रसूरिग्रथितः

आख्यानकमणिकोशः

श्रीमदाप्रदेवसूरिसन्दृब्धया वृत्त्या समलङ्कितः ।

॥ जयन्तु वीतरागाः ॥
श्रीनेमिचन्द्रसूरिविरचितः
आख्यानकमणिकोशः

श्रीआम्रदेवसूरिनिर्मितया वृत्त्या समेतः ।
[१. चतुर्विधबुद्धिवर्णनाधिकारः ।]
॥ नमः सर्वज्ञाय ॥

स्वर्नाथभीतघनभूधरसेज्यमूर्तिलीवण्यधामबहुधीवरलब्धमध्यः ।
आख्यानकाख्यमणिकोशमहार्घरूपो जीयाद् युगादिजिननायकनीरनाथः ॥ १ ॥
सिद्धार्थपार्थिववरान्वयलब्धजन्मा निर्मित्यवीरवलयान्वितरम्यमूर्तिः ।
रागादिशत्रुगुरुविक्रमवर्ण्यवर्णो जीयाज्जगत्त्रयजयासमवेश्म वीरः ॥ २ ॥
राकाशशाङ्ककरनिर्मलकीर्तिभाजो ज्ञानादिरत्नचयरोहणशैलकल्पाः ।
शेषा अपि प्रणतकल्पितकल्पवृक्षा जीयासुरानतमुरपभवो जिनेन्द्राः ॥ ३ ॥
श्रीगौतममुनिमुख्याः श्रुतजलधिविचारपारगतवचसः । सुगृहीतनामधेया जयन्तु गणधारिणः सर्वे ॥ ४ ॥
यस्याः प्रसादमासाद्य सद्यः सञ्जायते पुमान् । पारगामी श्रुताम्भोधेः स्तौम्यहं तां सरस्वतीम् ॥ ५ ॥
अस्मादृशा अपि विशिष्टविवेकशून्या येषां प्रसादमधिगम्य मनीषिमान्याः ।
जाताः परोपकरणप्रकृतिप्रवीणास्तानप्यचिन्त्यमहसः स्वगुरून् प्रणौमि ॥ ६ ॥
इत्थं कृतनमस्कारो ध्वस्तविघ्नविनायकः । विधास्ये विधिनाऽऽरब्धं समीहितमहं सुखम् ॥ ७ ॥

इहानन्तजन्म-जरा-मरणप्रवाहपयःपूरपूरिते इष्टवियोगाऽनिष्टसम्प्रयोगव्यसनशतकल्लोलमालासमाकुले हर्ष-विषादाद्यनेक-
प्रकारप्राणिपरिणामपरम्परारङ्गचरङ्गे शारीर-मानसानेककटुकदुःखदुष्टदवापदसमाकीर्णे भुवनत्रयसन्तापसम्पादनपटिष्ठप्रकृतिप्रज्वलन्मद-
नवडवानले अनन्तभवभ्रमणनिमित्तदुरन्तकषायमहापातालकलशालये अनुपलब्धपरपारसंसारपारावारे निमज्जता भव्यजन्तुना कर्णधारा-
दिसमग्रसामग्रीकं यानपात्रमिव जलधिजलमध्यपतितरत्नमिवातिदुर्लभं लब्ध्वा श्रीसर्वज्ञप्रणीतधर्मान्वितं मनुजजन्म परोपकारे यतितव्यम् ।
स चोपकारो यद्यपि द्रव्यादिभेदभिन्नत्वेनानेकप्रकारः, तथापि जिनवचनोपदेशेन भावोपकारेणोपकर्तव्यम्, तस्यैकान्तिकाऽऽत्यन्तिक-
रूपत्वाद् इतरस्य चानैकान्तिकाऽनात्यन्तिकस्वरूपत्वात् । जिनवचनोपदेशोऽप्युपदेष्टव्यभेदाद् अनेकप्रकारः । अतो धर्मकथारूपोपदेशे-
नैव भव्यानामुपकर्तव्यम्, तेषामज्ञातधर्मस्वरूपाणां धर्मतत्त्वप्रकाशनेन तस्य महोपकारित्वाद् । अतो भव्यान् उपचिकीर्षुः श्रीमन्नेमिचन्द्र-
सूरिर्धर्मकथास्वरूपमाख्यानकमणिकोशमेकचत्वारिंशदधिकारसमन्वितं विरचितवान्, तस्य विवरणं प्रस्तूयते । तस्य चाऽऽदावेव
मङ्गलाऽभिधेय-प्रयोजनप्रतिपादिकेयं गाथा—

नमिऊण जिणं वीरं सुरमहियं केवलं पवरवाणि ।
अक्खणायमणिकोसं भव्वजणविबोहयं वोच्छं ॥ १ ॥

अस्या व्याख्या—“नमिऊण” नत्वा ‘जिन’ रागादिजेतृत्वाद् जिनः तम् ‘वीरं’ चरमतीर्थाधिपतिम्, ‘सुरमहितं’ सुरैः—देवैर्महितः—पूजितो यस्तम्, ‘केवलिनं’ केवलं—केवलज्ञानं तद् विद्यते यस्यासौ केवली तम्, ‘प्रवरवाणीकं’ प्रवरा—समस्तवचनगुण-समन्वितत्वेन निर्दोषा वाणी—भारतीयस्य स प्रवरवाणीकस्तम् । प्राकृतत्वात् सूत्रेऽन्यथानिर्देशः । ‘आख्यानकमणिकोशम्’ आ—मर्यादया ख्यायन्ते—परहितनिरतैर्भव्यावबोधाय कथ्यन्ते इत्याख्यानकानि—धर्मकथाः, तान्येव संसारदौर्गत्यापहारकत्वेन मणयः—रत्नानि आख्यानक-मणयः तेषां कोषः—भाण्डागारस्तम् । ‘भव्यजनविबोधकं’ भव्याः—मुक्तिगमनयोग्या जन्तवस्तेषां जनः [समूह]स्तस्य विबोधकं—विशिष्टतत्त्वा[व]गमहेतुम् । “वोच्छं” ति वक्ष्ये इति गाथासमासार्थः ॥ अचयवार्थस्त्वयम्—

इह भगवतो वीरस्य जिनादिविशेषणचतुष्टयेन यथासङ्ख्यं अपायापगम-पूजा-ज्ञान-वचो[रूपाः] चत्वारोऽतिशयाः प्रतिपादिता द्रष्टव्याः । तथा “नमिऊण”मित्यनेन शिष्टसमयपरिपालनाय विघ्नविनायकोपशान्त्यर्थं चेष्टदेवतानमस्कृतिमाह । तथाहि शिष्टाः कचिदभीष्टे वस्तुनि प्रवर्तमानास्सन्तोऽभीष्टदेवतानमस्कृतिपुरस्सरमेव प्रवर्तन्ते, अयमप्याचार्यो नहि न शिष्ट इत्यतः शिष्टसमयपरिपालनाय । तथा श्रेयांसि बहुविघ्नानि भवन्तीति । उक्तं च—

“श्रेयांसि बहुविघ्नानि भवन्ति महतामपि । अश्रेयसि प्रवृत्तानां कापि यान्ति विनायकाः ॥ १ ॥”

इदं च प्रकरणं सम्यग्दर्शनहेतुत्वात् श्रेयोभूतं वर्तते, अतो विघ्नविनायकोपशान्तये । सिद्धा चेयमिष्टदेवतास्तुतिः विघ्न-विनायकोपशान्तिहेतुत्वेन । यतः—

पुंसस्तस्यां प्रवृत्तस्य श्रेयसो जन्मकर्मणः । तेन न्यत्कृतसामर्थ्याः क्षीयन्ते विघ्नहेतवः ॥ १ ॥

क्षीणेषु विघ्नबीजेषु जायते निरुपद्रवा । श्रोतृव्याख्यानविषयव्यापारद्विपरम्परा ॥ २ ॥ इति ।

तथाऽभिधेयशून्येऽपि न प्रवर्तन्ते प्रेक्षावन्तः । यतः—

काकदन्तपरीक्षादौ वाच्यवैकल्यतो यथा । प्रवर्तेत न मेधावी तद्वत् शास्त्रेऽपि भाव्यताम् ॥ १ ॥

ततश्च ‘आख्यानकमणिकोशम्’ इत्यनेनाभिधेयं प्रतिपादितम्, आख्यानकानामेवाभिधास्यमानत्वात् । ‘भव्यजनविबोध-कम्’ इत्यनेन प्रयोजनमाचष्टे, यतस्तद्रहितेऽपि प्रेक्षावन्तो न प्रवर्तन्ते । तदुक्तम्—

“सर्वस्यैव हि शास्त्रस्य कर्मणो वाऽपि कस्यचित् । यावत् प्रयोजनं नोक्तं तावत् तत् केन गृह्यताम् ? ॥ १ ॥”

[श्लोकवार्तिक १.१२]

तथा— “सिद्धार्थं सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्तते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजनः ॥ १ ॥”

[श्लोकवार्तिक १.१७]

प्रयोजनं तु कर्तुः श्रोतुश्चानन्तर-परम्परभेदमिन्नम् । तत्रानन्तरं शास्त्रकर्तुः सत्त्वानुग्रहः, परम्परं तु मुक्तिपदप्राप्तिः । भणितं च—

“सम्यक् तत्त्वोपदेशेन यः सत्त्वानामनुग्रहम् । करोति तत्त्वशून्यानां स प्राप्नोत्यचिराच्छिवम् ॥ १ ॥” इति ।

श्रोतुरप्यनन्तरं तत्त्वावगमः, परम्परं तु तस्यापि मुक्तिरेव । अभाणि च—

“सम्यक् तत्त्वपरिज्ञानाद् विरक्ता भवतो जनाः । क्रियाशक्त्या ह्यविघ्नेन गच्छन्ति परमां गतिम् ॥ १ ॥” इति ।

सम्बन्धस्तूपायोपेयादिलक्षणः सामर्थ्यलभ्यः । तथाहि—इदं शास्त्रमुपायः, वस्तुतत्त्वावगमश्चोपेयमिति ॥ १ ॥

अधुना प्रतिज्ञातमनुस्रियते—

लद्धूण नरत्ताइं सामग्गी मोक्खसाहणे धम्मै ।

दाणाइए पविच्ची कायव्वा बुद्धिमंतेहि ॥ २ ॥

अस्या व्याख्या—‘लद्ध्वा’ अवाप्य ‘नरत्तादि’ मनुजजन्माऽऽर्यक्षेत्रादिलाभरूपां ‘सामग्गी’ मुक्तिसाधकगुणकलापम् । ‘मोक्षसाधने’ मोक्षं—मुक्तिं साधयति—करोतीति मोक्षसाधनस्तत्र, एतच्च धर्मस्य विशेषणम् । पुनरपि किंविशिष्टे ? ‘दानादिके’ दान-

शील-तपोभावनास्वरूपे [धर्मे] 'प्रवृत्तिः' प्रवर्तनं 'कर्तव्या' विधेया 'बुद्धिमद्भिः' बुद्धिः—मतिर्विद्यते येषां ते बुद्धिमन्तस्तैः । अत्र च सामग्र्यन्तर्गतत्वेन पुनर्वुद्धेरुपादानं धर्मसाधनगुणकलापमध्ये बुद्धेः प्राधान्यस्यापनार्थम् । भणितं च—

“श्रियः प्रसूते तनुते विवेकं यशांसि धत्ते विपदो निहन्ति । संस्कारयोगाच्च परं पुनीते शुद्धा हि बुद्धिः किल कामधेनुः ॥१॥”

तथा—

“हेयमुवाच्यं वा न जाणई विमलबुद्धिपरिहीणो । न य धम्माइपरिक्खं बुद्धी ता सन्वगुणहेऊ ॥ १ ॥”

किञ्च—

“बुद्धिजुओ आलोवइ^१, धम्मट्ठाणं उवाहिपरिमुद्धं । जोगत्तमप्पणो वि य, अणुबंधं चैव जत्तेण ॥१॥

आदवइ सम्ममेसो तहा जहा^२ लाघवं न पावेइ । पावेइ य गुरुगतं^३ इह-परलोए सुही होइ ॥२॥”

[उपदेशपद गा० १६७, १७१] ॥छ॥२॥

बुद्धिभेदानाह—

उत्पत्तिय वेणइया कम्मय परिणामिया चउह बुद्धी ।

भरह-निमित्तिय-करिसग-अभयाईनायओ नेया ॥ ३ ॥

व्याख्या—उत्पत्तिः—उत्पादः सैव प्रयोजनमस्याः सा तथा । उक्तं च—

“पुव्वमदिट्ठमसुयमवेइय तक्खणविमुद्धगहियत्था । अन्वाहयफलजोगा बुद्धी उत्पत्तिया नाम ॥१॥

[नन्दी० गा० ६०] इति ।

“वेणइय”त्ति विनयः—गुरुशुश्रूषादिः तेन निर्वृत्ता वैनयिकी । भणितं च—

भरनित्थरणसमत्था तिवगामुत्तत्थगहियपेयाला^४ । उभओलोगफलवई विणयसमुत्था हवइ बुद्धी ॥१॥

[नन्दी० गा० ६४]

“कम्मय”त्ति कर्म—कृप्यादिकम् । कर्मणो जाता कर्मजा । कथितं च—

“उवओगदिट्ठसारा कम्मपसंगपरिघोलणविसाला । साहुकारफलवती कम्मसमुत्था हवइ बुद्धी ॥ १ ॥”

[नन्दी० गा० ६७]

“परिणामिय”त्ति परिणामः—बुद्धिपूर्वकं सदसद्वस्तुविवेचनं वयोविपाको वा तेन निर्वृत्ता पारिणामिकी । अभिहितं च—

“अणुमाण-हेउ-दिट्ठतसाहिया वयविवक्कपरिणामा । हिय-निस्सेसफलवई बुद्धी परिणामिया नाम ॥१॥

[नन्दी० गा० ६९]

“चउह बुद्धि”त्ति ‘चतुर्धा’ चतुर्भिः प्रकारैश्चतुःसङ्ख्या ‘बुद्धिः’ मतिरिति ! आह च—

“उत्पत्तिया वेणइया कम्मया पारिणामिया । बुद्धी चउव्विहा वुत्ता पंचमा नोवलम्भइ ॥ १ ॥”

[नन्दी० गा० ५९] ति

उत्तरार्धेनाऽऽसां यथासङ्गत्वेन दृष्टान्तानाह—भरतश्च—भरतनटपुत्रो रोहकः फलहेतूपचारात् । नैमित्तिकौ च—निमित्तेन चरतस्तथाविधसिद्धपुत्रो, कर्षकश्च—कृषति सस्यार्थं भूमिमिति कर्षकः—हलधरः, अभयश्च—श्रेणिकराजसुतः प्रतीत एव, भरत-नैमित्तिक-

१. आलोचयति । २. आरभते । ३. पराभवम् । ४. उपदेशपदे “रोहिणिवर्णिण दिट्ठंते” इत्युत्तराद्धोत्तरांशः । ५. पेयालं—प्रमाणं सारो वा । ६. लिङ्गाद् लिङ्गिज्ञानम्, स्वार्थानुमानमत्र शातव्यम् । अनुमानप्रतिपादकं वचः हेतुः, परार्थानुमानमित्यर्थः । दृष्टान्तः—उदाहरणम् । वयोविपाके परिणामः—पुष्टता यस्याः सा वयोविपाकपरिणामा ॥

कर्षकाऽभयाः । ते प्रादिर्येषां तथाविधधूर्तव्यसितचिर्भिटिकापणितप्राप्तीणविसंवादच्छेत्तुधूर्तकारादीनां ते तथोक्ताः । त एव ज्ञातानि—
दृष्टान्तास्तेभ्यो 'जेया' ज्ञातव्येति गाथासमासार्थः ॥ ३ ॥ व्यासार्थस्तु आख्यानकेभ्यो जेयः ।

तत्र तावद् भरतज्ञातं प्रथममाख्यायते । तद्यथा—

मालवमंडलवसुहाविलासिणीवयण-नयणलच्छि व्व । कामियणकामपूरणसज्जा उज्जेणि नयरि त्ति ॥ १ ॥
विलसिरपयसंचारा कलहंसयसदसोहिया जत्थ । अंतो विलयामाला रेहइ बाहिं च सिप्पनई ॥ २ ॥
अच्छरसोहाइना अणिमिसविरइयविलासरमणीया । अमराउरि व्व परिहाविरयाए बहुलहरिवासा ॥ ३ ॥
विहियाणुव्वयचेट्टो जत्थ य गोवो व्व सावयसमूहो । पन्नवणिज्जो तंबोलिओ व्व हलिओ व्व सहलमई ॥ ४ ॥
मुत्तत्थगहणपवणो पवयणमायारुई सुगीयत्थो । मुणिजणमुत्तिसमाणो वियरइ वेसाजणो जत्थ ॥ ५ ॥
मंति व्व करणरुइरो गुरुचरणरुई सुसीसवग्गो व्व । सेसो व्व खमाहारो साहुजणो जत्थ संवसइ ॥ ६ ॥
नेगमसंगहवन्नहाररिउसुया सइसमभिरूढा य । एवमूया वणिणो जम्मि पुरे जिणमयसमाणा ॥ ७ ॥
सामन्नदव्वसमवायसंजुओ गुणविसेसकुसलमई । सुहकम्मो जत्थ जणो निवसइ सिवसमयसारिच्छो ॥ ८ ॥
अह एक्को च्चिय दोसो नयरीए तीए गुणसमिद्धाए । जं पर्यईए कुडिल्ला वाला सीसेण वुच्चंति ॥ ९ ॥
तत्थ नियरुव्वनिज्जियपुरंदरो दरियरायनिद्लणा । समरंगणजियसत्तू जियसत्तू नाम नरनाहो ॥ १० ॥
निवसइ पयइपहाणो सम्मयकविलोयल द्दमाहप्पो । सप्पुरिसवत्तवाई सक्खं संखागमसमाणा ॥ ११ ॥
आजलहिवेलपसरियपयंडमाहप्पकल्लियनियदंडो । दरियरिउसमरजयसिरिकरेणुआलाणभुयदंडो ॥ १२ ॥
पणमंतसयलमहिवालभउल्लिमालामिलंतकमकमलो । कमकमलाजुवइ विलासविहसंभोगदुल्ललिओ ॥ १३ ॥
अह तीए पुरवरीए पच्चासन्ने समत्थि वित्थिन्नो । नामेण सिलगामो गामो धण-धन्नपरिकलिओ ॥ १४ ॥
तत्थऽत्थि नडो नाडयवियक्खणो भरहनामओ मइमं । नियवुद्धिलद्वसोहो रोहो नामेण तस्स सुओ ॥ १५ ॥
तस्स य सवक्किमाया न वहइ सम्मं ति भणइ तो एसो । तं नियपायाण मए पणामियव्वा न संदेहो ॥ १६ ॥
अह अन्नया य निम्मलनिसाए उट्टित्तु रोहओ भणइ । नियछायं अवलोइय परपुरिसो एस जाइ त्ति ॥ १७ ॥
निमुणित्तु तयं भरहो निहं चइउं समुट्टिउं भणइ । रे कत्थ गओ पुरिसो ? आह इमो एस एस त्ति ॥ १८ ॥
निउणं निरिक्खिओ वि हु परपुरिसो नो कहिं पि भरहेण । दिट्ठो ताहे जाओ मंदसिण्हो नियपियाए ॥ १९ ॥
अह अन्नया य तीए पर्यपिओ रोहओ जहा वच्छ ! । अहयं तुह पयपणया नियपियरं पत्तियावेमु ॥ २० ॥
एवं होउ त्ति पर्यपिउण रयणीए रोहएण तहा । जा विहियं ता भरहेण पुच्छिओ कत्थ परपुरिसो ? ॥ २१ ॥
दंसेइ निययल्लायं ताय ! इमो तयणु भणइ भरहो वि । वच्छ ! तइया वि एसो परपुरिसो ? आह सो एवं ॥ २२ ॥
चित्तेइ तओ भरहो वालाणं पेच्छ केरिमुल्लावा ? । इय मुणिय तहेव पुणो दइयाए उवरिमणुरत्तो ॥ २३ ॥
तद्विवासाओ सा वि हु सविसेसं कुणइ तस्स पडिवात्ति । अह अन्नया य भरहो गओ सपुत्तो तमुज्जेणि ॥ २४ ॥

१. एतदुदाहरणं यथा—कश्चिद् ग्रामेयकः चिर्भटिका आनयन् प्रतोलीद्वारे केनचिद् धूर्तनागरिकेण प्रोक्तः—यद्येताः सर्वा अपि चिर्भटिका भक्षयामि ततः किं मे प्रयच्छसि ? ग्रामेयकः प्राह—योऽनेन प्रतोलीद्वारेण मोदको न निर्गच्छति तं प्रयच्छामि । चर्द्धं द्वाभ्यामपि ससाक्षिकं पणितम् । ततो नागरिकेण सर्वा अपि चिर्भटिका मनाग् मनाग् भक्षयित्वा ग्रामेयकाय प्रोक्तम्—देहि मे यथाप्रतिज्ञातं मोदकम् । ग्रामेयकः प्राह—न मे चिर्भटिका भक्षिताः । नागरिकः प्राह—चेन्न प्रत्येपि तर्हि प्रत्ययार्थं विक्रयाय चिर्भटिका विस्तारय चतुर्पथे । तेन तथाकृतम् । ततो लोकः चिर्भटिका निरीक्ष्य प्राह—भक्षितास्त्वदीयाः सर्वा अपि चिर्भटिकाः तत् कथं गृह्णीमः ? । ततः क्षुब्धो ग्रामेयकः विनयनम्रीभूय नागरिकधूर्तार्थं रूपकमेकं प्रयच्छति । नागरिको नेच्छति । ततो द्वे रूपके यावत् शतमपि रूपकाणां दातुं प्रवृत्तः तथापि नेच्छति । ततोऽपरेण कृपालुना नागरिक-धूर्तेन तस्मै बुद्धिः दत्ता । ततस्तद्वलेन तेन मोदकमेकमादाय तं प्रतिद्विन्द्विनागरिकधूर्तमाकार्यं सर्वसाक्षिसमक्षं स मोदक इन्द्रकीलकेऽस्थाप्यत । भणितश्च मोदकः—याहि मोदक । स न प्रयाति । ततस्तेन साक्षिणोऽधिकृत्य प्रोक्तम्—एष यथाप्रतिज्ञातो मोदकः यः प्रतोलीद्वारेण न निर्गच्छति तस्मादहं मुक्तलः । एतच्च साक्षिभिरन्यैश्च नागरिकैः प्रतिपन्नमिति जितः प्रतिद्वन्द्वी धूर्तः ॥

काऊण तत्थ कयविक्कयाइ नियगाममणुपयट्ठो सो । जा सिप्पसरिसमीवे समागओ ताव भरहेण ॥ २५ ॥
भणियं रोहय ! पुट्ठिया वीसरिया मज्झ हट्ठमज्झम्मि । चिट्ठ तुमं जाव अहं गिण्हित्ता पडिनियत्तेमि ॥ २६ ॥
इय भणिय गण भरहे बालत्तणओ य रोहण तओ । सिप्पसरिवालुयाण विणिम्मिया तेण उज्जेणी ॥ २७ ॥
एत्थंतरम्मि राया बल्लेणुभणण अगण होउं । तुरयारुद्धो जा एइ तत्थ रोहेण ता रुद्धो ॥ २८ ॥
हे आसवार ! पुरओ उज्जेणीहट्ठमममज्जेण । जियसत्तुरायराउलमुल्लंघिय किह णु वच्चिहिसि ? ॥ २९ ॥
ता विम्हइओ राया तं पुच्छइ भइ ! कत्थ उज्जेणी ? । अह रोहओ वि बालुयविणिम्मियं तस्स दंमेइ ॥ ३० ॥

तथाहि—

इह ताव हट्ठमगो इह राउलमेत्थ हत्थिसालाओ । इह पासाया इह मंदुराओ तो तं निणऊण ॥ ३१ ॥
तस्स मइविहवरंजियहियओ हियए विचिंतए राया । एस मम मंतिमंडलसिरोमणित्तस्स जोगो त्ति ॥ ३२ ॥
परिभाविऊण एवं पुच्छइ तं वच्छ ! कत्थ वत्थव्वो ? ! कस्स सुओ सो साहइ भरहसुओ हं सिलागामे ॥ ३३ ॥
तस्स वरबुद्धिविहवं परिभावेतो गओ निवो नयरिं । सो वि समागयपिउणा समन्निओ निययगामम्मि ॥ ३४ ॥
अन्नदिणे नरनाहो बुद्धिपरिक्खणकए समाइसइ । पासायमेगथंभं एगसिलाए कुणह मज्झं ॥ ३५ ॥
तो गामीणा सव्वे मिलिया परिसाए मंतिउं लग्गा । बुद्धिमपेच्छंताणं भोयणवेला अइकंता ॥ ३६ ॥
तो रोहण भणिओ वच्चामो ताय ! भोयणनिमित्तं । आह पियावि य तं वच्छ ! सुत्थिओ भणइ सो वि तओ ॥ ३७ ॥
तुम्हाणं किं दुक्खं ? भरहो अक्खेइ खुद्दयाएसं । सो भणइ ताव भुंजह अहयं पच्छा भलिस्सामि ॥ ३८ ॥
तो भोयणादसाणं चउपासं रोहओ खणावेइ । एगसिलाए मज्झे थंभत्थूभं विहेउण ॥ ३९ ॥
इय एगथंभभवणं कारित्ता राइणो निवेइति । आगंतुं नरनाहो हरिसियहियओ पलोएइ ॥ ४० ॥
अह विम्हिओ नरिंदो पुच्छइ नणु कस्स एरिसा बुद्धी ? । तो रोहयस्स बुद्धिं ते वि हु साहेति गामीणा ॥ ४१ ॥
अह अन्नया य राया मेंढं पेसिय भणावए एवं । जह एसो मासद्धं धरियव्वो एगमाणेण ॥ ४२ ॥
तो रोहण मेंढो बाढं जवसाइचारिओ संतो । जा जायइ अहियवलो ता दंसिज्जइ विरुयस्स ॥ ४३ ॥
धरिउं जहुत्तदिवसे तं मिढं पढमदिवसवलकलियं । उवणिति य नरवइणो रोहयबुद्धिं पयासंता ॥ ४४ ॥
तच्चुद्धिपरिसेणं पमोयपरिपूरिओ पुहइपालो । अवरं खुदाएसेण पेसिउं कुक्कुडं भणइ ॥ ४५ ॥
जह जुज्झावह एयं असहायं रोहण तो भणियं । दप्पणपडिबिबेणं जुज्झावह तंवचूडं ति ॥ ४६ ॥
काऊण तयं रत्तो निवेइए पुच्छियम्मि मइविहवे । साहेति ते वि जह रोहयस्स तो रंजिओ राया ॥ ४७ ॥
अवरं च पेसिऊणं तिलभरिए सगइए भणइ राया । तिलमाणेणं तेल्लं दायव्वं मज्झ तुम्भेहिं ॥ ४८ ॥
उत्ताणदप्पणेणं तिले गहेऊण रोहओ तेल्लं । तेणेव दप्पणेणं पेसइ रायस्स पासम्मि ॥ ४९ ॥
आइसइ पुहइपालो पेसइ बलिऊण बालुयावरहं । जुन्नवरहं समप्पह पडिछंदकए भणइ रोहो ॥ ५० ॥
अह संपेसइ राया मयपायं करिवरं भणावइ य । निच्चं पि गयपवित्ती कहियव्वा मरणपरिहीणा ॥ ५१ ॥
ते वि पइवासरं पि हु कहेति रायस्स हत्थिवुत्तंतं । अह अन्नया गइंदे मए भणावइ भरहपुत्तो ॥ ५२ ॥
देव ! गइंदो न चरइ न चलइ नो ससइ न वि य नीससइ । न पियइ न नियइ नवरं चिट्ठ निच्चेट्ठसंठाणो ॥ ५३ ॥
तो पुहइवई पभणइ रे रे ! किं करिवरो मओ ? तयणु । जंपंति ते वि सामी एवं वज्जरइ नो अम्हे ॥ ५४ ॥
भूओ भणियं पेसवह कूवयं महुरपाणियं निययं । तेहुत्तं मत्तो देव ! कूवओ पामरत्तणओ ॥ ५५ ॥
अम्हच्चओ तओ तं पेससु नायरयकूवियं निययं । जेणाऽऽगच्छइ तम्ममालमाओ सामिय ! सयण्हो ॥ ५६ ॥
अवरमकंडे वणसंडमेत्थ पुच्चाए तं पि पच्छिमओ । कायव्वं तेण तयं पि गाममुच्चालिऊण कयं ॥ ५७ ॥

अग्निं सूरं च विणा वि पायसं सिञ्चवेह पट्टविण । खुद्वाणसो उक्कुरुडियाण निष्काइया खीरी ॥ ५८ ॥
 सन्वत्थ वि केण कयं ? ति रोहओ उत्तरम्मि वत्तत्थे । रंजियहियओ बाहरइ अन्नया एउ मह पासे ॥ ५९ ॥
 'पव्वधुनं (?) दिणराई छाउण्हे छत्तनह पहुम्मग्गे । जाणचलणं तहा ण्हाणमइलगो अन्नहाऽऽगच्छे ॥ ६० ॥
 अमवासासंथाणं सूरत्थमणम्मि मुद्धसंज्ञाए । सिरउवरिधिरियचालणयत्तओ गंडधाराए ॥ ६१ ॥
 ऊरणयारूढतणू करफंसविवज्जवारिकयण्हाणो । कामारमद्वियकरो रायदुवारम्मि संपत्तो ॥ ६२ ॥
 मणिकणयमित्तिपसरंतकिरणउज्जोयमाणदिसिचलणं । असरिसपोरिसनिज्जियपडिभइ मुहडेहिं संकिन्ने ॥ ६३ ॥
 फलिहसिलायलनिम्मियनाणाविहरयणकंतिविच्छुरिणं । सीहासणे निविट्टम्मि तम्मि जियसत्तुनरनाहे ॥ ६४ ॥
 नियमइविहवविणिज्जियसुरगुरुमाहणपुवुद्विविहवेसु । निस्सेसमंतविग्गेसुमओपासे निविट्टेसु ॥ ६५ ॥
 तरवारिभिन्नदरियारिगयघडालद्धनिम्मलजसेण । धवलियभुवणम्भंतरनिरंतरासेसठाणेसु ॥ ६६ ॥
 केऊर-मउड-कुंडलमउहकयअमग्रायचावेसु । धोलिरनिम्मलमुत्तियहारविरायंतकंटेसु ॥ ६७ ॥
 सेवासमयवियक्खणलक्खणपडिपुत्तपवरदेहेसु । पुरओ य पुहइपालेसु जहरिहं सन्निविट्टेसु ॥ ६८ ॥
 उदंडदंडकोदंडकलियकरमुहडकोडिसंकिन्ने । निस्सेसरायउवणीयतुरय-सिंधुरसमाइन्ने ॥ ६९ ॥
 करकलियदंडपहरणपयंडपडिहारसूइयपवेसो । पविसइ रायत्थाणे थिमियपयारो निवाणाए ॥ ७० ॥
 अह ऊसियकरदंसियकुमारमद्वियपडिद्वनरनाहो । आसणदाणावसरम्मि पडियआसीसथुइवाओ ॥ ७१ ॥
 गंधव्व-मुरवसहो मा सुव्वउ तुह नरिंद ! भवणम्मि । चंकम्मंतविलासिणिखलंतपयनेउररवेण ॥ ७२ ॥

अवरं च—

परमगओ पउरहओ परमोइयतुरय-रहवरपयारो । विलसिरसयणविपत्ती रिउसरिसो जयसु तं देव ! ॥ ७३ ॥
 तत्तो संज्ञासमए विसज्जियासेसराय-अत्थाणो । राया निउत्तपाहरियरोहओ सेज्जमारुहइ ॥ ७४ ॥
 मग्गापरिस्समभावाओ निव्वभरं रोहओ सुयइ जाव । ताव अइकंते जामिणीए पढमम्मि पहरम्मि ॥ ७५ ॥
 जग्गासि रोहय ? जग्गामि सामि ! ता किं न देसि पडिवयणं ? । पभणइ किं पि हु चिंतामि देव ! किं तं ? ति सो आह ॥ ७६ ॥
 अइयाउयरे परिवट्टुलाओ किल लिडियाओ को कुणइ ? । रायाऽऽह भव्वमेयं ममावि चिंता इमा आसि ॥ ७७ ॥
 पुच्छियमिभिणा रोहय ! जइ जाणसि ता कहेसु ता कत्तो ? । संवट्टगवायाविद्धजदरजलणाओ ता देव ! ॥ ७८ ॥
 बीए जामे जग्गाविओ वि जंपइ तमेव मणचित्तं । किं तं ? ति पुच्छिएऽस्तथपत्त-अग्गाण किं दीहं ? ॥ ७९ ॥
 तुल्लाणि देव ! तइयम्मि पुच्छिओ चित्तयामि तं किं ? ति । खाडहिलारेहाणं सुक्किल-कालाण का बहुया ? ॥ ८० ॥
 अन्ने सरीर-पुच्छाण किं गुरुं ? उत्तरं दुवे तुल्ला । रयणीए चरिमजामे सुत्तो नो देइ पडिवयणं ॥ ८१ ॥
 तो कंथियाए छित्तो भणियं सुत्तो न व ? ति तेणुत्तं । जग्गामि राय ! इयरह पाहरिओ केरिसो अहयं ? ॥ ८२ ॥
 नयरं महई चिंता संजाया ता कहं पयंपेमि । सा केरिस ? ति रुसिऊण जंपियं तुज्ज पंच पिया ॥ ८३ ॥
 कयर ? ति राय-वेसमण-रयग-चंडाल-विच्चुया देव ! । कहमिव ? नरवर ! भवओ लक्खणजोगाओ एएसि ॥ ८४ ॥
 सिट्ठाणमवणमसयाणसासणं पणइपोसणं जं ते । खत्तेण रक्खणमओ नज्जसि तं रायपुत्तो ति ॥ ८५ ॥
 अलयाउरिसरिसपुरो नलकूवररूवसरिसकुमरपिया । अदरिहं कुणसि जणं पणयमओ वेसमणतणओ ॥ ८६ ॥
 अवहरसि धणमसेसं महावराहाण दंडकरणेणं । वत्थाण मलं व जओ तओ तुमं रयगजाओ सि ॥ ८७ ॥
 पयईए दुद्धरिसो जं रिउवग्गास्स निग्गाहं कुणसि । चंडालकोवसरिसो तं निव ! चंडालपुत्तो ति ॥ ८८ ॥
 जं जग्गियं सुयंतं कवीए पामरो व्व मममेवं । तोत्तेण तुयसि गलिमिव नायमओ विच्चुयस्स नुओ ॥ ८९ ॥
 तम्मइविणिज्जयत्थं रहम्मि विणएण पुच्छिया जणणी । एणसिमुवरि तीए कहिओ सव्वेसिमहिलासो ॥ ९० ॥
 राया रइवीएणं धणओ तप्पडिमपूयफंसेणं । दोहलगभक्खणं विच्चुओ वि सेसाण दंसणओ ॥ ९१ ॥

१. पव्वधुन रं० । २. भडपसरेहिं रं० । ३. उदंडकंड रं० । ४. नृपासया ॥

तप्पभिद् पक्खवाओ रत्तो तम्मि महं समुप्पन्नो । संठाविओ य सञ्चेसिमुवरि मंती मइगुणेण ॥ ९२ ॥
रत्तो मइविरहेण जाणि असञ्जाणि रायकज्जाणि । सञ्चाणि ताणि सिद्धाणि निउणवुद्धी[ण] तम्मिल्लेण ॥ ९३ ॥

जओ भणियं—

“पूयप्फलेहिं न हु केवलेहिं नरनाह ! कीरण राओ । जा न मिलिया तह चिय निच्चं सच्चुन्नया पत्ता ॥ ९४ ॥”

अवरं च—

एगं हणेज्ज नो वा हणेज्ज मुक्को धणुद्धरेणमित्तू । बुद्धिमया पुण बुद्धी रट्ठं पि हणेज्ज निस्सिट्ठा ॥ ९५ ॥
चिंतामणि व्व रयणाणमुवरि मंतीणमुत्तमगुणेहिं । जियसत्तुरायरज्जे विरायण रोहओ मंती ॥ ९६ ॥
अह सो राया मंतिम्मि तम्मि संजायगरुयविस्संभो । निक्खत्तरज्जभारो मुहाइमुवभुंजइ विसंको ॥ ९७ ॥
तं किं पि जए पुन्नेहिं माणुसं मिलइ गुणमणिमहग्घं । अइवाहिज्जइ जम्मो वि जस्स साहिज्जाएण मुहं ॥ ९८ ॥
एवं लोमसपणियाइएमु जूइयरमाइणो णेगे । पत्थुयवुद्धीए नरा चिन्नेया समयकुसलेहिं ॥ ९९ ॥

॥ भरताख्यानकं समाप्तम् ॥ १ ॥

इदानीं नैमित्तिकाख्यानकम् । तच्चेदम्—

कस्मि तहाविहरूयम्मि सन्निवेसम्मि सुत्थवासम्मि । कस्स वि य सिद्धिनामस्स नंदणा दोन्नि जणयपिया ॥ १ ॥
ते किं पि तेण मुत्ताइ पाढिया परमिमो विचित्तेइ । जह किं पि निमित्तमिमे जाणंति तओ भवे लट्ठं ॥ २ ॥
तो नेमित्तियसत्थन्नुयस्स कस्स वि समप्पिया पिउणा । सिक्खंति नवरमेगस्स सिक्खियं परिणमइ सम्मं ॥ ३ ॥
वीयस्स पुणो न तहा अविणयभावा अहउन्नदिवसम्मि । कट्ठाणमाणणत्थं पट्टविया ते अरन्नम्मि ॥ ४ ॥
जंतेहिं तेहिं मग्गे दिट्ठाणि पयाणि हत्थिरुयस्स । एगेण भणियमेसो भायर ! हत्थी गओ पेच्छ ॥ ५ ॥
वीएण भणियमेसा हत्थिणिआ काइयाए विन्नाया । अन्नं काणा एगम्मि चेव पासम्मि चरणाओ ॥ ६ ॥
अन्नं च उवरि इत्थी य अइहवा कह णु नज्जए एयं ? । रुक्खम्मि रत्तदसियाविलमाणाओ य मुणियमियं ॥ ७ ॥
अवरं च तीए गम्भो तत्थ वि से दारओ कहमिमं पि । नज्जइ ? सरीरचित्ता दाहिणपयधरणितुप्पणओ ॥ ८ ॥
ते जाव तयणुमग्गेण जंति तप्पच्चयत्थमभिउत्ता । ता सरतीरे सत्थं सच्चवियं तेहिं जह भणियं ॥ ९ ॥
एत्थंतरम्मि छायाए वीसमंताणमागया एगा । थेरी तेसि समीवे सिरसंठियनीरभरियघडा ॥ १० ॥
दट्ठूण पुत्तसमवयसमन्निए मुयसिणेहसंभमओ । देसंतरत्थपुत्तप्पउत्तिपुच्छापवन्नाए ॥ ११ ॥
भग्गो घडओ नीरं मिलियं नीरस्स सा उ सवियक्का । जावउच्छइ [त]त्थमणा थेरी ता भणियमेगेणं ॥ १२ ॥
जइ तज्जाए तज्जायमिइ वओ सच्चयं निमित्तस्स । ता भदे ! तुज्झ सुओ मओ मुहा किं विसाएण ? ॥ १३ ॥
वीएण भणिय मिलिया न होइ एसा निमित्तगयवाणी । ता जीवइ तुज्झ सुओ भदे ! गंतुं गिहे पेच्छ ॥ १४ ॥
दट्ठूण तयं खणमेगमागया वच्छरूयगसणाहा । परिहाविउण आणंदिउण तुट्ठा गया सगिहं ॥ १५ ॥
भणियं च भाउणा कह णु भाय ! विवरीयमेरिसं जायं ? । तज्जाए तज्जायं सच्चमिणं भणियमियरेण ॥ १६ ॥
नीरं नीरे मिलियं मट्ठीए मिम्मओ घडो मिलिओ । मायाए मिलइ पुत्तो एस जओ उज्जुओ मग्गो ॥ १७ ॥
मा कुणसु तं विसायं गुरुविसए मा पओसमुव्वहमु । गुरुणो वि जोगयाए कुणंति जीवे गुणाहाणं ॥ १८ ॥

यत उक्तम्—

“अयोग्यस्य गुणाधानं विधातुं नैव पार्यते । लाक्षारसेन केनापि कर्पासः किमु रज्यते ॥ १९ ॥”

तेण वि य विणयपुत्थं तहा समाराहिओ गुरू कह वि । जह नाणभायणं सो संजाओ गुरुपसायाओ ॥ २० ॥

एमेव अत्थस्तथाइएहिं जो कोइ नज्जइ पयत्थो । सो सञ्चो वि हु मरिसउ विणयसत्तुथाए बुद्धोए ॥ २१ ॥

॥ नैमित्तिकाख्यानकं समाप्तम् ॥ २ ॥

इदानीं कर्पकाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अत्थि विसालविसप्पियसप्पायारं महंतन्नं व । कुंडलवलयं नयरं सखादयं चाइवंद्रं व ॥ १ ॥
साहसिओ कूरमणो लोहियपाणी पभूयलोहिल्लो । परदव्वहरणचित्तो एगो चोरो वसइ तत्थ ॥ २ ॥
सिंगारपिओ सिंगारसामणो मुणियसरससिंगारो । सिंगारसत्थपाढी सिंगारं चेव सदहइ ॥ ३ ॥

तथाहि—

लवणरसो व्व रसाणं पवरो चित्तमणि व्व रयणाणं । कप्पतरु व्व तरुणं सव्वेसिं रसाणं सिंगारो ॥ ४ ॥
साहसियवओ सूरु रयणीए चोरिऊण परदव्वं । विलसइ देइ जहिच्छं परलोयावायनिरवेक्खो ॥ ५ ॥

भणइ य—

“अप्पणिया माया चेव होइ साहसधणाण वीराण । पुहइ व्व वीरभोज्जा लच्छी महिला य परकीया ॥ ६ ॥”
अह अन्नया य तेणं ईसरपासायभित्तिभायम्मि । पउमागारं खत्तं खणिउं नीसारियं दव्वं ॥ ७ ॥
रायाई पउरज्जो पभायसमए समागओ तत्थ । उत्ताणियनयणजुओ पेच्छइ खत्तं पयंपइ य ॥ ८ ॥
सिंगारो च्चिय एगो सव्वेगु सिरोमणीयइ रसेसु । जं गुणरोरो चोरो पउमागारं खणइ खत्तं ॥ ९ ॥

तथा च केनचिद्वहमकारि—

“रसः शृङ्गार एवैकस्तं च वदन्तुं यदि क्षमः । अहं वा कालिदासो वा प्रोच्यन्तां यद्यमत्सरः ॥ १० ॥”

तदा—

चोरस्स साहसमहोऽहो ! सिंगारप्पियत्तमप्पुव्वं । जं एरिमम्मि दुग्गे खत्तं दिण्णं सविन्नाणं ॥ ११ ॥
सो वि हु चोरो जणवायजाणणत्थं निगूहियायारो । हरिमिज्जंतो हियए निमुणंतो नियगुणपसंसं ॥ १२ ॥
एहाओ कयवलिकम्मो पयडुब्भडविहियफारसिंगारो । विम्हइयजणसमूहे समुज्जओ नियइ नियखत्तं ॥ १३ ॥

इओ य—

चउवीसभेयभिन्नस्स सस्ससस्स[स्स] संभवणभूमी । भूमिवलयप्पसिद्धो धन्नउरगनामगो गामो ॥ १४ ॥
तत्थऽत्थि सत्थपयरोहिणीपिओ परमसस्सबहुवसहो । परिकलियहलो बलमइसरिसगो करिसगो एगो ॥ १५ ॥

चउवीसं पुण धन्नाणि एयाणि—

धन्नाइं चउवीसं जव-गोहुम-वीहि-सालि-सट्ठीया । कोदव-अणुया-कंगू रालग-तिल-मुग्ग-मासा य ॥ १६ ॥
अयसि-हिरमित्थ-तिउडग-निष्काव-सिलिंद-रायमासा य । इच्छू मसूर तुवरी कुल्लत्थ तह धन्नग-कलाया ॥ १७ ॥
पत्थावं नाऊणं सव्वण्णयाणि ववइ धन्नाणि । निदिणइ लुणइ गाहइ गिहम्मि पइसारए सम्मं ॥ १८ ॥
केण वि पओयणेणं संपत्तो तम्मि चेव पत्थावे । गामाओ करिसगो सो सलहिज्जंतं मुणिय चोरं ॥ १९ ॥
भणइ य भो भो ! किं सिक्खियस्स किर दुक्करं ? जमेएण । आजम्मं चिय खणियं खत्तं चिय पावकम्मेण ॥ २० ॥
सोऊणमत्तणो तं परिभवजणयं विरुद्धवयणं से । चित्तइ चोरो एसो विणासियव्वो मए पावो ॥ २१ ॥
अह सो कम्मि वि विजणम्मि हक्किओ कीस निदिओ हं ति । तुमए ? ता पुरिसो होसु संपयं मरसि तुममिण्हि ॥ २२ ॥
आयड्ढिय असिधेणुं मेसावइ जाव तेण ता भणियं । मा पहरमु होसु थिरो भइ ! तुमं पेच्छ मह चेट्टं ॥ २३ ॥
पडयं पत्थरिऊणं मुट्ठिं भरिऊण वीहियाणं च । भणियमिमे किं समुहे परम्मुहे वंडगुलंतरओ ॥ २४ ॥
अंगुलदुगमंतरए काऊण खियामि ? तह कए तुट्ठो । तेणुत्तं भइ ! जणो सव्वो वि हु कुणइ अन्नत्थं ॥ २५ ॥
हेरन्निया[इया] वि हु हिरन्नकई मुणंति जं वत्थुं । कम्मयवुट्ठीए तयं विलसियमिसओ ववइसंति ॥ २६ ॥

॥ कर्पकाख्यानकं समाप्तम् ॥ ३ ॥

१. सार्यपतिः । २. ऋषयः ।

अधुना अभयाख्यानकमुच्यते । तच्चेदम्—

दाहिणभरहद्वरसारमणीवयणे विससयसमाणं । सिरिरायगिहं नयरं नयरंजियजणवयं आसि ॥ १ ॥
नीहारधराधरसिहरसरिसउत्तुंगपवरपायारो । सहसकररहतुरंगमगमणव्वलणं जणइ जत्थ ॥ २ ॥
पायारतलपरिट्ठियपरिहासंकंततारयुक्केरो । जत्थ रयणीसु रेहइ निम्मलमुत्ताहलभरो व्व ॥ ३ ॥
गयभासियं पि विगयं रायविहणं विसिद्धरायं पि । हयमइसामंतं पि हु पसिद्धसामंतमइस्मं ॥ ४ ॥
देवउलधवलमाला निम्मलकलहोयकलसकयसोहा । सारयजलहरसिहरावलि व्व तडिसंजुया जत्थ ॥ ५ ॥
उन्नयपओहरभरो खणरुइरुइरो कलाविकयसोहो । जत्थ विलासिणिविसरो पाउससोहं समुव्वहइ ॥ ६ ॥
वरचित्तरयणजुत्तो सुजाणवत्तो सुहारमहिओ य । गुरुकमलसियहियओ नयरजणो जत्थ जलहि व्व ॥ ७ ॥
फलिहसिलामलकुट्टिमतलेसु पडिमागयाओ रमणीओ । पायालपुरंधीओ व्व जम्मि दीसंति लोएण ॥ ८ ॥
तम्मि पुरे परकुंजरकुंभत्थलखोणिखण्णसारसमो । समरसयंवरजयसिरिरमणीगहणेक्कदुल्ललिओ ॥ ९ ॥
सुकुमालपाणि-पाओ सारयगयणियसरिसमुहळाओ । रइरमणरुइरकाओ नरराओ सिरिपसेणइओ ॥ १० ॥
जस्स रिउरमणिमाणसमज्जे पज्जलियपयावदवजलणो । लक्खिज्जइ दीहर-उण्हसासधूमप्पवाहेहिं ॥ ११ ॥
जस्स जयलच्छिलालसमणस्स अवगाणमसहमाण व्व । धोयकलहोयकंता कित्ती वच्चइ दिसिमुहेसु ॥ १२ ॥
जस्स तुरंगमखुरखणियखोणिउड्डीणरेणुपूरेण । अंधारितो दिसिमुहसमेयवंभंडवंडउडं ॥ १३ ॥
झलकंतकुंतविरइयविज्जुज्जोयप्पयासियदिसोहो । गंभीरसिंधुरघडागलगज्जियभरियभुवणयलो ॥ १४ ॥
चलचवलधवलधयवडवलायपंतिप्पहासियदियंतो । सामंतमउडमणिकिरणफुरणकोदंडडंवरिओ ॥ १५ ॥
दोषदृष्टमुंडापज्जंतपमुकसिक्करासारो । गयकणयघडियघंटारणंतवप्पीहयकुडुंबो ॥ १६ ॥
कारावितो आणं नीसेसनरेसराण विसण्णसु । खंधावारो वियरइ जलहरलीलं विडंबंतो ॥ १७ ॥
तस्सऽत्थि पुज्जलायन्नधारिणी धारिणि ति विक्खाया । भज्जाऽणवज्जसज्जियसरस्स कामस्स केलिगिहं ॥ १८ ॥
निस्सेसकुमारसारो तस्सऽत्थि समग्गसत्तुसंहारो । रूवविणिज्जियमारो सेणियनामो वरकुमारो ॥ १९ ॥
रज्जपमुहं समप्पिय भारं मंतीण सुद्धबुद्धीणं । केलीविणोयवसिओ गमेइ कालं पुहइवालो ॥ २० ॥

तथा हि—

कइया चि कुणइ कुंजरकेलिं सामंत-मंतिसंजुत्तो । अप्फालंतो कामिणिपीणत्थणधूलकुंभयडं ॥ २१ ॥
कइय वि तरलतुरंगमवगणवसतुट्टमोत्तियकलावो । पगलंतधम्मसलिलो व्व कुणइ हयवाधियालीओ ॥ २२ ॥
अह अन्नया कयाई रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । सुहसंबुद्धो चित्तिउमारद्वो नरवई एवं ॥ २३ ॥
मज्झ कुमराण मज्जे होही को धरधुराधरणधीरो । सेसो व महाभोगो चूडामणिरंजियसिरग्गो ॥ २४ ॥
इय चित्तिऊण सिंधुर-तुरंगमा-ऽऽउज्ज-रहवराइन्नं । पज्जालावइ सयलं चउहिसिं जिन्नसालगिहं ॥ २५ ॥
तं नियवि जलणजालाकरालियं भणइ भूवई कुमरे । रे रे ! जो जं गिण्हइ दिन्नं तं तस्स सव्वं पि ॥ २६ ॥
रायाएसं निमुणिउः तडयडफुट्टंतवंससंदोहे । कड्ढंति पलित्ते पविसिऊण कुमरा गइंदाई ॥ २७ ॥
उल्लालियकरपेरंतमुकसिक्करछडाकडप्पेहिं । जलणं विज्झावेंतो व्व कड्ढिओ केणवि करिंदो ॥ २८ ॥
अवरेण पवरमाणिक्कचक्ककिरणोहरंजियदियंतो । संगहिओ पयलंतो व्व रहवरो रायकुमरेण ॥ २९ ॥
जालाजडालजलणं पविलोइय तरलतारओ तुरियं । पज्जलियजलणभीओ व्व कड्ढिओ केण वि तुरंगो ॥ ३० ॥
सेणियकुमरेण पुणोपविसिय पजलंतमंदिरस्संतो । गहिया भिभऽभिहाणा दक्खेण झड ति जयदक्का ॥ ३१ ॥
तं मच्छरेण करकलियभिभमवल्लोइउं इयंरकुमरा । उवहासेण पयंपंति सेणियं भिभसारो ति ॥ ३२ ॥
तं दट्टण नरिदेण चित्तियं सेणिएण साहु कयं । पढममिणं रज्जंगं संगहिया जेण जयदक्का ॥ ३३ ॥

अहं अन्नया परक्रम-चायपरिक्खणकण कुमाराण । काराविय परमन्नं भोण्ड निवो नियकुमारे ॥ ३४ ॥
 परमन्नं परिवेसिय निवेण लिल्लिकिओ मुणयवग्गो । सम्मुहमागच्छंतं तं नियवि पलाइया इयरे ॥ ३५ ॥
 सेणियकुमरो इयराणमुभयपासट्ठिण गहियथाले । सुणयाण खिचइ जेमेइ अप्पणा भयधिमुक्रमणो ॥ ३६ ॥
 तच्चइयरमवलोइय चित्तेइ प्मोइओ पुहइपालो । एसो उदार-वीरो त्ति कायरा इयरकुमरा मे ॥ ३७ ॥
 अवरसमयम्मि राया बुद्धिपरिक्खणकण कुमाराण । मुहेइ गणियलड्डुयकरंडण सलिलकलसे य ॥ ३८ ॥
 हक्कारिउं तओ ते भणेइ वच्छा । सबुद्धिविहवेण । मुद्धमभंजिय भुंजेह मोयगे पियह सलिलं पि ॥ ३९ ॥
 एवं वुत्ता नियबुद्धिगव्विया वि य उवायमलभंता । ते छुह-पिवाससोसियगत्ता दीणत्तमणुपत्ता ॥ ४० ॥
 सेणियकुमरेण पुणो वेत्तुं पगलंतकलसविंदुजलं । धुणिउं करंडण मोयगाण चूरीए भोयविया ॥ ४१ ॥
 तयणंतंरं कुमारे विविहविणोयप्पसंगवक्खित्ते । पासित्तु नरवरिंदो वाहरिउं पुच्छई एवं ॥ ४२ ॥
 मुद्दाभंगं काऊण मोयगा भक्खिया कइ ? कहेह । एवं वुत्ता राएण ते पुणो विन्नवंति अओ ॥ ४३ ॥
 ताय ! नियगणिय-मुद्धियमोयगसंखं समुद्धकलसे य । परिभाविऊण कइ भक्खिय ? त्ति दोसं पयासेह ॥ ४४ ॥
 इय भणिण भूवालो संभालइ जा तहेव तं सच्चं । पुच्छइ य पुणो कुमरे कहेह जहवत्त वुत्तंतं ॥ ४५ ॥
 तो अक्खिओ ससग्गो वि वड्यरो तेहिं रायपायाणं । जह भिभसारकुमरेण भोइया निययवुद्धीए ॥ ४६ ॥
 इय निगुणिऊण सेणियमइविहवं विन्दिओ महाराओ । चित्तेइ जहा जुत्तो एसो रज्जाहिसेयस्स ॥ ४७ ॥
 नवरं जइ सपसायं एयं पेच्छामि ता न संदेहो । सव्वे वि य मिलिऊण वावाइस्संति कुमरमिमं ॥ ४८ ॥
 संपइ अलीढभावो एयस्स पराभवं पयासेमि । रज्जसमयम्मि नियमा इमस्स काहामि अहिसेयं ॥ ४९ ॥
 तो तस्स रक्खणकण करेइ राया पसायमियराण । कुमाराण तुरय-रहवर-चारण-आभरणनियरेण ॥ ५० ॥
 नियअंगरक्खपुरिसे वाहरिऊण नरेसरो भणइ । रक्खेयव्वो कुमरो अलक्खिण्हिं अवायाण ॥ ५१ ॥
 इयराण गुरुपसायं निणवि चित्तेइ नियमणे कुमरो । पेच्छ अहं ताएण वि जेट्ठो वि जहा पराभूओ ॥ ५२ ॥
 अवमाणमहादुहदुहियमाणसो माणगुणगरिट्ठो वि । गुरुसोयजलणजालकरालिओ गमइ तद्वियहं ॥ ५३ ॥
 मज्झ नियंतस्स कहं कुमरो अवमाणिओ ? त्ति रत्ततणू । पगलंतअंसुजालो मित्तो अहंसणीहूओ ॥ ५४ ॥
 जासुयणरायरत्ता सिणिद्धतारा कुमारअवमाणं । पेच्छिअ सुरसरणिठिया सइ व्व विलयं गया संज्ञा ॥ ५५ ॥
 राएण कैइमजुत्तं सेणियकुमरोऽवमाणिओ जमिह । अजसपसरो व्व भुवणे वित्थरिओ तिमिरपच्चारो ॥ ५६ ॥
 अवमाणजलणजालकरालियं सेणियं नियकरेहिं । निव्वविउं व विचित्तिय समुग्गओ सिसिरकिरिणो वि ॥ ५७ ॥
 तम्मि समयम्मि कुमरो महंतअवमाणपूरियसरीरो । चित्तेइ पेच्छ ताएण न गणिओ तिणसमो वि अहं ॥ ५८ ॥
 ता किं करेमि संपइ ? माणं चइउं किमित्थ चिट्ठामि ? । अहवा उत्तमसत्ताण माणमुयणं महादोसो ॥ ५९ ॥
 जम्हा गुणाण मूलं माणो पुरिसाण वीरचित्ताण । परदेसे वि न पावंति परिभवं जेण संजुत्ता ॥ ६० ॥
 अवमाणिया वि जे नियगिहं पि न चयंति हीणमाणधणा । अभिमाणगुणविहूणा साणसमाण व्व ते नियमा ॥ ६१ ॥
 वियड्डवभडभिउडिभिडंतसुहडकोदंडधरे वि रणे । जइ अपरिमैलियमाणा सुयणा ता किं न पज्जत्तं ? ॥ ६२ ॥
 अवि चलइ धरणिवीढं रइकेलिविसंदुलस्स फणिवइणो । अभिमाणं माणधणा मणयं पि मुयंति न तहा वि ॥ ६३ ॥
 अवि करवालकरालियरणगणे कप्परिंति ससरीरं । न सहंति सयणविरइयपराभवं पोसिसेकरसा ॥ ६४ ॥
 ता उद्धलेमि सिरिं करवालवलेण अक्कमिय तायं । हा हा ! न जुत्तमेयं उत्तमवंसप्पसूयाणं ॥ ६५ ॥
 ता वच्चांमि विएसं ति चित्तिउं माणसाहससणाहो । गमणेक्कवड्डुवुद्धी समुट्ठिओ सेणियकुमरो ॥ ६६ ॥
 रेहंतरयणहारो विरइयवरवीरपुरिससिंमारो । करकलियरिउवियारणरुहिरारुणकूरकरवालो ॥ ६७ ॥
 वंचियनियपरिवारो दूरं परिहरियपुरिससंचारो । नीहरिओ नयराओ रयणीए तुरियपहरम्मि ॥ ६८ ॥

जाव न झिज्जइ अरुणोरुकिरणपञ्चारपेरिया रयणी । अक्कंतनयरपरिसरधरवीढो ता कुमारो वि ॥ ६९ ॥
 मा होउ मग्गदोसो तमभरपरिपूरियम्मि मग्गम्मि । कुमरस्स गमणविग्गं ति चित्तिउं अवगया रयणी ॥ ७० ॥
 सुकुमारचरणजुयलं पयचारेणं महीए गच्छंतं । कुमरं दट्ठुमसत्तो सुयणो व्व ससी अवक्कंतो ॥ ७१ ॥
 किह्व वच्चइ ? ति दट्ठु दिणेशरो उदयगिरिविरारुढो । जणयावमाणदुहभारपूरियं सेणियकुमारं ॥ ७२ ॥
 तो पुहइपालपेसियपच्छन्नपयट्टपुरिसनियरेहिं । वच्चइ अलक्खिण्हिं अणुगम्मंतोऽभिमाणधणो ॥ ७३ ॥
 नयर-पुर-सरिय-गिरिवर-कंदर-वरपरिसरे पलोयंतो । गच्छंतो संपत्तो कमेण विन्नायडं नयरं ॥ ७४ ॥
 तम्मि मणोहरगोउर-चच्चर-रत्थामुहे निरिक्खंतो । भद्दाभिहाणसेट्ठिस्स आवणे गंतुमुवइट्ठो ॥ ७५ ॥
 तो तस्स पुञ्चपुन्नाणुभावओ सिट्ठिणा बहु विट्ठंतं । अहवा उत्तमसन्नेज्झभावओ किन्न कल्लणं ? ॥ ७६ ॥
 दट्ठूण तं कुमारं सिट्ठी तुट्ठो मणम्मि चित्तेइ । जं अज्ज मए सुविणो दिट्ठो रयणीए विरमम्मि ॥ ७७ ॥
 करि-मयर-कुल्लिस्-विट्ठु-म-राजीव-पवित्तचक्रपवरपओ । रयणायरो व्व पुरिसो मह धूयं किर समुव्वूढो ॥ ७८ ॥
 सच्चंगलक्खणथरो स एव एसो ति चित्तिउं सेट्ठी । पमणइ सुपुरिस ! तुम्हे इह नयरे कस्स पाहुणया ? ॥ ७९ ॥
 तो तेण ताय ! तुम्हाण पमणिण् सेट्ठिणा निययभवणे । नेऊण प्हाण-आसणपुरस्सरं भोईओ विहिणा ॥ ८० ॥
 कइया वि भणइ सेट्ठी कुमार ! जइ वऽणुच्चिया तुह सुनंदा । वणियदुहिय ति तह वि हु सुविणयकहियं विवाहेसु ॥ ८१ ॥
 तं निमुणिऊण कुमरो जलगच्चभगीरजलहरसरेण । वज्जरइ दसणकिरणोहपूरियासेसदिसिचक्को ॥ ८२ ॥
 अमुणियकुल्लमाणं अपरिक्खियसील-नय-सहावाणं । तायऽम्हाणं कन्नं वियरंतो मुणसि तं चेव ॥ ८३ ॥
 तो भणइ भदसेट्ठी कुमार ! तुह लक्खणाणि अक्खंति । पुहईपसिद्धउत्तमकुल्लकमं स्वत्तवंसस्स ॥ ८४ ॥
 एवं भणिऊण पमोयपसरपरिपूरिओ तओ सेट्ठी । कारावेइ सुनंदाए पाणिगहणं कुमारस्स ॥ ८५ ॥
 उव्वूढजोव्वणाए विवाहरहसियपउमरायाए । उवभुंजइ विसयसुहं कुमरो सद्धि सुनंदाए ॥ ८६ ॥
 अह अन्नया सुनंदा सुविणं दट्ठूण कहइ कुमरस्स । जह अज्जउत्ताएसो अज्ज मए सुविणओ दिट्ठो ॥ ८७ ॥
 रेहंतपुक्खरकरो सियदसणो दाणसंजुओ भदो । पियवारणो पविट्ठो तुमं व मह वयणकुहरम्मि ॥ ८८ ॥
 तं सोऊण कुमारो पमणइ हरिणच्छि ! तुज्झ वरकुमरो । संभविही तो हरिसियदियया सा गच्चमुव्वइ ॥ ८९ ॥
 अह अन्नया कुमारो तीए समं जाव कीलइ जहिच्छं । ता नियइ निययजणयस्स मंतिणो तथ्य संपत्ते ॥ ९० ॥
 धरविलुलियसिरकमला कमजुयलं पणमिऊण कुमरस्स । आबद्धपाणिपउमा सप्पणयं ते भणंति इमं ॥ ९१ ॥
 हकारणाय तुम्हाण पेसिया पुहइसामिणा अम्हे । ता रायपायपंकयमल्लियह कुमार ! अवियप्पं ॥ ९२ ॥
 बहुमन्निऊण मंतीण विणयवयणाणि तक्खणं कुमरो । जणयचणावलोयणसमुस्सुओ पमणइ सुनंदं ॥ ९३ ॥
 सुयणु ! मह जणयलेहो समुस्सुओ ता अहं गमिस्सामि । तुमए पुण ससररीरं पालेयवं पयत्तेणं ॥ ९४ ॥
 परिणावितओ चइऊण निग्गओ गुव्विणी पमोत्तूण । ससिवयणि ! मणायं पि य मणम्मि मा मुणसु अवमाणं ॥ ९५ ॥
 विन्नवइ तओ कुमरं अंसुजलोल्लियकवोलफलयो सा । किह्व मंदभाइणी तुह नयरमहं नाह ! जाणिस्सं ॥ ९६ ॥
 तो तीए जाणणत्थं लिहेइ धवलहरभित्तिभायम्मि । रायगिहनयरपंडरकुंठा गोशालय ति पयं ॥ ९७ ॥
 तो पणमिऊण सेट्ठिं सम्माणेऊण पणइणिं कुमरो । आरोहिउं वरियाए विणिग्गओ मंतिपरियरिओ ॥ ९८ ॥
 वच्चंतो संपत्तो कमेण कुमरो पुरम्मि रायगिहे । पेच्छंतो पणइयणं झडत्ति अत्थाणमणुपत्तो ॥ ९९ ॥
 रायचल्लावलोयणसमाणधरणिगलविलुलियसरीरो । जा वच्चइ ता रन्ना गहिऊणाऽऽलिंगिओ गाढं ॥ १०० ॥
 पुहईसरेण कुसलं ? ति पुंच्छिण् भणइ कयपणामो सो । ताय ! तुह पायपउमप्पसायओ मज्झ कुसलं ति ॥ १०१ ॥
 अह भणइ अन्नसमयम्मि नरवई सजलजलहरसरेण । धवलं पि धवलयंतो धवलहरं दसणकिरणेहिं ॥ १०२ ॥
 भो पउरजणा ! संपइ कहेह सव्वे वि नियमभिप्पायं । एसि कुमाराणं कीरइ जो तुम्ह नरनाहो ॥ १०३ ॥

धरणियललुलियसीसा विणयपरा विन्नवन्ति ते निवई । तं चेव रायलच्छि उवभुंजसु राय ! सुइरं पि ॥ १०४ ॥
 तो भणइ नरवरिंदो चिरकालं पालियं मण रजं । संपइ असमत्थो हं जो जोगो भणइ तं तुम्हे ॥ १०५ ॥
 जइ एवं ता सामिय ! समग्गुणरयणरोहणगिरिस्स । अम्ह मणं दिज्जउ सेणियकुमरस्स रज्जसिरी ॥ १०६ ॥
 तेसि निसुणित्तु वयणं पमोयपरिपूरिओ पुहइपालो । कारेइ सुहसुहुत्ते समग्गमभिसेयसामग्गि ॥ १०७ ॥
 वारविलासिणिविरइयसंगीयऽक्खित्तस्वत्तियसमूहे । बंदिणभणियजयजयरववहिरियनहयलविभागे ॥ १०८ ॥
 नच्चंतोसु विसंदुलधम्मेल्लालंतकुमुममालासु । दरउकंपिरपीवरथणहरमणीयरमणीसु ॥ १०९ ॥
 वज्जंततूरपडिरवपडिपूरियविवरकंदरगिरिंदे । निवक्कज्जसज्जउम्भडभडकोडिगुसंकडत्थाणं ॥ ११० ॥
 का मिणिपीणघणत्थणसमाणनिग्माणकणयकलसेहिं । मंतिसहिओ नरिंदो अहिसिंचइ सेणियकुमारं ॥ १११ ॥
 तयणु मणिकिरणरंजियदियंतरं तस्स कणयमयमउडं । वंधित्तु उत्तमंगे पणमइ धरलुलियसिरकमलो ॥ ११२ ॥
 उवविसिय खोणिवीढे विन्नवइ नरेसरो नरवरिंदं । नियछाय व्व नरेसर ! परिहरियत्वा पया न तए ॥ ११३ ॥
 इय वित्ते रज्जमहूसवग्गि रित्तनियरसमरसोडीरो । नवरायलच्छिरमणिं उवभुंजइ सेणियनरिंदो ॥ ११४ ॥

इओ य—

गम्भाणुभावदोहलयदुच्चलं नियवि दुहियरं सेट्ठी । पुच्छइ वच्छे ! अइदुच्चलंगिया कीस तं ? कहसु ॥ ११५ ॥
 सा आह ताय ! मह अत्थि दोहलो तेण दुच्चलसरीरा । जाणामि अभयदाणं वारणमारुहिय वियरेमि ॥ ११६ ॥
 तं निसुणिऊण सेट्ठी दोहलयं तीए पूरिय पहिट्ठो । उव्वहइ तयणु गम्भं पमोयपरिपूरिया सा वि ॥ ११७ ॥
 परिपालिऊण गम्भं नवमासऽद्धट्ठमेहिं दिवसेहिं । पसवइ तओ सुनंदा देवकुमारोवमं कुमरं ॥ ११८ ॥
 नच्चंतकामिणिजणं वज्जिरवरत्तूरपूरियदियंतं । वियरिज्जमाणदाणं वद्धावणयं कुणइ सेट्ठी ॥ ११९ ॥
 अह वारसम्मि दिवसे पसत्थलिहि-करण-जोगसंजुत्ते । कारइ दोहलयसमं नामं कुमरस्स अभओ त्ति ॥ १२० ॥
 धाईहिं लालियंगो कमेण सो अट्ठवारिसो जाओ । उज्झायस्सुवणीओ सुविणीओ विज्जगहणत्थं ॥ १२१ ॥
 अह अन्नदिणे केणावि कलहयंतेण पमणिओ अभओ । तुह जणओ वि न नज्जइ किं कलहसि तं मए सद्धि ? ॥ १२२ ॥
 तो तव्वयणायत्तणपुरंतअवमाणपूरिओ कुमरो । रुयमाणो नियभवणे गंतूणं पुच्छए जणणिं ॥ १२३ ॥
 अंब ! कहिं मह जणओ ? त्ति पुच्छिए पगलियंसुया भणइ । पुत्तय ! पवसंतेणं तुह जणएणं लिहियमेयं ॥ १२४ ॥
 परिभाविउं तओ सो अवगयतत्तो पयंपए जणणी । अंब ! पुहईसरो मे जणओ ता तत्थ वच्चामो ॥ १२५ ॥
 सेट्ठिस्स वि कहियमिणं तेण वि पउणीकरेवि सामग्गिं । पट्ठाविओ कुमारो रायगिहे सह सुनंदाए ॥ १२६ ॥
 आसाइऊण नयरं कुमरो जणणिं बहिं पमोत्तूण । नरनाहदंसणकए चलिओ नियपुरिसपरियरिओ ॥ १२७ ॥
 तो वच्चंतो जुत्तायडम्मि दट्ठूण लोयस म्मइ । पुच्छइ पुरिसं कं पि हु किमेत्थ बहुलोयसम्महो ? ॥ १२८ ॥
 सो जंपइ बुद्धिपरिक्खणत्थमिह जुज्जकूवमज्झम्मि । मुद्दारयणं पक्खिविय पमणियं नरवरिंदेण ॥ १२९ ॥
 तीरनिसन्नो गिण्हइ जो एयं तस्स देमि नियधूयं । पंचसयमंतिनाहं करेमि सह अद्धरज्जेण ॥ १३० ॥
 पमणइ पुणो कुमारो ल्हइ किमागंतुओ इयं पुरिसो । आयट्ठिउं ? तओ सो पयंपए पावए बाढं ॥ १३१ ॥
 तो अयडतडे उवविसिय खिवइ तस्सुवरि गोमयं कुमरो । तस्स परिसोसणत्थं पलालपूलं पि जलमाणं ॥ १३२ ॥
 पूरेऊणं सारणिजलेण तं अंधकूवयं कुमरो । तो नीरे तरमाणं छगणं घेतुं सहत्थेणं ॥ १३३ ॥
 आयट्ठिऊण मुद्दारयणं नियअंगुलीए पक्खिविउं । तो नरवइकमकमलावलोयणत्थं गओ कुमरो ॥ १३४ ॥
 पडिहारकयपवेसो विसिट्ठजणसरिसविहियसियवेसो । नयरजणजणियतोसो अत्थाणं पेच्छइ तओ सो ॥ १३५ ॥
 जत्थिदनीलकुट्टिमतलविरइयविमलमोत्तियचउको । सहइ करवालसामलनहंगणे तारयगणो व्व ॥ १३६ ॥

जत्थ य मरगयमिती संवसिया फलिहथंभदितीण । अइरुग्गयससहरकरकरंविथा सहइ रयणि व्व ॥ १३७ ॥

जत्थ नवमेहडंवरचंदोययतलपलंवहारोहो । नवजलहरधारासारडंवरं लहु विडंवेइ ॥ १३८ ॥

नमिरनरेसरनिरुवमचूडामणिकिरणरंजियसरीरो । अरुणारुणकिरिणावलिसंचलितो सुरगिरिंदो व्व ॥ १३९ ॥

नवइंदनीलचूडारयणकरुक्करंजियसिरमो । सिरिधरियमेहडंवरछत्तसमालंकियतणु व्व ॥ १४० ॥

परिहियमरगयमणिमयकुंडलकिरिणोहरुइरभुयसिहरो । घणहरिणनाहिकयपत्तवलिलजुयलो व्व सोहंतो ॥ १४१ ॥

~ ! तारुज्जलमुत्ताहलहारावलिकिरिणलुरियवच्छयलो । सच्छसिरिखंडं भूर्हारिभासुरभूव(म)मज्झमाओ व्व ॥ १४२ ॥

मंडलियमंडलुडुमरसमरसंदोहसंकहविस्वत्तो । दाहिणजाणुनिवेसियमुल्लियतलवामकमकमलो ॥ १४३ ॥

दोपासपरिद्वियतरुणरमणिदोधुव्वमाणसियचमरो । दिट्ठो अभयकुमारेण तत्थ सिरिसेणियनरिंदो ॥ १४४ ॥

हरिसेण चरणकमलेसु निवडिओ महिमिलंतसिरकमलो । तत्तो नरिंदचलणारविंदपुरओ सुयइ सुदं ॥ १४५ ॥

पउरेहिं पुहइवइणो पयासिओ वइयरो असेसो वि । एण जहा आगंतुएण आयडियं एयं ॥ १४६ ॥

तं निसुणिउं नरिंदो हरिसवसप्फुल्ललोयणो भणइ । सुपुरिस ! निययागमणेण विरहियं किं तए नयरं ? ॥ १४७ ॥

तत्तो अभयकुमारो विन्नवइ नरेसरं कयपणामो । विन्नायडनयराओ समागओ हं तुह समीवे ॥ १४८ ॥

तो भूवइणा भणियं भइ ! तुमं भइसेट्ठिणो धूयं । परियाणेसि सुनंदं ? तो अभओ भणइ आमं ति ॥ १४९ ॥

तो सायरं नरिंदेण पुच्छियं तीए वच्छ ! गवम्मि । किं जायं ? ति सपणयं पुत्तो ति पयंपए अभओ ॥ १५० ॥

सो केरिसगुणकलिओ ? ति सहरिसं पुच्छिए पुहइवइणा । अभओ पभणइ मं पिव देव ! परियाणसु कुमारं ॥ १५१ ॥

एसेव मज्झ पुत्तो ति कलिय पुहईसरेण सपणयं । पुरपरिहरसरलसुल्लियभुएहिं आलिंगिओ गाढं ॥ १५२ ॥

नियउच्छंमे विणिवेसिऊण अग्घाइऊण सिरकमले । भणिओ य जाय ! जणणी समागया ? अहव नो तुज्झ ? ॥ १५३ ॥

आवड्ढपाणिपउमो विन्नवइ नरेसरं तओ अभओ । ताय ! तुह नयरपरिसरउज्जाणं आगया अम्भा ॥ १५४ ॥

ता तव्वयणायन्नणफुरंतपरिओसपूरिओ राया । आइसइ मंतिनियरं पवेसणत्थं सुनंदाए ॥ १५५ ॥

तो सिधयरतुरंगमवेगेणं जाव जाइ उज्जाणे । कुमरो ता संपेच्छइ नियजणणिं जणियसिगारं ॥ १५६ ॥

पभणइ पउत्थवइयाण अंब ! न कयाइ जुज्जइ विहसा । ता झत्ति अणुग्घडवेसविरयणं वियरसु इयाणि ॥ १५७ ॥

तो तीए तणयवयणाओ विरइओ जा पसत्थओ वेसो । ता आगंतुं नयरे पवेसिया मंतिनियरेण ॥ १५८ ॥

राया वि अणुग्घडवेसभूसियं पणइणिं पलोएउं । तो तीए अगमहिंसीपयं पयच्छइ पहिट्ठमणो ॥ १५९ ॥

नियरज्जसिरीअंढं दाऊण पसत्थवासरे राया । तो पंचसयामच्चाण नायगं कुणइ तं कुमरं ॥ १६० ॥

नियभइणीए सुसेणाए दुहियरं दलियकमलदलनयणं । वियरइ अभयकुमारस्स मयणसेणाभिहं तत्तो ॥ १६१ ॥

भुंजंताणं पंचप्पयारविसए नरिंद-कुमराण । निवलच्छिक्कज्जउज्जमपराण कालो अइक्कमइ ॥ १६२ ॥

अह अज्जाया जयत्तयसामी सिरिवद्धमाणजयनाहो । रायगिहनयरपरिसरउज्जाणम्मी समोसरिओ ॥ १६३ ॥

तो राया नयरजणं विलसिरसंगोररेहिरसरीरं । उज्जाणे वच्चंतं दट्ठं पुच्छइ पडीहारं ॥ १६४ ॥

कयमणहरसिगारो नयरजणो भइ ! वच्चए कत्थ ? । विन्नवइ तओ सो देव ! जाइ सव्वन्नुनमणत्थं ॥ १६५ ॥

अम्हे वि सव्वविउपायपंकयं कोउएण पेच्छामो । इय चिंतिउं नरिंदो महरिहरिद्धीए नीहरिओ ॥ १६६ ॥

रहरयण-तुरय-कुंजर-अंतेउर-पत्तिनियरपरियरिओ । संपत्तो गुणसिलयम्मि चेइए मणहरुज्जाणे ॥ १६७ ॥

दट्ठं कलहोय-हिरन्न-रयणपायारतियसमोसरणं । परिहरियगंधसिधुरवंधुरखंधो विसइ तत्थ ॥ १६८ ॥

पेच्छइ य चउट्ठिसिअमरनियरपणमिज्ज माणकमकमलं । सुरविसरभत्तिविरइयअट्ठमहापाडिहेरजुयं ॥ १६९ ॥

अवल्लोइऊण तिहुयणसरणं सिरिवद्धमाणजिणनाहं । संथुणइ कयपणामो राया रोमंचियसरीरो ॥ १७० ॥

जय रोसतिमिरदिणयर ! मयणमहाजलणजलहरसमाण ! । मच्छरकरेणुदारणदारुणकंठीरवकिसोर ! ॥ १७१ ॥

अयं दुरियनियरसाग्रतारण ! नवतरणिअरुणकर-चरण ! । रायविसहरनिवारण ! करुणारसनिज्झर ! नमो ते ॥ १७२ ॥
 इयं जिणवरिंदचरणारविन्दजुयलं धुणित्तु नरनाहो । उवविसइ उच्चरोमंचंचिओ उच्चियदेसम्मि ॥ १७३ ॥
 भयवं पि दसणकिरणच्छलेण अमयं व विसयविसहरणं । वियरंतो नवजलहरसरेण सदेसणं कुणइ ॥ १७४ ॥
 भो भव्वपाणिविसरा ! वयणं निसुणंतु इह भवावट्ठे । परियट्ठंता सत्ता मणयं पि सुहं न पावन्ति ॥ १७५ ॥
 पेच्छह परमाद्दम्मियनिट्ठ रकरवत्तकप्परिज्जंता । नेरइया नयणनिमेसमित्तमवि न वि लहंति सुहं ॥ १७६ ॥
 तिरिया वि बंध-वह-लेय-भेय-उकत्तणाइदुक्खत्ता । विसं रसमाणा वि हु लुट्ठंति न पुव्वपावाओ ॥ १७७ ॥
 गुरुरोय-सोय-पियविण्णओग-दारिदृमिया दुहिया । पेच्छह पुरिसा वि कुक्कम्मपरिणईपासपडिवद्धा ॥ १७८ ॥
 अमरा वि अवरसुरवरमणीअणुरायरंजियसरीरा । ईसा-विसायविसहरविसविवसा अणुवहंति दुहं ॥ १७९ ॥
 न य चउगइसंसारे सुहलेसस्सावि संभवो सुलहो । इयं परिभाविअ भव्वा ! भवंतु सव्वे भवविरत्ता ॥ १८० ॥
 इयं निसुणिऊण तित्थयरदेसणं तयणु सेणियनरिंदो । स्वायगदंसणरयणं पावइ हयपायपच्चारो ॥ १८१ ॥
 अभयकुमारो गिण्हइ सावगधम्मं दुवालसविहं पि । तो पणमिउं जिणिंदं सव्वे वि गया सटाण्णसु ॥ १८२ ॥
 एतो वि हु अणुवरिसं रोहइ रोसेण रायगिहनयरं । नियवल्लगध्वियचित्तो सुपयंडो चंडपज्जोओ ॥ १८३ ॥
 तो सेणिएण भणिओऽभयमंती किं पि चिंतसु उवायं । नयरस्स जेण खेमं संजायइ तयणु अभएण ॥ १८४ ॥
 पुरपरिसरपुहईए तेण निहाणीकया कणयकलसा । समयं मुसंदि-मोभार-तोमर-झसनिसियसत्थेहिं ॥ १८५ ॥
 पुणरवि कम्म वि वरिसे पुव्वपओगेण रोहियं नयरं । तो अभएणं भणिओ सामंता तुज्झ सव्वे वि ॥ १८६ ॥
 मह पिउणा धणदाणेण मेइया जइ न पच्चओ तुज्झ । ता परिसरधरवीढं खणिउं निस्संकियं कुणसु ॥ १८७ ॥
 तो तत्थ चंडपज्जोयनरवई जा खणावए खोणिं । ता नियइ कणयकलसे निसायघणपहरणगणे य ॥ १८८ ॥
 पेच्छइ अतुच्छउच्छलियकंपपरिमलियसेयसलिलोहो । नियखंधवारक्किइयसरक्खणो नासिऊण गओ ॥ १८९ ॥
 नासंतस्स असेसं पि लूडियं सेणिएण तस्स बलं । जीवंतो उज्जेणिं पत्तो किच्छेण पुण राया ॥ १९० ॥
 हक्केइ निए ते वि हु भणंति एयस्स कारिणो न वयं । ता देव ! एत्थ अत्थे अभयपवंचेण होयव्वं ॥ १९१ ॥
 अवगयसम्भाओ भणइ नत्थि सो कोइ मज्झ अत्थाणे । जो कूडकवडुद्धि बंधिय आणेइ इह अभयं ॥ १९२ ॥
 तं निसुणिऊण विन्नवइ नरवइ चमरहारिणी गणिया । आइससु देव ! मं झत्ति जेण बंधिय तमाणे हं ॥ १९३ ॥
 तो नरवइणा मज्झिमवयाओ अवराओ सत्त गणियाओ । तीए सह थविरपरियणपायाओ पेसियाओ लहुं ॥ १९४ ॥
 तत्तो समणिसयासम्मि सिक्खित्तं सव्वमेव गिहिधम्मं । पत्ता परिपूयंती तित्थाणि कमेण रायगिहं ॥ १९५ ॥
 तत्थ जिणभवणवंदणवडियं काऊण तयणु गिहपडिमा । पूयंती संपत्ता कमेण अभयस्स भवणम्मि ॥ १९६ ॥
 निस्सीहियं कुणंती सोउं अभओ पयंपइ पहिट्ठो । सागयमत्थु निसीहियपरस्स साहम्मियजणस्स ॥ १९७ ॥
 पूइत्तु जिणवरिंदं वंदाविय तित्थजिणवरे अभयं । उवविट्ठाओ पुट्ठा अभएणं इह कओ तुज्झे ? ॥ १९८ ॥
 मज्झिमवयाण मज्झाओ तस्स एगा कहेउमादत्ता । निसुणसु सावय ! एईए भवविरत्ताए सुहचरियं ॥ १९९ ॥
 उज्जेणीए इच्चस्स भारिया तस्स आसि मणइट्ठा । पुव्वकयकम्मपरिणइवसेण विहवत्तमणुपत्ता ॥ २०० ॥
 भवउच्चिग्गा काऊण तित्थजत्ताओ तयणु नियनयरिं । गंतूणं पव्वज्जं धेतुं काही तवच्चरणं ॥ २०१ ॥
 इयं निसुणिऊण अभएण तयणु विप्फुरियदसणकिरणेण । रेहिररोमंचंचियसव्वंगेण पुणो भणियं ॥ २०२ ॥
 साहम्मिणीओ ! भोयणकरणेण अणुमाहं मह कुणंतु । तित्थोववासियाओ अम्हे भणिऊण उट्ठंति ॥ २०३ ॥
 धरणियलनिहियनयणा परिहरियसचित्तसरणिसंचरणा । गंतूण नियावासे कुणंति मुणिभणियसज्झायं ॥ २०४ ॥
 तो बीयदिणे अभओ तासिं गुणरायरंजिओ संतो । तुरयाल्लो गंतूण ताओ आमंतए सगिहे ॥ २०५ ॥
 भणिओ य ताहिं तं एत्थ ताव कुण भोयणं तओ अम्हे । तुह भवणे काहामो पारणयं तयणु सो भुत्तो ॥ २०६ ॥

सम्मोहकारिवहुविहवत्थुजुयं पाइओ मयं ताहिं । तंयणु पमुत्तो संतो अवहरिओ रहवरेण इमो ॥ २०७ ॥
नीओ उज्जेणीए तीए नियरायपायपासम्मि । पम्बित्तो य नरिंदेण तंयणु बोल्लाविओ एवं ॥ २०८ ॥
रे ! कत्थ गया बुद्धी महिलामेत्तेण जं इहाणीओ । धम्मच्छलेण छलिओ पाचाए इमाए सो भणइ ॥ २०९ ॥
इय भणिए नरनाहेण नियलिओ तह स वयणनियलेहिं । जह न अमुको सकइ नियनयरे गन्तुमेत्तो य ॥ २१० ॥
चत्तारि संति रयणाणि चंडपज्जोयपुहइपालस्स । देवी सिवा नलगिरी करी तहा अग्गिभीरु र्हो ॥ २११ ॥
लेहारिओ य तह लोहजंघनामो दिणम्मि पणवीसं । अइकमइ जोयणे लेहहत्थओ जाइ राईण ॥ २१२ ॥
अणुवासरं पि संताविएहिं तो तेहिं तस्स वहणत्थं । रइउं कुदव्वमोयगसंवलयं अप्पियं ततो ॥ २१३ ॥
मग्गम्मि जाव जेमेइ मोयगे ता छड त्ति केणावि । छीयं एवमसउणो संजाओ तस्स वारत्तिगं ॥ २१४ ॥
तं विन्नत्तं तो तेण चंडपज्जोयराइणो सो वि । पुच्छइ अभयकुमारं सो वि तयं कहइ बुद्धीए ॥ २१५ ॥
होही नियमेण नरिंद ! एत्थ दिट्ठीविसो महासप्पो । तदिट्ठीए दिट्ठो एसो भासीकओ होज्ज ॥ २१६ ॥
इण्हं पुण अडवीए परम्महुं छोडिउं मुयह थइयं । तो तहकए करालो नीहरिओ दिट्ठिविसप्पो ॥ २१७ ॥
तदिट्ठिगोयरगया भासीभूया असेसवणराई । कहियं च पुहइपालस्स सो वि तुट्ठो भणइ अमयं ॥ २१८ ॥
मोत्तुं बंधणमोक्खं वरमवरं वरमु जं मणोभिमयं । सो भणइ देव ! चिट्ठउ मज्झ वरो तुज्झ पासम्मि ॥ २१९ ॥
होही जया पओयणमहं तया नियवरं वरिस्सामि । अह अन्नया नलगिरी भग्गालाणो भमइ नयरिं ॥ २२० ॥
भंजंतो पुर-भन्दिगोउर-दाराणि तो नरिन्देण । अभयकुमारो पुट्ठो तेणावि पयंपियं एयं ॥ २२१ ॥
वच्छाहिवई गायउ जो चिट्ठइ उदयणो इहाऽऽणीओ । सो किह ? पज्जोयमुया वासवदत्ता कलाकुसला ॥ २२२ ॥
गंधव्वकलाकुसलो न तम्मि समयम्मि उदयणादन्नो । ता आणिज्जउ एसो एईए सिक्खणनिमित्तं ॥ २२३ ॥
सो कह आणेयव्वो ? अभएणुत्तं गयवरं दट्ठुं । गीएण कुणइ सवसं तो कारिमकरिवरोविहिओ ॥ २२४ ॥
मुको य तस्स विसए चरमाणो वणयरेण केणावि । दिट्ठो कहिओ यं तओ गंतुं उदयणनरिंदस्स ॥ २२५ ॥
तत्तो बल्लसहिओ सो समागओ गयवरस्स पासम्मि । मोत्तुं खंधावारं अल्लेणो गयसमीवम्मि ॥ २२६ ॥
अइमहुररावपूरियदियंतरो जाव गायइ नरिंदो । ताव गइंदो जाओ अविचलगतो पमुत्तो व्व ॥ २२७ ॥
पच्चासन्नो जाओ राया पच्छन्नसंठियनरेहिं । धरिऊण चंडपज्जोयराइणो तेहिं उवणीओ ॥ २२८ ॥
भणिओ य मज्झ धूयं काणं सिक्खवसु सुंदरं गेयं । न तए निरिक्खवव्वा जओ इमा लज्जिही अहियं ॥ २२९ ॥
कहियं तीय वि वच्छे ! एयं कोढाभिभूयसव्वंगं । मा पेच्छसु तं तुज्झ वि मा संचरिही इमो वाही ॥ २३० ॥
सो जवणियंतरिठियं कुमरिं सिक्खवइ तस्स सहेण । अवहरियमणा सा तं पलोइउं कोउयं वहइ ॥ २३१ ॥
परमबल्लोयइ न हु रोगसंगभीया अहऽन्नया कुमरी । सम्मं सरसंगहणं न कुणइ रुट्ठेण तो तेण ॥ २३२ ॥
भणिया काणे ! किं पढसि कूडयं ? तो सरोसमेसा वि । जंपइ किं न वियाणसि अप्पाणं कोडिय ! निहीण ! ? ॥ २३३ ॥
जारिसवो हं कोढी नूणं काणा वि तारिसा एस । इय चित्तिऊण जवणियमुक्खिविउंजाव सो नियइ ॥ २३४ ॥
ता पेच्छइ तं कुमरिं अहिणवजोव्वणमणोहरावयवं । सो सपिवासं तीय वि सच्चविओ कुमुमबाणो व्व ॥ २३५ ॥
अवरोप्पराणुराओ संजाओ ताण मुणइ न हु कोइ । मोत्तुं कंचणमालं नलगिरिकरिबंधणनिमित्तं ॥ २३६ ॥
भणिओ पज्जोयनिवेण उदयणो कुणसु सुंदरं गीयं । पभणइ गाएमि अहं वासवदत्ताए संजुत्तो ॥ २३७ ॥
आरूढो भद्वइं करेणुयं तो तहा कयं तेहिं । अंतरदिन्नपडेहिं गहिओ हत्थी तओ राया ॥ २३८ ॥
वियरइ वरं हुइज्जं अभयस्स तहेव तं पि निक्खवइ । तो उदयणेण घडिया चउरो मुत्तस्स भरिऊण ॥ २३९ ॥
आरोवियाओ सद्धिं वासवदत्ताए नियपुराभिमुहं । सिग्घं पलाइओ सो सन्नज्झइ नलगिरिं जाव ॥ २४० ॥

भणितं च तेन—

एषः प्रयाति सार्थः काञ्चनमाला वसन्तकश्चेति । भद्रवती घोषवती वासवदत्ता उदयनश्च ॥ २४१ ॥

पणवीसजोयणाईं भइवई हथिणी गया तत्तो । मिलिओ नलगिरिहत्थी मुत्तघडी पाडिया एग ॥ २४२ ॥
 उरिसवइ जाव तयं हत्थी ता हथिणी पवणवेगा । पणवीसजोयणाईं गया पुणो नलगिरी पत्तो ॥ २४३ ॥
 तो अदरा मुत्तघडीउ तप्पुरो पाडियाओ जा तिनि । ता संपत्तो कोसंविनियपुरि उदयणनरिंदो ॥ २४४ ॥
 जाया य अगमहिमी वासवदत्ता इओ अवंतीए । केत्तियकालम्मि गण, असिचर्मा दारुणो जाओ ॥ २४५ ॥
 पज्जलइ उवल-इडाल-धूलिमाई वि सयलनयरीए । तण-कट्ट-करीसाणं का गणणा दाहजोगाण ? ॥ २४६ ॥
 तो पुट्टोऽभयमंती तेणुत्तं खिवह पत्थ अवरगी । तह विहिण विज्झाओ समभगनयरीए असिचर्मा ॥ २४७ ॥
 लद्धो वरो तहज्जो तहा निहितो निवम्मि अभएण । अह अन्नया समुट्ठियमसिवं अइभीसणं तत्थ ॥ २४८ ॥
 तो पुच्छइ पुहइवई अभयं सो भणइ देव ! अत्थाणे । कयरायअलंकाराओ इंतु देवीओ सव्वाओ ॥ २४९ ॥
 जा का वि जिणइ तुव्भे दिट्ठीए मज्झ सा कहेयव्वा । तह विहिण सव्वा वि हु देवीओ अहोमुहीउ ठिया ॥ २५० ॥
 मोत्तूण सिवादेविं निवेइयं तो निवेण अभयस्स । सो भणइ सा अवसणा निसाए आढगबलिं घेतुं ॥ २५१ ॥
 चच्चर-चउक्क-रच्छा-नोउर-अट्टालपमुहठाणेषु । जत्थ समुट्ठइ भूयं तस्स मुहे निव्विसंकाए ॥ २५२ ॥
 विविथिव्वो बलिकूरो तहा कए तो अवंतिनयरीए । जाओ असिचोवसमो तओ चउत्थो वरो लद्धो ॥ २५३ ॥
 को चिट्ठीही परगिहे ? इय चित्तिअ भयमंतिणा भणियं । चउरो वि वरा दिज्जंतु देव ! जे मज्झ पडिबन्ना ॥ २५४ ॥
 आरूढो एगेणं खंधे नलगिरिकरेणुरायस्स । अवरेण तुमं मिंठो तहएण सिवाए उच्छंगे ॥ २५५ ॥
 अवरमिह अग्निभीरुयरहवरदारूहिं मह चउत्थेणं । वियरमु कट्टाईं चियाए जेण पविसामि निव्विन्तो ॥ २५६ ॥
 नियमेणं गंतुमणो एसो एवं जओ पयंपिइ । सम्माणिअण मुक्को निवेण तो तेण पडिभणियं ॥ २५७ ॥
 धम्मच्छलेण छलिओ तए अहं तं पुणो मए नियमा । रविणा दीवेण अवंतिपुरवरीलोयपच्चक्खं ॥ २५८ ॥
 बंधेउं नेयव्वो चिं जंपियं सो पुरम्मि रायगिहे । संपत्तो तो कइय वि दिणाणि तत्थेव गमिअण ॥ २५९ ॥
 तरुणजणनयणमोहणअहिणवजोव्वणमणोहरंगीओ । गणियाओ दोन्नि घेतूण सो गओ नयरिमुज्जेणिं ॥ २६० ॥
 गुडियकयावररूवो रायदुवारम्मि आवणं घेतुं । पारद्धो ववहरिउं अभओ अह अन्नदिवसम्मि ॥ २६१ ॥
 गच्छंतेण नरिंदेण ताओ गणियाओ गिहगवक्खम्मि । उवविट्ठाओ दिट्ठाओ भुवणअच्चमहियरूवाओ ॥ २६२ ॥
 सविलास-सविच्चम-सालसेहिं नेत्तोहिं ताहिं नरनाहो । आबद्धपंजलीहिं पलोइओ जा गिहं पत्तो ॥ २६३ ॥
 तत्तो गणियासविलासनयणवाणेहिं सल्लियसरीरो । पेसइ ताण सयासम्मि दूइयं सा वि गंतूण ॥ २६४ ॥
 जंपइ जहा नरिंदो तुम्हाण समागमं समीहेइ । न कुणइ राया एयं ति ताओ कुवियाओ जंपंति ॥ २६५ ॥
 पुणरवि बीय-तहज्जम्मि वासरे दूइयाए तह भणिए । गणियाओ भणंति जहा बीहेमो भाउणो अम्हे ॥ २६६ ॥
 परमेत्थ देवजत्ताए वाउलो सत्तमम्मि दिवसम्मि । सो होही तो राया मज्झणहे एगगो एउ ॥ २६७ ॥
 अभएण चंडपज्जोयनामगो वाइओ कओ भिच्चो । वेज्जसयासे निच्चं निज्जइ एवं पयंपंतो ॥ २६८ ॥
 भो नयरजणा ! तुम्हाण नायगो एस चंडपज्जोओ । निज्जइ बद्धो अभएण तयणु धावइ जणो सयलो ॥ २६९ ॥
 किं एस इमं जंपइ ? पयंपिए भणइ अभयवरमन्ती । मज्झ कणिट्ठो भाया कम्मवसा वाउलीहूओ ॥ २७० ॥
 अणुवासरं पि वेज्जस्स मंदिरे कारवेमि उवयारं । उज्जेणिजणो सव्वो एवं विस्सासिओ तेण ॥ २७१ ॥
 सत्तमदिणमज्झणहे नरेसरो जा गवक्खमग्गेण । आरूढो ता बद्धो पच्छन्ननिउत्तपुरिसेहिं ॥ २७२ ॥
 पक्खिस्सत्तो पल्लंके वाहरमाणो तहेव अभएण । आणीओ रायगिहे खित्तो सेणियनरिंदपुरो ॥ २७३ ॥
 तो बद्धभीमभिउडीभयंकरो सेणिओ पुहइपालो । आयडियकरवालो समुट्ठिओ तस्स हणत्थं ॥ २७४ ॥
 पडिसिद्धो अभएणं पयंपए वच्छ ! कहसु किं जुत्तं ? । तो भणइ अभयमन्ती देव ! महानरवई एसो ॥ २७५ ॥
 ता सम्माणं काउं महरिहरिद्धीए तत्थ गंतूण । मुच्चइ तत्तो सेणियनिवेण विहियं तह च्चेव ॥ २७६ ॥

१. जंपिउं २० । २. कइवइ दिणाणि २० ॥

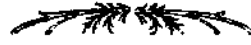
जाया तओ महंता पीई दोण्ह वि परोप्परं ताण । एसा अभयस्स सुए भणिया परिणामिया बुद्धी ॥ २७७ ॥
एवंविहाणि बहुयाणि अप्पणा कट्टसिट्ठिमाईणि । परिणामियबुद्धीए वियाणियब्बाणि नायाणि ॥ २७८ ॥

॥ अभयाख्यानकं समाप्तम् ॥ ४ ॥

इत्थं मनोभिमतकामभृतां नराणां श्रेयान् वसंततिलकाकृतिमादधानः ।

विष्वक्सुपत्रनिचयः सुमनोभिरामदृष्टायान्वितो जयति बुद्धिकृतः प्रपञ्चः ॥ १ ॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे बुद्धिप्रपञ्चवर्णनः प्रथमोऽधिकारः समाप्तः ॥ १ ॥

[२. दानस्वरूपवर्णनाधिकारः]

बुद्धिमद्विद्वानादिके धर्मे प्रवृत्तिविधेया इत्युक्तम् । अतस्तमेव चतुर्विधं दानादिकं धर्मं विभणिपुस्तत्रापि गृहस्थानाश्रित्य विशेषविधेयतया दानधर्मं प्रथमं तावदाह—

आरंभपवत्ताणं गिहीण बहुविहपरिग्गहजुयाणं ।

धम्मस्स पहाणंगं दाणं ता तत्थ जइयव्वं ॥ ४ ॥

व्याख्या—आरम्भः—कृप्यादिकस्तस्मिन् प्रकर्षेण—आदेयबुद्ध्या वृत्ताः—प्रवृत्तास्तेषाम् ‘गृहिणां’ गृहस्थानां बहुविधः—
नानाप्रकारः परिग्रहः—धनधान्यादिरूपस्तेन युतानां—समन्वितानां ‘धर्मस्य’ प्राग्व्यावर्णितस्वरूपस्य प्रधानं—परमं अङ्गं कारणं ‘दानं’
वित्तवितरणम् । तस्मात् ‘तत्र’ दाने ‘यतितव्यं’ प्रयत्नो विधेय इति गार्थार्थः ॥ ४ ॥

कुतः पुनरेतदवसितं यद् गृहस्थानां दानं धर्मस्य प्रधानमङ्गम् इति ? अत आह—

सुर-नर-सिवसोक्खाणं मुणिदाणं कारणं जओ जायं ।

धण-धन्धय-कयउन्नय-दोणाई-सालिभदाणं ॥ ५ ॥

व्याख्या—‘सुर-नर-शिवसौख्यानां’ देव-मनुज-मोक्षशर्माणां ‘मुनिदानं’ यतिभ्यः कल्पनीयवस्तुवितरणं ‘कारणं’ हेतुः
‘यतः’ यस्मात् कारणाद् ‘जातं’ सम्पन्नम् । केषाम् इति ? अत आह—धनश्च—सार्थवाहः धन्यकश्च—नलनृपतिजीवः कृतपुण्यकश्च—इभ्य-
पुत्रः द्रोणः—कर्मकरः स आदिर्येषां तत्त्वामिवणिजां ते द्रोणादयः ते च शालिभद्रश्च—इभ्यसुतस्ते तथोक्तास्तेषामित्यक्षरार्थः ॥ ५ ॥

भावार्थस्त्वाख्यानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि । तत्र तावत् प्रथमं धनाख्यानकमाख्यायते तच्चेदम्—

अवरविदेहविलासिणिविलसिरभालयलतिलयसोहिल्लं । आसि सिरिखिइपइट्टियनयरं धणरिद्धजणकलियं ॥ १ ॥

तत्थऽत्थि पुहइपालो जियसत्तू पणयसयलभूवालो । रिउरुहिरुल्लडकरालो रणंगणे जस्स करवालो ॥ २ ॥

चलचमरविहियसोहं निदुल्लियासेससत्तुसंदोहं । रिउकरडिडडअखोहं सो भुंजइ रज्जसज्जमुहं ॥ ३ ॥

तत्थऽत्थि सत्थसारो दुत्थियजणदिन्नरित्थवित्थारो । धणनाम सत्थवाहो पल्लवपुरिपरिहसमबाहो ॥ ४ ॥

अथोवज्जणकज्जे सज्जीकाउं कयाणयसमूहं । खर-करह-वसहसहिओ संचलियो सो वसंतउरे ॥ ५ ॥
 गच्छंतेणं तेणं पयडो कप्पडिय-तडियपमुहस्स । जाणावण्ठमत्थियजणस्स घोसाविओ पडहो ॥ ६ ॥
 जस्सऽस्थि बलं न हु संवलम्मि करवत्त-वत्थविसयम्मि । पाणहिय-वाहणाईसु तस्स सज्जं पयच्छामि ॥ ७ ॥
 नयरम्मि वसंतउरे गंतुमणो धम्मघोससूरी वि । पेसइ तस्स सयासम्मि साहुसंवाङ्गं एगं ॥ ८ ॥
 पुच्छह आगच्छामो समयं अम्हे वि तुम्ह सत्थेण । साहेज्जकज्जसज्जो जइ होहिसि जइसमूहस्स ॥ ९ ॥
 गुरुणो वयणं बहुमन्निऊण जइणो धणस्स भवणम्मि । जा पविसंति तओ सो समुट्ठिओ सम्मुहं ताण ॥ १० ॥
 गहिऊण पक्क-पीवरसहयारफलाणि भणइ भत्तीए । भयवं ! विहियपसाया फल्लगहणेऽणुगहं कुणह ॥ ११ ॥
 भणियं च तेहिमम्हं सच्चित्तफलाणि न हु पक्कप्पंति । तो भणइ धणो आगमणकारणं मह निवेएह ॥ १२ ॥
 साहंति तओ मुणिणो वयणं सिरिधम्मघोससूरीण । सो वि अणुगहिओ हं सूरीहि पयंपइ पहिट्ठो ॥ १३ ॥
 तो सत्थवाहवयणं गंतूण कहंति साहुणो गुरुणो । सूरी वि साहुमंडलसमन्निओ पत्थिओ पंथे ॥ १४ ॥
 सुपसत्थतिहिमुहुत्ते कयकोउयमंगलो धवलवेसो । नियदेवयाओ नमिउं नीहरिओ तयणु सत्थाहो ॥ १५ ॥
 आयन्नन्तो संभारभरियसगडाण चक्कचिक्कारं । करहकडुरावमीसियखरखरसइ च निमुणंनो ॥ १६ ॥
 पेच्छंतो भंभारियदिणयरकरतत्तसेरहसमूहं । अत्थरियथोरमंथरमवल्लोयंतो वसहविंदं ॥ १७ ॥
 गुरुभारविसंटुलखुरपडंतमणवरयमणुपलोयंतो । पुच्छगधरिय-पिट्ठिय-उट्ठाविज्जंतखरविसरं ॥ १८ ॥
 भारकसकिसिरकाओडिवावडे पडखणं निरिक्खंतो । धाडीवाहे खंधाओ अवरखंधं भरं निते ॥ १९ ॥
 बहुसासवसपक्कपिरपीवरथणहारणीहिं रमणीहिं । हीरिज्जंतो सिग्घयरगभणपावियतरुत्ताहिं ॥ २० ॥
 वच्चइ विजियपहंजण-भणजवणुत्तरलतुरयमारुद्धो । सिरउवरि धरियसिक्किरिविणिवारियतरणिकरपसरो ॥ २१ ॥
 पावित्तु पउरइंधण-सीयलजलकलिय-विउलवणसंडं । आवासिओ विसारियविसालपडमंडवगिहेसु ॥ २२ ॥
 सत्थियजणो वि को वि हु कत्थइ अइबहलपत्तलतरुसु । अवरोप्परकलहपरो आवासइ रइयगुलिणीसु ॥ २३ ॥
 वियडकरवत्त-दीयड-काओडी-कुडयवावडकरग्गा । सिग्घयरं कम्मयर नीराभिमुहं अणुसरंति ॥ २४ ॥
 इय एवमाइबहुविहवावारविहत्थपंथसत्थस्स । पढमो पयाणदियहोऽइक्कन्तो सत्थवाहस्स ॥ २५ ॥
 ताडाविउं पयाणगभेरिं पहरादसेसरयणीए । संवाहिऊण सत्थं संचलिओ पुणरवि पहम्मि ॥ २६ ॥
 इय एवंविहबहुविहपयाणअक्कंतभूरिमहिबलओ । बहुविडविसंकडाए पत्तो वियडाए अडवीए ॥ २७ ॥

सा केरिसा ?—

तरुणि व्व तरलचित्ता संवरजुत्ता सुसाहुवित्ति व्व । सुरहि व्व सुहयवच्छा वरकमला कण्हमुत्ति व्व ॥ २८ ॥
 जा पेच्छंतो गच्छइ तं सो लल्लक्कसावयसमूहे । ता गज्जंतो पत्तो नहंगणे नवघणारंभो ॥ २९ ॥
 पहणियमुणिप्पहावो विहुणियधुह-सोम-गुरुपहापसरो । कलिकालो व्व वियंभइ गयणे घणतिमिरपक्कारो ॥ ३० ॥
 रयणिसमुन्नयसामलजलहरअंधारियम्मि भुवणयले । दीवसिह व्व तडिलया दरिसइ अभिसारियाण पहं ॥ ३१ ॥
 उन्नयपओहराए तडितरलऽच्छीए गयणलच्छीए । धवलबलाहयमाला रेहइ मुत्ताहलसरि व्व ॥ ३२ ॥
 रोलंब-गवलसामलसच्छायं नहयलं सहइ जत्थ । विरहिणिमणमयणानलधूमेण व 'मइलियमसेसं ॥ ३३ ॥
 उम्मगपसरियासुं घणरसपरिपूरियासु तरलासु । असईसु व्व नईसुं निम्मूलुम्मूलियतडासु ॥ ३४ ॥
 बहलजलाविलपंकिलपहम्मि पल्लसिरकरहचरणेसु । उद्धामगदकदमचहुट्टचक्केसु सगडेसु ॥ ३५ ॥
 आसारवारिधारापहारअवणमिरसीसवसहेसु । गड्डुलजलोहपल्लपविसिरसेरहसमूहेसु ॥ ३६ ॥
 अक्कमिउमसक्केसुं चिककणकइ मिलदुमामरोसु । धणसत्थवाहचित्ते चित्ता एवं समुपत्ता ॥ ३७ ॥

१. हियमाणः । २. मयलिय० रं० ।

बहलजलवरिसयाले गुंतुं पुरओ पहुप्पए नेय । ता इण्हि एत्थेव य छइत्तु विरपमि आवासे ॥ ३८ ॥
 इय चित्तिऊण सज्जइं सगुहं ससिवं सगंगमहिसहियं । तिणयणमिव धरणिधरं निवासहेउं समल्लियइ ॥ ३९ ॥
 विरइत्तु बहलपत्तलतरुमु रोहंसकड-कुडीराइं । सुत्थकयसयलसत्थियजणेण सह वसिउमारद्धो ॥ ४० ॥
 अडविनिवासित्ताओ बहुदियहत्ताओ तुइसंवलिओ । कुणइ नियपाणवित्ति सत्थो फल-मूल-कंदेहिं ॥ ४१ ॥
 अह अन्नया कयाई धणस्स रयणीए चित्तयंतस्स । नियसत्थसोक्ख-दुक्खं खुडक्किया साहुणो हियए ॥ ४२ ॥
 इह ते महाणुभावा परदत्तुवजीविणो महासत्ता । कंद-फल-मूलभोयणविचज्जिया किह भविस्संति ? ॥ ४३ ॥
 जम्हा तथा वि दाणं फलाण साहूहिं तत्थ पडिसिद्धं । इण्हि तु वरिसयाले विसेसओ न हु गहिस्संति ॥ ४४ ॥
 अवरं च ताण तइया आसं दाऊण अवगणंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ४५ ॥
 नियपडिवज्जियपालणमुपुरिससरणिं पि परिहरंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ४६ ॥
 तिक्खतव-चरणसोसियतणुणो मुणिणोऽवहीरयंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ४७ ॥
 आवालकालपालियदुद्धरवंभवए चयंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ४८ ॥
 धण-सयण-भवणसंबंधवज्जिए जियमए मुयंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ४९ ॥
 विसयविसपरवसेणं जईण वित्ति अचित्तयंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ५० ॥
 साहूणं पहरिस्समसमुच्चियकज्जं विवैज्जयंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ५१ ॥
 चारिचित्तिणो मुपत्ते अतिही मुणिणोऽवहीरयंतेण । अंगीकओ मए किह अहह ! महापावपच्चारो ? ॥ ५२ ॥
 जइ कह वि एत्थ समए छुहाकिलंताण जायइ विरूवं । ता नृणं नरयम्मि वि गयस्स सुद्धी मह न होज्जा ॥ ५३ ॥
 अह कह वि तिक्खतवतेयभावओ कुसलिणो भविस्संति । तह वि हु निक्करुणो हं वयणं कह ताण दसिस्सं ? ॥ ५४ ॥
 इय चित्तिउं समुगयसहसकरे कयपभायकायव्वो । आपुच्छित्तु निवासं साहुसयासम्मि संचलिओ ॥ ५५ ॥
 गच्छंतेणं दिट्ठा मुणिणो गुरुगिरिगुहाए गव्वम्मि । मासोववाससोसियसरीरसोहाए भासंता ॥ ५६ ॥
 के वि पउमासणत्था मुणिणो उक्कुडुयआसणा अवरे । मंडियलगंडआसणविहूसिया साहुणो अन्ने ॥ ५७ ॥
 नासग्गनिहियनयणा कलयंता के वि किं पि परमत्थं । उड्डीकयमुयदंडा चंडतवं के वि हु कुणंता ॥ ५८ ॥
 वायण-पुच्छण-चित्तेण-अणुपेहण-धम्मदेसणसरूवं । पंचविहं सज्जायं ज्ञायंता के वि तयनिहिणो ॥ ५९ ॥
 इय एवंविहमुणिवरपरियरिओ सुखइ व्व अमरेहिं । सिरिधम्मघोससूरी दिट्ठो धणस्तथवाहेण ॥ ६० ॥
 दट्ठूण मुणिवरिंदं पसरियलज्जाविलक्खवयणो सो । अवणमियसिरो वंदिय कयंजली भणिउमाढत्तो ॥ ६१ ॥
 आसाइया मुणीसर ! तुच्चे निब्भमसेहरेण मए । संचालिऊण जम्हा न भासिया वयणमेत्तेणं ॥ ६२ ॥
 ता काऊण पसायं खमेह अवराहमेक्कमह्माणं । जम्हा उत्तमपुरिसा हवंति कारुजलनिहिणो ॥ ६३ ॥
 तो भणइ मुणिवरिंदो दसणावलिकिरणधवलियदियंतो । परिहर विसायमिणमो सुपुरिस ! मा कुणसु मणखेयं ॥ ६४ ॥
 नियसत्थविहवावारकरणवक्खित्तमाणसेण तए । जइ न कया साहूणं सारा ता तत्थ को दोसो ? ॥ ६५ ॥
 अवरं च इह महायस ! मुणिणो माणाऽवमाणविसणसु । सुह-दुक्खकारणेसु य समचित्ता जेण सयकालं ॥ ६६ ॥
 इय निमुणिऊण वयणं गुरूण बहुगुणगुरूण तयणु धणो । पणमित्तु तो निमंतइ दाणनिमित्तं नियावासे ॥ ६७ ॥
 गुरूणो वि तस्स बहुमाणपगरिसं पेच्छिऊण पेसंति । तेण सह तस्स भवणम्मि साहुणो असण-पाणस्स ॥ ६८ ॥
 गंतूण धणो सह मुणिवरेहिं भवणम्मि भणइ नियपुरिसे । आणेह असण-पाणाइ जमिह साहूण पाउग्गं ॥ ६९ ॥
 तो विन्नचित्ति ते वि हु असणाइ न अत्थि संपयं सामि ! । किंतु घयमत्थि भणिए मुणिपुरओ तं पि उवणेति ॥ ७० ॥
 दव्वाइचउहमुद्धि पउंजिउं मुणिवरा वि गिण्हंति । सो वि हु तदाणेणं मन्नइ सकयत्थमप्पाणं ॥ ७१ ॥

अन्नं च—

धयदाणसमयसज्जियदिययन्मंतरफुरंतपरिओसो । बंधइ बंधुरबुद्धीए बोहिबीयं धणो धणियं ॥ ७२ ॥
 अह धणसमए वित्ते पत्ते सरयम्मि विहसियायासे । धणसत्थवाहसत्थो मुत्थो संपत्थिओ पंथे ॥ ७३ ॥
 पत्तो य वसंतपुरे कमेण गुरुययरबहुपयाणेहिं । विक्किय कयाणगाइं बहुलाभो गयणमग्गो व्व ॥ ७४ ॥
 कलकंठसउणकोलाहलेण विहरिय धणो वसंतो व्व । पुणरवि य खिइपइद्वियनयराभिमुहं पडिनियत्तो ॥ ७५ ॥
 पत्तो य तम्मि तन्नयरवासिनरनाहविहियपरिओसो । पंचप्पयारभोए उवभुंजंतो गमइ दियहे ॥ ७६ ॥
 अह अन्नया जगत्तयसाधारणमरणमुवगओ जाओ । सुहदाणवससमज्जियभोगहलो मिहुणभावम्मि ॥ ७७ ॥
 तत्तो य सुर महच्चल ललियंगय वद्धरजंघ मिहुणो य । सोहम्म वेज्ज अच्चुय चक्की सव्वट्टसिद्धे य ॥ ७८ ॥
 इय एवविहवारसभवेसु संसारसारसोक्खाइं । उवभुंजिऊण जाओ तेरसमभवे जिणो रिसहो ॥ ७९ ॥
 भुंजित्तु रायलच्छि घेत्तूण वयं विबोहिउं भविए । निट्टवियसेसकम्मो संपत्तो सासयं सोक्खं ॥ ८० ॥

॥ धनाख्यानकं समाप्तम् ॥ ५ ॥

इदानीं धन्यकाख्यानकस्यावसरः, तच्च दवदन्त्याख्यानके भणियत इति क्रमागतं कृतपुण्यकाख्यानकमाख्यायते ।
 तच्चेदम्—

धरविल्यावासगिहे रायगिहे पवरनयरसिरितिलए । दरियारिमत्तवारणवियारणो सेणिओ राया ॥ १ ॥
 सव्वंगमुंदराहिं मुनंद-चेल्लणविसिट्ठमज्जाहिं । कलिओ रइ-पीईहिं व रेहइ सो कुमुमबाणो व्व ॥ २ ॥
 नियबुद्धिपसरपडिहयसुरगुरुणोऽभयकुमारमन्तिस्स । रज्जपमुहं समप्पिय भारं सो भुंजए भोए ॥ ३ ॥
 एत्थेव मगहदेसे कम्मि वि गामम्मि दुग्गयमहेला । चारइ तग्गामे च्चिय तीए सुओ वच्छरूवाणि ॥ ४ ॥
 अह अन्नदिणे अडवीए वच्छरूवाण चारणगएण । दिट्ठो उस्समाठिओ साहू अभिवंदिओ तेण ॥ ५ ॥
 निच्चं पि साहुचरणारविंदसेवापवित्तगतस्स । वच्चंति तस्स दिवसा अहऽन्नया कम्मि वि महम्मि ॥ ६ ॥
 तग्गामपुरंधीणं सयासओ जाइऊण खीराइ । रद्धा तस्स निमित्तं तज्जणणीए पवरखीरी ॥ ७ ॥
 उववेसिऊण पुत्तस्स अप्पियं खीरिपूरियं थालं । कज्जंतरेण केणइ तओ गया सा गिहस्संतो ॥ ८ ॥
 एत्थंतरम्मि साहू समागओ तग्गिहे तओ सो वि । भत्तिभरुब्भूयपभूयपुलयपरिपूरिओ संतो ॥ ९ ॥
 उत्तमपत्तं साहू दाणं परमन्नमसरिसमिमं पि । इय चिंतंतो थालस्स उवरि रेहादुगं रयइ ॥ १० ॥
 परमन्नस्स तिभायं मुणिणो देमि त्ति तो समुट्ठेइ । घेत्तूण खीरिथालं उच्छल्लियातुच्छपरिणामो ॥ ११ ॥
 आह इमो जइ कप्पइ भयवं ! ता गिण्ह सो वि नियसुद्धिं । नाऊण धरइ पत्तं तिभागमेसो वि देइ तओ ॥ १२ ॥
 परिभावइ अह थोवं वियरइ तो तस्स बीयभागं पि । पुणरवि चित्तइ जइ खीरिभायणे किंचि अवसरसं ॥ १३ ॥
 गिण्हस्सइ विहरंतो एसो ता पायसो विणस्सेहि । सो तस्स तइयभायं पि देइ उल्लसियबहुमाणो ॥ १४ ॥
 तो वंदिउं मुणिं उवविट्ठो तम्मि चेव ठाणम्मि । साहुम्मि गए जणणी वि गेहमज्जाओ नीहरिया ॥ १५ ॥
 अवलोइऊण पुत्तं तदवत्थं नृण भुत्तमेएण । इय चित्तिऊण तीए पुणो वि परिपूरियं थालं ॥ १६ ॥
 रोरत्तणेण सव्वं भुत्तं तो निसि विसूइयाए मओ । मुणिदाणसमयसज्जियभोगफलो रायगिहनयरे ॥ १७ ॥
 सो उववन्नो धणपालइच्चमभदाकलत्तकुच्छिसि । उल्लवियं लोएणं कयउन्नो कोइ इह भवणं ॥ १८ ॥
 उप्पज्जिही समिद्धे धण-धन्नसमिद्धरयणरिद्धीहिं । वेलाभासे मद्दा वि पसविया उत्तमं पुत्तं ॥ १९ ॥
 विहियं वद्धावणयं वज्जिरवरतूरपूरियदियंतं । अह संपत्ते दसमम्मि वासरे तस्स इवभेण ॥ २० ॥
 कयउन्नओ त्ति नामं विहियं जम्हा जणेण पुव्वं पि । भणियमिणं कयउन्नो को वि हु उप्पज्जिही एत्थ ॥ २१ ॥

अह सो कमेण जाओ निस्सेसकलाकलावपारमई । पत्तो य जुवइजणनयणमोहणं जोव्वणं जाव ॥ २२ ॥
 ताव वररूवजोव्वणमणोहरं इच्चकन्नयं एसो । परिणाविओ वि न मणं मणयं पि हु कुणइ भोगेसु ॥ २३ ॥
 भद्दाए तओ इच्चो भणिओ पिययम ! न एस विसयसुहं । उवमुंजइ ता पभणसु जह सेवइ विसयसुहमिण्हि ॥ २४ ॥
 इच्चो तओ पयंपइ पिण ! पसप्पंति सव्वजीवाण । आहार-भय-परिग्गह-मेहुणसन्नाओ सयमेव ॥ २५ ॥
 भद्दा पुणो पयंपइ नाह ! इमा अइपभूय धणरिद्धी । जइ उवमुंजइ एसो संतोसो होइ तो मज्झ ॥ २६ ॥
 तीए निवंधं नाउं दुल्ललियकुमारगोट्टिमज्झम्मि । पक्खित्तो धणपालेण भमइ एसो वि तीए समं ॥ २७ ॥
 आरामुज्जाण-विहार-वाचि-सरि-परिसरे पलोयंतो । अह अन्नया पविट्ठो पुरम्मि वेसासमूहस्स ॥ २८ ॥
 तत्थ य वसंतसेणा नवजोव्वणरूवसालिणी गणिया । दिट्ठा तेण तओ सो अक्खित्तो तीए रूवेणं ॥ २९ ॥
 तमस्सित्तमणं दट्ठुं सव्वे वि वयंसगा गया सगिहं । सविणय-सविलासपयंपिण्हिं सो रंजिओ अहियं ॥ ३० ॥
 तह कह वि हु नवसुरयप्पसंगओ मोहिओ इमो तीए । न जहा अवरपुरंधी मणयं पि मणम्मि वीसमइ ॥ ३१ ॥
 तीए समं सो भुंजइ भोए रंभाए अमरनाहो व्व । तत्थ ठियस्स वि अम्मा-पियरो पेसंति धणनियरं ॥ ३२ ॥
 अन्नसमयम्मि अम्मापियराणि द्विवंगयाणि वि न तेण । मुणियाणि अह तह च्चिय भज्जा पेसइ दविणजायं ॥ ३३ ॥
 इय बारसवरिसेहिं सुररिद्धिसमं पि मंदिरं तस्स । जायं रोरगिहं पिव विच्छायं दविणरहियं च ॥ ३४ ॥
 परिनिट्ठियम्मि दव्वम्मि पेसियं तीए निययमाभरणं । सुकुलीणयाए तो तं निएवि परिचित्ते अक्का ॥ ३५ ॥
 नूणमियाणि एसो संजाओ निद्धणो त्ति अक्काए । दीणारसहस्सजुयं पुणो वि पेसवियमाभरणं ॥ ३६ ॥
 तो कुट्टिणीए भणिया वसंतसेणा जहा इमं वच्छे ! । निद्धणकामुयपुरिसं परिहर आयरसु धणवंतं ॥ ३७ ॥
 जम्हा अम्हाणमिमो कुलक्कमो निग्गुणो वि धणवंतो । माणिज्जइ गुणवंतो वि न उण धणवज्जिओ सुयणु ! ॥ ३८ ॥
 सा आह अंब ! एण तुज्झ दिन्ना पभूय धणरिद्धी । जीए आसत्तवेणी उ जाव होही इमो अत्थो ॥ ३९ ॥
 अवरपुरिसो वराओ किं दाही ? अहव तस्स किं होही ? । ता अंब ! न काहमहं परिहरणमिमस्स पुरिसस्स ॥ ४० ॥
 अवरं च गुणविसिट्ठं पि निद्धणं परिहरंति इयराओ । उत्तमविलासिणी पुण न मुयइ मरणे वि पडिवन्नं ॥ ४१ ॥
 इय निग्गुणिउण नाउण निच्छयं तीए संतियं अक्का । मोणेण ठिया धरिउण नियमणे किं पि कायव्वं ॥ ४२ ॥
 निद्दापरव्वसं जामिणीए पुरिसेहिं तं सपल्लकं । मेल्लावइ देवउले वसंतसेणाए सुत्ताए ॥ ४३ ॥
 पडिवुट्ठो य पभाए पलोयमाणो मणे विचित्तेइ । अवहरिओ हं केणइ ? किं वा मणविच्चमो मज्झ ? ॥ ४४ ॥
 अहवा दिसिच्चमो मे ? उयाहु सुमिणंतरं इमं किं पि ? । किं इंदजा लमेयं ? धाउक्खोमोऽहवा एसो ? ॥ ४५ ॥
 इय चिंततो पासट्ठियाहिं दासीहिं पभणिओ एवं । मा किं पि कुण विसायं मुयाविओ तमिह अंबाए ॥ ४६ ॥
 दविणरहिओ त्ति काउं नियकुलमज्जायमणुसरंतीए । मज्झाए नियसुयाए वसंतसेणाए सुत्ताए ॥ ४७ ॥
 ता वच्च निययगेहम्मि जेण अम्हे वि गहिय पल्लकं । गच्छामो तो एसो संचलिओ सामसुहळाओ ॥ ४८ ॥
 बहुदिवसद्विट्ठपुव्वं नियगिहममं जणाओ जाणेउं । पेच्छइ सो नियगेहं तं सुक्कसरं व गयपउमं ॥ ४९ ॥
 पच्चट्ठमत्तवारणमनायकलियं कुनरवइगिहं व । मुणिवरमिव अत्थंभं समंतओ अतुलमहिमं च ॥ ५० ॥
 गयरहरयणं वरचक्कवट्ठिभवणं व नरवइरणं व । पच्चमगानागदंतं सरोगपुरिसं व विगयसुहं ॥ ५१ ॥
 जा पविसइ सासंको पलोयमाणो चउदिसं तत्थ । ता पेच्छइ नियदइयं करवयसहियं समुहमितिं ॥ ५२ ॥
 दिन्नासणोवविट्ठो विहियं पयसोयणं तओ तीए । पुच्छइ जणणी-जणयाण वइयरं तयणु कयउन्नो ॥ ५३ ॥
 कहियं च ताण मरणं अंमुजलोत्तिलयकवोलफल्याए । तीए तओ कयउन्नो कंदइ संजायसोयभरो ॥ ५४ ॥
 हा ताय ! विसयविसमोहिण निच्चमसासेहरेण मए । मरणे वि तुह न विहिया सुस्सूसा पावक्कमेण ॥ ५५ ॥
 हा माय ! मए आवाकालपरिपालिण वि न तुज्झ ; संभासो च्चिय विहिओऽकयन्नुणा मरणकाले वि ॥ ५६ ॥

हा ! एसा वि बराई उत्तमवंसुम्भवा विणीया वि । बीवाहिऊण मुक्का न भासिया वयणमेसेण ॥ ५७ ॥
 इय एवं विलवंतो करुणसरं दीणिमं जणेमाणो । संधीरिओ कलत्तेण तयणु सो पुच्छई एवं ॥ ५८ ॥
 किं अत्थि किं पि ? तो तीए दाइयं तस्स निययमाभरणं । अत्थोवज्जणकज्जे काउं तं चेव भंडोल्लं ॥ ५९ ॥
 तत्थेय ठिओ नियमित्तवग्गलज्जाए कइवयदिणाणि । जा तीए संजाओ गच्चो ता पत्थिओ सत्थो ॥ ६० ॥
 तीए सत्थासत्तम्मि देउले सोविओ स पल्लंके । एत्तो य आसि इच्चो सुधणू नामेण तम्मि पुरे ॥ ६१ ॥
 दइया महिमानामेण तस्स बहुकूडकवडदुल्ललिया । तीए सुओ धणदत्तो पिउणा परिणाविओ जाव ॥ ६२ ॥
 वररूवजोव्वणाओ चत्तारि नियंविणीओ ता इच्चो । पंचत्तं संपत्तो मित्तेहिं तयणु धणयत्तो ॥ ६३ ॥
 दविणावज्जणकज्जे सज्जीकाउं कयाणए नीओ । रयणायरपरतीरं विद्धत्तवित्तो पडिनियत्तो ॥ ६४ ॥
 जा संपत्तो हल्लंतलहरिमाले समुद्दमज्झम्मि । ता गिरितडम्मि फुट्टं वहणं निहणं गओ सो वि ॥ ६५ ॥
 तो एक्केण नरेणं कहियं तरिउं तरंगिणीनाहं । महिमाए पुत्तमरणं तो उवयरिउं इमो तीए ॥ ६६ ॥
 विउलेण दविणजाएण पभणिओ भद्द ! नो इमं तुमए । छक्कन्नं कायव्वं ति तयणु तेणावि पडिवन्नं ॥ ६७ ॥
 चित्तेइ इमा आणेमि किं पि सुण्हाणमवरभत्तारं । जायंति जहा पुत्ता घर-लच्छीरक्खणसमत्था ॥ ६८ ॥
 इय चित्तिउण रयणीए नियइ नयरस्स परिसरे जाव । ता दिट्ठो सुहमुत्तो कयउन्नो तीए देवउले ॥ ६९ ॥
 पल्लंकपमुत्तो च्चिय उक्खित्तो तीए भणियपुरिसेहिं । मुक्को मंदिरमज्जे कमेण जा उट्ठिओ ताव ॥ ७० ॥
 सोयपरिपूरियंगी कंठम्मि विलग्गिऊण रुयमाणी । जंपइ बालो वि तुमं अवहरिओ जाय ! केणावि ॥ ७१ ॥
 निउणं निरिक्खिओ वि य महिवीडे न हु कहिं पि उवलद्धो । नाणेण मुणिय मुणिणा कहिओ तुह आगमो अज्ज ॥ ७२ ॥
 दिट्ठो य मए सुमिणे समागओ नियगिहम्मि कप्पतरू । ता एत्थ पुत्त ! पुन्नेहिं आगओ अज्ज अम्हाण ॥ ७३ ॥
 दिट्ठो य मए सुमिणे समागओ नियगिहम्मि कप्पतरू । ता एत्थ पुत्त ! पुन्नेहिं आगओ अज्ज अम्हाण ॥ ७३ ॥
 तं कत्थ गओ विद्धि ? परिभमिओ वा कहिं ? कहसु मज्झ । किं वा तएऽणुमयं सुहदुक्खं एत्थियं कालं ? ॥ ७४ ॥
 अवरं च मज्झ हिययं वज्जसिल्लिकाहिं निम्मियं मन्ने । जं न गयं तुह विरहे धस ति सयसिक्किरीहोउं ॥ ७५ ॥
 जाय ! तुह विरहदुम्मियमणाए जं चित्तियं मए किं पि । तं तुह वेरीणं पि हु एउ सरीरम्मि मा कह वि ॥ ७६ ॥
 एत्थियकालं पुत्तय ! नियकुलदेवीहिं रक्खिओ इण्हि । मह जीविण जीवसु नहंगणे जाव ससि-सूरा ॥ ७७ ॥
 विविहवररयण-मणि-कणय-रुप्पमुत्ताहलाधरणरिद्धि । उवमुं । जसु जाय ! तुमं सम्माणंतो सुहिसमूहं ॥ ७८ ॥
 अवरं च तुज्झ जेट्ठो भाया देसंतरम्मि वावन्नो । ता नियभाउज्जायाण होसु सामी तुमं वच्छ ! ॥ ७९ ॥
 इय एवं तीए मइप्पवंचविम्हियमणो मुणंतो वि । कूडकवडं ति जंपइ जं पभणसि अंब ! तं काहं ॥ ८० ॥
 भणियाओ तओ तीए सुण्हाओ ठाविऊण एगंते । पडिवज्जह देवरमवि कंतं एवविहे कज्जे ॥ ८१ ॥

जओ भणियं—

गते मृते प्रव्रजिते क्लीबे च पतिते पतौ । पञ्चस्वापत्सु नारीणां पतिरन्यो विधीयते ॥ ८२ ॥
 ता देवरेण पुत्तं उप्पाइत्ता करेह कुलरक्खं । मा वच्चउ तुम्हाणं धणरिद्धी रायभवणम्मि ॥ ८३ ॥
 कुंतीमहासईए अन्नन्नपईहिं पुत्तउप्पत्ती । सुव्वइ ता मह वयणं पडिवज्जह मा वियप्पेह ॥ ८४ ॥
 इय एवंविहबहुविहलोइयजुत्तीहिं तीए धुत्तीए । तह कह वि हु भणियाओ ताओ जहा ताहिं पडिवन्नं ॥ ८५ ॥
 तो ताहिं समं एसो विसयसुहं नेहनिच्चरमणाहिं । सुंजइ मुणिदाणज्जियपकिट्ठपुन्नाणुभावेण ॥ ८६ ॥
 कालथक्रमेण जाया पुत्ता चउरो चउण्ह सुण्हाण । गय-चक्क-संख-सारंगल्लिया लच्छिनाह व्व ॥ ८७ ॥
 अन्नोन्ननेहनिच्चरमणाण परिहासहरियहिययाण । बारस समइक्कंताणि ताण वरिसाणि सोऽन्वेण ॥ ८८ ॥
 सुण्हाओ सामुयाए भणियाओ इमं विडं परिच्चयह । जम्हा तुम्हाण पई न होइ तो विति इयराओ ॥ ८९ ॥
 अंब ! इमो तुमए च्चिय विहिओ अम्हाण भवणसामित्ते । ता सुविणे वि हु एयं अम्हे न कयाइ परिहरिमो ॥ ९० ॥

तो बद्धभीमभिडडीभयंकरा हक्किउं तहा भणइ । भयभीयाओ ताओ जह पडिवज्जंति तन्वयणं ॥ ९१ ॥
जंपंति य जइ पभणसि ता अंब ! इमस्स किंपि संबलयं । काहामो तो महिमाणुमईए तं कयं ताहिं ॥ ९२ ॥
रइया य सिंहकेसरयमोयगा तयणु ताण मज्झम्मि । खित्ताणि ताहिं बहुमोल्लयाणि वरविहिरयणाणि ॥ ९३ ॥
तो मोयगाण थइया भरिया मुक्का य तस्स पल्लके । महिमाए सो पमुत्तो मुक्को तथेव देवउले ॥ ९४ ॥
भवियन्वयाए सत्थो समागओ जो तया गओ आसि । रयणि त्ति नो पविट्ठो पुरम्मि आवासियो बाहिं ॥ ९५ ॥
सोऊण आगयं तं भत्तारपउत्तिजाणणनिमित्तं । जा तत्थ गया दइया ता नियइ तयं तहिं मुत्तं ॥ ९६ ॥
कयसिंगारं दट्ठुं पहिट्ठहियया समुट्ठविय कंतं । घेतुं संबलयइयं पल्लकं चिय गया सगिहं ॥ ९७ ॥
कयउन्नओ वि पत्तो नियभयणं मुणिय महिमपरमत्थो । आबद्धवेणिदंडं वसंतसेणं तहिं नियइ ॥ ९८ ॥
सयपागपभिडतेल्लेहिं जाव अब्भंगिओ तओ पुत्तो । पत्तो लेहयसालाओ सविणयं जणयपयपणओ ॥ ९९ ॥
जंपइ य अंब ! मह देहिं भोयणं तो वसंतसेणाए । दट्ठुं असिद्धमन्नं पियथइयामोयगो दिन्नो ॥ १०० ॥
तं भक्खंतो पुत्तो संपत्तो जाव लेहसालाए । ता मोयगम्मि दिट्ठो तेण मणी फुरियकिरिणोहो ॥ १०१ ॥
तो घुंठओ त्ति काऊण इयरछत्ताण दंसिओ तेण । ते वित्ति मणी ता पूइयस्स हट्ठे पयच्छामो ॥ १०२ ॥
जेण इमो अम्हाणं दिणे दिणे देइ मंडयाइयं । अप्पंति तओ ते पूइयस्स सो खिवइ जलकुडे ॥ १०३ ॥
तो तम्मणिप्पभावेण कुंडनीरं खणेण पविभत्तं । नायं च पूइएणं जलकंतमणी जहा एसो ॥ १०४ ॥
संगोविय जलकंतं रयणं उच्चियं च देइ छत्ताण । एत्तो य कहइ कयउन्नयस्स दासी पियंगुल्या ॥ १०५ ॥
सामि ! जया परिचत्तो अंबाए तुभं तओ इमं नाउं । महिमंडले गविट्ठो दिट्ठो न वसंतसेणाए ॥ १०६ ॥
वेणीबंधं काऊण तयणु परिहरियसयलसिंगारा । निवसियसियवत्थजुया तुच्छासणविहियतपुवित्ती ॥ १०७ ॥
एत्तियकालं एसा पउत्थवइयावएण तुह विरहे । तुह गेहे चेव ठिया अंमुजलोल्लियकवोलजुया ॥ १०८ ॥
सोऊण तयं कयउन्नयस्स जाओ पुणो वि अणुराओ । उवमुंजइ तो दोहिं वि भज्जाहिं समं विसयसोक्खं ॥ १०९ ॥
अह अन्नया य सेयणयसिंधुरो जाव सल्लिपाणत्थं । सरियाए अवयरिओ ता बद्धो तंतुणा तत्थ ॥ ११० ॥
पोक्करियं पुरिसेहिं तं सोउं आउलो महाराओ । विन्नत्तो अभएणं खिवह तहिं देव ! जलकंतं ॥ १११ ॥
कट्ठिज्जइ जाव मणी भंडाराओ तओ गओ मरइ । तो सिग्घपावणत्थं पुरम्मि घोसाविओ पडहो ॥ ११२ ॥
हंहो ! जो जलकंतेण गयवरं तंतुणा मुयावेइ । तस्स निवो नियकन्नं देइ समं अद्धरज्जेण ॥ ११३ ॥
तं सोउं कंदुइओ पक्खिवइ मणी तरंगिणीमज्जे । जायं थलं च सलिलं पलाइओ तंतुजंतू वि ॥ ११४ ॥
नीहरिओ य करिंदो संतुट्ठो नियमणे नरिंदो वि । कहिओ य पूइयगओ निवस्स जलकंतवुत्तंतो ॥ ११५ ॥
तं नियुणिउं नरिंदो चित्तापम्भारपूरिओ भणइ । अभय ! कहं दायव्वा नियकन्ना नीयजाइस्स ? ॥ ११६ ॥
विन्नवइ तओ अभओ नीयस्स न हुंति देव ! रयणाणि । तो पुच्छिज्जउ एसो उप्पत्तिं नीरकंतस्स ? ॥ ११७ ॥
रन्ना वि पुच्छिओ सो सच्चं मह कहसु रयणवुत्तंतं । भयकंपिरेण तेण वि जहट्ठियं राइणो कहियं ॥ ११८ ॥
तो भणइ अभयमंती भवंति रयणाणि रोहणे नूणं । राया वि य कंदुइयं उच्चियं दाउं विसज्जेइ ॥ ११९ ॥
तो हक्कारिय कयउन्नयस्स दिन्ना निवेण नियकन्ना । सह रायलच्छिअद्धेण तयणु वीवाहिया तेण ॥ १२० ॥
तीए सह विविहविसए उवमुंजइ रायलच्छिपरियरिओ । अह अन्नदिणे महिमाए वइयरं कहइ अभयस्स ॥ १२१ ॥
सोऊण तीए मायापवंचमभओ सविम्हओ भणइ । पेच्छ जहा धुत्तीए अम्हे वि जिया सबुद्धीए ॥ १२२ ॥
एवंविहमच्चभुयकज्जं काऊण वसइ एत्थेव । न वियाणिया मए वि हु अहो ! सुनिउणत्तमेयाए ॥ १२३ ॥
ता वीसत्थो होऊण चिट्ठ जाणामि तुज्झ दइयाओ । इय मणिउं कारावइ देवउलं दोहिं दारेहिं ॥ १२४ ॥
कयउन्नयपडिरूवा पडिमा जक्खस्स तत्थ कारविया । घोसावियं च नयरे जहा सपुत्ता पुरंधीओ ॥ १२५ ॥
पविसिय पुव्वद्वारेण निंतु अवरेण पूइउं जक्खं । होही ताणुवसग्गो न जाउ एयं करिस्संति ॥ १२६ ॥
तं सोऊण सवच्छो विलयावग्गो समागओ तत्थ । कयउन्नयदइयाओ वि पत्ताओ तहिं सपुत्ताओ ॥ १२७ ॥

ताण तओ चत्तारि वि पुत्ता भणिऊण ताय ! ताय ! त्ति । आरूढा उच्छंगे झड त्ति जक्खस्स पहसंता ॥ १२८ ॥
तो तेऽभय-कयउन्ना एगंताओ विणिग्गया झत्ति । तं दट्ठूणं ताओ अवणमियमुहाओ जायाओ ॥ १२९ ॥
तो अभण्णं महिमा हकारिय हकिया तहा कहवि । जह चरणेमु निवडिया दोण्हं पि हु दीणमुहछाया ॥ १३० ॥
इय सत्तकलत्तेहिं सहियस्स मुहाइं भुंजमाणस्स । रज्जसिरिमणुहवंतस्स तस्स कालो अइक्कमइ ॥ १३१ ॥
एत्थंतरम्मि भयवं भुवणगुरू वद्धमाणजिणनाहो । थुव्वंतो मुर-चारणनियरेण तहिं समोसरिओ ॥ १३२ ॥
तो कयउन्नयराया गंतुं उज्जाणपालपुरिसेहिं । वद्धाविओ तओ ताण देइ पीइप्पयाणं सो ॥ १३३ ॥
संचलिओ जयवारणमारूढो धरियधवलसिरछत्तो । सामंत-मंतिजुत्तो संपत्तो समवसरणम्मि ॥ १३४ ॥
काउं पयाहिणतियं खोणीमंडलमिलंतभालयलो । पणमित्तु जिणं सिरइयअंजली थोउमाढत्तो ॥ १३५ ॥
जयकम्ममहावणदहणगहणं दवजलण ! । माणनिम्महण ? । जय करणंतरंगिणिनाहमहणवरमंदर ! नमो ते ॥ १३६ ॥
इय संथुणिऊण जिणं पुणरवि पणमित्तु सामिकमकमलं । नरनाहनियरनिस्सियसहाए गंतुं समुवविट्ठो ॥ १३७ ॥
तयणंतरं जिणिंदो दसणावलकिरणधवलियदियन्तो । जलहरगंभीरसरेण देसणं काउमाढत्तो ॥ १३८ ॥
हंहो ! संसारमहासमुद्वनिवडंतजंतुजायस्स । जिणधम्मजाणवत्तं मोत्तूण न अत्थि उत्तारो ॥ १३९ ॥
धम्मेण अमुर-नर-खयर-अमररिद्धीओ हुंति जंतूण । किं बहुणा ? सिवमुहमवि सत्ता पावंति धम्मेण ॥ १४० ॥
इय निमुणिऊण जिणनाहदेसणं पाणिणो भवविरत्ता । कयउन्नयनिवई वि य संविग्गो भणइ भयवंतं ॥ १४१ ॥
भयवं ! किं मह असरिसरिद्धी भोगा य सुंदरा जाया ? । परमंतरायबहुला कारणमेएसिमाइसह ॥ १४२ ॥
तो भयवया समग्गो पुव्वभवो अक्खिओ नरिंदस्स । जाव परमवत्थाले रेहाकरणा विपरिणामो ॥ १४३ ॥
तो तेण खीरिदाणेण पाविया उव्वडा तए रिद्धी । रेहाभावखण्णं जायं भोयंतरायं पि ॥ १४४ ॥
तं सोउं कयउन्नयरोया संजायजाइसरणेण । अवलोइय पुव्वभवं जह कहियं जिणवरिंदेण ॥ १४५ ॥
जंपइ जहा जिणसर ! तुमए कहियं तहा मए दिट्ठं । इय जंपिउं नरिंदो पणामपुव्वं पुणो भणइ ॥ १४६ ॥
नाह ! तुह पायपासे पव्वज्जमहं करेमि भवमहिं । आउच्छिऊण सेणियनिवाइ तो पमणिओ पहुणा ॥ १४७ ॥
भो भो देवाणुप्पिय ! मा पडिबंधं करेज्ज तो राया । पणमित्तु सामिसालं गओ य सो नयरमज्झम्मि ॥ १४८ ॥
आपुच्छिऊण सेणियनरेसरं नियसुयाण रज्जसिरिं । सव्वं पि विमइऊणं घोसाविय अभयंदाणाइ ॥ १४९ ॥
परिपूइउं जिणिदे सम्माणिय चउविहं समणसंधं । आरुहिउं सिबियाए सकलत्तो पुत्तसंजुत्तो ॥ १५० ॥
सेणियनरेसरेणं अणुगम्मंतो जणेण थुव्वंतो । महया महुसवेणं समागओ समवसरणम्मि ॥ १५१ ॥
जिणचरणकमलपणओ सकलत्तो दिक्खिओ जिणिंदेणं । कयपंचमुट्ठिलोओ तो उवणीओ गणहराण ॥ १५२ ॥
अज्जाउ चंदणज्जाइ अप्पिया तयणु मुणियमुत्तथो । गीयथो संजाओ चरिउं अइघोरतव-चरणं ॥ १५३ ॥
काऊण कालमासे कालं संलेहणाए कयकिच्चो । परिवत्तिनवकारो उववन्नो देवलोगम्मि ॥ १५४ ॥

॥ कृतपुण्यकाख्यानकं समाप्तम् ॥ ६ ॥

इदानीं द्रोणाद्याख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

निस्सेसदेसवमुहाविहसणे कोसलम्मि देसम्मि । सिरिडरनयरं सिंगारमंदिरं आसि लच्छीए ॥ १ ॥
तत्थऽत्थि कलानिलओ निहणियनिस्सेसदोसतमपसरो । तारावइ व्व तारापीडो नामेण नरनाहो ॥ २ ॥
तस्सऽत्थि कामरइकेलिकुलहरं कामघरिणिसमरूवा । सयलंतेउरसारा देवी रइमुंदरी पवरा ॥ ३ ॥
निवसंति तत्थ चत्तारि सेट्ठिपुत्ता विसिट्ठगुणजुत्ता । सुधण-धणवइ-धणीसर-धण्या धणरिद्धिपरिकलिया ॥ ४ ॥
अह अन्नया कयाइ अम्मा-पियराणि वंचिउं चलिया । दविणाय रयणदीवे दोणभिहाणंक्कम्मयरा ॥ ५ ॥
वच्चंताणं ताणं समागया कत्थई वियडअडवी । तो तेहि तत्थ पडिमापडिवन्नो मुणिवरो दिट्ठो ॥ ६ ॥
हरिसाऊरियहियएहिं तयणु गुरुभत्तिनिव्वरं भणिओ । संवलयमिणं दोणय ! देहि मुणिदस्स एयस्स ॥ ७ ॥

सो वि मुणिदाणमद्वाभत्तिभरुन्निन्नभूरिरोमंचो । वियसंतवयणकमलो पडिलाहइ मुणिवरमुयारं ॥ ८ ॥
 पत्ता य रयणदीवं कमेण मुविदत्तभूरिधणनिवहा । तत्तो य पडिनियत्ता पत्ता नियनयरमचिरेण ॥ ९ ॥
 विलसंति धणं पालंति परियणं गुरुयणं पि पूयंति । दीणाण दिंति दाणं कुणंति मिच्छाण सम्माणं ॥ १० ॥
 ईसिसमायं धणवइ-धणीसरा ववहरंति कालेण । निययाउसमत्तोए दोणो मरिउं समुप्पन्नो ॥ ११ ॥
 गयउरनयरे दुप्पसहरायणो सुंदरीए कुच्छीए । तो तीए मुहे दिट्ठो सोमो मुमिणम्मि पविसंतो ॥ १२ ॥
 दट्ठूण तयं मुमिणं हरिसवमुन्निभज्जमाणरोमंचा । उट्ठित्तु विगयनिहा मुमिणं साहेइ दइयस्स ॥ १३ ॥
 राया वि साहइ तओ नियमइमाहप्पमुणियमुविणत्थो । कुरुजणवयनोरचंदो होही पुत्तो पिए ! तुज्झ ॥ १४ ॥
 एवं होउ त्ति पर्यपिऊण संजायगरुयआणंदा । संपज्जंतसमीहियमणोरहा गन्धमुव्वहइ ॥ १५ ॥
 अह सा देवी पुत्तं पसत्थसव्वंगलवखणावयवं । पसवइ पसत्थदियहे नवमासऽद्वट्ठमदिणेहिं ॥ १६ ॥
 तं च पसरंतनियतणुकिरणकडप्पप्पयासियदियंतं । दट्ठं सहसिससंभमखलंतपयगमणसंचारा ॥ १७ ॥
 तुरियगमवसविसंतुलरसणारणझणिरकिंकिणिकलावा । वट्ठावइ नरनाहं पियंकरा दासचेडि त्ति ॥ १८ ॥
 तव्वयणसवणसंजायपहरिसो तीए वियरइ नरिंदो । केऊर-कडय-कुंडल-कंटाहरणायलंकरं ॥ १९ ॥
 दाऊण कणयजीहं दासत्तं अवणिऊण सप्पणयं । तत्तो वट्ठावणयं राया नयरे समाइसइ ॥ २० ॥

तथाहि—

किज्जंतविबिहरक्खं संपूइज्जंतदेवयसमूहं । कप्पूरमिस्सचंदणरससिचिज्जंतरच्छोहं ॥ २१ ॥
 मुच्चंतगोत्तिवग्गं धोसाविज्जंतअभयदाणं च । दिज्जंतमहादाणं सम्माणिज्जंतपउरज्जणं ॥ २२ ॥
 पविसंतपाउलगणं पउणीकिज्जंतकणयमयकलसं । उन्निभज्जंतसुतोरणमुहं विज्जंतविट्ठलियं ॥ २३ ॥
 किज्जंतमंगलसयं परिवाइज्जंततूरसमुद्रायं । हरिसाऊरियनच्चिररमणीतुइंतहारल्यं ॥ २४ ॥
 एवं वट्ठावणयं काउं सुपसत्थन्नारसमदिवसे । तस्स कुरुचंद नामं विहियं मुमिणाणुसारेणं ॥ २५ ॥
 अणुदियहं गहियकलो वट्ठंतो सह गुणेहिं तो कुमरो । तरुणियणमणभिरामं संपत्तो जोव्वणारंभं ॥ २६ ॥
 तं कैइविवाहकम्मं वसुंधराभारबंधुरं नाउं । पव्वज्जकज्जसज्जो रज्जे राया निवेसेइ ॥ २७ ॥
 जाओ य महाराओ पडुपयडपयावपत्तमाहप्पो । दरियारिमत्तमायंगकेसरी केलिकुलभवणं ॥ २८ ॥
 एत्तो य वसंतपुरे सुधणो मरिउं वसंतदेवो त्ति । सेट्ठिसुओ संजाओ संपत्तो जोव्वणं परमं ॥ २९ ॥
 कत्तिपुपुरम्मि रम्मे धणओ मरिऊण कामपालो त्ति । उप्पन्नो सेट्ठिसुओ कलाकलावेसु अइकुसलो ॥ ३० ॥
 धणवइजीओ मरिउं मइरानामेण संखनयरम्मि । उप्पन्ना सेट्ठिसुया आरूढा तारतारुन्नं ॥ ३१ ॥
 मरिउं धणीसरो वि हु जाओ य जयंतियाए नयरीए । रूयजुया सेट्ठिसुया मणोहरा केसरा नाम ॥ ३२ ॥

इओ य—

खर-करह-वसह-वाहणसणाहवहुसत्थसंजुओ पत्तो । नयरीए जयंतीए वसंतदेवो वणिज्जेण ॥ ३३ ॥
 एत्थंतरे वसंतो संपत्तो सह अणंगवीरेण । कुव्वंतो भुवणयलं परव्वसं कुसुमवाणेहिं ॥ ३४ ॥

तथाहि—

कामीहिं समं कुव्वंति महुयरा जत्थ सुरभिमहुपाणं । अंदोलण सद्धि अंदोलइ पहियजणचित्तं ॥ ३५ ॥
 विरहिणिसासेहिं समं सोवचया मलयमारुया जाया । सह सिंगारजणेणं साहीहिं कओ कुसुमबंधो ॥ ३६ ॥
 सद्धि पउत्थवइयाउ हेहिं दियहा य वट्ठिउं लगा । उज्जंभिओ व मयणो सह कुसुमरणं भुवणयले ॥ ३७ ॥
 सह मिहुणसुरयकूइयसरेण कूर्यंति कोइलकुलाइं । उवलद्धमहुसमागमपियाहिं सह हसइ वणराइ ॥ ३८ ॥

१. नहचंदो रं० । २. ०हालिज्जंत रं० । ३. कृतविवाहकर्माणम् । ४. उज्जंभिउ व्व रं० ।

झिज्जंति सह विओइयजणेण रयणीओ अणुदिणं जत्थ । परितावइ भुवणयलं तरणी सह कुसुमबाणेहिं ॥ ३९ ॥
सह माणिणीण माणेण विरहिणीणं गलंति बलयाइ । पेसइ पियासु सह दूइयाहिं हिययाणि दइयजणो ॥ ४० ॥

अन्नं च—

सह कुरवण कामी कामिणिपरिरंभमीहए कोइ । सह केसरेण रमणीमयरागंङ्गसमह अन्नो ॥ ४१ ॥
पियपण्हिपहारेणं अन्नो विहसेइ सह असोएण । तिलणण समं तरुणो तरुणिकडक्खेहिं विहमेइ ॥ ४२ ॥
सह विरहएण विरही अन्नो अहिलसइ पंचमुगारं । सह चंपणण अन्नो अन्नत्थइ नुरहिवरसलिलं ॥ ४३ ॥
कामीहिं समं एगिंदिया वि जायंति जत्थ विसयवसा । तत्थ वसंते संते पंचेदीणं तु का गणणा ? ॥ ४४ ॥
एयारिसे वसंते संपत्ते मयणतेरसीदिवसे । पत्तो वसंतदेवो उज्जाणे रायनंदण ॥ ४५ ॥
दिट्ठा य तत्थ सहिययणपरिवुडा कामकेलिकुलभवणं । विहिविन्नाणपगरिसा नवजोव्वणमणहरा बाला ॥ ४६ ॥
तो चित्तं पयत्तो किं एसा कामएववरघरिणी ? । उज्जाणसिरी अहवा ? उयाहु पायालकन्न ? त्ति ॥ ४७ ॥
इय चित्तं एसो तीए वि हु दिट्ठिगोथरे पडिओ । पुव्वभवन्नासाओ मिलिया अवरोप्परं दिट्ठा ॥ ४८ ॥
आपुच्छिओ पियंकरनामो तप्पुरवरीए वत्थवो । उप्पन्नमित्तभावो वसंतदेवेण का एसा ? ॥ ४९ ॥
सो भणइ इह पुरीए वत्थवयपंचनंदिसेट्ठिस्स । धूया जयंतदेवस्स केसरा नाम लहुचहिणी ॥ ५० ॥
पारडो तेण तओ नेहो सद्धि जयंतदेवेण । भुंजाविओ नियगिहे जयंतदेवो सवहुमाणं ॥ ५१ ॥
तेण वि वसंतदेवो निमंतिओ नियगिहम्मि जा नीओ । ता पेच्छइ तं बालं रइं व रहियं अणंणेण ॥ ५२ ॥
तीए वि इमो दिट्ठो जयंतदेवस्स पाणिपउमाओ । वरसुरहिकुसुममालं गिण्हंतो कुसुमबाणो व्व ॥ ५३ ॥
अवरोप्परं पि दोहि वि जणेहि नियहिययपेसणसणाहा । पट्टविया नियदिट्ठी दूइ व्व समागमनिमित्तं ॥ ५४ ॥
अन्नोन्नयणजुयलवलोयणुप्पन्ननेहसारेण । ते के वि ताण जाया भावा जे ते च्चिय मुणंति ॥ ५५ ॥
हिययन्नंतरघोलंतनेहभरमंथरेहिं नयणेहिं । ताणअन्नोन्नपलोयणपराण जायं अणिमिसत्तं ॥ ५६ ॥
तत्तो पियंकराए धाईधूयाए ताण अन्नोन्नं । नवनेहनिव्वरालसदिट्ठिप्पसरं पलोएउं ॥ ५७ ॥
भणिया एसा सामिणि ! जुत्तं तुज्झ वि इमस्स सम्माणं । काउं तओ पयंपइ तप्पुरओ केसरा एत्थं ॥ ५८ ॥
तं चेव जहाजुत्तं जाणसि भणिए समप्पए सा वि । सह कक्कोलफलेहिं पियंगुतरुमंजरी तस्स ॥ ५९ ॥
भणियं च तीए गंतुं पट्टविया मज्झ सामिणीए इमा । सह कक्कोलफलेहिं पियंगुतरुमंजरी तुज्झ ॥ ६० ॥

अन्नं च—

धिज्जमवलंबिरीए गुरुयणपुरओ तुमम्मि बोलीणे । पडिओ से अच्चिनिमीलणेण परिपीडिओ बाहो ॥ ६१ ॥
कस्स भरसि त्ति ? भणिए को मे अत्थि ? त्ति जंपमाणीए । उच्चिविररुइरीए अम्हे वि रुयाविया तीए ॥ ६२ ॥
रुइरीए रुयावियपरियणाए तुह चुहय । पेसविज्जंतो । न समप्पइ ओसरसुंमिएहिं लहुओ वि संदेसो ॥ ६३ ॥
गिण्हित्तु तयं तेण वि समप्पियं तीए मुदियारयणं । भणियं नेहेण जहा पियाणुरूवं विहेयव्वं ॥ ६४ ॥
एवं च पणयपुव्वं पडिवज्जिय पडिगया गिहे तत्तो । साहेइ केसराए तं सोउं सा वि परितुट्ठा ॥ ६५ ॥
तत्तो वसंतदेवो उव्वूढो केसराए सुविणम्मि । तेण वि सा परिणीया रयणीए अह पमायम्मि ॥ ६६ ॥
कहिओ पियंकराए नियसुविणो केसराए तुट्ठाए । तम्मि समयम्मि केणइ भणियं एवं इमं होही ॥ ६७ ॥
तं निमुणिउं पयंपइ पियंकरा निच्छएण तुह होही । भत्ता वसंतदेवो ता बंधसु सउणगंठं त्ति ॥ ६८ ॥
तत्तो पियंकराए वसंतदेवस्स साहिओ मुमिणो । सो परितुट्ठो चित्तइ संवाई मुमिणो एमो ॥ ६९ ॥
सम्माणिया समाणी पियंकरा तेण जंपए एवं । बंधित्तु सउणगंठं समप्पिओ तीए तुह अप्पा ॥ ७० ॥

एवमवरोप्परं पि हु पउत्तिसंपाथणेण पइदियहं । अक्कमइ कोइ कालो ता निसुणह तत्थ जं जायं ॥ ७१ ॥
 गंभीरनूरघोसो तेण भुओ पंचनंदिगेहम्मि । सवियक्केण दासी पट्टविया तप्पउत्तिकए ॥ ७२ ॥
 नाउं समागया सा साहइ जइ अज्ज वरणयं जायं । दिन्ना कन्ना कन्नउजवासिवरदत्तसेट्टिस्स ॥ ७३ ॥
 जायं वट्ठावणयं वज्जिरवरनूरवहिरियदियंतं । गिज्जंतमंगलसरं सिंगारियवालियासत्थं ॥ ७४ ॥
 करकलियअक्खवत्तयपविसिरवरनारिनियररमणीयं । निस्सरिरपवरकुंकुमदिन्नमुहालेवरमणियणं ॥ ७५ ॥
 तं सोउं सो पडिओ मुच्छाविहलंघलो धरणिवीडे । सीयलजलेण सित्तो सचेयणो चित्तए एवं ॥ ७६ ॥
 तमाय ! तयाणुरत्तय ! तम्मुक्कंठलय ! तग्गुणदुहत्त ! । तव्विरहवज्जनिहणिय ! हियय ! तए किह विणोइस्सं ? ॥ ७७ ॥
 अच्छीणि ताव तं पेच्छिराइं रोयंतु अहव फुट्ठंतु । हियय ! तए किं विहियं जमवत्थं वहसि मरणसमं ? ॥ ७८ ॥
 हे हियय ! जइ न सक्का तं मोत्तुं ता ममं परिच्चयसु । वारियवामेण तए सद्धिं को मज्झ वावारो ? ॥ ७९ ॥
 हियय ! निहुयं किलम्मसु निच्चं चिय खिज्जेवसु अत्ताणं । परवसजणाणुलग्गिर ! बहुयं खु तए सहेयव्वं ॥ ८० ॥
 रे हियय ! किं विसूरसि ? किं तम्मसि ? किं खु भग्ग ! कलमलसि ? । दुल्लहलंभम्मि जणे अणुबंधे एरिसं होइ ॥ ८१ ॥
 हा हियय ! निरंतरनेहपेसले माणुसम्मि धोलीणे । कह विसहिसि विरहुप्पन्नदुक्खकरवत्तकप्परणं ? ॥ ८२ ॥
 दुक्खेसु जइ चिराओ जइ राओ सोक्खजीवियव्वम्मि । तुह हियय ! हियं भणिमो तम्मि जणे मुयसु पडिबंधं ॥ ८३ ॥
 इय सो वसंतदेवो झूरंतो जाव चिट्ठए तत्थ । एत्थंतरम्मि पत्ता पियंकरा पेसिया तीए ॥ ८४ ॥
 सत्थीकाऊण तयं साहइ सा तीए तस्स संदेसं । खिज्जेयव्वं न तए जायं जं वरणयं मज्झ ॥ ८५ ॥

जओ—

पुव्वाणुरायविसरिसमणुचिट्ठिस्सं न नाह ! मरणे वि । किंतु मह चित्तभावं न य जाणइ गुरुयणो जेण ॥ ८६ ॥
 वज्जित्तु तुमं भत्ता नऽन्नो मह होइ इह भवे नाह ! । जइ एयमन्नहा कह वि होइ पविसेमि ता जलणे ॥ ८७ ॥
 तं सोउं सो हरिसियहियओ एवं पयंपिउं लग्गो । एस गइं अम्हाण वि भणिऊणं तं विसज्जेइ ॥ ८८ ॥
 एवं च ताण पइदिणसमागमोवायदिन्नहिययाण । जा जाइ कोइ कालो ता पत्ता तत्थ जन्नत्ता ॥ ८९ ॥
 तत्तो वसंतदेवो तव्वीवाहं सुणित्तु दुक्खत्तो । नयरओ नीहरिओ उज्जाणगओ विचित्तेइ ॥ ९० ॥
 अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः । देवा[दा], हितसद्भावाः कार्याणां गतयोऽन्यथा ॥ ९१ ॥
 ता पेच्छ केरिसमिणं संजोयं कम्मपरिणइवसेण ? । मह दंसिऊण दइया दइवेणुदालिया जेण ॥ ९२ ॥
 अवरं च पुव्वपडिबन्नभावओ तीए जा न अमणुत्तं । आयन्नेमि सयं चिय ता मह मरणं हवउ सरणं ॥ ९३ ॥
 इय चित्तिऊण उच्चंधिऊण अप्पा असोयसाहाए । जा मुक्को ता भमियं अजसेण समं दिसाचक्कं ॥ ९४ ॥
 लोयणजुयलेण समं निमीलियं तस्स सयलभुवणयलं । रुद्धो गलसरणिपहो सद्धिं सिव-सग्गमग्गेण ॥ ९५ ॥
 एत्थंतरम्मि मा साहसं ति मा साहसं ति भणिरेण । उल्ललिऊणं केणइ छिन्नो छुरियाए तप्पासो ॥ ९६ ॥
 वत्थंचलानिलेण सत्थीकाउं पयंपए एसो । भइ ! तए किं विहियं जं जुत्तं विलयवग्गस्स ? ॥ ९७ ॥
 अलमेत्थ मह कहाए सुपुरिस ! सप्पुरिसकयविरायाए । गुरुदुक्खजलणजालाकलावकवलणसरूवाए ॥ ९८ ॥
 भणियं पुणो वि तेणं जइ एवं भइ ! तह वि मह कहसु । विथायत स्सरूवो जेण उवायं विचित्तेमि ॥ ९९ ॥
 कहिओ वसंतदेवेण तस्स उवयाररंजियमणेण । सब्बो वि केसराए वुत्तंतो भणइ तो इयरो ॥ १०० ॥
 अत्थि उवाओ तुह जेण होइ निच्चं पि दंसणं तीए । मज्झ अहन्नस्स पुणो न उवाओ दंसणं नेय ॥ १०१ ॥
 न परिच्चयामि पाणे तह वि अहं जेण पावए भइ । जीवंतो एत्थ नरो कइया वि जओ इमं भणियं ॥ १०२ ॥
 सत्था लोकश्रुतिरियं जीयन् भद्राणि पश्यति । वासुदेवसहायोऽपि यो मृतो मृत एव सः ॥ १०३ ॥

जंपइ वसंतदेवो दुक्खं तुह केरिसं कह व जायं ? । को य तुमं ? इय भणिण भणइ तओ सो वि निगुणेसु ॥ १०४ ॥
 कत्तियपुरवत्थवो इच्चमसुओ कामपालनामो हं । जोव्वणमयउम्मत्तो विणिग्गओ देसियालीए ॥ १०५ ॥
 पत्तो य संखनयरे तत्थ तया संख[ग्रं० १०००]पालजक्खस्स । जत्तानिरुवणत्थं विणिग्गओ सयलपुरलोओ ॥ १०६ ॥
 अहयं पि तत्थ पत्तो कीलारसनिच्चरे अह पयट्ठे । सहयारतरुतलम्मि दिट्ठा बाला मए एक्का ॥ १०७ ॥
 जाव निरिक्खेलेमि तयं ताव य रइसरिस्सकूयभंतीए । ईसाइ व मयणेणं चिट्ठो हिययम्मि बाणेहिं ॥ १०८ ॥
 दट्ठूण ममं सा वि हु नवनेहुक्कंठिया सहत्थेण । जा पेसइ तंभोलं हलबोलो ता समुच्छलिओ ॥ १०९ ॥
 एत्थंतरम्मि तीए पलाइयं सहियणेण सा कह वि । जाव न सक्कइ गंतुं संपत्तो ताव मत्तकरी ॥ ११० ॥
 गयपयडो वररयणो निरंकुसो पवरपउमकयसोहो । भग्गवरमत्तवारणवावारो पवरआरक्खो ॥ १११ ॥
 अप्पडियारो भूसासमन्निओ निहयनियडमाहप्पो । एवंविहगुणजुत्तो दुहा वि सव्वत्थ वत्तव्वो ॥ ११२ ॥
 तो सुं डादडेणं जा किर तं गिण्हए पलवमाणिं । दट्ठमुट्ठिपहारेणं पढओ पट्ठीए ताव मए ॥ ११३ ॥
 तत्तो तं मोत्तुणं वलिओ मह सम्मुहो करी तुरियं । तं वंचिऊण नियदक्खयाए गहिया मए कन्ना ॥ ११४ ॥
 अइनेहनिच्चरणं भयभीया किर करिंदरक्खट्ठा । परिरंभिऊण गाढं नीया निरुवद्दवे ठाणे ॥ ११५ ॥
 मुक्का अमुंचमाणी हियएणं परियणम्मि पत्तम्मि । बहुमन्निओ य तेणं जीवियदाणेण कन्नाए ॥ ११६ ॥
 एत्थंतरम्मि वंतरपओगओ वरिसिउं समादत्तो । सम्मुच्छिमसप्पेहिं अकालमेहो महाघोरो ॥ ११७ ॥
 लग्गो पलाइउं तो लोगो कत्थइ कहिं पि सत्थो वि । सा वि हु कहं पि नट्ठा न मए दिट्ठा अहन्नेणं ॥ ११८ ॥
 अप्पत्तत्तप्पउत्ती य हिंडिओ पुरवरीए सयलए । तम्मोहमोहियमई संपत्तो मित्त ! इहइं ति ॥ ११९ ॥
 तं सोऊणं भणिओ वसंतदेवेण मित्त ! जइ एवं । ता साहेसु उवायं तो जंपइ कामपालो वि ॥ १२० ॥
 नाओ मए उवाओ देसायारो सुओ इमो एत्थ । पविसित्तु कामदेवस्स मंदिरं दक्खिउं दारं ॥ १२१ ॥
 लग्गदिणे पढमं चिय नववहुपाओग्गविहियसिंगारा । एगागिणी निसाए पूइ वहु मयणपडिमं ॥ १२२ ॥
 ता अम्हे पढमं चिय लग्गदिणे कामएवभवणम्मि । चिट्ठिस्सामो पविसिय पुरओ सव्वं भलिस्सामि ॥ १२३ ॥
 तो आवासे गंतुं दो वि हु भुंजंति मज्जणं काउं । जाओ महासिणेहो पुव्वभवम्भासओ ताण ॥ १२४ ॥
 तत्तो वसंतदेवो सत्थं मोक्कल्लिऊण नियनयरे । तो वीयदिणे बालं आगच्छंतं मुणेऊण ॥ १२५ ॥
 कयउच्चमडसिंगारा दोन्नि वि कामस्स मंदिरं गंतुं । कामस्स पिट्ठिभाए तिरोहिया जाव चिट्ठंति ॥ १२६ ॥
 ता केसरा वि पत्ता मोत्तुं सिचियं सपरियणं दारे । गहियपूओवयारा दारं पिहिऊण मज्झम्मि ॥ १२७ ॥
 पूइत्तु तो पयंपइ अणंगमेगागिणी सबहुमाणं । किं भयवं ! रइवत्तलह ! मज्झ तए ववसियं एयं ? ॥ १२८ ॥
 अवरं च बालकालाओ पूइओ तं मए सुमत्तीए । ता कीस तए अहयं विउंबिया इयरदइएण ? ॥ १२९ ॥
 मोत्तुं वसंतदेवं दइयं भयवं ! तमेव जाणासि । अन्नो न मज्झ सुंविणे वि माणसे वसइ मणयं पि ॥ १३० ॥
 ता सामिसाल ! सुगहियनामं मुत्तुं वसंतदेवपइं । जम्मंतरे वि अन्नं दइयं मा देउज इय भणिउं ॥ १३१ ॥
 उत्तरिएणुव्वंधइ तत्तो तत्तोरणम्मि अप्पाणं । जा मेल्लइ ता पत्तो वसंतदेवो पयंपतो ॥ १३२ ॥
 मा साहसं ति गाढं परिरंभिय वामबाहुदडेण । इयरेण तओ सहसा छिन्नो लुरियाए तप्पासो ॥ १३३ ॥
 तत्तो मोत्तुं भूमीए दीइया अंचलेण वत्थस्स । उवलद्धचेयणा सा चितइ सो एस साणंदा ॥ १३४ ॥
 कत्तो संभवइ इहं सविसाया एगगो ? त्ति तरलच्छी । रुवेणऽहिओ एसो मं परिणेही ? न वा ? सभया ॥ १३५ ॥
 नायमणेणं उच्चंधणाइ मम चेट्ठियं ति सविलक्खा । मुच्छाविवसविसंदुलदेहावयव त्ति कयलज्जा ॥ १३६ ॥
 इय एवंविहपाउच्चमवंतरसहरियहियववावारा । भणिया वसंतदेवेण केसरा केसरमणीया ॥ १३७ ॥
 सो हं वसंतदेवो सुंदरि ! किं एत्थ विविहचिंताए ? । तुह हरणत्थं पुव्वं पि आगओ कामभवणम्मि ॥ १३८ ॥

ततो य कामदेवं सखिस्व काऊण कामपालेण । कारवियं परिणयणं वसंतदेवस्म सह तीण् ॥ १३९ ॥
 भणिया य कामपालेण केसरा ! गिण्ह मह अलंकारे । जेणाहं तुह वेसं घेतुं गच्छामि तुह भवणं ॥ १४० ॥
 एत्तो पलाइयन्वं तुम्हेहिं अहं तु इह भलिस्सामि । नवपरिणएहिं भणियं एवं होही तुह अणत्थो ॥ १४१ ॥
 एत्थंतरम्मि केणइ छड ति छीयम्मि कामपालो वि । जंपइ न मज्झ चिंता तुम्हेहिं खणं पि कायत्वा ॥ १४२ ॥
 जम्हा छीयासउणो सउणो मह कहइ तत्थ पियलाभं । एवं ति पभणिऊणं तं सत्त्वमणुट्ठियं तेहिं ॥ १४३ ॥
 काऊण कामपालो कामिणिवेसं विसालनीरंगि । नीहरिय मंदिराओ आरुहिउं पवरसिवियाए ॥ १४४ ॥
 वज्जंतसजलजलहरगभीरजयतूरपूरियदियंतो । पत्तो गिहम्मि तत्तो उवविट्ठो पवरपल्लंके ॥ १४५ ॥
 संखउराओ एत्थंतरम्मि तम्माउभाउणो धूया । तरुणमणुम्मायकरी मइरा मइर व्य संपत्ता ॥ १४६ ॥
 गंतूण तओ एसा उवविट्ठा कामपालपल्लंके । पभणइ बहिणि ! मए तुह निमुओ निस्सेसवुत्तं ॥ १४७ ॥
 संखउरमागयाए सथासओ तुह सहीए कमलाए । जह केसराए गरुओ वसंतदेवस्मि अणुराओ ॥ १४८ ॥
 सो तुज्झ विट्ठिवसेणं संजाओ जइ वि अन्नहा इण्हि । तह वि हु गुरुयणवयणाणुवत्तणे नियमणं कुणमु ॥ १४९ ॥
 जम्हा जं जेण जया पावेयत्तं सुहं व दुक्खं वा । सो पुब्बकम्मपरिणइवसेण पावेइ तं नियमा ॥ १५० ॥
 अणुरूवरूव-जोव्वण-संपय-विन्नाण-नाणविसणु । जायइ जए पविच्छी परम्मुहा हयपयावइणो ॥ १५१ ॥
 इय जंपिऊण नियपियसंभरणसमुच्छलंतगुरुसोया । मोत्तुं मुणालदीहरनिस्सासं भणइ पुण मइरा ॥ १५२ ॥
 जत्ताए पविच्छाए संखउरे संखवालजक्खस्स । कमणीयकामपाले अणुराओ मज्झ संजाओ ॥ १५३ ॥
 तम्मि वि कयाणुराए परोप्परं पेसियम्मि तंबोले । हलबोलो संजाओ संपत्तो तत्थ मत्तकरी ॥ १५४ ॥
 नट्ठो समगलोगो गइंदभयकंपिरा अहं तेण । आलिगिऊण गाढं नीया निरुवइये ठाणे ॥ १५५ ॥
 कयसम्माणो मह गुरुयणेण जा तत्थ चिट्ठए ताव । बुट्ठो अकालदारुणविसहरनियरेहिं नीरधरो ॥ १५६ ॥
 नियपाणे घेतूणं नट्ठो लोगो भुयंगभयभीओ । मुइरं निरिक्खिओ वि हु तप्पभिइ न सो कहिं दिट्ठो ॥ १५७ ॥
 तयणंतरं च विहिणा तेण सगं दंसणं पि मह हरियं । जलविंवं पि तरंगा हरंति अहवा रहंगस्स ॥ १५८ ॥
 तं सोउं नीरंगी अण्णीया ज्झत्ति कामपालेण । कहमेसो सो ? ति ससंभमाए न हु जंपियमिमीए ॥ १५९ ॥
 तो नियकरकमलेणं घेतूणं पाणिपल्लवं तीए । भणियं तेण न एसो लज्जाकालो कुरंगच्छि ! ॥ १६० ॥
 ता लज्जं मोत्तूणं निगमणोवायमेत्थ चित्तेहि । जेण लहुं गच्छामो वीवाहक्खित्तसयलजणे ॥ १६१ ॥
 अवरं च केसरा वि य मिलिया दइयस्स इय पओगेण । तो हरिसियहिययाए मइराए पयंपियं एवं ॥ १६२ ॥
 काउं सरीरचिंताववएसं नियअसोगवणियाए । दारेण पगच्छामो तो तेहिं कयं तह च्वे ॥ १६३ ॥
 तत्तो वसंतदेवस्स गयउरे ताणि तत्थ मिलियाणि । इय चत्तारि वि नेहेण तत्थ भुंजंति विसयमुहं ॥ १६४ ॥
 नायं अम्मा-पियरेहिं केसरा जह वसंतदेवेण । उव्वूढा मइरा वि य ससिणेहं कामपालेण ॥ १६५ ॥
 तो संतुट्ठाइं मणम्मि ताइं अणुरूवरनिओगेण । एत्तो वसंतदेवाइएहिं दविणं बहु विट्ठं ॥ १६६ ॥
 उत्तुं गतोराणइं गिहाणि काराविऊण नियगाणि । तत्थाऽऽणियाणि अम्मा-पियराणि सिणेहसारेहिं ॥ १६७ ॥
 रत्तो य तत्थ कोसल्लियाणि दुक्कंति पंचसंखाए । नवरं कुओ वि न सयं परिभुंजइ ताणमेगं पि ॥ १६८ ॥
 मिलियाण ताण तेणं तेसिं परिभाइउं चउणं पि । उवभुत्ताणि सहरिसं सिणेहसारं समग्गेहिं ॥ १६९ ॥
 जाओ महासिणेहो जम्मंतरनेहसंगइवसेण । कुरुचंदराइणा सह तेसिं कालो अइक्कमइ ॥ १७० ॥
 एत्थंतरे सुरा-ऽसुर-खेयर-नरनियरनमियकमकमलो । तन्नयरवरुज्जाणे समोसदो संतिजिणनाहो ॥ १७१ ॥
 वद्धाविओ नरिंदो तत्तो उज्जाणपालपुरिसेहिं । दाऊण पारितोसियदाणं तो ताण नरनाहो ॥ १७२ ॥
 आरुहिय पट्टहत्थि निस्सेसनरिंदनियरपरियरिओ । सद्धिं वसंतदेवाइएहिं पत्तो समवसरणे ॥ १७३ ॥

कयपंचविहाभिगमो विरइयतिपयाहिणो पणयचलणो । सिरिसंतिसमोसरणे उवविट्ठो उचियठाणम्मि ॥ १७४ ॥
 भयवं पि सज्जलजलहरगंभीरसरणे देसणं कुणइ । तो अवसरम्मि राया पुच्छइ पणमित्तु जिणनाहं ॥ १७५ ॥
 भयवं ! किं अम्हाणं पंचण्ह वि एरिसा महापाई ? । तो भयवया वि कहिओ पुच्चभवो ताण सच्चो वि ॥ १७६ ॥
 जह तुम्हे पुच्चभवो परोप्परं नेहनिच्चरा आसि । सुधण-धणवइ-धणासर-धणया तह दोणकम्मयरो ॥ १७७ ॥
 मुणिदाणेणं दोणो नरिंद ! पुहईसरो तुमं जाओ । तद्दाणेणं भोया एयाण वि एरिसा जाया ॥ १७८ ॥
 इच्चाइ निमुणिऊणं अवलोणऊण जाइसरणेण । पुच्चभवं सच्चो वि हु वेरगगया गया सगिहं ॥ १७९ ॥
 नियरायलच्छिभारे कुमारमभिसिचिऊण नरनाहो । इयरे वि नियमुणसुं कुडुंबभारं समप्पेउं ॥ १८० ॥
 सकलत्ता निक्खंता तित्ति वि सिरिसंतिनाहपासम्मि । समहिज्जियमुत्त-ऽत्था काउं घोरं तवचरणं ॥ १८१ ॥
 निहयघणघाइकम्मा उप्पाडेऊण केवलं नाणं । पडिबोहिऊण भविण संपत्ता सासयं ठाणं ॥ १८२ ॥

॥ द्रोणाद्याख्यानकं समाप्तम् ॥ ७ ॥

इदानीं शालिभद्राख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

सालीणजणसमिद्धे सालिगामम्मि आसि कुलपुत्तो । आवालकालदालिदुक्खिओ कुणइ ओल्लगं ॥ १ ॥
 धत्ता य तस्स भज्जा तेसि संगमयनामओ पुत्तो । अह अन्नया य तीए भत्ता भवियन्वयाए मओ ॥ २ ॥
 सा परगिहेसु कम्मं काऊणं कुणइ निययनित्थारं । संगमओ पुण चारइ सगामे वच्छरूवाइ ॥ ३ ॥
 सो अन्नया वणम्मी दइ उस्सग्गसंठियं साहुं । भत्तीए पणमिऊणं खणमेक्कं पज्जुवासेइ ॥ ४ ॥
 पइदिणपणाभपडिहयपावप्पसरस्स तस्स गच्छंति । दिवसाणि मुणीसरचरणकमलसेवाभिरत्तस्स ॥ ५ ॥
 परमूसवम्मि कम्मि वि विहिया अह तत्थ पइगिहं खीरी । दट्ठण तयं सो भणइ अंच ! मह देसु परमन्नं ॥ ६ ॥
 उप्पन्नमन्नुभारा सुयराहाडिं मुणित्तु सा रुयइ । दट्ठण तयं आसन्नभवणमहिलाओ मिलियाओ ॥ ७ ॥
 संपुच्छिया य ताहिं भदे ! किं रुयसि ? तीए तो कहियं । अमुणियनियभवणधणो मह पुत्तो मग्गए खीरिं ॥ ८ ॥
 तं निमुणिऊण संजायगरुयकरुणारसाहिं रमणीहिं । दुद्ध-घय-सालि-सक्करउवगरणं तीए उवणीयं ॥ ९ ॥
 तो तीए कया खीरी थालं भरियं च निययपुत्तस्स । घय-सक्करासमेयं जा एसो भुंजिउं लग्गो ॥ १० ॥
 ता पउरपुच्चपुन्नेण मुणिवरो मासखवणपारणए । धरणियलनिहियनयणो गिहंगणं तस्स अल्लीणो ॥ ११ ॥
 दट्ठण तयं उवभूयभत्तिरोमंचअंचियसरीरो । उट्ठित्तु तं नमंसइ महिमंडल्लुलियभालयलो ॥ १२ ॥
 उप्पाडिऊण थालं उच्छलियाखंडपरमपरिणामो । वियरइ परमन्नमसेसयं पि साहुस्स परितुट्ठो ॥ १३ ॥
 दव्वाइविसुद्धिं भाविऊण धम्मन्तरायभयभीरू । धेत्तूण मुणिवरिंदो तओ गओ गामउज्जाणे ॥ १४ ॥
 उत्तमपत्तविसेसियतिकालवुट्ठीविसिट्ठदाणेण । बंधइ सुकुलुप्पत्तीपुन्नं सुहभोगकम्मं च ॥ १५ ॥
 आकंठं तो पच्छा खीरी धेत्तूण भुंजिओ एसो । रयणी विसूइयाए सुहपरिणामेण काल्हाओ ॥ १६ ॥
 रायगिहे उववन्नो महिच्चभोगोभइसेट्ठिभज्जाए । भद्दाए कुक्खिकुहरम्मि सूइओ सालिसुमिणेण ॥ १७ ॥
 तीए पवइइ गच्चो अत्थोवज्जणनिमित्तमिच्चो वि । संचलिओ परतीरे भिन्नं जंतस्स बोहित्थं ॥ १८ ॥
 मणि-कणग-रयणरासिं मज्जंतं पेच्छिऊण जलहिम्मि । बहुविहविसायजुत्तो संपत्तो सो वि पंचत्तं ॥ १९ ॥
 एसो य सुओ जाओ भद्दाए तस्स सुविणए साली । जं दिट्ठो तं विहियं नामं से सालिभदो त्ति ॥ २० ॥
 एत्थंतरम्मि सोऊण निययदइयस्स उवरमं भद्दा । संजायगरुयसोया अक्कंदइ करुणसदेण ॥ २१ ॥
 हा हा पिययम ! एत्तिधणेण तुह आसि किं न पज्जंतं ? । जं दविणज्जणकज्जे गंतूणं निहणिओ अप्पा ॥ २२ ॥
 हा हा हयास ! निक्कण ! देव ! विहियं किमेरिसं तुमए ? । दाऊण मज्झ पुत्तं जमेवमुदालिओ दइओ ॥ २३ ॥
 हा हा गुणरयणायर ! हा हा हा दीणजणसमुद्धरण ! । हा हिययदइय ! पिययम ! पुणो वि तं कथं दीसिहसि ? ॥ २४ ॥

इय एव विलंबंती भद्रा नियसयणमित्तलोएण । कहकहमवि संठविया जाया कालेण अवसोया ॥ २५ ॥
जाओ य सालिभद्रो कमेण जोगो कलाकलावस्स । उक्कायस्सुवणीओ धणियं जाओ कलाकुसलो ॥ २६ ॥
पत्तो य हरिणनयणीमणहरणं जोव्वणं कमेण इमो । सोहग-रूय-लायन्नसंजुओ सव्वजणइट्ठो ॥ २७ ॥
असरिसदक्खिन्ननिही करुणारससायरो महुरवाणी । परउवयारेक्करओ किं बहुणा ? सयल्लगुणकलिओ ॥ २८ ॥
घणकसिणकुडिलकोमलकेसकलावाओ हरिणनयणीओ । नवपउमरायरत्ताहराओ छणचंदवयणाओ ॥ २९ ॥
मणहरसिणिद्धपीवरपओहगओ तरंगतिवलीओ । गंभीरनाहिकूवाओ गिरिसिल्लपिट्ठुनियंवाओ ॥ ३० ॥
कंकेल्लिकिसल्लयारुणपाणीओ करेणुकरसमोहओ । नवकमलकोमलारुणचरणाओ करेणुगमणाओ ॥ ३१ ॥
आरूढपट्टमजोव्वणकंतिकडक्खियमुत्तिंघणिणीओ । उत्तमकुलुब्भवाओ वत्तीखं इच्चकन्नाओ ॥ ३२ ॥
एगदिवसस्मि तेणं परिणीयाओ महाविभूईए । नच्चिचरवारविलासिणिजयजयरवमणहरसरेण ॥ ३३ ॥
गोभद्रो वि हु जाओ तइया मरिउं सुरो भवगवासी । अवहिं पउंजमाणो सकलत्तं नियइ नियपुत्तं ॥ ३४ ॥
मुणिद्राणसमयसज्जियपुन्नेणाऽऽगरिसिओ समागतुं । विरएइ सत्तभूमियपासायं सालिभद्रस्स ॥ ३५ ॥
सुरवरविमाणरुद्धं विचित्तमणिमत्तवारणाइन्नं । अवरं च तस्स परिसरधराए सव्वत्तुवणसंडं ॥ ३६ ॥
सिसिरजलजंतवाहयपुत्तलियाविस्सिरं पवरवाविं । जरुअंदोलयकीलानित्तमेयस्स विरएइ ॥ ३७ ॥
नवणीयमसिणवत्तीसतूलियाकलियपवरपल्लंकं । सयणनिमित्तं उवणेइ सुरवरो सालिभद्रस्स ॥ ३८ ॥
केऊर-हार-कंकण-रसणा-मंजीरपभिइआभरणं । कथंगराग-तंबोल-पुष्पमुहं च भोगं ॥ ३९ ॥
पइवासरं पि अमरो देइ सभज्जस्स सालिभद्रस्स । सो वि हु तच्चोगमुही गयं पि कालं न याणेइ ॥ ४० ॥
सव्वं गिहवाचारं चितइ भद्रा अहज्जया वणिगा । वेत्तुं कंचलरयणाणि आगया लक्खमोल्लाणि ॥ ४१ ॥
जाय न इ को वि गिण्हइ ताणि महग्घत्तणेण नयरजणो । ता अत्थाणे गंतुं सेणियरायस्स दरिसंति ॥ ४२ ॥
मोल्लं पुच्छइ राया ते वि पयंपंति लक्खमोल्लाणि । आह निवो न हु कज्जं एएहिं महावमोल्लेहिं ॥ ४३ ॥
संजायवहुविसाया नीहरिया ते नरिंदभवणाओ । रिद्धि सुणित्तु पत्ता पासाए सालिभद्रस्स ॥ ४४ ॥
भद्राए तओ अवलोइऊण गहियाणि कहियमोल्लेण । वणिणो वि हिट्ठहियया सव्वे वि गया नियावासे ॥ ४५ ॥
कंचलरयणसखुवं मुणिउं विन्नवइ चेळणा निवइ । पिययम ! किं मज्झ कए न तए एक्कं पि संगहियं ? ॥ ४६ ॥
एरिसरिद्धिजुयस्स वि चिट्ठा किं एरिसी तुह नरिंद ! । अहवा न तुज्झ भावइ महं दिन्नं उत्तमं कथुं ॥ ४७ ॥
अवरं च तुज्झ किंति सुणिऊण इहं समागया वणिणो । एवं नु ताण पुरओ देसेसु वि लहुइओ अप्पा ॥ ४८ ॥
जइ तुह न अत्थि दविणं ता गिण्हसु मज्झ रयणमालाए । कंचलरयणं ताण वि पुज्जउ आसा वरायाण ॥ ४९ ॥
जाहेवमुवालद्धो राया दइयाए तयणु वाणियए । मगइ तो ते वि कहंति देव ! भद्राए गहियाणि ॥ ५० ॥
तं नियुणिऊण देवी सुट्ठयरं कोवमुवगया भणइ । वाणिगिणीए समं पि य न अत्थि सत्तं तुह नरिंद ! ? ॥ ५१ ॥
तो भूवइणा भद्रा मणाविद्या देहि मज्झ मोल्लेण । संपइ संगहियाणं कंचलरयणाणमेगं ति ॥ ५२ ॥
तीए पडिभणियमेयं नरिंद ! नियपुत्तसालिभद्रस्स । वत्तीसभारियाणं विहिया पयलूहणा तेहिं ॥ ५३ ॥
गिण्हउ चिरंतणाइं देवोऽणुगहउ मं विणा मोल्लं । नियुणित्तु निवो पुच्छइ अभयं को सालिभद्रवणी ? ॥ ५४ ॥
तेणावि अमरनिम्मियपासायप्पभिइ सव्वमक्खायं । तो विम्हिओ नरिंदो तच्चरिएणं विचितेइ ॥ ५५ ॥
अहमेव इह कयत्थो जस्स पुरे संति एरिसा वणिणो । इय चित्तिऊण संजायकोउहल्लेण नरवइणा ॥ ५६ ॥
भद्राए समाइसियं संपेससु सालिभद्रनियपुत्तं । रायभवणम्मि जेणं हरिसेण अहं पलोएमि ॥ ५७ ॥
पडिभणियं भद्राए मज्झ सुओ सिरिसकुमुममुकुमालो । ससि-सूरे वि न पेच्छइ निगच्छइ न हु गिहाओ बहिं ॥ ५८ ॥
ता किह तुम्ह सयासे मज्झ सुओ सामि ! कुणउ आगमणं ? । इय नाउं नरनाहो मा अपसायं कुणउ अम्ह ॥ ५९ ॥

तो भूवङ्गणा भणियं तत्थेव अहं समागमिस्सामि । तुह सालिभद्दंसणसमुस्सुओ आह तो भद्दा ॥ ६० ॥
 एसो महापसाओ जमिहाऽऽगमणे समुस्सुओ सामी । किंतु विलंबउ कइय वि दिवसे जं होमि पउणा हं ॥ ६१ ॥
 अणुमन्निआ नरिंदेण रायभवणाओ जाव नियभवणं । सम्मज्जिउण पडमंडवेहिं संछाइओ मग्गो ॥ ६२ ॥
 कत्थइ डज्जंतागरुघडिमुहउग्गिन्नधूमपडलेहिं । अंधारियं नहयलं जलहरसोहं समुब्बइ ॥ ६३ ॥
 कत्थइ तलियातोरणमालानवतरणिकिरिणसंबलिया । रेहइ पलयसमुग्गयदिणयरसेणि व्व दुप्पेच्छा ॥ ६४ ॥
 कत्थइ मोत्तियहारावलीण किरिणावलं पलोयंता । ससिजोन्हपाणलोला हिंइति य चउरनिउरंवा ॥ ६५ ॥
 गिहमवि भद्दाए कयं कमणीयं दारतोरणतिण्ण । आवद्धरयणमालाकिरिणावलिरंजियदियंतं ॥ ६६ ॥
 जाणाविओ नरिंदो सेयणयमहागइंदमारुढो । संचलिओ बहुकुंकुमकद्मिलपहं पलोयंतो ॥ ६७ ॥
 ठाणट्ठाणविलासिणीविरइयवरपेच्छणाणि पेच्छंतो । भद्दाभवणे गंतुं उवविट्ठो चंदणचउक्के ॥ ६८ ॥
 हरिसियहियया भद्दा मुत्ताहल-वत्थ-रयणरासीओ । उवणेइ रायपुरओ गिन्हइ न हु किं पि नरनाहो ॥ ६९ ॥
 जंपइ पुत्तं दंससु पभणइ गंतुण सालिभद्दं सा । उत्तरसु पुत्त ! भवणाओ आगओ सेणिओ जम्हा ॥ ७० ॥
 सो भणइ कयाणाणं मोल्लं न मुणेमि गिण्हसु सयं पि । जाय ! कयाणयमेयं न होइ भद्दा पयपेइ ॥ ७१ ॥
 किंतु इमो तुह सामी मज्झ विइह देसमाणवाणं पि । मज्झ वि अन्नो सामि त्ति सालिभद्दो मुणित्तु इमं ॥ ७२ ॥
 चित्तेइ गुरुविसाओ पेच्छ अहो ? अकयपुत्तपच्चारा । पुरिसा परस्स सेवाविडंबणं कमवि पारिवि ॥ ७३ ॥

भणियं च—

न करिति जे तवं संजमं च ते तुल्लपाणि-पायाणं । पुरिसा समपुरिसाणं अवस्सपेसत्तणमुविति ॥ ७४ ॥
 ते चेव जए जीवंतु मुणिवरा बालकालगहियवया । मोत्तुं जे देव-गुरुं परस्स पाए न पणमंति ॥ ७५ ॥
 जइ पुत्तं पि हु दुच्चरतव-चरणकयुज्जमो अहं हुंतो । ता इण्ह निवपणमणविडंबणं नेय पारिवि ॥ ७६ ॥
 विसयमहाविसमोहियमणाण मणुयाण निव्वियेयाणं । जिणनाहभणियधम्मो मणयं पि मणे न विप्फुरइ ॥ ७७ ॥
 एवं विचित्तउणं कलिउं वेरगाकारणं तं पि । अभिमाणधणो धम्मैकमाणसो उट्ठिओ सहसा ॥ ७८ ॥
 पसरंतदिसिविस्सपिरपरिमलपरिभमिरभमरनिउरुंवो । सकलतो उत्तरिओ करेणुकलिओ करिंदो व्व ॥ ७९ ॥
 रायचरणारविंदे पणओ आलिंकिउण नरवङ्गणा । उच्छंणे विणिवेसिय सच्चविओ तेण सच्चवंगं ॥ ८० ॥
 चित्तेइ नो असज्जं सुचरियकम्माण किं पि भुवणयले । जं अमरसिरिं विलसइ पेच्छ इमो मणुयमेत्तो वि ॥ ८१ ॥
 संभासिओ निवेणं न पयंपइ होइ साममुहछाओ । अंतुजलोत्तियनयणो भद्दाए तओ निवो भणिओ ॥ ८२ ॥
 अणुवासरं पि अमरोवणीयभोएहिं लालिओ एसो । नरपरिमलं न सक्कइ सहिउं ता मुयसु नरनाह ! ॥ ८३ ॥
 तो मुक्को नरवङ्गणा भणिउणं गच्छ वच्छ ! नियठाणं । आरुढो सो भवणे गंतुमणो नरवरिंदो वि ॥ ८४ ॥
 विन्नतो भद्दाए सपणामं बद्धपाणिपउमाए । देव ! पडिच्छह सागयकिच्चं काउं गुरुपसायं ॥ ८५ ॥
 उवरोहेणं राएण मन्निए तयणु वाररमणीहिं । अच्चंगण-उज्जवट्ठणपुत्तं वावीजले ष्हविओ ॥ ८६ ॥
 वावीजलम्मि पडियं मुद्धारयणं नरिंदहत्थाओ । तो संभंतो राया ओयइ तरलेहिं नयणेहिं ॥ ८७ ॥
 भद्दाए तओ भणियं किं नियह नरिंद ! एत्थ संभंता ? । कहियं तीए नरिंदेण मुद्धारयणजलपडणं ॥ ८८ ॥
 सिग्घं चिय भद्दाए जंतपओगेण तीए वावीए । दासिं भणित्तु सलिलं संकामियमन्नवावीए ॥ ८९ ॥
 तो तीए तले पेच्छइ फुरंतकिरणं विहसणसमूहं । इंगालं व पलोयइ तम्मज्जे मुद्धारयणं ॥ ९० ॥
 चित्तेइ (? पुच्छइ) य कोउहल्लेण नरवई किं इमं ? ति तो भद्दा । विन्नवइ देव ! एयंनिम्मल्लं सालिभद्दस्स ॥ ९१ ॥
 जम्हा अणुदिणममरो आभरणमिमस्स पणइणिजुयस्स । वियरइ तो निम्मल्लं खिप्पइ वावीए मज्झम्मि ॥ ९२ ॥
 विग्घियहियओ घेत्तुं मुद्धारयणं मणुजसिंगारो । नंदणवणमवलोइय नियइ समभां पि पासायं ॥ ९३ ॥

तो देवालयपडिमं भक्तिभरुचभूयभूरिरोमंचो । न्हवइ विलेवइ पूयइ पणमइ संथवइ नरनाहो ॥ ९४ ॥
 भद्दाए तओ भणियो भोयणभदणे गओ पुहइवालो । भुत्तो य सपरिवारो कयसम्माणो गओ राया ॥ ९५ ॥
 चिट्ठइ य सालिभद्दो जा विसयपरम्मुहो सुधम्ममई । ता धम्मघोससूरी समागओ नयरउज्जाणे ॥ ९६ ॥
 तच्चंदणवडियाए विणिग्गओ रायपभिइपुरलोगो । आपुच्छिऊण जणणिं तत्थ गओ सालिभद्दो वि ॥ ९७ ॥
 वंदित्तु समुवविट्ठाए रायपमुहाए सयलपरिसाए । भयवं पि महुर्वाणीए देसणं काउमारद्धो ॥ ९८ ॥
 जलहिजलगलियमुत्ताहलं व दुलहं लहित्तु मणुयत्तं । कायच्चा धम्ममई भवभयभीरूहिं भविण्हिं ॥ ९९ ॥
 इय निसुणिऊण संविग्गमाणसा देसणं मुणिंदस्स । पत्ता नियनियभवणे संविग्गो सालिभद्दो वि ॥ १०० ॥
 गंतूणं नियभवणे जणणिं नमिऊण भणइ अंब ! मए । निसुओ जिणिंदधम्मो मुट्ठु कयं वच्छ ! सा भणइ ॥ १०१ ॥
 अंब ! ममं अणुजाणह पव्वज्जामि त्ति निसुणिउं भद्दा । मुच्छानिमीलियच्छी घस त्ति धरणीयले पडिया ॥ १०२ ॥
 चंदणजलसित्तंगी ससलिलवीयणयवीइया संती । उवलद्धचेयणा सा रुयमाणी भणिउमादत्ता ॥ १०३ ॥
 वच्छ ! तमेक्को पुत्तो अच्चमहियो मज्झ जीवियस्सावि । मा गिण्ह ताव दिक्खं जाव अहं जाय ! जीवेमि ॥ १०४ ॥
 सो भणइ न अंब ! इमं नज्जइ को जियइ ? अहव को मरइ ? । जम्हा न बाल-तरुणा थविरा वि जमस्स लुट्ठंति ॥ १०५ ॥
 सा जंपइ जाय ! इमं नवजोव्वणसुंदरं सुरूवं च । निययसरीरं पालसु ता विविहविलासकरणेण ॥ १०६ ॥
 सो आह अंत-वस-किमि-पुरीसपरिपूरियस्स अथिरस्स । तवचरणमिमस्स फलं अंब ! असारस्स देहस्स ॥ १०७ ॥

माता—

उव्वूढजोव्वणभरा अहिणवअणुरायरंजिया जाया । बत्तीसमिमाहिं समं उवभुंजसु जाय ! विसयसुहं ॥ १०८ ॥

पुत्रः—

मुहमहुररसा परिणामदारुणा विसमविससमा विसया । ता अंब ! एरिसेसुं विसएसु बुहा न रज्जंति ॥ १०९ ॥

माता—

रयण-मणि-कणय-रुप्पय-मुत्ताहलपमुहपउरधणरिद्धिं । भोगोवभोग-वंदियणदाणकज्जेहिं विलसेसु ॥ ११० ॥

पुत्रः—

राय-जल-जलण-तक्कर-वंतर-दायायसाहिया लच्छी । मणपरिणइ व्व अथिरा ता अंब ! इमीए को मोहो ॥ १११ ॥

माता—

जाय ! करवालधाराचंकमणसमं सुदुक्करं चरणं । भूसयण-लोय-भिक्षवऽन्नपाण-वंभव्वयाईहिं ॥ ११२ ॥

पुत्रः—

विसयसुहपरवसाणं कायरपुरिसाण निव्विवेयाण । दुक्करमिह तव-चरणं न कयाइ वि धीरपुरिसाण ॥ ११३ ॥

माता—

अमुणियदुहसच्चभावो वच्छ ! तुमं केलिगच्चसुकुमालो । किह विसहिसि अइदुस्सहउवसग्ग-परीसहे घोरे ? ॥ ११४ ॥

पुत्रः—

नरयम्मि अंब ! असिपत्त-जंत-करवत्तकप्पणाइदुहे । सहिउं इह उवसग्गा केत्तियमित्तं किलिस्संति ॥ ११५ ॥

माता—

जइ जाय ! तए एवं कायव्वं वासराणि ता कइवि । अप्पाणं परिकम्मसु पच्छा तं कुणसु तव-चरणं ॥ ११६ ॥

उवरोहेणं जणणीपयंपियं भन्तिउं रा पासायं । गंतूण पणइणीणं पडिबोहत्थं इमं भणइ ॥ ११७ ॥

निच्चं परभवचित्ता नरेण नियमेण होइ कायव्वा । न हु विसयलालसेहिं हारेयव्वो मणुयजम्मो ॥ ११८ ॥

जम्हा न होइ तित्ती नराण विसण्णु निव्विवेयाण । ता विसण्णु परिचइउं पव्वज्जमहं करिस्सामि ॥ ११९ ॥
जा तुम्हाण ससल्ला का वि हु अहवा अवच्चसंजुत्ता । ता गिहिधम्मं कुव्वंतु सेसया दिक्खमिच्छाए ॥ १२० ॥
दइयाओ एवमणुसासिऊण भज्जाओ तह य भोगे । परिहरमाणो चिट्ठइ तव-चरणसमुत्सुओ महम्मं ॥ १२१ ॥

इयो य—

तत्थेव य परिणीया भइणी धन्नेण सालिभद्दस्स । अट्ठमंगंती कंतं साममुही मुयइ अंसूणि ॥ १२२ ॥
संपुच्छिया य धन्नेण सुयणु ! किं सोयकारणं तुज्झ ? । सा भणइ सालिभद्दो पव्वजं घेतुक्कामो त्ति ॥ १२३ ॥
परिकम्मणं कुणंतो दिणं दिणं पणइणि च तूलि च । एक्केक्कं परिणेल्लइ बोल्लइ तयणंतरं धन्नो ॥ १२४ ॥
जो गिण्हइ जिणदिवस्सं काउं परिकम्मणं स काउरिसो । सप्पुरिसो पुण सुंदरि ! तणं व रिद्धि परिचचयइ ॥ १२५ ॥
जय धण-रिद्धी सुचया ता किं न तुमं पि चयसि ? सा भणइ । इय निमुणिऊण एसो अहिमाणी भणिउमादत्तो ॥ १२६ ॥
पेच्छंतो तुह वयणं ठिओ म्हि इण्हि तु पेच्छ जं होइ । अह सा जंपइ पिययम ! एवं मह खमह परिहासं ॥ १२७ ॥
किं भणिणं बहुणा ? स आह भइणि व्व तं इयाणि मे । अह जइ तुज्झ वि इच्छा तुमं पि ता गिण्ह पव्वज्जं ॥ १२८ ॥
तम्मि समयम्मि तिहुयणसामी सिरिवद्धमाणजिणइंदो । संपत्तो सुरइण्ण उवविट्ठो समवसरणम्मि ॥ १२९ ॥
सेणियपमुहो लोगो गओ जिणिदस्स वंदणनिमित्तं । विणिजुंजइ धन्नो वि हु धणरिद्धि धम्मकज्जेसु ॥ १३० ॥
पव्वजासामगीनिरयं नाऊण धन्नयं दइया । गंतूणं वुत्तंतं सवंधुणो कहइ रुयमाणी ॥ १३१ ॥
अंतरिओ हं धन्नेण चित्तिउं संठवित्तु नियमइणि । जणणि भज्जाओ वि य संभासिय सालिभद्दो वि ॥ १३२ ॥
घोसाविऊण अभयं दाणं दीणाइयाण दाऊण । काउं जिणिदमहिमं सम्माणिय समणसंघं च ॥ १३३ ॥
निजसयण-जणणि-पणइणिपरिकलिओ आरुहित्तु सिवियाए । सल्लहिज्जंतो नायरजणेण तित्थं पभावित्तो ॥ १३४ ॥
सुरलोयसरिसरिद्धिं सणकुमारो व्व उज्झिउं उज्झति । महया महूसवेणं समागओ समवसरणम्मि ॥ १३५ ॥
पुरओ पहुत्तधन्नेण संगओ तयणु तत्थ मयवंतं । काउं पयाहिणितियं सधन्नओ धुणियमादत्तो ॥ १३६ ॥

जय जय परमेसर ! चरमजिणेसर ! पुत्तिमससिनिम्मलवयण ! ।

जय धम्मपयासण !, कुगइण्णासण !, वियसियसियपंकयनयण ! ॥ १३७ ॥

जय वीरजिणेसर ! दिव्वनाण ! संपत्तपरमसिवसुहनिहाण ! । जय चक्क-कमललंछियसुपाय ! सिद्धत्थनरेसरअंगजाय ! ॥ १३८ ॥
जय कोहहुयासणअम्बुवाह ! दुट्ठकम्भवणगहणदाह ! । जय माणसेल्लनिहलणवज्ज ! परिचत्तसयलसंसारकज्ज ! ॥ १३९ ॥
जय मायाभूमिविणाससीर ! जर-जम्मपंकनिट्ठवणनीर ! । जय लोहपिसायपयंडमंत ! वरनिम्मल-सम-सियकुंददंत ! ॥ १४० ॥
जय रायमहाकरिहरिकिसौर ! सन्नयजणआवयहरणचोर ! । जय दोसरेणुवियरणसमीर ! संसारमहोयहिलद्धतीर ! ॥ १४१ ॥
जय मोहतिमिरनिहलणभाणु ! तुह नमइ जिणेसर ! सुरपहाणु । जय मयणसुहडनिम्महणवीर ! समुरासुरनमिय ! जिणिद ! वीर ! ॥
जय मच्छररहिय ! विमुक्कसंग ! नियसत्तिविहियसंसारभंग ! । जय संगमकयदुट्ठोवसमानिकंप ! पयासियमोक्खमगा ! ॥ १४२ ॥
जय अमरविणिग्गियसमवसरण ! सरणागयवच्छलदूरियहरण ! । जय वीरजिणेसर ! करिपसाउमहु देहि सामि ! सिवपुरिहिं ठाउ !
इय जयंपूरियास ! चंदाणण ! विविहतवग्गिदट्ठभवकाणण ! । सिरिसिद्धत्थरायवरनंदण ! पसिय मज्झ जणनयणाणंदण ! ॥
पुणरवि पणमिय सामि भणति भयवं ! भवोहनिम्महणिं । दिक्खं देहि जिणेसर ! जायइ दुक्खक्खओ जीए ॥ १४६ ॥
भणियं भइए वि हु जामाउय-पुत्तया इमे मज्झ । पहु ! धन्न-सालिभद्दा दिक्खादाणेणऽणुगहह ॥ १४७ ॥
तत्तो तिहुयणनाहेण दिव्विसया पंचमुट्ठिकयलोया । सिक्खविया य सममां आयासं साहुवग्गस्स ॥ १४८ ॥
गीयत्था संजाया अइरेण य नायसयलमुत्त-ऽत्था । विहरंति जिणेण समं कुव्वंता तिव्वतव-चरणं ॥ १४९ ॥
पुणरवि रायगिहम्मि समागया भुवणसामिणा सद्धिं । तिव्वतव-चरणमुक्का किडकिडिभूया महासत्ता ॥ १५० ॥
नरनाहपमुहपरिमाए सामिणा देसियं भवसरुवं । जायाए भिक्खवेलाए पत्थिया दो वि भिक्खवट्ठा ॥ १५१ ॥
छट्ठस्स पारणम्मि पणामपुवं जिणस्स आणाए । ते धन्न-सालिभद्दा पयंपिया जिणवरिंदेण ॥ १५२ ॥

तुह सालिभद्र ! जणणी काही हरिसेण भज पारणयं । तो ते तवमुसियंगा भद्राए गिहं समणुपत्ता ॥ १५३ ॥
सिरिवीरजिणागमणं नाउं तह धन्न-सालिभद्राणं । भद्राइयो गिहजणो सव्वो वि समुम्मुओ जाओ ॥ १५४ ॥
तत्थाऽऽगया वि मुणिणो केणावि न याणिया ठिया य खणं । तत्तो य अर्दाणमणा महाणुभावा पडिनियत्ता ॥ १५५ ॥

भणियं च—

सुंदर-सुकुमाल-सुभोइणण विविहेहिं तवविसेसेहिं । तह सोसविओ अप्पा जह न वि नाओ सभवणे वि ॥ १५६ ॥
पडिलाहिया य गोउलथरीए पहम्मि पवरदहिण । जुगमेत्तनिहियनयणे समागया सामिणो पासे ॥ १५७ ॥
आलोइऊण विहिणा पुच्छंति जिणसरं कयपणामा । भयवं ! न अम्ह विहियं पारणयं निययजणणीए ॥ १५८ ॥
जंपइ सामी जीए दिन्नं दहियं पहम्मि तुम्हाणं । सा सालिभद्रजणणी पुव्वभवे आसि धन्नं चि ॥ १५९ ॥
सव्वो वि य पुव्वभवे कहिओ जा साहुदाणओ भोगा । सुमरइ पुराणजम्मं तं सोउं सालिभद्रो वि ॥ १६० ॥
तं चिय पारित्तु दहिं संविगा पुच्छिऊण जिणनाहं । खामेवि समणंमंयं गहियाणसणा समाहीए ॥ १६१ ॥
गंतुं वेभारसिलायलम्मि आराहणाए कयकिच्चा । उल्लसिरसुकुलेसा पाउवगमणं पवज्जंति ॥ १६२ ॥
एत्थंतरम्मि भद्रा समागया वीरवंदणनिमित्तं । नमिउं पुच्छइ धन्नो सामि कहिं सालिभद्रो य ? ॥ १६३ ॥
परिकहिओ वुत्तंतो जिणेण सव्वो वि तो ससोया सा । ताण सयासम्मि गया निच्चलगात्ते नियइ ते वि ॥ १६४ ॥
चारं चारं वंदिय संभासइ ते न दिंति पडिवयणं । निस्संगा तयणु इमा गुरुसोया रुयइ अइकरुणं ॥ १६५ ॥
हा पुत्त ! पावक्कमाए आगओ नियगिहे वि न हु नाओ । पडिलाहिओ न दिट्ठो न भासिओ मंदपुत्ताए ॥ १६६ ॥
हा पुत्त ! अमरउवणीयभोयणं भुंजिऊण कह तुमए । भुत्तं भिक्खवं भमिज्जं अंतपंता-ऽरसाहारं ? ॥ १६७ ॥
हा पुत्त ! मसिणवत्तीसतूलियाउवरि आसि कयनिदो । इण्हिं पुण खरककससिलायले किह सुहं सुयसि ? ॥ १६८ ॥
हा पुत्त ! घुसिण-हरियंदणेहिं विरइयविलेवणो आसि । इण्हिं किह घम्मज्जवगद्धमल-पंक्कमुव्वहसि ? ॥ १६९ ॥
हा पुत्त ! सवणसुहयरकागलिगीयप्पिओ सया आसि । इण्हिं सिक्केकारवमिस्से किह मुणसि वूयरवे ? ॥ १७० ॥
हा पुत्त ! सत्तभूमियपासाए सव्वया सुहं वसिउं । किह विहरिओ सि दिणयरकरतत्ते धरणिवीढम्मि ? ॥ १७१ ॥
हा पुत्त ! जंतवावीए गिम्हमइवाहिऊण अणुवरिसं । किह चरियं तव-चरणं नयणे निहिउं दिणयरम्मि ? ॥ १७२ ॥
हा पुत्त ! तुह सिणेहो तारिसओ आसि मज्झ विसयम्मि । इण्हिं किं दीणाए न देसि मैह वयणमेत्तं पि ? ॥ १७३ ॥
इय एवं विलयंती तेसि वंदणसमागयनिवेण । पडिणेहिया सुहासियवयणेहिं इमं भणंतेण ॥ १७४ ॥
भदे ! धन्ना एए जेहिं दुहाणं विमोइओ अप्पा । तं पि कयत्था जीए जाण्णाऽऽराहणा विहिया ॥ १७५ ॥
वयण-चलणाइयं न हु कुणंति पाओवगमणपडिवन्ना । ता मा कुणसु अकारणखेयं मणयं पि नियमेण ॥ १७६ ॥
एमाइमहुरवयणेहिं तत्थ सा सेणिणण संठविथा । नोया य नियगिहम्मि भद्रा बहुययणसंजुत्ता ॥ १७७ ॥
ते वि हु मुणिणो मरिऊण पंचपंचोत्तरेसु उववन्ना । चविउं तओ विदेहे उववज्जिय उत्तमकुलम्मि ॥ १७८ ॥
भोगसमिद्धि उवभुंजिऊण घेतूण पवरपव्वज्जं । निट्ठवियअट्टक्कमा तयणु गमिस्संति सिद्धिपुरिं ॥ १७९ ॥

॥ शालिभद्राख्यानकं समाप्तम् ॥ ८ ॥

अन्यच्चास्मिन्नेव जन्मनि सुपात्रदानं कल्याणावहमित्यत आह—

दिन्नं सुपत्तदाणं इहेव कल्लाणकारणं होइ ।

चकयर-चंदणज्जा समूलदेवा उदाहरणं ॥६॥

व्याख्या—‘दत्तं’ वितीर्णं सुपात्रे—गुणवत्साध्वादौ दानं—वित्तवित्तरणं सुपात्रदानम् ‘इहेव’ अस्मिन्नेव जन्मनि आस्तां परभवे ‘कल्याणकारकं’ सुखसमृद्धिजनकं ‘भवति’ जायते । निदर्शनमाह—चक्रचरश्च—चक्रचराभिधानो ब्राह्मणः, स च चन्दनार्या च—दधि-

वाहनराजपुत्री भगवतो महावीरस्य शिष्यका चक्रचर-चन्दनार्ये । किम्भूते ? स[ह] मूलदेवेन राजपुत्रेण वर्तते ये ते तथोक्ते ।
'उदाहरणं' दृष्टान्त इत्यक्षरार्थः ॥६॥ भावार्थस्त्वाख्यानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि ।

तत्रापि क्रमायातं प्रथमं तावत् चक्रचराख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्

आसि नररयणरोहणगिरि व्व मणिरयणचक्रनयरं ति । समुवज्जियगुणचक्रो चक्रयरो दियवरो तत्थ ॥ १ ॥
करकलियतरुणदिणयरकिरणारुणतंबभायणो एसो । नयरच्चंभंतरभवणेषु भमइ कणभिवक्खज्जेण ॥ २ ॥
अह अवरदिणे केणावि तस्स दिन्ना महेसरमुण्ण । वरसुरहिषय-गुडाविलनवसत्तुगपिंडिया दोन्नि ॥ ३ ॥
गंतूण तओ सो वि य गिहम्मि कयनित्तारणविहाणो । उवविट्ठो जा चिट्ठइ संतुट्ठो भोयणट्ठाए ॥ ४ ॥
ता तस्स पुव्वपुत्ताणुभावओ मासखमणपारणए । एगो महातवस्सी संपत्तो भवणदारम्मि ॥ ५ ॥
दट्ठूण मुणिं तवतेयभासुरं फुरियगरुयपरिओसो । उट्ठित्तु तस्स एगं सत्तुगपिंडं पयच्छेइ ॥ ६ ॥
सहस त्ति तओ पडिया हिरण्णवुट्ठी मुणिप्पभावेण । विम्हियमणेण तो दियवरेण सव्वा वि संगहिया ॥ ७ ॥
मुणिदाणसमयसज्जियपकिट्ठपुन्नाणुभावओ नियमा । उवभुंजिऊण नर-सुरमुहाइं सो पाविही सिद्धि ॥ ८ ॥

॥ चक्रचराख्यानकं समाप्तम् ॥९॥

इदानीं चन्दनार्याख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अत्थि इह भरहवासे चंपा नामेण विस्सुया नयरी । कोसंबिनयरिसामी चउरंगबलेण कइया वि ॥ १ ॥
देहिवाहणगहणत्थं चंपं वेदइ सयाणियो राया । एगागो रत्तीए नावाकडगेण गंतूण ॥ २ ॥
दहिवाहणो विनट्ठो चंपाए जग्गहो नरिदेण । घोसाविओ य सेणालोगेण य लूसिया नयरी ॥ ३ ॥
दहिवाहणस्स रज्जो वसुमइधूयाए संजुया गहिया । भयभीया एगेणं वंठेणं धारिणी देवी ॥ ४ ॥
वलिओ सयाणियनिवो सो वंठो भणइ एस मे भज्जा । होही इमाए धूयं एयं पुण विक्किणिस्सामि ॥ ५ ॥
तो धारिणी विंचितइ एसा बाला अणज्जहत्थगया । कमवत्थं पाविस्सइ ? न नज्जइ हा ! विहिविलासो ॥ ६ ॥
मज्झं पि सीलखलियं होही तं तु जस-धम्मनासणयं । सुद्धस्स वरं मरणं मा जीयं सीलखलियस्स ॥ ७ ॥
हा हियय ! किं न फुट्ठसि बंधुविउत्ताए वसणवडियाए । मज्झ तुमं ? इय दुस्सहदुक्खेणं सा उ कालगया ॥ ८ ॥
अव्वत्तसरं रोयइ जणणीमरणेण वसुमइ दीणा । तो सो वंठो चितइ मरिही एसा वि जइ किंचि ॥ ९ ॥
जंपामि अजुत्तमहं तो मोल्लं पि हु न होइ इय नाउं । अणुयत्तंतेण ददं कोसंबिपुरीए आणीया ॥ १० ॥
वीहीए उड्डिया सा दिट्ठा य धणावहेण इच्चेणं । अणलंकिया वि लावन्नपुन्नसव्वंगसोहिल्ला ॥ ११ ॥
आगीए चेव नज्जइ ईसरधूया नरिंदधूया वा । एसा विसमं पत्ता हंत ! अवत्थं विहिवसेणं ॥ १२ ॥
ता मा वसणं दीहं पावउ करुणापवन्नचित्तेणं । जम्मगियमोल्लेणं गहिया सा सेट्ठिणा तेणं ॥ १३ ॥
नीया निययघरम्मि का सि तुमं ? पुच्छिया न साहेइ । रुयइ परं फव्वालियगंडयला अंसुधाराहिं ॥ १४ ॥
पियवयणेहिं सणेहं संठविया वेट्ठिय त्ति पडिवन्ना । मज्जण-भोयण-वत्थाइएहिं सम्माणिया धणियं ॥ १५ ॥
मूला य निययभज्जा भणिया धूया तुहेस ता सम्मं । तह कायव्वं जह सरइ नेय नियजणणि-जणयाणं ॥ १६ ॥
चिट्ठइ य कुलधरम्मि व सा नेव्वुयमाणसा गिहे तम्मि । विणएणं सीलेण य सव्वो वि य रंजिओ लोओ ॥ १७ ॥
गिहवासी पुरवासी भणइ अहो सीलचंदणा एसा । तो तीए बीयनामं संजायं चंदण त्ति फुडं ॥ १८ ॥
एवं वच्चइ कालो मूला पुण मच्छरिज्जए हियए । तोए उवरि धणावहबहुमाणं पेच्छमाणी य ॥ १९ ॥

१. दारदेसम्मि-रं० । २. इत आरभ्य ६३पर्यन्ताः कथागाथाः श्रीनेमिचन्द्राय-श्रीमहावीरचरित्रे १२७३तः १३३४पर्यन्तं वर्तन्त इति टीकाकृता स्वरचनायां तत एवाऽऽहता इति शेषम् । सूचितं चाप्येतद् वृत्तिकृता स्वयमप्येतत्कथाप्रान्ते ६६तमगाथायामिति ।
३. वीहीय उड्डिया-रं० ।

चित्तइ य—

सब्बो वि जणो पायं अहिणवत्थुम्मि कुणइ अणुरायं । चिरपरिचियमवहीरइ ता जइ एसो इमं भज्जं ॥२०॥
कुणइ गुरुरायरत्तो गेहस्स असामिणी अहं होमि । इय सा तीए पावा चिट्ठइ छिड्डाई जोजंती ॥ २१ ॥
सो सेट्ठी मज्झणहे वीहीओ आगओ गिहे विजणे । एगम्मि दिणे नत्थि उ कोइ वि जो सोयई चलणे ॥ २२ ॥
ताहे चंदणवाला उवट्ठिया तत्थ पाणियं घेतुं । वारंतस्स वि य बला आदत्ता सोइउं चलणे ॥ २३ ॥
एत्थंतरम्मि तीए छुट्ठा केसा सहावसोहिल्ला । पडिहिंति कइमे इय चित्तेउं सेट्ठिणा झत्ति ॥२४॥
हत्थट्ठियलीलाजट्ठियाए धरिया तहेव वट्ठा य । ओलोवणोवविट्ठा मूला चित्तेइ तं दट्ठं ॥२५॥
नूण विणट्ठं कज्जं ता तरुणो चेव छिज्जए वाही । जइ पुण परिणंइ इमं ता मज्झ सुहं भवइ छारो ॥२६॥

अन्नं च—

वरि हउं मुय वरि हउं म जाय वरि विसहरि खट्ठी, वरि उच्चिमय सूलियहिं भिन्न वरि हुयवहि दट्ठी ।
वरि उच्चंधिय रुक्खडालि वरि खड्डहिं घल्लिय । मं मइं दिट्ठु सबत्तिजुत्तु पिउ हियडासल्लिय ॥२७॥
इय एवमाइ चित्तिय सेट्ठिम्मि विणिग्गए गरुयरोसा । निदयचित्ता पहणइ सिरं च मुंडावए तीए ॥२८॥
नियलेहि य बंधावइ चल्लेणुं ओयरम्मि पक्खिवइ । पभणइ जो सेट्ठिस्सा साहिस्सइ सो ममं वइरी ॥२९॥
गिहमागओ य पुच्छइ सेट्ठी भो ? चंदणा कहिं चिट्ठे । मूलाए य भएणं न परियणो साहई कोइ ॥३०॥
सो मुणइ रमइ कत्थइ रत्तिं जाणाइ नवरि सा सुत्ता । बीयदिवसे न दिट्ठा पुट्ठा य न केणई सिट्ठा ॥३१॥
तइयदिणे परिकुविओ भणइ य मारेमि जइ न साहेह । ताहे एगा थेरी चित्तइ किं मज्झ जीएण ? ॥३२॥
सा जियउ महाभागा मज्झ वि जीएण पाविया एसा । मूला जं सियबीयास सिल्लेहानिकलंकाए ॥३३॥
एईए इमं ववसइ नरयनिमित्तं तओ य थेरोए । सेट्ठिस्स जहावत्थं मूलाए चेट्ठियं कहियं ॥३४॥
सेट्ठी वि अहो ! पावा मूला निद्धम्म-निदयसहावा । इय चित्तन्तो ओवरगदारमुग्घाडए सिग्घं ॥३५॥
दट्ठुं तं सुसियंगिं तिस-भुक्खकिलामियं सुदीणमुहं । रे जीव ! सहसु दुक्कयकम्मफलं एव भावंती ॥३६॥
बाहजलभरियनयणो गुरुदुक्खो पायए जलं थोयं । नियइ य भोयणजायं नत्थि य भवियव्वयवसेणं ॥ ३७ ॥
कुम्मास च्चिय दिट्ठा न य दिट्ठं तत्थ भायणं किं पि । उस्सुगभावेणं चिय सुप्पे काऊण कुम्मासे ॥ ३८ ॥
पासेसु पुत्ति ! एए तुह भंजावेमि जाव नियले हं । इय भणिय ते पणामिय लोहारघरं गओ सेट्ठी ॥ ३९ ॥
सा तयक्त्था सुमरिय पिउगेहं हत्थिणीव नियजूहं । मुत्ताहलसरिसाईं रोयइ अंसूणि मुयमाणी ॥ ४० ॥
जणयविओगं पत्ता जणणीमरणं च बंधुविरहं च । परदेसमिमवत्थं हा हा ! देवस्स परिणामो ॥ ४१ ॥
तारिसकुलजायाए तारिससीलाए एरिसं वसणं । ता नत्थि सा अवत्था कम्मवसा जा न संपइइ ॥ ४२ ॥
एवं चित्तेमाणी उट्ठट्ठिया गरुयदुक्खपट्ठभारा । पुरओ कयमुप्पा सा चिट्ठइ पुरओ पलोयन्ती ॥ ४३ ॥
जइ कोइ एज्ज अतिही ता अट्ठमपारणं करेमि अहं । एए च्चिय कुम्मासे दाउमवत्थोचिए तस्स ॥ ४४ ॥
एवं चित्तंतीए तीए पुन्नाणुभावओ सामी । संपत्तो तं दट्ठुं खणेण जाया विगैयदुक्खा ॥ ४५ ॥
गुरुहरिसभरा चित्तइ दरिद्देगेहे हिरन्नवुट्ठि व्व । संपत्तो मे भयवं कयपुन्नाए इहावसरे ॥ ४६ ॥
तो सुप्पं दरिसित्ता पयमेगं काउमेलुगाबाहिं । बीयं चंउतो पभणइ भयवमणुग्गहह कुम्मासे ॥ ४७ ॥
पुन्नो अभिमाहो मे दव्वाइचउत्त्वहो वि इय नाउं । कुम्मासग्गहणत्थं पसारिओ सामिणा पाणी ॥ ४८ ॥
दिन्ना य चंदणाए पंच य दिव्वाणि पाउभूयाणि । जिणपारणगं जायं पंचदिणेणूण छम्मासे ॥ ४९ ॥
देवा य सन्निवइया केसा तीए य वरतरा जाया । तुट्ठा तडत्ति नियला सुवन्नमणिनेउरा जाया ॥ ५० ॥

अमरेहिं य सा विहिया सव्वालंकारभूसियावयवा । पहयमहिरेणु उदयं बुट्टं हरिचंदणुमीसं ॥ ५१ ॥
 मुक्काई अइमरेणं दसद्ववन्नाईं मुरहिकुमुमाईं । पहयाओ दुंदुहीओ चेलुक्खेवो कओ परमो ॥ ५२ ॥
 पुट्टं च 'अहो दाणं' गयणे सक्को समागओ तुट्टो । कोडीओ अद्धतेरस तहिं सुवन्नस्स बुट्टाओ ॥ ५३ ॥
 गायंति य नच्चंति य वायंति पढंति तह य मुंचंति । उक्किट्ठिनायममरा पारणए तम्मि वीरस्स ॥ ५४ ॥
 जाओ पुरे पघोसो चंदणवालाए पुन्नकलियाए । पाराविओ मुणिदो धणावहो तो समावन्नो ॥ ५५ ॥
 राया मिगावईं वि य नंदाऽमच्चो य आगया तत्थ । दट्ठं पारणमहिमं परमपमोयं गया सव्वे ॥ ५६ ॥
 दहिवाहणस्स रत्तो संपुलओ नाम कंचुइज्जो उ । बंदिसेणाऽऽणीओ सो पेच्छिय चंदणकुमारिं ॥ ५७ ॥
 चल्लणेनु पडिय रोवइ रन्ना पुट्टो य का इमा कन्ना ? । दहिवाणस्स रत्तो एसा धूयंति सो आह ॥ ५८ ॥
 तं आलिंगिय पभणइ मिगावईं एस भइणिधूया मे । राया हिरन्नवुट्ठिं गेण्हंतो वारिओ हरिणा ॥ ५९ ॥
 जस्सेसा भो ! वियरइ तस्स इमा होइ पुच्छिया सा य । तायस्स मए दिन्नं हिरन्नमेयं ति सा भणइ ॥ ६० ॥
 सव्वकेण निवो भणिओ एसा वीरस्स सिस्सिणी पढमा । होही चरमसरीरा केवलनाणम्मि उप्पन्ने ॥ ६१ ॥
 ता संगोवाहि तुमं परिवालसु आयरेण परमेणं । रन्ना तह ति भणिउं कन्नंतेउरगिहे नीया ॥ ६२ ॥
 मूला धणावहेणं निच्छुद्धा धाडिया तह जणेणं । निदिट्ठा सिस्सिटा विगोइया नयरमज्झम्मि ॥ ६३ ॥
 सा वि हु चंदणवाला उप्पन्ने केवलम्मि वीरस्स । संविग्गा पव्वइया ठविया य पवित्तिणिपयम्मि ॥ ६४ ॥
 ता एसा इहईं चिय जाया कल्लणभायणं तत्तो । उप्पन्नविमलनाणा संपत्ता सासयं ठाणं ॥ ६५ ॥
 एयं च चंदणज्जाकहाणयं सुत्तकारिकविरइयं । सव्वं तयक्खरं चिय गुरुबहुमाणाओ लिहियं ति ॥ ६६ ॥

॥ चन्दनार्याख्यानकं समाप्तम् ॥१०॥

इदानीं मूलदेवाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

पउरपुर-नारुयपक्वयफणिवइकयभार भारहे वासे । अत्थि विदेहाविसए कुसुमपुरं नाम नयर-न्ति ॥ १ ॥
 दीसंति जत्थ निच्चं नरमणिसंदोहभूसियाऽऽवासा । नयनायसंपयपओ नयपरमो नरवईं तत्थ ॥ २ ॥
 विक्खायसयलनरवइसिरोमणी कुसुमसेहरो नाम । दुव्वारवइरिवारणनिवारणा जस्स भुयदंडा ॥ ३ ॥
 जम्मि जयलालसम्मिं वसुंधराभारमुव्वहंतम्मि । उत्तिन्नभरो कमदो रइमुहलीलं समुव्वहइ ॥ ४ ॥
 सयलंतेउरसारा विसालकुलसंभवा विसालच्छी । नियरूवोवहसियतियसमुंदरी सुंदरी भज्जा ॥ ५ ॥
 तीए सह विसयसोक्खं अणुहवमाणस्स तस्स सुहियस्स । अइकमइ कोइ कालो रज्जधुराधरणधवलस्स ॥ ६ ॥
 कालेण समुप्पन्नो पुन्नज्जियसव्वमुंदरावयवो । सुहसुमिणसूइयासेसलवखणजुओ सुओ तस्स ॥ ७ ॥
 कयमूलदेवनामो मुल्लियकरपंचधाइदुल्ललिओ । पणइयणमणभिरामो स बालभावं अइकन्तो ॥ ८ ॥
 निस्सेसकलाकुसलो विलसिरलायन्नमणहरसरीरो । तरुणियणमणभिरामं संपत्तो जोव्वणारंभं ॥ ९ ॥
 अह अन्नया कयाई अणेगभउकोडिसंकड्ढाणे । जा चिट्ठइ नरनाहो ता पडिहारेण विन्नत्तं ॥ १० ॥
 पहु ! पउरपउरलोगो रायदुवारम्मि चिट्ठइ^१ निसिद्धो । पहुपायपउमदंसणसमुस्सुओ को समाएसो ? ॥ ११ ॥
 अह भणइ नरवरिंदो दसणावलिकिरणधवलियदियन्तो । रे ! झत्ति तं पवेससु मह पुरओ पउरपुरलोयं ॥ १२ ॥
 नरवइआएणेणं पवेसिओ विहियउचियसम्माणो । धरणीयलमिलियनिडालमंडलो पणमिय निविट्ठो ॥ १३ ॥
 तो भणइ नरवरिंदो किं मह दंसणसमुस्सुओ लोओ । परक्क-चोर-चरडाइडामरं किं नु मह रज्जे ? ॥ १४ ॥
 किं वा को वि हु असरिसपसायसंपत्तिदाणदुल्ललिओ । कुणइ पराभवमासंविओ^२ जणो रायउलठाई ॥ १५ ॥
 एवं जाव पयंपइ नरनाहो विहियपणयसम्माणो । ता मउल्लिमिलियकरकमलसंपुटो पभणए सेट्ठी ॥ १६ ॥

१. ०भूसिया बाला-रं० । २. निविट्ठो-रं० । ३. आसंविअ—विश्वस्त ।

तइ पालंते जयपहु ! अइपयडपयावपहयपडिवक्खे । सुविणे वि देव ! नऽन्तो अम्हं भुवणे वि भयहेऊ ॥ १७ ॥
 किंतु परदाररसिओ नयपालियपरियणो महियमित्तो । परमायायाररओ बंदीकयसयलपउरजणो ॥ १८ ॥
 स्वत्तेण गहियरह-गय-माणिको हयपहाणपत्तियणो । रायचरिणहिं कुमरो एवं नयरं महइ देव ! ॥ १९ ॥
 इय निसुणिय पउरजणं विसज्जए विहियउचियपडिवत्ती । अंतगुरुकोवहुयवहधूमसिहासामलच्छाओ ॥ २० ॥
 एत्थंतरम्मि कुमरो हारविरायंतवियडवच्छयलो । पिउपायपणमणक्कए समागओ तत्थ अत्थाणे ॥ २१ ॥
 पणमंतसयलसामंतमउल्लिमणिरयणकिरणक्कलुरिए । पयकमले मिलियनिडालमंडलो पणमइ कुमरो ॥ २२ ॥
 जंपेइ महीवाल्लो कयमिउडीभंगभामुरनिडालो । स्वत्तियणभोत्तवंपण ! अवसर मह दिट्ठिपसराओ ॥ २३ ॥
 कुमरो वि गुरुपराभवमन्नुभरुपन्नअसरिसामरिसो । पिउपरुसवयणपरिभवमसहंतो चिंतए हियए ॥ २४ ॥
 उज्जंति धणं मुंचंति परियणं महियलं परिचयंति । मरणे वि महासत्ता न उणो माणं परिहरंति ॥ २५ ॥
 अवि मरणमसमसाहसगिरिभइरचपडणवड्डियुच्छाहे । अहिलसइ महासत्तो न उणो माणं परिच्चयइ ॥ २६ ॥
 इय चिंतिउण कुमरो पणमित्ता पायपंकयं रत्तो । अत्थाणाओ नियत्तो तत्तो रयणीए जायाए ॥ २७ ॥
 अहिमाणधणो नयराओ निमाओ असमसाहससाओ । वइरिक्किकुम्भदारणकरकलियकरालकरवालो ॥ २८ ॥
 अणवरयमक्कमंतो गामाऽऽगरनगरमंडियं वसुहं । गुडियकयवामणंगो संपत्तो नयरिमुज्जेणि ॥ २९ ॥
 तत्थ दुरोदरदइओ निच्चं कलगीयदिन्नमइपसरो । अन्नायकुल-परकमपरमत्थो निवसइ सुहेण ॥ ३० ॥
 अह अन्नया य दिट्ठो किन्नरकलगीयवावडो तत्थ । नियभवणमत्तवारणपरिविलसिरदेवदत्ताए ॥ ३१ ॥
 गीयाणुरायरत्ता वामणए तम्मि पेसए दासिं । साणुणयं सप्पणयं ससिणेहं सा वि तं भणइ ॥ ३२ ॥
 वामणय ! तुम्ह दंसणसमुसुया सामिणी समाइसइ । मह किन्नर ! मणहरणो होसि तुमं गिहपवेसेण ॥ ३३ ॥
 तो भणइ मूलदेवो का सा तुह सामिणी ? तओ भणइ । सोहगजयपडाया पणंगणा देवदत्त ति ॥ ३४ ॥
 अह भणइ मूलदेवो विस्सासो मह न अत्थि वेसासु । खणरत्त-विरत्तासुं अवरा-ऽवरहरियचित्तासुं ॥ ३५ ॥
 इयरासु वि जुवईसुं न वीससेयव्वमेत्थ कुडिलासु । विसमविससन्निभासुं किं पुण वेसासु विस्सासो ? ॥ ३६ ॥
 अन्नोन्ननेहनिच्चमरसाणुविद्धो न जत्थ सच्चावो । रुवावहरियदेहो न वामणो तत्थ अल्लियइ ॥ ३७ ॥
 जा एवं नाऽऽगच्छइ ता साहइ सामिणीए सा गंतुं । सा वि पुणो वि भणावइ दासीवयणेण वयणमिणं ॥ ३८ ॥
 आगच्छ एकवारं उवरोहेणावि मज्झ गेहम्मि । दक्खिन्ननीरनिहिणो हवंति जेणेत्य सप्पुरिसा ॥ ३९ ॥
 तो अणुमन्नियगमणो जा जाइ खणंतरं तमणुल्लमो । ता मुट्ठिपहारेणं झड ति पउणीकया खुज्जा ॥ ४० ॥
 विज्जाण-वयणपगरिस-किन्नरकलगीय-गुणविसेसं च । कलिऊण तस्स गणिया अहिययरं रंजिया हियए ॥ ४१ ॥
 ताहे वामणगो वि हु पेच्छइ सव्वंगसुंदरावयवं । सो देवदत्तगणियं रइगुणमाणिकभंडारं ॥ ४२ ॥

तथा हि—

सिंगारजलहिलहरी सयलजुवाणेकमणवसीकरणं । जयविजयवेजयंती जयेक्ककामस्स कामस्स ॥ ४३ ॥
 सयलजणनयणअंजणअमियसलाया विलासरइभवणं । विहिविज्जाणपगरिसो मुत्तिमई मोहवल्ली व ॥ ४४ ॥
 एवं संपेच्छंतो संपत्तो तीए वासभवणम्मि । कयसमुच्चियोवयारो उवविट्ठो तीए पासम्मि ॥ ४५ ॥
 तो कुसलवत्तपुव्वं आउच्छइ सव्वमेव वुत्तंतं । सो वि समयाणुरुवं पयासए किं पि तप्पुरओ ॥ ४६ ॥
 एत्थंतरम्मि सा वि हु तप्पच्चव्वं पयासइ पहिट्ठा । नियगीयपरमपगरिसमणुरंजियनिययपरिवारा ॥ ४७ ॥
 अह जंपइ वामणओ परियणकयचाडुरंजियं गणियं अप्पुव्वगेयपगरिसपरिस्समो तुह परं किंतु ॥ ४८ ॥
 वालाणुविद्ध तंती वंसो सुद्धो न तुम्ह वीणाए । विउसाण वन्नणिज्जो सद्धो न हु तेण रमणीओ ॥ ४९ ॥
 तव्वयणजायकोउहलेण सम्मं निरुवए जाव । ता तंतीए पेच्छइ वालं वंसे य पाहाणं ॥ ५० ॥

तग्गुणरंजियचित्ता पणंगणा भणइ देवदत्ता सा । वामणय ! मणो मह गीयलालसं कुणमु सकयत्थं ॥ ५१ ॥
 उद्दामरणंगणवीरपुरिसचरियाणुसारिचरिण । सर-गामविहियमुच्छेण तेण आसारिया वीणा ॥ ५२ ॥
 तो कुमरगीयसंजायपरवसा हरियमाणसा सहसा । तड्डुवियकन्नजुयला करिणी परिहरिय करकवलं ॥ ५३ ॥
 संजायविम्हया सा चित्तइ हिययम्मि अत्तणो गणिया । एवंविहगुणकलिओ सामन्नो होइ न हु एस ॥ ५४ ॥
 ता कारणेण केणइ होयवमवस्स एत्थ रूवम्मि । इय चित्तिऊण हियए वामणओ तीए भोयविओ ॥ ५५ ॥
 तो भोयणावसाणे एगंते नेहनिम्भरं भणिओ । कहमु नियकुल-परक्कमपरमत्थं मज्झ एत्ताहे ॥ ५६ ॥
 तो तेण नेहरंजियमणेण सत्थं पयासियं तीए । उग्गलियगुडियभावा संजायसहावरूवेण ॥ ५७ ॥
 सत्थभावरूयरंजियमणाए तो तीए देवदत्ताए । तरुणियणजणियकामो कामो व्व रईए सो दिट्ठो ॥ ५८ ॥
 पभणइ य नेहसारं सा रंजियमाणसा विणयनियरा । सह रयणाहरणेहिं जीयं पि हु मह तुहाऽऽयत्तं ॥ ५९ ॥
 अवहरियपरोप्परमाणसाण अन्नोन्ननेहसाराण । जा जाइ कोइ कालो परिवज्जियअवरकज्जाण ॥ ६० ॥
 तो तीए अइपसंगं नाऊणं कुट्टणी भणइ इव । परिहरसु पुत्ति ! एयं धणहीणं नाणदुवियद्धं ॥ ६१ ॥

जेण—

पाएण इयररमणी वि रच्चए उत्तमे वि न दरिदे । वेसाण पुण विसेसो नियदेहविदत्तद्विणाण ॥ ६२ ॥

तथा च—

कयकूडकवडचाडुयरइकलिया कोदियं पि कामेइ । परिहरइ रइविरत्ता धणहीणं कामएवं पि ॥ ६३ ॥
 वीणा-विणोय-विन्नाणपगरिसुप्पन्नकित्तिरमणीयं । जइ वि हु एयं तह वि हु धणहीणं पुत्ति ! परिहरसु ॥ ६४ ॥
 तो भणइ देवदत्ता बहुवेणिपरंपरागया एसा । किं अम्मो ! किज्जिस्सइ रिद्धीकारट्टए तुज्झ ? ॥ ६५ ॥
 एत्तो य तत्थ निवसइ सुरवइअयलो व्व अयलवरसेट्ठी । सइमइसालकलिओ वररयणो कणयकडओ य ॥ ६६ ॥
 सो अन्नया य गणियं वसंतमासम्मि विविहकीलाहिं । उज्जाणे कीलंति पेच्छइ सह मूलदेवेण ॥ ६७ ॥
 तो चित्तइ सो हियए कह होही संगमो मह इमाए ? । अहवा दव्वुवयारो पणंगणाणं वसीकरणं ॥ ६८ ॥
 इय चित्तिउं पयट्ठो तीए उवयरिउमत्थजाएण । उवरोहकयसिणेहा सा वि हु अभिरमइ तं अयलं ॥ ६९ ॥
 एवं च जंति दियहा सद्धि अयलेण देवदत्ताए । परमच्चंतसिणेहा सया वि सा मूलदेवम्मि ॥ ७० ॥
 अह सा पुणरवि भणिया अक्काए निद्धणेण किह वच्छे ! ससएण व खोडेण अणेण वणवाडओ रुद्धो ? ॥ ७१ ॥
 तो भणइ देवदत्ता गुणेहिं रत्ता धणम्मि न हु अंव ! । अंवा वि भणइ वच्छे ! अयलो वि हु गुणगणावासो ॥ ७२ ॥
 तो भणइ देवदत्ता जइ एवं अंव ! किज्जउ परिकत्ता । इय भणिए नियदासिं चवलं अयलम्मि पेसेइ ॥ ७३ ॥
 भणइ तओ सा गंतुं पुरओ सेट्ठिस्स वयणमिणमेवं । जह तुज्झ वल्लहाए इक्खूहिं पओयणं अज्ज ॥ ७४ ॥
 तो अयलो इक्खूणं सगडं भरिऊण पेसए तीए । तो भणइ देवदत्ता पेच्छाहं अम्ब ! किं करिणी ? ॥ ७५ ॥
 जेण सडाल-समूलयइक्खूणं सगडयं भरेऊण । मह पेसिय-न्ति विन्नाणपगरिसं पेच्छ अयलस्स ॥ ७६ ॥
 संपइ पुण विन्नाणं अम्ब ! निरिक्खेमु मूलदेवस्स । इय भणितं तं दासिं संपेसइ मूलदेवम्मि ॥ ७७ ॥
 तो सा साहइ गंतुं जूयप्पल्यम्मि मूलदेवस्स । जह तुज्झ अज्ज दइया इच्छूवंछं समुव्वहइ ॥ ७८ ॥
 तो तेण वराडगदसदुगेण एगं गहाय वरलट्ठि । सिग्गमसिधेणुल्लोल्लियगंडलए काउमचिरेण ॥ ७९ ॥
 अवरवराडगदसदुगसंगहियसरावसंपुडे खिवइ । पक्खिविय चाउजायं सूलासुं पोइउं तत्तो ॥ ८० ॥
 पट्टवइ तीए तग्गुणरंजियहियया पजंपए सा वि । जूयार-अयलविन्नाणअंतरं एरिसं अंव ! ॥ ८१ ॥
 तो कुट्टणी विचित्तइ केण उवाएण मज्झ गेहाओ । नीहरिही ? इय चित्तिय एगंते भणइ तं अयलं ॥ ८२ ॥

जह एसा अचंचंतं अणुरत्ता मूलदेवजूयारे । कथालंकाराई भरभोगं तीण तं वहसि ॥८३॥
 ता किं एसो वि तए निक्कासिज्जइ न मज्झ भवणाओ ? । अयलो वि भणइ मह दिट्ठिगोयरं कह णु सो होही ? ॥८४॥
 अक्का वि भणइ एवं नीसकं तुह भणण न हु एइ । ता कवडगामगमणं करित्तु संज्ञाए पुण एज्ज ॥८५॥
 जेण तुमं नीसकं विलसंतं मूलदेवजूयारं । सह देवदत्तगणियाए पंचल्लसे मज्झ गेहम्मि ॥८६॥
 तेण तह च्चिय विहिण रंजियहियथा पणंगणा पच्छा । वाहरिय मूलदेवं नीसकं जाव अभिरमइ ॥८७॥
 लल्लकभित्तिभिः सणपाइकपमुक्कहकदुप्पेच्छो । विज्जुच्छइ ब्व सहसा ता अयलो तत्थ संपत्तो ॥८८॥
 तो तीण तयणु तुरियं तूलीए तलम्मि तं खिवेऊणं । अच्चुट्ठिय भणियमिणं किं गमणं तुम्ह न हु जायं ? ॥८९॥
 अवसउणो त्ति भणंतो उवविट्ठो तम्मि चेव पल्लंके । गोविज्जंतो दिट्ठो जस्संतो देवदत्ताए ॥९०॥
 ण्हाण्यत्वं नियमा अज्ज मए एत्थ चेव पल्लंके । सा भणइ पट्टतूलिं निरत्थयं किं विणासेसि ? ॥९१॥
 सो भणइ तुज्झ पिउणो न विणस्सइ किंतु मज्झ इय भणिए । तप्परियणेण अयलो सिग्गं अच्चमंगिओ तत्तो ॥९२॥
 अइमइल्लखल्लिखरंटियपल्लहत्थियकलससल्लिलसंसित्तो । चित्तेइ मूलदेवो धिरत्थु मह जीवियच्चस्स ॥९३॥
 धन्ना हु जह जइणो जइणो कंदप्पसप्पदप्पस्स । नरणे वि जाण सुसियो न माणमाणिकभंडारो ॥ ९४ ॥
 परिहासपरंपरपासपरवसा नेहवागुरायत्ता । हरिण व्व कुमुमसरवाहवाणनिहया न के एत्थ ? ॥ ९५ ॥
 अहव इह परभवम्मि य परिभवत्तुरुकुमुममंजरी महिला । कामुयजणस्स सुइरं निम्मविथा हयपयावइणा ॥ ९६ ॥
 इय चित्तिऊण सहसा निग्गच्छइ जाव तूलिहेट्ठाओ । दट्ठोड्ढिभित्तिभासुरअयलो केसेसु संगहिय ॥ ९७ ॥
 निच्चच्छिऊण पमणइ कोवपरामुसियकूरकरवालो । किं रे ? कीरउ अवयारकारिणो वइरिणो तुज्झ ? ॥ ९८ ॥
 तो भणइ मूलदेवो अदीणचित्तो अभिन्नमुहराओ । जं किं पि तुज्झ चित्तस्स सम्मयं कुणनु तं चेव ॥ ९९ ॥
 चित्तेइ तओ अयलो सामन्नो एस होइ न हु पुरिसो । न हि हीणकुलुप्पन्नाण धीरिमा एरिसा होइ ॥ १०० ॥
 इय चित्तिऊण पमणइ आवइपडियं ममं पि कइया वि । रक्खिज्जत्ति सतोसं मुक्को सम्माणितं तत्तो ॥ १०१ ॥
 कह णु मए वसियच्च इह परिभवगुरुकलंककलिण ? । इय चित्तंतो चित्ते चलिओ विज्जायडामिमुहं ॥ १०२ ॥
 संबल-सहायरहिओ सत्तुत्तमबुद्धिसाहससहाओ । लंघंतो लंघंतो गिरि-सरियाइच्चमहिवीढं ॥ १०३ ॥
 वायामेत्तसहायं पि पेच्छण जाव नेय अडवीण । अडकविलेसकाओ दिट्ठो ता बंभणो एगो ॥ १०४ ॥
 क्विण्णाण चक्कवट्ठी टक्को जाईए सद्धडो नाम । जणकयांतांगघणसम्भाभिहाणओ निग्घिणत्तणओ ॥ १०५ ॥
 संवलवल्लमवल्लविय एयस्स अहं सुहेण लंघिस्सं । इय चित्तिय संचलिओ कयसंभासेण सह तेण ॥ १०६ ॥
 तो पहरदुगे सल्लिल्लप्पसमासज्ज सद्धडो तुरियं । अवलोडिऊण सल्लिलेण सत्तुए जिमइ एगागी ॥ १०७ ॥
 अह तेण मूलदेवो वयणेण वि न हु निमंतिओ जाव । चित्तेइ नूणमिण्ह विस्सरियमिमस्स मह सुहिणो ॥ १०८ ॥
 अवरणहे उण नियमा न वंचिही एस चित्ते जाव । चित्तम्मि मूलदेवो तो भोच्चा बंभणो पत्तो ॥ १०९ ॥
 तुंदं परामुसंतो मलमाणो हत्थजुयलमणवरयं । दादियमवल्लूंतो उड्डुगारे पसुंचंतो ॥ ११० ॥
 अह बहलत्तल्लम्मि खणमेत्तं ताव विस्समामो त्ति । खरकिरणतावियतणू मज्झत्थो जाव दिवसयरो ॥ १११ ॥
 पच्छा पुरओ गमणं काहामो इय कुमारभणियम्मि । वीसमिडं खणमेक्कं पुणो पयट्ठा पहे गंतुं ॥ ११२ ॥
 एत्थंतरम्मि कुमरं आवइकलियं विथाणितं रत्तो । मित्तो अत्थनिमित्तं व दूरमवगाहए जलहिं ॥ ११३ ॥
 तो सद्धडेण भुत्तं तहेव एगागिणा विथाले वि । न य वायामेत्तेण वि निमंतिओ कट्ठिणहियएण ॥ ११४ ॥
 बीयदियहे वि तह वि हु निमंतिओ तेण न य मणां पि । तइयम्मि दिणे अडविं अइकंता दो वि ते कह वि ॥११५॥
 संपत्तवसिमदेसो तस्साऽऽसाधरियनिययपाणवणो । चित्तेइ मूलदेवो उवयारी बंभणो मज्झ ॥ ११६ ॥
 पमणइ वच्च जहिच्छं भइ ! तुमं किंतु एज्ज कइया वि । मह रज्जसंपयं जाणिऊण जं देमि ते गामं ॥ ११७ ॥
 इय भणिय मूलदेवो पहरदुगे गाममागओ संतो । करकलियपत्तपुडओ भिक्खं भमिउं समादत्तो ॥ ११८ ॥
 केवलकुम्मासेहिं भरित्तु पुडयं तडागमणुसरिउं । जा निग्गच्छइ तत्तो संपेच्छइ मुणिवरं एगं ॥ ११९ ॥

मासोववाससोसियसरीरसंपत्तिमसममुहलेसं । पारणगपत्तदिवसं पविसेतं गाममज्झस्मि ॥ १२० ॥
 दट्ठण मूलदेवो चित्तइ मह पुत्तपरिणइ एसो । मरुत्तस्मि व एसो जं दिट्ठो कप्पस्सुखो व्व ॥ १२१ ॥
 इय चिंतिऊण पभणइ भत्तिभरुत्तसियवहलरोमंचो । गिण्हसु करुणं काउं कुम्मासे मज्झ सुणिनाह ॥ १२२ ॥
 वत्थाइचउहमुट्ठि पउंजिउं गिण्हण सुणिवरो वि । एत्थंतरस्मि कुमरो रंजियद्वियओ भणइ एवं ॥ १२३ ॥
 धन्नाणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहुपारणण । इय भणिण भणइ तओ सुणिभत्ता देवया गयणे ॥ १२४ ॥
 मग्गसु वरं महायस ! जं रोयइ तुज्झ उत्तरद्धेण । भणियं च देवदत्तं दंतिसहस्सं च रज्जं च ॥ १२५ ॥
 इय भणइ जाव कुमरो भणइ तओ देवया पहिट्ठमणा । सुणिदाणपुत्तपायवफलमिणमच्चिरेण तुह होही ॥ १२६ ॥
 उव्वरियसेसकुम्मासभोयणाणंतरं पसत्थगई । सुणिदाणपुत्तकलिओ चलिओ विन्नायडाभिमुदं ॥ १२७ ॥
 पइदियहपयाणेहि वेत्तायडनयरमागओ संतो । सुत्तो देसिकुडीण सुमिणं पेच्छइ निसासेसे ॥ १२८ ॥
 अमयमयकिरणनिम्महियतावमसमाणकंति जणसुहयं । पविसंतं नियवयणे केरविणारमणपडिविं ॥ १२९ ॥
 कप्पडिओ वि हु पासित्तु तारिमं कहइ सुमिणमियराण । ते वि हु भणंति गुड-नेहमंडियं मंडयं लहसि ॥ १३० ॥
 तो तेण वीयदिवसे छाइज्जंतस्मि कम्मवि घरस्मि । भिक्खाए पविट्ठेणं लद्धो गुडमंडओ एगो ॥ १३१ ॥
 कुमरो वि मणे सुणिउं मणोरहाणं अपावणिज्जं ति । सुमिणमिणं मणहरणं पहाणपुरिसाण कहणीयं ॥ १३२ ॥
 अह उग्गयस्मि सूर कुमरो कुसुमाणमंजलि भरिउं । सुविणान्तुयस्स पासो संपत्तो परमविणण ॥ १३३ ॥
 पइत्तु पायकमलं पणामपुव्वं पयासण सुमिणं । अह चित्तइ सुविणविऊ रज्जफलो एस्स सुमिणो त्ति ॥ १३४ ॥
 लायत्तपुत्तकलियं अह तं परिणाविऊण निययूयं । साहइ जह तुह होही सत्तदिणव्वंतरे रज्जं ॥ १३५ ॥
 एयं निसामिऊणं थक्को सो तस्मि चेव नयरस्मि । कोउगअक्खित्तमणो दिगे दिवन्तो नयरसोहं ॥ १३६ ॥
 कहमेत्थ निद्धणो हं विलमिस्सं चित्तिऊण नयरीए । ईसरगिहस्मि खत्तं खणिऊणं गहियगिहसारो ॥ १३७ ॥
 जा निगच्छइ तत्तो पत्तो आरक्खिण्हिं सहस त्ति । तो बंणिऊण नीओ करणे मंतिस्स पासस्मि ॥ १३८ ॥
 चारो त्ति काउमसो भणियममच्चेण देहचायस्स । ता निति वज्झभूमीण किंकरा लद्धआएसा ॥ १३९ ॥
 पुत्तुत्तमयियमेयं किं होही जाव चित्तए कुमरो । ता दुग्गसूलवेयणविवसो तन्नयरनरनाहो ॥ १४० ॥
 मरइ अपुत्तो तो मंतिपमुहसामंत-पउरलोएण । अहिवासिऊण सम्मं गयपभिई पंचदिव्वाइ ॥ १४१ ॥
 मग्गिज्जइ नयरयणं पुव्वभवुप्पन्नपुत्तपच्चारं । रज्जनिमित्तं नयरे तिय-चच्चर-देउलाईसु ॥ १४२ ॥
 तो जंताइ ताई दिव्वाइ नयरवाहिरुद्देसे । पेच्छंति खरारुद्धं रत्तंदणलित्तसज्जंगं ॥ १४३ ॥
 सिरिउवरिधरियछित्तिरमारोवियगलसरावमालं च । वज्जंतवज्झडिंडिमसुग्गोसिज्जंतचोरवहं ॥ १४४ ॥
 तं मूलदेवचोरं गलग्जी ता गण पारद्धा । गुरुहरिसपरवसेण हएण हेसारवो विहिओ ॥ १४५ ॥
 कलसं वेत्तूण करी अहिसिंचिय नेइ खंधदेसस्मि । दलियं चामरजुयलं उवरि ठियं सेयवरलत्तं ॥ १४६ ॥
 उच्छलिओ तूरवो जयजयसहो पवडिद्धओ जत्ति । उद्दामवंदिदिदेण परिगओ पउरलोएण ॥ १४७ ॥
 रायसहाए पत्तो मुत्तामणिमंडिए चउकस्मि । सिंहासणे निविट्ठो पणओ सामंत-मंतीहिं ॥ १४८ ॥
 अह देवयाए गयणे भणिया सामंत-मंतिणो सव्वे । जह एस पुत्तकलिओ विक्रमराओ महाराओ ॥ १४९ ॥
 जो आणाए वट्ठइ न सम्ममेयस्स तस्स न खमामि । तप्पभिइ अमच्चाई संजाया आणतल्लिच्छा ॥ १५० ॥
 जाओ महानरिंदो पडुपयडपयावपत्तमाहणो । निट्ठवियवहरिंविंदो जहत्थमणुपालए रज्जं ॥ १५१ ॥
 अह अन्नया कयाई राया चित्तस्मि चित्तए एवं । सह दंतिसहस्सेणं लद्धं रज्जं जहुदिट्ठं ॥ १५२ ॥

किन्तु—

किमणेण देवदत्तारहिणं मुंदरेण रज्जेण ? । जेण पियसंपओगो रज्जं कज्जं किमन्नेण ? ॥ १५३ ॥
 तो पट्ठविओ लेहो उज्जेणिनराहिवस्स नरवइणा । भणिओ य मज्झ नेहो एईए देवदत्ताए ॥ १५४ ॥

जइ पडिहासइ तीण तुम्हाणं मज्झमा अभिमयं च । मह जीयनिविमेसं ता पेसमु तं सिणेहेण ॥१५५॥
 इय बाइऊण लेहं रत्ता लेहारिया इमं भणिया । भो भो ! किमेयमेयं विन्नायडसामिणा लिहियं ? ॥१५६॥
 किं अम्हाणं तस्स य कोइ विसेसो समत्थि रज्जस्मि ? । जेणाहं नियरज्जं सव्वमिणं तस्स कप्पेमि ॥१५७॥
 हकारिऊण भणिया गणिया रत्ता जहा तण भदे ! । विज्जत्तमासि पुवं जह मोत्तुं मूलदेवं मे ॥१५८॥
 अत्तो न पेसियव्वो पुरिसो ता एस सो महाराथा । संजाओ पुव्वज्जियपुव्वमहापरिणदवसेण ॥१५९॥
 तो तुज्झाऽऽणयणत्थं नियपुरिसा पेसिया इहं तेण । ता जाहि तस्स पासे पडिहासइ तुज्झ जइ चित्ते ॥१६०॥
 तो भणइ देवदत्ता देव ! सया वि हु मणोरहो आसि । संपुण्णो पुण इण्हि तुम्हाणुन्नाण अम्हाणं ॥१६१॥
 विभवेण पृइऊणं पट्टविया मूलदेवपासस्मि । पत्ता य तत्थ तेण वि पेसिया गुरुविभूइण ॥१६२॥
 तीण सह विसयसोव्वसं उवभुंत्तस्स जाइ जा कालो । ता सद्धडभट्टेण निसुया रज्जस्स संपत्ती ॥१६३॥
 तत्थाऽऽगओ पविट्ठो पडिहारनिवेइओ निवसमीवे । दिन्नो गामो रत्ता वि तस्स भणिउं इमं वयणं ॥१६४॥
 पालेज्जनु नियगामं अज्जप्पभिइं परं तुमं किंतु । मह नयणगोयरे मा हवेज्ज कइया वि जाजीवं ॥१६५॥
 अह अन्नया य अयलो उज्जेणीए धणज्जणनिमित्तं । विन्नायडस्मि नयरे पत्तो बहुलोपगियिओ ॥१६६॥
 मंजिइइकयाणगमज्जे गोवित्तु परमवत्थूणि । मंजिइइण पुणो मुंक्कं पाडेउमारद्धो ॥१६७॥
 नाओ मुंक्कियलोण कइ वि तो देसिओ नरवइस्स । जह देव ! मुंक्कबोरीए वाणिओ सावराहु त्ति ॥१६८॥
 राया वि संभमम्भंतलोयणो जा पलोयए सम्मं । कइ अयलसत्थवाहो ? अव्वो ! अच्छरियमेयं नि ॥१६९॥
 तो भणियं नरवइणा परियाणसि को अहं ? भणइ अयलो । नियक्कित्तिभरियमुवणं देव ! तुमं को न थाणइ ॥१७०॥
 तो नरवइणा साहियनियवुत्तंतो विज्जिओ अयलो । सम्माणदानपरिओमपुव्वयं मुंक्कपरिमुक्को ॥१७१॥
 अह मूलदेवराया नण्ण परिपालिऊण नियरज्जं । सावगधम्मं च तहा मरिउं देवसु उववत्तो ॥१७२॥

॥ मूलदेवाख्यानकं समाप्तम् ॥११॥

इदं च सुपात्रदानं कल्याणावहमप्यशुभपरिणामेनामुन्दरं दत्तं प्रत्युत भवभ्रमणाय भवतीत्यत आह

जो अमणुन्नं असणाइ देइ साहूण दुइपरिणामो ।

सो किर नागसिरी विव दुइपउरे भमइ संसारे ॥७॥

व्याख्या—यः कश्चिद् ‘अमनोज्ञम्’ अमुन्दरम् ‘अशनादि’ ओदनादि ‘ददाति’ वितरति ‘साधुभ्यः’ मुनिभ्यः ‘दुष्ट-परिणामः’ अशुभभावः ‘सः’ जीवः ‘किं’ इति आसोक्तौ ‘नागश्रीरिव’ ब्राह्मणभार्येव ‘दुःखप्रचुरे’ प्रभूतदुःखे ‘भ्रमति’ पर्यटति ‘संसारे’ भवे इत्यक्षरार्थः ॥७॥ भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तच्चेदम्—

चंपाए पुरवरीए निवसंति सहोयरा दिया तित्ति । सुपवित्तो पवरकलो सोमो सोमो व्व ताणेणो ॥१॥
 सोमो विभूइभासी हगे व्व तह सोमदत्तनामो त्ति । तइओ य सोमभूइ गुरुभरणरुई सुसीसो व्व ॥२॥
 नागसिरी भूयसिरी जक्कसिरी ताण भारिया कमसो । सव्वेसिं पि सुहेणं वच्चइ कालो अहऽन्नदिणे ॥३॥
 नागसिरीए महुरयतुंवयवामोहओ उवक्खडियं । कडुयविसतुंवयं घय-गुडाइसुसिणिद्धदव्वेहिं ॥४॥
 नायं च कइ वि विसतुंवयं तओ कइमिमं परिचएमि ? । उत्तमदव्वविमोसियमिय चित्तिय मुयइ एगत्थ ॥५॥
 अह तत्थ सयलसिद्धंतपारगा धम्मघोसमुणिवसभा । निरुवममुणिपरिवारा पत्ता अह तेसिमेगमुणी ॥६॥
 समहिज्जियनुत्तथो परियाणियसयलमुत्तपरमत्थो । जीवाणं करुणारसनिज्जरणगिरिंदसमरूवो ॥७॥
 आचालकायमल्लियसामन्नो सीलसंगओ सोमो । पारइ सया वि काउं मासवखमणं महाभागो ॥८॥
 अह अट्ठि-मिंजपेम्माणुरायरत्तो जिणिद्धम्मम्मि । धम्मरुई धम्मरुई अणगारो मासपारणए ॥९॥
 उच्चावयभवणमुं परिव्वमंतो पसंत-थिरचित्तो । नागसिरीए गेहे गओ तओ तीण सो दिट्ठो ॥१०॥

चित्त्वं य कडुयविसतुं वयस्मि जाया पभूयधणहाणी । ता किं परिचत्तेणं इमिणा ? वियरिज्जउ इमस्स ॥११॥
 इय चित्तिऊण पावाए तीए दिन्नं तयस्सिणो सो वि । तं दब्बाइविमुद्धं कलिउं पडिमाहिय नियत्तो ॥१२॥
 पत्तो य गुरुसमीवे आलोएउं पडिमाहं गुरुणो । दंसइ गंधं अग्वाइऊण सो जायसिरवियणो ॥१३॥
 पभणइ अहो महायस ! कडुयं विसतुं वयं परिट्टवसु । कत्थइ गवेसिऊणं उवभुंजसु मुद्धमाहारं ॥१४॥
 इच्छंति पभणिऊणं धम्मरुई मुद्धथंडिलं पत्तो । तत्तो परिट्टवंतस्स निवडिओ कहवि तच्चिंदू ॥१५॥
 तग्गधेण पभूया पिपीलिया आगया तओ तस्मि । विंदुस्मि जा विलमाइ रसेण सा तक्खणा मरइ ॥१६॥
 तत्तो पिपीलिया नियरमरणसंजायगरुयवेरमो । परिभाविउं पवत्तो धम्मरुई हा ! महापावं ॥१७॥
 जइ एकविंदुमित्ते वि एत्तियाओ मरंति एयाओ । ता सत्त्वपरिच्चाए बहुजीव्खओ धुवं होही ॥१८॥
 इच्छंति न एगस्स वि कीडियमेत्तस्स साहुणो मरणं । ता किह परिठविउमिमं बहुयाण वहं करेमि अहं ? ॥१९॥
 जायस्स धुवं मरणं होही कइया वि कह वि कस्सावि । ता जीवदयाकरणे जुज्जइ इण्हि पि मह मरणं ॥२०॥
 इय चित्तिऊण पडिलेहिऊण मुहपोत्तियं महासत्तो । उवभुंजइ परमन्नं व समयविहिणा विमुद्धमणो ॥२१॥
 तस्मि उ परिणममाणे सा का वि हु तस्स वेयणा जाया । जा कहिउं पि न तीरइ किं पुण सहिउं ? तओ सुमुणी ॥२२॥
 संथरिउमणालोयस्मि थंडिले दम्भसंत्थरं तत्तो । पणमइ जिणकमकमलं भत्तिच्चरनिच्चरो तयणु ॥२३॥
 जेसि पसायाओ हं उत्तिवो भीमभवसमुद्दाओ । पणमामि ताण सिरिधम्मघोसमूरीण कमकमलं ॥२४॥
 सिद्धाण पणमिऊणं वियरइ आलोयणं पुरो ताण । रमंचअंचियंगो उच्चरइ महव्वए पंच ॥२५॥
 खामेइ सत्त्वसत्ते इहलोए परमवे य दुक्खविए । आहारं पच्चक्खइ चउव्विहं पि हु समयविहिणा ॥२६॥
 जह जह पभूयपीडापरव्वसं तस्स जायइ सरिरं । तह तह धम्मज्झाणे थिरचित्तो ठाइ स महप्पा ॥२७॥
 आगमभावियहिययस्स जीव तुह केत्तिया इमा वियणा ? । सहिया अणंतवारा उ वेयणा घोरनरएसु ॥२८॥
 लद्धो जिणिदधम्मो मुइरं परिपालियं पि सामन्नं । वियणमिममसहमाणं सत्त्वं पि निरत्थयं कुणसि ॥२९॥
 अहियासंतो विसतुं वयुव्वमवं वेयणं महासत्तो । हिययव्वमंतरविप्फुरियगरुयसंवेगसंजुत्तो ॥३०॥
 पंचपहुनमोक्कारा सुमरंतो सत्तु-मित्तसमचित्तो । मरिऊण समुप्पन्नो सत्त्वट्टे भासुरो अमरो ॥३१॥
 गुरुणा वि गरुयवेल त्ति कलिय वाहिं गयस्स तवनिहिणो । पडिजागरणनिमित्तं पट्टविया साहुणो तस्स ॥३२॥
 आगंतूण गुरूणं पणमियचरणा कहंति ते साहू । कालगयं तो गुरुणो उवओगं दिति पुव्वेसु ॥३३॥
 परियाणियपरमत्था वाहरिउं साहु-साहुणीवग्गं । नागसिरीकडुतुं वयदाणा मरणं पयासंति ॥३४॥
 जाओ जा सत्त्वट्टे अमरो ता साहु-साहुणीवग्गो । निंदइ नागसिरीए दुच्चरियं थुणइ मुणिवरियं ॥३५॥
 जाओ जणाव्वाओ नयरीमज्झम्मि तीए पावाए । भत्तार-देवरेहिं वि चत्ता रिसिघाइणि त्ति तओ ॥३६॥
 निदिज्जंती नयरीजणेण डिंभेहिमभिहणिज्जंती । सत्त्वत्थ दीणवैयणा भिक्खं पि न पावइ भमंती ॥३७॥
 इहलोए च्चिय पावा अक्कंता सोलसेहिं रोगेहिं । ते पुण सोलस रोगा सिद्धंते वन्निया एवं ॥३८॥
 सासे कासे जरे दाहे जोणीसूले भगंदरे । अरिसा अजीरए दिट्ठी-मुहसूले अरोयए ॥३९॥
 अच्छि-कन्नाण वियणा कंडू अवरे जलोदरे । कुट्टवाही य दुहए एए सोलस वाहिणो ॥४०॥
 अणुभविऊणं एए रोए सा तस्मि चेव य भवम्मि । मरिऊण समुप्पन्ना परलोए छट्टपुढवीए ॥४१॥
 तत्तो तंदुलमच्छत्तणाइभवमणदुक्खमणुभविउं । उप्पन्ना अइवहुसो सत्त्वासु वि नरयपुढवीसु ॥४२॥
 तत्तो परिव्वमंती संसारे तिरियजोणिलक्खेसु । कह कह वि हु मणुयत्तं पत्ता चंपाए नयरीए ॥४३॥
 धूयत्ताए जाया सागरदत्तस्स सेट्ठिणो भवणे । भद्दाए भरियाए नामं मुकुमालिया तीसे ॥४४॥
 सा जोव्वणमणुपत्ता विलसिरलायन्नपूरियसरीरा । जिणदत्तेणं गंतुं वरिया सागरसुयस्स कए ॥४५॥

सागरएण सपणयं परिणीया सा महाविभूईण । संपत्तो वासगिहं तो तीए अंगफासेण ॥४६॥
 तिक्खतरवारिधारासंगेण व छिज्जमाणसञ्चंगो । पत्तो य नियं गेहं दुहपत्थारिं व तं मोत्तुं ॥४७॥
 गंतूणमुवालद्धो सागरदत्तेण तयणु जिणदत्तो । किं तुह कुल्लणुखं निदोसं चइय मज्झ मुयं ॥४८॥
 जं एस समायाओ तुह तणओ सिग्घमेव नियगेहं । जिणदत्तेण वि तणओ पयंपिओ एवमुल्लवइ ॥४९॥
 वरमहुमुज्झामि गिहं तणं व धण-सयण-मित्तकलियं पि । न उणो करवत्तसमं तीए तणुफासमिच्छामि ॥५०॥
 वच्चामि वा विणसं छुटा-पिवासाभिभूयसञ्चंगो । न उणो करवत्तसमं तीए तणुफासमिच्छामि ॥५१॥
 पज्जलियजलणजालाकलावट्ठसहं चियं पि पविसामि । न उणो करवत्तसमं तीए तणुफासमिच्छामि ॥५२॥
 तिक्खतरवारिधारासंचरणसमं वयं पि गिण्हामि । न उणो करवत्तसमं तीए तणुफासमिच्छामि ॥५३॥
 इय जामाउयभणियं कुडुंतरीओ समग्गमवि सोउं । सागरदत्तो पत्तो सविलक्खमणो सभवणम्मि ॥५४॥
 कहमवि न महइ वच्छे ! तुज्झ पई तुज्झ संगमं गुणवं । ता वीसत्था होउं उवमुंजमु मज्झ धणरिद्धि ॥५५॥
 मिच्छत्तमोहिया सा सोहम्मकण्डणुवासरं कुणइ । मयरद्धयस्स पूयं अच्चइ तह गउरिपडिमं पि ॥५६॥
 धूयण-विलेवण-तिलय-मूलिया-मन्त-जन्त-तन्ताणि । जाणगजणोवइट्ठाणि कुणइ सत्त्वाणि न तहा वि ॥५७॥
 संजायं सोहमं दोहमं वड्डण सक्कोवं व । नेहपरव्वसहियया आदन्ना जणणि-जणया से ॥५८॥
 चिंतंति य कस्सइ भिक्खवित्तिणो वियरिमो अहउन्नदिणे । कच्छोद्वयपरिहाणो लिहिरयावेदियसिरगो ॥५९॥
 धूलीधूसरगतो अंगुलिपिहुपयवियाउयाविवरो । सिप्पउडसरिसनहरो कुल्लवयाकलियसञ्चंगो ॥६०॥
 जुगुरुसरज्जुलंबिरमक्कडियाधरणं वग्गं वामकरो । साणाइवारणत्थं दाहिणकरकलियदंश रओ ॥६१॥
 भिक्खयरो भिक्खकए समागओ तयणु सेट्ठिणा भणिओ । को भइ ! तुमं ? कत्थं व निवससि ? तो भणइ सो एवं ॥६२॥
 परिहीणवंधुवग्गो वणियमुआ भिक्खमेत्तधणकलिओ । अनिययवासी साहु व्व खोणिवीदम्मि वियरामि ॥६३॥
 सोऊण तस्स वयणं सेट्ठी चितइ जहा हवउ एसो । मह दुहियाए दोहग्गदुक्खदुमियमणाए वरो ॥६४॥
 भणइ य भइय ! परिहरमु सयलभिक्खोयगरणममुहमिमं । तुह वियरेमि नियमुयं तं सोउं चितए दमओ ॥६५॥
 कम्मेहिं मज्झ विवरं दिन्नं दिव्वो वि अभिमुहो जाओ । फलियं च मुहमणोरहमालावल्लीवियाणेण ॥६६॥
 जं मह भिक्खयस्स वि लुवविहूणस्स बंधुरहियस्स । अमुणियकुल्लकमस्स वि एसो वियरइ नियं धूयं ॥६७॥
 इय चित्तिऊण संजायगरुयहरिसेण तण पडिचत्तं । तो सेट्ठिणा पहिट्ठेण गहाविओ तक्खणे दमओ ॥६८॥
 परिहाविओ य सुंदरवत्थाइं तओ मणुन्नमाहारं । भुंजाविऊण विहियं परिनहपरिकम्मणं तस्स ॥६९॥
 अणुवासरं पि ण्हाणुवट्ठणपरिकम्मणेण संजाओ । सो जच्चकंचणनिभो दमओ वि हु देव्वकुमरो व्व ॥७०॥
 सेट्ठी सुपसत्थदिणम्मि तस्स सुकुमालियं समप्पेइ । तो तीए संगमुस्सुयचित्तो पत्तो स वासगिहं ॥७१॥
 अन्नोन्ननेहनिधमरणेहिमवरोप्परं तओ तत्थ । निवडियकयभुयजुयलेहिं तेहिं परिरंभणं विहियं ॥७२॥
 तो तीए सरीरल्याफासेण वि सत्त्वओ समुच्छलिओ । तस्स सरीरे मुम्मुरहुयाससरिसो महादाहो ॥७३॥
 चितइ विसन्नचित्तो जइ एसा सोक्खकारिणी होज्जा । ता किं धण-सयणजुयाण वणियपुत्ताण न हु दिन्ना ? ॥७४॥
 जीए सरीरफासे वि दासणो जायए महादाहो । संगेण तीए नियमेण होइ मरणं न संदेहो ॥७५॥
 वरलुवसालिणी वि य महरिहवंसुच्चवा वि फासेण । अमुहेण न परिणीया केणावि सुहत्थिपुरिसेण ॥७६॥
 नूणं भिक्खयराणं थीरयणं को वि देइ न कया वि । ता एयारिसफासेण संजुया वियरिया मज्झ ॥७७॥
 जइ एयारिसफासो सत्त्वस्स वि होज्ज नारिनियरस्स । ता नामं पि न पुरिसो गिण्हेज्ज इमाण किमु संगं ? ॥७८॥
 ता सव्वहा वि वरि मज्झ होउ आवालकालिया भिक्खा । मा संपज्जउ फासो इमाए धणरिद्धिजुत्तो वि ॥७९॥
 इय चित्तिऊण काउं कडीए कच्छोद्वयं तओ ज्ञत्ति । नीहरिओ रुयमाणिं तणं व चइऊण तं दमओ ॥८०॥

भणिओ य मेड्डिणा वच्छ ! पढमपेम्मे वि रुसणारंभो । किं तुज्झ ? तओ सो भणइ मज्झ न हु रुसणं किं पि ॥८१॥
 किंनु तुह अंगयाअंगसंगमंतावमसहमाणो हं । गच्छामि न भोगेहि पओयणं मज्झ एवाण ॥८२॥
 जइ अहिल्लमेमि विसए इमाण ता होइ नित्तुलं मरणं । जीवन्तो पुण सीयरुमल्लिं सव्वत्थं वि पिण्णिमि ॥८३॥
 तो सहसा जुज्जनणं धेतुणं भामिऊण नियसोसे । पक्खिविय तीए समुहं विणिग्गओ झत्ति भवणाओ ॥८४॥
 दमण्ण वि परिचत्ता तओ य संजायमारुयवेरग्गा । पव्वइया अइवोरं चरिउं सुचिरं तवच्चरणं ॥८५॥
 वट्ठे गणियं पंचहि विल्लमिपुरिमेहि आल्लविज्जंति । परिहासचाडुवयगेहिं तपग्गु संभरियदंइग्गा ॥८६॥
 कुणइ नियाण इमेयं जइ मज्झ तवस्स किं पि होज्ज फलं । ता होज्ज पंचपुरिसाण पणइणा हिययदइया य ॥८७॥
 मरिऊण समुप्पत्ता ईसाण वाररमणिउवेण । अणुहविउं विसयमुहं पंचपयारं सह सुरेहिं ॥८८॥
 चविऊण तओ कं पिह्वुरवरे दुवयपुहइपालस्स । धूया जाया वररुवसालिणां दोवई नाम ॥८९॥
 नवजोव्वणमारुटाए तीए पंचण्ह पंडुपुत्ताण । पक्खित्ता वरमाला निययनियाणाणुभावेण ॥९०॥
 जाया य ताण इहा अहउत्तया नारण्ण कुविण्ण । धायइसंडं भरहम्मि राइणो पउमनाहस्स ॥९१॥
 कहिउं रूवाइमुणे हराविया दोवई तओ तत्थ । छट्ठनव कुणमार्णा ठिया तहाऽऽयामपारणया ॥९२॥
 अक्खंदिअनियसीला छट्ठे मासम्मि वानुदेवेण । रहपहमणुजाणाविय देवं तरिऊण जलरासिं ॥९३॥
 निज्जिणिय पउमनाहं पच्चाणीया य पंडुमहुराए । तत्थ ठिया बहुकालं उवमुजंती विसयसोक्खं ॥९४॥
 तो पंडुसेणकुमरे अहिसित्ते पंडवेहिं नियरज्जे । तेहिं सह गहियदिकखा अकल्लं पालिऊण वयं ॥९५॥
 मरिऊण बंभलोए उण्णत्ता तत्थ भुंजिउं भोए । चविउं महाविदेहे पव्वइउं पाविही सोक्ख ॥९६॥

॥ नागश्रीब्राह्मण्याख्यानकं समाप्तम् १२ ॥

दिन्नं सुपत्तदाणं विहीण धण-धनयाइमणुयाण । भत्तिकलियाण जायं कल्लाणपरंपराजणयं ॥१॥
 नागसिरीए संसारकारणं तं पि अविहिणा दिन्नं । तम्हा विहीए देयं दाणं सिवमोक्खकामेहिं ॥२॥
 यत् प्राप्तवांस्त्रिदशसार्थपतित्वमिन्द्रः, पातालराज्यमपि शास्ति यदत्र शेषः ।
 यच्चक्रवर्तिपदवीं परिपाति चक्री, तत् पात्रदानजनितं फलमामनन्ति ॥३॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे सुपात्रदानवर्णनो नाम द्वितीयोऽधिकारः समाप्तः ॥२॥

[३. शीलमाहात्म्यवर्णनाधिकारः]

व्याख्यातं विध्यविधिप्रकाराभ्यां शुभा-ऽशुभफलप्रदं दानम् । अधुना क्रमप्राप्तं शीलमाख्यायते । तच्चेह यद्यपि देश-सर्व-
 संवररूपं समये शीलं प्रसिद्धं तथापीह तदवयवभूतं स्त्रियोऽधिकृत्य परपुरुषपरिहार स्वरूपमेवाह -

सीलं सुगहनिहाणं नमंति देवा वि सीलमंताणं ।

दवदंति-सीय-रोहिणि-मणोरमसुभदनाएणं ॥८॥

व्याख्या—‘शीलं’ करणनिग्रहस्वरूपं सुगतेः—सुदेवत्व-सुमानुषत्वरूपाया निधानं—स्थानम् । ‘नमन्ति’ प्रणिपतन्ति देवा
 अपि आसतां मानवादयः, ‘शीलवद्भ्यः’ शीलसम्पत्तेभ्यः । हृष्टान्तानाह—दवदन्ती च—नलकलत्रं सीता च—रामदेवदयिता रोहिणी च—
 श्रेष्ठिभार्या मनोरमा च—सुदर्शनपत्नी सुभद्रा च—वणिग्जाया दवदन्ती-सीता-रोहिणी-मनोरमा-सुभद्राः, ता एव ज्ञातम् तेन ॥८॥

तत्र तावद् दवदन्त्याख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

अस्थि वियवमादेसस्स मंडणा कुंडिणाभिहाणपुरी । निज्जिणिपपुरंदरनयरिविच्चमा निययरिद्धीए ॥१॥

जत्थ अदम्भविमंभियभवणुच्चवनीलरयणकिरणोहिं । अहिणवजलहरमंका जायइ गिहिगयसिहंटीणं ॥२॥
जत्थ निउरारिनयणानलाओ भीण्ण कामदेवेण । विहिया पुरंगणाणं नयणिंदीवरवणेमु ठिई ॥३॥
नं परिपालइ गया भीमग्हे भीमसमरमंभो । बंदीकयारिकामिणिसंचालिज्जंतसियचमरो ॥४॥
तस्सऽस्थि पुष्पदंती सिंगारलयाविलासिपुष्पं व । हरिमुत्ति व्व पवित्ता भज्जा गउरि व्व मुकुमार ॥५॥
रइकेलिविसयमुहसारमणुहवंतस्स तस्स तीणं समं । गच्छंति वासरा कमलचंचुणो पणइकमलाण ॥६॥
अह अन्नया य देवी रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । ददंते मुमिणं साहइ पहायसमयम्मि दइयस्स ॥७॥
जाणामि पेरिओ वणइवेण दंती नुरिंदकग्धवलो । संपत्तो पिययम ! तुज्ज मंदिरे तयणु भणइ निवो ॥८॥
दइए तुज्ज भविस्सइ कुमरो कुमरी व जे सगुणनियरा । भुवणमिणं रययसलायपंजरत्थं करिस्संति ॥९॥
जाव इमं भणइ निवो सो दंती ताव तत्थ संपत्तो । आरोवित्तु सखंधे देवीसहियं निवं तत्तो ॥१०॥
भमिउण नयरिमज्जे उत्तारेउण खंधेसाओ । गेहम्मि दोन्नि वि तओ पत्तो आलाणखंभम्मि ॥११॥
पडिया तत्तो गयणाओ कुमुमवुट्ठी पयंपई लोओ । पुन्नेहिं निच्छुइदेवयाए इह एस्स आणीओ ॥१२॥
तप्पभिहं देवीए संजाओ गम्भसंभवो मुहओ । हियइच्छियपूरिज्जंत डोहला पसवसमयम्मि ॥१३॥
सोयामिणिच्च जलहरमाला जुण्हं व रयणिवरमुत्ती । दिणयरतणु व्व सुपहं मुहं पसूया सुयं देवी ॥१४॥
सह जम्मेणं तीणं भालयले तरुणतरणिसच्छाओ । पाउम्भूओ तिलओ उदयधरे वालतरणि व्व ॥१५॥
अइगरुयविभूईए कट्ठावणयं करित्तु नरयइणा । दवदंति त्ति कयं से नामं मुमिणाणुमारिण ॥१६॥
अणुदियहं वट्ठंती कलाकलवेण चंदलेह व्व । संपत्ता मयणविलासमंदिरं जोव्वणपरंभं ॥१७॥
सम्मोहणं व तिहुयणजणाण संतावणं व तरुणाण । उम्मायणं व एक्कगमाणासाणं नुणीणं पि ॥१८॥
निस्सेसलोयउवसमपल्लववेत्तलीए सोमणं व इहं । संहारणं व परमं कामुयजणजीवियस्सावि ॥१९॥
जो पंचवाणमइयाए तीणं विट्ठो कडवसभल्लीहिं । वच्छत्थलम्मि सो जियइ कामुओ कहवि किच्छेण ॥२०॥
नं दट्ठुं नरनाहो असरिसलायत्त-रुव-गुणजलहिं । चित्तिइ कत्थ भविस्सइ पयाए वरो गुणेहिं समो ? ॥२१॥
ता एयाए निमित्तं सयंवरांमंडयं करावेमि । तत्थ निवकुमरमज्जे वरेड जो रोयइ मणस्स ॥२२॥
इय चित्तिय वाहरिया सत्त्वे वि नरेसरा नरिंदेण । निम्माविओ य नयरे सयंवरांमंडवो रुइरो ॥२३॥
वेत्तहल धवलधयवडरणंतमणिकणयकिंकिणिकलावो । मंचाइमंचकलिओ निरुद्धरवितुरयसंचारो ॥२४॥
एगत्थ मेघडंबरचूलमुत्ताकलावनियरेण । अणुहरइ सरयनिम्मलत्तारावलिसहियगयणस्स ॥२५॥
नीलमणिथंभविणिहियनाणाणिकिरणजालसंबलिओ । अणुहरइ कहवि हरिचावजड्डिजुयजलयपडलस्स ॥२६॥
अवरत्थ पंडुपट्टुलवत्थउल्लोयविहियगुरुसोहो । आगामिनलकुमारस्स पसरिओ कित्तिपडओ व्व ॥२७॥
श्रंभनिवेसियडज्जन्तभू मघडियासमुत्थधूमसिहो । भाविपरकुमरअवमाणकोवसिहिफुरियधूमो व्व ॥२८॥
परितु लियपुरंदरधामविट्ठमो धाम रामणीयस्स । निस्सेसदेसलच्छीविलासरमणीयगेहं व ॥२९॥
आगंतुं पडिहारेण नमिय वट्ठाविओ महीनाहो । रायाणो देव ! इहं पत्ता लेहारिणीहिं समं ॥३०॥
सगुहं गंतुं गुरुवलभारपकंपंतधरणिवीदेण । अइगरुयविभूईए तेसि पवंसो कओ रत्ता ॥३१॥
उवविट्ठेमु महारिहमणिमयसिवासेणु निवईमु । तुलिया सयंधरेण इंदसमा गियमहा सोही ॥३२॥
अह देयम्भनिवमुया सत्त्वालंकारसुंदरावयवा । रमणीयसयंधरमंडवम्मि पत्ता निवाइन्ने ॥३३॥
उत्तत्तकणयगोरी कज्जलसामलकरेणुमारुटा । रेहंती नवजलहरमालंकगया तडिलय व्व ॥३४॥
अह करकलियसयंधरमाला वाला करेणुगइगमणी । निस्सेसनरिंदेहिं निरुविया साणुराएहिं ॥३५॥
तो तीणं नरिंद्राणं नयणेहिं समं गयाइं हिययाइं । सह कामवियारोहिं भणोरहा चिय पवड्डन्ति ॥३६॥

अणुरायजुया रेहंति के वि दवदंतिचलणजुयलं व । अन्ने उण उच्चित्ता तीण च्चिय उरुखंभ व ॥३७॥
 सारसणा संजाया इयरे तीण नियंभविं व । गंभीरा संजाया अन्ने तवाभिकूवो व ॥३८॥
 तुच्छत्तं संपत्ता के वि निवा तीण मज्झदेसो व । साममुहा संजाया के वि हु तीण घणथण व ॥३९॥
 अंगयकलिया जाया नरवइणो के वि तच्चुयलय व । के वि समुदासोहं तीण करकमलजुयलं व ॥४०॥
 रेहंति तत्थ अन्ने वराहरा तीण वयणकमलं व । इयं सरला तीण नासावंसो व सोहंति ॥४१॥
 तरलत्तं संपत्ता के वि हु तन्नेत्तनलिणजुयलं व । के वि हु कुडिला जाया तीण कुंतलकलावो व ॥४२॥
 परिमलमिलंतभमरउल्लुण्णुणारावमुहलियदियंतं । काऊण करे सियकुमुममालियं बालिया तयणु ॥४३॥
 नवजोव्वणं पि सुकुलुगयं पि सूरं पि परिहरेऊण । निस्सेसरायमंडलमणुपत्ता नलकुमारम्मि ॥४४॥
 सव्वंगसुंदरावयवमणहरं कुमुमवाणसमरूवं । दट्टण तयं पारूढपरमनवजोव्वणारंभं ॥४५॥
 एण मयणवाणेहिं पीडिया हं ति जायकोवाए । वट्ठो व जणसमक्खं कंठे धेत्तण वरमालं ॥४६॥
 एत्थंतरम्मि एगो समुट्ठिओ कोवदंतदट्ठोदो । कन्हडदेवकुमारो जंपतो फरुसवयणाइं ॥४७॥
 रयणाणि मही लच्छी कुलक्खेणं न हंति कस्सावि । खगेण वसीकाउं उवभुंजइ जो महासत्तो ॥४८॥
 ता एसो मं जुज्जेण निज्जिउं कुणउ पाणिगहणं ति । नो एवं तो मुंचउ सह दवदंतीए महिवलयं ॥४९॥
 तं निमुणित्तु पयंपइ फुरंतकोवारुणच्छिदुप्पेच्छो । आवद्धमिउडिभासुरभालयलो नलकुमारो वि ॥५०॥
 किं रे ! इमिणा गलगज्जिणं चलवज्जिणं व घणस्स । वायाइंवरमेत्तेण जंपिणं जणसमक्खं ॥५१॥
 जइ का वि तुज्झ सत्ती फुरइ मणे ता भवेसु सन्नद्धो । अवणेमि तुज्झ जेणं रणकंडुं बाहुदंडाणं ॥५२॥
 इय जंपतो तत्तो समुट्ठिओ कोवमिउडिदुप्पेच्छो । पेच्छंताण निवाणं आयड्डियनिसियकरवालो ॥५३॥
 इयरो विमंडलगंगिणिहत्तु समुट्ठिओ समरधीरो । एत्थंतरम्मि तुण्ह वि सन्नद्धं चाउरंगवलं ॥५४॥
 तरलतुरंगमखुरल्लन्खोणिउच्छलियवहलरयपसरं । उवसाभितो गंडयलगलियमयजलपवाहेण ॥५५॥
 उत्तुङ्गपयडोओ कयलीवणराइरेहिरसरीरो । जंगमपव्वयपुज्जो व सज्जिओ गयवडावोदो ॥५६॥
 निट्ठुरसुरपहारकंपावियमहिहर-खोणिमंडलं, उवणियसेसरायगुरुमणहरु पसरिउ तुरयमंडलं ।
 सेल्ल-मुमुंदि-कुंत-वावल्ल-सरासणभरियसंदणा, चोइय चडिय समरदण्णुद्धरकंवर रायनंदणा ॥५७॥
 सुहडा परिफुरंतरणदुज्जयविक्रमवाहुपंजरा, संचलिय करालकरवालवियारियमत्तकुंजरा ।
 क्रियअन्नोन्नवहल्लोलसमाउलभुवणकंदरं, दलमच्चिदुट्टु समरि उद्धाइय पडिभडसुहडमुंदरं ॥५८॥
 अच्चिदुट्टु गण्हि गया तुरया तुरण्हिं रहवरेहिं रहा । सुहडा सुहडेहिं समं अन्नोन्नसमच्छरं जाव ॥५९॥
 तत्तो दवदंतीए कंचणकलसं करेण जलभरियं । गिण्हित्ता उल्लवियं निवुइदेवि मणे काउं ॥६०॥
 जइ हं जिणपवयणज्जन्तमाणासा निच्चला य सम्मत्ते । तो दोण्ह वि कुमरवलाणसुवसमं कुणसु तं देवि ! ॥६१॥
 इय जंपिऊण तत्तो चुलुयतिगं कणयकलससलिलस्स । उभयवलेमुं पक्खिवइ जाव नवकारपुव्वन्ति ॥६२॥
 उवसमियवइरभावो कन्हडदेवो समागओ ताव । उम्मुक्कमंडलगो आसन्नं नलकुमारस्स ॥६३॥
 चलणेसु निवडिऊण आवद्धकरंजली भणइ एवं । सप्पुरिस ! मेऽवराहं खमसु तुमं जो कओ पुंवि ॥६४॥
 अज्जप्पभिइं तं मज्झ सामिओ किकरो अहं तुज्झ । तं दट्ठूणं चरियं रायाणो विम्हिया सव्वे ॥६५॥
 खणमेत्तं जा चिट्ठइ नरनाहो सिद्धपुत्तओ तत्थ । विमलो विमलसहावो आगतुं सो इमं भणइ ॥६६॥
 देव ! इमा दवदंतीपाणिगहणस्स वट्टए वेला । तो वच्च वेइयाए वीसत्थो एत्थ मा चिट्ठ ॥६७॥
 निस्सेसजणो मिलिओ दोण्ह वि पक्खवाण वेइयाए तहिं । वित्तं पाणिगहणं दिन्नं कुमरस्स नरवइणा ॥६८॥
 दंतिसहस्सं पट्टमम्मि मंगले बीयए तुरयलक्खं । तइए सुवन्नकोडी तुरिए पट्टउलकोडिसयं ॥६९॥

धरिओ दस दिवसाई कुमरो आवद्धकंकणो रत्ना । सम्माणिऊण अन्ने विसज्जिया निययदेसेयु ॥७०॥
 अह चासरे पसथे जोकारेऊण समुरवमं सो । दवदंतीए सहिओ संचलिओ नियपुराभिमुहं ॥७१॥
 नलकुमरो सह पिउणा कुब्बंतो बलभरेण भूमितलं । विसमं पि समं असमं जरुरेणव जलरासी ॥७२॥
 अणवरयपयाणेहिं संपत्तो कोसलाए नयरीए । चउरंगवलसमेओ दिन्नावासो य उज्जाणे ॥७३॥
 तत्तो सोहणदिवसे दइयाए समं रहे समारूढो । अइगरुयविमूईए पविसइ जा निवइमग्गेण ॥७४॥
 हल्लप्फलेण धावइ रमणियणो मिहुणमुसुओ दइं । हस्साऊरियदेहो पयडियअन्नवावारो ॥७५॥

तथा हि—

अबला वियरइ एक्का अहरदले कज्जलं पवालनिभे । नयणजुयलम्मि अन्ना लायइ आलत्तयं रहसा ॥७६॥
 अवरा बंधइ मुद्धा निययबिबम्मि तारहारलयं । पक्खिवइ का वि कंठे रसणादामं सुवन्नमयं ॥७७॥
 कलसिजियरमणीयं पक्खिवइ करम्मि नेउरं का वि । फुरियमणिकिरणकंकणमवरा पायम्मि पक्खिवइ ॥७८॥
 कडियलकयमज्जारा पुत्तं मोत्तं विणिग्गया का वि । दरलहियसहियसुहपत्तवल्लिया चल्लिया अवरा ॥७९॥
 दरलहसियपडियसंवरिय परिहणग्गहणवावडकरग्गा । अइरभसगमणकंपिरथणवट्टलुलंतहारलया ॥८०॥
 ओसरमु मज्झ पुरओ त्ति का वि कलहंतिया व पिक्खंता । पेल्लंती थणवट्टेणं पहिज्जणं का वि संचलिया ॥८१॥
 रमणीओ रमणियणो परिचत्तसमग्निययवावारो । संपत्तो रायपहम्मि पभणए एवमन्नोन्नं ॥८२॥
 धन्नो जए कुमारो जस्सेसा निवमुया लवणिमाए । उवहसियतियसमहिला महिलासदं समुव्वहइ ॥८३॥
 एणंसि संजोगं अन्नोन्नमनन्नरूवसारणं । कुब्बंतेणं विहियं चंगं भुवणे पयावइणा ॥८४॥
 वीइज्जंतो वत्थंचलेहिमसरिसथुईहिं थुव्वंतो । झाइज्जंतो चित्तेण परममन्तो व्व रमणीहिं ॥८५॥
 पिज्जंतो गुरुनयणंजलीहि सवणोयरे[हि] सुव्वंतो । दंसिज्जंतो अंगुलिसएहिं चरिएहिं गिज्जंतो ॥८६॥
 पेच्छिज्जंतो सुमणोरहेहिं हियएहिं संभरिज्जंतो । अणुगम्मंतो संतो संपत्तो रायभवणम्मि ॥८७॥
 संसारियविसययुहं तिवग्गसारं समं पिययमाए । सुंजंतस्स कुमारस्स कोइ कालो अइकंतो ॥८८॥
 अन्नम्मि दिणे पुहईसरेण पव्वइउमुज्जमंतेण । संसारविरत्तेणं आपुच्छित्ता समंतियणं ॥८९॥
 रज्जाहिसेयपुव्वं निविस्वत्तो नलकुमारबाहुम्मि । भुयदंडकंकणसमो समग्गविस्संभराभारो ॥९०॥
 परिहरिय रायलच्छि सयं पुणो पालिऊण पव्वज्जं । नरनाहो सुहचित्तो संपत्तो देवलोगम्मि ॥९१॥
 संजाओ पुहइवई सूरु सूरु व्व अस्सलियपयावो । रिवुवंसडाहदावानळोवमो नलकुमारो वि ॥९२॥
 सोमत्तणेण ससिणा फुरियपयावत्तणेण दिणमणिणा । सेविज्जइ तस्स तणू धणवइणा धणनिहित्तेण ॥९३॥
 जे न वि सिद्धा तप्पुव्वयाणमिह पत्थिवा अइदुरोज्झा । समरे निज्जिणिऊणं नियआणं कारिया ते वि ॥९४॥
 सव्वगुणाणं निलयस्स पणइकमलायरस्स दिणमणिणो । परमत्थि जूयदोसो अहवा सव्वे गुणा दुल्ला ॥९५॥
 जुवरत्ता कुब्बरभाउणा समं रमइ निच्चमक्खेहिं । परिहरियरज्जकज्जो दुरोदरव्वसणरसियमणो ॥९६॥
 पइदिवसं कीलंतेण हारियं तेण सयलमहिवलयं । रज्जं रसाज्वरोहं चउरंगवलं सकोट्टारं ॥९७॥
 किं बहुणा ? निवसणयं मोत्तुं सव्वं पि हारियं अन्नं । जाव न थक्कइ तह वि हु तो भणियं कुब्बरेणं इमं ॥९८॥
 भो भो निवमंतियणा ! पच्चक्खं तुम्ह निज्जिओ एसो । जूणमिमं भणिउं निस्सारेउं समादत्तो ॥९९॥
 चित्तेइ मंतिवग्गो संबंधवाओ वि पाणिणो एत्थ । जूयवसणम्मि गिद्धा किं दुक्खं जं न पावंति ? ॥१००॥
 अत्थविणासं नियकुलकलंकणं सयण-मित्तनासं च । माणमलणं पि पावंति पाणिणो जूयवसणेण ॥१०१॥
 पावंति बंधणं गोत्तिगोयरं भारोवणं सिरसा । किं जंपिएण बहुणा ? अवि कत्तणमुत्तमंगस्स ॥१०२॥

१. अन्नोन्न ० रं० ॥ २. वट्टलुलंत ० रं० ॥ ३. वट्टेण रं० ॥

कज्जाऽकज्जं न मुणंति नेयऽवेक्खंति दुक्खरिंछोलिं । जह मम कण्ण इमिणा होहि त्ति अणत्थपत्थारी ॥१०३॥
 एसो वि महाराया समभानरनाहनमियपयकमलो । सच्चगुणाण निवासो अणत्तसामन्नवलकलिओ ॥१०४॥
 रज्जाओ पच्चट्ठो जस्स पसाण्ण मलियमाहप्पो । दोससहस्सनिवासं ता धिद्धीधी ! इमं वसणं ॥१०५॥
 नियबंधुणो वि जेणं कुणंति सत्तुत्तणं निरवसेसं । वज्जियकज्जाऽकज्जा ता धिद्धीधी ! इमं वसणं ॥१०६॥
 गुरुदुहतरुणो वीयं सयलअणत्थाण मंदिरं विउलं । कुलकित्तिविणासकरं ता धिद्धीधी ! इमं वसणं ॥१०७॥
 गुरुदारं नयपुस्स सच्चनलिणीवणस्स हिमपडणं । निस्सेसदोसगेहं ता धिद्धीधी ! इमं वसणं ॥१०८॥
 इह-परलोयविरुद्धे अणत्थहेउम्मि को रमेज्ज इहं ? । इय नाउं सविवेया जूयस्स परम्मुहा जाया ॥१०९॥
 नलनरनाहो वि तओ निवलच्छीमुज्झिऊण नोहरिओ । तयणु पयट्ठा गंतुं दवदंती जाव तेण समं ॥११०॥
 ता कुच्चरेण धरिया जूणं हारिय त्ति कलिऊणं । जंपइ तो मंतिजणो मा मा असमंजसं कुणम् ॥१११॥
 सीमा महासईणं ति तुज्झ जणणि त्ति सामिणि त्तिऽम्हं । पाणप्पिय त्ति रत्तो न हु जुत्तं तेणिमं धरिउं ॥११२॥

अन्नं च —

जोन्ह व्व चंदविरहे जलहरविरहे तडिल्लयसिरि व्व । चंदणतरुविरहे तल्लय व्व जाल व्व सिहिविरहे ॥११३॥
 छाय व्व वच्चविरहे दिणयरविरहम्मि दिवसलच्छि व्व । वेल व्व जलहिविरहे सुह-दुहपंति व्व जियविरहे ॥११४॥
 रिद्धि व्व पुत्रविरहे मुरगिरिविरहम्मि तस्स चूल व्व । घणसंगयगयणंगणविरहे हरिचावजट्ठि व्व ॥११५॥
 पाणप्पियस्स मणवल्लहस्स विरहम्मि नलनरिंदस्स । खणभेत्तं पि न चिट्ठइ एसा वि महासई एत्थ ॥११६॥
 सम्भाणिऊण वत्थाइएहिं अवराहमवि खमावेउं । तत्तो इमं विसज्जसु तयणुवरोहेण एवं ति ॥११७॥
 काऊण तयं सव्वं करुणाए समप्पिओ रहो एक्को । सो वि निसिद्धो रत्ता पउरजणो भणइ तो एवं ॥११८॥
 विसमो मगो नरनाह ! कह णु चरणेहिं तरसि तं गंतुं ? । देवी सिरीसमुकुमालतणुलया कह णु वच्चिहिही ? ॥११९॥
 तम्हा गिण्हसु सामिय ! महापसायं करित्तु रहमेगं । उवरोहेणं नायरजणस्स तो रहवाराद्धो ॥१२०॥
 चंदो इव जोण्हाए फुरियपहाए सहस्सकिरिणो व्व । सुरनाहो व्व सईए लच्छीए वासुदेवो व्व ॥१२१॥
 गउरीए वामदेवो व्व कामदेवो व्व कामधरिणीए । अमरकरि व्व वसाए हंसीए रायहंसो व्व ॥१२२॥
 गच्छंतो देवीए समं सकामाहिं नयणवाणेहिं । भिज्जंतो सव्वंगं नायरजणतरुणरमणीहिं ॥१२३॥
 संपत्तो य कमेणं नयरीमज्जे अभिन्नमुहराओ । तम्मि पपसे दिट्ठो अइप्पमाणो महाधम्मो ॥१२४॥
 उत्तरिऊण रहाओ लीलाए चालिओ जणसमवस्सं । जो पुरिससहस्सेण वि न तीरणे चालिउं कह वि ॥१२५॥
 उप्पाडियम्मि तम्मि तो पउरजणस्स पच्चओ जाओ । एसो होही भरहद्धसामिओ नमियसेसनिवो ॥१२६॥
 एयस्स बालभावे उज्जाणगयस्स सह नरिंदेण । पुच्छावसरे चउनाणमूरिणा कहियमेयं ति ॥१२७॥
 जो नयरीमज्झगयं थंमं उप्पाडिउं पुणो ठविही । सो भरहद्धनरिन्दो होहि त्ति न एत्थ संदेहो ॥१२८॥
 तोऽवस्सं एसो चिय होही तिवस्संडसामिओ जम्हा । मिलिओऽम्ह पच्चओ सो वयणं च न अन्नहा मुणिणो ॥१२९॥
 इय वयणं निमुणंतो पत्तो य पुरीए परिसरपण्से । वेयम्भविसयसमुहो संचलिओ साहससहाओ ॥१३०॥
 वणवासं वच्चंते नलम्मि नयरी पउत्थवइय व्व । पवसियजण व्व निज्जायसयलसोह व्व संजाया ॥१३१॥
 परिहरियसमगारामविविहकीलाविलासवावारा । उवरयवित्तचच्चर-चउक्क-चउमुहजहिच्छकहा ॥१३२॥
 विरमंतमंजुसिंजियमहलरवमुहलपेच्छणच्छणया । विणिवत्तियवेयालियमुललियकव्वाभिलासा य ॥१३३॥
 उक्कीलिय व्व घडिय व्व चित्तलिहिय व्व कट्टमइय व्व । अवहरियरयणसार व्व तह य मुन्न व्व वुन्न व्व ॥१३४॥
 झाणट्ठिय व्व मोणट्ठिय व्व चिट्ठइ मणम्मि ज्ञायंती । मोक्खं व नलं गुरुदुक्खवारणं मुणिजणो व्व सया ॥१३५॥

१. उप्पाडियं—रं ।

अन्नं च—

ससहररहिया रयणि व्व गयणमुत्ति व्व विगयरविविवा । मुत्ति व्व गलियमुत्ता गयहंसउत्ता मुगसरि व्व ॥१३६॥
 सरसि व्व कमलमुक्का मुरपरिचत्ता विमाणलच्छि व्व । परिगलियजोव्वणा कामिणि व्व सेण व्व निवरहिया ॥१३७॥
 उप्पाडियकप्पतरु व्व वाडिया चुयमणि व्व हत्थलया । नलनिवरहिया नयरी न सोहण गुणसमग्गा वि ॥१३८॥
 नलराया वि चयंनो वेयव्वभवेण अडविमइर्भामं । पत्तो य तत्थ भित्ता समुट्टिया सत्थवग्गकग ॥१३९॥
 रे रे ! गिण्हह गिण्हह इय जंपंते नलो वि ते दट्ठुं । दवदंति-स्वग्गसहिओ ओयरिउं रहवराओ ठिओ ॥१४०॥
 जा जुज्झिउं पवत्तो ता दवदंती विमुक्कहुंकारा । जंपइ सोलवहावा मह हुंतु इमे हयपयावा ॥१४१॥
 नट्ठा उत्तट्ठमणा ते भित्ता रहवरं गहेऊण । राया देवीए समं पाएहिं गंतुमारद्धो ॥१४२॥
 निदुहुरखाणियलेऽद्वम्भद्वम्भसूईहि भित्तचरणा सा । अंगम्मि अमायंतं रुहिरमिसा वमइ निवरायं ॥१४३॥
 किच्छेणं गच्छंती वच्छच्छायाए सुहरमच्छंती । तह गंतुमणिच्छंती पेच्छंती रिच्छरिच्छोलि ॥१४४॥
 तो गंतुमचायंती नेइ नलो करयलम्मि धरिऊणं । पुरिसम्मि दुक्खहेऊ सव्वावत्थामु जं नारी ॥१४५॥
 उवरिं तवेइ सूरु हेट्ठा धरणी मणम्मि संतावो । वच्चंति जत्थ तत्थ व खणमेत्तमुहं न पावंति ॥१४६॥
 एत्थंतरम्मि मित्तो तेसिं दट्ठूणमावइं पउरं । मित्तमकुणमाणो लज्जाए अदंसणं पत्तो ॥१४७॥
 अह पत्थियम्मि कत्थइ रविसिंहे गयणकाणणं मोत्तुं । अप्फुन्नं भवणवणं तमिस्सगयरायवंद्रेहिं ॥१४८॥
 सपंतसप्प की उतकोलकुल-संचरंतमहिसेहिं । बहलतरं संजायं तमपडलं तह तमालेहिं ॥१४९॥
 दुहसंततो राया राणं चेव निव्वेयव्वो । इय चित्तिउं व राया समुग्गाओ तं सुही काउं ॥१५०॥
 गाहंतो गयणसरं तारागणकुमुयदंतुरमगाहं । रेहइ रयणीनाहो हरधवलो रायहंसो व्व ॥१५१॥
 मग्गपरिस्समिणं रन्ना तरुपल्लवेहिं रइयाए । सेज्जाए निसन्नेणं पयंपिया पिययमा एवं ॥१५२॥
 सुवमु पिण ! तमिह जओ घणसावयभीसणं अरत्तमिमं । जग्गेमि जेण भणियं नत्थि भयं जग्गमाणस्स ॥१५३॥
 इय जंपिय आयडिब्बयग्गकरो पहरए ठिओ राया । मग्गपरिस्समपरिसंतरुहरकोमलसरीरा य ॥१५४॥
 रन्नो पावरणपडस्स पत्थरेऊण एगदेसम्मि । मुत्ता भीमरहमुया नलो वि अह चित्तिउं लभा ॥१५५॥
 विद्धी ! जूयव्वसणं धिरत्थु भोगाण जेसि कज्जम्मि । पुरिसो सहोयरम्मि वि सत्तुत्तेणं व ववहरइ ॥१५६॥
 धन्ना ते जियलोए भरहनरिंदाइणो महासत्ता । जेहिं अगंजियमाणेहिं दो वडवत्थाओ पत्ताओ ॥१५७॥
 अणवज्जा रज्जसिरी फवज्जसिरी अणुत्तरा चेव । अम्हे पुणो अहन्ना चुक्का दोण्ह वि अवत्थाणं ॥१५८॥
 सेवा अहिमाणधणस्स काउमिणिह न संगया मज्झ । फवज्जा वि न जुज्झइ विसयपिवासापरवसस्स ॥१५९॥
 एयाए समं मज्झं परिब्भमंतस्स जायइ विणासो । एसा वि हु पाविस्सइ मुक्का एगागिणी मरणं ॥१६०॥
 अहवा महासईमिममुवदवेउं न सकए कोइ । नियसीलपहावेणं पभायसमयम्मि पडिबुद्धा ॥१६१॥
 एसा ममपेच्छंती सत्थं लद्धूण कं पि तेण समं । वच्चिस्सइ नियपिउणो भवणं एयाओ रत्ताओ ॥१६२॥
 अहयं तु कम्मि वि पुरे गंतूणऽज्जेमि लच्छिविच्छड्डुं । पुणरवि संगोविस्सं एयं माहप्पसंपत्तो ॥१६३॥
 इय चित्तिऊण रत्ता अंगुलिरुहिरेण पडयपज्जंते । लिहियं गाहाजुयलं सम्मं ललियक्खरेहिमिमं ॥१६४॥
 नग्गोहतस्तलेणं वेयव्वं वच्चए पहा एस । वामेण कोसलपुरिं जत्थिच्छा तत्थ गंतव्वं ॥१६५॥
 अहयं वसणऽभिभूओ रज्जसिरीवज्जिओ नरिंदाण । सेवं काउमसत्तो तेण विएसम्मि वच्चामि ॥१६६॥
 कट्ठिज्जंते वत्थे इमीए देहेण चंपिए सहसा । मा जग्गउ त्ति एसा छेतुं छुरियाए पडमद्धं ॥१६७॥
 नीहरिओ तरुगहणं लंघंती मम अजुत्तमेयं ति । मज्जामुयणं मन्ने चित्तेउमदंसणं पत्तो ॥१६८॥
 अह वेयव्वनिवमुया पहायसमयम्मि विगयनिद्धा सा । नलरायमपेच्छंती धसक्किया उट्टिया जाव ॥१६९॥

ता पेच्छइ पडयद्धं लुरियाछिन्नं तदेगदेसम्मि । रुहारेण लिहियमेगं गाहाजुयलं च संभंता ॥१७०॥
 तं घेतुं परिभावइ जाव तयत्थं मणम्मि दवदंती । मुच्छानिमीलियच्छी ता झत्ति महीयले पडिया ॥१७१॥
 संपाविऊण कहमवि चैयन्नं सिसिरवाउणा तत्तो । कलुणसरेण पलावे सुदुक्खिया काउमारद्धा ॥१७२॥
 हा नाह ! हिययवल्लह ! हा सामिय ! हा विसालवच्छयल ! । हा पिययम ! जंपंती निकरुणं हणइ वच्छयलं ॥१७३॥
 एगागिणीमहन्नं मोत्तुमणाहं गओ तुमं कथं ? । जीवामि नाह ! खणमवि नाहमरन्नम्मि तुह विरहे ॥१७४॥
 जावऽज्ज वि न हु विदलइ हिययं मे सामि ! तुज्ज विरहम्मि । ता धरसु तमागंतुं तुरियं तं दुक्खियमणाए ॥१७५॥
 इच्छाइ विलविऊणं चितइ चित्तम्मि कम्म दिसिभाए । वच्चामि संपयमहं ? पियंभवणं ? अहव सामुरयं ? ॥१७६॥
 पइ-पुत्तविरहियाणं नारीणं दुसहदुक्खकलियाणं । मोत्तूण जणयभवणं विस्सामो नत्थि अन्नत्थ ॥१७७॥
 इय चित्तिय दवदंती गंतुं लग्गा वियम्भदेसस्स । मग्गो जो दइएणं कहिओ गाहादुगेणं ति ॥१७८॥
 सरिऊण पुणो पइणो सिणेहसारं गुणाण पच्चारं । अइकलुणसरं रोयइ तत्तो अच्चंतदुहदुहिया ॥१७९॥
 हा हा करुणासायर ! हा सुहयसिणेह ! हा महाधीर ! । हा वीर ! पुहइवच्छल ! हा पिययम ! कथं दीसिहसि ? ॥१८०॥
 पंथाओ पच्भट्टा वच्चंती जणयदेसमडवीए । अलहंती तं मग्गं तत्थेव ठिया बहुं कालं ॥१८१॥
 परिगलियसोयभावा अपुव्वपरिणामभावमणुपत्ता । चितइ मोहविनडिओ किं सरसि न जीव ! अप्पाणं ? ॥१८२॥
 जत्ति यमेत्तो नेहो दुक्खाण गणो वि तत्तिओ चेव । ता दुक्खकारणम्मि पडिबंथो तत्थ को तुंज्ज ? ॥१८३॥
 केत्ति यमेत्तं एयं इट्ठविओयस्स संतिथं दुक्खं ? । जीवा पावति अणुत्तराइं दुक्खाइं नरएसु ॥१८४॥
 किं तुह दुक्खमपुव्वं संजायं जीव ! जं समुच्चियसि ? । पियसंजोगविओगा अणंतसो पत्तपुव्व ति ॥१८५॥
 जं पुण अपत्तपुव्वं सम्मत्तं कप्पपायवऽम्भहियं । तं इण्हिं संपत्तं ता पालसु तं चिय विमुद्धं ॥१८६॥
 इय संटविय नियमणं गुहाए जिण-साहुदंणुजुत्ता । जा चिट्ठइ ता कइया [वि] सुमरियं जणजिज्जयाणं ॥१८७॥
 जइ कह वि हु पंथमहं लभामि रन्नम्मि सुत्थसत्थं वा । नियजणयगिहं गंतुं निव्वुयहियया करेमि तवें ॥१८८॥
 इय चित्तिय पुव्वदिसाभाए जा जाइ ताव संजाओ । उदयप्पयावसहिओ सूरु सुयणो व्व मज्झत्थो ॥१८९॥
 दिणयरस्सरकिरणगलतसेयविद्धं तमालमूलम्मि । निदं काउण पुणो पडिबुद्धा जाव दवदंती ॥१९०॥
 तह वि हु वच्छच्छाया तं मुत्तूणं न अन्नओ सरइ । पेच्छइ य दुट्ठसावयसमूहमहं सम्मुहं इतं ॥१९१॥
 तं दट्ठमल्लुहियमणा मणहरसद्देण भणिउमारद्धा । जइ मज्झ सीलरयणं अगंजियं ता इमे सव्वे ॥१९२॥
 गच्छंतु नियावासं तं वयणं अमयसन्निहं सोउं । तिपयाहिणीकरेउं सट्ठाणं ते गया सिग्घं ॥१९३॥
 पुणरवि सुत्तविउद्धा नियचलणं पेच्छए अयगरेण । अइकसिणदारुणेणं खज्जंतं भणइ तो एवं ॥१९४॥
 भो भो निट्ठर अइगर ! जइ होमि पइव्वया अहं लोए । ता मुयसु मं महाबल ! निस्सरणमरन्नमज्जम्मि ॥१९५॥
 इय जंपिऊण हत्थेण आहओ मत्थए अयगरो सो । सीलस्स पहावेणं सो वि गओ सिग्घमन्नत्थ ॥१९६॥
 अन्नत्तो वच्चंती पत्ता सीहेण जंपए एवं । सीह ! तए पत्ताए सरणं मे नत्थि किं पि इहं ॥१९७॥
 मोत्तूण सीलरयणं ता जइ मणयं पि खंडियं एयं । ता खायसु मममिण्हिं अहं न वि तो वयसु सट्ठाणं ॥१९८॥
 इय निमुणिऊण वयणं मुक्का हरिणा पयाहिणीकाउं । एवं हिंडंतीए पभूयकालो वइकंतो ॥१९९॥
 नवरं कंदफलाइं आहारंतीए सयलमवि देहं । जाव विणट्ठं तत्तो मणम्मि सा चितए एवं ॥२००॥
 गिण्हिस्सं जिणदिक्खं गंतुं किर जणयमंदिरं अइरा । इण्हिं पुण कहमेयं मज्झ सरीरं विणट्ठं ? ति ॥२०१॥
 इहलोय-पारलोइयसुहाण ता वंचिया धुवं अहयं । पढमं सरीरमिहं होइ साहणं जेण कज्जाणं ॥२०२॥
 ता जइ माहणं पालियस्स सीलस्स अत्थि भुवणम्मि । ता होउ मम सरीरं पुणन्नवं तप्पभावाओ ॥२०३॥
 इय जंपिऊण तीए निट्ठुयणं गिण्हिऊण वयणाओ । उव्वट्ठियं सरीरं संजायं कंचणच्छायं ॥२०४॥

अन्नत्थ पज्जलंते पेच्छद् जालाकलायदुप्पेच्छं । वणदावं दहमाणं सव्वत्तो सत्तसंघायं ॥२०५॥
तं दट्ठणं निस्सेससत्तसंहारकारिणं तीणं । सीलेण साविऊणं विज्झविओ सो समग्गो वि ॥२०६॥
अन्नत्तो गच्छंती क्रोडलकुलकंठकालमरणच्छं । विसमविसपुन्नवयणं नियद् भुयंगममरन्नम्मि ॥२०७॥
दट्ठणमखुहियमणा जंपद् चित्तेण वंछिओ न मए । जद् परपुरिसो एसो सट्ठाणं जाउ तो भुयगो ॥२०८॥
तं वयणं सोऊणं भुयगो अन्नत्थ नासिऊण गओ । दवदंती पुण पंथं गवेसमाणी भमद् रत्ते ॥२०९॥
एगम्मि तरुतलम्मि संज्ञासमयम्मि चिट्ठए जाव । ताव अद्दीहकाओ निज्जालियदीहजीहमुहो ॥२१०॥
अद्दीहसपूरियदियंतरो धूमधूसरसरीरो । पिंगलनयणो कन्नावलंबियासियभुयंगदुगो ॥२११॥
अहिनिसियदीहदाढो करालवयणो गलंतमुहलालो । निस्साणंतो कत्तियमणवरथं हड्डुखंडम्मि ॥२१२॥
रुहिरारुणकरजुयलो बीभच्छो जणियजणमणुत्तासो । पायडियसिराजालो संपत्तो रक्खसो एगो ॥२१३॥
नियसीलपहावेणं पसन्नवयणेहिं कूरहियओ वि । उवसमिओ तद् कहवि हु जह जंपद् रक्खसो एवं ॥२१४॥
तुट्ठो हं तुह भद्दे ! पत्थेसु वरं मणिच्छियं किं पि । जेण जयम्मि अमोहं देवाणं दंसणं होइ ॥२१५॥
सा जंपद् मह संपद् पओयणं नत्थि पत्थियवरेण । पभणइ पुणो वि रक्खो तद्दा वि मग्गोसु किं पि तुमं ॥२१६॥
तो जंपद् दवदंती जद् एवं ता तुमं मह कहेसु । मह दइएणं सद्धिं समागमो होहिही कइया ? ॥२१७॥
तो भणइ रक्खसो बारसम्मि वरिसम्मि तुज्झ जणयस्स । पासे नलेण सद्धिं होहिं त्ति समागमो भद्दे ! ॥२१८॥
पणमित्तु गओ देवो सट्ठाणं सा वि सत्थियनरेहिं । दिट्ठा तत्थुवविट्ठा नीया निययम्मि सत्थम्मि ॥२१९॥
आसन्ने संपत्ता तत्थ वि धणदेवसत्थवाहेण । पुट्ठे तीए कहिओ नियओ सव्वो वि वुत्तंतो ॥२२०॥
संचलिओ सो सत्थो दवदंती वि य गया समं तेण । संपत्तो य क्रमेणं वच्चंतो अयलपुरनयरे ॥२२१॥
नयराभिमुहं चलिया गच्छंती सलिलपुत्तवावीए । पत्ता तत्थ पविट्ठा सलिलकए कह वि दवदंती ॥२२२॥
पक्खालियकर-चरणा सीयलजलविहियतण्हवुच्छेया । उवविट्ठा वावीए तडम्मि जावडच्छए एसा ॥२२३॥
एत्थंतरम्मि तन्नयरावासिरिउवन्नपुहइपालस्स । दासीओ संपत्ता जलकील्लथं इमा ताहिं ॥२२४॥
दिट्ठा तो सप्पणयं नीया नियसामिणीसयासम्मि । विहियपणामा देवीए नाइदूरम्मि उवविट्ठा ॥२२५॥
भणिया चंदजसाए संभासेऊण कोमलगिराहिं । वच्छे ! तुमं पि धूया मह चंदमईए सहिय त्ति ॥२२६॥
तम्हा चंदमईए गिहम्मि अच्छसु मुहेण तं वच्छे ! । तीए वि विणयदाणाइणा जणो रंजिओ सव्वो ॥२२७॥
तम्मि पुरे देवीए सत्तागारं करावियं तत्थ । दीणाईणं दाणं अणवरयं दिज्जइ जहिच्छं ॥२२८॥
जद् कहवि कुओ वि नलो आगच्छइ तत्थ इय विचित्तेउं । देवीए सम्मएणं दाणं सा देइ तत्थ ठिया ॥२२९॥
एत्तो वेयव्भनराहिवेण नियुओ नल्लस्स वुत्तंतो । रज्जव्भंसाईओ जाव अरन्नम्मि संपत्तो ॥२३०॥
जीवंतस्स मयस्स व कुसलपउत्ती वि जाव नो लद्धा । काऊण महासोयं तत्तो रिउवन्ननामस्स ॥२३१॥
नरवइणो रहमित्तं विप्पं पेसेइ नलकुमारस्स । कुसलपउत्तिनिमित्तं संपत्तो रायपासम्मि ॥२३२॥
पुट्ठो सो नरवइणा सव्वं रज्जाइकुसलवुत्तंतं । तेण वि रन्नो कहियं सकलत्तनल्लस्स निस्सरणं ॥२३३॥
तं सोऊणं सयलं पि राउलं सोयदुक्खियं जायं । सो भोयणमलहंतो तत्थ गओ दाणसालाए ॥२३४॥
तेण तहिं सा दिट्ठा जायं दोन्हं पि पच्चभिन्नाणं । तत्तो सदुक्खमेसा वुत्तंतं पुच्छिया सव्वं ॥२३५॥
तं मुणिऊणं विप्पो चंदजसादेविअंतियं पत्तो । मा खिज्जसु देवि ! जओ लद्धा एत्थेव दवदंती ॥२३६॥
सा कत्थ ? तेण भणियं जा दाणं देइ दाणसालाए । इय मुणिऊणं पत्ता चंदजसा तीए पासम्मि ॥२३७॥
दवदंतीए कहिओ रज्जव्भंसाइसयलवुत्तंतो । चंदजसादेवीए संपत्ता जाव एत्थ अहं ॥२३८॥
तीए वि हु सप्पणयं दवदंती निययमंदिरे नीया । सम्माणिया सहरिसं कत्थाऽलंकारमाईहिं ॥२३९॥
रहमित्तेणं भणिओ नरनाहो अन्नवासरे नमिउं । देव ! इमा दवदंती पेसिज्जउ जणयभवणम्मि ॥२४०॥
दवदंतिविओयदुहाउराण भीमरह-पुप्फदंतीणं । संपज्जउ परमसुहं नियतणयादंसणेणं ति ॥२४१॥

एवं पर्यपिऊणं पमत्थदिवसम्मि नरवरिदेण । चउरंगवलं दाऊण पेसिया जणयपासम्मि ॥२४२॥
 अक्खंडपयाणेहि गच्छंती जणयसन्तिथं नयरि । संपत्ता भीमरहो वि णिग्गओ सम्मुहो तीण ॥२४३॥
 अट्ठगस्यविभूईण पवेसिया नियपुग्गम्मि दवदंती । पणया य पुप्फदंतीपमुहाणं निययेजणीणं ॥२४४॥
 पुट्टाण नियचरियं रहमित्तमुहेण साहियं सत्वं । अंतेउरमज्झगथा बहुविहकीला-विणोणहिं ॥२४५॥
 दवदंती तत्थ टिया मणयं संपन्नमणसमाहाणा । मणाचितियपूरिज्जंतवत्थुनियरा जणयभवणे ॥२४६॥ [अन्थाअम् २०००॥]
 एत्तो य नलनरिंदो भमदंतो विडविसंकटं अडविं । जा गच्छइ ता पेच्छइ मसिकसिणं भीसणं भुययं ॥२४७॥
 कीलाविडण अक्खुहियमाणसो विसहरं बहुपयारं । पक्खिवइ पुरओ दिट्ठि जाव तओ पेक्खण एक्कं ॥२४८॥
 केऊर-कडय-कुंडलविभूसियं जच्चकंचणच्छायं । तियसं नियकंतिपहाण भासयंतं दिसावल्यं ॥२४९॥
 जंपइ देवो नलकुमर ! तुज्झ जणओ अहं निसदराया । जेण तुह रासलच्छि दाउं तव-चरणमणुचिन्नं ॥२५०॥
 मरिऊण समुप्पन्नो तियसो तियसालयम्मि दिव्यम्मि । तत्थ निविट्ठेण मए दिट्ठो तं रज्जपट्ठो ॥२५१॥
 हिंजंतो अडवीए गुरुनेहवसा समागओ एत्थ । तुह सत्तपरिक्खत्थं विसहररूवं मए विहियं ॥२५२॥
 नियदेहरक्खणकए इण्हि बहुवइरिओ तुमं जग्हा । ता णिण्ह मह सयासा रूवपरावत्तिणि गुडियं ॥२५३॥
 एवं ति मन्निऊणं गहिया गुडिया नलेण देवो वि । सट्ठाणं संपत्तो हिंजंतो नलवरिंदो वि ॥२५४॥
 गुडियकयखुज्जवेसो संपत्तो सुंमुमारनयरम्मि । रायपहं जाव गओ ता दिट्ठो गयवरो एक्को ॥२५५॥
 वियरंतो सच्छदं निरंकुसो मयजलोह्लियकवोलो । आमूलं उम्मूलियनिच्चलआलाणगुरुखंभो ॥२५६॥
 पाडंतो हट्ठाइ भंजंतो मंदिराइ सत्त्वतो । कोलाहलो पयट्ठो चूरिज्जंतम्मि लोगम्मि ॥२५७॥
 हलबोलं मुणिऊणं नाणासिक्खाहिं खुज्जयनरेण । काऊण वसे हत्थी नोओ आलाणखंभम्मि ॥२५८॥
 लोण्णऽणुगम्मंतो पत्तो दहिवन्नरायपासम्मि । दट्ठुं खुज्जयरूवं नरनाहो विम्हिओ चित्ते ॥२५९॥
 विन्नाणं तुह अन्नं पि अत्थि रत्ता पर्यपिओ भणइ । देवऽत्थि रसवइं निम्मवेमहं सूरपागेणं ॥२६०॥
 दंसेसु मज्झ रविपागरसवइं कोउयं भणइ राया । तेण विहियं तह च्चिय संजाओ गोरवट्ठाणं ॥२६१॥
 कत्तो तुह आगमणं ? पुट्ठो रत्ता पुणो वि सो भणइ । नलरन्नो सूयारो हुंडियनामो अहं आसि ॥२६२॥
 बाहत्तरी कलाओ तस्स सयासम्मि सिक्खिया य मए । नियविन्नाणगुणेणं संजाओ वल्लहो रत्तो ॥२६३॥
 वणवासं संपत्ते नलम्मि जूएण हारिउं वसुहं । कत्थ गओ स न नज्जइ अहं तु तुह पासमल्लीणो ॥२६४॥
 अह अन्नया कयाई दहिवन्नरिंदसंतिओ दूओ । भीमरहस्स सयासं केणइ कज्जेण संपत्तो ॥२६५॥
 तत्थगएणं तेणं कहिओ सूयारसंतिओ सव्वो । वुत्तंतो नरवइणो दवदंतीए समेयस्स ॥२६६॥
 भणियं दवदंतीए रविपागं रसवइं मुणइ नऽन्नो । मोत्तूण नलनरिंदं ता होज्ज अवस्स मज्झ पिओ ॥२६७॥
 ता केण उवाएणं आणेयव्वो इहं स सूयारो । नवरं दहिवन्नराहिवेण समयं जइ समेइ ॥२६८॥
 अलियसयंवरमंडवकवडेणं एत्थ पत्थिवो सो वि । हक्कारिज्जउ इय मंतिऊण बालाए सह रत्ता ॥२६९॥
 तो पट्ठविओ दूओ तेणावि सयंवरो समक्खाओ । जह दिणपंचगमज्जे आगंतव्वं तए सिग्घं ॥२७०॥
 अह जंपइ दहिवन्नो दूरे देसो ति कहणु गंतव्वं । पच्चासन्नो दिवसो तो भणिओ हुंडिण इमं ॥२७१॥
 देव ! विसन्नो मा होसु नेमि तं तत्थ पहरमेत्ते वि । पभणइ राया कहमाह सो वि सज्जं करेऊण ॥२७२॥
 संजमिय तुरयसंदणमारुहसु सहस्सजोहचउसहिओ । एवं ति कए रत्ता सूयारेणं पयत्तेणं ॥२७३॥
 अस्सावहारविज्जाए कन्नजावो कओ तुरंगाणं । तो ते निसायकरवालासामलं गयणमुप्पइया ॥२७४॥
 अह गच्छंतस्स नरेसरस्स मणपवणजवणरहरयणे । धरणीयलम्मि पडियं वरुत्तरीयं सिरमाओ ॥२७५॥
 तं जोयंतो उ तरल्लोयणो हुंडिण पडिसिद्धो । जोयणसयं सवायं जग्हा तं देव ! परिच्चं ॥२७६॥
 पत्तो य कुंडिणपुरिं पवेसिओ महरिहाए रिद्धीए । सम्माणो समाणो पर्यपिओ भीमरहरत्ता ॥२७७॥

काउं सयंवरमिमं मए तुमं कोउण्ण वाहरिओ । सूयारदंसणकए विसेसकज्जं न उण अत्तं ॥२७॥
 ता रविपागरसवईकरणे आइसमु निययसूयारं । तो दहिवन्नाएसाणंतरमिमिणा वि सा विहिया ॥२७९॥
 भोयविओ भीमरहो सपरियणो तो तयं पलोएउं । उच्चयभूरिपणया द्वादन्ती चित्तिउं लग्गा ॥२८०॥
 नूणमिमो मज्झ पिओ नज्झइ रविपागरसवईकरणा । तह दंसणमेत्तेण वि विप्फुरणाओ सिण्हस्स ॥२८१॥
 किंतु न रूवं तारिसमिमस्स इय चित्तिउण जणयस्स । सा साहइ तं सोउं तेणुत्तमिमं पि संभवइ ॥२८२॥
 सा भणइ न रोमं पि हु भिज्झइ परपुरिसफंसओ मज्झ । नलकरफंसेण पुणा पुलइज्झइ सच्चमवि अंगं ॥२८३॥
 ता ताय ! परिकिखज्जउ करयलफंसेणिमस्स तह विहिए । संजाओ सच्चंगं तीए सिण्हेण रोमंचो ॥२८४॥
 एसो स एय इय चित्तिउण चलणंमु लग्गिउं तीए । तह कह वि पभणिओ सो जह नियरूवं कयं तेण ॥२८५॥
 तो भीमरहनिवेणं वट्ठावणयं कयं विभईए । दहिवन्नरिंदेणावि स्वामिओ सकयमवराहं ॥२८६॥
 वेयच्चभवइप्पाभिदेहिं रायविदेहिं विहियपरिवारो । संजाओ पुहइवई पुच्चं व नमंतसामंतो ॥२८७॥
 अकंतेसु दुवालसवासेसु अहउन्नया नल्लरिंदो । नियवलभरभरियमहीवलओ पत्तो नियं नयरिं ॥२८८॥
 आवासिओ पुरीए परिसरधरणीयले तओ तेण । पट्टविउं नियदूयं भणाविओ कुच्चरो एवं ॥२८९॥
 मोत्तूणं मह रज्जं वच्चमु अहवा पुणो रमसु जूयं । तो खेल्लियम्मि जूए जिणिउण वसीकयं रज्जं ॥२९०॥
 कुच्चरज्जुवरायस्स वि दिन्नो देसो नलेण नरवइणा । सच्चे वि सुहं भुंजंति रायलच्छि सुइरकालं ॥२९१॥
 अन्नम्मि दिणं उज्जाणपालपुरिसेहिं पणमिउं राया । विन्नतो संपत्तो चउनाणी देव ! उज्जाणे ॥२९२॥
 नामेणं जिणसेणो सूरी दूरीकयंतरारिगणो । सोउण तयं दाउण ताण निययंगआभरणं ॥२९३॥
 पगलंतमयजलोहं आरुहिउं वारणं महीनाहो । संतेउरो सकुमरो सकुच्चरो पउरपरियरिओ ॥२९४॥
 नीहरिओ नयरीओ संपत्तो सूरिपायपासम्मि । पणमियमुणिकमकमलो उवविट्ठो उचियदेसम्मि ॥२९५॥
 धम्मकहापज्जंते पथावं पाविउं पुहइपालो । पुच्छइ पणामपुच्चं सूरिं सिररइयकरकमलो ॥२९६॥
 किं पुच्चभवे भयवं ! मए कयं ? जेण एत्तियं कालं । द्वादन्तीए समयं संजाओ दुस्सहो विरहो ॥२९७॥
 तो पभणइ मुणिनाहो आयन्नसु पुहइपाल ! सम्मं ति । एत्तो पंचमज्जमे अट्ठावयपच्चयसमीवे ॥२९८॥
 उक्खायस्सगानिज्जिणियसंगरो सच्चसंगरो राया । संगरपुरनयरम्मो अहेसि तं मम्मणो नाम ॥२९९॥
 वीरमईनामेणं एसा वि हु तुज्झ पणइणी आसि । गच्छंतेणं अह अन्नया य आहेइयम्मि तए ॥३००॥
 दिट्ठो मलमलिणंगो उवसंतो मुणिवरो समुहमितो । अवसउणो ति विचिंतिय बंधित्तु समंदिरे नीओ ॥३०१॥
 धरिओ तओ दुवालस घडियाओ तओ कयाणुतावेणं । छोडेउणं मुक्को पयंपिओ तं कुओ ? कहसु ॥३०२॥
 सो जंपइ रोहेइयनयराओ समागओ इह पुरम्मि । गंतव्वं पुण अट्ठावयम्मि जिणवंदणनिमित्तं ॥३०३॥
 पडिलाभिओ य दोहिं वि जणेहिं तुच्चेहिं भत्तिकलिएहिं । तस्स समीवे दोन्नि वि सावगधम्मं पवन्नाइ ॥३०४॥
 कइया वि हु वीरमई संपत्ता देवयाणुभावेण । अट्ठावयम्मि सच्चे वि जिणवरा पूइया तीए ॥३०५॥
 दट्ठूण तत्थ जत्तं कीरंतिं नमिरअमरनियरेण । तत्तो पडिद्वहियया समागया निययनयरम्मि ॥३०६॥
 काराविया य तीए झलकिरहीरावलीहिं रेहंता । चउवीसं कणममया तिलया मुत्तावलीकलिया ॥३०७॥
 एक्केकं उज्जमिउं कमेण आयंबिलाण वीसाए । दिन्ना गंतुं अट्ठावयम्मि तीए जिणिदाणं ॥३०८॥
 भुवणगुरुणो विभूसिय भत्तीए तत्थ तिलयरयणेहिं । नियगेहमागयाए निजुयं निम्मलतवस्स फलं ॥३०९॥

तहा हि—

तवेण उत्तमो जम्मो कंती लायणमुत्तमं । तवेण रूव-सामिद्धी तवेण सुहसंपया ॥३१०॥
 तवेण वित्थडा किंती तवेण सुहगतणं । सुरा वि पज्जुवासंति तवोगुणरयं सया ॥३११॥
 तवेणं हुंति लद्धीओ समा मोक्खा तवेण य । तं नत्थि एत्थ कल्लाणं तवाओ जं न जायए ॥३१२॥

દ્ય નિમુણિઁ તોણ મદ્-મહામદ્માદ્યા વિવિહા । વિહિયા તવોવિસેસા ડજ્ઞમિયા જિણમયવિહીણ ॥૩૧૩॥
 આડક્ષયમ્મિ મરિડં ઉપ્પજા મજ્ઞમાડડયા દેવી । સોહમ્મે મુદ્ધમાવા નામેણં સ્વીરડિંડીરા ॥૩૧૪॥
 પુથ્થનિવદ્ધાપુત્તેણ પાવિડં પથ્થિવો વિ પંચત્તં । વહલીદેસે પોયણપુરમ્મિ નયરમ્મિ ઉપ્પન્નો ॥૩૧૫॥
 આભીરધમ્મિલાભસ્સ મારિયારેણુયાણ ગચ્છમ્મિ । પુત્તત્તાણ જાયસ્સ ધન્નઓ સે કયં નામં ॥૩૧૬॥
 પરિહરિયવાલમાવો અંગીકયજોઘ્વણો પુરજણસ્સ । ચારેદ્ધ સેરહીઓ પિયપીઁસો મુરો વ્વ સયા ॥૩૧૭॥
 અહ અન્નયા ય યમલિયનહંગ્ગે નવઘણમ્મિ સંપત્તે । ગલગજ્જંતે આસારવારિધારાહિં વરિસંતે ॥૩૧૮॥
 ઉત્તત્તકળયસમવિજ્જુપુંજડજ્ઞોયમાણભુવણયલે । વિપ્પુરિયપારમણિકિરણંધુરે સક્કચાવમ્મિ ॥૩૧૯॥
 જાણ કદ્ધમિલપહે નીલંકુરેરેહિરે ધરાવલણ । દિસિદિસિરડંતદ્ધુરકડુરવપરિપૂરિણ ભુવણે ॥૩૨૦॥
 મંડિયઉદ્ધંડસિહંડિમંડલીતંડવમ્મિ મળહરણે । નવદંદગોવરાઈવિરાયમાણે મહીવલણ ॥૩૨૧॥
 વિયસિયકયંબમહુપાણમત્તપરિમમિરમમિરનિડરંબે । ફુદ્ધંતકેયદ્ધંધવાસિયાસેસદિસિચક્રે ॥૩૨૨॥
 એવંવિહવણસમણ મહિસિસમૂહસ્સ ચારણગણં । દિદ્ધો ડસ્સગઠિઓ સાહૂ નમિઁણ મત્તીણ ॥૩૨૩॥
 મણિયં ચ તેણ મયવં ! સેરહમારુહિય વસિમમલિયહ । પમળદ્ધ મુણી ન કપ્પદ્ધ સાહૂણં વાહણારુહણં ॥૩૨૪॥
 તો પંકિલમ્મિ મળે મંદં મંદં મુણી સમં તેણ । દિરિયાવહં નિયંતો પત્તો પુરપરિસરુદ્ધેસે ॥૩૨૫॥
 મણિઓ ય તેણ મયવં ! વીસમસુ સ્વણંતરં તરુતલમ્મિ ! જાવ કુડ્ડંબનિમિત્તં નિયવાવારે કરેમિ અહં ॥૩૨૬॥
 દુદ્ધાસુ સેરહીસું હિયયમ્મિ પવહ્મણપરિણામો । સ કયથંમન્નંતો અપ્પાણં પુલ્લદ્ધસરીરો ॥૩૨૭॥
 સુસિણિદ્ધદુદ્ધપૂરિયપારિં કલિઁણ કરયલે મળદ્ધ । મયવં ! મહાપસાયં કાઁણમિમં અણુમાહહ ॥૩૨૮॥
 તો મયવયા વિ દન્વાદ્ધચહ્મુદ્ધીર સુદ્ધમેયં તિ । ગિણિહત્ત તયં ઉવવિસિય થંડિલે પોયમમયસમં ॥૩૨૯॥
 તત્તો તિકાલવુદ્ધીણ પત્તમાહપ્પગુણવિસેસેણ । મુણિદાણેણં વદ્ધં મોગફલં ધન્નણ તયા ॥૩૩૦॥
 તયણુ અદ્ધકન્તે કેત્તિયમ્મિ કાલમ્મિ સુદ્ધપરિણામો । મરિઁણં હેમવણ સંજાઓ મિહુણમાવમ્મિ ॥૩૩૧॥
 ઉવમુંજિય મિહુણસુહં મરિડં સોહમ્મદેવલોચમ્મિ । ઉપ્પન્નો પુત્તવસા નામેણં સ્વીરડિંડીરો ॥૩૩૨॥
 તત્તો તુઓ સમાણો નિસદ્ધનરિંદસ્સ નલનરિંદ ! તુમં । પુત્તત્તેણુપ્પન્નો નમંતનિસ્સેસનરનાહો ॥૩૩૩॥
 વીરમદ્ધે વિ હુ ચવિઁણ દેવલોગાઓ પળદ્ધી તુજ્ઞ । સંજાયા દવદંતો ધૂયા ધેયઘ્મનરવદ્ધો ॥૩૩૪॥
 વારસઘડિયામેત્તં આસિ મુણી જં તણ પુરા રુદ્ધો । તં તિવ્વકમ્મવંધાણુભાવઓ તુજ્ઞ નરનાહ ! ॥૩૩૫॥
 વારસવરિસપમાણો સંજાઓ તુસ્સહો દ્ધેહં વિરહો । નવનેહનિઘ્મરાણ સદ્ધિ દવદંતિદેવીણ ॥૩૩૬॥
 જં સાહુણો વિદ્ધન્નં દુદ્ધં તુમણ ચડથ્થજામમ્મિ । નિસ્સાધારણરિદ્ધીકલિયા તુહ તેણ રજ્જસિરી ॥૩૩૭॥
 દ્ધેદ્ધ વીરમદ્ધેમવમ્મિ જં જિણવરાણ વરતિલયા । દિન્ના તં માલયલે તિલયો અરુણારુણો જાઓ ॥૩૩૮॥
 જં પુણ તાણુજ્જમણં વિહિયં આયંબિલેહિં તેણેસા । દિત્તિજુયા સંજાયા મહાસદ્ધત્તેણ સંજુત્તા ॥૩૩૯॥
 એયં નિસામિઁણં વિપ્પાણિડં તહ ય જાહસરણેણ । પમળદ્ધ રાયા પળઓ પુત્તં રજ્જે નિવેસેડં ॥૩૪૦॥
 પવ્વજ્જં ગિણિહસ્સં તુજ્ઞ સયાસમ્મિ સામિ ! સંવિમ્મો । ગંતૂણ તઓ નિયમંદિરમ્મિ સુપસથ્થદિવસમ્મિ ॥૩૪૧॥
 પુક્કલકુમરં રજ્જે નિવેસિડં પળદ્ધીણ સંજુત્તો । ગંતું સૂરિસમીવે પવ્વદ્ધો ફુરિયપરિણામો ॥૩૪૨॥
 સમહિજ્ઞિયસુત્ત-ઁથો ગીયથો નાયસયલપરમથો । વિહરદ્ધ શુરુદ્ધિ સદ્ધિ નલરાયરિસી પહયપાવો ॥૩૪૩॥
 પરિપાલિયપવ્વજ્જો અણસણવિહિણા વિસુદ્ધપરિણામો । આડક્ષયમ્મિ મરિઁણુપ્પન્નો તિયસલોગમ્મિ ॥૩૪૪॥
 અજ્ઞા વિ હુ દવદંતો સમુવજ્જિયપરપુત્તપદ્ધમારા । તસ્સેવ ય સંજાયા દેવી દ્ધિયાણુરત્તમણા ॥૩૪૫॥
 તત્તો વિ હુ ચવિઁણં પવ્વજ્જં પાલિઁણમકલંકં । સવિઁણ કમ્મસેસં પત્તાદ્ધં સાસયં સોક્કલં ॥૩૪૬॥

॥ દવદન્ત્યાશ્વાનકં સમાપ્તમ્ ॥૧૩॥

૧. મુરિનગ્ધદુગ્ધમ્મદ્રોણીમ્ ॥ ૨. હમો વિરહો રં ॥

इदानीं सीताख्यानकमारभ्यते—

तच्च यथा भरतजनयित्र्या निजवरं याचितस्य निजजनकस्य वचनं प्रमाणयन् दीर्घवियोगवशसमुच्छलद्बहलनयनाश्रुजल-
प्लुतनयनयुगलेन भरतप्रमुखपौरजनेन निवार्यमाणोऽपि वसुन्धराभारधरणधौरेयो रूप-सौभाग्यादिगुणमणिरोहणगिरिः प्रशस्त-
कमल-कलश-कुलिशादिलक्षणलाञ्छितविग्रहः समग्रसुकुमारशरीरावयवः पादविहारेण लक्षणकुमार-जानकीसमन्वितो रामचन्द्रो नगरीतो
निर्जगाम । यथा च नगरीपरिसरजिनायतनप्रतिष्ठितं भव्यजनकमलप्रबोधनाभिनवभानुमन्तं भगवन्तं समस्तव्यसनसन्दोहसमुद्रपतितजन्तु-
निस्तारणसमर्थं यानपात्रमिव प्रणम्य स्तुत्वा च 'स्वामिन् ! त्वत्पादपङ्कजं मम शरणम्' इति प्रार्थनां विधाय वनवासाय प्रतस्थे । गच्छंश्च
क्रमेण गोकुलपल्लीषु 'हलाः ! हलाः ! पश्यत पश्यत शीघ्रमिमौ कौचिन्मनुष्यकौ कामदेवाकाशधारिणौ पृष्ठप्रदेशसंयमिततोणीरयुगौ
करकलितनिबिडकोदण्डदण्डौ, इयं च रूप-सौभाग्यनिर्जितामरसुन्दरी काचिदनयोरेवैकतरस्य कस्यचित् कान्ता भविष्यति' इति
जल्पन्तीभिः प्रादुर्भवद्भिनवयौवनाभिः कौतुकाक्षिसमानसाभिर्वेगवशकम्पमानसमुन्नमद्गनस्तनीभिर्गोपबधूभिरवलोक्यमानः, साधर्मिक-
वात्सल्यद्वारेण वज्रकर्णादीनामुपकुर्वन् कल्याणमाल-वनमालादीनां समाधानमुत्पादयन् कुलचन्द्रेकेवलपार्ष्वे प्रासजिनधर्मः, दण्डकारण्य-
माससाद । यथा च तत्र त्रिगुप्त-विचित्र-चित्रगुप्तभिधानदर्शनप्रतिलाभनावाप्तपुण्यवशाद् मनाक् स्वास्थ्येन तस्थुषो दिवसा निजमुः ।
यथा च शम्भुकुमारपरायुताप्रापण-खड्गापहारकारणप्रकुपितस्वर-दूषणाभ्यां सह युध्यमानस्य लक्षणकुमारस्य सिंहनादव्याजेन रणभूमिं
प्राप्तस्य रामदेवस्य 'हा तात ! हा मातः ! हा दयितार्यपुत्र ! महापराक्रम ! भ्रातृजायावत्सल ! लक्षणकुमार ! अपह्रियेऽहं केनचित्
कृतान्तभीषणेनामुना केशरिणेव कुरङ्गकान्ता' इति प्रलपन्ती रावणेन सीताऽपहर्तुमुपचक्रमे । यथा च—

मा भैषीः पुत्रि सीते ! व्रजति मम पुरो नैष दूरं दुरात्मा, रे रे रक्षः ! क्व दारान् रघुकुलतिलकस्यापहत्य प्रयासि ?

चञ्च्वाक्षेपप्रहारस्तुटितधमनिभिर्दिक्षु विक्षिप्यमाणमाशापालोपहारं दशभिरपि भृशं त्वच्छिरोभिः करोमि ॥१॥

इति तामाभाषयता—

स्फूर्जद्भ्रजकठोरचञ्चुनखरं प्रान्तप्रहारस्फुटद्भालश्रेणिगलत्कदुष्णरुधिरच्छन्नेक्षणाडम्बरः ।

अन्धीभूय विहङ्गराजहृदयप्रक्षप्रहाराकुलस्तस्थानुज्झितविक्रमो दशमुखः खड्गं परिभ्रामयन् ॥१॥

इति नियुध्यमानेन सता जटायुपक्षिणा तादृशोऽपि रावणो विलक्षीकृतः । यथा च तेन प्रकुपितेन दृढपार्ष्णिप्रहारेण
वराकोऽसौ पञ्चत्वं प्रापितः । यथा च ततः स्थानात् कुररीव सकलं क्रन्दन्ती कालरात्रिरिव स्वकुलस्य कालपाशवशीकृतेन तेनापहत्य
लङ्कां प्रापिता । यथा च 'यावद् भर्तृवार्ता नोपलभे तावद् न भोक्ष्येऽहम्' इति विहितनियमा जिन-गुरुचरणकमलबहुमानपरायणा
प्रत्यहं पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारवासितान्तःकरणा नानाप्रकारपिशिताशनप्रचुरप्रार्थनप्रवणवचनैः पवनैरिव कनकगिरिचूडा निष्पकम्पा
पुरीपरिसरोपवनपादपस्याधः पिशाचपतिप्रणयिनीभिः परिवृता तस्थौ । यथा च बलितेन रामदेवेन लतागृहे सीतामपश्यता त्रियमाणं
जटायुपक्षिणमवलोक्य 'केनाप्यपहृता सीता निश्चिन्ने आः ! पापीयान् कुलपांशनः श्वेव परोक्षापकर्ता मदीयकान्तामपहत्य क्व
यास्यति ?' इत्यहङ्कृत्याऽनन्तरं हृदयसंघटेन मुमूर्च्छं, लब्धचेतनश्च शोकवशविलुप्तविशिष्टविवेको यत् किञ्चित् पशु-तरु-लतादिकं
पश्यति तत् 'सीता सीता' इति व्याहरन् एकदा गिरिगुहागह्वरमशिष्रियत् । तत्र च कुलिशशिखरस्वरनखरचरणचपेटापाटितकरटिविकट-
कुम्भस्थलविगलन्निस्तुलस्थूलामलमुक्ताफलप्रकरापहारविच्युरितगिरितटं प्रज्वलज्ज्वलनज्वालाकलापकपिलविकटकेसरसटासङ्कटस्कन्धपीठं
सुखसुप्तोत्थितं सिंहमेकमद्राक्षीदप्राक्षीच्च—सखे कण्ठीरव ! कश्चित् तदीयतनूदरदेशेनोपमितत्वदीयोदरदेशं स्वनितम्बबिम्बवितत्वदीय-
विकटकटीभागां मन्दभाग्यदुर्लभां भुवो भूषणभूतां भामिनीमेकामुपलब्धवानसि ?' इत्यापृच्छ्य पुरो व्रजन् सुस्निग्धदलपटलाचलुप्तप्रत-
पच्छससिक्किरणकलापं प्रादुर्भवदपरापरारुणारुणप्रवालपरम्पराकिरणनिकररञ्जितदिवचक्रवालं तदीयकुमुदस्तबककिञ्जल्कभ्रान्ति-
भ्रमद्भ्रमरनिकररणत्कारबधिरितदिगन्तरं तरुणतमेकमशोकतरुमपश्यदलपच्च—

'रक्तत्वं नवपल्लवैरहमपि श्लाघ्यैः प्रियाया गुणैस्त्वामायान्ति शिर्शमुखाः स्मरधनुर्मुक्ताः सखे ! मामपि ।

कान्तापादतलाहतिस्तव मुदे तद्वन्ममाप्यावयोः, सर्वं तुल्यमशोक ! केवलमहं धात्रा सशोकः कृतः ॥१॥

१. भ्यां चतुर्दशसहस्रमुभटैः सह—रं । २. वनदेवरमणोद्यानपादपस्याधः पिशाचपतिप्रणयिनीभिः त्रिजटाराक्षसीपरिवृता—रं० ।

तद् यदि तदीयकर-चरणानुकृतनवदिनकरकिरणकरम्बितत्वदीयबालप्रवालां बालमस्मिन्नरण्ये सञ्चरददुष्टश्वापदभीषणे भ्रमन्ती भवान् क्वचिदैक्षिष्ट ततो विस्पष्टमाचष्टां मद्यमदृष्टदुष्टकर्मकृतकष्टाय' इति तमशोकं पप्रच्छ । अथो अतुच्छस्वच्छपयःसम्भाररङ्गतर-ङ्गावलीविलसत्कलकृतकलहंस-कुरर-कारण्डव-चक्रयाकप्रभृतिपतत्रिचक्रवालविराजत्कमलसरोवरवतंसायमानाऽमन्दमकरन्दरसलुभ्यद्-भ्रमरमालालेलिखमानमेकं नीलोत्पलमदर्शदवादीच—

अरे रामाहस्ताभरण ! भसलश्रेणिशरण !, स्मरक्रीडाव्रीडाशमन ! विरहिप्राणिदमन ! ।

सरोहंसोत्तंस ! प्रवरदल ! नीलोत्पल ! सखे ! सखेदोऽहं मोहं हलथय कथय क्वेन्दुवदना ? ॥१॥

इत्यादि बहुविधं प्रलयन् यावदास्ते तावत् सम्बकुमारमरणप्रादुर्भवत्पराभवमहासमरसंरम्भपराजितापराजस्वरदूषणत्रिमुण्डराज-गजघटामंघटनिर्भयप्रादुर्भवसुमृष्टभण्डनप्रभविष्णुजिष्णुभटपरम्परा-[परा]भवोपलब्धजयश्रीसमालिङ्गितविग्रहः पर्यन्तितविग्रहो लक्ष्मण-कुमारस्तं प्रदेशं प्रापत् । अथ तदवस्थं रामदेवं समालोक्य 'धिकं कष्टम्, किमप्युपासकं दुःखमजनि येनायं विह्वलो विलोक्यते ?' इति परिभावयतस्तस्य रामदेवः सोत्कण्ठं कण्ठग्रहं कृत्वा 'हा वत्स ! हता हतविधिना, मुषिता मन्दभाग्या वयम्, यतो भवद्भ्रातृ-जाया केनाप्यपहता' इति मुक्तमहासंस्कारमरोदीत् । लक्ष्मणोऽपि तत् श्रुत्वा शोकवशाद् अग्रिमाणोऽपि रामदेवेन बलाद् मूर्च्छया भुवः पृष्ठे पपात । पुनरप्युपलब्धचेतनोऽनेकधा प्रलप्य स्वयमेव सत्त्वमवलम्ब्य 'स्वामिन् ! मा ब्रज त्रिषादम्, ईदृशमेवास्य संसारस्य स्वरूपमसारमिति ।

अपरं च—

गतं मृतमतिक्रान्तं न शोचन्ति विपश्चितः । गतं गतमतिक्रान्तमतिक्रान्तं मृतं मृतम् ॥१॥

तथा च—

संसारे वसतामिह कुशलं किं पृच्छयते शरीरभृताम् ? । पतितस्य दहनराशौ दग्धोऽसि न वेति कः पश्यः ? ॥२॥

इति चिरन्तनमुनिवचनैः रामदेवं स्वस्थयाञ्चकार । ततश्च जन्मान्तरसम्बन्धविटसुग्रीवविनाशनोपकाराभ्यां मिलितसुग्रीवादि-समग्रवानरसैन्यः सीतान्वेषणाय हनूमन्तं लङ्कायां प्राहिणोत् । यथा च तेन सुभटशिरोमणिना आसालीव विनाशनेन प्रकटितात्मना सानन्दरावणकान्तापरिवृता कृशतनुर्निष्कलङ्का तारान्विता द्वितीयाशशिकलेव सीताऽवलुलोके । समाश्वासितां च रामदेव-लक्षण-कुमारकुशलवार्तानिवेदनेन । भणिता च 'मातर् ! आरोह मम पृष्ठे, किं करिष्यति मम रावणः ? नयामि निजस्वामिपार्श्वेत्वाम्' इति । अभिहितं च तथा—'नाहं वत्स ! एवमागमिष्यामि, त्वं पुनः शीघ्रं गत्वा आर्यपुत्रादीनां निवेदय कुशलोदन्तम्, अक्षताऽहं देह-शीलाभ्यां तिष्ठामि' इति सीतया प्रेषितः । तदनु च तेन समुत्पत्य गगने विधूय बाहुपञ्जरं 'कथमहं पवनाङ्गजो हनूमानिहायातो जास्ये ?' इति मनसि विचिन्त्य उपवनतरुभञ्जनेन तद्रक्षःकुमारादिगञ्जनेन तैस्तैः प्रकारैः सीतामनोरञ्जनेन नागपाशत्रोटनेन रावण-पराभवसम्पादनेन विजजुम्भे । यथा च प्रासादतोरणानि भंक्त्वा राक्षसभटानां मुखे धूलीं दत्त्वा पश्यतामपि लङ्कानगरीतो निर्गत्य रामदेवं प्रति प्रत्याववृत्ते । प्रत्यावृत्त्य च यथा तेन हनूमता गगनचारिणा दीर्घसन्तापहारिणा विशिष्टसम्पत्तिकारिणा समुन्नतेन घनेनेव विलसत्कलापं परमुक्तं केकिकुटुम्बमिव रामदेवादिनृपवृन्दममृतवर्षिणेव सीतावृत्तान्तनिवेदनेनाऽऽनन्दितम् । यथा च तं श्रुत्वा त्रिवलीतरङ्गभीषणललाटपट्टेनैकैकेनाहङ्कुर्वता सम्भूय रामदेवादिभटसमूहेनापारपारावारमतिक्रम्य हंसद्वीपे सेनां निवेश्य रावणेन सह योद्धुमारमे । यथा च महासमरसंरम्भसम्भवेन विनाश्य रावणम्, अभिषिच्य लङ्काया राज्ये विभीषणम्, स्थित्वा च कियन्तमपि कालम्, मत्वा च नारदवचनाद् मात्रादिवर्गं बहुवर्षसमुद्भूतप्रभृतवियोग[दुःख]दुःखितम्, निर्वाहितनिजप्रतिज्ञः सार्धं च राक्षसराज-वानरेन्द्रचमूचक्रेण, समारुह्य च सह जानक्या रणन्मणिघटितघण्टारवाडम्बरं पुष्पकविमानम्, 'प्रिये ! पश्य समुद्रोऽयम्' इत्यादि वस्तुजातं दर्शयन्, तेनैव पथा विभीषणपुनर्नवीकृतां शत्रुभिरयोध्यामयोध्यामाजगाम । तत्र च बन्धुजनपरिवृतः सुग्रीवादि-समस्तभटविभाजितदेशो निष्कण्ठकं राज्यसुखमनुभवन् महाजनात् सीतापवादमाकर्ण्य वज्राभिहत इव—

१. किं—रं० । २. ता मुद्रार्पणेन च राम० रं० । ३. प्रेषितः चूडारत्नः । तदनु—रं० ।

अकार्ये तथ्यो वा भवतु वितथो वा किमपरं, तथाप्युच्चैर्धाम्नां हरति महिमानं जनरवः ।

तुलेंतीर्णस्यापि प्रकटनिहताशेषतमसो, रवेस्तादृक् तेजो नहि भवति कन्यां गत इति ॥१॥

माहात्म्यश्रंशभीतो जानन्नपि निर्दोषां सीतामरणान्यां त्याजितवान् । तस्यां च दुष्टश्चापदायामग्र्याभेकाकिनी सुकुमार-सर्वावयवा गर्भभारालसा भयभीतमानसा मूच्छामगमत् । तदुपरमे च 'हा तात ! हा मातः ! हा भ्रातः !' इति बहुप्रकारं प्रलप्य मैनाग् विवेकवशादेवं चिन्तितवती—जीव ! क ते देव-गुरवः ? क ते जनकादयः स्वजनाः ? क्व तद् राज्यमुखम् ? इति, ईदृश एव चायं लोकः ।

यतः—

जन्म-जरा-मरणभयैरभिद्रुते व्याधि-धेदनाग्रस्ते । जिनवरवचनादन्यत्र नास्ति शरणं क्वचित्लोके ॥१॥

तथा—

पुनरपि सहनीयः कर्मपाकस्तवायं, न खलु भवति नाशः कर्मणां सञ्चितानाम् ।

इति सह गणयित्वा यद् यदायाति सम्यक्, सदसदिति विवेकोऽन्यत्र भूयः कुतस्ते ? ॥१॥

किञ्च रे जीव ! विपश्चुरे संसारे वर्तमानः किं विपद्भ्यो बिभेपि ? तथा हि—

संसारवर्त्यपि समुद्विजते विपद्भ्यो यो नाम मूढमनसां प्रथमः स नूतम् ।

अम्भोनिधौ निपतितेन शरीरभाजा संसृज्यतां किमपरं सलिलं विहाय ? ॥१॥

पुनरपि मोहवशाद् 'आः पाप जीव ! किं न प्रियसे ? किञ्चिदपि जन्मान्तरनिर्वर्तितं पापमनुभवनीयमस्ति येनैवं निर्दोषोऽपि दुःसहं स्वजनतः पराभवं सहसे ? । तथा हि—

दृष्टा बन्धुविपत्तयः परिजने सीदत्यपि प्राणितं यातं भग्नमनोरथैः प्रणयिभिर्याच्चागिरः शिक्षिताः ।

यद्यद्यापि न तोषमेपि भगवन् ! धातस्तदाद्रिश्यतां शक्ताऽहं प्रियजीविता स्वजनतः सोढुं निकारानपि ॥१॥

इति दैवमुपालभमाना दृष्टा तदनुकूलकर्मोदयात् सर्पक्रीडकपुरुषेणैव नागसंयमनाय समागतेन स्वकीयपितृस्वसृजेन वज्रजङ्घ-नरपतिना । नीता च तेन सगौरवं निजनगरीम् । स्थिता च तत्र मनाक् सुखिता नीतिरिवार्थ-कामौ, धर्मपरिणतिरिव स्वर्गा-ऽपवर्गा, सद्गुरुस्तेवैव समयपाठ-परमार्थौ, कुलीनसङ्गतिरिव विनय-वर्णौ, पात्रदानपरिणतिरिवेहलोक-परलोकौ, समस्तलक्षणोपेतौ पुत्रौ सुपुत्रे । तौ च क्रमेण निरुपद्रव-निरपायगिरिनिकुजलीनौ चम्पकपादपाविव प्रवर्धमानौ क्रमेण चाभ्यस्तकलाकलापौ रमणीयनो-मोहनं यौवनमनुप्राप्तौ । परिणायितौ मातुलेन रतिरूपाः कन्यकाः । साधिताश्च ताभ्यां स्वपराक्रमेण दुःसाध्या अपि देशाः । कालेनाशीर्वाद्वानपुरःसरं नारदेन योधितौ जनकाभ्यां सह पुनरपि तेनैव निवेदितवृत्तान्तौ प्रणतौ प्रणयप्रधानं पादयोः । प्रवेशितौ च प्रवरजयवारणस्कन्धसमारूढौ प्रियमाणश्चेतातपत्रौ दोधूयमानशरचन्द्रचन्द्रिकारुचिरचामरयुगौ तदीयलावण्यामृतरसं नयनाञ्जलीभिः पिबन्तीभिः पौरवनिताभिर्वर्ण्यमानौ 'हला हलाः ! पश्यत पश्यत ताविमौ सीतापुत्रौ, यकाभ्यामुदरस्थिताभ्यां सीतादेवी बने मुक्ता' इति प्रजल्पन्तीभिर्नागरकवभूभिर्वर्ण्यमानौ सदास्यातकृत्स्नकरण-चतुष्कालङ्कृतं शब्दव्याकरणमिव राजभवनम् । अथादृष्टपूर्वं गुण-वप्रियपुत्रसमागमजनितमन्त्राख्येयमानन्दमनुभवन् रामदेवो विज्ञःतो विसीपणादिभिः—देव ! धर्मक्रियेव करुणाविकला, सुगुरुकुल-वस्थितिरिव भक्तिरहिता, राज्यस्थितिरिव नीतिविनाकृता, तनुरिव दृगपाकृता, रसवतीव लवगरसवतां त्याजिता, शास्त्रसम्पत्तिरिव प्रशमपरिणतिपरित्यक्ता, महिलेव अपत्यसन्ततित्यक्ता, विभवसम्पत्तिरिवाहतिनिर्मुक्ता, गन्धर्व-विद्येव तालमानक्रियारहिता, शेषगुण-समन्विताऽपि नगरी इयं देवीं विना न शोभते तत् प्रसादं विधायाऽऽनीयतामिति । ततस्तदुपरोधेन प्रेषिताः प्रधानपुरुषाः तैरपि सविनयं प्रणम्य भणिता सीता । यथा—देवि ! त्वदानयनाय देवेन रामदेवेन वयं प्रेषिताः; तथाऽप्यभिहितम्—कोऽयं रामदेवः ? पर्याप्तं मम तन्नाम्ना, रामदेवतुरुच्छायायामपि नाहं विश्राम्यामि, किमहमद्यापि न लभे सुखेन स्थातुम् ? इति । तैरप्याग्रहं विधाय समानीता ।

भणिता च रामदेवेन—देवि ! क्षमस्व ममैकमपराधम्, पालय सह पुत्राभ्यां राज्यम्, अनुभव पञ्चनकारं विषयसौख्यं विधाय शुद्धिमात्मनो जनसमक्षम्, सर्वं भवदीयमिदं हस्त्यश्चरथादीति । तथाप्यभिहितम्—आः मायाविन् ? क्रियदद्यापि सन्तापयसि, भवतु भवत्वमीभिर-धरान्तरजल्पितैः, पर्याप्तं मम विषयसौख्येन यत् पुनरवादीः ‘शुद्धिं विधाय’ इति तत्र प्रगुणाऽहम्, किं मम सकलङ्काया जीवितेन ? येन केनचिद् दिव्येन जनः प्रत्येति तदहमङ्गीकरोमि, परं किमन्यैः शरीरसापेक्षैः कातरजनाचरितैर्दिव्यैः ? मम तावदयमभिप्रायः—प्रविशामि ज्वलज्ज्वालाकलापजटिले महति विभावसौ, यदि ततोऽहं शुद्धा सार्धभोडशकवर्णिकावर्णनीयस्वर्णमयशलाकेव निर्गता ततः प्राणान् धारयामि । ततो जनेन प्रतिपन्ने खानिता हस्तशतत्रयप्रमाणा चतुरस्त्रा वापी । पूरिता निरन्तरं निविरीशसारश्रीषण्डादिप्रधान-काष्ठैः । तदनु च स्नाता स्वच्छश्रीषण्डविलेपनविलिप्ततनुनिवसितधवलवस्त्रा सरस्वतीव विद्वज्जनमान्या महासती सीता समागता चितासमीपे । श्रावितं च तथा स्मृत्वा भगवन्तं व्यसन-शतनीरनिधिनीरनिमग्नजन्तुसन्ताननिस्तारणसमर्थं सबहुमानं निजमानसे पञ्च-परमेष्ठिनमस्कारं कौतुकवशागतसत्रालवृद्धनगरीजनसमक्षम्—‘भो भो लोकपालाः शृण्वन्तु भवन्तः, श्रूयतां प्रतिपन्नसर्वज्ञशासनसत्त्व-सन्तानत्राणरसिके शासनदेवि ! यदि मया रामदेवप्रभुं निजपतिं स्वजनकजनकदत्तं मुक्त्वा मनसाऽप्यपरं पुरुषान्तरमभिलषितं ततोऽयं भगवान् कृशानुर्यदुचितं तत् करोतु’ इति वदन्ती स्वकी[य]शुचिशीलभरवस[न]केन भयरहिता सरभसमुपसृत्य सीता समारूढा पश्यतां पौराणां द्वादशकल्पप्रभुपदवीमिव परमप्रभावकाष्ठां पुण्यचिताम् । दृष्ट्वा च कृतपद्मासना पद्मेव पद्मासना पौरजनेन । तदनु च भणितं पुरवृद्धैः—अहो ! केनाप्युपायेन सुखतरेणापि शुद्धिरभविष्यत् किमनया एवमध्यवसितम् ? यदि वा सुकरमेवैतद् मिथ्यारोपित-कलङ्कानां महासत्त्वानां सत्त्वानाम् । भणितं च—

लज्जां गुणौघजननीं जननीमिवार्यामत्यन्तशुद्धहृदयामनुवर्तमानाः ।

तेजस्विनः सुखमसूनपि सन्त्यजन्ति सत्यस्थितिव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम् ॥१॥

अभिहितमपरैर्मध्यमवयोभिः—राजानः खल्वेते मस्तकमध्येन वर्तिनीं कुर्वन्ति, किं केनापि करी कर्णे ध्रियते ? करभो वा करण्डके क्रियते ? अन्यथा किमेवंविधं पात्रमेवं विटम्यते ? । अभाणि च तरुणनरैः—नूनमयं राजा मूर्खो य एवविधं देवानामपि दुर्लभं भोगयोग्यं च कलत्रं विनाशयति । प्रोक्तं च पौरवृद्धाभिः—भगवन् वैश्वानर ! शोधय सीताम्, अस्मज्जीवितेनापि चिरं जीवतु, निजभर्तुर्भोगभाजनं भवत्विति । अवादि च मध्यममहेलाभिः—आ मातः ! किमनया मूर्ख्या एवविधं पापं क्रियते ? । जल्पित-मुच्छृङ्खलतरुणीभिः—हला हला ! पश्यत सीतासदृशी नान्या नारी रूपवती, तत् किमेषा जनापवादभीता ध्रियते ? वञ्चयत्यात्मानं खादन-पानेभ्यः, मृता मृतैरपि न दृष्टाः ।

सर्वथा स्वहितमादरणीयं, किं करिष्यति जनो बहुजल्पः ? ।

विद्यते हि न स कश्चिदुपायः, सर्वलोकपरितुष्टिकरो यः ॥१॥

अत्रान्तरे सीतावचनेन दत्तः समन्तादग्निः । तदनु च सीताशोकेनेव श्याममुखैर्मैघपटलैरिव व्यापे परितः पीयूषपायिपदवी धूमनिवहैः । पश्चाच्च विद्युच्चमत्कारैरिव कृतान्तजिह्वाकरालैर्व्यानशे अनिमिषवर्त्म ज्वलज्ज्वलनजटिलैर्ज्वालाकलापैः । अत्रान्तरे समुत्थितो हाहारवः—‘हा ? मन्दभाग्या वयं क्व पुनरपि सर्वज्ञप्रतिमाया इव शान्तनयनायास्तव सुखं देवि ! द्रक्ष्यामः ?’ इति प्रलपितुं लम्नाः पौरजनाः । ‘हा वस्ते ! पुण्यविकला वयं किल वृद्धभावं त्वत्साहाय्येन गमिष्यामः’ इति मनोरथा विफला अभूवन्निति बहुप्रकारं प्रलपितुं लम्ना अपराजितादयः । ‘हा मातमातः ! किलाहं तव यावज्जीवं चिनयं करिष्यामि, रावणमारणप्रयासो निष्फलः सञ्जातः’ इति सदुःखं सराजचक्रश्चक्रन्द सुचिरं चक्रधरो लक्षणकुमारः । किं बहुना ? तत्र प्रस्तावे स कोऽपि नास्ति यो न तद्दुःखेन दुःखितो मुक्त्यैकं वज्रकठोरहृदयं रामदेवमिति । एवं यावद् आक्रन्दन्ति तावत् क्षणेन दृष्ट्वा वापी पुण्यवत्पुरुषभवनपरम्परेव कमलालया, क्वचिन्महाराजसमेव राजहंससमन्विता, क्वचिद् रम्यरामाकटिस्थलीव सारसनादितगुणरमणीया, क्वचिद् गगनवीथीव विलसन्मकरा-कीर्णा, क्वचिद् महाराजसेनेव यन्त्ररथविराजिता, क्वचित् स्वर्गपुरीव हरिशोभिता । यावत् क्षणाद् दृष्टं पद्ममेकं ईश्वरभवनमिव विलसत्पत्रम्, गगनाङ्गणमिव सन्मकरन्दराजितारकविलासरमणीयं, सुनिवृन्दमिव विभ्रमरहितं, सिंहस्कन्धपृष्ठमिव विलसत्केसरम् । दृष्ट्वा च तदुपरि सुखसमासीना मन्दभाग्यानां दुर्लभा सकलजननयनानन्ददायिनी लक्ष्मीरिव सीता । ततश्च ‘अहो ? शुद्धा शुद्धा’ इति समुच्च-

शब्दमुच्चारयद्भिः सानन्दं दत्ताः समकालं जनैर्हस्ततालाः 'समुत्तीर्णा सीता तदा रूढा । ततो रामदेवोऽपि सीतामागच्छन्ती सरःश्रियं
मिव विलसत्कमलाध्यासितां विस्फुरद्भारतारपथोधरां निर्वर्ण्यमाननिर्मलाधरां समानन्दितराजहंसां समालोक्य भविष्यतीयं तथैव मे
प्रणयपात्रमित्यनुरागवशात् शृङ्गारवान्, तथा मामनुचितकर्मकारिणं विशिष्टजना उपहसिष्यन्तीति सविलम्बितास्यसहायः, कथमियं मया
निर्दयेन शिरीषकुसुमसुकुमारशरीरा कष्टमेवविधं कारितेति सकरुणः, तथा कदाचिन्मामपराधकारिणमभिनिवेशादवगणय्य
कश्चिज्जनकादिः यदि स्वीकरिष्यति ततस्तमुपमर्द्यापि ग्रहीष्यामीति रौद्ररसाविष्टः, तथा अत एव कारणाद् यद्यसौ जनकादिः
मया सह संग्रामयिष्यति ततः खड्गवलेनापि तं पराजित्यामुमङ्गीकरिष्यामीति वीररसप्रवरः, तथा निष्करुण !
भवतु त्वया सह सङ्गमेन दृष्टं मया तव स्नेहमध्यं को म्रियमाणानां मरिष्यतीति स्त्रीजनमुलभमाग्रहमवलम्ब्य मम
प्रार्थयमानस्यापि वचनमवमंस्यत इति समयः, तथा धिक् त्वां जीव ! विषयपरवशेयमात्मनो विद्युद्विनिमित्तमेवमध्यवस्यति त्वं पुनरद्या-
प्येतन्निमित्तं रणादिकं करोषि किमेतस्य श्यामलजम्बालपूर्णशरीराया मध्ये त्वया दृष्टं मृ? इति] बीभत्सरसपरवशः, तथा पश्य शील-
माहात्म्यमस्या येन तत्प्रभावाज्ज्वलज्वालाकलापजटि[ल] ज्वलनादप्यक्षतशरीरा निर्गतेत्यद्भुतरसानुगतः, तथा धन्याः पुण्य-
वन्तस्ते केचन ये एवंविधं विषमस्वभावं प्रेमापहाय प्रव्रज्यां प्रतिपद्य शान्तमूर्त्तयः तपः समाचरन्तीत्यभिनवनवरससङ्कीर्णतामनुभवन्
यावन्न किञ्चिद् जल्पति तावत् सर्वजनसमक्षं विधाय शिरसि कराञ्जलिं भणितं सीतया प्रभो ! त्वत्प्रसादान्मयाऽनुभूतं राज्यसुखम्,
आरूढा पुष्पकविमानम्, पूरितानि कौतुकानि, यत् पुनरीदृशानि व्यसनानि तत्र न तेऽपराधो नाप्यन्यस्य कस्यचित्, ममैव जन्मान्तर-
जनितस्य कर्मणो बिलसितम्, साम्प्रतं भीताऽमुतो व्यसनशतभीमाद्भववासात्, मुञ्च माम्, प्रव्रजामि, मदीयं भवतो निखिल-
नागरिकनर-नारीनिकरस्य च मिथ्या दुष्कृतमिति प्रैशस्तपरिणतिरूपं तद्वचः श्रुत्वा प्रत्यागतचित्तः पूरितगलसरणिर्विगलिताश्रुलोचनः
संस्मृत्य तया सह विलसितं संस्तम्भितमूर्तिमूर्च्छितः । यावत् तं चेतनां लम्बयन्ति तावत् सीताऽनुकूलकर्मपरिपाद्या तत्र प्रस्तावे
पूर्वमेव समवसृतः सार्वभूतिसूरिः । तेन च प्रव्रज्य समर्पिता सुप्रभप्रवर्तिन्याः । तत्र चासौ षष्ठा-ऽष्टमादितपश्चरणशोषितशरीरा
परिपाल्याऽऽत्मानमिव निष्कलङ्कं प्रव्रज्यापर्यायं पर्यन्ते सम्यक्प्रतिपन्नप्रायश्चित्ता पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारस्मरणपरायणा प्रतिपद्यानशनं
प्रवर्धमानप्रशमपरिणामा मृत्वा प्राप्ता द्वादशकल्पपीयूषपायिप्रभुपदवीमिति । यथा च शेषं विभीषणपृष्टंस्याः कलङ्कारणं राम-रावण-
योर्वैरनिमित्तं सुग्रीव-रामदेवयोस्तु प्रतिबन्धकारणं तत् सर्वं रामदेवचरिताद् इहैव वा किञ्चिद् भणिष्यमाणनमस्कारफलप्रतिपादन-
परगोकथानकादवसेयम् ।

॥ सीताख्यानकं समाप्तम् ॥१४॥

इदानीं रोहिण्याख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

पाडलिपुत्तस्मि पुरे कामिणिमणकमलमहुरजुवाणो । नन्दो नाम नरिंदो तिष्ठपथावो दिणमणि व्व ॥१॥
तत्थ नरेसरपज्जंतपउरसम्माणमंदिरं आसि । चंदो इव समयजुओ धणावहो नाम वरसेट्ठी ॥२॥
विष्फुरियकंतिजुत्ता वरचित्ता तरलतारया कंता । तस्स मयलंछणस्स व नामेणं रोहिणी भज्जा ॥३॥
अवरं च तस्स आबालकालपरिपालियं हिययदइयं । मज्जार-सालहीणं जुवलं भवणम्मि संवसइ ॥४॥
अह अन्नया निसाए संजाया सेट्ठिणो मणे चिंता । उवभुंजिउं न जुज्जइ जणस्स जणणि व्व जणयसिरो ॥५॥
ते च्चिय जियंतु भुवणेक्कभूत्तणा माणवा गुणगरिट्ठा । जे नियविट्ठत्तदविणेण दिति दाणं अणाहाण ॥६॥
सज्जन्ती परिवट्ठइ कंइ न उणो कयाइ धणरिट्ठी । ता दविणज्जणकज्जे उज्जमियव्वं सुपुरिसेहिं ॥७॥
इय चित्तिउण पउणीकाउण कयाणगाणि बहुयाणि । दविणज्जणिकचित्तो पर्यपए पणइणि एवं ॥८॥
ससिवयणि ! मज्झ गमणं होही देसंतरम्मि दविणकए । तुमए अपमत्ताए भवणं परिरक्खियव्वमिणं ॥९॥
अवरं च सुयणु ! मज्जार-सालहीजुयलमिममईवपियं । संभालेज्जसु तिक्कालमेव संभासणाईहिं ॥१०॥
छणहरिणलंछणांमलसीलं रमणीयणस्स निच्चं पि । मंडणमकित्तिमं ता पालेयज्जं पयत्तेण ॥११॥
तो सालहीए भवणं भलाधिउं पणइणि विसेसेण । मज्जारं पि हु नियकरयलेण अंगे परामुसिउं ॥१२॥

१. ०त्तीर्णा तोरं तदा रं० । २. प्रशमपरि—रं० ।

सम्माणिऊण सव्याणि ताणि सेट्ठी पसत्थनक्खत्ते । भरिए कयाणमाणं वहणम्मि तओ समारूढो ॥१३॥
 तरिउं तरंगिणीणं नाहं रंगंतलहरिसंदोहं । पत्तो कमेण सिंहलदीवे एत्तो य णंदनिवो ॥१४॥
 आरूढो जयवारणखंधे दोधुवमाणसियच्चमरो । धवलायवत्तवारियतरणिकरुक्केरसंतावो ॥१५॥
 पिहुवच्छत्थलवोलंतथूलमुत्ताकलावकयसोहो । सव्वंगरइयसिंमारमुन्दरो दरियरिउदल्लो ॥१६॥
 कुणमाणो परिहासं सद्धि रइकेलिणा विडनरेण । बहुकामसत्थसंकहपरिकहणक्खणियहियएण ॥१७॥
 मयगंधलुद्धरुणुणिरभमरदोधट्ठथट्ठसंजुत्तो । खणखणिरकणयनिम्मियस्सलीणहयनियरपरियरिओ ॥१८॥
 रणअणिरकणयकिंकिणिरहरयणारूढरायनियरेण । अणुगम्मंतो संतो नीहरिओ रायवाडीए ॥१९॥
 पत्तो य धणावहसेट्ठिधवलपासायभित्तिभायम्मि । तच्चवणमत्तवारणपरिट्ठिया नरवरिदेण ॥२०॥
 पौरूढपढमजोव्यणमणोहरा तत्तकणयगोरंगी । पच्चक्खकामवरणि व्व विरहिया कामएवेण ॥२१॥
 दिट्ठा मयंकवयणी रोहिणिरमणी तओ अणंगेण । कयकोवेण व बाणावलीहिं सो तक्खणे विट्ठो ॥२२॥
 दट्ठूण तयं तव्वयणकमलमवलोयणेक्ककयचित्तो । तत्थेव मत्तकुंजरकीलं काउं समारूढो ॥२३॥
 वारं वारं आवलियसंधरो ठाइ सम्मुहो तीए । पक्खिवइ य तव्वयणे नियनयणे नंदनरनाहो ॥२४॥
 सा वि हु महाणुभावा महासई पेच्छिउं पुहइपालं । नयणेहिं समयणेहिं पेच्छंतममुच्छवंडाए ॥२५॥
 गिहमत्तवारणाओ ओयरिऊणं समंथरगईए । अन्नत्थ गया तत्तो नरेसरो तं अपेच्छन्तो ॥२६॥
 तच्चिरहजलणजालावलीहिं पज्जलियमाणसो तत्तो । काउं सरीरकारणछउमं रायउल्लमणुपत्तो ॥२७॥
 तीए विरहे सरीरे संजाओ मुम्मुरगिसमदाहो । न लहइ खणं पि सुक्खं तल्लोविहिलि करेमाणो ॥२८॥
 मयणमहागहगहिओ परव्वसो सव्वहा वि संजाओ । पहसइ गायइ रोयइ एमेव य सो परिव्वमइ ॥२९॥
 तो मंति-मंडलैसर-सामंतप्पभिइपउरजणनियरो । अवलोइय नरनाहं तदवत्थं आउलीहो ॥३०॥
 तो तेण विज्जवाइय-जोइसिया आणिया नरिंदपुरो । जंपंति य विज्जा उच्चमसत्तिवाओ इमो जाओ ॥३१॥
 ओयरयमज्झयारे कुणह नरिंदं निवायठाणम्मि । पिहिऊण दुवाराइं विहेह पच्छायणपयत्तं ॥३२॥
 पियउ तहऽऽवट्ठजलं कुणउ तओ लंघणाणि नरनाहो । जह अइरेण वि जायइ निरुव्वसरीरो पडुयकरणो ॥३३॥
 जंपंति वाइया पुण गहिओ राया महागहेण जओ । रोयइ गायइ पहसइ नियइ करालाए दिट्ठीए ॥३४॥
 रइउं महीए मंडलयमुच्चमडं भूयनासणं जंतं । आलिहिऊणं कणवीरकुपुमनियरेण पूणउं ॥३५॥
 पूयप्फलपत्त-कणिक-दीविशपमुहपूयउवगरणं । पत्तेयं चउसट्ठिं काउं तह जोइणीए ॥३६॥
 अवयारिऊण डज्झन्तगुगुलुच्छलियधूमगंधम्मि । मंडलए उववेसिय नरनाहं परममंतेहिं ॥३७॥
 सरसवुडिल्लयअक्खयपरिपूरियमुट्ठिविहियघाणहिं । अच्छोडिओ समाणो पउणीहोही न संदेहो ॥३८॥
 जोइसिया वि हु एवं वयंति संतीए समइ दोसोऽयं । गहपूयणं च सेयं बारसिदाणं च सुपसत्थं ॥३९॥
 एत्थंतरम्मि पत्तो रइकेली रायपायनमणत्थं । दट्ठूण तहावत्थं नरेसरं पणमिउं भणइ ॥४०॥
 किं देव ! तुज्झ दुक्खं मह कहसु करोमि तस्स पडियारं । एवं वुत्तो वि न जाव किंपि जंपइ तओ तेण ॥४१॥
 नायं निउणत्तणओ रोहिणिरमणीए एस नरनाहो । अवहरियमणो जह मुयइ उण्ह-अइदीहरुसासे ॥४२॥
 तो भणियं नूणं पहु ! तुज्झ मणं कामिणीए अवहरियं । ता मज्झ कहसु तं श्रुति जेण एत्थेव आणेमि ॥४३॥
 तं निमुणिउं नरिंदेण जंपियं किह तए इमं नायं ? । भणियं च तेण तुह देव ! दिट्ठिसवियारदंसणओ ॥४४॥
 वंकमणियाणि कत्तो कत्तो अद्धच्छिपेच्छियाइं च । उस्ससियं पि मुणिज्जइ छइल्लजणसंकुले गामे ॥४५॥
 सोऊण तयं तो भणइ नरवई हिययनिव्विसेस्स । तुज्झ कहिज्जइ सव्वं पि गुज्जमेयं जओ भणियं ॥४६॥
 जणणीए जणयस्स व भइणीए भाउणो वि भज्जाए । अवि होज्ज अकहणीयं न उ सुहिणो नेहसारस्स ॥४७॥

जह रोहिणीण हरियं मज्झ मणं तयणु भणइ रइकेली । रत्ता व विरत्ता व त्ति तीए किं लक्खियं हियं ? ॥४८॥

जओ भणियं—

चलइ तहेव वियंभइ महुरं आलवइ भंजए अंगं । केसकलावं विहुणइ पुलइज्जइ डसइ अहरं च ॥४९॥
तोडेइ अंगुलीओ तहेव पयडेइ नाभिकमलं च । सवियार-सहरिमुफुल्ललोयणा विहसिरी नियइ ॥५०॥
पीडइ नियथणहारं परिसिद्धिलियबंधणं फुसइ नीविं । जुंवेइ डिभवयणं वम्महसरसल्लिया महिला ॥५१॥
जेण समं संबंधो गिणइ नामं पुणो पुणो तस्स । पूएइ तस्स मित्तं जायइ एवंविहा रत्ता ॥५२॥
जत्थ न उज्जगिरओ जत्थ न ईसाविसूरणं माणो । सच्चभावचाडुयं जत्थ नत्थि नेहो तहिं नत्थि ॥५३॥
अवियंभिय-नीससियं अलियपसुत्तं च सीसदुक्खं च । निहालसं व्व वयणं विरत्तभावानं जुवईणं ॥५४॥
तो नरवइणा भणियं न वियारो लक्खिओ मए तीए । तेणुत्तं लज्जाए वि अवियारा हुंति महिलाओ ॥५५॥
अवरं च तुज्झ देसे उप्पज्जइ जमिह सुंदरं रयणं । तं होइ तुज्झ अंतेउरम्मि तां स्विस्सु तं रमणिं ॥५६॥
तो भणइ महीनाहो एयं पि करेमि किंतु लज्जेमि । पुरओ पउरज्जाणं तां किं पि निहालसु उवायं ॥५७॥
भणइ तओ रइकेली तीए पई देव ! दूरदेसस्स । पाहुणओ संजाओ गम्मउ तां तत्थ वि निसाए ॥५८॥
लद्धो वरो उवाओ मित्तं ! तए इय पसंसिउण तयं । तेण सह संकहाहिं दिणसेसं गमइ दुक्खेण ॥५९॥
तत्तो घोरंधारे जाए रइकेलिणा समं राया । अंधारपडयपावरणजायअदेस्सरूवो य ॥६०॥
करकलियरिउवियारणरुहरिछडारुणकरालकरवालो । वंचित्तु अंगरक्खाइपरियणं झत्ति नीहरिओ ॥६१॥
पत्तो य तीए मंदिरदुवारदेसम्मि तयणु सासंको । सणियं सणियं चोरु व्व पविसए तीए भवणम्मि ॥६२॥
तो पविसंतं दट्ठूण नरवइं तक्करो त्ति कलिउण । मज्जारो कंदेउं पारद्धो गरुयसदेणं ॥६३॥
सोउं मज्जारसरं संभंता सालही नियइ जाव । तो तीए इमो नाओ नंदनरिंदो न चोरु त्ति ॥६४॥
एयस्स इहाऽऽगमणं न सुंदरं जमिह एस सासंको । न हु तक्करत्तमेयस्स घडइ तां होहिहीं जारो ॥६५॥
न हु जुज्जइ इयरस्स वि आगमणं एगयस्स परभवणं । रयणीए किं पुणो एरिसस्स ? तां सुंदरं न इमं ॥६६॥
किं हक्कामि इयाणिं पि ? अहव किं कुणइ ? ताव पेच्छामि । जइ मह जणणीसीलं खंडिस्सइ तो निवारिस्सं ॥६७॥
इयं चित्तिउण मंणेण संटिया सालही अह नरिंदं । दट्ठूण रोहिणी तयणु एरिसं चित्तिउं लग्गा ॥६८॥
नूणं नंदनरिंदो समेइ मह सीलखंडणनिमित्तं । तां इण्हि कह सीलं पालेय्वं ? न याणामि ॥६९॥
इय एवं चित्तीए तीए गंतूण नंदनरनाहो । सासंको उवविट्ठो रोहिणिपल्लंकपज्जंते ॥७०॥
तो रोहिणी समुट्ठिय झड त्ति महिमंडलम्मि उवविट्ठा । भणिया नंदनरिंदेण महुरसदेण सा एवं ॥७१॥
हरिणच्छि ! हरियहियओ तुमए हं तुह सयासमल्लीणो । अहवा वि मयणतवियस्स मज्झ सरणं तुमं चेव ॥७२॥
तं पुण समुट्ठिउणं उवविट्ठा निट्ठुरे महीवट्ठे । तां न हु जुज्जइ एवं पत्ते इयरे वि पाहुणए ॥७३॥
किं पुण सयमेव समागयम्मि राएऽणुरत्तचित्तम्मि । जुज्जइ गउरवकरणं आसण-संभासगाईहिं ॥७४॥
ता काऊण पसायं सुंदरि ! आरुहसु एत्थ पल्लंके । निव्ववसु ममं मयणग्गितावियं संगमज्जेण ॥७५॥
सोऊण तयं वज्जरइ रोहिणी राय ! तुम्ह सरिसाण । एयारिसं न जुज्जइ उत्तमवंसप्पसूयाण ॥७६॥
अवरस्स वि अनयपरस्स सामि ! सिक्खं सया तुमं देसि । तुज्झ पुणो को दाही सिक्खमैनीइं कुणंतस्स ? ॥७७॥
जइ नरवई वि मेल्लइ मज्जायं साहुनीइनिउणो वि । ता एयारिसकज्जुज्जयाणमियराण को दोसो ? ॥७८॥

उक्तं च—

युक्तमुन्मुक्तकण्ठेन वने हा हेति रोदितुम् । विद्वानपि जनो यत्र मार्गमुत्सृत्य गच्छति ॥७९॥
अवरं च असेसस्स वि जणस्स जणओ व्व होइ नरनाहो । तां चित्तिउं न जुज्जइ किं पुण एयारिसं वोत्तुं ? ॥८०॥

१. यव्वं पयत्तेणं —रं० । २. मनीयं —रं० ।

बहुपूय-असुइ-वस-मंस-रुहिरपरिपूरियाण महिलाण । कज्जे किं कुणसि नरिंद ! असरिसं नियकुलकलंकं ? ॥८१॥
 होही सुहमइतुच्छं अयसो पुण तिहुयणम्मि कित्थरिही । जह अज्ज वि नियुणज्जइ सीयाहरणे दसासस्स ॥८२॥
 अवरं च तरंगिणिजलतरंगचंचलतरम्मि तारुत्ते । पडुपवणपहयपोइणिजललवचवलम्मि पियपेम्मे ॥८३॥
 नयजल्यपडलविलसिरतडिल्लयातरलजीवियव्वम्मि । एयारिसं न जुज्जइ नरिंद ! काउं सुपुरिसाण ॥८४॥
 रागज्झवसाएणं थेवस्स वि विरइयस्स कम्मस्स । जायइ गरुयविवागो नरिंद ! नरयम्मि जीवाणं ॥८५॥
 इहइं पि हु जं कह वि हु कीरइ असमंजસં કુલીણે । તં તસ્સ હહइ હિયયં જમ્હા ઇયારિસં ભણિયં ॥८६॥
 કીરંતિ જાઈ જોવ્વણમણ અવિયારિઠ્ઠા કજ્જાઈં । વયપરિણામે ભરિયાઈં તાઈં હિયણ સ્વહુકંતિ ॥८७॥
 તા સન્નહા વિ ઇરિસઅકજ્જાંતં પિ દેવ ! પરિહરસુ । સ્વણદિદ્ધ-નદ્ધરૂવે અસારસંસારપરિણામે ॥८८॥
 સંજાયચોરસંકો પુણો પુણો ગુરુસરેણ મજ્જારો । અકંદइ તો સા વિ હુ સાલહિયા જંપણ એવં ॥८९॥
 કિમાક્રન્દસિ માર્જાર ? નન્દો રાજા ન તસ્કરઃ । અમૃતે વિષમુત્પન્નં યતો રક્ષા ભયં તતઃ ॥૯૦॥
 સોઠ્ઠણ રોહિણીણ સુભાસિયં સાલહીસિલોયં ચ । સંવેગઅંસુજલભરિયલોયણો ચિંતણ રાયા ॥૯૧॥
 પેચ્છ જહા ઇયાણં અમુણિયતત્તાણ ઇરિસવિવેઓ । મહ પુણ મુણિયસુયસ્સ વિ ચરિયં ઇયારિસં પાવં ॥૯૨॥
 અહહ ! મહાપાવો હં જં અસરિસસુદ્ધસીલકલિયાણ । કાઉમકજ્જમિમીણ સમાગઓ ગિહમમજ્જાઓ ॥૯૩॥
 ઇસા વરં વરાઈ સાલહિયા નાહમહમપરિણામો । જા ઇરિસં વિયાણइ કજ્જા-ડકજ્જાઈં જીવાણં ॥૯૪॥
 ઇય ચિંતિઠ્ઠણ સહસા સમુટ્ઠિઓ રોહિણીણ કમકમલં । મહિમિલિયમાલવટ્ટો પળમइ રોમંચિઓ રાયા ॥૯૫॥
 પભળइ ય મહામોહંધયારકૂલમ્મિ નિવડિઓ અહયં । નિયવયણવરત્તાણ તણ સુસીલે ! સમુદ્ધરિઓ ॥૯૬॥
 જોવ્વણમયમત્તેણં તુલ્લવયણં કિં પિ જં મણ મણિયં । તં મહ મહાપભાયં કાઠ્ઠણં સ્વમસુ સવ્વં પિ ॥૯૭॥
 ઇય સ્વામિઠ્ઠણ રાયા નમિઉં પયપંકયં પુણો તીણ । રહ્કેલિણા સમેઓ સંપત્તો નિયયભવણમ્મિ ॥૯૮॥
 પરિભાવિતો સંવેગસારવયણાણિ તીણ હિયયમ્મિ । આસાઇઠ્ઠણ નિદં સુહં પબુદ્ધો પભાયમ્મિ ॥૯૯॥
 તત્તો ય રોહિણીણ સીલાઇગુણેહિં રંજિઓ રાયા । રહ્કેલિણા સમાણં તીણ માહપ્પજળણત્થં ॥૧૦૦॥
 કુળइ પવંચં જહ કિર મો મો સામંત-મંતિણો ! અજ્જ । રયણીણ પચ્ચક્કં કા વિ હુ મં દેવયા મળइ ॥૧૦૧॥
 મો મો નરિંદ ! નિયુણસુ રોગાઓ ઇમાઓ મુચ્ચસે સિમ્મં । રોહિણિમહાસઈણ અભિમંતિયસલિલપાણેણ ॥૧૦૨॥
 તેહુત્તં જાણામો દેવ, તયં રોહિણિં જળપસિદ્ધં । સેટ્ઠિધણાવહમજ્જં સીલાલંકારરમણીયં ॥૧૦૩॥
 તો તે મળંતિ સવ્વે પેસિજ્જઉ તીણ આણણનિમિત્તં । સુંદરિમહલ્લિયમિમં કલ્લાણે કો વિરોહો ? તિ ॥૧૦૪॥
 તત્તો ય સપરિવારા પેસવિયા સુંદરી નરિંદેણ । પત્તાણ તીણ ગેહે સવિણયપણયં સમાણીયા ॥૧૦૫॥
 કોસંમવત્થવિરઇયનોરંગી ઈસિદિસ્સસુહકમલા । સંજ્ઞાણુરાયણાઇયસસિચિંવા ગયણલલ્લિ વ્વ ॥૧૦૬॥
 અવ્વમુટ્ઠિયા નરિંદેણ મંતિ-સામંત-સુહલસંકિત્તં । રાયત્થાણં સયલં પિ કિમવિ વિમ્હાવયંતેણ ॥૧૦૭॥
 વજ્જિદનીલ-મરગય-મુત્તાહલ-પડમરાયજડિયમ્મિ । સિંહાસણે નિવેસિય સલાહિયા પડરપચ્ચક્કં ॥૧૦૮॥
 નિસ્સેસમહિલતિલણ ! નિરુવમસદ્ધમ્મકમ્મસુહનિલણ ! । મુત્તાહલહારુજ્જલસીલલયારોહવરમલણ ! ॥૧૦૯॥
 તુમ્હારિસાણ સીલપ્પભાવઓ દિણયરો કુળइ દિવસં । વરિસંતિ જલહરા વિ હુ હારાવલિવિમલધારાહિં ॥૧૧૦॥
 રોગાવળયણકજ્જે મજ્જ તુમં દેવયાણ ઉવइટ્ઠા । તા મં તુમં મહાસइ ! પાયસુ સલિલં સહથેણ ॥૧૧૧॥
 તો તીણ તહા વિહિણ જાઓ નિરુઓ નિવો પડ્ડસરીરો । તત્તો કયસમ્માણા અણુગમ્મંતી નરિંદેણ ॥૧૧૨॥
 બંદિયણપદ્ધિજ્જંતી ગિજ્જંતી નયરરમણિનિયરેણ । સલહિજ્જંતી પુરથેરિયાહિ પત્તા નિયયગેહં ॥૧૧૩॥
 નંદનરિંદાઈઓ પડરજણો પળમિઉં પડિનિયત્તો । ઇત્તો ય તીણ ભત્તા વિદ્ધત્તવ્વહિત્તસંજુત્તો ॥૧૧૪॥
 સંપત્તો તરિઠ્ઠણ મયરકરાલં તરંગિણીનાહં । સોઠ્ઠણ તીણ ચરિયં પમોયપરિપૂરિઓ તયણુ ॥૧૧૫॥
 જાયાહિયાણુરાઓ રમइ તઓ તં મણુન્નભોગેહિં । કાલકમેણ જાઓ ધણસારો નામ તીણ મુઓ ॥૧૧૬॥

अह अन्नया य ददूण गरुयवेरगकारणं किं पि । सा साहुणीसयासे पव्वइया विहियतव-चरणा ॥११७॥
मरिऊण समुप्पन्ना विमाणवासम्मि अमररुद्धेण । ततो चुया समाणी कमेण पाविहिइ सिद्धियुहं ॥११८॥

॥ रोहिण्याख्यानकं समाप्तम् ॥१५॥

इदानीं मनोरमाख्यानकस्यावसरः, तच्च नमस्कारफलवर्णने सुदर्शनाख्यानके भणिष्यत इति क्रमागतं सुभद्राख्यानक-
मारभ्यते । तच्चेदम्—

अंगाजणवयचूडामणि व्व पायारपरिगया आसि । चंपा नामेण पुरी सिरीए सिंगारगेह व्व ॥१॥
तत्थऽत्थि विजियसत्तू जियसत्तू नरवई नयनरिंदो । जिणसासणाणुरत्तो जिणदत्तो नाम सेट्ठो वि ॥२॥
तस्सऽत्थि पवरदुहिया दुहियाण दुहाण दलणदुल्ललिया । ललियकर-चरणकमला कमलालंकियतणुल्या य ॥३॥
सच्छासया सुभदा नामेण मणुव्रसीलकुलभवणं । जिणचलणकमलसेवापरायणा रायहंसि व्व ॥४॥
सा अन्नया कयाई कीलंती नियगिहम्मि सच्छंदं । दिट्ठा तच्चभियभत्तसेट्ठियुवुद्धदासेण ॥५॥
तं ददूण विचित्तइ तच्चन्नियसावओ निययचित्ते । एयाए अहो ! रूवं मोहइ भुवणत्तयजणं पि ॥६॥
ता किं एसा पायालकन्नया ? पणइणी अह भवस्स ? । किं वा वम्महदइया ? उआहु अमरंगणा का वि ? ॥७॥
एवं विचित्तयंतो विट्ठो वम्महसरेण हिययम्मि । तव्वरणत्थं पेसइ नियपुरिसे नियगिहे गंतुं ॥८॥
काउं जिणदत्तो वि हु पडिवत्ति ताण पुच्छए कज्जं । सिट्ठं च तेहिं सव्वं भणियं तो सेट्ठिया एवं ॥९॥
तम्मि कुल-रूव-जोव्वण-लावन्नाई समग्गमवि अत्थि । होज्ज परमवरधम्मत्तणेण नेहो न एयाण ॥१०॥
अवरोप्परं पि कलहो होही सयधम्मसंथवेण सया । ता नियधूयं न हु देमि तेहिं तो बुद्धदासस्स ॥११॥
गंतुं गिहम्मि कहियं तं सोउं सो वि चित्तए हियए । मायाए सावयत्तं सिक्खेमि अहं इमीए कए ॥१२॥
साहुसमीवे गंतुं तयणु इमो पणमिऊणिमं भणइ । मह कहइ निययधम्मं भयवं ! भवभमणमीयस्स ॥१३॥
तो साहूहिं समग्गो कहिओ जिणनाहदेसिओ धम्मो । सो वि तयं पडिवज्जइ भवोहमीओ व्व कवडेणं ॥१४॥
तस्साणुदिणं जिणनाहधम्मसवणेण भावियमणस्स । सम्मं चिय परिणमिओ मणम्मि जिणदेसिओ धम्मो ॥१५॥
तो वंदिउं मुणिंदे पमणइ भयवं ! सुणेह मह वयणं । पडिवन्नो जिणधम्मो आसि मए कन्नयाकज्जे ॥१६॥
इरिंह सो चिय धम्मो परिणमिओ भज्ज सुद्धभावेण । सव्वभावो संजाओ कवडं चिय पुव्वपुत्तेहिं ॥१७॥
ता अन्नं पि हु भयवं ! कहेह तो मुणिवरेहिं सव्वं पि । बारसविहे वि सावयधम्मो सम्मं स सिक्खविओ ॥१८॥
जाओ विसिट्ठसट्ठो गाढं जिणसासणम्मि अणुरत्तो । जिणपूयण-गुरुवंदण-सज्झाय-ज्झाणउज्जुत्तो ॥१९॥
एवंविहसावयगुणसंपन्नो जाव ता सयं चेव । दिन्ना जिणदत्तेणं नियधूया बुद्धदासस्स ॥२०॥
महईए विभूईए परिणीया तेण हिट्ठहियएण । तो उवभुंजइ एसो विसयसुहं तीए संजुत्तो ॥२१॥
अह अन्नया कयाई भणिओ जामाउएण जिणदत्तो । मोक्कलमु नियं धूयं नेमि जहा निययगेहम्मि ॥२२॥
तो जंपइ जिणदत्तो तत्थ गयाए इमाए तुह सयणा । दाहिस्संति कलंकं विप्पडिवत्तीए धम्मस्स ॥२३॥
तो आह बुद्धदासो इमीए भिन्नं गिहं करिस्सामि । तो जिणदत्तेण सुया सम्माणेऊण पट्टविया ॥२४॥
नोया य निययभवणम्मि तेण नवनेहनिच्चरमणेण । दिन्नं भिन्नं भवणं तीए तओ बुद्धदासेण ॥२५॥
तयणु सुभद्भाववणे मुणिणो निच्चं पि भत्त-पाणट्ठा । पविसंति वहंति पुणो पओसमियराणि तीए तओ ॥२६॥
अक्खंति बुद्धदासस्स भाउजाया इयाणि मिलिऊण । तुह दइया दुस्सीला चिट्ठइ जम्हा जईहिं समं ॥२७॥
निसुणित्तु तओ नियकन्नकडुयवयणाणि भणिउमादत्तो । मा एरिसं पयंपह संभवइ न एयमेईए ॥२८॥
अवि नहयलाओ निवडइ रविहरयणं कहं पि दिव्ववसा । तह वि सुभदा सीलस्स खंडणं कुणइ न कया वि ॥२९॥
अवि उप्पज्जइ गयणंगणम्मि वियसंतकमलवणसंडं । तह वि सुभदा सीलस्स खंडणं कुणइ न कया वि ॥३०॥
अवि कहवि जए जायइ पुत्तो वंझाए विहिनिओगेण । तह वि सुभदा सीलस्स खंडणं कुणइ न कया वि ॥३१॥

अवि कह वि उवरि बच्चइ वसुहा गयणं पि जाइ पायालं । तह वि सुभदा सीलस खंडणं कुणइ न कया वि ॥३२॥
 ततो विलक्खवयणाणि ताणि जायाणि विहियमोणाणि । अह अन्नया सुभदाभवणम्मि समागओ साहू ॥३३॥
 निप्पडिकम्मसरीरो दुक्करणकल्लपडिमपडिवन्नो । दिट्ठं तीए पविट्ठं तन्नयणे अणुयतणकणुयं ॥३४॥
 चितइ य जहा एसो निप्पडिकम्मो मुणी महासत्तो । मा विणसउ ना पयस्स नयणमेएण कणुएण ॥३५॥
 इय चित्तिउं सुभदाए झत्ति लहुयत्तयाए साहुस्स । दितीए तीए भिक्खं कणुयं जीहाए संगहियं ॥३६॥
 ततो य सुभदाभालरुइरसिंदूरविरइओ तिलओ । संकतो साहुनिडालमंडले दोहिं वि न नाओ ॥३७॥
 दट्ठूण साहुभाले तिलयं उवलद्धल्लपवेसाओ । तीए नणंदा-सामुय-भाउज्जायाओ मिलियाओ ॥३८॥
 अक्खंति बुद्धदासस्स पेच्छ नियमारियासुसीलत्तं । सेवडयनिडालम्मिपेच्छिय तिलयस्स पडिविं ॥३९॥
 तो जाव बुद्धदासो जोयइ ता तं तहट्ठियं दट्ठुं । संजायपच्चओ सो झत्ति विरत्तो कलत्तम्मि ॥४०॥
 तन्नाऊण सुभदाए चित्तिं पेच्छ केरिसं जायं ? । जायं मज्झ कलंकं मुणिणो वि महाणुभावस्स ॥४१॥
 विसयमहाविसमोहियमणाण गिहवासबंधवद्धाण । जायंति कलंकाइं जियाण जं तं किमच्छरियं ? ॥४२॥
 ईसा-विसाय-मय-मोह-माणमहियाण निहयवुद्धीण । जायंति कलंकाइं जियाण जं तं किमच्छरियं ? ॥४३॥
 जं मज्झ विसयलालसमणाए गिहवासमहिवसंतीए । जाओ एस कलंको मणयं पि न मे इमं दुक्खं ॥४४॥
 जं पुण मयंकमणिनिम्मलस्स जिणसासणस्स मालिन्नं । मह कज्जे संजायं तं दूमइ माणसे मज्झ ॥४५॥
 ता जइ जिणिदसासणमालिन्नं नो कहं पि अवणेमि । तो मज्झ मणसमाही न होज्ज मरणे वि नियमेण ॥४६॥
 इय चित्तिऊण अत्थमिय दिणयरे भवणजिणवरिंदाण । रइउं पकिट्ठपूयं पमज्जिऊणं महीवीढं ॥४७॥
 तयणु सुभदा गिण्हइ महापइन्नं न जाव मालिन्नं । अवणेमि पययणाओ न ताव पारेमि उस्समां ॥४८॥
 जो जिणसासणभत्तो सो अमरो होउ मज्झ पच्चक्खो । अह न वि होही तो मे काउस्सगो वि सन्नासो ॥४९॥
 इय जा काउस्सगोणं संठिया सा खणंतरं ताव । उज्जोयंतो भवणं समागओ सुरवरो एको ॥५०॥
 चलचवलकुंडलधरो निम्मलघोलंतमुत्तियकलावो । वरमउड-कडय-केऊर-कंकणाभरणदिप्पंतो ॥५१॥
 दिट्ठो य सुभदाए तो भणिया तेण साविए ! कहसु । किं संभरिओ अहयं ? भणइ सुभदा तओ एवं ॥५२॥
 जिणसासणमालिन्नं अवणेहि तओ य हरिसिओ अमरो । जंपइ सुंदरि ! इण्हि खेयं मणयं पि मा कुणमु ॥५३॥
 संपइ पुरीए चउरो पिहिऊणं गोउरे अहिट्ठिस्सं । तं मोत्तुं न हु अन्नो होही उग्घाडणसमत्थो ॥५४॥
 गयणंगणम्मि ठाउं पभणिस्सं जा महासई का वि । सा उग्घाडउ चालणिकयसल्लेणं दुवाराइं ॥५५॥
 उग्घाडिस्ससि तं चेव ताइं इय जंपिउं तओ तियसो । सोयामणिपुंजो इव झड ति अइंसणीहुओ ॥५६॥
 तयणन्तरं सुभदा उस्समां पौरिऊण हिट्ठमणा । निग्गमइ निसं जाए पभायसमए पुरीलोओ ॥५७॥
 उग्घाडइ जाव समुग्घडन्ति ता कह वि नो कवाडाइं । फोडंतस्स वि फुट्ठंति न उण वज्जं व लोयस्स ॥५८॥
 ता सहसा उच्छलिओ रउहहाहारवो पुरजणस्स । आरसइ एककालं चउप्पयाणं समूहो वि ॥५९॥
 तारिसरूखं नाऊण नरवई तयणु आउलीहूओ । चितइ एयं नणु दिव्वविलसियं किं पि संभविही ॥६०॥
 ततो य पुहइपालो परिहिता उल्लसाडयं सेयं । धूवकडच्छुयहत्थो होउं पउरेहिं परियरिओ ॥६१॥
 विन्नवइ विणयपुव्वं विहियपणामो सुकोमलगिराहिं । काउं महापसायं निसुणउ विव्रत्तियं मज्झ ॥६२॥
 देवस्स दाणवस्स व भूयस्स व किन्नरस्स कस्स वि य । जस्स मए अवरद्धं खमउ समगं पि सो मज्झ ॥६३॥
 ततो गयणे ठाऊण तेण अमरेण भणियमेयं भो ! । जा का वि इह पुरीए महासइत्तं समुव्वहइ ॥६४॥
 सा रमणी चालणियापक्खित्तजलेण तिन्नि वाराओ । अच्छोडिउं कवाडे उग्घाडउ निव्वियप्पं ति ॥६५॥
 तं निसुणिऊण अहमहमिगाए सज्जाओ पुरपुरंधीओ । राया-उमच्च-महायणभज्जावहुयाओ बहुयाओ ॥६६॥

कयन्दाण-मंगलाओ महासईगवमुन्वहंतीओ । चालणिजलपक्खिवणे विग्गुत्ताओ समग्गाओ ॥६७॥
 विग्गुत्ताओ जा सव्वनयस्सिनीओ रायपज्जन्तं । ताव सुभद्दा सासुयपभिईण पुरो भणइ एवं ॥६८॥
 अणुजाणमु अंव ! ममं अहमवि एयं जहा परिकखेमि । हसिऊण तओ सव्वाओ ताओ एवं पयंपंति ॥६९॥
 जाण कवाडाण कए विग्गुत्ताओ महासईओ वि । उग्वाडसि ताणि तुमं नूणं जा समणपरिमुत्ता ॥७०॥
 ताण निवारंतीण वि संगहिया तीए चालणी पवरा । तीए जळं पक्खित्तं परिगलइ न विंदुमित्तं पि ॥७१॥
 जायाणि कसिणवयणाणि ताणि सव्वाणि तो सुभद्दा वि । नियकरयलकयचालिणिसल्लि चलिया निवसयासे ॥७२॥
 भूवालो वि सुभद्दं दट्ठुं करकलियचालिणीसल्लि । अच्चुट्ठिओ सपउरो संचलिओ सम्मुहो तीए ॥७३॥
 धरत्रिलुलियसिरकमलो पणमित्तु महासईचरणकमलं । पभणइ माइ ! महासइ ! महापसायं करेऊण ॥७४॥
 उग्वाडेसु कवाडे पुरीपओलीण ता सुभद्दा वि । पुव्वदुवारं पत्ता अणुगम्मंती नरिंदेण ॥७५॥
 एत्थंतरे महासईको उयअक्खित्तमाणसा गयणे । संपत्ता सुर-किन्नर-विज्जाहर-असुरसंघा य ॥७६॥
 तयणंतरं सुभद्दाए तिल्लि वाराओ चालणिजलेण । अच्चोडिए कवाडे काऊणं जिणनमोक्कारं ॥७७॥
 उग्वाडिए कवाडे झड ति चिक्कारगहिरनिग्गोसे । उच्छलिण जयसदे सद्धि सुरदुंदुहिसरेण ॥७८॥
 मुक्का य कुसुमवुट्ठी सुरेहिं परिमलममंतभमरउलो । जयउ सुभद्दासीलं ति जंपिउं तीए सिरउवरे ॥७९॥
 तो भणइ पुहइपालो धन्ना सि तुमं महासईतिल्ले ! । जीए सीलेणंवं अमरा वि कुणंति सत्तिज्जं ॥८०॥
 तं जयउ जए सीलं जस्स पभावेण तवइ तरणी वि । वरिसइ य निययसमयम्मि जलहरो अमयधाराहिं ॥८१॥
 तयणंतरं सुभद्दा भूवइपज्जंतपउरपरियरिया । गंतूण समुग्वाडइ दाहिण-पच्छिमपओलीओ ॥८२॥
 तत्तो उत्तरद्वारं जलेण अभिसिंचिउं भणइ एवं । उग्वाडउ सा एयं जा बहइ महासईगव्वं ॥८३॥
 अज्ज वि चंपानयरीए सा तह च्चेव चिट्ठइ पओली । तयणु सुभद्दा जिणनाहमंदिरं पइ समुच्चलिया ॥८४॥
 सल्लिज्जंती सुरवरगणंहिं विज्जाहरेहिं थुव्वंती । बंदीहिं पढिज्जंती गिज्जंती अमररमणीहिं ॥८५॥
 पणमिज्जंती नायरजणंहिं जिणपवयणं पभावंती । जिणमंदिरम्मि पत्ता थुणिऊण जिणेसरं तथ ॥८६॥
 तत्तो गंतुं वसहीए साहुणो वंदिऊण भत्तीए । संचलिया नियभवणे धरणिथले निहियनियनयणा ॥८७॥
 नच्चिरविलासिणीसुं परिवज्जिरगहिरतूरनियरेसुं । गिज्जंतचच्चरीसुं संपत्ता निययभवणम्मि ॥८८॥
 तो पणमिऊण राया तग्गुणरंजियमणो गओ सगिहं । सीलेण सुभद्दाए दइओ वि अईव अणुरत्तो ॥८९॥
 इय सा सीलपहावा सलाहणिज्जा सयाण लोयाण ! भोत्तूण विसयसोक्खं उववन्ना तियसलोगम्मि ॥९०॥

॥ सुभद्राख्यानकं समाप्तम् ॥१६॥

जह सीलरयणमेयाहिं पालियं जायमुभयलोथहियं । तह अन्नस्स वि जायइ तम्हा परिपालियव्वमिणं ॥१॥

दुष्टापकारि मदनारि मलापहारि सद्धारि तीक्ष्णतरवारि मधारिभेदे ।

धर्मोपकारि गुणधारि विपत्तिवारि, संसारिजीवविसराः ! परिपात शीलम् ॥१॥

इति श्रीमदाश्वदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे शीलमाहात्म्यप्रख्यापनो नाम
 तृतीयोऽधिकारः समाप्तः ॥३॥

[४. तपोमाहात्म्यवर्णनाधिकारः]

व्याख्यातं शीलम् । अधुना क्रमप्राप्तं तपो व्याख्यायत इति तत् प्रतिपादयन्नाह—

जहसत्ति तवं कुजा सुहजणं सयलकम्मनिदलणं ।

वीर-विसल्ला-सउरी-वीरमई रुपिणि-महु व्व ॥६॥

व्याख्या—‘यथाशक्ति’ शक्त्यनतिक्रमेण ‘तपः’ अनशनादि ‘कुर्याद्’ विद्ध्यत् ‘मुखजनकं’ शर्मकारकं ‘सकलकर्मनिर्दलनं’ समस्तकर्मविनाशकम् । दृष्टान्तानाह—वीरश्च—चरमतीर्थाधिपतिः विशल्या च—द्रोणराजपुत्रिका शौरिश्च—वसुदेवः वीरमतिश्च—दवदन्ति-जीवः प्राग्भवे मम्मणराजपत्नी रुक्मिणी च—वासुदेवकलत्रं मधुश्च—रुक्मिणीपुत्रः प्रद्युम्नपूर्वभवजीवः ते वीर-विशल्या-शौरि-वीरमति-रुक्मिणी-मधवः तद्वद् इत्यक्षरार्थः ॥९॥ भावार्थस्त्वानुक्तकाम्यः । तानि चामूनि । तत्रापि क्रमप्राप्तं वीराख्यानकमाख्यायते । तच्च यथा—

श्रीमन्महावीरो नन्दिवर्धनाय समस्तमपि राज्यं समर्प्य प्रव्रज्यां प्रतिपद्य पञ्चसमितिसमितस्त्रिगुप्तिगुप्तः समतृण-मणि-लेपु-काञ्चनः पञ्चमहाव्रतगुरुभारधुराधरणधौरेयोऽष्टादशशीलाङ्गसहस्रालङ्कृतविग्रहो निम्सङ्गविहारेण विहरमाणः अनुकूल-प्रतिकूलान् दिव्या-दीनुपसर्गान् क्षुदादिपरीषदाञ्चान्यथितमना अधिसहमानः षष्ठा-ऽष्टमादि यावत् षण्मासान्तं विचित्रं तपः कृतवान् । तदनु च शुक्ल-ध्यानानलेन निर्दह्य निःशेषं कर्मकान्तारं मोक्षं कर्म (?) प्राप्तवान् । तथा सर्वं ग्रामचिन्तकप्रमुखं सप्ताविंशतिप्रमाणभवसम्बद्धं [चरितं] मूलावश्यकवीरचरितादवसेयमिति ॥

॥ सङ्घि-क्षततरं वीरचरिताख्यानकं समाप्तम् ॥१७॥

इदानीं विसल्लाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

पुत्रविदेहे पुंडरिगिणि त्ति डिंडीरपंडुपासाया । जिण-चकिरिद्धिजुत्ता परिभवइ पुरिं सुराणं पि ॥१॥
रमणीनयणाणंदो राया तत्थऽत्थि तिहुयणाणंदो । सोहमाजयपडायाऽणंगसरा तस्स वरधूया ॥२॥
दिट्ठा य पुत्रवमुणा भिच्चेणं तस्स चेव नरवइणो । सव्वालंकियदेहा अत्थाणे जणयपासम्मि ॥३॥
तो तीए धवल्लोयणसरसल्लियमाणसेण सहस त्ति । ओवडिय भडसमक्खं भुयदंडेहिं समुक्खित्ता ॥४॥
एत्थंतरम्मि सुहडा पडिभडउड्डमरसमरसोडीरा । करवाल-कुंत-मोगार-मुयुंदि-उड्डामरकरम्मा ॥५॥
आवद्धभिउड्डिभासुरमालयला नहयलेण उप्पइउं । दट्ठुं पलायमाणं हकित्तु हडेण ओहडिओ ॥६॥
उम्मुक्कपिक्कहको वाहुडिओ सुहडसम्मुहो सो उ । भामियकरालकरवालमंडलो सीसवरियफरो ॥७॥
अत्तोत्तं संजाओ महाहवो मुक्कहक्कहुंकारो । अवरोप्पररिउपहरणसंघट्ठुं तजलणकणो ॥८॥
जाणित्तु सत्तुसेत्तं दुज्जेयं संभरेइ पत्तत्ति । तीए समप्पिय बालं पलाइउं सो कहिं पि गओ ॥९॥
पत्तत्तीए पीवरपओहरी बालिया अरत्तम्मि । खित्ता वराह-रुरु-रोज्जजणियघोरारवरउदे ॥१०॥
सुहडेहिं तओ कंदर-कराल-गिरि-सिहर-सरिय-धरणीसु । निउणं निरिक्खमाणेहिं बालिया कह वि न हु दिट्ठा ॥११॥
आगंतूणं तो रायपायपुरओ कहंति ते नाह ! । जल-थल-नहयलमज्जे निरुविया कह वि न हु दिट्ठा ॥१२॥
तं निसुणिउं नरिंदो अक्कंदइ सोयसल्लियसरीरो । हा वच्चे ! तुह विरहे नयरं नरयं विसेसेइ ॥१३॥
अह सा अणंगसरवालिया वि नियसयणविरहिया रत्ते । रोयइ रोयावती कलुणसरेणं पमुगणं पि ॥१४॥
हा ताय ! ताय ! तायसु आगंतूणं महाडईमज्जे । तं पि हु मं मंभीससु नियदुहियावच्छले ! माए ! ॥१५॥
हा भाय ! भाय ! भीयं मइणिं भयभेरवम्मि रत्तम्मि । रक्ख रुरु-सीह-संबर-सदुल्लारवरउड्डम्मि ॥१६॥
संभरिउणं सयणे पुणो पुणो विल्विउं विचित्तेइ । इह मज्झ अणाहाए सरणं ता होउ जिणनाहो ॥१७॥
अणवरयभवपरंपरसमुवज्जियदुरियरासिनिदलणं । ता किं पि अहमिहेव य करेमि घोरं तवच्चरणं ॥१८॥

इय चित्तिऊण नियमइ हत्थसयाओ परेण परिभमणं । तस्समंतरनिवडियफल-मूलेहिं कयाहारा ॥१९॥
 इय निव्वेयपहाणं संवेयगुणेण संगयं गरुयं । कुणइ तवं सुद्धमणा वित्तीसंखेवरुवमिणं ॥२०॥
 एवंविहत्तिव्वतवेण वाससहसत्तयं गमेऊण । कयभत्तपरिचाया परियत्तंती नमोकारं ॥२१॥
 एत्थंतरग्गि सोढासखेयरो मेरुसिहरजिणनाहे । वंदित्तु तो नियत्तो समागओ तम्मि उद्देसे ॥२२॥
 तम्मि समयम्मि सामलकरालजमरायवाहुदंडेण । अइधोरकालरत्तीरमणीसिरवेणिदंडेण ॥२३॥
 विहिमुत्तहारनिम्मियमहिमंडलगुरुपमाणदंडेण । पेच्छइ गसिजमाणं बालं अयगरभुयंगेण ॥२४॥
 तं पिच्छिऊण उच्छलियकोवआबद्धभिउडिभासुरिओ । आयड्डियकरवालो दारइ जा अयगरं ताव ॥२५॥
 करुणारसभरमंथरगिराए बालाए चारिओ खयरो । तवसोसियस्स गयजीवियस्स अथिरस्स रुवस्स ॥२६॥
 बहुदिवसच्छुहापरिपोडिण पत्तस्स[५]सारदेहस्स । उरगेणं मज्झ कए इमिणा किं मारिणं ति ॥२७॥
 कहियन्नं मह पिउणो तुह कन्ना अणसणद्वियाऽरत्ते । अक्खंडियसीलगुणा गिलिया उरगेण सुद्धमणा ॥२८॥
 गंतुं रत्तो खयरेण साहिओ तीए वइयरो सव्वो । राया वि कत्थ कत्थ ? त्ति जंपिरो तत्थ संपत्तो ॥२९॥
 अन्नत्थ कर्हिं गिलिऊण बालियं अयगरो गओ ताव । राया वि सोयसल्लियहियओ तत्तो पडिनियत्तो ॥३०॥
 बाला मरिउं देवी संजाया पढमदेवलोगम्मि । विहियतवो पुत्तवम्पू वि तव्विमाणे सुरो जाओ ॥३१॥
 तत्तो चुया समाणा कोउगमंगलपुरे समुप्पन्ना । सिरिदोणमंहरत्तो सुया विसल्ल त्ति नामेण ॥३२॥
 पुव्वभवचिन्नदुक्करतवचरणपभावलद्धमहिमाए । तम्मज्जणसल्लेण वि देसे रोगा पणस्संति ॥३३॥

॥ विसल्लाख्यानकं समाप्तम् ॥१८॥

इदानीं शौर्याख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

मगहामहीमहेलालीलाकमलम्मि सालिगामम्मि । गोयमगोत्तो विप्पो रुइरंगोऽणंगरुवो वि ॥१॥
 तप्पणइणीए गच्चभागयम्मि पुत्तम्मि छट्टमासम्मि । पंचत्तं संपत्तो जणओ जणणी वि जायम्मि ॥२॥
 असुभोदण सद्धि विद्धि सो जाइ सव्वजणवेसो । तप्पिइकयाणुगमण व्व निग्गया सयलधणरिद्धी ॥३॥
 जाओ य अट्टवरिसो खरखुरपुडसरिसचरणनहनियरो । करहकमसरिसचरणो खंजो अइसरलजंघजुओ ॥४॥
 निम्सरियनाभिसुंदो कठोरअइगरुयजदरपिठरो य । निम्मसपयडकीकसवच्छयलो विसमभुयजुयलो ॥५॥
 लंबंतविसमओट्टो खोसैलदसणोऽतिवंकवयणो उ । अइचिबिडवंकवोणो तह चिपिडप्परलनयणजुओ ॥६॥
 टप्परकन्नो चउकोणमुंडओ कविलविरल्लहुकेसो । दुग्गंधो धूमसिहासामलगत्तो खलंतसरो ॥७॥
 कुहियमुहगलियलालाविलित्तवच्छयल्लगमच्छीहिं । भक्खिज्जंतो भिक्खं परिचमंतो महीवीढे ॥८॥
 अह संपत्तो मगहापुरम्मि माउलयपासमल्लेणो । तस्स परिणावणत्थं माउलएणं सधूयाओ ॥९॥
 सत्त वि य पभणियाओ भणंति मरणे वि न य इमं अम्हे । परिणेमो अवरा वि हु थोओ थुक्कंति तं दट्टं ॥१०॥
 तत्तो दुरंतदोहग्गदुक्खदुमियमणो स गंतूण । वेभारसेलसिहरं आरूढो जाव मरणत्थं ॥११॥
 ता दिट्ठो एगेणं तवस्सिणा देसणाए पडिबुद्धो । पव्वाविऊण विहियं नामं से नंदिसेणो त्ति ॥१२॥
 समहिज्जियएक्कारसअंगो संगहियसयल्लमुत्तथो । संजाओ गीयत्थो विहरइ समसत्तु-मित्तगणो ॥१३॥
 छट्ट-ऽट्टम-दसम-दुवालसेहिं मास-ऽद्धमासखंमणेहिं । कणगावलि-रयणावलित्तवेहिं परिसोसियसरीरो ॥१४॥
 अममो विमुद्धलेसो उवसग्ग-परीसहाण य अभीरु । बाउ व्व अपडिबद्धो निक्कंपो मंदरगिरि व्व ॥१५॥
 सीहो व्व भयविमुक्को सोडीरो कुज्जरो व्व मयमुक्को । चंदो व्व सोममुत्तो तवतेणं दिणमणि व्व ॥१६॥
 गयणमिव निरुवलेवो संखो व्व निरंजणो वियारेहिं । धरणिं पिव सव्वसहो महासमुद्धो व्व गंभीरो ॥१७॥
 लाभम्मि अलाभम्मि य जीविय मरणे सुहे य दुक्खे य । सव्वत्थ वि समभावो समो य माणाऽवमाणेसु ॥१८॥
 कुणइ गुरूण सयासे अभिगहं दसविहे वि समणाणं । वेयावच्चे गिणइ छट्टपइणं लहुतवे वि ॥१९॥

इय जाव नियपइन्नं परिपालइ सो अखंडपरिणामो । बहुवाससहस्सेहिं गएहिं तो तस्स तवनिहिणो ॥२०॥
 सोहम्मसहामज्जे वेयावच्चम्मि तस्स निच्चलयं । संथुणइ अमरनाहो अहो ! कयत्थो मुणी एस ॥२१॥
 वेयावच्चम्मि थिरो नो सदहियं सुरेहिं तं दोहि । काऊण साहुवेसं एगो बाहिं ठिओ ताण ॥२२॥
 वसहीण गओ बीओ गिम्हे खरतरणिताविओ स मुणी । छट्ठवचरणपारणनिमित्तमुक्खिवइ जा पढमं ॥२३॥
 नवकोडिसुद्धकवलं ता वाहरियं सुरेण जइ कोइ । अत्थि मुणी इह गच्छे गिलाणपडियरणकयनियमो ॥२४॥
 पडिजागरउ गिलाणं विसमावत्थं इमं निसामेउं । तो नंदिसेणसाहू समुट्ठिओ उज्झिउं कवलं ॥२५॥
 केणोसहेण कज्जं ? कहिं कहिं सो ? चि तं पयंपंतो । सुरसाहुणा वि भणियं पौउक्खालेण अभिभूओ ॥२६॥
 सो चिट्ठइ अडवीण तं पुण निल्लज्ज ! एत्थ निच्चितो । भोत्तुं महुराहारं सुयसि सुहेणं अहोरत्तं ॥२७॥
 वेयावच्चकरो हं ति नाममेत्तेण विहियसंतोसो । तो भणइ नंदिसेणो न पमायाओ मए नायं ॥२८॥
 पणमिय पुणो पुणो वि य खामइ तो अमरसाहुणं एसो । तक्खेत्त-कालदुल्लहलं बहुओसहसमूहं ॥२९॥
 आणाविओ जलं पि हु उणहं तो सुरवरेण पइगहं । विहिया अणेसणा से तह वि अदीणो सुरं छलिउं ॥३०॥
 वेत्तूण तयं सव्वं संपत्तो तस्स साहुणो पासे । तो तं दट्ठुं स मुणी किर कुद्धो जंपए एवं ॥३१॥
 चिट्ठामि अहमरन्ने रोगमहावेयणाए अकन्तो । तं पुण पाविट्ठ ! निक्किट्ठ ! दट्ठ ! चिट्ठसि सुहं सुत्तो ॥३२॥
 निम्भच्छिओ वि एसिसवयणेहिं पुणो पुणो वि खामेइ । अणुजाणाविय असुईविलित्तमंगं नियकरेहिं ॥३३॥
 पक्खालिउं कओ सो साहू स्वंधम्मि नंदिसेणेण । खलियम्मि पण ताडइ सिरम्मि तं करपहारेहिं ॥३४॥
 मुंचइ दुग्धमसुइं उवरिं सो नंदिसेणतवनिहिणो । जंपइ किं कढिणकरेहि धरसि पाविट्ठ ! मह अंगं ॥३५॥
 किं न वियाणसि पीडं परस्स निम्भग्गमेहर ! अणज्ज ? इय निट्ठुरं मणंतस्स तस्स सो नंदिसेणमुणी ॥३६॥
 चितइ कहं समाहिं करेमि सम्मं इमस्स ? मग्गम्मि । तो जं करेमि पीडं मिच्छा मिह दुक्कडं तस्स ॥३७॥
 इय चित्तिऊण भणियं भयवं ! मा कुणह नियमणे खेयं । गंतूण निययवसहिं करेमि नीरोगयं तुज्झ ॥३८॥
 तत्तो सुरेहि विमलेण ओहिणा जाणिओ जहा एसो । तावुत्तिन्नमुवन्नं व निक्कलंको महासत्तो ॥३९॥
 तो दो वि कडय-कुंडल-किरीड-केऊर-हारदिप्पंतं । नियरूयं काऊणं नमिऊण तओ धुणंति मुणिं ॥४०॥
 जय सुररायपसंसिय ! मुणिवेयावच्चकरणतल्लिच्छ ! । आबालकालपालियवंभव्वय ! मुणिवर ! नमो ते ॥४१॥
 तं मोत्तुं को अन्नो पालइ एवंविहं नियपइन्नं ? । माणे वियंभमाणे जियाण इय तं मुणिं थोउं ॥४२॥
 कहिउं नियवुत्तंतमसइहमाणा इयं तओ अमरा । नियटाणं संपत्ता तत्तो साहू वि नियवसहिं ॥४३॥
 निम्ममचित्तो गंतुं गुरूण चरणारविदयं नमिउं । अविरयवेयावच्चं आलोयइ सुद्धपरिणामो ॥४४॥
 तो बहुवाससहस्से वेयावच्चं करेवि समणाणं । विहियाणसणो अंते परियत्तइ जा नमोक्कारं ॥४५॥
 तो असुहकम्मपरिणइवसेण तं नंदिसेणसाहुस्स । दोहगं संभरियं चित्ते जह सयलनारीण ॥४६॥
 जाओ अहं अणिट्ठो दिट्ठो वि हु भाविओ न कस्सावि । तह जणणि-जणय-धण-रिद्धिनाससंभरणभावेण ॥४७॥
 वारंताण वि साहूण तेण विहियं नियाणयं एयं । जइ मज्झ तवस्स फलं समत्थि ता अन्नजम्मम्मि ॥४८॥
 होज्ज अहं तरुणीयणमणहरणो सयलमुंदरावयवो । नियसोहग्गविणिज्जियभुवणजणो जणमणाणंदो ॥४९॥
 जह पउमरायरणकण गुंजाओ गयवरेण खरं । हरिणमएणिंगालं पीउसरसेण जह गरलं ॥५०॥
 वरघुसिणेण हलिहं कप्पदुभतरुवरेण एरंडं । तह तेण नियतवेणं सोहग्गं मग्गियं सारं ॥५१॥
 तो भरिउं उप्पन्नो सत्तमकप्पम्मि भासुरो अमरो । तत्तो चुओ कुसट्टाजणवयसोरियपुरे नयरे ॥५२॥
 अंधगवन्दिनरेसरपियासुभदाए कुच्छिसंभूओ । उप्पन्नो कुमरत्तेण विहियवसुदेववरनामो ॥५३॥
 दसमो य दसाराणं समुद्धविजएऽणवज्जरज्जसिं । पालंते सो सव्वंगमुंदरं जोव्वणं पत्तो ॥५४॥

सवर्णतपत्तनयणो सारयहरिणं कविं वसमवयणो । मंसल-पिहवच्छयलो पुरगलादीहभुयजुयलो ॥५५॥
जत्तो जत्तो वच्चइ कुमरो वच्चति तत्थ तत्थेव । निस्सेसरमणिनियरा परव्वसा तस्स रुवेण ॥५६॥
तस्संगमुस्सुयाओ नियपइपल्लंकविहियनिदाओ । रमणीओ समयणाओ सुविणे कुमरस्स संजोगं ॥५७॥
पाविय उस्सुमिणोऽयंति सुहय ! तुह विरहवेयणाविवसं । मं निव्वावमु नियअंगसंगमोसहपयाणेण ॥५८॥
तहंसणुस्सुयाओ पुच्छंति परोप्परं पुरंधीओ । कत्थऽच्छइ ? कत्थ गओ ? कत्थ सुओ सो हला सुहओ ? ॥५९॥
दट्ठण पुणो कुमरं का वि कडक्खेहिं हणइ अह का वि । कुणइ नियअंगभंगं अंगावयवे पयासंती ॥६०॥
का वि पुणो नियपुत्तं गाढं आलिगिऊण चुंवेइ । अवरा सहिं सहासं पणइ लीलारविदेण ॥६१॥
विप्फुरियदसणकिरणा का वि हु पहेसेति कुणइ अह अवरा । दरउक्कंपिरपीवरथणत्थलं कत्तकंडुयणं ॥६२॥
एवं मयणवियारा तरुणीणं हुंति तम्मि दिट्ठम्मि । इय एवं निस्सेमा नयरी वि विसंठुला जाया ॥६३॥
तत्तो उत्तमपुरिसा मिलिऊण समुद्विजयनरनाहं । मग्गियअभयपयाणा एवं विन्नविउमादत्ता ॥६४॥
देव ! तुह लहुयभाया सोमो सरलो पियंवओ धीरो । सीलसमलंक्रियंगो अणंगरूवो य वसुदेवो ॥६५॥
कयसिगारो नरनाहकुमरपरिवारिओ पुरीमज्जे । जत्तो जत्तो कीलानिमित्तमल्लियइ लीलाए ॥६६॥
तत्थ य तत्थ य तहंसणुस्सुओ बाल-तरुण-थेरो य । नर-नारिगणोऽणुदिणं तग्गमणा-ऽऽगमपहं नियइ ॥६७॥
तं दट्ठुं पुररमणीनियरो निस्सेसत्तवावारो । मयणानलजलियंगो तस्संगसमुस्सुओ सामि ! ॥६८॥
परिहरियगरुयलज्जो वज्जियनिस्सेसनियमज्जाओ । धोत्तुरिओ व्व संजायधाउखोभो व्व सगहो व्व ॥६९॥
न कुणइ रंधण-खंडण-पीसणपमुहाणि भवणकज्जाणि । ता सामिसाल ! सीयंति सयलनयरीकुडुंबाणि ॥७०॥
किं बहुणा निय-चच्चर-चउमुह-रच्छाइएमु ठाणेसु । वसुदेवो वसुदेवो त्ति जंपमाणो भमइ सुत्तो ॥७१॥
एवं विसंठुलत्तं पत्ता नयरी नरिंद ! सव्वा वि । थोवो वि नत्थि दोसो इह पहु ! वसुदेवकुमरस्स ॥७२॥
ता सामिसाल ! तह कह वि जयसु जह होइ पुरवरी सुत्था । तं निमुणिउं नरिंदो पूइत्तु महायणं भणइ ॥७३॥
वीसत्था संचिद्वह सव्वं पि हु सुंदरं करिस्समहं । भणिउं महापसायं समुट्ठिया सेंठ्ठिणो सव्वे ॥७४॥
रायपणामनिमित्तं वसुदेवो आगओ कयपणामो । उवविट्ठो तो भणिओ निवेण अइदुव्वलो वच्छ ! ॥७५॥
किं एवमेव नयरीपरिभमणपरिस्समं सया कुणसि ? । इहइं चिय नियइकलाकलावपरिवत्तणं कुणसु ॥७६॥
भणिया य सिवादेवी सपरियणा नरवरेण एगंते । एसो निस्सरमाणो निवारियव्वो गिहाओ बहिं ॥७७॥
तो वसुदेवकुमारो तत्थ वि मणहरविलासदुल्ललिओ । बहुविहविणोयवक्खित्तमाणसो गमइ दिवसा इं ॥७८॥
अह अन्नया नरेसरविलेवणं गिण्हऊण गच्छंति । दासिं दट्ठुं कुमरेण झत्ति उद्दालियं तत्तो ॥७९॥
तीए कुवियाए भणियं एवमणक्खत्तयाए तं रुद्धो । न हु लहसि परिभमिउं तो वसुदेवेण दासीए ॥८०॥
नियअंगुलीयरयणं दाऊण पुच्छिया निबंधेण । तो तीए जहावुत्तं कहियं सव्वं कुमारस्स ॥८१॥
तं सोउं माणधणो तं अवमाणं मणे मुणेऊण । निहरिऊण लिहिऊण भुज्जखंडे सिलोयमिणं ॥८२॥
पुरीजनवचः श्रुत्वा नरेन्द्रेण पमानितः । प्रविष्टोऽहं ज्वलज्वालाकरालेऽस्मिंश्चित्तानले ॥८३॥
तो तत्थ मडयमेगं पज्जालेऊण एक्कगो चेव । परिभमिओ जह खेयरकन्नानियरं समुव्वूढो ॥८४॥
जह जायवाण मिलिओ जह बलकेसवसुया समुप्पत्ता । तह सव्वं नेयव्वं हरिवंसाओ पवित्थरओ ॥८५॥
॥ शौर्याख्यानकं समाप्तम् ॥१९॥

इदानीं चोरमत्याख्यानकस्यावसरः, तच्च दवदन्त्याख्यानके भणितमित्यत्र नोच्यत इति क्रमागतस्य रुक्मिण्याख्यानक-
स्यावसरः । तथेदम्—

लच्छिभागामम्मि अतुच्छलच्छिउच्छलियगरुयमाहप्पो । आसि पसंतो विप्पो जणप्पिओ सोमदेवो त्ति ॥१॥

१. निजककलाकलाप । २. अणक्खत्तयाए = अन्नान्नतया । ३. एगगो-रं० ।

हरिणच्छी लच्छिमई छणमयलंछगसमागवरवयणा । पाणप्पिया पिया से मंडइ निच्चं पि अप्पाणं ॥२॥
 अह अन्नया य पक्खोपवासपारणदिणे मुणो तस्स । भवणे समाहिगुत्तो नामेण महीनिहियनयणो ॥३॥
 भिक्खुट्ठाए पविट्ठो दिट्ठो अट्ठुट्ठिओ य तुट्ठेण । तेण तओ सा भणिया भिक्खं मुणिणो पयच्छ पिण ! ॥४॥
 इय जंपिऊण भवणाओ निग्गाओ बंभणा वि नियवयणं । मंडंती पडिच्चिं पच्छइ दप्पणतले मुणिणो ॥५॥
 निम्मंसमट्ठिचम्मावसेसमइपयडवहुसिराजालं । दुग्गंधमलविलित्तं तं दट्ठुं कोवमावत्ता ॥६॥
 तो तीए बद्धमिउडीभामुरदुप्पेच्छरत्तनेत्ताए । निव्वमच्छिऊण निट्ठुरगिराहिं निट्ठाडिओ साहू ॥७॥
 तत्तो तवस्सिआसायणाए सत्तमदिणम्मि पावाए । तीए उंबरकोटो बाढं जाओ सरीरम्मि ॥८॥
 पंकेरुहोवमं पि हु कमजुयलं मंदुलंचियं सहसा । रंभासमं पि ऊरुजुयलं सिंवलिसमं जायं ॥९॥
 रमणं मणहरणं पि हु रोगेण कयं जुवाणहसणिज्जं । तिवलीधरं पि मज्झं जायं रोगेण अमणुजं ॥१०॥
 कणयकलसोवमं पि हु जुवाणमणमोहणं पि थणजुयलं । पगलंतपूयधाराखरंटियं कं न दूमेइ ? ॥११॥
 चंपयलयोपमं पि हु बाहुजुयं जायमयगरसमाणं । सरलंगुलिकलियं पि हु करयलजुयलं गलेवि गयं ॥१२॥
 विंवाफलोवमं पि हु उट्ठपुडं कोट्ठथोत्थरं जायं । सरला वि नासिया से नट्ठा कुट्ठस्स भोय व्व ॥१३॥
 एवं उम्बरकोटकंता कंता दिण्ण परिचत्ता । परिहरिया बंधूहि वि तओ गया गरुयवेरगं ॥१४॥
 पविसिय करालजाले जलणे मरिऊण तम्मि गामम्मि । अट्ठुज्झाणवसेणं रायउले रासही जाया ॥१५॥
 पायसमपावमाणा कइहि वि दिवसेहि मरिउमुप्पत्ता । गड्ढासूयरिगव्भे तओ वि मरिऊण साणत्ते ॥१६॥
 जाया परिचमंती दट्ठा तत्तो वणगिणा रन्ने । मरिऊण लाडदेसे भरुयच्छसमीवगामम्मि ॥१७॥
 नावियधूया जाया दुव्वत्ता दुस्सरा दुग्गंधा य । काण ति विहियनामा तग्गंधं असहमाणेहिं ॥१८॥
 जणगाइएहि नम्मयतरंगिणीतीरपरिसरे रइयं । रोहिंसकडकुडीरं तो तत्थ ठियाऽणुदिवसं पि ॥१९॥
 जणमुत्तारइ नावाए अन्नया सां समाहिगुत्तमुणी । सिसिरम्मि नम्मयापुल्लिणपरिसरे विहियउस्सगो ॥२०॥
 दिट्ठो तीए तरंगिणितरंगजलकणविमिस्सवाएहिं । पहणिज्जंतो संज्ञासमए संजायकरुणाए ॥२१॥
 मारुयनिवारणत्थं समंतओ साहुणो खडभरेण । वाटिं रइऊण गया समागया पुण पभायम्मि ॥२२॥
 अभिवंदितं मुणिदं उवविट्ठा देसणा कया तेण । तो पडिबुद्धा पभणइ भयवं तं कत्थई दिट्ठो ॥२३॥
 पुत्तिं मए तओ सो साहू नाणेण कहइ तीए भवे । संजायजाइसरणा तो पच्छइ नियभवे सा वि ॥२४॥
 अभिवंदिय मुणिचरणा संजाया साविया तओ मुणिणा । धम्मसिरीअज्जाए समप्पिया तीए सह सा वि ॥२५॥
 विहरंती संपत्ता कम्मि वि गामम्मि तयणु अज्जाए । उवणीया नायलसावयस्स सद्धम्मसीलस्स ॥२६॥
 वेयावच्चं चेईहरम्मि सा कुणइ संठिया तत्थ । एगंतरोववासे बारस वरिसाई काऊण ॥२७॥
 विहियाणसणा मरिऊण अच्चुइंदस्स पणइणी जाया । पलिओवमाणि पणपन्न तत्थ भोत्तूण सोक्खाई ॥२८॥
 तत्तो चुया वराडगविसए कुंडिणिपुरीए उप्पत्ता । धूया भेसइरन्नो जसवइदेवीजडरजाया ॥२९॥
 नामेण रुपिणी रुपिक्कुरभइणी मणुत्तारुत्ता । एत्तो य धणयनिम्मियवारवईए पुरवरीए ॥३०॥
 उड्डमरसमरदोषट्ठथइकुंभयडपाडणमइंदो । भरहद्धचकवट्ठी कन्हो नामेण नरनाहो ॥३१॥
 अह अन्नया य गयणंगणेण नारयरिसी समागंतुं । संभासिऊण भूवालमंडलं कन्ह-वलपसुहं ॥३२॥
 अंतोउरे पविट्ठो अट्ठुट्ठिआइविहियसम्माणो । सव्वाहि वि हरिअंतोउरीहिं न हु सच्चमामाए ॥३३॥
 विरइयसिंगराए आयरसगिहम्मि पिच्छमाणाए । अप्पाणं तो कुविओ चित्तइ नारयरिसी एवं ॥३४॥
 पच्छ जहा नियसोहभावायलमाए न हु अहं नमिओ । ता एयाए सवक्किं करेमि जह खिज्जए एसा ॥३५॥
 इय चित्तिऊण निसियासिपट्टसामलनहं समुप्पइओ । गंतुं कुंडिणिनयरीए रुपिरायाइ आलविउं ॥३६॥
 अंतोउरे पविट्ठेण तेण छणरयणिरमणसमवयणा । इंदीवरदलनयणा रत्ताहरहसियविबिफला ॥३७॥

परिपक्वकुडियदाडिमवीयावलिद्वित्तदंतपंतिजुया । कलरावकोइलामंजुभासिणी कंवुसमकंठा ॥३८॥
 वरसिरिसकुमुमकोमलरणंतआभरणचारुभुयजुयला । कंकैलिलपल्लवारुणपाणिजुया फुरियनहकिरणा ॥३९॥
 सुरकुंभिकुंभपीवरपओहरा मुट्टिगिज्जवरमज्जा । गंभीरनाभिकूवा नइपुल्लिमणोहरनियंवा ॥४०॥
 रंभाखंभसविट्ठमऊरुजुया कमलसरिसकमजुयला । दिट्ठा रुपिणरेसरभइणी तीए वि सो दिट्ठो ॥४१॥
 तो विहियअगपत्ताए तीए पणएण नारओ नमिओ । तेणावि रुपिणीए आसीसा एरिसा दिन्ना ॥४२॥
 तं होज्ज अगमहिंसी वच्छे ! भरहद्धचकिक्कहस्स । तो तीए रिसी पुट्ठो भयवं ! को एस कन्हनिवो ॥४३॥
 अह नारएण कहियं चरियं आभाळकालओ हरिणो । जह अमरा वि हु कम्मयरवित्तिणो तस्स निच्चं पि ॥४४॥
 सोहग्गाइ समग्गं पि गुणगणं वल्लिऊण तो तीए । रूवं लिहिऊण पडे संपत्तो कन्हपासम्मि ॥४५॥
 तो तस्स चित्तपडिया समप्पिया सो वि तं निहालंतो । तीए वररूवरंजियहियओ अणुरायमावन्नो ॥४६॥
 तं पुच्छइ किं खेयरकत्ता ? पायाळकत्तया अहवा ? । किं गोरी ? गंधारी ? उयाहु अमरंगणा का वि ? ॥४७॥
 तो नारएण भणियं एसा रुपिस्स राइणो भइणी । कन्हेण तओ वरणाय पेसिया तत्थ नियपुरिसा ॥४८॥
 तो रुपिपुहइवइणा भइणी दिन्ना न कन्हनरवइणो । गोवाला हीणकुलु त्ति कलिय दिन्ना पुणो तेण ॥४९॥
 सायरमेसा सिसुपालपुहइवइणो नरिंदतिलयस्स । अह पइरिक्के भणिया रुपिणिकुमरी पिउसियाए ॥५०॥
 वच्छे ! तुह बालत्ते अइमुत्तयसाहुणा कहियमेयं । अगमहिंसी भविस्सइ एसा कन्हस्स नरवइणो ॥५१॥
 तो पुच्छिओ मए सो साहू किह कन्हनरवइं अम्हे । जाणिस्सामो तेणावि पभणियं पच्छिमदिसाए ॥५२॥
 वियरिस्सइ बारवईपुरीए ठाणं महज्जवो जस्स । सो कन्हो त्ति [य] भणिऊण मुणिवरो विहरिओ वच्छे ! ॥५३॥
 इन्हिं सो वरयनरेहिं पयडिओ तं पुणो न दिन्ना से । दिन्ना सिसुपालनरेसरस्स ता रुपिणी भणइ ॥५४॥
 किं अंब ! तं न कीरइ मुणिवयणं ? तयणु चित्तियं तीए । जह एसा भणइ इमं तह कन्हे बद्धअणुराया ॥५५॥
 इय नाऊण कन्हस्स पेसिओ पिउसियाए नियदूओ । जह माहसुद्धअट्टमितिहीए नागस्स भवणम्मि ॥५६॥
 पच्छन्ना गच्छिस्सं रुपिणिसहिया य नागपूयट्ठा । तत्थ तए पुरिसोत्तम ! आगंतव्वं इओ य तहिं ॥५७॥
 सिसुपालस्स विवाहो पारट्ठो रुपिणा नरिंदेण । सिसुपालो संपत्तो महंतसामंतसंजुत्तो ॥५८॥
 सो वुत्तंतो नारयरिसिणा रणकामएण कन्हस्स । कहिओ तो कन्हो वि हु रामेण समं रहारूढो ॥५९॥
 पत्तो य कुंडिणिपुरिं पच्छन्नो पिउसिया वि तम्मि दिणे । सह रुपिणीए बहुथेरिनियरपरिवारजुत्ताए ॥६०॥
 नागस्स गिहं गंतूण पूयणं जाव कुणइ पडिमाए । तत्तो चरेहिं कहियं जह पत्ता कन्ह-बलभदा ॥६१॥
 तो वासुदेवराया रहाओ उत्तरिय पिउसियं नमइ । भणइ यरुपिणि ! सहं तुज्ज निमित्तं अहं एत्थ ॥६२॥
 संपत्तो जइ तुह माणसस्स पडिहाइ ता समारूहसु । रहरयणे तो पुच्छिय पिउस्सियं सा समारूढा ॥६३॥
 बलदेव-वासुदेवेहिं चालिओ रहवरो नियपुरीए । समुहो तओ पिउस्सियपमुहाहिं असेसथेरीहिं ॥६४॥
 धाहावियं जहा धाह धाह केणावि निज्जए कुमरी । तं सोउं संभंतो नयरीपरिसरजणो मिलिओ ॥६५॥
 भणिओ हरिणा गंतूण रुपिरायस्स कहह तुह भइणी । निज्जइ कन्हेण बलं जइ तुह ता तं निवारसु ॥६६॥
 इय जंपिऊण हरि-हलहरेहिं दोहिं पि पूरिया संखा । तेसिं सरेण नयरीलोगो भयकंपिरो जाओ ॥६७॥
 जाणेऊण एयं जणाओ सिसुपाल-रुप्पिरायाणो । सन्नद्धवद्धकवया होऊण झड त्ति संचलिया ॥६८॥
 सट्ठिसहस्सेहिं रहाण तह य दोषट्ठदससहस्सेहिं । तिहिं लक्खेहिं हयाणं बहूहिं पाइकलक्खेहिं ॥६९॥
 तो ताण समरभेरीसहं सोऊण रुपिणी भणइ । भरहद्धचकिउच्छंगसंठिया महुरसदेण ॥७०॥
 पिययम ! चउरंगबलं आगच्छइ एक्कका पुणो तुच्चे । ता तुज्ज संगमसुहं अज्ज वि दुलहं विचित्तेमि ॥७१॥
 तो तीए निययवलदंसणत्थमायडिऊण कोडंडं । अट्ठिदुणा उविदेण पाडिया तालतरुमाला ॥७२॥
 नियअंगुलेयवज्जं मलिउं चुन्नीकयं करयलेहिं । तो रुपिणी नियमणे तुट्ठा हरिणा हली भणिओ ॥७३॥
 तं निययवहुं घेत्तूण वच्च अहमरिबलं निवारेमि । तो भणइ हली तं गच्छ सत्तुणो हं निवारिस्सं ॥७४॥

तो रुपिणीए हरिणो चरणे नमिऊण पभणियं सामि ! । रक्खावसु मह भायरमह हरिणा हलहरो भणिओ ॥७५॥
 रक्खेयव्वो भाया इमीए भणिऊण भायरं कन्हो । संचलिओ बारवईसमुहो एत्तो य बलदेवो ॥७६॥
 उगिन्नमुसलदंडो कुद्धो रिउकडयसमुहो चलिओ । चूरंतो करडिघडं करिकुलकुद्धो मइंदो व्व ॥७७॥
 तत्तो तुरंग-कुंजर-नर-नरवइपभिइसत्तुसंदोहं । कोवेण दट्टउट्टो मारइ मुसलप्पहारेहिं ॥७८॥
 लोटावइ भडनियरं तोडइ दोघट्ठयट्ठुंडाओ । मोडइ सियायवत्ते फाडइ पडिभडधयवडे य ॥७९॥
 भंजइ रणंतघंरालिडंबरं रहवराण संदाहं । फोडइ गुडं गइंदाण दलइ सत्तूण संघायं ॥८०॥
 के वि हु कमेसु घेत्तूण नहयले भामिऊण कुद्धमणो । रयगो व्व सिलाए पडं अच्छोडइ धरणिवीढम्मि ॥८१॥
 पाडेवि के वि महिमंडलम्मि दाऊण वंसए पायं । मोडइ तड त्ति मज्झाओ सुक्कएरंडकट्ठं व ॥८२॥
 काण वि पायं दाऊण मत्थए तोडिउं मुयाजुयलं । तडयडुतुट्ठंतिसरं पक्खिवइ बलिं व दिसिचक्के ॥८३॥
 सुहडेण हणइ सुहडं तुरयं तुरएण करिवरं करिणा । चूरइ रहं रहेणं तत्तो सव्वं बलं तस्स ॥८४॥
 सीहस्स व हरिणकुलं गयजायं गंधसिंधुरस्सेव । सूरस्स व तमजालं नट्टं दट्ठुं तयं तत्तो ॥८५॥
 उद्धाइऊण उम्मुक्कहकहुंकारभीसणो पत्तो । भामियकरालकरवालमंडलो झत्ति सिमुपालो ॥८६॥
 ता हलहरेण उम्मुक्कमुसलघाएण तस्स करवालं । दोहंडियं तओ तेण कड्डियं चंडकोदंडं ॥८७॥
 तं पि हु तहेव भग्गं लग्गं तस्सेव उत्तमंगम्मि । तो जाव पीडिओ सो नियकोदंडस्स खंडेणं ॥८८॥
 तो हकंतो पत्तो रुप्पी दुप्पेच्छरत्तनेत्तजुओ । रे रे गोव ! न होहिसि इण्ह एवं पर्यंपत्तो ॥८९॥
 मोत्तूण मुसलदंडं हडेण परिताडिओ करयलेण । पाडेऊणं महिमंडलम्मि तोडेवि सच्चाहं ॥९०॥
 हडआयड्डियलुरियाए छिंदिउं तस्स कुंतलकलावं । तो हलहरेण भिउडीभीमेणेयारिसं भणिओ ॥९१॥
 रे मुक्को जीवंतो वच्चसु ठाणम्मि इय पर्यंपेउं । चइऊण तयं भडरंडमुंडमालं पलोयंतो ॥९२॥
 नीहरिऊण रणंगणभूमीओ कन्हपासमल्लीणो । पत्तो य बारवइनयरपरिसरे रुपिणी हरिणा ॥९३॥
 भणिया पिए ! इमा सा बारवई पुरवरी मह निमित्तं । जा निम्मविया धणएण कणयनिम्मियसुपासाया ॥९४॥
 ता भुंजसु इह भोए मए समं पमुइया तओ सा वि । जंपइ पिययम ! तुह संति रूव-जोव्वणगुणट्ठाओ ॥९५॥
 उत्तमकुलजायाओ दासी-दासाइपरियणजुयाओ । अंतेउरीओ सोहाविणिज्जियामरपुरंधीओ ॥९६॥
 एगागिणी अहं पुण आणीया बंदिणि व्व एत्थ तए । तो तह करेसु न जहा हासट्ठाणं भवामि अहं ॥९७॥
 कण्हेण तओ भणियं मा बीहसु देवि ! तह करिस्सामि । जह सव्वपणइणीणं सिरोमणित्तं समुव्वहसि ॥९८॥
 इय पभणिऊण कण्हेणुज्जाणे सिरिहरम्मि गंतूण । मुक्का सिरीए ठाणम्मि रुपिणी पडिममवणेउं ॥९९॥
 भणिया य जया सिरिपणमणत्थमंतेउरीओ सव्वाओ । आगच्छंति तया तं अणिमिसनयणा भवेज्जासु ॥१००॥
 इय जंपिऊण कन्हो नियए भवणम्मि जा समणुपत्तो । कत्थ तुह वल्लहा सा ? ता भणियं सच्चभामाए ॥१०१॥
 कहिया हरिणा सिरिमंदिरम्मि ता सच्चभामपमुहाओ । अंतेउरीओ पत्ताओ तत्थ सिंगारियंगीओ ॥१०२॥
 तो सच्चाए उत्तत्तकणयल्लायं निमेसरहियच्छि । लच्छि त्ति कलिय पूयापुरस्सरं पणमिऊण तओ ॥१०३॥
 पभणइ सामिणि ! पसिऊण रमणिमागंतुगं ममाहिन्तो । रूवाइगुणकलावेण विरहियं कुणसि जइ कह वि ॥१०४॥
 ता तुज्झ पउरपरिमलमिलंतरोलंबरोलमुहलेहिं । वियसंतपवरपुप्फेहिं पूयणं आयरिस्सामि ॥१०५॥
 इय पभणिऊण पत्ता हरिणो पासम्मि पुच्छइ कहिं सा ? । लच्छीहरे पर्यपिय कन्हो संतेउरो पत्तो ॥१०६॥
 तो रुपिणीए अच्छुट्ठिऊण पुट्टो नमामि कत्तो हं ? । तेणावि नेत्तपन्तेण दंसिया सच्चभामा से ॥१०७॥
 देवी वि सच्चभामा पर्यपणं पणमिया मए एसा । तो पहसिऊण हरिणा भणियं किर एत्थ को दोसो ? ॥१०८॥
 जं भइणीए भइणी पणमइ इय जंपिऊण नियभवणे । गंतूण रुपिणीए पणएणं देइ महुमहणो ॥१०९॥
 आभरण-रयण-कंचण-दासी-दासाइयं महविभूर्इ । नाऊण सच्चभामा मणम्मि गुरुमच्छरं वहइ ॥११०॥
 अह अन्नया य नारयरिसिणा गंतूण साहियं हरिणो । जह वेयड्ढे खयरस्स जंबवंतस्स भज्जाए ॥१११॥

सिवचंदाए अंगुचभवस्स कुमरस्स विजयसेणस्स । लहुभइणी जंभवई जंभूणयकंततणुछाया ॥११२॥
 रुवेण कामधरिणी ससिवयणा सुरतरंगिणीतीरे । सविलासं कीलंती कन्ह ! मए तत्थ सा दिट्ठा ॥११३॥
 तव्ययणांतरमेव विणहुणा सा वि तत्थ आणीया । निज्जिणिउं जणओ वि हु तीएऽणाहिट्ठिणा तत्तो ॥११४॥
 आणेउं उवणीओ हरिणो चरणारविंदजुयलपुरो । तो तेण वामुदेवो विवाहिओ निययधूयाए ॥११५॥
 मुणिवरवयणायत्तणविवेयविप्फुरियमणपरीणामो । निक्खंतो जंभवईजणओ संजायसंवेगो ॥११६॥
 गिरिनयराओ अह अन्नया य देवीए सच्चभामाए । पाहुणओ संपत्तो भाया दुज्जोहणो नाम ॥११७॥
 परिहासेणं भणियं तीए वीवाहिओ भवसु भाया । जइ होज्ज मज्झ पुत्तो भणिओ तो रुप्पिणीए वि ॥११८॥
 जइ मह होही कुमरो तुह कुमरी ता करिज्ज वीवाहं । इय ताण भणंतीणं ओहिन्नाणी मुणी एगो ॥११९॥
 भिक्खट्ठा संपत्तो दाउं तस्सेसणीयमाहारं । तो रुप्पिणीए पुट्ठो भयवं ! मह होहिही पुत्तो ? ॥१२०॥
 होहि त्ति जंपमाणो सच्चाए तमेव पुच्छिओ साहू । भणिऊण एगवयणं मुणी गओ नीहरेऊण ॥१२१॥
 अह रुप्पिणि-सच्चाणं जाओ दोण्हं पि सुयचिसंवाओ । दोन्नि वि भणंति मुणिपुंगवेण मह अक्खिओ पुत्तो ॥१२२॥
 तो भणइ सच्चभामा जीए सुओ तं पमोत्तुमियरीए । केसेहि दम्भकज्जं कायव्वं कुमरवीवाहे ॥१२३॥
 तो सक्खिणो वि जाया हरि-बल-दुज्जोहणा इहं अत्थे । अह अन्नया तमिस्साए रुप्पिणी सुविणयं नियइ ॥१२४॥
 सुसिणिद्धदुद्धधाराधवलं वसहं मुहम्मि पविसंतं । तो तीए वामुदेवस्स अक्खियं तयणु तेणावि ॥१२५॥
 हक्कारिउं सविणयं सम्माणिय सुविणपाढगा पुट्ठा । कहियं तेहिं पि जहा तुज्झ समाणो सुओ होही ॥१२६॥
 गम्भम्मि समुप्पन्नो महुअमरो चविय सुक्ककप्पाओ । तो रुप्पिणीए गम्भो वद्धइ सद्धि पमोएण ॥१२७॥
 तत्तो पसत्थदिवसम्मि पसविया पुत्तमुत्तमं देवी । विप्फुरियनियसरीरप्पहाए अवहरियतमपसरं ॥१२८॥
 गंतूण तओ परिचारियाए अत्थाणमंडवे विण्हू । वद्धाविओ तओ तेण तीए दिन्नं नियाभरणं ॥१२९॥
 उट्टेऊणं सयमेव नरवई सूइमंदिरे गंतुं । उवविट्ठो तो दासी काऊणं करयले कुमरं ॥१३०॥
 तणुकिरणपसरपडिहयदिणेसरं दंसए नरिंदस्स । सव्वंगं पि हु सिरिवच्छलंछणो जाव तं नियइ ॥१३१॥
 ता धूमकेउजक्खेण पुव्ववइराओ आसुरुत्तेण । कण्हपुरओ वि हरिओ रयणनिहाणं व रोरस्स ॥१३२॥
 नीओ य विजयभूधरउत्तरओ भूयरमणवणगहणे । तत्तो टंकसिलायलसमीवमासाइउं कुट्ठो ॥१३३॥
 चित्तइ किं एत्थ सिलायलम्मि अप्फालिऊण निहणेमि ? । अहवा करवत्तेणं कप्परिऊणं विणासेमि ? ॥१३४॥
 किं वा भूयाण बलिं देमि करेऊण खंडखंडाई ? । अहवा किमप्पदुक्खेण मारिएणं इमेणं मे ? ॥१३५॥
 ता इहइं चिय एसो मेल्लिज्जउ जह छुहाकिलिस्सन्तो । खित्तो मच्छो व्व थले तल्लोवेह्लिं करेमाणो ॥१३६॥
 सकरुणसरं रुयंतो खरकिरणकरेहिं ताविओ संतो । सिग्घं पि जह विलिज्जइ जलणे नवणीयपिंडो व्व ॥१३७॥
 तो तं मोत्तूण सिलायलम्मि देवो गओ इओ तत्थ । तं पेक्खिउं च उग्गायदिणेसरे खेयराण जुयं ॥१३८॥
 हुयवहजालपुराओ खयरिंदो कालसंवरो नाम । खयरी वि कणयमाला संपत्ता तं सिलुहेसं ॥१३९॥
 पेच्छइ य रयणपुंजं व तणुपहापडलपूरियदियंतं । तं दट्ठूणं खयरो अवयरिऊणं विमाणाओ ॥१४०॥
 हरिसियहियओ दोहिं वि करेहिं घेत्तूण तं समप्पेइ । नियपणइणीए संजायहरिसपरिपूरियंणीए ॥१४१॥
 तत्तो आरुहियरणन्तकणयघंटालिंडंरविमाणं । पत्ताणि ताणि गयणेण मेहकुंडम्मि नियनयरे ॥१४२॥
 तत्तो सोहणदिवसे भोयावेऊण परियणमसेसं । पज्जुओ से नामं विहियं विज्जाहरिंदेण ॥१४३॥
 तो रुप्पिणीए तणओ जणेरजणणीए खेयराण मणं । आणंदंतो वद्धइ सियपक्खे बालचंदो व्व ॥१४४॥
 एत्तो य रुप्पिणी तणयहरणगुरुसोयपूरियसरीरा । मुच्छामोलियनयणा झड त्ति महिमंडले पडिया ॥१४५॥
 मिउ-सीयपवणवीयणयवीइया सिसिरनोरसित्तंगी । कहकहमवि पावेऊण चेयणं पलवइ सकरुणा ॥१४६॥
 हा हा हयास ! निक्करुण ! दिव्व ! दाऊण पुत्तरयणं मे । कं अवराहं सरिऊण मज्झ हरियं ? तए कहसु ॥१४७॥
 हा पुत्त ! मंदपुत्ताए पालिओ एक्कमेव न हु दिवसं । न हु धरिउं उच्छंगम्मि कारिओ निययथणपाणं ॥१४८॥

हा पुत्त ! मह मणोरहमालाचल्लीचियाणमासि तुमं । इण्हिं अवहरणकुठारएण दोहंङ्खियं विहिणा ॥१४९॥
 हा वच्छ ! किं न पढमं मया सुयारोगपीडिया अहयं ? । जह मंदभादणी तुह अवहरणदुहं न पेच्छंती ॥१५०॥
 कन्हो वि हरियकुमरो करुणसरं रुयइ जायवेहिं समं । हा मज्झ मणाणंदण ! कुमार ! तं केण अवहरिओ ? ॥१५१॥
 हा वच्छ ! तुज्झ विरहे रज्जमरणं महुसवो वसणं । भवणं पेयवणं पिव नयरं नरयं विसेसेइ ॥१५२॥
 कुमरावहारकंदंतकन्हपमुहाण पउरलोयाण । पडिसइछलेण पुरी पलवइ गुरुसोयभरिय व्व ॥१५३॥
 जो रुपिणिदुक्खेणं न दुक्खिओ नत्थि सो पुरीमज्जे । मोत्तूण सच्चभामं सपरियणं तुट्टमणमेगं ॥१५४॥
 कंदंताणं हरि-हलहराण जायवनरिंदचंदाणं । नारयरिसी नहंगणमग्गेण समुत्तरेऊण ॥१५५॥
 पुच्छइ सिरिवच्छंकं किं पलवइ सोयसंगया तुच्चे ? । सोऊण तयं हरिणा पयंपिओ नारओ एवं ॥१५६॥
 हरिओ कुमरो केण वि अम्हाणं तं कहेसु नाऊण । सो आहणंतनानिं विणा न नज्जइ इमं कन्ह ! ॥१५७॥
 सो पुण महाविदेहे केवलनाणी जिणेसरो इण्हिं । सिरिसीमंधरसामी ता तं गंतूण पुच्छामि ॥१५८॥
 इय पभणिऊण रोलम्बजालसामलनहं समुप्पइओ । पेच्छंतो धरणिथलं गिरि-सरियानियररमणीयं ॥१५९॥
 पत्तो महाविदेहे तत्थ य चंपापुरीए उज्जाणे । अमर-नरसरपणमिरचरणं सीमंधरजिण्हिं ॥१६०॥
 समवसरणे निविट्ठं दट्ठण नहंगणाओ ओयरिओ । पणमिय पुच्छइ भयवं ! कन्हसुओ केण अवहरिओ ? ॥१६१॥
 तो भणइ भुवणसामी दासीहत्थाओ रुपिणीतणओ । सो धूमकेउजक्खेण पुव्ववेरेण अवहरिओ ॥१६२॥
 नीओ य विजयगिरिभूयरमणवणटंकगुरुसिलावट्टे । तं तत्थ परिच्चइऊण सो गओ निययठाणम्मि ॥१६३॥
 तो तत्थ कालसंवरखयरो सह भारियाए संपत्तो । घेत्तूण तयं सो वि हु समप्पए निययदइयाए ॥१६४॥
 पत्तो य मेहकुंडम्मि नियपुरे तयणु तस्स कुमरस्स । पज्जुओ त्ति सुहुत्ते सुहम्मि नामं कयं तेण ॥१६५॥
 चरमसरीरो एसो न वहिज्जइ देव-दाणवेहिं पि । अम्मा-पियराणं पुण मिलिही वरिसम्मि सोलसमे ॥१६६॥
 तो नारएण तं निसुणिऊण पणमिय जिणं पुणो भणियं । भयवं ! कुमरो हरिओ जक्खेणं केण वइरेण ? ॥१६७॥
 ता जंपियं जिण्हिं कुमरअवहरणकारणं सुणसु । आसि भरहद्धवासे मगहामंडलतिलयतुल्लो ॥१६८॥
 सालिगामो गामो समिद्धकोडुंबिनियरपरिक्खिओ । तप्परिसरे मणोरमवणम्मि सुमणाभिहो जक्खो ॥१६९॥
 तत्थउत्थि सोमदेवो त्ति बंभणो बंभणी वि तच्चमज्जा । नामेण अग्निजाला ताण सुया दोन्नि विक्खाया ॥१७०॥
 सयलजणमाणीया चउवेयवियक्खणा गरुयगव्वा । पढमो य अग्निभूई दुइज्जओ वाउभूइ त्ति ॥१७१॥
 अह अन्नया मुणिंदो नामेणं नंदिवद्धणो तत्थ । विहरन्तो संपत्तो गुरुगुणमुणिनियरपरियरिओ ॥१७२॥
 तव्वंदणवडियाए गामीणजणो गओ मिलेऊण । विहिया संसारुव्वेयकारिणी देसणा मुणिणा ॥१७३॥
 तो ते विप्पडिवत्तीए बंभणा दो वि उट्ठिया वाए । निज्जिणिआ य कणिट्ठेण साहुणा सच्चनामेण ॥१७४॥
 तो ते फुरंतकोवा रयणीए जईण मारणनिमित्तं । संपत्ता तम्मि वणे उक्खायनिसायकरवाला ॥१७५॥
 दिट्ठा य सुमणजक्खेण थंभिया साहुभत्तिजुत्तेण । पाहाणघडियपुत्तलयसच्छहा निच्चला जाया ॥१७६॥
 तो तं नाऊण समुमायम्मि रविमंडले रुयंताणि । अम्मा-पियराणि समागयाणि भणियाणि जक्खेण ॥१७७॥
 एए मुणीण मारणनिमित्तमुक्खायखगया पावा । तत्तो एत्थं चिय थंभिऊण धरिया मए दो वि ॥१७८॥
 जइ पव्वज्जं गिण्हंति दो वि मेल्लेमि ता अहं एए । अह नवि ता पावाणं कइया वि न होहिही मोक्खो ॥१७९॥
 तो तेहिं दीणसहेण जंपियं सावयाण सव्वं पि । धम्मं वयं करेमो जिणदिक्खं काउमसमत्था ॥१८०॥
 उत्थंभिया समाणा जक्खेण तओ मुणिं पणमिऊण । बारसविहं पि सावयधम्मं सध्मं पवज्जन्ति ॥१८१॥
 काउं सावयधम्मं कमेण मरिउं सुहम्मकप्पम्मि । विप्फुरियपहा अमरा उप्पन्ना पंचपलियाऊ ॥१८२॥
 तत्तो चुया समाणा नयरे हत्थिणपुरम्मि उप्पन्ना । जिणदाससेट्ठिपुत्ता मणहररूवाइगुणजुत्ता ॥१८३॥

नामेण पुत्रभद्रो पद्मो बीओ य माणिभद्रो त्ति । तरुणिमणुम्मायकरं संपत्ता जोव्वणं दो वि ॥१८४॥
 अह अन्नया य वरदत्तसाहुपासम्मि पत्तसंवेगो । पव्वइओ जिणदासो सद्धिं तन्नयरराएण ॥१८५॥
 ते दो वि र्हारुद्धा मुणिणो चरणारविंदमभिनमिये । सावगधम्मं सम्मं पडिवज्जिय नियगिहं पत्ता ॥१८६॥
 परिपालिऊण आउं काऊण सुसावगत्तणं विमलं । मरिऊण सुरा जाया इंदसमा दो वि सोहम्मो ॥१८७॥
 अमरंगणाहिं सद्धिं भोए भोत्तुं तओ चवेऊण । हत्थिणउरम्मि सिरिचीरसेणरन्नो सुया जाया ॥१८८॥
 महु-केढवाभिहाणा वियाणियासेससत्थपरमत्था । तरुणियणवसीकरणं व जोव्वणारंभमणुपत्ता ॥१८९॥
 परलोए संपत्तो राया रउजे ठवित्तु महुकुमरं । जुवरज्जे संठविओ केढवकुमरो महुनिवेण ॥१९०॥
 तो तेहिं नियपरक्कमणुणेहिं सञ्चे वि राइणो विजिया । एत्तो वडउरनयरे कणयाभरणं नरवरिंदं ॥१९१॥
 निज्जिणिऊणऽवहरिया महुणा चंदाभमारिया तस्स । तीए सह विसयसोक्खं उवभुंजंतो गमइ कालं ॥१९२॥
 अह अन्नया य वडउरनरसरो पणइणीविओगम्मि । संजाओ जडहारी तरुवकलविहियपरिहाणो ॥१९३॥
 छारचुरकुंडियंगो दिट्ठो देवीए रायमग्गम्मि । तो महुणो नरवइणो विन्नत्तं तीए जह एसो ॥१९४॥
 कणयाभरणनरिंदो मज्झ पई पेच्छ मह विओगम्मि । परिहरियसयलरज्जो अपरियणो भमइ एगागी ॥१९५॥
 चंदाभाए वयणं सोऊणं चितए महीनाहो । परदारलालसेणं मए कयं हा ! अकज्जमिणं ॥१९६॥
 भिच्चस्स विणीयस्स वि एयस्स कलत्तमवहरंतेण । जायं मए अणज्जेण सत्तुणा सेवगस्सावि ॥१९७॥
 हरिणंकनिम्मलं पि हु कलंकियं नियकुलं मए पेच्छ । निक्करुणयाए एसो वि पाविओ एरिसमवत्थं ॥१९८॥
 विबुहयणनिंदणिज्जेण सुयणसंतावकारिणा इमिणा । पावेण मए कत्थ वि गंतव्वं ? न हु वियाणामि ॥१९९॥
 ता अज्ज वि तवचरणं भवभयहरणं करेमि किं पि अहं । पक्खालिज्जइ जेणं कलंकपंको जलेणेव ॥२००॥
 इय एवं महुराया हिययव्वंभंतरभवंतसंवेगो । नामेण धुंधुमारं कुमरं रज्जम्मि संठविउं ॥२०१॥
 तो सो केढवभाया य साहुणो विमलवाहणसयासे । घेत्तुं जिणिंददिक्खं समहिज्जियसयलसुत्तत्थो ॥२०२॥
 कुव्वंति तवचरणं संता दंता जिइंदिया दो वि । लट्ठ-ऽट्ठम-दसम-दुवालसेहिं मास-ऽद्धमासेहिं ॥२०३॥
 दोमास-तिमासिय-चउर-पंच-छम्भासखमणपभिईहिं । जवमज्झ-वज्जमज्झय-भइ-महामदरूवेहिं ॥२०४॥
 कणगावलि-मुत्तावलि-चंदावलि-रयणआवलितवेहिं । सुक्का किडिकिडिभूया पयडसिराजालया जाया ॥२०५॥
 बहुवाससहस्साइं काऊणं एरिसं तवचरणं । पाउवगमणेण टिया मासवखमणं तओ मरिउं ॥२०६॥
 ते दोन्नि वि उप्पन्ना सत्तमकप्पम्मि भासुरा अमरा । अमरंगणाहिं सद्धिं सुररिद्धिं दो वि विलसंति ॥२०७॥
 एत्तो वडउरराया काउं सुइरं अनाणतवचरणं । मरिऊण समुप्पन्नो पलियाऊ जोइसेसु सुरो ॥२०८॥
 दइयावहरणवइरं सरिउं निउणं निरिक्खिओ तेण । महुराया न हु कत्थ वि उवलद्धो ता चवेऊण ॥२०९॥
 भमिओ भवाडवीए कहमवि मणुयत्तणं लहेऊण । ईसिकयसुकयकम्मो संजाओ धूमकेउसुरो ॥२१०॥
 महुराया वि हु सत्तरस सागरे भुंजिउं अमरलच्छि । चविउं बारवईए जाओ महुमहणभूवइणो ॥२११॥
 भज्जाए रुप्पिणीए पुत्तो उत्तत्तकणयसमगतो । तो धूमकेउजक्खेण पणइणीहरणवइरेण ॥२१२॥
 अवहरिऊणं नीओ विजयद्धमहीधरुत्तरसिलाए । एत्थेव छुहकंतो विणसउ इय चित्तिउं चत्तो ॥२१३॥
 एयं नारया पज्जन्नकुमरचरियं पयासियं तुज्झ । तो नारओ जिणिंदं नमिऊण नहंगणेण गओ ॥२१४॥
 वेयड्ढसेलसिहरे दट्ठूणं कालसंवरं खयरं । वद्धावइ सकलत्तं सुपुत्तजम्मूसवेण तओ ॥२१५॥
 खयरं मेहकुंडम्मि पुरवरे नारओ निययभवणे । नीओ सप्पणयं तस्स दंसिओ तयणु पज्जन्नो ॥२१६॥
 तो नारओ वि रुप्पिणिसमाणरूवं निरिक्खिउं कुमरं । संभासिउं च खयरं नहंगणेणं समुप्पइओ ॥२१७॥
 पत्तो य जायवाणं अत्थाणे तेहिं सविणयं नमिउं । सम्माणिओ समाणो उवविट्ठो विट्ठरे पवरे ॥२१८॥
 कहियं च कुमरहरणं जह निसुयं वीयरायवयणेहिं । तो रुप्पिणीसयासे गंतूणं कहइ सव्वं पि ॥२१९॥

जह सोलसमे वरिसे होही मेलावगो तुह सुएण । तो रुपिणी जिणेंसरजंपियवयणाणि सोऊण ॥२२०॥
 भक्तिपरिपूरियंगी नमइ जिणं महिमिलंतसीमंता । कुमरवयणावलोयणसमुसुया गमइ दिवसाणि ॥२२१॥
 अह अन्नया य जाओ भाणू नामेण सच्चभामाए । कुमरो अमरसरूवो इओ य वेयडुगिरिसिहरे ॥२२२॥
 नयरम्मि मेहकुंडे पज्जुओ गुणकलावपरिकलिओ । अमर-नरा-ऽसुरतरुणियणमोहणं जोव्वणं पत्तो ॥२२३॥
 निरुवमसव्वावयवो तेण समो तिहुयणम्मि न हु कौइ । नियलायन्नविणिज्जियअमरा-ऽसुर-खयर-नरनियरो ॥२२४॥
 अज्जवि जेणुवमाणं दिज्जइ रूवस्सिणो तिहुयणे वि । न हु सक्रो सक्रो वि हु रूवगुणे तस्स वच्चेउं ॥२२५॥
 सो जत्थ खयरकुमरोहिं परिगओ कुणइ कीलणं तत्थ । सव्वो वि खेयरीणं नियरो दट्ठणं तं कुमरं ॥२२६॥
 न मुणइ सरीरफासं तंबोल्सरं पि न हु वियाणेइ । परिमलमवि न हु जाणइ निमुणइ य न कागलीगीयं ॥२२७॥
 इयरिदियवावारं चइउं विण्फारिणहिं नयणेहिं । तं पेच्छंतो पावइ अणमिसभावं नरत्ते वि ॥२२८॥
 नियदइय-पुत्त-बंधवपमुहे चाहरइ कुमरगोत्तेण । अणुदिवसं वंछंतो संगमसोक्खं कुमारस्स ॥२२९॥
 अह तज्जणणी मयणानलेण पज्जलियमाणसाऽणुदिणं । चितइ कुमारसंगमसोक्खमहं किह लहिस्सामि ? ॥२३०॥
 तो एगंते भणिओ कुमरो अम्हेहिं तं सिलावट्टे । पत्तो न अम्ह पुत्तो होहिसि ता रमसु मै इपिं ॥२३१॥
 तुह विरहगरलघारियमंगं मैहगुरुयवेयणकंतं । ता कोमलनिययसरीरसंगअमएण कुण पउणं ॥२३२॥
 अवरं च तुज्ज गोरी-पन्नत्तीओ विसिट्टविज्जाओ । वियरिस्सामि तओ सो चितइ ह ड्ढी ! महापावं ॥२३३॥
 जणणी वि तणयसंगमसमुसुया मुक्कमहिलमज्जाया । ता इयरमहेलाणं को दोसो निव्विवेयाण ? ॥२३४॥
 जं किर सयणजणनिंदणिज्जमह कुलकलंकजणणं पि । तं पि हयासा महिला मयणायत्ता अहिल्लेइ ॥२३५॥
 मयणपरव्वसहियया महिला [ग्रन्थाग्रम् ३०००] जइ महइ निययपुत्तं पि । ता कामलालेसेसुं का गणणा अवरपुरिसेसु ? ॥
 गिण्हामि ताव विज्जाओ तयणु जं जुज्जए तयं काहं । इय चित्तिऊण कुमरेण पमणियं देहि विज्जाओ ॥२३७॥
 तो तीए काममोहियमणाए दिनाओ तस्स विज्जाओ । गोरी-पन्नत्तीओ मणवंच्छियकरणपवणाओ ॥२३८॥
 तो न्हाइऊण रेहंतसयलसिंगारसोहियसरीरा । अब्भत्थइ सुरयकए कुमरं तत्तो भणइ सो वि ॥२३९॥
 तं मह जणणी परिपालिओऽहमेत्तियदिणाणि अंब ! तए । ता वोत्तं पि न जुत्तं तुज्ज इमं किं पुणो काउं ? ॥२४०॥
 पुणरवि भणिओ सप्पणयमेस न तहावि मन्नए जाव । ते तीए न्हैहिं वियारिऊण नियथोरथणजुयलं ॥२४१॥
 तो धाह धाह धावह एसो मैड्ढाए खंडए सीलं । एवकए कूयारे संभंतो खेयरो पत्तो ॥२४२॥
 तो तस्स तीए कहियं जणणी वि न छुट्टए तुह सुयस्स । बैल्वंडाए खंडइ मज्झ वि सीलं इमो पेच्छ ॥२४३॥
 तत्तो य कालसंवरखयरो कुड्ढो सुए समाइसइ । रे रे ! मारह एयं पावं अकयन्नयं झत्ति ॥२४४॥
 तो कालसंवरसुया सन्नद्धा बलभरेण संजुत्ता । हट्ठआयट्ठियकरवालमंडला झत्ति आभिट्ठा ॥२४५॥
 तो तेण नियवलेणं सरहा सहया समत्तमायंगा । सव्वे विणासिऊणं विहिया जमनिवगिहातिहिणो ॥२४६॥
 तो कालसंवरनिवो रणलंपडभडयणेण संजुत्तो । संपत्तो संगामे रुलंतरुंडावल्लिरउहे ॥२४७॥
 तो तेण नियपरिक्कमअकंतासेससत्तुविंदेण । निद्धाडिया भडोहा नट्टो कट्टेण खयरिंदो ॥२४८॥
 गंतुं पुरे पविट्टो भट्टसिरी हुयवहो व्व विज्जाओ । तो पज्जुन्नकुमारेण तस्स पट्ठाविओ पुरिसो ॥२४९॥
 भणियं च ताय ! तुमए खमियव्वो मज्झ एस अवराहो । जं तुज्ज रणंगणमागयस्स समुहो अहं जाओ ॥२५०॥
 अवरं च अपरिभाविप पेच्छ तए नियकुलं खयं नीयं । नारीवयणेणऽहवा अज्ज वि किर केत्तियं एयं ? ॥२५१॥
 कहिओ य कणयमालाए चइयरो खेयरस्स सव्वो वि । तं सोउं सो चितइ महिलाणमिमं पि संभवइ ॥२५२॥
 तो खेयेरेण कुमरो पुणरवि सम्माणिओ सबहुमाणं । एत्थंतरम्मि गयणेण नारओ तत्थ संपत्तो ॥२५३॥
 विज्जाए तओ कुमरो पर्यपिओ वच्छ ! एस देवरिसी । तं निमुणिऊण कुमरेण नारओ सविणयं नमिओ ॥२५४॥

१. तं-रं० । २. मह मुणिय वेयणं-रं० । ३. सकर्णजन । ४. मंडाए-रं० । ५. बलात्कारेण ।

कहिओ य नारणं अवहरणप्पभिइ तस्स वुत्तंते । जह निसुओ सीमंभरजिणिंदवज्जरियवयणेहिं ॥२५५॥
तुह अवहरणदिणाओ जा जायाणित्तियाणि दिवसाणि । ता तुह जणणीनयणाण अंनुविसरो न विरमेइ ॥२५६॥
अवरं च कयपइन्ना तुह जणणी आसि सच्चभामाए । जीए पढमं भविस्सइ पुत्तो तो तस्स वीवाहे ॥२५७॥
इयरीए सीसकेसेहिं दच्चमकज्जाइं कारियव्वाइं । इण्हि तु सच्चभामासुयस्स वट्टइ विवाहदिणं ॥२५८॥
ता वच्छ ! तत्थ गंतूण निययजणणीए पूरसु पइन्नं । इय सोउं पज्जुत्तो पुच्छिय पियरं तओ चलिओ ॥२५९॥
सह नारण गयणंगणेण पत्तो पुरीए सन्निज्जे । पेच्छइ अणेगमणि-रयणनियरकिरणावलीफुरणं ॥२६०॥
तो देवरिसी पुट्ठो किमेयमह कहइ नारओ तस्स । वच्छ ! तुह जणयनयरी धणएण विणिम्मिया एसा ॥२६१॥
मणि-रयण-कणय-रुप्पय-विट्ठुम-वज्जेहिं धडियपासाया । बारवइं नामेणं तो पज्जुत्तो पहिट्ठमणो ॥२६२॥
पभणइ न साहियव्वं कस्स वि जमिहागओ अहं तत्तो । कयबालसाहुवेसो, जणणीगेहम्मि संपत्तो ॥२६३॥
भणइ य सोलसवासोववासोसियतणु तुह गिहे हं । पारणगदिणे पत्तो ता जंपइ रुपिणी एव ॥२६४॥
उक्किट्ठतवोक्कम्मं वरिसपमाणं न एत्तियं कालं । तो पभणइ बालमुणी आसोलसवरिसमज्जम्मि ॥२६५॥
जणणीथणल्लीरं पि हु न हु पीयं साविए ! तओ एत्थ । संपत्तो जइ इच्छा ता वियरसु अह न गच्छामि ॥२६६॥
तो रुपिणीए भणियं पओयणं तुज्झ वत्थुणा केण ? । सो जंपइ पेज्जाए तो पेज्जा तीए अहहिया ॥२६७॥
तेण तओ विज्जाए जलणो विज्जाविओ जउंतो वि । तो रुपिणी पयंपइ गिण्हसु वरमोयगे भयवं ॥२६८॥
जीरवइ परं नऽत्तो मोत्तुं सिरिवच्छलंछणं एकं । तवसोसियाणमम्हं जीरइ सव्वं पि तेणुत्तं ॥२६९॥
अह रुपिणीए भोयगरासी रइया तवस्सिणो पुरओ । तो रक्खसो व्व भक्खइ ते सव्वे भोयगे सो वि ॥२७०॥
दट्ठण तयं हसिऊण रुपिणी भणइ होहिही तुज्झ । सञ्जेज्जं कीय[वि] देवघाए जेणेरिसा सत्ती ॥२७१॥
तो नारण भणियं रुपिणि ! अंगुत्तमवो इमो तुज्झ । पज्जुत्तो नामेणं संपत्तो तुह समीवम्मि ॥२७२॥
कुमरो वि साहुखूवं परिहरिऊणं ठिओ निययखूवे । वियसंतवयणकमलो पणओ जणणीए चल्लेसु ॥२७३॥
आलिंमिऊण सीसम्मि चुंबियो नेहनिव्वरं तीए । तेण तओ सा भणिया मज्झाऽऽगमणं न जणयस्स ॥२७४॥
कहियव्वं जावेसो मह मिलइ इओ य सच्चभामाए । रुपिणिभवणे पुरिसा पट्टविया न्निव्वण समं ॥२७५॥
पभणंति तेवि वीवाहदच्चमकज्जाय वियरसु सकेसे । जम्हा कया पइन्ना पच्चक्खं कन्हपसुहाणं ॥२७६॥
पज्जुन्नेणं विज्जाबलेण मुंडेवि नावियस्स सिरं । उवणीया भे केसा भणिउं सच्चाए अप्पेहा ॥२७७॥
गंतुं तेहि वि सच्चाए अप्पिया सा वि कोवमावन्ना । सयमेव य संपत्ता रुपिणिभवणम्मि केसकए ॥२७८॥
पज्जुत्तो वि हु काऊण कन्हखूवं तओ ठिओ तत्थ । दिट्ठो य सच्चभामाए तयणु कोवेण तज्जंती ॥२७९॥
मूलमणत्थाणमिमो निग्गच्छिस्सइ तथा गहिस्सामि । इय भणमाणी पत्ता जा हरिभवणम्मि सा तत्थ ॥२८०॥
परियणजुयमच्छंतं पेच्छइ सिरिवच्छलंछणं तयणु । भणिओ किं सिग्घयरं तमागओ एत्थ काऊण ॥२८१॥
मज्झ पइन्नाभंगं भणमाणी सा गया निए भवणे । कन्हो वि तीए अणुणयनिमित्तमच्चाउलीहूओ ॥२८२॥
एत्तो वि य पज्जुत्तो रहरयणे रुपिणि ठवेऊण । आऊरितो संखं नीहरिओ नयरिमज्जेणं ॥२८३॥
पभणंतो पउरजणं कहेह कण्हस्स रुपिणी देवी । निज्जइ भडेण केणइ जइ सत्ती ता निवारेसु ॥२८४॥
तं सोऊणं सव्वे वि जायवा जायकोवदट्ठोट्ठा । करि-रह-तुरंगमारुहिय धाविया तस्स पट्टीए ॥२८५॥
ददआयड्डियकोदंडमुक्कनारायछाइयदियंता । बलिऊण कुमारेण निज्जिणिया गुरुमरट्ठा वि ॥२८६॥
नट्ठा दिसोदिसिं ते इयरगया गंधसिंधुरस्सेव । कुमरस्स तओ पत्ता रणंगणे राम-महुमहणा ॥२८७॥
आरूढा रहरयणे रणंतघंटालिडंवेरे दोवि । उम्मुक्कसिंहनाया छन्ना कुमरेण वाणेहिं ॥२८८॥
वायव-वारुण-अग्गेयपसुहवाणेहिं ते वि निज्जिणिया । नियपन्नत्ती-गोरीविज्जाण बलेण कुमरेण ॥२८९॥
तत्तो विलक्खवयणा जाया चिंताउरा रणे जाव । तो नारण नारायणस्स कहियं जहा एसो ॥२९०॥

तुह पुतो पज्जुन्नो रुपिणिअंगुव्ववो समायाओ । तो कन्हेणं आलिंगिऊण काऊणमुच्छंगे ॥२९१॥
 भैहया महुसवेणं पवेसिओ पुरवरीए हरिसेणं । काराविओ विवाहं नर-खेयरसुंदरीहिं समं ॥२९२॥
 असमगुणरायरंजियमणेहिं हरि-हलहरेहिं कुमरस्स । आरोविओ समगो भारो नियरज्जकज्जाणं ॥२९३॥
 एत्थंतरम्मि दुज्जोहणेण संपेसियाहिं दूईहिं । विन्नत्तो अस्थाने कन्हनरिंदो जहा तुज्झ ॥२९४॥
 सुन्हा केणइ हरिया ता तं कत्थइ गवेसमु तओ सो । जंपइ न हु सव्वन्नू अहं तयं जेण जाणेमि ॥२९५॥
 जइ जाणंतो ता किं न जाणिओ रुपिणीसुओ एसो । तं सोऊणं कुमरो पभणइ मं देव ! आइसमु ॥२९६॥
 जं पन्नत्तिवळेणं आणेमि तयं तओ समाइहो । तो आणिया य तेणं पुव्वं चिय तेण अवहरिया ॥२९७॥
 ततो भाणुकुमारो विवाहिओ महरिहाए रिद्धीए । सव्वेसिं पि हु सुक्खेण ताण कालो अइक्कमइ ॥२९८॥
 अह अन्नया य सच्चा सोच्चा पज्जुन्नकुमरचरियाइं । तारिसपुत्तसमुस्सुयहियया विन्नवइ महमहणं ॥२९९॥
 जह मज्झ वि एयारिसकुमरो उप्पज्जाए तहा जयसु । तो कन्हो वि पयंपइ पुत्तेहिं पिप ! इमं होइ ॥३००॥
 एवमणुयासरं पि हु भणिओ कयपोसहो सरइ अमरं । तो पुव्वपरिचियसुरो तइज्जदिवसम्मि संपत्तो ॥३०१॥
 ततो य कयंजलिणा हरिणा भणिओ पयच्छ वरकुमरं । भणियममरेण पज्जुन्नपुव्वभवबंधवो होही ॥३०२॥
 जीए हारमिमं तं कंठे पक्खिवसि तीए तो हारं । अप्पिय तिरोहिओ सो नायं च इमं कुमारेण ॥३०३॥
 विज्जाए तओ गंतुं पणमिय जणणि पयंपिया तेण । उत्तमलक्खणजुत्तो पुत्तो तुह होउ बीओ वि ॥३०४॥
 सा भणइ न मज्झ सुओ अन्नो होहिं ति नाणिणा कहियं । जंपइ कुमरो का तुज्झ सम्मया ? तीए तो भणियं ॥३०५॥
 जंबवई मह इट्ठा तो तीए पयच्छ वच्छ ! वरकुमरं । एवं जंपताणं ताणं सा आगया तत्थ ॥३०६॥
 तो पन्नत्तीविज्जाए सच्चभामासमाणरूवं तं । काऊण सच्चभामाए पेसिया वासभवणम्मि ॥३०७॥
 सा गंतुं णुवविट्ठा पल्लंके तयणु तीए कंठम्मि । हारं खिविउं कन्हेण सा सिणेहेण परिमुत्ता ॥३०८॥
 तो गंतुं नियभवणे सुत्ता सुविणम्मि पासए सीहं । सुक्काओ चविय तीए गच्छे केढवसुरो जाओ ॥३०९॥
 सच्चा वि कण्हपासे समागया तेण चितियं एयं । अज्ज वि अतित्तचित्ता रइकेल्लिसुहं महइ एस ॥३१०॥
 कालेण केढवसुरो जाओ संघो ति से कयं नामं । उव्वूढजोव्वणभरो विवाहिओ रायकन्नाओ ॥३११॥
 जह नेमिनाहपासे पव्वइया दो वि जह पुरी दट्ठा । जह विहियं तवचरणं अइघोरं सुद्धचित्तेहिं ॥३१२॥
 उप्पाडिऊण केवलनाणं पडिओहिऊण भवियजणं । जह सिद्धिपुरिं पत्ता तह-हरिवंसाओ नेयव्वं ॥३१३॥

॥ रुक्मिणी-मध्वाख्यानके^२ समाप्ते ॥२०-२१॥

जह एएहिं विहियं तवकम्ममिमं महाणुभावेहिं । तह अन्नेहिं कज्जं कम्मस्सयमिच्छमाणेहिं ॥१॥

सौभाग्यमावहति जन्म शुभं विधत्ते, पुण्याति पुण्यमसमं दुरितं प्रमाष्टि ।
 कर्मन्धनं दहति निर्वृतिशर्म राति, किं वा करोति न तपः शुभभावतप्तम् ? ॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे चर्चिततपोमाहात्म्य-
 प्रपञ्चश्रुत्युत्थोऽधिकारः समाप्तः ॥४॥

[५. भावनास्वरूपवर्णनाधिकारः]

व्याख्यातस्तृतीयस्तपोरूपो धर्मभेदः । अधुना भावरूपं चतुर्थं धर्मभेदं व्याख्यातुकाम आह—

सुह परिणामो निचं कायव्वो जेण बंध-मोक्खाणं ।

सो परमंगं नाया दमगो भरहो इलापुत्तो ॥१०॥

व्याख्या—‘शुभः’ धर्मध्यानादिरूपः, प्राकृतत्वाद् विभक्तिलोपो द्रष्टव्यः, ‘परिणामः’ मानसव्यापारः ‘नित्यम्’ अनवरतम् ‘कर्तव्यः’ विधेयः । किमिति ? अत आह—‘येन’ कारणेन ‘बन्ध-मोक्षयोः’ कर्मबन्धन-मुक्तयोः ‘सः’ परिणामः ‘परमाङ्गं’ प्रधान-निमित्तम् । ‘ज्ञातानि’ दृष्टान्ताः ‘द्रमकः’ रङ्गः ‘भरतः’ भरतचक्रवर्ती ‘इलापुत्रः’ श्रेष्ठियुत इत्यक्षरार्थः ॥१०॥

भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तत्र तावद् द्रमकाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

रायगिहम्मि पुरवरे आजम्मदरिहिओ वसइ दमओ । भिक्खामेत्तुवजीवी अहऽन्नया उस्सवे जाए ॥१॥
सव्वो वि नयरलोओ घेत्तुणं खज्ज-पेज्ज-लेज्जाई । वेमारगिरिसमीवे सव्वत्तुगचारुउज्जाणे ॥२॥
उज्जाणियाए पत्तो एत्तो जाएसु दोसु पहरेशु । कप्परयकरो दमओ नयरे भिक्खं परिव्वमइ ॥३॥
पडिभवणं हिंडंतो भणिज्जए भवणरक्खवालेहिं । सव्वो वि जणो घेत्तुण भोयणं अज्ज उज्जाणे ॥४॥
संपत्तो ता तं पि हु वच्चसु तत्थेव तयणु सो जाव । तत्थ गओ ता लोगो भोत्तुण मणोन्नमाहारं ॥५॥
तत्तो तालय-रासय-नाडय-पेक्खणय-महुरगीएहिं । अक्खित्तमणो न हु कोइ तस्स भिक्खं पयच्छेइ ॥६॥
सुइरं जायंतस्स वि उत्तरमवि तस्स देइ न हु कोइ । तन्हा-लुहाक्खिलंतो तत्तो सो कोवमावन्नो ॥७॥
वेमारसेलसिहरं समारुहेऊण महरिहसिलाए । उवविसियमहोभागे हणणकए सयल्लोयस्स ॥८॥
रोहज्जवसाणं खणइ तओ सो वि चूरिओ तीए । मरिउमसिपत्तदारुणनरए सो नारओ जाओ ॥९॥
निवडंतसिलाखडहडसहं सोऊण पउरपुरलोगो । नट्ठो तम्हा वज्जह असुहं भावं पयत्तेण ॥१०॥

॥ द्रमकाख्यानकं समाप्तम् ॥२२॥

इदानीं भरताख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

नमिरनरिंद-चंदसिरसेहरकुसुमसमूहधारयं, जम्मणमरणसलिलपरिपूरियभवसिंधुवइतारयं ।
पेणमिवि रिसहनाहपयपंकुं पणयविपत्तिवारयं, पभणिउ भरहराय-बाहुवलिहिं चरिउ भवंतकारयं ॥१॥

इह अत्थि चक्रहरारायसज्झि, छक्खंडसमन्नियभरहमज्झि ।
जयलच्छित्तिलय नरवररवन्न, नवजोयणवित्थय जेम्ब कन्न ।
बारस गिम्हु व आयामि दीइ, हरिणालि व पत्तपसत्थलीह ।
खमणयवउ जिम्ब परिहाणवज्ज, विंझाडइ जिम्ब गुरुसालसज्ज ।
जा कहिं वि गयालि व विमलरयण, अन्नत्थ जुवाणि व पयडरयण ।
पुणु कहिं वि सुमेरु व कणयतार, अवरत्थ जणणि जिम्ब नेहसार ।
निप्पुन्न व कत्थ वि हयपहाण, सुभग व्व कहिं वि सुहसन्निहाण ।
मुणिमाल व कत्थ वि विगयराय, वणिय व्व कहिं वि सच्चवियमाय ॥
इय उवरि सयासिय, भुवणपयासिय, सा अउज्झ नांमि नयरि ।
रह-जाणमणोहर, हरियतमोहर, गुणेहिं समाणिय अहिमयरि ॥१॥

१. पणमवि -रं० । २. पंकय -रं० । ३. बिम -रं० ।

जहिं भवणसिहर रविरहु खलेंति, रविकंतमिच्छि दिणि पज्जलेंति ।
 जहिं पउमरायमणि विप्फुरंति, ससिक्कंत निसिहि जलु पज्जरन्ति ।
 जहिं धयवड पर कंप्पंति पवणि, मोरणधणि सूयह विसइ सवणि ।
 गंधियहं हट्ठि जहिं कुट्टवाय, जूइयरहं सुव्वइ पासपाय ।
 जहिं गहणु जणह निम्मलकलाहं, ताडणु कामिणिवच्छत्थलाहं ।
 कइययणह पर सगुणप्पबंध, गय-हयपहाण जहिं रायखंध ।
 जहिं कुट्टण छेयण सहहिं कणय, ससि-सूरह गसेणु वयंति गणय ।
 करपीडणु तरुणिघणत्थणाहं, दीसइ न कयाइ वि जहिं जणाहं ॥
 नंदणवणसोहिय, मुणिहि विमोहिय, अविरोहिय सुमणसपरिस ।
 गुरुरायरवन्निय, विबुहसमन्निय, जइ पर सुरपुरि तसु सरिस ॥२॥
 तं पालइ भूवइ भरहु राउ, घरि जिम्ब रणि रेहइ जासु चाउ ।
 चउसइसहस्सपुरंधिनाहु, छक्खंडविजयलच्छीसणाहु ।
 पुरपरिहपलंबपसत्थवाहु, मण-पवणजवणरमणीयवाहु ।
 चउरंगसेण जसु सत्तुमहण, जिम्बै जिणह धम्मक्रिय जुत्तिगहण ।
 तसु सव्वंतेउरैपहाण, लायन्न-रूव-रइ-सुहनिहाण ।
 करि खग्गजट्ठि जिम्मा सुँद्वंस, सुपओहरपावियजणपसंस ।
 अकलंक महासइवन्नणिज्ज, बीयाससिरेह व वंदणिज्ज ।
 कलभासिणि परिपत्तरियसुभइ, निवपयपैइठ नामि सुभइ ॥
 सो गोरिए जिम्ब भवु, रइ जिम्ब रइधवु, सहु सिरोए जिम्ब महुमहणु ।
 राहवु जिम्ब जाणइ, तिम्ब सुहु माणइ, तीए समउ रिउवणदहणु ॥३॥
 जिणकेवलनाणुप्पत्तिसमइ, उप्पत्ति 'चक्किचक्क तइसमइ' सम्भाष्यते ।
 नियहियइ हियावइ भरहु राउ, पूएमि चक्कु ? किं वा वि ताउ ? ।
 सविवेइ पुणरवि मुणिउ एँम्ब, हउं वज्जइ अंतरि भुल्लु केम्ब ? ।
 कहिं तुच्छु चक्कु ? कहिं जिणवरिंदु ? , गंडोवलु कहिं ? कहिं सुरगिरिंदु ? ।
 कहिं सायरु सोहइ ? कहिं तलाउ ? , कहिं चक्कवट्ठिरु ? कहिं चिलाउ ? ।
 कहिं रासहु ? कहिं सुरवइकरिंदु ? , कहिं किर कुरंगु ? कहिं वणमइंदु ? ।
 चिंतामणि कहिं ? कहिं उवलखंडु, ? ।
 खज्जोयउ कहिं ? कहिं दिवसनाहु ? , कहिं पामरु ? कहिं हरि सिरिसणाहु ? ॥
 इहलोइउ चक्कु, सुसुंदरु वि जिणु परलोयह सुहजणउ ।
 न पूइउ [चक्कु,] ताइं पूयइ, ता पूयमि पढमउं जणउ ॥४॥
 पूउत्तु जिणेसरु समुणिवग्गु, छक्खंडवसुहसाहणह लगु ।
 मागह वरदाम पहास सिंधु, साहितु भरहु धय-उ[त्त]यचिंधु ।
 साहेवि सट्ठिवरिसहं सहास, माणेवि सिरिदेवि सहु विलास ।
 कारवइ सहोयर नियय सेव, ति वि कहहिं जणेरइ रिसहदेव ।

१. मारणवलि सूयह रं० । २. गहण रं० । ३. जिम रं० । ४. उरवहुपहाण रं० । ५. सुहवंस रं० । ६. पयइ नामि य सुभइ रं० ।
 ७. एम रं० । ८. वणगइंदु रं० ।

उदालइ अम्हह भरह रज्ज, किं ओप्पहुं ? भरहुं कि जुज्जसज्ज ? ।
 इंगालगदाहगपमुह ताहं, दिट्ठं देवि विसइहिं रयाहं ।
 संवुज्जह होह म मूढचित्त, वेयालिय अट्ठाणवइ वित्त ।
 पडिबोहिय पडिवि जुगाइदेवि, निंदेवि विसय कयभुवणसेवि ॥
 पज्जइय महायस, वड्डियसाहस, सेविय दुक्कर तव चरण ।
 उप्पाडिय केवल, खालिय कलिमल, विहरहिं वसिकयनियकरण ॥५॥
 साहिवि वमुह नराहिवसाहणु, पविसइ नयरिहिं हय-गाय-वाहणु ।
 जिम्ब चउवेउ विप्पु मायंगेह, पविसइ गेहि न वज्जियसंगहं ।
 जिम्ब गुणवंती का वि महासइ, वेसहं पाडइ कहवि न पइसइ ।
 अकयपओयणु भिच्चु पहाणउ, जिम्ब लज्जइ पेच्छंतैउ राणउ ।
 तिम्व चक्कु वि कयवंदणमालहिं, पविसइ नवरि न आऊहसालहिं ।
 तं पिक्खिवि विम्हिउ भरहेसरु, ... ।
 बुच्चइ मंतिहिं पहु ! निमुणिज्जउ, कारण चक्कपवेसि भरहेसरु ।
 जिम्ब कमचुक्कउ वणि पंचाणणु, कहवि न वंछइ खरनहराणणु ॥
 जिम्ब को वि कुलीणउ, भगानिलीणउ, महइ न माणु विणा सयणु ।
 तिम्व माणधणेसरु, तक्खसिलेसरु, बाहुबलि वि तुह सासणु ॥६॥
 ता अकयपओयणु चक्करयणु सट्ठाणि न पइसइ दिव्वनयणु ।
 अन्नु वि आयन्नसु वयणु सामि ! , तुह हियकरु सुरकरिलीलगामि ! ।
 पइ भरहह जित्तं काइ देव ! , बाहुबलि अलितइं तुज्ज सेव ।
 पय मुट्ठिपहारिहिं पइउ गयणु, किउ कुमउ मुयवि सज्जन्नुवयणु ।
 कण मेल्लिवि रिसहेसरकुलेस ? , पइ कुक्कुस कुट्टिय कयकिलेस ।
 नच्चियउं निरत्थउं अंधयारि, किउ अग्गिहोमु निप्फलउ छारि ।
 किउ अंधह मंडणु मुहह एउ, रोविउ अरन्नि पइं निव्विवेउ ।
 एउ दिन्नउ बहिरह कन्नजावु, एत्तिउ पयासु निप्फलउ सावु ॥
 पइं भरहु जिणंतइ, नउ अमुयंतइ, मुयह कलेवरु उच्चैलिउ ।
 बाहुबलि अकायरु, लहुयउ भायरु, कारिउ सेव न जं बैलिउ ॥७॥
 तं निमुणेविणु भरहु पयंपइ, भुंजउ रज्जु सु ईवइ संपइ ।
 मंतिहु महु एउ वयणु न भावइ, जगि अप्पणउ कु बंधवु पावइ ? ।
 सा संपैय जा सयणह दिज्जइ, तं फलु जं विहलहमुवउज्जइ ।
 धत्तूराहलु कवणिं स्वज्जइ ? , किंपागह फलु मुक्खु वि वज्जइ ।
 किवणह घरि थुत्थुक्किय अच्छइ, लच्छिहिं तहिं कहि को मुहु पेच्छइ ? ।
 लहुयसहोयर जं निक्कालिय, जणइं दिन्न रज्जइं उदालिय ।
 तं पि हु अज्ज वि पुट्ठिहिं धावइ, दुव्विलसिउ जिम्ब मणु संतावइ ।
 भरहेसरु संतुट्ठउ सप्पइ, पुणरवि मंतिहि इम्ब विन्नप्पइ ॥

पहु ! तुज्झ हियत्थि, सइ सेयत्थि, अम्हिहि एउ कहिज्जइ ।
 निय सेव कराविवि, नउ सुमराविवि, सम्माणिवि विसज्जियइ ॥८॥
 अह पण्डिपविणिहि भरहनाहु, मेलाविउ मंतिहि मणह गाहु ।
 पट्टवइ दूउ नार्मि सुवेगु, अप्पेविणु रहवरु पवणवेगु ।
 अहो दूय ! जाहि तक्खसिल ताव, पियवयणिहि भणसु महाणुभाव ! ।
 पिउ बंधवु मज्झु कणिट्ठु भाय, बाहुबलि न रुसइ जिम्ब सुजाय ।
 पवइय सद्दोयर लहुय सावि, दुइ अम्हिहिं राय न भ्रंति ।
 महु मज्झइ सेव सिणेहजुत्त, उवभुंजहु रज्ज पसन्नचित्त ।
 आपसु भणेविणु जाहु लगु, अवसउणसहसपडिखलियमग्गु ।
 अत्थाणि कणिट्ठह पहुहु आण, सत्त्वा वि निवेइय कयपमाण ॥
 बाहुबलि भणइ भो भरहभाय !, म भायसु होहि थिरु ।
 मेलेलेविणु मुणिवर अन्नु जिणु, अवरह न नमइ नं मज्झु सिरु ॥९॥
 एत्थंतरि रायपसायसुहिउ, चंदुग्गमि जलनिहिजलु व खुहिउ ।
 अत्थाणु सयलु बाहुबलितणउं, दूयागमि मणि मच्छरिउ घणउं ।
 आंबेलीय भीमि दाडियहु लेवि, उत्ताणिय ददरहिं नयण बे वि ।
 चउरंगुलु भूमिहिं निसदि भग्गु, अवलोइउ सीहिं निसिउ खग्गु ।
 हत्थयालिअयलि हउ धरणिवट्ठु, दमघोसिं दंतिहिं अहरु दट्ठु ।
 भालयलिं सुवेगिं तिवलि भग्ग, महसेणह छुरियहिं मुट्ठि लग्ग ।
 फुडु पुप्फदंतिं फुरुफुरियहोइ, पहरणहुं पिहुहु कंपियं पकोट्ट । य छोड
 उन्मडभडभीसणसुहवग्ग, अन्ने वि एम्ब बोल्लणह लग्ग ॥
 बहुसेन्नु भरहु कहि किर कवणु, बाहुबलिहि कुवियाणणह ? ।
 परियारिउ हरिणु कहि किं कुणउ कुवियह पंचाणणहं ? ॥१०॥
 अह सुवेगवयणिं रणकामय, दुन्नि पि भायर पायडनामय ।
 रणसंभारखु हियसायरजल, सिंवासिबिहिं मिलिय गहाबल ।
 तो उदयाचलि चडियइ दिणयरि, पेच्छिउकामिं पणासियेत्तमभरि ।
 अहो किर किं रिसहेसरजायहं, धरि वि विरोहु हुयउ दुहं भायहं ।
 धिसि ! धिसि ! धिसि ! विसयह तुच्छत्तणु, धिसि ! धिसि ! धिसि ! कसायविरुयत्तणु ।
 जाण कज्जि ईम्ब होइ जणक्खउ, यावहं ताहं कु दुट्ठिम लक्खउ ? ।
 विसय दुरंतनरयदुहकौरण, विसय सम्म-अपवग्गह वारण ।
 विसय धम्मधिइवेयवियारण, विसय धरि वि इम्ब विहिय महारण ॥
 जइ वि हु जणसम्मय, जइ वि मणोमय, तह वि हु स्वय गय विसयरइ ।
 किउ बलिहि सुवन्नउं, जइ वि रवन्नउ, कन्नह छेयणु जे^{१०} करइ ॥११॥
 निग्गइ तमभरि पयडिय नहंगणि, बहुभडभीसावणे समरंगणि ।
 बिन्नि वि रणरहसिं सन्नद्धइं, बहुमच्छर अमरिसिं संकुद्धइं ।
 बिन्नि वि जयसिरिसंगमलुद्धइं । ॥

१. आंबलिउ -रं० । २. हुड -रं० । ३. कंपिउ -रं० । ४. ०सिउ तम० रं० । ५. इम रं० । ६. दिट्ठिम रं० । ७. कारणु रं० ।

८. वारणु रं० । ९. इम रं० । १०. जइ रं० ।

विन्नि वि नियसामियकज्जज्जय, विन्नि वि पयडपरकमदुज्जय ।
 विन्नि वि रणसंक्रुडि अविसायइं, विन्नि वि नियपहुलद्वपसायइं ।
 विन्नि वि रणकलसिक्खियसत्थइं, विन्नि वि पउणीकियवहुसत्थइं ।
 विन्नि वि मिल्लियसिंहनिनायइं, विन्नि वि मुद्धवंसगुणनायइं ।
 विन्नि वि निक्करुणइं निप्पट्टइ, विन्नि वि रणरहसि संघट्टइ ॥
 रवि[--]भागमि जिम्ब चंदुग्गमि, रेल्लंतइं महियलु जलइं ।
 पुच्चावरसिंधुहं दोहिं वि बंधुहु, दुग्गाहइं मिल्लियइं बलइं ॥१२॥
 अन्निट्ट गयाहिव गयवराहं, गल्लमज्जिभरियभुवणंतराहं ।
 संलग्ग तुरय जवसुंदराहं, तुरयह हयहेसियमणहराहं ।
 संचोइय संदण रणि रहाहं, घरहररवपूरियसुरपहाहं ।
 लल्लक्कमुक्कहकारवाहं, संलग्ग सुहड भडमाणवाहं ।
 कडतल्लल्लल्लक्कियभीसणाहं, उक्खायस्वमागुल्लनीसणाह ।
 भलभल्लियसेल्लभासियनहाहं, मुग्गर-मुमुंढिपयडाउहाहं ।
 लल्ल[क्क]क्कक्कचक्कियाहं, नाणाविहहेइचमक्कियाहं ।
 बाणावल्लिछाइयनहयलाहं संलग्ग जुज्झु दोहिं वि बलाहं ॥
 इम्ब कायरनासण, सूरह तासण, घणजणमहणि महाबलइं ।
 रिसहेसर जायहं, दोहि वि भायहं, अन्निट्टइ वियडइं बलइं ॥१३॥
 भिडंतरायनंदणं, भज्जंतभूरिसंदणं, किज्जंतसत्तुसदणं संपन्नवेरिमहणं ।
 मरंतमत्तवारणं, पडंतचारुचारणं, विपक्खदिज्जदारुणं, महंतपावकारणं ।
 पडंतसेयल्लत्तयं, भिज्जंतरायगत्तयं, दीसंतरत्तगत्तयं, संजायगिद्धं भत्तयं ।
 छिज्जंतहत्थिसुंडयं, खल्लंतकुंडमुंडयं, उडुंतभूरिकंडयं, ... ॥
 एवंविहु भीसणु, सुयहरिनीसणु, विम्हावियसुरनरनिबहु ।
 जाय[उ] आओहणु, भडसंखोहणु, दंसियबहुविहुसत्तुवहु ॥१४॥
 चित्तरहह नंदणु चित्तेउ, हक्किउ नलि भडहमसज्जतेउ ।
 ओरिं चलु कार्यैर म करि खेउ, जिं दंसेमि दुक्क ५ रणह भेउ ।
 तिं वयणि रंजिउ चेत्तेउ, बोल्लणह लग्ग तुहु रणि अजेउ ।
 महु सामिहिसेव करावणेण, नियलहुयभायनीसारणेण ।
 तुह जणयह जाउं जं कलंकु, पइं परिपक्खालिउ तउ विसंकु ।
 पइं अप्पउं पयडिउ सुहडविंदि, पइं नाउं लिहाविउ धवलि चंदि ।
 इय भैणवि परोप्पर जुज्झि लग्ग, बाणैहिं संछाइय गयणमग्ग ।
 सरधौरहिं छाइय सूरतेय, वरसहि घण जिम्ब नल चित्तेय ॥
 चित्तरहह नंदणि, कयकडमहणि, भरहह नंदणु अतुलबलु ।
 बाणावल्लिघाइ, गरुयदुवाइ, पाडिउ तरुवरु जेम्ब नलु ॥१५॥
 नलि पडियइ दंडाहिवि पयंडि, आयडिय दद कोदंडदंडि ।
 सीहरहु सुसेणि इम्ब सगव्वु, पडिभणिउ मुएविणु अवरु सव्वु ।

१. इम -रं० । २. गिद्धल्लत्तयं -खं० । ३. कायर -रं० । ४. भणिवि -रं० । ५. ०धारिहिं -रं० ।

मइ समउं सुहड वरि जुज्झि लग्गु, करि धुण्णु धरि अहवा वि खग्गु ।
 नलु मारवि गम्मइ केत्थुं पाव, ए सयल देमि हउं तुम्ह ताव ।
 इम्ब भणिवि सरिउ मणिदंडरयणु, करि चडिउ तेइं भासंतु गयणु ।
 पविदंडिं सुरबइ जेम्ब गिरि, तिम्व सो वि सुसेणिं पडउ सिरि ।
 बाहुबलिसेन्नु निप्पहवयणु, संजाउ खणिण मैयल्लियनयणु ।
 आवरिउ गयणु व दिणमणीए, अत्थमियइ भडचूडामणीए ।
 बाहुबलिहि नंदणु भडआणंदणु, भरहसेत्ति सुहडह दुजउ ।
 सुमरिवि रिसहेसरु, मणि परमेसरु, मरि समाहि सोहम्मि गउ ॥१६॥

॥ नलकुमार-सीहरद्विणासणो नाम पढमो संधी ॥१॥

पहुपल्हायरायकुलसंभवु भवरिउमहणजिणमणो,
 बहुबहुमाणविहियगुरुपयपउमपणमणो ।
 बहिरंतरंगदुज्जयरिउगंजणु जणबहुस्सुउ ।
 जिम्ब हणुयंतु सुहडचूडामणि तिम्व निलवेउ विस्सुउ ॥१॥
 अह निलवेउ समररखु वमडु रणि अन्नियंतु नारउ ।
 निम्बरसुहडघडणरणसंकडदंसणकेलिकारउ ॥२॥
 चितइ चरणि चत्तउ सुयहरु, नहयलि नौरिं रहियउ जलहरु ।
 सुहरसलवणविहणउं भोयणु, सुहसोहग्गविज्जिउ जोयणु ।
 तणु जिम्बे वयणविज्जिउ दीणउं, वयणु व पम्हलनयणविहीणउं ।
 गयणु व अत्थमियइ जिम्बे दिणमणि, हारु व हारियवरमज्झिममणि ।
 सुहपरिणामविज्जिउ मुणिमणु, सिंहकिसोरविहणउं जिम्ब वणु ।
 रायहंसरहियउं जिम्ब सरवरु, जिम्बे जणि रूवविज्जिउ बहुवरु ।
 विहवु व चत्तउ पत्तह दाणि, दाणु व दूरीकिउ सम्माणि ।
 गीउ व विथैलउं सुमहुरवाणि, पउमु व रहियउं भमरर्जुवाणि ॥
 रिसहेसर जायह, चत्तविसायह, तेम्ब रणंगणु..... ।
 ॥१॥

.....ग धरणि पक्किलामिउ ।
 जम्मि लयहरहिं कीलंति विज्जाहरा, भमहिं गय-गवय-हरि-हरिण-रुरु-नाहरा ।
 तासु सिरि दोन्नि सेदीओ जणवयवरा, एग दक्खिणहिं उत्तरहिं भणियाऽवरा ।
 अत्थि तहिं नयरु नामेण रहनेउरं, सद्धरमणीउ गिरिसरिहिं नं नेउरं ।
 पयडपल्हाउ पल्हाउ तहिं नरवरो, रूवसोहग्गगुणकलिउ नं महिधरो ॥
 तं पयडपरक्कमु, सम्मयसक्कमु, खग्गवसीकयरिउनिवहु ।
 पालइ महिमालउ, वरुव हिमालउ धवलकित्तिगंगापवहु ॥२॥
 नारयरिसि जायवि रायपासि, अज्झयणु पढेविणु गुरु पयासि ।
 हउं बंभणु मग्गागमकिलंतु, महु भोयण दिज्जउ गुणमहंतु ।

१. मारिवि रं० । २. केत्थ रं० । ३. मउलिय० रं० । ४-५. जिम रं० । ६. जिम जिणरूव रं० । ७. विज्जलउं रं० । ८. जुवाणि रं० ।

किं कारण उतावलउ भट्ट !, सो भणइ रिसहसुय गुरुमरट्ट ।
 आभिष्टा संगरि बलपकिट्ट, जाएवउं तहिं मइं गुणगरिट्ट ! ।
 भो भट्ट ! भुंजि तुह होउ भट्ट, मं करि वियत्त इम्ब उच्चसद्दु ।
 जाणिस्सइ वइयरु अनिलवेगु, पियपरिभवु मुणि एही सुवेगु ।
 जा एय तत्थ आलाव हुंति, ता अनिलवेउं संपत्तु ज्ञप्ति ।
 महु दिज्जउ किंपि हु सेन्नु देव !, मई समरि करेवी तायसेव ॥
 पुत्ति पभवंति, गुणेहिं महंति, ताय ! जणेरह गुण कवणु ? ।
 मइं रणि पइसेवउं, निरु जुज्जे[उं], एम्ब भणि चल्लिउ गुणभवणु ॥३॥
 तं सुणिवि नेहिं भोलविउ ताउ, बोल्लणह लग्गु पल्हायराउ ।
 तुहुं अज्ज वि बालउ सवह सज्जु, अन्नायचकहरजु[ज्ज]मज्जु ।
 आयन्नवि तं निम्मलविवेउ, पमणिउ साहसवणु अनिलवेउ ।
 हउं बालु अकारणु ताय ! एउ, जइ जियह फुरइ अप्पणउं तेउ ।
 किं कुद्धउ सीहकिसोरबालु, निहलइ न गयकुलु कमकरालु ? ।
 लहुयउ चित्तमणि जणि समत्थु, चित्थियउं पणामइ किं न वत्थु ? ।
 किं नासियतमभरु फुरियतेउ, न पयासइ दीवउ गुरुनिकेउ ? ।
 पज्जलियउ सिहिकणु अप्पयासि, किं न कुणइ तणभरु भासरासि ? ॥

बाहुबलिहि तायह, भरहह भायह, मइं साहेज्जु करेवउं ।

निच्छइं जोएवउं, रणि पइसेवउं, वइरिमाणु मलेवउं ॥४॥

दससहस समप्पिय मयगलाह, तत्थिय जि रहहं हयचंचलाहं ।
 दसलवस्व हयह कयघणथडाह, सल्लद्वकोडि दुइमभडाह ।
 इम्ब विसइ कुमरु रणि बलमहंतु, भडसंकडि ददु मयवज्जु दितु ।
 परिकुविउ सणिच्छरु जिम्ब नियंतु, उत्थरिउ नाइ कुद्धउ कियंतु ।
 सायरजलु जिम्ब महि रेल्लयंतु, सरधोरणिछाइयदहदियंतु ।
 धणुगुणटंकारवभरिउ सयलु, बंभंडखंडु नं फुडइ वियलु ।
 अच्चम्भुउ पेच्छवि तं समग्गु, भरहेसरु सइं बोल्लणह लग्गु ।
 अहु भडहु एहु किं वरिसयालु ?, किं वा वि जुयवस्वइ पलयकालु ? ॥
 तहिं भरहह अविस्वउ, भडयणसविस्वउ, अनिलवेउ एहु वावरइ ।
 साहिज्जइं आइउ, महिहिं न माइउ, जसु जसु तिहुयणु आवरइ ॥५॥
 अह जाम्बेव तेण वलु काइउ, ता सुसेणु तसु सम्मुहु धाइउ ।
 करयलकयदंडरयणु रोसुच्चमड्डु । हकंतउ दुप्पिच्छु दप्पुच्चमड्डु ।
 धोरइं चळु रे निप्पलवगिय !, पाडमि तुह सिरि रोस निभगिय ! ।
 ता गलगाज्जइ मत्तउ मयगलु, ... ।
 तो कुमरि दंडाहिवु वुच्चइ, एहुउ गव्वु महाभड मुच्चइ ।
 कज्जदुवारि मुणिज्जइ भल्लउ, अप्पणि अप्पु न थुणइ महल्लउ ।

छुल्लुच्छलइ जं भायणु ऊणउं, रिस्तउ पुणु कणकणइ निहीणउं ।
 तूरु निज्जीवु निगारिउ वज्जइ, निज्जलु जलहरु निप्फलु गज्जइ ॥
 उवसप्पिवि वेइं, इव निलवेइं, हियइ पण्हि अप्फालियउ ।
 सुरचरहं नियंतहं, गयणि वहंतहं, दंडरयणु उद्दालियउ ॥६॥
 भरहसेन्नु अयसक्किउ समरह, सुरिहिं मुक्क कुमुभइं सिरि कुमरह ।
 भरहिं भणियउं करिबलनायग, अरि अरि अरि अरि वारिय सायग ।
 रणि दुज्जउ एहु पावु निगारिउ, मयगलवडिहिं मेळ्ळि परिवारिउ ।
 वयणाणंतुरु तेण महायसु, मयगलवडिहिं सु वेढिउ चउदिमु ।
 जलहरु मालइ जिम्ब नहि दिणमणि, कम्मपरंपर जिम्ब जिउ भववणि ।
 कुमरु वि तं पेक्खिवि खुद्धउ मणि, सामवयणु संजायउ तक्खणि ।
 सारहि चितइ एहु रणि भग्गउ प्राहिउ कुलु लज्जावइ लग्गउ ।
 मइ धुरि थक्कइं होहि म कायरु, तुहुं भडु एहु सुसंगरसायरु ॥
 तो कुमरिं सारहि, भणिउ महारहि !, हय हय वत्त म एय भणु ।
 इम्ब मइ जुज्झंतउ, रणि सुज्झंतउ, ताउ न पेच्छइ तिणि विमणु ॥७॥
 इम्ब भणि निग्गउ जयसिरिमाणणु, गयघड मंजिवि जि[म्ब] पंचाणणु ।
 काइं असारइं इणि बलि भग्गइ, भरहिं सहं वरि संगरि लग्गइ ।
 सुहडिं एक्कु सीहु वरि जोहिउ, हरिणसत्थु मं बहु उवरोहिउ ।
 वरि हिल्लूर एक्क रयणायरि, मं छिळ्ळिरि अणुराउ दुहायरि ।
 वरि नहु एक्कु हुयउ कण्णूरह, मं चंदणह सराउ असारह ।
 तिसियइं अमयप्पुडु वरि परिपीयउ, जैलघडि जम्मु वि खयह म नीयउ ।
 जहिं बंदिणह सइ, सुमणोहरु, दीसइ विलयसत्थु सुपओहरु ।
 जहिं सुम्मइ वीणारवु मणहरु, धयमालाउलु जहिं थडु गुणहरु ॥
 तहिं रहवरु चोयहि, एम्ब म जोयहि, निसिय खग्ग साहसजुयहं ।
 बाहुबलिहि तणयह, वल्लह जणयह, पेक्ख परक्खसु मह भुयहं ॥८॥
 एत्थंतरि जुज्झउ लग्गु बालु, भरहेसरिं सहु नं पलयकालु ।
 वरिसंतु निरंतरु नहि न ठाइ, सरधारहिं अहिणवु मेहु नाइ ।
 भरहु वि आयड्डियचावदंडु, वाणावलि मुंचइ बलपयंडु ।
 भरहेसरवाणह खलवि जाइ, खण नहयलि खणि महिचीढि ठाइ ।
 खणि दीसइ करिवरि खण रहग्गि, खणि धणुहरि खणि भडनिसियखग्गि ।
 खणि बाणि खणंतरि करिहि पुच्छि, खणि वियडि विलग्गइ रायवच्छि ।
 जिम्ब विज्जुपुंजु खणि दिट्ठनट्ठु, तिम्ब भमइ रणंगणि गुणगरिट्ठु ।
 न य छेपइं भरहह सो सरेहिं, मुणिराउ व मयणह दुहयरेहिं ॥
 नियधणुहरवाणिहिं, अगणियमाणिहिं, छाइउ सधउ सहेउ सरहु ।
 जुज्झंतइं बालि, अइसुकुमालि, किउ विलक्खु संगरि भरहु ॥९॥

सो मंतिहिं वुत्तउ इम्ब म तम्मु, एहु सव्वह सत्थह रणि अगम्मु ।
मणि चक्करयणु सरि सत्थरम्मु, एहु भारहि जइ पर सुयवि धम्मु ।
जं भरहि निरुद्धउं जोगचक्कु, ...
तक्खणि मिलंतु जालावमालु, चउदिसिहि फुरंत सिहिकणकरालु ।
करकमलि ठियउं तं चक्करयणु, पेक्खिवि कुमारु अक्खुहियवयणु ।
भरहेसरि वुच्चइ गुरुसिणेहिं, अज्ज वि जीवंतउ जाहि गेहि ।
इह एही भवणि म होउ मज्झ, जसक्किंतिहि नासण बालवज्झ ।
पभणिउ कुमारि करिलीलगामि, भज्जंतिहि रणि लज्जियइ सामि ! ॥
उज्जलमुहलायह, तामु सुचायह, मुक्क चक्कु जं बहु करइ ।
धिंसि रज्जह हुंतह एम्ब गुणवंतह, पुत्तह पिय जहिं ववहरइ ॥१०॥
आयंतह चक्कह चत्तासु द्व धणुदहत्थु सम्मुहउ तामु ।
दढ्वाणिहिं पहरु महासुएण, अच्छोडिउ खर्गि बल्लुएण ।
तह वि हु आगच्छइ तिक्खधारु, कम्मह विवागु जिम्ब दुन्निवारु ।
संखुद्धउ माणसि मोक्खकामु, गउ वेगि गयणि [सु] जहत्थनामु ।
जहिं जहिं नासंतउ जाइ बालु, तहिं तहिं जिं जाइ जालाकरालु ।
बहिरंग जिणेविणु मुक्कखग्गु, एवंतरंगरिउ जिणह लम्गु ।
ते धन्न पुत्त रिसहेसजाय, समभावरुद्धमण-वयण-काय ।
मज्झ वि संपन्नउ समउ भावु, पउमासणि संठिउ समियपावु ।
चउसरणि पवन्नउ, महिहिं निसन्नउ, निंदिय गरहिय दुक्कियगइ ।
सुमरिय परमेसरु, मणि रिसहेसरु, थुणुं लम्गु एम्ब सुद्धमइ ॥११॥
जय जय रिसहेसर ! भुवणसामि !, मयमइण ! मयगल्लीलगामि ! ।
जय केवलवसविन्नायभाव !, पणमंतत्त निम्महियताव ! ।
जय तिहुयणभवणपयासदीव ! भवजलहिपडंतासासदीव ! ।
जय लोयपयासियनीइसार !, परिवालियनिरुवमरज्जभार ! ।
जय तिहुयणभवणुद्धरणखंभ !, संरक्खिय दुद्धरसुद्धबंभ ! ।
जय सव्वसत्तसंजणियसोक्ख !, अट्ठावयपव्वयभाविमोक्ख ! ।
जय भवजलनिहिसंपत्तपार !, दुव्वहनिव्वाहियनियमभार ! ।
जय जिणवर ! निज्जियजम्म-मरण !, महु तुहुं गइ [तुहुं मइ] तुहुं जि सरणु ! ॥
इय थुय रिसहेसरु, नयजोगेसरु, अनिलवेउ दुन्नयविमुहु ।
चक्काउहि दद्धउ, हियइ विसुद्धउ, पत्तउ स भरियसिद्धिमुहु ॥१२॥
अह रणि सीहरहाहिय नेहह, सुयइ मरणि कुमारु निलवेयह ।
बिहिं पुत्तहं मरणि विदाणउ । सोइवि बहु तक्खसिलडहिराणउ ।
भरहिं सहु असमत्थियसंगरु, पत्तउ रणभुई वड्डियमच्छरु ।
भणिउ भरहु बाहुबलिं राइं, बहुजणि किं मारियइं वराइं ।
भणि जिणि जुज्झि जुज्झउ भायर !, पडिचन्नइ भरहेसि ! म कायर ।

दिद्विजुज्झि [जी]यउ भरहाहिवु, वइजुज्झि वि जित्तउ चक्काहिवु ।
 बाहुजुज्झि भग्गइ भरहेसरि, पुणु पडिबन्नइ दंडिहिं संगरि ।
 पेच्छवि उद्वियदंडु कणिट्टउ, आयह पासह अज्जु विणट्टउ ॥
 नियमणि खलभलियउ, अइसइं बलियउ, चित्तइ किं एहु चक्कवइ ? ।
 पडिभट्टपइन्नइ, रणरसिस्सिन्नइ, कियउं चक्कु करि भरहवइ ॥१३॥रसि खि
 अह चित्तिउ लहुयइं लल्लकइं, भंजउ भट्टमग्गु सहु चक्कइं ।
 किं फलु तुच्छह विसयहं कारणि, आयह भट्टपइन्नह मारणि ? ।
 धिसि ! धिसि ! अहो ! किं अमर णिएही (!), नियकुलसंहारणि निन्नेही ।
 आइं मंह वल्लह सुय मारिय, लहुयसहोयर इणि नीसारिय ।
 धिसि ! धिसि ! विसय अंगुसंतावह, धिसि ! धिसि ! विसय जि कारणु [पावह] ।
 धिसि ! धिसि ! विसय हेउ संसारह, धिसि ! धिसि ! विसय नियाणु जि मारह ।
 विसयासत्त न जिणु परियाणहिं, विसयासत्त न गुरुयणु माणहिं ।
 विसयासत्त विडंन्न पावहिं, एउ चिन्तेविणु वुत्तउं तावहिं ॥
 अह तुंज्जु अतित्तह, विसयासत्तह, किंपि ज असरिउ तं सरउ ।
 अहु तुहुं अहु मंडलु, अहु भूखंडलु, मुक्कउ टारु ससिंदूरउ ॥१४॥
 कउ पंचहिं मुट्ठिहिं लोउ तेण, पुणरवि यं विचित्तिउ नियमणेण ।
 उप्पन्नाना महु लहुयभाय, किंन्व नमणि करेवी मई सवाय ? ।
 उप्पन्नानाणि मइं तायपासि, ज्ञायवि पेक्खेवा गुणह रासि ।
 ठिउ काउसग्गि संजमिय वाणि, मणि माणाहिद्विउ धम्मज्ञाणि ।
 तण-ल्लयहिं पवेद्विउ अप्पमाणु, तसु वैरिसु जाव न यऽसणु न पाणु ।
 रिसहेसरि पेसिय समयवाय, तहिं बंभी सुंदरि भणहिं भाय ! ।
 हत्थिहिं ओयरियह होइ नाणु, एउ भणइ ताउ सुरविहियमाणु ।
 कहिं मज्झ हत्थि इह वणि पसत्थि ?, हुं नायउं एहु जि माणु हत्थि ॥
 तो जिणवरु वंदउं, मुणि अभिनंदउं, सुहइ हुयइ परिणामि मणि ।
 उप्पन्नइ केवलि, नासियकलिमलि, जिणह पासि गउ तम्मि खणि ॥१५॥
 भरहेसु वि भुंजइ एग छत्त, छक्खंडवग्गुह बहुरिद्विपत्त ।
 कइया वि हु निवु विलसिरअणंगु, सव्वालंकारविभूसियंगु ।
 आयरिसगेहि गोयंकु वीरु, रादइं किर कइसउं महु सरीरु ? ।
 एमंगुलि पेच्छइ ता मणुज्ज, दुइंसण मुद्दारयणमुत्त ।
 अवणेइ सव्व जी विगयमोहु, उच्चिणियपउम सरु जिंन्व असोहु ।
 चित्तइ सरूवि सव्व असारु, मेल्लेवि धम्मगुणु निव्वियारु ।
 सुहभाविं मज्झि वि ठियउ घरहु, उप्पाडइ केवलुनाणु भरहु ।
 देवयइं समप्पिय समणल्लिगु, कयलोउ महिहिं विहरइ असंगु ॥
 विहरिवि बहुवासइं, वज्जिउ हासइ, कम्मक्खयनिम्माणह ।
 पडिवोहिय महियलु, नासियकलिमलु, भरहु गयउ निव्वाणह ॥१६॥

॥ भरताख्यानकं समाप्तम् ॥२३॥

१. जुज्झि उड्डाय भरहेसरि रं । २. तुज्झ रं० । ३. उ रं० । ४. जाइवि रं० । ५. वरिस रं० ।

इदानीमिलापुत्राख्यानकमारभ्यते । तद्यथा—

निरुवननयरगुणैर्हि पुहर्इए पत्तवद्धणत्तणओ । पत्तजहत्थभिहाणं अत्थि इलावद्धणं नयरं ॥१॥
 तत्थेव य वत्थव्वो इच्चो भवणं महाविभूर्इए । सुद्धसहावो दक्खिन्नसायरो सुद्धसमायारो ॥२॥
 रायाइपूयणिज्जो निच्चं नीसेसनिगमनिवहस्स । अग्गासणी गुणन्नू गुणिजणवगस्स गोरव्वो ॥३॥
 एवं एयस्स महायणम्मि सव्वत्थ सुत्थहिययस्स । परमेगमवच्चदुहं जयम्मि जइ वा सुही नत्थि ॥४॥
 मिउवयण-रूव-सोहमाधारिणी धारिणी पिया तस्स । सइसुत्थिया वि नवरं, निरवच्चा पुत्तकामा य ॥५॥
 तत्थ इलादेवीए, आययणं विज्जई जणपसिद्धं । तं च जणो कज्जर्थी पुत्ताइनिमित्तमच्चेइ ॥६॥
 तं च पसिद्धिं सोउं देवीए तीए इच्चभज्जाए । पायवडियाए भणियं भयवइ ! जइ तुह पसाएणं ॥७॥
 मज्झ भविस्सइ पुत्तो ता तुह भवणे महाविभूर्इए । पइवरिसं कारिस्सं जत्ताइमहूसवं परमं ॥८॥
 गोउलपमुहं चित्तिं वट्ठारिस्सामि तुज्झ आययणे । किं बहुणा ? नामं पि हु सुयस्स तुह संतियं दाहं ॥९॥
 तो तीए पभावेणं खओवसमणेणमंतरायस्स । पाउच्चमूओ गच्चो तप्पभिई इच्चभज्जाए ॥१०॥
 जाओ कालकमेणं वट्ठावणयं पयट्ठियं नयरे । वित्तम्मि मूडकम्मे संपत्ते वारसाहम्मि ॥११॥
 जं जह भणियं तं तह सव्वं ओवाइयं विहेउण । पाएस्स पाडिउणं नामं दिन्नं इलापुत्तो ॥१२॥
 गिरिकुंजसमल्लीणो सो चंपयपायवो व्व निरवाओ । वट्ठंतो अणुवरिसं संजाओ अट्ठवारिसिओ ॥१३॥
 अम्मा-पियरेहिं तओ वियाणिउणं कलागहणसमयं । ग्हाओ कयवलिकम्मो धवलाहरणो धवलवेसो ॥१४॥
 सुहदिवसे सुहमासे सुद्धे षक्खम्मि पंचमितिहीए । सुहजोगे सुमुहुत्ते गुरुवारं पुस्सनक्खत्ते ॥१५॥
 सकारिउण सम्माणिउणमज्झावयं विसेसेणं । महर्इए विभूर्इए लेहायरियस्स उवणीओ ॥१६॥

जओ भणियं—

सव्वगुणसंजुओ वि हु विज्जाए विणा सुओ वरं कन्ना । गच्चे वि वरं नासो वंझा भज्जा वरं होउ ॥१७॥

वागएण-छंद-उलंकार-कव्व-सिद्धंत-वेयनिउणाणं । सुकुलुप्पओ वि हु पामरो व्व जोयइ मुहं मुक्खो ॥१८॥

अपरं च—

अजात-मृत-मूर्खेभ्यो, मृता-उजातौ वरं सुतौ । तौ किञ्चिच्छोकदौ पित्रोर्मूर्खस्त्वत्यन्तशोकदः ॥१९॥
 तत्तो सजोगयाए जणयपयत्ता तहाभिओगाओ । अज्जावयस्स पत्तो कलाकलावस्स पारम्मि ॥२०॥
 भवियव्वयानियोगा पायं विसएसु न रमइ मणो से । अम्मा-पिऊहिं तत्तो खित्तो दुल्ललियगोटीए ॥२१॥
 एत्थंतरम्मि मन्ने जेउमसत्तस्स तिहुयणं सयलं । मयणस्स सहायत्तं काउं पत्तो सरयसमओ ॥२२॥

तथा हि—

वित्थिन्नसरोवरवियसियाइं कुमुयाइं निम्मलनिसासु । तारानियरसमिद्धिं गयणगयं जम्मि पहसंति ॥२३॥
 वीगुं पि दिसासु सरोवराइं सुद्धसच्छसल्लिकलियाइं । जम्मि उ सरयसिरीए दप्पणलीलं विडंबंति ॥२४॥
 हंसेहिं संचरंतेहिं सोहियं गुरुहंगणं जम्मि । सुविमुद्धोभयपक्खेहिं अहं व गरुया वि सोहंति ॥२५॥
 जत्थ य पहिया सुहसालिगोवियासरसगीयपडिवद्धा । सम्मग्गाओ भस्संति अहं व एवविहा विसया ॥२६॥
 सरसघणकालिमाए कलियाइं वि दिसिवहूण वयणाइं । सुहयस्स जस्स संगे वियाससहियाइं जायाइं ॥२७॥
 हिमसंकासो चंदो सवियासो सइइ जत्थ सविसेसं । सव्वत्थ वि वित्थरिओ सारयसिरिकित्तिपडउ व्व ॥२८॥
 धवलज्जइ दिसिवल्लयं जत्थ य कासेहिं ससहरसिएहिं । अइसरला सुहपव्वा सुविमुद्धा कं न धवलंति ? ॥२९॥
 अनिलंदोलिरविलसिरकासा आसाविलासिणीखंधे । सरयनरेसरचामरकलावलीलं विडंबंति ॥३०॥

પેચ્છડચ્છરીયવહુવાયસંજુયં જિણમયં જાણ જયદ્ધ । સિહિણો વિમણા હંસા ય સહરિસા જમ્મિ સંજાયા ॥૩૧॥
 સુયપંતીણ ફલયં પિ ભવિસ્સં સાલિરવિસ્યા સાલિં । દેદ્ધ ન જમદાયારે કુણંતુ કિં રત્તવયણા વિ ? ॥૩૨॥
 ડય સાલિરવિસ્યાણ સુદૂરમુદ્ધાવિઝ્ઞણ સુયસેણિં । ચિત્તા કિવિણધરેમું કુણંતુ કિં વા સપક્કસા વિ ? ॥૩૩॥
 સડળેહિં સંસિયાઓ સસ્સદ્ધ ઓસહ[.....સહ]લાઓ । સસ્સેહિં સમં સોહંતિ જમ્મિ સુહછેત્તસીમાઓ ॥૩૪॥
 જમ્મિ સુવિસિટ્ઠપરિપુટ્ટિલટ્ઠગોવિંદતદ્ધિયમુહાઓ । ગોટ્ટંગણભૂમીઓ ભમંતગોવીઓ રેહંતિ ॥૩૫॥
 સ્વત્તેહિં સમલિણેહિં ઘણેહિં સંગે ગયા વિ મલિણત્તં । સુદ્ધસંગે સુદ્ધંતી સારયગયણં વ ગરુયા વિ ॥૩૬॥
 પેચ્છહ પયડપયાવો અહિયયરં સરયસંગમે વિ રવી । નિવ્વહિયપયાવગુણા કુણંતુ જે કિંપિ તદ્ધ વિ મુહા ॥૩૭॥
 વિમલિયનહમ્મિ સરયમ્મિ સસહરો અહહ ! પેચ્છ સકલંકો । અહવાં નિમ્મલસંગે વિ નડ્ધહા જાયદ્ધ સહાવો ॥૩૮॥
 ઇય ઇરિસમ્મિ સરણ પકામકામમ્મિ સો ઇલાપુત્તો । કદ્ધયા વિ કીલિડં કાણણમ્મિ નિજ્ઞાદ્ધ સવયંસો ॥૩૯॥
 તત્થ લલંતો લીલાણ લંચિયં લહુલલામલાયત્તં । સોહમ્મ-રૂવ-સુંદેરમંદિરં મયણધરણિં વ ॥૪૦॥
 નવજોન્વણરમણીયં નદ્ધધૂયં નિયદ્ધ મયણસવરસ્સ । જેડં જયં વ વિહિણા વિણિમ્મિયં નિસિયમલ્લિં વ ॥૪૧॥
 પાવો પેચ્છદ્ધ મહ પળદ્ધિં તિં કામેણ જાયકોવેણ । સમગં સવ્વં પિ હુ વિદ્ધો પંચહિં વિ વાણેહિં ॥૪૨॥
 તાહે અયકીલયકીલિડ વ્વ થિમિડ વ્વ ચિત્તલિહિડ વ્વ । લેપ્પયમડ વ્વ મુચ્છાગડ વ્વ પાહાણઘડિડ વ્વ ॥૪૩॥
 જા તયવત્થો ચિટ્ઠદ્ધ તો તમ્મયમણવિયપ્પકુસલેહિં । હરિસ-વિસાયાડલમાણસેહિં મિત્તેહિં સંલત્તો ॥૪૪॥
 ડસ્સુરં સંજાયં મહદ્ધે વેલા સમાગયાણડમ્મં । તા ગચ્છામો ગેહં કલ્લે પુણરાગમિસ્સામો ॥૪૫॥
 તં પિ હુ તા પરિસંતો મા કિમવિ સરીરકારણં હોહી । અમ્મા-પિયરો દૂરં તુદ્ધ અવસેરિં કરિસ્સંતિ ॥૪૬॥
 વારં વારં મણિઓ વિ જાવ તમ્મયમણો ન ચિંતેદ્ધ । વાહાણ વેત્તૂણં વલ્લા વિ નીઓ જણયગેહં ॥૪૭॥
 તત્થ વિ હસદ્ધ વિયંમદ્ધ પલ્લવદ્ધ રોવદ્ધ નિરિવસણ સુત્તં । તત્તથલે પક્કિસ્સત્તો મચ્છો વ્વ રદ્ધે ન પાડળદ્ધ ॥૪૮॥
 જા કદ્ધદસં પત્તો તાવ ય જણયસ્સ સે નિવેદ્ધિંતિ । સો વિ નિસામિય વજ્ઞાહડ વ્વ જાઓ વિસન્નમણો ॥૪૯॥
 સાણુણયં સપ્પણયં સુજુત્તજુત્તિક્કસમં સ્વમાસારં । પરિફુસિય મુદ્ધં મુદ્ધરં મણિયં સુણ વચ્છ ! મહ વયણં ॥૫૦॥
 પદ્ધિયસ્સ તસ્સ સુણિયસ્સ તસ્સ નિરુવમકલાકલાવસ્સ । મુદ્ધગુરુડવણસસ્સ ય અવસાણં ઇરિસં વચ્છ ! ॥૫૧॥

કિંચ—

લજ્ઞિજ્ઞદ્ધ જેણ જણો મહલિજ્ઞદ્ધ નિયકુલકમ્મો જેણ । કંટદ્ધિણ વિ જીણ કુણંતિ ન કયા વિ તં સુયણા ॥૫૨॥
 અન્નં ચ નિવો નાહી સો મહ સવ્વસ્સનિમાહં કાહી । પડરજણો વિ હુ મણિહી અક્કજ્ઞમિમિણા સમાયરિયં ॥૫૩॥
 તા સંતિ રૂવ-ગોન્વણ-લાયન્નપવાહસારણીઓ વ્વ । કુલવાલિયાઓ તાઓ વચ્છસ્સ કણ વરિસ્સામિ ॥૫૪॥
 તા નીયાણ કિમેયાણ વચ્છ ! રૂવાદ્ધગુણજુયાણ વિ । સીયં પિ પઓ માયંગકૂવણ પિયદ્ધ કિં વિણ્ણો ? ॥૫૫॥
 મણિયં ચ તેણ અહમવિ તાય ! વિયાણામિ જં તણ મણિયં । કિંતુ મહ કમ્મપરિણદ્ધવસેણ વિસમં તદ્ધિં પેમ્મં ॥૫૬॥

જઓ મણિયં—

ધારિજ્ઞદ્ધ ઇંતો જલનિહી વિ કલ્લોલભિન્નકુલસેલો । ન હુ પુવ્વજમ્મનિમ્મિયમુહા-ડસુહો કમ્મપરિણામો ॥૫૭॥

અવરં ચ—

તા લજ્ઞા તા માણો તા દ્ધ-પરલોચચિન્તણે બુદ્ધી । જા ન વિવેયજિયહરા મયણસ્સ સરા પહુપ્પંતિ ॥૫૮॥
 તાવ પરો વિ હસિજ્ઞદ્ધ કીરદ્ધ માણં થિરત્તણં લજ્ઞા । જા વિસમે ન પડિજ્ઞદ્ધ અથાહે પેમ્મકૂવમ્મિ ॥૫૯॥
 સુયનિચ્છયં વિયાણિય મમ્મામિ તયંપિ કિં વિયપ્પેણ ? । મા મહ સુયસ્સ જીવિયસમસ્સ અચ્ચાહિયં હોહી ॥૬૦॥
 ગંતૂણ મણિઓ સો સુવન્નતુલિયં પયચ્છ નિયધૂયં । મણિયં તેણ મહાયસ ! સુવન્નઅક્કવયનિહી ઇસા ॥૬૧॥
 તા જદ્ધ કજ્ઞં મજ્ઞં મિલેડ સો તુદ્ધ સુઓ કિમન્નેણ ? । ગોરવઅરિહસ્સ ગિહાગયસ્સ સાહેમિ કજ્ઞમિણં ॥૬૨॥
 આગંતૂણં જણણ લંચિયાજણયમાસિયં કહિયં । સો વિ ય નિસામિડળં મણે વિસન્નો વિયપ્પેદ્ધ ॥૬૩॥

जणएण जणविरुद्धं अकज्जमवि ववसियं मह निमित्तं । तं पि न जायं तम्हा धिरत्थु विवरीयमयणस्स ॥६४॥

जओ—

साहीणं मोत्तणं जं जं जणगरहणिज्जमहियं च । तं तं महइ वराओ दुरन्तहयमयणवसवत्ती ॥६५॥

भणियं च—

पेरिज्जंतो पुव्वक्किएहिं कम्मेहिं कहमवि वराओ । सुहमिच्छंतो दुल्लहजणाणुराए जणो पडइ ॥६६॥

अन्नं च—

सच्छंदपयपहाविरदुल्लहलंभं जणं विमग्गंतो । आयासपएहिं भमंतहियय ! कइया वि भज्जिहिसि ॥६७॥
एगत्तो गुरुआणा अलंघणिज्जा कुलं च ससिविमलं । एत्तो य अपडियारो मणभवणं दहइ मयणग्गी ॥६८॥
ता किं वयामि देसं ? किं वा पाणे चयामि पावो हं ? अहव मणवल्लहाए मिलामि जं होइ तं होउ ॥६९॥

जओ—

नासइ कुलाहिमाणो लज्जा परिगलइ पोरिसं पडइ । दूरे गुरूण सेवा नारीवसयाण भणियं च ॥७०॥
ताव फुरइ वेरग्गु चित्ति कुललज्ज वि तावहिं, ताव अकज्जह तणिय संक गुरूयणभउ तावहिं ।
ताविंदियइ वसाइ जसह सिरि हायइ तावहिं, रमणिहि मणमोहिणिहि वंसउ नरु होइ न जावहिं ॥७१॥
सुकयत्थु वियक्खणु सो सुहिउ, सुगइमग्गि सो संघडिउ । परमोहणमूलियसरिसियह जो बालियहं न पिडि पडिउ ॥७२॥
सो जणओ सा माया ते भित्ता तारिसो सयणवग्गो । एगपए चिय चत्तं अहह ! महामोहमाहप्पं ॥७३॥
इय सो मिलिओ नडपेडयस्स जाणियकलाकलाओ वि । चउवेयपारगो माहणो व्व मायंगगेहम्मि ॥७४॥
भणिओ समुच्छुरेणं सप्पणयं तेण लंखियाजणओ । देसु मम ताय ! धूयं, जमिमीए विणा न सक्केमि ॥७५॥
तेणुत्तं वच्छ । तुमं असिक्खिओ सिक्खिया य मह धूया । अणुरूवो संजोओ न होइ ता सिक्ख विन्नाणं ॥७६॥
तो सो तह त्ति पडिवज्जिऊण तप्पभिइ सिक्खिउं लग्गो । अहवा वि किं न ववसइ ? किं न कुणइ लोहवसवत्ती ? ॥७७॥
तो सो मइपगरिसओ नच्चण-गंधव्वकरणपमुहासु । सव्वेसिमुवरिवत्ती संजाओ नाडयकलासु ॥७८॥
पुणरवि जणएणुत्तं सिक्खं पयडेसु विदवसु सुवन्नं । जेण महाभूर्इए करेमि वच्छस्स वीवाहं ॥७९॥
विन्नायडम्मि नयरे नडपेच्छं मग्गिओ महाराया । निहओ य रंगभूमीए गरुयवंसो तयग्गम्मि ॥८०॥
फलिहम्मि उभयपासेसु कीलया तत्थ सो समारूढो । परिहियसल्लिद्धदारुमयपाउओ वंससिहरम्मि ॥८१॥
दाऊण खगखेडयविहत्थहत्थो विसिट्टकरणाइं । पुरओमुहाइं पच्छामुहाइं पि हुसत्त सत्त तओ ॥८२॥
कीलेसु पाउयाओ खिविउं उद्धट्ठिओ निरुव्विग्गो । जा चिट्ठइ ता लोओ रंजियहियओ भणइ एवं ॥८३॥
अहह ! महच्छरियमहो ! इमस्स नीसेसनडसिरोमणिणो । जो एरिसम्मि दुग्गे आयासे कुणइ करणाणि ॥८४॥
ता जइ राया वियरइ पढमं किं पि हु इमस्स ता अम्हे । कुणिमो ईसरमेयं विभवपयाणेण किं बहुणा ? ॥८५॥
राया उ लंखियाए रूवाइगुणेहिं अक्खिवियहियओ । एईए इमो भत्ता पडिऊणं कहवि जइ मरइ ॥८६॥
ता एसा मम भज्जा पाणपिया हवइ इय विचित्तं । भणइ मए सच्चवियं न सम्ममेयस्स विन्नाणं ॥८७॥
ता पुणरवि मह दंसउ एयं चिय पत्थुयं सविन्नाणं । इय भणिए नरवइणा दक्खत्तणओ जणसमक्खं ॥८८॥
किल सिक्खियस्स न हु किं पि दुक्करं तेण बदलस्खेग । लहुमेव वंससिहरे कयाणि पुण सत्त करणाणि ॥८९॥
जा पुणरवि मज्झत्थो नरनाहो नो पर्यपए किं पि । पुणरुत्तमवुत्तेण वि कयाणि तावन्ति करणाणि ॥९०॥
एत्थंतरम्मि निवइम्मि तम्मि दिट्ठम्मि दाणनिरवेक्खे । अहह ! अजुत्तमजुत्तं जणेण हाहारवो विहिओ ॥९१॥
राया वि लंखियाए अणुरत्तो लक्खिओ वियड्ढेण । उवरिट्ठिएण तेण वि तह चेव इलाए पुत्तेण ॥९२॥

तो परिभावियमिमिणा नूणमिमो मज्झ मारणनिमित्तं । करणाणि कारवेई पुणरुत्तमिमीए रत्तमणो ॥९३॥
 ता किं एसो लावन्नरूवकल्लिएसु नियकलत्तेसु । सायत्तेसु वि एईए नीयजईए अणुरत्तो ? ॥९४॥
 ता किं इमिणा ? जम्हा अहं पि एयारिसो जणो अहवा । पेच्छइ गिरिमि जलणं पजलंतं न उण पायतले ॥९५॥
 तो मणयं संविगो वंसग्गओ विवेयवसवत्ती । परिभाविउं पयत्तो सत्तमेसो सबुद्धीए ॥९६॥
 एयाए अहं रत्तो राया वि इमीए चेव वेलविओ । एयाए वि हु चित्तं चंचलचित्ताए दुग्गेज्जं ॥९७॥
 तो पेच्छ मंदमइणा मए विमूढेण केरिसं विहियं ? । पच्छायावपरद्धो स दूरमेवं विचित्तेइ ॥९८॥

भणियं च—

न तहा तवेइ तवणो न जल्लियजलणो न विज्जुनिग्गओ । जं अवियारियकज्जं विसंवयंतं तवइ जंतुं ॥९९॥
 हयमिह मह विन्नाणं हयमिणमो मज्झ मणुयमाहप्पं । जेण मए ससिविमले कुलम्मि मसिकुच्चओ दिन्नो ॥१००॥
 अवगणिओ नियजणओ अवगणिओ तारिसो सयणवग्गो । अवहत्थिया पसत्था ते वि हु इहलोय-परलोया ॥१०१॥
 जमिमीए मोहिणं केणइ जम्मंतराणुराएणं । ववसियमेयमकज्जं वियाणमाणेण जमिहुत्तं ॥१०२॥
 अहो ! संसारजालस्य विपरीतः क्रियाक्रमः । न परं जलजन्तूनां धीवरस्यापि बन्धनम् ॥१०३॥
 परमेत्तो वि हु एयं महंतमच्छेरयं जमेसो वि । राया करुत्तजुत्तो ददमणुरत्तो इमीए वि ॥१०४॥

अत्राप्युक्तं केनचिद् यथा—

सर्वाभिरपि नैकोऽपि तृप्यत्येकाऽपि नाखिलैः । द्वितीयं द्वावपि द्विष्टः कष्टः स्त्रीपुंसमागमः ॥१०५॥
 ता अलमिमिणा परिदेविण्ण निच्चं नमोत्थु विसयाणं । वज्जिय कज्जमकज्जं कुणंति वसगा जमेयाणं ॥१०६॥

भणियं च—

विसयविसमोहियाणं सुधम्ममंदायराण सत्ताणं । अमुणियसारा—ऽसाराण गलइ हत्थद्वियं अमयं ॥१०७॥
 विसया किंपागफलं विसया हालाहलं विसं परमं । विसया विसमं सल्लं विसया आसीविसभु यणो ॥१०८॥
 विसया उक्कडपासो विसया कंदुज्जुओ नयमग्गो । इय मुणिय विसयसंगं धीरा वज्जंति दूरेणं ॥१०९॥
 विसयासत्ता सत्ता विडंबणं तं जयम्मि पावंति । जं कहिउं पि न तीरइ धूलीयुक्कावणं महं व ॥११०॥
 तो विसयविरत्तो हं संपइ विसएसु मज्झ पज्जत्तं । दिट्ठो मालवदेसो खद्धा मंडा मए इण्हि ॥१११॥
 इय वेरग्गएणं नयरीमज्जं निरूवयंतेण । दिट्ठा धणइग्गमिहे धम्मधणा साहुणो के वि ॥११२॥
 पंचसमिया तिगुत्ता संजमजुत्ता ददव्वया धीरा । सुपसंता पविसंता सुविसिद्धा भत्त-पाणट्ठा ॥११३॥
 नवजोव्वणाहिं सिंगारियाहिं लायन्न-रूवकल्लियाहिं । पडिलोभिज्जंता धम्मियाहिं धणवइग्गिहवइहिं ॥११४॥
 दट्ठूणं मुणिवसभे ददमुल्लसिओ गुणाणुराएण । कयपुत्ता खलु एए विसयविरत्ता न उण अम्हे ॥११५॥
 इय गुणिगुणाणुरागा खउवसमाओ चरित्तमोहस्स । उल्लसियविरियवसओ जाओ चारित्तपरिणामो ॥११६॥
 अहियं विवाहबुद्धी हिययम्मि सयत्थचित्तणपरो य । ठियसकलत्तविराओ विसयविरत्तो सुथिरचित्तो ॥११७॥
 जह सो महाणुभावो अपुव्वकरणेण वंसजट्ठीए । आरुद्धो तह चेव य गुरुईए खवगसेदीए ॥११८॥
 सिवपुरदंसणमइणो समणसमाहीए वट्टमाणस्स । लोया-ऽलोयपयासं संजायं केवलं नाणं ॥११९॥
 एत्थंतरम्मि ओयरिय वंसभागाओ सो इलापुत्तो । रायाइजणसभाए धम्मं कहिउं समादत्तो ॥१२०॥
 भो भो भव्वा ! दुलहं लहिउं मणुयत्तमाइसामग्गि । पडिवज्जह जिणधम्मं सम्मं सम्मत्तमायरह ॥१२१॥
 विरमह विसएहितो सिग्गं सुहुमं पि दुच्चरियजायं । वियइह सुगुरुसयासे माइहमिव विडंबणं वयह ॥१२२॥
 एत्थंतरम्मि भणियं रायाइसभाए विम्हियमणाए । भयवं कइमिव तुच्चे विडंबिया ? कहह निय चरियं ॥१२३॥
 निसुणह एग्गमणा इओ भवाओ अईयतइयभवे । अहमासि वसंतउरे छवक्कम्मरओ दियप्पवरो ॥१२४॥

मह माहणी य भज्जा माहणकुलसंभवा पयइसोमा । दढमणुरत्तमणाइं परोप्परं तम्मि जम्मम्मि ॥१२५॥
समुदायकडा कम्मा समुदायफल त्ति इय सरंताइं । संविग्गमाणसाइं पव्वइयाइं गुरुसमीवे ॥१२६॥
रिउभावओ य भज्जा जाइमयं कुणइ तह मणे सुहुमो । सुगुरुसमीवे वड्हं नावगओ नेहपडिबंधो ॥१२७॥
तं सुहुममणालोइय तहेव पत्ताइं देवलोगम्मि । ततो इह जायाइं तुम्हाणं चेव पच्चक्खं ॥१२८॥
तो जाइमण्णेसा संजाया निंदियाए जाईए । अहमवि तत्तेहेणं विडंबणं एवमणुपत्तो ॥१२९॥
तो भो महाणुभावा ! सुगुरुसमीवम्मि सल्लमुद्धरह । कुणह य विसयविरमणं जइ सम्भं महह सिवसोक्खं ॥१३०॥
इय निमुणिऊण राया तहाऽवरा लंखिया महादेवी । संजायकेवलाइं चउरो वि गयाइं मोक्खम्मि ॥१३१॥

॥ इलापुत्राख्यानकं समाप्तम् ॥२५॥

इय असुहो परिणामो जाओ दमगस्स दुग्गाइनिमित्तं । भरह-इलापुत्ताणं सुहो य सिवसोक्ख संजणओ ॥१॥
तह अत्ताण वि जायइ दुग्गाइ-सुगईण साहओ एसो । ता वज्जिऊणमसुहं सुहपरिणामं सया कुणह ॥२॥
यद्वत् शुभो लवणरूपरसो रसेपु, चिन्तामणिर्मणिपु यद्वदिह प्रशस्यः ।
तद्वच्च धर्मशुभकर्माणि शुद्धभावस्तस्मात् तमेव भजताशुभभावहानात् ॥१॥

॥ इति श्रीमदाज्ञदेवसूरिधिरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे भावनोपवर्णनो नाम पञ्चमोऽधिकारः समाप्तः ॥५॥

[६. सम्यक्त्वगुणवर्णनाधिकारः]

व्याख्यातो भावनारूपश्चतुर्थो धर्मभेदः । तद्व्याख्यानात् समर्थितश्चतुर्विधोऽपि दानादिधर्मः । अयं च सम्यक्त्वनिश्चलतायां सम्यक् फलदायी भवति । अतः सम्यक्त्वस्वरूपमेवाह—

भवचारयवासहरं तह सम्मदंसणं सुगइमूलं ।

ता सेणिय-सुलसा इव सम्मत्ते निचला होह ॥११॥

व्याख्या—‘भवचारकवासहरं’ संसारकारागारावस्थानविनाशनं ‘तथा’ इति समुच्चये ‘सम्यग्दर्शनं’ सम्यक्त्वं ‘सुगतिमूलं’ सुदेवत्व-सुमानुषत्वादिसुखप्राप्तिबीजम् ‘तस्मात्’ कारणात् श्रेणिक-सुलसे इव सम्यक्त्वे ‘निश्चलाः’ स्थिरा भवत इत्यक्षरार्थः ॥११॥

भावार्थस्वाख्यानकाभ्यामवसेयः । ते चामू । तत्र श्रेणिकाख्यानकं सेडुवकाख्यानके कथयिष्यते ।

सुलसाख्यानकं त्विदम्—

मगाहमंडलअक्खंडमंडले आसि रायगिहनयरे । नयरेहिरो नरिंदो सेणियनामो ससोहो वि ॥१॥
तस्सऽत्थि पवरभूसो सुभइजाई सुदानललियकरो । पउमालंकिइदेहो रहिओ नागो व्व नागो त्ति ॥२॥
जीवा-ऽजीवाइविउ परियाणियपुत्तपावपरिणामा । सिरिवीरचरणतामरसमहुयरी सीलकुलभंगो ॥३॥
तस्स सुलसाभिहाणा भज्जा वज्जियअवज्जसंसग्गी । चंदकरनियरनिम्मलनिच्चलसम्मत्तसंजुत्ता ॥४॥
अत्तोत्तनेहनिम्भरमणाण जिणधवणकरणपवणाण । अइकमइ ताण कालो विसयसुहं भुंजमाणं ॥५॥
एत्तो य विहरमाणो गामा-ऽऽगर-नगरमंडियं वसुहं । वसु-हरि-नरिंद-मुणिवरभत्तिभेरनमि-यकमकमलो ॥६॥
कमलोलकणयनिम्मियकमलोवरिनिहियरुद्धरुद्धचरणो । चरणरुद्धासुणिवरमाणसंसंजणियगुरुहरिसो ॥७॥

हरिसोयामणिविष्फुरितेयपद्भारनिहतमजाओ । तमजाइरहियसन्नाणफल्यस्त्रलियंगयप्पसरो ॥८॥
 पसरंतचरणनहमणिमयूहविच्छुरियसयलमहिवलओ । वलओहकलियमुरवइसमूहथुवंतगुणनियरो ॥९॥
 नियरोस-रायरिउवडसमरंगणविजयसयलसिद्धत्थो । सिद्धत्थमुओ सिरिवद्धमाणसामी समोसरओ ॥१०॥
 चंपाए परिसरम्मी अमुरा-ऽमरनिम्मिए समोसरणे । सीहासणे निविट्ठो धम्मकहं कहिउमाइत्तो ॥११॥
 एत्थंतरे तिदंडय-गणित्तिया-भिसिय-छत्तछन्नालो । अम्मडनामो सट्ठो तत्थ परिव्वायगो पत्तो ॥१२॥
 काउं पयाहिणितियं पणमइ महिमंडले मिलियमालो । थोऊण जिणं भत्तीए तयणु खणमेक्कमुवविट्ठो ॥१३॥
 तो पणमिउं पयट्ठो रायगिहे पुरवरम्मि ता एसो । सुलसाए मह पउत्ति साहसु जगबंधुणा भणिओ ॥१४॥
 इच्छं ति पभणिऊणं उप्पइओ गवलसामले गयणे । रायगिहे संपत्तो चित्ते चित्तेइ तो एवं ॥१५॥
 पेच्छ कह वीथराओ सुर-नरमउज्झम्मि विहियमुपसंसो । केण गुणेणं सुलसाए ? तं परिकखेमि गुणमहयं ॥१६॥
 इय चित्तिऊण तत्तो संपत्तो तीए गेहमचिरेण । मगइ भोयणमेसो देइ न धम्मत्थमेसा वि ॥१७॥
 तो नयरपरिसरम्मी पुव्वपओलीदुवारदेसम्मि । विरयइ विरिंचिरूवं चउवयणं पंकयनिविट्ठं ॥१८॥
 सियवंभमुत्त-सावित्ति-हंस-जड-मउड-अक्खमालाहिं । परिकलियं धम्मकहासमुज्जयं जाणिउं तत्तो ॥१९॥
 आगच्छइ पउरज्जणो तो सुलसा सहियणेण आहूया । दंभो त्ति पभणिऊणं न गया तव्वंदणट्ठाए ॥२०॥
 तत्तो स वीयदिवसे दाहिणदेसे विउव्वए कण्हं । गय-संख-चक्र-सारंग-गरुड-लच्छीहिं परिकलियं ॥२१॥
 तेण वि न रंजिया सा तो तइयदिणम्मि पच्छिमदिसाए । कुणइ सिरिकंठरूवं नयणत्तय-भूइभामुरयं ॥२२॥
 आवद्धजडामउडं चंदकलालंकिं वसहसोहं । अद्वंगगउरि-डमरुय-खट्वंगगणेण संजुत्तं ॥२३॥
 तत्थ वि न गया सुलसा तो उत्तरगोउरे विणिम्मविउं । वररयण-कणय-कलहोयकलियपायारतियसहियं ॥२४॥
 तियसहियसमवसरणं कंकेजितलम्मि चउसरीरो सो । सिंहासणे निविट्ठो अट्टमहापाडिहेरजुओ ॥२५॥
 तो जिणनाहं नाउं नयरज्जणो नरवररिंदपज्जन्तो । तव्वंदणवडियाए विणिग्गओ नो गया सुलसा ॥२६॥
 तो अंबडेण एसा भणाविया जिणवरस्स नमणत्थं । सुलसाए तओ भणियं न एस सिरिवीरजिणनाहो ॥२७॥
 तेण वि भणाविया सा पणुवीसइमो इमो जिणो मुद्धे ! । सा आह न हुंति जिणा पणुवीसं भरहखेत्तम्मि ॥२८॥
 किंतु कयकूडकवडो कोइ इमो सासणं विडंवेइ । तो अम्मडो वि चित्तिइ थिरसम्मत्ता अहह ! एसा ॥२९॥
 उप्पन्नविमलकैय-गणाणीभयवं पि जं पसंसेइ । सा सुलसा जयउ जए निच्चलसम्मत्तवररयणा ॥३०॥
 जं खोभिउं न सको सको वि हु सासणाओ सुरसहिओ । सा सुलसा जयउ जए निच्चलसम्मत्तवररयणा ॥३१॥
 देवा वि हु सन्निज्झं कुणंति जीए गुणेहिं अक्खित्ता । सा सुलसा जयउ जए निच्चलसम्मत्तवररयणा ॥३२॥
 इय संहरिउं सव्वं सुलसागेहम्मि अंबडो गुंतुं । कुणइ निसीहियसहं सोउं अच्चुट्ठए सा वि ॥३३॥
 भणइ य निसीहियाए सागयमह कुणइ उचियपडिवसिं । वंदावइ गिहचेइयविवे एसोऽभिवंदइ य ॥३४॥
 सासय-असासयाइं वंदावइ चेइयाइं सो सुलसं । सा वि धरलुदियसीसा वंदइ उच्चिन्नरोमंचा ॥३५॥
 पुणरवि य सो पयंपइ सकयत्था तं सि पुच्छए जीए । सिरिवद्धमाणसामी कुसलपउत्ति समवसरणे ॥३६॥
 निमुणित्तु तयं सुलसा भत्तिभक्खिन्नरुद्धरोमंचा । महिमंडलमिलियनिडालमंडला पणमइ जिणिदं ॥३७॥
 तो तेण पुणो भणिया भदे ! हर-हरि-हिरन्नगवमाणं । वक्खाणे सह लोएण नाऽऽगया किं तुमं ? कहसु ॥३८॥
 किं भद ! तुमं जंपसि अयाणमाणो व्व ? जंपए सुलसा । वीरं मोत्तुं न रमइ मज्झ मणो इयरदेवेसु ॥३९॥

तथा हि—

ओ अइरावयगंडयलगलियंमयरंदपरिमल्लवविओ । सो वियसियं पि न रमइ पिचुमंदं महुरजुवाणो ॥४०॥
 भरुयच्छकच्छवच्छुच्छलंतमयरंदगुंडियंगस्स । भमरस्स करीरवणे मणयं पि मणो न वांसमइ ॥४१॥

जो माणसम्मि वसिओ वियसियसयवत्तमासलामोए । सो किं फुल्लपलासे सविलासं छप्पओ छिवइ ? ॥४२॥
जो नासियधवगंगं गंगं धवलुज्जलं जलं लिहइ । गयसोहं सो हंसो किं सेसनईपयं पियइ ? ॥४३॥
जो कयसीयलतीरे नीरे रेवाए मज्झइ जहिच्छं । सो किं इयरे वियरे गओ गओ देइ दिट्ठिं पि ? ॥४४॥
जो घणलयसामलए मलए मयरंदवासिए वसिओ । सारंगो सारंगो सो किं इयरे धरे रमइ ? ॥४५॥
जो गंतुज्जितनए नए नओ भवइ वसइ वरवच्छे । सो नीलगलो विगलो किं विगयतरुं मरुं सरइ ? ॥४६॥
जो पोढपुरंधिरए रओ पकामं पकामकामम्मि । सो किं मोहियमोरे खोरे कामे मणं कुणइ ? ४७॥
इय सिरिवीरजिणेसरनिरुवमपयपंकयं नयं जेहिं । सो हरिहराण किं सुहसमूहमहणे कमे नमइ ? ॥४८॥
इय जो जिणिंदनिरुवमवयणामयपाणपियणदुल्ललिओ । सो सेसकुनयमयकंजिएमु न य निव्वुइं लहइ ॥४९॥
आउच्छिअण सुलसं तओ गओ अम्बडो नियट्ठाणे । सुलसा वि य पज्जंते कमेण संलेहणं काउं ॥५०॥
सुमरंती वीरजिणं खामंती सयलसत्तसंघायं । गरिहंती दुच्चरियं पभणंती पंचनवकारं ॥५१॥
मरिअण गया समे ततो चविअण भरहवासम्मि । उववज्जिही जिणिंदो पनरसमो निम्ममत्तजिणो ॥५२॥

॥सुलसाख्यानकं समाप्तम् ॥२५॥

जह एण्हिं विसुद्धं सम्मत्तं पालियं सुगइमूलं । तह अन्नेण वि एयं पालेयव्वं पयत्तेण ॥१॥

यद्वन्मनुष्यनिवहेषु जिनः प्रधानः, स्वर्णाचलो गिरिवरेषु यथा वरेण्यः ।

तारागणेष्वपि यथा शशभृत् प्रशस्यः, सम्यक्त्वमेवमिह धर्मविधौ वदन्ति ॥१॥

॥इति श्रीमदाप्रदेवसूरिबिरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोषे सम्यक्त्वगुणवर्णनः षष्ठोऽधिकारः समाप्तः ॥६॥

[७. जिनबिम्बदर्शनफलाधिकारः ।]

व्याख्यातं सम्यक्त्वम् । इदं च प्राप्तमपि जिनबिम्बदर्शनादेवोपसिद्धावाद् विशुद्धिमासादयति इत्यनेन सम्बन्धेनाऽऽयातं जिनबिम्बदर्शनं व्याख्यातुकाम आह—

जिणबिंबदं सणाओ लहुकम्मा केइ इत्थं बुज्झंति ।

जह सेजंभवभट्टो अद्यकुमारो य संबुद्धा ॥१२॥

व्याख्या—‘जिनबिम्बदर्शनात्’ सर्वज्ञप्रतिमावलोकनात् ‘लघुकर्माणः’ स्वल्पीभूतज्ञानावरणीयादिकर्ममलाः ‘केचन’ न सर्वे ‘अत्र’ भवे ‘बुध्यन्ते’ अवगततत्त्वा भवन्ति । दृष्टान्ताभिधानायाह—‘यथा’ येन प्रकारेण ‘शय्यम्भवभट्टः’ प्रभवसूरिशिष्यः ‘आर्द्रककु-
कुमारश्च’ सम्बुद्धो इति गाथाक्षरार्थः ॥१२॥

भावार्थस्त्वाख्यानकाभ्यामवसेयः । ते चामू । तत्र तावदादौ शय्यम्भवभट्टाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

वीरजिणेसरदिन्नं निययपयं पालिउं सुहम्मम्मि । सिद्धिं गयम्मि ततो तस्स पयं जंबुणामम्मि ॥१॥

परिपालिअण मोक्खं संपत्ते तप्पयं पभवसूरी । परिपालइ परियरिओ निरुवमगुणसाहुनियरेण ॥२॥

परगच्छ-सगच्छेसु वि निउणं पि निरिक्खियं पुरिसरयणं । कत्थइ अपेच्छमाणो नियगच्छधुराधरणधवलं ॥३॥

जा उवओगं पुव्वेसु देइ ता नियइ रायगिहनयरे । पारद्धमहाजन्नं सेज्जंमैवमाहणं ततो ॥४॥

सिरिरायगिहे नयरे सूरी पत्तो तओ य मज्झन्हे । संपेसइ सिक्खविउं मुणिजुयलं जन्नवाडम्मि ॥५॥

गंतुं सेज्जंभववंभणस्स पुरओ उरालसद्देण । तुच्चेहि तिन्नि वाराओ एरिसं तत्थ भणियव्वं ॥६॥

अहो ! कष्टं [अहो ! कष्टम्] तत्त्वं न जायते ।

तो ते इच्छंति पर्यपिऊण सेज्जंभवस्स जन्नम्मि । गंतूण भणंति तथं तं सोउं चितइ दिओ वि ॥७॥

जंपंति सया सच्चं एए सव्वन्नुपुत्तया तत्तो । तत्तम्मिह किं पि अन्नं होही पुच्छामि ओज्झायं ॥८॥

तो पुट्ठो उज्झाओ वेया तत्तं परूविंयं तेण । जम्हा अपोरिसेया पुरिसुत्तं किर विसंवयइ ॥९॥

पुणरवि पुट्ठो तत्तं स इओ जंपइ तइज्जवाराए । संजायमहाक्रोवो उक्खायनिसायकरवालो ॥१०॥

जंपइ जइ न हु इण्हि तत्तं अक्खसि तओ विणासिस्सं । तो संभंतो संतो जंपइ एरिसमुवज्झाओ ॥११॥

सच्चं पि सिरच्छेण तत्तं अक्खिज्जए त्ति तो कहइ । पुग्वा-उपराविरुद्धो धम्मो जिणदेसिओ तत्तं ॥१२॥

तो माहणो पर्यपइ दंससु मह एत्थ पच्चयं किं पि । सो जंपइ पूइज्जइ जन्नछलेणं इहं अरिहा ॥१३॥

इय भणिय जन्नखोडिं खणिउं सिरिरिसहसामिणो पडिमा । उवसंत-कंतरूवा पयासिया तस्स सो तुट्ठो ॥१४॥

पणमइ पडिमं तत्तो मुणिणो वि गया गुरूण पासम्मि । निव्वत्तिऊण जन्नं सयलं सेज्जंभवेण तओ ॥१५॥

दिण्णं च बंभणाणं दाणं तत्तो गुरूण पासम्मि । गुणसिल्लयचं इयम्मि पत्तो गरुयाए भत्तीए ॥१६॥

पणमिय गुरूकमकमलं उवविट्ठो जोडिऊण करजुयलं । गुरूणो वि गहिरसद्देण देसणं काउमारद्धा ॥१७॥

नभस्तलतरङ्गिणीजलविलासलोलाः श्रियः, कुरङ्गनयनेक्षगभ्रमणमङ्गुरं यौवनम् ।

विलोलवलीदलालि [...] चलाचलं जीवितं, समस्तमपि गत्वरं जगति जैनधर्मं विना ॥१८॥

तत्तो सो पडिबुद्धो गुरूवरणे पणमिउं भणइ एवं । जइ अत्थि जोगया मे ता दिक्खं देह मह भयवं ! ॥१९॥

तो दिक्खिओ भयवया चउदसपुग्वा कमेण संजाओ । ठविओ य पभवसूरीहिं नियपए सो महासत्तो ॥२०॥

तत्तो य पभवसूरी घेत्तूणं अणसणं समाहीए । मरिऊण समुप्पन्नो सुरालए सुंदरो अमरो ॥२१॥

सेज्जंभवसूरी वि य मुणिगणपरिवारिओ पसंतप्पा । तिहुयणगुरूणो सिरिबद्धमाणत्तिथं पमावितो ॥२२॥

पंचविहं आचारं समायरंतो तहा परूवितो । सम्मत्तमूलधम्मं साहूणं सावयाणं पि ॥२३॥

पडिबोहंतो सूरु व्व भवियकमलाइं विहरइ महप्पा । गामा-उडार-पुर-कच्चड-मडंब-खेडाइठाणेसु ॥२४॥

एत्तो य तस्स भज्जा तं पव्वइयं सुणित्तु सयणोहं । पुट्ठा किं पि हु उयरे तुह अत्थि ? उयाहु न हु अत्थि ? ॥२५॥

तीए पर्यपियमेयं मणयं लक्खिज्जए अह कमेण । विद्धि पत्तो गम्भो जाओ य सुओ सुहमुहुत्ते ॥२६॥

गम्भे गयम्मि एयम्मि तीए मणयं ति जंपियं आसि । ता होउ मणयनामो एसो तो तं कयं नामं ॥२७॥

जाओ पव्वइमाणो कमेण सो अट्ठवरिसदेसीओ । अह अन्नया य जणणी पुट्ठा मह अंब ! कत्थ पिया ? ॥२८॥

तो तीए तस्स कहियं सेज्जंभववंभणो पिया तुज्झ । पव्वइओ तं सोउं सो चितइ सुंदरं विहियं ॥२९॥

जं पव्वइओ अहमवि करेमि पव्वज्जमिइ विचितेउं । अक्कहंतो नीहरिओ गओ य चंपाए नयरीए ॥३०॥

भिक्षावेलासमए गोयरचरियं गएसु साहूसु । सूरी सरीरचिन्ताए आगओ एगओ तत्थ ॥३१॥

तो तेहिं इमो दिट्ठो दिट्ठा तेणावि सूरिणो तत्तो । जाओ महासिणेहो परप्परं ताण दुँणहं पि ॥३२॥

जओ—

नयणाइं नूण जाईसराइं वियसंति वल्लहे दिट्ठे । कमलाइं व रविकरबोहियाइं मउलंति वेसम्मि ॥३३॥

मणएण तओ पणयं कमकमलं ताण भत्तिजुत्तेण । तो सूरिणा स पुट्ठो को सि तुमं भइ ! ? सो भणइ ॥३४॥

रायगिहे सेज्जंभववंभणपुत्तोऽहमेत्थ संपत्तो । मह जणओ पव्वइओ तप्पासे पव्वइस्सामि ॥३५॥

तो गुरूणा भणियमिणं तुह जणओ मह सरीरसमरूवो । तो पव्वयसु तओ सो सुमुहुत्ते दिक्खिओ तेहिं ॥३६॥

एयस्स जीवियव्वं कित्तियमेत्तं ? ति जाव उवओगं । पुण्वेमु देइ सूरी तो छम्मासे नियइ तस्स ॥३७॥
 उद्धरिऊणं आगमसमुद्धमज्झाओ किं पि थेवसुयं । विरएमि इमस्स जहा जायइ सिग्घं पि उवयारो ॥३८॥
 जम्हा चउदसपुञ्ची निज्जूहइ कारणम्मि जायम्मि । निज्जूहामि अहं पि हु कारणमेयं जओ मज्झ ॥३९॥
 सो नियमा निज्जूहइ जो दसपुञ्चीण होइ पच्छिमओ । इय चित्तिय सेज्जंभवसूरी निज्जूहिउं लगो ॥४०॥
 निज्जूहा य वियालियवेलाए तओ य तस्स सत्थस्स । दसवेयालियनामं जायं भणियं च सूरीहिं ॥४१॥
 मणगं पडुच्च सेज्जंभवेण निज्जूहिया दसऽज्झयणा । वेयालियाए ठवियं तम्हा वेयालियं नाम ॥४२॥
 तत्तो छहिं मासेहिं पैटिउं मणओ गओ य सुरलोयं । जाओ अंमुनिवाओ सूरीणमवच्चनेहेण ॥४३॥
 दट्ठूण तयं सेज्जंभवाण थेराण मोहवसयाण । पुट्टं जसभदेणं अच्छरियमिणं जओ भणियं ॥४४॥
 तुम्हारिसा वि वरपहु ! मोहपिसाएण जइ छल्लिज्जंति । तो साह तुमं चिय धीर ! धीरिमा कं समल्लियउ ? ॥४५॥
 तत्तो कहिओ तेसिं निययविणेयाणऽवच्चसंबंधो । न उणो निवेइओ तुम्ह निज्जरा होउ एयस्स ॥४६॥

॥सेज्जंभवाख्यानकं समाप्तम् ॥२६॥

इदानीमार्द्रककुमाराख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

सिरिरायगिहे नयरे जंबुदीवु व्व सेणिओ राया । आसि गुरुगोत्त-वाहिणि-विजयालंकारपरियरिओ ॥१॥
 तस्साऽभयाभिहाणो पुत्तो सुइ-सुद्धगुणसमिद्धस्स । हारस्स व मंतिगणस्स नायगो तम्मि रज्जसिरिं ॥२॥
 आरोविय विसयसुहं उवभुंजइ चेल्लणा-सुनंदाहिं । राया हरो व्व सुपओहराहिं गंगा-गिरिसुयाहिं ॥३॥
 एत्तो य जलहिमज्जे अद्वयदंसम्मि अद्वयं नयरं । तत्थ य अद्वयराया रिउकरिमहणो महंदो व्व ॥४॥
 नियनयणविजियहरिणी घरिणी तस्सऽस्थि अद्वया नाम । अद्वयनामो कुमरो तीए सिरीए व्व रइनाहो ॥५॥
 अह अन्नया नरिंदो उच्चमडमडकोडिसंकडऽस्थाने । करकलियकणयदंडेण दारवालेण विन्नत्तो ॥६॥
 देव ! दुवारे सेणियमंती तुह चरणदंसणं महइ । संजाओ से हरिसो पुल्लण समं इमं सोउं ॥७॥
 भइ ! पवेसय सिग्घं ति जंपिण सो पवेसिओ तेण । नरनाहचरणकमलं पणमिय उवणेइ तो मंती ॥८॥
 कंचल-सोवच्चल-निवपत्त-वरवत्थपभिइ कोसल्लं । तो संतुट्ठो राया सेणियकुसलं पपुच्छेउं ॥९॥
 पभणइ को एयारिसमहग्घमोल्लाणि मज्झ वत्थूणि । मोत्तुं सेणियनिवइं पेसइ ? तो अद्वयकुमारो ॥१०॥
 जंपइ को देव ! इमो सेणियराओ ? ति भणइ तो राया । वच्छ ! न याणसि मगहामंडलसार्मि महारायं ? ॥११॥
 अम्हाण तेण सद्धि नेहो नियकुलकमागओ तत्तो । अद्वयकुमरो पुच्छइ सेणियमंतिं जहा तस्स ॥१२॥
 सेणियनिवस्स कुमरो रज्जमहाभरधुराधरणधीरो । अत्थि ? ति तओ मंती पभणइ किं न हु तए नाओ ? ॥१३॥
 बंधुरनुद्धिसमिद्धो धरणिपसिद्धो सुधम्मसद्धालू । धीरो वीरजिणेसरकमकमले रायहंसो व्व ॥१४॥
 इच्छाइगुणगणजुओ अभयकुमारो ति तस्स वरकुमरो । तत्तो अद्वयकुमरो नरेसरं भणइ सपणामो ॥१५॥
 ताय ! जहा तुम्हाणं नेहो अवरोप्परं तहऽम्हे वि । इच्छामो तो जंपइ नरेसरो पुत्त ! जुत्तमिणं ॥१६॥
 पालिज्जइ निच्चं पि हु नियपुरिसपरंपरागओ नेहो । वच्छ ! जओ गुरुएहिं वि सुहासियं एरिसं भणियं ॥१७॥
 उट्ठइ सणियं सणियं वंसे संचरइ गाढमणुलगो । थेरो व्व सुयणनेहो न वि भज्जइ विउणओ होइ ॥१८॥
 ते धन्ना सप्पुरिसा जाण सिणेहो अभिन्नमुहराओ । अणुदियहव ङ्कुमाणो रिणं व पुत्तेमु संकमइ ॥१९॥
 तो कुमरेण अमच्चो भणिओ ताओ जया विसज्जेइ । तइया मह मिलियव्वं एवं ति तओ भणइ मंती ॥२०॥
 अह अन्नदिणे सम्माणिऊण मंतिं निवो समप्पेइ । सिरिखंड-रयण-विट्ठुस-कणूरप्पभिइ कोसल्लं ॥२१॥
 तत्तो विसज्जिओ सो निवेण नियपवरपुरिसपरियरिओ । पत्तो कुमरसयासे तेण वि सम्माणिओ सम्मं ॥२२॥

यज्जिदनील-मरगय-मुत्ताहलपमुहारायरणणि । अभयकुमारनिमित्तं समप्पिऊणं इमं भणिओ ॥२३॥
 मज्झ वयणेण अभओ भणियव्वो जह तए समं पीई । काउं वंछइ अद्यकुमरो त्ति तओ विसज्जेइ ॥२४॥
 अणवरयपयाणेहिं संपत्तो सो पुरम्मि रायगिहे । पडिहारकयपवेसो पणमइ नरनाहमत्थाणे ॥२५॥
 तो अद्यनिवहनरेहिं राइणो ढोयणीयमुवणीयं । अभयकुमारस्स पुणो अद्यकुमारस्स रयणाणि ॥२६॥
 तत्तो दट्ठं रयणाणि रायपमुहा असेससामंता । विम्हियहियया जाया कहंति तो ते कयपणामा ॥२७॥
 अद्यकुमारपेसियपाहुडयं अभयमंतिमित्तल्यस्स । तं सोउं जिणवयणामलमइणा चित्तिं तेण ॥२८॥
 नूणं ईसिविराहियसामन्नोऽणारियम्मि उप्पन्नो । कोवि इमो लहुक्कम्मो ता होही सिद्धिपुरगामी ॥२९॥
 वंछइ पीई काउं मए समाणं तओ इमो नियमा । ता परमबंधवत्तं पडिबोहिय तं पयासेमि ॥३०॥

जओ—

भवेगिहमज्झम्मि पमायजलणजल्लियम्मि मोहनिहाए । उट्ठवइ जो सुयंतं सो तस्स जणो परमबंधू ॥३१॥
 ता मा कयाइ जिणबिंबदंसणे जायजाइसरणो सो । पडिबुज्झइ इय चित्तिय कारावइ सव्वरयणमयं ॥३२॥
 उवसंतकंठरूवं पडिमं सिरिरिसहनाहदेवस्स । संगोविउं समुग्गे मंजूसामज्झयारम्मि ॥३३॥
 धूयकडच्छुय-घंटिय-आरत्तिय-मंगलप्पईवाइ । पक्खिचिय तत्थ तालं दाउं मुइइ तओ अभओ ॥३४॥
 राएण जया अद्यनरिंदपुरिसा विसज्जिया दाउं । कोसल्लं उवणीया तइया अभएण मंजूसा ॥३५॥
 भणियं च जहा अद्यकुमरेणेगागिणा तहेगते । एसा निरिक्खियव्व त्ति जंपिउं ताण सम्माणं ॥३६॥
 काउं विसज्जिया ते पत्ता य कमेण अइए नयरे । काउं पुव्वकमेणं जहोचियं तो कुमारगिहे ॥३७॥
 कहियं सव्वं पिज्जा संदिट्ठं अभयमंतिणा तस्स । तत्तो अद्यकुमरो गंतुं भवणस्स मज्झम्मि ॥३८॥
 पिहिउं भवणकवाडे उग्घाडइ जा तयं स मंजूसं । ताव पहापडलेणं पराभवंतो तरणिबिंवं ॥३९॥
 दिट्ठा जिणिदपडिमा तत्तो अच्चम्मयं तयं दट्ठं । विम्हियहियओ चित्तइ अहो वराभरणमेयं ति ॥४०॥
 ता किं नियसिरकमले ? अहवा कंठे ? उयाहु वच्छयले ? । अहव भुए ? अह चरणे परिहेमि ? न किं पि जानामि ॥४१॥
 किंतु इमं किं पि मए कत्थ वि दिट्ठं सुयं व पडिहाइ । ईय ईहापोहपरस्स जाइसरणं समुप्पन्नं ॥४२॥
 मुच्छाभिमित्तियनेत्तो धस त्ति महिमंडले गओ कुमरो । गिहभित्तिमत्तवारणपवणेण सचेयणो जाओ ॥४३॥
 पेच्छइ य जाइसरणेण नियमवे जह इओ तइज्जमवे । गामे वसंतपुरए आसि कुडुंबी जणपसिद्धो ॥४४॥
 सामाइउ त्ति नामेण बंधुरा पणइणी वि बंधुमई । अह सकलत्तो सुत्थियसूरिसयासम्मि पव्वइओ ॥४५॥
 अब्भसियदुविहसिक्खो विहरिय संविग्गसाहुजणजुत्तो । पत्तो कम्मि वि नयरे समागया साहुणी वि तहिं ॥४६॥
 दट्ठणं बंधुमई तीए समं पुव्वकील्लियं सरिउं । जाओ मे अणुराओ कहिओ य दुइज्जसाहुस्स ॥४७॥
 तेण वि पवत्तिणीए कहिओ तीए वि बंधुमइए वि । एसा तओ विचित्तइ अहो ! महामोइमूढत्तं ॥४८॥
 जइ एरिसो वि संविग्गमाणसो मुणियसयलमुत्तथो । एयारिसं विचित्तइ मुणिवरसरणिं परिच्छइउं ॥४९॥
 ता जाव बलक्कारेण कुणइ न हु सीलस्वंडणं मज्झ । अक्खंडियसीलवया पाणे हं ता परिचयामि ॥५०॥

उक्तं च—

वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भग्नं चिरसञ्चितं व्रतम् ।
 वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलस्वलितस्य जीवितम् ॥५१॥
 इय चित्तिउं पवत्तिणिपासे घेत्तूण अणसणं अज्जा । उव्वंधिय मरिऊणं उववन्ना देवलोगम्मि ॥५२॥
 अहमवि एयं नाउं एसा एवं मय त्ति सविसाओ । अइयारमणालोइय कयसन्नासो मरेऊण ॥५३॥

१. ता सेद्धी सिद्धि० खं० । ता सेई सिद्धि० रं० । २. भवगयम० खं० रं० । ३. इय ऊहा० रं० ।

भासुरसरीधारी जाओ अमरोऽमरालए तत्तो । दुच्चितियमेत्तेण वि उप्पन्नोऽणारिए देसे ॥५४॥
 पडिबोहिओ य अहयं अभणं परमबंधुणा इण्हि । संपेसिय रयणमयं पडिमं सिरिरिसहसामिस्स ॥५५॥
 ता एस परममिच्चो परमगुरू परमबंधवो मज्झ । जेण अणारियदेसे एवं उप्पाइया बोही ॥५६॥
 ता तत्थ इओ गंतुं आरियदेसे करेमि जिणधम्मं । पेच्छामि अभयकुमरं ति चित्तिऊणं समुट्ठेइ ॥५७॥
 धेत्तूण सुरहिपुण्णपभिई पूओवगरणमहरम्मं । विरइयपडिमापूओ तओ गओ रायअत्थाणे ॥५८॥
 विन्नवइ कयपणामो देव ! सिणेहोऽभएण सह मज्झं । जाओ तो ताय ! अहं पलोइउं तं समीहेमि ॥५९॥
 भणिओ तओ नरिदेण वच्छ ! अम्हाण तेहिं सह नेहो । अदंसणेण निच्चं ता तत्थ तए न गंतव्वं ॥६०॥
 तयणंतरं कुमारो साममुहो चत्तसयलसिंगारो । गमणेक्कमणो दिट्ठो अह अन्नदिणे नरिदेण ॥६१॥
 नायं च जहा एसो नियमेण गमिस्सइ त्ति एगंते । भणइ तओ पंचसए सामंताणं जहा कुमरो ॥६२॥
 तुम्हाणमुवरि जइ एस जाइ तत्तो सममासामंता । वच्चंति कुमरपासं जीवस्स व सुकय-दुक्कियाइं ॥६३॥
 नायं च कुमारेण एए मह रक्खणे नरिदेण । आइट्ठां ता कहवि हु वंचिय नियमेण गच्छिस्सं ॥६४॥
 तो तुरयवाहियाली पारद्धा तेण ताण छलणत्थं । वच्चइ दूरे कुमरो सिग्घतुरंगेण ते चइउं ॥६५॥
 अणुवासरं पि एवं दूरे गंतुं समेइ उस्सूरे । इयरे पुण परिसंता वणसंडेसुं विलंबंति ॥६६॥
 अह अन्नया कुमारो पडिमं रयणाणि जाणवत्तम्मि । पुव्वं चडाविऊणं पच्छा सयमेव आरुहिउं ॥६७॥
 पत्तो आरियदेसे पेसइ सिरिरिसहपडिममभयस्स । कारियजिणिंदमहिमो पव्वइउमणो महासत्तो ॥६८॥
 कयपंचासुट्ठिलोओ पभणइ सामाइयं इमो जाव । तो आगासे ठाउं भणियमिणं देवयाए जहा ॥६९॥
 मा गिण्हसु पव्वज्जं भोगफलं कम्ममत्थि तुह भइ ! । किं काही मह कम्मं ? ति जंण्डिउं गहियपव्वज्जो ॥७०॥
 गामा-ऽऽगर-नगर-मडंब-खेड-कव्वडसुसंकडं वसुहं । विहरंतो संपत्तो कमेण नयरे वसंतपुरे ॥७१॥
 कम्मि वि देवाययणे काउस्सग्गेण संठिओ तत्थ । एत्तो य देवलोगाओ पुव्वभवभारिया तस्स ॥७२॥
 बंधुमई चविऊणं उप्पन्ना देवदत्तसेट्ठिस्स । धणवइपणइणिकुच्छिसि दारिया सिरिमई नाम ॥७३॥
 पुरवालियाहिं सद्धि समागया सा वि तम्मि देवउले । पइवरणेहिं कोलिउमारद्धा तयणु अवराहिं ॥७४॥
 वरिया अवइकुमारा साहू पुण सिरिमईए ता देवी । जंपइ गयणयलठिया अहो ! सुवरियं सुवरियं ति ॥७५॥
 गज्जि काउं गयणंगणाओ विण्फुरियकिरणरयणाणं । जाया वुट्ठो तत्तो संभंता बालिया नट्ठा ॥७६॥
 अइघोरगज्जिभीया गंतूणं सिरिमई मुणिंदस्स । कमकमलम्मि विलग्गा अहोऽणुकूलो ममुवसग्गो ॥७७॥
 इय चित्तिउं मुणिंदो अन्नत्थ गओ इओ य नरनाहो । मुणिऊण रयणगुट्ठि आगंतुं गिण्हए जाव ॥७८॥
 ता फुंकारकराला समुट्ठिया कालदारुणा कसिणा । विथडफडाडोयैजुया फणिणो विसजलणकणभीमा ॥७९॥
 तो देवयाए गयणे भणियं वरणम्मि बालियाए मए । दिन्नं दविणं तत्तो संगहियं तीए जणएण ॥८०॥
 आगच्छंति अणुदिणं वरया तो तीए पुच्छिओ जणओ । ताय ! किमेए सो भणइ तुज्झ वरया इमे वच्छे ! ॥८१॥
 ताय न जुत्तं उत्तमवंसुम्भवसुपुरिसाण सा भणइ । एगस्स सुयं दाउं दिज्जइ जं सा दुइज्जस्स ॥८२॥

नीतावप्युक्तम्—

सकृज्जल्पन्ति राजानः, सकृज्जल्पन्ति साधवः । सकृत् कन्याः प्रदीयन्ते, त्रीण्येतानि सकृत् सकृत् ॥८३॥
 दिक्षा य अहं तुम्हेहिं तस्स तइया जया दविणनियरो । देवीदिन्नो गहिओ ता ताय ! वरेसि कहमन्नं ? ॥८४॥
 सो चिय गई इहभवे भवंतरे मह मयाए सो चेव । तो भणइ तीए जणओ पुत्ति ! कहं तं वियाणेसि ? ॥८५॥
 भणियं च तीए तइया भीयाए गहिरगज्जिसदाओ । तक्कमकमले लग्गाए एरिसं लंछणं दिट्ठं ॥८६॥

तेण वियाणेमि तयं तो भणियं सेट्टिणा तुमं वच्छं ! । मिक्खयराणं दाणं वियरमु मा सो वि कइया वि ॥८७॥
 महिमंडलं भमंतो आगच्छइ सा पयंपण एवं । एत्तो य दुवालसवच्छरम्मि भवियव्वयवसेण ॥८८॥
 दिसिमोहिओ समाणो संपत्तो तत्थ अद्यमुण्हो । परियाणिओ य तीए तओ इमं भणिउमादत्ता ॥८९॥
 हा नाह ! ममं मोत्तुं दुहियं तं कत्थ एत्तियं कालं ? । परिभमिओ मणवत्तह ! मज्झ मणं तं हरेऊण ॥९०॥
 पियवरणदिणप्पभिई, संजाओ जाव एत्तियं कालं । मणयं पि न मज्झ मणे मणोरहो वि य वरे अवरे ॥९१॥
 ता सामि ! मयणमग्गणजलणेणुत्तावियं मह सरीरं । इण्हि तु निययसंगमसीयलसलिलेण निव्ववसु ॥९२॥
 सोऊण तयं सेट्टी समागओ नरवई वि बाहरिओ । पणमिय सुणिकमकमलं भणियमिणं तो नरिंदेण ॥९३॥
 सुपुरिस ! भणिया वि इमा न कुणइ सुविणे वि अवरपरिणयणं । जंपइ एरिसवयणं न मणं मह रमइ अन्नत्थ ॥९४॥
 भणइ य मज्झ सरीरे लगइ सो सिरिसकुसुमसुकुमालो । अहवा पज्जलियकरालजालमालो चियाजलणो ॥९५॥
 तो पड्विज्जसु संपइ पाणिमहणं इमाए अणुकंपं । काऊण तओ अद्यमुणीसरो चितए एवं ॥९६॥
 एयं तं भोगफलं समागयं देवयाए जं कहियं । ता एयस्स न नासो जायइ एवं विचितेउं ॥९७॥
 तेसिं च निब्रंथेणं परिणीया तेण तयणु तीए समं । पंचप्पयारविसए विलसइ अह अन्नसमयम्मि ॥९८॥
 संजाओ से पुत्तो पवड्डिओ जाव कइवि वरिसाइं । तो तेण इमा भणिया तुह एस दुइज्जओ होही ॥९९॥
 पवज्जामि अहं तो तज्जाया जायजाणणनिमित्तं । चत्तं गहाय कत्तिउमारद्धा तो सुएण इमं ॥१००॥
 भणिया किं अंब ! इमं इयरमहेलाण उचियमायरसि । तो सा जंपइ पुत्तय ! पइपरिचत्ताण जुत्तमिमं ॥१०१॥
 किं अंब ! इमममंगलरूवं जंपसि जियंतए ताए । भणिए सुएण जंपइ तज्जणणी जाय ! तुह जणओ ॥१०२॥
 पवइउमणो पुत्तो वि भणइ तमहं धरामि वंधेउं । तो जणणिकरयलाओ चत्तं घेत्तूण नियजणओ ॥१०३॥
 चरणेसु चत्तंतूहिं बंधिउं तो पयंपिया जणणी । वीसत्था अंब ! तुमं चिद्धसु बद्धो मए ताओ ॥१०४॥
 गच्छिस्सइ न हु कत्थइ तो तस्स सुणित्तु मम्मणुल्लावे । गाढं बद्धो अद्यकुमरो नवनेहनिगडेहिं ॥१०५॥
 चितइ य पेच्छ एयस्स [वालयस्स] वि सिणेहआसंघो । ता जत्तियंतूहिं बद्धो हं तत्तिए वरिसे ॥१०६॥
 चिट्ठामि तओ गणिया बारस ते तंतुणो तयणु सो वि । वरिसाइं ठिओ बारस उवभुंजंतो विविहविसए ॥१०७॥
 तत्तोऽइकंतेसुं वरिसेसु दुवालसेसु रयणीए । चरिमपहरम्मि चिता जाया एयारिसा तस्स ॥१०८॥
 पेच्छ जहा विसयासापिवासिएणं मए महापावं । विहियं जं वेत्तूणं विराहियं सव्वविरइवयं ॥१०९॥
 पुव्वभवे दुच्चित्तियमेत्तेण अहं अणज्जदेसेसु । संजाओ इण्हि पुण वयभंगे कत्थ गच्छिस्सं ? ॥११०॥
 परियाणियपरमत्थेण जं मए विहियमेरिसमजुत्तं । तं नूणं ममियव्वं भीमम्मि मवाड्वीमज्जे ॥१११॥
 ता इण्हि चिय अज्ज वि करेमि अइदुकरं तवच्चरणं । जम्हा सिद्धंतवियाणएहिं भणियं इमं वयणं ॥११२॥
 पच्छा वि ते पयाया खिप्पं गच्छंति अमरभवणाइं । जेसिं पिओ तवो संजमो य खंती य बंभचेरं च ॥११३॥
 तत्तो पभायसमए संभासिय पणइणिं गहियचरणो । नीहरिओ नियभवणाओ पत्थिओ रायगिहनयरे ॥११४॥
 तत्तो तयंतराले सामंतसयाणि जाणि पंच तया । तस्सेव रक्खणकए तज्जणएणं निउत्ताणि ॥११५॥
 दिट्ठाणि अडविमज्जे धाडी[ए] कुणंतयाणि नियवित्तिं । ताणऽवि तं परियाणिय पणामपुव्वं पयंपति ॥११६॥
 सामि ! जया इह तुम्हे अम्हे वंचिय समागया तइया । तुम्ह गवेसणकज्जे एत्तियभूमिं वयं पत्ता ॥११७॥
 तुम्ह पउत्ती लद्धा न हु कत्थ वि ता कइं अकयकज्जा । रत्तो नियमुहमम्हे दंसिस्सामो ? त्ति लज्जाए ॥११८॥
 न गथा रायसमीवं अनिव्वहंता इहाडईमज्जे । धाडिं पाडिय नियपाणवत्तणं सामि ! कप्पेमो ॥११९॥
 तो भयवया पयंपियमेयं भो भो ! महज्जवजलम्मि । गलियरणं व दुलहं मणुयत्तं पाविऊण तओ ॥१२०॥
 कायवो बुद्धिमया धम्मम्मि य होइ उज्जम्मो नियमा । ता परिहरिय पमायं उज्जमह जिणिंदधम्मम्मि ॥१२१॥
 तो तेहिं बद्धकरयलकोसेहिं पयंपियं जहा भयवं ! । जइ अत्थि जाग्गया ता अम्हाणं देहि पव्वज्जं ॥१२२॥

अह भयवया पर्यपियमेयं पच्यह तो अमेसा वि । निन्नवया तेण समं संचलिया तयणु गोसालो ॥१२३॥
 पत्तेयवुद्धमह्यमुणीसरं वद्धमाणसामिस्स । वंदणनिमित्तमागच्छइ त्ति नाउं तओ वायं ॥१२४॥
 दाउं समुट्ठिओ सो उत्तर-पच्चुत्तरेहिं निज्जिणिओ । अह्यरिसिणा तत्तो पुणो पयट्ठो पहम्मि मुणी ॥१२५॥
 तो हत्थितावसासमभूमिं पत्तो तवस्सिणो ते वि । मारिय गरुयगहंदं भुंजंति पभूयद्विसाहं ॥१२६॥
 जंपंति य किमिह विणासिएहिं बीयाह्वह्यजीवेहिं ? । वरमेक्ककरिं मारिय किज्जइ वित्ती सपाणाणं ॥१२७॥
 तत्थाऽऽणीओ अइगरुयगयवरो बंधिउं तवस्सीहिं । लोहगगलाहिं चउदिसि अगगलिउं निगडिओ गाढं ॥१२८॥
 तो इरियासमिदपरो समागओ तत्थ अह्यमुणिदो । तं दट्ठूण गहंदो सामंतमुणीहिं संजुत्तं ॥१२९॥
 जा वंदिउमभिवंछइ उच्छलियअनुच्छभत्तिपच्चारो । ता तडयड त्ति तुट्ठा नियडा लोहगगलाहिं समं ॥१३०॥
 उट्ठकयमुंडदंडो दोघट्ठो इत्ति साहुणो समुहं । संचलिओ तो लोगो पलाइओ मुणिवरं मोत्तुं ॥१३१॥
 तत्तो कुंभी कुंभत्थलेण पणमित्तु साहुणो चरणे । आवलियस्वंधरो सो तं पेच्छंतो गओ रत्ते ॥१३२॥
 दट्ठुं रिसिणो अइसयमेयं तत्तो तवस्सिणो सत्त्वे । विहियामरिसा वाए समुट्ठिया तेण निज्जिणिया ॥१३३॥
 पडिबोहिऊण सत्त्वे वि पेसिया सामिणो समोसरणे । ते गंतूणं सिरिवीरनाहपासम्मि पच्यइया ॥१३४॥
 एत्तो य सेंणियनिवो सोउं सिंधुरविमोयणच्छरियं । वंदणहेउं अह्यमुणिस्स अभएण सह पत्तो ॥१३५॥
 तो तिपयाहिणपुच्छं मुणिणो पयपंकयं पणमिऊण । भणइ निवो अच्छरियं भयवं ! निययप्पभावेण ॥१३६॥
 जं मोइओ गहंदो बद्धो वि हु निचिडनियडनियरेण । तो गंभीरसरणं पर्यपियं साहुणा एवं ॥ १३७॥
 न दुक्करं बंधणपासमोयणं, गयस्स मत्तस्स वणम्मि रायं । जहा उ चत्तावलिण तंतुणा, सुदुक्करं मे पडिहाइ मोयणं ॥१३८॥
 तं सोउं नरवइणा भणियं भयवं ! किमेयमह मुणिणा । नियवुत्तंतो सगो पयासिओ पुहइपालस्स ॥१३९॥
 ता भो नरिंद ! ते चत्तंतुणो बालएण जे बद्धा । दुक्खं ण मए ते मोहतंतुणो तोडिया तइया ॥१४०॥
 एएण कारणेणं गयबंधणमोयणाओ ते मज्झ । दुम्मोया पडिहासंति तो मए एरिसं पडियं ॥१४१॥
 सोऊण तयं बहवे पडिबुद्धा पाणिणो भवुत्तिवग्गा । संतुट्ठो नरनाहो अभएण समं मुणिं नमिउं ॥१४२॥
 संपत्तो नियठाणे मुणी वि सिरिवीरनाहकमकमलं । रोमंचंचियदेहो भत्तीए संधवेऊण ॥१४३॥
 विहरिय उग्गविहारेण तिज्वतर क्षरिधारसमघोरं । काऊण तवच्चरणं उप्पाडिय केवलं नाणं ॥१४४॥
 तो भवियजणं पडिबोहिऊण बहुकालमह्यमुणिदो । निट्ठवियसेसकम्मो सासयसुहमोक्खमणुपत्तो ॥१४५॥

॥आर्द्रककुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥२७॥

एयाण पुत्तवंताण दंसणं जिणवरिंदबिबस्स । जह जायं बोहिफलं तह अन्नस्स वि भवइ एयं ॥१॥

चिन्तामणिं जयदनङ्गजितो जिनस्य, बिम्बं जरत्तरतृणीयितकामं धेनु ।

निस्सारकामघटमलिपतकल्पवृक्षं, कल्याणकृत् कृतधियो ह्यवलोकयन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे जिनविम्बदर्शनफलवर्णनः सप्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥७॥

[८. जिनपूजाफलवर्णनाधिकारः ।]

व्याख्यातं जिनबिम्बदर्शनम् । तच्च सम्यग्दृष्टिना दृष्टं सद् यथाशक्त्या पूजनीयम् इत्यनेन सम्बन्धेनाऽऽयातां तत्पूजां व्याख्यानयन्नाह—

जे जिणवराण पूयं कुणंति ते हुंति सयलसुहभागी ।

दीवयसिह नवफुल्लय-पउमुत्तर-दुग्गनारि व्व ॥१३॥

व्याख्या—‘ये’ केचन ‘जिनवराणां’ तीर्थकृतां ‘पूजाम्’ अभ्यर्चनं ‘कुर्वन्ति’ सम्पादयन्ति ‘ते’ जीवाः ‘भवन्ति’ जायन्ते सकल-सुखभाजनम् । दृष्टान्तानाह—दीपकशिखश्च—कर्मकरीजीवः नवपुष्पकश्च—मालाकारजीवः पद्मोत्तरश्च—नौवित्तकर्मकरजीवः दुर्गनारी च—कायन्दीवास्तत्र्यवृद्धा ता दीपकशिख-नवपुष्पक-पद्मोत्तर-दुर्गनार्यः ता इव इत्यक्षरार्थः ॥१३॥ भावार्थस्त्व्याख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्र तावद् दीपकशिखाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

सेयवियाए पुरीए कम्मयरी आसि गंगदत्त ति । अह अन्नया य जिणदीवदाणपुन्नं सुयंतीए ॥१॥

तथा हि—

जो देइ भत्तिनिम्भरचित्तो जिणनाहदीवयं तस्स । जायंति सयलकल्लाणयाइं सहलाइं पुत्तेण ॥२॥
नाओवज्जियतेल्लेण भत्तिपम्भारनिम्भरंगीए । दीवूसवम्मि देवस्स दीवओ दिन्नओ तीए ॥३॥
सुहपरिणामवसेणं समज्जियं तीए भोगफलकम्मं । कालकमेण मरिउं तीए नयरीए नाहस्स ॥४॥
सिरिविजयधम्मरन्नो भज्जाए जयाभिहाए कुच्छीए । उप्पन्ना पुत्तत्तेण तयणु सा सुविणयं नियइ ॥५॥
किर पज्जलंतजालाकलावनिट्टवियतिमिरपम्भारो । निद्धूमो सुहकुहरेण पविसए पावओ उयरे ॥६॥
तत्तो सुहसंबुद्धाए तीए पइणो पयासिओ सुविणो । फुरियपयावो पुत्तो तुह होही राइणा भणियं ॥७॥
गम्भे पवइमाणे संजाओ तीए दोहलो एसो । कयरयणालंकारा दीणाणं देमि जह दाणं ॥८॥
तो तीए पुहइपालेण पूरिओ दोहलो अह कमेण । जाओ य पवरपुत्तो पसत्थतिहिकरणसंजोए ॥९॥
दीवसिहामलनियगत्ततेयपडिहणियभयणतमपसरो । दीवयसिहो त्ति नामं बिहियं सुपसत्थदिवसम्मि ॥१०॥
संगहिओ कुमरेणं कला हलावो कमेण ससिण व्व । पत्तो य हरिणनयणीहिययहरं जोव्वणारंभं ॥११॥
एत्तो य महीमहिलाकंचीदामं व कंचियानयरी । गुरुविक्रमेकरसिओ विक्रमसेणो निवो तत्थ ॥१२॥
तस्साऽऽसि पढमजोव्वणमणोहरा रायहंसगइगमणा । गंधव्वदत्तनामा धूया रूवाइगुणकलिया ॥१३॥
वीणाविन्नाणेणं जो मं निज्जिणइ तस्स हं घरणी । हय एरिसा पइन्ना तीए कया गरुयगन्वेण ॥१४॥
तीए तीए पइन्नाए निययविन्नाणगुरुमरइा वि । निज्जिणिया अइवहुया नरेसरा एरिसं सोउं ॥१५॥
दीवयसिहकुमरेणं जणओ भणिओ अहं पि पेच्छामि । वीणाविन्नाणं से तो नरवइणा कयाणुन्नो ॥१६॥
सिधुर-तुरंगा-गुरुरयरहरयणारूढरायकुमरेहिं । अणुगम्मंतो पत्तो कंचिपुरिं गुरुपयाणेहिं ॥१७॥
आवासिओ य तन्नयररायअप्पियपकिट्टपासाए । काऊण कामिणीनयणमोहणं सयलसिगारं ॥१८॥
आरुहिय गरुयसिधुरबंधुरखंधेसु धीरिमाकलिओ । पत्तो य रायमग्गेण सुहडसंकिण्णमत्थाणं ॥१९॥
महियलमिलंतभालयलमणहरं तेण नरवई नमिओ । उवविट्ठो य तयाऽऽणाए रइयसिहासणे रम्मे ॥२०॥
दिट्ठा य तत्थ सज्जियसरस्स मयरद्वयस्स वासगिहं । लायणजलहिलहरीललणालीलाए कुलभवणं ॥२१॥
गंधव्वदत्तकुमरी अमरी विय सयलयुंदरावयवा । दीवयसिहकुमरो वि हु तीए मयणो व्व सच्चविओ ॥२२॥

दोण्हं पि नयणभमरा परोप्परं ताण वयणकमलेसु । निरुवमलायजमहुं पियंति अणुवरयमणवंडा ॥२३॥
 पुव्वं पि पुहइपालेण तिन्नि दिवसाणि निररुणो हत्थी । विहिओ आसि तओ सो आणीओ रायभवणम्मि ॥२४॥
 तो तम्म करे कवलो समप्पिओ गुरुकुहाकिलंतस्स । आसारिया य वीणा कुमरीए करेणुसज्जेज्जे ॥२५॥
 ताहे रणंतयीणासरं सुणेउं करी कवलमवसो । मोत्तुं कुमरिसयासम्मि पत्थिओ सदवसवत्ती ॥२६॥
 तीए वीणाविन्नाणकोसलं पासिऊण विउसयणा । तग्गुणकित्तणपवणा संजाया धुणियसिरकमला ॥२७॥
 कुमरो वि पुण पयंपइ विन्नाणमिमीए सुंदरं किंतु । तंती इमा न सुद्धा वेणु वि हु वाल-उवलेहिं ॥२८॥
 अह भणियं नरवइणा कह नज्जइ ? तो झइ ति कुमरेण । उव्वेदिऊण तंती पक्कडिओ कोमलो वालो ॥२९॥
 मज्झाओ वेणुदंडस्स दंसियं निवइणो उवल्लवंडं । ततो य सज्जिऊणं वीणादंडं सबुद्धीए ॥३०॥
 आसारिऊण तंती वाएउं जा पयत्तओ लग्गो । तो तीए सवणमुहयं सहं सोउं सुयइ हत्थी ॥३१॥
 विन्नाणाइसएणं कुमरस्स नरिंदपमुहपुरलोगो । जाओ उव्वभूयपभूयहरिसपरिपूरियसरीरो ॥३२॥
 एसा वि पमत्थमुहत्त-करण-सुहवार-वारल । कारविओ कुमरो पाणिग्गहणं समं तीए ॥३३॥
 तो तत्थेव य कइय वि दिणाणि पोणत्थणीए तीए समं । सुंजंतो विसयमुहं ठिओ कुमरो अहइन्नदिणे ॥३४॥
 सम्माणिओ समाणो सद्धि गंधव्वदत्तकुमरीए । नियवलभरपरियरिओ विसज्जिओ नरवरिंदेण ॥३५॥
 वच्चंतो संपत्तो कमेण कुमरो पुरे पइट्टाणे । आवासिओ य तप्परिसरम्मि एत्थंतरे तत्थ ॥३६॥
 कक्कनरेसरकुमरी नियरुवविणिज्जियामरी अहिणा । दट्ठा मय ति निज्जइ दाहनिमित्तं मसाणम्मि ॥३७॥
 डिंडिमसद् सोउं उल्लविया पणइणी कुमारेण । निस्सारिज्जइ सुंदरि । सजीवमाणुसमिमं नियमा ॥३८॥
 कह पिययमो वियाणइ ? इय भणिए तीए जंपइ कुमरो । डिंडिमसद्विसेसेण तयणु सा भणइ कहमेयं ? ॥३९॥
 कुमरेण कहियमहिणा दट्ठा तो तीए जंपियं एयं । जीवाविउं वियाणसि ? तेणुत्तं अत्थि ता मंतो ॥४०॥
 जइ एवं जोधावसु पिययम ! एयं पयंपियं तीए । नियपुरिसं पट्टाविय कुमरेण धरावियं मडयं ॥४१॥
 कारावियं चियाए पच्चासन्नम्मि तेण मंडलयं । तो तत्थ गओ दिट्ठो कक्कमहीसामिणा कुमरो ॥४२॥
 कहियं च तस्स रत्ता कत्ता लीलावई इमा मज्झ । दट्ठा कसिणभुयंगेण कुणसु ता निव्विसं एयं ॥४३॥
 मित्ताविया य मंडलयमज्झभायम्मि सा कुमारेण । काऊण सिहाबंधं सरिउं विसनासणं मंतं ॥४४॥
 भणिया एसा उट्ठितु देहि मुहसोयणं सजणणीए । ततो समुट्ठिया सा कंचणतंवालुयं वेत्तुं ॥४५॥
 दिन्नं मुहसोयणयं तं दट्ठुं हरिसिओ जणो सव्वो । वज्जावियं च वद्धावणयं कुमरेण पडिसिद्धं ॥४६॥
 भणियं च मए तुम्हाण दंसियं मंतकोउयं एयं । अज्ज वि सविसा एसा इय जंपंतस्स तस्स तओ ॥४७॥
 पडिया सा मंडलए तो भणिओ सायरं नरिंदेण । कुमरो तेणावि कया कुमरी मंतेहिं विसवियला ॥४८॥
 कुमरिं पच्चुज्जीवियमवलोएउं पहरिसिओ राया । सो वि हु नाओ सिरिविजयधम्मरत्तो सुओ ति इमो ॥४९॥
 नीओ य निययभवणम्मि निवइणा पारितोसियं दाणं । दिन्ना कुमरी कुमरस्स तत्थ तेणावि परिणीया ॥५०॥
 तीए सह विसयसोक्खं उवभुंजेऊण कहिय वि दिणाणि । संचलिओ निययपुरिं पत्तो य कमेण उज्जेणिं ॥५१॥
 जाए संज्ञासमए सुवन्नजालेयं रस्स उवकंठे । दिट्ठा चिया जलंती तीसे जालाविसेसेण ॥५२॥
 एसा सजीवमडया एयं देवीण साहिउं कुमरो । अंधारपडं पावरिय करयले कलिय करवालं ॥५३॥
 एगेण भडेण समं गओ चियासन्नपायवतलम्मि । जा तत्थ ठिओ ता तक्खणेण गयणंगणगाओ ॥५४॥
 अवयरिओ सोयामणिपुंजो व्व सिहि व्व दिणयररहो व्व । निवत्तेयपज्जलंतो चियाए कावालिओ एगो ॥५५॥
 जालावली चियाए नट्टा मंडलयमालिहेऊण । मन्तुच्चारपुरस्सरमप्फालइ डमरुगं एसो ॥५६॥
 तो उट्ठामरडमरुगसद् सोउं चियाए मज्झाओ । हा ताय ! ति भणंती समुट्ठिया कत्तया एगा ॥५७॥
 भयकंपिरसव्वंगा वेत्तुं केसेसु कट्ठिया तेण । संठविया मंडलए हडेण भिउडीए भेसित्ता ॥५८॥

करकलियकस्तिणं भणिया संभरमु देवयं इदं । एत्तियमेत्तो जम्हा होही तुह जीवलोओ त्ति ॥५९॥
तो भामितो जमरायभूल्यासमकरालकरवालं । मा साहसं भणतो संपत्तो इत्ति कुमरो वि ॥६०॥
तत्तो क्वाल्लिणं अद्धत्थंभीकओ विचिंतेइ । एसो महप्पभावो को वि तओ ईसि संखुद्धो ॥६१॥
भणिओ क्वाल्लिणं महाणुभावा ! न जुज्जए तुज्ज । मम विग्व[करण]मेवं क्वाल्लिओ भारभूइ अहं ॥६२॥
पारद्धं थीरयणायरिसणमंतस्स साहणं अज्ज । बारसमासपमाणा कया मए पुव्वसेवा वि ॥६३॥
इण्हि पुण पारद्धा पहाणसेवा नरिंदकन्नाए । दिज्जइ वली तओ इह एसो उप्पेरछउमेण ॥६४॥
कन्ना अवन्तिवद्धणनरवट्ठोऽवन्तिणि त्ति नामेणं । मंतेण कैया सुत्तिरुद्धचेयणा आणिया पत्थ ॥६५॥
भयवं करालजालो वि हुयवहो थंभिउं कओ सोमो । एवं विहिण मंतो सिज्जइ ता मा कुण्णु विग्वं ॥६६॥
दीवयसिहो वि जंपइ थीवज्जा गरहिया महाभाग ! । कारणमिणं महंतस्स पावपञ्चभारभवणस्स ॥६७॥
ता किं सिद्धेणं पि हु मंतेणं नय्यकारिणा इमिणा ? । पडिसिद्धं तुम्हारिसपुरिसाण जओ विसेसेणं ॥६८॥
ता किं तुमए ववसियमणज्जणजोममेरिसं पावं ? । एवं वुत्तो कुमरेण लज्जिओ जंपिउं लमो ॥६९॥
एयमिणं जं तुमए पर्यपियं सव्वहा कओ मज्ज । गरुओ अणुमहो पावपडलपञ्चभारपिहियस्स ॥७०॥
एरिसकुमंतकरणेण किह मए पेच्छ मइलिओ अप्पा ? । ता मन्ने मह सुद्धी न अत्थि नरए वि पडियस्स ॥७१॥
ता दुव्विलसियमेयं परिचत्तं सव्वहा मए इण्हि । पायच्छित्तं सिरिपञ्चयम्मि गंतुं चरिस्सामि ॥७२॥
तुमए समप्पियन्वा रत्तो कन्ना पमायसमयम्मि । उच्चियमिणं सप्पुरिसाण जंपियं दीवयसिहेण ॥७३॥
कस्स न चुक्कं खलियं समेइ भववासमहिवसंतस्स । पुणरवि तह जइयवं जहा न मइलिज्जए अप्पा ॥७४॥
संपाडिस्सामि अहं भवओ आणं पर्यपियं तेण । तत्तो गओ क्वाली कुमरेण वि कन्नाया नीया ॥७५॥
निययावासे देवीण साहिओ तीए वइयरो सव्वो । सोऊण तयं विम्भियमणाओ जायाओ ताओ वि ॥७६॥
गोसे अवन्तिवद्धणनिवस्स कुमरेण अप्पिया कन्ना । कहिओ य असेसो वि हु कावाल्लियविहियवुत्तंतो ॥७७॥
सोऊण तयं कन्नाए वइयरं पमुइओ पुहइपालो । तं चिय कन्नारयणं वियरइ सुपसत्थदिवसम्मि ॥७८॥
महया मइसवेणं कओ विवाहो ठिओ तहिं कुमरो । कइय वि दिवसे विसए पंचपयारे अणुहवेउं ॥७९॥
नियदेसे संचलिओ पत्तो पउमावईए नयरीए । आवासिओ य परिसरधराए वणराइरुइराए ॥८०॥
नाओ कंचिनरिंदेण सो वि तस्सम्सुहो समणुपत्तो । नीओ य निययअत्थाणमंडवे विहियसम्माणो ॥८१॥
जाया तत्थ ठियाणं नरिंद-कुमराण एवमुल्लावा । जंपई कुमरो अत्थेत्थ नत्थि वा संपयं थोभो ॥८२॥
मज्ज मएणं नत्थि त्ति राइणा जंपिए भणइ कुमरो । अत्थि तओ आह निवो जइ होइ मिलंतयं पत्तं ॥८३॥
दीवयसिहो पर्यपइ अमिलंतो वि हु करेमि पत्ते हं । तत्थ करिज्जमु जमहं पत्तं अप्पेमि भणइ निवो ॥८४॥
पडिवन्ने कुमरेणं तत्तो य दुइज्जवासरे राया । कामलयं नियकन्नं मूयगपत्तं समप्पेइ ॥८५॥
तस्स तओ मंडलए निवेसिया तेण विहियसियवेसा । तो तीए पत्तदेवयमवयारइ मंतसरणेण ॥८६॥
जाव न जंपइ किं पि हु ता सो उवउत्तमाणसो होउं । गाढयरं परिवत्तइ मंतं चित्तस्स मज्जम्मि ॥८७॥
तत्तो कालविलंबेण पत्तदेवी पर्यपिउं लमो । सा जंपिया कुमारेण कहमु किं एत्तिया वेला ? ॥८८॥
तो पत्तदेवयाए पर्यपियं मूयगं इमं पत्तं । भणियव्वं पुण पणकरणजोगओ तो मए इत्ति ॥८९॥
गंतुं हिमवंताओ आणंउमिमीए मूलिया दिन्ना । जह जंपणस्स सत्ती जायइ एयाए तो मज्ज ॥९०॥
जाओ कालविलंबो एत्तियमेत्तो तओ कुमारेण । काउं विणोयमेयं विसज्जिया देवया नमिउं ॥९१॥
सा मूयगा पर्यपिउमारद्धा मूलियापमावेण । तत्तो हरिसियहियण कंचिरन्ना कुमारस्स ॥९२॥
दिन्ना कन्ना तेण वि विवाहिया तत्थ कइयवि दिणाणि । उवभुंजिऊण पंचप्पयारविसए स तीए समं ॥९३॥

बुद्धीहिं जहा अभओ नीईहिं निवो भुयाहिं गोविंदो । तह दीवयसिहकुमरो संजुत्तो चउहिं दइयाहिं ॥१४॥
नियवलभरपरियरिओ पउमावइपुरवरीण नीहरिओ । सेयवियं नियनयारिं पत्तो उत्तुं गपामायं ॥१५॥
अहिसित्तो नरनाहेण निययरज्जे पसत्थदिवसम्मि । जाओ य सत्तुसंदोहदलणदक्खो महाराया ॥१६॥
कालेण समुप्पन्ना पुत्ता चित्ता य परिसा जाया । किं पुव्वभवे निहियं मण ? जमेसा महारिद्धी ॥१७॥
इय ईहा-ऽपोहपरस्स तस्स निस्सेसरायतिलयस्स । जायं जाईसरणं दिट्ठो तो तेण पुव्वभवो ॥१८॥
अह आसि गंगरुद्धा कम्मयरी तीण दीवओ दिट्ठो । देवस्स तप्पभावेण परिसो हं समुप्पन्नो ॥१९॥
नाऊण इमं पूयइ जिणसरे कुणइ संघसम्माणं । रहजत्ताओ पवत्तइ भत्तिभरनिभरसरीरो ॥२०॥
अह अन्नया य अहिंसिचिऊण रज्जम्मि जेद्वनियकुमरं । पासे पढाससूरीण संजुओ चउहिं वि पियाहिं ॥२०॥
पव्वइओ समहिज्जियमुत्तत्थो विहियत्तिव्वतवचरणो । मरिउममरंगणाणं हिययहरो मुरवरो जाओ ॥२०॥

॥ दीपकशिखाख्यानकं समाप्तम् ॥२८॥

इदानीं नवपुष्पकाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

आसी विल्लूरपुरे मालागारो असोगनामो ति । सयवत्त-जाइ-मचकुंद-[कुंद]कुमुमाइं विकिणइ ॥१॥
अह अन्नया य विकिणिय कुमुमनियरं गिहम्मि गच्छंतो । कम्मऽवि सावयभवणम्मि मुणइ गिज्जंतगेयाइं ॥२॥
ता तत्थ गओ पेच्छइं सद्धा गायंति केवि नच्चंति । वायंति केवि गंभीरसद्धमाउज्जसंदोहं ॥३॥
किमिमस्स गिहे ? इय पुच्छियम्मि केणावि अक्खियं तस्स । जिणपडिमाण पइट्ठा जाया तो ऊसवो एत्थ ॥४॥
तिहुयणगुरुणो पडिमा जिणस्स दिट्ठा पहिट्ठहियएण । मालागारेण तओ भत्तिभरुच्चिन्नपुलएण ॥५॥
चित्तियमणेण जह पुत्तभायणं सावया इमे भुवणे । पूयंति जिणं विच्चेवि नियधणं गरुयभत्तीए ॥६॥
ता अहमवि [जिण]पडिमं पूएमि विचिंतियएण जा नियइ । पुप्फकरंडयमज्जे ता नव फुल्ल्याणि लद्धाणि ॥७॥
तो तेण गरुयभत्तीए पूइया भुवणसामिणो पडिमा । नमिया य महीयलमिलियभालवट्टेण बहुमाणा ॥८॥
असरिसभत्तिघसेणं बद्धं तप्पच्चयं सुहं कम्मं । अइकमइ तस्स कालो जिणिंदवहुमाणजुत्तस्स ॥९॥
अह अन्नया य मयरद्धयस्स मित्ते वसंतसमयम्मि । वियसावंते वणराइमसमसुमुयंधकुमुमेहिं ॥१०॥
भमरउलरोल्लमुहला घेतुं सहयारमंजरी तेण । पुहईवइस्स नवफुल्लएण सप्पणयमुवणीया ॥११॥
संतुट्टेण नरिंदेण ठाविओ मालियाण सव्वेसिं । मयहरपयम्मि आउक्खयम्मि सो मुद्धपरिणामो ॥१२॥
मरिऊणं एलउरे जाओ पुत्तो विसिट्ठसिट्ठिस्स । नवलक्खदविणनाहो तओ वि मरिऊण तत्थेव ॥१३॥
जाओ नवकोडीणं दविणवई अह तओ वि कालगओ । संजाओ तत्थेव य नयरे नवक्कणयलक्खेसो ॥१४॥
नवक्कणयकोडिनाहो जाओ मरिउं पुणो वि तत्थेव । तो मरिऊणं नवरयणलक्खनाहो समुप्पन्नो ॥१५॥
तत्तो वि मओ नवरयणकोडिसामित्तणं समणुपत्तो । एत्तो वाडिपुरीए वल्लहरायस्स नरवइणो ॥१६॥
अंगरुहो संजाओ अहिसित्तो तो निवेण नियरज्जे । जाओ महापयावो वसीकयासेसनरनाहो ॥१७॥
नवलक्खगामसामी तह जक्खाहिट्ठियाइं नव तस्स । पुव्वपुरिसागयाइं तेण निहाणाइं पत्ताइं ॥१८॥
अह अन्नया य कज्जल-जलहर-रोल्लवसामलसरीरो । थुव्वंतो मुर-चारणनियरेण जिणेसरो पासो ॥१९॥
समवसरिओ तओ सो परिग्रन्थाग्रम् ४०००]यरिओ बहुनरिंदविंदेहिं । आरुद्धो जयवारणखंधे पत्तो समवसरणे ॥२०॥
परिहरियरायककुहो ओयरिऊणं गइंदखंधाओ । पणमिय पासजिणिंदं नरेसरो थोउमारद्धो ॥२१॥
जय जय पास ! जयप्पयास ! पयडियवरसासण !, विविहवाहि-उवसग्गवग्गसंसग्गपणासण ! ।
आससेणनरायजाय ! विन्नवउं महापहु !, बहुविहदुहदुत्थियहं देव ! विन्नत्ति सुणि महु ॥२२॥

अज्जु सलक्खणु सूरु अज्जु सुंदरु सुविहाणउं, अज्जु पसत्थउ वारु अज्जु वासरु सुपहाणउं ।
 अज्जु नोह ! नक्खत्त जागु तिहि करण विसिट्टउं, दुल्लहदंसण भावसारु जं तुह मुहु दिट्टउं ॥२३॥
 एवं थोऊण जिणं उवविट्ठो जोडिऊण करजुयलं । धम्मकहापज्जंते पासजिणो पुच्छिओ एवं ॥२४॥
 किं सामि ! कयं मुक्कयं भवम्मि पुब्बे मए जमेसा मे । रायसिरी ? तो कहिया पुब्बमवा भयवया तस्स ॥२५॥
 जह नवफुल्लेहिं तए जिणपडिमा पूइया तओ मुक्कयं । संजायं तेणेसा रिद्धी तुह असरिसा जाया ॥२६॥
 तं सोउं तेणावि हु जाईसरणेण जाणियं सव्वं । एयं पुण इय गाहाए पमणियं केणइ बुहेण ॥२७॥
 नवसयसहस्स-नवकोडिसामिओ दविण-कणय-रयणाणं । नवगामलक्ख-नवनिहिर्वई य नवफुल्लओ जाओ ॥२८॥
 नमिऊण जिणं गंतूण राळु[.....] भुंजिऊण रायसिरिं । अहिसिंचिऊण कुमरं रज्जे पुणरवि य पत्तस्स ॥२९॥
 पासजिणस्स सयासे पव्वइओ चरियचारुतवचरणो । मरिऊण पंचपंचुत्तरेसु सो सुरवरो जाओ ॥३०॥

॥ समाप्तं नवपुष्पकाख्यानकम् ॥२६॥

इदानीं पञ्चोत्तराख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

वाणारसीए मुरवरतरंगिणीतीरविहियसोहाए । संखसियदंतपंती संखो नाइत्तगो तत्थ ॥१॥
 तस्साऽऽसि गिहपओयणपभूयपभारधरणधुरधवलो । गुणवंतो धिरचित्तो कुलउत्तो नंदणो नाम ॥२॥
 अह अन्नया य नाइत्तगस्स कज्जेण कम्मि वि पएसे । गंतूण पडिनियत्तो सिसिरजलं नियइ पउमसरं ॥३॥
 फलिहमणिघडियकुट्टिमनलं व तेलोक्कलच्छिभवणस्स । तूलीतलं व जलदेवयाए सयणत्थमच्चत्थं ॥४॥
 सारयजलहरखंडं व निवडियं पडिनिहिं व गयणस्स । मुउरो व्व दिसिवहूणं सियायवत्तं व फणिरत्तो ॥५॥
 पउरपयपूरियं पि हु विलसिरछच्चरणपंतिपरिकलियं । संखसहस्समुहं पि हु असंखजलयरसमायत्तं ॥६॥
 बहुलहरिपरिगयं पि हु नलहरिमालाविलासरमणीयं । नीरुयजलयरजुयमवि सरोयसत्ताहिगयमज्झं ॥७॥
 भीणजुयं गयणं पिव रहवरयणं व चारुचक्कजुयं । तिदिवं पिव मुरसहियं सविलासं तरुणिवयणं व ॥८॥
 तो तत्थ सिसिरनीरे मगपरिस्समपणासणनिमित्तं । मज्जंतएण तेणं दिट्ठं लट्ठं सहसपत्तं ॥९॥
 मयरंदमत्तमहुयरमणहरंकारवहिरियदियंतं । धेत्तूण तयं रंगंतलहरमुत्तरइ जाव सरं ॥१०॥
 ते निययरूवउवहसियअमरमणीहिं चउहिं कन्नाहिं । भणियमिममुत्तमस्स य कस्स वि जोगं ति तं सोउं ॥११॥
 सो चित्तइ नायत्तइसंखो मह उत्तमो तओ तस्स । अप्पेयव्वं तत्तो पत्तो नायत्तइस्स गिहे ॥१२॥
 सो तस्स तं समप्पइ जंपइ नाइत्तगो वि तं दट्ठुं । उत्तममुत्तमजोगं तं सोउं नंदणो भणइ ॥१३॥
 मह उत्तमो तुमं चिय तो संखो भणइ मम वि सुविसिट्ठो । सेट्ठी उत्तमठाणं ता तस्स इमं समप्पेमो ॥१४॥
 तो जंति गिहे ते दो वि सेट्ठिणो जाव तं समप्पंति । तेण वि वुत्तं जुत्तं उत्तममिममुत्तमस्सेव ॥१५॥
 नायत्तइ-नंदणया तमुत्तमो जाव तं पयंपंति । वज्जरइ तओ सेट्ठी अम्हाणं उत्तमो मंती ॥१६॥
 सव्वे वि तओ गंतूण मंतिमंदिरमिमं अमच्चस्स । अप्पंति सो वि उत्तममुत्तमजोगं समुल्लवइ ॥१७॥
 जंपंति ते वि अम्हाणो उत्तमो तं तओ भणइ मंती । अम्हं तुम्हाणं पि हु नरेसरो उत्तमं पत्तं ॥१८॥
 ता तस्स समप्पेमो इय जंपिय ते गया नरिंदपुरो । चिरियपणामा उवण्णिति राट्ठो तं सहस्सदलं ॥१९॥
 अह आह महाराया उत्तममिममुत्तमस्स होइ त्ति । सोऊण इमं जंपंति ते वि तं उत्तमो अम्ह ॥२०॥
 तो जंपइ पुहइवई कमकमलमहं पि जेसि पणमामि । ते उत्तम त्ति ता नाणगम्भसूरीण उवणेमो ॥२१॥
 मयपाणमत्तछच्चरणरुणुणुणारावमणहरं तत्तो । आरुहिय गंधसिंधुरखंवे सद्धि सुबुद्धीहिं ॥२२॥
 नंदण-नायत्तइ-सेट्ठि-मंतिपभिईहिं पउरलोएहिं । नीहरिओ नरनाहो सूरीण सयासमणुपत्तो ॥२३॥

१. नाहु ! —रं० । २. णमुत्त० —रं ।

पणमित्तु पायपउमं सूरिण सहस्सपत्तमप्पंति । तं दट्ठण पयंपंति सूरिणो महरवाणीए ॥२४॥
 अमरकरि व्व करीणं कंचणसेलो व्व अवरसेलाणं । तारावइ व्व ताराण कप्परुक्खो व्व रुक्खाणं ॥२५॥
 सुरनाहो व्व सुराणं धम्माणं जिणवरिंदधम्मो व्व । चक्कि व्व नरिंद्राणं इयरफणीणं फणिंदो व्व ॥२६॥
 चिंतामणि व्व रयणाण सेसजाईण मणुयजाइ व्व । सव्वेसिं तिल्ययरो जमुत्तमो तस्स ता^१ जोगं ॥२७॥
 तो गंतुं जिणभवणं जिणेसरं नंदणस्स दंसंति । सो वि हु पभूयभत्तीए मुयइ जिणनाहसिरकमले ॥२८॥
 सव्वे वि जिणं तत्तो खोणीमंडलमिलंतसिरकमला । बहुमाणवससमुच्छलियवहलरोमंचकंचुइया ॥२९॥
 सूरिहिं तओ तेसिं पयासियं भयवओ गुणसवन्नं । विहिया य उच्चियसद्धम्मदेसणा बहुमया तेसिं ॥३०॥
 जायं च बोहिबीयं भोगफलं कम्ममज्जियं तेहिं । जायं अणुमइपुत्तं कुमारिगाणं चउण्हं पि ॥३१॥
 अवरुप्पराणुबंधेण तम्मि जम्मम्मि ताण सव्वेसिं । जाया रिद्धी कालक्कमेण सुविसुद्धभावेण ॥३२॥
 पंचत्तमिमो संपप्प नंदणो पउमविसयमज्झम्मि । नंदणनामम्मि पुरे परिहासहिं वयंसि व्व ॥३३॥
 तारावीढनरेसरमुत्तारनामाए परमभज्जाए । कुच्छिसि समुप्पन्नो पुत्तत्ताए तओ तीए ॥३४॥
 रंगंतलहरिसालं हंसावलिकलियकमलकोसेमु । मयपाणमत्तभमरउल्लरुणुणारावरमणीयं ॥३५॥
 पउमसरं पविसंतं दिट्ठं सुमिणम्मि वयणकमलेण । तत्तो सहसंबुद्धाए साहियं नरवरिंदस्स ॥३६॥
 तेणुत्तं तुह सुंदरि ! पहाणपुत्तो भविस्सइ तओ सा । उव्वहइ सह पमोएण गढभमह अन्नया जाओ ॥३७॥
 दोहलओ जह दीणाण देमि दाणाइं तह य कीलेमि । पउमसरेमुम्मीलियकल्हारपरायद्धुरिएमु ॥३८॥
 दोहल्यदुच्चलंगीए तीए सो अक्खिओ नरिंदस्स । संपाडिओ नरिंदेण पहरिसुप्फुल्लनेत्तेण ॥३९॥
 जायम्मि पसवसमयम्मि पसविया पुत्तमुत्तमं देवी । नियगतदित्तिसंताणपहणियासेसतमपसरं ॥४०॥
 लद्धो नालयनिकवणणखणियखोणीयलम्मि पउमनिही । नामं पि तेण पउमुत्तरो त्ति विहियं नरिंदेण ॥४१॥
 वच्चइ विद्धि अहियं कलाकलावेण कमलनयणो सो । पत्तो तत्तो सव्वंगमुंदरं जोव्वणारंभं ॥४२॥
 ताओ वि कन्नयाओ चत्तारि वि कम्मधम्मजोएण । आयासुहीए नयरीए दोन्नि दोणस्स नरवइणो ॥४३॥
 धूयाओ जायाओ पउमावइ-कुमुदणीभिहाणाओ । तो दोन्नि हत्थिणाउरनयरे जियसत्तुरायस्स ॥४४॥
 विव्वभमवइ त्ति पढमा बीया धूया पुणो विलासवई । कालक्कमेण ताओ वि जोव्वणारंभमणुपत्ता ॥४५॥
 जाया जणयाण मणे चिंता होही इमाण को भत्ता । अणुरूवो ? तो पडिछंदएहि आणाविया कुमरा ॥४६॥
 तेसि वियड्डसहीणं समप्पिया जंपिया य ता एवं । लक्खेउं कहियव्वो भावो कुमरीण अम्हाण ॥४७॥
 तत्तो सहीहिं कुमरीण दंसिया रायकुमरपडिछंदा । भणियं च ताहिं किं^२ एत्थ रूवमेत्तेण नाएण ? ॥४८॥
 जाण्येव्वो जीवो सहीहिं भणियं भवंति किं मणुया । निज्जीवा ? तो जंपंति ताओ जीवो पवरभावो ॥४९॥
 भणियं सहीहिं सो किह जाणिज्जइ ? तयणु ताओ जंपंति । लिगेहिं विसिट्ठेहिं सहीहिं भणियं तयं सोउं ॥५०॥
 काणि पुण ताणि लिंगाणि ? तो पयंपंति रायप्पन्नाओ । सव्वत्थ उच्चियविच्ची सहीहिं तो एवमुल्लवियं ॥५१॥
 लक्खिज्जइ कहमेसा ? तेण पओगेण हिययगम्मेण । भणियं सहीहिं कीरउ सो वि पओगो तओ ताहिं ॥५२॥
 भणियं जइ एवं ता आणह वन्नयसमुगयं एत्थ । तह चित्तपट्टियाओ ताओ वयंसीओ उवणिति ॥५३॥
 अद्धुम्मीलियपउमुप्पलाणि लिहियाणि दोणतणयाहिं । लिहियं विसिट्ठकन्नाजुयलं जियसत्तुधूयाहिं ॥५४॥
 तत्तो भणियं सव्वान रायकुमराण पेसह इमाणि । भणियव्वा ते एयाणुरूवमिह आलिहेयव्वं ॥५५॥
 तो दंसियव्वमम्हं जेण सजीवत्तमक्खिमो तुम्ह । तज्जणयाणं ताओ सहीओ कहिउं समप्पंति ॥५६॥
 तयणु नरिंदेहिं वि रंजिएहिं निम्सेसरायकुमराण । वरचित्तपट्टियाओ पट्टवियाओ तओ तामु ॥५७॥
 आलिहिय पेसियाओ कुमरेहिं नरवरिंदकन्नाहिं । अवलोइउं पयंपियमेए सव्वे वि निज्जीवा ॥५८॥

तं सोऽं गयानो मणम्मि खेयाउरा विचिन्तंति । को पयाओ रंजिस्सइ ? त्ति पडिया दुहावत्ते ॥५९॥

भणियं च—

उद्वेगमहावर्ते पातयति पयोधरोजमनकाले । सरिदिच तटमनुवर्षे विवर्धमाना मुता पितरम् ॥६०॥
 दोण्हं पि नरिंदाणं अहऽन्नया मागहेहिं अत्थाणे । पउमुत्तरकयगाहा पडिया उद्दामसद्देण ॥६१॥
 आलाणम्मि उ हत्थी नियण् ठाणम्मि घेप्पण् अस्सो । हिययम्मि पवरमहिला सुयणो सन्भावमेत्तेण ॥६२॥
 कहियं च तेण पउमुत्तरेण रइया परंपराण् इमा । निमुया कन्नाहिं तओ भाणियं एसो सजीवो त्ति ॥६३॥
 ता चित्तपडियाओ तस्स वि पट्टवह अह नरिंदेण । पउमुत्तरस्स पट्टावियाओ दिट्ठाओ तेणावि ॥६४॥
 नायं च जहा—लिहियव्वमेत्थ एयाणुरूवयं तत्तो । पउमस्स पुव्वभायम्मि वियसियं कमलमालिहियं ॥६५॥
 अवराभिमुहं पडिवुद्धमुप्पलं लिहियमुप्पलसयासे । उड्डंतनिलीयंतो भमरजुवाणो कओ तेसु ॥६६॥
 उभयाणुवत्तणपरो लिहिओ कन्नाजुयस्स सन्निज्जे । तरुणो रसंतरत्थं मुहुमं रेहंतराणुगओ ॥६७॥
 को निउणमिणं जाणइ ? अणुरूवं ताव मज्झ पडिहाइ । एरिसवयणं लिहिउण चित्तफलहीसु कुमरेण ॥६८॥
 पट्टावियाओ तासिं पलोइया ताहिं पुलइयंगीहिं । कुमरीहिं निययसहियणसम्मूहेवं समुल्लवियं ॥६९॥
 पेच्छह तस्सवियइच्चमसरिसं तो सहीयणो भणइ । को इह भावो ? तो कन्नयाओ भावं पयासंति ॥७०॥
 पुव्वाभिमुहं पउमस्स कमलमरुणोदण्ण वियसेइ । उप्पलपच्छिममुप्पलमुम्मीलइ बालचंदेण ॥७१॥
 एसो एत्थ वियासो सलहिज्जइ तह य कहइ अविओगं । भमरजुवाणो तह वयणलिहणमक्खइ अगव्वं तं ॥७२॥
 अवराहिं पुणो जियसत्तुरायकन्नाहिं जंपियं एयं । एयाणुसारसंगयमेयं रूवं कुमारस्स ॥७३॥
 तत्तो सहीहिं विम्हियवियसियवयणारविंद-नित्ताहिं । कहियं तेसि जणेराण ते वि हरिसियमणा जाया ॥७४॥
 अवरोप्पराणुराओ पउमुत्तर-कन्नयाण संजाओ । तत्तो महरिहरिद्धीए तेण वीवाहिया ताओ ॥७५॥
 सद्धिं च ताहिं नवजोव्वणाहिं चउहिं पि रायकुमरीहिं । उवमुंजइ विसयमुहं नियपिउकमकमलसरहंसो ॥७६॥
 तारावीढनरिंदेण अन्नया सुहमुहुत्त-नक्खत्ते । अहिसित्तो पउमुत्तरकुमरो रज्जे पहिट्ठेण ॥७७॥
 तेणावि निययभुयदंडचंडिमाडंवरण सुंढा वि । अक्खंडमहीमंडलनरेसरा सेवगा विहिया ॥७८॥
 पालइ पडिहयपडिमडमयगलघडमवणिवीढमसममई । गाढाणुरत्त-सुवियड्डियाहिं पोढंगणाहिं समं ॥७९॥
 उवमुंजंतो पंचप्पयारविसण् विणोयवक्खित्तो । वच्चंतं पि न याणइ कालं दोगुंदुगो व्व सुरो ॥८०॥
 एत्तो य अउज्झापुरवरीए राएण देवगुत्तेण । निमुया रूवाइगुणा पउमुत्तरायपत्तीण ॥८१॥
 संपेसिउण दूयं भणाविओ सो समप्पसु कलत्ते । तेणुत्तं जुत्तमिमं वोत्तुं पि न उत्तमनराण ॥८२॥
 पुण पउमुत्तराया भणाविओ देवगुत्तनरवड्डणा । जइ न समप्पसि ता तुह होही न हु रज्जसामित्तं ॥८३॥
 तं सोऽं पउमुत्तररत्ता दूओऽवगन्निओ जाव । ता देवगुत्तराया कोवदवानलपलित्तणू ॥८४॥
 गुडियगइंदारोवियनाराइयनरवरिंदविंदेण । पक्खरियतुरयआरूढपोढफारक्कचक्केण ॥८५॥
 रहयणचडिय-पहरणविहत्थवरमुहडचक्कवालेण । वज्जंतसमरभेरोभंकाराऊरियनहेण ॥८६॥
 वावल्ल-सेल्ल-मोभार-असि-सर-तीरी-तिगूलसत्थेहिं । भीसावणेहिं कोवुम्भडेहिं पाइक्कचक्केहिं ॥८७॥
 एण्हिं असेसेहिं वि अणुगम्मंतो रणेकरसिएहिं । समरंगणभूमीए संपत्तो देवगुत्तनिवो ॥८८॥
 पउमुत्तरो वि रह-गय-तुरंग-पाइक्कचक्कपरियरिओ । नियखंधवारसंभारभरियमूमंडलो पत्तो ॥८९॥
 तो दोण्हं पि हु अगिमदलाइं जह्लच्छिलालसमणाइं । उम्मुक्कहक्क-हुंकारभीमरूवाइं मिडियाइं ॥९०॥
 दोघट्टघडा सह गयघडाहिं तुरया समं तुरंगेहिं । अन्निमट्टा गरुयरहा रहेहिं सुहडा पडिमडेहिं ॥९१॥

१. पवरविलया —रं० ।

आयन्नायद्विचक्रवर्ण्डउम्मुक्ककंकपत्तेहि । मंछाद्वयं नहयलं वासारत्ते घणेहि व ॥१२॥
 कयमिउडिभालवट्टा दट्टुदा दा वि मुहडमंघाया । अवरोप्परं मुनिट्टुगसत्थपहारेहि पहरंति ॥१३॥
 निमियासिपट्टपाडियसिराणि नच्चंति भडकबंधाई । हुंक्कंति महीमंडलपडियाणि वि मुहडसीसाई ॥१४॥
 एत्थंनरम्मि भडरुंडमुंडमालाउलम्मि संगामे । अट्ठिभट्टा पउमुत्तरपुहईवइ-देवमुत्तनिवा ॥१५॥
 'मेल्लंति सीहनायं दोत्ति वि हक्कंति दो वि वग्गंति । उच्छलियमहामच्छरपरव्वसा दो वि पहरंति ॥१६॥
 इस-कुंत-सत्ति-तीरा-तोमर-नारायसत्थनियरेहि । निप्पसरं पहरंता रज्जंति परोप्परं दो वि ॥१७॥
 ता लद्धलम्ब्याए दक्खेण खणंतरेण सो बद्धो । पउमुत्तरेण रत्ता रणंगणे देवमुत्तनिवो ॥१८॥
 संगाममहवीढे जयखंभं निक्खणित्तु नरनाहो । जयजुत्तो संपत्तो बलवंतो निययआवासे ॥१९॥
 मुक्को य देवमुत्तो राया काऊण तस्स सम्माणं । जाओ य साहुवाओ पउमुत्तरवरनरिंदस्स ॥२०॥
 चउरंगवलसमेओ समागओ नियपुरिं तओ राया । परिपालइ महिवलयं निम्मू लुम्मूलियारिगणं ॥२०१॥
 कालक्कमेण जाया पुत्ता वररुवधारिणो तस्स । निच्चं पि वंदिविंदाण दाणरसिणक्कहियस्स ॥२०२॥
 अह अन्नया य अत्थाणमंडवे मुहडसंकडिल्लम्मि । पडिहारेण नरिंदो विन्नत्तो कयपणामेण ॥२०३॥
 देविदजालिओ विज्जुमालिओ महइ दंसणं तुम्ह । भणिओ तओ नरिंदेण देह जं तस्स दायव्वं ॥२०४॥
 गंतूण दारपालेण अक्खिए ईदजालिओ भणइ । न हु दविणनूणया मे पसायओ रायपायाण ॥२०५॥
 कज्जं तु रायन्नरणावलोयणं कहइ सो वि तं रत्तो । जइ न कुणइ पेक्खणयं ता एउ पयंपिण पहुणा ॥२०६॥
 सो आगंतुं पणमेवि रायपयपंकयं समुवविट्ठो । आणंदवियसियच्छो पेच्छइ लच्छि निवसहाए ॥२०७॥
 अह गयणाओ नवजोव्वणाए रमणाए संगओ खयरो । अवयरिओ अत्थाणे करालकरवालवग्गकरो ॥२०८॥
 दिट्ठो य तओ अट्ठुट्ठिओ य राएण सविणयं एसो । सो वि नरिंदं नमिउं पयंपिउं एवमादत्तो ॥२०९॥
 महया पओयणेणं देव ! अहं तुह सयासमल्लीणो । भणिओ रत्ता जं किर मए वि सिज्जइ तयं कहमु ॥२१०॥
 तेणुत्तमहं दुव्वारवइरिणा पाविओ पहु ! इयाणिं । तं तु सुओ परनारीसहोयरो सव्वया वि मए ॥२११॥
 ता देव ! इमा दइया अट्ठमहिया मज्झ जीवियस्सावि । रक्खेयव्वा नासो व्व जाव सत्तुं विणासेमि ॥२१२॥
 तं सोउं नरनाहो जंपइ किर केत्तियं इमं कज्जं ? । सो भणइ तुह न किं पि हु मह पुण सव्वस्समवि एसा ॥२१३॥
 तुज्झ पयावेण अहं निज्जिणिउं सत्तुमागमिस्सामि । इय भणिय समुप्पइओ फलिणीदलसामलं गयणं ॥२१४॥
 तट्ठमज्जा पुण उन्नमियवयणकमला पलोयए गयणं । खणमेत्तेण तओ सा करुणसरं रोइउं लग्गा ॥२१५॥
 तो पुच्छिया नरिंदेण रुयसि किं भइणि ? सा वि पडिभणिया । संजाओ मेलावो पयट्टमाओहणं दोण्हं ॥२१६॥
 तो भणियं भूवइणा करेमि किं भूमिगोयरो अहयं ? । इय एव पयंपंताण ताण गयणंगणग्गाओ ॥२१७॥
 रुहिरच्छडाकराला परिमल्लुण्डुणिरभमिरभमरउला । मंदारकुसुमकयमुंडमालिया निवडिया पुरओ ॥२१८॥
 दइण तयं कंकेल्लिपल्लवारुणकरेण गिणहेउं । तप्पणइणीए वच्छथलम्मि निहिया रुयंतीए ॥२१९॥
 हा हिययदइय ! हा मज्झ दइय ! हा अमयमइय ! मणरुइय ! हा वल्लह ! तुज्झ न सुंदरं ति मणसा विचित्तेमि ॥२२०॥
 हा ! मंदभाइणीए अहियं दोलायमाणहिययाए । रे दिव्व ! तं ममोवरि केरिसओ ? तं न याणामि ॥२२१॥
 मा भइणि ! भाहि मुहडाण हुंति एवविहाणि समरम्मि । मा होसु कायरा एस एइ तुह अक्खओ भत्ता ॥२२२॥
 कहकह वि हु भूवइणा एवं मंभासिया ठिया जाव । वच्छयलनिहियसिरमुंडमालिया तरलतरनयणा ॥२२३॥
 ताव सहस ति गयणाओ निवडिया तस्स विग्गहावयवा । कर-चरणमाइणो कलस-कमल-कुलिसंक्रियपसत्था ॥२२४॥
 तो दिट्ठपच्चया सा मुदुक्खिया पुण वि पलविउं लग्गा । हा भाय ! भाय ! संपइ कहमु तुमं कत्थ वच्चांमि ? ॥२२५॥
 सो हु दुरंतो तुज्झओ र्णंगणे मज्झ भत्तुणो सत्तु । तो तेण पावमइणा विरूवमेयारिसं विहियं ॥२२६॥

हा सुहृदसार ! हा कितितार ! हा रूवमार ! दुहवार ! । दे ! देसु दंसणं दइय ! दीणवयणाए मह इण्हि ॥१२७॥
 हा पणइपथ ! हा वियउवच्छ ! हा सरसपंकयदलच्छ ! । हा करणदच्छ ! हा हिययसच्छ ! तं कथ दइव्वो ? ॥१२८॥
 इय वच्छयलनिवेसियकर-चरणाए दहं रुयंतीए । निवपज्जतो लोगो रुयाविओ तीण भणियं च ॥१२९॥
 संपइ सिणिद्धबंधव ! कज्जं कुण देहि मज्झ कट्ठाई । जह इत्ति अमरलोण गंतूण मिलेमि दइयस्स ॥१३०॥
 तेणावि भणियमेयं जुत्तं मुकुलीणवीरघरिणीण । तो तीए कए रत्ता कारविया मुरहिकट्टचिया ॥१३१॥
 वेत्तूण मुंडमालं सह कर-चरणाइएहि नियपइणो । विज्जाहरस्स भज्जा सज्जा पज्जालियचियग्गि ॥१३२॥
 काउं नियउच्छंणे अंगावयवे पियस्स उवविट्ठा । सलहज्जंती निस्सेसरायपज्जंतलोण ॥१३३॥
 तो पवणवसवियंभियकरालपज्जलियजलणजालाहिं । विज्जाहरभज्जा इत्ति भासरासीकया तत्थ ॥१३४॥
 तो पउमुत्तरराया जलंजली जाव वियरए तीए । तो रुहिरारुणगतो पत्तो विज्जाहरो सहसा ॥१३५॥
 भणियं च तेण वियसंतवयणकमलेण जयउ नरनाहो । जस्स पभावेण मए निज्जिणिओ दुजयपडिक्खो ॥१३६॥
 जइ मज्झ हिययदइयं दइयं न हु तं नरिंद ! रक्खंतो । ता किह पडिभयमहयं हडेण एवं विणासंतो ? ॥१३७॥
 इय एवमुल्लवंतस्स तस्स वज्जप्पहारपहउ व्व । पउमुत्तरनरनाहो अहियं चिताउरो जाओ ॥१३८॥
 एणण महासत्तेणऽविस्ससंतेण कस्स वि परस्स । मह अप्पिया नियपिया मए वि एयारिसं विहियं ॥१३९॥
 भज्जाविणासभीएण अप्पिया न हु अणण अवरस्स । सो पुण सिग्गयरं विय मए कओ पावकम्मेण ॥१४०॥
 विस्सासघायओ हं जाओ खयरीविणासकरणेण । अहवा अवियारियकज्जकारिणो केत्तियं एयं ? ॥१४१॥
 सत्थत्थपंडियस्स वि मज्जेणाऽऽवडइ किं पि तं कज्जं । जं न जणइ चित्तसुहं घेप्पंतं नेय मुच्चंतं ॥१४२॥
 अपरिक्खियकयकज्जं सिद्धं पि न सज्जणा पसंसंति । सुपरिक्खियं पुणो विहडियं पि न जणेइ वयणिज्जं ॥१४३॥
 महिंमंडल्मि अजसो भमिही काही न कोइ विस्सासं । कस्स वि अवरस्स जए मज्झ वि एवं कुणंतस्स ॥१४४॥
 अवरं च वीररमणीण जुत्तमेयं मए भणंतेण । उच्छाहिउण विहियं थीवज्जालक्खणं पावं ॥१४५॥
 पुच्छंतस्स नियपियं उत्तरमेयस्स किं पयच्छिस्सं ? । विवरं जइ देइ मही ता हं पविसामि पायालं ॥१४६॥
 दट्ठुं विलवखवयणं निवइं तेणिदियालियनरेण । वाएउं दुरुदुक्खियमेयं पट्टियं पहिट्ठेण ॥१४७॥
 पणमह चलणे इंदस्स इंदजालम्मि लद्धलवखस्स । तह अट्ठसंवरे संवरस्स सुपइट्टियजसस्स ॥१४८॥
 तं सोउं पउमुत्तरराया जा नियइ ता न तत्थ चिया । न हु खयरो तो नायं विलसियमिणमिंदियालकयं ॥१४९॥
 दावेइ दविणलक्खं तो सायरमिंदियालियनरस्स । राया रंजियहियओ चरिणं तस्स गुणनिहिणो ॥१५०॥
 वेरग्गभावियप्पा पुहइवई पेच्छिउं तमच्छरियं । अंतोरमंतसंवग्गभाविओ चित्तिउं लमो ॥१५१॥
 खणदिट्ठनट्ठरूयं जहा इमं इंदियालमह जायं । संसारविलसियं पि हु तह अधिरं पेच्छ सव्वं पि ॥१५२॥
 विलसंतवारविलयालोयणभमणं च चंचलं पेम्मं । अनिलंदोलियलवलीदलोवमं तारतारुणं ॥१५३॥
 पवणुल्लालियरंगिरतरंगमालाचलाचलं जीयं । अधिरसरूवं वित्तं चित्तं व सरायजीवाणं ॥१५४॥
 एवं विचित्तयंतो विन्नतो सो वरोहिण इमं । दुक्खंतरिसी अज्जं समोसदो देव ! चउणाणी ॥१५५॥
 तं सोउं नरनाहो सपरियणो सावरोहणो चलिओ । आरुहिय मत्तहत्थि संपत्तो सूरिसन्नेज्जे ॥१५६॥
 गुरुणो चरणे नमिउण धरणिवीढम्मि तयणु उवविट्ठो । धम्मकहापज्जन्ते सप्पणयं पुच्छए एवं ॥१५७॥
 भयवं ! पुव्विल्लभवे मए कयं किं ? जमेरिसा रिद्धी । पुरओ वा किं भविही ? इय भणिए पभणइ मुणिदो ॥१५८॥
 पुव्विल्लभवे पउमेण पूइओ आसि जिणवरो तुमए । तेण सुरिंदसमाणा रिद्धी एयारिसा तुज्झ ॥१५९॥
 जाईसरणेण तओ पुव्वभवो जाणिओ नरिंदेण । भाविभवा वि हु कहिउं पारद्धा मुणिवरिंदेण ॥१६०॥
 सद्धि चउहिं पि पियाहिं तुज्झ होही नरिंद ! सुरलोगो । सत्तमजम्मम्मि पुणो परमपयं तं पि पाविहिसि ॥१६१॥
 तं मुणिउण नरिंदो हरिसवसुद्धुसियरोमरेहिल्लो । काउण गंठिमेयं पावइ सम्मत्तवरयणं ॥१६२॥

अन्तेउरेण सद्धिं पणमिय पयपंकयं मुणिदस्स । हग्गिसाऊग्गियद्धियओ संपत्तो निययपासायं ॥१६३॥
एवं विमुद्धहियओ नुइरं परिपाळिऊण सम्मत्तं । मुणिभणियविहाणेणं सिद्धो सो सत्तममवम्मि ॥१६४॥

॥ पद्मोत्तराख्यानकं समाप्तम् ॥३०॥

इदानीं दुर्गनार्याख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

कायंदिपुरोए नरिंद-चंद-नागिंदनमिय[कम]कमलो । समवसरिओ जिणिंदो तत्तो तन्नयरनरनाहो ॥१॥
सिंमारियपउरपयापरियरिओ सिंभुरं समारूढो । तिथयरवंदणत्थं नीहरिओ गरुयभत्तीए ॥२॥
दिट्ठो दुग्गाथेरीए नार-इंधणकए भमंतीए । तो तीए कोइ पुट्ठो सपरियणो जाइ कत्थ निवो ? ॥३॥
तेणुत्तं तिथयरस्स दुसहदारिदुक्खदलणस्स । अभिवंदण[त्थ]मेयं निसामिउं चित्ते थेरी ॥४॥
सकयत्थो एस जणो जो नियसत्तीए पूयइ जिणिंदं । अहयं तु अकयमुकया धणरहिया किह तमच्चेमि ? ॥५॥
एवं विचित्तिऊणं उम्मीलियसिंदुवारकुपुमाणि । घेतूण मुहालम्भाणि रत्तमज्झाओ सा चलिया ॥६॥
समवसरणम्मि चलिया हिययम्भंतरभवंतभत्तीए । णा ॥७॥
सकयत्था हं जिणनाहचरणतामरसमच्चइस्सामि । एरिसमुहपरिणामाए तीए अद्धंतराले वि ॥८॥
जायं पज्जवसाणं अइवुडुत्तेण जीवियव्वस्स । विप्फुरियपहापडलो गुरलोए गुरवरो जाओ ॥९॥
महिमंडलम्मि पडियं तीए सरीरं पुरीजणो दट्ठं । किं मुच्छिया मया वा एसा ? करुणाए सवियक्को ॥१०॥
नीरच्छडाहिं सिंचइ कट्ठइ हिययं मुहे जलं खिचइ । वत्थंचलेण वांयइ तह वि न जंपइ न संचलइ ॥११॥
तो गंतुं जिणइदं पणमिय पुच्छइ निवद्धकरकमलो । किं मुच्छिया ? अह मया दुग्गा ? तो भयवया भणियं ॥
मज्झ परिपूयणत्थं आगच्छंतीए आउयखएण । पूयापरिणामेण वि इमीए अमरत्तणं पत्तं ॥१३॥
एत्थंतरं स देवो नियचरियं ओहिणा वियाणेउं । विप्फुरियरणकुंडलकिरणकरं वियक्कोलजुओ ॥१४॥
जा वंदिउं पयत्तो जणस्स ता दंसिओ जिणवरेण । भो ! पेच्छह पच्चक्खं एसो सो थेरिजीवगुरो ॥१५॥
तत्तो जणं भणियं अहो ! पभावो जिणस्स पूयाए । जीए परिणामेण वि पाविज्जइ एरिसा रिद्धी ॥१६॥

॥ दुर्गनार्याख्यानकं समाप्तम् ॥३१॥

जह एएसिं जाया जिणपूया सोक्खसंपयाहेऊ । तह अन्नस्स वि जायइ ता जइयव्वं इमीए सया ॥१॥

सौरभ्यभाजिकुमुमादिपदार्थसार्थः सिद्धान्तसिद्धविधिनोभयथाऽपि शुद्धाः ।

श्रीमज्जिनं जितमेशेषविकारजातं श्रेयस्करं सुकृतिनः परिपूजयन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे जिनपूजाफलोपवर्णनो नामाष्टमोऽधिकारः समाप्तः ॥८॥

[९. जिनवन्दनफलाधिकारः]

व्याख्यातो जिनपूजाफलाधिकारः । साम्प्रतं जिनविम्बं पूजितं विधिना वन्दनीयमिति अतो जिनविम्बवन्दनफलं व्याचिख्या-
सुराह—

तिथयरवंदणेणं पाविज्जइ संपया सुराईणं ।

जह पत्ता बउलेणं तह सेदुय-नंदजीवेहिं ॥१४॥

व्याख्या—‘तीर्थकरवन्दनेन’ सर्वज्ञप्रणामादिना “पाविज्जइ” प्राप्यते आसाद्यते ‘सम्पद’ लक्ष्मीः ‘सुरादीनां’ गोर्वाणप्रभृती-
नाम् । दृष्टान्तानाह—‘यथा’ येन प्रकारेण ‘प्राप्ता’ लब्धा ‘वकुलेन’ मालाकारेण ‘तथा’ तेनैव प्रकारेण ‘सेदुव-नन्दजीवाभ्यां’
सेदुवकश्च ब्राह्मणो नन्दश्च श्रेष्ठी तज्जीवाभ्याम् इत्यक्षरार्थः ॥१४॥ भावार्थस्त्वाख्यानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि ।

१. ०म [—]सर्वि० प्रतौ ।

तत्र तावद् बकुलाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

कंचणधर इव सगुणं कंचणसोहं सिरिए वहमाणं । कंचणसमिद्धपउरं कंचणपुरमेत्थि रमणीयं ॥१॥
तत्थ य मालायारो बउलो नामेण सुइसमायारो । भज्जा य पउमिणी पउमिणि व्व गुणरायहंसाणं ॥२॥
तत्थ य सियधयमालं सिरिसंठियकणयकलसमोहिलयं । तडिलय-बलायमालासंगयसरयभस्वंडं च ॥३॥
सिरिरिसहेसरभवणं हिमगिरिसरिसं समग्गुणकलियं । गढभहररहियसिरिरिसहविंबरेहंतगम्भहरं ॥४॥
तम्मि य वसंतसमए विसेसपरमूसवो समारद्धो । सावयजणेण जिणपुंगवस्स गुरुईए रिद्धीए ॥५॥

तथा हि—

विरइयवंदणमालं ललामउत्तल्लोयं विहारलयं । विलसंतकुल्लहरयं विचित्तविच्छित्तिवत्तिरयणं ॥६॥
चित्तिभित्तिविभायं पवित्तपडमंडवावरियगयणं । वेसुज्जलसिंगारियसावय-सावियजणाइत्तं ॥७॥
तत्थ य मालायारा समागया पुप्फविक्रिणकउजे । सज्जे वि नयरवासी विसेसअथागमनिमित्तं ॥८॥
बउलो वि तेहिं समयं समागओ पुप्फपेच्छियाहत्थो । गरुययरपुप्फच्छयवावडपियपउमिणिगणाओ ॥९॥
विक्रिणिय पुप्फनिवहा मणोरहाईयलाभपरितुट्ठा । सज्जे वि गया थक्को बउलो नियपणइणोसहिओ ॥१०॥
सुहकम्मोदयवसओ चित्तियमिमिणा जिणाययणमज्जे । एत्तियपुप्फेहिमहो ! किं विहियमिमेहिं वणिईहिं ? ॥११॥
कोउयवसओ जा जिणहरस्स मज्झम्मि पविसइ समज्जो । ता पेच्छइ सव्वं जिणवरस्स सोहासमुदयं सो ॥१२॥
जिणमंडवमज्झगओ सव्वालंकारभूसियसरीरं । पेच्छइ जिणवरविंबं हरिसाऊरिज्जमाणमणो ॥१३॥
चित्तेइ पुत्तवंता एए खलु सावया वइय अत्थं । जे पूयंति जिणिंदं करंति एयारिसं जत्तं ॥१४॥
अंगीकएहजम्मा अत्थोवज्जणमणा वयमहन्ता । घरवासमोहियमणा जे परलोयं न चित्तमो ॥१५॥
उव्वरियपाडलामालियाए एयाए ताव पूएमि । अहमवि जिणमिय चित्तिय निययपियं पउमिणि भणइ ॥१६॥
पूएमि जिणवरं भणसि जइ तुमं तीए जंपियं सामि ! । पूयमु संगयमेयं मणोरहो मज्झ पुग बहुओ ॥१७॥
जइ एवं तो कुणिमो वयमंगललक्खओ जियमिमस्स । तीए भणियं पिययम । सइत्तिया जइ इमं कुणसि ॥१८॥
कइवयदिणेहिं विहिया उज्जमणे बलिचिहाणमायरिउं । तिलओ निवेसिओ पउमिणीए रिसहस्स भालयले ॥१९॥
तत्तो य पहरिसुद्धिभज्जमाणरोमंचकंचुइयतणुणा । बउलेणं सकलत्तेण वंदिओ रिसहजिणइंदो ॥२०॥
आउक्खयम्मि गयउरपुरम्मि सिरिकमलसेणनरवइणो । देवीए रयणमालाए सूइओ सुहयसुमिणेणं ॥२१॥
सो बउलमालिओ पूयपुव्वजिणवंदणाणुभावेणं । जाओ पुत्तो कयरयणचूडनामो गुणवसद्धो ॥२२॥
जह गहियकलाविज्जो अवहरिओ हत्थिणा अरन्नमि । जह कयसुरसन्निज्जो सुहाइं पत्तो सुपुन्नेण ॥२३॥
जह तिलयमुंदरीपमुहपणइणीसंगओ सुहाभागी । संजाओ तह नेयं सव्वं पि हु रयणचूडाओ ॥२४॥

॥ बकुलाख्यानकं समाप्तम् ॥३२॥

इदानीं सेदुवकाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

मगहाजणवयउत्तंससन्निभं अत्थि बहुजणाइत्तं । सिरिरायगिहं नयरं अणुरायगिहं व लच्छीए ॥१॥
तत्थऽत्थि पत्थिवो परमसव्वसत्थवित्थरियबुद्धी । अस्संखसंखउक्खायखगपडिवक्खसयदक्खो ॥२॥
विक्रवायजसो दक्खिन्न-दाणगुणरयणभूसियसरीरो । लायन्नपरमसिंधू सुपसिद्धो सेणिओ नाम ॥३॥
उवसंतडमर-डिवाडंवररज्जं परकमगुणेहिं । अइकमइ पालयंतस्स तस्स कालो कलावइणो ॥४॥
अह अन्नया कयाई अत्थाणे सुहडकोडिसंकिन्ने । उज्जाणपालएणं चित्तो नमिय पयकमलं ॥५॥
अक्खलियविमलकेवलविसारिकरनियरगुरुपयासेण । निहयतमतिमिरनियरो तिमिरहरो इव महावीरो ॥६॥

भुवणत्तयसिरिधरिओ गुणसिलए चेइए समवसरिओ । मुणिजणमणमुमणोहरनलिणीवणवड्डियाणंदो ॥७॥
तव्वयणसवणओ वंदणेण तव्वयणदंसणेण पड्ड ! । पणमियजिणपयकमलो सहलत्तणमत्तणो कुणउ ॥८॥
ते वयणं अमयर सोहसन्निभं निसमिउण नरनाहो । हरिसभरनिभरंचियसव्वंगो उट्ठिओ सहसा ॥९॥
दाउण पीइदाणं अद्धत्तेरस य तो सहस्साइ । अइगरुयविभूईए नीहरिओ वंदणनिमित्तं ॥१०॥
संचल्लियगुरुबलभरसंभारनमंतफणिवइफणोहो । वरतुरयसमारुढो संचलिओ सेणियनरिदो ॥११॥
उवरोहेणं चलिया केइ कुउहलियमाणसा अन्ने । भत्तिभरेणं अवरे रायाणो तेण सह बहवे ॥१२॥
उवरिधरियायवत्तो निवारियासेसरायगुणवत्तो । रमणीयणनयणंजलिसइण्हपिज्जंतलायत्तो ॥१३॥
संपत्तो य कमेणं नरनाहो समवसरणभूमीए । कणयज्जय-वंदणमालसंकुले तइयसालम्मि ॥१४॥
परिहरिय तुरय-चामर-सियलत्त-करालसभगनिवचिंधो । तयणु पयट्ठो गंतुं सपरियणो पायचारेण ॥१५॥
सिरिवीरचरणकमलं दुहदलणं सयलसुवस्संकलणं । निहिकंसिणा निहाणं व तेण लद्धं सउत्तेण ॥१६॥
हरिसभरनीरपरिपूरपरियासेसरोमवणराई । भालयलनिहियकरकमलसंपुडो पणमिउं थुणइ ॥१७॥
जय जय गरुयपरकम् ! जय जय असमाणसत्तसंपन्न ! । जय जय तवसिरिसोहिय ! जय जय जिणवर ! महावीर ! ॥१८॥
बालत्तणम्मि लीलाए चालियं जेण मेरुचूलमं । चलणम्मेण महाबल ! तेण फुडं तं महावीरो ॥१९॥
कडपूयणिपमुहं कालचक्कजणियं च कन्नकीलकयं । उवसमं जं न गणसि तेण फुडं तं महावीरो ॥२०॥
तुच्छत्तेणेण तणमिव संगमयसुरंगणाओ गणियाओ । गुणनिहि ! तुमए जेणं तेण फुडं तं महावीरो ॥२१॥
संगमयामरजणिया अवगणिया जेण विविहउवसमा । अन्ने वि य नाह ! तए तेण फुडं तं महावीरो ॥२२॥
एवंविहमुवसमां गोसालयपमुहपच्चणीएहिं । जं सम्मं सहसि कयं तेण फुडं तं महावीरो ॥२३॥
अणह ! अणारियदेसे अणज्जजणजणियदेहसंतावे । भयरहिओ जं विहरसि तेण फुडं तं महावीरो ॥२४॥
इय धीरत्तणकुलहर ! भवारिभीयाण भव्वसत्ताणं । भयभेरवभवहरणं विहेसु विरियं महावीर ! ॥२५॥
इय थुणिउण जिणिंदं तिपयाहिणपुव्वयं पुहइपालो । आबद्धपंजलिउडो उवविट्ठो उचियदेसम्मि ॥२६॥
गंभीरिमगुणनिज्जियमंदरमंथिज्जमाणजलहिरवो । भयवं पि भुवणहियओ धम्मकहं कहिउमादत्तो ॥२७॥
जह जीवा बज्झंती मुच्चंती जह व संकिलिस्संति । अट्टवसट्ठोवगया संसारं परियट्ठंति जहा ॥२८॥
एत्थंतरम्मि एगो गलंतैकोढो निरागिई पुरिसो । भयवंतपायमूले पणामपुव्वं समल्लीणो ॥२९॥
तथ टिओ परिसिचइ पयकमलं भगवओ विगयसंको । ससरीराओ घेत्तूण कोढदुग्गंधखयरसियं ॥३०॥
अमणुन्नमुत्तिरुवं तं पासित्ता पसेणईतणओ । गुरुकोवानिलतरलियअहरदलो चित्तए एवं ॥३१॥
भुवणत्तयभत्तिवसुल्लसंतजणनिवहनमियपयकमलं । अभिभवइ भुवणसामिं कहमेसो दूरगयलज्जो ? ॥३२॥
एयं न जुत्तिजुत्तं जं गुरुपरिभावुयं उविवखेउं । इयरनराण वि मह उण विसेसओ सत्तिमंतस्स ॥३३॥
सइ सामथ्ये गुरुणो जे परिभवकारयं उविवखंति । नियजणणिकिलेसकराण को गुणो ताण जायाणं ? ॥३४॥
ता किं एयस्स तणू तणूणि खंडाईं कप्परेउण । अविणयनिहिणो पावस्स दसदिसिं देमि भूयवल्लिं ॥३५॥
किं वा एयस्स दुरासयस्स सयमेव मंडलगोण । तालहलं पिव पाडेमि खंधमूलाओ सिरकमलं ? ॥३६॥
किंतु न जुत्तं एयं जिणवरपुरओ विरोहकरणं मे । जमिह परोप्परमच्छरगया वि जीवा उवसमंति ॥३७॥

तथा हि—

जत्थ नयाखंडलमउलिमंडलो महियलं समल्लियइ । भयवं भवंतभयभमिरभवियनित्थारणसमत्थो ॥३८॥
तत्थुवसमंति वड्डराणज्जोन्नविरोहिसव्वजीवाणं । पुव्विकयाणि वि भावाण संभवो भवइ न कया वि ॥३९॥
तम्हा चिट्ठउ एसो दुट्ठो निक्किट्टकुट्टअभिभूओ । एत्थ ट्ठाणम्मि तहा कुणउ जहिच्छं वि चिट्ठाओ ॥४०॥

जइ पुण एसो होही विणिग्गओ समवसरणवाहिं ति । ता नूणमविणयफलं दायव्वं मे सयं चेव ॥४१॥
 समयंतरम्मि छीए मुणिवड्ढा मरसु सो नरो भणइ । नरवड्ढा पुण छीए जीवमु सुचिरं तुमं देव ! ॥४२॥
 अभणणं पुण छीए जंपइ सो मरसु तं सि जीवसु वा । मा जीवमु मा मरसु व कयल्लिके कालसूयरिए ॥४३॥
 तं वयणं सोऊणं जिणिद ! मा जीवसु त्ति खर-फरुसं । घयसित्तजलणपुंजो व्व नरवई कोवपज्जलिओ ॥४४॥
 तस्सुवरिअक्खिसंक्रोयसन्निया अंगरक्ख नियपुरिसा । जइ एस कह वि कुट्टी उट्टइ तत्तो गहेयव्वो ॥४५॥
 धम्मकहापज्जंते पणमित्ता मुणिवरिंदपयकमलं । सो निस्सारसरिरो निस्सरिओ ताण पच्चक्खं ॥४६॥
 ते वि हु तमणु विलग्गा विणिग्गया तस्स धरिसणनिमित्तं । अवल्लोइऊण ते गहणमुज्जए सो वि किं कुणइ ? ॥४७॥
 अंगीकयफारफुरंतजच्चतवणीयभासुरसरिरो । चरमउड-कुंडलधरो उप्पइओ गयणमग्गेण ॥४८॥
 वलिया विलक्खचित्ता चित्ताउहकलियकरयला सुहडा । संपत्ता विम्हयसहियमाणसा रायपासम्मि ॥४९॥
 अग्गेसरेण तेसिं कहियं सो ज्झत्ति निययतेण । तिरियंतो देवपहं, देवपहं देव ! उप्पइओ ॥५०॥
 अहह अहो ! अच्छरियं पेच्छह भणिऊण चित्ता राया । ता किं अमुरो एसो ? विज्जासिद्धो ? सुरो किं वा ? ॥५१॥
 किं मे संसयकरणे ? संसयं जयगुरुं पपुच्छेमि । हत्थत्थकंकणाणं किं कज्जं दप्पणेणऽहवा ? ॥५२॥
 भणइ निवो जयसामिय ! को एस नरो ? किमेत्थ संपत्तो ? । किं वा एयस्स तणू अभिभूया कोट्ठरूवेण ? ॥५३॥
 सोहम्मसुरो एसो भणइ जिणो जंपई निवो नाह ! । देवत्तं जह पत्तं इमिणा तं सामि ! साहेसु ॥५४॥
 औयत्तसु भणइ जिणो अत्थि इहं सुरघरेहिं संकिन्ना । वच्छाजणवयमज्जे कोसंबी नाम नयरि त्ति ॥५५॥
 असरिसफुरंतविक्रमअस्संखअणीयकलियरज्जो वि । नरनाहसथाणीओ तत्थऽत्थि समग्गुणनिलओ ॥५६॥
 ताए पुरीए निवसइ दारिद्वसहोयरो दिओ एक्को । विन्नाण-नाण-गुणरयणवज्जिओ सेदुओ नाम ॥५७॥
 समरूव-गुणा तस्सऽत्थि गेहिणी बंभणी विणयकलिया । अणुसरिसो संजोगो सच्चविओ जीए भवणम्मि ॥५८॥
 तीए समं विसयमुहं अणुभुंजंतस्स जंति दियहाइ । तस्स पुरिमज्झकणभिक्खवित्तिकरणेक्कचित्तस्स ॥५९॥
 अह अन्नया कयाई वेलाभासे पवड्डमाणम्मि । भणिओ य बंभणो बंभणीए हक्कारिउं एवं ॥६०॥
 मम गच्छपसवसमए पओयणं घय-गुडेण भावि त्ति । ता एयं कत्तोच्चिय ठाणाओ आणसु तमिन्हि ॥६१॥
 अह भणइ दिओ मम मंदिरम्मि वित्तं वराडयामेत्तं । अवि नत्थि कहं होही तयभावे वंछिओ अत्थो ? ॥६२॥
 इय चित्ता[भर]वणपवणपूरपेरिज्जमाणमणरुक्खो । भणिओ कंताए पसन्नकंतवयणाए सो एवं ॥६३॥
 गंतूण महारायं सपसायं कुणसु जेण सेवाए । काही तुट्ठो दारिद्वकंदरुक्खक्खयं सिप्पं ॥६४॥
 जंपइ विप्पो नरवइसेवाए मज्झ कोसलं नत्थि । साहसु तुमं पि सुंदरि ! जं कायव्वं मए एत्तो ॥६५॥
 तो बंभणीए भणीओ धेतुं कुमुमाणि मलयमज्झाओ । गंतूण सीहवारं नरवइणो तं समच्चेसु ॥६६॥
 अणुदियहं तुह भत्ति दट्ठूण सुनिच्चलं नरवरिंदो । करुणामयमयरहरो पूरिस्सइ वंछियं अत्थं ॥६७॥
 नवरं जया नरिंदो भणइ जहा भइ ! तं वरं वरसु । पुच्छित्तु मं महायस ! मग्गेयव्वो वरो तइया ॥६८॥
 एवं ति मन्निऊणं पभायसमयम्मि गोहलीपुव्वं । कुमुमेहि सीहवारं पइदियहं पूयए सो उ ॥६९॥
 स्त्रीणम्मि लाभविग्गे दट्ठूणं तस्स निच्चलं भत्ति । हक्कारिउमाह निवो मग्गसु तं देमि तुट्ठो हं ॥७०॥
 किं देसो तुह दिज्जउ ? अन्नं वा हिययवंछियं भइ ! । सो भणइ भट्टिणी पुच्छिऊण नरनाह ! मग्गिस्सं ॥७१॥
 गंतूण बंभणीए निवेइयं अज्ज मह निवो तुट्ठो । तो कहसु तुमं जं किंचि पत्थिवं तत्थ पत्थेमि ॥७२॥
 तो बंभणीए भणिओ भोयणमग्गासणम्मि मग्गेसु । दीणारदक्खिणावि य कन्नुस्सारं च पइविदसं ॥७३॥
 गंतूणऽग्गासण-भोयणाइ जं मग्गिओ निवो तेण । मग्गियमइत्थोवं भइ किं तए ? पभणिओ अहवा ॥७४॥
 जो जत्तियस्स अत्थस्स भायणं सो हु तत्तियं लहइ । इय चित्तिऊण रत्ता पडिवन्नं तस्स तं चेव ॥७५॥

ते कुर्वन्तं दृष्टुं नरनाहऽन्भासवत्तिणो अन्ने । चिंतंति कुण्ड देवो महापसायं दियस्स जओ ॥७६॥
तो अम्हेवि य एयं भोयण-सयणा-ऽऽसणेहिं पृमो । पासट्टिणहिं रत्तो पभोयणं जायए जेण ॥७७॥
इय चिंतिऊण ते वि हु नियगेहे भोयणं निमंतेउं । दीणार-वत्थजुयलं च दक्खिणाए पयच्छंति ॥७८॥
सो तारिसलाभाओ संजाओ रिद्धिसंजुओ अइरा । पुत्ताइसंतईए वि किमवि विद्धिं समणुपत्तो ॥७९॥
एवं दक्खिणलोभा गिहे गिहे उव्वमित्तु भुजंतो । कोडेण समभिमूओ तिव्वेणमज्जिणसच्चावा ॥८०॥
पुव्वं व तह वि रत्तो भोयणमगासणे टिओ कुण्ड । परिसडियंगुलि-नासाविरो निस्संकिओ संतो ॥८१॥
दट्ठूण तारिसं तं भयाउ मंतीहिं पभणिओ राया । एसो हु महारोगो वाढं संचरणसीलो त्ति ॥८२॥
तो वारिज्जउ एसो भोयणमगासणम्मि कुव्वंतो । एयट्ठाण पुत्ताण को वि ठाविज्जए जोगो ॥८३॥
पडिवन्ने रत्ता एवमत्थु भणिओ स मंतिवग्गेण । पुत्तेण तुज्झ निवमंदिरम्मि भोत्तव्वमेत्ताहे ॥८४॥
तेणावि निययपुत्तो पट्टविओ भोयणाइकज्जम्मि । चिट्ठइ उव्विगमणो रोगक्कंतो सयं तु गिहे ॥८५॥
वड्ढंते पुण रोगे लज्जंतेहिं सुएहिं तस्स वई । काराविउं कुडीरं सुन्हाओ तं च दट्ठूण ॥८६॥
थुक्कंति भणंतस्स वि न चेव वयणं कुणंति गासं पि । दूरट्ठियडुब्बस्स व छाइयनासा पयच्छंति ॥८७॥
चित्तइ सो नियचित्ते मज्झ पसाएण एरिसा रिद्धो । संपत्ता जेहि पुणो वि चिट्ठियं तेसिमेरिसयं ॥८८॥
पेच्छ अहो ! निल्लज्जा पुत्ता मामवि परिच्ववंति सया । ता नूणमविणयफलं सिरम्मि पाडेमि एयाणं ॥८९॥
इय चिंतिऊण भणिया निव्वित्तो जीवियस्स हं पुत्ता ! । काऊण कुलायारं वंछामि सजीवियं मोत्तुं ॥९०॥
तं सोउं जइ जीयं छड्डइ सिग्घं तओ भवे लट्ठं । इय हिट्ठमणा पभणिति ताय ! जं भणसि तं करिमो ॥९१॥
जंपइ पुत्ता ! गोत्ते अम्ह कमो एरिसो सबंधूणं । जं मंतहुणियछागो दायव्वो मरणक्कामेहिं ॥९२॥
तो आणित्तु समप्पह पसुमेगं मज्झ सुंदरावयवं । जेणऽपणां हियत्थं करेमि वियरिय सबंधूणं ॥९३॥
आणित्तु तेहिं वड्ढो तस्स कुडीरम्मि छगल्लगो बलवं । विप्पो वि सरीरमलं उव्वट्ठिय भोयणेण समं ॥९४॥
पइवासरं पयच्छइ मलस्स संतेणं थोवकालेण । पडिसडियरोमराई संजाओ तारिसो चेव ॥९५॥
नाउं सव्वंगेसुं विप्पो रोगं पसुम्मि संकंतं । हणिऊण तओ पच्छा समप्पिओ निययपुत्ताणं ॥९६॥
अमुणियतच्चेट्ठेहिं भुत्ते तेहिं पसुम्मि सो भणइ । अहयं कत्थइ तित्थे छड्डिस्सं जीवियं वच्छा ! ॥९७॥
जेण पुणो न सरीरं संजायइ मज्झ एरिसं कह वि । इय भणिऊणं गेहाओ निग्गओ हिट्ठचित्तो सो ॥९८॥
गच्छंतो य पविट्ठो कंतारं अग्गमहिसिसंकिन्नं । करि-सीहदारहरिकमलसंकुलं रायभवणं व ॥९९॥
तत्थ य हिंडतेणं तेणं तिसिएण रत्तमज्जम्मि । दिट्ठो अहदीहदहो बहुतरुल्लप्पएसम्मि ॥१००॥
तीरट्ठियतरुनिवडियफल-पत्त-पसूणएहिं जत्थ जले । संजायं काढियकत्थसन्निभं गिम्हतावेण ॥१०१॥
तं लट्ठुं उल्लसिओ निहिलाभेणं दरिदुपुरिसो व्व । तण्हावोच्छेयकए पीयं अह पाणियं तेण ॥१०२॥
जह जह सो पियइ जलं तह तह संजायए विरेओ से । सद्धिं किमाहिं तो तेण थोवदिवसेहिं संजायं ॥१०३॥
ओसहसारिच्छेणं तस्स सरीरं पुणन्नवावयवं । दट्ठुं सदेहसंपयमह चित्तइ नियमणे एयं ॥१०४॥
एयं देहस्स सिरिं गंतुं दरिसेमि निययपुत्ताणं । पेच्छामि जारिसीं तेसि संपयं दुट्ठबुद्धीणं ॥१०५॥
इय चिंतिऊण पत्तो पुरीजणेणं स पच्चभिन्नाओ । पुच्छंति तुज्झ कुट्ठं अवणीयं केण अइमीमं ? ॥१०६॥
सो जंपइ देवीए वणे समोलगिगयाए तुट्ठाए । एसो मज्झं रोगो अवहरिओ थोवदिवसेहिं ॥१०७॥
सलहिज्जंतो नयरीजणेण पत्तो गिहं सुए दट्ठुं । जंपइ अणुहवह फलं अविणयतरुणो मह कयस्स ॥१०८॥
किं ताय ! तए विहियं एयं अम्हाण ? भणइ सो वाढं । पुत्ता भणंति हा ताय ! किं तए एरिसं विहियं ? ॥१०९॥
जं अम्हमवत्थमिमं काऊण गओ तमेरिसं पत्तो । देहस्स सिरिं ता किं न लज्जिओ जणयभावस्स ? ॥११०॥

तं ताय ! जुत्तिजुत्तं न तुम्हमेयं जओ उ दुवियायं । होइ परं न दुमाया एस पसिद्धी जणे पयडा ॥१११॥
 सो भणइ पुरा तुम्हे वि लज्जिया जं न पुत्तभावस्स । ता इन्दिमविणयफलं इमिणा रुवेण अणुहवह ॥११२॥
 विन्नायवइयेणं हीलिज्जंतो स नयरिलोणं । नीहरिओ नयरीओ संपत्तो नयरमेयं ति ॥११३॥
 पोलिदुवारे चिट्ठइ चंडीए मंदिरम्मि जावेसो । एत्थंतरम्मि अम्हे समागया एत्थ विहरंता ॥११४॥
 पत्तो तुमं पि वंदणनिमित्तमम्हं पओलिपाहरिओ । संपत्तो सो वि इमं संठविउं तत्थ रक्खत्थं ॥११५॥
 अच्चंत भुक्खिओ हं भणिओ विप्पेण जमिह नेवेज्जं । दुग्गापुरओ तुमए तं भोत्तच्चं ति भणिऊण ॥११६॥
 जीवियनिरवेक्खेणं तेणं दुलहं लभित्तु आहारं । कंठपमाणे भुत्ते पाउच्चभूया तिसा गिम्हे ॥११७॥
 नन्नगओ भीओ भो चिन्तइ चित्तम्मि एरिसं घत्ता । जलजीवा एमाई अट्टज्झाणट्ठिओ मरिउं ॥११८॥
 निव्वत्तिथि तिरियाउयमिहेव वावीए ददुदुरो जाओ । अह पुणरवि विहरंता एत्थेव वयं समोसरिया ॥११९॥
 नयरजणा मम वंदणकज्जेण विणिग्गया विभूईए । गच्छंताणं तेसिं एसो मम संकहं सुँच्चा ॥१२०॥
 तेणं चित्ते चित्तिट्ठमहो ! मए एरिसो निसुयपुट्ठो । कत्थइ सद्दो बहुविहमीहाऽपोहं कुणंतस्स ॥१२१॥
 जायं जाईसरणं एत्थेव समागओ महावीरो । जस्स समीवे पत्तो मं मोत्तुं दारपाहरिओ ॥१२२॥
 तो हं गंतुं वंदेमि पज्जुवासेमि हिट्ठचित्तो सो । नीहरिओ वावीओ सालूरो सुद्धपरिणामो ॥१२३॥
 वच्चंतो मग्गम्मि तुह तुरयखुरप्पहारनिहओ सो । मरिउं विमुद्धचित्तो सोहम्मे ददुदुरंकेसु ॥१२४॥
 देवेसु समुप्पन्नो इओ य सोहम्मसुरसहामज्जे । सहसक्खो संभंतो तुज्झ गुणुक्कित्तणं कुणइ ॥१२५॥
 थिरभावो सम्मत्ते अहो ! अहो ! सेणियस्स नरवइणो । न हु चालिज्जइ तत्तो सुरेहिं मेरु व्व पवणेहिं ॥१२६॥
 एसो असद्वहंतो तंवयणं वज्जपाणिणा भणियं । तुज्झ परिकखनिमित्तं एरिसरूवेण संपत्तो ॥१२७॥
 जं सिंचइ पूइरसेण मम पए दिट्ठिविचममो तुज्झ । गोसीसचंदणेणं आलिपइ सुरवरो एसो ॥१२८॥
 जंपइ राया विन्नायतियसनिस्सेसवइयो इमिणा । आसीवाओ पडु ! किं निमित्त एयारिसो दिन्नो ? ॥१२९॥
 भणइ जिणो संसारं मोत्तुमसारं तुमं सिवं वच्च । एएण हेउणा मं पडुच्च मा जीव इइ वुत्तं ॥१३०॥
 तुह जीवंतस्स गुणो मयस्स नरयम्मि चेवं उववाओ । तेण निमित्तेणिमिणा भणियं तं जीव सुइरं ति ॥१३१॥
 अभयकुमारो एत्थं जीवंतो गुणगणं समज्जिणइ । देवेसु भओ होही तम्हा दोसु वि अणुच्चाओ ॥१३२॥
 चिट्ठंतो इह बहुयं पावं संचिणइ कालमूयरीओ । अपइट्ठाणम्मि मओ गुरुक्कम्मो नारओ होही ॥१३३॥
 एएण कारणेणं पडिसिद्धो उभयपक्खओ चेव । अह निसुणिउं नरिंदो स अत्तणो नरयगइगमणं ॥१३४॥
 जंपइ राया दुग्गइगुरुक्कवपडंतसत्तनिवहस्स । उद्धरणनिविडतररज्जुसन्निभे सामिसालम्मि ॥१३५॥
 सामिय ! किं मह होही तुमम्मि संते अहोगइनिवाओ ? । भयवंतेण वि भणियं अधिइं मा कुणसु निव ! जेणं ॥१३६॥
 पुव्वं चिय वट्ठाऊ गंतव्वमओ अवस्स नरयम्मि । भवियव्वयातिओगो न अन्नहा तीरण काउं ॥१३७॥
 किंतु मम समसरीरो समवन्नो समगुणो य तं होसि । उस्सप्पिणीए पढमो तित्थयरो पउमनाहो ति ॥१३८॥
 तं सोउं भणइ निवो पुलइयदेहो विसायसहिओ य । भयवं ! अत्थि उवाओ जेण न निवडामि नरयम्मि ? ॥१३९॥
 जयसामिणा वि भणियं जइ भिक्खं जइजणस्स दाविहिसि । कविलाए वंभणीए हत्थेणं कालमूयरीओ ॥१४०॥
 जइ मुंचइ दिणमेगं पाणिवहं ता न तुज्झ नरयगई । तो भणइ निवो एयाणि मम वसे चेव वट्ठंति ॥१४१॥
 अह वंदित्तु जिणिंदं चलिओ सम्मत्तनिच्चलो राया । नयरभिमुहं देवो सम्मत्तपरिक्खणनिमित्तं ॥१४२॥
 सजलपएसे खुड्डं गिन्हंतं मच्छए विउव्वेइ । तं ददुदुं भणइ निवो भयवं ! तुमए किमारद्धं ? ॥१४३॥
 जंपइ मायासाहू विक्किणिउं मच्छए मइराय ! । पाउसजलरक्खत्थं गिण्हस्सं कंबलं एगं ॥१४४॥
 भणियं रत्ता जिणसासणस्स मा कुणसु लाघवं भइ ! । जं किंचि तुमं जंपसि तं सव्वमहं करिस्सामि ॥१४५॥

तं अविचलसम्मत्तो निवारितं पविसई पुरं जाव । ताव विउज्जइ देवो गुन्विणियं साहुणी एमं ॥१४६॥
मग्गंतिं हट्टेमुं वराडियं पेच्छिऊण तं राया । चित्तइ चित्ते जिणसासणस्स मालिन्नमिइ गरुयं ॥१४७॥
जंपइ अज्जे ! किं लोगगरहणिज्जं तण समारद्धं ? । सा जंपइ मह एयं कम्मवसेणेरिसं जायं ॥१४८॥
होही पओयणं घेय-गुलेण मह राय ! पसवसमयम्मि । पइआवणमेगेगं मग्गेमि वराडियं तेण ॥१४९॥
मा भवउ लाघवं पवयणस्स जंपइ ससंकिओ राया । एहि तुमं मह भवणे तुह सव्वमहं करिस्सामि ॥१५०॥
तो नेउं नियभवणे पच्छन्ने मंदिरम्मि संठविया । पुत्तं तत्थ पसूया य साहुणी देवमायाए ॥१५१॥
बालो रोयंतो न वि थक्कइ उच्चारयाइं कुब्भंतो । सयमेव कुणइ राया परिचिट्ठं ताण तत्थ ठिओ ॥१५२॥
पवयणलाघवरक्खत्थमुज्जुयं पवयणम्मि थिरचित्तं । नाऊण ओहिनाणेण सुरवरो तस्स पच्चक्खो ॥१५३॥
संजाओ नरवड्ढो मणिकिरणफुरंतकुंडलाहरणो । निययपहानियरेण उज्जोयंतो दिसिमुहाइं ॥१५४॥
जंपइ देवो जिणपवयणाओ अविचलियमाणसो तं सि । सोहम्मसहामज्जे सोहम्मे तियसपच्चक्खं ॥१५५॥
घणसारसियगुणावलिआवज्जियमाणसेण सुरवड्ढणा । जारिसओ संथुणिओ तारिसओ चिय तुमं राय ! ॥१५६॥
अविचलसम्मत्तगुणेण रंजिओ राय ! तुज्झ तुट्ठो हं । ता गिण्ह गोलयदुगं अट्टारसचक्खेहं च ॥१५७॥
हारमिणं ति समप्पिय जंपइ अमरो विमं तु जो हारं । तुट्ठं पुण संधिस्सइ फुडही सयहा सिरं तस्स ॥१५८॥
इय कहिऊणं रत्तो पत्तो अहंसणं सुरो झत्ति । राया वि चेत्तणाए हारं अप्पइ पहिट्ठमणो ॥१५९॥
देइ सुनंदाए पुणो गोलयजुयलं निएवि तं तीए । पसरियसवक्खिवेहं विहु रियमुसरीरजट्ठीए ॥१६०॥
किमहं कील्लिस्सं बालिय व्व एएहिमिय सहासाए ? । जं पच्चक्खं दिन्नो रत्ता हारो सपत्तीए ॥१६१॥
इय ईसाणुगयाए दाणं दिन्नं जमप्पमुल्लं ति । अवमाणियाए विगोवियाऽहमवरोहमज्झम्मि ॥१६२॥
इय अवलंबियरोसाए तयणु विप्फुरियरुद्धभावाए । रसनियरमुव्वहंतीए फोडियं गोलयदुगं पि ॥१६३॥
पच्चासन्ने थंभे जाव तओ एकगाओ गोलाओ । पयडीभूओ भूगोलयाओ रविर्विजुगं व ॥१६४॥
कुंडलजुयलं दसदिसिपसरियनवकिरिणजालसंवलियं । बीयाओ नीहरियं निदोसं देवदूसदुगं ॥१६५॥
दट्ठुं ताणि सुनंदाए फुरियआणंदअमयसित्ताए । अणुभूओऽपुव्वरसो समगं तद्विसलामम्मि ॥१६६॥
उल्लसियं हियणं कवोलफलएहिं पुलइयं तह य । वयणेणं पुण वियसंतसरसकमलाइयं सहसा ॥१६७॥
उल्लसियं अंगेहिं लोयणजुयलेण किमवि वित्थरियं । रससंकरं वहंती गया सुनंदा नियावासं ॥१६८॥
अह अन्नदिणे राया कवलं हक्कारिऊणिमं भणइ । तुममज्जं साहूणं भदे ! भिक्खं पयच्छेहि ॥१६९॥
सा जंपइ निवपुरओ नाहं कुलखंपणं करिस्सामि । जं भिक्खं भिच्छूणं लंघित्तु कुलक्कमं देमि ॥१७०॥
वज्जरइ निवो जइ तं करेसि एयं हिरक्ककोडीओ । तो देमि तुज्झ जंपइ दासी एवं अभवत्ता ॥१७१॥
जइ सव्वहिरक्कमयं करेसि मं देव ! तुममिहं तुट्ठो । रुट्ठो य परवसं मं खंडाखंडिं जइ विहेसि ॥१७२॥
तो न वि करेमि एयं विन्नाए निच्छयम्मि सा मुक्का । बीयअभिमाहक्कं वाहरिओ कालसोयरिओ ॥१७३॥
भणियं रे ! मुंच इमं पाणिधिणासं तुमं दिवसमेगं । इमिणा जीवइ सो भणइ एस पउरो जणो पउरो ॥१७४॥
रत्ता भणियं दव्वं गिण्हसु तं लक्ख-कोडिपभिइयं । नित्थरउ तुज्झ लोगो अज्जं तु निवारणीयमिणं ॥१७५॥
जा कहवि न पडिबज्जइ ता रुट्ठो पत्थिवो भणइ पुरिसे । पाविट्ठमिमं घत्तह अहोमुहं अंधक्कम्मि ॥१७६॥
पक्खित्तो सो क्वे तत्थ ठिओ महिसयाण पंच सए । मट्ठियमयाण काऊण कूचित्तो विणासेइ ॥१७७॥
रत्ता वि भुवणसामी गंतूणं पुच्छिओ जहा मज्झ । अक्खलिओ संजाओ एसो किमभिग्गहो नाह ? ॥१७८॥
भणइ जिणो निव ! एसो न पालिओऽभिग्गहो तए जेण । कूवठिण वि तेणं विणासिया पंच महिससया ॥१७९॥
राया विमिहय-हियओ जंपइ कह नाह ! संभवो तत्थ । रहिणं ? ॥१८०॥

तो जंपइ सुणिनाहो पुढविमण संठवित्तु दुद्वेण । हत्थं विहित्तु स्वग्गं उग्गं वावाइया तेण ॥१८१॥
 नरवइणा कूयाओ तत्तो निस्सारिउं पुणो मुक्को । सविलक्खमाणसेणं च भीरुणा नरयमग्गस्स ॥१८२॥
 तेहिमभवत्तणओ दोहि वि पडिवज्जियं न निववयणं । किं लब्भइ तिसिएहिं अमयं पाउं अपुत्तेहिं ? ॥१८३॥

॥ सेदुवकाख्यानकं समाप्तम् ॥३३॥

इदानीं नन्दाख्यानकमुच्यते । तच्चेदम्—

पासजिणधूममहुरा महुरा भरहम्मि पुरवरी अत्थि । अभियासिया चिकिच्छ व्व गंधजुत्ति व्व सुहवासा ॥१॥
 तोए गुरुजणभत्तो निच्चं जिणपायपूयणासत्तो । निवसइ सेट्ठी नंदो नंदो व्व सदत्थसारेण ॥२॥
 सो सुइआयरणओ रायाइमहायणम्मि गोरव्वो । अवदाणदाणवसणी अहऽन्नया पच्छिमवयम्मि ॥३॥
 धम्मंतरायवसओ जाओ पुत्तक्खएण तणुविहवो । नाऽऽयरइ जणो तत्तो पुत्ता वि पराभवन्ति तयं ॥४॥
 तह वि हु सो अहिययरं जिणवंदणवसणवं जहाविहवं । खिम्सन्ति सुया धम्मं बहुयाओ कुरुकुरायन्ति ॥५॥
 भज्जा उण निच्चमच्छइ भणइ तुमं गलरधमधमीहओ । न भुणसि अत्थि-अणत्थि न कुणसि घरचित्तणं किं पि ॥६॥
 सो उण चित्तइ एवं सव्वो वि जणो इमो सकज्जत्थी । धम्मो च्चिय जीवाणं सरणं जोहारमित्तो व्व ॥७॥
 अह अन्नदिणे सो जिणहरम्मि संपूर्इउण जिणवसभं । साइसयगुरुसमीवे उवउत्तो सुणइ जिणवयणं ॥८॥
 दट्ठण तस्स चेदं धम्मथिरत्तं जणाओ सोऊणं । सुगुरुहिं तयणु सेट्ठी सायरमाभासिओ एवं ॥९॥
 तुह सव्वया वि एवं धम्मखणो भइ ! निव्वहइ एसो ? । तो वंदिउण भणियं आमं जिण-गुरुपसायाओ ॥१०॥
 किंतु मम परिवारो न सम्मसुज्जमइ धम्मकज्जम्मि । तो कमवि गुणं नाउं अइसयनाणाओ ते गुरुणा ॥११॥
 मंतं महापभावं कहिउणं तस्स साहणोवायं । अन्नत्थ गया सो वि हु सविलंबो सगिहमणुपत्तो ॥१२॥
 भणिओ य कुडुवेणं मिलिएहिं लुहाए अज्ज मरियव्वं । न कुणसि नियववसायं दंससु धम्मप्फलं किं पि ॥१३॥
 अवहेरिं काउणं थक्को तत्तो जहुत्तदिवसम्मि । सुइभूएणं मंतो पसाहिओ तयणु सिद्धो य ॥१४॥
 पत्तो य वंभसन्ती तस्स पभावेण भणइ वरसु वरं । तेणुत्तं तिकाळं जिणवंदणयं करेमि अहं ॥१५॥
 तो मह पूयापुच्चगजिणवंदणयस्स जं फलं होइ । एगम्मि दिणे विहियस्स संपयं पयइसु तमज्ज ॥१६॥
 भणियं च तेण महरिहवेमाणियसंपयाफलं भणियं । एत्थियमेत्तस्स वि भावसारविहियस्स विहिपुत्तं ॥१७॥
 ता भइय ! वंतरजाइस्स महं एरिसा कुओ सत्ती ? । न हि गामसामियाओ लब्भइ मंडलियसामित्तं ॥१८॥
 नंदेणुत्तं देवस्स दंसणं तुज्ज सम्मदिट्ठिस्स । संजायं मह जम्हा कयकिच्चो बोहिल्लभेण ॥१९॥
 ता मे पओयणं नत्थि किं पि तं भइ ! वयसु सट्ठाणं । कज्जम्मि समुप्पन्ने सुमरिस्समहं कुण समाहिं ॥२०॥
 भणियं च तेण भवदुग्गयत्तहरणम्मि पडुपयावस्स । सम्मदंसणरयणस्स संभवे सव्वमवि जायं ॥२१॥
 तह वि हु भवओ दुवकुहकुटुंबजिणधम्मथिज्जजणणत्थं । जं मह भणेसि कल्लाणभाइणो तं करेयव्वं ॥२२॥
 चउकोणेसुं तुह मंदिरस्स चिट्ठं धणनिहाणाइं । गिणहसु एवं भणित्तं देवो अहंसणीहओ ॥२३॥
 तत्तो सोहणदिवसे निहाणमेगं खणित्तु संगहियं । जोयन्ति जाव पेच्छन्ति ताव मणि-कणयपडिपुत्तं ॥२४॥
 तल्लाभाओ पुणरवि य पूयणिज्जो जणम्मि संजाओ । अत्थस्स निग्गुणस्स वि जमेरिसं पयइमाहप्पं ॥२५॥
 जिणधम्मपच्चयाओ तप्पभिई निच्चलाणि जायाणि । सम्मं कुणन्ति सव्वाणि तयणु जिणपूयणाइयं ॥२६॥
 जिणविंववदणाओ लहिउं सुर-मणुयसंपयं विउलं । काउणं कम्मखयं कमेण पत्ताइं सिवसोक्खं ॥२७॥

॥ इति नन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥३४॥

जह एणसि जिणविंववदणं संपयावहं जायं । तह अन्नस्स वि भवस्स जायए ता तयं कुणह ॥१॥
 श्रेयःसमृद्धिमधिकं विदधाति शश्वत्, स्वास्थ्यं मनो नयति शुभ्रयशस्तनोति ।
 स्वर्जोपमावहति मुक्तिमुखं विधत्ते, किं वा करोति न जनाः ! जिनवंदनं वः ? ॥२॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे जिनवन्दनफलवर्णनो नाम नवमोऽधिकारः समाप्तः ॥९॥

[१०. साधुवन्दनफलवर्णनाधिकारः ।]

व्याख्यातो जिनवन्दनफलाधिकारः । साम्प्रतं वन्दितजिनेन सम्यग्दृष्टा गुरुभ्यो वन्दनकं दानव्यमित्यनेन सम्बन्धेन सम्बन्धितं गुरुवन्दनकं व्याख्यातुकाम आह—

जो वंदणयं सम्मं साहूणं देइ सीलकलियाणं ।

सो लहइ सम्म-मोक्खे हरि च्च दुक्खक्खयं कुणइ ॥१५॥

व्याख्या—‘यः’ भव्यः ‘वन्दनकं’ कृतिकर्म ‘सम्यग्’ भावसारं ‘साधुभ्यः’ गुरुभ्यः ‘ददाति’ वितरति ‘शीलकलितेभ्यः’ चारित्रयवृत्तेभ्यः सः ‘लभते’ प्राप्नोति ‘स्वर्ग-मोक्षो’ सुरसद्म-मुक्ती । किंवद् ? इत्याह—‘हरिवन्’ वामुदेव इव । दुःखक्षयं च चक्ष्य गम्यमानत्वात् ‘करोति’ विधत्त इत्यक्षरार्थः ॥१५॥ भावार्थस्त्वास्यानकादवसेयः । तच्चेदम्—

अत्थि समत्थच्छरयपेच्छयजणजणियनयण-मणतोत्ता । सुरपुरिसमाणविहवा सुत्थियपउरा सुहनिवासा ॥१॥

पेरंतपरमपरिहा सुवन्नमयतुंगपवरपायारा । देवउलसिहरधुव्वंतधयवडा धवलपासाया ॥२॥

धणण्ण विणम्मविया वारवई पुरवरी सिरीभवणं । वारसजोयणदीहा नववित्थिन्ना सया थिमिया ॥३॥

तं पालइ पयडपयावपत्तमाहप्पपहयपडिक्खो । ससि-सेसजससयन्नो जयसिरिनाहो निवो कण्हो ॥४॥

अह अन्नया य देविंदविंदवंदिज्जमाणचरणजुओ । सयमेव समयविहिणा समोसहो रिट्टनेमिजिणो ॥५॥

तो रभसपहरिसुच्चिज्जमाणरोमंचकंचुइयकाओ । तित्थयरवंदणत्थं विणिग्गओ कण्हनरनाहो ॥६॥

काउं पयाहिणत्तिगं विहिसारं वंदिउण भयवंतं । पंजलिउडो पहिडो सट्टाणैम्मि समुवविट्टो ॥७॥

एत्थंतरम्मि नेमी जलहरगंभीरमहुरव्वाणीण । सुर-अमुर-नर-सभाण धम्मं कहिउं समादत्तो ॥८॥

भो भव्वा ! जइधम्मं काउमसत्ताण मोहवसयाण । पाएण गिहत्थाणं जिण-गुरुभत्तीपरो धम्मो ॥९॥

जिणपूया मुणिदाणं एत्तियमेत्तं गिहीण सच्चरियं । जइ एयाओ भट्टो ता भट्टो सव्वकज्जाओ ॥१०॥

तहा—

देवगुरुणं भत्ती इहेव वारेइ सयलदुरियाइ । परलोए य नरा-ऽमरसुहाइ संपाडइ जियाण ॥११॥

एत्थंतरम्मि कणहेण पुच्छियं केरिसा सुगुरुभत्ती ? किं वा वि हु तीए फलं ? अणुगहत्थं कहह भयवं ! ॥१२॥

भयवया भणियं—

बहुमाणो वंदणयं निवेयणा पालणा य वक्खस्स । उवगरणदाणमेव य गुरुभत्ती एस विन्नेया ॥१३॥

विसेसओ वंदणयफलं—

विणओवयार माणस्स भंजणा पूयणा गुरुयणस्स । तित्थयराण य आणा सुयवम्माराहणाऽकिरिया ॥१४॥

तहा—

खवई नीयागोयं उच्चागोयं च वंधण कम्मं । साहगं निव्वत्तइ आणासारं जणपियत्तं ॥१५॥

जइ एवं ता भयवं अहमवि एयाण तुम्ह सीसाण । समियाण खंतिमंताण सीलवंताण साहूणं ॥१६॥

अट्टारसण्ह सहसाण दुसहतव-चरणखवियदेहाणं । कम्मविणिज्जरणकए वंदणयं देमि मुणिनाह ! ॥१७॥

इय भणिउणं कण्हो काउमहाजायरुवमुवउत्तो । पडिलेहिय मुहपोत्तिं समं तथा सव्वराईहिं ॥१८॥

आवत्तसार-सरसार-भावसारं च दाउमारडो । राईणं पुण कोइ वि कहिं पि थको अदिन्ने वि ॥१९॥

जा वीरयसहिणं सव्वे वि हु वंदिया नरिंदेण । निव्वाहियसपइन्नो समागओ जिणसयासम्मि ॥२०॥

कोत्थुहकिरणकरंभियकज्जलकाओ गलंतसेयजलो । विप्फुरियसकधणु-विज्जुपुंजजुयअहिणवधणो च्च ॥२१॥

ठाऊणं जिणपुरओ विरइयकरकमलकोरओ कण्हो । नमिऊणं नेमिजिणं हिट्टमणो भणिउमाढत्तो ॥२२॥
 भयवं ! भिडंतभडकोडिथइयंसंभिडणमंकडे सामि ! । एरिसपरिस्समो मे संगामे वि हु न संजाओ ॥२३॥
 जारिसओ भत्तिवसुल्लसंतरोमंचकंचुइयतणुणो । मुणिपयपंकयवंदणयदाणकज्जुज्जयमणस्स ॥२४॥
 भणइ जिणो अज्ज तए चारित्तमहानिवस्स पच्चक्खं । एवं जुज्जंतेणं बहू जियं सुहड ! किं बहुणा ? ॥२५॥
 जेणेणं सह समणा चारित्तमहानिवस्स मणदइया । आराहयंति जमिमे अपमत्ता निच्चमेवमिमं ॥२६॥
 ता एणंसि वंदणयदाणकरणेण रंजिओ एसो । अणुकूलो संजाओ भइ ! तुमं पइ विसेसेण ॥२७॥
 एणं य सत्त सुहडा मुयण ! महामोहरायसेत्तस्स । धणियं पहाणभूया पच्चक्खं पेच्छ तुह पुरओ ॥२८॥
 एण्हिं विणा एसो मुण मोहनराहियो अकिंचिकरो । उद्धियदाढोऽसमविसहरो न्व नणु सिंदुरीभूओ ॥२९॥
 तुमए पयत्तवसओ वंदणयपयाससमरसंरंभो । वीरियखगलयाए हणिऊणं पाविया निहणं ॥३०॥
 एण्हिं तुज्ज चउगइसरूवसंसारमुविलकंतारे । पडियस्स सया वि चरित्तरायसेत्ताओ भट्टस्स ॥३१॥
 जीवस्स तत्तुरूवं जमिमं पावेहिमावरियमासी । संपइ पयडीभूयं खाइगसम्मत्तवरयणं ॥३२॥
 तं तुह निम्मलमणभवणसंठियं दिप्पए पईवो न्व । करयलचडिया वियडा कल्लाणपरंपरा वि सुहा ॥३३॥
 जं भणियमिमं तं तुममणुभवसि ? न व ? त्ति ताविमं कहसु । तेणुत्तं साहिज्जइ सुरलोओ न हु सुरिंदस्स ॥३४॥
 अहमणुभवामि भयवं ! तुमए जं पुच्छियं निरवसेसं । कोहहुयाससमाणो सीईभूओ महं अप्पा ॥३५॥
 तणुईभूओ माणो मणयं माया पसन्निया जाया । लोभसमुद्धो वि थिरो थिमियतरंगोवमो जाओ ॥३६॥
 अहुणा तुम्हाणुवरिं भत्ती वि हु दइयरा मणोभवणे । जीवाइपयत्थेणुं विपंभिया तत्तवुद्धो वि ॥३७॥
 अणुभवसिद्धं भयवं ! जं तुम्मे भणह विच्चमो नत्थि । पैडिणिहियममयकुंडे सुक्खं लक्खेमि अप्पाणं ॥३८॥

भणियं च भयवया—

एयं पि सुहडसत्तगनिम्मलुम्मूलणकपभवस्स । विलसियमसमं मुण तस्स चेव सम्मत्तरयणस्स ॥३९॥
 एसो सुहपरिणामो न केवलं तुज्ज किंतु सव्वेसिं । जीवाणमिहं भडसत्तगेण पावेण आवरिओ ॥४०॥
 किं बहुणा ? मोहनराहिवस्स सत्तगमिणं विसेसेणं । सेत्तस्स असंखस्स वि मज्जेऽसज्जं ववइसंति ॥४१॥
 अन्नं च जणे जा का वि पाविया गिज्जए तई पयडा । दंसगतिगनिम्माया सा एसा मुणसु न हु अन्ना ॥४२॥
 चउरो पढमकसाया पेच्छसु कुलफंसणा महापावा । एयाए मिलिऊणं जगइति जयं असेसं पि ॥४३॥
 एणं य कम्मपरिणामरायजाया सहोयरा नेया । सव्वे वि असुहपरिणइसमुच्चवा सोलस कसाया ॥४४॥
 किंचिमुहे मोत्तूणं संबंधुणो पावियाए एयाए । मिलिया तईए पायं समानसीलेमु सुहिभावो ॥४५॥
 एयाण तए सद्धिं अच्चिभट्टाणं भडाण भंडणए । पडियाणमसेसं पि हु खलभलियं मोहरायवलं ॥४६॥
 पलवइ मोहनरिंदो स्वति रागाइणो सुहडसत्था । कुस्सुइ-कुवुद्धि-कुमईमसाओ सोयंति साममुहा ॥४७॥
 साहारणस्सरूवा सत्तण्ह वि पणइणी विसालच्छी । एसा अतत्तवुद्धी वि कण्ह ! रंडत्तणं पत्ता ॥४८॥
 घुसिणविलित्ता नवरंगनिवसणा गलविलवियपम्पूणा । नज्जइ बोलणकज्जे जलासए पेच्छसु वराई ॥४९॥
 तुज्जऽज्ज कण्ह ! कल्लाणसंपया सुत्थिओ चरित्तनिवो । दुहियं च मोहसेन्नं अहो ! विचित्तं भवसरूवं ॥५०॥
 एयस्स सरूवमिणं जो हणइ इमं सुहं पि तस्सेव । जीवाण जए जम्हा पत्तेयं पुन्न-पावाइ ॥५१॥
 ता एयविणासकये अवरेण वि सव्वहेव जइयन्वं । विदवियमेवुवभुंजइ अन्नेणऽन्नो न उण इहइ ॥५२॥
 अवरं च अज्ज तुमए आसि महारंभसंचियं कम्मं । सत्तममहीए जोमां तं तइयाए समाणीयं ॥५३॥
 एयं निसामिऊणं भयभीओ केसवो भणइ भयवं ! । तुम्मेहि सामिएहिं अज्ज वि मह कहमकल्लाणं ? ॥५४॥
 चिंतामणिम्मि पत्ते दारिद्रपराभवो जइ जियाणं । उइयम्मि वि दियनाहें जइ तमपसरो परिप्फुरइ ॥५५॥

ता सामि ! कहिं गम्मउ ? पविसिज्जउ कम्म सरणमम्हेहिं ? । तो भणइ जिणो केसव ! अवस्समवि वेयणिज्जमिमं ॥५६॥
 पुणरवि पावस्सयत्थं वंदणयं देसि तं पि न हु सम्मं । भौं सम्ममणुट्ठाणं जं न कुगइ कम्मनिज्जणं ॥५७॥
 एवं निवारिओ जा मणयं चेलक्खमागओ कण्हो । ता पुणरवि पडिभणिओ मा तम्ममु भइ ! तुममेवं ॥५८॥
 जम्हा अहमिव तुममवि वरकेवल्लण-दंसणपईवो । भुवणस्स पूयणिज्जो पसंसणिज्जो य भरहम्मि ॥५९॥
 तेरसमो तित्थयरो होहिसि तं मुणिसदहस्सपरियरिओ । ता एरिसकल्लणे कह संपइ खेयमुव्वहसि ? ॥६०॥
 इय एवं जयपहुणा सायरमाभासिओ जिणं नमिउं । कण्हो मुत्तिसयण्हो नियनयरीण समणुपत्तो ॥६१॥
 जह देहनिरावेक्खं दिन्नमणेणं तहाऽवरेणावि । दायव्वं वंदणयं सुगुरूण सुहऽत्थिणासम्मं ॥६२॥

॥ हर्याख्यानकं समाप्तम् ॥३५॥

इत्थं यथा विधिविशुद्धममुष्य जातं सद्गन्धनं निरपहस्तितज्जन्मजातम् ।

जायेत भव्यमविनोऽप्यपरस्य तद्वत्, तस्माद् ददध्वमनवद्यमिदं गुरुभ्यः ॥१॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे साधुवन्दनफलवर्णनो दशमोऽधिकारः समाप्तः ॥१०॥

[११. सामायिकफलवर्णनाधिकारः]

व्याख्यातः साधुवन्दनकाधिकारः । साम्प्रतं दत्तवन्दनकेन सामायिकं प्रतिपत्तव्यम् । अतः सामायिकाधिकारं व्याचिख्या-
 मुराह—

अव्वत्तस्स वि सामाइयस्स नर-सुरसमिद्धिमाईयं ।

फलमउलं निदिट्ठं जह संपइणो नरिंदस्स ॥१६॥

व्याख्या— ‘अव्यक्तस्य’ सम्यक्त्वस्वरूपपरिज्ञानरहितस्य अपिशब्दात् तदितरस्य सामायिकस्य समभावलक्षणस्य नर-सुर-
 समृद्ध्यादिकं मकारस्यालाक्षणिकत्वात् मनुजा-ऽमरसम्पत्तिप्रभृतिकं ‘फलं’ कार्यं ‘निदिष्टं’ कथितम् । यथा इति दृष्टान्तोपन्यासे ।
 सम्प्रतिनामकस्य ‘नरेन्द्रस्य’ राज्ञः इत्यक्षरार्थः ॥१६॥ भावार्थस्त्वाख्यानकादवसेयः ।

तच्चेदम्—

वच्छाजणवयभालयलसरससिखिंडपट्टियासरिसा । अत्थि पुरी कोसंबी सियकित्ती सुइसमायारा ॥१॥
 सत्तरिसिसमद्धासियमणेगरिसिसयसमस्सिया संती । जा तज्जइ गयणयलं करंगुलीसरिसधयमिसओ ॥२॥
 तीए गणाहिबइणो सिरिअज्जसुहत्थिनामगा गुरूणो । कइया वि मासकप्पेण विहरमाणा समणुपत्ता ॥३॥
 सुत्त-ऽत्थपोरुसीकरणपुव्वमह पत्तभिक्खपत्थावो । ईसरमिहम्मि कम्मि वि मुसाहुसंघाडगो तेसिं ॥४॥
 भिक्खट्टमणुपविट्ठो दुत्थिक्खे महइ वट्टमाणम्मि । अत्ताणं अत्ताणं सकयत्थं मन्नमाणेण ॥५॥
 अच्चुट्टाणपुरस्सरमह मज्झाए वि तेण धणवइणा । विहियं पत्तयभरणं भत्तीए भत्त-पाणस्य ॥६॥
 दिट्ठं च तमेगेणं भिक्खयरेणं तहिं पविट्ठेणं । चित्थियमिमिणा पुत्ताणमंतरं पेच्छ पाणीणं ॥७॥
 एए वि हु भिक्खयरा अहमवि भिक्खायरो परमहन्नो । अक्कोसिज्जामि परं भिक्खाकवलं पि न ल्हामि ॥८॥
 एए उ भत्तिपुव्वं पडिल्लभिज्जंति भक्ख-भोज्जेहिं । ता नूणमत्थि धम्मो न विच्चमो एत्थ वत्थुम्मि ॥९॥
 ता मग्गामि इमे हं दाहिति दयावरा इमे मज्झ । भयवं ! तुम्हे सव्वत्थ ल्हह ता देह मह किं पि ॥१०॥
 तो मुणिवरेहिं भणियं भो भइ ! न अम्ह संतियं भत्तं । एयं खु अम्ह पहुणो ल्हंति जमुवस्सए वि ठिया ॥११॥

तो तस्स सुकयकम्भोदण जाया इमा मणे चिंता । गच्छामि ताण पासे नूणं दाहिंति ते गरुया ॥१२॥
 साहूहि समं पत्तो किमेस ? गुरुणा पयंपिण्णं तेहि । कहिओ से वुत्ततो सुओवत्तो गुरू भणइ ॥१३॥
 भो ! एस उन्नइकरो होही जिणसासणम्स तेहुत्तं । तुम्हे जाणह न वयं वियाणिमा कुणह जं जोगं ॥१४॥
 दाऊण तस्स कन्ने सामाइयमुत्तमेत्तमव्वत्तं । भोयाविओ जहिच्छं मणुत्तमइसरसमाहारं ॥१५॥
 अणुचियभोयणवसओ संजायविसूओ तओ संतो । सामइयपरिणईए पाडलिपुत्तम्मि नयरम्मि ॥१६॥
 सिरिचंदगुत्तरत्तो पुत्तो सिरिचिंदुसारनरत्ताहो । तस्स वि य असोयसिरी कुमरो तस्सावि य कुणालो ॥१७॥
 सो मयमायत्तणओ रत्तो अइवल्लहो सवक्किमया । उज्जेणीनयरीए कुमारभुत्तीए परिवसइ ॥१८॥
 पइदिवसमसोयसिरी लेहं पेसइ सहत्थलिहियं से । मह आपसा कुमरो अहिज्जऊ इय लिहेऊणं ॥१९॥
 अह अन्नया य लेहो लिहिउं मुक्को निवेण एमेव । दिन्नो सवक्किमायाण विन्दुओऽयारवन्नसिरं ॥२०॥
 मुक्को लेहो परिवाइयव्वओ न सरिया इमा नीई । संवत्तिऊण रत्ता तहेव संपेसिओ तत्थ ॥२१॥
 जा वाइऊण तं अक्खवडलिओ मुयइ नो करमाओ । घेतुं बला वि कुमरेण वाइओ मुणिय परमत्थं ॥२२॥
 परिभावइ थिरसत्तो मोरियवंमुत्तमवाणमम्हाण । न य केणइ गुरुआणा त्रिलंधिया पुब्बपुरिसेणं ॥२३॥
 तो साहसिकरसिण तेष कट्ठं कुणालकुमरेण । तत्तसलायाए नयणजुयलमंजियमयंडम्मि ॥२४॥
 पच्छा नाऊणं माइविलसियं नियमणे विचिंतेइ । धिसि धिसि नारीण वि चेद्वियाणि कूराणि कुडिलाणि ॥२५॥
 जइ हं असोगसिरिणा जाओ जइ को वि सच्चयं पुरिसो । ता तीए मुहे छारो दायव्वो किं वियप्पेण ? ॥२६॥
 तत्तो य तस्स कुमरस्स पणइणी नामओ य सरयसिरी । कुमुमिवसहयारतरं सुमिणे दट्ठण पडिबुद्धा ॥२७॥
 सो दमगजिओ मरिऊण पउरपुत्तप्पभावपरियरिओ । पुत्तत्तेण तइया तीए गम्भम्मि संजाओ ॥२८॥
 कालक्कमेण जाओ देवकुमारोवमो सुओ तीए । सो वि कुणालकुमारो गंधव्वकलाए अइनिउणो ॥२९॥
 निच्चं च गीयवसणी गायंतो महियलं परिचमइ । पत्थावं नाऊणं पाडलिपुत्तम्मि संपत्तो ॥३०॥
 हाहा-हूहू-तुंबुरुकंटो कहिओ निवस्स मंतीहि । देव ! कुओ वि हु पत्तो अप्पुव्वो गायणो को वि ॥३१॥
 नवरं नयणविहीणो एवं रत्तो निवेइए भणियं । आगच्छउ को दोसो ? गायउ मह जयणियंतरिओ ॥३२॥
 तत्तो य तेष सर-गाम-मुच्छणासरसमहुरगीएणं । हयहियओ भणइ निवो वरसु वरं तेष तो भणियं ॥३३॥
 चंदगुत्तपुत्तो [य] चिंदुसारस्स नत्तुओ । असोगसिरिणो पुत्तो, अंधो जायइ कागणि ॥३४॥
 तत्तो य सुयं नाउं झट ति नियजवणियं तमवणेउं । आगच्छ वच्छ ! वल्लह ! आरोहसु मज्झ उच्छंगे ॥३५॥
 तत्तो य मन्नुवससंपयट्टनयणंसुसल्लिधाराहि । सिंचतो नियतणयं सगगयं भणिउमादत्तो ॥३६॥
 किं वच्छ ! विहिवसेणं एयमवत्थंतरं तुमं पत्तो ? । तेषुत्तं ताय ! पयप्पसायओ नत्थि मह खूणं ॥३७॥
 किंतु मह गीयवसणं तो एवं परिभमामि धरणियले । ता किं पसायदानं थोवमिणं मगियं ? कहसु ॥३८॥
 जावेवं वुत्तो वि हु न जंपए ताव वज्जरइ मंती । कागणिसइएणं रज्जमाहियं देव ! निवईणं ॥३९॥
 को अन्नो वच्छ ! तुमं मोत्तुं रज्जस्स होज्ज मह जोगो ? । जइ तुह नयणविणासो न होज्ज एसो विणा कज्जं ॥४०॥
 तेत्तं मज्झ सुओ काही रज्जं ति तो निवेणुत्तं । तुह वच्छ ! कया पुत्तो ? सो जंपइ संपइ नरिंद ! ॥४१॥
 तुह सुण्हा सरयसिरी ताय ! पयूया सूयं जयंतसमं । काउं पसायमसमं ता दिज्जउ तस्स रज्जमिमं ॥४२॥
 साणंदं भूवइणा भणियं सिग्घं समेउ मह पासे । अहिसिंचामि सहत्थेण जेण रज्जम्मि तुह तणयं ॥४३॥
 आणाविऊण सिग्घं सुरावरकुमरोवमं सुयस्स सुयं । सिंहासणे निवेसिय कओऽभिसेओ पुरसमव्वं ॥४४॥
 सहरिसमसोयसिरिणा कओ पणामो महायणेण समं । भणियं निवेण एसो संपइ तुम्हाण होउ पहू ॥४५॥
 जणयमुहनिग्गयं जं संपइ नामं ति होउ एयस्स । तं चेव तस्स सिद्धिं गयं पियामहकयं नाम ॥४६॥
 सो वद्धिउमारओसद्धिं रिद्धीए बुद्धिविहवेणं । रूवेण पयावेणं कलाकलावेणमसमेण ॥४७॥
 अह अन्नया कयाई संपइरत्ता गएणमुज्जेणि । दिट्ठा अज्जसुहत्थी विहरंता तत्थ संपत्ता ॥४८॥

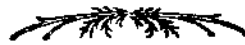
मन्त्रे हं कथं मण्डपभूयपुत्रा सुसाहुणो एण । इयं चिंतितस्म मणे जायं जाईसरणमेवं ॥४९॥
 एण ते मह गुरुणो परोवयारी महाणुभावा य । जेसि पसाएण अहं संपइ संपइनिवो जाओ ॥५०॥
 तो हरिसवगविसणंतवहलरोमंचकंचुइयगतो । गंतुं तेमिमुवस्सयमभिवंदिय भणिउमादत्तो ॥५१॥
 भयवं ! तुहमे जाणह मं नियसीसं ? तुहप्पसाएण । सो तारिसओ होउं संपइ एयारिसो जाओ ॥५२॥
 दाउं सुआवओगं भणियं सम्मं तुमं वियाणामो । कोसंबीए महायस ! खणमेगमहेसि मह सीसो ॥५३॥
 जय सन्नाणदिवायर ! परोवयारेकरसिय ! गुणभवण ! । करुणारसरयणायर ! नमो नमो तुज्झ पायाणं ॥५४॥
 दारिहसमुदपडंतजंतुनिथरणजाणवत्ताण । करुणारसरयणायर ! नमो नमो तुज्झ पायाणं ॥५५॥
 सग्गा-ऽपवगसंसग्गकारयाणं महाणुभावाणं । करुणारसरयणायर ! नमो नमो तुज्झ पायाणं ॥५६॥
 चकं-ऽकुस-धय-झस-कमल-कुलिसमुपसत्थलकखणधराण । करुणारसरयणायर ! नमो नमो तुज्झ पायाणं ॥५७॥
 इय थोऊणं नयणसुपूरियच्छो पहूण नमिऊणं । धरणीयले निसन्नो धम्मं सोउं समादत्तो ॥५८॥
 भयवं ! किं धम्मफलं ? गुरुहिं भणियं जिणप्पणीयस्स । धम्मस्स फलमुयारं विसिद्धसग्गोऽपवगो य ॥५९॥
 सामइयं.....फल.....साहइ सूरी सुण महाराय ! । अव्वत्तस्स वि सामाइयस्स रज्जाइ फलमउलं ॥६०॥
 ता दिट्ठपच्चओ सो भणइ निवो सामि ! तुह सीसो हं । पुवं पि अणुग्गहिओ संपयमवि मं अणुग्गहह ॥६१॥
 तो भणियं मुणिवहणा जइ सत्ती राय ! ता पवज्ज वयं । अहवा सावयधम्मं पवयणसारं समायरसु ॥६२॥
 तो तेणमिमो धम्मो रंकेण व पाविउं निधाणं व । सावगधम्मो विहिणा गुरुवएसेण जह विहिओ ॥६३॥
 जह रंक्तं मुमरिय सत्तागारेनु दावियं दाणं । जह जिणरहजत्ताओ अणारिएसुं मुणिविहारो ॥६४॥
 जह साहूणं वणियावणेसु असणाइदाणमाइट्ठं । जह अज्जमुहत्थो वि हु कओ विसंभोइओ गुरुणा ॥६५॥
 जह धम्मं काऊणं राया वेमाणिएसु उववत्तो । अणुहविउं सुररिद्धिं चुओ जहा सुद्धवंसग्गि ॥६६॥
 लद्धूण माणुसत्तं कम्मं खविऊण पाविही मोक्खं । सव्वं सक्किथरेणं तहा निसीहाओ विन्नेयं ॥६७॥
 एएण अव्वत्तगसामइएण वि महाफलं रज्जं । पत्तं जो पुण विहिणा कुणइ इमं तस्स परमपयं ॥६८॥

॥सम्प्रतिराजाख्यानकं समाप्तम् ॥३६॥

निर्यातपापमनवयकृतिप्रधानं शश्वत्स्वभावसमभावितशत्रु-मित्रम् ।

सामायिकं तृण-मणीसमभावमेवं सम्यक् समाचरत सर्वविदा प्रणीतम् ॥१॥

॥ इति श्रीमदाप्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे सामायिकफलवर्णन एकादशोऽधिकारः समाप्तः ॥११॥

[१२. जिनागमश्रवणफलाधिकारः]

व्याख्यातः सफलप्रपञ्चनः सामायिकाधिकारः । साम्प्रतं कृतसामायिकेन सदागमश्रवणं विधेयमित्यनेन सन्धेनाऽऽयात-
 मागमश्रवणफलं व्याख्यातुकाम आह—

आगमवयणं निसुयं थेवं पि महोवयारयं होइ ।

नार्यं चिलाइपुत्तो तह रोहिणओ य नायव्वो ॥१७॥

व्याख्या—‘आगमवचनं’ सिद्धान्तवाक्यं ‘निश्चुले’ नितरामाकर्णितं ‘स्तोकमपि’ स्वल्पमपि ‘महोपकारकं’ बृहद्गुणं ‘भवति’
 जायते । ‘ज्ञातं’ दृष्टान्तः ‘चिलातीपुत्रः’ धनदासोपुत्रः ‘तथा’ तेनैव प्रकारेण ‘रौहिणेयकश्च’ रौहिणेयकाभिधानश्चौरः ‘ज्ञातव्यः’
 बोद्धव्य इत्यक्षरार्थः ॥१७॥ भावार्थस्त्वाख्यानकाभ्यामवसेयः । ते चाम् ।

नञ तावत् चिलातीपुत्राख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

इह कम्मि वि सुहवासो तहाविहे वसइ सन्निवेसम्मि । सुय-जाइमउम्मत्तो नामेणं जन्नदिन्नदिओ ॥१॥
 सो नाणलवुम्मत्तो निंदइ पासंडिण हसइ देवं । पडिजाणाइ पमाणं वेउत्तमपोरिसेयत्ता ॥२॥
 पुरिसा हि रायवसया वयंति विवरीयमेव जं किं पि । इय सो मयाबलेवा खायइ दप्पेणमंगाई ॥३॥
 अह अन्नया तहाविहधेराण समीववासिणा निसुयं । एयं खुड्डयमुणिणा तेणुत्तं भइ ! मा भणयु ॥४॥
 न य वयणमेत्तओ च्चिय जायइ साहुत्तणं विवेईणं । तम्हा जंपयु सद्धिं ताव मए किं वियप्पेण ? ॥५॥
 तेणुत्तं पणपुत्तं जंपामि स केरिसो ? दिण्णुत्तं । जइ हं जिणामि ता तं करेमि बडुयं नियविण्यं ॥६॥
 अह नो ता तुह सीसो भवामि इय सविस्सणो मुणावेउं । भणियं मुणिणा न घडइ वयणं जम्हा विरुद्धमिमं ॥७॥
 जइ वयणमेस धम्मो तुह ता भण कइमपोरिसेयं तं । अत्थं च अत्तणो कइ तं कहिही निययमिइ कइसु ॥८॥
 अह अत्तो तं कहिही सो नणु रागाइसंगओ संतो । विवरीयं पि हु भणिही ता कइ जुत्तीए तं घडइ ? ॥९॥
 इच्चाइजुत्तिसंगयपमाणवयणेहिं सो कओ तइया । निप्पिट्टपण्ह-वागरणवयणओ सच्चमपच्चक्खं ॥१०॥
 पच्चाविओ य तेणं सुसाहुसंगाओ परिणओ धम्मो । नवरं मणयं न सुयइ मणम्मि सो जाइमयमेत्तं ॥११॥
 अह माहणीए नियण्णइणीए पावाए मोहवसयाए । दिन्नो जोगो भत्तम्मि तेण मरिउं सुरो जाओ ॥१२॥
 सा वि हु निव्वेणं गुरुण कहिऊण निययवुत्तं । पवज्जं काऊणं देवी मायाइ संजाया ॥१३॥
 तत्तो सग्गाओ चुओ रायगिहे जाइमयकुदोसेणं । धणइच्चभदासचेडीए सो चिलाए सुओ जाओ ॥१४॥
 जाओ य अट्टवरिसो सा वि हु चविऊण देवलोयाओ । पंचमुओवरि जाया धणधूया सुंसमा नाम ॥१५॥
 सो तीए बालगाही पुव्वभवम्भासओ अणालिपिओ । निद्धाडिओ धणंणं तद्दोसेणं नियगिहाओ ॥१६॥
 जाओ पल्लीवइणो पुत्तो पल्लीवयम्मि य मयम्मि । सो चेव य तस्स पणं चोरेहिं निवेसिओ तेहिं ॥१७॥
 अमरिसवसओ तेणं भणिया ते अन्नया निययचोरा । रयणाइं दविणजायं तुम्हं मह सूसमा कत्ता ॥१८॥
 जामो धणस्स गेहं अहं वियाणामि गेहमम्मं से । इय मंतिऊण चोरा पडिया धाडीए धणगेहे ॥१९॥
 तत्तो य चोरवइण चिलाइपुत्तेण हक्किओ सेट्ठी । भणसि न भणियं संपइ होसु मणूसो मुसामि अहं ॥२०॥
 तत्तो य रिथ[.....]गुणरयणखाणिं च सुंयुमं धेत्तुं । सक्खं पेच्छंतस्स वि चिलाइपुत्तो विणिक्खंतो ॥२१॥
 रायाणं आपुच्छिय पमायसमए निरुविया कुडिया । रयणाइयं सुयाविय वलिया कुडिया गया चोरा ॥२२॥
 सुयपंचगेण लमो पट्टीए धणो पलाइया चोरा । निव्वाहिउमचयंतो तं कन्नं सो चिलाइसुओ ॥२३॥
 मूढो सीसं छेत्तुं तीए मुहं पत्थिओ फ्लेयंतो । ते वि हु विलक्खचित्ता लमगा तं सोइउं बालं ॥२४॥
 हा मयणघरिणितुल्ले ! लायन्नामयललामजलकुल्ले ! । हा सोहग्गविज्जियगिरिदुहिए ! हा सयासुहिए ! ॥२५॥
 जाव न विदलइ हिययं अम्हाणं तुह गुणे सरंताणं । इंदीवरदलनयणे ! ता वच्छे ! पयड नियवयणं ॥२६॥
 ताव परिसुसियकंठा मरणावत्थं गया छुहामिहया । जणएणुत्ता दुहियं मं खाउं तरह वसणमिमं ॥२७॥
 इय सेसेहिं वि भणियं क्रमेण नो मन्नियं इमं जाव । ता सुंसुमाए देहं अरत्त-दुट्ठेहि नं भुत्तं ॥२८॥
 एयवमाए जईणं आहारो वन्निओ जिणिदेहिं । नित्थेरिउं ते वसणं पुणरवि सुहभायणं जाया ॥२९॥
 सो वि हु चिलाइपुत्तो पेच्छइ ज्ञाणट्ठियं मुणि एगं । भो ! मज्झ धम्ममक्खसि जइ णो तुज्झ वि लुणामि सिरं ॥३०॥
 उवसम-विवेग-संवरपण्हिं तिहिमक्खिओ समासेण । जा सो तहेव गच्छइ तो चित्तिउमेवमारद्धो ॥३१॥
 एसो महाणुभावो धम्मज्झाणट्ठिओ मए विगं । काउं पुट्ठो धम्मं ता धम्मपयाण को अत्थो ? ॥३२॥
 तत्थोवसमो कोहस्स निग्गहो सो कहं नु कुद्धस्स ? । मह संजायइ तम्हा चत्तो सव्वो मए कोहो ॥३३॥
 वीयं तु विवेगपयं तं पुण धण-सयण-जीवमेयत्थं । तो तं परिभावितो स महप्पा सुयइ खग्गसिरे ॥३४॥

जाव णमेयइ वेयइ एस जिओ ताव बंधओ भणिओ । तो संवरपयबुद्धो काउस्सगो ठिओ भयवं ॥३५॥
तो सहिरगंधसेपत्तवज्जंतुं डप्पिपीलियाहिं सो । खज्जंतो सुपसंतो थिरचित्तो चालणि व्व कओ ॥३६॥

भणियं च—

जो तिहिं पणहिं धम्मं समभिगओ संजमं समभिरूढो । उवसम-विवेग-संवर चिलाइपुत्तं नमंसामि ॥३७॥
अहिसरिया पाणहिं सोणियगंधेण जस्स कीडीओ । स्वायंति उत्तमंगं तं दुक्करकारयं वंदे ॥३८॥
धीरो चिलाइपुत्तो सुयंगलीयाहिं चालणि व्व कओ । जो तह वि खज्जमाणो पडिवन्नो उत्तमं अट्ठं ॥३९॥
अट्ठाइज्जेहिं राइदिणहिं पत्तं चिलाइपुत्तेण । देविंदाभरणं अच्छरगणसंकुलं रम्मं ॥४०॥
आगमवयणं सोच्चा जह संबुद्धो इमो महासत्तो । तह अन्नो वि हु बुज्झइ तो सोयव्वं सया वि इमं ॥४१॥

॥ चिलातीपुत्राख्यानकं समाप्तम् ॥३७॥

अधुना रौहिणेयकाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

सिरिरायगिहे रिउकरिवियारणो सेणिओ नरवरिंदो । बंधुरबुद्धिसमिद्धो अभयकुमारो सुओ तस्स ॥१॥
तत्थ य वेभारगिरिंदगुरुगुहारोहगूढकयवासो । लोहवसुराभिहाणो निवसइ चोरो महाकूरो ॥२॥
अवहरिय धणं लोयाण सुत्त-मत्त-प्पमत्तचित्ताण । उवभुंजइ परदारं भक्खइ मंसं महुं पियइ ॥३॥
सोहग-रूव-मुंदेरमंदिरं रोहिणी पिया तस्स । ताण सुओ रोहिणओ गुणेहिं अहियं जणेरसमो ॥४॥
नियमरणकालसमए भणिओ लोहवसुरेण सो एवं । जंपेमि किंचिं जइ कुणसि वुत्तयं जाय ! मज्झ तुमं ॥५॥
तो रोहिणओ पणमिय पयंपए भणसु ताव ! भणियव्वं । तेणुत्तं मिच्छाए बलियत्तं चोरियामम्मं ॥६॥
अवरं च एस सुरवरनमंसिओ जो जिणो महावीरो । वयणं पि तस्स मा सुणतु महसि जइ संपयं विउलं ॥७॥
एवमणुसासिउणं पुत्तं पंचत्तमुवगओ चोरो । रोहिणओ वि हु सविसेसचोरियं कुणइ जणयाओ ॥८॥
अह अन्नया य भुवणत्तण पणमिज्जमाणकमकमलो । गुणसिलयचेइयम्मी वीरजिणिंदो समोसरिओ ॥९॥
रोहिणओ वि हु दट्ठण जिणवरं नियमणे वियप्पेइ । जइ वीरजिणव्भासेण जामि ता होइ धम्मसुइ ॥१०॥
जायइ जणयस्साऽऽणाभंगो मग्गो वि नत्थि पुण अवरो । ता एस वग्ग-दुत्तडिनाओ जाओ ममेयाणि ॥११॥
ता वच्चामि पिहेउण कन्नजुयलं करंगुलिज्जुण । इय चित्तिउं तहेव य काउं निच्चं पुरं वयइ ॥१२॥
अह अन्नया य वेगेण गच्छमाणस्स समवसरणते । तस्स मुनिट्ठुरपयपडणभावओ कंटओ मग्गो ॥१३॥
तेणाणुद्धरिणं न तरइ गंतुं पयं पि रोहिणओ । अह उद्धरइ तओ जिणवयणं सवणोयरं विसइ ॥१४॥
जा एगसवणविवराओ अंगुलिं कट्ठिउं तनुद्धरइ । ता जिणवीरपरुवियसुरस्सरूवं सुयं तेण ॥१५॥
अणमिसनयणा मणकज्जसाहणा पुप्फदामअमिलाणा । चउरंगुलेण भूमिं न छिवंति सुरा जिणा विति ॥१६॥
जिणभणियसुरसरूवं परिभाविंता मणम्मि संचलिओ । मुसिउण पुरं पुणरवि समागओ नियगुहागेहे ॥१७॥
एवं मुसिज्जमाणे नयरे अभोसरा नरा मिलिउं । पणमित्तु निवं आवद्धकरयला विन्नवंति इमं ॥१८॥
देव ! अणाहं व सया मुसिज्जए तुम्ह संतियं नयरं । ता तह करेसु जह सुत्थिया वयं तुह कमे नमिमो ॥१९॥
तं निमुणिउण दट्ठोदु-भिउडिभासुरनिडालवट्टेण । आरक्खिओ सकोवेण राइणा जंपिओ एवं ॥२०॥
रे पाव ! किं न नयरं पि रक्खिउं तरसि तकरेहितो ? । एवं वुत्तो सो नरवरिंदमुल्लविउमारद्धो ॥२१॥
देव ! पयंडो चोरो निमुओ पुरजणपरंपराण मए । रोहिणओ नामेणं न उणो दिट्ठीए सच्चविओ ॥२२॥
तस्सावल्लोयणत्थं नियकरयलकलियदीधिओ देव ! नयरे परिभमंतो कत्थइ पेच्छामि अज्जंतं ॥२३॥
जा तस्स धरणकज्जे सज्जीह्या वयं पयट्ठामो । मग्गेण ताव चोरो विज्जुक्खित्तेहिं करणेहिं ॥२४॥

पासायाओ पासायमकमेउं तहेव पायारं । निउणं पेच्छंताण वि कत्थइ वच्चइ न याणामो ॥२५॥
 ता कस्सइ आरक्खियपयं पयच्छंतु सामिणो एयं । तं निमुण्डं नरिंदो पलोयण अभयमंतिमुहं ॥२६॥
 तेषुत्तं तग्गहणे पउणाकाउं चउध्विहं पि वलं । जह तक्करो न याणइ पुरे पइट्टे तओ तम्मि ॥२७॥
 वेढेऊणं नयरं मज्झे हक्किज्जए तओ चोरो । निग्गच्छंतो बज्झइ एस मई ताव तग्गहणे ॥२८॥
 तहविहिण्ण आरक्खियभडेहिं पायारमकमंतो सो । बद्धुं मऊरबंधेहिं घत्तिओ रायपयपुरओ ॥२९॥
 तो कोवरत्तनेत्तेण भालत्तिवलीतरंगभीमेण । जा बज्झो आणत्तो सेणियराएण रोहिणओ ॥३०॥
 तो विन्नत्तं अभएण नत्थि लोत्तं इमस्स पासम्मि । चोरो अलद्धलोत्तो जायइ राओ व्व नरनाह ! ॥३१॥
 ता देव ! परिविखज्जइ इय जंपिउमभयमंतिणा पुट्ठो । को सि तुमं कत्थइच्छसि इय भणिए आह रोहिणिओ ॥३२॥
 सालिग्गामे वत्थव्वगो अहं दुग्गचंडकोडुंबी । निययपओयणकज्जे अज्जेव समागओ एत्थ ॥३३॥
 पेच्छणयं पेच्छंतस्स मज्झ महई निसा गया देव ! । तो गच्छंतो गेहम्मि हक्किओ रायपुरिसेहिं ॥३४॥
 तो तेहिं भेसिओ हं विज्जुक्खित्तेण जाव करणेण । पायारं अकंतो पत्तो ता तुज्झ पुरिसेहिं ॥३५॥
 तव्वयणं सोऊणं पुच्छावियमभयमंतिणा गामे । जह दुग्गचंडनामो कोइ कुडुंबी वसइ इहइ ? ॥३६॥
 अप्पायत्ता विहिया गामीणा रोहिणेण पुव्वं पि । जंपंति अत्थि परमज्ज सो गओ कहिं वि कज्जेण ॥३७॥
 तं सोउमभयमंती चिन्तइ चोरो इमोऽहवा साहू । नज्जइ नऽज्जइ किं पि हु कीरउ ता कोइ वि पबंधो ॥३८॥
 इय चित्ति य कारविओ कणयमओऽभयकुमारसच्चिवेण । अमरविमाणसमाणो मणोहरो गरुयपासाओ ॥३९॥
 चीणंसुय-पट्टंसुय-जइर-देवंग-देवदूसेहिं । कयउल्लोक्ते वेल्लहलवयवडाडोयडंबरिओ ॥४०॥
 उल्लोयतलपलंबियमुत्ताहलहारदित्तिदिप्पंतो । तवणीयदप्पणावलिचामरनियरेहिं रेहंतो ॥४१॥
 रणक्षणिक्कणयकिंकिणिकलावमुहल्लिज्जमाणदिसिचक्को । कयपंचवन्नपुण्णोवहाररुणुण्णिगिरभमरउलो ॥४२॥
 विदूदुम-मुत्ताहल-पउमराय-वज्जिंदेरायपमुहाहिं । विप्फुरियकिरणमालाहिं रयणरासीहिं सोहंतो ॥४३॥
 विलसंतसालिहंजियमणिघडियसुमत्तचारणाइत्तो । सव्वत्तो विणिवारियदिणयरकिरणावलीपसरो ॥४४॥
 उव्वूहपढमजोव्वणपीवर-सुसिणिद्ध-सुघणसिहिणाहिं । वारविलयाहिं कलिओ तह नवजोव्वणजुवाणाहिं ॥४५॥
 मिउवेणु-वीण-मइलरवमीसियमंजुगेयसवणसुहो । किं बहुणा ? सुवणत्तयसंभविमुंदेरसोहन्तो ॥४६॥
 तो रोहिणओ चंदप्पमं सुरं पाइऊण मयमत्तो । पडएण छाइउं तत्थ सोविओ रुहरपल्लके ॥४७॥
 तो मयनिहाविरमे अवणेउं पडयमुट्टए जाव । अभयाणुसासिओ तयणु उट्ठिओ जुवइ-जुववग्गो ॥४८॥
 जंपंतो जय नंदा जय जय भद्दा पहू तमम्हाण । जाओ देवो अम्हे वि तुज्झ पुण किंकरा सव्वे ॥४९॥
 एआओ अचछराओ एए देवा इमं नियविमाणं । एयाओ रयणरासीओ सामि ! विलससु जहिच्छाए ॥५०॥
 तो तेहिं तस्स पुरओ पारद्धं जाव परमपेच्छणयं । ता कंचणदंडकरेण जंपियं एवममरेण ॥५१॥
 रे रे ! किं पारद्धं ? ते वि पयंपंति निययपहुपुरओ । विन्नाणदंसणं तयणु दंडहत्थेण पडिभणियं ॥५२॥
 दंसिज्जउ विन्नाणं कारिज्जउ परमिमो सुरायारं । जंपंति ते वि केरिसमायारं ? आह दंडकरो ॥५३॥
 रे ! विस्सैरियं तुम्हं सुरलोए सुरवरो ससुप्पन्नो । जं पुव्वभवोवज्जियमुक्कय-दुकयाइं साहेइ ॥५४॥
 तो उवभुंजइ नियपुन्नपगारिसुव्वभूयसग्गवासुहं । सोऊण तयं ते वज्जरंति विम्हरियमम्हाणं ॥५५॥
 नियसामिसमुप्पत्तीए जायपरिओसपूरियंगाण । ता खैमउ एगमवराहमज्जमज्जो ! कयपसाओ ॥५६॥
 रोहिणओ वि हु तमदिट्ठपुव्वमच्छेरमणुपलोयंतो । करकलियकणयदंडेण सविणयं तेण विन्नत्तो ॥५७॥
 पहुणो कयप्पसाया कहंतु नयिसुकय-दुकयकम्माइं । जेण [सु] पुत्ता अमरा तं सोउं चितए चोरो ॥५८॥
 किमहं जाओ अमरो ? जइ सच्चमिमं तओ कहिज्जंते । लवमेत्तो वि न दोसो अह अलियं ता महानत्थो ॥५९॥

१. ०दनीलपमु- १० । २. वीसरिय- १० । ३. खमसु एगमवराहमज्जमज्जो- १० ।

एवं विचिंतयंतस्स तस्स सिरिवीरनाहवज्जरियं । संभरियं अमरसरूववन्नं तो विचिंतेइ ॥६०॥
जइ मिलिही जिणभणियं तओ कहिस्सामि इय विभावेउं । जाव पलोयइ निउणं ता नियइ न किं पि सुररूवं ॥६१॥
नयणनिमेमुम्मेसे कुणंति परिसंति तह महीवल्लयं । पगलंतसेयवारणकज्जे परिकलियवीयणया ॥६२॥
ता मज्झ जाणणकए होयव्वं अभयमंतिवुद्धीए । इय चिंतंतो पुणरवि य पुच्छिओ तैण सो कहइ ॥६३॥
अहमासि सालिगामे 'कोडुंबी दुग्गचंडयऽभिहाणो । पयईए महुरवाणी दयावरो दाणधम्मरओ ॥६४॥
परमणिविरत्तमणो सव्वेसि सुराण विहियवहुमाणो । विणयरओ सव्वेसि विसेसओ वयपवन्नाणं ॥६५॥
पाएण तुच्छविहवो सच्छासयसंगओ अपेसुत्तो । तेणुप्पत्तो अमरो पयंपए तयणु दंडधरो ॥६६॥
ता आयन्नियमेयं सुन्दरमिण्ह असुन्दरं कहसु । सो भणइ न किं पि कयं असोहणं करिसणं मोत्तुं ॥६७॥
तो तेहि तहा भणियं अभयकुमारस्स सव्वमक्खायं । तेणावि निवो भणिओ न सव्वहा एस चोरो त्ति ॥६८॥
तो मुक्को कट्ठेऊण राइणा रोहिणो समोसरणे । वच्चइ परिभावंतो न सोहणं जणयसिक्खवणं ॥६९॥
जइ न सुणंतो कंटयमवणितो भुवणसामिणो वयणं । तो हुंतो नरवइणा विणासिओ हं कुमरणेण ॥७०॥
एक्केण वि पुण मुक्को जिणवयणेणं सुएण एमेव । ता सुंदरं जिणेसरपयंपियं न उण जणयस्स ॥७१॥
एवं परिभावंतो जिणिदचरणारविंदमल्लीणो । जिणचरणक्रमलमेलियभालयलो पणमिउं धुणइ ॥७२॥
जय करुणारसनज्झरगिरिंद ! मुणिवंदवंदिय ! जिणिंद ! । दुव्वारमारवारणनिद्वारणदारुणमइंद ! ॥७३॥
एमेव य तुह वयणं निसामियं सामिसाल ! सत्ताण । महईणं पि हु मज्झ व विवईण विणासणं कुणइ ॥७४॥
इय थोउं वीरजिणं सोउं सदेसणं जिणाभिहियं । रोहिणओ पणमेउं कयंजली सविणयं भणइ ॥७५॥
भयवं ! भवनिम्महणिं पव्वज्जमहं करेमि तुह पासे । परमत्थि किं पि सेणियनिवेण सह मज्झ वत्तव्वं ॥७६॥
अह सेणिओ पयंपइ पभणसु जं किं पि तुज्झ पडिहाइ । तो तेणुत्तं अहमेस तक्करो रोहिणो नाम ॥७७॥
जेण अणाहं व पुरं मुसियं सव्वं पि तुज्झ नरनाह ! । ता संपेससु अभयं जेण समप्पेमि धणजायं ॥७८॥
तो कोउहलपरिवुडसपउररोहिणयसंजुओ अभओ । पत्तो वेभारगिरिं तत्थ धणं दंसियं तस्स ॥७९॥
अवरं च सरिय-कंदर-मसाण-भूमीहराइठाणेसु । आभरण-रयणपभिइ समप्पिउं पुच्छिउं जणणिं ॥८०॥
सुपसत्थतिहि-मुहुत्तम्मि सिबियमारुहिय विहियसिंगारो । अणुगम्मंतो सेणियनिवेण तित्थं पभावंतो ॥८१॥
गंतूण समवसरणम्मि जिणवरं नमिय गहियपव्वज्जो । अहिगयसयलसुयत्थो तिक्कतवं काउमारद्धो ॥८२॥
कणगावलि-रयणावलि-छट्ट-ऽट्टम-दसम-मासखवणेहिं । नाणाविहेहिं दुच्चरतवेहिं परिसोसियसरीरो ॥८३॥
सुक्को किडिकिडिभूओ जाओ पाओवगमणमरणेण । विण्फुरियगतदित्ती अमरो अमरालए रुइरो ॥८४॥
तत्तो य चवेऊणं स पाविही सिवपुरिं पइयकम्मो । ता सोयव्वं आगमवयणं जम्हा गुणो गरुओ ॥८५॥

॥ समाप्तं रौहिणेयकाख्यानकम् ॥३८॥

मोहं धियो हरति कापथमुच्छिनत्ति संवेगमुन्नमयति प्रशमं तनोति ।

सूतेऽनुरागमधिकं मुदमादधाति जैनं वचः श्रवणतः किमु यन्न धत्ते ? ॥१॥

॥ इति श्रीमद्वाग्देवसूरिर्विरचितं वृत्तावाख्यानकमणिकोशे जिनागमश्रवणगुणवर्णनो
द्वादशोऽधिकारः समाप्तः ॥१२॥

[१३. नमस्कारपरावर्तनफलाधिकारः ।]

व्याख्यातमागमश्रवणफलम् । साम्प्रतमागमश्रवणसामग्र्यभावे नमस्कारपरावर्तनं विधेयमित्यनेन सम्बन्धेनाऽऽयातं नमस्कारमाहात्म्यं प्रचिकटयिषु राह—

नवकारपभावेण जीवा पावन्ति परमकल्लाणं ।

गो-पङ्क-फणि-मिठा सोमपह-सुदर्शना नायं ॥१७॥

व्याख्या—‘नमस्कारपभावेण’ पञ्चपरमंष्टिमन्त्रमाहात्म्यस्वरूपेण हेतुभूतेन ‘जीवाः’ प्राणिनः प्राप्नुवन्ति’ लभन्ते ‘परम-कल्याणं’ प्रधानसुखम् । दृष्टान्तानाह—गौश्च—वृषभः पङ्कुकश्च—सैरभेयः फणी च सर्पः मिण्ठश्च—हस्तिपकः गो-पङ्क-फणि-मिण्ठाः । तथा सोमप्रभश्च—ब्राह्मणः सुदर्शनश्च—श्रेष्ठी सोमप्रभ-सुदर्शनौ च । चस्य गम्यमानत्वादित्यक्षरार्थः ॥१९॥ भावार्थस्त्वा-स्थानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि ।

तत्र तावद् गोकथानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

समस्ति स्वर्गसङ्काशरामणीयकभासिता । भासिताभ्रंलिहोदारदेवसन्नविराजिता ॥१॥
जितानुपमसौन्दर्यधामरम्यालकासमा । समानमानवावासदृश्यमानमहामहा ॥२॥
महेश्वगुणविख्यातनिर्णीतगुणवैभवा । वै भवानीसमाकारवारयोषित्सज्जना ॥३॥
सज्जनानाविधाभ्यासपण्डिताभ्यस्तसत्कला । कलावित्सन्मनोहृद्या हृद्या क्षेमपुरी पुरी ॥४॥
तस्यामासीन्नयावासो नयाभिज्ञो नयप्रियः । नयदत्ताह्वयः श्रेष्ठी श्रेष्ठं कर्म समाश्रितः ॥५॥
शील-सौन्दर्यसम्पन्ना दानानन्दितसज्जना । वसुनन्दाह्वया भार्या तस्यासीद् वर्यवंशजा ॥६॥
स्वच्छाशयः सदाचारः सत्यवाक् शिष्टसम्मतः । धनदत्ताह्वयः पुत्रस्तयोर्जज्ञे जनप्रियः ॥७॥
द्वितीयोऽपि मनाग् मानी माननीयो मनस्विनाम् । बभूव वसुदत्ताह्वयः सुतः स्वभ्रातृवत्सलः ॥८॥
अथ तत्रैव दुष्टात्मा दौर्जन्यप्रकृतिर्द्विजः । नानायज्ञावनिः पापात् पापमित्रमभूत् तयोः ॥९॥
तथाऽन्योऽपि नृणां मान्यो मानिनीनां मनोहरः । श्रेष्ठी समुद्रदत्ताह्वस्तत्राऽऽस्ते स्मयवर्जितः ॥१०॥
तस्य सौन्दर्य-लावण्यनिर्जितामरसुन्दरी । कन्यका गुणवत्यस्ति मन्दिरं यौवनश्रियः ॥११॥
तेन सा विधिवद् दत्ता धनदत्ताय धीमते । समक्षं सर्वलोकानां ललामरमया समम् ॥१२॥
तत्रैव श्रीपतित्वादिगुणैः श्रीकान्त इत्यदः । यथार्थतां नयन् नामापरोऽप्यस्ति वणिक्सुतः ॥१३॥
तेन सम्मान-दानादिगुणैरावर्जितो निजाम् । तां सुतां दत्तवांस्तस्मै विलोप्य वचनं स्वकम् ॥१४॥
विरूपं पश्य कीदृक्षं तादृशापि सता कृतम् । यदेकस्मै सुतां दत्त्वा तामन्यस्मै प्रदत्तवान् ॥१५॥
पुरतः शिष्टलोकानामात्मनो लाघवं कृतम् । प्रसिद्धव्यवहारश्च सतामेवं विलोपितः ॥१६॥
एतच्च तेन मित्रेण पिशुनत्वान्निवेदितम् । वसुदत्ताय यद्वा कः स्वभावं मोक्तुमीश्वरः ? ॥१७॥
उत्पासितश्च तेनासौ वचोभिः कोपदीपनैः । न युक्तो मानिनामेवं सोढुं शक्तौ पराभवः ॥१८॥
प्रकृत्या रोषणश्चैकं द्वितीयं तेन रोषितः । विरुद्धश्चिन्तयामास मानवान् मानसे निजे ॥१९॥
मा जीवद् यः परावज्ञादुःखदग्धोऽपि जीवति । तस्याजननिरेवास्तु जननीकलेशकारिणः ॥२०॥
आः ! पापेन विना कार्यमनार्येण दुरात्मना । प्रागप्यन्याय्यचर्येण पर्यणायि कथं छलात् ? ॥२१॥
भार्या भ्रातुर्ममानेन वैरिणेत्यतिरोषतः । गत्वा स्वङ्गप्रहारेण प्रापितोऽसौ परासुताम् ॥२२॥
तेनाप्यसौ तथैवाऽऽशु मृत्युवक्त्रे प्रवेशितः । तावेवं कार्यैतस्तस्य मूर्तिं प्राप्तौ परस्परम् ॥२३॥
सोऽयं वज्राग्निदाहस्य मुर्मुराग्निकणोपमः । राम-रावणयोराद्यः प्रारोहो वैरशास्त्रिनः ॥२४॥
अथानेन प्रकारेण तयोर्मृत्युमुपेयुषोः । स्वपित्रा गुणवत्युक्ता विषादं पुत्रि ! मा गमः ॥२५॥

येनाधर्मफलं सर्वमेतदाख्यान्ति सूरयः । विशेषतः पुनः स्त्रीणां पापभावेन तद्यथा ॥२६॥
 वैधव्यं बालभावेऽपि दौर्भाग्यं शीलखण्डनम् । अनाथत्वं च वैरूप्यं पैशुन्यं दुष्टभाषणम् ॥२७॥
 ततः कुरुष्व सद्धर्मं मत्साहाय्येन निर्वृता । जन्मान्तरेऽपि येनैवं न भवेद् दुःखभाजनम् ॥२८॥
 सा पुनः पापकर्मत्वाद् धर्मं निन्दति पापिका । गुणिनां च गुणान् द्वेष्टि सार्धं हसति स्वयम् ॥२९॥
 ततोऽसौ संसृतौ प्रायः सज्जाता दुःखभाजनम् । अयोग्यस्य गुणाधानं विधातुं कोऽथवा विभुः ? ॥३०॥
 ततो वैधव्यदुःखेन मृताऽसौ स्वायुषः क्षये । कुरङ्गी समभूत् पापान्मृत्वा तौ च कुरङ्गकौ ॥३१॥
 सहैव जायते ताभ्यां कर्मवैचित्र्ययोगतः । वैरानुबन्धभावेन मृत्युभावं प्रपद्यते ॥३२॥
 हरिण्या हरिणे भावे महिष्या माहिषे भवे । हस्तिन्या हास्तिके जन्मन्यन्योन्यं तौ मृतिं गतौ ॥३३॥
 एवं वैरानुबन्धेन त्रयोदश भवान्मू । तस्याः प्रयोजने रौद्रध्यानतो निधनं गतौ ॥३४॥
 यथाऽनयोरियं जाता निमित्तं दुःखसन्ततेः । तथाऽन्यस्यापि नारीयं प्रायोऽनर्थपरम्परा ॥३५॥
 यद्यप्यसौ क्वचिद् गीता कारणं सुखदुःखयोः । अतत्त्वदशिभिः कैश्चित् सामान्येनैव तद्यथा ॥३६॥
 सत्यं जनाः ! वच्मि न पक्षपातो, लोकेषु सप्तस्वपि तथ्यमेतत् । नान्यन्मनोहारि नितम्बिनीभ्यो दुःखैकहेतुर्न च कश्चिदन्यः ॥
 तथापि वासनामात्रं सौख्यमस्यां न तत्त्वतः । बडिशमिषवत् तुच्छं ज्ञेयं पर्यन्तदारुणम् ॥३८॥
 धनदत्तश्च भग्यत्वाद् दृष्ट्वा तच्छेष्टितं तयोः । वैराग्यान्निर्गतो गेहाद् आम्यन् गामेकया दिशा ॥३९॥
 पीडितः क्षुत्-पिपासाभ्यां प्राप्तो राजपुरं क्रमात् । विलोक्य व्रतिनः कांश्चित् तत्राऽऽचाररतान् निशि ॥४०॥
 मुमुदे मानसेऽत्यन्तं तोषाच्च समचिन्तयत् । धन्याः सुलब्धजन्मानः पुण्यवन्तश्च केऽप्यमी ॥४१॥
 अजानानस्तदाचारं ययाचे भोजनादिकम् । तैरुच्ये भद्र ! नास्माकं निःसङ्गत्वादुपाश्रये ॥४२॥
 ध्रियते धान्य-पानादिवस्तु रात्रौ विशेषतः । तत्रापि पापहेतुत्वान्न युक्तं रात्रिभोजनम् ॥४३॥

यत उक्तम्—

स कालः कश्चिदत्रास्ति यत्र नैवोपभुज्यते । हित्वाऽकालं ततः काले यो भुञ्जीत स धर्मवान् ॥४४॥
 आयुर्वर्षशतं लोके तदर्थं स उपोषितः । करोति विरतिं धन्यो यः सदा निशिभोजने ॥४५॥
 घटिकार्धं घटीमात्रं यो नरः कुरुते व्रतम् । स स्वर्गं किं पुनर्यस्य व्रतं यामचतुष्टयम् ॥४६॥
 जीवितं देहिनां यस्मादनेकापायसङ्कुलम् । कथञ्चिद् दैवयोगः स्यान्नक्तं सोऽनशनी भवेत् ॥४७॥
 श्रुत्वेदं भाषितं तेन धर्मः सर्वज्ञभाषितः । अणुव्रतादिकः सर्वो जगृहे जन्मिनां हितः ॥४८॥
 पालयित्वा स्वकं धर्मं भावना-ऽभ्यासयोगतः । सम्यग्दर्शनसम्पन्नः सौधर्मेऽभूत् सुरोत्तमः ॥४९॥
 पञ्चप्रकारमौदार्यसारं वैषयिकं सुखम् । सुरस्त्रीभिः समं तत्र भुक्त्वा द्वे सागरोपमे ॥५०॥
 रत्नपुञ्जयुतैरद्वैर्जनैः सद्गन्तभूषणैः । यथार्थनामतां बिभ्रदासीद् रत्नपुरं पुरम् ॥५१॥
 तत्राभूत्लोकमध्यस्थः प्रोत्तुङ्गः सुमनःप्रियः । नामतोऽन्यर्थतश्चापि स्यातो मेरुप्रभो वणिक् ॥५२॥
 स्वश्च्युतोऽसौ समाधुर्यः सुकोशोऽभ्रमरोचितः । प्रियमित्रः पवित्रोऽस्याभूत् पङ्कजमुखः सुतः ॥५३॥
 वर्धमानो जडैर्मुक्तः सत्पत्रो मन्दिरं श्रियः । स्पृष्टो मित्रकरैः श्रेयानुज्ज्वलम्भे जनप्रियः ॥५४॥
 क्रमेण सरसाहारो निष्पङ्कः सार्द्रतास्पदम् । पूजनीयार्चनप्रह्वः प्रौढभावमुपागतः ॥५५॥
 सम्मतो राजहंसानामालयो गुणसन्ततेः । भूषणं वंशसरसो विश्रुतो नालसङ्गतः ॥५६॥
 द्वासप्ततिकलाभिज्ञो धर्ममार्गे विचक्षणः । क्रमेण वर्धमानोऽसौ सम्प्राप्तो यौवनश्रियम् ॥५७॥
 मेरुप्रभेण मित्रोऽसौ पङ्कजाभ्योऽभ्यधाय्यदः । वत्स ! वाह्या अमी अश्वा विनश्यन्ति विमूत्रिताः ॥५८॥
 विनीता जातिस्मृत्ताः स्वभर्तुर्भद्रकारिणः । संवाह्याः पोषणीयाश्च सच्छिष्या इव वाजिनः ॥५९॥
 अङ्गीकृते पितुर्वाक्ये विनीतत्वाच्च दक्षिणात् । दौकयामास तत्पत्तिरश्वमेकं महागुणम् ॥६०॥

तथा हि—

नानालङ्कारसुग्रीवं रामसैन्यमिवानघम् । विन्ध्यारण्यमिव प्रोच्चैश्चामरोपनिषेवितम् ॥६१॥
 नृपास्थानमिव व्यक्तमुल्लसत्कविकं पुरः । विशिष्टश्रुतिसम्पन्नं सैद्धान्तिकमनःसमम् ॥६२॥
 निर्दोषधारया युक्तं तीक्ष्णखड्गकृतोपमम् । प्रशस्तलक्षणोपेतं शब्दशास्त्रविदं यथा ॥६३॥
 विहितस्फारशृङ्गारो रम्यालङ्कारधारकः । सद्गेषः सुहृदाधारस्तमारुह्य विनिर्ययौ ॥६४॥
 क्वचित् प्लुत्या क्वचिद् गत्या क्वचिद् वेगेन वीङ्गया । क्वचिद् वाहयता भ्रम्या तेनारज्जि सुहृज्जनः ॥६५॥
 ततोऽपि बहिरुद्यानं प्राप्तवान् नन्दनाह्वयम् । तत्रैकं गोवृषं वृद्धं पश्यति स्म स सन्नयः ॥६६॥
 दुर्बलाङ्गं गलत्रेण विरूपं विकृताननम् । विपर्यस्तं बृहच्छ्वासं विनिर्यन्मूत्र-गोमयम् ॥६७॥
 चतुर्भिश्चरणैर्भूमौ सविलेखैर्विलक्षणैः । छन्दःश्लोकमिव अष्टच्छायं कुकविना कृतम् ॥६८॥
 मुमूर्षु तं विनिश्चित्य संवेगागतमानसः । निर्वेदाच्चिन्तयामास सर्वस्यापीदृशी गतिः ॥६९॥

तथा हि—

क्व गतं युद्धमेतस्य ? क्व तादृग् देवकृतं गतम् ? । क्व गतं रूपलावण्यमहो ! वस्तु विनश्वरम् ॥७०॥
 तदस्य म्रियमाणस्य करोमि कुशलाशयः । जन्मान्तरहितं किञ्चिन्नमस्कारप्रदानतः ॥७१॥
 अभ्यर्णोभूय कर्णेऽस्य संसारार्णवतारिका । वर्णनीयातिगा कर्णे दत्ता पञ्चनमस्कृतिः ॥७२॥
 गौरप्यमस्त कोऽप्येष ममाकारणबान्धवः । पीयूषवर्षकल्पं मे प्रवेशयति कर्णयोः ॥७३॥
 तथाऽयं भावनासारं नमस्कारः श्रुतो गवा । तत्प्रभावेन येनासानुदपादि नृपान्वये ॥७४॥

तथा हि—

तत्रैव नगरे राज्ञः सन्नीतेर्निहतद्विषः । सप्तच्छदस्य शुद्धान्तसाराया भुवनश्रियः ॥७५॥
 देव्याः कुक्षिसरःक्रोडे राजहंससमप्रभः । शारदाभस्फुरच्छुभ्रकीर्तितारो विचक्षणः ॥७६॥
 कुमारगौरीसम्पन्नः सभूतिः सविनायकः । महेश्वरश्च स नाम्ना प्रसिद्धो वृषभध्वजः ॥७७॥
 ज्ञान-विज्ञान-सौभाग्यगुणरत्नमहोदधिः । विज्ञातशास्त्रसद्भावो यौवनं प्राप्तवानसौ ॥७८॥
 यथैवं भावतः स्मृत्वा गौर्गतो गतिमुत्तमम् । तथान्योऽपि स्मरन्नेनां नरः कल्याणमश्नुते ॥७९॥
 अहो ! माहात्म्यमेतस्याः स्पष्टं पञ्चनमस्कृतेः । यथा गौरप्ययोग्योऽपि जज्ञे राजाङ्गजो गुणी ॥८०॥
 यद्वा न किञ्चिदाश्चर्यमचिन्त्यं दृश्यते भुवि । कस्यचिद्वस्तुनो वीर्यं व्यक्तं वाचामगोचरः ॥८१॥

यतः—

स्वल्पाक्षरोऽपि सन्मन्त्रो निगृह्णाति महाग्रहम् । स्वल्पोऽप्यग्निकणो दाह्यं दहत्येव प्रदीपितः ॥८२॥
 कल्पद्रुमः कनिष्ठोऽपि कल्पितं राति देहिनाम् । मध्नाति न महानागान् कनीयानपि केसरी ? ॥८३॥
 यथैतल्लोकवस्तूनां सामर्थ्यमवलोकितम् । विशेषेण तथा दृश्यं मन्त्रस्य परमेष्ठिनाम् ॥८४॥

तथा हि—

यस्यास्यो व्रजन्त्यत्र नमस्कारसमाः स चेत् । मोक्षं कथञ्चित्तो यायादवश्यममरो भवेत् ॥८५॥

किञ्च—

पन्नगः पुष्पमाला स्यात् स्थलं च जलधिर्भवेत् । अग्निः शैत्यमवस्कन्दद्यायाच्छत्रुश्च मित्रताम् ॥८६॥
 एवं स ज्ञान-विज्ञान-सौभाग्यगुणसम्पदाम् । भाजनं भुवने जज्ञे यौवराज्यपदोचितः ॥८६॥
 अथान्येद्युस्तदेवासौ सहेलं वाहयन् हयम् । मित्रादिपरिवारेण प्रधानेन समन्वितः ॥८८॥
 पूर्वाभिहितमुद्यानं प्राप्तवान् प्रीतिमानसः । रम्यत्वात् तत्प्रदेशानामितश्चेतश्च सञ्चरन् ॥८९॥

स्वेच्छया रममाणश्च तं प्रदेशं कथञ्चन । गतवान् गोवृषो यत्र पूर्वजन्मभूत् स्वयम् ॥९०॥
 दृष्टपूर्वो मयेत्येवं तदावारकर्मणः । क्षयोपशमयोगेऽस्य जातिस्मरणमुद्ययौ ॥९१॥
 क्व वा मयाऽनुभूतोऽयमित्येवं तत्र चिन्तनम् । कुर्वाणः स्वल्पकर्मत्वादज्ञासीत् प्राक्तनं भवम् ॥९२॥
 अस्मिन् स्थाने मया चीर्णं पीतमस्मिन्निहाऽऽसितम् । अमुत्र भ्रान्तमेतस्मिन् सुप्तमेवमबोधि सः ॥९३॥
 केवलं न विजानाति यथा कर्णामृतोपमः । दत्तः पञ्चनमस्कारः केनापि स्निग्धबन्धुना ॥९४॥
 व्यचिन्तयच्च स्वल्पोऽपि धर्मः कल्याणकारकः । यत्रभावादहं प्राप्तो रम्यां राज्यश्रियं क्षणात् ॥९५॥
 परं किमेतया कृत्यप्राप्तयाऽपि पराद्धर्या । दैवयोगाद् विद्युक्तस्य महाभागेन तेन मे ? ॥९६॥
 उपकुरुते यः पूर्वं स तावत् साधुसत्तमः । प्रत्युपकारलिप्सुर्यो मन्येहं सोऽपि नो महान् ॥९७॥
 पूज्यो महोपकारित्वात् स तावत् किं विकल्पितैः ? । प्रत्युपकारं विना तस्य समाधिः केन मे भवेत् ? ॥९८॥
 ततो यदि कथञ्चित् तं जाने जन्मान्तरमियम् । राज्यार्थं संविभज्यास्मै भविष्यामि निराकुरुः ॥९९॥
 चिन्तयित्वा मनस्येतत् निवृत्तोऽसौ गृहान् प्रति । यथावृत्तं स्ववृत्तान्तं पित्रादिभ्यो न्यवेदयत् ॥१००॥
 तैरप्युचे कुमार ! त्वं मास्म भूरुन्मनाः कचित् । सत्कुड्यादौ कचिच्चित्रे चरितं लिख्यते तव ॥१०१॥
 मा कश्चित् कोऽपि लिखितं दृष्ट्वा तच्चरितं निजम् । जातिस्मर्तृत्वतः सर्वं विद्यात् पूर्वभवान्तरम् ॥१०२॥
 पित्रादिभ्यस्तकद्वाक्यं निशम्य वृषभध्वजः । युक्तियुक्तं गुणोपेतं व्यक्तं तुष्टोऽभवत्तारम् ॥१०३॥
 तस्मिन्नेव सदुद्याने तुङ्गत्वजितमन्दरम् । मन्दिरं सुन्दरं जैनं कारयामास कालवित् ॥१०४॥

तच्च कीदृशम् ?—

कचिद् व्योमाङ्गणं यद्वद् विराजत्तारचन्द्रकम् । कचिद् रामांद्दियुग्मं वा तुलाकोटिविभूषणम् ॥१०५॥
 कचिद् भोजनशालावद् भास्वत्स्पष्टकरोटकम् । कचिन्नरेन्द्रकोशभं विचित्रामलसारकम् ॥१०६॥
 जम्बूद्वीपोपमं विष्वग् जगतीपरिवारितम् । स्वर्गाचलेन सङ्काशं भद्रशालेन वेष्टितम् ॥१०७॥
 जगत्यां च कचित् कुड्ये मुमूर्षुवृषभश्रुतौ । नमस्कारं ददत् कश्चिच्चित्रे व्यालेखि मानवः ॥१०८॥
 नियुक्ताश्च नरास्तत्र यः कश्चिच्चित्रमीक्षते । पृच्छति वा तमाचङ्छन् ममेत्येवं विशेषतः ॥१०९॥
 पङ्कजास्योऽपि तत्राऽऽगात् कदाचिद् रामणीयकम् । जिनागारस्याथ पश्यंश्चित्रमैक्षिष्ट विस्मितः ॥११०॥
 नियुक्ताश्च प्रयत्नेन पप्रच्छ प्रीतिपूर्वकम् । भद्राः ! केनेदमालेखि ? तेऽप्युचुर्यद् यथास्थितम् ॥१११॥
 अत्रान्तरे समाहूतो नियुक्तैर्वृषभध्वजः । तद्वचश्च निशम्यासौ शीघ्रं तत्र समाययौ ॥११२॥
 समायतेन तेनापि पङ्कजास्यः प्रसन्नधीः । जनानां वर्णयन्नुच्चैर्विचित्रं चित्रचेष्टितम् ॥११३॥
 पियूषवृष्टिसात् तत्त्वदृष्टेः दृष्टो जनः प्रियः । समुन्नतो हरंस्तापमम्भोद इव केकिना ॥११४॥
 सस्नेहं सादरं चाऽभ्यां प्रतिपत्तिर्यथोचिता । निर्वर्तिता यथावृत्तं प्रस्तुतं च निवेदितम् ॥११५॥
 तस्मिन् क्षणे तयोः सौख्यं सञ्जातं यत् परस्परम् । तदन्यस्मै समाख्यातुं पार्यते न मनीषिभिः ॥११६॥
 इत्थं राज्यश्रियं श्रेयःकृत्येषु रतयोस्तयोः । भुञ्जानयोर्विधानेन गतेनेहाक्रियामपि ॥११७॥
 प्रवर्धमानप्रणयौ पाश्वे धर्मरुचेर्मुनेः । अणुवतादिकं धर्मं लब्ध्वा देवौ बभूवतुः ॥११८॥
 ईशाननामके कल्पे भुक्त्वा तत्र चिरं सुखम् । सुग्रीवो रामदेवश्च जज्ञाते जनताप्रियौ ॥११९॥
 नमस्कारफले चास्मिन् ज्ञेयं पूर्वभवानुगम् । वस्तुतो रामचन्द्रस्य वृत्तमेतत् कथानके ॥१२०॥

तथा हि—

धनदत्तस्य यो जीवः प्रकृत्या शान्तमूर्तिकः । रामदेवः कलाभिज्ञो विज्ञेयः स विचक्षणैः ॥१२१॥
 वसुदत्ताह्वयो यस्तु धीरो धीरपराक्रमः । असहिष्णुर्मानवान् जीवो लक्षणस्य स लक्ष्यताम् ॥१२२॥

श्रीकान्तस्तत्र यो गीतः क्रूरो न्यायबहिष्कृतः । स्त्रीलोलं भीमरूपं तं बुध्यध्वं रावणं बुधाः ॥१२३॥
 वृषध्वजस्य यो जीवो नमस्कारप्रदानतः । रामदेवप्रियो जज्ञे सुग्रीवोऽसौ मुनिश्चितम् ॥१२४॥
 गुणवत्यपि या कन्या वैरभावस्य कारणम् । सा सीतेति सदा प्रायो मृत्युहेतुस्तयोरभूत् ॥१२५॥ ग्रन्थग्रम्—५०००॥

॥ इति गोकथानकं समाप्तम् ॥३९॥

पङ्क्याख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

रमणीयसन्निवेशे 'कम्म'ऽवि कुलपुत्तओ वसइ एगो । उवरयभज्जो लहुएगपुत्तओ पयइधम्मपिओ ॥१॥
 वहुंतो जाव सुओ संजाओ अट्ठवरिसदेसीओ । तो सो थविरसमीवे धम्मं सोऊण पव्वइओ ॥२॥
 वेरगभावियमणो सो सम्मं कुणइ साहुपव्वज्जं । नवरं सिसुत्तदोसा पमायवसओ सुओ न तहा ॥३॥
 भणइ य नियडिपहाणो खंत ! न सक्केमि कडिणभूमीए । हिंडिउमणुवाहणओ जणओ वि हु मोहपडिबद्धो ॥४॥
 आणइ पाणहियाओ न समत्थो हं वियारभूमीए । उण्हामिहओ तत्तो कप्पं से धरइ सीसम्मि ॥५॥
 गोयरचरियं काउं खंत ! न सक्केमि तो तहिं पि पिया । भोयणजायं आणइ वसहिठियस्स वि सिणेहेण ॥६॥
 जा जोव्वणमणुपत्तो तह वि कुओ वि हु किलिडुकम्मवसा । देइ न चित्तं मुणिवक्कवालकिरियाकलावम्मि ॥७॥
 चोयंति साहुणो तं जणयं पि भणंति एस सत्तो वि । किं न पयइइ सम्मं संपइमवि साहुकिरियाए ? ॥८॥
 परमत्थओ तए च्चिय विणासिओ एस मोहमूढेण । हेवाइओ सुहेण नेहेण न किंचि सिक्खविओ ॥९॥
 भणसि न भणियं भवओ तह कहवि हु भणसु भइ । नियपुत्तं । जह साहुसमायारिं सव्वं सँम्मं समायरइ ॥१०॥
 अन्नह गुरुकुलवासो तुज्झ वि होही न एयदोसेणं । तंभोलपत्तनाया मा सेसे वी विणासिहसि ॥११॥
 अह अन्नया पयंपइ इंदियवसगो रहम्मि नियजणं । खंत ! न सक्केमि अहं अविरइयाए विणा इण्हि ॥१२॥
 तो जणएणं चित्तियमिमस्स संपाडियं मए सव्वं । एयं तु समोयरिउं न पहू संपइ महापावं ॥१३॥
 न वि किं पि अणुत्तायं पडिसिद्धं वा वि जिणवरिंदेहिं । मोत्तुं मेहुणभावं न तं विणा राग-दोसेहिं ॥१४॥
 तो परिभावियमिमिणा न एस पावो वयस्स जोगो त्ति । ता किं इमिणा मज्झं ? जाओ जहिं वलइ न गओ वि ॥१५॥
 अवहीरिओ य तेणं चइऊण वयं गओ गिहावासं । एसो छालीए मुहे अहवा किं माइ 'कुंभंड' ? ॥१६॥
 तत्तो कुणइ कुकम्मं न मुणइ तत्तं न सो सुणइ धम्मं । वहइ भरं सहइ छुहं महइ धणं लहइ न हु किं पि ॥१७॥
 पुत्तविहीणत्तणओ पयडपयत्तो वि पत्थियं वत्थुं । कारणवियलं कज्जं कुओऽहवा हवइ ? पयडमिमं ॥१८॥
 एवं किलिडुमणसो कुकम्मनिरयस्स तस्स वरयस्स । उयरभरणं पि दुलहं दूरे संभोगसुहवत्ता ॥१९॥
 पायं जणपरिभूओ अप्पुत्तमणोरहो वसणवसओ । अप्पत्तवसणभवणो छुहा-पिवासापराभिहओ ॥२०॥
 पाणीण पुत्तवंताण पेक्खिउं धणविलाससामग्गि । झूरंतो अप्पाणं तिणतुल्लं पुत्तपरिहीणं ॥२१॥
 पच्छायावपरद्धो तुमरंतो सुहयसमणपरियायं । पालं वयचुक्को मक्कडो व्व वेलक्खमावन्नो ॥२२॥
 दीणो दुत्थियदेहो दुरंतदारिद्रदुक्खसंतत्तो । विसयसुहं पत्थितो अट्ठज्जाणोवगयचित्तो ॥२३॥
 मरिऊण समुप्पन्नो महिसीमच्चम्मि पड्डुयत्तेण । जाओ कालकमेणं पयडावयवो दहसरीरो ॥२४॥
 तत्तो य तप्पिया पाविऊणमिणमेव कारणं धम्मे । थिरचित्तो मरिऊणं देवो वेमाणिओ जाओ ॥२५॥
 ओहिन्नाणेण वियाणिऊण तं पड्डुयं नियं पुत्तं । भामडरूवं वेउव्विऊण नेहेण संपत्तो ॥२६॥
 तत्तो महिसीपहुणो पासाओ तेण पड्डुओ कीओ । पिट्ठारोवियभारो पीडिज्जंतो परायत्तो ॥२७॥
 निल्लालियगजोहो ताडिज्जंतो कसप्पहारेहिं । एयावत्थं पत्तो अहो ! पमाओ महासत्तू ॥२८॥
 पंचनमोक्कारपयं पडिउं दाउं कसप्पहारं च । खंत ! न सक्केमि अहं ति सावए वयणमेसो उ ॥२९॥
 कथं मए सुयपुत्तं वयणमिणं ? तस्स चित्तयंतस्स । जायं जाईसरणं संभरिओ समणपज्जाओ ॥३०॥

१. करिमन्नपि । २. भव्वं-रं० । ३. कुष्माण्डम् ।

पायडियसमणरूवो भणइ सुरो भद् ! पाविओ वि तए । न कओ धम्मो सम्मं तत्तो एयारिसं वसणं ॥३१॥
तेणुत्तं ताय ! तुमं संपयमवि कुणसु मज्झं जं जोमां । पच्चक्खाणपुरस्सरमहं सम्मं भावियमणस्स ॥३२॥
दाऊण नमोक्कारं जणओ पत्तो सुरालयं सो वि । नवकारपभावेणं पत्तो सुरसंपयं परमं ॥३३॥
जह एसो संपत्तो नवकारपभावओ सुराण सिरिं । तह अन्नो वि हु पावइ तम्हा जइयव्वमेयम्मि ॥३४॥

॥ पङ्ककस्थानकं समाप्तम् ॥४०॥

इदानीं फण्यास्थानकमारभ्यते—

सिरिआससेणपत्थिवित्थयकुलनहयलामलमयंको । वरवम्माजणणीजढरसरस[सर]रायहंससमो ॥१॥
भिगंग-घणंजणसामवन्नदेहो दयेक्करसियमणो । नाणत्तयसंपन्नो कुमारभावम्मि वट्ठंतो ॥२॥
सिरिपासजिणेंसरभुवणसामिओ सयलजणमणाणंदो । समवयवयस्ससहिओ कोउयवसओ समणुपत्तो ॥३॥
जत्थउच्छइ कढिण-करालकैट्ठखोडीजलंतजलणम्मि । अइदुक्करदित्ततवप्पभाववविस्वत्तपउरजणो ॥४॥
पंचगितावियतणू तरणि व्व तवप्पयावदुद्धरिसो । कट्ठाणुट्ठाणविकिट्ठकाय कमढाभिहाणरिसी ॥५॥
भणियं च पासकुमरेण भद् ! किं कुणसि कट्ठमन्नाणं ? । जम्हा जीववहाओ पावमिमं धम्मबुद्धीए ॥६॥
जीवदयाए धम्मो सा एवं जलणजालणे कत्तो । जम्हा जलणो सत्थं निसियमिमं सव्वओधारं ॥७॥
तं निगुणिऊण कमढो विवेयवियलत्तणाओ अमरिसिओ । आयंवरिनयणजुओ खलंतफुरियाहरोट्टउडो ॥८॥
आवद्धभीमभिउडीभामुरतिवलीतरंगमालयलो । पगलंतसेयसलिलो खणेण जाओ स दुप्पेच्छो ॥९॥
पासट्टियपयलजंरंतब्रह्मजालाकलावजडिल्लस्स । जलणस्स च संपक्का सो वि हु कोवऽग्गिणा जलिओ ॥१०॥
पासेणुत्तं मा भद् ! कुणसु कोवं जमेवमिह कुविओ । जलणो व्व तुमं जलिओ दहसि तवं कट्ठनियरं व ॥११॥
अवरं च ववत्थाणं कोव-तवाणं विरुद्धमेगात्थ । अमय-विसाण व तम्हा परिहर परमत्थरिवुमेवं ॥१२॥
एवं मिउवयणेण वि सिक्खविओ ददयरं मणे कुविओ । भणइ तुमं किं जाणसि धम्मस्स तवस्स रूवं ? ति ॥१३॥
जाणसि तुमं सरूवं हयाण हत्थाण रहवराणं च । अहयं तु धम्मतत्तं चिरपव्वइओ तवम्मि रओ ॥१४॥
अवरं च किमिह जायइ विमुद्धकट्ठाण जालणे पावं ? । तो फेडिऊण खोडिं पासेण पयासिओ सप्पो ॥१५॥
कमढो वि अत्तणो पासिऊणमन्नाणविलसियमपुव्वं । सामरिसो य सलज्जो य किमवि वेलक्खमावन्नो ॥१६॥
पासजिणो वि हु दाउं फणिणो कन्नंसि जिणनमोक्कारं । पत्तो गिहं फणी वि हु धरणिदत्तं मरेऊण ॥१७॥छ।

॥ फण्यास्थानकं समाप्तम् ॥४१॥

इदानीं मिण्ठास्थानकस्यावसरः । तच्च नूपुरपण्डितास्थानके भणिष्यतयिति क्रमागतं सोमप्रभास्थानकमुच्यते ।

तत्त्वेदम्—

अह भारहखेत्तह दाहिणद्धि, सिरिगिरिवर-पुरलच्छीसमिद्धि ।
पुर वद्धमाणु नामेण आसि, धणसारु सेट्ठि तहिं गुणहं रासि ।
तसु पुत्तु धणेसरनामधेउ, नियरूविं नं सोहम्म देउ ।
अवरो वि तत्थ दिउ सोमदेउ, सोमप्पहु तसु सुउ पढियवेउ ।
तत्थेव नयरि नवजुव्वणाउ, निवसंति दोन्नि पन्नंगणाउ ।
अहमहमिगाए रंजियजणाउ, नियरूवविजियअच्छरगणाउ ।
तह एक कामरइनामधेय, तसु रत्तु धणेसरु कुणइ भोय ।
अह दुइजी कामपडाय नाम, भुंजइ सोमप्पह मणभिराम ॥
इय विविहविलासिहि, मणपरिओसिहि, ताह कालु वच्चइ सुहेण ।

एत्थंतरि पत्तउ निरु गिज्जंतउ, चित्तु मासु महुयरगणेण ॥१॥
 वियसिया जत्थ सहयारतरुमंजरी, काममल्लि व्व विरहियणसल्लंकरि ।
 कुसुमिया किंसुया कीरचंचुप्पहा, विरहियणदहणपजलियचियासच्छहा ।
 फुल्लिया मल्लिया फुरियवरगंधया, महुयरा जीए महुपाणमयअंधया ।
 सहइ वियसंतिया कुंदकुसुमावली, नं वसंतस्सिरी दित्तदंतावली ।
 पाडलापरिमलाइन्नमलयानिलो, नं महुत्थीए निम्सासवरपरिमलो ।
 कोइलाकलयलाराववहिरियवणं पेच्छिउं पहियलोयाण झिज्जइ मणं ।
 सहइ पवणेण वणराइ कूयंतिया, नं समासाइउं वरमहुं मत्तिया ।
 सुव्वए मंजुरुणझुणिर भमरावली, कामएवस्स नं गिज्जए कागली ॥
 इय अवरि वि तरुवर, विलिहियअंबर, नवपवाल भरमंधरिय ।
 सिंगारियपुरिसिहिं, कयमहुहरिसिहिं सहं कुसुमिहिं समलंकरिय ॥२॥

तथाहि—

वियसिय कंकेल्लि सकंचणार, पुन्नाग नाग फुल्लिय अपार ।
 कक्कोल लवल कयकुसुमबंध, पोमिणि पबुद्ध परिमलसुयंध ।
 उम्मीलिय एलाऽगरु लवंग, हिंताल ताल कयकुसुमसंग ।
 उज्जिभिय[.....]धवसणाह, कप्पूर कलिय कुसुमियससाह ।
 मउरिय पिचुमंद निरंतराल, मंजरिय तिलय सपियंगुसाल ।
 पसविय असेस कणियारयाउ, कलियाऽभिराम मालूरयाउ ।
 मचकुंद कुंद कलिया विचित्त, जंबीर जाय पसविहिं पवित्त ।
 केसर तमाल हुय कुसुमसार, विहसिय तरु अवरि वि बहुपयार ॥
 इय चित्ति पहुत्तइ, परहुयमत्तइ, कामकेलिविणिहियहियय ।
 गीएहि गिज्जंतइ, जणि नच्चंतइ, चत्तारि वि उज्जाणि गय ॥३॥
 आढत्त तेत्थु अंदोलिकील, तरुणीयणमणहरकामलील ।
 तो मिलिए असेसए तरुणिवग्गि,, गणियागणि आगइमणहरिल्लि ।
 जायउ अंदोलारुहणि ताहं, अन्नोन्न कलहु पन्नंगणाह ।
 तो पभणिउ नयरमहाजणेण, किं गज्जहु अलियमडप्फरेण ? ।
 जा चाइं कणयह लक्खु देइ, जणि सज्जि पढम अंदोलएइ ।
 तो ताहिं निरुविउ पियह वयणु, पडिभणिउ धणेसरु समयवयणु ।
 हुउ कामरइहि [- - - - -] ।
 - - - - -] विसाय सुवयणु ।
 बंदिहि थुव्वंती, जणु रंजंती, चडिय झत्ति अंदोलइ ।
 पडिवक्खु हसंती, चाइ करंती, कणयलक्खु इय हेलइ ॥४॥
 तो कामपडाय विलक्ख जाय, उवहसिय जणिहि ठिय सामछाय ।
 अधणत्तणेण सोमप्पहो वि, उवहसिउ विलक्खिउ हुयउ सो वि ।
 न पुणो तोए गेहम्मि गयउ, चित्तणह लग्गु दुहभरियहियउ ।

सुलहउ धणहीणह माणभंगु, निरु होइ परामवतणउ संगु ।
 न कलत्तु न मित्तु न निययसयण, उल्लवइ दल्लिहिउ एक्कु खणू ।
 वच्चामि कहिवि ता दूरदेसि, अइपरउदविणआणणह रेसि ।
 इय चित्तिऊण नियसयणवगि, अकहिलु वत्त संचलिउ मगि ।
 ता जंतु जंतु पउमुत्तरम्मि, संपत्तु नयरि वणराइरम्मि ॥
 तो तहिं संपत्तिं पहपरिसंति, दिट्ठु एक्कु उज्झायवरु ।
 सविणयनियछत्तहं, गुणसंजुत्तह, खल्लवायवक्खवाणपरु ॥५॥
 जहिं विल्ल-पलासह तरुवराहं, पायउ जइ महिगउ होइ ताहं ।
 अह खंजरीडसंजोउ होइ, ता तथ निरुत्तु निहाणु जोइ ।
 जो पायउ रत्तइं रसिण जुत्तु, सो रयणह निहि अवस्सइ निरुत्तु ।
 पीइं रसेण कंचणु विसिट्ठु, धवलइ कल्लहोउ मुणिदिं सिट्ठु ।
 एमाइ सुणिवि गउ जंतु जंतु, जा एक्कु महागिरिकुहरु पत्तु ।
 तहिं पायउ विल्लह महिपविट्ठु, महिं चुंकिइ तहिं रसु रत्तु दिट्ठु ।
 हुं होसइ रयणनिहाणु एत्थु, दिसि जोइवि तो तिं खणिउ तेत्थु ।
 उवलद्धु समुग्गउ रयणजुत्तु, तं पेच्छिउ हरिसिउ तासु चित्तु ॥
 तो गिण्हहि हत्थि, छाइवि बत्थि, चलिउ जाव सो नियनयरह ।
 ता पत्तउ चोरिहिं, पहरणघोरिहिं, हुयउ घरह न बारह ॥६॥
 उद्दालिउ रयणनिहाणु तेहिं, गुरुहकिहिं तं भेसंतएहिं ।
 सो खित्तउ बंधिवि अंधकूवि, गयजीवियासु तहिं ठिउ विरुवि ।
 तो दिवसि तइज्जइ कोइ सत्थु, आवासिउ लंधिवि पउरपंथु ।
 तहिं नीरु निरिबिस्सहिं जाव नरा, बोल्लाविय तो तिं दीणगिरा ।
 अहु पुरिसहु हउं तक्करिहिं धित्तु, बंधेविणु बंभणु एत्थु खेत्तु ।
 ता कइहु मई महइए दयाए, जा मरउं न इह तन्हा-लुहाए ।
 तो तेहि पपुच्छिउ सत्थवाहु, तेण वि कइवाविउ दिउ अणाहु ।
 पुच्छिय सत्त्वा वि हु तस्स वत्त, अविस्सय विप्पेण वि तहिं निरुत्त ।
 सत्थाहिं कयवल्ल, वियरियसंबल्ल, पुणु पयडु देसंतरहं ।
 अवस्संडपयाणिहिं, गरुयपमाणिहिं, तलि संपत्तउ गिरिवरह ॥७॥
 जम्मि रेहंति रम्माउ वणराइओ, सुद्धवंसालियाउ व्व सज्जाइओ ।
 लोयणालि व्व संपुन्नसोहंजणा, पंडुसेण व्व दीसंतसज्जऽज्जुणा ।
 कत्थ वी गेहपंति व्व बहुसालया, रासया जेम्ब अन्नत्थ मुहतालया ।
 पुन्नारि व्व विलसंतपुन्नागया, चिंशभूमि व्व भासंतसन्नागया ।
 रामसेण व्व वरनील्ललजुत्तया, कुडिलमहिल व्व उत्तरलतरचित्तया ।
 वारविलय व्व वरतिलयरेहंतया, समरभूमि व्व बाणावलीजुत्तया ।
 विणहुमुत्ति व्व विलसंतसिरिवच्छया, नोड्डुजाइ व्व दीसंति उक्कच्छया ।

१. तहिं तुं किइ तहिं इत्यपि पाठो दृश्यते ।

पवरकन्न व्य संपन्नववरणया, साहुमुत्ति व्य सोहंतसुहकरुणया ॥
 इय णेयपयारेहिं, विहियवियारेहिं, सो गिरि निरुवमतुरुवरेहिं ।
 अइयारि विरायइ, महिहिं न मायइ, तसु जसु संसिउ सुरवरेहिं ॥८॥
 तो तत्थ हेमकूडाभिहाणु दिट्ठउ वाइउ मायापहाणु ।
 कहिं भइय ! पत्थिउ ? पुट्ठु तेण महि भमहि नाइं वज्जिउं धणेण ।
 तो कहिउ सव्वु नियचरिउ तेण, तं सुणवि पयंपिउ वाइएण ।
 ईसरह सिरोमणि करउं तइं, तो भणिउ तेणाऽणुभाहहि मइं ।
 आरूढ दो वि तो गिरिहि सिहरि, संजुत्ति धाउ-मूलियहं पयरि ।
 अवरोप्पह मीसिवि धमिउ जाव, दिप्पन्तु सुवन्नउं हुयउं ताव ।
 तं गिण्हवि तो गय कहिंवि गामि, तहिं सुत्ता मुत्तइ देवथामि ।
 तो वाइउ सव्वु सुवन्नु लेवि, नट्ठउ दिउ सुत्तउ तहिं चएवि ॥
 तो उमाइ तरणिहिं, जोइउ धरिणिहिं, तेण न कत्थइ दिट्ठउ ।
 नं तसु बीहंतहु, भत्ति तुरंतउ, धरणीवीढि पइट्ठउ ॥९॥
 गहियसोगो तओ चित्तए सो मणे, पुन्नहीणेहिं न हु किंपि लब्भइ जणे ।
 तह वि धीरेण गरुण होयव्वयं, लब्भए जेण नियमेण भवियव्वयं ।
 एव चित्तंतु चित्तम्मि पुण गच्छए, जाव जोगीसरं जोगियं पेच्छए ।
 तयणु नमिऊण सप्पस्सयं तप्पए, सिद्धजोगि त्ति काऊण स पयंपए ।
 गरुयदारिदुक्खेण अइदुक्खिओ, तुम्ह सरणं पवन्नो धणे कंखिओ ।
 ता पसायं क[रि]ऊण दविणज्जणे, हेउमुवइससु अवमाणमलमज्जणे ।
 सो वि उवरोहसोलो तयं जंपए, नाममेत्तेण जणि जेणमणुकंपए ।
 सो महामंतु सोवन्नधणदायगो, अत्थि मह भइ ! मंताण वरनायगो ॥
 तो तेण पयंपिउ, भयवं ! मह पिउ, देहि मंतु एहु दय करिवि ।
 जो करइ न बंधणु वियरइ कंचणु, दुहु दोगच्चह अवहरवि ॥१०॥
 दिन्नु जोगिण तसु मंतु विहिपुव्वयं, कहिउ साहणउवायाइयं सव्वयं ।
 किण्हचाउहसीए महापियवणे, मडय-वेयाल-फेक्कारभीसावणे ।
 मंतकुसुमेहिं जलणम्मि होयव्वयं, नो रउद्दोवसग्गाण भेयव्वयं ।
 जाव निस्सरइ जलणाउ कंचणनरो, विज्झवेयव्वओ तयणु वइसानरो ।
 कणयपुरिसो न छिन्नो वि सो निट्ठए, सो वि जोगेसरेणेरिसो सिट्ठए ।
 पणमिऊणं पए तस्स सोमप्पहो, पत्तु कम्मवि निवेसम्मि सोमप्पहो ।
 कसिणच्चउदसिणिसाए मसाणट्ठिओ, जाव होमेइ उवसग्गु तावुट्ठिओ ॥
 फेक्कारहिं डाइणि, हक्कहिं साइणि, कंपिय धरणि सगिरि-कुहर ।
 जा खुहिउ न ज्ञाणह, सत्तपहाणह, ता गय तिन्नि निसिहि पहर ॥११॥
 तो पच्छिम्पहरि करालकाय, हक्कंत पत्त रक्खसनिकाय ।
 फेक्कारुम्मिन्नजलंतजलण, अइगरुयसिलायलसरिसचलण ।
 अट्ठहासपूरियदियंत, नियकरकवाले लोहिउ पियंत ।
 कंदंत रुलंत समुल्ललंत, पयददूरघाएहिं महि दलंत ।

ते पेच्छिवि सो संखुद्धु जाव, छलियउ मंताहिवदेवि ताव ।
 कंपंतु जाव मंडलग पडिउ, तो उदयगिरिहिं दिणनाहु चडिउ ।
 एत्थंतरि पत्तउ लोहनदि, रत्तंवरु पणयहं विहियनन्दि ।
 तयवत्थु तत्थ सो तेण दिट्ठु, कुवि विज्जासाहणि इह बइट्ठु ॥
 उवसग्गिहि चलियउ, विज्जए छलियउ, इय जाणिवि रत्तंवरिण ।
 वरमंतपओगिहिं, मूलियजोगिहि, पउणीकउ सो आयरिण ॥१२॥
 उवयारि भणिवि रत्तंवरस्स, सो नमिउ कमेहिं करुणायस्स ।
 तो पुच्छिउ तिं किं भइ एउ ?, तेण वि तसु अक्खिउ न किउ खेउ ।
 तो चल्लिउ रिट्ठउरामिमुह, चितंतु विसज्जउ दीणिमुह ।
 पडिक्कुलु मज्झु किह पेच्छ विही ?, न वि होइ पुत्तसंचउ सविही ।
 जिं जायइ संपय अप्पमाण, महु होइ विवय मरणावसाण ।
 ता किं भमेमिं देसंतरम्मि ?, इण्ह पि जामि नियपुरवरम्मि ।
 गमणेण अहव किं निययनयरि, विलसिरसुहि-सज्जण-बंधुनियरि ? ।
 वरि निद्धणु उच्चंधिवि मरउ, मा बंधवघरिहि कुकम्मु करउ ॥
 जीवंतु वि निद्धणु, दीणिमवद्धणु, मुयह समणु गणिज्जइ ।
 खग-सुणयसमूहिहि, सहुवजूहिहिं, जइ इम्बइमवि खज्जइ ॥१३॥
 ता अज्ज वि किज्जउ पुरसियारु, पेच्छिज्जउ मा बंधवनियारु ।
 आराहिमि देवय कावि पवर, जा देइ दविणु होएवि सवर ।
 तो चलिउ रिट्ठउरकाणणम्मि, चामुंड दिट्ठ तहिं तो मणम्मि ।
 चितइ आराहिमि एह देवि, अदरिद्धु करइ जिं दविणु देवि ।
 इय चित्तिज्जण सो संज्ञयालि, तं नमिवि भणइ हउं कलिउ कालि ।
 तुहुं भयवइ ! दुक्खियदुक्खहरणि !, पयपणयजणह कल्लाणकरणि ।
 मह दुक्खियस्स विहिविनडियस्स, दारिदमयरहरनिवडियस्स ।
 इय जंपिज्जण सो तीए पुरउ, ठिउ निवडिभिपाइ (?) धरणिनिरउ ॥
 तो पडिहयतरणिहिं, तमभरि रयणिहिं, गरुयमग्गपरिसंतह ।
 तसु निइ समागय, देविहिं संगय, निम्मलगुण समरंतरह ॥१४॥
 एत्थंतरि रायह वाररमणि, गच्छंती पेच्छिवि निययभवणि ।
 तो केणवि तक्खणि तक्करेण, तहिं कन्नजुयलु तोडिवि करेण ।
 वरकुंडल हाराऽऽभरणु लेवि, उज्जाणि नट्ठु भड्डयणु छलेवि ।
 तथेव देविमंदिरि पविट्ठु, तसु पासि दच्छु मिस्सिवि बइट्ठु ।
 तो वेडिवि ठियभइ देविभवणु, उग्गयउ जाव गयणयलि तवणु ।
 तो तेहिं दिट्ठु दिउ दच्छुज्जु, संगहिउ चोरु जाणिवि निरुत्तु ।
 तो तेण पयंपिउ संभमेण, हउं चोरु न बंभणु कारणेण ।
 देसंतरि पथिउ पयइसच्छु, इह मुत्तह केणइ मुक्क दच्छु ॥
 तो तक्करु बंधिवि, बंभणु रुंधिवि, दो वि नीय रायह भवणु ।
 तेहिं अक्खिउ रायह, निवनयपायहं, देव ! चोरु आयहं कवणु ? ॥१५॥

किउ दिव्वु नरिदिं सियजसेण, तो खुट्टउ बंभणु विहिवसेण ।
 चोर ति धरिय हिययाभिसंधि, बंधाविउ बंभणु मोरबंधि ।
 तकरु पुणु मुक्कउ साहु करिवि, आणत्तु वज्झु दिउ कोवु धरिवि ।
 आरोविवि रासहि भड्यणेहिं, भामिविपुरि वेड्डिउ बहुजणेहिं ।
 सो मरणमहाभयवेविरंगु, केसरिअकंतउ जिह कुरंगु ।
 हा हा हयास ! निहय ! कयत !, ...
 किं सुद्धसीलकलियस्स अज्ज, सइ महु कलंकु आणित अणज्ज ! ।
 इय एवमाइ कलुणउं रुयंतु, सूलहिं पक्खित्तउ जणुनियंतु ॥
 मल्लिवि गय निवभड, भिउडोउब्भड, एत्थंतरि विज्जाहर ।
 तिं नहयलिं विट्ठा, रूवविसिट्ठा, पभणिय करुणामयरहर ॥१६॥
 अहु पुरिसहु करुणासायरहो, हउंस्सलिय पोइउ भायरहो ।
 निहोसु वि ता मइ करि पसाउ; रक्खहु दुम्मरणहु एरिसाउ ।
 अणुकंप करिवि तो खेयरेहिं, आयड्डिउ जीवदयापरेहिं ।
 सो नीयउ कम्म वि गिरिसिरम्मि, मुक्कउ नवपल्लवसत्थरम्मि ।
 तव्वइयरु पुच्छिउ खेयरेहिं, तिं कहिउ सव्वु कोमलसरेहिं ।
 तं निसुणिविं पभणित तेहिं बुज्झि, तुह विसमकम्म ता मणि म मुज्झि ।
 कुण धम्मबुद्धि परैलोय रेसि, तं चिदूधु जेण मम्मप्पएसि ।
 ता जीवसि न हु इय भणिवि तेहिं, कारुन्नपरिहिं वरखेयरेहिं ॥
 अणुसट्ठि सुहासिय, दिन्नसुहासिय, अणुकूलियसग्गप्पहह ।
 सुल्लसुहमिन्नह, दुहनिव्विन्नह, हियकामिहि सोमप्पहह ॥१७॥
 जो नरइ पडंतहं होइ सरणु, बहुभवसमज्जियपावहरणु ।
 दारिदमहाभरतिमिरतरणि, जो भवियह सिवपुरि पवरसरणि ।
 सग्गाऽपवभावरसुहनिहाणु, जिणसासणि जो समयप्पहाणु ।
 जो माणमहाभडमाणमलणु, भविओहदुरियदंदोलिकलणु ।
 दढतोडिय बहुभवकम्मपासु, घणखुहोवहवकयविणासु ।
 निज्जियचिन्तामणि-कामधेणु, पणमंतुड्ढावियपावरेणु ।
 गह-भूयपणासणपवरमंतु, वेयालुच्चाडण निविडजंतु ।
 किं बहुइं ? वियारि अचित्त धामु, आसन्नसिवह सुगहीयनासु ॥
 पंचहिं परमिट्ठिहिं, तेहिं विसिट्ठिहिं, दिन्नु मंतु विज्जाहरिहिं ।
 हुउ तासु पभाविं, पणमिउ भाविं, धूमकेउपरमामरिहिं ॥१८॥

॥ सोमप्रभाख्यानकं समाप्तम् ॥४२॥

इदानीं सुदर्शनोऽख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अत्थि इह भरहवासे चंपा नयरी सिरीए कुलभवणं । रिउरोसदलणदक्खो राया दहिवाहणो तत्थ ॥१॥
 नियरूवविजियपज्जुत्तण्णीपवरपीणघणसिहिणी । अभयाभिहाण भज्जा तस्स भवस्सेव गिरिदुहिया ॥२॥
 पउरपुरलोयसामी सेट्ठी तत्थऽत्थि उसहदत्तो त्ति । अरिहदासी नामेण पण्णी तस्स ससिवयणा ॥३॥
 ताण य सुभगो नामेण सेरहीरक्खगो अहऽन्नदिणे । घेत्तुं महिसीओ गओ अडविं अइरुग्गए सूरे ॥४॥

संज्ञाए पडिनियत्तो अमोकाऊण सेरहीनियरं । गच्छंतो संपेच्छइ उस्सगो संठियं साहुं ॥५॥
 अप्पावरणं हिमकणचिमिस्सवहुमाहमाससीएहिं । उद्धसियरोमकूवं पणमित्तु तओ गओ सगिहं ॥६॥
 पुणरवि रयणिविरामे गहिउं महिसीओ सो गओ रत्ते । दट्ठण तं तह च्चिय भत्तिअरनिअमरो नमइ ॥७॥
 अप्पावरणं रयणीए सिसिरसीएण सोसियं साहुं । तं अवसीयं काउं च उगओ उण्हकिरिणो वि ॥८॥
 भणिऊण मुणिवरिंदो नामोऽरहंताणमिइ पयं पवरं । करवालल्यासामलनहंगणं भत्ति उप्पइओ ॥९॥
 सुभगो वि नमोक्कारस्स तं पयं गयणगामिणिं विज्जं । मत्तंतो उगोसइ न चयइ उच्चिट्ठकाले वि ॥१०॥
 तो सिट्ठिणा स भणिओ भइ ! तए कत्थ पावियं एयं । तेण तओ तप्पुरओ कहिओ साहुस्स वुत्तंतो ॥११॥
 सेट्ठी वि आह एसा न केवलं गयणगामिणी किंतु । विज्जा असेसकल्लाणदाइणी कामधेणु व्व ॥१२॥
 जम्हा जं किंचि जयत्तयम्मि मण-नयणमोहणं वत्थुं । जिणनाहनमोक्काराओ पाणिणो तं पि पाविति ॥१३॥
 एयस्स पभावेणं पुरिसा पाविति परमरिद्धीओ । नर-असुरा-ऽमर-खेयरसायाण जिणेसराणं पि ॥१४॥
 ता भइ ! सुंदरमिणं जं तुमए पावियं परं किंतु । उच्चिट्ठेहिं तिहुयणगुरूण नामं न वेत्तव्वं ॥१५॥
 सो आह सामि ! एवं करेमि ता सेट्ठिणा सिणेहेण । सिक्खविओ सुविणीओ सव्वं पि हु पंचनवकारं ॥१६॥
 अणुदिवसं अणुसमयं परिवत्तंतस्स तं नमोक्कारं । अइकम[इ] तस्स कालो अहऽन्नया पाउसो पत्तो ॥१७॥
 घणकट्ठचियातडिलयहुयासडज्जंतविरहिवगास्स । धूमसिहाजालेण व घणेण परिपूरियं गयणं ॥१८॥
 कयधोरगाज्जिअट्ठहासबहिरियदियंतराभोगो । भल्लकंततरलतडिलयकत्तियविच्छोहदुप्पेच्छो ॥१९॥
 विलसिरबलाहमालादसणिल्लो कोइलाकसिणलाओ । मेसंतो विरहियणं विप्फुरिओ पाउसपिसाओ ॥२०॥
 पडिहणियरायपसरो विहुयरओ मलिणअंबरो पत्तो । अंगीकयभइवओ मुणि व्व घणसमयसंरंभो ॥२१॥
 जइ मरइ विसहरासणविसदिट्ठसिहंडिसइओ मरओ । विरहियणो तं चोउज्जं जं सित्तो अमइमरण ॥२२॥
 दिसिदिसिरइतददुदुरउक्कडकडुरावजणियउल्लेया । वच्चंति विरहिणीणं पाणा इव रायहंसगणा ॥२३॥
 एवंविहम्मि समए महिसी वेत्तूण सो गओ रत्ते । तो तस्सेका महिसी तरिऊण तरंगिणीतारे ॥२४॥
 खेत्तम्मि संपविट्ठा दिट्ठा सुभगेण तो नमोक्कारं । परिवत्तिऊण दिन्ना झड त्ति झंपा नईमज्जे ॥२५॥
 तत्थ वि खायरकीलो खुत्तो पंकम्मि आसि तेणोसो । विट्ठो मम्मपएसे पंचत्तं पाविओ सिग्गं ॥२६॥
 जिणनाहनमोक्कारप्पभावओ निययसेट्ठिभज्जाए । गंतूणं उववन्नो अरिहदासीए कुच्छिसि ॥२७॥
 परिवद्धमाणगव्वम्मि दोहलो तयणु तीए संजाओ । अभयप्पयाण-जिणणहवण-साहुमुस्सूणाविसओ ॥२८॥
 कहिओ य तओ सेट्ठिस्स पूरिओ सेट्ठिणा वि हिट्ठेण । तो पवरवासरम्मि पुत्तं पसवइ अरिहदासी ॥२९॥
 अह संपत्ते बारसमवासरे सेट्ठिणा मुनक्खत्ते । विहियं तस्स सुदंसण नामं सुहदंसणो जम्हा ॥३०॥
 तो तेण कमेण अहिज्जियाओ बाहत्तरि च्चिय कलाओ । पत्तो य विलासिणिनयणमोहणं जोव्वणं एसो ॥३१॥
 वररूव-जोव्वणइ उव्वूढा पोढगुणवियड्ढेण । तेण रई कामेण व नामेण मनोरमा कन्ना ॥३२॥
 तीए सह विसयसोक्खं उवभुजंतस्स तस्सऽइकमइ । कालो विविहविणोयप्पसंगवक्खित्तचित्तस्स ॥३३॥
 तेण नियगुणगणेहिं पुरलोओ पुहइपालपज्जन्तो । तह रंजिओ जहा सो संजाओ तम्मओ चेव ॥३४॥

इओ य—

तत्थेव कविल्लानामो निवसइ उवरोहिओ दियपहाणो । नियहिययनिवि[से]सो संजाओ तस्स वरमित्तो ॥३५॥
 तस्स य भज्जा कविल्लानामेण तीए सो वि पइदियहं । रमणीयणमणहरणं गुणनियरं कहइ मित्तस्स ॥३६॥
 रूवेण कुमुमबाणो बुद्धिप्पसरेण सुरगुरुसमाणो । तेण तिच्चकिरणो गमणेण करेणुगइगमणो ॥३७॥
 दक्खिन्ननिही सोहमामुन्दरो चाइनियरसिरितिलओ । किं बहुणा परनारीसहोयरो एरिसो मित्तो ॥३८॥
 तग्गुणगहणं सोउं परोक्खअणुरायरंजिया कविला । जाया जाव सकामा परिहरिया ता समाहीए ॥३९॥

सा अलहंती सोक्खं कथं नियपरियणे कविलमज्जा । अहिलसइ तस्स संगममणुदियहमुवायकोडीहिं ॥४८॥
 अह अन्नदिणे गामम्मि पेसिओ पुहइसामिणा कविलो । कविला तओ सुदंसणपासे गंतुं इमं भणइ ॥४९॥
 तुह मित्तस्स निसाए अइपरसररीरकारणं जायं । तो एस तुह सयासे न आगओ पेसिया अहयं ॥४९॥
 तुह हकारणकज्जे जम्हा सो तं विणा मणायं पि । न तरइ ठाउं ता एहि तस्स पासम्मि तो एसो ॥४९॥
 न मए नायं ति पर्यपिऊण चलिओ ससंभमो भुत्ति । संपत्तो तव्भवणे भणइ तओ कथं मह मित्तो ? ॥४९॥
 कविलाए पभणिओ सो मज्जे भवणस्स तो गओ तत्थ । पुणरवि पुच्छइ एसो सा आह तइज्जयम्मि खणे ॥४९॥
 तत्थ वि य अपेच्छंतो पुच्छइ कविला वि भवणदाराणि । ढक्किंतु उत्तरीयं मेल्लइ पल्लंकपज्जन्ते ॥४९॥
 सविलास-सविम्भम-सरल-तरल-सकडक्ख चक्खुखेवेहिं । कच्चुरयंती पभणइ सुदंसणं महुरवयणेहिं ॥४९॥
 न हु एत्थ [अत्थि] कविलो पडिजागरणं करेसु कविलाए । किं पडिजागरियव्वं कविलाए सुदंसणो भणइ ॥४९॥
 सा आह सुहय ! कविलेण साहिया जप्पभीइ तुज्झ गुणा । तप्पभीइ मयणवाणानलेहिं तत्ता तणू मज्झ ॥४९॥
 एत्तियकालं तुह संगमुस्सुया संठिया सुदुक्खेण । इण्हिं तु नोह नियअंगसंगसल्लेण निव्ववसु ॥५०॥
 तत्तो सुदंसणेणं सम्भावं जाणिऊण कविलाए । नियसीलरक्खदक्खेण तक्खणुप्पन्नबुद्धीए ॥५१॥
 भणियं सविसाणं सुयणु ! समीहेमि संगमं तुज्झ । किंतु नियदुक्कियक्कमेण निम्मिओ पंडओ अहयं ॥५२॥
 अल्लियकयपुरिसवेसो वसामि नयरीए तो विरत्ताए । 'उग्घाडिउ' कवाडे भुड ति नीसारिओ तीए ॥५३॥
 संपत्तो नियभवणे सुदंसणो नियमणे विचित्तेइ । अहह ! अहो ! महिलाणं अकज्जकरणुज्जमो अहियं ॥५४॥

तहा हि--

न गणइ कुलामिमाणं न य इहलोगं न यावि परलोगं । नियकुलकलंककारी नारी चल्लंतिया मारी ॥५५॥
 महिला अयसनिवासो कवड-कुहेडाण मंदिरं महिला । महिला नरयमहापुरपायडपयवी विणिदिट्ठा ॥५६॥
 मुहमहुरा परिणइदारुणा य दीसइ मणोहरा महिला । किंपागफलसरिच्छा महिला मूलं अणत्थाणं ॥५७॥
 कंदररहिया कम्भी चिसूइया भोयणं विणा महिला । पंक विणा वि कलंको महिला वयणिज्जकुलभवणं ॥५८॥
 महिला मोहवरहिया अरज्जुयं बंधणं जए महिला । खणरत्त-खणविरत्ता हल्लिदरागोवमा महिला ॥५९॥
 करिकन्नचवलचित्ता कयंतचित्तं व निग्घिणा महिला । महिला सच्चविरहिया अणव्भवज्जासणी महिला ॥६०॥
 ता कहमिमीए छलिओ पायाए चित्तिऊण नियमेइ । एगागी परगेहे न गमिस्सं जावजीवाए ॥६१॥
 तदियहाओ जाओ विसेसओ धम्मकम्मकयचित्ते । अह अन्नया कयाई इंदमहो आगओ तत्थ ॥६२॥
 समुदंसणो सकविलो सपरियणो सावरोहणो राया । नीहरिओ नयरीओ उज्जाणसिरिं समणुहविउं ॥६३॥
 एत्तो य रायदइया अभया कविलाए संगया तइया । संचलिया उज्जाणे महरिहजंपाणमारूढा ॥६४॥
 दइया सुदंसणस्स वि परियरिया छहिं सुएहिं संचलिया । आरुहिय महाजाणं रणंतघंटारवविसिट्ठं ॥६५॥
 दट्ठण तयं कविलाए जंयियं देवि ! कहसु का एसा ? नियसोहापहसियतियससुंदरी पुत्तपरियरिया ॥६६॥
 देवी तओ पर्यपइ हला ! तए किं न याणिया एसा ? । सेट्टिसुदंसणदइया विक्खाया खोणिवीढम्मि ॥६७॥
 कविला आह इमा जइ तव्भज्जा ता इमीए नेउन्नं । उप्पाइयाणि जं एत्तियाणि वरपुत्तभंडाणि ॥६८॥
 वज्जरइ तओ देवी किं नेउन्नं ? नियस्स दइयस्स । आसाइयमुरयाए अक्खयवीयाए जं पुत्ता ॥६९॥
 उल्लवइ तओ कविला संभवइ इमं परं इमीए पई । संदो ति तओ देवी भणइ कहं जाणिओ तुमए ? ॥७०॥
 विन्नासिओ इमेणं वुत्तंतेणं इमो मए सक्खं । हसिऊण भणइ अभया हलि ! 'डोडिणि ! मूढमइविहवे ! ॥७१॥
 वरकामस्तथविन्नाणविरहिया तेणं रइवियड्डेण । तं वंचिऊण चत्ता अवरं च इमं पि संभविही ॥७२॥
 होही नपुंसओ सो जावजीवं पि परकलत्ताण । निययकलत्ताण पुणो निच्चं चिय कुमुमबाणो व्व ॥७३॥

१ उग्घाडियं — २० । २. डोडिणि !-खं० ।

भणियं विलम्बवयणाए एरिसं पहसिऊण कविलाए । जइ कामसत्थदक्खा सि ता इमं तं पि कामेसु ॥७४॥
 देवीए तओ भणियं किमत्थ चोज्जं ? करेमि अहमेयं । कविला वि भणइ मा कुण अइसयसोहभगारवयं ॥७५॥
 पभणइ अभया सो कुणइ जस्स निययं समत्थि सामत्थं । जाणे तुह सामत्थं जइ रमसि इमं भणइ इयरा ॥७६॥
 देवी वज्जरइ इमं जइ नो कामेमि रइवियइ तं । ता पज्जलियहुयासे पविसिय पाणे परिचयामि ॥७७॥
 एवं विवयंतीओ ताओ गंतूण मणहरुज्जाणे । सुइरं रमिऊण तहिं पत्ताओ निययगेहेसु ॥७८॥
 भणिया अभयाए तओ नियधाई पंडियाभिहा एवं । अम्मो ! अज्ज पइन्ना एवरूवा मए विहिया ॥७९॥
 ता तह जएसु जइ होइ मज्झ सह तेण भक्ति संपत्ती । धाईए तओ भणियं न हु सुट्टु कयं तए पुत्ति ! ॥८०॥

जओ—

अवि चलइ कह वि कुम्मो खिसइ वराहो नमेइ फणिनाहो । खडखडइ धरणिवीढं न वि चलइ सुदंसणो तह वि ॥८१॥
 जम्हा स महासत्तो परमहिलासंगविहियविणिविती । इह-परलोयविरुद्धं न कुणइ सुविणे वि कइया वि ॥८२॥
 आणित्तुमुवायाणं लक्खेण वि सो न तोरए तम्हा । मन्नेमि तुह पइन्ना विहला वच्छे ! न संदेहो ॥८३॥
 देवीए पुणो भणियं जइ एवं तहवि एकवारं तं । आणेहि तओ पच्छा तेण सममहं भल्लिसामि ॥८४॥
 तो पंडियाए भणियं जइ एवं तुज्झ निच्छओ वच्छे ! । ता अत्थि एत्थ एक्का पवरउवाओ जओ एसो ॥८५॥
 पव्वदिवसेसु गंतुं सुन्नहर-मसाणपभिड्डाणेसु । चिट्ठइ काउस्सगे आणिज्जउ ती तह ठिओ वि ॥८६॥
 देवीए तओ भणियं उवलद्धो अंब ! सुंदरउवाओ । अह अन्नया पुरीए समागए कोमुईदिवसे ॥८७॥
 तो नरवदणा पडहो पुरीए घोसाविओ वरुज्जाणे । सव्वेण नयरिलोएण सव्वरिद्धीए गंतूण ॥८८॥
 पेच्छेयच्चो कोमुइमहूसवो तं सुदंसणो सोउं । चितइ एगत्थ महो चाउम्मासं अहउन्नत्थ ॥८९॥
 पेच्छामि कोमुइमहं जइ ता न हु होइ देवयापूया । अह धम्मज्झाणमहं करेमि तो रूसए राया ॥९०॥
 एगत्थ गयआणाभंगो अन्नत्थ धम्मज्झाणस्स । ता भमिरतुंबअरयाण अन्तरे अंगुली मज्झ ॥९१॥
 ता पुव्वं पि हु कोरउ कोइ उवाउ त्ति चित्तिऊण गओ । रायपुरो उवणेउं उवायणं भणिउमादत्तो ॥९२॥
 देव ! इह कोमुइमहे दियहो अम्हाण धम्मकज्जाणं । तो जइ कुणइ पसायं सामी ता पूइमो देवे ॥९३॥
 मा होउ देवयाणं पूयाविघं ति चित्तिऊण निवो । अणुमन्नइ तो सेट्ठी महापसायं पयंपेउं ॥९४॥
 गंतूण तओ सव्वे जिणेसरे पइउं पओसम्मि । कयपोसहो ठिओ सो उस्सगे चच्चरे गंतुं ॥९५॥
 तो पंडियाए अभया भणिया तुह अज्ज वंछियं वच्छे ! । पुज्जिस्सइ नियमेण मा गच्छसु मणहरुज्जाणे ॥९६॥
 तो देव ! मज्झ सीसं पीडइ इय उत्तरं नरिंदस्स । दाऊण संठिया सा गओ नरिंदो वरुज्जाणे ॥९७॥
 तो पंडियाए लिप्पमयमयणपडिमा पिहित्तु वत्थेहिं । जावाऽऽणिया निरुद्धा भइ ति ता दारपालेहिं ॥९८॥
 किं एयं ति तओ तेहिं पुच्छिण कहइ पंडिया तेसि । नो उज्जाणम्मि गया सरीरकारणवसा देवी ॥९९॥
 काही ता इहइं चिय पूयं देवाण तो इहाणीया । मयरद्धयस्स पडिमा इण्हि अवरा वि आणिस्सं ॥१००॥
 जइ एवं ता दंससु पयंपिए तेहिं दंसिया तीए । मुक्का तेहिं तओ सा एवं च दुइज्जवाराए ॥१०१॥
 वेलाए तइज्जाए सुदंसणं छाइऊण वत्थेहिं । तत्थ पविट्ठा न हु तेहिं निज्जियप्पेहि पडिसिद्धा ॥१०२॥
 अभयाए महादेवीए अप्पिओ तीए सा तयं दट्ठुं । लंगा बहुप्पयारं सविग्गमं खोहिउं एवं ॥१०३॥

तथा हि—

पिययम ! महापसायं काऊणं कुण समीहियं मज्झ । आणाविओ सि जम्हा तमेत्थ पडिमापवंचेण ॥१०४॥
 तुहविरहविसमविसपरवसाइं धुम्मंति मज्झ अंगाइ । निययाल्लिगणअमएण कुणसु ता नाह ! पउणाणि ॥१०५॥

परियाणियपरमथो सुदंसणो नेय चलइ भ्राणाओ । अभयाओसग्गेहिं बहुपवणेहिं सुरगिरि न्व ॥१०६॥
 अणुरायरसियहियं अहिणवजोच्चणमणोहरसरीरं । वरमुरयकरणदक्खं सुवियट्ठं पवरस्सं च ॥१०७॥
 किं बहुणा अमराण वि दुल्लहलंभं ममं तए पत्तं । माणेषु मणभिवंछियधिसएहिं सामि ! कयकरुणो ॥१०७॥
 अवरं च दंसणं पि हु न मज्झ पावंति राय-सूरा वि । तं पुण मए सयं चिय आणीओ ता ममं रमसु ॥१०९॥
 तं नाह ! मए निमुओ दयालुओ सावओ त्ति ता पसिय । रमसु ममं अह न रमसि मह मरणे तुज्झ थीवज्झा ॥११०॥
 एवं वुत्तो वि न जाव किं पि जंपइ सुदंसणो ताव । कंकल्लिल्लवारुणकरकमलेहिं परामुसइ ॥१११॥
 परिरंभइ अइगाढं मुणालमुकुमारदीहरभुयाहिं । चक्कलपीणवणत्थणजुयलेण निपीडिऊण उरं ॥११२॥
 तह कह वि कामतवियाए तीए संताविओ महासत्तो । अवरो जहा चिल्लिजइ अग्गी इव मयणपुत्तलो ॥११३॥
 सो हि हु महाणुभावो जह जह सा पाविया कुणइ विग्वं । तह तह वि सुथिरचित्तो धम्मज्झाणं समारुहइ ॥११४॥

तथाहि—

अमुणियसुइसम्भावा कुडिला उक्कंचुया महाभोगा । जीव ! भुयंगि न्व इमा खंडइ तुह सिद्धिपुरम्मं ॥११५॥
 अवरं च अमुइ-वस-मंस-पूय-रुहिरेहिं पूरियसरीरा । एसा ता जीव ! तुमं इमीए मा रच्चसु खणं पि ॥११६॥
 चित्तइ य जइ इमाओ उम्सज्जाओ कहं पि मुंचेज्जा । पारेमि तओ अह नो होइ इमं अणसणं मज्झ ॥११७॥
 ता बद्धभीमभित्तीए पभणियं रुसिऊण अभयाए । जइ सावेक्खो नियजीवियस्स ता कुणसु मह वयणं ॥११८॥
 इय जपिओ वि एसो धम्मज्झाणं भियाइ ददचित्तो । निस्सेसं पि हु रयणि कयत्थिओ तह वि नो खुहिओ ॥११९॥
 नाउं पभायपायं तमस्सिणिं तयणु तीए पावाए । तिवस्सनहरेहिं निययं वियारिउं थोरत्थणजुयलं ॥१२०॥
 पोक्करियं तो धावह धावह एसो नरो दुरायारो । खंडइ चलिंछाए अखंडियं सीलरयणं मे ॥१२१॥
 तं सोउं उद्धाया पाहरिया मुक्कहक्कुंहारा । काउम्सग्गेण ठियं सुदंसणं तत्थ पेच्छंति ॥१२२॥
 न हु एरिसस्स एरिसकम्मं संभवइ इय विचित्तेउं । विन्नत्तं नरवइणो राया वि समागओ तत्थ ॥१२३॥
 संपुच्छिया य देवी पिए ! किमेयं ? ति सा वि विन्नवइ । देव ! अहं एत्थ ठिया सरीरकारणवसेण तओ ॥१२४॥
 आगंतूणं इमिणा पावेण कयत्थिया बहुपयारं । निव्वच्छिओ य निट्ठुरवयणेहिं इमो मए नाह ! ॥१२५॥
 मड्डाए मज्झ सीलस्स खंडणं जाव काउमारद्धो । ताव मए पोक्करियं तं सोउं चितए राया ॥१२६॥
 जइ कहवि अमयकिरणो किरइ कराले जलंतअंगारे । तह वि सुदंसणसेट्ठी न कुणइ असमंजसं किं पि ॥१२७॥
 इय चित्तिउं नरिंदेण सायरं पुच्छिओ किमेयं ? ति । देवीअणुकंपाए न किं पि सो कहइ मणयं पि ॥१२८॥
 एवं पुणो पुणो वि य पुट्ठो वि निवेण जंपइ न किं पि । संभाविज्जइ एयं पि मन्निउं तो नरिंदेण ॥१२९॥
 सो वज्झो आणत्तो भणिउं पउराण दोसमेयस्स । सयलं पयारिऊणं तो वावायह दुरायारं ॥१३०॥
 गहिऊण तओ आरक्खिएहिं रत्तंदणेण परिचित्तो । खित्ता सरावमाला गलम्मि मसिपुंडयं रइयं ॥१३१॥
 विहिया य मुंडमाला सुरत्तकणवीरकुमुममालाहिं । आरोहियो^१ य रासहपिट्ठिं सिरिधरियडित्तरओ ॥१३२॥
 वज्जंतडिंदिमेणं पारद्धो भामिउं नयरिमज्जे । उग्घोसिज्जइ एयं रच्छामुह-तिय-चउक्केसु ॥१३३॥
 निमुणंतु जणा अन्तेउरम्मि चुक्को सुदंसणो सेट्ठी । तेण इमो मारिज्जइ नय अंवराहो नरिंदस्स ॥१३४॥
 तं निमुणिउं समग्गो पउरजणो मिलिय भणिउमादत्तो । ह ड्ढी किमेयमेयस्स आगयं मुद्धसीलस्स ? ॥१३५॥
 जइ अमयं पि हु परिणमइ कहवि हालाहलस्सरुवेण । तहवि सुदंसणसेट्ठी न कुणइ एयारिसमजुत्तं ॥१३६॥
 एवं बहुप्पयारं साहुक्कारं जणाओ निमुणंतो । पेच्छंतो पउरजणं रुयमाणं थूलअंसहिं ॥१३७॥
 संपत्तो नियमंदिरपओल्लिदारम्मि जाव ता दिट्ठो । दइयामणोरमाए धसकियाए किमेयं ? ति ॥१३८॥
 हा हा हयविहि ! विहियं मह पइणो किं तए-अदोस्स ? । संभाविज्जइ सुविणे वि जं न कइया वि एयस्स ॥१३९॥

१. चन्द्रसूर्यावपि । २. पविलित्तो —रं० । ३. आरोवित्रो —रं० ।

अकलंकस्स वि एयस्स आगओ जमिह दारुणकलंको । तं नृणं पुञ्चभवोवज्जियकम्मेण होयव्वं ॥१४०॥
 ता किं इमिणा अप्पत्थुएण ? चित्तेमि किं पि कायव्वं । आराहिज्जउ सासणदेवी जह कुणइ सन्नेज्जं ॥१४१॥
 तो गंतूणं नियगिहपडिमं परिपूइउण कुसुमेहि । विहिओ काउस्सगो भणिउं एयारिसं वयणं ॥१४२॥
 आबालकालउ च्चिय जइ सीलं पालिथं मए विमलं । ता आगंतुं सासणदेवी इह कुणउ सन्निज्जं ॥१४३॥
 अह न करिस्सइ [जइ] सा सन्निज्जं ता इमं न उस्सगं । पारेमि होउ एसो वि अणसणं मज्झ उस्सगो ॥१४४॥
 सेट्ठी सुदंसणो वि य नायरनर-नारिनियरवज्जरियं । हाहारयं सुणंतो संपत्तो पेयवणभूमिं ॥१४५॥
 चित्तइ अदीणचित्तो जीव ! तए जं पुराकयं कम्मं । तं सैविवेओ वेयसु सम्मं सहिउण उवसग्गे ॥१४६॥
 रे जीव ! सुह-दुहेयुं निमित्तमेत्तं परो जियाणं ति । सकयफलं भुंजंतो कीस मुहा कुप्पसि परस्स ? ॥१४७॥
 रे जीव ! कसायहुयासणेण दड्ढे चरित्तघरसारे । भमिहिसि भवकंतारे दीणमुहो दुत्थिओ य तुमं ॥१४८॥
 सच्चं चिय जइ मोक्खत्थमुज्जओ जिणसु ता कसायरिवू । पच्चक्खं पेच्छंतो कह कूवे निवडसि निर्हीण ! ॥१४९॥
 अप्पविमुद्धिनिमित्तं किलम्मसे ता चएसु कोवरिवुं । विमलत्तमहिलसंतो कह मज्जसि पंकिलजलम्मि ॥१५०॥
 एगस्स वि नियहिययस्स जीव ! विणिवारणे जइ न सत्ती । ता कह यारंभियभवमहारिविणिवारणं तुज्झ ॥१५१॥
 सव्वो वि इह पसंतो पसंतजणमज्झसंठिओ होइ । सइकोवकारणे जो अकोवणो सो इह पसंतो ॥१५२॥
 जं खमसि दोसवंते सो तुह खंतीए होइ अवयासो । अह न खमसि को तुह अविस्साए खंतीए वावारो ॥१५३॥
 एवं विचित्तमाणो आरविस्वयभइयणेहिं सूलाए । आरोविओ सुनिट्ठुरगिराहिं निव्वच्छिउं एसो ॥१५४॥
 एत्थंतरम्मि सूला सासणदेविप्पभावओ भग्गा । जायं च भत्ति दित्तं कंचणकमलासणं तस्स ॥१५५॥
 तयणंतरं च तेहिं कुविएहिं सिरोहराए सेट्ठिस्स । दिन्नो खमापहारो सो संजाओ कुसुममाला ॥१५६॥
 दट्ठूण तयं आरविस्वएहिं भयकंपिरेहिं नरवइणो । विज्जत्तं तो राया संभंतो आगओ तत्थ ॥१५७॥
 स्वामित्तु बहुपयारं सुदंसणं भणइ भूवई भइ ! । किं मह न तए कहिओ पुव्वं चिय रयणिवुत्तंतो ? ॥१५८॥
 आरोविउं सहत्थेहिं राइणा नियकरेणुखंधम्मि । नीओ य सवहुमाणं नियधवलहरे तओ सेट्ठी ॥१५९॥
 न्हाण-विलेवण-आभरण-वसण-वरभोयणाइसामग्गि । काउण तस्स पुच्छइ राया रयणीए वुत्तंतं ॥१६०॥
 तयणु सुदंसणसेट्ठी मग्गइ अभयं तओ भणइ राया । किं भणसि अभयमेत्तं ? अवरं पि हु देमि तुह इट्ठं ॥१६१॥
 तो तेण समग्गे वि हु कहिओ रायस्स रयणिवुत्तंतो । तं निमुणिउं नरिंदो आरुट्ठो उवरि अभयाए ॥१६२॥
 उवसामिउण ततो चलणेसु विलग्गिउण नरनाहं । तो आरुट्ठो सिंधुरखंधम्मि सुदंसणो सेट्ठी ॥१६३॥
 बंदियणपडिज्जंतो वज्जिरजयतूरपूरियदियंतो । नायरलोयपमोयं जणमाणो सुद्धसीलेण ॥१६४॥
 परिभमिउणं नयरिं चच्चर-रच्छा-चउक्कसंकिन्नं । संपत्तो नियभवणे परियरिओ नायरजणेण ॥१६५॥
 तहंसणेण अम्मा-पियराणि पमोयपूरियंगाणि । जाया मणोरमा वि य हरिसियहियया पियं दट्ठुं ॥१६६॥
 नाउण तयं अभया भएण उव्वंधिउण पंचत्तं । संपत्ता तद्धाई वि पंडिया नासिउण गया ॥१६७॥
 पाडलिपुत्ते नयरे ठिया सयासम्मि देवदत्ताए । अणुदिवसं पि सुदंसणगुणगहणं कुणइ तप्पुरओ ॥१६८॥
 तग्गुणसवणाओ तीए तम्मि जाओ परोवखअणुराओ । सो वि सुदंसणसेट्ठी पव्वइओ जायसंवेगो ॥१६९॥
 अहिगयसयलसुयत्थो कुणमाणो दुच्चरं तवच्चरणं । एकल्लविहारेणं विहरइ सो गुरुअणुन्नाओ ॥१७०॥
 विहरंतो भूवीडे पाडलिपुत्तम्मि पुरवरे पत्तो । भिक्खं परिव्वभन्तो गिहे गओ देवदत्ताए ॥१७१॥
 कहियं च पंडियाए सामिणि ! एसो सुदंसणो सेट्ठी । तो पिहियकवाडाए तीए खोभेउमारद्धो ॥१७२॥
 अट्ठमिओ सपणयं मयणानलतावियाए गणियाए । परिहासपेसलेहिं वयणेहिं सविव्वमं साह ॥१७३॥
 किं बहुणा ? बाहुल्यापरिरंभणपभिइकामकेलीहिं । रमिओ वियालवेलाए ता सुको ॥१७४॥

तो गंतुं उज्जाणे काउस्सग्गम्मि संटिओ साहू । अभयावंतरिणीए दट्ठण कयत्थिओ अहियं ॥१७५॥
 बहुविहउस्सग्गेहिं रक्खस-गुरुसीह-सण्णपमिइहिं । जा सम्मं अहियासइ अउज्जकरणं तओ जायं ॥१७६॥
 विहिया य खवगमेही संजायं विमलकेवलं नाणं । देवेहिं कया केवलमहिमा गुरुभत्तिकलिएहिं ॥१७७॥
 पारद्धा य सुदंसणसिणा सद्धम्मदेसणा ततो । पडिबुद्धा वंतरिणी सपंडिया देवदत्ता य ॥१७८॥
 अवरं पि भवियलोगं पडिबोहेउं सुदंसणमुणिंदो । निट्ठविषअट्ठकम्मो सासयसोक्खं समणुपत्तो ॥१७९॥

॥ सुदर्शनाख्यानकं समाप्तम् ॥४३॥

जह एएसिं जाओ नवकारो सुगइसाहगो सम्मं ।

तह अन्नस्स वि जायइ ता जइयव्वं इमम्मि सया ॥१॥

स्फूर्जत्करीन्द्र-हरि-सङ्कर-कालकूट-व्याला-ऽनलादिभवभीमभयापहारी ।

स्वर्गा-ऽपवर्गसुखसाधनकल्पवृक्षः, क्षीणाशुभो जयति सत्परमेष्ठिमन्त्रः ॥१॥

॥ इति श्रीमदाप्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे नमस्कारफलवर्णनस्त्रयोदशोऽधिकारः समाप्तः ॥१३॥

[१४. स्वाध्यायाधिकारः]

व्याख्यातं नमस्कारफलम् । अयं च नमस्कारः परावर्त्यमानः स्वाध्यायो भवति अतः स्वाध्यायफलं व्याचिख्यासुराह—

वैरग्यकरो सज्जाणकारओ पावकम्मखयकारी ।

इहलोमे वि गुणकरो जवसाहुस्सेव सज्झाओ ॥१६॥

व्याख्या—‘वैरग्यकरः’ भवनिर्वेदकारी ‘सज्ज्ञानकारकः’ सद्बोधविधायी ‘पापकर्मक्षयकारी’ ज्ञानावरणीयाद्यशुभमलापहर्ता ‘इहलोकेऽपि’ आस्तां तावत् परमवे ‘गुणकरः’ गुणकारकः । दृष्टान्तमाह—जवसाधोरिव ‘स्वाध्यायः’ वाचनादिरूप इत्यक्षरार्थः ॥१९॥
 भावार्थस्त्वाख्यानकादवसेयः । तच्चेदम्—

जवउरनयरे राया जवाभिहो धारिणी पिया तस्स । गद्धहनामो पुत्तो धूया य अणोलिया ताण ॥१॥

मंती वि दीहपिट्ठो सिट्ठं नेमिस्सिण निव । तुज्झ । धूयं जो परिणेही होही रायाहिराओ सो ॥२॥

अह अन्नया य निउणाभिहाणसूरी विसिट्ठचउनाणी । विहरंतो संपत्तो समोसद्धो जवयउज्जाणे ॥३॥

महरिहरिद्धीए जवो वि नरवई मुणिवरिंदनमणत्थं । गंतुं गुरुणो पणमिय कयंजली तत्थ उवविट्ठो ॥४॥

तो एगंते पुट्ठं निवेण भयवं ! अणोलियाए पई । होही को ? तो सूरी पयंपए तुज्झ भइणिमुओ ॥५॥

भइलओ तयणु निवो पयंपए तस्स देवि रज्जसिरिं । पवज्जामि अहं तो पयंपियं मुणिवरिंदेण ॥६॥

गद्धहकुमारस्सिंहि रज्जसिरी तवसिरी पुणो तुज्झ । जुज्झइ एयं सोउं नरेसरो पणमिऊण गुरुं ॥७॥

गंतुं भवणे गद्धहकुमारमहिंसिचिउं निययरज्जे । गद्धहमणोलियं पि हु भलाविउं दीहपिट्ठस्स ॥८॥

निक्खंतो नरनाहो विहरइ गुरुणा समं समाहीए । बुट्ठेण न जाओ पाहो ता कुणइ सज्जायं ॥९॥

अह अन्नया य नाणेण गद्धाईण नाउमुवयारं । एगागी वि हु गुरुणा जवरायरिसी विमुद्धमणो ॥१०॥

वंदावणाय सन्नाइयाण पट्ठाविओ तओ सो वि । आगच्छइ जाव पहे इरियासमियाए संजुत्तो ॥११॥

ता पेच्छइ जवलित्ते पविसंतं गद्धं चरणलोलं । हक्कित्तु आरहट्टियनरेण निमुणइ पडिज्जंतं ॥१२॥

अवघससि घससि धुत्ता ! ममं चेव निरक्खसि । लक्खिओ ते मण भावो जवं पेच्छसि गद्दहा ! ॥१३॥
तो सिक्खिउं तयं जाव जाइ परिवत्तयं पुणो मग्गे । ता उन्नइयाकीलापरव्वसे पेच्छइ कुमारे ॥१४॥
ताणेक्केणं कणियाए पहणिया उन्नई समुल्ललिउं । कत्थइ विलम्भि पडिया न य दिट्ठा तेहिं तो पढियं ॥१५॥
इयो गया इओ गया जोइज्जन्ती न दीसए । वयं एवं विद्याणामो अगडे पडिया अणोलिया ॥१६॥
तं पि हु सिक्खिय उग्घोसमाणओ जवपुरम्मि संपत्तो । अणुजाणाविय सालाए संठिओ कुंभयारस्स ॥१७॥
रयणीए उल्लमंडाणि छिडिउं जाइ मूमओ भीओ । तो अणुकंपाजुत्तेण कुंभयारेणिमं पढियं ॥१८॥
सुकुमालय ! भद्दुलया ! रत्तिं हिंइणसीलया ! । मम सयासाओ नस्थि ते भयं दीहपिट्ठाओ ते भयं ॥१९॥
सिक्खेउं तं पि मुणी गुणइ तओ ताणि तिन्नि वि पसंतो । एत्तो य बालरज्जं नाऊणं दीहपिट्ठेण ॥२०॥
नेमित्तियसिट्ठं पि हु जमऽणोलियकन्नयापई होई । रायाहिर्वई तं चिय विचिन्तिउं तेण पावेण ॥२१॥
हरिउं कुमरी भूमाहरम्मि खित्ता तहेव सामंता । केत्तियमेत्ता वि हु तेण भेइया दविणजाएण ॥२२॥
नाओ य जवमुणिदो समागओ ता न सुंदरं एसो । महविलसियं मुणिस्सइ ता मारिज्जउ उवाएण ॥२३॥
इय चित्तिऊण गद्दहारेसरं भणइ देव ! तुह जणओ । तिक्खतव-चरणभग्गो समागओ गिण्हिही रज्जं ॥२४॥
सामंता वि हु सव्वे वि भेइया तं पुणो मुणसि तइया । रज्जं जया गहिस्सइ ता तेणुत्तं कहसु जुत्तं ॥२५॥
पभणइ य दीहपिट्ठो नोईसु वि जंपियं हरइ रज्जं । जो बप्पो वि स सप्पो व्व मरणमरिहइ महाराय ! ॥२६॥
न जहा जणाववाओ जायइ तह सिग्घमेव गंतूणं । तं वावायसु इय जंपिऊण कहिओ कुलालगिहे ॥२७॥
राया वि हिओ एसो त्ति चित्तिउं जणयमारणनिमित्तं । अंधारपडं पावरिय करयले कलिय करवालं ॥२८॥
सद्धिं भद्दलएणं गंतुं सो जाव हेरिउं लग्गो । ताव पढंतं निसुणइ जणयं अवघससि इच्चाइ ॥२९॥
तं सोउं नरनाहो चित्तइ ताएण जाणिओ अहयं । नाणेण अणोलियमवि नाही इय चित्तयंतस्स ॥३०॥
तस्स तओ पुण मुणिणा पढियं तमिओ गय त्ति इच्चाइ । तं सोउं नरनाहो चित्तइ पावेण मह भइणी ॥३१॥
छूढा अयडे केणावि तो भयं तस्स पासओ मज्झ । तं पि हु ताओ नाही तो पढियं साहुणा एयं ॥३२॥
सुकुमालय इच्चाई तं सोउं चित्तए निवो मज्झ । मत्तिसयासाओ भयं कहियं ताएण नाणेण ॥३३॥
ता मह भइणी चि हु तेण गिण्हिया नियमओ जओ ताओ । चित्तियमेत्तं पि हु कहइ मज्झ इय चित्तिउं राया ॥३४॥
गंतुं भवणे नियबलभरेण धरिऊण भूति तं मंतिं । जाव निहालइ भूमीहराई ता पाविया भइणी ॥३५॥
तो पुट्ठाए सिट्ठं तीए जहा अहमणेण अवहरिया । रुट्ठेणं रत्ता वि हु सरोसमणुसोसिओ मंती ॥३६॥
जाए पभायसमए सबलो राया गओ मुणिसमीवे । पणमेउं उवविट्ठो मुणिणा वि हु निययसत्तीए ॥३७॥
कहिया सद्धम्मकहा तो नरनाहो विलगिय कमेसु । जंपइ किह मह मोक्खो होही एयस्स पावस्स ? ॥३८॥
जंपइ साहू पावं नासइ सव्वं पि साहुदिव्खाए । एयं पि करिस्सामि त्ति जंपिउं उट्ठिओ राया ॥३९॥
गंतुं भवणम्मि तओ भइणिपरिणाविऊण भद्दलो । अहिसित्तो नियरज्जे सयं पुणो सह सज्जणीए ॥४०॥
पत्तो जणयसयासे तेण वि गंतूण गुरुसमीवम्मि । पव्वाविओ तओ ते सव्वे वि कुणति तवचरणं ॥४१॥
मरिऊण समुप्पन्ना अमरा विप्फुरियतणुपहापडला । सिज्झिस्संति विदेहे उववज्जिय विजियकम्मभडा ॥४२॥
स-परोभयगुणहेऊ सज्झाओ जह जवस्स नरवइणो । जाओ तह अन्नस्स वि जायइ इहइ च भणियं च ॥४३॥
अट्टमट्ठं पि सिक्खिज्जा सिक्खियं न निरत्थयं । अट्टमट्ठप्पाएणं जीवियं परिरक्खियं ॥४४॥

॥ यवाख्यानकं समाप्तम् ॥४४॥

स्वाध्यायकर्म कृतिनां कृतसिद्धिर्गम, सद्धर्मसाधनमपाकृतपापकर्म ।

सज्ज्ञानकारणसकारणवन्धुमेतद्, दुर्ध्यानसिन्धुरसितांकुशमाश्रयध्वम् ॥१॥

॥ इति श्रीमदाग्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे स्वाध्यायफलप्रतिपादकश्चतुर्देशाधिकारः समाप्तः ॥१४॥

[१५. नियमविधानफलाधिकारः]

उक्तः स्वाध्यायाधिकारः । साम्प्रतं पूर्वोक्तगुणयुक्तेन नियमेन विना न स्थातव्यमिति नियमविधानफलमाह—

श्रेवो वि कओ नियमो महाफलो होइ निच्छियमणाण ।

दामन्न-बंधणी-चंडचूड-गिरि-रायहंस व्व ॥२०॥

व्याख्या—‘स्तोकोऽपि’ स्वल्पोऽपि आस्तां बहुरित्यपिशब्दार्थः ‘कृतः’ विहितः ‘नियमः’ अभिग्रहविशेषः ‘महाफलः’ बृहद्गुणः ‘भवति’ जायते ‘निश्चितमनसा’ दृढचित्तानाम् । दृष्टान्तानाह—दामन्नकश्च मत्स्यबन्धकजीवः ब्राह्मणी च—विप्रवधूः चण्डचूडश्च—तथाविधकुलपुत्रकः गिरिश्च—डुम्बः राजहंसश्च—कुन्दकर्मकरजीवः दामन्नक-ब्राह्मणी-चण्डचूड-गिरि-राजहंसाः तद्वदित्यक्षरार्थः ॥२०॥ भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चाप्नुनि ।

तत्र तावद् दामन्नकाख्यानकमाख्यायते । तच्चैदम्—

कथवि य सन्निवेसे निवसइ पयइप्पसंतयाकलिओ । एगो धीवरपुरिसो अहऽन्नया सरयपज्जन्ते ॥१॥
 सरयम्मि सप्पयावं सस्ससमिद्धं खलो व्व जडपयई । हेमंतो कलिराओ व्व वाहिउं भुवणमवयरिओ ॥२॥
 निव्वायगिहल्लीणं बहुवसणं फुरणतेयगमरहियं । जड्डुज्जरपव्वहियं विहियमणज्जेण जयमिण्हं ॥३॥
 सच्छाईं सुद्धिजणयाईं तावहरणाईं सउणसहियाईं । सुयणकुलाईं व्व सराईं भट्टकमलाईं विहियाईं ॥४॥
 उव्वेयकराओ तमोजुयाओ सम्मग्गमणखलणीओ । रयणीओ रंडाओ व्व जम्मि विद्धि पव्वन्नाओ ॥५॥
 सद्धम्मकम्मविहिहेउणो वि सम्मग्गपयडणपरा वि । सप्पुरिसा इव दिवसा पावेणं पाविया हाणिं ॥६॥
 बहुधण-धन्नस्सवयकारयम्मि किर किं कहिज्जए अवरं ? । परिहरिउणऽमयकरं दहणो सेविज्जए जम्मि ॥७॥
 सुपवित्तं सरसं पि हु हिमेण विच्छाडयं सरोयवणं । गुणवंता वि हु कलिणा विच्छाडज्जंति सप्पुरिसा ॥८॥
 फलरहिया सुमणसवज्जिया य साहारपभिण्णो तरुणो । कुंदो उण विडवो जम्मि कुपुमिओ हसइ वगराईं ॥९॥
 सूरु वि दरिहियमाणवो व्व खत्थो पयावधणरहिओ । जम्मि जडासयकमलंतरेसु परिभमइ खिवियकरो ॥१०॥
 परमेगो तम्मि गुणो सिणेहसारम्मि जायइ जमेगा । मित्तोदयम्मि पायं परमाहारे रुई अहियं ॥११॥
 चइउण तुरससीयलसिरिखंडाईणि जम्मि सेवंति । संतावकरं कारीसजलणजायं जडत्तहया ॥१२॥
 भोत्तूणं गुणवन्तं मणोहरं वित्तवं पवरहारं । वन्नंति जम्मि रल्लय-तेल्लप्पमुहं अहममहमा ॥१३॥
 एवंविहहेमंते संते सो धीवरो पुराभिहिओ । भच्छयगहणनिमित्तं जालकरो निग्गओ गेहा ॥१४॥
 गंतुं तरंगिणीए धेत्तूणं मच्छए पडिनियत्तो । संभाए नियइ साहुं उस्सग्गठियं नईतीरे ॥१५॥
 पहणिज्जंतं हिमकणविमिस्सअइसिसिरपवणपूरेण । तो तेणं करुणाए जालेणावेदिओ साहू ॥१६॥
 अहं नियगिहम्मि पत्तो सुत्तो काउं पलालसत्थरयं । सावच्चाए सह पिययमाए कंथिक्कपावरणो ॥१७॥
 काउं पच्चासन्ने हुयासणं पज्जलंतगुरुजालं । तह वि हु पीडिज्जंतो सीएण न पावए निदं ॥१८॥
 अहमेत्थ पियापरिरंभिओ वि सेवियसिही वि गिहमज्जे । कंथापावरणो वि हु कंषामि सतुहिणपवणेण ॥१९॥
 सो उण महाणुभावो मुणी कहं होहिई निरावरणो । अहदुसह-हियाहोडयहिमकणसम्मिस्ससीएण ॥२०॥
 इय एवं चिंतंतस्स तस्स जाया निसा गयप्पाया । तां सो समुट्ठिउणं गओ तह च्चिय मुणिं नियइ ॥२१॥
 तो भत्तिपारिमुत्तिभन्नपुल्लयपरिपूरिण तेण मुणी । पणओ पयपंकयमिलियभालवट्टेण सप्पणयं ॥२२॥
 एत्थंतरम्मि भुवणस्स जडिममवणेउमिच्छमाणेण । उइयं पुव्वदिसाए विउसेण व उण्हकिरणेण ॥२३॥
 मुणिणा वि पारिउणं उस्सग्गं तस्स देसणा विहिया । भो भद ! पावमूलं परिहर पाणिवहमेयं ति ॥२४॥

जओ भणियं—

हंतूण परप्पाणे अप्पाणं जो करेइ सप्पाणं । अप्पाणं दियहाणं कण नासेइ अप्पाणं ॥२५॥

एकस्स खणं तित्ती अन्नस्स य त्तिहयणं पि अत्थमह । एवंकह मारिज्जउ खणसोक्खकण पाणिगणो ? ॥२६॥
 एकसरीरस्स कए सरुयस्स असासयस्स तुच्छस्स । जे मारयंति जीवे ताणं किं सासओ अप्पा ? ॥२७॥
 इय मुणिवयणं सोउं पाणिवहं अत्तणो अणत्थफलं । सो जंपइ भयभीओ देमु महं पाणिवहनियमं ॥२८॥
 भणिओ मुणिणा परिभाविअण गिण्हमु पयंपए सो वि । किं मज्झ कोइ काही नियनियमे निच्छयपरस्स ? ॥२९॥
 दिन्नो य साहुणा से नियमो तेणावि तोडियं जालं । एमेव गओ गेहे भणिओ भज्जाए बीयदिणे ॥३०॥
 किं न हु गच्छसि मच्छयनिमित्तमह तेण अविखओ नियमो । तं सोउं सा कुविया गुरुसदं कलहियं लम्मा ॥३१॥
 मिलिओ य मच्छियाणं सज्जो वि हु पाडओ भणइ एयं । न हु जीवदयाधम्मो अम्हाणं निम्मिओ विहिणा ॥३२॥
 इय जंपिअण नीओ इयरेहिं तरंगिणीए मज्जाए । घल्लाविओ य जालं जरुम्मि भरियं च मच्छाणं ॥३३॥
 मुक्का करुणारसिएण तेण सज्जे वि मुच्चमाणानं । भग्मा एगस्स परं पंखुडिया तंतुसंगेणं ॥३४॥
 एवं जालियपुरिसेहिं मज्जया मच्छसंगहं एसो । कारविओ वारदुगं मुक्का ते तेण तह चेव ॥३५॥
 तप्परओ परिपालिय नियमं अह आउयक्खए जाए । जीवदयापरिणामा बद्धं मणुयाउयं तेण ॥३६॥
 रायगिहे सिद्धिमुओ जाओ दामन्नगो क रं नामं । अट्टवरिस्स मारीए मारियं तस्स य कुडुंयं ॥३७॥
 नायरजणेण मारीसंचरणभएण तस्स भवणस्स । चाउदिसं पि विहिया वाडी बहुकंटयभरेण ॥३८॥
 सो पुण जीवदयावससंजायपकिट्टपुत्रभावेण । जीवतो नीहरिओ सणि थं कयवाडिदारेण ॥३९॥
 भुंजंतो भिक्खन्नं तहा सुयंतो य सुन्नहट्टेमुं । वच्चइ विद्धि अह अन्नया य सिसिरम्मि संपत्ते ॥४०॥
 पावरणविहूणो सो सिसिरानिलकंपमाणसज्जंगो । दिट्ठो समुद्दत्तेण सेट्ठिणा जायकरुणेण ॥४१॥
 नियमंदिरम्मि नीओ भोयणपावरणपभिइ सज्जं पि । संपाडिअण विहिओ कम्मयरो नियगिहे चेव ॥४२॥
 अह अन्नदिणे मुणिणो समागया दोन्नि विहरणनिमित्तं । दट्ठुं दामन्नगमेगसाहुणा जंपियं ताण ॥४३॥
 एसो इमस्स भवणस्स नायगो होहिही न संदेहो । निसुयं कुडुंतरिएण सेट्ठिणा साहुणो वयणं ॥४४॥
 चित्तइ य मह जियंते मज्झ सुए वा कहं इमो होही । मह भवणवर्इ ? अहवा न अन्नहा होइ मुणिभणियं ॥४५॥
 ता केणावि उवाएण एस मारिज्जउ त्ति वितेउं । वाहरिय पुव्वरिचियचंडालं भणइ उवपरिउं ॥४६॥
 रे रे ! इमं विणाससु जह कोइ न याणए तओ तेण । सह सेट्ठिणा पवंचो रइओ अह अन्नदिवसम्मि ॥४७॥
 विषणीए वच्चंतं चंडालं हक्किउं भणइ सेट्ठी । रे ! मज्झ देहि दम्मे तं सोउं भणइ मायंगो ॥४८॥
 इण्हं चिय संपेसमु नियपुरिसं कपि मज्झ गेहम्मि । दम्मे जस्स समप्पेमि तयणु पट्ठावए सेट्ठी ॥४९॥
 दामन्नगमेव तओ मायंगेणं कयप्पवंचेण । मायंगवाडयाओ वि दूरदेसम्मि सो नीओ ॥५०॥
 तो तव्वहणनिमित्तं कालनिसाचूलय व्व अइवंका । जमजीह व्व सुमीमा कालसरूवा सुयंगि व्व ॥५१॥
 आयट्ठिया कराळा किवाणिया तडिलय व्व दुप्पेच्छा । तो पुव्वभवसमज्जियजीवदयासुकयकम्मेण ॥५२॥
 मायंगमणे करुणा जाया जह किं विणासिएणिमिणा ? । भणिओ य सो तुममहो हणाविआ सेट्ठिणा आसि ॥५३॥
 ता वच्च दूरदेसे नामं पि न नज्जए जहा भइ ! । अहयं तु तस्स पच्चयनिमित्त लेसंगुलिं तुज्झ ॥५४॥
 छिंदेउं दंसिस्सामि एवमायन्निउं वराओ सो । मरणमहाभयकंपिरगत्तो दीणस्सरं भणइ ॥५५॥
 मुंच ममं जीवंतं महापसाएण तयणु नीएण । छेत्तूण अंगुली से समप्पिया सेट्ठिणो गंतुं ॥५६॥
 तं दट्ठुं संतुट्ठो सेट्ठी दमन्नगो वि नासंतो । तस्सेव गोउलम्मी संपत्तो संठिओ य तहिं ॥५७॥
 सो तत्थ भयविमुक्को गोउलवड्ढो गिहम्मि परिवसइ । रक्खइ दक्खत्तणओ तग्गोउलवच्छरूवाणि ॥५८॥
 सेट्ठी वि हु तत्थ गओ गोउलसाराकए तमायंतं । गोरसपट्ठावयवं पेच्छिय दामन्नगो भीओ ॥५९॥
 सासंकमाणसेणं अंगुलिछेएण पच्चभिन्नाओ । चित्तयमिमिणा नृणं मुणिवयणं नज्जहा होही ॥६०॥

बलियं दइवं जइ वि हु तह वि पयट्टेमि पोरिसं ताव । पोरिसविहवा जम्हा दइवं पि छळंति सण्पुरिसा ॥६१॥
 परिभाविऊणमेयं भणिओ दामन्नओ मह सुयस्स । लेहमिमं वच्छ ! तुमं गंतुं सिग्वं समप्पेसु ॥६२॥
 सो वि विणीयत्तणओ पडिवज्जिय तं गओ तुरियगमणो । पत्तो य परिस्संतो पुरपरिसरवाहिरुज्जाणे ॥६३॥
 निहापरव्वसो तरुतलम्मि जा सुयइ ताव सेट्ठिमुया । कीलंती संपत्ता तम्मि पएसे विसा नाम ॥६४॥
 दिट्ठो य तीए लेहो निहाए निम्भरं सुयंतस्स । निययसहोयरनामेण लंछिओ तस्स पासम्मि ॥६५॥
 श्रीचावलभावाओ छोडेउं चाइओ तयत्थो य । एसो एयस्स विसं दायव्वमधोयपायस्स ॥६६॥
 चित्तियमिमीए तायस्स किमवरद्धं सुदूरमेण । काराविओ जमेवं दंडो मह भायपासाओ ? ॥६७॥
 अहवा वि हु मज्झ पिया संपयमहिं जराभिभूयतणू । मइ-सुइवियलो अन्नं मणम्मि अन्नं कुणइ कज्जं ॥६८॥
 चिंताउरो य जम्हा अहमेव य पढमजोव्वणाभिमुहा । अड्डायतिरिच्छा चिव भमामि जणयस्स जमिहुत्तं ॥६९॥
 जायति य दीणिम जणंति जोव्वणि संपत्तिय, चिंतासायरि खिवहिं तवहिं परमंदिरि जंतिय ।
 पियपरिचत्त अहुंतपुत्त मणु तावहिं जणयहं, जम्मदिणि च्चिय नयणनीरू तिं दिज्जइ तणयहं ॥७०॥
 अहवा वि हु किमणेणं वियप्पजालेण रुच्छइ जमेसो । ॥७१॥
 इय चित्तिऊणमच्छीए कज्जलं सहरिसाए घेत्तूणं । विससइस्स विणीओ नहमुत्तीए अणुस्सारो ॥७२॥
 विहिओ य दीहभावो सरस्स संवत्तिऊण तह चेव । लेहो मुक्को तुरियं काऊणमिमं गया सगिहं ॥७३॥
 दामन्नगो वि निहाखयम्मि बुद्धो गिहम्मि गंतूण । सागरदत्तस्स पुरो पक्खिवइ करेण तं लेहं ॥७४॥
 घेत्तूण करे सीसेण वंदिउं जाव वायए लेहं । ता विज्जायतयत्थो मणम्मि परिभावइ मुहुत्तं ॥७५॥
 एयस्स विसा ताएण दाविया सिग्घमेस लेहत्थो । कायव्वमिणं नवरं जोइसियं ताव पुच्छामि ॥७६॥
 जा पुच्छइ ता तेण वि वुत्तं सुभमज्जमड्डरत्तम्मि । लमं पुरओ सुद्धी वरिसदुगेणं मह मईए ॥७७॥
 सागरदत्तो वि हु सुणिउंमेरिसं नियमणे विचित्तेइ । नूणमिमं मह जणओ नाऊणमकारविंसु दुयं ॥७८॥
 तो तेण पमोएणं पमाणयंतेण निययपिउव्वयणं । गंधव्वविवाहेणं दुन्नि वि वीवाहियाणि लहुं ॥७९॥
 सेट्ठी जावाऽऽगच्छइ पभायसमयम्मि ताणि तो नियइ । निवसियवल्लवत्थानि रुद्धरनवकंकणकराणि ॥८०॥
 पुच्छइ किमेयमह तस्स दंसिओ तस्सुएण सो लेहो । जा वायइ ता पेच्छइ तहेव लेहत्थमच्चत्थं ॥८१॥

चित्तियं च तेण—

केसरिं वारिउं सक्का, वारणं वा वि भीसणं । नालं बुद्धिसमिद्धा वि वारिउं भवियव्वयं ॥८२॥

किं च—

अवि चलइ मेरुचूला, गयणाओ दिणमणी वि निवडेज्जा । न हु मुणिवयणं भुवणम्मि अन्नहा होइ कह्या वि ॥८३॥
 ता किं अज्ज वि जामाउयस्स चित्तेमि मारणोवायं । परमेव कए कट्ठं वच्छा कह होहिइ वराई ? ॥८४॥
 परमेयं न मणम्मि वि धरियव्वं नीयमणुसरंतेहिं । भणियमिणं नीइविसारएहिं वयणं जमेत्थत्थे ॥८५॥
 त्यजेदेकं कुलस्यार्थं, ग्रामस्यार्थं कुलं त्यजेत् । ग्रामं जनपदस्यार्थं, आत्मार्यं पृथिवीं त्यजेत् ॥८६॥
 इय चित्तिऊण वुत्तं नवपरिणीयं बहू-वरं वच्छ ! । कुलदेवयाए पाएसु पाडियं किं न वऽज्ज वि य ? ॥८७॥
 पुत्तो पभणइ नऽज्ज वि सेट्ठी पुण भणइ अम्ह कुलमग्गो । ता संपयमवि वच्चउ संक्कासमयम्मि सुमुहुत्ते ॥८८॥
 इय भणिउं भेसविओ मायंगो रे ! तयं तए तइया । तह चेव कयं ? किं वा किं पि हु कावाइयं विहियं ? ॥८९॥
 सो भयभीओ जा किं पि न भणई ताव सेट्ठिणा भणियं । संपयमवि मह वुत्तं करेसु तुह नऽज्जहा मोक्खो ॥९०॥
 मा कुप्प सामि ! जं भणसि संपयं तमहमायरिस्सामि । जइ एवं ता जो चंडियाए भवणम्मि संज्ञाए ॥९१॥

आगच्छइ पृथक् पुरिसो तं सव्वहा विणासेसु । मा पुब्बं व पमायं काहिसि तुममेस सिक्खविओ ॥१२॥
 दामन्नगो वि सह पिययमाए जा जाइ जाणमारुढो । ता सायरदत्तेण भणिओ तं पत्थिओ कथं ? ॥१३॥
 तेण वि कज्जम्मि निवेइयम्मि वुत्तं तमेत्थं हट्ठम्मि । उवविससु ससं कुलदेवयाए पाएसु पाडेउं ॥१४॥
 जावाऽऽगच्छामि तहा कयम्मि जा जाइ ताव तमसम्मि । विट्ठो बाणं तेण झत्ति मुक्को य जाएणं ॥१५॥
 हाहारवो य जाओ सिद्धं कज्जं ति जाइ जा सेट्ठी । ता दामन्नगमेसो पेच्छइ हट्ठम्मि उवविट्ठं ॥१६॥
 तं किं न गओ ? भणियं च तेण एत्थेव चिट्ठसु तुमं ति । मं भोत्तुं तुह पुत्तो बला गओ किं करेमि अहं ? ॥१७॥
 खुहियमणो जा चिट्ठइ सेट्ठी सिट्ठं च ताव केणावि । नाउं परंपराए सेट्ठिसुओ हा ! विणट्ठो ति ॥१८॥
 पुणरवि एस जियंतो पावो माराविहा अपावमिमं । इय कलितं व स सेट्ठी ष्को सहस ति पाणेहि ॥१९॥
 नाऊण वइयरमिमं रत्ता पुट्ठं वउप्पए कोइ । नत्थि ति देव ! नवरं चिट्ठइ जामाउगो ष्को ॥१००॥
 आगच्छउ सो पेच्छामि ताव पत्तो य निवसयासम्मि । दिट्ठो रत्ता पुत्थिल्लपुत्थपयसिपवित्तंगो ॥१०१॥
 चित्थियमिमिणा मा होउ मज्झ एसो जणम्मि अववाओ । रत्तो गिहे पविट्ठं समुद्दत्तस्स सव्वस्सं ॥१०२॥
 जइ वि हु एसो जामाउगो ति जोगो न गेहसामित्ते । तह वि मए दिन्नमिमस्स चैव सव्वं पि सव्वस्सं ॥१०३॥
 ततो रत्ता दामन्नगस्स नायरयलोयपच्चवस्सं । दिन्नं रंजियमणसा सव्वं पि समुद्दत्तपयं ॥१०४॥
 तो दामन्नगसेट्ठी संजाओ नायरान गोरव्वो । सव्वत्थ चवखुभूओ जाओ य असेसनयरस्स ॥१०५॥
 अह कइया वि विसाए परूढपणयाए साहियं तस्स । लेहस्स बिंदुफुसणाइ सव्वमेयं मए विहियं ॥१०६॥
 ते पिययम ! तुह पाणे तया मए रक्खियाऽणुरत्ताए । तेण वि परितुट्ठेण ठविया सव्वस्स सामित्ते ॥ १०७ ॥
 अह कइया वि हु चिरपेसियाणि जलहिम्मि जाणवत्ताणि । पत्ताणि ताणि पुत्तपंभावओ तस्स सव्वानि ॥१०८॥
 वट्ठाविओ य सेट्ठी जा गच्छइ ताव अंतरालम्मि । नच्चतेण नडेण^१ परिपट्ठियं रंगमूमीए ॥१०९॥
 अणुपुंखमावहंता वि अणत्था तस्स बहुफला हुंति । सुह-दुक्खकच्छपुडओ जस्स कयंतो वहइ पक्खं ॥११०॥
 नियचरियसुमरणेणं रंजियहियएण तेण से दिन्नो । एगो लक्खो दविणस्स^२ पाट्ठितं पुणरवि तमेव ॥१११॥
 पुणरवि दिन्नो^३ लक्खो पुणरवि पट्ठियम्मि तइयो दिन्नो । जा दिन्नं लक्खतिगं रत्ता रुट्ठेण तो भणिओ ॥११२॥
 रे निच्चमगाय ववहरसि किह गु पाएहि छड्ढिएहिं तुमं । मह पासाओ लद्धुं रिद्धिमिमं जं विणासिहिसि ॥११३॥
 भणियं च तेण जाणामि देव ! वणियाणमणुचियं एयं । कज्जेण जेण विहियं तस्स तुमं सुणसु परमत्थं ॥११४॥
 मह सुमरावियमिमिणा चरियं तो तोसओ मए दिन्नं । इय नाऊणं देवो जं जाणइ तं कुणउ मज्झ ॥११५॥
 पुट्ठे नियवुत्तंतो कहिओ दामन्नगेण सव्वो वि । सुणिऊण तयमसेसं रंजियहियएण रत्ता वि ॥११६॥
 परिपूइऊण महरिहवत्थालंकारपभिइणा भणिओ । वियरसु भइ ! जहिच्छं गोरव्वो मज्झ तुममिहिं ॥११७॥
 इय सो जणाणुरायणुव्वगममरोवमं मणुयसोक्खं । भुंजिय सभगसमिद्धिं पत्तो कमसो य सिद्धिं च ॥११८॥

॥ दामन्नकाख्यानकं समाप्तम् ॥४५॥

इदानीं ब्राह्मण्याख्यानकमारभ्यते। तच्चेदम्—

उज्जेणीए पुरीए वणिणो निवसंति तिन्नि जिणभत्ता । वणिजन्नदत्त-सिग्विणहुमित्त-जिणदासनामाणो ॥१॥
 धूयाओ ताण जयसिरि-विजयसिराओऽवराइया अवरा । अन्ना वि हु ताण सही वसुमित्ता माहणस्स सुया ॥१॥
 अवरोप्परं च वट्ठं तपीइपरिहासहरियहिययाण । अइकमइ ताण कालो अहऽन्नया माहणस्स सुया ॥२॥
 आसादचउम्मासयपभायसमए समीवमियराण । संपत्ता ताओ वि हु एव समुल्लविउमादत्ता ॥३॥

१. पट्ठियमिणं रंग — रं० । २. पाट्ठियं — रं० । ३. लक्खो तहेव पट्ठि० रं० ।

पियसहि ! न रमिस्सामो अज्झम्हे जेण धम्मदिवसमिणं । जिणपूयं काऊणं वंदिस्सामो सुसमणीओ ॥५॥
 ता गच्छ तं सगेहे पयंपिणं तयणु भणइ वसुमिच्छा । आगच्छिस्समहं पि हु तो ताओ भणंति को दोसो ? ॥६॥
 तो चत्तारि वि जिणमंदिरम्मि गंतुं जिणिद्विवाण । न्हविय विलेविय पूइय पणमिय संथविय भत्तीए ॥७॥
 पत्ता य साहुणीणं सन्नेज्जे पणमिउं समुवविट्ठा । विहिया य देसणा साहुणीए तो सांवयसुयाओ ॥८॥
 अंगीकरंति तिन्नि वि सावयधम्मं दुवालसविहं पि । वसुमिच्छा वि हु अज्जाण पणमिउं एवमुल्लवइ ॥९॥
 मंस-निसिभोयणाइं अहमवि नियमेमि तीए परिणामं । नाउं दिन्नो नियमो सा वि हु तं पालए सम्मं ॥१०॥
 अह अन्नया य वट्ठणपुराओ ससुरेण आणयणकज्जा । पट्ठाविओ नरो सा वि ताओ आउच्छिऊण गया ॥११॥
 न कुणइ नियनियमाणं भंगं तो जंपिया ससुरएण । निसिभोयण-मंसाइं अम्ह कमो तीए तो वुत्तं ॥१२॥
 दिवसस्याष्टमे भागे, मन्दीभूते दिवाकरे । नक्तंतद्वि विजानीहि, न नक्तं निशिभोजने ॥१३॥
 अवरं च राइभत्तं जइ भणियं किन्न कीरए ताय ? । तीए पिंडपयाणं तम्हा न हु होइ निदोसं ॥१४॥
 मंसं पि हु पंचिंदियपाणिविणामुच्चभवं सदोसमिमं । जम्हा घायग-कयगा भवखागा वि हु समा भणिया ॥१५॥
 तेणुत्तं मह वयणं जइ न कुणसि निच्छएण तो गच्छ । नियपियहरम्मि तं निसुणिऊण सा चितए एवं ॥१६॥
 न हु जुज्झइ जणयगिहे गंतुं एवं टिए ममेयाणिं । पडिबोहेमि इमं पि हु ता केणावि हु उवाएण ॥१७॥
 इय । चतउण भणियं मेत्तावसु ताय ! तस्स पासम्मि । नियमो जस्स सयासे गहिओ तो भन्नियं तेण ॥१८॥
 सासू-ससुरय-सुणहाइयाणि चलियाणि नयरिसुज्जेणिं । गामम्मि जीवहरणे पत्ताणि तमस्सिणीसमए ॥१९॥
 दिट्ठाणि माहवेणं दिएण तो रसवई कया गेहे । ताण निमित्तं सालणयसंगया सुमहुररसा य ॥२०॥
 अइहियम्मि बहुतीमणम्मि थालीए उवरिभागाओ । मूसयमभिधावन्तो कसिणाही निवडिओ तत्थ ॥२१॥
 चालंतेणं डोएण खंडिओ तयणु माहवदिएण । भणियाणि भोयणट्ठा ताणि न मन्नेइ वसुमिच्छा ॥२२॥
 तीए य अजमंतीए सासू ससुरो य दो वि नो जिमिया । भुत्तो य ताण परियणलोगो विसजोगओ य मओ ॥२३॥
 दिट्ठाइं गोससमए विसहरखंडाणि तीमणस्संते । तो ससुरयस्स जाओ बहुमाणो तम्मि नियमम्मि ॥२४॥
 पुणरवि चलियाणि पहे पत्ताणि पुरम्मि दसउरे ताणि । रयणीए समुत्तिन्नाणि मंदिरे बउलदत्तस्स ॥२५॥
 पुत्तो य तस्स नियगिहनिउत्तकुलपुत्तयस्स भज्जाए । आगच्चसम्मनामा अणुरत्तो तेण नाओ य ॥२६॥
 तज्जणणी-जणयाणं कहियं तेहिं पि किंपि न हु भणियं । तो बहुययरं कुविओ निहालए तस्स छिड्डाणि ॥२७॥
 पाहुणयाण निमित्तं मंसाणयणे य पेसिओ तेण । गच्छंतेणं नियमारियाए सह रहसि सो दिट्ठो ॥२८॥
 कुविएण तओ उब्बंधिऊण तस्सेव ऊरुजुयलस्स । उक्त्तिऊण मंसं तज्जणणीए समप्पेउं ॥२९॥
 घेत्तूण य सकलत्तं कुलउत्तो नासिउं गओ काइ वि । भणिया य भोयणट्ठा पाहुणगा भोयणे सिद्धे ॥३०॥
 निसिभोयण-मंसाणं नियमो तो जेमिया न वसुमिच्छा । सासू-ससुरेहिं पि हु न हु भुत्तं तयणुरोहेण ॥३१॥
 जोयइ जा नियपुत्तं जणओ ता नियइ तं तहावत्थं । नाओ य ससुरएण माहणमंसस्स वुत्तं तो ॥३२॥
 तो जंपइ जयउ जए नियमो तुह पुत्ति ! जप्पभावेण । नो जायं विसमरणं न भक्खियं विप्पमंसं पि ॥३३॥
 तो एत्तो चेव जए धम्मो न हु अत्थि कोइ पुण अन्नो । जेणेरिसोवयारो जाओ एमेव य कएण ॥३४॥
 अम्हे वि करिस्सामो निसिभोयण-मंसविरमणं वच्छे ! । जम्हा न एयअवरो अओ परो अत्थि वरधम्मो ॥३५॥
 तो तेहिं वि पडिवन्ना नियमा वलिउं गयाणि नियनयरे । जाया य हिययदइया अहियं दइयस्स वसुमिच्छा ॥३६॥
 तो तिन्नि वि नियनियमे सुनिम्मले पालिऊण मरिऊण । भासुरवुंदी जाया अमरा सोहम्मकणम्मि ॥३७॥
 चविउं ससुरयजीवो जाओ एत्थेव भरहवासम्मि । सिरिधम्मो निवपुत्तो संपत्तो जोव्वणारंभं ॥३८॥
 वसुमिच्छा वि हु चविउं जाया तत्थेव सेट्ठिणो धूया । सिरिदेवी नामेणं अवरा वि हु तत्थ नयरम्मि ॥३९॥
 जायाओ चउइस कन्नयाओ सासूजिओ वि ताणेको । उप्पन्ना नामेणं देवजसा देवकुमरि व्व ॥४०॥

ततो च उद्दसण्हं पि सेट्टिणा विरइयं विभूईए । वद्धावणयं कालक्रमेण पत्ताओ तारुन्नं ॥४१॥
नियवहुयनियमभंजावणुचभवं उदयमागयं कम्मं । तो देवजन्मागते वाढं कोढो समुप्पन्नो ॥४२॥
सिरिदेवीए सव्वाओ ताओ नेहेण नियनियनिओगे । एगा केसे संजमइ का वि उव्वट्ठणं कुणइ ॥४३॥
परिहावइ आभरणं अवगा अन्ना य आसणं देइ । इय उवओगं गच्छंति तीए कज्जेसु सव्वाओ ॥४४॥
देवजसा पुण जंणइ ममं पि कारवसु किं पि नियकज्जं । पियसहि ! एरिसपरिवज्जणिज्जरोगेण सहियं पि ॥४५॥
तीए भणियं टाणम्मि जम्मि ण्हाणं समायरामि अहं । तम्मि पणसे सुपसत्थसत्थियं देसु समईए ॥४६॥
तो तं समायरंतीए तीए पंक्कप्पमावओ हत्था । जाया तो तप्पाओग्गओ य सज्जं सरीरं पि ॥४७॥
जाओ सिरिधम्मस्स वि कोढो सो चेव तेण कम्मेण । पच्चक्खाओ विज्जेहिं तथणु घोसाविओ पडहो ॥४८॥
छित्तो देवजसाए भणियं च अहं करेमि निरुयमिमं । तो आणेउं नियमंदिरम्मि तीए वहम्मि ठिओ ॥४९॥
उव्वट्ठिओऽणुदिवसं सिरिमइ उव्वट्ठणेण निवकुमरो । जाओ य जच्चकंचणसच्छओ थेवदियसेहिं ॥५०॥
परिणाविओ य सव्वाओ ताओ तुट्ठेण राइणा कुमरो । अहिसिंविओ य रज्जे पत्थावे कणयकलसेहिं ॥५१॥
जाओ य महाराया अहऽन्नया सुहगुरूण पासम्मि । पडिवन्नो जिणधम्मो सव्वाहिं वि पणइणीहि समं ॥५२॥
तं सम्मं परिपालिय गयाणि सव्वाणि देवलोगम्मि । उप्पज्जिउं विदेहे सिद्धिसुहं लहु लहिस्संति ॥५३॥
गंथाओ नेयव्वं विरथरओ बहिणिवच्छलाओ इमं । इय नियमं नाऊणं कायव्वो सो सुबुद्धीहिं ॥५४॥

॥ ब्राह्मण्याख्यानकं समाप्तम् ॥४६॥

इदानीं चण्डचूडाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अत्थि इहेव को वि तहाविहकोडुंविषयायजणाहिट्ठिओ, रोहणाभिहाणभूहरभूमिभागो व्व महाहीरयाहारो, पंडियसहापएसो व्व गोवाहिट्ठिओ, मरुमंडलो व्व थोववाणिओ, जणाउलनिवासो व्व अप्पसावओ, सप्पुरिसदेहो व्व सच्छायवच्छत्थलोवसोहिओ सुहत्थलाभिहाणो नाम गामो । तम्मि य एगो कुलपुत्तओ परोवहसणसीलो सहावकुडिलो चंडचूडाभिहाणो परिवसइ । अवरो वि तग्गिहसमीवे चेव दुग्गयाभिहाणो कुंभयारो खल्लिहडओ । सो य चंडचूडो पइदिणं पेच्छइ रविकिरणकरालियं पिलिपिलंतं इतो तओ नितो गिहट्ठिओ तस्स खल्लि ।

अन्नया पासइ तहाविहसाहुसमीवे सावयाइजणं मज्ज-मंसाइनियमे गिण्हंतं । आगंतूणं उवहासपरो पभणइ—
भो ! जइ एयारिसेहिं नियमेहिं धम्मो भवइ ता 'अहमवेतस्स दुग्गयाभिहाणकुंभयारस्स जाव खल्लि न पेच्छामि ताव न भुंजामि, मज्ज वि होउ एस नियमो । साहूहिं भणियं—जइ निच्छएण परिपालेसि ता अत्थि फलं । गहिओ य अवन्नाए नियमो, पालइ य तं तहा कल्लणभायणत्तणेण सम्ममेसो ।

अन्नया य गओ सो कुंभयारो अणुगाए चेव दिवसयरे मट्ठियाखणत्थं । जायमवरण्हं । सुइरं निरिक्खिओ वि न दिट्ठो कुंभयारो । दढपइन्नत्तणओ न भुंजए एसो । पुच्छिओ भारियाए—किं न भुंजसि ? । भणियं च णेण—मए एरिसो नियमो अंगीकओ । तीए पणयपुव्वसुवहसिओ—तुज्झ वि केरिसो नियमो ? । तेण भणियं—भदे ! मा भणसु एवं, पडिवन्नानिचवहणे केरिसं पुरिसत्तणं ? । तओ तीए तस्स निच्छयं जाणिऊण पुच्छियाणि दुग्गयमाणुसाणि । भणियं च तेहिं गओ मट्ठियानिमित्तं खाणीए । तत्थेव गओ चंडचूडो तहंसणत्थं ।

एत्थंतरे कुंभयारस्स मट्ठियाखणत्थं दिन्ने कुद्दालियापहारे उम्मिइं निहाणभायणं । 'दिट्ठो दिट्ठो' त्ति भणिऊण बलिओ चंडचूडो । तेण य संकिण्ण 'नायमणेणं' ति वालिओ । तेण वि मिउडिं काऊण मेसिऊण भणियं मम पुव्विल्लएहिं निहाणीकयमासि । तओ तदुचियं दीणारसहस्सं दाऊण वसीकयं दविणजायं । जाओ य तप्पभावेण जणपूयणिज्जो । कुणइ य चाय-भोय-विलासाइयं । जाओ य पत्थुयनियमविसए बहुमाणो । चित्तियं च तेण अणुभूयनियमफलणं—अहो ! मे पावपरिणई, अहो ! मे पयइकुडिलत्तणं, अहो ! मे पुरिसाहमत्तणं, अहो ! मे लोगववहारवज्जत्तणं, अहो ! मे दुइंतइंदियत्तणं, अहो ! मे परलोयनिरवेवत्तणं, अहो ! मे गुणवेसत्तणं;

जेण मए मलिणपक्खेण अचंतसुच्छित्तेण लोहमइएण सुतिक्खतुडेण परमम्मवेहिणा सव्वजणसंतावणेण चत्तगुणेण धम्मविमुक्खेण बालेण व तथा तारिसा वि साहुणो परोवयारनिरया इहलोयनिप्पिवासा समसत्तु-मित्ता समतिण-मणि-लेट्टु-कंचणा 'एए सुवड्डया ढिंवायरिया असंवद्धभासिणो भोगंतारायकारय' ति पावकम्मुणा निंदिया, एए वि सावया जीवदयापरायणा असच्चवावारविरया परदवावहारभीरुणो सकलत्तसंतुट्ठा अपरिमियपरिग्गह-राइभोयण-मज्ज-मंसाइपरिभोयनियत्तचित्ता अयाणमाणेणोवहसिया, पेच्छ ममोवहासपरस्स वि एरिसं एत्तियं नियमफलं जायं ति, ता सव्वहा अहमेत्तियस्स चेव जोगो ति, किं कइया वि काओ कंचणमलागामयपंजरपक्खेवमरिहइ ? किं कइया वि मायंगगेहदारमेरावयसिंधुरवंधणभायणं होइ ? किं वा छालीए मुहे कुंभंडं 'माइ ? किं वा दोणघणवरिसणे वि गिरिसिहरे नीरावत्थानमरिहइ ? किं वा आभमिय'कुंभो महुर-सीयलनीरपत्तत्तणं पावह ? किं वा मरुमंडलं वियसियकमलसरोवरसोहा-भवणं भवइ ? ति; किं बहुणा ? सव्वहाऽहमकल्लणभायणं जेण मए एएहिं सावएहिं समं बहुययरनियमगहणं न कयं-ति साहु-सावयगुणपक्खवायबहुमाणेण पोसियं बोहिबीयं, परित्तो कओ संसारो । आउयक्खए पत्तो तियसालयं । तओ चुओ कमेण पाविही परमपयं ति ॥

॥ चण्डचूडाख्यानकं समाप्तम् ॥४७॥

इदानीं गिरिडुम्बाख्यानकमाख्यायते । तद्यथा—

अत्थ सिरिसिरिउरं नाम नयरमइनयररम्मयाकलियं । राया तम्मि जियारी जियारिनामो जहत्थक्खो ॥१॥
 पुरपरिसरम्मि डुंबो सुकुडुंबो पयइभद्गो एगो । निवसइ नाडयवित्ती नडो व्व नामं च तस्स गिरी ॥२॥
 तस्स य दो भज्जाओ सज्जाओ नाडयं चलंतस्स । पज्जते चलमाणा तारिं पासेसु दोसुं पि ॥३॥
 मंसस्स छव्वयं वारओ य मज्जस्स वच्चइ चलंतो । जावेगीए पासं ता मंसं खाइ पियइ सुरं ॥४॥
 तीए वि हु दाऊणं चलमाणो जाइ पासमियरीए । तत्थ वि तहेव ववसइ इय कम्मरओ वसइ तत्थ ॥५॥
 अह कइया वि हु मयमल्लसूरिणो समणसंघपरियरिया । संपत्ता विहरंता तओ य भोत्तूणमवरण्हे ॥६॥
 संजमवियारभूमीए पत्थिया पवरनाणिणो जाव । ताव खरतरणिक्करनियरत्तत्तणुणो समाभिहया ॥७॥
 वच्छच्छायाए बीसमंति पेच्छंति तत्थ ताव तयं । तारिसकुक्कम्मकरणेक्कवावडं मूढवावारं ॥८॥
 चित्तियमिमेहिं केच्चिरमेसो निंदियकुक्कम्मकरणाओ । पावं समायरिस्सइ सुओवओगेण तो नायं ॥९॥
 खणमेत्तमिमो जीवइ तओ य परिभाविऊण करुणाए । एस वराओ कहमम्ह दिट्ठिगोयरगओ चेवं ? ॥१०॥
 महु-मज्ज-मंसंभक्खणसंचियगुरुक्कम्मकयवरो कुगइं । गच्छिहिइ सम्ममाभासिऊण भो भद् ! किं कुणसि ? ॥११॥
 एवं वुत्तो भोत्तूण नाडयं रइयक्करकमलकोसो । पडिउं पाएसुं भणइ देव ! किं कम्ममम्हाणं ? ॥१२॥
 लज्जियहियओ नियचेट्ठिएण जावऽच्छइ चिलक्खमणो । ता भणिओ भद् ! वयं समागया तुज्झ गेहम्मि ॥१३॥
 सव्वो वि हु गोस्वो समागओ होइ एस ववहारो । ता संपयमम्हाणं वुत्तं किं पि हु करेसु तुमं ॥१४॥
 तेणुत्तं तुह वुत्तं केरिसमम्हेहिं तीरए काउं ? । तुच्चे भणिस्सह इमं मंसं मज्जं मुयसु भद् ! ॥१५॥
 भणियं गुरुहिमिच्छा तुहेत्थ जं तरसि तत्तियं कुणसु । जइ एवं ता पउणो जमुचियमम्हाण तं भणह ॥१६॥
 भणिओ गुरुहिं गंठि बंधसु धेत्तूण मह तुमं नामं । जावंतरालमेयं संपत्तो भक्खपासम्मि ॥१७॥
 भुत्ते तहेव बंधसु छोडेउं भक्खियम्मि पीयम्मि । पुणरवि तहेव बंधसु एव कए तुह सुहं होही ॥१८॥
 जोगत्तणओ तेणं पडिवन्ने भावओ सनियमम्मि । तट्ठाणाओ सूरी वियारभूमीए संपत्तो ॥१९॥
 इयराणि वि वक्खित्ताणि जाव चिट्ठंति नाडए तम्मि ! भवियव्वयाए ताव य जं जायं तं निसामेह ॥२०॥
 धेत्तूण उग्गविसं भुयंगमं सउणिया समुप्पइया । भुयगस्स मुहाओ मज्जवारए निवडियं गरलं ॥२१॥
 न य लक्खियमियरेहिं इओ य सो गंठिसंगओ डुंबो । पत्तो मंससमीवे छोडइ गंठि सरिय नामं ॥२२॥

भक्स्वय मंसं जा पियइ मज्जमह गरलदोसओ झत्ति । भामियदिट्ठी भूमिण निवडिओ ताव गयचेट्ठो ॥२३॥
 मुक्को पाणेहिमिओ य तस्स भज्जाओ कंदमाणीओ । काउं परिहाणं मत्थयम्मि पत्ता निवसयासं ॥२४॥
 हा देव ! दुच्चलाणं बलिओ राय त्ति ता परिताहि । कत्तो तुम्हाण भयं ? तो भणियं ताहि सुणनु प्हू ! ॥२५॥
 सज्जो संपयमेव हि भत्ता अम्हाण सेयवडएहिं । दाऊण कमवि जावं विणासिओ मंदभग्गाणं ॥२६॥
 रत्ता वि सम्ममपरिक्खिऊण कोवेण पेसिया पुरिसा । तेहिं वि निद्वयदट्ठोद्व-भिउडिभासुरसरीरेहिं ॥२७॥
 भणिया सूरि चल्लह रायाएसेण रायपासम्मि । दिवारिएहिं तुम्मेहिं मारिओ रायडुंवडओ ॥२८॥
 सो वि हु डुंओ नियमप्पभावओ सुमरिऊण गुरुनामं । मरिऊण समुप्पन्नो कवड्डिजक्खो महिड्डीओ ॥२९॥
 जो अज्ज वि सत्तुंजयगिरिसंठियरिसहवंदणपरस्स । कुणइ सया सन्निज्जं मग्गे संघस्स भत्तीए ॥३०॥
 जाव पउंजइ ओहिं ता तयवत्थे निएइ नियगुरुणो । विउरुक्खिऊण नयरस्स मत्थए गिरिवरं गरुथं ॥३१॥
 उदंडवायदंदूलविविह[.....]कडयडंतविडविमरं । उक्खणियधूलिधूसरियसत्तसत्थं ददमसत्थं ॥३२॥
 जा चिट्ठइ ताव भणंति केइ एएहऽकज्जमायरियं । डुंवव्वहकरणाओ तो जायं विड्डुरमकंडे ॥३३॥
 अन्ने वि सावया सम्मदिट्ठिणो ते इमं पयंपंति । सासणदेवीए कयं सन्नेज्जं साहुभत्तीए ॥३४॥
 जावेवं सज्जो वि हु नयरजणो खुहियमाणसो जाओ । ता आयासे ठाउं पयंपियं कवड्डिजक्खेण ॥३५॥
 हंहो ! अप्पत्थियपत्थियाइ गुणकलियगलियमाहप्प ! । एवं अपरिक्खियकारगस्स तुह नत्थि कल्लाणं ॥३६॥
 तत्तो भीओ राया सुइमूओ उल्लपडयपावरणो । धूयकडच्छुयहत्थो एवं भणिउं समादत्तो ॥३७॥
 देवो व दाणवो वा गंधवो किन्नरो व जक्खो वा । सो खमउ मज्झ सज्जं अवरद्धं पायपणयस्स ॥३८॥
 इय सोऊणं जक्खो मणयं उवसंतमाणसो जाओ । सम्मदिट्ठी जीवा अणुसयरहिया भवंति जओ ॥३९॥
 भणिओ सुरेण राया तुमए रायं ! विरूवमायरियं । जं एवंगुणनिहिणो कयत्थिया साहुणो एए ॥४०॥
 समसत्तु-मित्तभावा जीवाण हिया दयावरा धीरा । अवरद्धे वि विरुद्धं परस्स चिंतंति न कया वि ॥४१॥
 एएसि पभावेणं परोवयारेक्कमाणसाणमहं । सो तारिसो वि डुंओ जाओ जक्खो महिड्डीओ ॥४२॥
 ता एएसिं पणओ भवाहि पडिवज्ज धम्ममेएसिं । एएसि माणनिरओ भवेज्ज जइ जीवियं महसि ॥४३॥
 इय सोउं सूरिणं केसेहिं पमज्जिऊण पयकमलं । भणइ निवो मरिसिज्जणु अन्नाणाओ जमवरद्धं ॥४४॥
 अज्ज प्पभिइं तं मज्झ सामिओ वंधवो गुरु जणओ । आणाकारी भयवं ! सीसो हं तुम्ह पयसेवी ॥४५॥
 जक्खो वि हु पच्चक्खो सक्खं होऊण सूरिपयपुरओ । दंसंतो सुररिद्धिं निययं संथुणिउमादत्तो ॥४६॥
 अणुवकयपराणुग्गहकरणपरायण ! पसंतमणपसर ! । दुत्थियजणकरुणारसनिज्जरणगिरिंद ! तुज्ज नमो ॥४७॥
 इय थोऊणं जक्खो सुमरंतो सूरिपायपउमजुयं । निच्चलसम्मत्तजुओ संपत्तो अत्तणो ठाणं ॥४८॥

॥ गिरिडुम्बाख्यानकं समाप्तम् ॥४८॥

इदानीं राजहंसाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

सोरट्टदेसमज्जे पुरीए अणिमंजियाभिहाणाए । कुंदसियदंतपंतो कुंदो नामेण कम्मयरो ॥१॥
 कज्जलसिणिद्धतारा वि भारिया मंजरी पिया तस्स । अह अन्नया य तेणं कट्ठाण कए गएण बहिं ॥२॥
 सिरिधम्मघोससूरी दिट्ठो उज्जाणमज्झयारम्मि । दिप्पंतो तवतेएण पणमिओ परमभत्तीए ॥३॥
 एचमणुवासरं पि हु पणमइ पयपंकयं मुणिंदस्स । गुरुणा वि तओ सद्धम्मदेसणा तस्स परिकहिया ॥४॥
 तो तेण मज्ज-मंसाणि नियमियं पणमिउं गुरुण पुरो । नियनियमपालणुज्जुत्तचित्तजुत्तस्स कुंदस्स ॥५॥
 पाहुणओ संपत्तो अहऽन्नया तस्स भारियाभाया । तस्स कए निम्मवियं मंसं तह रसवई महुरा ॥६॥

सालय-भट्णीवैङ्गो उवविट्ठा दो वि भोयणनिमित्तं । परिवेसियम्मि मंसे दोण्हं पि न भुंजए कुंदो ॥७॥
 भुंजाविओ य नियमं अयाणमाणीए तीए मड्ढाए । सुत्तो पच्छायावं निसाए सो काउमारद्धो ॥८॥
 पिच्छ जहा घेतूणं नियमो निच्चमसैहरेण मए । जाणंतेण वि भग्गो अभीरुणा पावकम्मस्स ॥९॥
 अप्पाणं निदन्तो पुणो पुणो पुच्छिओ पिययमाए । किं सोयसि ? त्ति भणियं तेणं नियमो मए भग्गो ॥१०॥
 अहह ! विरूवं जायं ति जंषिउं तीए पमणिओ भत्ता । किं मह कहियं न तए लज्जाए तम्मि सभयम्मि ? ॥११॥
 जं विहिओ वयभंगो अहमवि काराविया इमं पावं । ता किमिह सोइएणं ? गोसे गुरुणो कहिस्सामो ॥१२॥
 तो उगयम्मि अरुणे गुरुण चरणारविंदमभिनमिउं । मोणमवलंविऊणं साममुहो मणयमुवविट्ठो ॥१३॥
 संजाओ लज्जाए अहोमुहो तो पयंपिओ गुरुणा । किं भद् ! सामवयणो ? तह वि हु न पयंपए किंपि ॥१४॥
 तो तस्स सहयरीए कहियं नियमस्स खंडणं गुरुणो । करुणारसिएण तओ सायरमाभासिओ गुरुणा ॥१५॥
 कह वि हु कत्तंतीए संधिज्जइ किं न तुट्ठओ तंतू ? । पाओ य किं न धुव्वइ अमुइविलित्तो पमायवसा ? ॥१६॥
 भग्गो रणम्मि सुहडो पुण भिडिओ किं न लहइ जयलच्छि ? । एवं खंडियनियमो वि लहइ नियमप्पलं सच्चं ॥१७॥
 ता तुममवि मणखेयं मुयसु पुणो वि हु पवज्ज नियममिणं । तेण वि य भावसारं पडिवन्नो पुलइयगेण ॥१८॥
 तच्चज्जाए वि कओ नियमो भत्तीए मज्ज-मंसाण । दोन्नि वि पालंति पवड्डमाणवहुमाणसाराइं ॥१९॥
 कालक्कमेण सुहपरिणईए कुंदोऽभिवंदिय मुणिंदे । मरिऊण समुप्पन्नो देसे सिरिकंठनामम्मि ॥२०॥
 नयरीए जयंतीए नरिंदकुरुचन्दअगमहिसीए । गच्चम्मि मंगलाए तीए इमं सुविणयं दिट्ठं ॥२१॥
 लीलाच्चंक्रममाणो महुरसरो चंदविंसियपक्खो । वयणेण रायहंसो पविसंतो रयणिविरमम्मि ॥२२॥
 कहिओ य नरवरिंदस्स भणइ सो तुज्झ उत्तमो पुत्तो । होही तं सोऊणं तुट्ठा गच्चं समुव्वहइ ॥२३॥
 जाओ य दोहलो से मुणिंदपयपज्जुवासणाविसओ । संपूरिओ य रत्ता तो पसवदिणे पसूया सा ॥२४॥
 जाओ य रयणपुंजो व्व गत्तदित्तीए भासियदियंतो । पुत्तो तो तस्स कयं वद्धावणयं विभूईए ॥२५॥
 जाए बारसमदिणे सुविणयसरिसं कयं नरिंदेण । कुमरस्स रायहंसो नामं सम्माणितं पउरे ॥२६॥
 लालिज्जन्तो नवकमलकोमलारुणकराहिं धाईहिं । जाओ पवड्डमाणो क्रमेण सो अट्ठवरिसो उ ॥२७॥
 जा संपत्तो पारे कुमरो निम्मलकलाकलावस्स । भवियव्वयाए राया ता संजाओ कहासेसो ॥२८॥
 निवमग्गो अणुसरिओ देवीए वि रायमरणदुक्खेण । बालो त्ति रायहंसो न कओ नरनाहुरंजम्मि ॥२९॥
 अहिसित्तो पउरेहिं सिरिचंदो राइणो लहू भाया । नरनाहपए सो पुण जुवरायपयम्मि संठविओ ॥३०॥
 कालेण कामिणीयणदुस्मणसंपायगं सुमज्जं व । सो संपत्तो सव्वंगमुंदरं जोव्वणारंभं ॥३१॥
 तो पुत्रजम्मकयनियमभंगसंजायकम्मदोसेण । सिरिचंदअगमहिसी तस्सुवरिं कोवमुव्वहइ ॥३२॥
 एत्तो य कोइ राया नियदुग्गवलेण लूसए देसं । तो रायहंसकुमरं मोत्तुं नयरीए निवसहियं ॥३३॥
 राया तग्गहणत्थं कडयं काउं तओ गओ सो वि । दुग्गवलेणं घेतुं न तीरए तो नरिंदो वि ॥३४॥
 वेदेवि ठिओ तथेव दुग्गमित्तो य रायहंसो वि । निच्चं पि रइयसिगारमुंदरो देइ अत्थाणं ॥३५॥
 अत्थाणठियं तं विप्फुरंतमणि-रयणजडियमउडधरा । पणमंति मंति-मंडलियजुत्तसामंतसंवाए ॥३६॥
 एमेव य भणिया वि हु आणं सीसेण [ते] पडिच्छंति । अप्पाणं कयकिच्चं तस्साऽऽएमेण मन्नंता ॥३७॥
 सो वि हु सम्माणं कुणइ ताण सव्वेसिमइसएण सया । आलवणा-भरण-पलोयणाइउचियप्पयाणेहिं ॥३८॥
 आवज्जिया तहा ते संजाया तम्मया जह सपउरा । पेच्छंति तयं जणयं व देवयं वाऽहव गुरुं व ॥३९॥
 कुणइ य कयसिगारो सिंधुरमारुहिय पुरिपरिच्चमणं । सियपुंडरीयवारियदिणयरकिरणावलीपसरो ॥४०॥
 वीइज्जंतो विलिसिरविलासिणीधरियचारुचमरेहिं । अणुगम्मंतो रह-तुरय-गयवसारूढराएहिं ॥४१॥

जत्तो जत्तो लीलापलोयणं कुणइ तत्थ तत्थेव । भामंति अंचले कुलवहूओ पणमंति पउरजणा ॥४२॥
 इय एवं विलसंतं तं दट्ठं दुट्ठचित्तवित्तीए । तीए नरनाहभज्जाए चित्तियं पावकम्माए ॥४३॥
 नूणं इमस्स होही रज्जमिणं न उण मज्झ कुमरस्स । ता तह करेमि न जहा अरिहइ एसो नरिंदमिरिं ॥४४॥
 इय चित्तिउण पावाए तीए मंडुवकवाहिसंजणणं । दिन्नं कराविउणं कम्मणयं रायहंसस्स ॥४५॥
 तो तप्पभावओ तस्स जदरमाऊरियं महंतेहिं । भेषहिं महं उयरं अइतणुयं पि हु तयं जायं ॥४६॥
 कइयट्ठिण वेज्जेहि कारिया राइणा चिगिच्छा से । न तहा वि गुणो जाओ रोगो पुण वड्ढिओ अहियं ॥४७॥
 चिट्ठउ तावियरजणो न कुणइ नियपरियणो वि तस्साऽऽणं । देवीभीओ पेच्छइ य केवलं तं अवन्नाए ॥४८॥
 अह अन्नया य सारीर-माणसाणेगदुक्खसंतत्तो । रयणीए रायहंसो एवं चिन्तेउमारद्धो ॥४९॥
 पेच्छ मए सयलजणो सुइरं परिपालिओ सजीयं व । निच्चं कयप्पसाओ वि कुणइ न हु मज्झ वयणं पि ॥५०॥
 माणधणा पयईए पराभवं पयणुयं पि न सहन्ति । अहमवि अहीणमाणो ता एत्थ न जुज्जए ठाउं ॥५१॥
 ता जावऽज्जवि सत्तो गंतुं थेवा वि विज्जए मज्झ । ता वच्चमि विप्पसं धिसि सयणपराभवं सोढुं ॥५२॥
 इय चित्तिय नीहरिओ पयुत्तनिस्सेसपउरलोगम्मि । मंदं चंकममाणो संपत्तो नयरमुज्जेणिं ॥५३॥
 तो तत्थ महाकालस्स चच्चरे संठिओ तओ तस्स । वियरइ करुणाए जणो मंडयखंडाइ अणुदिवसं ॥५४॥
 कालकमेण रोगेण बाहियं तस्स सच्चमवि अंगं । नासाऽहर-कर-चरणंगुलीओ सक्वा पविद्धाओ ॥५५॥
 वालग्गाओ नहतं जाव सरीरम्मि फोडया होउं । फुट्ठंति पक्क-दुग्गंधपूयपरिपूरिया पयडं ॥५६॥
 लिङ्गिरयमेत्तकच्छोद्वनिवसणो मच्छिइयाहिं परियरिओ । न तरइ पयमवि गंतुं अणिदुस्सरधणो धणियं ॥५७॥
 एत्तो य मंजरी तस्स भारिया आउयक्खए जाए । तीए चेव पुरीए मरिउं महसेणनरवइणो ॥५८॥
 अम्ममहिसीए धूया जाया विहियं च देइणीनामं । दंतुग्गमपत्थावे तं कम्मं तीए वि उदिन्नं ॥५९॥
 तो गरुय-घोररोगेहिं पीडिया दुच्चलंगिया जाया । ताहे पच्चक्खाया नाउमसज्झ ति वेज्जेहिं ॥६०॥
 आगासरेवईयाइदेधया पूइया नरिंदेण । जाणगजणोवइट्ठं सच्चं पि कयं विसेसेण ॥६१॥
 तह वि न थेवो वि गुणो संजाओ तीए तिक्ककम्मवसा । कम्मोवसमे सयमवि तारुण्णे नीरुया जाया ॥६२॥
 देवीए तओ सिंगारिउण संपेसिया निवत्थाणे । सहिययणसंगया सा कीलइ तत्थेव निच्चं पि ॥६३॥
 अहिमाणिणा नरिंदेण अन्नया निययरिद्धि-वलकलिया । बाहरिया सक्वे वि हु सामंता पउरजणजुत्ता ॥६४॥
 कयसिगारा रह-करि-तुरंग-नर-नारिनियरपरियरिया । आउज्जमहपूरियदियंतरा तयणु संरत्ता ॥६५॥
 पणमिय निवमुवविट्ठा पुट्ठा एवं नरिंदचंदेण । मह कहह कस्स पुत्तेहिं तुम्ह एयारिसा रिद्धी ? ॥६६॥
 छंदाणुवत्तिणो ते नमियनरिंदं निवद्धकरकमला । जंपंति तुम्ह पुत्तप्पभावओ अम्ह संपत्ती ॥६७॥
 सोऊण तयं कुमरीए तीए विप्फुरियदन्तदिक्कीए । हसियं तं दट्ठणं पयंपियं नरवरिंदेण ॥६८॥
 वच्छे ! किमलियमेयं मह वयणं जमिणमेवमुवहससि ? । सा भणइ ताय ! तुम्हं सच्चं साहेमि ? किमसच्चं ? ॥६९॥
 सच्चं ति निवेणुत्ते सा जंपइ ताय ! तुह जणो सच्चो । छंदाणुवत्तणपरो पयंपए सयलमलियमिणं ॥७०॥
 सच्चं पुण निच्चं पि हु नियपुत्तसमुच्चवं सिरिं सक्वे । भुंजंति जओ न हु होइ अवरमुत्ते अवरतिक्की ॥७१॥
 पुत्तकयमुक्ककम्मप्पभावओ तं पि तूसे न मुहा । तव्विरहे पुण रूससि निमित्तमित्तं तमेत्थ जओ ॥७२॥
 सच्चो पुत्तकयाणं कम्माणं पावए फलविवागं । अवराहेसु गुणेषु य निमित्तमेत्तं परो होइ ॥७३॥
 तं सोउं नरनाहो भासुरमिउडीकरालभालयलो । पमणइ रुद्धो वच्छे ! तुह रिद्धी कस्स पुत्तेहिं ? ॥७४॥
 सा जंपइ नियपुत्तप्पभावओ ताय ! न उण अन्नस्स । तं सोउं घयसित्तो व्व पावओ पज्जलिओ राया ॥७५॥
 आइसइ सेवयनरे पुरीए जो कोइ दुहभरक्कंतो । सिग्गं तमिहाऽऽणावह मज्झ समीचम्मि जेणाहं ॥७६॥
 वियरेमि तस्स पावं जह भुंजइ नियपुत्तप्पभारं । इय सोउं निवपुरिसा भमंति नयरिं पलोयंता ॥७७॥

रायनिवर्धं नाउं पर्यपिया देइणी सजणणीए । सामंत-मंति-मंडलिय-पउरनियरेण जुत्ताए ॥७८॥
 वच्छे ! जणयं चलणमु लुगिउं भणसु खमसु अवराहं । अह न भणसि ता कस्स वि दाही जह दुक्खमणुहवसि ॥७९॥
 सा जंपइ इह अत्थे भवियच्चं जं भविस्सइ तमेव । ता किं अपत्थुणं खामणयपयासकरणेण ? ॥८०॥
 एत्तो य महाकालस्स चच्चरे रोगविहुरसव्वंगो ; पुरिसेहि रायहंसो दिट्ठो तो चित्तिं एवं ॥८१॥
 अन्नो एयाओ न कोइ अत्थि दुहमायणं ति तो तेहिं । नीओ उप्पाडेउं समप्पिओ नरवरिंदस्स ॥८२॥
 दट्ठूण तयं हिट्ठेण राइणा जंपियं जहा भइ ! । बीवाहसु मह धूयं तं सोउं जंपए एसो ॥८३॥
 कप्पिज्जइ किं कइया वि कमिलिणी दहुरस्स सिरिभवणं ? । किं वा जुज्जइ कायस्स मंजरी चारुचूयस्स ? ॥८४॥
 किं वा सव्वंगसुहा सामि ! सुहा सहइ असुरविसरस्स ? । किं वा वि हु सलहिज्जइ सामिय ! सीही सियालस्स ? ॥८५॥
 ता देव ! तुज्ज तणया अन्नायकुलकमस्स रोरस्स । रोगकंतस्स कहं सलाहणिज्जा हवइ दिन्ना ? ॥८६॥
 तो भणियं भूवइणा एसा तुह सव्वहा भए दिन्ना । बीवाहिउण भणियाणि ताणि मेल्लेह मह विसयं ॥८७॥
 कुमरी वि जणयचरणे पणमिय माणंसिणी अदीणमणा । उल्लवइ रायहंसं पिययम ! आरुहसु मह खंधे ॥८८॥
 तो नियखंधे काऊण देइणी पुरवरीए मज्जेण । नोहरिया निमुणंती जणाववायं सजणयस्स ॥८९॥
 गंतूण बहलपत्तलसहयारतलम्मि तमुववेसेउं । तस्स सरीरे मच्छीओ बीजयंती सव्वत्थेण ॥९०॥
 भणिया करुणारसिएण रायहंसेण देइणी एवं । मह संसग्गीवसओ विणस्सिही तुह सरीरं पि ॥९१॥

तहा हि—

नहंपंतिकंतिकलियं कमजुयलं तुज्ज लक्खणधरं पि । हिमवायझलुक्कियकमलसन्निभं होहिही सुयणु ! ॥९२॥
 तुह सुंदरि ! ऊरुजुयं नवरंभाखंभविडममधरं पि । होही दवगिनिदड्ढथाणुजुयलं व रोगहयं ॥९३॥
 गयगमणि ! तुज्ज रमणं तवणीयसिवासमं पि रोगेण । होही दावानलदड्ढगिरिसिलासामलच्छायं ॥९४॥
 खामोयरि ! तुह मज्जं विलसिरतिवलीतरंगरुइरं पि । होही सिप्पउडं पिव खर-फरुसं खसरसंवलियं ॥९५॥
 थोरत्थणि ! थणजुयलं करिकुंभत्थलसमं पि मह संग्गा । होही थउडं पिडएहि सुसियमालूरफलसरिसं ॥९६॥
 तुह सिरिसकुसुम]मालासुकुमालं भुयलयाजुयं सुयणु ! । सोहारहियं होही जलणकुलुक्कियसयजुयं व ॥९७॥
 कंकल्लियल्लवारुणतलं पि सियदसणि ! पाणिजुयलं ते । होही विमुक्कएरंडपत्तजुयलं व रोगेण ॥९८॥
 बिंवाफ्लोवमो वि हु अहरो इंगालसच्छहो होही । मंडुक्किय व्व चिविडा भविही सरला वि तुह नासा ॥९९॥
 सव्वणंतं पत्तं पि हु तरलं पि हु पम्हलं पि पसयच्छि ! । अच्चिजुयं रोगवसा मिलाणकुमुमं व संकुइही ॥१००॥
 पडिपुन्नहरिणल्लेछणायं वयणं पि तुज्ज रोगेण । होही राहुगत्थं गयसोहं चंदबिंबं व ॥१०१॥
 मयणाहिपरिमलड्ढा कज्जलकसिणा वि कुंतला तुज्ज । घम्माहयखंखरदब्भसन्निभा सुव्वमु ! होहिंति ॥१०२॥
 ता सव्वहा वि सव्वंगसुंदरावयवमणहरं एयं । मह कज्जम्मि विणाससु नियरूवं मा मयच्छि ! तुमं ॥१०३॥
 वच्चसु माउल्यगिहं अवरं वा किं पि सयणमल्लियसु । तं सोऊण सविणयं पर्यपिया देइणी एवं ॥१०४॥
 मा अज्जउत्त ! एयं जंपसु जम्हा न होइ अलियमिणं । भत्तारदेवया कुलवहु त्ति सत्थे पसिद्धं ति ॥१०५॥
 तम्हा तं मज्ज पड्ढ बंधू सयणो सुही सुहगुरू य । वल्लीए वच्छसमासियाए वच्छो व्व तं सरणं ॥१०६॥
 क्षिज्जउ अंगं पगलंतु लोयणा जोव्वणं अइक्कमउ । मरणं पि होउ पिययम ! तुह सुस्सुसं कुणलीए ॥१०७॥
 इय जंपिउण तीए आसन्नावासियम्मि सत्थम्मि । गंतूण सत्थवाहो सविणयमेयारिसं भणिओ ॥१०८॥
 ताय अहं पि हु तुम्हाण सुत्थसत्थेण गंतुमिच्छामि । तं सोउं सत्थाहो चित्तेउं एवमारद्धो ॥१०९॥
 नूणं सुकुलुप्पन्ना नज्जइ वयणेहिं विणयगम्मेहिं । इय चित्तिं तेणुत्तं वच्छे ! सिग्गं समागच्छ ॥११०॥
 तो देइणीए भणियं मज्ज पई रोगविहुरसव्वंगो । सो वि समागच्छिस्सइ तं सोउं सत्थवाहेण ॥१११॥
 तस्साऽऽरुहणनिमित्तं समप्पिओ से रहो तओ तीए । तम्मि समुप्पाडेउं चडाविओ निययभत्तारो ॥११२॥

सद्धिं सत्येण तओ कुमरी परिहरियनिययपिउविसया । रुरु-रोज्जरउद्दाउविमज्जे आवासिए सत्ये ॥११३॥
 नगोहसाहिसीयलतलम्मि तरुपत्तरइयसयणिज्जे । तीए समुत्तारिऊण सोविओ पहपरिस्संतो ॥११४॥
 नियउच्छंशियतस्सीसकेसनियरं निरुवयंतीए । तीए सिसिरसमीरणमुदेण तस्साऽऽगया निदा ॥११५॥
 एत्तो कुमारजणणी तइया मरिऊण वंतरी जाया । तो तीए रायहंसो दिट्ठो तमवत्थमणुपत्तो ॥११६॥
 देइणिकुमरीजाणावणत्थमिणमिंद्यालमायरियं । सहस चि वम्मियाओ चियडफडो निगओ सप्पो ॥११७॥
 कुमारस्स य निदापरवसस्स वयणे समागओ सहसा । उयराओ दहुगे दहुमेस सप्पं भणइ कुविओ ॥११८॥
 रे रे हयास ! विसहर ! समहिद्विय संठिओ निहाणमिमं । जो तत्तजलं खिविउं हणिउं तं लेइ सो नत्थि ॥११९॥
 तो तेणुत्तं रे दुट्ठ ! पाव ! मंडुक्क ! निवमुओ एसो । सव्वंगमुंदरो वि हु एयमवत्थो तए विहिओ ॥१२०॥
 तो एत्थ नत्थि सो कोइ राइयाचुत्तमीसियं तक्कं । जो पाइउं कुमारं हणिउं तं कुणइ पउणमिमं ॥१२१॥
 सप्पपयंपियमायन्निऊण चित्तेइ देइणी एवं । नूणं नरिंदपुत्तो एसो ता सुंदरं जायं ॥१२२॥
 लद्धो य बाहिचिगमोवाओ चत्तो य तायविसओ वि । ता गोउलम्मि कम्मि वि गम्मउ इय चित्तिउं चलिया ॥१२३॥
 पत्ता य गोउलम्मि ठिया य आउच्छिऊण सत्थाहं । गंतूण गोउलवई पयंपिओ सविणयं तीए ॥१२४॥
 ताय ! इमो मज्झ पई कम्मवसा रोगविहुरसव्वंगो । निरुओ जायइ तक्केण राइयाचुत्तमिस्सेण ॥१२५॥
 सो वि पयंपइ वच्छे ! धूया तं मज्झ चिट्ठमु इहेव । सुस्सुसंती कंतं जावेसो जायए निरुओ ॥१२६॥
 सह राइयाहिं तक्कं पायंती पिययमं ठिया तत्थ । तो तप्पभावओ दारुणो वि वाही अवक्कंतो ॥१२७॥
 नासोऽहर-कर-चरणा नीहरिया रंभगम्भमुकुमाला । अइरेण वि संजाओ मणहरणो मयणसमरूवो ॥१२८॥
 आउच्छियम्मि तीसे पयासिओ नियकुलक्कमो तेण । सा वि पयंपइ पिययम ! ता गम्मउ तुम्ह कुलभवणे ॥१२९॥
 तेणुत्तं जुत्तमिणं परमेएसिं कयम्मि उवयारे । तं सोउं सा चित्तेइ मणम्मि एसो महासत्तो ॥१३०॥
 पच्चुवयारं काउं वंछइ ता दहुरोवइहेण । दव्वेण होउ इय चित्तिऊण तो तीए दइयस्स ॥१३१॥
 ददुह-कसिणाहीणं वुत्तंतो साहिओ तओ तेण । घेत्तूण तं निहाणं उवणीयं गोउलवइस्स ॥१३२॥
 भणियं च देइणीए अणुकूलो तुह विही जओ नाह ! । जाओ रोयविणासो तह संपत्तं निहाणं पि ॥१३३॥
 ता गम्मउ तुह नयरे तओ पयट्ठाणि ताणि मग्गम्मि । गच्छंताणि कमेणं जयंतिनयरीए पत्ताणि ॥१३४॥
 ता मग्गपरिस्संतो सुत्तो सहयारतरुतले कुमरो । एत्तो य तत्थ सिरिचंदनरवई पुत्तमरणम्मि ॥१३५॥
 पंचत्तं संपत्तो सो वि हु सुयसोयसल्लिओ संतो । अहिसित्ताणि अपुत्तो त्ति पंच दिव्वाणि मंतीहिं ॥१३६॥
 ताणि तिय-चच्चराइसु भमिउं पत्ताणि जत्थ सो कुमरो । तो अहिसिंचिय करिणा चडाविओ निययखंभम्मि ॥१३७॥
 तो मंति-मंडलेसर-सामंतप्पभिइपउरपरियरिओ । संपत्तो रायउले अहिसित्तो पुव्वरायपए ॥१३८॥
 जाओ य महाराया नायं एत्तो अवंतिनाहेण । जह कोइ देसियनरो राया जाओ जयंतीए ॥१३९॥
 तो तेण पेसिओ निययदूयओ रायहंसनरवइणो । भणिओ दूएण निवो वियरसु मह राइणो दंडं ॥१४०॥
 अह नो ता रज्जं पि हु गिणिहस्सइ तं निसामिउं रत्ता । भणियं जं तस्स मणे पडिहासइ कुणउ तं सिग्घं ॥१४१॥
 दूएण तओ गंतुं महसेणनिवस्स साहियं सव्वं । होऊण जुज्झसज्जो विणिभओ सोऽभिमाणधणो ॥१४२॥
 नाउं चरेहिं सिरिरायहंसराया वि विहियसन्नाहो । नीहरिओ नियबलभरपरिपूरियभूरिभूवलओ ॥१४३॥
 दोन्नि वि बलाइं सन्नद्ध-वद्धकवयाइं देससीमाए । भिडियाइं मुक्कहक्काणि झत्ति जयलच्छिळुद्धाणि ॥१४४॥
 करि-तुरय-रह-नरोहा गय-हय-संदण-भडाणमच्चिमट्ठा । आवद्धभिउडिभीमा भूवइणो भूमिनाहाण ॥१४५॥
 एवमवरुप्परं पि हु दुन्हं पि बलाण जायमइघोरं । आओहणं विणासियसिंधुर-नर-तुरयसंदोहं ॥१४६॥
 बद्धो सामंतेणं महसेणो रायहंसतणणण । किं कीरउ तुह जणयस्स ? पुच्छिया देइणी रत्ता ॥१४७॥
 तीए पयंपियमेयं नुच्चउ सम्माणिउं तओ रत्ता । गंतूण तेण सयमेव कारियं तस्स वणकम्मं ॥१४८॥

पणमिय पियपयपटमा पर्यपण देइणी जहा ताय ! । पयडीभूयाणि इमाणि संपयं मज्झ पुत्राणि ॥१४९॥
 भणियं महसेणनरसरेण कहमेयमह कहइ कुमरी । ददुदुर-विमहरवज्जरियपमुहनिस्सेसनियचरियं ॥१५०॥
 तं सोउं सव्वे वि हु सामंता वज्जरंति जह एसो । सो रायहंसकुमरो जो आसि विणट्टसव्वंगो ॥१५१॥
 सा एसो महसेणस्स अंगथा जा तथा सकोवेण । दिन्ना अणेण कोट्टाभिभूयदेहस्स दमयस्स ॥१५२॥
 जं सव्वे नियपुत्तं भुंजंति इमाए आसि उल्लवियं । तं सव्वं चिय जायं जमिमाणं रज्जसंपत्ती ॥१५३॥
 तो महसेणनरिंदेण जंपिओ रायहंसनरनाहो । तं मह पुत्ताण पहू अहयं तु तवं करिस्सामि ॥१५४॥
 एवं विहिया सव्वे निययाणावत्तिणो नरवरिंदो । जाओ रायाहिर्वई नरेसरो रायहंसो सो ॥१५५॥
 असरिसनरिंदलच्छि उवभुंजंतस्स तस्स बहुकालो । समइकंतो अह अन्नया य सूरि समोसरिओ ॥१५६॥
 नामेण भवंतकरो तिलउज्जाणे तओ नरवरिंदो । महरिहरिंदीए गओ सूरिसयासम्मि सकलत्तो ॥१५७॥
 अभिवंदिऊण सुगुरूण चरणतामरसमुचियठाणम्मि । उवविट्ठो तो सूरिहिं देसणा तस्स परिकहिया ॥१५८॥
 भो भो भव्वा ! संविग्गमाणसा सुणह परममुणिवसणं । एसो ता संसारो चित्तिज्जंतो धुवमसारो ॥१५९॥
 कम्मवसया जमेत्थं जीवा खणभंगुरस्सरूवम्मि । संपय-विचयाओ पाउणंति ता कह णु सविवेया ॥१६०॥
 हरिस-विसायं वच्चंतु संपयाओ भवंति पुत्तेण । विवयाओ अपुन्नेणं ता पुन्ने जयह जमिहुत्तं ॥१६१॥
 वच्चइ जत्थ सउन्नो विदेसमडविं समुद्धमज्जे वा । नंदइ तहिं तहिं चिय ता भो ! पुन्नं समज्जिणह ॥१६२॥
 पुन्नं पि नियमभंगोइदोसओ संतरं जणइ दुक्खं । जह तुज्झ इमं जायं जम्मंतरनियमभंगेण ॥१६३॥
 एत्थंतरम्मि पुट्ठो सो सूरि पणमिउं पुहइवइणा । किं भयवं ! मह रोगो जाओ तह असरिसा रिद्धो ॥१६४॥
 तो भयवया वि सव्वे पुच्चभवे साहिए महीनाहो । नाऊण जाइसरणेण तं तओ भणइ एवं ति ॥१६५॥
 कहिओ य रायहंसेण नियमवो सयलरायलोयस्स । जह जाया नियमेणं रिद्धो तव्वभंगओ रोगो ॥१६६॥
 तं निमुणिऊण बहवे पडिबुद्धा पाणिणो भवुज्जिगा । राया वि सावयत्तं पडिवज्जिय समवणम्मि गओ ॥१६७॥
 कपरेइ जिणहराइं पूएइ जिणे नमंसए गुरूणो । पुहईए पयट्टावइ रहजत्ताओ सुभत्तीए ॥१६८॥
 जाओ य देइणीए पुत्तो पत्तो य जोव्वणारंभं । अहिसित्तो निययपए निवेण सुपसत्थदिवसम्मि ॥१६९॥
 तो देइणीए सहिएण रायहंसेण सुगुरूपासम्मि । गहिया जिणिददिक्खा चरिउं अद्घोरतवचरणं ॥१७०॥
 मरिऊण वंमल्लेगे जाओ भासुरतणुप्पहो अमरो । तत्तो चुओ समाणो स पाविही सिद्धिसुहमसमं ॥१७१॥

॥ राजहंसाख्यानकं समाप्त ॥४९॥

जह एयाणं नियमो संजाओ गुरूगुणाण संजणओ ।

तह अन्नस्स वि जायइ ता तग्गहणे कुणह जत्तं ॥१॥

पुण्यानुबन्धजनकं शुभभावसारमङ्गीकृतस्वनियमग्रहणं क्रमेण ।

स्वर्गा-ऽपवर्गफलदायि दिताभिमानाः प्रत्यग्रपापमथनावहमामनन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे नियमफलप्रतिपादको नाम पञ्चदशोऽधिकारः समाप्तः ॥१५॥

[१६. मिथ्यादुष्कृतदानफलाधिकारः]

नियममालिन्ये च मिथ्यादुष्कृतं दातव्यमित्यनेन सम्बन्धेनाऽऽयातं मिथ्यादुष्कृतं व्याख्यातुकाम आह—

खमगा य चंडरुदो मिगावई तह पसन्नचंदो य ।

सम्मं मिच्छाउकडदाणफले हुंति आहरणा ॥२०॥

व्याख्या—‘क्षपकाश्च’ प्रतीता एव, ‘चण्डरुद्रः’ समयप्रसिद्धः सूरिः, ‘मृगावती’ शतानिकनृपतिभार्या, ‘तथा’ तेन प्रकारेण ‘प्रसन्नचन्द्रश्च’ पोतनपुराधिपतिः, ‘सम्यग्’ भावसारं ‘मिथ्यादुष्कृतदानफले’ स्वदोषप्रतिपत्तिवितरणगुणे ‘भवन्ति’ जायन्ते “आहरण” त्ति दृष्टान्ता इत्यक्षरार्थः ॥२१॥ भावार्थस्त्वाख्यानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि ।

तत्र तावत् क्षप[का]ख्यानकमाख्यायते तच्चेदम्—

अत्थि तहाविहगच्छे करुणारसपूरियम्मि विच्छिन्ने । जलहिम्मि व खमगरिसी परमपहावो वरमणि व्व ॥१॥
सो भुंजइ मासं केसरि व्व कइया वि पारणगदिवसे । भिक्खुए पविट्ठो खमगरिसी खुड्डुएण समं ॥२॥
मच्छियपमाणमंडुक्कियाहिं पच्छाइयम्मि मग्गम्मि । खमरिसिणा अकंता कमेण मंडुक्किया एगा ॥३॥
भणिओ य खुड्डुएणं खमग ! तए पेच्छ मारिया एसा । कहियव्वा य गुरूणं चारित्तारसोहिकए ॥४॥
तं सोउं सो रुट्ठो इमाओ पाविट्ठ ! केण वहियाओ । दंसइ लोएणं मारियाओ तो चित्तियमिमेण ॥५॥
आवस्सयवेलाए पसंतहिययस्स संभराविस्सं । ता पारावउ एसो छुहियस्स न एस पथावो ॥६॥

जओ—

नासइ खंती परिगलइ पोरिसं लहु पलायइ विवेगो । सिक्खा वि ठाइ न मणे लुहाभिभूयाण जीवाणं ॥७॥
किर किमसंगयमिमिणा चुक्क-वस्सलियम्मि चोइओ जमिमो ? । परमिह दुजओ कोवो गुणट्टियाण वि महासत्तू ॥८॥
कट्ठं करंति समरे मरंति जलणं धरंति सीसेण । न उणो जिणन्ति कोवं पावमिणं धम्मवणदहणं ॥९॥
पढउ सुयं धरउ वयं कुणउ तवं चरउ बंभचेराई । तह वि तयं सव्वं पि हु निरत्थयं कोववसगस्स ॥१०॥
जइ जलइ जलउ लोए कुसत्थपवणाहओ कसायग्गी । तं चोज्जं जं जिणवयणवारिसित्तो वि पज्जलइ ॥११॥
तो सो अणुसयवसओ तहेव भुत्तो विथालवेलाए । सुमरावियम्मि कोवेण पज्जलिओ खुड्डुयस्सुवर्णि ॥१२॥
मिलियाण मज्झयारे विगोविओ अहमणेण पावेण । ता मारेमि सयमहं खुड्डुयमेयं ति चित्तेउं ॥१३॥
गहिऊण खेलमल्लगमसुहज्जाणो पहाविओ जाव । तावाऽऽवडिओ खंभे विह्वरियेणओ मओ खमओ ॥१४॥
जाओ कुलम्मि^१ महलियवयाण दिट्ठीविसाण सप्पाण । कुगईए संपत्तो दीणमुहो चित्तिउं लग्गो ॥१५॥

तं जहा—

रे जीव ! कसायहुयासणेण दड्ढे चरित्तघरसारे । भमिहिसि भवकंतारे दीणमुहो दुक्खिओ य तुमं ॥१६॥
तो जायजाइसरणो रयणीए दयावरो परियडेति । मा रविकरसंपक्का दिणम्मि दिट्ठी वहउ जीवे ॥१७॥
एत्तो य वसंतपुरे कुमरो अरिमइणस्स नरवइणो । तइया भुयंगदट्ठो मुक्को सहस त्ति पाणेहिं ॥१८॥
राया वि सुयसिणेहा कुचिओ सप्पाण ते विणासेउं । जो दंसइ सप्पसिरं दीणारं देइ तस्स तओ ॥१९॥
संजाए सप्पखए वणम्मि रयणीए संचरंताणं । घसणीउ नियइ एगो गारुडिओ तेसि वहणत्थं ॥२०॥
मेल्लेइ ओसहीओ विलेसु तो तेसि गंधमसहंता । निग्गच्छंति वराया सो ते मारेइ दविणकए ॥२१॥

ग्रन्थाग्रम्—६००० ॥

सो वि हु खमगभुयंगो ओसहिगंधेण विहुरियसरीरो । विलमज्जम्मि य चिट्ठिउमचयंतो चित्तए एवं ॥२२॥

१. मृगावती: रं० । २. विस्मृतपश्चात्तापः । ३. मयलिय० रं० ।

एस वराओ को वि हु मुहेण जइ नीहरामि ता मरिही । मह दिट्ठीविसदोसा इय करुणापरिगओ धणियं ॥२३॥
 निग्गच्छइ पुच्छेणं जत्तियमेत्तं च निस्सरइ बाहिं । तत्तियमेत्तं छिदइ गारुडिओ सो उ चितेइ ॥२४॥
 रे जीव ! सुइविवज्जिय निहीण ! निम्भगसेहर ! अणज्ज ! । संपयमवि मा कुप्पसु अणुभूयं कोवफलमेयं ॥२५॥
 जइ संतियाए किर चोइओ तया तेण समणरूवेण । ता तस्सोवरि कुवियस्स तुज्झ किं कस्स संजायं ? ॥२६॥
 तं तारिससुगुरुणं विजोजिओ धम्मबंधवाणं पि । तह तारिससंजमगिरिवराओ पडिऊण खडहडिओ ॥२७॥
 तारिससामग्गीए तइया एयस्स तारिसो कोवो । इण्हि पुण एस खमा अहो ! हु कम्माण कुडिलत्तं ॥२८॥
 इय सो वेरभगओ विसहंतो वेयणं तमइदुसहं । मणुयाउं निव्वत्तइ सुकुलुप्पत्तिं च खमगाही ॥२९॥
 अह नागदेवयाए सुमिणम्मि नेविइयं नरवइस्स । विरमसु नागवहाओ तुह पुत्तो होहिही राया ॥३०॥
 सो मरिउं खमगजिओ संजाओ तस्स राइणो पुत्तो । शस-कुलिस-चक्कलंछणलंछियसुहविग्गहावयवो ॥३१॥
 विहियं वद्धावणयं सुयजम्ममहूसवम्मि नरवइणा । दिज्जं च देवयाए नामं से नागदत्तो त्ति ॥३२॥
 अह देहोवचणं कलाकलावेण विद्धिमणुपत्तो । सयलजणनयणमुहओ ससि व्व पयईए सोमतणू ॥३३॥
 सुहओ पुव्वाभासी पुट्ठभवच्चासओ य नायपिओ । देव-गुरुपूयणरओ पच्चक्खो पसमधम्मो व्व ॥३४॥
 संसारियसुहविमुहो रज्जसिरीसंगमस्स निरवेक्खो । कारागारगओ विव निव्वेयाओ बसइ गेहे ॥३५॥
 अह अन्नया कया चि हु गुणवंताणं गुरुण पासम्मि । मोयाविऊण पियरं निक्खंतो जायसंवेगो ॥३६॥
 पंचसमिओ तिगुत्तो दसविहमुणिचक्कवालकिरियाए । सययं चिय उवउत्तो वेयावच्चे विसेसेण ॥३७॥
 अह तम्मि चेव गच्छे खमगा चत्तारि चरणसंपन्ना । मास-दुमास-तिमासिय-चउमासतवोविसेसरया ॥३८॥
 अममत्ता निस्संगं कट्ठाणुट्ठाणसोसियसरीरा । खुडुगसाहू तेसिं विसेसओ कुणइ बहुमाणं ॥३९॥
 सो उण तिरिक्खजोणीसमागमा सययमेव य छुहालू । भुंजइ पइक्खणं चिय विमुद्धमाहारमाणेउं ॥४०॥
 वहइ य मणम्मि खेयं धिसि धिसि मम देह-जीवियव्वाण । पढमपरीसहभीओ जोऽहमसत्तो तवं काउं ॥४१॥
 एए महाणुभावा पेच्छह सरिसे वि माणुसत्तम्मि । दुक्करतवचरणरया ख्वेति पोरणयं कम्मं ॥४२॥
 अह अन्नया पभाए भरिउं दोसीणकूरदहियस्स । नियपडिगहयं पत्तो आलोएउं गुरुसयासे ॥४३॥
 साहयो तो णियत्तेण, निमंतेज्ज जहकमं । जइ तथ कोइ इच्छेज्जा, तेहिं सद्धि तु भुंजए ॥४४॥
 इय वयणमणुसरंतेण तेसि सव्वेसि दंसियो कमसो । निच्छूढं सव्वेहि वि पडिग्गहे कोववसगेहिं ॥४५॥
 सो उण तहेव भुत्तो पवित्तमेयं मणम्मि चिंतंतो । मणयं पि हु न पउट्ठो अहो ! हु से पसमपगरिसया ॥४६॥
 चितइ पसंतहियओ नडिओऽहमणेण निच्चमुयरेण । एएसि खेलमल्लयमवि सत्तो न हु समप्पेउं ॥४७॥
 अह अन्नया य खुडुयपसमगुणावज्जियाए ते खमए । मोत्तूण देवयाए गंतूणं वंदिओ खुडो ॥४८॥
 निग्गच्छंती वत्थंचलम्मि धरिऊण मच्छरवसेण । चउमासियखमगेणं भणिया सामरिसवयणेण ॥४९॥
 कडपूयणि ! पावे ! पावपडलपच्छन्ननिम्मलविवेए ! । गुण-दोसवियारविसेससुवहियए ! हयपयावे ! ॥५०॥
 मोत्तूणऽह्मे खवगे दुक्करतवचरणसोसियसरीरे । एयं तिकालभोइं वंदसि कह खुडुयं लहुयं ? ॥५१॥
 तीए वुत्तं भो दव्वखवग ! वंदामि भावखवगमहं । तेणुत्तं कहमेवं जंपसि पावे ! पदुट्ठमणे ! ? ॥५२॥
 एयस्स अप्पणो वि य विसेसमिण्हि पि पासिहह पयडं । इय वोत्तूणं खवगं सट्ठाणं देवया पत्ता ॥५३॥
 एवं खुडुयमुणिणो निरवज्जाहारभोइणो सययं । उवसंतमणस्स दढं वेयावच्चम्मि निरयस्स ॥५४॥
 गुणपक्खवायवहुमाणवसणिणो गुरुकुले वसंतस्स । उल्लसियजीवविरियस्स खवगसेहिं पवन्नस्स ॥५५॥
 सुक्कज्झाणहुयासणविसेसनिदुड्ढाइकम्मस्स । लोयालोयपयासं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥५६॥
 केवलमहिमं काउं खुडुयमुणिणो सुरेहि भत्तीए । रइयम्मि कणयकमले उवविट्ठे खुडुयमुणिम्मि ॥५७॥
 आगन्तूणं भणिया ते खवगा देवयाए सामरिसं । पेच्छह खुडुयमुणिणो अप्पाणस्सावि य विसेसं ॥५८॥

एवं ते भणिया देवयाए तह कहयि सम्ममाउट्टा । जह अण्णाणं निदिउमाढत्ता पसमरसवसया ॥५९॥
धिसि धिसि अम्हाणं कोवसत्तुवसयाण कट्टनिरयाणं । जेहिमिमं पि न नायं गुरुवणसं सुणतेहिं ॥६०॥
निरवज्जाहाराणं साहूणं निच्चमेव उववासो । कोहंधाणं तु तवो वि निष्फलो कासकुमुमं व्व ॥६१॥
इय तेसिं पि हु सम्मं मिच्छाउकडपुरस्सरं हियए । सुहभावणावसेणं संजायं केवलन्नाणं ॥६२॥

॥ क्षपकाख्यानकं समाप्तम् ॥५०॥

इदानीं चण्डरुद्राख्यानकं व्याख्यायते । तच्चेदम्—

उज्जेणीए पुरीए सूरी बहुगुणगणेहिं परियरिओ । नामेण चण्डरुद्रो रुद्रो व्व सिवासयसणाहो ॥१॥
सम्भावेण सकोवो त्ति निययसिस्साण भिन्नवसहीए । चिट्ठइ तन्निस्साए सज्झायपरो महासत्तो ॥२॥
अह अन्नया य एगो विलसिरसिङ्गारसुंदरसरीरो । नवपरिणीओ बहुमित्तसंजुओ इच्चभणियसुओ ॥३॥
साहुसयासं पत्तो परिहासेणं भणंति से मित्ता । भयवं भवउज्जिग्गोऽभिवंछए एस पव्वज्जं ॥४॥
नाउं परिहासमिमेसि साहुणोऽवगणिऊण तव्वयणं । सज्झायप्पभिईयं वावारं काउमारद्धा ॥५॥
ते वि हु पुणो पुणो वि य परिहासेणं तहा पयंपंति । दुस्सिक्खियाणमोसहमिमेसि सूरी त्ति चित्तेउं ॥६॥
भणियं सुणीहि गुरुणो दिक्खं वियरंति इय पयंपेउं । भिन्नट्ठाणम्मि ठिओ सूरी वि य दंसिओ तेसिं ॥७॥
केलीकिलत्तणेणं ते सव्वे सूरीणो समीवम्मि । संपत्ता परिहासेण पणमिउं तत्थ उवविट्ठा ॥८॥
भणियं च तेहिं भयवं ! भवभमणुज्जिग्गमाणसो धणियं । अन्ह वयंसो एसो पव्वज्जं गेण्हिउं महइ ॥९॥
एयत्थमेव सव्वंगसुंदरं विरइऊण सिंगारं । तुम्ह कमकमलजुयलं दुहसयदलणं समल्लीणो ॥१०॥
ता काऊण पसायं दिक्खादाणेणऽणुमाहह एयं । इय निसुणिऊण सिरिचंडरुद्रसूरी वि कोववसा ॥११॥
चित्तेइ पेच्छ पावा मामवि कहमुवहसंति ता एए । दुव्विलसियफलमिहिं भुंजंतु विचिंतिउं भणइ ॥१२॥
जइ एवं ता भूइं दुयं समप्पेह सूरीणा भणिए । उवणेंति तयं ते वि हु कुओ वि ठाणाओ आणेउं ॥१३॥
तयणंतरं सकोवेण सूरीणा भिउडिभीमभालेण । पेच्छंताण वि ताणं सिरम्मि निष्फाइओ लोओ ॥१४॥
ते वि हु विलक्खवयणा नियनियठाणेषु पडिगया मित्ता । तत्तो य इच्चमपुत्तो कयंजली सुद्धपरिणामो ॥१५॥
पणमियतप्पयपउमो पयंपए पहु ! पयच्छ पव्वज्जं । सम्मं चिय परिणमिओ परिहासो वि हु इमो मज्झ ॥१६॥
तो इच्चमकुल्लभूओ सम्मं पव्वाविओ मुणिदेण । पुणरवि गुरुण चरणे पणमित्तु पयंपए एवं ॥१७॥
भयवं ! बहुसयणो हं मा मे धम्मंतराइयं होउ । ता वच्चाओ अन्नत्थ कत्थई भणइ तो सूरी ॥१८॥
जइ एवं पडिलेहसु ममां इच्छंति जंपिऊण गओ । सुविणीओ सुविणेओ ममां पडिलेहिउं पत्तो ॥१९॥
तत्तो निसाए सूरी गंतुमसत्तो पयं पि एगागी । वुट्ठत्तणेण नवसिक्खगस्स खंधे भुयं काउं ॥२०॥
संचलिओ खलियम्मि वि पयम्मि पयइप्पभूयकोवत्ता । तं निच्चमच्छिय ताडइ सिरम्मि दंडप्पहारेण ॥२१॥
सो वि हु महाणुभावो चित्तमंतरभवंतसुहभावो । चित्तेइ मए किह एस पाडिओ एरिसे वसणे ? ॥२२॥
एयस्स महासत्तस्स साहुसज्झायजुत्तचित्तस्स । जणयंतेणमसोक्खं अहह ! मए पावमायरियं ॥२३॥
नियसयलसाहुसामायारीपरिपालणेक्कचित्तस्स । जणयंतेणमसोक्खं अहह ! मए पावमायरियं ॥२४॥
बहुदिवसजराजज्जरियविहुरगतस्स भुवणचि(मि?)त्तस्स । जणयंतेणमसोक्खं अहह ! मए पावमायरियं ॥२५॥
एरिसपरिणामवसुल्लसंतसुविसुद्धसुक्कभाणस्स । नवमुणिवरस्स विमलं संजायं केवलन्नाणं ॥२६॥
तप्पभिई सो तह कहवि नेइ जह से न होइ पयखलणा । तेणुत्तं तं संपइ कह सम्मं नेसि मं भइ ! ? ॥२७॥
अइसयभावो अहं सम्मं पासामि भणइ सो भयवं ! । पडिवाइ अपडिवाइ ? त्ति भणइ सूरी कहसु एयं ॥२८॥
तेणुत्तमपडिवाई गुरु वि संवेगमागओ देइ । सम्मं मिच्छाउकडमेत्तो सूरुगमणसमए ॥२९॥

सो चंडरुदसूरी नियद् सयं चेव निययसीसस्स । दढदंडताडणुन्मूयरुहिरधारारुणं सीसं ॥३०॥
 तयणंतरं विंचित्तद् सूरी संजायगरुयवेरगो । अहह ! महापायमिणं मए कयं कोववसणेण ॥३१॥
 अज्जदिणदिक्खियस्स वि अन्नाणस्स वि य वालयस्सावि । अन्नायविवेयस्स वि अहो ! खमा पेच्छ एयस्स ॥३२॥
 बहुदिणपव्वइयस्स वि सिद्धंतसमुद्पत्ततीरस्स । तिथप्पहावगस्स वि मह पुण एयारिसो कोवो ॥३३॥
 बालो वि धरं एसो जो एयारिसखमाए परिकलिओ । न उणो अहयं परिणयवओ वि कोवधनयणजुओ ॥३४॥
 ता एयस्स मए जं किंपि हु मणदुक्कडं कयं इण्हि । तं होउ भावसारं मह मिच्छादुक्कडं चिहिणा ॥३५॥
 तस्स वि हिययन्मंतरभवंतमुहभावणाओ संजायं । पयडियलोगा-ऽलोगं केवलनाणं मुणिदस्स ॥३६॥
 केवलपरियायं पालिऊण पडिबोहिऊण भवियजणं । ते दो वि खवियकम्मा संपत्ता सासयं ठाणं ॥३७॥

॥ चण्डरुद्राख्यानकं समाप्तम् ॥५१॥

अधुना मृगापत्याख्यानकस्यावसरः । तच्च चित्रप्रिययक्षाख्यानके वक्ष्यते इत्यत्र नोच्यते । क्रमप्राप्तं तु प्रसन्नचंद्राख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अत्थि समुन्नयपव्वयपओहराए रसावरवहूए । हाररयणं व गुणरयणपोयणं पोयणं नयरं ॥१॥
 तत्थाऽऽसि सोमचंदो चंदो व्व सुहायरो सुहो राया । तं सासंतो वि हु नवरमत्तिजणगो न लोयाणं ॥२॥
 तस्साऽऽसि ससहरस्सेव रोहिणी रोहिणी व सुहवच्छा । सीलाइगुणालंकारधारिणी धारिणी भज्जा ॥३॥
 तीए पसन्नमुत्ती पसन्नचंदो सुओ पसन्नमुहो । पणइयणबंधुकइरववणवियसावणपसन्नकरो ॥४॥
 एवं तेसिं चउरंगवलसमगं समिद्धरज्जसिरिं । पालंणं वच्चंति वासरा सुत्थहिययाणं ॥५॥
 अह समयणमसमवसंतलच्छिसमलंकियं जयं सुहियं । दट्टुं अचयंतो दुज्जणो व्व गिम्हो समणुपत्तो ॥६॥
 मन्ने रविरहतुरया वि तरणिकरताविया परिस्संता । तुरियं गंतुमसत्ता तेण तहिं दीहरा दियहा ॥७॥
 जम्मि य रविकरतविया जलासया सुहरसा वि संजाया । खलसंगे सुयणा इव असेवणिज्जा य सुसिया य ॥८॥
 सो चेव रवी ते चेव रविकरा जम्मि संतवंति जणं । मित्तो वि तवइ भुवणं अहवा विगुणेषु दियहेसु ॥९॥
 चीरीरवेहिं गायइ वणराई जम्मि 'गिम्हनवनिवइ' । उदयं पत्तो संतावगो वि सेविज्जइ [ज]यम्मि ॥१०॥
 जम्मि य मयणाहियदुसहतावलूयाझैलुक्कियसरीरा । पहिया जडहयहियया जोयंति पैवालियावयणं ॥११॥
 एवंविहम्मि गिम्हे सीयलयायायणोवविट्ठाए । नियपिययमस्स दूरं परूढपणयाए देवीए ॥१२॥
 चिहुरे विउरंतीए दिट्ठं तम्मज्जसंतंठियं पलियं । ससहरसियनियकंतोक्कलावचवलियदिसायलयं ॥१३॥
 वुत्तं तीए पहसियमुहीए दूओ समागओ देव ! । जा जोयइ तरलच्छो तीए हसिऊण तो भणियं ॥१४॥
 देव ! न माणुसरूवं दूयमहं संपयं निवेयेमि । किंतु पलियं पि दूयं विउसा वत्तंति जेणुत्तं ॥१५॥
 उज्झसु विसए परिहरसु दुन्नए ठवसु नियमणं धम्मे । ठाऊण कन्नमूले इट्ठं सिट्ठं व पलिण्ण ॥१६॥
 तं सोउं साममुहो जाओ राया पियाए पुण भणिओ । भावं अनुणंतीए लज्जसि पलिण्ण किं देव ! ॥१७॥
 सो भणइ मज्झ लज्जा न एस अज्ज वि य हरिसठाणमिणं । किंतु मए निययाणं मज्जाया लंघिया देवि ! ॥१८॥
 जम्हा अदिट्ठपलिया पुन्विह्णा पैवइ'सु महपुरिसा । अहयं पुण एमेव य विसयासत्तो गिहम्मि ठिओ ॥१९॥
 ता संपइ सुयसु ममं तं पुण रज्जं सुयं च पालेसु । तीए भणियं एयं न भवइ सामिय ! जुयंते वि ॥ २०॥
 तो अहिसिंचिय रज्जे पसन्नचंदं गया य वणवासे । तीए गच्छो आसी पच्छन्नो तो सुओ जाओ ॥२१॥
 टइओ य वक्कलेहिं वक्कलचोरि त्ति से कयं नामं । अणुचियसामग्गीए देवी मरिउं सुरेसु गया ॥२२॥
 वणमहिरीरूवेणं पायइ नेहेण दुद्धमागंतुं । जाओ य अट्ठवरिसो कमेण सो तावसवणम्मि ॥२३॥

एतो पसन्नचंदो संजाओ पयडसासणो राया । नायं च जहा भाया चिट्ठइ मह जणयपासम्मि ॥२४॥
तस्साऽऽणयणनिमित्तं कुमरीओ तस्समाणरूवाओ । पच्चइयनरेहिं समं मोयगसंवल्लयकलियाओ ॥२५॥
पेसइ जम्हा बालो हीरइ सुवत्तमन्न-पाणेहिं । मोयगपुंजे विरयन्ति ताणि रुक्खाण छायासु ॥२६॥
सो विहु वक्कलचीरी गिण्हइ ते मोयगे तरुतलाओ । रुक्खाणमिमाणि फल्लाणि मुणिय संजायविसंभो ॥२७॥
एवं कुमरो मोयगलंभाओ तासि सविहमल्लियइ । जम्हा पसू वि धिप्पइ लोभेणं किं पुण मणुस्सो ? ॥२८॥
ताउ वि दरिसावेंतस्स दिति विस्संभयंति वयणेहिं । दूरे जा आणीओ ता दिट्ठो तावसो इंतो ॥२९॥
आरुहिऊणं जाणेसु ताणि नट्टाणि तस्स सावभया । सो ऊण न तेसि मिलिओ न यावि जणयस्स वणमज्जे ॥३०॥
दिट्ठो रहिएण सभारिएण देसंतराओ बल्लिएण । भणिउमभिवायए ताय ! तेण विहिओ पणामो से ॥३१॥
तावसकुमरो कोवेस भमइ ता मा विणस्सउ कहिपि । इय संजायदणं रहम्मि आरोविओ रहिणा ॥३२॥
दिन्ना य तस्स संवल्लयमोयगा तेण जंपियमिमाणि । रुक्खप्फलाणि पोयणतवोवणे पत्तपुन्वाणि ॥३३॥
पत्ताणि पोयणपुरे भणिओ गिण्हइ उडययं किंपि । ओयारियं रहाओ मुक्को रहिएण पुरवाहिं ॥३४॥
सो वि पविट्ठो गणियागिहम्मि तीए निमित्तसंवाया । धरिओऽणिच्छंतो वि हु नहसोहणपभिइ कारविओ ॥३५॥
दिन्ना से निययूया बत्थालंकारभूसियसरीरो । सकलत्तो पल्लंके निवेसिओ सा य तुट्टमणा ॥३६॥
जा चिट्ठइ निम्भरसरसगीयपेक्खणयविहियवक्खेवा । पुरिसेहिं ता कहिओ रत्तो कुमरस्स वुत्तंतो ॥३७॥
तं सोउं दुहियमणो गयनिट्ठो जाव चिट्ठए राया । ता निमुणइ गिज्जंतं गणियागेहम्मि तं गेयं ॥३८॥
को एस मए दुहियम्मि सुत्थिओ पुरवरे महापावो ? ! जायावियम्मि रत्ता कहिओ गणियाए वुत्तंतो ॥३९॥
रुट्ठेणं वाहरिया तीयुत्तं सुणसु देव ! परमत्थं । मह अल्लि पिया दुहिया सा सुहिया किर कहं होही ? ॥४०॥
एयत्थं च सुवयणो पुट्ठो नेमिच्छिओ मए एगो । तेणुत्तं तावसंख्खथारिपुरिसो अमुगदिवसे ॥४१॥
जो आगच्छइ तं तस्स देसु ता होहिही इमा सुहिया । तं मज्झ अज्ज जायं नेमिच्छियवयणमवियप्पं ॥४२॥
हरिसाऊरियहिययाए विहियमेयं अयाणमाणीए । मह उवरि देवपाया सकोवणा हुंतु मा तम्हा ॥४३॥
तं सोऊणं रत्ता सो वि हु कहया वि होज्ज इय मुणिउं । ते पुरिसा पट्टविया तेहिं वि सो पच्चभिन्नाओ ॥४४॥
आणीओ निवपासे एसो च्चिय तुह सहोयरो देव ! । विहियं वद्धावणयं गणियाधूया य आणीया ॥४५॥
रज्जसिरिमणुहवंताण ताण वक्कंति जाव दिवसाणि । ता सो तावसजणओ वक्कलचीरीविओगम्मि ॥४६॥
सोएण नयणनीलीरोएणं नवरमंधओ जाओ । नाऊणमिमं राया सपरियणो तत्थ संपत्तो ॥४७॥
पणओ पिउणो तेण वि सायरमाभासिओ य वच्छ ! तुमं । कुसली पालसु रज्जं धम्मपरो खत्तनाएणं ॥४८॥
वक्कलचीरी पणमइ भयवं ! तुह पायपउममिइ सोउं । हरिसविसप्पियहियओ उच्छंगम्भी निवेसेउं ॥४९॥
नियकरयलेहिं कुमरं परामुसंतस्स सुहियहिययस्स । हरिसंसूहिं समं चिय नट्टा नीली निरुयनयणो ॥५०॥
पासइ सत्वं जणओ इय तेसिं हरिसमुव्वहंताणं । वक्कलचीरी उडवेसु भंडयं पुव्वविहिणा उ ॥५१॥
जा पडिलेहइ मुणिपायकेसरीपत्तयप्पयारेण । ता जायजाइसरणो जाओ पत्तेयवुद्धमुणी ॥५२॥
संपत्तखवगसेढी सुहपरिणामेण केवली जाओ । कहिओ तेसिं धम्मो पडिवन्ना जिणवरमयं ते ॥५३॥
नीया य वीरपासे सम्मं पक्खाविया जिणिंदेण । अह कहया वि हु वीरो समागओ पोयणपुरम्मि ॥५४॥
राया पसन्नचंदो रज्जे अभिसिंचिऊण नियकुमरं । पवइओ वीरेणं सह पत्तो रायगिहनयरे ॥५५॥
नयर-समोसरणाणं आयावइ अंतरम्मि स महप्पा । सेणियराया वि जिणिंदवंदणत्थं विणिक्खंतो ॥५६॥
सुम्मुह-दुम्मुहनामा रत्तो दो सेवगा रयभएण । अग्गे गच्छंतेणं भणियं सुमुहेण मित्त ! इमो ॥५७॥
राया पसन्नचंदो कयपुत्तो उज्झिऊण रज्जसिरिं । आयावइ निस्संगो बीएणुत्तं कहं मित्त ! ॥५८॥
पावइ एस पसंसं ? जो बालं नियसुयं ठविय रज्जे । निक्खंतो सो संपइ सीबालेहिं पराभूओ ॥५९॥

इय कन्नकडुयवयणायन्नणसंजायरोसरत्तच्छो । चित्तिइ मइ जीवन्ते को मम पुत्तं पराभवइ ? ॥६०॥
 हिययच्चंभं[त]रविप्फुरियरोसपारद्धसमरभूमीए । सत्तूहिं समं भस-सत्ति-सेल्ल-वावल्लसत्थेहिं ॥६१॥
 जुज्झंतस्स पहरुत्तो सेणियराया पयाहिणं काउं । तं वंदिउण य गओ सुमरंतो तस्स गुणनियरं ॥६२॥
 वंदित्तु जिणं पुच्छइ जंसमयं वंदिओ मए भयवं ! । राया पसन्नचंदो तंसमयं कुणइ जइ कालं ॥६३॥
 ता जाइ कहिं ? भणियं जिणेण सत्तममहिं महाराय ! । तुण्हिक्को जाव ठिओ तो तेण पसन्नचन्देण ॥६४॥
 मुक्केसु पहरणेसुं पहाणसत्तुम्मि विसहमायाए । जाव पसारइ हत्थं तव्वहणत्थं सिरत्ताणे ॥६५॥
 ता पेच्छइ निययसिरं विलुत्तकेसं तओ महासत्तो । पच्चागयसंवेगो चित्तिउमेवं समादत्तो ॥६६॥
 रे जीव ! कत्थ समरो ? कत्थ तुमं संजमं समभिरूढो ? । अप्पाणं मोत्तूणं अणज्ज ! तं पत्थिओ कत्थ ? ॥६७॥
 चारित्तरायसुहडत्तमस्सिओ तं पहाय निययपहुं । मिलिओ सि मूढ ! पडिक्खमोहरायस्स सेत्तम्मि ॥६८॥
 एरिसमुहेण रंजिहसि निच्छियं तं चरित्तनिवइमसुं । पाविहसि जयपडायं सिवपुररज्जं च मत्ते हं ? ॥६९॥
 भयवइवयणं सुहयं तमेगमेगस्स णं ति सुमरंतो । कत्थ तुमं ? कत्थ सुओ ? किं मूढमणो परिक्खमसि ? ॥७०॥
 इय पच्चागयभावो पुणो वि तं कहवि भाणमारूढो । सम्मं मिच्छाउक्कडदाणपुरस्सरमिमो भयवं ! ॥७१॥
 जह खवगसेदिमारुहिय घाइक्खम्मक्खण खणमज्जे । जाणियसव्वपयत्थं संपत्तो केवलल्लाणं ॥७२॥
 देवेहिं कया महिमा पइयाओ दुंदुहीओ तं दट्ठुं । सेणियनिवेण पुट्ठं भयवं ! किं एस सुरविसरो ? ॥७३॥
 जायं पसन्नचंदस्स केवलं कहमिमं ? ति सव्वो वि । रज्जो मणवावारो निवेइओ वीरनाहेण ॥७४॥

॥ प्रसन्नचन्द्राख्यानकं समाप्तम् ॥५२॥

मिच्छाउक्कडदाणा जह एसिं महाणुभावाणं । जायं केवलल्लाणं तह अन्नस्स वि य होइ तयं ॥१॥

वैरानुबन्धमभिहन्ति महन्ति[—]स्य, दातारमङ्गिनमनङ्गजितां मतेऽस्मिन् ।

निःशेषकर्मशमकं जनकं च शुद्धैर्मिथ्येति दुष्कृतपदाद्गुणमार्गान्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्बदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे सम्यग्मिथ्यादुष्कृतदानफलवर्णनः षोडशोऽधिकारः समाप्तः ॥१६॥

[१७. विनयफलवर्णनाधिकारः]

उक्तो मिथ्यादुष्कृताधिकारः । साम्प्रतं मिथ्यादुष्कृतशुद्धेन विनयो विधेय इत्यनेन सम्बन्धेनाऽऽयातं विनयाधिकारं व्याख्यातुकाम आह—

विणएण कज्जसिद्धी सिज्झंति सुरा वि विणयकरणेण ।

जह चित्तपिओ जक्खो जहेव वणवासिणो जक्खा ॥२॥

व्याख्या—‘विनयेन’ औचित्यप्रतिपत्तिरूपेण ‘कार्यसिद्धिः’ प्रयोजननिष्पत्तिर्भवतीति शेषः । ‘सिध्यन्ति’ वशीभवन्ति सुरा अपि आसतां मनुष्यादयः ‘विनयकरणेन’ भक्तिसम्पादनेन । अत्र दृष्टान्तावाह—‘यथा’ येन प्रकारेण ‘चित्रप्रियः’ दयितचित्रकर्मा ‘यक्षः’ देवविशेषः, यथैव ‘वनवासिनः’ उद्यानवसतयो ‘यक्षाः’ सुरविशेषा [इति] गाथाक्षरार्थः ॥२॥ भावार्थस्त्वाख्यानकाभ्या-
 मवतयेयः । ते चाम् ।

तत्र तावत् चित्रप्रिययक्षाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

अत्थि महायणकिज्जंतरायमाणं विरायमाणं पि । सग्गसिरीए अलच्चं पि पुरवरं नाम साकेयं ॥१॥
तस्सुत्तरदिसिभाए रम्मुज्जाणे [य] सुरपिओ जक्खो । सो चित्तिपिओ जत्तं काउं चित्तियइ वरिसंते ॥२॥
चित्तरं पुण मारइ एवमविहिण जणं पि मारेइ । मयवसगस्सऽहव सुरप्पियस्स जुज्जइ इमं चेव ॥३॥
चित्तरा तस्स भया सव्वे लग्गा पलाइउं बद्धा । संकलिगाए जस्सेइ नामगं सो वि चित्तेइ ॥४॥
कोसंबीओ चित्तरदारओ चित्तसिक्खणनिमित्तं । तत्थाऽऽयाओ विद्धाए एगपुत्ताए मेहम्मि ॥५॥
तीए सुयस्स नामं समागयं सा वि रोविउं लग्गा । आगंतुगेण वुत्तं अम्मो ! किं रुयसि ? तीयुत्तं ॥६॥
जहवत्तं तेणुत्तं अंब ! अहं चेव चित्तरस्सामि । तीए वि हु संलत्तं किं वच्छ ! तुमं मह न पुत्तो ? ॥७॥
सच्चमिमं तह वि मए कायव्वमिमं ति निच्छयं काउं । कयण्हाणो सुइभूओ सियवत्थो बंभवयधारी ॥८॥
काऊणं छट्ठत्तं पवित्तवन्नेहि विणयपुव्वमिमो । तह कहवि चित्तिओ स्वामिओ य जह तस्स सो तुट्ठो ॥९॥
वरसु वरं देमि तयं तुट्ठो हं तुज्ज किंपि मणरुइयं । तेणुत्तं जइ एवं जणस्स मा मारणं कुणसु ॥१०॥
जायमिमं अन्नं पि हु मणसु महाभाग ! मह समाहिकए । तेणुत्तं दुपय-चउप्पयस्स पासामि जं देसं ॥११॥
तस्साणुसारओ च्चिय लिहेज्ज सेसं पि एस होज्ज वरो । पडिवन्ने तेणमिमो संपत्तो अक्खयसरीरो ॥१२॥
रायाईणं कहिओ सव्वो वि हु जक्खवइयरो तेण । तं सोउं तुट्ठेणं सलाहिओ पूइओ एसो ॥१३॥
नियनयरे संपत्तो इओ सयाणांयराइणा तत्थ । चित्तेउं चित्तसभा पारद्धा तयणु सव्वेसिं ॥१४॥
चित्तराण सैमाए विभइज्जंतेसु भूमिमाएसु । अंतेउरस्स पासे भूमाओ तेण संपत्तो ॥१५॥
तेणं मियावईए पायंगुट्ठो कहिंपि सच्चविओ । तो तयणुसारओ च्चिय रूवं देवीए निम्मवियं ॥१६॥
जावसन्नारइ चक्खुं ता पडिओ ऊरुयम्मि मसिबिंदू । फुसिओ वि पुणो पडिओ एवं दो तिन्नि वाराओ ॥१७॥
पडियम्मि तम्मि नायं एवं चिय नूणमेत्थ भवियव्वं । निप्पन्नम्मि य चित्ते जाव निवो नियइ चित्तसहं ॥१८॥
ता तम्मि तहा दिट्ठे मम पत्ती धरिसिया अणेणं ति । जा वज्जो आणत्तो ता मिलिया चित्तरसेणी ॥१९॥
देवेस वरगुणेणं अदिट्ठमवि रूवयं लिहइ सव्वं । अवयवदरिसणओ च्चिय ता पसिऊणं मुयसु एयं ॥२०॥
खुज्जाए अंगुट्ठो जवणंतरियाए दंसिओ तत्तो । तीए रूवे निम्मावियम्मि से पच्चओ जाओ ॥२१॥
अंगुलिअंगुट्ठपुडं तहा वि छिंदाविऊण वेरवसा । मुक्को रन्ना तेण वि पुणरवि आराहिओ जक्खो ॥२२॥
वामकरेण वि चित्तिहसि तेण दिन्ने वरम्मि अमरिसओ । लिहिऊण चित्तफलए मियावई दंसिया तेण ॥२३॥
पज्जोयस्स निवइणो तेण वि दूओ सयाणियनिवस्स । जह पेसविओ नयरी य रोहिया जह य खोभेणं ॥२४॥
रायम्मि मयम्मि जहा कारिय सुत्थत्तणं विसंवइया । संभरियं तीए जहा सिरिवीरजिणिं दपायाणं ॥२५॥
वीरम्मि समोसरिए जह पव्वइया जहा य सविमाणा । अवयरिया चंद-रवी जह तत्थ ठिया अणाभोगा ॥२६॥
वेलाइक्कमभीया जह पत्ता चंदणाए पयमूलं । जह संतियाए सा चोयणाए तीए वि सिक्खविया ॥२७॥
तारिसकुलजायाए तारिसगुरुदिक्खियाए तुह जुत्तं । एगागिणीए ठाउं एत्तिवारं पमायवसा ॥२८॥
जह एवं सिक्खविया तीए च्चलणेसु निवडिया संती । जह निदिउमारद्धा अप्पाणं गुरुपमायवसा ॥२९॥
रे जीव ! किमुच्चरियं अज्ज वि तुह गुरुगुणाए गुरुणीए । पडिचोइयस्स ? एवं बुज्झसु जइ अत्थि चेयन्नं ॥३०॥
तं कत्थ गओ सुज्झसि ? कत्थ गओ निवुइं तुमं लहसि ? । दंससि तं कस्स मुहं काऊणं एरिसपमायं ? ॥३१॥
इय पसमामयसित्ताए तीए नियगरुयदोसपडिवत्तिं । मंसंतीए तइया सो को वि सुहो समुल्लसिओ ॥३२॥
परिणामो अप्पुव्वो जेणारूढाए खवगसेदीए । पयडियजीवा-ऽजीवं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥३३॥
इवणीए सप्पदंसणपभिई जह पुच्छियं तहा सव्वं । गंथंतराओ नेयं एत्थ न भणियं पसिद्धं ति ॥३४॥

॥ चित्रप्रिययक्षाख्यानकं समाप्तम् ॥५३॥

१. पय-अपयस्स पासामि खं० रं० । २. समवाये इत्यर्थः ।

इदानीं वनवासियक्षाख्यानकमारभ्यते । तद्यथा—

अस्थि तहाविहधम्मियज्जाउले महइ सन्निवेसम्मि । विज्झो व्व गुरुपमाणो पालियसावयवओ सट्ठो ॥१॥
 अह अन्नया य सम्मेयसेलसिहरम्मि तित्थजत्ताए । सत्थेण समं चलिओ जा पत्तो तस्समीवम्मि ॥२॥
 एगम्मि सन्निवेसे बाहिं आवासियम्मि सत्थम्मि । जक्खाययणस्स वणे पलासतरुणो समतलम्मि ॥३॥
 नियइ तहाविहलोयाण पूयणिज्जाओऽहिद्वियधणाओ । निक्खयकीलयरूवाओ जक्खपडिमाओ णेगाओ ॥४॥
 ताण य मज्झे पासइ पलासपोयं निहाणकयसूयं । अन्नस्स कहिस्समिमं मज्झ वयाइक्कमो जम्हा ॥५॥
 तत्तो य गाममज्झे सावयगिहपडिमवन्दणनिमित्तं । जाव पविट्ठो ता नियइ सावगं दुग्गयं एगं ॥६॥
 परमच्चंतविणोयं तस्स गिहे वंदिअण जिणविंशं । जावऽच्छइ ता तेणं साहम्मियविणयकरणेणं ॥७॥
 रंजियचित्तो साहइ निहाणसंबद्धवइयरं तस्स । तेण वि य दीहदरिसित्तणेण रत्तो तयं कहियं ॥८॥
 रत्ता वि तस्स रिजुया-विणयाइगुणेण रंजियमणेण । अणुजाणियं निहाणं गिन्हसु सव्वं पि तुह दिन्नं ॥९॥
 तेण वि सुइभूणं विणएणाऽऽवज्जिअण ते जक्खे । सुमुहुत्ते सव्वं पि हु वसीकयं दविणजायं तं ॥१०॥
 जिणभवणाइसु सत्तसु खेत्तेसु वइय निच्चमेव तयं । पज्जंते सुगईए पत्तो काअण धम्ममिमो ॥११॥
 जह एयाणं जाओ इह-परलोयाण साहओ विणओ । तह अन्नस्स वि जायइ ता जइयव्वं इमम्मि सया ॥१२॥

॥ वनवासियक्षाख्यानकं समाप्तम् ॥५४॥

प्राणप्रियो विनयवानिह लोक एव, सर्वज्ञशासनमिदं विनयात् प्रवृत्तम् ।

कुर्वन्ति तीर्थपतयोऽपि यदेनमेधं, सद्धर्मकल्पतरुमूलमुशन्ति सन्तः ॥१॥

॥ इति श्रीमदाप्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे विनयफलवर्णनो नाम सप्तदशोऽधिकारः समाप्तः ॥१७॥

[१८. प्रवचनोन्नत्यधिकारः]

व्याख्यातः सामान्येन विनयः ! साम्प्रतं प्रभावनारूपं विशेषविनयमभिधित्सुराह—

मोक्षसुहृदीयभूयं सत्तीए पवयणुन्नइं कुज्जा ।

विणहुमुणि-वइर-सिरिसिद्ध-मल्ल-समिय-ऽअखउड व्व ॥२३॥

व्याख्या—‘मोक्षसुखवीजभूत’ निर्वाणशर्मैककारणं ‘शक्तौ’ सामर्थ्ये सति प्रवचनोन्नतिं तीर्थप्रभावनां ‘कुर्याद्’ विदध्यात् ।
 दृष्टान्तानाह—विण्णुश्च—विण्णुकुमारो राजपुत्रः वैरश्च—वैरस्वामी [श्रीसिद्धश्च] श्रीसिद्धसेनदिवाकरो [मल्लश्च] मल्लवादी समितश्च
 वैरस्वामिगुरुः आर्यस्वपुत्रश्च-समयप्रसिद्धो विद्यासिद्धः ते तथोक्ताः, ते इव तद्वद् इत्यक्षरार्थः ॥२३॥

भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चाभूनि । तत्र तावद् विण्णुकुमाराख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

हत्थिणउरम्मि नयरे दुव्वन्नजुओ सुवन्नजुत्तो वि । अट्ठावयपरिकलिओ आवयरहिओ वि जत्थ जणो ॥१॥

मणपवणजवणवाहो बाणासणगुणकिणाभरणवाहो । पउमुत्तरनरनाहो तत्थऽत्थि महाबलसणाहो ॥२॥

समुवज्जियगुणमाला जाला नामेण आसि से देवी । अन्नोन्ननेहसाराण ताणकालो अइक्कमइ ॥३॥

केसरिसुविणयसिद्धो विणहुकुमारो त्ति ताण पढमसुओ । वीओ य चउइसमुमिणसूइओ सिरिमहापउमो ॥४॥

तत्थ निरीहो जेट्ठो रज्जगिरिं ईहए पुण कणिट्ठो । जुवरायपए रत्ता तो अहिसित्तो महापउमो ॥५॥

एतो य अवन्तीण पुगीण सिरिधम्मनामओ राया । सव्भावेण पउट्ठो मन्ती नामेण ननुई मे ॥६॥
 सिरिमुणिसुव्वयजिणनाहसंतिओ सुव्वयाभिहो मूरी । समवमरिओ पुगीण उज्जाणे मुनुणिपरियरिओ ॥७॥
 सह नमुइमंतिणा नखई गओ मूरिवंदणनिमित्तं । पणमिउमुवविट्ठे तम्मि रायपज्जंनलोयम्मि ॥८॥
 सह मूरिणा वितंठावाओ पारंमिओ अमच्चेण । अवहीरिओ मुणिदेण मोणमालंबिय म्माण ॥९॥
 एसो हु बलीवहणाओ मूरी न याणण किंपि । इय तेणुत्ते नियगुरुपगभवं असहमाणेण ॥१०॥
 एगेण विणेणं नग्गिदपज्जन्तपउरपच्चखं । विहिओ निरुत्तरो सो महापओसं गओ तयणु ॥११॥
 मुणिमारणाय रयणीण आगओ कड्डिऊण करवालं । धरिओ तहेव पावो सामणदेवीए थंभेउं ॥१२॥
 दिट्ठो तहट्ठिओ सो गोसे रत्ता सपउरलंगेण । तं दट्ठुं बहुमाणो जाओ साहमु लोणस्स ॥१३॥
 मुक्को य देवयाए करुणाए तत्थ लोयलज्जन्तो । हत्थिणउरम्मि गंतुं अल्लीणो नियमहापउमं ॥१४॥
 तेण कओ मंतिपण अहऽन्नया सीहबलनिवो तस्स । नियदुग्गबलसमेओ लूडइ निस्सेसमवि देसं ॥१५॥
 सो निययवुद्धिपगरिसपभावओ नमुइमंतिणा वट्ठो । तुट्ठेण वगे दिट्ठो रत्ता तेण वि भणियमेयं ॥१६॥
 चिट्ठउ तुम्ह सयासे जायम्मि पओयेण गहिस्सामि । अह अन्नया य जालादेवीए दविणजाएण ॥१७॥
 कारवियं रहरयणं जिणस्स वंभस्स पुण सवत्तीए । लच्छांनामाए तओ जाओ दोण्ह वि चिसंवाओ ॥१८॥
 पढमं रहजत्ताए तो पउमुत्तरनिवेण पडिसिद्धा । दोण्ह वि रहा महापउमजुवनिवो तयणु रयणीण ॥१९॥
 जणणोअवमाणं मन्निऊण सो एगगो वि नीहरिओ । वीवाहिंतो नर-खयर-रायकन्नाओ परिममिओ ॥२०॥
 सयलं पि चकिरिद्धि आसाएऊण हत्थिणपुरम्मि । जाओ पयडपयावो छक्खंडवई महापउमो ॥२१॥
 जो रत्ता पडिसिद्धो जणणीए रहवगे तया आसि । सो गरुयविभूईए नियनयरे भामिओ तेण ॥२२॥
 एवं सो चक्कवई पुत्तपभावेण परममाहप्पं । पत्तो अहऽन्नया तत्थ आगओ सुव्वओ मूरी ॥२३॥
 राय-महापउमेहिं रज्जनिमित्तं पयंपिओ विण्ह । विसयपिवासाविरएण तेण परिवज्जिण रज्जे ॥२४॥
 अहिसित्तो मुमुहुत्ते पउमुत्तराहणा महापउमो । पव्वइओ य सविण्ह राया मूरीण पासम्मि ॥२५॥
 कयचारुतवच्चरणो राया सिद्धि गओ निहयकम्मो । जाओ विण्हुकुमारो वि सयलसिद्धंततत्तविऊ ॥२६॥
 आगासगमप्पभिईओ तस्स जायाओ असमलद्धीओ । विहरेइ महासत्तो उवसंतो सो महीवाडे ॥२७॥
 अह अन्नया य हत्थिणउरम्मि विहियम्मि वरिसयालम्मि । सिरिमुव्वयमूरीहं बहुमुणिपरिवारकलिण्हिं ॥२८॥
 दिट्ठा य अन्नया नमुइमंतिणा ते पओसजुत्तेण । पुव्वपराजयसंभरणमच्छरफुत्तहियएण ॥२९॥
 एसो समओ नियवेरसाहणे इय विचित्तयंतेण । चक्की कयप्पणामेण नियवरं मग्गिओ तेण ॥३०॥
 वेउत्तविहाणेणं देव ! महाजन्मायरिस्समहं । ता मज्झ केत्तियाणि वि दिणाणि रज्जं पयच्छेहिं ॥३१॥
 अंतेउरे पविट्ठो नरेसरो तस्स रज्जमप्पेउं । अलियकयजन्तदिवखो संपत्तो जन्तवाडम्मि ॥३२॥
 पासंडिणो सपउरा वट्ठावणए समागया तस्स । नवरं न गया समणा तो वाहरिऊण तेणुत्ता ॥३३॥
 वट्ठाविउं न पत्ता तुम्भे मं जन्तदिविस्वयं एत्थ । ता चयह संययं मे देसं तो जंपण मूरी ॥३४॥
 पंचप्पयारसज्झायकरणवक्खित्तचित्तवित्तीहिं । परिहरियसंयलसावज्जलोयतत्तीहिं अम्हेहिं ॥३५॥
 वट्ठाविओ न तं नरवरिंद ! न हु किंपि कारणं अन्नं । ता मा कोवं कुग अम्हमुवरि इय जंपिओ तेहिं ॥३६॥
 मुट्ठुयं कुविओ सो पयंपण सत्तदिवसपज्जंते । जो चिट्ठिही स नियमेण मारियवो मए पावो ॥३७॥
 गंतुं नयरज्जाणम्मि मूरिणो सह समग्गसंघेण । आलोचिउं पयत्ता किह उवसमिही इमो मन्ती ॥३८॥
 ता एगेण विणेण पभणियं एइ कहवि जइ एत्थ । विण्हुकुमारमुणी ता उवसमइ न अन्नहा एसो ॥३९॥
 सो पुण अंगामंदिरसेले ता भणइ मुणिवरो अवरो । आगासगमणसत्ती विज्जइ मह न उण आगमणे ॥४०॥
 जइ एवं ता सो वि हु तमिहाऽऽणेहीइ पभणिओ गुरुणा । इय भणिए उप्पइओ तमालइलसामलं गयणं ॥४१॥

दट्ठं तयं संघस्स कारणं किंपि होहिही गुरुयं । जं पाउमे वि साहू समेइ इय चित्तयंतस्स ॥४२॥
 विणहुकुमारस्स मुणी समगओ पणमिऊण तच्चरणे । कहिओ सव्वो वि हु नमुइमंतिणो वड्यरो तस्स ॥४३॥
 तो विणहुकुमारमुणी तं घेतुं नहयलेण संपत्तो । पणमियगुरुकमकमलो समागओ नमुइअत्थाणे ॥४४॥
 सामंत-मंति-मंडलिय-पउरपज्जंतरायलोण । नमुइविहूणेण महीमिलंतभालेण पणओ सो ॥४५॥
 तो तेषुत्तो मंती नरिंद ! विरयम्मि वरिसयालम्मि । गच्छिस्सामो अन्नत्थ सहसु ता कइवयदिणाणि ॥४६॥
 तं सोउं घयसित्तो च्च पावओ [पावओ] नमुइमंती । पभणइ जइ भणियदिणाणमुवरि तुम्हाणमेगं पि ॥४७॥
 पेच्छिस्सामि समगं पि दंसणं ता तहा हणिस्सामि । न जहा तुम्हाणं कोइ कत्थई दीसई भुवणे ॥४८॥
 एयारिसं निसामिय चित्तमंतरसमुच्छलियकोवो । पगलंतसेयजालो भिउडीभीसावणनिडालो ॥४९॥
 दुप्पेच्छरत्तेत्तो खलंतजीहाविणिस्सरियवयणो । फुरफुरियहोद्वजुयलो एवं भणिउं समादत्तो ॥५०॥
 अहो ! प्रकृतिसादृश्यं श्लेष्मणो दुर्जनस्य च । मधुरैः कोपमायाति, कटुकैरुपशम्यति ॥५१॥
 जइ वि हु एवं तह वि हु वियरसु तिण्हं पयाण मह ठाणं । तेणावि अवन्नाए भणियं गिण्हसु पए तिज्जि ॥५२॥
 तो वेउव्वियलद्धीए वड्ढिओ लक्खजोयणपमाणो । विकरालकालकाओ भयंकरो तिहुयणस्सावि ॥५३॥
 दट्ठं महाभयंकरकरालरूवं महापमाणं तं । नर-अमरा-ऽसुर-खेयरनियरा भयकंपिरा जाया ॥५४॥
 गरुयप्पमाणपव्वयनिट्ठुरपयदहरे कए तेण । विस्संभरा सगिरिनियरकंदरा कंविउं लग्गा ॥५५॥
 शल्लज्जलिया सव्वे वि सायरा खड्डहंति पायारा । इय असमंजसरूवं तिजयं सव्वं पि संजायं ॥५६॥
 दाउं सिरम्मि पायं पायाले घत्तिओ नमुइमंती । साहुवियंभियमेरिसममच्चनाहेण नाऊग ॥५७॥
 पट्टवियाओ सिंगारियाओ अमरीओ कोवसमणट्ठा । ठाऊण ताओ मुणिसवणजुयलसविहम्मि मिउवयणा ॥५८॥
 मुणिउवसमसंबद्धं गेयं गायंति महुरसद्देण । तह अमर-चारणा वि हु पारद्धा उवसमं पढिउं ॥५९॥
 कुव्वंति संतिकम्मं विप्पा तह सावया वि भयभीया । जाया जिणेसराणं न्हवण-ऽच्चणकरणतल्लिच्छा ॥६०॥
 मुणिणो उवसमरसपूरियाइं वयणाणि भणिउमादत्ता । सह चक्किणा जणो से लग्गो च्लणेसु सव्वो वि ॥६१॥
 तो उवसंतो स मुणी उवसमरसगम्भवयणसवणेण । जिणपव्वयणस्स जाया समुन्नई तप्पभावेण ॥६२॥
 तद्वियहाओ जाओ जयम्मि स मुणी तिविकमऽभिहाणो । उप्पाडिउं कमेण य केवलनाणं गओ सिद्धिं ॥ ६३ ॥
 चक्की वि महापउमो भारहस्सेत्तं समगमवि भोत्तुं । कयपव्वज्जो संजायकेवलो सिवपुरिं पत्तो ॥६४॥

॥ विण्णुकुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥५५॥

अधुना वैरस्वाम्याख्यानकमाख्यायते । तद्यथा—

इह जइया किल भयवं गोयमसामी जिणे[ण]ऽणुत्ताओ । अट्टावयमारूढो नीसेसपमायरहिओ वि ॥१॥
 आयासगमणलद्धी वि परमिमो खेयरहियगइगमणो । पुट्टो वेसमणेणं रयणीए महातवस्सिगुणो ॥२॥
 जह जाए संदेहम्मि तस्स कुवियप्पविउडणनिमित्तं । पुंडरिय-कंडरीयाण तणयमज्झयणमकहिंसु ॥३॥
 पढियमसेमं पि हु जेण तप्परीवारगुज्जमेण तयं । तुंववणसज्जिवेसे सो जाओ वड्ढरसामिमुणी ॥४॥
 तत्तो गम्भत्थस्स वि जणओ मोयाविऊण पव्वइओ । जह सो बालो दिन्नो तइया जणणीए जणयस्स ॥५॥
 जह य विवाए जाए जित्तं संवेण तम्मि पत्थावे । जह पव्वइओ निइमइपुणेण जह रंजिओ सुगुरु ॥६॥
 जह गुज्झएहिं बालो निमंतिओ जह य गणहरपयम्मि । नियगुरुणा संठविओ जाओ आएज्जवयणो य ॥७॥
 जह तस्स रूय-लायन्न-कंति-सोहमागुणकलावेण । हयहिययाए धूयाए सेट्ठिणो पत्थिओ भयवं ॥८॥
 वेउव्वियलद्धीए कुमुमपुरे रंजिओ जहा राया । जह ओराला जस-कित्ति-वन्न-सदा य से जाया ॥९॥
 किंच हुयासणगेहाओ कुंभमाणेण कुमुमनियरेण । गुणमणिरोहणगिरिणा पभावणा जह कया तत्थ ॥१०॥
 पुव्वदिसाओ उत्तरपहम्मि पत्तेण महइ दुन्निक्खे । पडविज्जाए य जहा संघो नित्थारिओ तेण ॥११॥

सिरिवीरजिणमरतिथनाहतिथं पभावयंतेण । विहरंतेण पभूयं कालं कलिकलुसमहणेण ॥१२॥
पच्छिमवयस्मि कइया वि तस्स सिंभोहियस्मि संजाए । मुंठाए विम्हरणे अणसणमारुहियं तेण ॥१३॥
नियपरिवारजुएणं जहा रहावत्तपव्वयवरस्मि । आवस्सयाओ नेयं सव्वं पि हु वित्थरेण तहा ॥१४॥

॥ वैरस्वाम्याख्यानकं सङ्क्षेपतः समाप्तमिति ॥५६॥

अधुना [क्रम]प्राप्तं श्रीसिद्धसेनाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

उज्जेणीए पुरीए सूरी सिद्धंतपारगो आसि । नामेण विद्धवाइ सिरोमणी विउसवग्गस्स ॥१॥
नियविउसत्तवसेणं तहा महागरुयगव्वयाए इमो । विहियपइनो नज्जइ सव्वत्थ इमेण पढिएण ॥२॥
मद्गोः शृङ्गं शक्यष्टिप्रमाणं, शीतो वह्निर्मरुतः स्थैर्ययुक्तः ।
यद्वा यस्मै रोचते यन्न किञ्चिद्, वृद्धो वादी भाषते कः किमाह ? ॥३॥
सोउज्जेरिसगव्वं बंभणवंसुच्चमवो गुरुमरट्ठो । सिरिसिद्धसेणनामो परियरिओ निययछत्तेहिं ॥४॥
वायं दाउं पतो सद्धि सो विद्धवाइसूरीहिं । सह बंभणेहिं कलहं को काही ? इय विचित्तेउं ॥५॥
सूरी चलिओ कस्मि वि गामे जा ताव सिद्धसेणो वि । नट्ठो त्ति विचित्तिय भुत्ति धाइओ तस्स पट्ठीए ॥६॥
गच्छंतो संपत्तो सूरी सिग्घयर बडुयवग्गेण । भणिओ य कहिं वच्चसि नट्ठो सेवडय ! तपियाणिं ? ॥७॥
भणिया य सूरीणा ते नाहं नट्ठो कुओ वि हु भएण । एवं जंपंताणं संपत्तो सिद्धसेणो वि ॥८॥
भणइ य निययपइन्नं पालसु वियरसु मए समं वायं । जंपइ सूरी नयरीए वियरिमो विउसपच्चक्खं ॥९॥
तेणुत्तं एत्थेव य आह मुणिंदो न संति इह सव्भा । सो जंपइ एमेव य वियरसु सूरी वि पडिभणइ ॥१०॥
एए वि ताव गोवाल-हलहरा हुंतु इह सहावयिणो । तेणाणुमन्निए ते बाहरिया सूरीणा सव्वे ॥११॥
जो हारिही स सिस्सो होही इयरस्स सिद्धसेणेण । विहिया इमा पइन्ना पच्चक्खं हलहराईणं ॥१२॥
तुह चेव पुव्वपक्खो होउ त्ति पयंपिए मुणिंदेण । सो सकयवाणीए विप्पो जंपेउमारट्ठो ॥१३॥
नत्थि जए सव्वन्नू पमाणपंचगपवत्तणाभावा । गयणारविंदमिव ता अभावमाणस्स विसओ सो ॥१४॥

तहाहि—

पच्चक्खपमाणेणं सव्वन्नू ता न दीसए लोए । लिंगाभावाओ तहा अणुमाणेणावि तह चेव ॥१५॥
उवमाणेण वि तत्तुल्लउदंसणाओ न सो भवे गज्झो । गम्मइ न आगमेण वि विरोहओ तेसिमन्नोन्नं ॥१६॥
अत्थावत्तीए वि हु दूरं गम्मई न सो भुवणभाणू । जम्हा तेण विणा वि हु सव्वे अत्थे पसिज्जंति ॥१७॥
तम्हा अभावविसओ सव्वन्नू मुयह तस्मि पडिबंधं । धम्मा-उधम्मवियारो वेयाओ गम्मए सव्वो ॥१८॥
कत्तारदोसरहिंए अपोरुसेए सया वि किल वेए । गयणं व सव्वतुल्ले सइ किं सव्वन्नुकप्पणया ? ॥१९॥
इय सव्वन्नुनिसेहप्पहाणमेयं सुणित्तु दियवयणं । हलहरसहाए उच्चियं पभणइ सिरिविद्धवाइ वि ॥२०॥
धम्मु सामिउ सयलसत्ताहं, विणु धम्मि नाहिं धर ॥२१॥
.....धणु धन्नु धम्मह पसाएण । धम्मक्खरवाहिरिण धिसि, धिरत्थु किं तेण जाएण ? ॥२२॥
धरणिहिं भारु करंतेण, पयपूरणपुरिसेण । किउ संसारि भमंतेण, धम्मु मुमित्तु न जेण ॥२३॥
इय पढिऊणं पुट्ठा मुणिवइणा हलहरा सहावइणो । मज्झिमिस्स य पढिए भव्वमभव्वं भणइ तुच्चे ॥२४॥
तेहुत्तं तुह पढिए मुइजुयममण्ण सिंचियं अम्ह । एयस्स संतियं पुण न किं पि अम्हे सुहावेइ ॥२५॥
ता किंपि भणियमिणिणा न बुद्धमम्हेहिं तत्तमेयस्स । सूरी वि भणइ निगुणह जं भणियमिणेण तस्सत्थं ॥२६॥
जंपियमणेण तुम्हाण देवहरयस्मि नत्थि अरहंतो । ते वित्ति अत्थि अम्हेहिं पणमिओ संपयं चेव ॥२७॥
जइ एरिसं पयंपइ पिया वि अलिओ इमस्स ता नृणं । इय जंपिऊण विप्पं वेत्तुं बाहाहिं ते वित्ति ॥२८॥

१. श्लेष्माधौ श्लेष्मरोगे ।

आगच्छसु जह तुज्झ वि दंसेमो जिणहरम्मि अरहंतं । सवेहिं तओ दिन्नो जयवाओ मुणिवरिंदस्स ॥२६॥
 विण्णेण वि निययपइत्तपालणुज्जुत्तमाणसेण तओ । भणियमहं तुम्हाणं सिम्सो ता देह मे दिक्खं ॥२७॥
 तो दिक्खि[ओ] मुणिदेण सिद्धमेणो पसत्थदिवसम्मि । जाओ य सयलसिद्धंतपारगामी महासत्तो ॥२८॥
 बहुगुणगणपरिकलिओ ठविओ सो नियययम्मि सूरिहिं । विहरइ वीरजिणसरविसिट्ठित्थं पभावंतो ॥२९॥
 उज्जेणीए पुरीए कमेण पत्तो महीए विहरंतो । निमुणइ जणाववायं पाययसिद्धंतविसयम्मि ॥३०॥
 मेलैऊणं संघं कयंजली मुणिवइं भणइ एवं । जइ आपसं संघो मह वियरइ विरइयपसाओ ॥३१॥
 सिद्धंतं सत्त्वं पि हु करेमि भासाए सकयाए अहं । सोऊण तयं संघो वि एवमुल्लविउमारद्धो ॥३२॥
 दूरे ता भणियत्त्वं एसा चिंता वि जुज्झइ न तुम्ह । जम्हा चितियमेत्ते वि जायए गरुयपच्छित्तं ॥३३॥
 तो सिद्धमेणसूरी पयंए मज्झ चरिमपच्छित्तं । संपइ संपन्नमिमं पुण न हु मह वट्टए इण्हि ॥३४॥
 ता काऊण पसायं संघो मह देउ चरिमपच्छित्तं । तस्सउभासाओ जेण मज्झ संजायए सुद्धो ॥३५॥
 तं पुण बारसवासप्पमाणमवत्तलिगधारीहिं । पायच्छित्तं किज्झइ संजाए एरिसे पावे ॥३६॥
 अणुजाणिओ समानो संघेणं सिद्धसेणमुणिनाहो । अवत्तलिगधारी होउं तं चरिउमारद्धो ॥३७॥
 चितइ य महीवीहे परिचमंतो पसंत-थिरचित्तो । ते धत्ता मुणिवसभा सलाहणिज्जा तिहुयगम्मि ॥३८॥
 जायं चुक्कक्खलियं न जेसि कइया वि एरिससरूढं । अक्खंडं चरणपरिणामसुंदरा ते जयंतु जए ॥ ३९ ॥
 इय एरिसमुहभावगपडिहयपावस्स तस्स वरिसाणि । बारस जाव अइयाणि ताव पत्तो अवंतीए ॥४०॥
 सो तत्थ कुइंगेसरदेवस्स मदम्मि संठिओ महं । संथुणइ न तं देवं इय नाउं नयरिलोएण ॥४१॥
 विन्नंतं नरवट्ठो देव ! कुइंगेसरस्स देवस्स । चिट्ठइ मदम्मि अवत्तलिगिओ थुणइ न हु देवं ॥४२॥
 तं सोउं नरनाहो संपत्तो तत्थ तं पयंपेइ । को सि तुमं ? सो वि हु भणइ धम्मिओ हमिह संपत्तो ॥४३॥
 तो भणइ निवो किं न हु देवमिमं थुणसि ? भणइ पुण सो वि । एस न सहिउं सकइ मज्झ थुइं भणइ तयणु निवो ॥४४॥
 एयं चिय पेच्छामो कुणसु थुइं कोउयं जओ अम्ह । इह होउ अम्ह दंसणपभावणा इय विचिंतेउं ॥४५॥
 तेणुत्तमिमं गोसे कायत्तं तयणु वीयदिवसम्मि । निवपज्जंतो लोगो संपत्तो तम्मि देवउले ॥४६॥
 तो सिद्धसेणसूरी सुइमूओ सुमरिऊण जिणनाहं । वत्तीसाहिं वत्तीसियाहिं थोउं समारद्धो ॥४७॥
 ओहिन्नाणं वियाणिऊण जिणपवयणुन्नइनिमित्तं । सासणदेवी जिणसासणस्स भत्ता समणुपत्ता ॥४८॥
 एत्थंतरम्मि सिरकमलमज्झभागाओ तस्स देवस्स । पासजिणसरपडिमा सहसा निस्सरिउमारद्धा ॥४९॥
 उवसंत-कंतरूवा अंते वत्तीसियाण सत्त्वाण । नीहरिया सत्त्वा वि हु सच्चविया राय-लोएहिं ॥५०॥
 दट्ठण पवयणुन्नइमेरिसमच्छरियभूयमच्चत्थं । पडिबुद्धो पउरजणो तिथस्स पभावणा जाया ॥५१॥

॥ श्रीसिद्धसेनाख्यानकं समाप्तम् ॥५७॥

इदानीं मल्लवाद्याख्यानकं कथ्यते । यथा--

सरसप्पवालकलिए अमियावासे महाअरन्ने व । रयणायेरे व्व भरुयच्छपट्टणे निवसए सूरी ॥१॥
 नामेण जिणणंदो बुद्धाणंदोभिहाणभिक्खू वि । निवपज्जंतो वाओ परोप्परं तेहिं पारद्धो ॥२॥
 जो हारइ सो नियमा नयरं परिहरइ विरइया तेहिं । दोहिं वि इमा पइत्ता संजाए तयणु वायम्मि ॥३॥
 भवियव्वयावसेणं विणिज्जिओ भिक्खुणा मुणिवरिंदो । नीहरिऊण ससंघो समागओ वल्लहिनयरीए ॥४॥
 पवइया सूरिससा दुल्लहएवी समं तिहिं सुएहिं । अजियजम-जक्ख-मल्लाभिहेहिं [मुवि]मुद्धबुद्धीहिं ॥५॥
 समहिज्जियसुत्तथा तिन्नि वि जाया विसेसओ मल्लो । मोत्तूणं पुव्वगयं तह नयचक्कं समगं पि ॥६॥
 बारसअरयपमाणं रइयं पुव्वाओ तं समुद्धरियं । अरयाणं पत्तेयं पारंभे तह य पज्जंतं ॥७॥
 कीरइ जिणाण पूया महापयत्तेण इयरहा विधं । संजायइ वक्खाणे पट्ठणम्मि य सयलसंघस्स ॥८॥

सूरुहिं तीण अज्जाण अप्पिओ पोत्थयाण भंडारो । अह अवया यं विहरिउकामेहिं पयंपिओ मल्लो ॥९॥
नयचक्कपोत्थयमिणं न वाइयव्वं ति विहरिया गुरुणो । अह निग्गयाण अज्जाण तीण केणावि कज्जेण ॥१०॥
इह पोत्थयम्मि किं चिट्ठइ ? त्ति संजायकोउहल्लेण । मल्लेण तयं घेत्तण छोडियं तयणु से पत्तं ॥११॥
पढमं कलिउण करम्मि वाइओ तम्मि आइमसिलोगो । निम्मेससत्थभावम्म साहगो महुरवाणीण ॥१२॥
विधि-नियमभङ्गवृत्तिव्यतिरिक्तत्वादनर्थक्यवचोवत् । जैनादन्यच्छासनमनृतं भवतीति वैधर्म्यम् ॥१३॥
जा सम्मं परिभावइ तस्सऽत्थं ताव देवयाण तयं । अविहिं त्ति चिंतिउणं सपत्तमवि पोत्थयं हरियं ॥१४॥
तमपेच्छंतो संतो जा संजाओ विलक्खवयणो सो । ता आगयाण अज्जाण पुच्छिओ किं विसन्नो सि ? ॥१५॥
तेण वि पोत्थयहरणं कहियं तीण वि सयलसंघस्स । तं सोउं साममुहो संघो सव्वो वि संजाओ ॥१६॥
वसिमम्मि पविसियव्वं न मणं नयचक्कपोत्थयाण विणा । रुक्खा य भविस्सयत्ता केवलया भोयणे वल्ला ॥१७॥
भणिओ संघेणसो बाहिज्जसि केवलेहिं वल्लेहिं । ता देहरक्खणकण गिण्हसु तं किंपि विगइं पि ॥१८॥
संघाएसं बहुमज्जिउण सो वल्ल-घय-गुडाहारो । गंतूण संठिओ गुरुगुहाए गिरिदुभासेल्लस्स ॥१९॥
तत्थ ठियस्स वि मल्लस्स मुणिवरा दित्ति भत्त-पाणाई । तम्मइपरिक्खणत्थं अहऽन्नया देवयाण इमं ॥२०॥
भणियं रयणीण के मिट्ठा ? वल्ल त्ति जंपियं तेण । पुणरवि पज्जन्ते तीण जंपियं छण्ह मासाणं ॥२१॥
केण ? त्ति घय-गुडेणं [त्ति] जंपिण मल्लचेल्लएण तओ । तस्सेवमइपगरिसरंजियहिययाण देवीण ॥२२॥
भणियं जं किंपि मणप्पियं तयं मल्ल ! मग्गसु इयाणि । तुह तुट्ठा हं तो मल्लचेल्लएणं इमं भणिया ॥२३॥
नयचक्कपोत्थयं मे वियरसु ता देवयाण सो भणिओ । पढमसिलोगाओ च्चिय होही तं तारिस्सं तुज्झ ॥२४॥
तो देवयाणुभावेण विरइयं तेण तत्थ नयचक्कं । संघेण वि वलहीण पवेसिओ सो विभूईए ॥२५॥
गुरुण वि विहरिउणं समागया नायसयलवुत्तंता । अजियजस-जक्ख-मल्ला गुणगणजुत्त त्ति तेहिं तओ ॥२६॥
संठविया सूरिपण जाया परवाइवारणमइंदा । अह अन्नया य सिरिमल्लसूरिणा सुमरियं एयं ॥२७॥
जह भिक्खुबुद्धदसेण वायमुट्ठाए सूरिणो विजिया । भरुयच्छाओ संघेण संगया तयणु नीहरिया ॥२८॥
निययगुरुणऽवमाणं संघस्स पराभवं च नाउणं । मल्लमुणिंदो भरुयच्छपट्टणे भुत्ति संपत्तो ॥२९॥
कयतारिसप्पइन्नेण तेण सह भिक्खुणा समारद्धो । निवपज्जंतो वाओ बहुविउससहाए पच्चक्खं ॥३०॥
एयस्स गुरु वि मणं विणिज्जिओ विजयवोद्विंदो वि । ता एयस्मिं दुहा वि हु बाले किर मज्झ का गणणा ? ॥३१॥
इय भणिउमग्गवाओ समप्पिओ भिक्खुणा मुणिंदस्स । सो वि हु सुमरिय सासणदेविमुवन्नसिउमारद्धो ॥३२॥
सियवायसारजिणमयग्गम-हेऊ-भंग-पवरजुत्तीहिं । काउणमुवत्तासं धरिओ छद्विसपज्जंते ॥३३॥
भणियं च तेणमणुवइ दूसेयव्वं तण इमं गोसे । तो बुद्धदासभिक्खू नियठाणगओ तमिस्साए ॥३४॥
दीवयमुज्जालेउण करयले कलिय सेडियं सुव्वं । जमुवन्नसियं मल्लेण तं लिहेउं समारद्धो ॥३५॥
परिभावणाए महमज्झिमाए भिर्त्तीए ता न से किंपि । सम्मं संभरइ तओ धसक्किओ हिययमज्झम्मि ॥३६॥
निवपज्जंतसहाए भणियव्वं किह माए पभायम्मि ? । एवभयज्झवसाणेण सो गओ इत्ति पंचत्तं ॥३७॥
मिलियम्मि विउसवग्गे बीयदिणे जा न एइ सो भिक्खू । हक्कारणाय ता तस्स राइणा पेसिया पुरिसा ॥३८॥
ते तत्थ गया भिक्खू नियंति भित्तीसमीवमुवविट्ठं । उत्ताणियनयणजुयं सेडियपाणि विगयपाणं ॥३९॥
गंतूण तहिं रन्नो साहियमह भणइ नरवई एवं । जह कहियमिमेहिं तहा चिंतंतो सो भएण मओ ॥४०॥
तो तेण हारियं तयणु राइणा मल्लवाइणो दिन्नं । जयपत्तं संजाया संघस्स पभावणा महई ॥४१॥
निस्सारिउमारद्धं रत्ता भिक्खूण दंसणं सयलं । तो मल्लवाइणा सो निवारिओ जायकरुणेण ॥४२॥
सूरी वि जयाणंदो निवेण निम्मेससंघसंजुत्तो । पच्चाणीओ गंतूण सम्मुहं गुरुविभूईए ॥४३॥

विहिया पभ्यकालं पभावणा मल्लवाइसूरीहिं । नित्रासिया य सव्वे वि तेण परवाइणो बहुसो ॥४४॥
सवणोयग्गुहसहेसणाए पडिबोहिऊण भवियजणं । सिरिमल्लवाइसूरी मरिऊण गओ अमरलोए ॥४५॥

॥ मल्लाख्यानकं समाप्तम् ॥५८॥

अधुना समिताख्यानकमारभ्यते । तद्यथा--

कन्ना-वेत्ताण नईणमन्तरे तावसासमो एगो । बंभदीवियसाहाण तावसाणं समत्थि तओ ॥१॥
कुलवइणा तरुमूलाण मेलणे जाणिओ कहवि जोगो । तं पयतलेसु दाऊण तावसा उत्तरंति नई ॥२॥
तेसिं पभावणा सावयाणमोहावणा धुवं जाया । दट्टणमइसयं तं तेसिं भत्ति कुणइ लोओ ॥३॥
तम्मि य समए सिरिवहरसामिणो माउला य समियज्जा । विहरंति जोगसिद्धा तो तेसि निवेइए भणियं ॥४॥
पायतललेववसओ एयं न उणो तवाणुभावेणं । तो सावगेण विउणा एगेण निमंतिया गेहे ॥५॥
तेसिमणिच्छंताण वि पाए पवस्त्रालिऊण भोयविया । गच्छंति चड्यरेणं बुडुंति नईए ताव जले ॥६॥
तो तत्थ अज्जसमिहं जोगसिद्धेहिं जोगचप्पुडियं । खिविउं वुत्तं विन्ने ! परकूलं गंतुमिच्छामि ॥७॥
ताव य दो तीए तडा मिलिया जोगप्पभावओ जाया । सासणपभावणा तावसा य सव्वे वि पडिबुद्धा ॥८॥
पवइया गुरुपासे संजाया बंभदीविया साहा । जम्हा उ बंभदीवियतवोवणाओ इमे जाया ॥९॥

॥ समिताख्यानकं समाप्तम् ॥५९॥

इदानीमार्यखपुटाख्यानकं व्याख्यायते । तच्चेदम्—

सिरिअज्जखउडसूरी विज्जासिद्धो मुसाहुपरियरिओ । विहरंतो संपत्तो भरुयच्छपुरम्मि कइया वि ॥१॥
तस्सऽत्थि भाइणज्जो खुडुमुणी कुणइ तस्स सुस्सूंसं । सोउं परिवत्तंते गुरुणो विज्जाओ अणुदिवसं ॥२॥
पदियाओ कन्नाहेडण विज्जाओ पदियसिद्धाओ । ताओ जओ तो तस्स वि चित्तियमेत्ताओ विफुरंति ॥३॥
गुडसत्थाओ अह अन्नया य मुणिजुयलमागयं तत्थ । पणमिय गुरुकमकमलं कयंजली जंपए एवं ॥४॥
भंते ! अकिरियवाई गुडसत्थपुरे समागओ भिक्खु । देवाइधम्मतत्तं नत्थि त्ति पयंपमाणो सो ॥५॥
विजिओ संतो साहूहिं गुरुपओसं गओ मरेऊण । वडुकराभिहाणो जाओ तत्थेव सो जक्खो ॥६॥
पुव्वपराभवमवल्लोइऊण नाणेण आसुरुत्तो सो । उवसग्गइ साहुजणं संपइ तुम्हे पमाणं ति ॥७॥
मोत्तुं सभाइणज्जं गच्छं तत्थेव अज्जखउडपहू । सद्धिं मुणिजुयलेणं पत्तो गुडसत्थयं गामं ॥८॥
अवलंबितं उवाणहजुयलं वडुकरस्स जक्खस्स । कन्नेसुं तप्पुरओ सुत्तो पावरिय सियपडयं ॥९॥
देवच्चण दिट्ठो सिट्ठो य सपउरनरवरिंदस्स । तं सोऊण सकोवो सपरियणो नरवई पत्तो ॥१०॥
नियजक्खस्स अवन्नं दट्ठुं उट्ठाविओ स नरवइणा । न वि उट्ठइ गरुहं वि सहेहिं पयंपिओ बहुसो ॥११॥
मुहडेहिमेगदेसा कुओ वि पडयम्मि तम्मि अवणीए । तेहिं अहोभागो से दिट्ठो सपउरनरिंदेहिं ॥१२॥
जत्तो जत्तो पडयं अवणंते ते तयं पलोयंति । तत्थ य तत्थ य मुणिणो पुयप्पएसं निरूवेति ॥१३॥
दट्ठण तयं भूवेण पभणियं रे ! विभीसिया एसा । ता सिग्गं परिताइह कर-कस-दंडप्पहारंहिं ॥१४॥
तहविहिए मुणिवइणा तेसि पहारा निवावरोहम्मि । संकामिया सविज्जाबलेण तत्थेत्थ लगंति ॥१५॥
नाउं महल्लएहिं कहियं रत्तो निवो वि तं सोउं । चित्तेह को वि एसो महप्पभावो महासत्तो ॥१६॥
उच्छलियबहलकोवो जाव न मं हणइ पउरपरिकलियं । खामेमि ताव इय चित्तिऊण पणओ निवो तस्स ॥१७॥
भणइ य महापसायं काउं मह खमह एगमवराहं । जम्हा करुणारसिया भवंति पणएमु सप्पुरिसा ॥१८॥
तं निसुणिऊण सूरी समुट्ठितं चत्तिओ तओ श्चि । वडुकरजक्खो वि हु संचलिओ तयणुमग्गेण ॥१९॥
अवराणि वि चामुंडाइयाणि सव्वाणि देवरूवाणि । सूरिपहम्मि पयट्ठाणि खडहडंताणि समकालं ॥२०॥

जक्खाययणद्वारे बहुपुरिससण्हिं चालणिज्जाओ । वाहरियाओ मुणिदेण दोन्नि पाहाणदोणीओ ॥२१॥
 ताओ वि हु चलियाओ एरिसमच्छरियमइसयं दट्ठुं । गयाइनयरलोओ पयपणओ पभणए एवं ॥२२॥
 मुंचमु भयवं जक्खं मुक्को य स भयवया सपरिवारो । निययट्ठाणम्मि गओ ताओ पुण दो वि दोणीओ ॥२३॥
 धरियाओ हट्ठमज्झम्मि थंभिउं पभणियं च सूरीहिं । जो कोइ मज्झ तुल्लो सो नेउ इमाओ नियट्ठाणे ॥२४॥
 गुडसत्थपुरे अज्ज वि तहेव चिट्ठति ताओ तथेव । तद्विहाओ जाओ जक्खो जिणसासणे भत्तो ॥२५॥
 पडिवुद्धो पउरजणो महई जिणपवयणुत्तई जाया । साहुक्कार इ सव्वो वि सासणं वीरणाहस्स ॥२६॥
 एत्तो चिय भरुयच्छे भोयणगिद्धो स भाइणेज्जमुणी । जाओ बुद्धो विज्जप्पभावओ तस्स पत्ताणि ॥२७॥
 गयणंगणेण गच्छंति अणुदिणं नियउवासयगिहेसु । भोयणभरियाणि पुणो तह चैव य पडिनियत्तंति ॥२८॥
 अहिवासिया समाणी टोप्परिया पवरआसणनिविट्ठा । सव्वेसिं पत्ताणं पुरओ सा एह गच्छइ य ॥२९॥
 एयारिसमच्छरियं पेच्छिय बुद्धाण दंसणं लोगो । आउट्ठो संजाया संघस्सोहावणा गरुई ॥३०॥
 जाणाविओ समाणो संवेण समागओ मुणिवरिंदो । ताणऽवि उवासगाणं गिहेसु पत्ताणि पत्ताणि ॥३१॥
 तेहिं वि पूयापुत्वं भत्तिचभरनिचभरेहिं भरियाणि । उप्पइयाणि नहंगणमग्गेणं जाव सव्वाणि ॥३२॥
 ता मुणिवइवेउच्चियसिलाए अध्मिद्विऊण भग्गाणि । नायं च भाइणेज्जेण मह गुरू आगओ एत्थ ॥३३॥
 तो भयभीओ नट्ठो बुद्धविहारम्मि सूरीणो वि गया । भिक्खूहि जंपिया एह नमह बुद्धस्स कमकमलं ॥३४॥
 सूरीहिं जंपियं एहि बुद्ध ! वंदाहि मज्झ कमजुयलं । तो बुद्धदेवपडिमा विणिग्गया तेसि पणया य ॥३५॥
 चिट्ठइ महरिहथूभो विहारदारे पयंपिओ सो वि । वंदाहि तं पि तो सो वि निवडिओ सूरिचरणेसु ॥३६॥
 पुणरवि भणिओ चिट्ठसु अट्ठोवणओ तहेव सो थक्को । तत्थ नियंठेणमियणामेण गओ गुरुपसिद्धि ॥३७॥
 दट्ठूण तमच्छरियं विम्हयउप्फुल्लल्लोयणो लोगो । जिणसासणाणुरत्तो पयंपिउं एवमारद्धो ॥३८॥
 तं जयउ वीरसासणमेरिसअइसयसहस्ससंकिन्नं । जत्थ अजंगमदेवा वि सूरिचरणेऽभिवंदंति ॥३९॥
 सव्वो वि जणो जिणपवयणम्मि जाओ सुभत्तिथिरचित्तो । जिणसासणस्स जाया समुत्तई भुवणमज्झम्मि ॥४०॥

॥ आर्यखण्डपुटाख्यानकं समाप्तम् ॥६०॥

एएहिं जहा विहिया सत्तीए पवयणुत्तई असमा । कायक्वा अन्नेहिं वि तहेव सप्पुरिसरयणेहिं ॥१॥

सैद्धान्तिकप्रमुखसत्पुरुषप्रभावैरष्टाभिरप्यपरतीर्थमतं निरस्य ।

श्रीसर्ववित्तवचनोन्नतिमङ्गिमान्यो धन्यः स कः।ऽपि कुरुते शिवशर्मबीजम् ॥२॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे प्रवचनोन्नतिवर्णनो नामाष्टादशोऽधिकारः ॥१८॥

[१९. जिनधर्माराधनोपदेशाधिकारः]

उक्तं प्रवचनोन्नतिकारणम्, एतच्च परमं धर्मसर्वस्वम् । एतत्करणशक्त्यभावेऽपि स्वजनादिमोहं विहाय धर्म एव विधेय इत्यु-
 पदेशमभिधातुकाम आह—

सयणे धणे असारे मोहं मोत्तूण कुणइ जिणधम्मं ।

जं परभवाणुगामी सो चिय जोहारमित्तो व्व ॥२४॥

व्याख्या—‘स्वजने’ माता-पित्रादौ ‘धने च’ गणिमादौ ‘असारे’ परमार्थसारग्रन्थे ‘मोहे’ मूढता ‘मुक्त्वा’ त्यक्त्वा [कुरुत] विधत्त ‘जिनधर्म’ सर्वविद्वानितमनुष्ठानम् । कारणमाह—‘यद्’ यस्मान् कारणात् ‘परभवानुगामी’ परलोकानुयायी ‘स एव’ जिनधर्म एव । किंवत् ? ‘जोत्कारमित्रवत्’ मित्रतृतीयमिव इत्यक्षरार्थः ॥२४॥ भावार्थस्त्वाख्यानकादवसेयः । तच्चेदम्—

निसेसमुहयवमुहाविलासिणीकुसुमसेहरसमाण । सप्पुरिसरयणजलही रयणउरं नाम पुरमत्थि ॥१॥
तम्मि पुरे अरिवारणवियारणो रयणसारनरनाहो । परिहरियइयरनरवइकमलाकुलवालिवागेहं ॥२॥
उप्पत्तियाइच्चउविहमइविहवालंकिओ महामंती । तस्सऽत्थि बुद्धिसारो सारयरनायपरमत्थो ॥३॥
सो अन्नया विचित्तइ राया मित्तो न होइ कइया वि । किंतु मह पुव्वपुन्नप्पभावओ वहइ मित्तत्तं ॥४॥
अह कहवि देवपरिणइवसेण रूसिज्ज मज्झ नरनाहो । तद्वियहवसणतरणाय किंपि विरगमि मित्तमहं ॥५॥
इय चित्तऊण तत्तो महंतसामंतवंससंभूयं । विरएइ गरुयनवनेहनिव्वरं किंपि वरमित्तं ॥६॥
आभरण-वत्थ-भोयण-सयणा-ऽऽसण-जाणवाहणाइयं । नियदेहनिव्विसेसस्स तस्स वियरेइ अणुदियहं ॥७॥
अवरो वि तेण वीवाह-विद्धि-वद्धावणाइपव्वेमु । विहिओ मित्तो आभरण-वत्थदाणेहिं सच्चिवेण ॥८॥
अवरं च रायमग्गे उत्तमवंसुव्ववो महासुहडो । जोहारमेत्तसज्झा संजाया तेण सह मेत्ती ॥९॥
अह अन्नया अयंडे बाढं कुवियं नरेसरं नाउं । चित्तेइ महामंती भयकंपिरमाणसो एवं ॥१०॥
नृणं न एत्थ वासो मह होही राइणा विरुद्धेण । ता वच्चामि विण्णं तत्थ कहं जामि असहाओ ? ॥११॥
पर मज्झ परममित्तो विज्जइ नवनेहनिव्वरो पढमो । सन्निज्जेणं तो तस्स जामि रज्जंतरं अन्नं ॥१२॥
इय चित्तिऊण मंती जाइ तओ पढममेत्तगेहम्मि । उट्ठित्तु सो वि समुहं सयणा-ऽऽसणदाण-विणयाइ ॥१३॥
विरइत्तु तो पयंपइ मह गेहमलंकियं तए मित्त ! । कज्जेण केण ? भणिए भणइ तओ बुद्धिसारो वि ॥१४॥
मह कम्मपरिणइए विणाऽवराहेण रुद्धओ राया । ता तुह साहिज्जेणं वच्चामी अन्नदेसम्मि ॥१५॥
इय निमुणित्तं पयंपइ जइ रुद्धो तुज्झ नरवई मित्त ! । एकं पि पयं गंतुं ता न खमो सामि ! साहेज्जे ॥१६॥
आयन्निऊण एवं मंती चित्तेइ जायवेरगो । एकपए चिय जाया उवयारा निष्फला किह पुं ? ॥१७॥
विच्छायमुहो गच्छइ मंती बीयम्मि मित्तगेहम्मि । सो वि समुद्विय समुहं पयंपए भणसु किं कज्जं ? ॥१८॥
मंती वि कहइ सव्वं पयंपए सो वि मित्त ! न समत्थो । नियपुत्त-कलत्ताइं परिहरित्तं तुज्झ कज्जम्मि ॥१९॥
किंतु पुराए परिसरे तं अच्चडवंचियं नियत्तेमि । देसंतरम्मि गंतुं तुमए सद्धि न सक्कमि ॥२०॥
तो तं पभणइ मंती सच्चयमाहाणयं कयं तुमए । तक्केण मक्खित्तं मक्खियाहिं खावेसि तुममेवं ॥२१॥
चित्तेइ इमे सम्माणदाणपरिओसघणसिणेहा वि । जइ न सहाया जाया ता किं जोहारमेत्तेण ? ॥२२॥
तह वि परिपुच्छियव्वो त्ति चित्तिउं जाइ संसइयहियओ । जोहारमेत्तभवणे साहइ सव्वं पि वुत्तंतं ॥२३॥
सो भणइ मइ जियंते निहलियामेस दुक्खसंदोहे । बालविणिवायमेत्तं पि मित्त ! न भयं तुह जयम्मि ॥२४॥
ता साहमु नियकज्जं इय भणिए भणइ बुद्धिसारो वि । गिण्हित्तु सारदव्वं वच्चामो अन्नदेसम्मि ॥२५॥
भरिऊण सारदविणस्स रहवरं रयणिपढमपहरम्मि । नीहरिओ नयराओ तं सव्वद्धं पुरो काउं ॥२६॥
पत्तो य अवरदेसंतरम्मि तहेसनयरनरनाहो । जाणित्तु बुद्धिसारं समागयं सम्मुहो एइ ॥२७॥
नाऊण बुद्धिकलहंसकेलिलीलाविलासकमलसरं । सो वि नियमंतिमंडलसिरोमणित्त निवेसइ ॥२८॥

इदानीमन्तरङ्गभावना—

मंती संसारिजिओ बुद्धीविज्ञानसंपयावसहो । पयईए बल्लहमुहो दुहभीरू गुणनिवासिगहं ॥२९॥
जमसरिसो पुहइवई सइसुत्थियजणअतक्कियागमणो । सच्छंदचरणसीलो करुणारहिओ य सव्वस्स ॥३०॥
अकयन्नयानिवासो विन्नेओ पढममंतिमित्तसमो । उवयारगुणअगेज्झो नेओ देहो खल्यणो व्व ॥३१॥

भणियं च—

तहलालियस्स तहपालियस्स तहसुरहिगंधमहियस्स । खलदेह ! तुज्झ जुत्तं ? पयं पि नो देसि गंतव्वे ॥३२॥
जह सो पढमो मित्तो सरणं मंतिस्स आवड्ढगयस्स । मणयं पि न मंजाओ देहो वि तहेव जीवस्स ॥३३॥
जह सो बीओ मित्तो नियकज्जपरायणो मुहेकरसो । मंतिस्स न साहेज्जं दुहियस्स तहाविहमकासी ॥३४॥
तह सयणा विन्नेया कित्तिमनेहा सकज्जतल्लिच्छा । परमत्थेण न किंचि वि जियस्स जंतस्स साहेज्जे ॥३५॥

भणियं च—

बंधवा मुहिणो सव्वे पिय-माइ-पुत्त-भायरा । पिइवणाओ नियत्तंति दाऊणं सलिलंजलिं ॥३६॥
अब्भुक्खंति य तं गेहं पियम्मि वि मए जणे । हिट्ठा तेणऽज्जियं दव्वं, तहेव विलसंति य ॥३७॥
अत्थोवज्जणहेऊहिं, पावकम्मेहिं पेरिओ । एकओ चेव सो जाइ, दुग्गइं दुहभायणं ॥३८॥
जोहारमित्तमेत्ती मंतिसहाओ जहा तइयमित्तो । तह अप्पपयत्तकओ वि होइ जीवस्स जिणधम्मो ॥३९॥

भणियं च—

धेवं धेवं धम्मं करेह जइ ता बहं न सकेह । पेच्छह महानईओ बिंदूहिं समुद्भूयाओ ॥४०॥

तहा—

इहलोइयम्मि कज्जे सत्तारंभेण जह जणो तणइ । तह जइ लक्खंसेण वि परलोण ता मुही होइ ॥४१॥
धेवोवयारविहिओ वि तेणा जह इमो तइयमित्तो । सरणं जाओ जीवस्स परभवे तह इमो धम्मो ॥४२॥

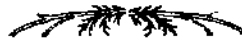
॥ जोत्कारमित्राख्यानकं समाप्तम् ॥६१॥

सर्वं धनं सनिधनं स्वजनादयोऽपि प्रायो भृशं स्वभरणं प्रतिबद्धकक्षाः ।

मोहं विहाय तदमीषु जिनेन्द्रधर्मं जोत्कारमित्रमिव जन्महितं कुरुष्वम् ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्बदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे जोत्कारमित्रनिदर्शनजिनधर्मवर्णन

एकोनविंशोऽधिकारः समाप्तः ॥२१॥

[२०. नरजन्मरक्षाधिकारः]

अनन्तरं जोत्कारमित्रनिदर्शनेन धर्मा व्यावर्णितः । साम्प्रतमेतत्कारणसामग्रीप्रधानतरमूलधनकल्पनरत्नप्राप्तावपि निजयोभ्यतानु-
रूपेण धर्मफलं प्राप्यते इत्येतदभिधित्सुराह—

लद्धुं केइ नरत्तं सग्गसुहं नरसुहं व अज्जिति ।

हारिति केइ तं पि हु इह नायं वणियपुत्तेहिं ॥२५॥

व्याख्या—‘लद्ध्वा’ अवाप्य ‘केचिद्’ जीवाः ‘नरत्वं’ मनुष्यत्वं ‘स्वर्गसुखं’ देवलोकशर्म ‘नरसुखं’ मनुजसुखं वा ‘अर्ज-
यन्ति’ विद्वपन्ति ‘हारयन्ति’ नाशयन्ति ‘केऽपि’ निर्भाग्याः ‘तदपि’ नरत्वम् । हुः इति पादपूरणे । ‘इह’ अस्मिन्नर्थे ‘ज्ञातं’ दृष्टान्तः
‘वणिक्पुत्रैः’ वाणिजकतनयैरित्यक्षरार्थः ॥२५॥

गर्भार्थस्त्वाख्यानकगम्यः तच्चेदम्—

रमणीयमहावणसंडमंडिण सरवरेहिं संकिन्ने । अंतो बहिं च चच्चर-चउक-चउमुह-तिगविभत्ते ॥१॥

नयरम्मि वसंतपुरे नायरयजणाण गोरवट्ठाण । निवसइ सुइववहरणो नयसारो नाम पुरसेट्ठी ॥२॥

अह अन्नया य को किर कुडुंवपयसमुच्चिओ महं होही ? । इय चिंताए तिण्हं पुत्ताण परिकवणनिमित्तं ॥३॥
 नियसयणवंधुपमुहं नायसयजणं निमंतिउं गेहे । भोयाविऊण विहिणा तस्स समक्खं भणइ सेट्ठी ॥४॥
 ण्णसि महं सुयाणं तिण्हं पि हु को कुडुंवपयजोगो ? । तं चेव विसेसेणं जाणसि जोगो त्ति तेणुत्तं ॥५॥
 इय एवं ता तुम्हं समक्खमेए अहं परिकखेमि । इय भणिउं वाहरिया तिल्लि वि ते पउरपच्चक्खं ॥६॥
 पत्तेयं पत्तेयं लक्खं दाऊण दविणजायस्स । ववहारत्थं देसेसु पेसिया तस्समक्खमिमै ॥७॥
 तो तेसिं पुत्ताणं चित्थियमेगेणमम्हमेस पिया । पाएण दीहदरिसी धम्मपिओ सुहसमायारो ॥८॥
 पाणच्चए वि अम्हाणमुवरि न कया वि चिंतइ विरूवं । केणावि कारणेणं ता नूणं एत्थ भवियव्वं ॥९॥
 इय परिभाविय तहियं तह कहवि हु नियमईए ववहरियं । जह विदविऊण कोडी वरिसंते पूरिया तेण ॥१०॥
 बीएण चित्थियमिमं मम पिउणो विज्जण पभूयधणं । ता किं किलेसजाले पाडेमि मुहाए अप्पाणं ? ॥११॥
 जह सव्वं पि य विलसामि ता गओ कह मुहं पयंसिस्सं ? तम्हा मूलं रक्खिय सेसं भवखेमि किं बहुणा ? ॥१२॥
 तइएणमजोगत्ता विगप्पियं नियमणम्मि मह जणओ । बुद्धत्तणदोसेहिं संपइ कोडीकओ जम्हा ॥१३॥
 तिट्ठा लज्जानासो भयबाहुल्लं विरूवभासितं । पाएण मणुस्साणं दोसा जायंति बुद्धत्ते ॥१४॥
 अन्नह कहमम्हे पट्टेइ देमंतरम्मि सइ विह्वे ? । इय परिभाविय मव्वं वरिसंते भवियथं दव्वं ॥१५॥
 संपत्ता सव्वे वि हु नियम[म]ए वन्नियस्सख्वा ते । पुणरवि तदेव विहिऊण सेट्ठिणा भोयणाईयं ॥१६॥
 सयणाईएण समक्खं पढमो संठाविओ कुडुंवपए । बीओ भंडारपए तइओ किसिमाइकज्जेसु ॥१७॥
 मज्झत्थेणं जणएण नियमुया जह इमे जणसमक्खं । सकयाणुरूवपयवीए ठाविया बुद्धिमंतेण ॥१८॥
 तह चेव धम्मविसए जीवे ठावेइ कम्मपरिणामो । सकयाणुरूवसरिसे पयम्मि भणियं च जेणमिमं ॥१९॥
 जहा य तिल्लि वणिया मूलं घेरूण निमाया । एगो त्थ लभए लाभं एगो मूलेण आगओ ॥२०॥
 एगो मूलं पि हारित्ता आगओ तत्थ वाणिओ । ववहारे उवमा एसा एवं धम्मे वियाण्ह ॥२१॥
 माणुसत्तं भवे मूलं लाभो देवगई भवे । मूलच्छेएण जीवाणं नरय-तिरिक्खत्तणं भवे ॥२२॥

॥ वणिकपुत्रत्रयाख्यानकं समाप्तम् ॥६२॥

लब्ध्वा शुभं मनुजजन्म नरोऽर्जयन्ति, स्वःशर्म केचन नरप्रभवं सुखं वा ।

निर्बुद्धयस्तदपि केचन हारयन्ति, ज्ञातं वणिकतनयसत्रयमाहुरत्र ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्बदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे मूलधनकल्पनरजन्मव्यवहारसातादिप्रतिपादको
 विंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२०॥

[२१. उत्तमजनसंसर्गिगुणवर्णनाधिकारः]

लोकव्यवहारज्ञातेन धर्मव्यवहारलाभादिकमभिहितम् । लाभश्चोत्तमजनसंसर्गाद् भवतीत्युत्तमसंसर्गिविधेयतामाह—

उत्तमजणसंसग्गी परमगुणाणं निबन्धणं होइ ।

एत्थ पहाकर-वरसुय-कंबलसबला उदाहरणं ॥२६॥

व्याख्या—‘उत्तमजनसंसर्गिः’ प्रधानजनसम्बन्धः ‘परमगुणानां’ [सवात्कृष्टगुणानां] ‘निबन्धनं’ कारणं ‘भवति’ जायते ‘अत्र’
 अस्मिन्नर्थे प्रभाकरश्च—ब्राह्मणपुत्रः वरशुकौ च—गिरिशुक-पुष्पशुकौ कम्बल-सबलौ च—श्रावकवत्सलौ ते तथोक्ताः ‘उदाहरणं’
 दृष्टान्ता इति गाथावयवार्थः ॥२६॥ भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्र तावन् प्रभाकराख्यानकमाख्यायते । तथेदम्—

सोवागावाणगमंडले व्व विलसंतमत्तमायंगे । नयरम्मि धरणिनिलए दिवायरो वसइ दिवपवरो ॥१॥
चउदसविज्जाठाणाण पारओ रायपउरजणपुज्जो । विज्जाजुयाणमहवा जणाण सव्वत्थ कल्लाण ॥२॥
तस्स य एगो पुत्तो पहाकरो सो य तारिसपिया वि । विज्जावियलोऽजोगाण हंत ! किं कुणउ सामग्गी ? ॥३॥
जूयं रमेइ धाउं धमेइ वेसं समेइ पयईए । न कुणइ सिक्खं खल्लं पयईण जमोसहं नत्थि ॥४॥
तह वि हु सो जणणं निरंतरं सिक्खविज्जइ हियत्थं । अम्मा-पिऊणमहवा हिययमवच्चे हियं चेव ॥५॥
भणिओ वेयमहिज्जमु इहइं पि हु जेण गोवरद्वानं । होहिसि वच्छ ! निरायं विउसाणं सेवणिज्जो सि ॥६॥
एवं भणिओ पभणइ को पढिऊणं दिवं गओ ताय ? । होही जं भवियच्चं विणा वि पाट्टेणमवरं च ॥७॥
वुभुक्षितैर्याकरणं न भुज्यते, पिपासितैः काव्यरसो न पीयते ।
न च्छन्दसा केनचिदुद्धृतं कुलं, हिरण्यमेवाज्य निष्कलाः कलाः ॥८॥
पुणरवि भणिओ जइ वि हु बहुयं न पढसि तहा वि मह वयणा । गिणहमु सिलोगमेगं वुज्झ तयत्थं च सो य इमो ॥९॥
उत्तमैः सह साङ्ग्यं, पण्डितैः सह सङ्गथा । अलुब्धैः सह मित्रत्वं, कुर्वाणो नावसीदति ॥१०॥
एवं वसणासत्तस्स जणयलच्छि च विलसमाणस्स । वच्चंति वासरा तस्स वेयकिरियाविउत्तस्स ॥११॥
अह अन्नया य जणओ तिहुयणसाहारणेण रोएण । अच्चंतं अभिभूओ सो य पमत्तो रमइ जूयं ॥१२॥
वाहरिओ वि हु जूएण लोहिओ भणइ एस एमि सि । एव पयंपंतस्स वि पंचत्तं पाविओ जणओ ॥१३॥
उट्टमु भो ! तुज्झ पिया मउ त्ति ता कुणसु तस्स मयकिच्चं । पभणइ निगिणकम्मो संपयमवि सो अजोगत्ता ॥१४॥
भो भो ! तं मह पियरं अणेण मग्गेण नीहरावेह । समगं चिय लोएणं जेणं वच्चंमि पेयवणे ॥१५॥
एवमजोगत्तणओऽवहीरिओ सो मयम्मि पियरम्मि । निदिज्जइ लच्छी वि हु समं गया जणयपुजेहिं ॥१६॥
एवमणेणं न कयं पिउवयणं न वि य सिट्ठलोयस्स । जाओ दुहाण भायणमच्चंतमिमो जओ भणियं ॥१७॥
विदुरेप्यमपायमात्मना, परतः श्रद्धतेऽथवा बुधाः । न परोपहितं न च स्वतः, प्रमिमीतेऽनुमवाहतेऽल्पधीः ॥१८॥
तत्तो अनिव्वहंतो नयरओ निग्गओ सरइ पिउणो । तह वि अजोगत्तणओ न कुणइ पिउवयणसहहणं ॥१९॥
चित्तइ य सिलोगमहं किं उत्तमसंगयाइकारविओ ? । को किर दोसो ? नीएहिं ताव नीयं परिक्खामि ॥२०॥
तो दिट्ठपच्चओ हं गरुएहिं समं तमायरिस्सामि । इय परिभावि य नीयं ठक्कुरमेसो समल्लोणो ॥२१॥
विहिया य चोडदासी भज्जा तेणं तहा वरो मित्तो । तहओ तस्सेव य ठक्कुरस्स खट्टिकमायंगो ॥२२॥
अह अन्नया य रत्ता वाहरिओ ठक्कुरो समं तेण । पत्तो पहाकरो वि हु सो उण पंडियपिओ राया ॥२३॥
वत्था-ऽऽसणप्पयाणा पइदियहं भरण-पोसणं वहइ । पंडिच्चरंजियमणो पंचहं पंडियसयाणं ॥२४॥
जाए समाणसील-व्वसणेणुं सक्खमिइ विवायम्मि । कहमवि य दइवजोगा कस्स वि न पयट्टए एयं ॥२५॥
कइया वि हु पिउपासे तेणं तं पइदियमासि विप्पेण । ता तेण तेसि पुरओ पइदियमसेसं पि तं च इमं ॥२६॥
मृगाः मृगैः सङ्गमनुजन्ति, गावश्च गोभिस्तुरगास्तुरङ्गैः । सुखाश्च सुखैः सुधियः सुधीभिः, समानशील-व्यसनेषु सम्यक् ॥२७॥
तो तुट्टेणं रत्ता दिन्नं गामसयसंजुयं नयरं । तेण वि भणियं मह ठक्कुरस्स जीवणमिमं देहि ॥२८॥
तो तस्स पभावेण जाओ सो पैवरलच्छिविच्छड्डो । तुरय-रह-जाण-वाहणसोहाभवणं जओ भणियं ॥२९॥
सोहेइ मुहावेइ य उवभुंजंतो लवो वि लच्छीए । देवी सरस्सई पुण असमत्ता कं न विनडेइ ? ॥३०॥
ओलमिऊण निवइं पत्थावे ते गया पसायपुरं । अह कम्मि वि अवराहे रुट्टेणं तेण मायंगो ॥३१॥
सो वज्झो आणत्तो मरणाओ मोइओ दिववरेण । एगं खमहऽवराहं सामि ! वरायस्स एयस्स ॥३२॥
तीए वि हु दासीए गच्चपभावाओ दोहलो जाओ । सुयसरिसनिद्धट्टकुरमऊरपोयस्स मंसम्मि ॥३३॥

तेण वि तं रक्खेउं विइन्नमवरस्स मंसमेईए । एवं कयाणि तेणं महोवयाराणि सव्वाणि ॥३४॥
 भोयणसमए संभरइ ठक्कुरो तं मयूरमनियंतो । गविसावइ सव्वत्तो जा कत्थ वि सो न उवलद्धो ॥३५॥
 दीणाराणं गंटीए संठियं दंसिउणमट्टसयं । घोसावइ नियनयरे पडहयमेसो मयूरकए ॥३६॥
 जो कहइ मयूरमुइ सो अभयं लहइ तह य दीणारे । पच्छा नाए काहीं दुसहं सारीरियं दंडं ॥३७॥
 इय सोऊणं तीए दासीए चितियं कयग्घाए । मह अन्नो वि हु होही भत्ता गिण्हामि ता दव्वं ॥३८॥
 इय परिभाविथ छित्तो पडहो पावाए जंपियमिमीए । मह सामि ! समुप्पन्नो दोहलओ मंसविसयस्मि ॥३९॥
 एणमवरमंसं दाउमसत्तेण निहयमणेण । वारंतीए वराओ मंसकए मारिओ मोरो ॥४०॥
 तेण वि अपरिक्खियकारणं निग्घिणसिरोमणिसमेण । तस्सेव अप्पणो खट्ठिगस्स वज्झो समुवणीओ ॥४१॥
 तेणुत्तं भइ ! मए तुमं पि मरणाओ मोइओ आसि । ता मुयसु ममं एत्तो वि जामि, देसंतरं दूरे ॥४२॥
 तेणुत्तं जुत्तमिमं परमेसो मित्तं ? ठक्कुरो दुट्ठो । तुमए पुण अवरद्धं गरुयं ता कह मुयामि अहं ? ॥४३॥
 'चित्थियमिमेण दट्ठुं माहप्पमिमाण ताण सव्वाण । उत्तममिन्हि सेवे धि द्धी ! नीयस्स पयईए ॥४४॥
 उवयरियं जं तं पि हु एगए चिय कहं पि हु पलाणं ? । जइ वा नीयस्स कयं छारे हुणियं जओ भणियं ॥४५॥
 उवयारसहस्सेण वि तिन्नि न घेप्पंति तिहुयणं सयले । वेसा अविवेयपहू दुज्जणलोओ तह च्चेय ॥४६॥
 सो वि हु समप्पिऊणं मऊरमाभासियं नियं सामि । मणयं सलज्जहिययं सत्थि ति भणित्तु निक्खंतो ॥४७॥
 गच्छंतो संपत्तो रयणउरं तत्थ रयणरहराया । तस्स मुओ कणगरहो तं पासिय भणइ दियपुत्तो ॥४८॥
 अहयं माहणपुत्तो तुमं पि गुणगेह ! रायपुत्तो सि । जइ भणसि तुज्झ पासे अच्छामि अहं कुमारो वि ॥४९॥
 इमिणा पुरोहियपए पओयणं मह पुरा भवइ तम्हा । सम्माणदाणपुव्वयमहमेयं संगहिस्सामि ॥५०॥
 परिभाविऊणमेयं पभणइ तं भइ ! मज्झ पासम्मि । अच्छसु तं मह मित्तो तुह सव्वमहं भलिस्सामि ॥५१॥

भणियं च—

पाऊण पाणियं सरवराओ पिट्ठं न देइ सिहिडिंभो । होही जाण कलाओ पयइ चिय साहए ताण ॥५२॥
 इय सो सहरिसमच्छइ पेच्छइ तत्थ य पहाणसेट्ठिसुयं । अणुदिणमेव मणोरहनामं तं कुणइ नियमित्तं ॥५३॥
 अवरा वि पिंडवासे गुणगेहं नाम निग्गया वेसा । नामेण रइविलासा संगहिया सा वि घरवासे ॥५४॥
 एवं सो िहि वि समं परोप्परं वड्ढमाणपणयगुणो । चिट्ठइ निव्वुयहियओ सुमरंतो जणयहियवयणं ॥५५॥
 अह अन्नया य हेडाउडेहिं देसंतराओ दो तुरया । सव्वंगलक्खणजुया समप्पिया पुहइवालस्स ॥५६॥
 आरूढा तेसु कुमार-माहणा जाव वाहिउं लग्गा । कट्ठंताण वि ताणं ते चलिया काणणाभिमुहं ॥५७॥
 नायमिमे जह विवरीयसिक्खगा तयणु आंबलीहेट्ठा । गच्छंतेण दिणं गहियं आंबलगतिगमेयं ॥५८॥
 गुरुणो रुक्खाओ तयं नाणाइतिगं व पुन्नवंतेण । भवतण्हाहरणस्वमं परिणाममुहं च संपत्तं ॥५९॥
 तो खित्ता दुहजणयं भवकंतरं व राग-दोसेहिं । अवसेहिं तेहिं तुरएहमाणुसं निज्जलमरजं ॥६०॥
 तो कणगरहकुमारो बाढं तण्हाए पीडिओ संतो । भणइ कुओ वि हु आणेहि पाणियं जंति मह पाणा ॥६१॥
 धीरो होसु त्ति पयंपिऊण जा तम्मि जोयइ जलं सो । ताव न पत्तं कहमवि ता दिन्नं आंबलगमेगं ॥६२॥
 आसायइ जाव तयं ता अमयकला वियंभिया कट्टे । एवं बीयं तइयं तो पत्तो चैयणं कुमरो ॥६३॥
 मणयं वासत्थमणा तम्मि अरन्नम्मि जाव चिट्ठंति । ता भोयण-पाणजुयं संपत्तं रायसेन्नमवि ॥६४॥

जओ—

आवइगओ वि नित्थरइ आवयं तरइ जलहिपडिओ वि । रणसंकडे वि जीवइ जीवो अणुकूलकम्मवसा ॥६५॥
 संपत्ता नियनयरे कमेण नियनियपएसु संठविया । जणयाइएहिं सव्वे संपत्ता सगुणमाहप्पं ॥६६॥
 इय सव्वाण वि तेसिं सिणेहसाराणमइवयइ कालो । जम्हा पवड्ढमाणा परिणाममुहा सुयणमेत्तो ॥६७॥

अह कइया वि पुरोहिजयायाए तीण रइविलासाए । गव्माणुभावजणिओ संजाओ दोहलो अहमो ॥६८॥
 रायमुयं कीलंतं दडूणं पंचवरिसदेसीयं । जाणइ मणम्मि एसा जइ मंसमिमस्स भक्खेमि ॥६९॥
 तं साहिउमचयंती संजाया दुव्वलंगिया अहियं । पुट्टे अविसिट्ठं पि हु कहियं कह कहवि तं पइणो ॥७०॥
 तेणुत्तं किमसंगयमहामयं सुयणु ! पूरयिस्सामि । कीस किसोयरि ! न कहियमेत्तियकालं विणा कज्जं ॥७१॥
 कुमरं गोविय दिन्नं मंसमिमाए मुसाउरममवरं । तो सा पूरियवंडा मुहेण तं गव्वमुव्वहइ ॥७२॥
 साराविओ कुमारो भोयणसमयम्मि जाव नरवइणा । कथ वि य तो न लद्धो नयरम्मि गवेसिओ वेसो ॥७३॥
 तं वइयरमायन्निय गणिया धणियं धसक्किया हियए । दुहिया दुक्कियकम्मं निदिउमप्पाणयं लंगा ॥७४॥
 बलि किज्जउ मह जम्मो किं न मया अकहिऊण पावमिमं ? । किं जीविया करिस्सं भक्खिय तं पुत्तनररयणं ॥७५॥
 ता पुंच्छिउं मणोरहसेट्ठिमुवायं करेमि किंपि अहं ? । जा नरवइपासाओ मह पइणो न भवइ अणत्थो ॥७६॥
 तो गंतूणं गुज्जं निवेइयं सेट्ठिणो अणेणावि । पेच्छ विरूवं केस्सिमावडियमिमं ? ति चित्तेउं ॥७७॥
 धीरा होमु समगं सुत्थमहं काहमिइ पयंपतो । जाव न वच्चइ ता सिग्गमेव गंतु निवसयासे ॥७८॥
 भणियं सुदुक्खमेइए देव ! पावं मए कयं एयं । ता मरिसमु पसिऊणं अवराहं मज्झ पावाए ॥७९॥
 इय जाव पायवडिया मरिसावइ ताव सेट्ठिणा भणियं । मह गोहम्मि रमतो दइरपडिओ मओ कुमरो ॥८०॥
 एव ख्मावंताणं दुणह वि निवइं समागओ विण्णो । पभणइ जइ सच्चमिमं मह दोसा ता मओ कुमरो ॥८१॥
 नियगरुथयाए सामिय ! मह दोसावणयणत्थमेयाणि । भुल्लाहराणि बोल्लंति देव ! ता कुणमु जं जुत्तं ॥८२॥
 ता जायपच्चओ सो सव्वेहिं ख्माविओ पयत्तेण । पभणइ जइ एवमिमं तो खमियं तुह मए मित्तं ॥८३॥
 जेणंस मज्झ भवओ लोभो रज्जाइओ निरवसेसो । किं बहुणा ? मम संपइ पविट्ठमामलयमेगमिमं ॥८४॥
 इय वयणं सोऊणं पुरोहिओ नियमणे विचित्तेइ । सव्वेसिं गरुयत्तं विसेसओ राइणो जेण ॥८५॥
 सो तारिसगुणभवणं देवकुमारोवमो मुओ पढमो । आमलगमोल्लपरिकप्पणाए गणिओ गुणट्ठेण ॥८६॥
 ता सव्वहा वि मुहयं संपइ मह परिणयं जणयवयणं । एवं मणयं सत्थाणि जाव जायाणि सच्चणि ॥८७॥
 तो विव्रतो बीए दिणम्मि विप्पेणमज्झ सैपरिजणो । घरभोयणकरणेण सपसाओ होउ मह देवो ॥८८॥
 तहविहिए विहिपुव्वं भोयावेउं सपरियणं रायं । भुत्तुत्तरे य तत्थ वि वीसंताणं सुसत्थाणं ॥८९॥
 केऊर-कडय-कुंडल-महरिहहार-उद्धहारमाईहिं । आहरिऊण कुमारं रत्तो अंके निवेसेइ ॥९०॥
 तं पासिऊण राया लज्जाए अहोमुहो ठिओ जाव । ता भणियं पहु ! किमयं हरिसट्ठाणे वि हु विसाओ ॥९१॥
 हरिसट्ठाणं मह मित्त ! केरिसं ? जस्स मोल्लमवि नत्थि । तं आमलगं मोहाऽमहियमहम्मणे जेण मए ॥९२॥
 तो तेण जणयवयणं संसग्गिगयं पयासियं सव्वं । तं सोउं सव्वो वि हु रायाई रंजिओ लोओ ॥९३॥
 भोत्तूणं रज्जसिंरि उत्तमसंसग्गिजायवहुमाणा । संपत्ता सव्वे वि हु गुणवहुमाणेण सुगईए ॥९४॥छ॥

॥ प्रभाकराख्यानकं समाप्तम् ॥६३॥

इदानीं वरशुकाख्यानकमाख्यायते । तद्यथा—

अस्ति काचिदरण्यानी विस्कूर्जस्वङ्गभीषणा । सिंहनादकृतोत्कम्पा दुर्गा सङ्ग्रामभूरिव ॥१॥
 सङ्घटितशुद्धवंशा विराजिगुणसङ्गता । फलाढ्यविस्फुरद्वाणा धनुर्यष्टिरिवासमा ॥२॥ युग्मम् ॥
 तस्यां समुन्नमच्छास्त्रे साधाविव तरो ववचित् । एका शुर्का सदाकारा समास्ते भर्तृसङ्गता ॥३॥
 अन्यदाऽसौ स्वकं नीडे सुपुत्रे क्रीरयुग्मकम् । सल्लक्षणं लसत्पशं सीतेव तनयद्वयम् ॥४॥
 जगृहे तापसेनैकस्तयोभिल्लेन चापरः । स्वकं स्वकं समाचारं तौ ताभ्यां शिक्षितौ शुक्रौ ॥५॥
 अथापहत्य तत्रौच्चैरश्वेनाऽऽनायि भूपतिः । तं दृष्ट्वा लयत लयतेति न्यगादीद् भिल्लकीरकः ॥६॥

१. पुच्छियं रं० । २. निःश्रेणीपतितः रं० । ३. सपउरजणो खं० रं० ।

नष्टा गजा ततः म्यानाद् गतो यावन् तपोवनम् । तावन् तत्र शुक्रोऽवादीदेतैन मुनिपुङ्गवाः ! ॥७॥
 श्वित्रोऽतिथिः समायातो विधत्तातिथ्यमञ्जसा । ततो राजा तक्च्छ्रुत्वा तदन्निकमशिश्रियन् ॥८॥
 अथो राजा शुक्रः पृष्टस्त्वत्समोऽन्यो मयेक्षितः । परमन्तरं महद् विप्रो न हेतुं सोऽभ्यधाच्छ्रुतः ॥९॥
 माताऽप्येका पिताऽप्येको मम तस्य च पक्षिणः । अहं मुनिभिरानीतः स च नीतो गवाशनैः ॥१०॥
 गवाशनानां स गिरः शृणोति, अहं तु राजन् ! मुनिपुङ्गवानाम् । प्रत्यक्षमेतद् भवताऽपि दृष्टं, संसर्गजा दोष-गुणा भवन्ति ॥११॥

॥ चरशुक्राख्यानकं समाप्तम् ॥६४॥

अधुना कम्बल-सबलाख्यानकं व्याख्यायते । तद्यथा—

अस्थि महुरापुरीण, पासजिणैसरपवित्तिथधराण । नामेणं जिणदासो जिणदासी साविद्या तस्स ॥१॥

सो य केरिसो ?—

जीवाइपयत्यविऊ जिणपवयणरागरत्तमिज-ऽट्ठी । धम्माओ न चालिज्जइ देवेहिं जक्ख-रक्खेहिं ॥२॥
 पंचहिं अणुव्वण्हिं गुणव्वण्हिं च तिहिं वि परिसुद्धो । बहुवीय-ऽणंतकाइय-कम्मादाणाण वि नियत्तो ॥३॥
 सामइयसुभयसंज्ञं चीवंदण-पूयणं च तिकाळं । अट्ठमि-चउद्दसीसु य चउव्विहं पोसहं कुणइ ॥४॥
 असणं पाणं पत्तं उवस्सयं सयणमासणं वत्थं । ओसहमाई वियरइ अतिहीणं संविभागम्मि ॥५॥
 पढइ गुणइ गुणइ य एगगो भायए नमोक्कारं । तव-नियम-भावणाइसु सावगकिच्चेसु उवउत्तो ॥६॥
 तेहिं पच्चक्खायं जाजायं चउपयस्स सव्वस्स । गिण्हंति दहियमाइय निच्चं गोउलियहत्थाओ ॥७॥
 जाया सिणेहवुद्धी परोप्परं तेसिमित-जंताणं । गोउलियविवाहम्मि य कयाइ सोहा कया तेहिं ॥८॥
 कथाऽऽभरणार्हं तेहिं य तुट्ठेहिं तस्स सट्ठस्स । उवणीया सियवत्ता गोणजुवाणा दुवे परमा ॥९॥
 सो भणइ मज्झ नियमो परिगहे चउपयस्स काउं जे । ताणि पुणो तस्स गिहे बंधितु गथाणि सट्ठाणं ॥१०॥
 सो वि य सट्ठो चित्तिइ बाहिं मुक्का इमे उ लोगेहिं । बाहिज्जंति चरंति य अफासुयं हरियमाईयं ॥११॥
 तो ते गिहट्ठियाणं फासुयचारीए मलियमुदण्णं । स्वाणेण य सो तेसि करेइ सव्वं पि अक्खूणं ॥१२॥
 अट्ठमि-चउद्दसीसु उववासं करिय धम्मसत्थाइं । वाएइ तेसि पुरओ ते सत्ती ताणि सोऊणं ॥१३॥
 भइयचित्ता जाया जह्वसं सावगो न जेमेइ । तद्वसं सुहभाया आहारं ते वि वज्जंति ॥१४॥
 सट्ठस्स तेसु जाओ बहुमाणो समहिओ सिणेहो य । उवसंतप्पा एए भावियचित्तं ति नाऊणं ॥१५॥
 भंडीरवणे जत्ता जाया नीया य ते अपुच्छाए । सावगमित्तेण तहिं जोएत्ता नियफिरिक्काए ॥१६॥
 अत्तस्स एरिसो नत्थि एव सिंगारमुव्वहंतेण । अन्नचेहि य सद्धिं धवाडिया ते य वसहेहिं ॥१७॥
 ते य बलिहा छिन्ना सट्ठगिहे तेण आणितं वद्धा । न चरंति ते य उदयं पियंति अइविहुरसव्वंगा ॥१८॥
 विन्नायवइयरेणं सट्ठेण य खिज्जितं बहुपयारं । भत्तं पच्चक्खाविय दिन्नो तेसिं नमोक्कारो ॥१९॥
 तो मरितं सुहभाया नागकुमारा महिड्डिया जाया । उत्तमजणसंसग्गी एवंगुणकारिया होइ ॥२०॥
 उत्तमगुणसंसग्गी जह एएसिं गुणावहा जाया । तह अत्तस्स वि जायइ ता एईए कुणह जत्तं ॥२१॥

॥ कम्बल-सबलाख्यानकं समाप्तम् ॥६५॥

कम्बल-सबलकहाणयमेयं बीयं तु चंदणज्जाए । कविविरइयमेव मए गुरुबहुमाणाओ लिहियमिमं ॥२४॥

वैदग्ध्यमावहति धर्ममतिं विधत्ते, सद्योगतां प्रथयति प्रशमं करोति ।

कीर्तिं च शुभ्रशरदभ्ररुचिं तनोति, साङ्गत्यमुत्तमजनेस्तदतः कुरुध्वम् ॥१॥

॥इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचित्वाख्यानकमणिकोशे उत्तमजनसंसर्गिगुणवर्णन

एकविंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२१॥

१. एतदाख्यानकमणिकोशकर्तृश्रीनेमिचन्द्रसूरिविरचिते प्राकृतमहावीरचरित्रे इत्यर्थः ।

[२२. इन्द्रियवशवर्त्तिप्राणिदुःखवर्णनाधिकारः]

कुसंसर्गि-मुसंसर्गिवशाद् दोष-गुणावबिहितौ । कुसंसर्गिदोषश्चेन्द्रियवशगानां भवनीत्यतो गुणस्थितैरपि तद्विश्वासो न विधेय इत्यमुमर्थमभिधिरसुराह—

वीससियच्चं न य इंदिएसु तव-नियममुद्धिएहिं पि ।

जह उवकोसगिहगओ महातवस्सी वि संखुहिओ ॥२७॥

व्याख्या—‘विश्वसितव्यं’ विश्वासः कर्तव्यः ‘न च’ नैव ‘इन्द्रियेषु’ इन्द्रिय विषये[पु] तपो-नियममुत्थितैरपि आस्तामपरैः इत्यपेक्षार्थः अत्रार्थः । दृष्टान्ताना(न्तमा)ह—‘यत्’ यस्मात् कारणाद् ‘उपकोशागृहे’ कोशालघुभगिनिवेशमनि ‘गतः’ स्थितः ‘महातपस्यपि’ विकृष्टतपश्चरणशोषितोऽपि ‘संशुभितः’ धर्मात् स्खलित इत्यन्वयार्थः ॥२७॥

भावार्थस्त्वानुगतगम्यः । तच्चेदम्—

नंदंतयस्मि नवमस्मि वट्टमाणस्मि नंदनिवट्टस्मि । कप्पयवंसपभूण सयडाले मंतिणि मयस्मि ॥१॥
तह पच्चइयस्मि पवित्त-थूलभट्टस्मि थूलभट्टस्मि । संभूयविजयपासस्मि तस्मि गच्छस्मि स्वमगतिं ॥२॥
एगो सिंहगुहाए सप्पविले मंडुकासणे तइओ । चउमासियस्मि नियमे एण्हिं तिहिं वि पडिवन्ते ॥३॥
चिरपरिचियाए सरसाए गाढपेमाणुरायरत्ताए । सिंगारकोवियाए रूवाइगुणेहिं अहियाए ॥४॥
कोसावेसाए गिहे करणजयट्टाए निच्चभुत्तीए । विहियपइन्ते सिरिथूलभट्टसाहुस्मि पज्जंते ॥५॥
गुरुपडिवत्ति दट्ठुं समच्छरो वीयवरिसयालस्मि । सीहगुहाइत्तमुणी आगच्छइ वेसमवणस्मि ॥६॥
तीए भइणी भणिया तह खोहमु जह न होइ वयभंगो । तीए कडक्खविक्खेवमाहिओ जाव सो खुहिओ ॥७॥

जओ—

उप्पयउ गयणमग्गे रुंजउ कसिणत्तणं पयासेउ । तह वि हु गोअवरईडो न पावए भमरचरियाइ ॥८॥

तथा—

अहो ! का काकानामहमहमिका हंसविहगैः ?, सहामर्षः सिंहैरिह हि कतमो जम्बुकतुक्काम् ? ।
वत ! स्पर्धा कीदृक् कथय कमलैः सैवलततैः ?, सहाऽसूया सद्भिः खलु खलजनस्यापि कतमा ? ॥९॥
तीए जहा पेसविओ कंबलरयणस्स जायणनिमित्तं । पाउसकाले नेपालविसयनरनाहयासस्मि ॥१०॥
तं जह कंबलरयणं समप्पियं तीए जह नियंतस्स । खित्तं असुइट्टाणे सोयंतो तं च सिक्खविओ ॥११॥
भयवं ! तं मुइदेहो सीलालंकारभूसिओ सययं । मह असुइसरीरवसा तुमं पि एयारिसो होसि ॥१२॥
ता तं एयं सोयसि न उगो गुणरयणरुइरमप्पाणं । ता इयगए वि भयवं संभरसु पवित्तनियपयविं ॥१३॥

किंच—

सीलु सुनिम्मलु दीहकालु तरुणत्तणि पालिउ, भाण-ऽज्झयणिहिं पावपंकु तवचरणिहिं खालिउ ।
इय हालाहलविससरिच्छ विसयास निवारहिं, उज्जलवन्नु सुदन्नु धम्मिउ मं फुक्कई हारहि ॥१४॥
अच्चमसिउ वीरपइन्नाण वरु, आवज्जिउ मुणिगुणहं गणु । ता संपइ उवसमि धरहि मणु, आवइ तुरिउं जर-मरणु ॥१५॥
ता मुणमु भो महायस ! इंदियवसगस्स अत्तवियलस्स । सिरिथूलभट्टमुणिणा का तुह सह तेण समसीसी ? ॥१६॥
पेच्छमु मह भइणीए सोहगखणीए रइवियट्टाए । पयडियमयणवियाराए पइदिणं विट्ठपइन्नो सो ॥१७॥
वाओलीए मंदरगिरि व्व निक्कंपभाणधिरचित्तो । तिलतुसमेत्तं पि हु नेय चालिओ अट्टह ! स महप्पा ॥१८॥
तं पुण मए वि अद्धिगुणसरूवाए बोहिओ एवं । ता पुरिसाणं पच्चक्खमंतरं दीसए गरुयं ॥१९॥

अवरं च—

ममरे मरति जलणे विसंति निवडंति गिरिसिरमाओ । जे उण करणाणि जिणंति तिहुयणे ते जणा विरला ॥२०॥

जम्हा—

जाण रमणियणभमुहाधणुनिग्गयसियकडक्खभल्लीहिं । सोलकवयं न भिन्नं नमो नमो ताण वीराणं ॥२१॥
ता भद्द ! संपयं पि हु सुगुरुसयासम्मि वच्च दुच्चरियं । आलाइऊण सम्मं संजमभारं समुव्वहमु ॥२२॥
इय तीए सिक्खविओ भट्टपइओ विलवव्वयणो सो । अणुसासिओ सगुरुणा पयडियसल्लो वयं चरइ ॥२३॥
तह सव्वं नेयव्वं आवस्सगविवरणाओ वित्थरओ । इह गंथगोरवभया वित्थरओ नो मण भणियं ॥२४॥

॥ उपकोशागृहगततपस्याख्यानकं समाप्तम् ॥६६॥

स्यान्मतिः—इन्द्रियाणां सर्माहितपूरणेन सुखितस्य पूर्वदोषासम्भव इति एतदपि नास्ति, यत आह—

जो होइ इंदियवसो सुहमप्यं तस्स दुक्खमइवहुयं ।

भदा-माहुर-निवसुय-नराय-सुकुमालियाणं व ॥२८॥

अस्या व्याख्या—‘यः’ मूढः प्राणी ‘भवति’ जायते ‘इन्द्रियवशः’ करणपरतन्त्रः ‘सुखं’ शर्म ‘अल्पं’ स्तोत्रं ‘तस्य’ इन्द्रियवशगम्य ‘दुःखं’ तद्विपरीतं ‘अतिबहुकं’ प्रभूतम् । दृष्टान्तानाह—भद्रा च—श्रेष्ठिभार्या माथुरश्च—मथुराभवो वणिक्कतनयः नृपमुतश्च राजपुत्रो गन्धप्रियकुमारः नरादश्च—नरमांसभक्षको नृपः सुकुमारिका च—नृपभार्या तास्तथोक्तास्तासामिव इत्यक्षरार्थः ॥२८॥ भावार्थ—स्वाख्यानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि ।

तत्रापि तावत् क्रमागतं भद्राख्यानकमभिधीयते । तच्चेदम्—

आसीह वसंतपुरे छंदम्मि व पवरजइसमाइन्ने । नरगणकलिण बहुवित्तसंजुए पयपहाणम्मि ॥१॥
अणुसरियविवुहममो पुव्वाभासी पहाणसत्तिजुओ । धणनाम सत्थवाहो निवसइ अणुहरियदिवसयरो ॥२॥
पयइए बुद्धिजुया सुपच्चया सुस्सरा य गुणकलिया । तस्स य भदा भज्जा सुपया वायरणवित्ति व्व ॥३॥
अह अन्नया य धणओ भद्दं मोत्तूण निययगेहम्मि । अत्थोवज्जणकज्जे संचलिओ अवरदेसम्मि ॥४॥
तद्दासीओ अन्नम्मि वासरे हट्टमज्झयारम्मि । कज्जेण गया केणवि उस्सुराओ पडिनियत्ता ॥५॥
अन्नाडियाहिं ताहिं भणियं मा कुप्प सामिणि ! तमज्ज । जेण निमित्तेण टिया इत्तियवेलं तयं सुणसु ॥६॥
नामेण पुप्फचूलो महुरसरा मुणियगीयविन्नाणो । नियगीयपरवसीकयअसेसपुरनारि-नरनिधरो ॥७॥
सो गायंतो दिट्ठो कलकंठो विरहिविहियउकंठो । तग्गीयपरवसाणं जाया अम्हाण वेलत्ति ॥८॥
तं निमुणिऊण तत्तो पभणइ भद्दा कया वि अम्हं पि । दरिसेयज्जो त्ति पयंपियम्मि तं ताहि पडिवज्जं ॥९॥
अह अन्नदिणे कत्थइ पारद्धा देउले महाजत्ता । नियदासीहिं समेया समागया तत्थ भदा वि ॥१०॥
एत्तो य पुप्फचूलो सयलं रयणिं पि गाइउं खिन्नो । देवउलपिट्ठिमाए चिट्ठइ जा निम्भरं सुत्तो ॥११॥
कुणमाणाए पयाहिणमेसो भद्दाए दंसिओ ताहिं । सो एस पुप्फचूलो सामिणि ! गंधन्विओ सुयइ ॥१२॥
दट्ठूण तं विरुव्वं कसिणं उद्धतुरं कविलकेसं । पभणइ भद्दा जस्सेरिसाऽऽगिई को गुणो तस्स ? ॥१३॥
इय एवं जंपंती उव्विग्गा तम्मि सा विरुव्वम्मि । निट्ठीविऊण तत्तो तट्ठाणाओ गया सगिहं ॥१४॥
पच्छा तत्पुरिसेहिं निवेइए तीए वइयरे तस्स । तो सो कुविओ विरइय धणचरियं गीयवंधेण ॥१५॥
जह भद्दाए नियगिहं भलाविउं परियणेण सह चलिओ । जह अवरदेसनरवइपसायदाणेण लद्धजसो ॥१६॥
विहवित्तु भूरिद्वं नियदेसं पइ जहा पडिनियत्तो । जह नियगेइ पविसइ तह गायइ महुरमेसा वि ॥१७॥
पियविरहजलणजालाकरालिया हरियहियववावारा । तग्गीयसयणविवसा जाणइ किर एइ मह भत्ता ॥१८॥
पविसइ गिहम्मि ता जामि सम्मुहा इय विगाप्पियं तरसा । उवरिमत्तलाओ मेल्लइ विवसा सव्वंगमत्ताणं ॥१९॥
ताव सहस त्ति पडिया मुक्का पाणेहिं पुप्फचूलो वि । तज्जीवियं व धेतुं नट्ठो अन्नत्थ चोरो व्व ॥२०॥

॥ भद्राख्यानकं समाप्तम् ॥६७॥

अधुना माथुराख्यानकस्यावसरः, तच्च भावट्टिकाख्यानके भणियते । अतः क्रमप्राप्तं नृपसुताख्यानकमारभ्यते ।

यथा—

नयरम्मि वसंतपुरे नवसंतपुरे रणगणकरसो । आसि नरसीहराया रायायवसियजसप्पसरो ॥१॥
तस्साऽऽसि पढमकुमरो जणियं भुवणम्मि जेण अच्छरियं । जणमेगमुहं काउं नियगुणगहणे बहुमुहं पि ॥२॥
सव्वत्थ वत्थुजायं जं जं पेच्छइ स जिग्घए तं पि । इट्ठा-ऽणिट्ठेमु सया राय-विराण कुणइ कमसो ॥३॥
नाऊणऽच्चासिं जिग्घंतो गुरुयणेण सिकखविओ । एवं अइप्पसंगो न जुज्जए वच्छ ! तुम्हाणं ॥४॥
मा कुणसु दुगुंछमसोहणम्मि मा सोहणम्मि अणुरायं । जम्हा दुत्ति वि जीवाण कारणं कम्मवंधस्स ॥५॥
अवरं च सुगंधं पि हु कप्पूराइं सरीरसंसग्गा । जायइ दुगंधरूवं ता जुज्जइ न इह अणुराओ ॥६॥
खरमडयगंधवासियजलाइवरसुरहिचत्थुसंजोगा । जायइ सुरहिसरूवं तं पि न विउसा दुगुंछंति ॥७॥
ता पोमलपरिणामम्मि एरिसे वच्छ ! होसु मज्झत्थो । मा हाउं [तुह] अगत्थो कइया वि असोहणावाए ॥८॥
एवमणुसासिओ वि हु गुरुहिं न हु सुयइ गंधवसणं सो । भमइ य जिग्घंतो परिमलद्वक्खूणि सव्वत्थ ॥९॥
तो सव्वत्थ वि जायं नामं गंधपिओं ति कुमरस्स । कुणइ य आरुहिऊगं बहुसो वि हु गरुयनावए ॥१०॥
मणहरसलिलंदोलणक्रेलिं कल्लोलिणीए गंतूणं । समवयवयंसविलसिरविलासिणीवग्गपरियरिओ ॥११॥
अहं से सवक्किजणणी तं विलसंतं विलोइउं पावा । चित्ति रज्जं होही इमस्स न हु मज्झ पुत्तए ॥१२॥
ता मारिज्जउ एसो ति चित्तिउं लहुपुडे विसं दद्धं । उस्सिधियमेत्तेण वि मरणं संपज्जए जेण ॥१३॥
तो तं समुगायम्मि मंजूसासत्तगस्स मज्झम्मि । तं पि हु पक्खिविऊणं पवाहिया उवरिमे तिथे ॥१४॥
तत्तो तरंगिणीए तरमाणी दिट्ठिगोयरं पत्ता । कुमरस्स तओ तेणं तं विसमुस्सिधियं धेतुं ॥१५॥
गुरुविसमाहपेणं खणेण कुमरो परव्वसो जाओ । तत्तो विसभीएहिं च मुक्को पाणेहिं सहस ति ॥१६॥

॥ नृपसुताख्यानकं समाप्तम् ॥६८॥

अधुना नरादाख्यानकं व्याख्यायते । तद्यथा—

अत्थि सुसीमा नयरी नयरी संकुणइ कावि जीए समं । सययं मुत्थियजणया जणयाइजणाण कयपूया ॥१॥
जो न पडिवन्नराओ गुणेषु पत्तिय स भन्नइ नराओ । पायइअवन्नराओ तं राया रक्खइ नराओ ॥२॥
जम्हा उ सो नरं माणुसं ति अत्तिचि भक्खइ निसंसो । तेण नरायं तं वज्जरंति अन्ने उ सोदासं ॥३॥
सो पयइए वसणी विसेसओ मंसलोलुयाकलिओ । मंसं च सूययारप्पमायओ केण वि हियं से ॥४॥
तेण वि भयभीएणं माणुसमंसं सुसंभियं काउं । परिवेसियमस्साऽऽसाइयम्मि पुट्ठो कुओ एयं ? ॥५॥
तेण वि निव्वंघेणं निवेइए तम्मि चेव नरमंसे । रसलोलुयाए लुद्धो एगेगं माणुसं हणइ ॥६॥
तस्स भएणं सव्वो नायरलोओ पलाइउं लभो । संकलियाए निवद्धो माणुसमेगं समप्पेइ ॥७॥
एवं वच्छइ कालो कयाइ पउरंहिं मंतियं एयं । एसो रक्खसपयइ ता णेण न कज्जमम्हाणं ॥८॥
रज्जे निवेसिऊणं तस्स सुयं सम्मएण सव्वेसि । अडवीए पक्खित्तो सो मत्तो मज्जपाणेणं ॥९॥
तत्थ विसेसाहारेण धम्मरहिओ धिइं अलभमाणो । पंथे माणुसमेगं मारइ परिचत्तमज्जाओ ॥१०॥
अहं अन्नया य तेणं भुक्खिय-तिसिएण साहुणो दिट्ठा । उट्ठाइओ य ते वि हु भक्खिउकामो दुरायारो ॥११॥
तो ते धेतुं सागारमणसणं ठन्ति काउसग्गम्मि । न तरइ उग्गाहम्मि तेसिमइक्कमिउमहमई ॥१२॥
तत्तो विलक्खवयणो पडिबोहकए मुणीहिमालविओ । भो भो सुणसु महायस ! पंचिन्द्रियजियवहसमुत्थं ॥१३॥
मंसं विसिट्ठलोयाण गरहियं गरुयपावसंजणयं । सामन्नेणं सव्वं माणुसमंसं विसेसेणं ॥१४॥

यतः—

स्वं मांसं परमासेन यो वर्धयितुमिच्छति । वृद्धिं न लभते सोऽपि यत्र यत्रोपपद्यते ॥१५॥

आयुःक्षयो भवति तस्य दग्धता च, नैवान्यजन्मनि भवेत् कुल-जातिलाभः ।

मांसाशिनो हतमतेर्विफलक्रियस्य, स्यान्नीचकर्मकरणोदरपूणं च ॥१६॥

तथा—

मां स भक्षयिताऽमुत्र यस्य मांसमिहादस्यहम् । एतन्मांसस्य मांसत्वं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥१७॥

तं सोऽग्न नराओ पडिबुद्धो कुगङ्गमणजायमओ । सद् मंसभक्षणाओ विणियत्तो जायधम्मरुई ॥१८॥

॥ नरादाख्यानकं समाप्तम् ॥६६॥

इदानीं सुकुमारिकाख्यानकं व्याख्यायते । तद्यथा—

चंपापुरीए राया जियसत्तु सत्तुसमरसंहारो । सरयरयणियरकंता कंता सुकुमालिया तस्स ॥१॥

तो तीए कमलकोमलसरीरफासेण मोहिओ अहियं । अणवरयसुरयवावारहरियहियओ महाराया ॥२॥

अवमन्निय अवरोहणरमणीनियरो विमुक्ककरिकीलो । परिचत्तवरत्थाणो दूरीकयमंतिपउरजणो ॥३॥

अगणियजणाववाओ परिहरियहिओवणससंघाओ । अवगन्नियगुरुवयणो अवहत्थियसत्थपरमत्थो ॥४॥

अगु णियकलाकलावो अदिन्नबंधुयणदंसणालावो । परिचत्तधम्मकम्मो अवमाणियमित्त-पुत्तागणो ॥५॥

अकलियनियवलमाणो अजणियबंदियणदाणसम्माणो । अन्नायसत्तुमंडलवावारो अकयकायव्वो ॥६॥

किं बहुणा भणिणं ? तच्चित्तो तम्मओ व्व संजाओ । तप्फासलालसो सो निग्गच्छइ नावरोहाओ ॥७॥

राया मयणमहागहगहिओ त्ति असेससत्तुसंघाओ । चंपेइ चउप्पासं तद्देसं विहियसत्ताहो ॥८॥

खत्ते खणंति चोरा धाडि पाडिंति चरडचक्काणि । वंदंति वंदियगणा वणियजणं दविणलुद्धमणा ॥९॥

तोडंति जुवइकन्ने जूयारा कणयकुंडलनिमित्तं । गंठिच्छेया गंठिं छिंदित्ता भत्ति नासंति ॥१०॥

सेवंति पारदारियनियरा निस्संकमेव पररमणिं । किं बहुणा ? सव्वा वि हु नयरी असमंजसा जाया ॥११॥

न य कोइ सुहं निहं पावइ मुंजइ न कोइ सोक्खेण । एगागी न य कोइ वि नयरीमज्झम्मि परिभमइ ॥१२॥

पेयवणं व सुभीमं पुरिं पलोएइ विमलमइमंती । चित्तइ अहो ! विणट्ठं रज्जं ता कीरउ किमेत्थ ? ॥१३॥

परिहरइ विसयवसणं न निधो सुइरं पि पभणिओ वि मया । ता दिज्जउ रायसिरी कुमरस्स विचित्तिउं एवं ॥१४॥

पभणइ तो एगंते कुमरं मंती जहा महाराया । नीइनिवारियविसयासत्तो हारेइ रज्जसिरिं ॥१५॥

तुम्हारिसा वि जइ किर निययकुलक्कमसमागयं लच्छि । समुविक्रवंति तओ सा गिण्हेयव्वा रिज्जहिं सुहं ॥१६॥

तो निव्वासिय पियरं कुमार ! समलंकरेसु रायसिरिं । जेण तुह पायपायवळायाए सुहं वसइ लोगो ॥१७॥

जं भणइ महामंती करेमि तं पभणिए कुमारेण । मंती पहिद्वहियओ महापसायं पयंपेइ ॥१८॥

तत्तो अप्पायत्ता कुमरेण कया समग्गसामंता । राया वि तीए जुत्तो जोगजुयं पाइओ मइरं ॥१९॥

तो मयमत्तो सुत्तो उप्पाडित्ता निउत्तपुरिसेहिं । देवीए जुओ मुक्को पल्लंकठिओ महारत्ने ॥२०॥

रुरु-रोज्झ-सीह-सम्भर-सदूळविमुक्कघोरवोकारे । वद्धं च तस्स वत्थे पत्तं एवं लिहेऊण ॥२१॥

वसणासत्तो त्ति तुमं कलिऊणं सयलनवरलोणं । मुक्को देवीए समं एयम्मि महाअरन्नम्मि ॥२२॥

ता एयं नाऊणं न हु वलियव्वं तए इओहुत्तं । य नाउं कुण जहाजुत्तं ॥२३॥

मयरामयपज्जंते पच्चागयजीविओ व्व नरनाहो । उवलद्धचेयणो सो पेच्छइ घोरं महाअडविं ॥२४॥

किं इंदियालमेयं इय चित्तंतेण पत्तयं दिट्ठं । उच्छोडिऊण वायइ अवगयतत्तो तओ राया ॥२५॥

जंपइ य पिण ! चत्तो त्ति अहममच्चेण द्दुट्ठचित्तेण । ता मज्झ रायलच्छी को गिण्हइ मइ जियंते वि ? ॥२६॥

इय जंपिऊण आवद्धभूमभिउडीण भासुरनिडालो । आयड्वियकरवालो समुद्धिओ जाव तो देवी ॥२७॥
जंपइ न जुत्तमेयं नरिंद ! चउरंगवलविहूणेण । तो भणइ पुहइपालो किं कायव्वं पिण ! इण्हि ? ॥२८॥
सेवेमि न किंपि निवं जम्हा सव्वेहि सेविओ अहयं । न हु उत्तमाण सेवाविडंयणा जुज्जइ कया वि ॥२९॥
ता गच्छामो कथइ इय भणिउं जाव अडविमज्झमि । गच्छन्ति तओ देवी सुकुमालत्तेण परिसंता ॥३०॥
जाया अईव तिसिया तो राया सिसिरतरुतले मोत्तुं । नीरनिरिक्खणकज्जे भमिओ सव्वत्थ न हु लद्धं ॥३१॥
तो नियभुयदंडसिरं छित्तुं लुरियाए तम्म कीलालं । अच्छोकाउं तं मूलियाए पाएइ पुडयगयं ॥३२॥
तत्तो लुहियाए इमाए अवरमाहारमलहमाणो सो । नियऊरुमंसखंडाई छिंदिउं भुंजिऊण दवे ॥३३॥
संरोहिऊण ऊरुवणपि संरोहणीए मूलीए । तो ससमंसल्लेणं नियमंसं देइ देवीए ॥३४॥
पत्ताइं तओ गंगातरंगिणीतीरपवरनयरम्मि । ता देवीआभरणेहिं नरवई कुणइ वाणिज्जं ॥३५॥
अह अन्नदिणे देवी पुहइवई भणइ अज्जउत्त ! अहं । तइया सहियणकलगीयवेणुवीणाविणोएहिं ॥३६॥
न मुणंती गच्छंतं पि कालमेगागिणी कहं इण्हि । चिट्ठामि ? किंपि ता कुण विणोयणत्थं मह सहायं ॥३७॥
तो तीए विणोयकए ठविओ पंगू निवेण नियभवणे । कागल्लिगेयं गायइ किन्नरसदेण सो तत्थ ॥३८॥
कहइ य कामकहाओ बहुप्पयारं तओ इमा तम्मि । गाढमणुरायरत्ता भत्तारं मारिउं महइ ॥३९॥
उज्जाणीए राया गंगाए गओ अहउल्लदिवसम्मि । ता झत्ति तीए खित्तो वीसत्थो वारिमज्झम्मि ॥४०॥
तो भुयदंडेहिं तरंतएण लद्धं तरंडयं तेण । तरिउं तरंगिणीनियडमागओ कम्म वि पुरस्स ॥४१॥
तो परिसंतो सुत्तो महल्लककैल्लिरुक्खलायाए । न दुहा वि तम्म छाया ओसरइ खणं पि पुत्तेहिं ॥४२॥
एत्थंतरे अपुत्तो पुहइवई तम्मि पुरवरम्मि मओ । अहिवासिओ तुरंगो मंतीहिं विसिद्धमंतेहिं ॥४३॥
तो तिय-चउक्क-चच्चर-रच्छामुह-नउमुहे परिभमिउं । पत्तो नरिंदपासे उड्डइ पिट्ठि चडइ राया ॥४४॥
तो मंतिमंडलेसरसामंतप्पभिइपउरलाएहिं । पणमिज्जंतो पत्तो रायउलं तत्थ अहिसित्तो ॥४५॥
पुत्तिवल्लरायपट्टे जाओ अइउग्गसासणे राया । सुकुमालिया वि एत्तो भक्खिय निस्सेसनिवदविणं ॥४६॥
तत्तो चोल्लयग्वित्तं पंगुं काऊण निययसीसम्मि । भिक्खं परिभमंती जणेण पुच्छिज्जए एवं ॥४७॥
किं तुज्ज पई पंगू ? सा जंपइ देवबंभणाईहिं । मह दिन्नो भत्तारो परिणीओ तो मए एसो ॥४८॥
सीलं परिपालंती सेवेमि इमं पि इय पयंपेइ । एवं परिभमंती पत्ता जियसत्तुनयरम्मि ॥४९॥
पडिमंदिरं पि भिक्खं भमेइ गायइ य पंगुणा सद्धिं । रायस्स तओ कहियं केण वि एयारिससरूवं ॥५०॥
तं हक्कारिय पुच्छइ जवणीमज्झट्ठिओ महाराया । असरिसरूवजुयाए तुह किं एयारिसो भत्ता ? ॥५१॥
सा जंपइ देव ! अहं पइव्वया तो इमेण दइएण । पालेमि निययसीलं भणियमिणं तो नरिंदेण ॥५२॥
वाहो रुधिरमापीतमूरुमांसं च भक्षितम् । गङ्गायां प्लावितो भर्ता साधु साधु पतिव्रते ! ॥५३॥
सोउं नरिंदवयणं नाया हं राइण त्ति लज्जाए । जाया अहोमुही सा तो भणियं मंतिवग्गेण ॥५४॥
सामि ! किमेयं ? अम्हाण कोउयं कहमु भणइ तो राया । अलमेईए कहाए पावाए मंतिणो वि पुणो ॥५५॥
पभणंति अकहणीयं जइ नो ता कहमु देव ! सुपसायं । कहइ तओ नरनाहो वुत्तंतं तीए ताण पुरो ॥५६॥
तं सोऊणममच्चा भणंति पावाए पेच्छ जं विहियं । विवुहजणनिंदणिज्जं उवहसणिज्जं अमित्ताण ॥५७॥
परिहरिय पुरिसरयणं अहिणववरकुसुमवाणअभिरूवं । रायं किं अणुरत्ता पावा पंगुम्मि गुणहीणे ? ॥५८॥
अहह ! अहो ! अविवेओ अहह ! महापावपरिणई गरुया । जं गरुयकुलुप्पन्ना वि कुणइ एयारिसमजुत्तं ॥५९॥
दंडो नारीण विसज्जगं ति मंतीहिं नीइमणुसरिउं । देसस्स समग्गस्स वि पावा निद्धाडिया तेहिं ॥६०॥

॥ सुकुमालिकाव्यानकं समाप्तम् ॥७०॥

जह एहिससज्जं इंदियवसगेहि पावियं दुक्खं । तह अन्नो वि हु पावइ ता तेसिं निग्गहं कुण्ह ॥१॥
रम्मं यदक्षजमुखं परिकल्पयन्ति, मूढास्तकद् व्यसन-विघ्नशतोपगूढम् ।
कूपोपरुहवटपादपपादलज्जमल्योपलब्धमधुबिन्दुसमानमल्पम् ॥२॥

॥इति श्रीमदाप्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे इन्द्रियवशप्राणिदुःख-
वर्णनो द्वाविंशतितमोऽधिकारः समाप्तम् ॥२२॥

[२३. व्यसनशतजनकयुवत्यविश्वासवर्णनाधिकारः]

इन्द्रियवशगम्य सुखमल्पमित्युक्तम् । तद्वश्यता च प्रायः प्राणिनो युवतिभ्यो भवति, ताश्च दुःखहेतुत्वाद् विश्वासस्थानमेव न भवन्तीत्येतद्वाह—

जुवईसु न वीसासो कायव्वो पयइकुडिलहिययासु ।

नेउरवंडिय-दत्तयदुहिया-भावट्टियासुं व ॥२६॥

अस्या व्याख्या—‘युवतिषु’ महेलासु ‘न’ नैव ‘विश्वासः’ हृदयसमर्पणं ‘कर्तव्यः’ विधेयः । कीदृशीषु ‘प्रकृत्या’ स्वभावेन ‘कुडिलहृदयासु’ वक्रचित्तासु । दृष्टान्तानाह—नूपुरपण्डिता च—श्रेष्ठिवधूः दत्तकदुहिता च—दत्तकश्रेष्ठिमुता भावट्टिका च श्रेष्ठिमुतैव तास्तथोक्ताः तास्त्रिवेत्यक्षरार्थः ॥२९॥ भावार्थश्चासामप्याख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्र क्रमाशतं तावद् नूपुरपण्डिताख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

नामेण वसंतपुरं नयरं सुपसिद्धमत्थि जम्मि सया । लयपरिकलिओ वि हु अलयसंजुओ गाइणीसत्थो ॥१॥

तम्मि य असंखसंखो पउरगओ णेगपवरवउभहो । उवहसियपउमनाहो जियसत्तू नाम नरनाहो ॥२॥

परिवसइ देवदत्तो सेट्ठी तम्मि उ विसिद्धगुणजुतो । सोहग्ग-रूय-लायन्नगुणनिही तस्स पवरसुया ॥३॥

अवरो कुमारनंद निवसइ मइविहवलद्धमाहण्यो । रूवेण पंचबाणो तस्स सुओ पंचनंदिं सि ॥४॥

परिणीया सा तेणं महाविभूईए नेहसारेण । तीए सह विसयसोक्खं उवभुंजइ निच्चमणुरत्तो ॥५॥

अह अन्नया कयाई ण्हाणत्थं सा गया नइ कहवि । मज्जंति तं दट्ठं अह एगो चितए तरुणो ॥६॥

सो च्चिय जयम्मि धन्नो जो एयाए सपक्खगुणकलिओ । अहरदलवयणकमले छप्पयलीलं समुव्वहइ ॥७॥

सो च्चिय जयम्मि जाओ गुणकलिओ निम्मलो वि सो चेव । जो एयाए विलसइ विउले हारो व्व थणवट्टे ॥८॥

एवं विचिंतयंतो निचभरअणुरायरंजिओ अहियं । तीसे अणुरायपरिक्खणत्थमेसो इमं पढइ ॥९॥

मुण्हायं ते पुच्छइ एस नई मत्तवारणकरोरु ! । एए य नईरुक्खा अहं च पाएसु ते पडिओ ॥१०॥

तं सोऊणं गाहं वलंतसकडक्खचक्खुवाणेहिं । चिंधंती तं तरुणं वियट्ठयाए इमं पढइ ॥११॥

सुभगा हुंतु नईओ चिरं च जीवंतु जे नईरुक्खा । मुण्हायपुच्छगाणं घत्तीहामो पियं काउं ॥१२॥

तच्चावं नाऊणं तग्गेहाईण जाणणनिमित्तं । तीए सह आगयाणं डिमाण फळाणि सो दाउं ॥१३॥

पुच्छइ गेहाईयं ताणि वि साहंति सुद्धभावा उ । तं सव्वं तप्पुरओ तत्तो सो चितए एवं ॥१४॥

तच्चिरहजलणजालाकरालकवलज्जमाणमच्चत्थं । कह निव्वेमि तीए संगमसल्लिण अत्ताणं ? ॥१५॥

इय संगोवायमिमो चितंतो अहियमुवयरेऊणं । पेसइ पुव्वपरिच्चियपव्वाइ तीए गेहम्मि ॥१६॥

सा तत्थ गया दिट्ठा इंतो भिसयाइवावडकरग्गा । काऊण तप्पणामं दाऊणं आसणं तत्तो ॥१७॥

पुच्छइ भगवइ ! किं दिट्ठमेत्थमच्छरियमसरिसं किंपि ? । सा भणइ दिट्ठमामं वच्छे ! एत्थेव नयरम्मि ॥१८॥

वहु आह कहसु भयवइ ! अच्छरियं मज्झं जं तए दिट्ठं । पव्वाइयाए भाणियं सुदंसणो नाम सेट्ठिमुओ ॥१९॥

नयजुत्तमहियमसरिसमच्छरियसरु[ग्रन्थाग्रम् ७०००]वमइकलाकुसलं । पावेहि तयं वच्छे ! दुहृत्यमणुरत्तभत्तारं ॥२०॥
तप्पट्टवियं नाउं अहो ! छइल्लो तहा वि छक्कन्नं । मा होउ रहस्समिमं ता पव्वाई पवंचेमि ॥२१॥
इय चित्तेउं थालीतलधोयणवावडाए तो तीए । पंचंगुलीचवेडाए सा हया पिट्टिदेसम्मि ॥२२॥
पभणइ पावे ! वइणीहोउं पवंचिहं पर्यपंती । कुलवहुकलंककारिणि ! न लज्जिया निययवेसम्म ॥२३॥
सा वि विलम्बा जाया पट्टिपहारं इमस्स दरिसंती । पभणइ न पुत्त ! जोग्गा तुह सा सीलेण दुवियद्धा ॥२४॥
चित्तइ मुदंसणो वि हु अहो ! छइल्लत्तमसरिसं तीसे । जं वंचिया वराई पव्वाई नियपवंचेण ॥२५॥
मह संकेओ दिन्नो कसिणाए पंचमीए रयणीए । ठाणं पुणो न कहियं ता पुणरवि तत्थ पेसेमि ॥२६॥
इय चित्तिऊण पभणइ पव्वाई ठाणजाणणनिमित्तं । जइ सीलवई तह वि हु गंतूणं भणसु इगवारं ॥२७॥
सा गंतुं तं पभणइ सुमहुरवयणंहिं चित्तए सा वि । किं एसा पट्टविया पुणो वियइदेण इह तेण ? ॥२८॥
हुं नायं संकेयट्ठाणं न मए पयासियं किंपि । इण्हिं पि ता पयासेमि चित्तिउं भणइ सा रुसिउं ॥२९॥
आ पावे ! निल्लज्जे ! तं भग्गमणोरहे ! दुरायारे ! । निम्भच्छिया वि एवं समागया पुणरवि किमत्थं ? ॥३०॥
निम्भच्छिऊण एवं निट्ठुरवयणेहिमद्धचंदेण । गाढं गलत्थिऊण असोगवणियाए दारेण ॥३१॥
निम्सारिया समाणी साहइ सव्वं पि तस्स सो भणइ । जइ एवं ता अम्मो ! निच्चेहाए न मह कज्जं ॥३२॥
अह सो संकेयदिणे पत्तो रयणीए अट्ठुरत्तम्मि । । भत्तारं रंजेउं सा वि य विविहप्पयारेहिं ॥३३॥
सुत्तं मोत्तुं पत्ता असोगवणियाए विडसमीवम्मि । तेण सह विसयसोक्खं उवमुंजइ विविहभंगेहिं ॥३४॥
अइसुरयगुरुपरिस्समस्सिन्नाइं दो वि जाव सुत्ताइं । ताव तहिं संपत्तो ससुरो ससरीरचिताए ॥३५॥
जारेण समं पेच्छइ निययवहुं निहपरवसं तत्थ । तो सो चित्तइ हियए सुत्ता एसो न मह पुत्तो ॥३६॥
जाए पभायसमए न हु एसा मन्निहिं ति तो घेत्तुं । साहिन्नाणनिमित्तं चरणाओ नेउरं जाइ ॥३७॥
घेप्पंतं तं दट्ठुं भयभीया उट्ठवित्तु तं पुरिसं । साहेइ तयं सव्वं भणइ जहा जाहि तुमणिहिं ॥३८॥
समए मह साहेज्जं कायव्वं बुद्धिपगरिसेण तए । तम्मि गए सा सणियं गंतुं भत्तारसेज्जाए ॥३९॥
निसियइ खणंतरेणं उट्ठावेऊण पभणए कंतं । अह पिययम ! मे घग्गो असोगवणियाए ता जामो ॥४०॥
परमत्थमजाणंतो तीए समं सोविओ गओ तत्थ । सुत्तं जाणित्तु तयं उट्ठावित्ता भणइ एवं ॥४१॥
किं एस कुलायारो तुम्हाणं ? जेण निययवहुयाए । नियपइणा सह सुत्ताए नेउरं गिण्हए ससुरो ॥४२॥
सो पभणइ वीसत्था सुयसु पिए ! अप्पिही पभायम्मि । सा भणइ संपयं चिय मग्गसु मह नेउरं नाह ! ॥४३॥
ताओ न चेव दूरे न गमिस्सइ तं कहिंपि तेणुत्ते । पभणइ सा वि हु एवं महाकलंको इमो होही ॥४४॥
मइ साहीणम्मि पिए ! वयणिज्जं तुज्झुवुज्झ को कुणइ ? । सा भणइ पिय ! विवागं पभायसमयम्मि जाणिहिंसि ॥४५॥
एवं जंपंताइं सुत्ताइं जाव तत्थ खणमेगं । ताव पभाया रयणी परिगलिओ तारयानियरो ॥४६॥
जाए पभायसमए नियपुत्तं संठवित्तु एगंतं । सेट्ठी साहइ सव्वं निसाए वुत्तंतमाह सुओ ॥४७॥
ताय ! अहं सो सुत्तो न हु अन्नो पुण वि पभणए सेट्ठी । पुत्त ! तुमं गेहंते नियपल्लंक्रमि पासुत्तो ॥४८॥
तो पंचनंदिणा पुण वि य भणियं ताय ! तुम्ह विद्धत्ता । नयणा नयंति न तहा न हु तेणं लक्खिओ अहयं ॥४९॥
एवं पुणो वि भणिओ जाव न पत्तियइ कहवि तं जणओ । ता भिउडिभंगभानुरवयणो भणिउं समादत्तो ॥५०॥
भुल्लो सि ताय ! तं नियवहुए सुत्ताए मज्झपासम्मि । अलियमिणं जंपंतो न लज्जिओ निययपलियाणं ॥५१॥
एवं जंपंताणं पिय-पुत्ताणं समागया बहुया । जइ एवं ता सुद्धा गिण्हिस्सं अन्न-पाणमहं ॥५२॥
मिलिओ य सयणवग्गो तीए सव्वो वि मल्लिणमुहल्लोओ । ससुरकुलेणं सद्धिं समागओ पउरपुरल्लोगो ॥५३॥
सा भणइ ताय ! साहसु मुज्झवणं मज्झ अइदुसज्जं पि । ससुरो न जाव जंपइ ता भणियं पउरल्लोएण ॥५४॥

અત્યેત્થ સચ્ચવાઈ જક્ષો નયરમ્મિ પસરિયપયાવો । તજ્જંધામઝ્ઞેણ નિગ્ગચ્છડ જઈ દમા મુદ્ધા ॥૫૧॥
 તત્તો સા મુદ્ધા જક્ષાયાયણમ્મિ જાવ સંચલિયા । જાઓ અલિયગહિલ્લો વિટપુરિસો જાણિતં તાવ ॥૫૨॥
 ગાયંતો પલવંતો નચ્ચંતો ટિમપરિવુડો સંતો । ધૂલીધૂસરગત્તો આલિંગંતો સયલલોયં ॥૫૩॥
 તમ્મિ પપ્પે પત્તો સા ગચ્છડ જત્થ પડરપરિયરિયા । સહસા આલિંગંતો તીણ નિચ્ચમ્મિચ્છાઓ બાદ ॥૫૪॥
 આ પાવ ! કહં છિત્તા પુણો વિ પ્પહાદ્તુ આગયા ભવણે । જક્ષસ્સ પડરપચ્ચક્ષમેરિસં મણિડમાદત્તા ॥૫૫॥
 મયધં ! નિયમત્તારં ઇયં ચ ગહિલ્લયં પમોત્તુણં । અત્તો જઈ મહ દેહે લગ્ગદ તા ધરસુ જંધાહિં ॥૫૬॥
 ચિંતેઈ જાવ જક્ષો ઈદ્દા-ડપોદેહિં હરિયહિયઓ સો । તાવ સહસ ત્તિ સા વિ હુ નીહરિયા જંધમઝ્ઞેણ ॥૫૭॥
 જક્ષો ટિઓ વિલક્ષો ચિંતઈ પાવાણ કહમહં છલિઓ । અહવ મહિલાણ ચરિયં દુવ્વિન્નેયં સુરાણં પિ ॥૫૮॥
 સમુરો ચિન્તેઈ જહા કલંકિઓ પેચ્છ કહમહમિમીણ । અહવ મહિલાણ ચરિયં દુવ્વિન્નેયં સુરાણં પિ ॥૫૯॥
 કહમસઈણ હોડં સદ્ધત્તમાવાઓ રંજિઓ સયણો । અહવ મહિલાણ ચરિયં દુવ્વિન્નેયં સુરાણં પિ ॥૬૦॥
 તૂરવેણં સદ્ધિ જાઓ તીણ મહાસઈસદ્ધો । સમુરો વિ ય અયસેણં વસીકઓ સહ અવક્ષાણ ॥૬૧॥
 નિદ્દાણ સમં નદ્દા ધણિયં સેટ્ઠિસ્સ મણસમાદી વિ । હરિસેણ સમં જાઓ તીણ કંતસ્સ પણઓ વિ ॥૬૨॥
 સમુરો વિ પડરલોણ નિંદિઓ સાહિડ્ડણંદિયા અહિયં । સંપત્તા સમુરગિદ્દે અહિયયરં રંજિઓ મત્તા ॥૬૩॥
 સેટ્ઠિસ્સ અવક્ષાણ નિદ્દા નદ્દ ત્તિ નિમુણિડં રત્ના । વાહરિડ્ડણં વિહિઓ મહલ્લઓ નિયયઅવરોદે ॥૬૪॥
 મુત્તો તત્થ નિરિવક્ષઈ સેટ્ઠી અંતેડરીણમેગયરિં । ઉટ્ઠંતિં નિસિયંતિં તલ્લુલ્લેક્ખિં કરેમાણિં ॥૬૫॥
 તો સો ચિંતઈ સેટ્ઠી ઇસા કિં કુણઈ ? જાણણનિમિત્તં । પાવરિડ્ડણં પડયં મુત્તો સો અલિયનિદ્દાણ ॥૬૬॥
 જાવ નિદ્દુયં નિરિવક્ષઈ તા પેચ્છઈ મત્તવારણતલમ્મિ । સ્થંભમ્મિ મત્તવારણમાગલિયં મિંઠપરિકલિયં ॥૬૭॥
 રયણીણ અંધયારે હત્થી મિંટેણ ચોદ્દઓ સંતો । ઉટ્ઠં કાઝણ કરં ઉત્તારઈ રાયવરપત્તો ॥૬૮॥
 કિં તુહ મહઈ વેલ ? ત્તિ જંપિડં મારસંકલાણ હયા । મિંટેણ મળઈ દેવી ન મજ્જ દોસો પરં કિંતુ ॥૬૯॥
 રત્ના જો પાહરિઓ વિહિઓ સો સામિ ! મુયઈ ન કહિંપિ । મુત્તમ્મિ તમ્મિ સંપદ સમાગયા તુહ સમીવમ્મિ ॥૭૦॥
 રમિડ્ડણ તં જહિચ્છં મેલ્લાવદ્ધ કરિકરાઓ સદ્ધાણે । તં સવ્વં અવલોદ્ધય સવિયક્કો ચિંતણ સેટ્ઠી ॥૭૧॥
 જત્થ નરનાહમહિલા વિવિહપયારેહિં રત્તિયયાઓ વિ । ઇયં કુવ્વંતિ જણ કા ગણના ઇયરનારીણ ? ॥૭૨॥
 અજ્ઞ વિ વયં કયત્થા જાણ પુરંધીઓ નિગ્ગયા વાહિં । નીરાઈણ નિમિત્તં નિયગેહેસું નિયત્તંતિ ॥૭૩॥
 ઇય ચિંતિડં પમુત્તો વિગયઅવક્ષો તહા કહવિ સેટ્ઠી । સૂરુગમે વિ ન જહા પડિવુજ્જઈ જમ્મવંતાણં ॥૭૪॥
 પુવ્વિલ્લા પાહરિયા તત્તો સાહિંતિ રાદ્ધણો ગંતું । દેવ ! નવલ્લમહલ્લો ન ય ઉટ્ઠઈ સૂરડદણ વિ ॥૭૫॥
 રત્ના તો આણત્તં પડિવોહદ મા તયં મુયડ કામં । સો વિ જહ ઇગદિવસં તહ મુત્તો સત્ત દિવસાણિ ॥૭૬॥
 સત્તમદિણમ્મિ વુદ્ધો વાહરિઓ રાદ્ધણા તઓ સેટ્ઠી । કિં તુહ અણન્નસરિસા સમાગયા ઇરિસા નિદ્દા ? ॥૭૭॥
 તો સેટ્ઠિણા વિ મણિયં ઇમંતં કુણહ જેણ સાહેમિ । નરવદ્ધનયણુક્ષેવા ઇમંતે જાઈ સવ્વસહા ॥૭૮॥
 તો સાદ્ધઈ તં સવ્વં મુણિડં રત્ના વિસજ્જિઓ સેટ્ઠી । તક્કહિયજાણત્થં રાયા અંતેડરે ગંતું ॥૭૯॥
 સવ્વાઓ તાઓ અંતેડરીઓ ઇગત્થ મેલિડં મળઈ । જહ અજ્ઞ મણ દિટ્ઠો મુમિણો રયણીવિરામમ્મિ ॥૮૦॥
 ગયનિવસણાહિં ભવઈહિં લંધિયવ્વો કિલિંજમયહત્થી । તા સચ્ચમુમિણયં તહ કરેહ જહ હોઈ મહ સ્થેમં ॥૮૧॥
 લંધંતિ તહેવ તયં અવરાઓ સા ય કુડિલહિયયત્તા । જંપઈ વીદેમિ દમાઓ દદમહં હત્થિરુવાઓ ॥૮૨॥
 તો નરવદ્ધા હસિડં લીલાકમલેણ તાડિયા સંતો । પડિયા સહસ ત્તિ મહીયલમ્મિ સા અલિયમુચ્છાણ ॥૮૩॥
 પેચ્છઈ ય પડિભાયં સંકલસલસંજુયં તઓ રાયા । તવ્વઈયરજાણાવણનિમિત્તમેસો પદ્ધ ગાહં ॥૮૪॥
 મત્તગયમારુહંતિણ ! મિંડમયસ્સ હત્થિસ્સ વીહંતિણ ! તત્થ ન મુચ્છિય સંકલાહયા ! ઇત્થ ય મુચ્છિય ઉપ્પલાહયા ॥૮૫॥
 તો કોવપુરિયઅહરો રાયા વજ્જાણિ તિન્નિ ચિ દમાણિ । આણવદ્ધ સાવરાદે મિંઠં દેવિ કરિંદં ચ ॥૮૬॥

देवि चडाविऊणं मिठं आरोह्यं च काऊणं । कारवड् छिन्नटंके तं करिवरमेगपाएण ॥९१॥
 तिवस्वभगंकुसेणं मिठेणं चोइओ करिवरिंदो । उक्खिवड् एगपायं तह बीयं तह य तइयं च ॥९२॥
 जा तिहिं पणहि हत्थी आयासे संठिओ निराहारो । ता हाहारवसदो उच्छलिओ पउरलोगम्मि ॥९३॥
 हा हा ! न जुत्तमेयं नरवड्ढणो परवसं गहियसिक्खं । एरिसविन्नाणजुयं करिरयणं जं विणासेइ ॥९४॥
 तो रत्ता जणवायं मुणिऊणं पभणिओ वरारोहो । ओयारिउं समत्थो विसमाओ गयं समपहम्मि ? ॥९५॥
 तेणुत्तं जइ अभयं देवीसहियस्स देसि मह देव ! । ता हं करेमि एयं पडिवन्नं राइणा तं पि ॥९६॥
 तत्तो सणियं सणियं ओयरिए करिवरे समाइसइ । मह विसयं मोत्तूणं वच्चसु रे पाव ! अन्नत्थ ॥९७॥
 सो सद्धि देवीए वच्चन्तो अन्नया य संभाए । एगत्थ नयरपरिसरदेवउले जाव पासुत्तो ॥९८॥
 ताव सहस ति चोरो आरक्खियतासिओ गहियदच्छो । तत्थ पविट्ठो तं वेढिऊण ते वि हु ठिया बाहिं ॥९९॥
 चोरो वि अंधयारे पविसंतो तीए कह वि सो छित्तो । तप्फंसरायरंजियहियया देवी पयंपेइ ॥१००॥
 को सि तुमं चोरो हं इय भणिया सा वि पभणए निहुयं । जइ इच्छसि मं भोत्तुं ता तुह जीयं पयच्छेमि ॥१०१॥
 नियजीयरक्खणकए पडिवन्नं तेण वयणमह सा वि । मोयावड् तं दच्छं पावा मिठस्स उस्सासे ॥१०२॥
 अह निहणियदोसो वि हु तीए दोसं व पयडिओ सूरु । निययकरप्फंसेणं उज्जोयंतो भुवणवल्यं ॥१०३॥
 उदयगिरिं संपत्तो तत्तो आरक्खिया सलोत्तं तं । चोरो ति कलिय बंधंति जाव ता जंपए मिट्ठो ॥१०४॥
 पहिओ हं न हु चोरो एसा मह भारिया गुरुसिणेहा । पुच्छंति ते वि जुवइं को भत्ता तुज्झ एयाण ? ॥१०५॥
 साहइ सा वि हु तेसिं मह भत्ता देववंभणेहिं इमो । दिन्नो तो तं सोउं मिठो हियए विचित्तेइ ॥१०६॥
 महिला मरणमयंडे महिला दुग्गेज्झमाणसपयारा । महिला कयंतकत्ती महिला मूलं परिभवाणं ॥१०७॥
 महिला दुहसयखाणी सच्चमावविज्जिया सया महिला । महिला नरयदुवारं गुणगिरिवज्जासणी महिला ॥१०८॥
 महिला निहयचित्ता उच्चमडविसवल्ली । जए महिला । संतावजलणजालापरिभवतरुमंजरी महिला ॥१०९॥
 इय मिठो चित्तंतो सूलाए रोविओ निरवराहो । आरक्खिणं हं तत्ता खणंतरं तत्त्वावयणाए ॥११०॥
 जाओ तिसाभिभूओ जा वंछइ पाणियं तहिं पाउं । ता गच्छंतं पेच्छइ सुदंसणं नाम वरसड्ढं ॥१११॥
 तो भणइ भो महायस ! पायसु सलिलं करेवि कारुत्तं । सो पभणइ जइ सुमरसि जिणनवकारं महामंतं ॥११२॥
 तेणावि हु पडिवन्ने तिसाभिभूएण सेट्ठिणा दिन्नो । दुहतरुवणदावानलसरिसो परमेट्ठिनवकारो ॥११३॥
 सलिलं धेत्तुं सेट्ठि आगच्छंतं विद्याणिउं तत्तो । अहिययरं उग्घोसइ सलिलकए सुद्धकयचित्तो ॥११४॥
 एत्थंतरम्मि सहसा भिन्नो सूलाए सो तओ मरिउं । परमेट्ठिपहावेणं संजाओ वंतरो वलिओ ॥११५॥
 तयणंतरं च तेणं सन्नेज्झं सावयस्स जह विहियं । जह सा धम्मे ठविया सियालवेसेण बोहेउं ॥११६॥
 जह राया भेसविओ पुब्बुत्तं जह कलंकमवणीयं । वित्थरओ विन्नेयं सव्वं गंधंतराओ तहा ॥११७॥

॥ नू पुरपण्डिताख्यानकं समाप्तम् ॥७१॥

इदानीं दत्तकदुहिताख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

सलिलं त्व निम्मलपया जंबुदीपो व वन्नियसुवासा । अत्थि पुरी उज्जेणी मणोहरा मयणमुत्ति व्व ॥१॥
 तीए राया रिउकरडिकरडनिहलणकेसरिकिसोरो । विप्फुरियवुद्धिविन्नाणविक्कमो विक्कमाइच्चो ॥२॥
 कहया वि हु रयणीए नयरीचरियाविद्याणणनिमित्तं । पावरियनोलपडओ अदिस्समाणो परिचमइ ॥३॥
 पेच्छंतो तिग-चच्चर-चउक-चउमुह-महापह-पहेसु । जणवड्यरे नरिंदो वड्ससमेगं इमं नियइ ॥४॥
 कुलडाए काए को वि हु करम्मि धेत्तूण भन्नए सुहय ! । किं कहया वि न दीससि ? तेणुत्तं सुयणु ! सममेयं ॥५॥
 तीए भणिअं चल्लसु गिहम्मि तं संपथं पि सो भणइ । तुह गेहे भत्तारो ता कह मे कज्जसंसिद्धी ? ॥६॥

नीयुत्तं मा भायसु तत्थ गया हं सयं भलिस्सामि । मड्डाए अणिच्छंतां वि चालिओ तीए सो गेहे ॥७॥
 राया चितइ तावऽज्ज चरियमेयाए चैव पेच्छामि । अच्छसु अवरं काही कहं सकज्जं पइससीवे ? ॥८॥
 तिन्नि वि पत्ताणि गिहं तं मोत्तूणं सयं विसइ गेहे । सव्वं विहियं किच्चं सिमुपुत्तो पाइओ थन्नं ॥९॥
 भणिओ तीए भत्ता सहीए मह छट्टिजागरो होही । ता जइ कहिं पि वेला लगइ ता तं भलमु गेहे ॥१०॥
 इय भणिऊणं दइयं चिणिगाया सिक्खवित्तु विडपुरिसं । समगं तेण पविट्ठा पणमिय सेट्ठिं विडो भणइ ॥११॥
 जिणदत्तसेट्ठिगेहं होइ इमं ? सेट्ठिणा भणियमामं । ता किं न धणसिरी दीसइ ? त्ति कज्जे कहिं पि गया ॥१२॥
 संपयमेवाऽऽगच्छइ तुम्मे कत्तो समागयाणि ? त्ति । पुट्टे पाहुणगेणं भणियं तुह ससुरगेहाओ ॥१३॥
 एवं वुत्तो तेसिं सेज्जा-पावरणपमुहपडिवत्ती । ससुरकुलसिणहेणं सगउरवं सेट्ठिणा विहिया ॥१४॥
 नीसकं जा सुत्ताणि ताव य छुहाइओ... बालो । रोचइ रइविगकरो तीए आणाविओ पासे ॥१५॥
 किं एस रुयइ ? पुट्टम्मि सेट्ठिणा भणियमेयजणणीए । पडियमणागमणमिमो छुहाइओ किं करेमि अहं ? ॥१६॥
 तेणुत्तं मह भज्जा वि बालवच्छा तओ धयावेमि । तहविहिए सो सुत्तो सुहेण ताणि वि असेसनिसं ॥१७॥
 पच्छिमपहरे रयणीए णीणिओ सा वलंतिया वुत्ता । रत्ता भदे ! तुह सरिसियाओ कइ मज्झ नयरीए ? ॥१८॥
 नायं जहेस राया तीयुत्तं देव ! केरिसी अहयं ? । दत्तयदुहिया एत्थेव जणसमक्खं वसइ गेहे ॥१९॥
 सा केरिसिया भदे ? कहसु जओ मज्झ कोउगं गरुयं । तीए वुत्तं निगुणसु खणमेगं अवहिओ राया ॥२०॥
 इह अत्थि देव ! दत्तयसेट्ठी सक्कथ सुइसमाथारो । तस्स सुया रूयवई सुवियड्ढा बालविहवा य ॥२१॥
 तं सीलरक्खणकए सेट्ठी पासायसंठियं धरइ । भोगगं तु समगं पइदियहं देइ नेहेण ॥२२॥
 मा तत्थऽच्छइ पारूढरुयलायन्नजोव्वणारंभा । उज्जंभमाणमयणा वि अमयणा मयणघरिणि ज्व ॥२३॥
 अह मयणविहुरियंगी अहोव्वयंतं च सत्थवाहसुयं । जाणावइ नियभावं कयाइ केणइ पयारेण ॥२४॥
 सो वि हु तत्थाऽऽगच्छइ निच्चं चिय मंचियापओएण । तीए जणएण समं ववहारं कुणइ पीइं च ॥२५॥
 तीए सिक्खविओ सो अमुगं पव्वाइयं वसीकाउं । तस्सिस्सिणिवेसधरेणाऽऽगंतव्वं मह समीवे ॥२६॥
 जणओ विमीए वुत्तो एगागीए विणोयणनिमित्तं । मह धम्मवंतममुगं पव्वाइं ताय ! आणेसु ॥२७॥
 तप्पमिइ तत्थ रायं ! तहा कए जंति तेसि दिवसाणि । न य को वि किं पि जाणइ पेच्छसु तीए वियड्ढत्तं ॥२८॥
 अह अन्नया य अन्नं पि काउकामाए तीए नियदइओ । भणिओ को निव्वाहो एयाए कूडचरियाए ? ॥२९॥
 जइ भणसि कमयि अन्नं पवंचमहमायराणि जेण सुहं । अच्छामो तेणुत्तं जं जाणसि तं पिए ! कुणसु ॥३०॥
 कल्लमहमागमिस्सामि जक्खजत्ताए जणसमूहम्मि । एवं करेज्ज पच्छा सव्वं सुत्थं करिस्सामि ॥३१॥
 तो तत्थ जणसमक्खं धेतुं बाहाए सामरिसवयणं । भणिया किं हिंडसि छट्ठिण नियगेहकिच्चेण ॥३२॥
 तप्परियणेण भणियं भुल्लो किं भमसि भद ! तुममेवं ? । तेणुत्तं सच्चमहं भुल्लो सारिक्खयाए ददं ॥३३॥
 तप्पमिई कट्ठरकारियाए तं सुणसु जं समारद्धं । परपुरिसेणं छित्तं चि छोल्लिउं दंतसंपुडयं ॥३४॥
 जम्मंतरम्मि धेच्छं कूरमहं सा ठिया पइन्नाए । अद्वो सव्वो वि हु जणयाई परियणो तासे ॥३५॥
 अन्नम्मि दिणे जं तीए कूरकम्माए देव ! पारद्धं । कहिउं पि तं न तीरइ किं पुण काउं सकरुणाण ? ॥३६॥
 पव्वाइयाए मज्झट्टियाए पज्जालिऊण पासायं । तव्वेसं धेतूणं नीहरिया पिययमेण समं ॥३७॥
 हाहारवो य जाओ महासईए पसाहिओ अप्पा । सीलस्स रक्खणकए जुत्तमिणं सीलवंताणं ॥३८॥

यन उक्तम्—

वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भग्नं चिरसञ्चितं व्रतम् ।
 वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥३९॥
 पच्चाइओ य लोओ धुत्तीए सयं च भुंजए भोए । जणपयइं च पवंचं पेच्छ महाराय ! महिलाणं ॥४०॥

काऊणं मयकिच्चं कालेणं सोयविगहिओ जाओ । जणयाइजणो जग्हा दंसणसागइं पेम्माइं ॥४१॥
 सो उण सत्थाहमुओ नहेव ववहरइ सेट्ठिणा सद्धि । अह अन्नया य वत्थं वेत्तुं पत्तो पियाए कण ॥४२॥
 वालेऊणं मुक्काणि ताणि जा दोन्नि निन्नि वागओ । राट्ठाला मज्झ पिया ताय ! न रोयति पयाणि ॥४३॥
 केरिसिया तुज्झ पिया ? आगच्छउ वच्छ ताव पेच्छामि । गिण्हउ मणस्स रुच्चंति जाणि वत्थाणि सयमेव ॥४४॥
 तो आगंतुं चलणेमु निवडिया एस चेव मह धूया । धरिया नियउच्छंणे गहवरिओ तं निणऊण ॥४५॥
 आऊरिय गलसरणी पमुक्कपोक्कारयं परुत्तो य । भणियं च जणसमकखं एस चिय होउ मह धूया ॥४६॥
 एसो चिय जामाऊ बुट्ठो हं एस मज्झ घरसारो । विलसउ देउ जहिच्छं न किंपि केणावि वत्तव्वं ॥४७॥
 सत्थाहमुएणुत्तं इमीए भंतीए ताय ! तुज्झ सुया । बाहाए मए गहिया तीसे एईए न विसेसो । ॥४८॥
 तो राय ! तीए पुरओ केरिसिया हं ? सयं विचित्तेसु । इय सुणिउं पुहइवई विम्हइयमणो विचित्तेइ ॥४९॥
 गह-सूर-चंदचरियं ताराचरियं च राहुचरियं च । जाणंति बुद्धिमंता महिलाचरियं न याणंति ॥५०॥
 गंगाए वालुया सायरे जलं हिमवओ य परिमाणं । जाणंति बुद्धिमंता महिलाचरियं न याणंति ॥५१॥
 भणिया सा नियपट्ठो तं केरिसमुत्तरं पयच्छिहिसि ? । तीयुत्तं खणमेगं नियसु महाराय ! जइ एवं ॥५२॥
 उट्ठाविऊण सेट्ठी भणिओ तीयुत्तुडुंक्कियमुहीए । सेज्जा किमेस ? छिदं लहिउं कम्माइयं किंपि ? ॥५३॥
 मा रूस पिए ! किंपि हु मह सामुरयाओ काणि वि इमाणि । वसिऊण गयाणि तओ सरोसमेईए संलत्तं ॥५४॥
 इममेव मए पुट्ठं सुहय ! तए अज्ज किंपि सामुरयं । घडियमउव्वमिमीए कओ विलक्खो वराओ सो ॥५५॥
 भणिओ य तीए राया दिट्ठं मम किंपि चेट्ठियं तुमए ? । तुच्चे तथ वंदणिज्जाओ भवह भणिउं गओ गेहे ॥५६॥

॥ दत्तकदुहिताख्यानकं समाप्तम् ॥७२॥

इदानीं भावभट्टिकाख्यानकमुच्यते । तद्यथा—

रयणविणिम्मियपासाय-भवण-पायार-तोरणाईहिं । रयणपुरं व जहत्थं जं नियनामं समुव्वहइ ॥१॥
 सब्वत्तो चिय पसरियरयणंसुनिबद्धसकचावाए । रयणप्पहाए आयरिसए व्व जं नियइ नियसोहं ॥२॥
 तस्मि पुरे ससहरकरसियजसधवत्थियदियं तिराभोगो । भोगोवभोगमुत्थियसमस्सियासेसपणइजणो ॥३॥
 जणयाणुरायगुणवसविदत्तमुविमुद्धसंपयाकलिओ । कलिओहामियरिउजणकरिमरिकरचलियचमरजुगो ॥४॥
 जुगसमपयंडभुयदंडचंडिमाधरियवमुमईवलओ । बलओहजुओ सिरिरयणसेहरो नाम नरनाहो ॥५॥
 तस्स य रत्तो भज्जा सुयणाणं हिययहारिणी अहियं । नामेण रयणमाला विमलगुणा रयणमाल व्व ॥६॥
 मइमाहप्पविणिच्छियरज्जत्थो सुमइनामओ मंती । तस्स य पुत्तो गुणरयणसायरो सायरो नाम ॥७॥
 गुणदिवसाणं सुहिचक्कायमिहुणाण वंधुकमलाणं । पुरिसेट्ठी नामेणं भाणू भाणु व्व मणदइओ ॥८॥
 नामेणं भाणुसिरी तस्स पिया तप्पह व्व सुपयासा । तेसि अट्ठभुयभूया धूया भावट्ठिया नाम ॥९॥
 बालत्तणं वि पट्ठिया सेट्ठिणुएणं समं सुरिदेणं । लोइय-वेइयसत्थेमु जा पवीणत्तमुव्वहइ ॥१०॥
 इत्थीजणजोग्गाओ सयलाओ कलाओ तीए नायाओ । तेणं चिय सा किल बाळ्वंडिया विस्सुया नयरे ॥११॥
 वड्ढंती य कमेणं परुद्धनवजोव्वणाहियं जाया । लायन्न-रूय-सोहग्ग-ललियमुंदेरगुणभवणं ॥१२॥

तथाहि—

चलणजुयं भस-ससि-संख-मीण-कमलोवसोहियं जीए । लायन्नलहरिलइहं छज्जइ रयणायरसरिच्छं ॥१३॥
 ऊरुजुयं रंभाथंभविट्ठमं कमपविद्ववित्तजुयं । भवणस्स मयणरत्तो तोरणथंभोवमं सहइ ॥१४॥
 रमणं सुरसरियापुल्लिणसन्निभं सइसुहिल्लिसोहिल्लं । जगजगडणपरिसंतस्स मयणमुहडस्स सयणं व ॥१५॥
 जीए सिमुमुट्ठिगेज्झो [कडिभाओ] निम्मिओ पयावड्ढा । थणभरभंगभएण व वलित्तयसमस्सिओ सहइ ॥१६॥

जीसे थणजुयमच्चंतमुन्नयं वट्टलं ससाममुहं । रेहइ कामनिवइणो निहिकलसजुयं ज्व कयमुहं ॥१७॥
 बाहुलया वि हु जीसे सहजारुणकरसरोथरमणीया । पज्जंतपक्खुद्धाभिणवपल्लवा चंपयलयं ज्व ॥१८॥
 जीसे कंटो रेहातिगेण समलंकिओ कहइ एवं । थीरयणमवरमेरिसरूवं भुवणत्तए नत्थि ॥१९॥
 अहरदलिल्लं सियदसणकेसरं नयणभमररेहिल्लं । नासानालं लायन्नसिरिगिहं सहइ मुहकमलं ॥२०॥
 रमणीयं सवणजुयं जीसे सरलं सहावसोहिल्लं । रइ-पीईणं मणहरमंदोलयकरणिमुव्वहइ ॥२१॥
 सुसिणिद्ध-कसिण-मिउ-कुडिलकेसकवरी मणोहरा जीसे । कामकुलकेलिसिहिणो कलावलीलं विडंबेइ ॥२२॥

अवरं च—

विज्जाणगुणवियइहं गरुयगमं जइ निएज्ज पुव्वमिमं । ता जडपयई निन्नयगहं च गिणहेज्ज कह णु हरो ॥२३॥
 गंगं ? कहं व गोरिं पव्वयहुहियं सया सुहियमेयं । लच्छि व वासुदेवो समुद्धमहणुव्वमं चवलं ॥२४॥
 सज्जणजणेण सुहयं थिरस्सहावं व चइय जं दट्ठुं । एवं वियप्पइ जणो को सकइ वनिउं तमिह ? ॥२५॥
 अह अन्नया य कम्मि वि पत्थावे तत्थ रायअत्थाणे । महिलागओ वियारो जाओ रायाइपुरिसाणं ॥२६॥
 केणावि भणियमित्थी तुच्छा पयईए उणहियया य । कुडिलसहावा दोसाण मंदिरं भणियमवरेण ॥२७॥
 सत्थं वच्चिं पियं वच्चिं हितं वच्चिं पुनः पुनः । अस्मिन्नसारे संसारे सारं सारङ्गलोचना ॥२८॥

राज्ञोक्तम्—

चचल मइलणसीला सिणेहपरिपूरिया वि तावेइ । दीवयसिहं ज्व महिला लद्धप्पसरा भयं देइ ॥२९॥

भाणुसेट्ठिणा भणियं—

महिला कुडिलसहावा बंधवकुलमेयकारिणी महिला । महिला निदयहियया पच्चक्खा रक्खसी महिला ॥३०॥
 माहला आलकुलहरं महिला लोयम्मि दुच्चरियखेत्तं । महिला सकज्जनिट्ठा महिला जौणी अणत्थाणं ॥३१॥

मन्त्रिपुत्रेणावाचि—

मम तावन्मतमेतदिह, किमपि यदस्ति तदस्तु । रमणीभ्यो रमणीयतरमन्यत् किमपि न वस्तु ॥३२॥दोधकः॥

अपरंणोचे—

अश्वः शस्त्रं शास्त्रं वाणी वीणा नरश्च नारी च । पुरुषविशेषं प्राप्ता भवन्त्ययोग्याश्च योग्याश्च ॥३३॥
 भणियं च भाणुणा जइ वि एवमिह तह वि निच्छओ मज्झ । देवेहिं पि न एसा रक्खिज्जइ मुक्कमज्जाया ॥३४॥
 एवं विवयंता सो मिलिऊण कुओ वि अभिनिवेसाओ । सव्वेहिं पराभूओ विसेसओ मंतिपुत्तेण ॥३५॥
 एवं विसन्नचित्तो भणिओ भावट्ठियाए गेहगतो । दीससि असमाहिजुओ तेण वि कहियं जहायत्तं ॥३६॥
 जणयावमाणमसमं तीए परिभाविउं असज्जमिमं । धणियं माणधणाए भणिओ भावट्ठियाए पिया ॥३७॥
 वियरमु मं मंतिसुयस्स ताय ! सच्चं करेमि तुह वयणं । मइमाहप्पं पेच्छामि जेणमेएसि सव्वेसिं ॥३८॥
 एवमभिमाणवसगाए तीए चित्तप्पवंचनिउणाए । परिणाचियमप्पाणं सुरिंदगयमाणसाए वि ॥३९॥
 तेण वि नायमिमीए परिभवकामाए विहियमेयं मे । तो तं पासायतले सुगोवियं धरइ मंती वि ॥४०॥
 भोगोवभोगजायंतीए सो अप्पणा पणामेइ । मायापवंचनिउणाए रंजिओ ससुरओ भणिओ ॥४१॥
 ताय ! मह सुत्थमवरं परमहमेगागिणी वसामि दुहं । ता सहियणमज्झाओ सुपरिक्खियमप्पणा सहियं ॥४२॥
 एगं दो वा पेसमु जेण नवाणं कलाणमवभासं । सद्धिं ताहिं करेमी मणयं च सुहेण चिट्ठामी ॥४३॥
 जावाऽऽगच्छंति सहीओ तीए पासम्मि मंतिवयणेण । ता कहिया वि सुरिंदो सहिवेसेणं समाहूओ ॥४४॥
 तप्पभिई तेण समं सुरयमुहं सरसमणुहवंतीए । वच्चंति दिणाणि अहो ! गूढायारित्तमित्थीणं ॥४५॥
 तीए वि हु तह कह वि हु विणएण वसीकओ समुखगो । जह कन्नाओ कन्नं न को वि किं पि हु तयं सुणइ ॥४६॥
 तप्पइणा य कया वि हु सरीरमलणाइणा पयारंण । परिजाणियं जमेसा समगं पुरिसेण संवसइ ॥४७॥
 छकन्नं जाव कयं ता भणिओ तीए सविणयं ससुरो । ताय ! तए सच्चवियं नियमुयविलसियमपुव्वमिमं ? ॥४८॥

तुह चेव निद्धमुयणस्स सेट्ठिणो भाणुणो अहं धूया । परिणैऊण जमेयं सुद्धायाग वि परिहरिया ॥४९॥
 न हु एत्तिण तुट्ठो दूसनमाणेवण महउत्तं पि । ता णेण कयं सच्चं केणावि बुहेण जं भणियं ॥५०॥
 न हु एत्तिण ठाही गयणयलं मइल्लिऊण घणनिवहो । कायत्वा अज्ज वि रायहंसमुत्ता सरुच्छंगा ॥५१॥
 ता संपइ सुद्धा हं कूरगहणं करिस्समलमिणिणा । चाविज्जंति न मिरिया जह चणया ताय ! पयडमिणं ॥५२॥
 छड्डुमु भल्लिमवराणं महिलाणं गयनिमीलियं काउं । जा सकलंका जीयंति ताय ! ता कुणसु मह सुद्धिं ॥५३॥
 इय सोऊणं सत्त्वा सराय-पउरो जणो तहिं मिलिओ । जा कोवि किंपि पभणइ पहाणपुरिसेहिं ता वुत्तं ॥५४॥
 जा एवं कयनियमा सा कावि हु होउ किं वियप्पेण ? खिप्पउ सुगपियभवणे किमियरदिज्वेहिं कायत्वं ॥५५॥
 न्हाया कयवलिकम्मा धवलविलेवणविलित्तमव्वंगा । धवलाहरणविहूसियसत्त्वावयवा धवलवसणा ॥५६॥
 धवलप्पमृणपरिमलमिलंनभमरउल्लरुडरगलमाला । धवलसरोरुहसयवत्तकुमुमसिरधरियसेहरया ॥५७॥
 इय सत्त्वंगीणमहग्घवत्थसच्चवियफारसिंगारा । अणुगम्ममाणमग्गा नरवड-नायरयनिवहेण ॥५८॥
 निरवज्जवज्जिराउज्जमणहरागवपूरियदियंता । पढमाणभट्ट-वेदियणवहलहलबोलमुहलनहा ॥५९॥
 सवियक्क-सविस्सय-सदय-कोउमक्खिषत्तनायरज्जणस्स । गहययरचड्यरेणं पत्ता सुरपियभवणमेसा ॥६०॥
 सो उण जक्खो सन्निहियपाडिहेरो निसाए वलवंतो । पालइ पयत्तओ पाणिनिवहमिह सुइसमायारं ॥६१॥
 तुट्ठं रुट्ठो निग्गहइ गहिय जमजीहसच्छहच्छुरिओ । दिवसम्मि अकिंचिकरो पयई एसा जणपसिद्धा ॥६२॥
 खिचिऊण जवखभवणे भावट्ठियजुवइमुम्भडकवाडे । ढक्खिय ढड्डसमेयं काउं वलिओ नयरिलोओ ॥६३॥
 सो तं दट्ठे दट्ठोड्ढमिउडिमासुरकरालभालयलो । आयड्ढिउमसिधेणुं पाविट्ठे ! मुमरमु तमिट्ठं ॥६४॥
 एवं भेसविया वि हु सविणयमवलंबिऊण थिरचित्तं । पभणइ भयवं ! एवं को किर मह उवरि संरंभो ? ॥६५॥
 अहमेगवायसज्झा महापभावो तुमं च दयरसियो । ता विज्जंति निमुणसु मह पच्चासन्नमरणाए ॥६६॥
 संपइ मह मरणं पि हु सलाहणिज्जं जयम्मि जं दुलहं । एण्ण निमित्तेणं संजायं दंसणं तुम्ह ॥६७॥
 ता संपइ हांसु थिरो जाव सुदिट्ठं करेमि जियलोयं । तुह चित्ठण-भासण-दंसणेहिं दुलहेहउपुत्ताणं ॥६८॥
 साणुणयं सप्पणयं तह कइ वि हु तीए भणिइनिउणाए । सो भणिओ जह जाओ मणयं उवसंतकोवभरो ॥६९॥
 भणियं च तेण भदे ! जीयं मोत्तूण वरमु किं पि वरं । जं सावराहजीयं कइया वि न दिज्जं पुण्व मे ॥७०॥
 तो तीउत्तं निमुणसु कहाणयं किंपि तुह कहेमि अहं । तेणुत्तं निस्संका कहमु अहं अवहिओ एस ॥७१॥

[विक्रमादित्यनृपाख्यानकम्]

अत्थि अवंतीजणवयपरमालंकारसन्निभा भयवं ! । परमच्छेरयभूया सव्वेसि गुणाण कुलभवणं ॥७२॥

तथा हि—

तं विज्जाणं भुवणे वि नत्थि तं कोउयं जए नत्थि । तं साहसं पि अवरत्थ नत्थि कुहणं पि तं नत्थि ॥७३॥
 चाओ नाओ बाओ धाउत्ताओ विसिद्धसमवाओ । तह य रसायणवाओ जोगिणिवाओ य गहवाओ ॥७४॥
 किं बहुणा नयनिउणं जोइज्जंतो विवेयचक्खूहिं । सो कोवि हु नत्थि गुणो पाएणं तीए जो नत्थि ॥७५॥
 जम्महा हरिसट्ठणं परमुज्जयणी जणम्मि नयरि सा । तम्हा तं नयनिउणे परमुज्जयणीं बुद्धा वेति ॥७६॥
 तं नयरिमसमसाहसवसीकयाणहपभावभूयतिगो । पालइ पयडपरक्कमसमुवज्जियकित्तिजसपसरो ॥७७॥
 हयविक्रमो वि गयविक्रमो वि रहविक्रमो वि सो तत्थ । तह सव्वविक्रमो वि हु जाओ नयविक्रमो जेण ॥७८॥
 महिवलयभासणाओ कमलाण वियासणाओ सव्वत्तो । दुज्जयतमहरणाओ आइच्चो विक्रमाइच्चो ॥७९॥
 चाई सूरु पडिचन्नवच्छलो बुद्धिविजियसुरमंती । दक्खिन्ननिही निययं परोवयारेक्कगुणरसिओ ॥८०॥
 अह तं कइया वि निवं अणेगभडकोडिसंकडत्थाणे । कणयमयदंडहत्थो पडिहारो विज्जवइ एवं ॥८१॥
 सियभूडगुंडियतणू लक्खणपडिपुत्तनरकवालकरो । डमडमियडमरुयधरो खंधोवरि धरियखट्टंगो ॥८२॥

वियडजडामउडमिरो एगो कावालिओ दुवारम्मि । अहिलसइ देवदंसणमुड्डं देवो पमाणं ति ॥८३॥
 सिगवं पवेसमु तयं भणिण रत्ता पवेसिओ तेण । ससमयपसिद्धमेसो दाऊणासीसमुवविट्ठो ॥८४॥
 भणियं च तेण हिमवंतपत्तण आसि साइसयमंतो । मउअ गुरु तस्सीसं मं जाणमु भइरवाणंदं ॥८५॥
 मह तेण मरंतेणं दिवो नरनाह ! साइसयमंतो । सिद्धेण जेण सिउम्भइ पओयणं तिहुयणऽअहियं ॥८६॥
 विहिया य जहाविहिणा वारस वरिसाणि पुव्वसेवा मे । इण्हि तु असमसाहसहायसाहेज्जवसगाणं ॥८७॥
 सिउम्भइ एसो तं पुण तुज्झ सयासाओ होहिही नृणं । महिवरुण वि जमवरो नेवविहभारधुरभवलो ॥८८॥
 तं पुण साहसविहवो परोवयारेककरणदुल्ललो । निव्वडियमूरचरिओ अउभत्थणभंगभीरू य ॥८९॥
 ता तुज्झ सयासमहं पडुच्च कज्जं इमं समणुपत्तो । तो कण्हचउदसिदिणे निसिमेगं कुणमु साहेज्जं ॥९०॥

चितियं च राइणा—

गुरु-मित्तथे पाणा रूवं तारुत्तयं च दइयाए । विहलुद्धरणम्मि धणं जं उवउज्जइ तयं सफलं ॥९१॥
 इय पडिवज्जिय सहरिसमुद्धिदिणम्मि नरवई पत्तो । एगागी सत्तधणो करालकरवालवगकरो ॥९२॥
 पुरओ चिय संपत्तो पेतवणं तम्मि भेरवाणंदो । सयलीकरणं काऊणाऽऽलिहियं मंतमंडलयं ॥९३॥
 रत्ता भणियं भयवं ! आइस तं किंपि जं मए कज्जं । तेणावि भणियमक्खयमडयं तुममेगमाणेमु ॥९४॥
 सो वि हु तह त्ति पडिवज्जिऊण भीसावणम्मि पेयवणे । जाव भमइ ता दिट्ठो रुक्खे उल्लंविओ चोरो ॥९५॥
 चडिऊणं छुरियाए जा छिंदिय रज्जुमुत्तरइ तरुणो । ता पेच्छइ उवरि तयं तहेव लंबंतमायासे ॥९६॥
 दुइयं वारं छिंदइ ताव तहेव य तयं नियइ रुक्खे । तइयाए वाराए आलिंगिय देइ जंपमहो ॥९७॥
 खंधे काऊण तयं जावाऽऽगच्छइ पहम्मि ता तेण । कहिउं किं पि क्हाणयमेसो बोल्लाविओ जाव ॥९८॥
 ता तं तहेव रुक्खे विलगिउं टाइ एव बीयं पि । तइयाए वाराए आयासे सुणइ वयणमिमो ॥९९॥
 भो भो नरिंद ! कावालिस्स मा वीससेज्ज एयस्स । एसो हु सुवन्नकए हंतुं तं महइ कूरमई ॥१००॥
 राया वि भणइ न जुगंतरे वि मह वयणमन्नहा होइ । पडिवन्नमिमं कज्जं कायव्वं सव्वहा वि मए ॥१०१॥

जओ—

छिज्जउ सीस अह होउ बंधणं वयउ सव्वहा लच्छी । पडिवन्नपालणे सुपुरिसाण जं होइ तं होउ ॥१०२॥
 जइ एवं तह वि तुमं कह वि हु अक्खाणयस्स पज्जन्ते । पुच्छंतस्स वि नरवर ! पडिवयणमिमस्स मा देमु ॥१०३॥
 अन्नं च मडयमाले पणवमिमं गवलुगुलियवन्नाभं । झाएज्जमु थिरचित्तो खेमं एवंकए तुज्झ ॥१०४॥
 इय पडिवज्जिय सम्मं मडयं काऊण खंधदेसम्मि । गंतुं जाव पयट्ठो ता मडएणं इमं वुत्तं ॥१०५॥
 गरुयंतरालमज्ज वि अज्ज वि तुह मंतवाइओ दूरे । ता पहनिव्वहणकए कहेमि अक्खाणयं सुणमु ॥१०६॥
 राया वि मोणमस्सिय पत्तो कावालिं भणइ एवं । एयं अक्खयमडयं अन्नं पि हु भणमु मह किच्चं ॥१०७॥
 तेणुत्तं तलहट्टमु वसाए संपयमिमस्स पयजुयलं । सो उण निवकरवालं करम्मि काऊण मडयस्स ॥१०८॥
 आटत्तो परिजविउं मंतं राया वि पणवमक्खुहिओ । ताव य मंतपभावा सहस त्ति समुट्ठियमिमो वि ॥१०९॥
 गाढयरं जा भ्मायइ पणवं भूमीए ताव तं पडियं । पुणरवि य मंत-पणवे दुन्नि वि सुट्ठयरमुवउत्ता ॥११०॥
 भ्मायंति जाव ताव य भूओ वि हु लग्गनुट्ठिउं मडयं । पणवपभावा पडियं तहेव कावालिओ तत्तो ॥१११॥
 आवेसेणं जा जवइ मंतमेणमुट्ठिउं ताव । तइयाए वाराए पहओ खग्गेण कावाली ॥११२॥
 जाओ सुवन्नखोडी तं पुण किच्चा सुवन्नयं भणियं । पुरिसो छिन्नावयवो वि जायए पुणरवि य पुन्नो ॥११३॥
 इय सो सुवन्नपुरिसो पइदियहं पि हु चइज्जमाणो वि । देवाणुभावओ खलु न निट्ठए तत्तिओ चेव ॥११४॥
 तो तस्स पभायेणं सव्वं पि वमंभरं रिणविहीणं । विहिउं विहिओ तेणं नियओ संवच्छरो रत्ता ॥११५॥छ॥
 इय विक्कमनरवड्ढो क्हाणयं तुह मए समक्खायं । तुह संगमरसियाए न उणो नियपाणभीयाए ॥११६॥

उक्त्वणिऊणं जक्खो जमजीहासन्निहं हुरियमेसो । जा मारिउं पवत्तो ता भणिओ तीए मिउवयणं ॥११७॥
भयवं ! पढमो पढरोऽइकंतो जामिणीए पहरतिगं । पडिपुत्तमेव चिट्ठइ ता कुणमु थिरत्तमवरं च ॥११८॥
मह उवरि सियालीए उक्खददादविड्वियमुहस्स । पंचाणणस्स भण तुज्झ केरिसो एस संगंभो ? ॥११९॥
ता कप्पपायवसमं जम्मन्तरपुत्तपावणिज्जमिमं । माणेमि तुज्झ दंसणमओ कहणयमिमं सुणमु ॥१२०॥
तो तीए सजीहाए सो जक्खो मारणुज्जुओ वडरी । बंधुसमो संजणिओ अहो ! हु जीहाए माहप्पं ॥१२१॥
जइ एवं तो भदे ! कहाणयं कहमु जमभिरुइयं ते । एसो हं तस्सवणे पउणो तं जंपियमिमीए ॥१२२॥

[वणिक्पुत्र-जिनदत्तयोराख्यानकम्]

जंबुद्वीपवन्तरभारहवासस्स मज्झखंडम्मि । महुराभिहाणनयरी आसि महीवीढविक्खवाया ॥१२३॥
तत्थऽत्थि महीनाहो जियसत्तु धारिणी पिया तस्स । कइया वि हु भंडीरवणचेइए ऊसवे जाए ॥१२४॥
संपत्तो नरनाहो सपरियणो सावरोहणो तत्थ । केणावि वणिक्पुत्तेण जवणियंतरीयदेवीए ॥१२५॥
आलत्तयरसरंजियनहमणिकिरणावलीहि विच्छुरिओ । रयणाभरणविसिद्धो दिट्ठो अंगुट्ठगो तेण ॥१२६॥
अंगुट्ठओ वि जीसे असरिसुंदेरमंदिरं तीसे । अमरीण वि अक्खहिआ सरीरसोहा धुवं होही ॥१२७॥
जइ न इमाए सव्वंगसुंदरावयवमणहरंगीए । पावेमि संगममुहं ता नियमा होइ मरणं मे ॥१२८॥
इय चित्तिउण नाया य धारिणी सा तओ वणिक्पुत्तेण । तत्त्वरहविहुरियगेण रायमंदिरदुवारम्मि ॥१२९॥
गहियं गंधियहट्टं देह समग्घं स सुन्दरं वत्थुं । अंतेउरदासीओ वि तस्स हट्टे ववहरंति ॥१३०॥
आवज्जियाओ सव्वाओ तेण अन्तेउरीण दासीओ । धारिणिदेवीचेडी पियंकरा पुण विसेसेण ॥१३१॥
कइया वि वणिक्पुत्तेण चेडिया धारिणीए देवीए । पारुद्धगसुयपुल्लएण पुच्छिया कहमु मह भदे ! ॥१३२॥
को उव्वेदइ पढमं पुडए ? चेडीए जंपियं देवी । तो लेहगम्भपुडओ समप्पिओ तेण दासीए ॥१३३॥
तीए वि धारिणीए देवी उव्वेदए तयं जाव । ता तत्थ लेहलिहियं पवाइयं एरिसं तीए ॥१३४॥
काले प्रमुत्तस्य जनार्दनस्य, मेघान्धकारासु च शर्वरीषु । मिथ्या न भाषामि विशालनेत्र !, ते प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु ॥१३५॥
'कामेमि ते' इमाइं पढमाणि पयक्खराणि नाऊण । सा अवगयलेहत्था य चित्तिउं एवमारद्धा ॥१३६॥
तेसि धिरत्थु विसयाण पाणिणो जेहिं मोहिया संता । रागंधनयणजुयला कज्जा-ऽकज्जाइं न नियंति ॥१३७॥
तं किंपि नत्थि भुवणोयरम्मि पावं न जं अहिलसंति । पुरिसा विसयपिवासापरव्वसा सुक्कमज्जाया ॥१३८॥
भुवणवन्तरवित्थियजसहरा ते जियंतुं जियलोए । जे परकलत्तविसए विरत्तचित्ता महासत्ता ॥१३९॥
ता एस विसयवंडाविमोहिओ मा विणस्सउ वराओ । इय चित्तिय पुडयकओ लेहो तीए वि पेसविओ ॥१४०॥
जायं मज्झ समीहियमिइ चित्तिय तेण हिट्ठहियएण । उव्वेद्विऊण पुडयं पवाइयं एरिसं तत्थ ॥१४१॥
नेहलोके सुखं किञ्चिच्छादितम्याहसा भृशम् । मितं च जीवितं नृणां तेन धर्मे मतिं कुरु ॥१४२॥
पढमक्खराणि पायाण तेण 'नेच्छामि ते' ति नायाणि । तो विमणदुम्मणो सो विगयासो चित्तिउं लग्गो ॥१४३॥
नेच्छइ परपुरिसमिमा संजायमहासइत्तगुरुगत्वा । ता चिट्ठिउं न सक्को तीए विओगे इह खणं पि ॥१४४॥
अमराउरीसमाणं पेयवणं पुरिवरं पि पियविरहे । पडिहासइ सगमसमं वत्तलहजणजुयमरत्तं पि ॥१४५॥
ता किमिह संटिणं तत्त्वरहे ? इय विचित्तिउं चलिओ । गच्छंतो संपत्तो कम्मि वि रज्जंतरे स वणी ॥१४६॥
दिट्ठो य सिद्धउत्तो उज्झाओ तेण निययत्तत्ताण । नीइं वक्खानंतेण नेण एयारिसं पडियं ॥१४७॥
अत्थो कामो धम्मो सत्तुविणासो अतूरमाणस्स । जिणदत्तसावयस्स व जहिच्चिओ होइ पुरिसस्स ॥१४८॥
को एसो जिणदत्तो ? ति पुच्छए ताण कहइ उज्झाओ । आसि वसन्तउरपुरे जिणदत्तो इक्खसेट्ठियुओ ॥१४९॥
अहिगयजीवा-ऽजीवो परिआणियपुत्त-पावपरिणामो । अह अत्तया य दविणज्जणाय चंपाए सो पत्तो ॥१५०॥
तत्थ धणस्तथाहो महेसरो तस्स तुत्ति रयणाणि । चउजलहिसारहारो अवग हारप्पहा धूया ॥१५१॥

जाण संववहारं जिणदत्तो तयणु तस्स भवणम्मि । पत्तो कीर्त्तति तत्थ नियइ हारप्पहं कत्तं ॥१५२॥
 उच्चिज्जमाणजोच्चणरमणीयं अमररमणिसमरुवं । अणुरायरंजिओ सो निययावासम्मि संपत्तो ॥१५३॥
 मग्गाविओ धणो तं कत्तं हारप्पहं न से दिन्ना । तो विक्किणियकयाणो जिणदत्तो नियपुरिं पत्तो ॥१५४॥
 हारप्पहानिमित्तं काऊणं छत्तवेसमणुपत्तो । चंपाणं किंचि उज्झायमुत्तमं सो समल्लीणो ॥१५५॥
 मह वक्खाणानु किंपि हु तेणुत्तं जंपण उवज्झाओ । भोयगरहियं विज्जं गिण्हनु जं किं पि पडिहाइ ॥१५६॥
 मग्गसु धणस्स पासम्मि भोयणं भद्द ! दाणवसणी सो । पंचसण ससरक्खाण जेण भुंजंति तस्स गिहे ॥१५७॥
 तो तेण धणो भोयणनिमित्तमच्चस्थिओ भणइ कत्तं । वच्छे ! जं वा तं वा एसो भोयावियच्चो त्ति ॥१५८॥
 हारप्पहाऽणुदिवसं पि भोयणं तस्स वियरणं सो वि । तं पुप्फ-फलाईहिं उवयरइ न मन्नण सा वि ॥१५९॥
 छंदाणुवत्तणेणं मिउभासंतेण तेण अणुदिवसं । आयारिगियकुसलेण रंजिया सा तहा कहवि ॥१६०॥
 तीण जहा भणिओ सो मग्गसु इट्ठं पयंपण सो य । जइ एवं ता सुहयसु ममंगसंगेण तीयुत्तं ॥१६१॥
 पायाइगहियवत्तं सल्लियपयगामिणिं मम सरिच्छं । सुणिऊणं गाहमिमं जं कायव्वं तयं कुणसु ॥१६२॥
 हसियं तुह हरइ मणं रमियं पि विसेसओ न संदेहो । मयरद्धओ व्व विनडइ मंनू वि तुमाओ वित्थरिओ ॥१६३॥
 भावत्थो एयाए गाहाए ‘हर ममं’ ति पढमेहिं । पयअक्खरंहिं सिट्ठो हगमि किं ? अहव नो जुत्तं ॥१६४॥
 इह-परलोगविरुद्धं हरणं इय चित्तिऊण भणिया सा । ससिवयणि ! मुपुरिसाणं न जुज्जण कहवि अवहरणं ॥१६५॥
 ता अलियगहगहिया होसु तुमं जेण मन्तवाइत्तं । काउं निरुयं जायं गुरुयणदिन्नं विवाहेमि ॥१६६॥
 मह वल्लहेण विहिओ चारुपयंचो त्ति चित्तिउं लग्गा । हारप्पहा पयंपिउमुवहासपरं असंबद्धं ॥१६७॥
 एमेव हसइ गायइ पलवइ नच्चइ पुरे परिच्चमइ । तो सत्थवाहपमुहो लोगो अच्चाउलो जाओ ॥१६८॥
 वाहरिया सच्चे वि हु पयंडवरमंतवाइणो तत्थ । तेहिं वरमंतवाए कए गहो वद्धिओ अहियं ॥१६९॥
 किं बहुणा? जह जह विज्जवाइणो से कुणंति उवयारे । तह तह महागहो सो बाहइ तं पिमुणलोगो व्व ॥१७०॥
 तो पुच्छिओ स छत्तो धणेण जिणदत्त ! जाणसे किंपि ? तेणुत्तं मज्झ कुलक्कमागया संति विज्जाओ ॥१७१॥
 पेच्छामि परमिमीए सरुवमिय जंपिऊण जिणदत्तो । पत्तो तीए सयासे रहम्मि सा जंपिया तेण ॥१७२॥
 सुयणु ! करिस्समहं ते मंतपओगं परं तह कए वि । तइयाए वाराए पउणा तं होसु इय भणिउं ॥१७३॥
 गंतूण धणो भणिओ महागहो ताय ! एस दुस्सज्झो । मंतो वि भूयतासो समत्थि ता कुणसु सामग्गि ॥१७४॥
 आवालकालपालियविमुद्धयंभवया नरा अट्ट । ताय ! निहालसु मज्झं जे उत्तरसाहया होति ॥१७५॥
 भणइ धणो भयवंतो ससरक्खा सन्ति सीलबलकलिया । ता सो किण्हचउइसिनिसाए चलिओ धणाइजुओ ॥१७६॥
 संपत्तो पेयवणे पिसायअट्टट्ठासभीमम्मि । उज्झंतमडयवसविस्सगंधपरिपूरियदियंते ॥१७७॥
 एयारिसभीसावणमसाणमज्झम्मि मंडलं काउं । ससरक्खा खभाकरा विहिया एवं च उल्लविया ॥१७८॥
 सोउं सहाससहं तुच्चमेहिं सिवारवा विहेयव्वा । इय सिक्खविउं मुक्का ते अट्ट वि अट्टसु दिसामु ॥१७९॥
 पुव्वं चिय सिक्खविया ताण पुरो सद्देहिणो अट्ट । विधेयव्वं लक्खं तुच्चमेहिं सिवारवे जाए ॥१८०॥
 तो मंडलए उववेसिऊण हारप्पहं समुवविट्ठो । पज्जालिऊण जलणं ‘हुंफड्डसाह’ त्ति तेणुत्ते ॥१८१॥
 सद्देहिं सिवाफेकारवो कओ तयणु सद्देहीहिं । विद्धा बाणेहिं तओ नट्ठा भयकंपिरा ते वि ॥१८२॥
 पीडियमहियं पत्तं मंडलए मन्तवाइओ पडिओ । उवल्लद्धचेयणो पुण खणेण भणिउं समाहत्तो ॥१८३॥
 ताय! मए पुव्वं पि हु पयंपियं वंभचारिणो दुलहा । इय जंपिऊण सच्चाणि ताणि पत्ताणि नियठाणं ॥१८४॥
 गहनिग्गहं कहं तं कुणसि ? त्ति धणेण पुच्छिओ छत्तो । जइ किर अज्ज वि इह वंभयारिणो हुंति तेणुत्ते ॥१८५॥
 नियगुरुणो सत्थाहेण पभणिया वंभयारिणो परमा । पेसह तह विहिए तं पि विहडियं भत्ति पुव्वं च ॥१८६॥
 निद्धाडिया धणेणं कुविएण तओ असेससरक्खा । पुट्ठं च कहं पुण वंभयारिणो वच्छ ! नायव्वा ? ॥१८७॥

वसहि-कह-निसिज्जिदिय-कुडुंतर-पुन्वकीलिय-पणीए । अट्मायाहार विभूसणा य नव वंभुत्ताओ ॥१८८॥
 बुज्जंति अणुद्विती य गाहत्थं जे इमं विमुद्धा ते । वरवंभयारिणो तो धणेण सा दंसिया गाहा ॥१८९॥
 ससरस्व-अक्खपायाइयाण नाओ न तेहिं परमत्थो । एत्थंतरम्मि सिरिधम्मघोससूरी समोसरिओ ॥१९०॥
 उवविट्ठे पउरजणे जिणदत्तो सह धणेण संपत्तो । पणमिय गुरूण चरणे उवविट्ठो उचियठाणम्मि ॥१९१॥
 सूरीहिं समारद्धा सनीरनीरयसरेण धम्मकहा । भो भग्वा ! सव्वाणि वि मुहाणि धम्मेण जायंति ॥१९२॥

जओ—

धम्मेणं चिय अत्था धम्मेणं चेव उत्तमा भोगा । धम्मेण सग-मोक्खा मुहाइं सव्वाणि धम्मेण ॥१९३॥
 नारय-तिरियगईओ सत्ता पावंति पुण अहम्मेण । ता परिहरिय अहम्मं धम्मम्मि रइं सया कुणह ॥१९४॥
 इय निसुणिऊण सूरीण देसणं फुरियगरुयसंवेगो । पडिबुद्धो पाणिगणो धणो वि सावयसमो जाओ ॥१९५॥
 ते सकयत्था सूरुगमम्मि सूरीण जे नमंति कमे । इय भावेंतेण धणेण पभणिओ तयणु जिणदत्तो ॥१९६॥
 जारिसया वच्छ ! तए संरुत्ता वंभयारिणो नृणं । तारिसया जइ एए वक्खाणावेसु ता गाहं ॥१९७॥
 वक्खाणिआ मुणिदेण पभणियं तत्थ सत्थवाहेण । भयवं ! मंडलकम्मे पट्टावसु साहुणो नियए ॥१९८॥
 न हु एसो मुणिमभो वच्चंति जमेरिसेसु कज्जेसु । मुणिणो इय गुरुभणिए सविणयमुल्लवइ जिणदत्तो ॥१९९॥
 परिचत्तिगाहावासा ताय ! इमे सत्तु-मित्तसमचित्ता । समतिण-मणिणो वरवंभयारिणो तिच्चतवनिरया ॥२००॥
 मुणिणो कुणंति न कया वि ताव गिहिसमुचियाइं कज्जाइं । किंतु इमेसिं नामं पि नासणं कुणइ भूयाणं ॥२०१॥
 लिहिउं मुणीण नामाणि तेण अट्ठसु दिसासु पेयवणे । ठविऊण मंतवाओ कओ पयत्तेण छत्तेण ॥२०२॥
 हारप्पहा महीए पडिया सहसा विमुक्कअकंदा । उवलद्धचेयणा पुण खणेण सा जंपिउं लग्गा ॥२०३॥
 किं ताय ! जणो मिलिओ पेयवणे तयणु तीए वुत्तंती । कहिओ तं सोउं सा लज्जाए अहोमुही जाया ॥२०४॥
 तो सव्वाणि वि नियमंदिरम्मि पत्ताणि ताणि हिट्ठाणि । जाए पभायसमए विचितियं सत्थवाहेण ॥२०५॥
 निक्कित्तिमोवयारी जिणदत्तो ता इमस्स मह जुत्तं । काउं पच्चुवयारं सो य सुयादाणओ होइ ॥२०६॥
 भणिओ य तओ सो वच्छ ! गिन्ह हारप्पहं विवाहेउं । तेणुत्तं ताओ चिचय जुत्ता-उजुत्तं वियाणेइ ॥२०७॥
 सुपसत्थदिणे परिणाविओ य हारप्पहं धणेण तओ । कस्सेल्लावणदाणं दिन्नं हारेण संजुत्तं ॥२०८॥
 तो जिणदत्तो कइय वि दिणाणि तत्थेव मुंजिउं भोए । हारप्पहाए जुत्तो संपत्तो नियनयरीए ॥२०९॥
 हारपहा जह लद्धा तेणं थिरयाए तह य बुद्धीए । तह अन्नो वि हु थिरबुद्धिभावओ ल्हइ सव्वं पि ॥२१०॥छा॥
 सोऊण नीइसत्थं माहुरवणिणा वि चितियं एयं । जह संजाया एयस्स इट्ठसिद्धी सबुद्धीए ॥२११॥
 अहमवि तह नियनयरिं गंतुं पेसेमि दूइकज्जेण । अक्खलियप्पसराओ तीए परिव्वाइयाओ दुयं ॥२१२॥
 सिक्खेमि वसीकरणाय मंत-तंतोइयाणि सव्वाणि । तह विज्जासिद्धाणं नराण काहामि ओलगं ॥२१३॥
 इय चिंतिऊण पत्तो नियनयरिं तह अणुद्विं सव्वं । अवलमिण्हिं विज्जासिद्धेहिं पयंपियं एयं ॥२१४॥
 तुट्ठा वयमव्भत्थसु इट्ठं तो मग्गिया इमं तेण । जह होइ धारिणी मे भज्जा तुव्वे तहा जयह ॥२१५॥
 इय पडिबज्जिय मारी विउव्विया तेहिं डिभरुवाण । नीरोगाणि वि डिभाणि तत्थ एमेव य मरंति ॥२१६॥
 आइट्ठा नरनाहेण नियह मारीए कारणं सिद्धा । देव ! महादेवी ते मारी इय जंपियं तेहिं ॥२१७॥
 देवीए सेज्जाए मयडिभकराइयाणि खंडाणि । खित्ताणि तओ वयणं विलिपियं तीए रुहारेण ॥२१८॥
 जाव निवो तीए निरिक्खणाय पत्तो तमस्सिणीविरमे । तो तं दट्ठं रुट्ठो तीए असुहोदयवसेणं ॥२१९॥
 अह सिद्धाणं हणत्थमप्पिया धारिणी तओ तेहिं । भेसविया पेयवणे नेऊण निसाए सा वाढं ॥२२०॥
 कयसंकेओ पत्तो वणियसुओ भणइ भो ! किमारद्धं ? । तेहुत्तमिमं मारिं तुम्मरणेणं विणासेमो ॥२२१॥
 मारी न सोमयाए एयारिसयाए होइ ता सुयह । मरणं विणा न मोक्खो तेहुत्ते भणइ वणियसुओ ॥२२२॥

दविणेण सुयह न सुयंति जाव ता जंपिया इमं तेण । मारह मं पयं पुण सुयह न मंयंति ते तह वि ॥२२३॥
 तो तेण भणियमेइए मारणे इह मए वि मरिययं । अम्हाण तुमं विम्वं संजाओ जंपियं तेहिं ॥२२४॥
 तो दाउं दाणाराण कोडिमम्हाण तं पुणो दूरं । वच्चनु गिन्हेवि इमं न जहा नज्जइ इमा एत्थ ॥२२५॥
 दिन्नम्मि ताण दविणे देवा चितइ अहो ! महासत्तो । कोइ इमो मह कज्जे जो नियजायं पि परिहइ ॥२२६॥
 जइ एस महासत्तो निकारिमवच्छलो न इह हुंतो । ता केणावि कुमरणेण मारिया नियमओ हुंतो ॥२२७॥
 पच्चुवयारं काउं न तरामि इमस्स नरसिरोमणिणो । नियतणुदाणेण वि इय विचित्तिउं तेण संजुत्ता ॥२२८॥
 गंतूण दूरदेसे मणप्पिया तस्स मारिया जाया । दोण्ह वि नवनेहवसंगयाण कालो अइकमइ ॥२२९॥
 पंचप्पयारविसए दोन्नि वि भुंजंति पमुइयमणाणि । विविहप्पयारकोलाविणोयवक्खित्तचित्ताणि ॥२३०॥
 अह अन्नया य रयणीए देवजत्ताए गच्छमाणो सो । तच्चिरहमसहमाणाए तीए वत्थंचले धरिओ ॥२३१॥
 तं तारिसं इमं पुण एयारिसमिइ पयंपिण तेण । देवीए पुच्छिओ सो गरुयनिबंथेण कहमु त्ति ॥२३२॥
 तेण वि लेहाईओ वत्थंचलधरणकहणपज्जंतो । कहिओ से वुत्तंतो विसन्नवयणा ठिया सा वि ॥२३३॥
 भणियं च तयं तुमए विहियं ? वणिण्ण भणियमामं ति । सा भणइ पाव ! विहिया विडंयणा किं तए मज्झ ? ॥२३४॥
 ता तिविहं तिविहेण नियमो मह होउ सयलपुरिसाण । इय जेपिऊण काण वि अज्जाण सयासमल्लीणा ॥२३५॥
 भणियाओ ताओ भयवइ ! पव्वज्जं देहि जोगया जइ मे । जोग्ग त्ति दिविखया ताहिं तयणु तिव्वं तवं काउं ॥२३६॥
 समउत्तविहाणेणं पत्ता सा मरिउममरलोयम्मि । सो पुण अइज्झाणेण किन्हेसाए नरयम्मि ॥२३७॥
 तो तेण वणियपुत्तेण थेज्जवसओ समीहियं पत्तं । तुम्हारिसा विसेसेण हुन्ति सव्वत्थ थिरचित्ता ॥२३८॥
 पुणरवि तइज्जपहरे जा सो उद्धाईओ हणिउकामो । ता कीए वि भणिए कहां सुणावेइ सा य इमा ॥२३९॥

[अमरदत्त-मित्रानन्दाख्यानकम्]

आसि विसालवसुन्धरविलासिणीचरविलासभवणं व । भुवणयलतिलयतुल्लं तिलयपुरं नाम नयरं ति ॥२४०॥
 सिंधुरसमिद्धिरिद्धो राया मयरद्धउ त्ति तत्थाऽऽसि । उद्दामसत्तुवारणवियारणो जस्स करवालो ॥२४१॥
 रइरमणिकेलिभवणं सिंगारगिहं व कुसुमबाणस्स । तस्साऽऽसि मयणसेण व्व पणइणो मयणसेण त्ति ॥२४२॥
 पुच्चभवपुत्रपगरिसपरिचयपरिणामपावियपयावो । तीए सह विसयसोक्खं उवभुंजंतो गमइ कालं ॥२४३॥
 अह अन्नया य देवी निरुवयंती निवस्स चिहुरचयं । नियमवणमत्तवारणपरिट्टिया पेच्छिउं पलियं ॥२४४॥
 परिहासेण पयंपइ पिययम ! दूओ समागओ एत्थ । तो नरवई निरिक्खइ संभंतो तरलनयणेहिं ॥२४५॥
 चितेइ कह णु दूओ समागओ वंचिऊण वाव(??)मिए ?। सो..विम्हइयं दइयं दट्ठूणं भणइ परमत्थं ॥२४६॥
 देव ! तुह सवणमूले पलियळलेणं समागओ दूओ । विन्नवइ खमं चइऊण नियमणं धरमु धम्मम्मि ॥२४७॥
 इय निमुणिऊण वणयं पियाए परिहासपेसलरसं पि । वेरुगगओ चितेइ नियमणे तयणु नरनाहो ॥२४८॥
 पुच्चपुरिसाणुसरिओ परिहरिओ नियमओ मए मभो । जम्हा अदिट्ठपलिया करिंणु ते घोरतवचरणं ॥२४९॥
 ता इण्हि चिय रज्जे ठविऊणं पउमकेसरकुमारं । गंतूण तावसवणं तावसवयमणुचरिस्सामि ॥२५०॥
 इय चित्तिऊण गुपसत्थवासरे कणयकलससल्लेण । आपुच्छिय मंतियणं करंइ कुमरस्स अहिसेयं ॥२५१॥
 चइऊण रायलच्छि सफलतो सत्तु-मित्तसमचित्तो । गंतूण तावसवणे पडिबज्जइ सा तवचरणं ॥२५२॥
 वच्चंतंयु दिणंसुं सुगूढगम्भो पवड्ढिओ तीए । सुयणजणस्स व नेहो तं पेच्छिय पुच्छिए रिसिणा ॥२५३॥
 सामि ! तुह चिय गम्भो एसो साहेइ सा वि निवरिसिणो । वयगहणभंगभीयाए साहिओ नो मए तइया ॥२५४॥
 तो पच्छन्नं तीए सुहेण गम्भं समुव्वहंताए । नवमासऽद्धट्ठमवासरेहिं पुत्तो समुप्पन्नो ॥२५५॥
 अगुचियआहारहिं सुकुमारत्ताओ तह सरीरस्स । सह घोरवेयणाए सूयारोगो समुप्पन्नो ॥२५६॥
 नवबालपालकए आदत्ता जाव तावससमूहो । देवसिरिमारियाए समन्निओ बालधूयाए ॥२५७॥

तावुज्जिनिवासो देवान्दामिहाणवरसेट्ठी । हरिसउराओ नियत्तो संपत्तो तावसवणम् ॥२५८॥
 पणमित्तु तावसजणं विमणं संपच्छिऊण पुच्छेइ । साहेइ मयणसेणाए वड्यरं सो वि तप्पुरओ ॥२५९॥
 अम्हाण पुब्बपुत्ताणुभावओ तं समागओ एत्थ । इय भणिऊण समप्पेइ तस्स कुमरं मयणसेणा ॥२६०॥
 तणुकिरणनियरणिज्जियनवतरणं तं गहित्तु सेट्ठी वि । देवसिरिभारियाए पमुदयहिययाए अप्पेइ ॥२६१॥
 अच्चंतवेयणगया दिवंगया तयणु मयणसेणा वि । तद्दुक्खभरियहियए पडिबोहइ तावसे सेट्ठी ॥२६२॥
 तरुणीकडक्खचवलम्मि जोव्वणे जीवियम्मि तडितरले । सोगो जईण जुत्तो न होइ ता तं परिच्चयह ॥२६३॥
 इय अवसोए काऊण तावसे ताण पणयपयपउमो । संचलिओ सकुमारो संपत्तो नयरिसुज्जेणि ॥२६४॥
 सुपसत्थतिहिसुहुत्ते करेइ कुमरस्स अमरदत्तो त्ति । नामं सम्माणंतो सेट्ठी नियनयरजणनियरं ॥२६५॥
 परिवट्ठमाणदेहेण तेण बाहत्तरी वि य कलाओ । ॥२६६॥
 अवरं च तत्थ वेसमणसेट्ठिपुत्तो कलाकुसलचित्तो । मित्ताणंदो नामेण तस्स जाओ परममित्तो ॥२६७॥
 तेण सह विविहकेलिप्पसंगवक्खित्तमाणसो कुमरो । गच्छंतमवि न याणइ कालं सग्गे सुस्वरो व्व ॥२६८॥
 एत्थंतरम्मि गंभीरगज्जिजयतूरपूरियदियंतो । थुव्वंतो बरहिणमागहेहिं केक्कारवथुईहिं ॥२६९॥
 बीड्जंतो दिसिसुंदरीहिं पवसंतहंसचभरेहिं । हयसूरायपावियवलायमालाजयपडाओ ॥२७०॥
 अक्खंडाखंडलचावदंडमणिक्कणयपट्टकयसोहो । उदंडगुरुसमीरणजयवारण खंधमारूढो ॥२७१॥
 अवलोयंतो उब्भडतडिच्छडाडोयरत्तनेत्तेहिं । सुवणयलं संताविय विणिग्गयं गिम्हपडिवक्खं ॥२७२॥
 धाराहारविराडयविप्फारियमेहडंबरो भुवणं । निव्वावित्तो पत्तो नहंगणे नववणनरिंदो ॥२७३॥
 एत्थंतरम्मि दोल्लि वि गंतूणं मत्तकोइलुज्जाणे । सिप्पसरिपरिसरम्मी कुव्वंति अणोलियाखेइ ॥२७४॥
 अह अमरदत्तकणियासमाहयाऽणोलिया समुच्छलिया । जा गयणे सेट्ठिसुओ उड्डकरो भल्लए ताव ॥२७५॥
 वडविडविडविडवलंबियमडयमुहे निवडियं तयं नियइ । विम्हइयमणो हसिउं पयंपएऽहह ! महच्छरियं ॥२७६॥
 तो मडणण वि हसिउं भणियं तुह थैवकालओ एत्थ । अवलंबियस्स एयं होही ता किं महच्छरियं ? ॥२७७॥
 तव्ययणायत्तणजायंगारुयभयकंपमाणमण-गत्तो । सो अमरदत्तमित्तेण सह गओ निययभवणम्मि ॥२७८॥
 परिहरियालंकारो अवहत्थियविविहवत्थिसंगारो । न हसइ न रमइ न भमइ न सुयइ न चवइ न जेमेइ ॥२७९॥
 करकलियकवोलो सो केवलमविचलसरीरवावारो । उत्थंभिओ व्व उक्कीरिओ व्व लिहिओ व्व सुत्तो व्व ॥२८०॥
 उव्विग्गमाणसं तं दट्ठूणं भणियममरदत्तेण । मित्त ! अणिमित्तमेयं किं तुह हिययं पणट्ठमिणं ? ॥२८१॥
 किं मित्त ! पराभूओ केण वि ? अहवावभाणिओ पिउणा ? । उत्तसिरहरिणनयणी अह रमणी कावि तुह हियए ? ॥२८२॥
 अच्चंतमकहणिज्जं न होइ जइ ता कहेसु मह एयं । इय अमरदत्तभणिए मित्ताणंदो पयंपेइ ॥२८३॥
 नियजणणि-जणय-बंधव-भइणी-भज्जाइ-भिच्चवगस्स । अवि होज्ज अकहणीयं मित्तस्स न नेहसारस्स ॥२८४॥
 इय भणिऊणं तेषं कहिओ सव्वो वि मडयवुत्तन्तो । तं निसुणिउं कुमारो पभणइ मा मित्त ! बीहेसु ॥२८५॥
 जेण न नज्जइ एयं सच्चं होही उआहु पुण अलियं । जम्हा मडयमुहि द्विय भणंति भूयाणि केलीए ॥२८६॥
 किंतु तह पुरिसयारो कीरउ गुरुदुरियनासणनिमित्तं । नियगोत्तरक्खणकए जह विहिओ नाणगव्वमेण ॥२८७॥

तहा हि—

नयरम्मि वसंतपुरे उब्भडभडकोडिसंकडत्थाणे । जियसत्तुपुहइपाले उवविट्ठे मंतिजणकलिए ॥२८८॥
 पडिहारकयपवेसो एगो नेमित्तिओ नरिंदेण । संपुच्छिओ पयासइ नुह-दुहमत्थाणलोयस्स ॥२८९॥
 खणमेगं कयमोणो ही ही ! दिव्यस्स विलसियं पिच्छ । जं पुरिसरयण ! एयस्स आवया अहह ! निवडेही ॥२९०॥
 होही मारी तेरसमवासरे नाणगव्वमंतिस्स । तं निनुणिऊण मंती नेमित्तियनाणिउं भवणे ॥२९१॥
 सम्माणिऊण विणएण पुच्छए कहसु कारणमिमीए । सो भणइ जेट्ठपुत्ताओ पभणिए मंतिणाऽभिहिओ ॥२९२॥
 एयं न भासियव्वं कस्सऽवि पुरओ त्ति तं विसज्जेइ । साहेइ जेट्ठपुत्तस्स सो वि तव्यइयरं सव्वं ॥२९३॥

भणइ य जइ वच्छ ! तुमं मह वयणं कुणसि तो सबुद्धीए । रक्खेमि जममुहाओ वि घोरमारीए नियगोत्तं ॥२९४॥
 इय निसुणिऊण पुत्तो भणइ जं ताय ! भणसि तं काहं । मंजूसाए तो खिवइ पाण-भोयणजुयं तं से ॥२९५॥
 तालित्तु चउप्पासं मंजूसं राइणो समप्पेउं । पभणइ देव ! मह गिहसारं रक्खेह कइवि दिणे ॥२९६॥
 तं वयणं पडिवज्जिय राया रक्खइ निउत्तपुरिसेहिं । मंती गंतूण गिहे चिट्ठइ सद्धम्मभाणपरो ॥२९७॥
 अह तेरसम्मि दिवसे उच्छलिओ कलयलोऽवरोहम्मि । कुमरीए मंतिपुत्तेण कट्ठिओ वेणिदंडो त्ति ॥२९८॥
 तं निसुणिउं नरिंदो उच्चडभिउडीभयंकरो भणइ । रे रे मारह मारह मंति गंतूण सकुडुंबं ॥२९९॥
 रायाएसाणंतरमुद्धाया घोरपहरणा पुरिसा । पावित्तु मंतिभवणं भणति एवं काहिं मंती ? ॥३००॥
 लल्लकहकककसवयणं सोउं भणावए मंती । अवराहदूसियस्स वि देवो मह दंसणं देउ ॥३०१॥
 जह मंजूसादव्वं उवणेमि निवस्स पायपउमपुरो । पच्छा जह पडिहासइ तह मज्झ विणिगहं कुणउ ॥३०२॥
 रायाएसेण तओ तेहिं वि मंती निवस्स उवणीओ । उग्वाडइ मंजूसं निवपुरओ जाव ता तत्थ ॥३०३॥
 वामकरगहियवेणि दाहिणकरगहियतिसव्वअसिप्रेणुं । पासित्तु मंतिपुत्तं तयवत्थं विन्दिओ राया ॥३०४॥
 पुच्छइ अतुच्छउच्छलियकोउओ पत्थिवो महामंति । साहेइ सो वि सव्वं नेमिच्चियवइयरं तस्स ॥३०५॥
 तो भणइ निवो तुह गोत्तकुवियवंतरकया वि अइधोरा । नियवुद्धिपगरिसेणं तुमए अवहत्थिया मारी ॥३०६॥
 इय भणिऊणं पुहईसरेण मइविहवहरियहियण । मुक्को पसायपुव्वं मंती सिरिनाणगच्चो त्ति ॥३०७॥छ॥
 नियवुद्धिपगरिसेणं तेणं जह रक्खयं नियकुडुंबं । अम्हे वि तह विहेमो रक्खमुवाएण केणावि ॥३०८॥
 मित्ताणंदो पभणइ स उवाओ मित्त ! केरिसो ? कहसु । तो भणइ अमरदत्तो गम्मइ देसंतरं दूरं ॥३०९॥
 तो पभणइ सेट्ठिमुओ सुट्ठु उवाओ निरिक्खिओ तुमए । किंतु सुकुमारतणुणो तुह गमणं कह विणमम्मि ? ॥३१०॥
 अह एक्को च्चिय देसंतरम्मि गच्छामि तह वि तुह विरहे । जं मह काले होही तं जायइ संपयं चेव ॥३११॥
 इय निसुणिऊण पभणइ कुमरो बहुनेहनिदभरं वयणं । मित्त ! तए सह अहमवि विणसवासं अणुसरिस्सं ॥३१२॥
 इय एक्कमणा गमणेक्कवुद्धिणो निययजणणि-जणयाणं । अन्नोन्नभवणसयणं कहिऊण निसाए नीहरिया ॥३१३॥
 जत्थ पएसे भुंजंति तत्थ न कुणंति कहवि सयणीयं । इय गच्छंता पत्ता पाडलिपुत्तम्मि नयरम्मि ॥३१४॥
 तत्थुज्जाणच्चंतरवावीजलधोयपायपउमजुया । दट्ठूण देवहरयं हरिसेण पलोइउं लग्गा ॥३१५॥
 पेच्छंताणं अह अमरदत्तकुमरस्स पवरपुत्तलिया । अद्धुदुभंगघडिया पडिया पसरम्मि नयणाण ॥३१६॥
 तं पेच्छंता पीवरपओहरिं हरिणनयणरमणीयं । कुमरो हिययम्मि तओ विद्धो मयरद्वयसरेहिं ॥३१७॥
 तं हयहिययं दट्ठुं मित्ताणंदेण पभणियं कुमर ! । नयरम्मि भोयणकए पविसामो जेण उस्सूरं ॥३१८॥
 तो भणइ अमरदत्तो सव्वंगं पुत्तलिं पलोएमि । ताव तुमं खणमेक्कं एत्थेव विलंबमु वयंस ! ॥३१९॥
 पुणरवि खणेण भणिओ पभणइ साहेमि तुज्झ परमत्थं । मित्त ! न सक्केमि अहं परिहरिउमिमं मणागं पि ॥३२०॥
 तो सेट्ठिमुओ जंपइ निच्चेट्ठाए किमेत्थ तुह नेहो ? । परिहासवयणलीलाकडक्खविक्खेवरहियाए ॥३२१॥
 सो जंपइ किं बहुणा ? एयाए विणा न मित्त ! मह पाणा । अह मेत्थवेसि ममं ता मज्झं देहि कट्ठाइ ॥३२२॥
 तं सोउं सेट्ठिमुओ मन्नुभरुप्पत्तवाहसलिलोहो । जा विलविउं पयत्तो विलवइ ता अमरदत्तो वि ॥३२३॥
 ते दो वि जाव विलवंति ताव नियदेवपूयणनिमित्तं । नामेण रयणसारो समागओ तत्थ पुरसेट्ठी ॥३२४॥
 पविसंतो संपेच्छइ रोवंते दो वि तत्थ वरकुमरे । आभासिउं पयंपइ नारीण व चेट्ठियं किमिमं ? ॥३२५॥
 भणियं मित्ताणंदेण ताय ! तुह जणयनिद्विसेसस्स । किं न कहिज्जई ? भणिऊण अक्खिओ पुव्ववुत्तंतो ॥३२६॥
 जह उज्जेणिपुरीए समागया एत्थ पाडलीपुत्ते । पुत्तलियदंसणाओ परव्वसो जह इमो जाओ ॥३२७॥
 जा ताय ! मए भणिओ वच्चामो ताव मगए कट्ठे । इय सोउं मज्झ मणं मन्नुभरुम्मंथरं जायं ॥३२८॥

तं निमुणिऊण सेट्ठी क्रोमलवयणेहिं पभणइ कुमारं । वच्छ ! न जुत्तं उत्तमपुरिसाणमठाणपडिवंधो ॥३२९॥
 बालो वि जओ जाणइ नत्थि निचेट्ठाए रहरसमुहाइ । ता विनुहहासठाणे वच्छ ! तुमं किह णु रत्तो सि ? ॥३३०॥
 जंपइ सोऊण तयं कुमरो वि हु ताय ! मोहिओ अहियं । जइ मेल्लावेसि इमं मह अग्गी होज्ज ता सरणं ॥३३१॥
 चित्तेइ तओ सेट्ठी चित्ते तद्दुवस्वसल्लियसरीरो । सच्चमिणं तं नूणं जं भणियं विउसवमोण ॥३३२॥
 गह-विस-भूयपणासण अत्थि अणेग नर, अत्थि जि वाहि विणासहिं तक्खणि वेज्जवर ।
 जाणमि वेज्जु मु सच्चउ सत्थागमु वहइ, नेहगहिल्लह चित्तह जो ओसहु कहइ ॥३३३॥
 किंतु परिहासपेसलरसाए रमणीए होउ अणुराओ । जं पुण पाहाणविणिम्मियाए जायइ तमच्छरियं ॥३३४॥
 इय चित्तंतो सेट्ठी मित्ताणदेण पभणिओ ताय ! । मह मित्तजीवियकए किं पि उवायं विचिन्तेहि ॥३३५॥
 वज्जरइ रयणसारो मज्झ उवाओ न को वि विप्फुरइ । जइ कोइ तुज्झ चित्ते ता झत्ति तयं पयासेमु ॥३३६॥
 तो भणइ मेट्ठिपुत्तो अत्थि उवाओ अईयदुत्तेओ । जइ जाणिज्जइ एयं पुत्तलिया केण घडिय त्ति ॥३३७॥
 तो आह १यपसारो भवणं कारावियं मए वच्छ ! । जाणेमि सुत्तहारं पि निम्मिया जेण पुत्तलिया ॥३३८॥
 कुंफणविसय वृहसणसोपारयपुरवरम्मि सो वसइ । साहसु जं कायव्वं इय भणिए भणइ सेट्ठिपुओ ॥३३९॥
 पुच्छामो किं पडिछंदण घडिया ? उयाहु एमेव ? । पडिछंदण घडिया जइ ता आणेमि तं नियमा ॥३४०॥
 ता होज्ज कज्जसिद्धी वच्चांमि ताय ! ता अहं तत्थ । पडियरियव्वो तुमए पइदियहं एत्थ मह मित्तो ॥३४१॥
 सेट्ठी वि तयं मन्नइ भणइ तओ अमरदत्तकुमरो वि । किं मित्त ! असरिसणं मतेण किलेसवहुलेण ? ॥३४२॥

जओ—

पुत्तलियविरहहुयवहजालोलिपलीवियस्स मह मरणं । अवरं च सुहय ! तुह मुहविओगकरवत्तकप्परणं ॥३४३॥
 इयरो पर्यपइ इमं कुमार ! जइ नो दुमासमज्झम्मि । आगच्छामि तओ तं मुणिज्ज जीवइ न मह मित्तो ॥३४४॥
 इय गरुयनिबंधेणं कुमरं संठविय सेट्ठिणाऽणुमओ । पत्तो अक्खंडपयाणएहिं सोपारयम्मि पुरे ॥३४५॥
 मुद्धारयणं विणिजोइऊण परिचिहियवत्थ-सिंगारो । करयलकयतंबोलो जाइ गिहं सुत्तहारस्स ॥३४६॥
 तं पविसंतं पासित्तु सुत्तहारो वि कुणइ पडिवत्ति । परितुट्टमणा पुच्छंति दो वि अपरोप्परं कुसलं ॥३४७॥
 कज्जेण केण मह गिहमलकियं ? सूरदेवभणियम्मि । तंबोलदाणपुत्तं मित्ताणंदो पर्यपेइ ॥३४८॥
 इच्छामि कारिउमहं देवउलं तुह सयासओ किंतु । पाडलिपुत्तविणिम्मियपकिट्ठपासायसारिच्छं ॥३४९॥
 तो भणइ सूरदेवो देवउलं निम्मियं मए तं पि । इयरो वि भणइ अमुगा पुत्तलिया सालभंजी य ॥३५०॥
 पडिछंदण घडिया ? उयाहु नियवुद्धिनिम्मिया तुमए ? । तो भणइ सूरदेवो तरुणाणं मणवसीकरणं ॥३५१॥
 उज्जेणियनयरिनायगमहसेणनरेसरस्स कन्नाए । सिरिरयणमंजरीए घडिया पडिछंदण इमा ॥३५२॥
 इय निमुणिऊण अहिलसियकज्जसिद्धी स बंधुरं भणइ । पुणरवि पसत्थदियहे तुज्झ सखं निवेइस्सं ॥३५३॥
 तयणंतरं समुट्ठिय वत्थे विणिवट्ठिऊण नीहरिओ । अणवरयं वच्चंतो संपत्तो नयरिमुज्जेणि ॥३५४॥
 अर्द्धमंतरे पविट्ठस्स तस्स पिहिएसु नयरदारेसुं । अल्लियइ वारवासिणिभवणं सयणाय सो जाव ॥३५५॥
 एत्थंतरम्मि निमुणइ पडहयसद्देण पोक्करिज्जंतं । मडयमिणं जो रक्खइ पहरे चत्तारि रयणीए ॥३५६॥
 दीणाराण सहस्सं वियरइ तस्सेह ईसरो सेट्ठी । तं निमुणिउं पओलीपाहरिओ पुच्छिओ तेणं ॥३५७॥
 किं एत्तियम्मि कज्जे वियरिज्जइ एत्तियं दविणजायं ? । सो भणइ एस नयरी उवद्दुया घोरमारीए ॥३५८॥
 तं मारिनिहयमडयं निक्कालइ जाव ईसरो सेट्ठी । अत्थमिओ ताव रवी पुरीपओलीओ पिहियाओ ॥३५९॥
 मारिपकंपिरगत्तो रक्खइ मडयं न कोवि भयभीओ । इय निमुणिऊण नियमाणसम्मि चित्तेइ सेट्ठिपुओ ॥३६०॥
 न हु का वि कज्जसिद्धी निद्धणपुरिसाण जायइ जयम्मि । ता मडयरक्खणऽज्जियधणेण साहेमि नियकज्जं ॥३६१॥
 परिभाविऊण एवं छित्तो मडयस्स पडहओ तेण । तो ईसरेण दिन्ना दीणाराणं सया पंच ॥३६२॥
 सेसं पहायसमए दायव्वं पभणिउं गओ सेट्ठी । सो वि अपमत्तचित्तो मुणि व्व मडयं निरिक्खेइ ॥३६३॥

अह उगयम्मि सूरै धाहावंनो सपरियगो सेट्ठी । जादुप्पाडइ मडयं तो मग्गइ सो वि सेयधणं ॥३६४॥
 पंच सयाइं दिन्नाइं तुज्झ किं मग्गसे ? ति भणिउणं । तो तं मळत्थिउणं मडयं उप्पाडियं तेणं ॥३६५॥
 तो भणइ सेट्ठिपुत्तो जह होही इह पुरे पुहइपालो । ता सचिसेसं दब्बं गिण्हिस्सं तुह सयासाओ ॥३६६॥
 तो दीणारसणं दोसियहइ केणित्तु बत्थाइं । कयउम्भडसिंगारो गणियागेहं गओ रम्मं ॥३६७॥
 तं पविसंतं दट्ठं वसंततिलया समुट्ठिया समुहं । उब्बूदजोव्वणा चमरधारिणी जा नरिंदस्स ॥३६८॥
 तीए समप्पइ चउसयपमाणदीणारनउलयं सा वि । नियकुट्ठणीए अप्पइ संभालइ सा तमेगते ॥३६९॥
 पुत्ताणि तत्थ पेच्छइ दीणाराणं सयाणि चत्तारि । तो विम्हइया चितइ अहह ! उदारो न से कोइ ॥३७०॥
 सा जंपइ नियधूयं पडिवत्तिमिमस्स कुण सयं वच्छे ! । सा वि तहा निज्वत्तइ न्हाणा-ऽऽसण-भोयणाईयं ॥३७१॥
 अह पत्तम्मि पओसे पविसइ सो वरविलासभवणम्मि । कयउम्भडसिंगारा समागया सा वि पल्लके ॥३७२॥
 तं दट्ठण विचिंइ मित्ताणंदो विलासवसगाण । सिज्जंति न कज्जाइं ति चिन्तिउं तं समाइमइ ॥३७३॥
 आणेहि पट्टमेगं जत्थुवविसिउं करेमि भ्माणमहं । तो उवणीओ तीए तवणीयमओ मसिणपट्टो ॥३७४॥
 तत्थ पउमासणत्थो पिहिउणं सियवडेणमत्ताणं । जा चिट्ठइ ता पहओ रयणीए पढमओ पहरो ॥३७५॥
 पभणइ वसंततिलया सामि ! पसायं विहेनु मह इण्हि । अवगन्तिउं ठिओ सो ता पहओ वीयपहरो वि ॥३७६॥
 एवं तइय-तुरीया अइकंता तस्स जामिणीजामा । पहए पहायपडहे उट्ठित्तु गओ तडागम्मि ॥३७७॥
 ता कुट्ठणी पयंपइ अमलियगत्ता किमज्ज तं वच्छे ! । सा वि हु साहइ तीसे निसाए निस्सेसवुत्तंतं ॥३७८॥
 निमुणित्तु कसिणवयणा अक्का उल्लवइ नो थिरं दब्बं । ता अज्ज रंजियव्वो विविहविलासेहिं सो वच्छे ! ॥३७९॥
 एवं बीया तइया वि जामिणी जा तहंवऽइहमइ । तो तुरियदिणे उगयदिणेशरे भणइ तं अक्का ॥३८०॥
 अणुरायरसियदिययं मह दुहियं किं चिउंवेसे सुहय ? । जा अणुवज्जियपुत्ताण दुल्लहा सुरवराणं पि ॥३८१॥
 ता अमरदत्तमित्तो जंपइ जं भणसि अंब ! तं काहं । किंतु परिपुच्छियव्वं अत्थि तओ आह सा कहसु ॥३८२॥
 सो भणइ रायकुमरी परियाणसि रयणमंजरीमंब ! । सा भणइ मह सुयाए वयंसिया चमरधारीए ॥३८३॥
 जइ एवं ता अम्मो ! गंतूणं कहसु तीए मह वयणं । जह वंदियगिज्जंतं गुणनियरं अमरदत्तस्स ॥३८४॥
 आयत्तिउणं संजायगरुयअणुरायरंजियमणाए । नियकरकमलेण लिहित्तु पेसियं जइ इमं तुमए ॥३८५॥
 सामि ! तुह वंदिविंदप्पयासियं गुणगणं निसामंती । मयणानलजलियंगी संगमसल्लिखेण निज्ववसु ॥३८६॥
 तो अमरदत्तकुमरेण पेसिओ पडिसरीरसरिसो हं । नियलिहियलेहुत्तो ति जंपिए कुट्ठणी भणइ ॥३८७॥
 वच्छ ! करेमि समभां ति जंपिउं जाइ कुमरिभयणम्मि । तो रयणमंजरीए दट्ठं बोह्वाविया अक्का ॥३८८॥
 अम्मो ! अइवहरिसियदियया किं ? कहसु कारणं अज्ज । सा आह तुज्झ वल्लहलेहेण तओ भणइ कुमरी ॥३८९॥
 को मज्झ वल्लहो ? कहसु अम्ब ! सा वि हु पवंचिउं अक्का । मित्ताणंदेण जहा तह साहइ तीए पुरओ वि ॥३९०॥
 किं एयमघडमाणं विचित्तए रयणमंजरी जम्हा । न य को वि रायकुमरो मज्झ गणे वल्लहो वसइ ॥३९१॥
 न य गुणनियरो कस्सइ निसामिओ नेय पेसिओ लेहो । ता धुत्तविलसियभिणं ममाणुरत्तन्स कस्सावि ॥३९२॥
 जाणामि ताव कज्जं सो वा उण केरिसो महाधुत्तो ? । परिभाविउण एयं पवंपिया कुट्ठणी तीए ॥३९३॥
 मह वल्लहलेहकरो पुरिसो इह दंतवलभियाए तए । आणेयव्वो ति तओ मुणित्तु अक्का गया सगिहं ॥३९४॥
 परित्तुट्ठमणा पभणइ तुह कज्जं साहियं मए वच्छ ! । जंपइ मित्ताणंदो कहं ? तओ कहइ सा सव्वं ॥३९५॥
 गंतव्वं जाव तए तोए सयासे स आह आमं ति । सह तीए निसाए गओ संपत्तो रायदारम्मि ॥३९६॥
 सा भणइ पुत्त ! एत्थियमेत्तं मगं सुहेण पत्ताणि । पायार-पओलीयाणगाणि पिहु पिहु पुरो सत्त ॥३९७॥
 ता दुप्पवेसमेयं सोउं सो भणइ कत्थ सा कुमरी ? । तो अक्का देव्वालइ वासगिहं तीए तप्पुरओ ॥३९८॥

मित्ताणंदेण तओ पर्यपियं अंव ! वच्च नियमवणे । ता सा वि नियतेउं पच्छजं हेरिउं लमा ॥३९९॥
 आवद्धपरियरो सो विज्जुविखत्तेहिं पवरकरणेहिं । राच्चे वि हु पायारेऽइकमई जाव ता अक्का ॥४००॥
 नूणं वीरवरिट्ठो गरिट्ठवंनुवभयो इमो को वि । तो होज्ज कज्जसिट्ठि ति धित्तिउं पडिनियत्ता सा ॥४०१॥
 इयरो वि दंतवलभि गयवखमणेण आरुहइ तीए । एत्थंतरम्मि कुमरी तं दट्ठं चितए एवं ॥४०२॥
 किं वा करेइ एसो ? किं वा जंपेइ ? चिंतिऊण तओ । पावरणपिहियगत्ता सुत्ता सा अलियत्तिदाए ॥४०३॥
 तो अमरदत्तमित्तो तारिसखं तयं निएऊण । गिण्हइ वामकराओ कडयं नरनाहनामकं ॥४०४॥
 कट्ठित्तु तओ लुरियं लंछित्ता तीए दाहिणं ऊरुं । तो पुच्चुत्तकमेणं नीहरिओ भत्ति झंपाहिं ॥४०५॥
 तो देवकुले गंतुं सुत्तो नियबुद्धिविहवपरिट्ठो । परिचितइ कुमरी वि हु अहो ! इमो को वि अइदस्सो ॥४०६॥
 घेतूण रयणकडयं ऊरु लंछित्तु एस नीहरिओ । तं सुट्ठु कयं न मए जं न कया तस्स पडिबत्ती ॥४०७॥
 इय चिंतिऊण कुमरी सुत्ता रयणीविरामसमयम्मि । इयरो वि साहुलकरो समागओ रायदारम्मि ॥४०८॥
 पोकारंतो अन्नायमेस हक्कारिओ पुहइवडणा । पभणइ संभंतमणो विन्नत्तिं देव ! निमुणेषु ॥४०९॥
 धरणीयल्लुलियसीसो पणमित्ता जाव संठिओ ताव । रत्ता नयणुवखेवेण पभणिओ विन्नवेहिं चि ॥४१०॥
 विन्नवइ तओ तुच्चेहिं नाह ! पुहईवईहिं महमेवं । देसंतरिओ काउं परिभविओ ईसरेण ददं ॥४११॥
 जम्हा पओससमए सामि ! अहं आगओ विदेसाओ । इच्चाइवइयरं निमुणिऊण सखं पि तेषुत्तं ॥४१२॥
 कोवभरमिउडिभामुरभालयलो भणइ भूइ रे रे ! । आणेह मज्झ पुरओ बंधित्तु तयं दुरायारं ॥४१३॥
 आपसो चि भणित्ता संचालिओ जाव भडयणे ताव । तं नाउं सिग्घं चिय दविणकरो ईसरो पत्तो ॥४१४॥
 विन्नवइ देव ! एयस्स दिज्जमद्वं धणस्स सेयं तु । संपइ देमि जमज्ज वि नो दिन्नं तं निसामेहि ॥४१५॥
 तम्मि समयम्मि सामिय ! किं मडयं नेमि ? अहव एयस्स । दीणारे देमि ? सयं जुत्ता-ऽजुत्तं वियरेसु ॥४१६॥
 अवरं च वासरतिगं लोयायारेण संठिओ सामि ! । एसो इह उवणीयं संपइ गिण्हेउ नियदविणं ॥४१७॥
 मित्ताणंदो राएण पभणिओ भइ ! गिण्हसु सदव्वं । कारणवसेण जम्हा ठिओ इमो ता अदोसो चि ॥४१८॥
 एएण धुत्तिओ नरवई वि धुत्तेणमिइ विचित्तं । मित्ताणंदो घेतुं नियदविणं तं विसज्जेइ ॥४१९॥
 उच्छलियकोउहल्लेण राइणा पुच्छिओ कहां तुमए ? । जोइणिवीदे मारीउवदूदुयं रविस्सयं मडयं ॥४२०॥
 अवहियहियओ होऊण नाह ! निमुणेहिं भणइ इयरो वि । साहेमि तयमसेसं जं वित्तं मज्झ रयणीए ॥४२१॥
 चित्तेमि मडयमारीभयमेयं कइ णु नित्थरिस्सामि ? । हुं नायमप्पमत्तस्स किउ भयं पभवइ न किं पि ॥४२२॥
 इय चिंतिऊण आवद्धपरियरो कट्ठिऊणमसिधेणुं । जा चिट्ठामि दसदिसं पेच्छंतो ता गए पहरे ॥४२३॥
 फेक्कात्तमिन्नजलंतजलणजालाकरालुहकुहरा । परिपिक्ककलमपिगलनयणपहाळुरियदिसिचिवरा ॥४२४॥
 घोरसिवारिंछोली समागया हकिया मए जाव । सहस चि ता पणट्ठा सीहस्स करेणुमाल व्व ॥४२५॥
 एत्थंतरे नरेसर ! बीए पहरम्मि धूपरसरीरो । कयमुंडमालवेसो पिगलकेसो चिबिडनासो ॥४२६॥
 नियमुहकुहरविणिग्गयहुयवहजालवलीहिं भुंजित्ता । उक्कत्तिऊण नियखंघमडयंसाइं भवखंतो ॥४२७॥
 पप्फोउंतो बंभंडखंडयं पायददूररवेण । अट्ठहासभीसणपिसायविसरो समुवभूओ ॥४२८॥
 करकलियतरल्लुरिण मेसिओ निव्वएण जाव मए । सहस चि ता पणट्ठो दिणमणिणो तिमिरनियरो व्व ॥४२९॥
 तो देव ! तइयपहरे समागया डाइणीउ उडुमरा । फेक्कारनियरपूरियदियंतरा हकियाउ मए ॥४३०॥
 नट्ठाउ जहा उप्पन्ननाणिगो घाइक्कम्मपगडीओ । ता पहु ! तुरिए पहरे जं जायं तं निसामेहिं ॥४३१॥
 वररयणघडियआहरणकिरणपम्भारहरियतमपसरा । उत्तकणयभासुरतणुप्पहा कामवरिणि व्व ॥४३२॥
 उव्वूदपदमजोव्वणमणोहरा तसिगहरिणसमनयणी । कंदप्पभिल्लभल्लि व्व मोहवल्लि व्व तरुणाण ॥४३३॥
 रोलंज-गवल-कज्जलसामलओमुक्कुंतलकलावा । तडितरलकत्तियकरा करालफेक्कारवरउदा ॥४३४॥

પમળંતો રે ! અજ્ઞ વિ ચિટ્ઠસિ પાવિટ્ટ ! નિટ્તુર નિકિટ્ટ ! । તો પુહદ્દપાલ ! પત્તા ઘોરા મારી મહ સયાસે ॥૪૩૫॥
 જા પચ્ચાસવટિયા તા ગહિયા વામકરયલ્લમ્મિ મળ । ઉમ્મોદિઝ્ઞ હત્થં પચ્ચાયામાણા તઓ મ્મસિ ॥૪૩૬॥
 દાહિણકરયલ્લહુરિયાણ લંઢિયા દાહિણમ્મિ ઝરુમ્મિ । તીણ કરકમલકડયં મજ્ઞ કરે ચ્ચિય ઠિયં સામિ ! ॥૪૩૭॥
 અહંસણી ગયા સા સહસા ગ્ગિમંડલસ્સ રયણિ વ્વ । પ્ત્થંતરમ્મિ તરણી સમુગ્ગઓ તં નિણ્ણં વ ॥૪૩૮॥
 એતો ય પરમેસં પિ સાહિયં તુમ્હ તો મળદ્દ રાયા । અહહ ! અહો ! અચ્છરિયં અચ્છરિયમિમ્મસ પુરિસસ્સ ॥૪૩૯॥
 કોઝહલેણ રાયા ઝંપદ્દ દંસેનુ મજ્ઞ તં કડયં । તો ઉટ્ઠિયાણ કઢિત્તુ અપ્પણ પુહદ્દપાલસ્સ ॥૪૪૦॥
 પેચ્છંદ્દ નરવરિદ્ધો કડણ ઉક્કારિયં નિયં નામ । દટ્ઠુણ તં વિચિત્તદ્દ અહો ! કિમેયં અઘડમાણં ? ॥૪૪૧॥
 જમ્મદા કુમરીણ કરે પુગ પિણદ્ધં દમં મળ આસિ । તા કિં નારીહત્થે ચ્ચિયં અહવા વિ સા મારી ॥૪૪૨॥
 જદ્દ ઇરિસાણ મારીણ કારિયા રયણમંજરી કુમરી । તા નૂળ મયંકમણી જલણફુલિંગે સમુગ્ગિરદ્દ ॥૪૪૩॥
 દિય ચિંતિઝ્ઞ રાયા સરીરચિંતાહલેણ તં દટ્ઠું । જા જાદ્દ રયણમંજરિપાસે તા નિયદ્દ તં સુત્તં ॥૪૪૪॥
 અવરં ચ વામપાણીં સુત્તં કડણ દાહિણોરં ચ । વદ્ધં પટ્ટેણ નિરિક્કિઝ્ઞ વજ્જેણ પહાઓ વ્વ ॥૪૪૫॥
 ચિંતેદ્દ નિવો પાવાણ મજ્ઞ વંસો કલંકિઓ ચેવ । તો નિમ્મગ્ગેમિ એયં નયરિજ્ઞં મક્કસદ્દ ન જાવ ॥૪૪૬॥
 દિય ચિંતિઝં વલિત્તા પુણરવિ સીદ્ધાસણં સમુવવિટ્ટો । મિત્તાણંદં પુચ્છદ્દ કિં કેવલમેવ તુહ સત્તં ? ॥૪૪૭॥
 વિપ્પુરદ્દ અહવ તુહ કાવિ મંતસત્તી વિ ? તયણુ સો મળદ્દ । નરનાહ ! મજ્ઞ નિયકુલકમાગઓ અત્થિ મંતો વિ ॥૪૪૮॥
 તો ઇમેતે કાઝ્ઞ મૂવદ્દ મળદ્દ મદ્દ ! મહ કુમરી । નિયમેણ ઘોરમારી તા તીણ વિણિમ્મગ્ગં કુણયુ ॥૪૪૯॥
 વિવ્વદ્દ સો વિ સામિય ! સઙ્ગમસઙ્ગં તિ તં પરિક્કલેમિ । નરવદ્દણાઽણુત્તાઓ તઓ ગઓ તીણ ગેહમ્મિ ॥૪૫૦॥
 કિં રયણિવારપુરિસો સમેદ્ ? અહ તાયપેસિઓ કોદ્ ? । દિય ચિંતિઝ્ઞ કુમરી અચ્ચુટ્ઠિય આમણં દેદ્ ॥૪૫૧॥
 ઝંપદ્દ મિત્તાણંદો કુમારિ ! સંમરસિ રયણિવુત્તં ? । અવરં ચ ઘોરમારીરૂવો જાઓ તુહ કલંકો ॥૪૫૨॥
 નરવદ્દણા વિ હુ તં મજ્ઞ અપ્પિયા ગરુચ્ચનિમ્મગ્ગહનિમિત્તં । એયં પુણ સવ્વં પિ હુ તુઝ્ઞ નિમિત્તં મળ વિહિયં ॥૪૫૩॥
 તા જદ્દ કરેસિ કરુણં આસાવંધં ચ નેસિ સહલત્તં । તા એહિ જેણ દ્ધિમિણા વવણેણં તુમં નેમિ ॥૪૫૪॥
 અહ નાઽઽગચ્છસિ તો તુહ રડદ્દમારીકલંકમવણેમિ । તં પિ મહ જીવિયવ્વે સંપદ્દ સલિલંજલિં દેદ્દિ ॥૪૫૫॥
 ચિંતેદ્દ તઓ કુમરી સપ્પુરિસો એમ મં પયંપેદ્ । તા જામિ અહં અહવા ન વ ત્તિ દોલાયણ હિયયં ॥૪૫૬॥
 અહવા રક્ખેમિ દમં દ્ધિંહિ ગુણરયણરોહણગિરિંદં । દિય ચિંતિઝ્ઞ પમળદ્દ તુહ જીયં વલ્લહં મજ્ઞ ॥૪૫૭॥
 તા મળ જં કાયવ્વં કેક્કરશુ તુમં તિ તેણ સા મણિયા । મહ હુંફુઝ્ઞ ત્તિ મણિણ સરિસવનિક્કલેસમયમ્મિ ॥૪૫૮॥
 દિય સંકેયં કાઝં સમાગઓ મળદ્દ દેવ ! મહ સઙ્ગા । કિંતુ સમપ્પમુ જાણં જેણ નિસાણ મુયદ્દ દેસં ॥૪૫૯॥
 અહ કહ વિ દેસમઙ્ગે ગચ્છંતીણ સમુગ્ગદ્દ સૂરો । તા અવલોદ્ધિમેત્તા મારી એસા તહ ચ્ચેય ॥૪૬૦॥
 મીણ પુહદ્દપાલેણ અપ્પિયા પવણવેગવદ્દવા સે । અત્થમિણ દિવસયરે વિત્થરિણ તિમિરપચ્ચારે ॥૪૬૧॥
 કાઝ્ઞ સિદ્ધાવંધં અભિમંતિય સરસવેદ્દિં તાહિત્તા । સા પેક્કારકરાલા વડવાણ ચડાવિયા તેણ ॥૪૬૨॥
 હરિસ-વિસાય-મહામયવિવસેણ નરેસરેણ સહ ચલિઓ । ઝગ્ગાડાવિય પુરવરપઓલ્લિદારેણ નીહરિઓ ॥૪૬૩॥
 અકંતનયરિપરિસરધ્ધરુવોદ્ધો પમળિઓ કુમારીણ । આરુહમુ વડવપિટ્ઠં સો ઝંપદ્દ જામિ પાણિં ॥૪૬૪॥
 થોવંતરે પુણો વિ હુ મળિઓ નાઽઽરુહદ્દ કહદ્દ પરમત્થં । આણીયા જહ ન તુમં નિયકજ્ઞે કિંતુ મહ મિત્તો ॥૪૬૫॥
 નામેણ અમરદત્તો તુહ પડિરુવેણ મોદ્દિઓ અદ્ધિયં । મહ દિયયવલ્લહો સો તસ્સ નિમિત્તં તમાણીયા ॥૪૬૬॥
 તા મિત્તકલ્લેણં સહ નિવસિઝ્ઞદ્દ ન ઇમટાણમ્મિ । દિય નિમુણિઝ્ઞ કુમરી હરિસિયહિયયા વિચિંતેદ્દ ॥૪૬૭॥
 એયસ્સ અહો ! મિત્તે વચ્છલ્લં અહહ ! નીદ્ધકુસલત્તં । અહહ ! મહાપુરિસત્તં પરોવયારિત્તં અહહ ! ॥૪૬૮॥
 અવરં ચ અમરદત્તસ્સ નામમેત્તેણ પુલ્લદ્ધસરીરા । સા ચિંત્તાદ્દ સુદ્ધેઝ્ઞ મજ્ઞ કલંકો વિ સંજાઓ ॥૪૬૯॥
 અણવરયપયાણેહિં પાહલિયુત્તસ્સ પરિસરે પત્તા । એતો ય અમરદત્તો મિત્તાણંદે ગણ દેસે ॥૪૭૦॥

चित्तेइ अहो ! अत्थाणरागिया अहह ! बुद्धिहीणत्तं । अणवेक्खियकारित्तं अहह ! महामोहमूढत्तं ॥१७१॥

जओ—

पाहाणघडियपडिमाणुरायरत्तेण किह मए मित्तो । विहिओ विणसअतिही अहह ! महामोहमूढेण ? ॥१७२॥
 ससिविमलनियकुलकमपहपम्भट्टेण किह मए मित्तो । विहिओ विणसअतिही अहह ! महामोहमूढेण ? ॥१७३॥
 जणयसमसेट्टिसिक्खं परिहरमाणेण किह मए मित्तो । विहिओ विणसअतिही अहह ! महामोहमूढेण ? ॥१७४॥
 कंदप्पभिल्लभल्लीसल्लियट्टियण किह मए मित्तो । विहिओ विणसअतिही अहह ! महामोहमूढेण ? ॥१७५॥
 कह कह वि सरीरटिइं करेइ सो सेट्टिणोवरोहेण । निहुयनिहुयं रयंतो मुत्ताहलथूलअंगूहि ॥१७६॥
 अह कहमवि संपत्ते दुमासपज्जंतअवहिद्विसम्मि । आबद्धपंजलिउटो जंपइ सेट्टिं अमरदत्तो ॥१७७॥
 ताय ! खमेज्जगु सव्वं अवरद्धं तुज्झ जं मए किं पि । नियजणयनिव्विसेसो संजाओ मज्झ तं जम्हा ॥१७८॥
 जेण न विज्झइ मित्तो मित्ताणंदो जयम्मि जावंतो । जा अमणुक्कं न सुणेमि तस्स ता देहि मे कट्ठे ॥१७९॥
 तं निसुणिउण सेट्टी कुमरमहादुवस्ससल्लियसरीरो । सो पउरजणसमेओ विलवंतो रयइ कट्ठाइं ॥१८०॥
 तो पउरजणो सव्वो कयंजली पणमिरो कुणइ लल्लि । अत्थमइ जाव तरणी ता कुमर ! तुमं विलंबेसु ॥१८१॥
 अवरो वि जणो मंदिर-देवउल-पयार-तरुवरारूढो । मित्ताणंदागमणं अणिमिसनयणो पलोएइ ॥१८२॥
 अह दिवससेससमए समागओ सो न जाव ता कुमरो । पज्जालाविय कट्ठे ण्हाइत्तु तओ सचेळो वि ॥१८३॥
 जा देइ तत्थ झपं जलंतजालाकरालजलणम्मि । ता हाहारवपुव्वं करेइ जणो भणइ एवं ॥१८४॥
 एगोऽह आसवारो एगो पुरिसो समेइ सिग्घगई । इय जंपंताण तओ मित्ताणंदो तहिं पत्तो १८५॥
 भणइ य एसा तुह चित्तचोरिया कुणमु निग्गहमिमीए । नियपाणिपीडणेणं ति तयणु आलिंगए मित्तं ॥१८६॥
 तो अमरदत्तकुमरो उच्छलियातुच्छहरिसपम्मारो । आभासिऊण पुच्छइ समग्गमवि तीए वुत्तंतं ॥१८७॥
 कञ्चंतपत्तनयणिं छणरयणीयरसमाणवरवयणिं । उच्चिज्जमाणसिहिणिं मणहरकलहंसगइगमणिं ॥१८८॥
 अवलोयंतो चिट्ठइ सव्वंगं रयणमंजरिं जाव । सेट्टी वि तुट्ठहियओ सविम्हयं चितए ताव ॥१८९॥
 किं पुत्तलिया घडिया दट्ठणं रयणमंजरिं कुमरिं ? । पुत्तलियदंसणाओ अहव इमा निम्मिया विहिणा ? ॥१९०॥
 अह सेट्टी उट्टिता कट्ठे फेडित्तु अमरदत्तस्स । करेइ पाणिगहणं सुमुहुत्ते तम्मि समयम्मि ॥१९१॥

इओ य—

तत्थ अपुत्तो राया पंचत्तं पाविओ गयदिणम्मि । रायनिमिसं दिव्वाइं पंच अहियासए लोओ ॥१९२॥
 ताणि तओ तिय-चच्चर-चउक्क-रच्छासु परिभमंताणि । आगंतुं नवपरिणीयकुमरपासम्मि पत्ताणि ॥१९३॥
 गलगज्जिता अहिसिचिउण वरकणयकलससल्लिलेण । तं मुंढादंडेणं हत्थी संठवइ नियखंधे ॥१९४॥
 छत्तेण अलंकरिओ ढलिण सयमेव चामरे तस्स । हयहेसारवपुव्वं जयनूरवो समुच्छलिओ ॥१९५॥
 पणमिज्जन्तो मंडलिय-मंति-सामंत-मुहडविंदेहिं । बंदियणुधुट्ठजओ तओ पयट्ठो पुरपहम्मि ॥१९६॥
 एत्थंतरम्मि अहिणवनरनाहपवेसहरियहिययाओ । पमणंति पहिट्ठाओ परोप्परं पुरपुरंधीओ ॥१९७॥
 अह ताण आह एका सकयत्था रयणमंजरी देवी । जीए रईए व दइओ संपत्तो कुमुमवाणो व ॥१९८॥
 अह अवरा हरिणच्छी पमणइ सिरिरयणसारसेट्टी वि । सकयत्थो जेण हले ! जणएण व रक्खिओ कुमरो ॥१९९॥
 मित्ताणंदं वन्नह हले ! किमत्तेण ? जंपए कावि ? । नियमित्तर्जावियकए परिभमिओ जो विदेसेसु ॥२००॥
 इच्चाइ हरिणयणीपमणियवयणाइं सो निसामंतो । पविसिय नरिंदभवणं पवरे सीहासणे विसइ ॥२०१॥
 तो मंति-मंडलेसर-सामंतेहिं सुवन्नकलसेहिं । अहिसिचिओ कुमारो वज्जिरवरनूरसदेहिं ॥२०२॥
 मित्ताणंदो मंतीपयम्मि संटाविओ तह य सेट्टी । नियजणयपए सिरिरयणमंजरी अगमहिसि ति ॥२०३॥

अहं विसयनुदपरव्यसचित्ताणं ताणं जाहं जा कालो । मित्ताणंदेण तओ वित्तो नरवई एव ॥५०४॥
 तं देव ! मडययणं अज्ज वि हियए खुडुक्कए मज्झ । तो गंतूणं दूरं किं पि हु कालं विलंबेमि ॥५०५॥
 तो भणइ निवो महं बाहुवज्जपंजरगयस्स तुहं न भयं । ता मित्त ! असरिसेणं किं देसंतरकिलेसेणं ? ॥५०६॥
 इय रयणमंजरीए दुत्तो वि हु जाय नो धिइं लहइ । तो तेण पेसिओ सो भडयणजुत्तो वसंतपुरे ॥५०७॥
 अणुगंतूणं कइ वि हु पयाणए भणइ भडयणं राया । रे रे ! महं कहियव्वा सुद्धी पत्तस्स मित्तस्स ॥५०८॥
 आलिंगिऊण मित्तं पुहइवई दुम्मणो पडिनियत्तो । मित्ताणंदविरहिओ गमेइ कालं निराणंदो ॥५०९॥
 जाव न कोवि हु मित्तस्स कहइ वत्तं पि पडिनियत्तेउं । पेसित्तु तओ पुरिसे संभालइ तो तहिं नत्थि ॥५१०॥
 अहं अन्नया नरिंदो उज्जाणगयं मुणित्तु मुणिनाहं । सिरिधम्मघोससूरि पणमइ अवरोहसंजुत्तो ॥५११॥
 उवविट्ठे नरनाहे धम्मकहं कहइ मुणिगणाहिवई । नरनाह ! इह असारे संसारे सारया नत्थि ॥५१२॥

तथा हि—

स्वरपवणपहयपोइणिदलभगजलविदुचंचलं जीयं । लोलवलीदलावलिचवलतरा पेम्मपरिणामा ॥५१३॥
 नवजलहरसिहरावलिचलिसिरतडिलेहचंचला लच्छी । करिकत्ततालतरला नराण नवजोव्वणारंभा ॥५१४॥
 आणिवारिज्जप्पसरा सुहा-ऽसुहा कम्मपरिणई जेण । ता जिणधम्मं मोत्तुं सरणं न हु किं पि संसारे ॥५१५॥
 एत्थंतरे नरिंदेण पुच्छिओ पणमिऊण मुणिनाहो । पत्तो मित्ताणंदो किमवत्थं संपयं सामि ! ॥५१६॥
 तो भणइ मुणिवरिंदो निसुणसु नरनाह ! मित्तवुत्तंतं । लंघित्तु दूरदेसं वणम्मि आवासिओ जाव ॥५१७॥
 भोऽणसमए भीमा मिल्लणं ताव निवडिया धाडी । मोत्तुं मित्ताणंदं भएण नट्टा भडा सव्वे ॥५१८॥
 सो वि हु पलायमाणो तिसिओ पत्तो सरम्मि सिसिरजले । विहियसलिलावगाहो सुत्तो नगोहतूमूले ॥५१९॥
 तत्तो, अकालदारुणकसिणभुर्यणेण तत्थ सो डक्को । दिट्ठो य घोरगरलेण धारिओ तावसेण तओ ॥५२०॥
 नह-नयण-दसणनीलत्तेणेण नाऊण नागदट्ठो त्ति । अहिसित्तो अभिमंतियसलिलेण समुट्ठिओ सहसा ॥५२१॥
 साहेइ तस्स तावसमुणीसरो विसहरस्स वुत्तंतं । पुच्छइ य वच्छ ! तं कथं पत्थिओ कहसु एगागी ? ॥५२२॥
 तो तेण तस्स पणमित्तु साहिओ पुव्ववइयरो सव्वो । आसीसं दाऊणं नियासमं तावसम्मि गए ॥५२३॥
 चित्तेइ सुधुरेहिं वि विहिपरिणामो खलिज्जइ न जम्हा । महं मरणनासिरस्स वि समागयं दारुणं मरणं ॥५२४॥
 जीवाविओ म्हि नवरं निकौरिमपरमवंधुणा रिसिणा । ता किं परिभमिणं ? मित्तसयासम्मि वच्चांमि ॥५२५॥
 इय चित्तिउं पयट्ठो पाडलिपुत्तम्मि पच्छिमाहुत्तो । एत्थंतरम्मि निदयमाणसचोरेहिं सो गहिओ ॥५२६॥
 नाइत्तयाण पासे चिक्किणिओ तयणु ते वि नाइत्ता । नियदेसं वच्चन्ता संपत्ता नयरिमुज्जेणि ॥५२७॥
 आवासिया य बाहिं निसाए छिइं लहित्तु सो नट्ठो । तो मडयवडं दट्ठुं धसक्किओ झत्ति हिययम्मि ॥५२८॥
 उच्छलियमहाभयकंपमाणमत्तो पेणट्ठधारिट्ठो । किंकायव्वाधमूढो पविसइ पायारखालेणं ॥५२९॥
 तम्मि समयम्मि नयरी निरंतरं चोरहरियसव्वस्सं । जाणित्तु पुहइपालेण ताडिओ उच्चडतलारो ॥५३०॥
 उवउत्तमणो सो तत्थ जाव जोएइ तक्करपवेसं । मित्ताणंदो खालेण पविसिरो तेहिं ता दिट्ठो ॥५३१॥
 धरिऊण तओ वालेहिं कट्ठिओ बंधिऊण पिट्ठंति । निट्ठुरमुसुद्धि-मोग्गर-कत्तरि-पम्हिप्पहारेहिं ॥५३२॥
 रे रे पाविट्ठ ! निक्किट्ठ ! दुट्ठ मुसिउण नयरिमुज्जेणि । किहं छुट्ठिसि ? त्ति भणिऊण नियमडे सो समाइसइ ॥५३३॥
 उच्चंधह वडपायवसाहाए सिप्पसरियतीरम्मि । आएसाणंतरमेव तेहिं उप्पाडिओ सहसा ॥५३४॥
 एत्थंतरम्मि चित्तइ मित्ताणंदो मणम्मि महं तइया । जं आसि मडयभणियं समागओ अवसरो तस्स ॥५३५॥
 अवि कुवियवज्जपाणिप्पमुक्कुलिसं पि शिखंडं सवका । न हु पुव्वभवसमज्जियसुहा-ऽसुहो कम्मपरिणामो ॥५३६॥
 अवि उच्चडवयरहरो निय भुयदंडेहि तीरण तरिउं । न हु पुव्वभवसमज्जियसुहा-ऽसुहो कम्मपरिणामो ॥५३७॥

१. निषकारणपरम० २० । २. प्रनष्टप्राप्त्यः ।

अवि समुगा-ऽसुरभुवणं जिप्पइ समग्गि वीरसत्तेहिं । न हु पुव्वभवसमज्जियमुहा-ऽमुहो कम्मपरिणामो ॥५३८॥
 पुरिसक्कारपरेहिं वि विहिपरिणामो खलिज्जइ न जम्हा । ता एरिससंसारं मा तम्मसु जीव ! मणयं पि ॥५३९॥
 इय चिंततो वडपायवम्मि उच्चंधिओ तल्लारेहिं । तह कील्लिरगोयालाणुज्जइया वि हु मुहे पडिया ॥५४०॥
 इय मित्तमरणनिट्ठुरवज्जपट्टारेण ताडिओ व्व निवो । सह रयणमंजरीए धस त्ति धरणीयले पडिओ ॥५४१॥
 नियपरियेण सित्तो जलेण उवलद्धचेयणो राया । लल्लक्कमुक्कपोक्को अक्कंदइ गरुयसहेण ॥५४२॥
 हा मित्त ! मित्तरहियं व नहयलं मज्झ सोहइ न रज्जं । मणवल्लह ! तुह विरहे भुवणमरज्जं व पडिहाइ ॥५४३॥
 हा बंधव ! तइय च्चिय निवारिओ तं मए विदेसम्मि । गच्छंनो तह वि तुमं न ठिओ कम्माणुभावेण ॥५४४॥
 हा ! तइया मज्झ कए आणीया रयणमंजरी देवी । अकयन्नुणा मए पुण तुह साहेज्जं पि न य विहियं ॥५४५॥
 विलवइ देवी वि तओ सल्लंती मुणिजणस्स हिययाइ । हा हा देवर ! गुणनिहि ! निक्कारणपरमकारुणिय ! ॥५४६॥
 हा मित्तकज्जवच्छल ! परोवयारेक्ककरणतल्लिच्छ ! । हा सच्छासय ! सुंदर ! ता इण्हि कथ दीसिहसि ? ॥५४७॥
 हा ! तइया मज्झ कए विहियाओ तए अणेगवुद्धीओ । नियमरणवसणसमए हा ! भुल्लो कह तुमं वच्छ ! ? ॥५४८॥
 हा हा ! सुपुरिसरयणं अवहरिऊणं कयंत ! किं पत्तं ? । हा हा हयविहि ! निम्बिण ! पुज्जंतु मणोरहा तुज्झ ॥५४९॥
 एत्थंतरग्गि सूरि करुणास्सरसियमाणसो भणइ । नरनाह ! एरिसो च्चिय संसारो किं विसाएण ? ॥५५०॥
 जम्हा संसारवियाणएहिं जिणवयणभावियमईहिं । न हु सोगो कायव्वो नट्टविणट्टम्मि कज्जम्मि ॥५५१॥
 किर कस्स थिरा लच्छो ? कस्स जए सासयं पिपेम्मं ? । कस्स व निच्चं जीयं ? भण को व न खंडिओ विहिणा ? ॥५५२॥
 अन्नं च हयकयंतो न नियइ दहपेम्मपरवसाण तुहं । न गणइ कुडुंबमं न य चिंतइ मित्तविच्छोहं ॥५५३॥
 न य परिभावइ पिय-माइपभिद्वुत्तणं नवरमेसो । सच्छंदमुहं वियरइ भंजंतो मत्तहत्थि व्व ॥५५४॥
 इय एवभावणाए संसारासारयं वियाणिता । परिहरसु राय ! सोयं कुगइकरं सुगइपडिवक्खं ॥५५५॥
 इय निसुणिऊण सोयं परिहरिऊणं पर्यणइ नरिंदो । मुणिनाह ! मज्झ मित्तो मरिऊणं कथ उववन्नो ? ॥५५६॥
 तो भणइ मुणिवरिंदो मरिऊणं रयणमंजरीगन्धे । जो चिदइ सो होही तुह पुत्तो कमलपुत्तो त्ति ॥५५७॥
 तो निययमित्तपुत्तत्तणेण परितुट्टमाणसो राया । जंपइ पुव्वभवम्मि भयवं ! अम्हंहिं किं विहियं ? ॥५५८॥
 मित्तस्स जेण मरणं मारिकल्लं च अग्गमहिसीए । वधूहिं मह विओगो कहइ तओ मुणिवरिंदो वि ॥५५९॥
 इह तइयभवे खेमकरो त्ति कोडुंविओ तुमं आसि । सच्चसिरी तुह दइया कम्मयरो चंडरुद्धो य ॥५६०॥
 अह अन्नया कयाइ कम्मयरो खेत्तरखणनिमित्तं । गच्छंतो संपेच्छइ कप्पडियं वाडिअंतरियं ॥५६१॥
 नवचवल्यसिगाओ गिण्हंतं हक्किउं भणइ एवं । रे रे ! एयं पावं उव्वंधह रुक्खसाहाए ॥५६२॥
 तो कप्पडिओ तं निसुणिऊण अइदूमिओ नियमणम्मि । कम्मयरो वि हु खेत्ताओ आगओ ताव गेहम्मि ॥५६३॥
 ता राय ! तुज्झ वहुयाए भुंजमाणीए लगियं गलए । भणियं सच्चसिरीए किं रक्खसि ? भक्खसे न थिरा ? ॥५६४॥
 अह अन्नया नरेसर ! कम्मयरो जंपिओ तए एवं । भइ ! तुमं मह कज्जे गच्छसु अमुगम्मि गामम्मि ॥५६५॥
 सामि ! अहं अक्खणिओ पभणइ कज्जेण निययसयणाण । अह सो तुमए भणिओ मिलंतु मा तुज्झ ते सयणा ॥५६६॥
 तुव्वेहिं तओ दुव्वासिएण समुवज्जियं अमुहकम्मं । एत्थंतरग्गि पत्तं मुणिजुयलं तत्थ भिक्खवट्ठा ॥५६७॥
 दइण तयं तुमए पर्यपिया पणइणी मुणिदाण । भत्तं पाणं वियरसु उत्तमपत्तं जओ एए ॥५६८॥
 तव्वयणसवणसमयुच्छलंतरोमंचक्कचुर्यंगीए । महुराहारेण तओ मुणिणो पडिलाभिया तीए ॥५६९॥
 चितेइ चंडरुद्धो निययमणे पुन्नभायणमिमाणि । जेणेरिसाए भत्ताए एत्थ पडिलाभिया एए ॥५७०॥
 तो दाणफलेण तए सकलत्तेणं समज्जियं राय ! । अणुमायणेण तेण वि समाज्जियं भोगकम्मं नि ॥५७१॥
 एत्थंतरग्गि तुम्हाण उवरि आउक्खए नहयलाओ । तइयडिऊणं पडियं तड त्ति तडिमंडलं तत्थ ॥५७२॥
 मरिऊण तओ सुहभावलद्धसोहम्मदेवलोगम्मि । उप्पज्जिऊण नेहेण तत्थ भुंजितु सोक्खाइ ॥५७३॥

ततो चइत्तु नरनाह ! अमरदत्तत्तेण तं जाओ । सच्चसिरी वि य सिरिरयणमंजरित्तेण उववन्ना ॥५७४॥
जाओ कम्मयरा वि हु मित्ताणंदत्तेण नरनाह ! । जं तइया दुव्वयणं भणियं तेणेह तुह राय ! ॥५७५॥
बालत्तणाओ जाओ तस्स विवागेण बंधवविओगो । जाओ य तुज्झ दइयाए बहुयदुव्वभासिण इमो ॥५७६॥
रक्खसिवाओ दुसहो मित्ताणंदेण जं पुरा भणियं । कप्पडियवइयरम्मि तेणं सो पाविओ मरणं ॥५७७॥
एत्तियमेत्तस्स वि भासियस्स नरनाह ! एरिसविवागो । जो पुण कसायवसयाण होइ तं मुणइ सव्वन्नु ॥५७८॥
परिहरिऊणं ता पुहइपाल ! दुव्वयणगोयरं पावं । जिणनाह भणियधम्मं समुज्जुओं होमु सुगइपहे ॥५७९॥
इय निमुणिउं नरिंदो देवाए समन्निओ गओ मुच्छं । चंदणजलेण सित्तो सचेयणो कहइ सूरिण ॥५८०॥
तुम्हेहि सामि ! जं मज्झ साहित्यं नाणक्खुणा चरियं । तं पच्चक्खं जायं जाईसरणेण सयलं पि ॥५८१॥
किंतु मडण तइया जं भणियं तत्थ मज्झ संदेहो । ता साहमु मह भयवं ! जम्हा न चवन्ति मडयाइं ॥५८२॥
साहेइ तस्स सूरि सिगग्गाही मरित्तु कप्पडिओ । भवियव्वयावसेणं तत्थ वडे वंतरो जाओ ॥५८३॥
दट्ठं मित्ताणंदं पुव्वकयं वइरमणुसरंतेण । समहिट्ठिऊण मडयं पयंपियं तेण तो तइया ॥५८४॥
तव्वयणसवणसंजायगरुव्वेयसंगओ राया । आवद्धपाणिपडमो पणामपुव्वं पयंपेइ ॥५८५॥
भयवं ! भीमभवाडविपरिभमणुभूयभयपक्कंपतो । परिवालिऊण कुमरं फवज्ज धुरं धरिस्सामि ॥५८६॥
इय पभणिउं नरिंदो मुणिविदं वंदिउं गओ नयरे । सह रयणमंजरीए उवभुंजइ विसयसोक्खाइं ॥५८७॥
कालेण कमलगुत्तं पुत्तं रज्जे ठवित्तु सकलत्तो । निक्खंतो मुहचित्तो पासे सिरिधम्मघोसस्स ॥५८८॥
छट्ठ-उट्ठम-दसम-दुवाल्साइं काऊण तिग्गतवचरणं । कयभत्तपरिच्चाओ सव्वट्ठे सुरवरो जाओ ॥५८९॥छा॥
इय तेण मित्तसंतियमणन्नसज्झं पओयणं विहियं । अहमवि कइपयपयभासणेण तुह मित्तमसमं ति ॥५९०॥
ता मम वि मित्त ! कज्जं तुममेत्तियमज्झ कुणमु पसिऊणं । जह तुज्ज पए पेच्छामि जाव जंपंति एयाणि ॥५९१॥
ताव य घडियाहरण रयणीए वज्जिओ तइयपहरो । ता सो चित्तइ धुत्तीए वंन्निओ कहमहमिमीए ? ॥५९२॥
जा फिर मारिउ लगो तं जक्खो तिवक्खधारलुरियाए । ताव य दीणमुहाए पयंपियं पायवडियाए ॥५९३॥
अहमित्थिया अणाहाऽणुकंपणिज्जा सहायवियला य । पयईए अप्पसत्ता मज्झ वहे तुज्झ गरुयस्स ॥५९४॥
लायम्मि जसो किर्त्ती वन्नो सद्दो य केरिसो होही ? । इय परिभावमु कज्जे भवंति गरुया थिरारंभा ॥५९५॥
परमेरिससिक्खाए किं मह दिन्नाए तुज्झ विसयम्मि ? । तं चेव बुद्धिमंतो सुंदरमियरं व जं मुणसि ॥५९६॥
परमहमईव तुह दंसणस्स तित्तिं न देव ! पावेमि । ता सामि ! संपयं पि हु कहाणयं सुणमु तुममेयं ॥५९७॥
इय सो विक्खव्वयणो वट्ठइ दोलायमाणसो जाव । तो तीए मलयविसयाए महुरराएण पारद्धं ॥५९८॥
कहिउं संरंभेणं चरियमिमं चारुदत्त[सिट्ठि]स्स । अप्पुव्वसंधिवंधेण विरइयं विउसहिययहरं ॥५९९॥

[चारुदत्तचरिउ]

इह भरहि अत्थि पुरि नौमि चंप, पररायचक्कभयनिप्पकंप ।
धणुकुडिलवंकपायारवल्लय, सुमहंतहिमालयसरिसनिलय ।
पयपणयपुरंदरइयपुज्जु, जहिं मोक्खि पत्तु जिणु वामुपुज्जु ।
जियसत्तु नौमु जियसत्तु राउ, तहिं अत्थि अखंडियमुहडवाउ ।
अवगे वि अत्थि तहिं सेट्ठि भाणु, मुहि-सयणकमलवणसंडभाणु ।
जणवत्तणिज्ज अकलंकदेह, उन्नय जिव वीयाचंदरेह ।
नामिं मुभइ तमु भज्ज हुयइ, अणुरत्तिय जइ पर देहि जुज्जइय ।

सहु तीण सुहउ सवु गेहवासु, जमऽपुत्तु पक्कु परदोसु तामु ॥
 कुलवंसुद्धारणि, पुत्तह कारणि, सेट्टि सभज्जु चि दुक्खियउ ।
 संसारि महालइ, एवदुहालइ, माइ कवणु फिर सुत्थियउ ॥१॥६००॥
 इय जा जिणिदपूयणरयाइ, चिट्ठंति निसामियजिणमयाइ ।
 ता तत्थ नाण-चारित्तपत्तु, चारणमुणि जिणहरि कोवि पत्तु ।
 पुच्छियउ सुभइइ पुत्तजम्मु, मुणिराउ^१ वियाणियसमणधम्म ।
 जाणिवि गुणु नाणिण तीए कोवि, होहीइ भणेविणु गयउ सो वि ।
 आहूयउ तक्खणि तीए गव्भु, जो अन्नह महिलह पुत्तलव्भु ।
 नवमासिहिं अद्धद्वमदिणेहिं उप्पन्नु पुत्तु तहिं सहं गुणेहिं ।
 सुहलक्खणलक्खियचारुगत्तु, तसु नामु पइट्ठिउ चारुदत्तु ।
 वड्डं तु अइच्छियबालभावु, अच्चसियसमत्थकलाकलावु ॥
 हरिसीहपमुक्खिहिं, अइसयदक्खिहि मित्तिहिं सहियउ निउणमइ ।
 अगमंदिरपव्वइ, कीलणभव्वइ, गयउ जेत्थु गिरिनइ वहइ ॥२॥६०१॥
 तहिं नइहि पुलिणि तिणि जंति जंति, थो-पुरिसहं दिट्ठिय पयह पंति ।
 अणुमग्गि तीए विप्फुरियथामु, कयलीहरु गउ सुंदेरधामु ।
 तहिं खग्गु दिट्ठु सेज्जासणाहु, नररयणु अन्न दुक्खियउ अणाहु ।
 अयकीलिहि कीलिउ रुक्खि सहिउ, तसु दुक्खि निरारिउ हियइ वहिउ ।
 जा जोइउ तावऽज्ज वि सजीउ, परितम्मइ सरसदयापरीउ ।
 अवलोयइ जावहि तामु खग्गु, ता पेच्छइ ओसहितिगु विलग्गु ।
 उक्कीलिय तावुक्कीलिणीए, संरोहिय वणसंरोहणीए ।
 चेयन्नु कयउ संजीवणीए, पडुपन्नु हुयउ ओसहिमणीए ॥
 चिंतियइ न जं मणि, न य दीसइ जणि, जुत्ति वियारि न जं षडइ ।
 तं पि हु सो पाविउ, तिणि जीवाविउ, सव्वु सपुत्तहं संपडइ ॥३॥६०२॥
 तउ अगइ दिट्ठउ चारुदत्तु, तिं भणिउं मज्झ तुहुं वंधु मित्तु ।
 जिम्ब कीलिउ हउं इह अकयपाउ, अक्खणह लग्गु जिह एत्थु आउ ।
^२वेयड्डु नामु भारहि गिरिंदु, सुरयणिहि समन्निउ नं सुरिंदु ।
 सिवमंदिरु दाहिणि तामु नयरु, तहिं राउ महिंदविक्कमु सखयरु ।
 अमियगइनामु^३ हउं तामु पुत्तु, चिट्ठामि जाव सुहसंपउत्तु ।
 धूमसिह-गउरमुंडाभिहाण, दुइ मज्झ मित्त ! हुय गुणपहाण ।
 हिरिमंतु नामु नग्गु कलियवोसु, तावसु माउलउ हिरन्नरोसु ।
 तहिं निवसइ मज्झु सिणेहवंतु, हउं तहिं समित्तु गउ जंतु जंतु ॥
 तसु धीय मणोहर, पुत्तपओहर, विट्ठिवाहिं परिकम्मविय ।
 तावणि अन्नाणहं, हरणि जुवाणहं, कामभल्लि नं निम्मविय ॥४॥६०३॥
 सुकुमालिय नामिं मज्झ कज्जि, सा ताइं मग्गिय नेहसज्जि ।
 सा मइं वीवाहिय सुहइ लग्गि, सहु तीए वसउ जिम्ब^४ सक्कु सग्गि ।

सा तारिसकुलसंभव विसिद्ध, कइया वि धूमसिहिं सहं विणट्ट ।
 अहमवि भमामि रिउभावजुत्तु, न यणामि किंपि परमत्थु तत्तु ।
 कीलानिमित्तु आइयउ एत्थु, सहं भज्जइं सेज्जहिं रमउ सत्थु ।
 पाविट्ठि आवि ओवद्धु अज्जु, एयारिसमित्तहं पडउ वज्जु ।
 गउ दुक्खु लेवि सहु तीए पावु, धूमसिहु अहव दहणस्सभावु ।
 धिमि ! धिमि ! धिरत्थु जगि महिलियाहं, मित्तह वि विसयविसकवलियाहं ! ॥
 नामाइ मुणेषिणु, मुकिउ सरेविणु, पुण दंसणु भणि मुद्धमइ ।
 वेरगापवन्नउ, चित्ति विसन्नउ, कर जोडिवि गउ अमियगइ ॥५॥६०४॥
 तसु टावह सो वि हु चारुदत्तु, गउ गेहि निद्धमुहिसंपउत्तु ।
 विन्नायसमभगकलाकलावु, जोव्वणि संपत्तु विमुद्धभावु ।
 सव्वत्थु नामि माउलउ तासु, धण-कणसमिद्धु^१ वड्डियविलासु ।
 तसु अत्थि पढमजोव्वणरवन्न, रत्तावि जेव^२ मित्तवइ कन्न ।
 सहु तीए तासु वीवाहु जाउ, संपन्नसयणगरुयाणुराउ ।
 मित्तवइसमउं पर चारुदत्तु, कलरसिउ न भोगहं देइ चित्तु ।
 दुल्ललियवयंसह मज्झि छुद्धु, नं बद्धु विगलउ जेत्थु दुद्धु ।
 सामग्गिवसिण भोलियउ नेहिं, पाडियउ वसणि पावेहि तेहिं ॥
 अप्पणइं कुवासिं, भवअन्भासिं, एक्कु जि जीवह पावरइ ।
 तारिसववएसिं, गुरुउवएसिं, केव न पसरइ विसयमइ ॥६॥६०५॥
 जहिं कुट्टणि गरुय कलिंगसेण, तसु धूय सुरूव वसंतसेण ।
 तहिं वेसावाडइ तेहिं छुद्धु, वेसह सरूवु अमुणंतु मुद्धु ।
 अहु वेस विसिद्धिय हुंति केव, उच्चिद्धिय निग्गिणि मुणहि जेम्ब ।
 धणलुद्धिय किम्ब कोटिउ रमंति, निद्धणु गरुओ वि परिच्चयंति ।
 मणिदुद्धिय चाडुसयइं करेति, पररंजणत्थु कवडिं मरंति ।
 जउं पोसगु पुज्जइ महुर ताव, अवरत्थ निववकलिय पाव ।
 रूयडउ सो ज्जि सोहगिउ सो जि, धणवंतु जु रंजहिं किंअ अमोज्जि ।
 निप्पलिं सहं सेज्जहिं न उ सुयंति, संभोलवि तरुवरु जिम्ब^३ सुयंति ॥
 सहु तीए विलासिहिं, पसरियहासिहिं, सोलह कोटि सुवन्नह ।
 वड्डियउक्करिसिहिं, बारह वरिसिहिं, निहणह नीय रवन्नह ॥७॥६०६॥
 निग्गिणइ निरुविवि बहुपयारु, मोसारिय जाणिवि लुत्तसारु ।
 पाविट्ठइ पाइवि मज्जपाणु, बाहिरि छड्ढाविउ सावमाणु ।
 उट्ठिवि गउ गेहि विसन्नचित्तु, तं दिट्ठ कुमुणि जिम्ब नट्टवित्तु ।
 नरवइहि गेहु जिम्ब विगयसोहु, मुणिमाणसु जिम्ब परिगलियमोहु ।
 काउरिसिं सरिसु विणट्टदारु, भग्गालउ जेम्ब जुवाणिवारु ।
 मित्तवइ निण्विणु कंतु पत्तु, उक्खिस्सवि अन्मुक्खणनीर^४ पत्तु ।

आसणदाणाइमु कियपयत्त, आपुच्छिय जणयहं तणिय वत्त ।
 सोएविणु माया-वित्तवे वि, नीवियहिं कलत्ताहरणु लेवि ॥
 वित्तासइ पत्थिउ, मग्गि सुसत्थिउ, अत्थोवज्जणि दिन्न उरु ।
 माउलइं समग्गउ, सोहण लगउ, पत्तु उर्सारावत्तपुरु ॥८॥६०७॥
 कप्पामु तेत्थु लइयउ महत्थु, आवंतह दवि दइउ समत्थु ।
 माउलइ विउत्तउ अत्थकामु, वेलाउलु पत्तु पियंगुनामु ।
 पिउमिस्तिं पेरिउ तहिं अक्कीवि, गउ जाणवत्ति लहु जवणदीवि ।
 तत्थ वि य मुक्कवाणिज्जि खोडि, तिणि अट्ट विदत्त सुवन्नकोडि ।
 आवंतह फुट्टउं जाणवत्तु, थीगुज्जु जेव हारवियवित्तु ।
 दिणसत्तग्गि फलहिं तरेवि नीरु, आसमपउ पाविउ कहवि तीरु ।
 दिणयरपहु तहिं परिवाउ दिट्ठु, गिरिविवरि गहिरि तिणि सहु पविट्ठु ।
 चउपुरिसमाणि रसकूवि स्खित्तु रज्जूपओग्गि भयविहुरचित्तु ॥
 अग्गेरइ पडियइं, नरि धणनडियइं, रसह सरूवु निवेइयउं ।
 सो वि हु तहिं स्खित्तु, दुहसंतत्तउ, वसणु सुणेविणु वेवियउ ॥९॥६०८॥
 सुमरेविणु सावगकुल पहाणु, सुमरेविणु जिणवरु गुणनिहाणु ।
 सुमरेविणु गुरु वेरग्गपडिउ, भावेइ भवन्नव दुक्खनडिउं ।
 ते धन्न सउन्न कयत्थ नरा, जे चत्तसंग वय-नियमधरा ।
 महु एव जिणेसरपयसरणू, नवकारु निचारियजरमरणू ।
 कहिं तारिगु पाविवि धम्मसु मुइं ? कह एत्थ मरेवउं एव मइं ? ।
 तं निमुणिवि तलि बोल्लियइ नरिं, मा भइ ! विसाउ महंतु करी ।
 जेणऽज्ज वि अत्थि उवाउ तऊ, महु पुणु रसि खद्धउं अदधुसऊ ।
 इह आवइ गोह महंततणू, रसु जाइ पिएविणु एक्कु खणुं ॥
 जइ जग्गहि पुच्छिहि विक्कगहि [लगहि] गोहहि, ता आवइ तरहि ।
 अह उज्जमि मुक्कउ, आयहं चुक्कउ, ता एत्थ वि मइं जिम्ब मरइ ॥१०॥६०९॥
 जावऽच्छइ अवहिउ एक्क मणी, तार्वितहिं गोहहि सुणइ झुणी ।
 जा वलइ पिएविणु कूवरसू, ता लग्गउ गाढउ पुच्छि तसू ।
 नरगाउ जेव सुहपरिणईए, काराउ च कुवि सुहनिववईए ।
 नावाए व जलहिनिमज्जणाओ, विरईए व पावपवत्तणाओ ।
 जणणीए व दुहगच्चालयाओ, नीसारिउ तीए वि गिरितलाओ ।
 केत्तिउ वि जाइ जा भूमिभाउ, तिस-भुक्खहिं पीडिउ सो वराउ ।
 जममहिंसु व मुक्कउ बंधणाउ, वणमहिंसु द्वाइउ ता वणाउ ।
 तनु भएण सिलहि सिरि विचडिउ, अजगरह महिसु ता पह पडिउ ॥
 ते जाव परोप्परु, भिडहिं समच्छरु, ताव पलाणउ उत्तरवि ।
 धिसि धिसि ! तनु पावह, दावियतावह, वलि वलि जो जीवइ मरिवि ॥११॥६१०॥
 लंघिवि अरन्नु जा गामि पत्तु, तावेगु मिलिउ माउलह मित्तु ।

भमइंतु रुद्धत्ताभिहाणु, पयईण पावु दोसहं निहाणु ।
 तिणि सहं सुवन्नभूमिहिं पयट्टु, अपमाणवित्तवंचावसट्टु ।
 नइ नियहिं जंत वेगवइ नाम, सिंधुवइ पासि तं बहुसकाम ।
 दुइतडकुलउभय विगुद्धं जासु, रत्तुप्पलचलणसजंघ तासु ।
 सुकुमालपुलिण वित्थयनियंघ, कोमलमुणाल भुयल्लयपलंघ ।
 आवत्त नाहि तिचली तरंग, वर कंवु गीव घण थण रहंग ।
 सयवत्त वयण सुइ सिप्पि भाल, चल सफरि नयण सेवाल वाल ॥
 जलवट्टु सुवसणिय, मोत्तियदसणिय, धाउरायतंबोलजुय ।
 नं जलनिहिचरहरि, केणइ महिहरि, सिंगारिवि पेसिय बहुय ॥१२॥६११॥
 अग्गेरइ गंतु पवन्नु जाव, वित्तवणु गहणु संपत्त ताव ।
 अजमग्गु परेरइ अत्थि तासु, गुरुकिच्छि पारि जाइयइ तासु ।
 अयपिट्ठारूढहं तेत्थु गमणु, अयमग्गु पवुच्चइ तेण पवणु ।
 अय दुत्ति लइय तहिं रुद्धत्ति, आरुहिवि तेसु पत्थिय पयत्ति ।
 पुणु तेहिं वि जंतह मग्गु भग्गु, तो रुद्धत्तु बोद्धलणह लग्गु ।
 भो भत्थ एइ मारेवि करहुं- पइसेवि तेत्थु ओ वसणु तरहुं ।
 भारुंडपक्खि आयहि भमंति, मंसवुद्धि अम्हे नयंति ।
 तेणुत्तु जेहि आरूढ आय, उवगारी एइ अम्हह वराय ॥
 उवयारिहि मारणु, पावह कारण, एरिसु करहिं जि नरयगइ ।
 जसु मणि जिणु निवसइ, सो किं ववसइ, अइसउं निग्घिणु सुद्धमइ ? ॥१३॥६१२॥
 तिणि भणिउ एइ मइ कीय दो वि, जं भावइ तं हउं करिसु लेवि ।
 तो नियपसु पाडिउ खड्डहउंतु, पेक्खंतह मारिउ तडफउंतु ।
 बीयइं भइं जोइउ तासु सुह, मइ आयह रक्खहि भइ ! तुंह ।
 तुह वाहणु हउं उवयारु सरि, मइ रक्खिवि पडिउवयारु करि ।
 जोयंतु तरलतारयनयणू, वित्थरियमरणभयवुन्नमणू ।
 पसु पेक्खवि कोडीकिउ मरणी, किरि का सु न पूरिय गलसरणी ? ।
 तो पभणिउं तं पइ चारुदत्तु, जो भइ ! भवन्नवजाणवत्तु ।
 सुसमत्थउ रक्खणि तुज्झ रम्मु, जिणभासिउ संपइ देवधम्मु ॥
 उवसमि मणु दावहि, मणि परिभावहि, पुव्वक्किउ परिणमिउ तुय ।
 इय पंचाणुव्वय, क्रियकम्मव्वय, एव सरणु सम्मत्तजुय ॥१४॥६१३॥
 सो वि हु सुहभावण भावयंतु, नित्तिसि विणासिउ उत्तसंतु ।
 तहिं तेहइ कुहियइ ते अमोज्झि, एक्केक्कहि भत्थहि पइट्टु मज्झि ।
 भूमिहिं भमंत भारुंड पत्त, उप्पाडहिं आमिसलुद्धचित्त ।
 उप्पयवि जाहिं जा गयणमग्गु, अन्नि पक्खिं सहु जं जुज्झु लग्गु ।
 जुज्झंतइ पयडियसाहसाहं, अवरुप्परवसमाणसाहं ।
 जाहिं पोट्टलि अच्छइ चारुदत्तु, सो खिसिवि सरोवरनीरि पत्तु ।
 नीसरिउ तासु जलधोयगत्तु, परिभमण लग्गु वीसत्थचित्तु ।

पुणरवि य तामु हुय जीवियास, पासद्वियजीवह जम्म तास ।
 रमणीयपणसिहिं, पयडविसेसहिं, भमडंतइं जलडुंगरिणि ।
 गुरुसिहरसममाउ, गयणि विलगउ, एगु महीहरु दिट्ठु तिणि ॥१५॥६१४॥
 रायंतु रुक्खेहिं साहोडयक्खेहिं हिंताल-तालेहिं जंवीरसालेहिं ।
 बोरी-करंजेहिं नारंगसज्जेहिं बच्चूलभिल्लेहिं [.....] ।
 सोहंजणक्खेहिं दीसंतदक्खेहिं सामा-कयंवेहिं खज्जूर-निवेहिं ।
 मंदारु-गुंदेहिं कोरिंट-कुंदेहिं पुत्ताग-नागेहिं कण्पूर-पूगेहिं ॥
 इय पसरियसाहेहिं, सीयलळाएहिं, सो गिरि सहइ ससुन्नएहिं ।
 फलपावणपउणेहिं, संसियसउणेहिं, जिम्ब विउसयणु सकन्नएहिं ॥१६॥६१५॥
 जा चडइ उवरि विम्हइयचित्तु, ता पेच्छइ चारणमुणि पवित्तु ।
 तो भावसारु बंदियउ साहु, पारेवि झाणु किउ धम्मुलाहु ।
 भो चारुदत्त ! किम्ब एत्थ आउ ?, माणुसहं एहु जमगम्मु ठाउ ।
 मूलह पभिइ जिम्ब तामु वित्तु, तिम्व कहिय सयल अप्पणिय वत्त ।
 मुणिराउ वि अक्खइ नियपउत्ति, तसु भाणुसेट्ठितणयह सजुत्ति ।
 जो मोइउ कीलयबंधणाउ, सो हं तहु पत्थिउ काणणाउ ।
 रिउमाणु मलेविणु पत्तु गेहिं, जोगय निएवि वड्डियसिणेहि ।
 पव्वइउकामि अप्पणइ रज्जि, अहिसित्तु पियरि सुहजणणिसज्जि ॥
 नियपउ पालंतह, दुट्ठ दलंतह, सिट्ठलोय रक्खणखमहु ।
 जयसेण मणोरम, रूवमणोरम दुत्ति भज्ज संजाय महु ॥१७॥६१६॥
 दुइ पुत्त [अन्थाग्रम् ८०००] मणोरमदेवि जाय, गुणमहि[म]विदत्तजणाणुराय ।
 सिंहजसु पढमु विक्कमि अकीवु, बोयह अभिहाणु वराहगीवु ।
 जयसेणह पुण गंधव्वसेण, हुए धूय वित्तगंधव्वएण ।
 पत्थावि समप्पिवि सुयह रज्जु, पव्वइउ जाउ वयधरणसज्जु ।
 परिहरिय सयल सावज्ज कज्जु, इह आइउ आयावणह अज्जु ।
 इह कुंभ-कंवुदीवहं पहाणु, एहु पव्वउ कक्कोडयभिहाणु ।
 इय जाय ताहं आलोव जाव, विज्जाहर दोत्ति पराय ताव ।
 मुणिपुत्त नाय अणुहारिरूव, जाणाविय साहम्मियसरूवु ॥
 मुणि जीवियदावय, वंदहु सावय, संभमि वंदण विहिय तसु ।
 उवयारु कु किज्जउ ? किं तुह दिज्जउ ? भुवणि न विज्जउ अवर जसु ॥१८॥६१७॥
 जावऽच्छहिं इम्ब ते तिणि समाणु, तावेगु गयणि आइउ विमाणु ।
 पणवन्नरयणमयभित्तिभाउ, आवद्धरुद्धरसुरइंदचाउ ।
 ओलंविमुत्ताहारतारु, नं सिद्धिधामु लोयभासारु ।
 विलसंतचमरु नं विज्जरत्तु, सुविभत्तथंभु नं मयवन्नु ।
 सुइचित्तकम्मु जारिसय सुयणु, उल्लोयसारु नं साहुरयणु ।
 जसु सरयसरोवरु आहरणू, कमलालउ सच्छरसाहरणू ।
 सरयन्ममुन्मधयवडसणाहु, दणुद्धरि नं उव्वविउवाहु ।

किं बहुयइं वायावित्थरेण ? , रमणीयवत्थु न समानु तेण ॥
 तसु मज्झइ सुरवरु, चलकुंडलवरु, तिग्गाउ चंगिमनिव्वडिउ ।
 [तो सो] मुणि मिल्लिवि, नयपहु पोल्लिवि, चारुदत्तुपाइहि पडिउ ॥१९॥६१॥
 नय-विणय-रुवरहाजुएहिं, पुच्छिज्जइ विज्जाहरमुएहिं ।
 भो भइ ! भत्तिवड्डंनपणउ, मुणि मिल्लिवि आयह किं पणउ ? ।
 हिमवंत धरहिं जिम्ब सुरसगिया, तिंय नीइवि सगह नोसरिया ।
 आयजहु विज्जाहरसुयहो !, नीसेसकुवासणमणिमुयहो ! ।
 बाणारसि नार्मि इह नयरि, परिवारिय जा पुरिगुणनियरि ।
 तत्थ य सुभइ-सुलसाभिहाण, पव्वाइय वेय-सुइप्पहाण ।
 अवरु परिवायगु जन्नवक्कु, तहिं अत्थि वियाणियवेयवक्कु ।
 तिं वेयवियारिं सुलसजिया, तसु पामि दासिं जिम्ब सा उ ठिया ॥
 सो तीयऽणुरत्तउ, हुयउ पमत्तउ, कामपिसाईं भोलियउ ।
 जइ वा जिणु मेल्लिवि, बाणेंहिं पेल्लिवि, मयणि भुवण धंधोलियउ ॥२०॥६१९॥
 तो तीए गम्भसंभूइ हुया, उप्पन्नि पुत्ति लज्जाए मुया ।
 पिप्पलहे हिट्ठि परिचत्तमुया, सहु कंतिं नासिवि कहिंवि गया ।
 बाल्ह मुहि पडियउं पिप्पलू, आसायइ सो तं छुहवियलू ।
 संपत्त कुओ वि सुभइ तहिं, पिप्पलतलि मुक्कउ बालु जहिं ।
 विज्जायउ वइयरु तीए सहू, संगोविउ एहु सुउ ससहि महु ।
 किउ पिप्पलाउ गुणनाउं तसू, हुयउ वेयविसारउ लद्धजसू ।
 नियजम्मु मुणिवि अहिमाणधणि, दुवि वाईं पराइय जणय तिणि ।
 पिइमेह पयट्ठिय जन्न जणि, उच्छलिउ करंतउ मारि हणि ॥
 अहिमाणि.....विणु, जणय'हणेविणु, पाव वेय वित्थरिय तिणि ।
 अन्नाणिं मूढउ, माणारूढउ, कवणु पावु जं न करइ जणि ॥२१॥६२०॥
 तसु पच्छइ वदलि सीसु हूउ, सु अणेग करेविणु जन्नमुउ ।
 पसु मारिवि पाविं नरइ गऊ, उव्वट्ठिवि नरयह हुयउ अऊ ॥
 सो पंच वार पसुमेहिं हऊ, छट्ठइ भवि टंकणविसइ गऊ ।
 तो रुद्धत्ति मारिउ वराउ, जिणधम्मवसिण दिवि देउ जाउ ।
 इणि कारणि एहु मह धम्मगुरू, आयह पसाईं हउं हुयउ मुरू ।
 गुरु दुप्पडियारउ होइ जई, कुलि जायउ तसु संभरइ जई ।
 विज्जाहर रंजिय विति बे वि, सुकयन्नु भावु तारिसु मुणेवि ।
 अम्हाहिं वि उवक्किउ एहु तणउ, आईं जीवाविउ जिं जणउ ॥
 अह अवमरपत्तउ, सुरिं विन्नत्तउ, दिज्जउ पहु ! आएसु महु ।
 संभरियउ एज्जसु, जिणु सुमरिज्जसु, पडिबज्जिवि उप्पइउ नहु ॥२२॥६२१॥
 अह तेहिं अदंसणि हुयइ सुरि, निउ चारुदत्तु अप्पणइ पुरे ।
 तहिं विहियदाण-सम्माण-विणय, ठिय कहवय दिण वड्डंतपणय ।

पत्थावि तेहिं वग्विमवजुओ, संपाविउ चंपहिं भाणुओ ।
 स वसंतमेण मुक्किलवसणा उव्वद्धवेणि ह्मुत्तिलयदमणा ।
 जप्पभिइ विउत्त मुभद्दमुया, तप्पभिइ मित्तवद्देहि ठिया ।
 मुद्दि-सयण-कलत्तदुगेण जुओ, पुणरवि य लच्छिक्कुलभवणु हुओ ।
 जे संपय-विचयहं हेउभाव, सन्निहिय ति जावह पुत्र पाव ।
 जिम्ब उदय-पयाव-उत्थमण मूरि, तिव आयइं सव्वह भविय दूरि ॥
 जिम्ब [जिय] आयह, तिव जिय जायह, सव्वह संपय विचय जणि ।
 एउ मुणिवि सयाणहु, तत्तवियाणहु, हरिस विसाय न करहिं मणि ॥२३॥६२२॥

सो ह्यहियओ भावट्टियाए बहुदाव-भावनिउणाए । तद्धवियसवणजुयलो विम्हरियप्पा मुणइ जक्खो ॥६२३॥
 जावउज्ज वि न समप्पइ दुण्ह वि रसियाण ताण चरियमिमं । घडियाहरए ताव य पह्या चउपोरिसी नयरे ॥६२४॥
 एत्थंतरम्मि य रवी मिलत्तचक्काणसंचिओ चडिओ । भावट्टियाए चरियं व चाहिउं उदयगिरिसिहरे ॥६२५॥
 एत्थंतरम्मि सव्वो सकोउओ नायरो जणो पत्तो । जक्खाययणे अक्खयदहं भावट्टियं नियइ ॥६२६॥
 पुव्वुत्तविहाणेणं पमोयसंभारमुव्वहंतेण । पउरजणेणं पत्ता पवेसिया भाणुभवणम्मि ॥६२७॥
 महइए विभूइए वद्धावणयं पयट्टियं नयरे । पत्थावम्मि सपणयं पणमित्ता पउरलोएण ॥६२८॥
 पुट्ठाइ तं महासइ ! कहमुव्वरिया इमाओ जक्खाओ ? । भणियं निरहंकारं तीए वि हु ओणयमुहीए ॥६२९॥
 देव-गुरुण पसाया महासईणं च सीलमहिमाए । उवसमिओ मह जक्खो रुट्ठो परमेस लोयस्स ॥६३०॥
 भणियं च कीसमिमिणा कलंकमारोवियं असंतं ते ? । किं वा वि हु तुह जणओ तइया णेणं पराभविओ ? ॥६३१॥
 ता एयं पुरलोयं पभायसमयम्मि सिक्खविस्समहं । तसो य मए चित्तियमहो ! कहं एस परिकुविओ ? ॥६३२॥
 मा होउ मन्निमित्तयमेसोऽणत्थो पुरम्मि एयाओ । कह कह वि मए पणमिय कारविओ सो ववत्थमिमं ॥६३३॥
 जइ एसो पुरलोओ मज्झमवाणुव्वमेवेण तेत्तलेण । टिल्लाणि कुणइ मुंचामि नऽज्जहा भणियमेएण ॥६३४॥
 तं निसमिउं जणेणं दिवसम्मि न किंचि काउमलमेसो । उप्पाडिऊण निहओ चउहट्ठे नायरसएण ॥६३५॥
 उक्कीरिऊण घाणयक्करणिवरमवाणदेसमेयस्स । परिपीलिऊण तिलनियरमेवमुप्पाइयं तेत्तलं ॥६३६॥
 विहियाणि सव्वलोएण निययभालेसु तेत्तलटिल्लाणि । एयं सव्वं किर कूडकवडभरियाए तीए कयं ॥६३७॥

तथा हि—

अणुभूयं विसयसुहं पभूयमप्पाणयं च सुज्झवियं । विग्गोविओ य सव्वो पिउपरिभवकारओ लोगो ॥६३८॥
 जक्खो महप्पभावो अपमाणं कारिओ पुरसमक्खं । अवरो वि जो विरुवो वसीकओ सो वि किं बहुणा ? ॥६३९॥
 पढमं पि हु विहियमिमं असहंतीए पराभवं पिउणो । भाणधणाए भणियं तहेव निव्वाहियमिमीए ॥६४०॥

जओ—

अभिमाणवज्जियाणं ठाणे ठाणे पराभवहयाणं । काउरिसाणं ताणं न य इहलोगो न परलोगो ॥६४१॥

तथा—

अवि उट्ठं चिय फुट्ठति माणिणो न य सहंति अवमाणं । अत्थवणम्मि वि रविणो किरणा उट्ठं चिय कुरंति ॥६४२॥

किंच—

वियसंतकमलवणसंडमंडियं भमरमणहरुमीयं । अभिमाणधणस्स तणं व सरवरं रायहंसस्स ॥६४३॥

तथा—

देसं मुयंति जीयं चयंति पियबंधवं पि न गणंति । अभिमाणधणा पुरिसा रज्ज्वमंसं पि हु सहंति ॥६४४॥
 अह अन्नया कयाई विचित्तकम्मक्खओवसमजोगा । अंतररिउवमं पइ वियंभिओ तीए अभिमाणो ॥६४५॥

अभिमाणेण किमिमिणा बहुण्ण वि अविसण पउत्तेण ? । जइ जाणिऊण जिण्णइ किं पि हु तो जायए लट्ठं ॥६४६॥
इय सुहपरिणामाए दिट्ठो तीए समंतभद्दगुरू । नमिऊणं सो पुट्ठो अभिमाणो कत्थ कायव्वो ? ॥६४७॥

भणियं च तेण—

राग-दोस-कसाए भद्दे ! अभिमाणओ जिणसु एए । जित्तोसु जेसु सुहिया होहिसि जम्मंतरसणसु ॥६४८॥
इय सुणिऊणं तीए भणियं भयवंत ! तुह समीवम्मि । मोयाविऊण पियरो तुह वुत्तमहं करिस्सामि ॥६४९॥
तो सा अम्मा-पियरो मोयावेउं खमाविउं पउरे । महईए विभईए पन्वइया गुरुसमीवम्मि ॥६५०॥
पन्वाविऊण गुरुणा समप्पिया सुवयाए गणिणीए । उद्धरियसव्वसत्त्वा विहरइ सा गुरुसमीवम्मि ॥६५१॥
पंचसमिया तिगुत्ता जिइंदिया जियपरीसह-कसाया । विसयनिउत्तऽभिमाणा विसेसओ तवसमाउत्ता ॥६५२॥

तथा हि—

छट्ठ-ऽट्ठम-दसम-दुवालसेहिं मास-ऽद्धमासखमणेहिं । तह सोसविओ अप्पा जह रागाई वि सोसविया ॥६५३॥
तत्तो य निक्कलंकं सामन्नं पालिऊण बहुकालं । सुरलोयं संपत्ता तओ चुया पाविही मोक्खं ॥६५४॥
कह तीए तारिसओ परिणामो भवनिबंधणं आसि ? । कह संपइ सिवहेऊ ? अहो ! विचित्ताणि कम्माणि ॥६५५॥
जह एयाओ बहुकूड-कवडदोसाण मंदिरमणज्जा । तह पायं सव्वा वि हु विवेइणा ता विवज्जाओ ॥६५६॥

[॥ भावट्टिकाव्यानकं समाप्तम् ॥७३॥]

एतासु निर्वृणपुरन्धिषु राक्षसीषु, मायाधनासु च न विश्वसनीयमेव ।

एता हि मुग्धजनमात्मवशं विधाय, संसारदुःखजलधौ खलु पातयन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्ब्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे व्यसनशतजनकयुवतिविश्वास-
वर्णनस्त्योविंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२३॥

[२४. रागाद्यनर्थपरम्परावर्णनाधिकारः]

युवतिषु विश्वासो न विधेय इत्यभिहितम् । तासु चाभिलाषो जन्तो रागादिसद्भावे भवति । तेषां चैहिका-ऽऽमुष्मिकापायहे-
तुत्वेन परिहार्यतामाह—

संसारवृद्धिजगता राग-दोसा तहा कसाया य ।

तवसंजमहाणिकरा इह चेव इमे अणत्थफला ॥३०॥

अस्या व्याख्या—‘संसारवृद्धिजनकौ’ भवोपचयकारकौ ‘राग-द्वेषौ’ प्रीत्यप्रीतिलक्षणौ जीवपरिणामौ, ‘तथा’ इति समुच्चये,
‘कषायाश्च’ क्रोधादयो जीवपरिणामा एव ‘तपः-संयमहाणिकराः’ तपश्च—अनशनादिरूपं संयमश्च—पृथिव्यादिरक्षणलक्षणः तयोः
हानि—वृद्धयभावं कुर्वन्ति ये ते तथोक्ताः ‘इहैव’ अस्मिन्नेव जन्मनि ‘अनर्थफलाः’ अपायप्रयोजनाः ॥३०॥ एतानेव दृष्टान्तेनाह—

रागम्मि वणियपत्ती दोसे नायं ति नाविओ नंदो ।

कोहम्मि य चंडहडो मयकरणे चित्तसंभूया ॥ ३१ ॥

मायाए आइच्चो लोभे उण लोभनंदि-नउलवणी ।

इय नाउं जेयव्वा रागाइरिऊ पयत्तेण ॥३२॥

अनयोर्न्यास्या—‘रागस्मि’ ति रागविषये वणिक्पत्नी’ वणिग्भार्या । ‘दोमे’ ति दोषविषये ‘नायं ति’ दृष्टान्तः ‘नाविकः’ पोतवाहकः ‘नंदो’ ति नन्दाभिधानः । ‘कोहस्मि य’ ति क्रोधे च ‘चंडहटो’ ति चण्डभटनामकः । ‘मयकरणे’ ति अहङ्कारनिर्वर्तने ‘चित्र-सम्भृतौ’ इति चित्र-सम्भृताभिधानौ मातङ्गदारकौ ॥३१॥ ‘मायाए’ ति मायाकरणे ‘आदित्यः’ इति मायादित्याभिधानः । ‘लोमे उण’ ति लोभविषये पुनः ज्ञातमित्यर्थः ‘लोभनंदि-नउलवणी’ इति लोभनन्दिश्च-श्रेष्ठी नकुलवणिक् च-नकुलकप्रधानो वाणिजकः लोभनन्दि-नकुलवणिजौ । ‘इति’ अमुना प्रकारेण ‘ज्ञात्वा’ [अवबुध्य] अनर्थहेतुतया ‘जेतव्याः’ वशीकर्तव्याः ‘रागादिरिषवः’ रागप्र-मुखाः शत्रवः ‘प्रयत्नेन’ आदरेण इति गाथासङ्क्षेपार्थः ॥३२॥ न्यासार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्र तावत् क्रमप्राप्तं वणिक्पत्न्याख्यानकमाख्यायते—

निवसंति खिडपइद्वियनयरे जणरेहिरे धणसमिद्धे । अरिहन्न-अरिहमिच्छा वाणियगां भाउणो दोन्नि ॥१॥
अरिहन्नभारियाए अहउत्तयउत्तमत्थिओ अरिहमित्तो । अणुरत्ताए चंदो व्व सोमपयई सुहाहारो ॥२॥
तेणं सा पडिसिद्धा बहुप्पयारं न जाव विरमेइ । तो भणियं मह भाउगभयमवि ते नत्थि इय भणिए ॥३॥
चित्तेइ न कइया वि हु एसो मं मन्निही जियंतम्मि । नियमाउगम्मि नियमा ता तं कहमवि विणासेमि ॥४॥
अह केणावि छलेणं भत्तारं मारिऊण तं भणइ । इण्हि ते कस्स भयं ? तो सो चितइ अहह ! निहओ ॥५॥
मह बंधू एयाए पाचाए मह निमित्तमिइ नाउं । वेरगगओ गिणहइ पव्वज्जं सुगुरुमूलम्मि ॥६॥
तव्विरहविहुरियंगी कम्मवि मरिऊण सन्निवेसम्मि । सुणिया सा संजाया सो वि हु कह कहवि विहरंतो ॥७॥
तत्थेव अरिहमित्तो संपत्तो पेच्छिऊण तं सुणिया । पुव्वभवन्भासाओ न मुयइ पिड्ढि मुणिवरस्स ॥८॥
तत्तो जणेण कहमवि विओइया मुणिवरं अपेच्छंती । अट्टम्भाणोवगया पडिवद्धा तम्मि साहुम्मि ॥९॥
मरिउं महाडईए संजाया मक्कडी मुणी वि तहिं । विहरंतो संपत्तो तं दट्ठुं कंठमणुलग्गा ॥१०॥
साहुजणेणं निच्छोडिऊण निद्धाडिया कहवि तत्तो । तं साहुमणुसरंती मरिउं सा वंतरी जाया ॥११॥
नाऊण विभंगेणं पुव्वभवं तप्पओसमावन्ना । छिड्डाइं निहालंती अच्छइ सा अरहमित्तम्मि ॥१२॥
हसिऊण तरुणसमणा भणंति धन्नो सि अरिहमित्त ! तुमं । जं सि पिओ मुणियाणं वयंस ! गिरिमक्कडीणं पि ॥१३॥
सो तह वि निक्कसाओ विहरंतो अवरवासरे सरियं । थोवजलमवक्कमिउं उप्पडइ मुणी तहिं जाव ॥१४॥
ता तं छिड्ढं ल्हिउं छिड्ढि सा ऊरुयं गुरुपओसा । पडिए ऊरुम्मि जले मिच्छाउक्कडमिमो देइ ॥१५॥
अह सासणदेवीए सो ऊरू लाइओ ससत्तीए । निद्धाडिया य पच्चंतदेवया साहुभत्ताए ॥१६॥

॥ वणिक्पत्न्याख्यानकं समाप्तम् ॥७४॥

अधुना नन्दाख्यानकमाख्यायते—

बहुजीवसंकुलाए गंगाए हसियसुरसमूहाए । उत्तारइ मोल्लेणं जणनिवहं नाविओ नंदो ॥१॥
अह अन्नया य साहू धम्मरुई विविहलद्धिसंपन्नो । उत्तिन्नो गंगाए धरिओ सो तेण मोल्लकए ॥२॥
अइकंते पहरदुगे वि जाव न हु मेल्लए तओ विहिओ । सहस ति छारपुंजो मुणिणा सो तेउलेसाए ॥३॥
मरिऊण समुप्पन्नो सभाए धरकोइलो किलिट्टमणो । धम्मरुई वि य पत्तो विहरंतो तत्थ कालेण ॥४॥
गामाओ विणिक्खंतो भिक्खं गहिऊण भुंजए जाव । तत्थ धरकोइलो सो पुव्वभवन्भासाओ रोसा ॥५॥
विविखरइ कयवराई मुणी वि अन्नत्थ उट्ठिउं जाइ । सो कुणइ तं तहेव य एवं तइए वि ठाणम्मि ॥६॥
तो चितइ धम्मरुई को एसो नंदसरिसगो पावो । कूरं निरिक्खिऊणं सो वि हु भासीकओ तेण ॥७॥
तत्तो मयंगतीरे हंसो मरिऊण सो समुप्पन्नो । कालेण तत्थ पत्तो विहरंतो धम्मरुइसाहू ॥८॥
तं दट्ठुं सो हंसो पक्खउटं भरिय सीयलजलस्स । पुव्वभवकोववसओ आळंठइ सिसिरसमयम्मि ॥९॥
एवं पुणो पुणो वि हु थक्कइ न हु जाव ताव मुणिणा वि । को एस नंदकप्पो? ति ज्ञामिओ तेउलेसाए ॥१०॥

मरिऊणं संजाओ अंजणसेलम्मि दुद्धगे सीहो । सह सत्थेणं पत्तो कालेणं तत्थ साहू वि ॥११॥
 दट्ठण तयं सहसा सत्थं मोत्तूण धावण कुविओ । जा मुणिवरस्स समुहो निवारिओ नाव लोण ॥१२॥
 जा कह वि नो नियत्तइ को एसो नंददेसिओ पावो ? । मुणिणा वि विगप्पेउं सहसा छारीकओ सो वि ॥१३॥
 मरिऊणं सो जाओ बड्डओ वाणारसीए नयरीए । भिक्खट्ठाए पविट्ठो दिट्ठो सो तेण धम्मरूई ॥१४॥
 तो डिभे रममाणं मोत्तूणं कुणइ जाव उवस्समं । पुव्वभववद्गभावा ता तत्थ वि मारिओ तेण ॥१५॥
 मरिऊणं संजाओ राया तत्थेव सुमरिउं जाइं । चित्तेइ तेण मुणिणा दड्डो हं एत्तियभवेसु ॥१६॥
 इत्थि पि जइ डहेज्जा न हु होही रज्जसंपया मज्झ । पेच्छेमि तयं जइ ता तो हं स्वामेमि नियमेण ॥१७॥
 तज्जाणणानिमित्तं सड्डसिलोणेण पुव्वभवचरियं ! निययं सव्वजणेणं पढावई तं सिलोममिमं ॥१८॥

“गंगाए नाविओ नंदो, सभाए धरकोइओ ।

हंसो मयंगतीराए, सीहो अंजणपव्वए ॥१॥

वाणारसीए बड्डओ, राया तत्थेव आगओ ।”

एवं बीयसिलोगं, जो पूरइ तस्स पत्थिवो देइ । रज्जस्सड्डं उग्घोसियं च नयरीए तो लोगो ॥१९॥
 रइउं सदुद्धिविहवाणुसारओ पच्छिमड्डमधणिवई । अणुसरइ तयं दट्ठुं न पच्चओ होइ नरवइणो ॥२०॥
 अह धम्मरूई विहरिय अन्नत्थ समागओ तहिं वुत्थो । उज्जाणम्मि उज्जाणपालएणं पढिज्जं ॥२१॥
 गंगाए नाविओ इय पयाईं नियुणित्तु तेण सो भणिओ । वारं वारं परिपढसि कीस तं भइ ! एयं ? ति ॥२२॥
 सव्वो वि साहिओ तेण वइयरो तस्स मुणिय परमत्थं । तत्तो मुणिणा तं पच्छिमद्वमापूरियं एवं ॥२३॥

एएसिं घायगो जो उ सो एत्थेव समागओ ॥२॥ त्ति

तो तं संपुत्तपयं वेत्तूणाऽऽरामिओ निवसयासं । पत्तो निवेइयं तं दट्ठुं राया भउव्विगगो ॥२४॥
 मुच्छावसेण महिमंडलम्मि पडिओ तओ परियणेण । एसो असोक्खकारी पहुणो इय जायकोवेण ॥२५॥
 पिट्ठिज्जंतो सो आह कव्वमेयं कयं मए नेय । किंतु महं समणेणं समप्पियं दुक्खमूलं ति ॥२६॥
 उवलद्ववेयणेणं रत्ता उज्जाणपालओ पुट्ठो । केण कयं कव्वमिमं ? सो भणइ वणम्मि मुणिण त्ति ॥२७॥
 तो तत्थ निवो पत्तो रिसिणो वंदणय-स्वामणनिमित्तं । वंदित्तु स्वामिऊणं पडिवज्जिय सावगं धम्मं ॥२८॥
 संपत्तो नियभवणे मुणी वि सरिऊण पुव्वदुच्चरियं । आलोइय पडिकंतो सम्मं गुरुपायमूलम्मि ॥२९॥
 मुक्कज्झाणानलदड्डवाइकम्मिधणो विमलनाणो । निम्महियसेसकम्मो सासयसोक्खं सिवं पत्तो ॥३०॥

॥ नाविकनन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥७५॥

इदानीं चंडहडाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

अत्थि विसेसयनामो बहुसरसीरसियगोवयसमूहो । विंझो व्व समयसंगयकरकरिसयसंगओ गामो ॥१॥
 अह तम्मि चेव गामम्मि दुम्मई वसइ करिसगो एगो । नामेणं चंडहडो भंडणवसणो सहावेण ॥२॥
 अह अन्नया य सरयम्मि सस्ससंपत्तिवन्नणिज्जम्मि । फलियम्मि तस्स खेत्तम्मि कहवि सुन्नम्मि एगम्मि ॥३॥
 गामवइल्ला कस्सवि य संतिया किल कुओ वि हु पविट्ठा । तेहि वि छुहाकिलतेहिं भक्खियं बहुविहं धन्नं ॥४॥
 दट्ठण तयं पयईए कोहणो पेच्छिउं च ते वसहे । पाहाण-कट्ट-जट्ठीहिं निहयं हणियमारद्धो ॥५॥
 भंजइ तेसि विसाणे केसिपि खुरे मुहाइ केसिपि । रुहरपवाहव्वावियसव्वंगे मुयइ न तहा वि ॥६॥
 कोहवसट्ठो गलियं पि निवसणं मुणइ नेय तथक्कथो । विम्हरियप्पा वसहे पहरंतो सो गओ गामं ॥७॥
 लोणं सिक्खविओ भो भो ! किं कयमिमेहिं तुह पीयं ? । जं पहणसि निस्संको निक्करुणो मुक्कमज्जाओ ॥८॥

१. वाणारसीए रं० ।

तुममेणमिं सामी मग्गसु खाइं निण्णु ववहारं । मुंच्चु इमे वगए गोरुवे निव्वियेण य ॥१॥
मूढो किमेवमेत्तियमप्पाणं नमायं ति नो नियसि ? । भणइ य नग्गमिमेसिं, सामी काहं न सदेहो ॥१०॥
एवं सिक्खविओ वि हु कोहंधो जाव चेयइ न किं पि । तावाऽऽरक्खियपुग्गिसेहिं वेधिउं गाढवेधेहिं ॥११॥
कागगिहम्मि भित्तो धरिउं कइवयदिणाणि सेहेउं । हरिउं गिहसन्वस्सं मुक्को काउं जहाजाओ ॥१२॥

॥ चण्डभडाख्यानकं समाप्तम् ॥५६॥

उक्तं चण्डभडाख्यानकम् । अधुना चित्रसम्भूता[ख्यानक]माख्यायते । तच्चेदम्—

साकेयनयनरायगचंडवडिमयमुओ गुरुसमीवे । पव्वइओ मुणिचंदो अंडवीए सत्थपरिभट्टो ॥१॥
दिट्ठो गोवालयदारण्हिं पडिजग्गिओ य सो चउहिं । पडिबोहिऊण धम्मो सव्वे पव्वाविआ तेण ॥२॥
पात्ति समणधम्मं नवरं तेसिं चउण्ह मज्झम्मि । दो जाइमयमहमं कुणंति मणयं तओ मरिउं ॥३॥
उववत्ता सुरलोए भोत्तूणं तत्थ अमरसोक्खाइं । संचिणियनीयगोथा चउं वाणारसिपुरीए ॥४॥
रज्जे रत्तो संखस्स तस्स मायंगभूयदिन्नस्स । उववत्ता पुत्तत्तेण नामओ चित्त-संभूया ॥५॥
ते दो वि रुक्खवंता दोन्नि वि मेहागुणं संजुत्ता । दोन्नि वि कलाण जोगा संजाया अट्टवारिसिया ॥६॥
एत्तो य नमुइसचिवेण किंपि अंतेउरग्गि अवरद्धं । तो पच्छन्नो मारेउमप्पिओ तेसि जणयस्स ॥७॥
चिन्तियमिणिणा जइ कहवि मह सुए एस गाहइ कलाओ । तो गोवेउं रक्खेमि चित्तिउं पुच्छिओ एसो ॥८॥
तेण वि तं पडिवन्नं सव्वं पि हु मरणभीयहियणं । भूमीहरयम्मि ठिओ पाढइ ते दो वि तस्स सुए ॥९॥
मायंगी वि हु किच्चं सव्वं पि हु भोयणाइयं कुणइ । तो तीए वि समं सो तहेव लगो अकज्जम्मि ॥१०॥
वसणं पत्तो वि हु तीए सह कहं सो अकज्जमायरइ ? । धिसि धिसि ! एयस्स अकज्जकारिया नयणहयगस्स ॥११॥
इय विनडियं पि विनडइ विगोवइ खलु विगोवियं पि जणं । मारेइ मारियं पि हु एस अणज्जो जओ भणियं ॥१२॥
कूशः काणः खज्जः श्रवणरहितः पुच्छविकलः, क्षुधाक्षामो दीनः पिठरककपालार्पितगलः ।
घणैः पूयक्लिन्नैः कृमिकुलचितैराचिततनुः, शुनीमभ्येति श्वा हतमपि निहन्त्येव मदनः ॥१३॥
मायंगेणमिमं पुण पच्छन्नं पि हु वियाणियं कह वि । नज्जइ चोरियरमियं गोविज्जंतं पि जेणुत्तं ॥१४॥
चंदकला-छुरमट्टी-चोरियरमियाइं राइणो मंतो । सुट्ठु वि गोविज्जंतं चउदियहे पायडं होइ ॥१५॥
चित्तिमिणिणा संपइ पावमिमं सव्वहा वि मारिस्सं । पत्थावं लहिऊणं गुरु त्ति काउं पुण सुएहिं ॥१६॥
नीसारिऊण मुक्को गंतुं हत्थिणपुरम्मि अत्ताओ । जाओ पहाणमंतो सणकुमारस्स चक्किस्स ॥१७॥
ते वि हु मायंगमुया जोव्वण-लायन्न-रूवसंपत्ता । जाया कलासु कुसला गीयकलाए विसेसेणं ॥१८॥
अह अत्तया य पत्ते उम्मायकरे वसंतसमयम्मि । अंदोलयकीलासुं विलासिलोयम्मि कीलंते ॥१९॥
विविहासु चच्चरीयुं गायंतीसु [.....] नायरजणेणं । तेसिं मायंगाणं नीहरिया चच्चरी तइया ॥२०॥
गायंति गीयानउणा तीए मज्झम्मि चित्त-संभूया । नायरयचच्चरीओ तेसिं गीएण भग्गाओ ॥२१॥
मायंगचच्चरीए मिलियाओ गीयपरवसमणाओ । मात्तुं छिप्पमछिप्पं जायं असमंजसं सव्वं ॥२२॥
नाऊण वइयरमिमं पहाणपुरिसेहिं गंतुं विन्नतं । रत्तो जह देव ! इमे मायंगा तुज्झ गायंति ॥२३॥
जत्थ तहिं सव्वो वि हु हरिणजुवाणो व्व गोरिगीएणं । अक्खित्तमणो न मुणइ कज्जमकज्जं नयरिलोओ ॥२४॥
तं सोउं नरवइणा गायंता बारिया समायंगा । रथणीए पच्छन्नं सुणंति ते चच्चरीगीयं ॥२५॥
निमुणंताणं तेसिं बला वि गव्वेण निग्गयं गीयं । मुणिऊण सियालाण व सद्दियमुत्ताइयद्धणियं ॥२६॥
तं नाऊणं रत्ता निययाणाइक्कमाओ रुट्ठेणं । नियविसयाओ निव्वासिऊण ते दो वि पम्मुक्का ॥२७॥

चिंतियमिमेहिं तइया अहिमाणाओ मणे सनिव्वेयं । धिसि धिमि ! अम्हाणमिमो कळाकअवाइगुणनियरो ॥२८॥

तथा हि—

रूवं सोहगगुणो पियभासितं कलागु कुसलत्तं । जाईए दोसेणऽम्ह निप्फळं कासकुपुमं व ॥२९॥
ता दुक्कियहणत्थं कुणिमो किपि हु मुहं तवच्चरणं । जम्मे वि जेण एवं न भवामो परिभवट्ठाणं ॥३०॥
इय वेरभगएहिं अइसयनाणी मुणी जहा दिट्ठो । तेण जहा दिन्नवया कट्ठाणुट्ठाणतवनिरया ॥३१॥
दिट्ठा य नमुइणा जह विहियं संभूइणा जह नियाणं । जह पत्ता सुरलोयं चुया तओ माणुसा जाया ॥३२॥
तह सव्वं समयाओ विज्जेयं वित्थरेण विउसेहिं । इह गंथगउरवभया न सम्ममुत्तं जमम्हेहिं ॥३३॥

॥ चित्र-सम्भूताख्यानकं समाप्तम् ॥७७॥

अधुना मायादित्यकथानकमुच्यते । तच्चेदम्—

रेहइ जो बहुगोउलसयसंकुलभूरिगामनिवहेहिं । गामा सारयससहरवलवखदेवउलवंदेहिं ॥१॥
देवउलाइं वि निम्मलजलभररमणीयसरवरसएहिं । रेहंति सरवराइं वियसियसयकमलसंडेहिं ॥२॥
कमलवणाइं वि मयरंदलुद्धपरिभमिरभमरनियरेहिं । भमरा वि हु सुइसुहयरसमहुरसंकाररावेहिं ॥३॥
महुरसंकारा वि हु सया वि सवणेकरसियकुसलेहिं । सोयारा वि हु रेहंति जत्थ गंधवियकलाहिं ॥४॥
एवं परंपराए गुणाण को लहइ तस्स पज्जन्तं । तियसालयसंकासो सो कासी जणवओ अत्थि ॥५॥
तम्मि य पासजिणेसरपयपउमपवित्तिथावणिविभागा । निम्मेसनयरिगुणगामधाम वाणारसी नयरी ॥६॥
तीसे समीववत्ती सालिगामो समत्थि थिमियजो । तम्मि य गंगाइच्चो निवसइ कोडुंविओ एगो ॥७॥
सो उण कुक्कम्मवसओ धणवइपरिपूरियम्मि गामम्मि । दारिइभरकंतो कुक्कम्मनिरओ सया वसइ ॥८॥
नियतणुरूवविडंविमयरद्वयमाणवाण मज्झम्मि । सो च्चिय कुरुवयाए दिट्ठो दिट्ठीए देइ दुहं ॥९॥
पुन्वाभासि-पियंवय-कन्नामयवयगभासणरयाणं । सो चेवेगो उव्वेयकारओ नवरि भासंतो ॥१०॥
सरलेसु वि मायावी किवणो चाईण मज्झयारम्मि । सुकयन्नूण कयग्गो विवुहाणं मुखसेहरओ ॥११॥
सुद्धजणवंचणरओ मायाए चेव कुणइ ववहारं । तत्तो जणेण विहियं मायाइच्चो त्ति से नामं ॥१२॥
अह तम्मि चेव गामे दक्खिन्नमहोयही महिमनिलओ । सरलसहावो सज्जणसिरोमणी साहुसिरतिलओ ॥१३॥
वसहाहिद्वियदेहो अगतणयाहियमओऽभिहाणेण । थाणु त्ति विस्सुओ[.....]संकरो अत्थि थाणु व्व ॥१४॥
जल-जलणाण व छाया-ऽऽयवाण वरमणि-वराडियाणं व । राहु-ससीण व तेसिं अमय-विसाणं व सुहिभावो ॥१५॥
संजाओ कहवि हु पुव्वजम्मअच्चमत्थनेहरायाण । वारंतस्स वि लोयस्स सुद्ध-कलुसियमणाण परं ॥१६॥
अह अन्नया य नियसच्छयाए कल्लिएण थाणुणा भणिओ । मायाइच्चो मित्तोऽकलुसियचित्तेण कलुसमणो ॥१७॥
पुरिसत्थवज्जिएणं जाएण वि को गुणो मणूसेणं ? । चिंचापुरिसेण व मित्त ! मट्ठियामयनरेणऽहवा ॥१८॥
धम्मत्थो तावऽम्हाण नत्थि सुहभावणाए रहियाणं । कामत्थो वि हु धणवज्जियाण दूरेण दुहियाणं ॥१९॥
अथोवज्जणकज्जे जुत्तो तावुज्जमो जमत्थेण । रहियाण माणवाणं निरत्थओ गुणकळावो वि ॥२०॥

जओ भणियं—

जाई रूवं विज्जा तिन्नि वि निवडंतु गिरिगुहाविबरे । अत्थो च्चिय परिवट्ठउ जेण गुणा पायडा हुंति ॥२१॥

किंच—

अणहुंता वि हु हुंतीए हुंति हुंता वि जंति जंतीए । ओ ! जीए समं नीसेसगुणगणा जयउ सा लच्छी ॥२२॥
अवरं च दक्खिणरहियस्स मित्त ! धम्मपियस्स वि गिहिस्स । इहलोय-पारलोइयकिरियाओ मलंति सयलाओ ॥२३॥
इय मित्तवयणमायज्जिऊण मायापवंचमइनिउणो । जंपइ मायाइच्चो पहसियवयगो कुडिलहियओ ॥२४॥
जइ एवं ता चल्लयु जामो वाणारसीए नयरीए । तीए वि हु धणयसमाणविह्वनागरयगेहेसु ॥२५॥

स्वत्ताणि स्वणामो कणय-रयणऽलंकार भूसिण कन्ने । तोडेमो वणियवहूण दविणगंठीओ छिंदेमो ॥२६॥
काहामो वंदिगहं पभूयविहवण वणियनिवहाणं । एवंविहमवरं पि हु तत्थऽत्थकए करिस्सामो ॥२७॥
एवं जत्तपराणं साहससहियाण बुद्धिमंताणं । एस वराओ अत्थो कत्तियमेत्तो किलऽम्हाणं ? ॥२८॥
एवं सोउं मयसमयमत्तकरिदंतघट्टियतरु व्व । करपल्लवे धुणंतो, तहिं पिहिन्तो य सवणजुयं ॥२९॥
मा मित्त ! वयणमेरिसमणंतभवभमणकारणममुद्धं । हियए वि धरसु सज्जण !, किमंग पुण वयण-किरियासु ? ॥३०॥
जेण परस्स विरूयं, जायइ परलोमवाहगं जं वा । तद्दारेणं जं होइ वंछियं तेण न हु कज्जं ॥३१॥

भणियं च—

अकूत्वा परसन्तापमगत्वा खलसङ्गतिम् । अनुत्सृज्य सतां मार्गं, यत् स्वरूपमपि तद् बहु ॥३२॥
ता अचरे वि उवाया अणेगरूवा धणज्जणे संति । तेहिं वि जायइ वित्तं पुत्तसहायाणं पुरिसाणं ॥३३॥
ते उण वाणिज्जकला किसिकम्भं गरुयराइणो सेवा । धाऊवाओ वरदेवयाए आराहणाकरणं ॥३४॥
जलनिहितरणं पसुपालवित्तिया गिरिगुहापवेसो य । ईसरगिहकम्मकरत्तमप्पणो विणयकरणेणं ॥३५॥
एमाइअणेगविहं अत्थोवज्जणकए अणुट्ठाणं । ता किं भवओ भणिण्ण निदिण्णं सैयाणाण ? ॥३६॥
तो भणइ तस्स मित्तो, हासेणं मित्त ! जंपियमिमं ति । न उणो मरणा वि अकज्जमेरिसं अहमणुट्ठिस्सं ॥३७॥
अत्थोवज्जणहेउं तत्तो दोन्नि वि गया पइट्ठाणे । तत्थ अणेगोवाएहिं विदवियं तेहि पउरधणं ॥३८॥
जा गणियं ता जाया, पंचसहस्सा सुवन्नजायस्स । पत्तेयं पत्तेयं दोन्हं पि हु दव्वसंखाए ॥३९॥
चित्तियमिमेहिं दव्वं कायकिलेसेण जायमम्हाणं । अन्नत्थ देसियाणं परं किमेण्ण ? भणियं च ॥४०॥
किं तीए सिरीए पीवराए ? जा होइ अन्नदेसम्मि । जा य न मित्तेहिं समं जं च अमित्ता न पेच्छंति ॥४१॥
ता गच्छामो संपइ नियदेसे तत्थ धम्मियज्जाणं । नियसयणाण जहिच्छं नियलच्छं संपवच्छामो ॥४२॥
परमेयं चोरिभया निव्वाहेउं न तीरइ सुवन्नं । ता विणिवट्टिय लेमो महम्मरयणाणि एण्ण ॥४३॥
ताणि सुहं संगोविय भग्गे निज्जंति चित्तिउणेवं । किणियाणि सुवन्नेणं सहस्समुल्लाणि रयणाणि ॥४४॥
तत्तो य मल्लिज्जरचीवरस्स गंठीए बंधिउं ताणि । सुमुहुत्तम्मि पयट्ठा गंतुं कप्पडियवेसेण ॥४५॥
मग्गे गच्छंतेणं मायाइच्चेण चित्तियमणिट्ठं । वंचेऊणं थाणुं गिण्हामि समग्गरयणाणि ॥४६॥
तो कवडेणं भणियं भो ! भिक्खाभोयणेण एण्ण । पव्वहिया पइदियहं मित्त ! वयं मग्गपरिसंता ॥४७॥
सुवस्सत्तेण अहयं काउं कयविकयं न याणामि । ता आगच्छसु किणिऊण किं पि तं मंडयाइयं ॥४८॥
परमेत्थ नयरमज्जे न नज्जए केरिसो वि ववहारो ? । तो रयणकप्पडमिमं मह पासे मेल्लिउं जाहि ॥४९॥
तत्तो वंचणमइणा नयतरुकरिणा.....कयसिरमणिणा । निदयवणिणा तेणं जं विहियं तं निसामेह ॥५०॥
तारिसयमल्लिचीवरगंठिदुगे बंधिऊण पाहाणे । किर एयमप्पिउं गिण्हिऊण सेसं पलाइस्सं ॥५१॥
तो आगए तमप्पिय जामि अहं गोरसाइकज्जम्मि । तं परिवालसु एत्थेव निग्गए तम्मि इय भणिउं ॥५२॥
एसाऽऽगच्छइ मित्तो इय बहुहा खिज्जिऊण थाणुवणी । गेहाभिमुहो चलिओ सविसाओ मित्तवसणेण ॥५३॥
हा मित्त ! सुहय ! तं कत्थ दीससे ? किं न देसि पडिवयणं ? । कत्थ गओ सि महायस ! संपई मोत्तुं ममेगागी ॥५४॥
जइ जीवंतो एही मह मित्तो ता इमं धणं तस्स । अह नो एही तम्माणुसाण गेहे समप्पिस्सं ॥५५॥
एवं थाणू वच्चइ मायाइच्चो वि दूरदेसम्मि । गंतुं जाव निरुवइ पेच्छइ तावुवलगंठिदुगं ॥५६॥
तत्तो झूरइ पलवइ कुट्टइ वच्छत्थलं मलइ हत्थे । दीहरनीसासे मुयइ दुम्मणो रुयइ चितइ य ॥५७॥
जो अन्नस्स विरूयं चितइ तेणेव दुगुणतरणेण । सो हम्मइ कंडेण व पच्चुप्फिडिण न हु भंती ॥५८॥
भमइंतो महिवलयं भिक्खाभोई किलिट्ठपरिणामो । मिलिओ मायाइच्चो कइया वि हु थाणुणो मग्गे ॥५९॥

तो उक्कंठियहियओ कंठम्मि विलगिउं परुत्तो सो । हा मित् ! मज्झ वल्लह ! कत्थ टिओ एत्तिथं कालं ? ॥६०॥
 किं वा सुह-दुहजायं, मह चिरहे विमहियं तण मित् ! ? । इय पुट्टो मायाण मायाइच्चो पथंपइ ॥६१॥
 अत्थि तुह रयणदसगं समण्णिउं पत्थिओ अहं तइया । गोरसकज्जे तत्तो कम्मि वि गेहे पविट्ठो हं ॥६२॥
 चोरो त्ति भणिय गहिओ आरक्खियसंतिण्हिं पुरिसंहिं । पक्खित्तो गोर्त्ताण सुदुक्खिओ जाव चिट्ठामि ॥६३॥
 भोयावणत्थमेगा तावाऽऽया मज्झ मज्झमा जुवई । तीण कहियं तं देवयाण गहिओ वल्लिनिमित्तं ॥६४॥
 घरमज्झवाउलाणं जइ कह वि विणिगणओ तओ लट्ठं । तो हं भीओ लहिऊगमंनरं कह वि नीसरिओ ॥६५॥
 इय नियवइयरजायं तुमणं जं पुच्छियं तयं कहियं । सुह-दुहकहणाओ अहं जाओ सुहिओ जओ भणियं ॥६६॥
 मित्तेहिं जाव न सुयं सुहं व दुवस्वं व जीवलोयम्मि । सुयणाण हिययल्लगं तावऽच्छइ नद्वसल्लं व ॥६७॥
 एवं वच्चंताणं अडवी निम्माणुसा समणुपत्ता । तत्तो लुहाकिरुत्तो मायाइच्चं भणइ थाणू ॥६८॥
 गिण्हसु रयणाणि इमाणि मित्त ! मह परवसस्स पडिहिति । तो तेण हरिसिण्णं घेतूणं चिनियं पयं ॥६९॥
 पुणरवि वंचेमि इमं हत्थे चडियाणि मज्झ रयणाणि । इय कलुसिण्ण दिट्ठो तणल्लो कूवओ तत्तो ॥७०॥
 अवहत्थिय चिरपरिचयमवगन्निय[निय]कुरुक्कमायारं । पग्गिहरिउं पुरिसज्वयमंगीकाउं नरयवडणं ॥७१॥
 उज्झिय नियमज्जायं विस्सरिउं तुहिसिण्हसव्भावं । परिचइउं सदयत्तं दूरीकाऊण लोयट्ठिइं ॥७२॥
 पक्खित्तो पिसुणत्तमभवत्तं विय तेगमंधकूवम्मि । सरलसहावो मित्तो कययनिकिस्सिरामणिणा ॥७३॥
 तत्थ वि पडिओ चित्तइ पक्खित्तो केण कूवमज्झम्मि ? । न मुणइ सरलत्तणओ थाणू जह मित्तकम्ममिमं ॥७४॥
 जावुपपहेण चलिओ इयरो ता हण हण त्ति भणिरेहिं । मिल्लेहिं वंधिऊगं सुक्को घेतूण रयणाणि ॥७५॥
 अणुभव दुन्नयतरुणो कुसुमं रे जीव ! फलमिओ नरओ । इय भावितो चिट्ठइ कुडंगिमज्झम्मि पक्खित्तो ॥७६॥
 एत्तो सेणावड्ढा भणिया भिल्ला तिसाभिभूण । भो भो ! जोयह नीरं ते वि भमंता गया तत्थ ॥७७॥
 जत्थऽच्छइ सो थाणू तणल्लन्ने कूवयम्मि पक्खित्तो । नीरं जाव निहालंति ताव निमुणंति नरसइं ॥७८॥
 भो भो ! मं पहियनरं नरयसमाओ तमंधकूवाओ । उत्तारह केणावि हु पक्खित्तं करिय कारुजं ॥७९॥
 तेहिं वि सेणावड्ढो कहिऊणं कट्ठिओ निउत्तेहिं । पुट्ठेण जहावुत्तं कहियं तेसिं नियं चरियं ॥८०॥
 भो भो ! एस वराओ पक्खित्तो तेण कूवए नूण । रयणाणि दंसिऊणं सव्वं पि विणिच्छियं तेहिं ॥८१॥
 तेण वि मग्गतेणं दिट्ठो मित्तो कुडंगमज्झम्मि । नीसारिऊण तत्तो मग्गे गंतुं पयडा ते ॥८२॥
 वच्चंता य कमेणं पत्ता पच्चंतगाममेगमिमे । तत्तो विचित्तयाए कम्माणमचित्तसत्तीए ॥८३॥
 जाओ सुहपरिणामो मायाइच्चस्स एत्थ पत्थावे । चित्तियमिमिणा मह चेद्वियस्स धिद्धी ! विरूयस्स ॥८४॥
 ता केण पथारेणं मह सुद्धी होज्ज पावमल्लिणस्स ? । इय चित्तिऊण पुट्ठा गामकुलीणा विसुद्धिकए ॥८५॥
 तेहिं वि केण वि किं पि हु पावविसुद्धीए कारणं भणियं । जावंते सव्वेहिं वि गंगान्हाणं समाइट्ठं ॥८६॥
 तो तत्थ पट्ठिण्णं दिट्ठो सिरिधम्मनंदणो सूरी । धम्मं वागरमाणो भव्वाणं पावसुद्धिकए ॥८७॥
 तत्तो सो वि हु पुच्छइ पच्छायावेण दूमिओ भयवं ! । मह मित्तवंचणऽज्जियपावविलुत्तस्स किं ताणं ? ॥८८॥
 पुव्विल्लगामगामीणएहिं मह मेत्तदोहमल्लिणस्स । जल-जलण-तित्थगहाणाइएहिं किल दंसिया सुद्धी ॥८९॥
 मुणिनाहो वि पयंपइ इमेहि पुणरुत्तपावजणएहिं । भदय ! न भवइ ताणं धुवमन्नाणियवहुमएहिं ॥९०॥
 अइकूरगायकं सुरिकरालमुहकुहरमज्झवडियाणं । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिदाणं ? ॥९१॥
 उव्वमड्ढोसगहायजगडियगरुयाभिमणविहवाण । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिदाणं ? ॥९२॥
 पजलियकोहदुयासणजालावलिडज्झमाणहिययाणं । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिदाणं ? ॥९३॥
 माणमहागुरुपव्वयचंपियनिम्मलविवेयगत्ताणं । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिदाणं ? ॥९४॥
 मायादुट्ठभुयंगीवित्थेयविलुत्तमुद्धवोहाणं । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिदाणं ? ॥९५॥

तिहुयणजगडणसंपत्तमहिमगुणलोहरायवसगाणं । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिंदाणं ? ॥९६॥
 भुवणत्तयसंतावयमच्चुमहारायवयणपत्ताणं । कत्तो ताणं ताणं मोत्तूणाऽऽणं जिणिंदाणं ? ॥९७॥
 इय सोऊणं सम्मं मायाइच्चो पवन्नजिणधम्मो । आलोइऊण मायामहल्लसल्लं गओ सगं ॥९८॥

॥ मायादित्याख्यानकं समाप्तम् ॥७८॥

इदानीं लोभनन्दाख्यानकमुच्यते । तद्यथा—

नयरम्मि वसंतउरे जियारिनामो नरेसरो आसि । तेणऽन्नया सरोवरमेगं कारावियं तत्थ ॥१॥
 तम्मि उ खणिज्जमाणे कणयकुसा निग्गया मिउपणिद्धा । निवपच्छन्नं दिन्ना उड्डेहिं लोहनंदिस्स ॥२॥
 विन्नायसरूवेण वि लोहऽगलिण्ण लोहमुल्लेण । गहिऊण तेण भणियं अवरे वि य मज्झ दायव्वा ॥३॥
 ते वि अणुवासरं पि हु तस्स पयच्छंति अन्नया स वणी । नीओ बलिच्चंडाए मित्तेणं अन्नगामम्मि ॥४॥
 गच्छंतेणं तेणं पयंपिओ नियमुओ जहा वच्छ ! । लोहकुसा दविणेणं बहुएण वि संगहेयव्वा ॥५॥
 ते आगया महग्घत्तेण कुविण्ण सेट्ठितण्ण । ताणेगो उल्लालिय खित्तो अन्नायतत्तेण ॥६॥
 पाहाणे अच्चिन्टो विघट्टिया मट्टिया तओ तस्स । दिट्ठो य दित्तकंचणविणिम्मिओ रायपुरिसेहिं ॥७॥
 भणियं च तेहिं चोरा वणिगाणं दिति रायदविणमिणं । तो बंधिऊण खित्ता रायपुरो पुच्छिया तेण ॥८॥
 हट्टम्मि कस्स कस्स य दित्तमिणं ? ते भणंति नऽन्नस्स । मोत्तूण लोहनंदिं सामि ! समगं पि तुह दविणं ॥९॥
 पढमं पि हु जिणदासस्स दंसियं तेण गिण्हियं नेय । तो बाहरिय स पुट्ठो निवेण किं न हु तए गहियं ? ॥१०॥
 तेणुत्तं सामि ! सया वयाणि मह संति ताणमेगयरं । भज्जइ गिण्हिउजंतो तेण इमं देव ! नो गहियं ॥११॥
 तो तुट्ठेण नरिंदेण पूइउं सो विसज्जिओ गेहे । लूसियमसेसगं पि हु गेहं पुण लोहनंदिस्स ॥१२॥
 आणत्ता तग्गहणाय नियमडा भिउडिभासुरनिडाला । तेण वि आगच्छंतेण जाणिओ एस वुत्तंतो ॥१३॥
 छिन्नं च कुढारेणं चरणजुयं एवमुल्लव्वंतेण । एएहिं पाविओऽहं अइघोरं आवइं एवं ॥१४॥
 सुहडेहिं तह वि एसो नीओ कुढेहिं रायपयपुरओ । तेणावि मारिओ सो दुम्मरणेणं विडंबेउं ॥१५॥

॥ लोभनन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥७९॥

इदानीं नकुलवणिज्याख्यानकमुच्यते—

उज्जेणीए पुरीए सहोयरा दोन्नि आसि वणियसुया । सिवसिवभइऽभिहाणा दुरंतदोगच्चसंतत्ता ॥१॥
 दोन्नि वि दविणोवज्जणकज्जम्मि गया सुरद्विसयम्मि । दुक्खोवज्जियदविणं न उले काउं पडिनियत्ता ॥२॥
 जइया जेहसयासम्मि नउल्लगो सो चिंचितए तइया । हणिऊण कणिट्ठं सन्नमेव गिण्हामि दविणमिमं ॥३॥
 सिवभइस्स वि जायइ चित्ता एसेव नउल्लसहियस्स । इय बुद्धिजुया नियनयरिपरिसरे दो वि संपत्ता ॥४॥
 गंधवईए नईए दहम्मि परिभमिरमयर-तिमिनियरे । पयसोहणं कुणंतेण चित्तियं तयणु जेट्ठेण ॥५॥
 अत्थो धुवं अणत्थो जेण महामोहविसविमूढेण । पाणप्पियस्स वि मए विंचित्तियं बंधुणो हणणं ॥६॥
 ता अलमिमिणा नियजणविणासकरणेण पावळवेण । इय चित्तिऊण नीरम्मि निवलओ खित्तओ तेण ॥७॥
 भणियं तओ कणिट्ठेण हा ! किमेयं तए कयं भाय ! ? । तेणुत्तमस्स दोसा मारिउमिच्छामि तं सहसा ॥८॥
 तेणेस मए खित्तो दहम्मि तं निमुणिउं भणइ लहुओ । तुह मारणम्मि मज्झ वि आसि इमा लोभओ चित्ता ॥९॥
 ता बंधव ! सुट्ठु कयं जमेस खित्तो तरंगिणीनीरे । इय भणिय हिट्ठहियया नियगेहे दो वि संपत्ता ॥१०॥
 तच्चरणसोयणाई काउं जणणीए तेसि लहुभइणी । मच्छाणमाणणत्थं ताण कए पेसिया हट्ठे ॥११॥
 एत्तो य निवलओ सो गिलिओ तिमिणा छुहाकिलंतेण । तत्तो य जालिण्णं स मच्छओ गिण्हिओ तत्थ ॥१२॥

नीओ उ विवणिमज्जे कीओ भवियव्वयाए सो तीए । वंजणनिमित्तमेईए छिदिओ मंदिरे गंतुं ॥१३॥
 दिट्ठो य नउलओ तयणु ज्झत्ति मुक्को नियम्मि उच्छंणे । पच्छायंती तं पेच्छिऊण जणणीए सा पुट्ठा ॥१४॥
 किं पच्छायसि वच्छे ! ? न किंपि इय तीए जंपिण जणणी । निस्संकियकरणत्थं तीए समीवम्मि संपत्ता ॥१५॥
 मम्मट्ठाणे चुल्लेत्तएण सहस त्ति तीए हणिया सा । तं निवडंति दट्ठूण दो वि तप्पासमल्लीणा ॥१६॥
 ते दट्ठूणं भयकंपिराए तीए सयासओ पडिओ । सो निवलओ तओ तेहिं चित्तिं हा ! स एवेसो ॥१७॥
 तो दो वि विसन्नमणा भणंति जं दूरमेव परिहरियं । तं पुरओ च्चिय जायं अइह ! महापावपरिणामो ॥१८॥
 लोहतिमिरंधनयणा जीवा सयणं पि सत्तुठाणम्मि । पेच्छंति जओ एईए मारिया निययजणणी वि ॥१९॥
 ता एयारिससंतावकारयं परिहरित्तु गिहिवासं । इह-परभवहियकरणं तवचरणं किंपि काहामो ॥२०॥
 इय जंपिऊण काउं मयकिच्चमसेसयं पि जणणीए । भइणीए तयं दाउं दविणं तो दो वि गंतूणं ॥२१॥
 सुत्थियसूरिसमीवे पव्वइया चरियचारुतवचरणा । परिपालियसामन्ना दोन्नि वि सुगइं समणुपत्ता ॥२२॥

॥ नकुलवण्याख्यानकं समाप्तम् ॥८०॥

रागाइदोसवसओ पत्ताणि जहा इमाणि दुह्वसणं ।
 तह अन्नो वि हु पावइ ता एयविणिग्गहं कुणह ॥१॥
 हे धार्मिकाः ! प्रशमसम्भृतिमुक्तिवश्यान् , रागादिशत्रुविसरान् कुरुत प्रयत्नात् ।
 एते हि धर्मपथवर्तिनमप्यकस्मादुन्मार्गमङ्गिनिवहं नितरां नयन्ति ॥२॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे रागाद्यनर्थपरम्परावर्णनश्चतुर्विंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२४॥

[२५. क्षान्तिगुणवर्णनाधिकारः]

रागादिरिष्योऽनर्थजनकत्वेन जेतव्या इत्यभिहितम् । साम्प्रतमुपलक्षणद्वारेण क्रोधरिपुजयलक्षणां क्षान्तिमाह—

स-परोभयगुणहेऊ खंती ता तं कुणेज्ज इह नाया ।

सुडुमुणि-नंदिसेणा तह सीसो चंडरुदस्स ॥३३॥

अस्या व्याख्या—‘स्व-परोभयेषाम्’ आत्म-परोभयस्वरूपाणां ‘गुणहेतुः’ गुणकारणं ‘क्षान्तिः’ क्षमा । ‘तत्’ तस्मात् कारणात् ‘तां’ क्षान्तिं ‘कुर्याद्’ विदध्यात् । ‘इह’ अस्मिन्नर्थे ‘नाय’ त्तिज्ञातानि शुल्लकमुनि-नन्दिपेणौ, ‘तथा’ तेनैव प्रकारेण ‘शिष्यः’ विनेयः ‘चण्डरुद्रस्य’ चण्डरुद्राभिधानसूरेः इत्यक्षरार्थः । भावार्थोऽपि प्राक् प्रतिपादिताख्यानकेभ्यो ज्ञेयः ॥३३॥

जह एयाणं खंती सपरोभयगुणपसाहिया जाया ।

अन्नस्स वि तह जायइ ता तीए जयह जहसत्ती ॥३४॥

क्षान्त्या सदैव मनुजाः सुरपूजनीयाः, क्षान्त्या भवन्ति भविनो भुवि माननीयाः ।

क्षान्त्या वसन्ति सुरसुदृशु शर्मभाजः, क्षान्त्या ब्रजन्ति शिवतामिति तां कुरुष्वम् ॥१॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे क्षान्तिगुणवर्णनः पञ्चविंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२५॥

[२६. जीवदयागुणवर्णनाधिकारः]

गुणहेतुः क्षान्तिरभिहिता । इमां च जीवदयावानेव प्रायो विधत्ते इत्यतो जीवदयागुणवत्तामाह—

दीहाउयाइहेऊ जीवदया इह परे य सुहहेऊ ।
सङ्कुसुओ गुणमइया मेहो दामन्नगो नायं ॥३५॥

अस्या व्याख्या—‘दीहाउयाइहेऊ’ चि भावप्रधानत्वाद् निर्देशस्य दीर्घायुष्कत्वादिहेतुः दीर्घायुष्कत्वं-चिरजीवित्वं आदि-
येषां नीरोगत्वादीनां गुणानां ते तथोक्ताः तेषां हेतुः-कारणं ‘जीवदया’ प्राणिदया ‘इह’ अस्मिन्नेव लोके ‘परे च’ परलोके च ‘सुखहेतुः’
सौख्यनिमित्तं भवतीति शेषः । दृष्टान्तानाह—‘सङ्कुसुओ’ चि गृहीताणुव्रतः परकूरूपकारहस्तविक्रीतः श्रावकमुतः ‘गुणमती च’
श्रेष्ठिमुता ‘मेघश्च’ श्रेणिक्काजमुतः ‘दामन्नकश्च’ मत्स्यबन्धकजीवः ‘नायं’ ति प्रत्येकं योजनीयम् इत्यक्षरार्थः ॥३५॥ भावार्थस्त्वस्या-
नकगम्यः । तानि चामूनि—

धन्नउरग्गामे माणिभइसेट्टिस्स धम्मरुइ पुत्तो । सम्मणुज्वय-गुणवयधारी सम्मत्तथिरचित्तो ॥१॥
जिणचल्लणकमलभसलो निच्चं गुरुपायपूयणे सत्तो । कइया वि सह वयंसेहिं निग्गओ गामबहिभागे ॥२॥
पत्तो य तक्कैरहिं नीओ नयरीए सो अवंतीए । दिन्नो दधिणेण नरिंदसूवगारस्स तो तेण ॥३॥
नीओ रसवइसालाए पभणिओ लावयाण हणणट्टा । रे ! ऊसाससु एए वंजणकज्जे नरिंदस्स ॥४॥
सो पाणिवहाईणं विरओ करुणापवन्नहियओ य । तो तेण पासयाओ छोडेउं लावया मुक्का ॥५॥
दिट्ठो य सूवकारेण जंपिओ किं तए इमे मुक्का ? सो भणइ तुज्झ वयणं मए कयं किमिह पुच्छाए ? ॥६॥
आवल्लिऊणं कंधरमिमेसि मोक्खं विहेसु बीयदिणे । इय सिक्खविउं तेणं समप्पिया तित्तिरा तस्स ॥७॥
बीयदिणे वि हु तेणं वंकं काऊण कंधरं निययं । उप्पाडेउं मुक्का उड्डेऊणं गया सव्वे ॥८॥
तइयदिणे गाढयरं निच्चुद्धिय ! मंसभक्खणनिमित्तं । मारसु एए इय भणियमप्पिया लावया तस्स ॥९॥
जइ एवं ता सिट्ठाण निंदियं नरयकारणं घोरं । पाणच्चए वि नाहं करेमि एयारिसं पावं ॥१०॥
तत्तो य सूयकारेण आसुरुत्तेण ताडिओ वाढं । धम्मरुइ धम्मरुइ तह वि न भन्नेइ तव्वयणं ॥११॥
तो पुणरवि निट्ठुरयरपहारनियरेहिं ताडिओ संतो । कंदंतो गुरुसइं सुओ महीसामिणा एसो ॥१२॥
वाहरिय सूवगारो पुट्ठो किं एस कंदए करुणं ? । सो भणइ देव ! एसो विक्किज्जंतो मए गहिओ ॥१३॥
न कुणइ जीवविणासं ति ताडिओ निट्ठुरं मए रुयइ । पुट्ठो सो वि नरिंदेण किं न जीवे विणासेसि ? ॥१४॥
सो भणइ मए विहिया जावज्जीवं पि पाणिवहविरइ । आह निवो न हु नियमो पलइ परायत्तवित्तीणं ॥१५॥
ता कुणसु पाणिघायं न हु मन्नइ सो तओ नरिंदेण । तस्स परिक्खनिमित्तं भिउडोभीसणनिडालेण ॥१६॥
ताडाविओ सुनिट्ठुरकसप्पहारेहिं तह वि मणयं पि । न हु मन्नइ पाणिवहं तओ महादुट्ठकरिपुरओ ॥१७॥
पक्खिविउं भेसविओ संतो चित्तइ मणे महासत्तो । जीव ! तुह वेयणीयं कम्मं समुवडियं सहसु ॥१८॥

किंच—

वरमत्थु मज्झ मरणं अक्खंडियनिययनियमजुत्तस्स । न उणो जीवविणासो चलम्मि जीयम्मि भणियं च ॥१९॥
एक्कस्स कए नियजीवियस्स बहुयाओ जीवकोडीओ । दुक्खे ठवंति जे केइ ताण किं सासयं जायं ? ॥२०॥
इय चित्तंतो एसो भणिओ रत्ता न मन्नए जाव । तो नाओ नियनियमे थिरचित्तो एस नरवइणा ॥२१॥
तो एस अंगरक्खगपयस्स जोगो चि चित्तिउं तेण । काऊण सप्पसाओ निवेसिओ अंगरक्खपए ॥२२॥
विस्सासठाणमेसो जाओ दिन्नो य तस्स वरदेसो । तं उवभुजिय बहुकालमसमरिद्धीए संजुत्तो ॥२३॥

पासे केसि पि गुरूण गिण्हिउं दिक्खमुत्तमं तत्तो । कयतिव्वतवच्चरणो कमेण मुगइं समणुपत्तो ॥२४॥

॥ 'श्राद्धसुताख्यानकं समाप्तम् ॥८१॥

इदानीं गुणमत्याख्यानकं व्याख्यायते—

नयरम्मि सुसम्मपुरे राया ससिसेहरो हरो व्व तहिं । निवसइ धणाभिहाणो नरवइणो सम्मओ सेट्ठी ॥१॥
 नंदो व्व गोउलपिओ गयणाभोओ व्व सुहयमुणिचंदो । भव्वो व्व गुणमइमुओ नयवं व सुसंपयाधरओ ॥२॥
 मुणिचंदनिव्विसेमो कम्मयरो थावरगे थिरप्पयई । सव्वं पि हु धरचित्तं चितइ चउरो विचित्तं पि ॥३॥
 अह अन्नया य सेट्ठी तिहुयणसाहारणेण मरणेण । धणवं पि धणो निहणं नीओ धणियं अधणितउ व्व ॥४॥
 मुणिचंदो सेट्ठिपयं परिपालइ गुणमई वि जिणधम्मं । सा उण असंपया संपया वि जाया कुकम्मवसा ॥५॥
 विनडिज्जंती अवसेहिं इदिण्हि दिणं पि राइं पि । अन्नमत्थइ थावरयं विसयत्थं सुत्थयाहेउं ॥६॥
 सो उण तह वि वराओ मयणंसूगालुओ जसोकामी । भणइ य विरुवमम्मो ! वयणमिणं जं तुमं वयसि ॥७॥
 तं मह जणणी अहयं तु तुह सुओ विस्सुयं जणम्मि इमं । ता अंव ! इममकज्जं न जंपणीयं न करणीयं ॥८॥
 अन्नं च गेहसामिम्मि विज्जमाणम्मि अंव ! मुणिचंदे । एरिसमकज्जमेवं किज्जंतं केरिसं ? कहसु ॥९॥
 तीए भणियं एयं सुत्थं सव्वं करिस्समवरं च । गिहसामित्तमयाणुय ! किमेवमंगीकरेसि न तं ? ॥१०॥
 इय तं मन्नावेउं मायावहुलाए जं समारद्धं । आयन्नह तमयंडे सा पावा रोविउं लग्गा ॥११॥
 किं अम्मो ! रुयसि तुमं ? पुट्ठा मुणिचंदसेट्ठिणा सव्वं । तीयुत्तं नियकज्जं सीयंतं वच्छ ! रोएमि ॥१२॥
 तेणुत्तं केरिसयं ? कवडेणं सा पयंपइ सदुक्खं । दुट्ठाइ गोउलाओ तुह जणओ वच्छ ! आणंतो ॥१३॥
 तं पुण पमत्तचित्तो करेमि ता किमिह गोरसेण विणा । सयणाईयं कज्जं ? तेणुत्तं मा वय विसायं ॥१४॥
 सयमाणिस्सामि इहं तो तीए गोउलम्मि पेसविओ । थावरएणं समयं नाऊणं गुणमईए इमं ॥१५॥
 सिक्खविओ मुणिचंदो होयव्वं निच्चमप्पमत्तेणं । न मुणसि मुद्धत्तणओ नियजणणीविलसियं तुमयं ॥१६॥
 सो वि हु खग्गागरिसणपमुहं थावरयचेट्ठियं मुणिउं । सुट्ठुयं अपमत्तो पत्तो नियमोउलम्मि तओ ॥१७॥
 पडिवत्ती सव्वा वि हु विहिया गोउलियसामिणा तस्स । सामि त्ति मुणिय सेज्जा रइया रयणीए गिहमज्जे ॥१८॥
 तेण वि भणियं बहुदिवसदिट्ठसंखाणजाणणनिमित्तं । गोरूवाणं गोवाडयम्मि सोविस्समज्जमहं ॥१९॥
 तह विहिए सेज्जाए खोडि पच्छाइऊण वत्थेणं । सयमेगंते थक्को जग्गंतो खग्गवग्गकरो ॥२०॥
 जाव य थावरएणं खग्गपहारेण आहया खोडी । ता हक्किऊणमियरेण मारिओ खग्गवाएण ॥२१॥
 लोयाववायरक्खत्थमेस निक्कालिऊण गोवग्गं । पोक्करइ मारिऊणं थावरयं निति गावीओ ॥२२॥
 एए चोरा तो बालियाओ गावीओ कुट्ठियवग्गेणं । सयमारुहिउं तुरयं तुरियं पत्तो निययगेहं ॥२३॥
 जणणीए थावरए पुट्ठे कहियं समेइ मग्गम्मि । तो संकियाए तीए पिपीलियासरणओ कहवि ॥२४॥
 थावरयरत्तरत्तं तीए थावरयरत्तरत्ताए । खच्छंखच्छाए दिट्ठमसिवरं समिवपावाए ॥२५॥
 मुणिचंदसिरं छिन्नं तीए तेणेव तयणु खग्गेणं । चक्केण राहुसीसं व विणहुमुत्तीए रुट्ठाए ॥२६॥
 मुणिचंदमहेलाए विणासिया सा वि तेण खग्गेणं । तह चेव टिया तं नियइ गुणमई पाणिवहविरया ॥२७॥
 मिलिए लोए सव्वो वि वइयरो गुणमईए सो कहिओ । धन्ना सलक्खणा तं सि संसिया सा वि लोएणं ॥२८॥

॥ गुणमत्याख्यानकं समाप्तम् ॥८२॥

अधुना मेघाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

वायरणं व गुणाहियमुसइसंगयवियारंरमणीयं । निम्मलवन्ननिवेसणपसाहियं चित्तयम्मं व ॥१॥
 विस्सुयणेगविणायगमेगविणायगगुणज्जियजसोहं । जमणेगहरविराइयमेगहरं हसइ कइलासं ॥२॥

१. सार्द्धसुता० प्रतौ ।

नाणाविहवत्थव्यदिय-स्वत्तिय-वणियवासगेहं व । नयधंतसगुणजणमंदिरं पि पुरमत्थि रायगिहं ॥३॥
 तं पालइ समरहिओऽसमरहिओ गुरुपरक्कमावासो । वीसं पि हु पसरियपवरसेणिओ सेणिओ राया ॥४॥
 जो साहीणसुहृत्थी परमरहो पउरसुहृत्थपरिवारो । विस्सुयसुहृत्थसमूहो चउरंगवलो उभयहा वि ॥५॥
 तस्स य सुनंद-चेल्लणपहाणओरोहमज्झयारम्मि । सव्वंगसुंदरंगो समत्थि सिरिधारिणी देवी ॥६॥
 जा हरइ मणं सारयसिरी व्व निम्मलनहा विरायंती । तह य सलक्खणचरणा जणपुज्जा वेयकिरिय व्व ॥७॥
 सुघडियपवित्तजंघा पासायपरंवर व्व मणदइया । परमोरुजुया रेहइ रहवरगाइ व्व रमणीया ॥८॥
 सुकुमार-सुहृत्थरमणा नवजोव्वणललियकलियविलय व्व । जिणमुत्ति व्व गभीरा परमयसमणे हिया सहइ ॥९॥
 लच्छि व्व मयणसुहृत्था सया वि परमोयरा विसालच्छो । लायन्नल्लमरसा सुहृत्थणिया मेहमाल व्व ॥१०॥
 वेल्लहललियवाहा पयंडनरवरनिउत्तसेण व्व । रामसह व्व समंता सुग्गीवा हियसयाण सुहा ॥११॥
 कउरवभडयणसेणि व्व सव्वया सहइ सरलसुहृत्थना । जिणदेसण व्व भविययणसवण-मणसुहृत्थसुहृत्थयणा ॥१२॥
 विलसिरनिद्धसुरयणा भाइ पुरंदरमहापुरवरि व्व । निम्मलविमुद्धदिट्ठी सिवसुहमणसमणकिरिय व्व ॥१३॥
 निव्वणनिद्धनिडाला निरुवहयपहाणपायवालि व्व । विलसिरसुरम्मवाला सपुत्तपुत्तायनारि व्व ॥१४॥
 एवं किर को सक्कइ तीए पइअवयवं सरीरगुणं । वन्नेउं चित्तो वि हु अच्चम्भुयपवररूपाए ? ॥१५॥
 तस्सऽत्थि पवरपुत्तो अभओ नामेण नायपरमत्थो । मज्झम्मि महामंती पंचणह सयाण मंतीणं ॥१६॥
 बुद्धीसु चउसु चउरो निउणो चउसुं पि रायनीईसु । सव्वकलाण वराए धम्मकलाए विसेसेणं ॥१७॥
 आरोवियरज्जभरो सो तम्मि सुयप्पहाणमंतिम्मि । उवमुंजंतो विसए निच्छिचतो गमइ दियहाइं ॥१८॥
 अह अन्नया य पासिय सुहमुमिणं धारिणी महादेवी । सुमिणस्स फलं नाउं निवपासे जाइ सुइयमणा ॥१९॥
 इट्ठाहिं पियाहिं सुहाहिं चित्तपल्हायणाहिं कंताहिं । मउयाहिं मणामाहिं सयत्थजुत्ताहिं वायाहिं ॥२०॥
 आलवमाणी विणण्ण सेणियं हिययवल्लहं रायं । सणियं सणियं सणिरं पास[य]मल्लियइ मणदइया ॥२१॥
 निसियइ समणुत्ताया निवेण नियडम्मि पायवीडम्मि । सप्पणयमभिप्पायं कयप्पणामा भणइ देवी ॥२२॥
 अहमज्ज तम्मि पहु ! तारिसम्मि सुमणुत्तावासभवणम्मि । मणि-रयणपहानासियतमंधयारम्मि रुइरम्मि ॥२३॥
 दोसु वि पासेसु समुत्तयम्मि मज्झे गभीरविणयम्मि । सुकुमालतूलि-मंडोवहाण-आलिगिणिजुयम्मि ॥२४॥
 सयणम्मि पसुत्ता सुत्तजागरा किं पि किं पि सुहनिदा । सुमिणमिमं पासित्ता ससंभमा सामि ! पडिबुद्धा ॥२५॥
 सत्तंगसुप्पइदं तुसार-ससहरवलक्ख चउदंतं । संगय-समुत्तयकरं समभालक्खण-गुणोवेयं ॥२६॥
 किर गयणादवयरिउं मयसल्लिपवाहधोयगंडयलं । वयणम्मि पविसमाणं गयमेगं सामि ! पासामि ॥२७॥
 ता सामिय ! किं मन्ने होही मह फलमिमस्स सुमिणस्स ? । भणइ निवो एस पिए ! पहाणसुमिणाण मज्झम्मि ॥२८॥
 ता ओरालो सुमिणो कल्लाणकरो य मंगलकरो य । वंससमुत्तइजणगो पयइपहाणो इमो सुमिणो ॥२९॥
 तं अम्हं कुलकेउं कुलसेउं कुलवडिसयमुयारं । कुलकित्तिकरं कुलविद्धिकारयं कुलपसाहणयं ॥३०॥
 अद्धट्ठमदिवसाणं नवन्ह मासाणमुवरि वरपुत्तं । दिणयरमिव पुव्वदिसा देवाणुपिए ! पयाइहिसि ॥३१॥
 सो वि हु परिवड्ढंतो तणुवचएणं कलाकलावेणं । होही नाहो पुहईए भावियप्पाऽणगारो वा ॥३२॥
 तं वयणं सोउणं धारऽव्वाहयकयंबपुप्फं व । ऊससियरोमकूवा संवुत्ता धारिणी देवी ॥३३॥
 भणइ य देव-गुरुणं पयप्पसायाओ जं तए मणियं । तुम्ह पभावाओ वा होही सव्वं पि मह एवं ॥३४॥
 इय मुयसूयासंजायहरिसपप्फुल्ललोयणा देवी । वत्थंचलम्मि सहसा बंधइ वायासउणगंठि ॥३५॥
 तत्तो सेणियकंता परिणममाणम्मि तइयमासम्मि । असरिसपुत्ताहियसुकयल्लवग्गमाणुभावाओ ॥३६॥
 कुणइ मणे दोहलर्यं गव्वड्डियजीवविलसियसरूवं । इममेयारिसरूवं पुरिसासज्जं तयं सुगह ॥३७॥

धन्नाओ ताओ पुत्ताण मायरो ताओ सुकयपुत्ताओ । कयलङ्गवणाओ ताओ विदत्तसच्चरियविभवाओ ॥३॥
 नगु तासिमम्मयाणं मुरुद्धमिह जम्म जावियफरं च । जाओ विविहविभूसगभूसियतेयणयमारूढा ॥३९॥
 सह सेणिएण रत्ता धरिज्जमाणेण मेयल्लतेण । अम्भुत्तणसु अम्भुगणसु पणवन्नमेहेसु ॥४०॥
 सप्फुसिएसुं सुदगज्जिएसु निव्ववियमेइणितलेसु । पुरतिग-चउक्क-चच्चर-चउम्मुहेसुं निवपहेसुं ॥४१॥
 आरामेसु वणेसुं उज्जाणेसुं सकाणणवरेसुं । वेभारगिरिगुहासुं सकंदरासुं दरीसुं च ॥४२॥
 वियरंति जह्छिच्छाए वियरंतीओ मणुत्तमसणाई । तह विविहवत्थ-तंवूलपभिइणइयणवग्गेसु ॥४३॥
 नाययज्जावरीया महरिह-मणहरमहाविभूईण । पूरमि मणोचंछियमहमवि जइ कहवि एवमिमं ॥४४॥
 तो तम्मि मणोभिमए अपूरमाणम्मि भिज्जिउं लभा । पइदिवसमसियपवत्थम्मि चंदमुत्ति व्व विच्छाया ॥४५॥
 तो सेणिएण पुट्ठा सार्हीणे वि हु समत्थवत्थुम्मि । किसिया कोस किसोयरि ! साहसु किपि हु मणोभिमयं ॥४६॥
 तो साहियम्मि तीए नियगम्मि मणोरहम्मि नरनाहो । आयमुवायं वा तस्स साहयं कमवि अनियंतो ॥४७॥
 परिसिद्धिलियरज्जधुरो पडिओ चिंतामहासमुद्धम्मि । किंकायव्वविमूढो चिट्ठइ नं हरियसव्वस्सो ॥४८॥
 ताव य अभयकुमारो पत्तो पिउपायपणमणनिमित्तं । वक्खित्तमणत्तणओ नाऽऽभट्ठो न वि य विन्नाओ ॥४९॥
 तो पुच्छियमभएणं तुव्वे मं ताय ! अन्नया इंतं । आभासह आमंतह निसियावह निययउच्छंगे ॥५०॥
 जिग्घह सिरम्मि अट्ठासणेण तुट्ठा य मं निमंतह । ओहयमणसंकप्पा । किं भायह अज्ज ? मे कहह ॥५१॥
 रत्ता भणियं सम्मं वियाणियं वच्छ ! मज्झ सुन्नत्तं । जं चुल्लमाउयाए संजाओ दोहलो एम ॥५२॥
 जत्थ न पसरइ बुद्धी न यावि संक्रमइ पोरिसं मज्झ । न य विहवेणं सिज्झइ तो तच्चिंताए सुन्नो हं ॥५३॥
 अभएण तओ भणियं कज्जमिमं तुज्झ ताय ! विसमं पि । साहिस्समहं ताओ निराकुलो संपयं भवउ ॥५४॥
 तत्तो पोसहसालाए पुव्वसंगइयगरुयदेवस्स । आराहणत्थमारूढइ दम्भसंथारयं अभओ ॥५५॥
 ताहे परिणममाणम्मि अट्ठमे सुद्धभाणसहियस्स । मणि-रणयभासुरं दिव्वमासणं चलियममरस्स ॥५६॥
 तत्तो रवियरभासुरकिरीडकुंडलपहाकडप्पेण । उज्जोयंतो गयणं पाउव्वूओ पुरो अमरो ॥५७॥
 साहिउकामो पत्थुयपओयणं अभयसंगइपहाणो । पयडपयावो अमरो गयणगओ सहइ सूरु व्व ॥५८॥
 गरुयपयावोऽभयवेल्लियत्थनिष्फायगो अमरूवो । मेहकुमरस्स रेहइ भविस्सतवतेयपुंजो व्व ॥५९॥
 सो वि हु विरइयकरकमलसंपुडो भणइ सप्पणयमभयं । भो भो ! भणसु महायस ! किं सरिओ हं तए अज्ज ? ॥६०॥
 ता भणसु जमभिरुइयं किं रज्जं देमि ? किमरिसंदोहं । तुह निट्ठवेमि ? किमवरमसज्जमिह किपि साहेमि ? ॥६१॥
 तं मुणिऊणं जंपियमभएणमकालमेहदोहलओ । जाओ मह मायाए तो तं पूरसु महाभाग ! ॥६२॥
 एवं करेमि भणिऊण सुरवरो सो तिरोहिओ सहसा । तत्तो अचित्तदेवप्पभावओ मेहपडलेण ॥६३॥
 कत्थ वि य सामवन्नेण मइलियं निम्मलं पि गयणयलं । गरुओ वि हु मइलिज्जइ अहवा मल्लिणेण न हु भंती ॥६४॥
 रेहइ घणेण जह रायवट्ठवन्नेण गयणवित्थारो । तह सेणिओ वि गुणवंतगाविपुं सप्पसूएणं ॥६५॥
 अवरत्थ सरसजासुयणरत्तवन्नेण जलवविदेणं । अप्फुन्नं गयणयलं भुवणं व निवाणुराएणं ॥६६॥
 कत्थ वि य म्बन्नसमुज्जलेण जह सहइ नहयलाभोओ । मेहेण विमलगम्भट्ठिएण तह सेणिओ राया ॥६७॥
 अन्नत्थ वलाहयमिलणाविउणधवलेण धवलियं गयणं । जलएणं धवलिज्जइ निम्मलवन्नेणऽहव सव्वो ॥६८॥
 इय सप्पवंचवन्नेहिं मालियं वित्थयं पि गयणयलं । जलएहि जयं व गुणेहिं सिरिमहावीरनरवड्ढो ॥६९॥
 सेयणयगयारूढा ताहे सा विहरिया जह्छिच्छाए । सम्माणियदोहलया सुहेण गम्भं समुव्वहइ ॥७०॥
 समुवचियंगा-ऽधयवं पुत्ताहियपुहइपालरज्जं च । लवणमहांयहिनीरं व सरसलायन्नरमणीयं ॥७१॥
 सारयदिणदिणमणिमंडलं व विप्फुरियतेयपम्भारं । नाणयपारिक्खियमंदिरं व सुहल्लवयमणुन्नं ॥७२॥
 सूरजणचंभणिज्जं गुणान्नियं वरधणुं व सुहवंसं । माणससरं व जीसे सहइ सरीरं विसालच्छं ॥७३॥

तीसे सिरिमवल्लोह्य नयरं सत्त्वं पि वियसियच्छि-मुहं । जायं खलो व्य एकं साममुहं नवरि थणजुयलं ॥७४॥
 सणियं निसियद् सणियं च सयद् सणियं च कुणइ चंक्रमणं । मणिकुट्टिमम्मि वियणे चिट्ठइ निरुवद्दे ठाणे ॥७५॥
 जं नाइत्तित्तमसणं न यावि कडुयं न यावि अइअंवं । जं नाइसीयमुणहं वेलाइक्कमविमुकं जं ॥७६॥
 जं तस्स पुट्टिजणयं बुद्धियरं जं च तस्स गम्भस्स । जं च हियं जं च मियं परिणाममुहं च जं तस्स ॥७७॥
 उउसमयमुहयफासं वत्थुज्जलरयणकंवल्लईयं । काले देसे य तयं उवमुंजइ वज्जियविसाया ॥७८॥
 मुक्कजहिच्छायाया चेट्ठइ सत्त्वं पि तयणुरोहेणं । विलयायणस्स गम्भो अहो ! पिओ भणियमेयं पि ॥७९॥
 दुद्धं गम्भो तूरं घुसिणंऽजण-कत्तणं च पिमुणत्तं । पाएण महिलियाणं इट्ठाई भवंति लोयम्मि ॥८०॥
 तत्तो नवण्ह मासाणमुवरि अद्धट्टमाण य दिणाणं । नियदेहकत्तिपम्भारभरियनिस्सेसदिसिवल्यं ॥८१॥
 सुकुमालपाणि-पायं लक्खणपडिपुत्तविग्गहाऽवयवं । कंतं पियं मणुत्तं नियवंससमुत्तइकरं च ॥८२॥
 बुहयणप्संसणिज्जं समुच्चकुल-गोत्तंसंसियं सुहयं । पुव्वदिसा दिणनाहं च पुत्तरयणं पसूया सा ॥८३॥
 तत्तो य रभसवसपक्खुलंतपयपाय-तुरियगमणवसा । परिसिद्धिलियपरिहाणा सिरंसंसियउत्तरीया य ॥८४॥
 हिययम्भंतरहरिसुम्भवंतजणमुहमणोरहा धणियं । वद्धावद् निवचेडी पियंकरानामिया निवइ ॥८५॥
 तो सो जमंगलमं वत्थाऽलंकारजायमइरुइरं । तं से सत्त्वं पि हु पारितोसियं देइ दासीए ॥८६॥
 तं कुणइ मत्थयं धोविऊण परिवारमज्झयारम्मि । पियभासणाओ तुट्ठो वियरइ य सुवन्नमयजीहं ॥८७॥
 अह पुत्तजम्मसवणुम्भवंतसत्त्वंगपयडरोमंचो । आणंदियनायरयं कारवइ महुसवं राया ॥८८॥

तं जहा—

गंभीरमहुरवज्जिरचउत्तिहाउज्जरावरमणीयं । नच्चिवारविलासिणिरंजियपेच्छयवियड्डजणं ॥८९॥
 कलकंठविहिग्गयाणगोयरवावहियल्लेयजणनिवहं । उद्धामसद्दमागहपडिज्जमाणानवज्जगुणं ॥९०॥
 अहिणवपल्लवविरइयवंदणमालामणुत्तगिहदारं । उब्भिज्जमाणचंदणचच्चियवहुज्जुय-मुसलसयं ॥९१॥
 पउमपिहाणजलपुत्तपुत्तकुंभाभिरामघरदारं । वंसुगयविद्धाकिज्जमाणबहुमेयसुयरक्खं ॥९२॥
 अणवरयतेल्लतुप्पिज्जमाणचट्ठालिविहियहलबोलं । करकमलकलियचोक्खक्खवत्तनवरमणिरमणीयं ॥९३॥
 पियवयणभणणपुत्तजमुद्दालिज्जंतविहिविंठल्यं । उत्तालभमिर-धावणहासाविज्जंतजणनिवहं ॥९४॥
 खज्जंतविहिवफल-भक्ख-भोज्ज-तंबोलतुट्ठसयलजणं । सोहिज्जमाणगरुयावराहजणपुत्तगोत्तिगिहं ॥९५॥
 चिरकालं नरवर ! नंद जीव तुह होउ सयलकल्लाणं । कुलरिद्धि-विद्धिजणओ जस्स सुओ एरिसो तुज्झ ॥९६॥
 तुह वद्धउ रायसिरी तुह संपइ रट्ठवद्धणं होउ । ओरोहविलयविसरो पुत्ताहिय ! वयउ तुह विद्धि ॥९७॥
 चउरंगवल्लसमिद्धो वद्धिस्सइ तुज्झ सेणियनरिंद ! । तुह विविहवाहणाणं समुत्तई सुहय ! साहीणा ॥९८॥
 तुह नरवइ ! वद्धउ वइरिविसरदुसहो परक्कमपयावो । तुह सारयससहरकरवल्लक्खजस-कित्ति-गुणविद्धी ॥९९॥
 मणहरमणि-रयणविभूषणाइं नेवच्छरुइरदेहाइं । पविसंति पाउलाइं इय आसीवायमुहलाइं ॥१००॥
 राया वि विविहमणि-रयण-कणय-करि-तुरय-रहवराईहिं । सामंत-मंति-पउराण देइ दाणं पडिट्ठमणो ॥१०१॥
 तेहिं पि दिज्जमाणं पडिच्छए तुरय-करिवराईयं । सुयजम्ममहूसवविद्धि करणपरिवद्धियाणंदो ॥१०२॥
 इय गरुय-विविहविच्छङ्कुपयरिमुप्पन्नपउरसंतोसं । पमुइयपक्कीलियजणं वद्धावणयं कयं रत्ता ॥१०३॥
 अह नामकरणदिवसे पुणरवि य महामहूसवं राया । कारविय देइ नामं गुणनिप्पन्नं तयं तु इमं ॥१०४॥
 जम्हा इमम्मि गम्भे गयम्मि माऊए मेहदोहलओ । जाओ तम्हा एयस्स होउ मेहो त्ति सुहनामं ॥१०५॥
 तो सो विवुहाणंदो सरीरसोमत्तनिव्ववियभूवणो ! चंदो व्य मुक्कपक्खे परिवद्धइ नयण-मणमुहओ ॥१०६॥
 नाऊण नरवरिंदो मेहकुमारं कलागहणजोगं । मइ-मेहागुणपडुयं मणयं सुवत्तविज्जाणं ॥१०७॥

१. शिरःखस्तोत्तरीया । २. गुतिग्रहं काराग्रहम् ।

काऊणं सियचंदण-वत्थाऽलंकारभूसियसरीरं । विज्जा-विभूइकारयतिहि-वार-मुहुत्-करणेषु ॥१०८॥
 जत्तेण कलायरियं वत्था-ऽऽहरणा-ऽऽसणाइणा सम्मं । सक्कारिऊण सम्माणिऊण तस्सऽप्पए विहिणा ॥१०९॥
 तो निवसिक्खवणाओ तहा कलायरियकयपयत्ताओ । नियजोग्गयागुणाओ भविस्सकल्लाणभावाओ ॥११०॥
 नइनाहं व नईओ सोहग्गगुणाहियं व तरुणीओ । नयवंतं व सिरीओ विणयनिहिं वा पसिद्धीओ ॥१११॥
 सग्गा-ऽपवग्गसुहवित्थराणि जह संकमंति धम्मजुयं । तह मेहकुमारं पि हु कलाओ सयलाओ संकंता ॥११२॥
 तत्तो तरुणीहरिणीण वागुरासममणंगनरवइणो । लीला-विलासगेहं व रूयसव्वस्सभवणं व ॥११३॥
 सोहग्गसंपयामंदिरं व लायन्नधणनिहाणं व । विट्ठम-विलास-विन्नाण-नाणनायरयनयरं व ॥११४॥
 निस्सेसगुणारोहणपहाणपासायमुन्नयमणाणं । कप्पियकप्पदुमकप्पमप्पपुन्नाणमइदुलहं ॥११५॥
 पोरिसपयावपयरिससिक्खादिक्खागुरुं गरुयगव्वं । तारुन्नं तारुन्नयसरीरसोहं समणुवत्तो ॥११६॥

तओ य—

लायन्नामयकुल्लाओ असममुंदेरनीरसरिसीओ । सिगारतरंगतरंगिणीओ रइसोक्खखाणीओ ॥११७॥
 कुम्मुन्नयचरणाओ मंसल-वट्ठुल्लुवत्तजंघाओ । रंभाखंभोरुयविट्ठमाओ नइपुल्लिणरमणाओ ॥११८॥
 गंभीरनाहियाओ वल्लिरेहिर-मुट्ठिगेज्झमज्झाओ । उन्नयपओहराओ मुणाल्लेहल्लवाहाओ ॥११९॥
 रेहारेहिरकंठाओ विवअहराओ कुंददसणाओ । पुत्तिमससिवयणाओ वियसियसयवत्तनयणाओ ॥१२०॥
 धणुकुडिलभूल्याओ पुत्तिमचंददसमनिडौलाओ । रइअंदोलयसवणाओ सिहिकलावाहकेसाओ ॥१२१॥
 उत्तमकुल्लुम्भवाओ लक्खणपडिपुत्तमणहरंगीओ । निम्मलकलाकलावाओ महुर-मिउभासिणीओ य ॥१२२॥
 समरूवजोव्वणाओ तुल्लालंकाररुइरवेसाओ । मेहं सेणियराया परिणावइ अट्ट कन्नाओ ॥१२३॥
 तो परिणयणाणंतरमुदारयागुणविभूसिओ राया । वियरइ वरपासायं सव्वार्सिं तासिमेगेगं ॥१२४॥
 एवं सो विसयसुहं भुंजंतो ताहिं अट्टहिं समेओ । दोगुंदुगो व्व देवो गयं पि कालं न याणेइ ॥१२५॥
 णइया वि सत्थविसयं वियारमव्वमसइ छेयनरसहिओ । कइया वि विविहकरणंगहारकलियं च नट्टविहिं ॥१२६॥
 कइया वि सरसपत्तयछेयं कइया वि चित्तयम्मविहिं । कइया वि सत्तसरगाम-मुच्छणाकलियगीयविहिं ॥१२७॥
 कइया वि तुरयसिक्खं कइया वि हु हत्थिसिक्खमायरइ । कइया वि मुट्ठिजुद्धं कइया वि हु मल्लजुद्धं च ॥१२८॥
 कइया वि वारविलयापेक्खणयासत्तमाणसो सययं । नियपासायपरिगओ नायरयजणाण सुहजणओ ॥१२९॥
 भो ! केरिसो वि देवो न याणमो एस नित्तुलं देवो । इय जणयंतो बुद्धि विसिद्धलोयाण सो ललइ ॥१३०॥
 अह अन्नया य भयवं ! सिरिवीरजिणेसरो समणसहिओ । विहरंतो संपत्तो समोसदो बाहिरुज्जाणे ॥१३१॥
 एत्थंतरम्मि उज्जाणपालओ हरिसनिव्वरसरीरो । वट्ठावइ आगंतुं जएण विजएण नरनाहं ॥१३२॥
 देवाणुपिया ! किर जस्स दंसणं सुहयरं समीहंति । वंछंति नयणनिव्वुइजणयं वा वीयरगस्स ॥१३३॥
 सवणेणं नामस्स य जलधाराहयकयंवपुण्णं व । ऊसवियरोमकूवा हयहियया हुंति नरनाह ! ॥१३४॥
 एसो वीरजिणेसरतित्थयरो णेगदेवकोडीहिं । परियरिओ पावहरो परिमुणियासेसनायव्वो ॥१३५॥
 इहइं चिय संपत्तो गिहागओ इह समोसदो भयवं ! । ता एयं वयणमहं पियं ति काउं निवेणमि ॥१३६॥
 सुणिऊणं वयणमिणं धाराहयनीवरुक्खकुमुमं व । रोमंचंचियदेहो अणुभवमाणो रसमपुव्वं ॥१३७॥
 दाऊण पीइदाणं सहरिसवयणो विसुद्धदविणस्स । तं पुण समए देसियमद्धत्तेरससयसहस्सा ॥१३८॥
 तो सव्वेण बलेणं सव्वेणंतेउरेण परियरिओ । सव्वाए विभूईए सव्वाए रायलच्छीए ॥१३९॥
 आभरणरुइरदेहो सेयणयं सिंधुरं समारूढो । सारयजलहरसंसियपरिविलसिरविज्जुपुंजो व्व ॥१४०॥
 चलिओ वंदणहेउं जाव य पत्तो समोसरणभूमिं । परिहरियरायककुहो काउं तिपयाहिणं विहिणा ॥१४१॥

कयपंचंगपणामो भक्तिभरुल्लसियबहलरोमंचो । जिणवयणनिहियनयणो एवं थोउं समाढत्तो ॥१४२॥
जय जय भुवणुज्जोयण ! जय जय जस-कित्तिवद्धियाणंद ! । जय जय गुणरयणायर ! जय जय जय वद्धमाण ! तुमं ॥१४३॥
वद्धइ मणसंतोसो तिसलादेवीए देहलायत्तं । गच्चम्मि गए तुमए तेण तुमं वद्धमाणो सि ॥१४४॥
परमपयाव-परक्कमगुणाण चउरंगबलविभूईए । वद्धइ सिद्धत्थनिवो तेण तुमं वद्धमाणो सि ॥१४५॥
पीई-सक्कारेहिं मणि-मुत्त-सिलप्पवाल-वईरेहिं । जं वद्धइ रायसिरी, तेण तुमं वद्धमाणो सि ॥१४६॥
तइ उदिए चंदम्मि व परमपचित्ते कलानिहाणम्मि । जं वद्धइ कुलजलही तेण तुमं वद्धमाणो सि ॥१४७॥
वद्धइ सुहमारोगं जणस्स पाएण धम्मबुद्धा य । तइ संभूए भयवं ! तेण तुमं वद्धमाणो सि ॥१४८॥
तिहि-रिक्खम्मि पसरथे अम्मा-पियरो करिंसु जं तुज्झ । गुणनिप्पन्नं नामं तेण तुमं वद्धमाणो सि ॥१४९॥
इय वद्धमाणसामिय ! करुणायर ! सइ करेवि कारुणं । सिद्धिनिवंधणधम्मस्स वद्धणं कुणसु भवियाणं ॥१५०॥
एवं थोऊण जिणं गंतुं पुव्वुत्तरे दिसीभाए । जिणसमयभणियविहिणा उवविट्ठो मणुयपरिसाए ॥१५१॥
मणि-हेमभामुराभरणकन्तिपसरंततणुपहावलओ । मेहकुमारो वि रवि व्व वयइ आसरहमारुद्धो ॥१५२॥
सिरिवीरवंदणत्थं ओयरिउं रहवराओ विहिपुत्तं । जणओ व्व जिणं वंदिय उवविट्ठो जणयपासम्मि ॥१५३॥
एत्थंतरम्मि भयवं ! जलहरगंभीरमहुरवाणीए । सुरअसुन्नरसभाए एवं कहिउं समाढत्तो ॥१५४॥
संसारे संसरंतस्स जंगमत्तं पि दुल्लहं । तम्मि पंचिदियत्तं च तओ वि मणुयत्तणं ॥१५५॥
नरत्ते आरियं खेत्तं खेत्तं वि विमलं कुलं । कुले वि उत्तमा जाई जाईए रूवसंपया ॥१५६॥
रूवे वि बलसंपत्ती बले वि चिरजीवियं । हिया-ऽहियाइविन्नाणं जीविए खलु दुल्लहं ॥१५७॥
सम्मत्तममलं तम्मि सम्मत्ते सीलमुत्तमं । सीले वि स्वाइओ भावो सव्वकम्मस्सयंकरो ॥१५८॥
इय संजोगा इत्थं दुल्ला जीवाण कुणह ता धम्मं । संपज्जइ जेण इमं सफलं माणुस्सयं जम्मं ॥१५९॥
दुमाइधरणा धम्मो जइ-सावयभेयओ य सो दुविहो । दुविहो वि भवे कज्जो उचियत्तं अप्पणो नाउं ॥१६०॥
पाहेएण विरहिओ पहम्मि पहिओ जहा भवे दुहिओ । इय धम्मेण विरहिओ परलोयपहम्मि जीवो वि ॥१६१॥
धम्मत्थिणा य पियजीवियाण जीवाणमवहणं कज्जं । । सव्वगुणाणं मूलं सच्चं भासंति धम्मपिया ॥१६२॥
बाहिरपाणसरूवं परदव्वं परिहरंति धम्मरया । जीववहमूलमहमं निच्चमवंबं च वज्जेति ॥१६३॥
अप्पं व बायरं वा परिग्गहं परिहरंति धम्मधणा । राईभोयणविरई सया वि धम्मत्थिणा कज्जा ॥१६४॥
समिईओ पालणीया मायाउ व धम्ममायरतेण । गुत्तीओ वि हु रक्खा गुत्तीओ व धम्मसस्सस्स ॥१६५॥
इच्छाकारो कज्जो परम्मि धम्मत्थिण सव्वत्थ । मिच्छाउक्कडमुत्तं वितहायरणम्मि धम्मंगं ॥१६६॥
धम्मोवएसदाणे गुरुणो परिभासिओ तहकारो । आवस्सिया य कज्जा कज्जे नैताण वसहीओ ॥१६७॥
जो होइ निसिद्धप्पा निसीहिया तस्स पविसणे भणिया । आपुच्छणा उ कज्जा गुरुणो कज्जम्मि पाएणं ॥१६८॥
पडिपुच्छणा गुरुणं पुव्वनिसिद्धेण होइ कज्जं ति । लद्धम्मि भत्त-पाणम्मि छंदणा होइ कायव्वा ॥१६९॥
साहूण निमंतणयं पविसिउकामो करेइ गोयरियं । उवसंपया वि गुरुणो नाणाईणं निमित्तम्मि ॥१७०॥
इय एस समणधम्मो सप्पुरिसनिसेविओ महाइसओ । अक्खेवेणं मोक्खस्स साहओ जिणवराभिहिओ ॥१७१॥
एयं काउमसत्ता सावयधम्मं दुवालसविहं पि । विहिणा जिणवरभणियं नाऊण कुणंति कयउत्ता ॥१७२॥
एसो वि सुगइमग्गो पायं मुक्करो विलंबमुहजणओ । समणाणं धम्ममिमं काउमसत्ताणमुच्चिओ य ॥१७३॥

भणियं च—

विसयमुहपिवासाए अहवा वंधवजणाणुराएणं । अचयंतो अइदुसहे वावीसपरीसहे सहिउं ॥१७४॥
जइ न तरसि काउं जे सम्मं अइदुक्करं समणधम्मं । तो कुज्जा गिहिधम्मं मा वज्जो होसु धम्माओ ॥१७५॥
इय सोउं धम्मकहं के वि हु सुविवेइणो लहुयकम्मा । मोत्तूण गिहं जाया अणगारा भावियप्पाणो ॥१७६॥

अवरंऽणुब्धधारी अन्ने पडिवन्नमुद्धसम्मत्ता । उवलद्धवोहिवीया केवि अहाभदया जाया ॥१७७॥
 मेहकुमारो वि समुल्लसंतमुविमुद्धचरणपरिणामो । अभिवंदिऊण वीरं एवं भणिउं समादत्ता ॥१७८॥
 आलित्ते णं भंते ! लोण वीसुं पि तह पलित्ते य । आलित्त-पलित्ते वि य जराए मरणेण रोगेहिं ॥१७९॥
 अवितहमेयं भंते ! भयवं तहमेयमन्नहा नेय । सच्चे णमेस अट्ठे जहेयमेवं वयह तुम्मे ॥१८०॥
 जह गेहम्मि पलित्ते सवित्रेओ कोइ रयणमाइयं । गिन्हइ सारमसारं च चयइ धणधन्नमाइयं ॥१८१॥
 एवं भवगिहिवासे भयवं ! रागग्गिणा पलित्तम्मि । नित्थारिस्समहं पि हु भैष्णाणं धम्मकरणेणं ॥१८२॥
 ता जावऽम्मा-पियरो पडिमोयावेमि भयवमप्पाणं । ता तुम्ह पायमूले पडिवज्जिस्सामि पव्वज्जं ॥१८३॥
 तो भणियं जयपहुणा अहामुहं तुज्झ होउ मा चिग्वं । मा पडिवंधं काहिसि इय भणिओ भयवया तुट्ठो ॥१८४॥
 तो सप्पणयं णमिय वीरं पडिवज्जिऊण तव्वयणं । नियगेहे संपत्तो तत्तो वि य जणणिपासम्मि ॥१८५॥
 पाएसु णमिऊणं नियजणणि भणइ महरवाणीए । अम्मो ! अहमज्ज गओ ताएण समं समोसरणे ॥१८६॥
 दिट्ठो य तत्थ वीरो मुणिसहिओ वंदिओ सवहुमाणं । सासयसिबसुहजणओ धम्मो य तयंतिए निमुओ ॥१८७॥
 धन्ना हं तुह जणणी वच्छ ! तए अज्ज सोहणं विहितं । जं भुवणवंदणिज्जो मुणिसहिओ वंदिओ वीरो ॥१८८॥
 जइ एवं ता संपइ सुयसु तुमं अम्ब ! पव्वइस्समहं । सिरिवीरनाहपासे छेतुं पासं व गिहवासं ॥१८९॥
 अस्सुयपुव्वं तं कन्नकडुयमायन्निऊण सुयवयणं । परसुनिकितियचंपयल्लय व्व पडिया घरणिगीडे ॥१९०॥
 तक्खणमेव य सिरिखंडमीससीयलजलेण सित्तंगी । पडिलंभियचेयत्ता राहुक्खमिइ पलविउं लग्गा ॥१९१॥
 तुममेगो वच्छ ! सुओ उंबरपुप्फं व दुल्लहो मज्झ । ता तुह वच्छ ! विओगं खणमवि न सहामि अइदुसहं ॥१९२॥
 ता जाय ! जाव जीवामि ताव मा भणसु एरिसं वयणं । परलोयं पत्ताए जं जुत्तं कुणसु तं वच्छ ! ॥१९३॥
 मेहेणुत्तं तुह वयणमंब ! सव्वं पि घडइ जइ होज्जा । जीवाण जमेण समं का वि हु एवंविहवत्था ॥१९४॥
 पुव्वं मरेज्ज बुट्ठो बालो पच्छा जया य न हु एवं । तो को कुज्जा भैरवसयमेरिसे जीवियम्मि जओ ॥१९५॥
 गम्भे जम्भे बालत्तणम्मि तरुणत्तणम्मि बुट्ठत्ते । मट्ठियमंडं व जिया सव्वावत्थासु विहडंति ॥१९६॥
 ता होउ मज्झ भणियं कुणसु पसायं इमम्मि अत्थम्मि । माया हिया अवच्चम्मि इय पसिद्धी हवउ सच्चा ॥१९७॥

धारिणी—

अज्ज वि तुह तारुन्नं ता तं माणसु विलासकरणेण । समयम्मि कज्जमाणं सलाहणिज्जं हवइ कज्जं ॥१९८॥

मेघः—

जलबुच्चुओवमाणं खणमंगुरमंब ! सुंदरं पि इमं । निच्छयओ सहलत्तं वच्चइ जिणधम्मकरणेण ॥१९९॥

धारिणी—

तं जाय ! कलाकुसलो सव्वुत्तमरायलक्खणाऽऽवसहो । ता विलससु रज्जसिरिं नियजणयपइट्ठिओ वच्छ ! ॥२००॥

मेघः—

रायसिरी वि हु बहुदुक्खलक्खसंपुन्नतरयपुरपयवी । अप्प-परगरुयसंतावकारिया कह सुहा अंब ! ? ॥२०१॥

धारिणी—

उत्तमकुलुब्भवाओ रूवाइगुणऽन्नियाओ रत्ताओ । वच्छऽट्ठ भारियाओ माणसु एयाओ ता जाय ! २०२॥

[मेघः]—

गिरिगरुयपराभवकारियासु पियमारियासु एयासु । को कुणउ कहसु पडिवंधमंब ! परिणामविरसासु ? ॥२०३॥

धारिणी—

तुह वच्छ ! कुलप्पमवो पउरो मणि-कणयपमिइओ अत्थो । वियरण-भोगसमत्थो जहोचियं विलससु तयं पि ॥२०४॥

मेघः—

जल-जलण-राय-तकर-दाइयभयविदूओ दहं अत्थो । वह-बंध-मरणहेऊ को मुच्छउ अंब ! पयम्मि ? ॥२०५॥

धारिणी—

सुहलालिओ सि सुहपालिओ सि सुहसमुचिओ सि तं वच्छ ! । कह कम्मक्खयहेउं कट्ठाणुट्ठाणमायरसि ? ॥२०६॥

मेघः—

संसारभीरुयाणं सण्पुरिसाणं विवेयसारणं । सुकयज्जवसायाणं केत्तियमेत्तं इमं कट्ठं ? ॥२०७॥

धारिणी—

लोहमयचणयचावणयतुल्लमच्चंतदुकरं वच्छ ! । निसिउग्गाखग्गाधाराचंकमणसमं खु समणत्तं ॥२०८॥

मेघः—

एयं पि कुणंति न किंपि दुकरं अंब ! साहससहाया । पेच्छ झलक्कियकडतल्लभीसणे अम्मिडंति रणे ॥२०९॥

धारिणी—

अवरं च सरस-महुरेहिं लालिओ निच्चमन्न-पाणेहिं । कहमंत-पंत-विरसं भुंजसि वच्छथ ! तमाहारं ॥२१०॥

मेघः—

परलोयदिन्नचित्ताण धिइसहायाण पाणमसणं वा । गलविवराओ परेणं किं काही भद्मियरं वा ? ॥२११॥

धारिणी—

केणावि अपरिभूओ मणयं पि हु वच्छ ! वयपवन्नो उ । अक्कोस-हणणपभिई कह विसहसि नीयजणविहियं ? ॥२१२॥

मेघः—

मोक्खसुहबद्धचित्ताण नियसरीरे वि निप्पिवासाणं । थोवं पि दुक्खमक्कोसणाइ न हु जणइ धीराणं ॥२१३॥

धारिणी—

नवणीयफासमिउहंसखयतूलीकलावकलियाए । सुविओ कोमलसेज्जाए सुयसि किह धरणिवट्ठम्मि ? ॥२१४॥

मेघः—

हरिणाईण वरायाण रत्नभूमीसु संवसंताणं । सयणीयमंव ! केरिसमह य वणे ते वि हु जियंति ॥२१५॥
इय चिविहहेउ-जुत्तीहिं धारिणी जा न सकए धरिउं । मेहकुमारं ताहे सुयइ अकामा वि पव्वइउं ॥२१६॥
तत्तो पुव्वाभिमुहो महरिहसिंहासणे समुवविट्ठो । चउसट्ठिसहस्सेहिं अभिसित्तो मंतिपमुहेहिं ॥२१७॥
पसरंतवहलपरिमलसिरिखंडविलित्तरुइरसव्वंगो । भमिरभमरउलमणहरमल्ला-उलंकाररमणीओ ॥२१८॥
हार-उद्धहार-तिसरय-पालंबप्पमुहभूसणकलावो । नियसियधवलदुगुल्लो सकखं चिय कप्परुक्खो व्व ॥२१९॥
सुसिलिट्ठकट्ठ-मणि-रयणकम्मनिम्मवियपवरसिवियाए । आरुहिऊण निसन्नो महरिहसिंहासणवरम्मि ॥२२०॥
सव्वेयरपासट्ठियतरुणीकरधुव्वमाणसियचमरो । धरियधवलायवत्तो बंदियणुधुव्वजयसहो ॥२२१॥
पत्थिज्जंतो वंछियविसए वियसंतनयणमालाहिं । पेच्छिज्जंतो अंगुलिसएहिं दाइज्जमाणो उ ॥२२२॥
दिक्खाविणिच्छियमई दुक्करकरणेण भवियलोयस्स । विम्हयमुप्पायंतो निज्जाइ पुराओ जिणपासे ॥२२३॥
सिरिवीरजिणवरेणं विहिणा पव्वाविओ सहस्येण । किरियाकलावमिणमो सव्वं समणाण सिक्खविओ ॥२२४॥
एवं भासमु एवं च सयसु एवं च भुंजसु सया वि । एवं चिट्ठसु एवं च वयसु इरियासमिइसमिओ ॥२२५॥
एवमणुसासिऊणं थेराण समप्पिओ जिणवरेणं । पत्तो य तेहिं समयं समणाणमुवस्सए मेहो ॥२२६॥
ताहे वियालवेलाए समणसंथारएमु दिन्नेसु । मेहस्स दारदेसे कमेण संथारओ जाओ ॥२२७॥
तो सव्वं पि हु रयणिं निरंतरं मुणिवरेहिं वसहीओ । सज्झायाइनिमित्तं नितेहिं पुणो विसंतेहिं ॥२२८॥
मेहकुमारो केहिंवि जईहिं रयरेणुगुंडिओ विहिओ । केहिं वि कहिं पि पायाइएहिं संबट्ठिओ वहुहा ॥२२९॥

एवं सन्वनिसाए खणं पि निहा न पाविया तेण । तत्तोऽमुहकम्मवसा चितियमसुभं इमं मणसा ॥२३०॥
 जइया गिहत्थभावे अहमासं समणगा इमे तइया । मं आलवन्ति मं संलवन्ति भासन्ति मेह ! ति ॥२३१॥
 जप्पभिद् अगाराओ पवइओ हं इमेसि मज्झास्मि । तप्पभिद् समणगा परिभवन्ति मं ता धिरत्थु ! इमे ॥२३२॥
 समणत्तमिमं सप्पुरिससेवियं कायरान दुरणुचरं । भूसयण-लोयसहणाइदुक्करं भणियमंवाए ॥२३३॥
 एवं जहुत्तमिण्हि सक्किस्समहं न चैव काउं जे । ता मोत्तुं जिणपासे लिगमिमं जामि गिहवासे ॥२३४॥
 इय परिचितिय गोसे अचितमाहप्पमाहवसवत्ती । जिणवारवंदणत्थं साहूहिं समं गओ मेहो ॥२३५॥
 आभासिओ जिणेणं पढमं चिय धारिणीमुओ सम्मं । अत्थि तुह मेह ! रयणीए अज्ज परिचितियमिमं ? ति ॥२३६॥
 सिररइयकरंजलिणा मेहकुमारेण पणमिउं भणियं । सच्चमिमं जं तुध्मे नाणेण वियाणिउं भणह ॥२३७॥
 पुणराह जिणो तुह भद् ! जुत्तमेयं न सुद्धवंसस्स । जं पाविय पच्चज्जं पमायमायरसि अप्परिउं ॥२३८॥
 जम्हा एसो चिय वच्छ ! विविहदुहवसणकारणमणज्जो । भवपहसंपत्थियऽणत्थसत्थसत्थाहसिररयणं ॥२३९॥
 सयमेव वित्तु तुमं इहइं चिय जे अचितकम्मवसा । संजमगिरिवरसिहराओ एयवसया खड्डहंति ॥२४०॥
 ते दुक्कयकम्महया ससंक्रिया लज्जिया विवत्तमुहा । बहुजणधिकारहया जियंति दुहजीवियं वच्छ ! ॥२४१॥
 इय निउण-महुरवयणप्पुव्वगमणुसासिओ भुवणपहुणा । परितुट्ठो एवं चिय लहुदोसे सिक्खवन्ति गुरू ॥२४२॥

भणियं च—

महुरेहिं निउणेहिं वयणेहिं सिक्खवन्ति आयरिया । सीसे कहिं पि खलिए जह मेहमुणी महावीरो ॥२४३॥
 अवरं च वच्छ ! तुह पुव्वजम्मभावम्मि वट्टमाणस्स । तिरियस्स वि आसि स कोवि कम्मवसओ सुहविवेओ ॥२४४॥

तथा हि—

तुममेत्तो तइयभवे गुरुवलमाहप्पपहयपडिवक्खो । वेयट्ठपायमूलेसु जायजूहाहिचपहाणो ॥२४५॥
 विम्भो व्व सरलवंसो निवो व्व सययं समुत्तयक्खंधो । सुहदाणविलसिरकरो चाइ व्व मुणि व्व सुइदंतो ॥२४६॥
 निवरज्जभरो व्व महासत्तंगपइट्ठिओ पगिट्ठपओ । सत्त्वंगलक्खणधरो अहेसि हत्थी समगगुणो ॥२४७॥
 तत्थठिय वणयरेहिं सहसि सुमेरुप्पहो ति कयनामो । चरसि निरुत्तिवगमणो भयमगणंतोऽभिमाणधणो ॥२४८॥
 कइया वि लहुयनियकलह-कलभियाजूहयं पडिक्खंतो । करिणीकरकंडूयणमीलियनयणो सुहं लहसि ॥२४९॥
 कइया वि हु चरसि महल्लसल्लईपल्लवेसु पडिबद्धो । कइया वि पयंडविपक्खभिडणसंपत्तजयपसरो ॥२५०॥
 कइया वि हु पयपूरियगुरुसरवरजलनिमगसत्त्वंगो । घणचाडुकरणकोवियकरेणुयासुरयमुहरिसिओ ॥२५१॥
 कइया वि कुणंतो सरवरम्मि सह भारियाहिं जलकीलं । अणुभवसि सकामकरेणुगंडगंडूसपाणमुहं ॥२५२॥
 एवं गिरिकंदर-काणेषु गुरुसरवरेसु वियरंतो । सच्छंदसमुत्थसुहिल्लिसंगओ गमयसि दिणाणि ॥२५३॥
 अह अन्नया य खरतरदिणयरकरनियरताविए भुवणे । गिम्हम्मि परोप्परवंसधंसंजायजलणवसा ॥२५४॥
 पाउच्चूओ संभंतसत्त-तरु-कट्टदहणदुप्पेच्छो । धूमंधयारजालामालियगयणो वणदवग्गी ॥२५५॥

तथा हि—

^१मल्लियसमुच्चगोत्तो झामियसच्छायतरु-सउणनिवहो । कलिकालो व्व समंता वित्थरिओ वणदवहुयासो ॥२५६॥
 पुट्टंतवंसअट्टट्टहासरवभरियनहयलाभोगो । जालापिंगलकेसो ^२ढयरो व्व वियंभिओ दावो ॥२५७॥
 निहट्टविसप्परसमसवभयभीयसत्तसंधाओ । कुद्धसुणि व्व विसप्पइ विमुक्कतेओ वणदवग्गी ॥२५८॥
 तत्तो य वणदवभया पलायमाणेसु सावयगणेसु । मणवल्लहं पि जूहं मोत्तूण तुमं पि हु पलाणो ॥२५९॥
 मोडंतो तरुनिवहे वणदवपाउच्चवंतदप्पेण । तोडंतो वेयवसा विविहे वल्लयवियाणे य ॥२६०॥

जालावलिधूमेण सुदूरमपुत्रविगहावयवो । एगागी नीहरिओ महया किच्छेण दावाओ ॥२६१॥
 दवजलणदाहतावियतणुणा तत्तो तिसाभिभूणं । तुच्छजलं बहुकदममेगं पत्तं सरं तुमए ॥२६२॥
 तत्तो पिवासिओ तं पविससि पाहं ति पाणियं तम्मि । नवरमतित्थपवेसा खुत्तो पंके अगाहम्मि ॥२६३॥
 तत्तो तं तयवत्थो दिट्ठो तरुणेण वेरिणा करिणा । विट्ठो य पट्टिभायम्मि दंतमुसलेहिं तेणावि ॥२६४॥
 पंक्कम्मि खुत्तगतो पिवासिओ दंतमुसलजज्जरिओ । अणुभवसि सत्त दिवसाणि दुरहियासं महावियणं ॥२६५॥
 वीसाहियवरिससयं सत्त्वाउं पालिऊण तम्मि भवे । अट्टवसट्ठोवगओ मरिउं इह चेव भरहम्मि ॥२६६॥
 सरसतरुआइरेहिरसर-सरियानियरनिज्झराइने । विज्झगिरिपायमूले पुणरवि य गओ समुप्पन्नो ॥२६७॥
 ससि-संस-कुंदधवलो चउदसणो गलियदाणगंडयलो । परिसकिरनवनीरयरेहासंगयहिमगिरि व्व ॥२६८॥
 सुपसत्थलक्खणं कियसत्तसयपमाणगयपरीवारो । वियरसि तुमं जहिच्छं भयरहिओ विज्झगिरिगहणे ॥२६९॥
 परितुट्ठवणयेहिं तत्थ वि मेरुप्पहो ति कयनामो । गिम्हम्मि नियसि वंसीसाहाधंसणसमुच्चयं ॥२७०॥
 खरपवणवसवियंभियजालामालियसमगगयणयलं । धूमंधयारवेविरसमत्थवणसावयसमूहं ॥२७१॥
 पज्जलियवणदवग्गि कत्थ वि मह एस दिट्ठपुच्चो ति । इय ईहाकरणवसा सुमरसि तं मेह ! पुव्वभवं ॥२७२॥
 तो विन्नायं तुमए वणम्मि एसो भविस्सइ सया वि । ता एयरक्खणोवायमविकलं किंपि चित्तेमि ॥२७३॥
 जम्मंतरे वि अहयं एयाओ पाविओ महावसणं । वणदवदाहभयाओ अणागयं निययबुद्धीए ॥२७४॥
 आई-मज्झ-उवसाणे वासारत्तस्स थंडिलाण तिगं । तं कुणसि कयवराइ तत्थगयं सव्वमवणेउं ॥२७५॥
 इय जा निव्वुयहियओ चिट्ठसि ता वणदवम्मि पज्जलिए । नट्ठो भयभीयमणो पत्तो ता थंडिलं पढमं ॥२७६॥
 तम्मि रुह-रोज्झ-संबर-ससय-तरच्छ-उच्छभल्लपभिईणं । विलधम्मणेण चिट्ठइ अरन्नसत्ताण संघाओ ॥२७७॥
 तो तं मोत्तुं बीयम्मि वयसि तं पि हु तहेव पडिपुत्तं । तो तइए गंतूणं पविरलसत्तम्मि तं थक्को ॥२७८॥
 उक्खिवसि पायमेगं कंडुयणत्थं पुणां वि जा मुयसि । तो तम्मि पायठाणे पेत्तिज्जंतो बलिट्ठेहिं ॥२७९॥
 ससयसरूवो क्कोवि हु सत्तविसेसो ठिओ तयं मुणिउं । मा मारिज्जउ एसो मह पाएणं पमुक्केणं ॥२८०॥
 इय अणुकंपावसओ तहेव आकुंचिउं धरसि पायं । सो थंभिओ तहेव य भरिओ रुहिरस्स निव्विच्चं ॥२८१॥
 तत्तो तुह तिरियस्स वि अचित्तविरियत्तणाओ जीवस्स । कम्माणं च तहाविहविचित्तपरिणामभावाओ ॥२८२॥
 जीवाणुकंपलक्खणसव्वुत्तमगुणपभावजोगेण । मणुयाउं निव्वंधसि विसुद्धसम्मत्तवीर्यं च ॥२८३॥

जओ—

थेवा वि हु जीवदया जियाण कल्लाणसंपयं कुणइ । मणकप्पियं पयच्छइ अहया तणुया वि कप्पलया ॥२८४॥

किंच—

सगसिरीए नियाणं विलसिरनररायसंपयाहेउ । सिवलच्छिवसीकरणं एक च्चिय होइ जीवदया ॥२८५॥
 सुहपुत्रसस्सभूमी निम्मलगुणरयणरोहणगिरिंदो । भवजलहिजाणवत्तं एक च्चिय होइ जीवदया ॥२८६॥
 चित्तियचित्तायणं अहरीकयकामधेणुमाहप्पा । अवहत्थियकामघडा एक च्चिय होइ जीवदया ॥२८७॥
 अट्ठाइयदिवसेहिं पभूयतण-कट्ट-कयवराइन्नं । विज्झारन्नमसेसं दहिउं विरओ वणदवग्गी ॥२८८॥
 तो नीसरिए सव्वम्मि मंडलाओ पसूण संघाए । तुममवि पायं धरणीए मुयसि गमणाय वेगेण ॥२८९॥
 तत्तो य दुज्जयजराजज्जरियतणुत्तओ तुमं तइया । थंभियचरणत्ताओ य पडसि धरणीए सहस ति ॥२९०॥
 हत्थीणमेगपट्ठणाओ उट्ठिउं सव्वहा वि अचयंतो । समकालं पसरियतिव्वेयणाविहुरसव्वंगो ॥२९१॥
 खट्ठो मि तं सियालाइएहिं मंसासिसावयसएहिं । अहियासिऊण दूसहतणुवियणं तिन्नि दिवसाणि ॥२९२॥
 संपुन्नं वाससयं सत्त्वाउं पालिऊण हत्थिभवे । अणुकंपागुणविदवियनिरुवमपुन्नप्पभावेण ॥२९३॥

जाओ सेणियपुतो मणपिओ धारिणीए देवाए । सव्वगुणाण निवासो मह सीसो एस पच्चक्खो ॥२१४॥
 इय वीरजिणेसरमुहविणिग्गयं निमुणिऊण नियच्चरियं । जाईसरणा जायं मेहकुमारस्स पच्चक्खं ॥२१५॥
 रयणीए चइयरे अक्खियम्मि वीरेण मेहकुमरो वि । जाओ विलक्खवयणो नियदुच्चरियं मुमरमाणो ॥२१६॥
 भणइ जिणं मेहमुणी मह साभि ! पवित्तनुत्तिणो मुणिणो । नयणदुगं मोत्तुणं सव्वत्थ कुणनु संघट्ठं ॥२१७॥
 एयाणं मुणिसीहाण विमलसीलंगुणपवित्ताणं । पायाइघट्टेणं संपन्नो पूयपावो हं ॥२१८॥
 पच्चागयसंवेगो आलोइयमणसमुत्थअहयारो । परिणमियमुद्धभावो विहरइ सिरिवीरपयमूले ॥२१९॥
 एक्कारस अंगाइ तेण अहीयाइ गुरुसयासम्मि । गीयत्थो संजाओ थिरधम्मो मंदरगिरि व्व ॥२२०॥
 एयस्स महामुणिणो सोहणपंथम्मि संपयट्ठस्स । कंटगखलणातुल्लो विन्नेओ वयविपरिणामो ॥२२१॥
 संलिहियनिययतणुणो विणीयविणियस्स तस्स साहुस्स । पव्वज्जापरियाओ बारस वासाणि संजाओ ॥२२२॥
 बारस भिक्खूपडिमा तेण तया फासिया महामइणा । गुणरयणवच्छरणं तवेण परिसुसियसव्वंगो ॥२२३॥
 उद्धरियसव्वसल्लो पइसमयसमुल्लसंतपरिणामो । मासद्धपमाणाए अणसणकिरियाए सुहलंसे ॥२२४॥
 आपुच्छिऊण वीरं सह गीयत्थेहिं सुविहियमुणीहिं । आरुहइ विउलपव्वयसिलायले जिणवराणाए ॥२२५॥
 आउयस्सयम्मि जाए कालं काऊण कालमासम्मि । पंचपरमेद्धिमंतं भायन्तो सुद्धपरिणामो ॥२२६॥
 मेहो व्व मेहकुमरो सुहरसनिव्ववियसत्तसंघाओ । जह इह तहा मओ वि हु वरविजयविमाणमारूढो ॥२२७॥
 ततो चुओ समाणो सव्वुत्तमगुणविसिट्ठकुलजम्मो । परिपालियपव्वज्जो महाविदेहम्मि सिज्झिहइ ॥२२८॥

॥ मेघकुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥८३॥

अधुना दामन्नक[कथानक]स्यावसरः । तच्च नियमाधिकारे भणितमिति कृत्वा नाऽऽख्यायते ।

इहलोय-पारलोइयमुहाण भायणमिमे जहा जाया । जीवदयाए तहऽज्जो वि होइ ता ताए जइयव्वं ॥१॥

यत् सुस्थिता गतरुजो निरवद्यदेहा, आजन्म जन्मनिवहा गमयन्ति कालम् ।

तत् सर्वमङ्गिगणनिर्मलनस्य [शस्य]श्रेयोविजृम्भितमुदारधियो भणन्ति ॥२॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे जीवदयागुणवर्णनः षड्विंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२६॥

[२७. धर्मप्रियत्वादिगुणवर्णनाधिकारः]

जीवदया मुखहेतुत्वेनाभिहिता । साम्प्रतं सर्वोऽपि जिनधर्मः मुखहेतुः परमादेयबुद्ध्या गृहीतोऽयं मोक्षसाधको भवतीत्य-
 मुमर्थमभिधितुराह—

पियघम्मा दट्ठधम्मा गिहिणो वि य मोक्खसाहगा होंति ।

जह कामदेव-सागरचन्दा चंडावडिंसो य ॥३६॥

अस्या व्याख्या—प्रियः—बल्लभः धर्मः—जिनोदितं दानाद्यनुष्ठानं येषां ते प्रियधर्माणः । दट्ठः—व्यसनगतैरपि यो न विराध्यते
 स तादृशो धर्मो येषां ते दट्ठधर्माणः । गृहिणोऽपि च न केवलं यतय इत्यर्थः 'मोक्षसाधकाः' निवृत्तिजनकाः 'यथा' येन प्रकारेण काम-
 देव-सागरचन्द्रौ श्रावकौ चन्द्रावतंसकश्च राजेति गाथासनासार्थः ॥ व्याख्या(व्यासा)र्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्र तावत् कामदेवाख्यानकमारभ्यते—

जियसत्तू नाम निवो अहेसि चंपाए विस्सुओ भुवणे । रूवेण कामएवो व्वसावओ कामएवो त्ति ॥१॥

रूवाइगुणमुभदा भदा नामेण पणइणी तस्स । सम्माणट्ठाणं सो नरिंदपज्जंतपउराण ॥२॥
 विन्नायपुन्त-पावो जीवा-ऽजीवाइजाणियसरूवो । छक्कोडीउ निहाणीकयाउ कणयस्स तव्वक्खे ॥३॥
 छ व्वित्थरप्पउत्ताउ तह य छ व्वट्ठिसंपउत्ताओ । छ व्वहणाइं तहा से वहंति सगडाण पंच सया ॥४॥
 पंच सयाणि हलाणं क्सिप्पउत्ताणि गोउलाइं से । छ पत्तेयं दसदससहस्सगोसंखजुत्ताणि ॥५॥
 तत्थऽन्नया य अमरा-ऽगुरिंद-नर-खयररायनयचरणो । समवसरिओ पुरीए उज्जाणे वद्धमाणजिणो ॥६॥
 परिसाए निगयाए स कामदेवो जिणिंदनमणत्थं । संपत्तो रोमंचियगतो वंदितु भयवंतं ॥७॥
 उच्चियट्ठाणनिविट्ठो सोउं सदेसणं जिणाभिहियं । चित्तम्भंतरमुहपरिणईजुओ भणइ जिणनाहं ॥८॥
 भयवं ! काउमसत्तो पव्वज्जमहं करेमि पुण सम्मं । धम्मं सुसावमाणं तो वारसहा वि पडिवन्नो ॥९॥
 सावयधम्मो पणमिय जिणेसरं पडिगओ तओ तस्स । तं सम्मं पालंतस्स मुद्धसज्जायजुत्तस्स ॥१०॥
 अट्ठमि-चउद्दीसुं चउव्विहं पोसहं कुणंतस्स । चोदस समइक्कंताणि तस्स वरिसाणि गुणनिहिणो ॥११॥
 अह अन्नया यं पोसहसालाए सव्वराइयं पडिमं । पडिवन्नमिमं खोभेउमागओ रक्खरूवसुरो ॥१२॥
 आरत्तेत्तेत्ति विद्धंसियअंधयारसंधाणो । पज्जलियजलणमिस्सियविमुक्कलल्लक्कफेकारो ॥१३॥
 गुरुकरहकंधाराओमक्कविलकेसो करालमुहकुहरो । फालसमविसमदंतो धूमसिहासामलच्छाओ ॥१४॥
 गोणसकयावयंसो जन्नोइयअइगरेण अइभीमो । धुंतंतो करयलकयकवालकीलालमणवरयं ॥१५॥
 उव्वखायखग्गदंडो पभणइ भो कामदेव ! जइ नो तं । सीलव्वयाइं खंडसि ता खग्गेणं हणिस्सामि ॥१६॥
 तो कामदेवसट्ठो गाढयरं धम्मज्ञाणमारूढो । इय वारत्तियमुत्तो वि न चलिओ धम्मभाणाओ ॥१७॥
 ता खग्गदंडघाएहिं खंडिओ सहइ सम्ममेसो वि । तो मुक्कजक्खरूवो देवो जाओ गुरुकरिंदो ॥१८॥
 उट्ठिमयसुंडादंडो रणंतघंटाजुण्ण डंबरिओ । गलगज्जिभरियभुवणो सत्तंगोगलियमयपवहो ॥१९॥
 जंपइ य कामदेवं जइ न कुणसि खंडणं नियवयाणं । ता उल्लालिय सुंडाए तह पडिच्छेवि दंतेहिं ॥२०॥
 वलवट्ठिस्सं पाएहिं होइ तुह मरणमट्ठज्ञाणेण । इय तिव्वुत्तो वुत्तो वि न चलिओ सो सुज्ञाणाओ ॥२१॥
 तत्तो य आसुरुत्तेण हत्थिणा गिण्हिऊण सुंडाए । उल्लालिऊण दंतेहिं कलिय दलिओ सपाएहिं ॥२२॥
 सो वि हु करिकयवियणं सम्मं अहियासए महासत्तो । तो अमरो करिरूवं परिहरिउं विसहरो जाओ ॥२३॥
 फुक्कारविट्ठुरिल्लो वियडफडाडोयडंबरुडुमरो । जलणकणारुणनयणो तरलदुजीहो घणच्छाओ ॥२४॥
 भणइ य तयं तहेव य वारतिगं सो न मणयमवि खुहिओ । गाढं वेढिय कंठेसु तिव्वदादाहिं तो डसइ ॥२५॥
 तं पि हु वियणं सम्मं अहियासइ जिणमयम्मि थिरवुद्धी । तो तं अभीयमवल्लोइऊण धम्मम्मि थिरचित्तं ॥२६॥
 तयणु कयामरूवो विलसिरमणिक्कणयकुंडलाऽऽहरणो । पभणइ य कामदेवं सकयत्थो धन्न-पुत्तो तं ॥२७॥
 तुह जम्म-जीवियाइं सकयत्थाइं समत्थि निगंथे । जिणपवयणम्मि एरिसनिच्चलया जस्स सयकालं ॥२८॥
 विहियं देवाणुप्पिय ! सक्केण सुहम्मसुरसहामज्जे । तुज्झ गुणगाहणमिणं जहा सहंदेहिं देवेहिं ॥२९॥
 चंपाए कामदेवो तीरइ न जिणप्पणीयधम्माओ । चालेउमिममसहमाणोऽहमिहागओ ज्ञत्ति ॥३०॥
 विहिया य चालणकए घोरुवसग्गा मए इमे तुज्झ । ता खममु इय पर्यपिय पणमिय तं खामिउं अमरो ॥३१॥
 नियठाणे संपत्तो गोसे पारेइ पडिममेसो वि । एत्थंतरम्मि सामी समोसट्ठो वद्धमाणजिणो ॥३२॥
 वंदेवि कामदेवो भयवंतं पज्जुवासए जाव । ता भुवणसामिणा सो पर्यपिओ तुज्झ रयणीए ॥३३॥
 सम्ममहियासिया इह उवसग्गा रक्खसाइणो तुमए । तेणुत्तं जह भयवं ! तुच्चे जाणह तह च्चेव ॥३४॥
 पुणरवि य भयवया सो भणिओ जिणपवयणम्मि जस्सेसा । निच्चलया सो तं पुन्नभायणं इय निसामेउं ॥३५॥
 हरिसपरिपूरियंगो पणमेवि जिणं गओ सठाणे सो । वाहरिय भयवया पभणिया य समणा य समणीओ ॥३६॥
 अज्जो ! जइ गिहिणो वि हु एवं सम्मं सहंति उवसग्गे । ता किं न हु सहियवा तुच्चेहिं विमुक्कसंगेहिं ॥३७॥

ताणि जिणवयणमेयं सम्मं रोमंचियाणि मन्तंति । एतो य कामदेवो सावयपडिमाउ काऊण ॥३८॥
 अप्पाणं भावितो सीलवयभावणाहि जा वीसं । वासाइं सावयत्तं परिपालिय सो महासत्तो ॥३९॥
 आलोइय-पडिकंतो मासियसंलेहणाए कालगओ । सोहम्मअमरलोए अरुणाभे वरविमाणम्मि ॥४०॥
 चिप्फुरियसरीरपहो चउपलियाऊ सुरो समुप्पन्नो । ततो चुओ विदेहे उववज्जिय पाविही सिद्धि ॥४१॥

॥ कामदेवाख्यानकं समाप्तम् ॥८४॥

अधुना सागरचन्द्राख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

बारवईए बलदेवपुत्तनिसदस्स नंदणो मइमं । सागरचंदो नामेण आसि निस्सेसगुणभवणं ॥१॥
 संवाइकुमाराणं मणप्पिओ सयलसुंदरावयवो । एतो य आसि धणसेणनरवई विस्सुओ तत्थ ॥२॥
 कमलदलसरलनयणा कमलामेलाभिधा सुया तस्स । दिन्ना निवुग्गसेणंगयस्स नहसेणकुमरस्स ॥३॥
 वीवाहकज्जसज्जम्मि परियणे नारओ नहयलेण । पत्तो नहसेणते न जाव सम्माणिओ तेणं ॥४॥
 ताव पउटो संतो सागरचंदस्स मंदिरं पत्तो । सम्माणिय पुटो कहसु किं पि भयवं ! ममऽच्छरियं ॥५॥
 सो भणइ वच्छ ! अच्छरियमेरिसं तुह कहिज्जइ इहेव । कमलामेला धणसेणकन्नया अत्थि रुइरंगी ॥६॥
 नियरुवविजियअमरी भमरीनिउरुंक्कसिणधणकेसा । कुमरेण तओ भणियं भयवं ! सा मम कहं होही ? ॥७॥
 न मुणेमि त्ति पर्यपिय कमलामेला सयासमल्लीणो । तो तीए सम्माणिय सविणयमाभासिओ एवं ॥८॥
 भयवं ! अच्छरियं किंपि कहसु तेणावि जंपियं वच्छे ! । विट्ठं अच्छरियमिमं इहेव नयरीए मज्झम्मि ॥९॥
 रूविजणसिरोरयणं सागरचंदो जयत्तए एसो । अवरो कुरुविचूडामणी पुणो एत्थ नहसेणो ॥१०॥
 सोऊण तमणुरत्ता सागरचंदे नरिंदकुमरी सा । नहसेणम्मि विरत्ता चंचलचित्ताऽहवा नारी ॥११॥
 गंतुं सागरचंदस्स अक्खियं नारएण सा कुमरी । तं पइ अणुरायपरा तं सोउं सो वि अणुरत्तो ॥१२॥
 तं चिय कुमरी चितइ चितइ रूवेहिं तस्स भूवल्लयं । तो विमणहुम्मणो सो दिट्ठो संबेण साममुहो ॥१३॥
 परिहासेणं पिट्ठीए तस्स ठाऊण तेण नयणजुयं । पिहियं नियकरजुयलेण तयणु तेणेवमुल्लवियं ॥१४॥
 कमलामेल त्ति तओ भणियं संबेण ईसि हसिऊण । नाहं कमलामेला कमलामेलो अहं किट्ठ ॥१५॥
 तेणुत्तं जइ एवं ता तं तुममेव मज्झ मेलेहि । कमलदलदीहनयणं कमलामेलं मणोभिमयं ॥१६॥
 कुमरेहिं सुरं पाइय अचुवगच्छाविओ इमं संबो । विगयमओ पुण चितइ कहमेयमहं करिस्सामि ? ॥१७॥
 धेत्तूणं पत्तंति पज्जुत्ताओ कुमारपरियरिओ । गंतूणुज्जाणे नारयस्स सो भिन्दइ रहस्सं ॥१८॥
 परिणयणकज्जसज्जे नहसेणे नारएण लग्गदिणे । हरिऊण सुरंगाए कुमरी नेऊणमुज्जाणे ॥१९॥
 परिणाविओ य सागरचंदो चिट्ठंति तत्थ कीलंता । विज्जाहररूवेणं इओ य धणसेणभवणम्मि ॥२०॥
 निउणं निरिक्खिया वि हु कुमारी दिट्ठा न तेसि लोएण । ततो ममंतेहिं सच्चविया तम्मि उज्जाणे ॥२१॥
 कहिओ य वासुदेवस्स वइयरो सो वि कोवदट्ठो । सन्नद्धवद्धकवओ उज्जाणम्मि समणुपत्तो ॥२२॥
 संवाइकुमारेहिं रणंगणे गुरुवलं पि कन्हवलं । निज्जिणियं तो पत्तो हक्कंतो वासुदेवो वि ॥२३॥
 संहरियस्वरूवो संबो च्लणेसु निवडिओ तस्स । सागरचंदस्सेव य दिन्ना कन्हेण सा कुमरी ॥२४॥
 नहसेणसयणवमो खमाविओ सो पुणो सकोवमणो । मग्गइ छिड्डाणि तओ सागरचंदस्स हणणत्थं ॥२५॥
 सागरचंदो वि पुणो अहिणवजोव्वणमणोहरंगीए । तीए समं विसयसुहं उवभुंजंतो गमइ कालं ॥२६॥
 अह अन्नया जगत्तयजणसरणो तियसकयसमोसरणो । पयडियमुणिजणचरणो कमलोवरिनिहियनियचरणो ॥२७॥
 निज्जिणियसयलकरणो पयासियासेससाहुगुरुकरणो । सुसिणिद्धवहलकज्जलतमालदलसन्निभो भयवं ॥२८॥
 सिरिनेमिजिणो उज्जितपक्वए पक्वए समासरिओ । निस्सेसजायवेसुं पणमिय तत्थावविट्ठेसु ॥२९॥
 धम्मकहापज्जंते सागरचंदेण नमिय नेमिजिणं । पडिवत्तो भत्तीए सावगधम्मो समग्गो वि ॥३०॥

अह अन्नया य पडिमापडिवन्नं तं मसाणभूमीण । वट्ठुं नहसेणं चितियमिमिणा जहा अज्जं ॥३१॥
 पुज्जिस्संति अवस्सं मणोरहा मज्झमिय विचित्तेउं । कुरियं ठयं विहेउं नहसेणं सिरं तस्स ॥३२॥
 भरिओ पज्जलियचियाअंगाराणं तओ य स महप्पा । जिणवयणभावियमई सम्मं अहियासिउं लमो ॥३३॥
 इह इयरजलणजणिया वियणा तुह केत्तिया इमा जीव ! । सहिया वज्जगिकया अणेगसो नरयपुढवीसुं ॥३४॥
 मा कुणसु कोवलवमवि निमित्तमेत्ते इमम्मि रे जीव ! । अवरज्जति जओ तुह पुण्वक्कयदुकयकम्माणि ॥३५॥
 एवमाहयासिऊणं सागरचंदो विमुद्धपरिणामो । मरिऊण समुप्पन्नो तियसो तियसालए पवरो ॥३६॥

॥ सागरचन्द्राख्यानकं समाप्तम् ॥२५॥

इदानीं चन्द्रावतंसकाख्यानकस्यावसरः । तच्च मेतार्याख्यानके भणियत इति अत्र नोच्यते, ग्रन्थगौरवभयादिति ।

धम्मम्मि निच्छियमई जह एए धम्मसाहगा जाया ।

अन्ने वि हु होति तहा ता एयगुणेहिं भवियव्वं ॥

यद्यप्यनल्पगृहपासपरिग्रहात् भोगोपभोगमुखगृह्ययुजो गृहस्थाः ।

केचित् तथापि दृढधर्मतया गुणज्ञा मोक्षं महागुणममी इव साधयन्ति ॥

॥ इति श्रीमदाष्टदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे धर्मप्रियत्वादिगुणवर्णनः सप्तविंशतितमोऽधिकारः समाप्तः ॥२७॥

[२८. धर्ममर्मज्ञजनप्रबोधनगुणवर्णनाधिकारः]

एते प्रियधर्मत्वादिगुणयुक्ता धर्मनिश्चये सति मोक्षसाधका जाताः । ततश्च न केवलं तत्परिज्ञाने आत्मनः गुणो जायते । किं तर्हि ? परप्रतिबोधनमपि भवति । अमुमर्थमभिधित्सुराह—

धम्मडुनिउणवुद्धी गिही वि बोहिंति बहुजणं धम्मे ।

पायावलंब-रयणत्तिकोडि-मंसकयनाएहिं ॥३७॥

अस्या व्याख्या—धर्म एव शेषपुरुषार्थजनकत्वेन वस्तुतोऽर्थः—पुरुषार्थो धर्मार्थः, तस्मिन् निपुणबुद्धयः—निश्चितधियः ‘गिही वि’ ति गृहिणोऽपि ‘बोधयन्ति’ [धर्मे] धर्ममार्गे योजयन्ति ‘बहुजनं’ प्रभूतलोकम् । दृष्टान्तानाह—पादस्य—लिखितवृत्तचतुर्भागाभ्यादिखण्डस्य अवलम्बनं—शास्त्रादेर्वद्वा मोचनं पादावलम्बः स च, रत्नानां तिलश्च ताः कोटयश्च रत्नत्रिकोटयः ताश्च, मांसकयश्च—मूल्यान मांसग्रहणम् ते तथोक्ताः, त एव ज्ञातानि—दृष्टान्ता इति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्रापि क्रमप्राप्तं पादावलम्बाख्यानकम् । तच्चेदम्—

कम्मि वि नयरे कुरुचंदनरवई नरवरिंदनयचलणो । देव-गुरु-धम्मतत्ते सययं संपन्नजिन्नासो ॥१॥

तस्स य रत्तो रज्जाइचित्तगो सुणियमुद्दसमायारो । नामेणं चउरमई चउराणणसन्निभो मंती ॥२॥

तेणऽन्नया तहाविहगीयत्थगुरूण पायमूलम्मि । सम्मं परिक्खिऊणं धम्मम्मि पइट्ठिओ अप्पा ॥३॥

नायं च इमं रत्ता चितियममुणा ममावि जुत्तमिणं । देवो वि पूयणिज्जो पइट्ठिओ जेण पन्नाण ॥४॥

भणिओ रत्ता मंती सायरमेगाणिणा वि किं धम्मो । अंगीकओ महायस ! ? ममावि जुत्तं तमायरिउं ॥५॥

तो भणियममच्चेणं देवऽम्हे वणियजाइणो धम्मो । जह तह होउ न दोसो देवस्स परिक्खिउं जुत्तं ॥६॥

રત્ના મણિયં તં ચિય વુદ્ધીય તં પરિવિચ્છેડં સમ્મં । ધમ્મિયજ્ઞં ચ પુચ્છિય ઠાવસુ મં સચ્ચદા ધમ્મે ॥૭॥
 જહ્ એવં તો જુત્તં સચ્ચે પામંદિય સધમ્મરણ । વાહરિઝ્ઞ વિચારસુ ધમ્મં પાયાવલેખેણ ॥૮॥
 તત્તો “સકુંડલં વા વચણં” ઇચ્છાહ્ મુજ્જસંઘમ્મિ । આલિહિતં વંસમ્મે પલંચિતં માણિયં રત્ના ॥૯॥
 જો પાયમિમં લદ્ધુ પૂરિયવિત્તં સકલ્લસર્ત્તાણ । રંજહ્ રાયણમિમં તસ્સેવ ય હોહ્ સો મત્તો ॥૧૦॥
 હ્ય સોઝ્ઞં સચ્ચે વંસમ્માઓ પગિણ્ઠિતં પાયં । પૂરેઝ્ઞં વિત્તં સમાગયા રાયઅત્થાણે ॥૧૧॥
 આસીવાયં દાઉં કમેણ મટ્ટાદ્યા સમુવચિટ્ટા । પદમં ચિય મટ્ટેણ રત્ના મણિણ પદ્ધિયમિમં ॥૧૨॥
 કળત્થમિત્તસ્વાણ મણિણ દિટ્ઠા, સુવન્નવત્તા જજમાજજાયા । વક્કિસ્તત્તચિત્તેણ ન સુટ્ટનાયં સકુંડલં વા વચણં ન વેતિ ॥૧૩॥
 તયણંતરં ચ સદ્ધો રત્ના મણિઓ તવરિસ ! તં પદ્મસુ । રત્નાહટ્ટં નિયયં વિત્તમિમં જપહ્ જડી વિ ॥૧૪॥
 મિત્તસ્વામમતેણ મણ્ઠજ્ઞ દિટ્ઠા માહેસરી પિહુલનિયંચિવા । વક્કિસ્તત્તચિત્તેણ ન સુટ્ટનાયં સકુંડલં વા વચણં ન વેતિ ॥૧૫॥
 તયણંતરં ચ મણિઓ રત્તંવરનિવસણો સુગયસિસ્સો । તં મણસુ વુદ્ધદેવય ! પયાણુરૂઘં રહ્ય કલ્લં ॥૧૬॥
 માલાવિંદારમ્મિ મણ્ઠજ્ઞ દિટ્ઠા ઉવાસિયા કંચણમૂસિયંગી । વક્કિસ્તત્તચિત્તેણ ન સુટ્ટનાયં સકુંડલં વા વચણં ન વેતિ ॥૧૭॥
 તત્તો પલ્લવસ્થપમાણમજ્ઞપંચ(પદ)ધૂમયવત્તી । મણિઓ નાહિયવાઈ પદ્મસુ તુમં પિ હુ સકયકલ્લં ॥૧૮॥
 મિત્તસ્વામમતેણ મણ્ઠજ્ઞ દિટ્ઠં પેમયામુદ્ધં કમલવિસાલનેત્તં । વક્કિસ્તત્તચિત્તેણ ન સુટ્ટનાયં સકુંડલં વા વચણં ન વેતિ ॥૧૯॥
 એત્તો વિ ય મૂવણા મણાવિઓ કથિલદંસણવયત્થો । તં મણસુ મગવમયવં ! મલ્લં કલ્લં સમદરિયં ॥૨૦॥
 ફલોદણમ્મિ ગિહં પવિટ્ટો, તથાઠ્ઠસણત્થા પમયા મે દિટ્ઠા । વક્કિસ્તત્તચિત્તેણ ન સુટ્ટનાયં, સકુંડલં વા વચણં ન વેતિ ॥૨૧॥
 તો સારેયરભાવં કલ્લાણં પુચ્છિયા સહાવણો । મણિયં તેહિં વિસેસં વયમેયાણં ન પેચ્છામો ॥૨૨॥
 જમ્હા નરિંદ ! વક્કિસ્તત્તચિત્તયા ફુડમિમેહિં વાગરિયા । સો ય પમાઓ તેણ ય સહ ધમ્મો ચિંતનીયમિમં ॥૨૩॥
 તયણંતરં ચ રત્ના પલોદ્યં મંતિણો મુદ્ધં મદ્ ! । ઇયાણં કસસ તણ પડિવત્તો કહસુ મહ ધમ્મો ॥૨૪॥
 તત્તો ય મણિયમિમિણા અન્નં પિ હુ દેવ ! દરિસણં જહ્ણં । વિજ્ઞહ્ તે પુણ કેણાવિ કારણેણ ન સપત્તા ॥૨૫॥
 સમતિણ-મણિણો સમલેટ્ટુ-કંચણા તુલ્લરંક-રાયાણો । અનિયયમિત્તસ્વાતણુવિત્તિજીવિણો જિયઅહંકારા ॥૨૬॥
 હજ્જીવનિકાયદિયા સજ્ઞાય-જ્ઞાણ-સંજમુજ્જુત્તા । વાહરિયા વિ હુ તે હંતિ નેન્તિ વા તં ન યાણામો ॥૨૭॥
 રત્ના મણિયં વાહરસુ તાવ પેચ્છામિ તાણ વિ સરૂઘં । તત્તો સુહુયરૂઘો વાહરિઓ મંતિણા સાહ ॥૨૮॥
 રત્ના નમિતં મણિઓ કાઉં કિં મુણસિ કિંપિ તં કલ્લં ? । તેણુત્તં જાણામો ગુરુપ્પસાયા મહારાય ! ॥૨૯॥
 જહ્ એવં તા પૂરસુ સિલોમમેગં હમં સમસ્સાણ । મણિયં સુહુયમુણિણા મણસુ તુમં પાયમદ્ધં વા ॥૩૦॥
 મણિણ પરિમાવેડં પદ્ધિયં સચ્ચેસિ તેસિ પચ્ચલ્લં । તં ચ હમં જં મુણિણા વજ્જરિયં તેસિ નિરવેલ્લં ॥૩૧॥
 સ્વંતસ્સ દંતસ્સ જિદ્ધંદિયસ્સ અજ્ઞાપ્પજોગે ગયમાણસસ્સ । કિં મજ્ઞાણ વિચિત્તિણં સકુંડલં વા વચણં ન વેતિ ॥૩૨॥
 મણિઓ રત્ના સાહ વિસરિસમેયાણ કિં તણ પદ્ધિયં ? । તેણુત્તં ઇયાણં ગુરુણા વિ હુ ઇરિસં વુત્તં ॥૩૩॥

જઓ—

ઉલ્લો સુકો વ દો વેત્થ ગોલયા મટ્ટિયામયા । દો વિ અઘ્મેહિયા કુદ્ધે જો ઉલ્લો સોઠ્ઠ્ય લમાઈ ॥૩૪॥
 એવં લગંતિ દુમ્મેહા જે નરા કામલ્લાલસા । વિરત્તા ઉ ન લગંતિ જહા સે સુકગોલણ ॥૩૫॥
 પરિતુટ્ટેણ રત્ના પરિવિચ્છેડં સમ્મમપ્પણો ઇયં । પડિવત્તો જિણધમ્મો ગુણાહિઓ સ્વધમ્માણં ॥૩૬॥

ઉક્તં ચ—

રુચ્ચેસુ કપ્પરુચ્ચેસુ મળીસુ ચિંતામળી જહ પહાણો । [અન્થાગ્રમ્ ૧૦૦૦] અમયં રસેસુ ગોસીસચ્ચંદણં ચંદણેસુ જહા ॥૩૭॥
 તહ પાવકમ્મમહણો સયલદુહનિવારણો સુહનિહાણં । સચ્ચેસિ ધમ્માણં જિણધમ્મો ચેવ સુપહાણો ॥૩૮॥

॥ પાદાવલમ્બાશ્વાનકં સમાપ્તમ્ ॥૬૬॥

इदानीं रत्नत्रिकोट्याख्यानकं व्याख्यायते । यथा—

नयरे सिरिसायगिहे विहरंता केवि आगया थविरा । दिट्ठपयत्था पालियमहव्वया पवरगोव व्व ॥१॥
 आजम्मं भिक्खयरो रायगिहजणस्स परिचिओ एगो । कम्मयरो पडिबुद्धो पव्वइओ तेमि पासम्मि ॥२॥
 अह सो सिरिमणुपत्तो अहिणववत्थाइभूसिओ संतो । ईसरजणपणिवइओ जाओ जिणधम्ममाहप्पा ॥३॥
 तो इयरजणो पभणइ एसो सो अम्ह गेहकम्मयरो । इच्चाइवयणसवणा दूभिज्जइ सोऽहियं हियण ॥४॥
 तो सो असमाहिजुओ गुरुहिं पुट्ठो तथं भणइ तुक्खं । तो तस्स समाहिकण विहरिउकामे सुणी दट्ठुं ॥५॥
 भणियमभएण भयवं ! किमेस किर सिग्घमेव य विहारो ? । कहियम्मि कारणम्मि अभयकुमारेण संलत्तं ॥६॥
 जइ एवं ता चिट्ठह एयत्थे सुत्थयं करिस्सामि । भणियं गुरुहिं सावय ! जणाण कूवाण य मुहाणि ॥७॥
 बंधेउं को सकइ ? तेणुत्तं बुद्धिचिलसिथं मज्झ । पेच्छह पच्छा भयवं ! जं जुत्तं तं करिज्जाह ॥८॥
 इय भणिऊणं चउहट्ठयम्मि रयणाण तिल्लि कोडीओ । उक्कुरुद्धाविय लोयं जाणावइ पडहयपयाणा ॥९॥
 अभयकुमारो रयणाणि देइ इय आगयम्मि जणनिवहे । गिण्हह रयणाणि अहो ! परमेयाए वक्कथाए ॥१०॥
 परिहरइ जो सच्चैयणपाणीयं तह य जलणमिस्थि च । सो गिण्हउ एगं वा दो वा तिल्लि वि जहासत्ति ॥११॥
 सव्वेहिं वि परिहरिण भणिया ते अभयमंतिणा लोया । जइ एवं किं पभणह एस सुणी रंककम्मयरो ॥१२॥
 रंकोऽत्थ तुम्ह जणओ कम्मयरो तुम्ह जणयजणओ य । जो धणमेत्तियमुज्झइ सो भण कह भवई रंको ? ॥१३॥
 एवं ते सिक्खविया सव्वे वि हु मोणमस्सिया लोया । सो वि हु साहू विहरइ समाहिसहिओ गुरुहिं समं ॥१४॥

॥ रत्नत्रिकोट्याख्यानकं समाप्तम् ॥८७॥

इदानीं मांसक्रयाख्यानकमाख्यायते । तद्यथा—

नयरे रायगिह च्चिय रत्तो सिरिसेणियस्स अत्थाणे । जाओ सामंताणं अभयार्इणं च मंतीणं ॥१॥
 विवयंताण विवाओ अनायतत्ताण धूलुबुद्धीणं । कह वि समग्घ-महग्घयकयाणविसओ विसेसेण ॥२॥
 केणावि हु कण्णूरं कुंकुममवरेण हेममवरेण । हीराइयं च केणवि महग्घयं संपयं कहियं ॥३॥
 जाव य मंसवियारे महग्घयं मंसमभयकुमारेण । भणिए सव्वे जंपंति देव ! नेयं घडइ कहवि ॥४॥
 जम्हा भरियं छव्वगमेगेण रूवगेण ववहरियं । रत्ता वि हु पडिवन्नं अभओ पुण पत्तियइ नेयं ॥५॥
 अभएणुत्तं कल्ले सव्वमिमं [तुम्ह] पत्तियाविस्सं । तत्तो सरीरकारणमलियं रत्तो पुरे कहियं ॥६॥
 आदन्नो नयरजणो पहाणवेज्जेहिं पुण समाइट्ठं । जइ माणुसकालेज्जयजवत्तिगमेत्तं लहह मंसं ॥७॥
 ता कीए वि जुत्तीए ओसहसहिण तेण दिग्घनेण । पउराणं पुन्नवसा कया वि पउणो हवइ राया ॥८॥
 जाव तयं मग्गिज्जइ न ताव लक्खेण न वि य कोडीए । पुहवीमोल्लेणावि हु न को वि दाउं समुच्छहइ ॥९॥
 विवयंतो जावऽच्छइ सव्वजणो ताव भणियमभएण । भो भो ! 'समग्घ मंस' ति तुम्ह वयणं गयं कत्थ ? ॥१०॥
 पडिवन्नं सव्वेहिं वि अभयकुमारस्स संतिथं वयणं । तेणावि हु बुज्झविया जुत्तीए अणुभवजुयाए ॥११॥
 सामी-जीवादत्तं तिथयरेणं तहेव य गुरुहिं । चउविहमदत्तदाणं विगयमला जिणवरा विति ॥१२॥
 तो सव्वो वि हु लोओ जीवादिन्नं सया असइ मंसं । कहमज्झहा न लब्धंति देवकज्जे वि तिल्लि जवा ॥१३॥
 सव्वो वि जणो मग्गम्मि लाइओ एवमभयकुमारेण । धम्मम्मि नायतत्ता एवं बोहंति भव्वजणं ॥१४॥

॥ मांसक्रयाख्यानकं समाप्तम् ॥८८॥

एएहिं धम्ममग्गम्मि बोहिया कोविण्हिं जह लोया । तह अन्नो वि हु बोहइ भव्वजणं धम्ममम्मविऊ ॥

इत्थं विवेकवशतो व्यवहारविज्ञा, विज्ञातधर्मगुरु-लाघवचिन्तनाश्च ।

सत्तत्त्वनैपुणगुणा गृहिणोऽपि चित्रं, सद्धर्मवर्त्मनि जनानवतारयन्ति ॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे धर्ममर्मज्ञशेपजनप्रबोधनगुणवर्णनोऽष्टाविंशति-
 तमोऽधिकारः समाप्तः ॥२८॥

[२९. भावशल्यानालोचनदोषाधिकारः]

अस्य च धर्मस्य सम्यग् ग्रहणेऽप्यनाभोगादिना मालिन्यसम्भवेऽपि सम्यग् गुरोरालोचनीयम् असम्यगालोचने दोष इत्ये-
तदभिधातुकाम आह—

जो सम्मं नालोयइ नियसल्लं सो हु पावइ अणत्थं ।

जह माइ-सुया मरुओ ।रिसिदत्ता ।मच्छमल्लो य ॥३८॥

व्याख्या—‘यः’—कश्चिद्विवेकविकलः ‘सम्यग्’ यथावद् ‘नालोचयति’ न गुरुभ्यः कथयति ‘निजशल्यं’ स्वदुश्चरितं ‘सः’ प्राणी
‘प्राप्नोति’ लभते ‘अनर्थ’ व्यसनम् । दृष्टान्तानाह—‘यथा’ इत्युदाहरणोपन्यासे । ‘मातृ-सुतो’ जननी-पुत्रौ ‘मरुकः’ ब्राह्मणः ‘अहपिदत्ता’
तापसकन्या ‘मत्स्यमल्लः’ राजमल्ल इति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्त्वाख्यानकैः कथयति । तानि चामूनि ।

तत्रापि प्रथमं क्रमायातं मातृ-सुताख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

विंशे व्व बहुविधधवे तद्वाविहे कहिं वि सन्निवेसम्मि । अत्थि महेला अडवि व्व दुग्गया सुमयवाल्सुया ॥१॥
सा सच्चया वि ईसरगिहेसु परिपूर्णत्थनुदरस्स । कुणइ कुकम्मं चारइ पुत्तो वि हु वच्छरुवाइ ॥२॥
सा य सुयत्थं भोयणजायं काऊण सिक्कयम्मि गया । कस्स वि गेहे कम्मत्थमागओ तम्मि जामाऊ ॥३॥
सा कम्मयरी जामाऊयस्स न्हाणाइकारिया पढमं । पच्छा पीसण-कंडण-रंधणक्किच्चेनु कम्मविया ॥४॥
जाया महई वेला वाउलभावेण तीए भत्ताई । दिअं न किं पि तो सा भुक्खिय-तिसिया गया सगिहं ॥५॥
तं दट्ठुं मन्नुइएण तेण पुत्तेण निट्ठुरं भणिया । तत्थ वि तं किं सूलाए पोइया जं न संपत्ता ॥६॥
तथणु घयसित्तपज्जलियजलणजालासमाणरूवाए । तीए वि तावियाए सुनिट्ठुरं कोववसागाए ॥७॥
भणियं तुह पुण किं कट्ठिया करा सिक्कगाउ भत्तमिमं । वेत्तूण जं न जिमिओ अहयं तु परव्वसा थक्का ॥८॥
एवं च तेहिं दोहि वि निकाइयं दुक्कियं चराएहिं । तं पुण मूढत्तणओ कत्थवि नालोइयं कहवि ॥९॥
तेसिं दाणरयाणं मण्यं सत्ताण मज्झिमगुणाणं । किंचि सुहभावणाए वट्ठताणं गलियमाउं ॥१०॥
तीए सुओ मरिऊणं भरुयच्छे सेट्ठिनंदणो जाओ । नामेण बंधुदत्तो उदारयाईगुणावासो ॥११॥
माया वि हु मरिऊणं धूया रइसायरस्स सेट्ठिस्स । नामेण बंधुमई संजाया तामलिच्चीए ॥१२॥
दुज्जयभवट्ठिईए विचित्तयाए य कम्मपयईए । परिणयणव्ववहारो तेसिं जाओ जओ भणियं ॥१३॥
भज्जा जायइ माया धाया पत्ती पिया वि पुण पुत्तो । दासो जायइ सामी संसारे संसरंताणं ॥१४॥
हर-गोरीण व तेसिं मयण-रईण व सुहेत्थिसव्वस्सं । महुसूयण-कमलाण व परोप्परं वट्ठिओ पणओ ॥१५॥
मोत्तूणं पिइगेहे बंधुमई बंधुपरियणसमेओ । जलहिम्मि बंधुदत्तो संचलिओ जाणवत्तेणं ॥१६॥
विणियट्ठिउं कयाणे मणोरहारित्तविट्ठवियघणोहो । जावाऽऽगच्छइ पाउव्ववंतवहुविहवियप्पसओ ॥१७॥

तथाहि—

एएण सुद्धनायागएण नियभुयविट्ठत्तदविणेण । नियपणईणं पढमं मणोरहे पूरइस्सामि ॥१८॥
नियपणईणि च मणहरसव्वालंकारभूसियसरीरं । काउं पंचप्पयारं विसयमुहं अणुभविस्सामि ॥१९॥
चइऊण सम्ममेयं धम्मट्ठाणं समुद्धरिस्सामि । तो जलहिम्मज्झभाए केणइ पावोदयवसेणं ॥२०॥
ऊसरखेत्ते बीयं व भट्ठसीले विसुद्धदाणं व । उवयरियं व खल्यणे विणयविहूणम्मि सत्थं व ॥२१॥
निग्गुणविज्जादाणं व दुट्ठसिस्सोवएसरयणं व । जलहिम्मि जाणवत्तं धणपडिपुत्तं विणट्ठं तं ॥२२॥
तत्तो विसत्तचित्तो कम्मवसा किंपि पाविउं फलयं । कहकहवि हु किच्छेणं उत्तरिओ जलहितीरवणे ॥२३॥
लद्धूणं चेयन्नं जाव य सम्मं निरुवइ दिसाओ । ताव य निस्संदेहं विणिच्चियं सगुरुरमेयं ॥२४॥

जाणावियं च केणइ अप्पाणं तेण समुरवग्गस्स । जावाऽऽगच्छइ समुगे तयाणत्थं सपरिवारो ॥२५॥
समयं बंधुमईए सव्वालंकारभूसियंगीए । ता रयणकणयचुडयविभूसियं रुद्धरं रजुयलं ॥२६॥
छेत्तुणं पावमई कोवि हु जूय्यरसन्निभो चोरो । आरक्खियभीओ बंधुदत्तपासम्मि संपत्तो ॥२७॥
तेणं च धुत्तयाए चित्तियमिणमेव पत्तकालं मे । मोत्तूण तस्स पासं करजुयलं निग्गओ चोरो ॥२८॥
घेत्तूणं सेट्ठिसुयं चोरो एसो त्ति कलिय सूलए । ते आरक्खियपुरिसा रायाएसेण पोयंति ॥२९॥
तं तेसिं दोण्हं पि हु तहेव दुव्वयणविलसियं जायं । थेवस्स वि पेच्छ अहो ! हु दुड्डया भावसल्लस्स ॥३०॥

॥भाट्ट-सुताख्यानकं समाप्तम् ॥८६॥

अधुना मरुकाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

को वि तहाविहविप्पो समययावणरओ रइधवो व्व । मैहुमासपिओ वेयत्तईमओ तावसो जाओ ॥१॥
पंचगितवण-तिलहोमकरण-जलणहाण-तवण-महणाई । निययाणुट्ठाणरओ तरुदल-फल-कंदमूलासी ॥२॥

तहा हि—

सिसिरम्मि जले मज्झइ आयावइ गिम्हतवणसमयम्मि । वासासु गुहासीणो चिट्ठइ सज्झाणमल्लीणो ॥३॥
इय कट्ठाणुट्ठाणा रायाइजणस्स विस्सुओ जाओ । आवज्जंति गुणा खलु पाएण जणं अमच्छरियं ॥४॥
सो अन्नया य वियणे नईए न्हाणत्थमागओ नियइ । जालेण नइदहाओ गिण्हंतं मच्छियं मच्छे ॥५॥
वेयुत्तविहाणंणं सो पुत्वि मंसभक्खणमकासी । ता मुमरिय तस्स रसं संजाओ असुहपरिणामो ॥६॥
चित्तियमिणिणा तइया न ताव मं कोइ पेच्छइ अरत्ते । ता उवसप्पिय मच्छियमेयं मग्गितु मच्छमहं ॥७॥
भक्खामि मच्छमंसं जइ ता नियमेण होइ वयभंगो । रसगिद्धीए न चएमि अच्छिउं इय विचित्तेउं ॥८॥
रसवंडाए रसणिदियस्स दोसण मंदिरत्तणओ । एगागित्तस्स तया भक्खियमिणिणाऽणमिसमंसं ॥९॥
अणुचियभक्खवसाओ सो तक्खणमेव पीडिओ गाढं । जररोगेण न किंचि वि चेयइ सो कंठगयपाणो ॥१०॥
तत्तो रत्तो जाणावियम्मि वेज्जेण सह समायाओ । तक्खणमेव य राया दिट्ठो वेज्जेण तयवत्थो ॥११॥
पुट्ठो नियणमेसो लज्जाए न किंचि साहिउं तरइ । भणइ य कंद-फलाणं आहारो तावसजणस्स ॥१२॥
तो सो वायजरं बुज्झिऊण नेहोचयारमारद्धो । जा काउं जे ताव य दुगुणतरं पीडिओ रोगी ॥१३॥
ता परिभावइ वेज्जो नियणतत्तं न नज्जए सम्मं । तो एगंते काउं पुट्ठो वेज्जेण सो एवं ॥१४॥
वेज्जा गुरुणो तुल्ला भवंति नायम्मि कीरइ चिगिच्छा । ता भइ ! साहसु तुमं सम्मं पउणो भवसि जेणं ॥१५॥
तो लज्जं मोत्तूणं कहियं सव्वं जहट्ठियं तस्स । तेण चि य तयणुरुवं किरियं काउं कओ पउणो ॥१६॥

॥ मरुकाख्यानकं समाप्तम् ॥८७॥

अधुना ऋषिदत्ताख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अत्थि अदिट्ठोवहवधण-धन्नसमिद्धगामरमणीओ । निस्सेसदेसअवयंससन्निभो मज्झदेसो त्ति ॥१॥
तत्थऽत्थि विलसिरहं रहंगकयसोहसरवराइन्नं । अदिट्ठसयणविरहं रहमहणनाम नयरं ति ॥२॥
जिणमंदिराइं डिंडीरपिंडपरिपंडुराइं रम्माइ । जसपडलाइं व तस्सामियाण रेहंति जम्मि सया ॥३॥
जम्मि य मुणिणो परिमुणियसमयसन्भावसुंदरसहावा । विहरंति पायफरिसणपवित्तियासेसधरणिथला ॥४॥
नियभुयविहत्तधणवियरणेकरसिया विसायरहियमणा । अहरीकयकप्पदुममाहप्पा सावया जत्थ ॥५॥
को वन्निऊण सकइ गुणनियरं तस्स पवरनयरस्स । सव्वं पि जत्थ दीसइ वमुमइअच्छेरयन्भूयं ॥६॥
तत्थ य समत्थि पत्थिवसमत्थजयलच्छिलालसेकमणो । निस्सेसगुणावसहो वयुंधराभारधरणसहो ॥७॥

जस्स गुरुविक्रमऽज्जंतवइरिणो विक्रमारुणनहेयु । संकंता पउरत्तं पावन्ति नमंतसामंता ॥८॥
 हेमरहो नरनाहो समुद्धपज्जंतमेइणिसणाहो । रिउवंसजणियदाहो सव्वत्थवियंभियसलाहो ॥९॥
 तस्सऽत्थि रुवलावन्नअमयकुल्ला विसालवरनयणा । वित्थरियमहीसुजसा सुजसा नामं महादेवी ॥१०॥
 केलिगिहं सयलकलाकलावकुल्लालियाए वररुवो । तेसिं समत्थि पुत्तो कणयरहो कणयसमचत्तो ॥११॥
 विसयमुहमणुहवंतो तिक्कमासारं समं पिययमाए । पालंतो नियरज्जं गमेइ कालं महीवालो ॥१२॥
 एत्तो कावेरिपुरी कावेरितरंगिणीजणियसोहा । अंवरलिहपासाया धण-धन्नसमिद्धजणकलिया ॥१३॥
 विप्फुरियवउमरायाणि सोत्तिया-संख-विदुदुमजुयाणि । जत्थ जणस्स कुलाइं तुल्लाइं नईए कूलेहि ॥१४॥
 तत्थऽत्थि नरवरिंदो मुंदरपाणी जहत्थकयनामो । निस्सेसनमिरनिचमउडरयणकिरणच्छुरियचरणो ॥१५॥
 वामुलदेवी नामेण पणइणी तस्स अत्थि नरवइणो । निम्मलसीलाहरणालंकियदेहा मुहनिहाणं ॥१६॥
 तीए समत्थि बाला मुहपरिमलहसियकमलवरमाला । सुमिणिद्धकसिणवाला नवरंभागवभुक्कुमाला ॥१७॥
 कंकेल्लिपल्लवारुणकर-चरणा लणमियंकरवयणा । लावन्नकंतिपरिपुत्तरुविणी रुप्पिणी नाम ॥१८॥
 सा जोव्वणमणुपत्ता सव्वालंकारभूसियसरीरा । पिउंपायपणमणत्थं जणणीए पेसिया बाला ॥१९॥
 दट्ठूण तथं तारुन्नसरल्लायन्नमुंदरसरीरं । चित्तइ अणुरुवो को इमीए होही गुणेहिं वरो ? ॥२०॥
 अणुरुववराभावे संवंधो वि हु न सोहमावहइ । ता किं सयंवरं मुत्तिऊण दूणहिं रायमुए ॥२१॥
 जाणावेमि सपणयं ? उयाहु कुलदेवयं पसत्तमणो । आराहेउं पुच्छामि वंछियं ? सा सयं कहिही ॥२२॥
 एयं दुहियाचितासमुद्धवसणम्मि निवडिओ राया । अहया मूलाओ चेव होइ दुहदाइया नारी ॥२३॥
 एवं नाऊण विसन्नमाणसं नरवइं सुमइनामा । मंती पुच्छइ उच्चिभमाणसा देव ! किं तुच्चे ॥२४॥
 तत्तो कहियं रत्ता कुमरीवरलाभसंभवं दुक्खं । तेणुत्तं होसु थिरो कयाइ लद्धोऽणुरुववरो ॥२५॥
 जेण मएऽईयादणे निमुओ तक्कयजणेण गिज्जंतो । हेमरहरायतणओ कणगरहो नाम कुमरवरो ॥२६॥
 चाईं सुगो दक्खिन्नमंदिरं सीलवं कलानिउणो । ता तस्स देसु जुज्जउ सीहकिसोरेण सह सीही ॥२७॥
 रत्ता भणियं जइ एवमेत्थ कज्जम्मि ता तुमं चेव । सिग्गं वच्चसु चिंताभारं अवणेसु मह एयं ॥२८॥
 एयं वुत्तो मंती पत्तत्थदिवसम्मि पत्थिओ तत्थ । पत्थुयरायपओयणपसाहणत्थं समणुपत्तो ॥२९॥
 दिट्ठो य गोरवेणं मंती हेमरहनरवरिदेण । भाणयं च तेण सविणयमागमणपओयणं रत्तो ॥३०॥
 देव ! मह सामिसालो तुमए सद्धिं समीहए काउं । आजम्ममेव संगयमणुरुवाऽवच्चजोयणओ ॥३१॥

जओ भणियं—

इयरह वि सिणेहो सज्जणाण जाओ जणेइ संतोसं । किं पुण अवच्चसंभवंदमूलो महाराय ! ॥३२॥
 ता जइ कुलाणुरुवं वयाणुरुवं च महसि वा मेत्ति । ता किज्जउ मह वयणं पडउ घयं सूयभज्जम्मि ॥३३॥
 ताहे हेमरहेणं कणयरहो पेसिओ सह वळेण । गच्छंतो संपत्तो अरिदमणनिवस्स विसयम्मि ॥३४॥
 अरिदमणेणं कुमरो भणाविओ वज्जिऊण मह विसयं । वच्चसु होसु व सज्जो मए समं समरसरंमे ॥३५॥
 कुमरो वि फरुसवयणेण तेण धणियं मणम्मि परिकुविओ । कंडारिओ व्व सीहो सामरिसं भणिउमादत्तो ॥३६॥
 रायपहेणं गंतुं न लब्भए केरिसो इमो नाओ ? । न मुयामि रायमग्गं आगच्छसु जुज्जसज्जो हं ॥३७॥
 तं सोऊणं अरिदमणनरवइं नियवळेण परियरिओ । जुज्जेण संपलग्गो समं कुमारेण समरम्मि ॥३८॥
 अधिभडियनिविडगुडगडियगयघडांडायमीसणमयंडे । हयनिवहत्तिक्खवुरखणियखोणिरयपिहियरविचिं ॥३९॥
 रयचलियतुरय[खरखुर]रहवरवपसरवहिरयदियंतं । लल्लकपकपाइककपम्मुकददहकं ॥४०॥
 जयसिरिसंगमलुद्धाण ताण सपसायसामिभत्ताणं । दोण्ह वि बलाण जुद्धं बहुजीवखयंकरं लगं ॥४१॥
 निद्वयखग्गवियारियकरिकुंभत्थलगलंतरुहारेण । पवहन्तनईवुच्चमंतजाण-जंपाणदुप्पेच्छं ॥४२॥

कथयि य मंस-वसलुद्धसाइणी-पेयसयसमाइत्तं । कथयि सुरवररमणीनिवहवरिज्जंतवीरगणं ॥४३॥
 कथयि करालकरवालछित्तसिरभमिरभीमणकवंधं । कथयि य नरामिसलुद्धगिद्ध-जंवुयगणाइत्तं ॥४४॥
 इय असमंजस्सु वहुजीवखयंकरं रणं दट्ठं । अग्निदमणो कुमरेण दयालुणा एवमालविओ ॥४५॥
 किं निरवराहजणमारणेण एण कज्जमम्हाणं ? । तुममहयं चिय नरवर ! जुज्झामो बाहुजुज्जेण ॥४६॥
 अणुमन्नियम्मि तेणं महीण होऊण बाहुजुज्जेण । कुमरेण विवंधेउं वसीकओ नागपासेहिं ॥४७॥
 जिणिऊगेवं भणिओ कुमरेण सो विषम्वनरनाहो । गिन्हमु रज्जं दिन्नं तुज्झ मए मन्नयु ममाऽऽणं ॥४८॥
 सो वि हु माणधणो भणइ मज्झ सीसं जिणसर-मुणिदे । मोत्तुं न नमइ अन्नस्स निच्छओ एस जा जीवं ॥४९॥
 ताहे अरिदमणनिवो अचयंतो माणगंजणं दुसहं । मोत्तुं तणं व रज्जं पवइओ गुरुसमीवम्मि ॥५०॥
 ठविऊण तस्स रज्जं तत्तणयं पत्थिओ पुरो कुमरो । वच्चंतो य क्रमेणं पत्तो भीमाडवि एगं ॥५१॥

सा य केरिसा ?—

कथयि सज्ज-ऽज्जुण-तल-तमाल-हिंताल-सरलसोहिल्ला । कथयि करीर-कणवीर-जंवु-जंवीररमणीया ॥५२॥
 कथयि य सरह-सदूल-सीह-गुरुगवय-गंडयाइत्ता । कथयि य तरच्छ-मय-ऽच्छभल्लवहुसंचररउदा ॥५३॥
 तत्थ य निवेसिउं सिबिरमेगदेसे दिसाए एगाए । पट्टविद्या नियपुरिसा पाणीयन्नेसणनिमित्तं ॥५४॥
 महइए वेलाए समागया पुच्छिया कुमारेण । कालविलंबो तुम्हाण किंनिमित्तो इमो जाओ ॥५५॥
 एवं ते परिपुट्टा नीरन्नेसयनरा निवेइति । कुमरऽम्हे ताव गया तुह पासाओ तुरियगमणा ॥५६॥
 जलजोयणत्थमेत्तो जोयणमेत्ते सरोवरं दिट्ठं ! बहुरवरसंकिन्नं तप्पेरंतेमु वणमेगं ॥५७॥
 तीरम्मि देवकुलिया अवरं पि हु कुमर ! दिट्ठमच्छरियं । अंदोलंती वडपायवम्मि कन्ना सुतारुत्ता ॥५८॥
 तीए रूवऽविस्सत्ता पेच्छंता तं ठिया वणंतरिया । सा वि हु खणंतरेणं विज्जु व्व अदंसणीहूया ॥५९॥
 पुरओ जा वच्चामो ता तीए कुमर ! देवकुलियाए । फल-पुप्फ-कंदहत्थो संपत्तो तावसो एगो ॥६०॥
 सा वि हु बाला सह तावसेण कंदाइयं तमाहारं । आहारेउं कथयि सहस ति अदंसणं पत्ता ॥६१॥
 तत्तो वयं बलेउं समागया कुमर ! तुज्झ पासम्मि । एयं विलंबकारणमावन्नं तत्थ अम्हाणं ॥६२॥
 वीयम्मि दिणे कुमरो पयाणदकं दवाविउं सिबिरे । तुरयारूढो वेगेण तत्थ पुरिसेहिं सह पत्तो ॥६३॥
 दिट्ठं तहेव सुसिणिद्धपत्तसदिहिं सुहयफलएहिं । संतावहरेहि समस्सियाण वित्थिन्नसाहेहिं ॥६४॥
 सुयणेहिं व नाणाविहतरवरनिवहेहिं जणियसंतोसं । नंदणवणमिव समग्गम्मि नयण-मणहरणमुज्जाणं ॥६५॥
 तस्स य मज्झम्मि सरं बाहुलयाहिं व नीरलहरीहिं । आलिंइ व्व कुमरं समागयं जं सिणेहेण ॥६६॥
 निम्मलदलहत्थाहिं नलिणीविलयाहिं भवणपत्तस्स । अग्वं व जं पयच्छइ सररुहविसरं कुमारस्स ॥६७॥
 कलहंस-कुरर-सारस-कारंडवमहुरमणहररवेण । सुहसागयं व पुच्छइ कुमरस्स गिहागयस्स सयं ॥६८॥
 महुपाणरत्तमहुयरमुमहुरणुणियमुंदररवेण । जं गायइ व्व कुमरस्स गुणगणं जायगुरुहरिसं ॥६९॥
 तीरम्मि देवकुलियं नियइ सुतारं नहंगणसिं व । समयरमुहं सकन्नं सतुलं कुंभाभिरामं च ॥७०॥
 पच्चासन्ने वडपायवम्मि अंदोलयम्मि कीलंति । पेच्छइ तहेव पुरिसेहिं वन्नियं कन्नयं एगं ॥७१॥
 सुरवइसावादुत्तोलियं व समंगणा [पुट्टवि]वासं । रमणीयवणे रमणत्थमागयं नायकन्नं व ॥७२॥
 उज्जाणनिवासिणिदेवयं व सुंदरसरोवरसिं व । तत्थतवोवणलच्छि व ललियविज्जाहरसुयं व ॥७३॥
 तीए य मय्य-नायकपुसताग्गपुत्रमण भवणो । जा नियइ तयं निष्फंदलोयणो वणलयंतरिओ ॥७४॥
 ताव सहस ति निष्पुन्नपुरिससंपत्तभवणलच्छि व्व । कथयि गया न नज्जइ सपिवासस्स वि कुमारस्स ॥७५॥
 तत्तो तट्टाणाओ उट्टेउं विसइ देवकुलियाए । दिट्ठो य तत्थ कुमरेण मणहरो तावसो एतो ॥७६॥

सणियमहामहद्विद्धी जराए जज्जरियसिद्धिलसव्यंगो । सारयससहरनिष्पंकपलियसंपुन्नपुन्नतणू ॥७७॥
 उज्ज्वलजडाजूडो पभूयफल-पुष्पसिरिसमाउत्तो । सउणसमस्मियमुत्ती पच्चक्खो कप्पहक्खो व्व ॥७८॥
 निम्बिच्चसमुद्धूलियदेहो सरयम्भ[सरिस]भूईण । नं नज्जइ सव्यंगं समस्मिओ पुन्नलच्छीए ॥७९॥
 विष्फुरियासमसत्ती रवि व्व पयडियपयत्थसम्भावो । सुहसोमयाए भवणं अमयकरो सारयससि व्व ॥८०॥
 पालियनियमज्जाओ बहुसत्तसमस्मिओ जलनिहि व्व । मेरु व्व गरुयमुत्ती गिरिपवरो लोयमज्झत्थो ॥८१॥
 पच्चासन्ने पत्तो सहसा अज्झुट्ठिओ कुमारेण । पणग्गिय पाए भणियं भयवं ! वड्डु तवो तुज्झ ॥८२॥
 सुहभागी होसु तुमं कुमार ! दाऊणमेवमासीसं । उवविट्ठो वित्थारियसियपउमे रायहंसो व्व ॥८३॥
 कुमरो वि हु तप्पुरओ पवित्तपउमासणे समासीणो । पुट्ठो य तावसेणं कुमार ! कत्तो तुहागमणं ? ॥८४॥
 कत्थवि किर गंतव्वं ? इय पुट्ठे तेण पणइपवणेणं । सव्वो नियवुत्ततो कहिओ कणगरहकुमरेण ॥८५॥
 तो तावसेण भणियं वट्ठइ देवच्चणस्स मह वेला । इय जंपियम्मि मुणिणा पणमित्तु समुट्ठिओ कुमरो ॥८६॥
 तं चेव कन्नयं नियइ निद्धनयणेहिं तरुलयंतरिओ । पेच्छइ भक्खंति वणफलाणि सह तावसेण तयं ॥८७॥
 खणदिट्ठनट्ठरूवं एवं तं पइदिणं पि पेच्छंतो । अच्चणियं कुणमाणो निरंतरं देवकुलियाए ॥८८॥
 विणयाइएहिं तं विद्धतावसं किमवि पज्जुवासंतो । अणुजाणाविय कइयवि दिणाणि तत्थेव संवसिओ ॥८९॥
 अन्नम्मि दिणे सो विन्नवेइ तं तावसं विणयपुण्वं । भयवं ! निवसइ इह कावि कन्नया तावसवणम्मि ॥९०॥
 सा कइया वि हु दीसइ खणेण विज्जु व्व हाइ अहिस्सा । ता कहसु तीए वइयरमिय पुट्ठो चिंतइ मुणी वि ॥९१॥
 नूणमिमीए रोयइ एस कुमरो मणम्मि ससिणेहं । तेणऽप्पाणं पयडइ कहेमि तो तत्तमेयस ॥९२॥
 भणियं च तावसेणं इमीए कन्नाए वइयरं सोउं । जइ अत्थि कोउयं तुह ता अवहियमाणसो सुणसु ॥९३॥
 अत्थि धण-धन्न-मणि-रयणपुन्नपुन्नावणा वणियसुहया । नट्ठावया वि सइ मत्तियावया नाम नयरि त्ति ॥९४॥
 तत्थ य राया निसिउग्गस्वग्गदारियविपक्खसंवाओ । नामेण नयगुणन्नियमणुस्ससेणो वि हरिसेणो ॥९५॥
 पेच्छयजणाण रूवाइएहिं सययं पियाणि जणयंती । निम्मलगुणेहिं नामेण तस्स पियदंसणा भज्जा ॥९६॥
 विसयसुहमणुहवंतस्स तस्स सह तीए हिययदइयाए । निज्जियविपक्खवग्गस्स जंति दिवसाणि नरवइणो ॥९७॥
 नवरं दुक्खमसज्झं समत्थि तस्सेगमेव सुहनिहिणो । जं दुज्जवरज्जधुराधरणस्वमो नत्थि से पुत्तो ॥९८॥
 तत्तो तं सुयचिंतादुहदुहियं पासिऊण नरनाहं । पियदंसणाए भणियं सामि ! तुमं किं समुव्विम्भो ? ॥९९॥
 कहियं दुक्खनिमित्तं थेवमिभं तीए सामि ! संलत्तं । आराहसु कुलदेवि पुन्नंतु मणोरहा तुज्झ ॥१००॥
 सोउं पियाए वयणं सुइभूओ सुद्धवंभयारी य । करकालियनिसियस्वग्गो धवलाहरणो धवलवसणो ॥१०१॥
 सुयलाभनिच्छयमई पुरओ कुलदेवयाए पुहईसो । संथरियदम्भसयणो थक्को कुलदेवएकमणो ॥१०२॥
 जा जंति तिज्जि दिवसा वज्जियपाणा-ऽसणस्स नरवइणो । तो सियवत्था-ऽऽभरणा पुरओ कुलदेवया पत्ता ॥१०३॥
 किं वच्छ ! ववसियं ते साहसमेयारिसं विसमकज्जं ? । जंपइ राया तं चेव मुणसि मणवंछियं मज्झ ॥१०४॥
 तीयुत्तं जमविहियं सुरा वि सत्ता न चेव तं दाउं । जं पुण विहियं तं वच्छ ! होइ एमेव पुरिसाण ॥१०५॥
 राया वि वज्जरइ बक्करस्स न हु देवि ! एस पत्थावो । सज्जो पडिच्छसु सिरं वियरसु वा मज्झ वरपुत्तं ॥१०६॥
 इय भणिऊणं दाहिणकरेणमाकरिसिऊण करवालं । वामेण केसपासं धरिउं वाहरइ सामरिसं ॥१०७॥
 जइ मह चिरंतणाणं सुमरसि कुलदेवि ! कमवि भत्तिगुणं । ता देसु सुयं इय जंपिऊण कंठे कओ खग्गो ॥१०८॥
 मा साहसं ति भणिरीए थंभिओ भूवइस्स भुयदंडो । पयडीहोउं भणियं होही तुह वच्छ ! अंगरुहो ॥१०९॥
 तो उट्ठिओ नरिंदो महापसाओ त्ति भणिय नियमवणं । पत्तो पमायसमए पेच्छइ पियदंसणा सुमिणं ॥११०॥
 किर मह सीहकिसोरो उच्छंगगओ सुहं थणं पियइ । इय पेच्छिय पडिबुद्धा सुमिणं साहइ नरिंदस्स ॥१११॥
 तेणावि हु भज्जाए कहिओ सव्वो वि रयणिवुत्ततो । सा वि हु तुट्ठा जंपइ दिवसो देवीए मह पुत्तो ॥११२॥

ततो मुहंसुहेणं गच्छं परिवहद् जायसंतोसा । अद्धदृमदिवसाणं नवन्त मासाणमुवरिं सा ॥११२॥
 पसवइ पहाणपुत्तं सोहणतिहि-गह-मुहुत्त-रिवस्सेसु । बद्धावण्यं काउं दिन्नं नामं अजियसेणो ॥११५॥
 अन्नम्मि दिणे राया जिओ व्व कम्मेण गुविरुभवगहणे । एयम्मि वणे खित्तो अणप्पवसएण तुरएण ॥११६॥
 दिट्ठो य विस्सभूई नामेणं तावसो परमजोगी । राया वि तस्स पासे धम्मं सोऊण पडिबुद्धो ॥११७॥
 एत्थंतरम्मि पत्तं तयाणुसारेण राइणो सेत्तं । तो तेण देवउलिया कारविया गुरुकए एसा ॥११८॥
 ततो य विस्सभूई विन्नतो राइणा वलंतेण । भयवं ! खमसु विरुवं तवोवणे जं मए विहियं ॥११९॥
 दिन्नो य तेण रत्तो गारुडमंतो अचित्तमाहप्पो । पत्तो य मत्तिवावइनियनयरिं नरवरिंदो वि ॥१२०॥
 अह अन्नया य पेच्छइ करभीजुयलं दुवारदेसम्मि । ततो उत्तरिऊणं दान्ति नरा विन्नविति इमं ॥१२१॥
 देवउम्हे तुह पासे रत्ता पियदंसणेण पट्टविया । दट्ठा कहवि पमाया मह कत्ता उग्गभुयगेण ॥१२२॥
 ता काऊण पसायं गारुडमंतेण कुणसु तं पउणं । तं सुणिय मंजुलावइनयरिं संपत्थिओ राया ॥१२३॥
 पत्तो य तेहि समयं तन्नयरीण खण्णेण नरनाहो । दिट्ठो य रायलेगो सह नरवइणा विसन्नमणो ॥१२४॥
 अह भणइ नरवरिंदो तुह कत्तं पत्तवेमि विसपुत्तं । इय धीरविओ राया तेण वि मंतप्पओगेण ॥१२५॥
 उट्टविया निवधूया उच्छंगे ठाविऊण निक्खिपउणा । पुट्ठा पसन्नवयणा किं तुह बाहइ सरीरम्मि ? ॥१२६॥
 ताय ! न किपि हु बाहइ परमेसो किं बहू जणो मिलिओ ? । तूरस्वो वि किमेसो ? तो भणियं तोए जणएण ॥१२७॥
 वच्छे ! तं भुयगेणं अहेसि दट्ठा मय त्ति काऊण । आणीया पेयवणे चियाइयं पउणियं एयं ॥१२८॥
 दिन्ना य तुज्झ पाणा निकारणवच्छलेण नरवइणा । एएण मज्झ पुत्राणुभावओ भणियमेइए ॥१२९॥
 जइ एवं ताय ! मए वि निययपाणा महाणुभावस्स । दिन्ना इमस्स जगएण जंपियं जुत्तमेयं ति ॥१३०॥
 हरिसेणेण वि भणियं सुणसु महाभाग ! गुरुसयासम्मि । पव्वइउमणो अहयं तवोवणं मंतुमिच्छामि ॥१३१॥
 तं नियधूयं वियरसु कस्स वि अन्नस्स तं निसामेउं । भणियं पियमइनामाए तीए कत्ताए वयणमिणं ॥१३२॥
 मज्झ सरीरे एसो लम्गइ जलणो व तहयओ नत्थि । तं निच्छयं वियाणिय दिन्ना तेणावि परिणीया ॥१३३॥
 तं वेत्तूणं नियनयरिमागओ तीए सह सिणेहेणं । विसयमुहं भुजंतो गमेइ कालं निरुव्विग्गो ॥१३४॥
 अह अन्नया य सुमरियगुरुवयणो भणइ पियमइ राया । तं गिण्हसु पउरधणं चिट्ठसु गेहम्मि पसयच्छि ! ॥१३५॥
 अहयं भवनिव्विन्नो संपइ तावसवयं पवज्जामि । अंयुजलभरियनयणा सा वि इमं भणिउमादत्ता ॥१३६॥
 तरुवरिहे कइया वि हु चिट्ठइ किं तरुसमस्सिया छाया ? । अहमवि तुह पिय ! विरहे निवसामि गिहे न कइया वि ॥१३७॥
 ता पुणरवि वयणमिमं दुहजणयं सव्वहा न वत्तव्वं । इण्हि तं चेव गई मई वि मह सामि ! तं चेव ॥१३८॥
 इय तीए मुणिऊणं विणिच्छयं नेहपासपडिबुद्धो । सकलतो संपत्तो एयम्मि वणम्मि सो कुमर ! ॥१३९॥
 दिट्ठो य विस्सभूई भणिओ संविग्गमाणसेण इमो । देसु मह तावसवयं भयवं ! संसारभीओ हं ॥१४०॥
 तेणावि हु सो राया विहिणा पव्वाविओ कुणइ किरियं । सव्वं पि तावसाणं तवोवणे एत्थ भवभीरू ॥१४१॥
 अह देवोए अनाओ गच्छो आगमणसमयसंभूओ । परिवट्ठिउं पवत्तो सा पुट्ठा किं इमं भदे ! ? ॥१४२॥
 तीए वि हु संलत्तं वयं पवन्नाए सामि ! न हु एसो । ता किं कीरउ इण्हि ? कम्मगई का वि मह एसा ॥१४३॥
 तेणावि तावसेणं विचित्तियं मज्झ ताव संजायं । गरुयं कलंकमेयं धिरत्थु ! मह जीवियव्वस्स ॥१४४॥

जओ—

अलियं पि हु वयणिज्जं गरुयाणं दूमए हिययमहियं । ता किं करेमि संपइ ? जामि न नज्जामि जत्थ अहं ॥१४५॥
 मुणिधिकारहएणं पओयणं किं ठिएण एत्थ मए ? । चित्ताउरस्स एवं समागया भीसणा रयणी ॥१४६॥
 नाओ एस कओ वि हु कुलवइणा गच्छसंभवो तस्स । चइउं वणं सयं चिय अन्नत्थ गओ सपरिवारो ॥१४७॥
 ताहे सो अहिययरं मणम्मि संतावमुव्वहइ गरुयं ; पेच्छइ पावेण मए मुणिणो निव्वासिया गुणिणो ॥१४८॥

ता किं करेमि संपइ ? कथं गओ निव्वुइं लहिस्सामि ? । अहवा वि पावियच्चं अवस्स पावइ धुवं जीवो ॥१४९॥

जओ—

दूरं वच्चइ पुरिसो तत्थ गओ निव्वुइं लहिस्सामि । तत्थ वि पुव्वकयाइं पुव्वगयाइं पडिक्खंति ॥१५०॥
जं जेण पावियच्चं सुहं व दुक्खं व कम्मनिम्मविचं । तं सो तहेव पावइ कयस्स नासो जओ नत्थि ॥१५१॥
धीराण कायरण व अणत्थरिंछोलिया पडइ देहं । सा सहियच्चा न महइ बला वि दइवो सहावेइ ॥१५२॥
ता किं दियप्पिणं एत्थेव तवोवणम्मि निवसंतो । पालेमि सुद्धसीलं विहिणा नियपणइणि एयं ॥१५३॥
अह सव्वगुणविमुद्धे दिवसे वणदेवयं व दित्तीए । उज्जोयंती वणदसदिसाउ चग्गदरियं देवी ॥१५४॥
सा पियमई पमूया पसत्थलक्खणविराइयावयवं । अह तत्थ कम्मवसओ जं जायं तं निसामेह ॥१५५॥
अणुचियऽवत्थाणाओ अणुचियपावरण-भोयणाओ य । परिचारयविरहाओ पंचत्तं पियमई पत्ता ॥१५६॥
तत्तो विसन्नचित्तो तइया सो तावसो समाहीए । किंकायव्वविमूढो पडिओ चित्तासमुद्धम्मि ॥१५७॥
रे जीव ! तए भवभीयमाणसेणं इमं वयं पत्तं । जाव य धम्मगुरूहिं धम्मसहाएहिं य विउत्तो ॥१५८॥
एसा वि पेसपत्तं समाहिहेऊ पिया मया जीव ! । इण्हि कइ कुणसि तुमं तहिणजायं इमं वालं ? ॥१५९॥

अहवा—

जं एइ अवसरेणं परिवाडीए सुहं व दुक्खं वा । तं सहइ अदीणमणा जाव पसायं दिही कुणइ ॥१६०॥
इय भावितो संटाविऊण अप्पाणमप्पण च्चेय । मणयं समाहिवसओ देइ मणं पत्थुयत्थम्मि ॥१६१॥
पालइ महुररसेहिं पहाणतरुसंभवेहिं य फलेहिं । तं बालियं पयत्ता वसीकओ नेहपासेहिं १६२॥
अह कम्मि वि पत्थावे पसत्थरूवे निवेसियं नामं । जमिमा रिसिप्पसाया जाया ता होउ रिसिदत्ता ॥१६३॥
सा वि हु कम्मोदयओ कुमार ! विद्धि गया इमम्मि वणे । जणयमणाणंदयरी संजाया अट्टवारिसियो ॥१६४॥
लायन्नकंतिकलिया अहिणवतास्सुन्दरावयवा । मा कोवि हु अवहरिहो इमं ति संजायसंकेण ॥१६५॥
निययगुरुविस्समूईसिक्खविचंजणपओगकरणेण ! विहिया अदिस्सतणू वणम्मि कीलइ जहिच्छाए ॥१६६॥
भणिया तेणेसा कुमार ! बालिया तुज्झ कोवि जो पुरिसो । रुच्चइ तं मह साहसु जेण पयच्छामि तं वच्छे ॥१६७॥
कुमार ! तयं हरिसेणं मं चेव य तावसं वियाणाहि । एयं पि निव्वियप्वं मह धूयं चेव रिसिदत्तं ॥१६८॥
तं सोउं मुणिवयणं कुमरो आणंदनिव्वरो भणइ । भयवं ! तं रिसिदत्तं दंससु मणवत्तहं अज्ज ॥१६९॥
वयणाणंतरमेव य सव्वालंकारमणहरं काउं । हरिसेणो नियधूयं दंसइ कणगरहकुमरस्स ॥१७०॥
दिट्ठा य तेण बाला रइ व्व मयणेण निद्धदिट्ठीए । सो वि हु ससिणेहाए दिट्ठीए तीए सच्चविओ ॥१७१॥
सुसिणिद्धदिट्ठिपसरं परोप्परं ताणि पेच्छमाणाणि । वच्छत्थलम्मि विट्ठाणि मयणभित्तलेण भल्लीहिं ॥१७२॥
तो तावसेण नायं नृणमिमीए इमो मणे रुइओ । कइअत्तहाऽणुराएण पेसए दिट्ठिमेयम्मि ? ॥१७३॥

जओ—

जं मणरुइए छेया दिट्ठिं दूइं भणंति मिहुणाणं । जं हिययस्स न रुच्चइ तत्थ गया कुणउ किं दिट्ठी ? ॥१७४॥
गुरुणो पेच्छंतस्स वि तेसिं पढमे वि संगमे दूरं । पेच्छसु केरिसमेयस्स विलसियं मयणहयगस्स ॥१७५॥
तह कहये नेहवसओ परोप्परं ताण निवडिया दिट्ठी । निव्वत्तरइमुहाणीव तीए जायाणि ताणि जहा ॥१७६॥

भणियं च—

दिट्ठीए च्चिय सा तेण पिययसा नेहनिव्वररसाए । आभासिय व्व आलिंगिय व्व रमिय व्व पीय व्व ॥१७७॥

जओ—

दरहसियं सरसकडविस्सयं च वन्नंति पेसव्वस्सं । मिहुणाणमेगसयणेऽवत्थाणं लोगववहारो ॥१७८॥
तत्तो य तावसेणं पाणिग्गहणं कराविओ तीए । तत्थेव कइवयदिणे वसिओ तावससमाहिकए ॥१७९॥

रिसिदत्ताए लामे संजाए चितियं कुमारेण । अवराए भज्जाए न संपयं किंपि मह कज्जं ॥१८०॥
 तो नियनयराभिमुहं वच्चंतेणं विणीयविणएणं । भणिओ तावससगुरो मुयमु ममं ताय ! नियनयरे ॥१८१॥
 देसु मह किंपि सिक्खं पओयणं रुप्पणीए मह सिद्धं । संपइ कलत्तविसए तुह धूयाए कयत्थोऽहं ॥१८२॥
 तत्तो भणियं रिसिणा लच्छीए मा लल्लिज्जमु कुमार ! । बहवो इमोए ललिया अथिरसहावाए पावाए ॥१८३॥
 मा मज्जमु विज्जाए जम्हा विज्जा मयम्स पडिवक्खो । विनडिज्जंति अणगे एईए वि वच्छ ! तुच्छमई ॥१८४॥
 एयं पुण तारुन्नं विवेयविक्खलाणमंधया भणिथा । रूवं पि हु उम्माओ रज्जसिरी वि हु कुगइहेऊ ॥१८५॥
 किं बहुणा वायाविक्खरेण सगुणेषु वहसु मा गत्वं । मइलिज्जंति मएणं गरुयाण वि जेण वच्छ ! गुणा ॥१८६॥
 तह एयं रिसिदत्तं मज्झ पसाया अदिट्ठदुहलेसं । मा मुंचसु नियछायं व वच्छ ! विहियावराहं पि ॥१८७॥
 एवं गमणावसरे धूया वि हु तावसेण सिक्खविद्या । पइणो सरीरकिच्चं सयमणुचिट्ठमु सया वच्छे ! ॥१८८॥
 मा कइया वि हु मज्जसु पियपणएणं वियारिया वच्छे ! । पइपणएणं भुत्ता महिलाओ धुवं विणस्संति ॥१८९॥

तहा—

वच्छे ! विणओ चिय होइ भूसणं इह नरस्स वि जयम्मि । नारीण पुण विसेसा निच्चपराहीणजम्माणं ॥१९०॥
 एत्तो चिय कायव्वो निच्चं चिय उवसमो इमाहिं जओ । अन्नो वि अणुवसंतो न नंदए किं पुणित्थोओ ? ॥१९१॥
 अविसिद्धसंगमेणं सुपुसिसमगं चयंति धीरा वि । अवलाण वराईणं ताण विणासम्मि किं चोज्जं ? ॥१९२॥
 अणुयत्तिविरहियाणं विहडंति सुयाइणो पइणं पि । समुरकुलायत्ताणं निच्चं पि हु किं पुणित्थोणं ? ॥१९३॥
 दिंताण दाणमेव हि संकइ न य परिभवं कुणइ कोइ । दाणेण विरहियाणं न टलइ लोओ करीणं पि ॥१९४॥
 लोयट्ठिमेत्तं चिय विभूसणं कणय-रयणमाईहिं । सीलालंकारो चिय पसाहणं कुलपसूयाणं ॥१९५॥
 इय पुत्ति ! विणय-उवसम-सुसंग-अणुवित्ति-दाण-सत्तीसु । निच्चं पि समुज्जुत्ता रक्खेज्जमु सीलसंपत्तिं ॥१९६॥
 सा एवं सिक्खविद्या पणमिय पिउणो पिण सह चलिआ । कुमरे दहमणुरत्ता सिट्ठिलियनेहा य जणयम्मि ॥१९७॥

भणियं च—

बालत्तणम्मि पिइ-माइ-भइणि-सहियायणो पिओ होइ । आरूढजोव्वणाणं जुवईण पिओ पिओ एक्को ॥१९८॥
 अह पणमिऊण जणयं तवोवणाओ विणिग्गया बाला । मणयं पडिबंधाओ वलियग्गीवं पलोयंती ॥१९९॥

जओ भणियं—

अच्छंतु निरंतरनेहगच्चमसवभावसुंदरा सुयणा । सहवासवट्ठिया तरुवरा वि दुक्खेहिं मुच्चंति ॥२००॥
 तत्तो तवोवणं तीए विरहियं किमवि जणइ रणरणियं । सहस चिय परिचत्तं असेसजणमाणिज्जाए ॥२०१॥
 भवणं व भवणलच्छीए साहुच्चित्तं व पसमवित्तीए । विज्जाए विउसमणं व निवसिरीए व निवभवणं ॥२०२॥
 अणवरयपयाणेहिं पत्ताइं पमोयनिवभरमणाइं । रत्ता पवेसियाइं महाविभूईए नयरम्मि ॥२०३॥
 पिउणा परितुट्ठेणं, समप्पिओ ताण पवरपासाओ । परिवारो य विणीओ दासी-दासाइओ सव्वो ॥२०४॥
 तत्तो पइभत्ताए भुंजइ भोए गुणाणुरत्ताए । समयं रिसिदत्ताए कणगरहो सुद्धचित्ताए ॥२०५॥
 कीलइ गीयकलाए कइया वि हु चित्तकम्मकीलाए । कइया वि हु पणहुत्तर-पहेलियाणं विणोएण ॥२०६॥
 लोयणनिमेसमेत्तं विरहं सोहुं अपारयंतेहिं । दोहिं पि तेहिमइवाहियाइं वरिसाणि पंच तहिं ॥२०७॥
 एत्तो कावेरीए सिरिसुंदरपाणिणा सुयं रत्ता । जह किर तावसकन्नं परिणेउं कणगरहकुमरो ॥२०८॥
 वलिओ नियनयरीए ताहे सो रुप्पणीए चित्ताए । कोडीकओ किलेसेण गमइ कह कहवि दिवसाणि ॥२०९॥
 एयावसरे पत्ता सुलसा पत्ताइया परिभमंती । बहुकूडकवडमरिया पावा परलोयनिरवेक्खा ॥२१०॥
 कइया वि हु कन्नंतेउरम्मि सा रुप्पणीए पासम्मि । संपत्ता परिपुच्छइ पणइपरं रुप्पिणिं कन्नं ॥२११॥
 वच्छे ! किं तुममज्ज वि वररहिया रइसमा वि रूवेण । देवाणं पि हु दुलहं निरत्थयं नेसि तारुन्नं ? ॥२१२॥

तीए भणियं भयवद् ! मह भत्तारो वसीकओ कहवि । कीए वि तावसकन्नाए संपयं किं करेमि अहं ? ॥२१३॥
 सा वि हु जंपइ जइ भणसि तुज्झ वसवत्तिणिं करेमि तयं । तो रुपिणीए वुत्तं भयवद् ! भुवणे वि तुह कज्जं ॥२१४॥
 नत्थि असज्जं किंचि वि ता मह उवरिं करेवि कारुन्नं । तह कहवि जयगु संपइ समीहियं होइ जह मज्झ ॥२१५॥
 एवं तीए वुत्ता अणवरयपयाणहि संपत्ता । रहमद्दणम्मि नयरे दिट्ठो कुमरो सह पियाए ॥२१६॥
 तो चित्तियमेयाए रिसिदत्तारूवसंपयं दट्ठुं । एवंविहरूवेणं मोहिज्झइ को न एयाए ? ॥२१७॥
 जीवंतीए इमीए सुमिणे वि न रुपिणिं महइ कुमरो । को अमयपाणत्तिओ कंजियमहिलसइ मुखो वि ? ॥२१८॥
 परमेयारिसपावं नरयदुदावहमणज्जचरिया हं । गुणवंतं पत्तमिमं मारिय कहमायस्सामि ? ॥२१९॥
 इय पुण करुणं काउं ववसामि न साहसं इमं कहवि । ता भट्टपइन्ना हं कह तीए पुरो भविस्सामि ? ॥२२०॥
 इय चित्तिऊण तीए करुणावियलाए कूरकम्माए । सव्वजणक्खयकारी विज्जाए विउत्तियया मारी ॥२२१॥
 मणमोहणीए विज्जाए मारिउं रायसम्मयं पुरिसं । रुहिरणं हत्थमुहे रिसिदत्ताए विलिपेइ ॥२२२॥
 दट्ठुणं तं वइयरमहमसरूवं जणो पयंपेइ । कुमरऽत्थाणे पावस्स कस्स किर ववसियं एयं ? ॥२२३॥
 कुमरो पियाए वयणं दट्ठुं संजायविम्हओ भणइ । किं तुह चेद्वियमेयं ? ति सा वि जंपइ न याणामि ॥२२४॥
 बीयम्मि दिणं तह चेव रायपुरिसं विणासिउं पावा । मुंचइ रिसिदत्ताए सयणे नरमंसखंडाइ ॥२२५॥
 कुमरो वि तयं दट्ठुं चितइ नणु रक्खसी पिया मज्झ । सा वि हु पुट्ठा सुद्धस्सहावओ भणइ तं चेव ॥२२६॥
 कुमरो वि ताणि धरणीए गोवण हज्जु मंसखंडाइ । तइए वि दिणं तह चेव मारिउं कुणइ तं चेव ॥२२७॥
 नवरं कुमारलुरियं रुहिरण विलिपिउं वयइ मेहे । विज्जाए न सा नज्झ निगच्छंती न पविसंती ॥२२८॥
 कुमरो वि तयं लुरियं रिसिदत्ताए पयासिउं मणइ । अज्ज पिए ! किं जंपसि ? सा जंपइ पुच्छ मह कम्मं ॥२२९॥
 पुणरवि य मोहमोहियमणेण सा ददयरं रहे पुट्ठा । कहसु पिए ! सव्वमावं तुज्झ हियत्थं भणेमि अहं ॥२३०॥
 जइ तुह माणुसमंसे कुओ वि कम्मोदयाओ रसगिद्धी । ता हं पच्छन्नं पि हु एयं संपाडइस्सामि ॥२३१॥
 एवं भणिया लज्जाए किं पि ओणयमुही परुत्ता सा । किं तुह पिययम ! पच्छन्नमेरिसं किं कयावि कयं ? ॥२३२॥
 तुमए चिय सच्चवियं तवोवणे मज्झ भत्त-पाणाई । जइ पुण पच्छन्नं को वि कुणइ पहु ! तं न याणेमि ॥२३३॥
 कुमरो वि तीए दुस्सहविओगजणयं दुहं असहमाणो । सव्वं गोवइ पुट्ठो य भणइ नाहं वियाणामि ॥२३४॥
 ताहे रुट्ठो राया पुच्छइ नियमंतिणो नयरमज्जे । वइससमेयं न मुणह तुम्हाणं केरिसा बुद्धी ? ॥२३५॥
 तेहिं वि सविणयमुत्तं तह कह वि हु संपयं जइस्सामो । जह कज्जमिणं जायइ विन्नायं देवपायाण ॥२३६॥
 इय भणिऊण पवीणा पव्वाया होइ एरिसे कज्जे । सायरमओ तयं चिय गंतुं पुच्छंति पव्वाइ ॥२३७॥
 तीए भणिए सव्वं सुत्थमहं संपयं करिस्सामि । रयणीए देवयं पुच्छिऊण तत्तं कहिस्सामि ॥२३८॥
 रयणीए रुहिरणं रिसिदत्ताए मुहं विलिपेउं । अवसोयणिं च दाउं रत्तो पासं गया पावा ॥२३९॥
 अभयं मगिय जंपइ रिसिदत्ताचेद्वियं इमं राय ! । जा जोयावइ राया ता पेच्छइ तं तह चेव ॥२४०॥
 तो जायपच्चणं रत्ता निस्सारिऊण सा बाला । पाणाणमपिया मारणत्थमकयावराहा वि ॥२४१॥
 पाणेहिं वज्झमंडणपुत्वं सा विनडिऊण नयगीए । नीया निदयहियएहिं तेहिं भीमे मसाणम्मि ॥२४२॥
 कत्थइ भल्लुं कियरुद्धसइविद्वियकायरजणोहं । कत्थवि य कूरकोल्हयदाढाविकत्तियकरं ॥२४३॥
 कत्थवि य मडयवस-मंसपुट्टवेयालभूरिभयजणयं । कत्थवि य विहियसंकुद्धसाइणीकिलिकिलारावं ॥२४४॥
 कत्थवि य पयडडज्जंतमडयदुग्धं भूरियदिसिविरं । कत्थवि य दूरसुब्भवियवाहुनच्चंतभूयगणं ॥२४५॥
 कत्थवि य वीगविकिज्जमाणनियदेहमंसखंडलयं । कत्थवि कावालियकीरमाणवरविज्जसाहणयं ॥२४६॥
 इय एरिसविहभीसणमसाणमज्झम्मि मुक्किया बाला । सुमरिय कुमरं पलवइ पमुक्कलल्लकपोकारं ॥२४७॥
 हा पाणदइय ! हा अमयमइय ! हा निद्वहियय ! हा नाह ! हा जीवियसम ! हा परममहिम ! हा पत्तजयपउम । ॥२४८॥

सुसरय ! तुमं पि सहसा संजाओ कीस निग्धिणो ? कहसु । एक च्चिय पाणपिया जेणाहं तुज्झ सुयभज्जा ॥२४९॥
 कत्तो वि हु आगंतुं मंभीससु संपयं तुमवि तीय ! । आजम्मं पाणपिया जेणाहं तुज्झ नियध्या ॥२५०॥
 हा माए ! माए ! पियमइ ! कुओ वि सग्गालयाओ आगंतुं । भयसंभंतमसरणं परितायसु दुहियरं दुहियं ॥२५१॥
 इय एवं विलवंती भीया भयभेरवे मसाणम्मि । तायारमविंदती पडिया वसणंधकूवम्मि ॥२५२॥
 तयणंतरमैनुम्भडभिउडीभासुरनिडालवट्टेहिं । उक्खायनिसियकत्तियविहत्थहत्थेहिं पाणंहिं ॥२५३॥
 आ पावे ! कूडकुहेडगाइदोसेहिं भरिय ! हयहियए ! । भक्खसि रत्तो पुरिसे मारेउं रोवसि इयाणिं ॥२५४॥
 रे रे ! एयाए पावियाए निक्करुणकूरहिययाए । छिंदह नासा-कन्ने खग्गेणं लुणह सिरकमलं ॥२५५॥
 एवं भीसणवयणेहिं तेहिं निव्वच्चिया विवन्नमुही । खरपवणाहयतरुवरलयं व्व परिकंपिउं लग्गा ॥२५६॥
 हा ताय ! ताय ! हा भाय ! भाय ! मा हणह पायवडिया हं । घेतूणाऽऽहरणाइं कुणह दयं सुयह जीवंती ॥२५७॥
 एत्थंतरम्मि पाणाण मज्झयारम्मि भणियमेगेण । एवंविहमेयाए संभवइ न निग्धिणं कम्मं ॥२५८॥
 अन्नं च सूरमिमं (?) गुणकलियं बालियं हणंताणं । केणावि कारणेणं न वट्ठंति करा किमन्नेण ? ॥२५९॥
 अणुकूलकम्मपरिणामपेरिओ तीए चेव मायंगो । एगो जंपइ जीएण मज्झ जीवउ चिरं एसा ॥२६०॥
 तत्तो य तेहिं वुत्ता तुममेएणं विमोइया भदे ! । गच्छसु जत्थ न नज्जसि जइ पुण तं कह वि दीसिहसि ॥२६१॥
 तो राया अम्हाणं कुलसंहारं करिस्सइ पउट्ठो । इय तज्जिऊण पाणा पेयवणाओ नियत्तंति ॥२६२॥
 सारिक्खमडयमत्थयमेगं छेतूण दंसियं रत्तो । पच्चयनिमित्तमेत्तो रिसिदत्ता जाइ भयभीया ॥२६३॥
 चलियस्स वाउवसओ तरुपत्तस्स वि पक्कंपमाणमणा । भीसणमसाणमज्झे धीराण वि ताससंजणए ॥२६४॥
 एगागिणी असरणा धीरत्तणवज्जिया सहावेण । पयचारेणं गच्छइ सिरीसपुप्फं व सुकुमारा ॥२६५॥
 न तहा सा दूमिज्जइ नियतणुसुकुमारयाए गच्छंती । जह मिच्छारोवियदूसणेण हिययम्मि भणियं च ॥२६६॥
 संतगुणविप्पणासे असंतदोसुच्चवे य जं दुक्खं । तं सोसेइ समुहं किं पुण हिययं मणुस्साणं ? ॥२६७॥
 अहवा वि भवावट्ठम्मि वट्ठमाणं सकम्मुणा जीवं । तं नत्थि किंपि विसमं जं न सहावइ विही एसो ॥२६८॥

तथा हि—

एयम्मि पराहुत्ते जियाण जणओ वि वइरिओ होइ । बहुदुक्खलक्खजणणी जणणी वि हु जायए कघो ॥२६९॥
 मित्तो वि सत्तुभावं पडिवज्जइ संपया वि विवयसमा । सच्चं पि होइ अलियं नओ वि अनओ गुणो दोसो ॥२७०॥
 एवं परिभावंतो विसन्नहियया विमूढदिसियक्का । दक्खिणदिसाए चलिया साहसमवलंबिय मणागं ॥२७१॥
 कत्थवि य वीसमंती तरुवरलायासु कयफलाहारा । विसहंती तिस-भुक्खं निवसंती देसियकुडीसु ॥२७२॥
 पत्ता पभूयकालेण कह वि किच्छेण तम्मि चेव वणे । दट्ठूण तं पएसं जणयं सरिउं गया मुच्छं ॥२७३॥
 हा ताय ! किं न पेच्छसि नियदुहियं निवडियं दुहसमुदे ? । संभाससि किं न तुमं ? तुह पाणपिया अहं आसि ॥२७४॥
 इय पलवंती असमंजसाइं संधीरिऊणमप्पाणं । रे जीव ! किं न बुज्झसि ? किं मुज्झसि ? कत्थ सो ताओ ? ॥२७५॥
 कत्थ तुमं ? किं मूढा ? जमेस एवंविहो विहिनिओगो । ता नियकयस्स मोक्खो संपइ सम्मं सहंतस्स ॥२७६॥
 जइ पविस्सि पायालं लुक्कसि गिरिकंदरेसु विसमेसु । तह वि हु पुव्वकयाओ न मुच्चसे जीव ! किं बहुणा ? ॥२७७॥
 एवं विवेयवसओ वल्लहभावाओ जम्मभूमीए । मणयं पत्तसमाही सा वसइ तत्रोवणे तम्मि ॥२७८॥
 अह अन्नया य तीए विचितियं पढमजोव्वणत्था हं । ता सीलरयणमेयं रक्खेयव्वं कहं नु मए ? ॥२७९॥
 जम्हा महिला महुरत्तणेण पयईए पत्थणिज्जगुणा । चिंचापक्कफलं पिव वड्डियवंचा जयस्सावि ॥२८०॥
 सीलं च मएऽवस्सं रक्खेयव्वं सपाणचाए वि । एयम्मि विणट्ठम्मि नो इहलोओ न परलोओ ॥२८१॥
 सीलं महानिहाणं सुकुलुप्पन्नाण भावभंडारो । वसणसयसल्लियाणं सरणमिमं जेण भणियं च ॥२८२॥

सीलं सासयचित्तं परमपचित्तं अकित्तित्तं मित्तं । उत्तमकित्तिनिमित्तं मुत्तिमुहपसाहणपसत्थं ॥२८३॥
 अधणाण धणं सीलं भूसणरहियाण भूसणं परमं । परदेसे नियगेहं सयणविमुक्काण नियसयणो ॥२८४॥
 ता केण पओरणेण आजम्ममगंजियं इमं होही । ता सुमरियमुवइद्वं जणणं मूलियावत्थुं ॥२८५॥
 जणणं मज्झं कट्ठियं कट्ठया वि हु कोउयं जइ हवेज्जा । ता एयाए तरुमूलियाए माहप्पमेयं ति ॥२८६॥
 जइ महिला वामे ऊरुयम्मि पक्खिवइ फालिऊणमिमं । तो पुरिसो जायइ नीणियाए जायइ पुणो महिला ॥२८७॥
 एयं चिय विवरीयं नारीभवणम्मि जाण पुरिसस्स । नवरं दाहिणऊरुम्मि तं वियड्ढा ववइसंति ॥२८८॥
 तह चेव तीए विहिए जाओ सहस त्ति सोहणो पुरिसो । पयईए दुद्धरिसो मणुत्तलायन्नरूवधरो ॥२८९॥
 चक्रंकुस-कलसंकियकर-चरणतलो वियड्ढिमानिलओ । मणि-मंत-ओसहीणं अचित्तमाहप्पजोगाओ ॥२९०॥
 तो जणयवयं वेत्तुं तावसवयवेसधारओ कुमरो । चिद्वइ वक्कलवसणो तवोवणे कंदफलभोई ॥२९१॥
 एवं सा रिसिदत्ता तावसवेसेण सुत्थिया वसइ । एत्तो य तीए चिरहे कणगरहो जायरणरणओ ॥२९२॥
 न लहइ रइं निसाए न य दिवसे न य गिहे न वि य सयणे । न य कीलावावीए न य उज्जाणे न यऽत्थाणे ॥२९३॥
 न य कीलइ न य मुंजइ न सुयइ न कुणइ कलाणमवभासं । नवरं हसइ वियंभइ गायइ रोयइ नियइ सुन्नं ॥२९४॥
 नावेक्खइ गय-तुरए न कुणइ गुर-जणय-जणणिण्डिवत्तिं । नवरं सुमरिय दइयं कुणइ पलावे विविहुरूवे ॥२९५॥
 हा तारुन्नयसिहिणे ! हा ससिवयणे ! सरोयदलनयणे ! । कलकंठिमहुरचयणे ! विश्वयरमणे ! ललियगमणे ! ॥२९६॥
 नियरूवविजियविल्ल ! रमणीतिलए ! समभागुणनिलए ! । हरिसेणजणयदइए ! तं दइए ! कथ दच्छीहं ? ॥२९७॥
 अम्मा-पिऊहिं किच्छेण कारिओ पत्थुयं सरोरठिइं । अच्छइ तहेव तमायचित्तो परिचत्तवावारो ॥२९८॥
 एत्तो कावेरीओ सुंदरपाणिस्स संतिओ दूओ । संपत्तो सो संपइ देवाहं पेसिओ पहुणा ॥२९९॥
 भणियं च तेण एसा मह कन्ना रुपिणी महाराय ! । पुरिसंतरस्स सुंदर ! सुविणे वि न गिण्हए नामं ॥३००॥
 रन्ना भणियं कुमरो तावसकन्नं विवाहिउं वलिओ । सा पंचत्तं पत्ता संपइ तह तं भणिस्सामि ॥३०१॥
 जह तुज्झं सुयं परिणइ मा एयं अन्नहा वियप्पेसु । इय भणिऊणं दूओ विसज्जिओ हेमरहरन्ना ॥३०२॥
 तत्तो कुमरो भणिओ मुंचसु सोयं समुज्झसु विसायं । नट्टविणट्टे कज्जे गरुया एवं न सोयंति ॥३०३॥
 ता वच्चसु तुममिण्हिं कावेरीए विवाहिउं कन्नं । आगच्छ वच्छ ! पच्छा परिचित्तसु रज्जकज्जाइं ॥३०४॥
 उवरोहसीलयाए संचलिओ सबलवाहणो कुमरो । हियए समुव्वहंतो रिसिदत्तं देवयं व सया ॥३०५॥
 पत्तो कयवयदिचमेहिं तं वणं जत्थ आसि रिसिदत्ता । तविरहे तं चेव य उव्वेयकरं मसाणं व ॥३०६॥
 एत्थंतरम्मि फुरियं दाहिणनयणेण तस्स कुमरस्स । नायं च तेण सूयइ पियमेलयमेयमुत्तं च ॥३०७॥
 सिरफुरणे किर रज्जं पियमेलो होइ अच्छिफुरणम्मि । बाहुफुरणम्मि पियजणमुयालयालिंगणं जाण ॥३०८॥
 दिट्ठो तावसकुमरो परिचमंतेण तेण कुमरेण । तदंसणेण जाओ तस्स अउव्वो पमोयभरो ॥३०९॥
 हरिसाऊरियमणसा तावसकुमरेण पच्चभिन्नाओ । पणमिय सो तप्पुरओ उवविट्ठो अमयसित्तो व्व ॥३१०॥
 पुट्टं च कुमारेणं भयवं ! तुह पढमजोव्वणत्थस्स । एगागिणो अरन्ने केत्तिथकालं वसंतस्स ॥३११॥
 तेण वि भणियं सुंदर ! हरिसेणो एत्थ तावसो आसि ! । रिसिदत्ता तदूय्या कथइ सा परिणिउं नीया ॥३१२॥
 केण वि कुमरेण रिसो सो जलणं साहिउं गओ समं । अहयं पुण संपत्तो अन्नंतो कुमर ! कइया वि ॥३१३॥
 सुन्नमिमं रमणीयं नाउं एत्थेव ताव निवसामि । असमसमाहाणजुओ कुणमाणो नियमऽणुट्ठाणं ॥३१४॥
 कुमरेण चित्तियमिणं तावसकुमरं अहं नियच्छंतो । पच्चखं रिसिदत्तं नियदइयं चेव पेच्छामि ॥३१५॥
 कुमरेणं सो भणिओ केणावि हु कारणेण तं भयवं ! । अवलोयंतो मन्ने नयणनिमेषं पि विग्घमहं ॥३१६॥
 तो जाव वसामि अहं तवोवणे ताव मज्झं पासम्मि । वसियच्चं सुयणु ! तए महापसायं विहेऊण ॥३१७॥
 तावसकुमरेणुत्तं तवोहणाणं समं गिहत्थेहिं । केरिसओ संबंधो ? , न संगयं ता इमं कुमर ! ॥३१८॥

चलणेषु निवडिऊणं तं मन्नाविय विणिग्गए कुमरे । सा पावा पत्ताया परिभमंती तहिं पत्ता ॥३१९॥
 पुटो तावसकुमरो तोए नमिऊण भयवमेगागी । कह कुणसि तवं रन्न[म्मि] भीसणे पढमत्तारुन्ने ? ॥३२०॥
 तेणावि चित्तिमिमं कइया वि हु सा वि संभवइ एसा । निविणसिरोमणीए जीए निव्वासिया अहयं ॥३२१॥
 तो तावसेण भणियं ओसहिविज्जा-तवाणु भावाओ । पभवइ न किं पि मज्झं गुरुवइद्वं कुणंतस्स ॥३२२॥
 पुणरवि य तीए भावावगमनिमित्तं पयंपियं मुणिणा । तुममवि भदेगागिणी कहं भमसि किसि[यका]या य ॥३२३॥
 किं सिस्सिणी वि बीया न अत्थि ? कत्तो य आगया इहइं ? । तीए वि एसो जइ किंचि तावसो मज्झ विज्जाइ ॥३२४॥
 देइ इय चित्तिऊणं भणियं भयवं ! ममावि विज्जाओ । अवसोयणि-तालुग्घाडणोओ विज्जंति विविहाओ ॥३२५॥
 तो तं मज्झ पयच्छसु अहं तु तुह देमि अप्पणिज्जाओ । मुणिणा भणियं विज्जाण केरिसं तुज्झ माहप्पं ? ॥३२६॥
 तीए अमुणंतीए तैच्चं सव्वं पयासियं तस्स । जह कावेरिपुरीओ पत्ता रहमद्दणपुरम्मि ॥३२७॥
 जह कुमरपिययमाए रक्खसिवायं पुरम्मि पयडेउं । कुमरपियं माराविय कुमरेण समं समायाया ॥३२८॥
 रुप्पिणपरिणयणत्थं इमो मए चैव चालिओ कुमरो । एयं मह विज्जाणं माहप्पं तावसकुमार ! ॥३२९॥
 मुणिणा भणियं कज्जं न मज्झमेयाहिं पावविज्जाहिं । इय भणियम्मि निरासा सट्ठाणं सा गया पावा ॥३३०॥
 एत्थंतरम्मि भाणू अत्थमणमिसेण दुयमइक्कंतो । पत्ताइयाए तीसे कुचेट्ठियं दट्ठमचयंतो ॥३३१॥ दट्ठं
 कुमरो वि सुइरमच्चत्थिओ वि किं नाऽऽगओ कुमारमुणी ? । इय भावितो पुणरवि तस्स सयासम्मि संपत्तो ॥३३२॥
 पेच्छइ भाणारूढं ज्ञाणसमत्तीए गरुयविणएणं । अच्चमत्थिऊण नीओ नियसेन्ने तावसकुमारो ॥३३३॥
 पच्चासन्ने रयणीए दो वि सयणेषु तावस-कुमार । ससिणेहसंकहासुहियमाणसा तत्थ परिवसिया ॥३३४॥
 भणियं तावसकुमरेण कुमर ! किर केरिसाऽऽसि रिसिदत्ता ? । जीए कए परितम्मसि तुममेवं निच्चरसिणेहो ॥३३५॥
 कुमरेणुत्तं तीए वन्निज्जइ किर किमेगजीहाए ? । सा जेण पयावइणा गुणमइया चैव निम्मविया ॥३३६॥
 रूवं रइरूवनिभं लायन्नं गिरिसुयाए अच्चमहियं । सुंदरं देवीण वि न दीसए तारिसं मित्त ! ॥३३७॥
 अवरं वि महुरभासण-दाण-दया-विणयपनुहगुणनिवहा । जोइज्जंता वि जणे दीसंति न अन्ननारीणं ॥३३८॥
 तीए सह सरसजंपिय-उवगूहिय-ललियसुरयरमियाइं । सुमरंतस्स न विदलइ मह हिययं वज्जनिम्मवियं ? ॥३३९॥
 किंतु मह तुज्झ पासे भणयं संपज्जए सुहं मित्त ! । इयरह भुयणमसेसं विसं व मन्नामि तीए विणा ॥३४०॥
 किं बहुणा ? दहदियहे रयणनिहिं दंसिऊण तं दइयं । उद्दालिऊण विहिणा विडंबिओ किं करेमि अहं ? ॥३४१॥
 भणियं मुणिणा सुंदर ! मा तम्मसु एत्तियं कए तीसे । अवहरियं जं विहिणा सोयंति तयं न सण्पुरिसा ॥३४२॥
 इय एवं जाव तहिं परोप्परं हुंति तेसिमात्तावा । ताव पहाया रयणी सैमागया मंतिणो तत्थ ॥३४३॥
 भणियं च कुमर ! दिज्जउ पयाणयं बहु विलंबियं एत्थ । पुणरवि य नियत्तेहिं एस मुणी एत्थ दट्ठवो ॥३४४॥
 भणियं च कुमारेणं जइ एस मुणी मए समं चलइ । ता हेइ पयाणयमिहरहा उ मह नियमओ नत्थि ॥३४५॥
 इय कुमरनिच्छयं जाणिऊण तह कहवि तावसकुमारो । भणिओ मंतीहिं जहा संचलिओ सह कुमारेण ॥३४६॥
 कावेरीए पुरीए अणवरयपयाणएहिं कणगरहो । संपत्तो तप्पहुणा पवेसिओ परमभूईए ॥३४७॥
 परिवाराइपरिगओ समप्पिओ तस्स पवरपासाओ । तो जोइसियविसोहियसुहकरण-सुहुत्त-लगम्मि ॥३४८॥
 मंगलतूरवेणं नच्चिरवरविलयसत्थसुहएणं । वित्तं पाणिग्गहणं सह कुमरेण कुमारीए ॥३४९॥
 तत्थेव टिओ कइय वि दिणाणि कुमरो सुहेण समुरकुले । समयं तावसकुमरेण विविहसंगयविणोएण ॥३५०॥
 अह अन्नया य सो रुप्पिणीए संजायपोढपणयाए । भणिओ सा केरिसिया रिसिकत्ता कहसु रिसिदत्ता ? ॥३५१॥
 जीए तुममंतराले वसीकओ आसि मं विमोत्तुण । तेणुत्तं जइ तीए का वि समा दीसए नारी ॥३५२॥
 ता तुज्झ पिए ! साहेमि इहरहा कह णु तीरए कहिउं ? । किं बहुणा ? तारिसिया न लच्चमए मंदपुत्तेहिं ॥३५३॥

विहिणो वसेण तीए हत्थुत्तिनाए जणयवयणाओ । तुज्झ पिए ! परिणयणत्थमागओ मुणमु सच्चमिमं ॥३५४॥
 तो रिसिदत्ताअणुकूलकम्मपरिणइवसेण तीयुत्तं । पिययम ! तुमं न जाणसि जहा माए एत्थ आणीओ ॥३५५॥
 कहमिव ? तीए सव्वो वि वइयरो साहिओ मुणंताणं । कणगरह-तावसाणं गुरुविम्हयमुव्वहंताणं ॥३५६॥
 चित्तिमिसिदत्ताए विहियमिमं साहणं जमेयाए । पच्चत्वं दोण्हं पि हु महऽलीयकलंकमवणीयं ॥३५७॥
 तं सोउं कणगरहो कोहहुयासणपलित्तसत्तंगो । दट्ठोद्वमिउडिभीसणवयणो रत्तच्छिदुप्पेच्छो ॥३५८॥
 अवसर दिट्ठिपहाओ तमेरिसं जइ तए समायरियं । मेच्छाणं चिय निंदियमिह कडुयं रुप्पिणिं भणइ ॥३५९॥
 संपइ रिसिदत्ताए इय मरणे किं मए जियंतेण ? । साहेमि जलणमिणिह कडुह कट्ठे चियाजोगो ॥३६०॥
 तं सोउं सव्वो वि हु मंतिजणो गुरुविसायमावन्नो । गुरुसोयसत्तियंगो निवेयए रायपायाण ॥३६१॥
 तेणावि हु परिचित्तिमहो ! हु कुडिलत्तणं महेलाणं । जेण मए वि न नायं पच्छन्नं पच्छ पावमिमं ॥३६२॥
 धिद्धो ! एयाए पावियाए बहुकूडकवडभरियाए । नरयगइगामिणीए निंदियसच्चरियचेट्ठाए ॥३६३॥
 एवं पि वयमिमीए सिरम्मि निवडउ अणज्जहिययाए । रक्खसिवायकयं पुण इहइं पि हु मत्थए पडियं ॥३६४॥
 एवं खिसिज्जंती पुग्गोएणं पए पए पावा । लुयपुच्छ-कल-धूसरखरपिट्ठाऽऽरोवियसरीरा ॥३६५॥
 विग्गोविअण नयरे रत्ता निव्वासिया परिव्वाया । नारी जणे अवज्झं त्ति तेण जीवंतिया सुक्का ॥३६६॥
 कुमरो वि हु जां न मुयइ कहिं पि भणिओ वि मरणनिव्वंधं । नायरजणेण रइया चिया तओ सारकट्ठेहिं ॥३६७॥
 तत्तो वारंतस्स वि रत्तो नायरसमग्गलोयस्स । हाहारवमुहलस्स वि चित्तं चलिओ चियाए सो ॥३६८॥
 सियवत्थ-विलेवण-कुमुमदाम-ऽलंकारसेयमुत्ती वि । कणगरहो रिसिदत्ताणुरायगुणओ ददं रत्तो ॥३६९॥
 तव्वयणाओ हुयासो जा किर पउणीकओ चियापासे । ता रत्ता विन्नत्तो विणएणं तावसकुमारो ॥३७०॥
 भयवं ! तुह वयणमिमो न क्यावि हु लंघए तओ एयं । तह कह वि हु भणनु जहा विरमइ एयाओ पावाओ ॥३७१॥
 भणिओ तावसकुमरेण भइ ! किमिमं तए समारद्धं । नीयजणोच्चियमइनिंदियं च मुकुलप्पसूयाणं ? ॥३७२॥
 अन्नं च तया तुमए तवोवणाओ ममाणयंतेण । भणियं कयकिच्चो हं तुममाणेअण मुच्चिस्सं ॥३७३॥
 तं विस्सरियं संपइ पारद्धं अवरमेव किं पि तए । कज्जं जइ जुत्तमिमं ता, कुमर ! तमेव जाणासि ॥३७४॥
 अहुणा अणुहयमिमं पावं पावाइयाए जं विहियं । सा वि हु मुह-दुक्खाणं तुह भज्जा भायणं जाया ॥३७५॥
 ता विरमसु एयाओ दुरज्झवसियाओ सिट्ठवज्जाओ । परलोयवाहयाओ अप्पवहाओ महाभाग ! ॥३७६॥

अन्नं च—

सगुणं व निग्गुणं वा कज्जकलावं समायरंतेण । परिणामो सव्वत्थ वि चित्तेयव्वो चउरमइणा ॥३७७॥
 अवरं च तुहऽऽकूर्यं मरिअण मिलामि निययदइयाए । सव्वमिमं पि महायस ! मुणमु महामोहललियं ति ॥३७८॥
 जम्हा उ भवावट्ठे सकम्मफलभोइणो जिया सव्वे । ता तीए सह जोगो होही तुह भइ ! चित्तमिमं ॥३७९॥
 चुलसीइजोणिलक्खेक्कसंकडे भववणम्मि भवदंतो । को जाणइ को वि कहिं कहसु महाभाग ! जाइ जियो ? ॥३८०॥
 ता जइ तुज्झ ममोवरि को वि सिणेहो समत्थि ता मुयसु । मरणकयमसग्गाहं विवेइणो तुह न जुत्तमिमं ॥३८१॥
 अवरं च जइ पियाए निमित्तमग्गिम्मि पविससि कुमार ! । ता इहइं चिय तं तुह भज्जं दंसेमि रिसिदत्तं ॥३८२॥
 तं सोउं कणगरहो पच्चागयजीविओ पयंपेइ । भयवं ! तुज्झमसज्जं कज्जं भुवणे वि नत्थि फुडं ॥३८३॥
 ता जइ तं पाणपियं रिसिदत्तं कहवि पुन्नजोएणं । पेच्छामि ता महायस ! जलंजलिं देमि मरणस्स ॥३८४॥
 अन्नं च जीवियं पि हु तुज्झ पयच्छामि जइ इमं कुणसि । तेणुत्तं एस वरो चिट्ठउ पासे तुह कुमार ! ॥३८५॥
 तत्तो तुट्ठो तावसभरवसणेणं इमेण जं वुत्तं । तं होइ तहेव तओ पत्तो कुमरो सपासायं ॥३८६॥
 तत्तो तावसमुणिणा कहिओ तेसिं सविम्हयमणाणं । रहमदणपुरनिस्सारणाइओ निययवुत्ततो ॥३८७॥
 ताहे कुमरच्छुरियं घेत्तुं वायं वियारिउं ऊरुं । कट्ठियमोसहिवलयं जाया रमणीसहावत्था ॥३८८॥

आणंदमुच्यहंतेण तेण निज्झाद्या कुमारेण । भणियं भो भो ! पेच्छह एस पिया मज्झ रिसिदत्ता ॥३८६॥
 किं एसा सा गउरी ? रई व किं वा ? सरस्सई किं वा ? । किं वा रंभा ? पायालकन्नया का वि किं होज्जा ? ॥३९०॥
 इय एवं ते विम्हइयमाणसा सहरिसं पलोयंता । अनिमिसनयणा तित्ति पावंति न तम्मि पत्थावे ॥३९१॥
 रुप्पिणि-रिसिदत्ताणं दीसइ पच्चक्खमंतरं गरुयं । मुणया-सीहीण व काइ-रायहंसीण वयणेण ॥३९२॥
 अन्नं च जणो जंपइ ठाणे कुमरस्स एत्थ पडिबंधो । एईए रूवेणं मोहिज्जइ को न भुवणम्मि ? ॥३९३॥
 तो रन्ना सा ण्हविया सञ्चालंकारभूसियसरीरा । देवंगनिवसणधरा विहिया कप्पदूदुमलय व्व ॥३९४॥
 संजायगरुयहरिसो तीए सह भुंजिउं समारद्धो । पंचण्यारभोए अवगन्निय रुप्पिणि रमणिं ॥३९५॥
 तं दट्ठं रिसिदत्ता चितइ एसो इमीए निन्नेहो । दिट्ठविलोओ एवं अवन्नवाओ धुवं मज्झ ॥३९६॥
 एसा जइ वि वराई कयावराहा परोवरोहेण । तह वि हु मए इमीए उवयरियव्वं किमन्नेण ? ॥३९७॥
 उवयरिए उवयारो जो सो वणियाण होइ ववहारो । अवस्थ जमुवयरियं तं पुण गरुया पसंसंति ॥३९८॥
 तो कइया वि सहरिसं निययवरं पत्थिओ पयत्तेण । रिसिदत्तपण्हणीए तेणुत्तं भणमु जं देमि ॥३९९॥
 जइ एवं ता एसा दट्ठवा मज्झ सरिसया सामि ! । एवं तुज्झ वि मज्झ वि मज्झस्थमुणेण माहप्पं ॥४००॥
 जइ एयाए कहमवि तीए पावाए पेरियाए कयं । तह वि हु मह स्वमियव्वं विसिट्ठकुलसंभवो तं सि ॥४०१॥
 इत्थी निह्यहियया ईसाविसमोहिया सकज्जपरा । फुसिओ एस कलंको एवं तीए कुणंतीए ॥४०२॥
 अह अन्नया य भणिओ कणगरहो मंतिपमुहलोएण । मोयाविज्जउ राया गम्मउ संपइ नियपुरीए ॥४०३॥
 कुमरेण वि सप्पणयं तहेव विहियम्मि नरवरिंदेण । संवाहिया सहरिसं विभवं दाऊण नियधूया ॥४०४॥
 तत्तो सुंदरदिवसे अणवरयपयाणएहिं संपत्तो । पविसइ निययपुरीए पेच्छिज्जंतो पुरजणेण ॥४०५॥
 सव्वेयरपासट्ठियरिसिदत्ता-रुप्पिणीहिं परियरिओ । सव्वमयसमयबंधुरसिधुरस्वंधे समभिरूढो ॥४०६॥
 भणियं केणावि हु मेत्त ! पेच्छ एयं महंतमच्छरियं । एसा किर रिसिदत्ता विणासिया पाणपुरिसेहिं ॥४०७॥
 जाव य सक्खं अक्खंडसुंदरावयवरोहिरसरीरा । दीसइ दाहिणपासम्मि संठिया सुहयकुमरस्स ॥४०८॥
 अहवा चिहिराए माणुसस्स तं नत्थि जं न संभवइ । अणुकूले कल्लाणं जह जायमिमीए किं बहुण ? ॥४०९॥
 एवं वियट्ठपुरिसेहिं विसइ वज्जिज्जमाणगुणनिवहो । पियपरपारिवायत्ता विसेसओ तरुणरमणीहिं ॥४१०॥
 सहइ सुहाहाराहिं पियाहिं वि बहुप्पिओ गइंदगओ । रंभा-तिलोत्तमाहिं हरि व्व कुमरो भणइ कावि ॥४११॥
 मयरद्धओ व्व कुमरो रइ-पीईहिं व पियाहिं परियरिओ । भणियमवराइ [इह हिरि-]सिरिदइओ समयणाहि इमो ॥४१२॥
 अहवा वि भरहखेत्तस्स मज्झदेसो व्व धम्मकम्मनिही । सरसाहिं गंग-सिंधूहिं सहइ कुमरो सह पियाहिं ॥४१३॥
 अवराए भणियमेसो हु भागसाराहिं भारियाहिं समं । उत्तर-देवकुरुहिं व ससुवन्नो सहइ मेरु व्व ॥४१४॥
 सीया-सीओयाहि व विदेहभागो व्व रेहइ सुवासो । सुपओहराहिं सह पिययमाहिमेसोऽवरा भणइ ॥४१५॥
 अन्ना भणइ सुदिट्ठीहिं संगओ सहइ पिययमाहिमिमो । दंसण-नाणसिरीहिं व चरित्तराओ व्व सिवज्जणओ ॥४१६॥
 इय नायरनर-नारीनिवहेण नंदणो नरिंदस्स । वज्जिज्जंतो पविसइ पए पए कोउयस्सित्तो ॥४१७॥
 पत्तो य रायभवणं रुइरुल्लोयं ललामललणोहं । विरइयवंदणमालं पूरियमुत्ताहलचउक्कं ॥४१८॥
 विहियं वद्धावणयं रण्णा कुमरागमम्मि हरिसेणं । हरिसपणच्चिरवरवारविलयतुट्ठंतहारलयं ॥४१९॥
 वज्जंततूरनिवहं गायणगिज्जंतरायगुणनिवहं । विद्धाजणनिव्वत्तियकुमरोयारणयरमणीयं ॥४२०॥
 चल्लेणु पाडियाओ सासुय-ससुराइयाण बहुयाओ । रिसिदत्ताए कहिओ सव्वो कुमरेण वुत्तंतो ॥४२१॥
 ससुराइएहिं तत्तो खमाविया आयरेण रिसिदत्ता । खममु महासइ ! जं तुज्झ विहियमसमंजसं किंपि ॥४२२॥
 पव्वाइयाए चरियं नाऊणं विम्हिया नयरलोया । पेच्छ जहा धुत्तीए अम्हे वि हु वंचिया तीए ॥४२३॥
 अणुरायपरवसाहिं दोहिं वि [भज्जाहिं] सह कुमारस्स । विसयसुहमणुहवंतस्स कोइ कालो वइक्कंतो ॥४२४॥

अह अन्नया य चउनाणसंजुओ सगुणसमणपरियरिओ । सिरिभदजसो सूर्गे विहरंतो तत्थ संपत्तो ॥४२५॥
 तत्तो राया नायरज्जेण चउरंगवलविभूईए । कुमरेण य परियरिओ वंदणवड्डियाए नीहरिओ ॥४२६॥
 सोऊण सूरिमुहकुहरनिगयं धम्मतत्तममयसमं । पडिबुद्धो हेमरहो संजायचरित्तपरिणामो ॥४२७॥
 अभिवड्डिऊण मुणिनाहचरणतामरसमसमरुवेगो । सव्वेसिं मंतीणं निवेइउं नियमभिप्पायं ॥४२८॥
 सव्वंगलवखणधरं नियए रज्जम्मि सुहमुहुत्तम्मि । ठविऊणं हेमरहो कणगरहं धरणधोरेयं ॥४२९॥
 दीणाईणं दाणं दाउं घोसाविउं अभयदाणं । विहिणा जिणभवणेसुं काऊणऽट्टाहियामहिमं ॥४३०॥
 चइऊणं रज्जसिरिं निरुवमविप्फुरियजीवविरियगुणा । गरुईए विभूईए निक्खंतो निम्मलजसोहो ॥४३१॥
 अन्नसियदुविहसिक्खो खंतिस्वमो महियमोहपडिक्खो । पंचसमिओ तिगुत्तो विहरइ गुरुवयणपडिबद्धो ॥४३२॥
 कणगरहो वि य राया अप्पडिहयसासणो महीवीढे । असमपयावपरक्कमवसीकयासेसवइरिगणो ॥४३३॥
 वित्थरियकोस-कोट्टायारो निट्टवियकंटयसमूहं । उवसंतडिब-डमरं पालइ रज्जं जणाण मओ ॥४३४॥
 अह अन्नया य महरिहविसिद्धसुसिलिद्धकट्टघडियम्मि । सुपसत्थवत्थविरइयमहल्लउल्लोयलड्डहम्मि ॥४३५॥
 रुद्धरणवन्नविरइयविचित्तविच्छित्तित्तित्तयम्मम्मि । डज्जंतं धूयघडियासुगंधिगंधाभिगमम्मि ॥४३६॥
 तंवूल-पुप्फपडलयसमग्गभोगंगगरुयगामम्मि । सुवणऽच्चभुयभूईभं वणम्मि सुवासभवणम्मि ॥४३७॥
 सुकुमालतूलिकलियम्मि मउयगंडोवहाणमुहयम्मि । आलिंणिणि-गल्लमसूरियाइसामगिरुद्धरम्मि ॥४३८॥
 उम्सीसयपंचसमुन्नयम्मि मज्जे गभीरविणयम्मि । नवणीयतूलफासम्मि सुरनईपुलिणसरिसम्मि ॥४३९॥
 सुहसयणम्मि सुत्ता चिता-संताव-सोयरहियमणा । निवपट्टमहादेवी रिसिदत्ता नियइ सुमिणमिमं ॥४४०॥
 किर मह उच्छंगगओ सारयरयणियरधवलसव्वंगो । खंधप्पणसपाकूढकविलकंसरसडासुहओ ॥४४१॥
 वियडकडिभायरुद्धो तणूयरो तिक्रख-वियडदाढालो । सीहकिसोरो सुपसन्नलोयणो पियइ थण्णो ॥४४२॥
 दट्टण तयं सुमिणं निवेयए निवइणो पट्टिमणा । सो वि य गरुवपरक्कमसुयलाभेणं सुहावेइ ॥४४३॥
 तत्तो नवणह मासाणमुवरि अट्टट्टमाण य दिणाण । उच्चट्टाणगएसुं गहेसु सुपसत्थदिवसम्मि ॥४४४॥
 त्रिप्फुरियं तेयपन्नभारपयडियासेसदिसिवह्वयणं । पुव्वदिसारविधिवं व सा पसूया सुयं देवी ॥४४५॥
 वद्धावंचो ५ पियवयणियाए दासीए कणगरहराया । दाऊण तीए निवो वंछाअइरित्तवमुदाणं ॥४४६॥
 कारावइ नयरम्मि कुमारजम्मम्मि गरुयरिद्धीए । पडहयपयाणपुव्वं वद्धावणयं पुहइनाहो ॥४४७॥

तं च केरिसं ?—

वज्जिरगहिरमणोहरतूरारवमुहल्लु, जहिं नवरंगयनिवसणु नारीयणु सहल्लु ।
 रभसपणच्चिरसुंदरवारविलयनिवहु, जहिं सवु सम्माणिज्जइ नायरज्जणु सवहु ॥४४८॥
 ठाँवि ठाँवि जहिं गिज्जइ चच्चर सवणसुह, मग्गि मग्गि मग्गिज्जहिं जहिं नरवइ पमुह ।
 भवणि भवणि उन्निज्जहिं जहिं जूवय-मुसल, पइ पइ जहिं पूइज्जहिं सत्था-ऽऽगमकुसल ॥४४९॥
 वंदणमालालंकिय तोरण जहिं सहहिं, वत्था-ऽऽहरण परोप्पर जहिं नायर लहहिं ।
 चट्ठथइ जहिं दीसइ तेल्लचुयंतसिर, वद्धावणउं त वत्तिउ सकहिं कवण किर ? ४५०॥
 'जीव नंदय नंदय' रव सुव्वहिं जहिं वयण, जहिं संतुट्टउ नरवइ वियरइ रह सयण ।

अभयदाणु जहिं दिज्जइ मणह सुहावणउं, तं तहिं हरिसिं वित्तउं निरु वद्धावणउं ॥४५१॥
 एवं वद्धावणए सुहेण वित्ते सुहम्मि दिवसम्मि । सीहरहो त्ति विइन्नं कुलविद्धाहिं कुमरनामं ॥४५२॥
 एवं सो पइदिवसं वित्थयकुलनहयलम्मि वड्डनो । चंदो व्य सुक्कपक्खे सयलजणाणंदणो कुमरो ॥४५३॥
 विज्जागहणसमत्थो संजाओ अट्टवरिसपरिमाणो । लेहायरियसयासे कलाण सव्वाण पारगओ ॥४५४॥
 अह अन्नया य राया रिसिदत्ताए पियाए परियरिओ । पासायोवरि वायायणम्मि लीलाए ललइ सुहं ॥४५५॥

पेच्छइ य गयणभागे मुहुमं सन्मुच्छियं जलयस्वडे । पच्छा विद्धि पत्तं तहेव रत्ना नियंतस्स ॥४५६॥
 पणयन्नरुद्वरावयवं मण-नयणमुहुरं जायं । त्सिइ नहलच्छाए कंचुयलीलं विडंबंतं ॥४५७॥
 तत्तो पेच्छंतस्स वि पयंडपवणाहयं कुओ वि गय । पुच्छइ देवि वइए ! दिट्ठं फुडमिदियालमिमं ॥४५८॥
 जह एयं तह सत्तं भवम्मि पडिवंधकारणं मुणमु । पिय-माइ-कलत्त-मुमित्त-पुत्त-बल-रुव-रज्जाइ ॥४५९॥
 पेच्छ पिए ! एवंविहभवस्सरूवं वियाणमाणा वि । न कुणंति धम्मतत्ति विसयामिसमोहिया जीवा ॥४६०॥
 मायन्हियाहिं नडिओ जलवुद्धीए जहा भमइ कोइ । तह जीवो विसयवसो भवगहणे भमइ मुहवुद्धी ॥४६१॥
 जह किपागतसुखं मुहम्मि महुरं कुणंति खज्जंतं । तह आवाए सुहया परिणामे दारुणा विसया ॥४६२॥
 जह वा मुहम्मि महुरं मारइ हालाहलं विसं भुत्तं । तह विसया वि हु पावा मारंति जियं भवावट्टे ॥४६३॥
 जह चेव विसमसल्लेण सल्लिओ कोवि दुक्खिओ त्थोइ । तह विसयसल्लिओ वि हु भवम्मि जीवो वसइ दुहिओ ॥४६४॥
 अन्नाणमोहमूढा तुच्छामिसविसयमोहिया जीवा । न मुणंति आयइदुहं विवागरूवं जओ भणियं ॥४६५॥
 जह किर दुद्धं पेच्छइ मज्जारी न उण लउडयं मुद्धा । तह मूढो विसयसुहं पेच्छइ नो नरयदुक्खाइ ॥४६६॥
 ता उज्झिउं दुरंते एए विसए अणत्थफलजणए । सुगुरुसमीवे कुणिमो परलोगसुहावहं धम्मं ॥४६७॥
 एवं वेरगगओ राया सह पिययमाए ओयरिओ । काऊण रज्जचितं सुत्तो रयणीए सुहसयणे ॥४६८॥
 तत्थ वि वेरगगओ गुरु-धम्मियसंकहाहिं सुहलेसो । अइवाहिऊण रयणि मुणइ पहाए पडिज्जंतं ॥४६९॥
 जन्मेदं न चिराय भूरिभयदा लक्ष्म्योऽपि नैव स्थिराः, किम्पाकान्तफला नितान्तकटवः कामाः क्षणध्वंसिनः ।
 आयुः शारदमेघचञ्चलतरं ज्ञात्वा तथा यौवनं, हे लोकाः ! कुरुताऽऽदरं प्रतिदिनं धर्मेऽविविच्यसेनि ॥४७०॥
 तं सोऊणं भणियं पिए ! सुभासियमिमं पढइ कोइ । मह चितियत्थसरिसं ता कुणिमो उज्जमं धम्मे ॥४७१॥
 इय राया सह नियपिययमाए संवेयभावियमईओ । काऊण गोसकिच्चं उवविट्ठो रायअत्थाणे ॥४७२॥
 एत्थंतरम्मि उज्जाणपालएणं कयंजलिउडेणं । विन्नत्तो देव ! तुमं वद्धाविज्जसि सपरिवारो ॥४७३॥
 उज्जाणे संपत्तो विहरंतो तुह गुरु जणयसहिओ । दाऊण पारितोसियदाणं वद्धावयनरस्स ॥४७४॥
 संचलिओ भत्तीए वंदणवडियाए सहरिसो राया । काउं पयाहिणतियं उवविट्ठो रइय करकमले ॥४७५॥
 गुरुणा वि हु पारद्धा जलहरगंभीरमुस्सरवेण । भवियाण बोहत्थं धम्मकहा धम्मवुद्धीए ॥४७६॥
 पंचिदियत्तणं माणुसत्तणं आरिए जणे सुकुलं । साहुसमागम मुणणा सहहणाऽऽरोग पव्वज्जा ॥४७७॥
 इय एवं भो भव्वा ! सुदुल्लहो एरिसो गुणकलावो । ता पाविय सामग्गिं जिणधम्मे उज्जमं कुणह ॥४७८॥
 एत्थंतरम्मि भवभमणभीयहियएण धम्मरसिएण । सिवसोक्खलालसेणं मुणिनाहो पुच्छिओ रत्ता ॥४७९॥
 भयवं चउगइरूवे भमइ जिओ केण भीमभवगहणे ? । सासयसोक्खे वच्चइ केण व कम्मेण विहुयमलो ? ॥४८०॥
 तो मुणिवइणा भणियं आयत्तमु भइ ! अवहिओ होउं । हिंडइ भवम्मि जीवो कम्मेणऽट्ठप्पयारेण ॥४८१॥

तं च इमं—

नाणस्स दंसणस्स [य] आवरणं वेयणीय मोहणियं । आउय नामं गोयं तहंतरायं च कम्ममिमं ॥४८२॥
 पंच नव दोन्नि अट्ठावीसं चउरो तहेव वायाला । दोन्नि य पंच य भणिया पयडीओ उत्तरा चेव ॥४८३॥
 बंधस्स मिच्छ-अविरइ-कसाय-जोगा य हेयवो चउरो । पंच दुवालस पणुवीस पनरस कमेण भेया सिं ॥४८४॥
 आभिगहियमणाभिगहं च तह अभिनिवेशियं चेव । संसइयमणाभोगं मिच्छत्तं पंचहा एवं ॥४८५॥
 बारसविहा अविरइ मण-इंदियअनियमो छकायवहो । सोलस नव य कसाया पणुवीस पनरस जोगा ॥४८६॥
 सामन्नेण एए विसेसओ बंधहेउणो तस्स । नाणपडणीययाई पइकम्मं सुत्तओ णया ॥४८७॥
 तत्थ वि आरंभेण गरुएण परिग्गहेण पावेण । कुणिमाहारेणं अहमरूवपंचिदियवहेणं ॥४८८॥
 निवत्तियनरयाऊ जीवा गुरुकम्मभारिया नरए । निवडंति सरणरहिया जलम्मि अयगोलउ व्व अहे ॥४८९॥

तत्थ य छिन्दण-भिन्दण-उक्कत्तण-दहण-दंभणाईयं । विसहंति तिव्ववियणं तेत्तीसं सागरा जाव ॥४१०॥
 तत्तो वि य उव्वट्ठा जीवा तिरिएसु जंति विविहेसु । मायाबहुला बहुकवडकूडपरवंचणुज्जुत्ता ॥४११॥
 तत्थ वि बाहण-दोहण-दहणंकण-छुह-पिवास-सहणाइं । भारारोचण-सीया-SSयवाणसहणं सहंति दुहं ॥४१२॥
 तत्तो वि खवियक्कम्मा-पयईए पयणुमाण-मय-कोहा । अज्जवगुणभावियमाणसा य मणुया पयायंति ॥४१३॥
 तत्थ वि दारिदहया दोहमाकलंकदूसियसरीरा । कुकलत्तपराभूया अपत्तपुत्ताइसंताणा ॥४१४॥
 मुक्खत्तसिरोमणिणो कुवन्न-कुस्सर-कुरूवथाभिहया । आजम्मं बहुविहकास-सास-रोगाभिहयतणुणो ॥४१५॥
 तम्हा तेसु वि सोक्खं न किंपि परमत्थओ महाराय ! । नवरमिमो मणुयभवो धम्मगुणाराहणाओ सुहो ॥४१६॥
 जम्हा मणुयभवे च्चिय पडिवन्नो संजमो तवो होइ । दव्वत्थओ य परमो विसिट्ठसमोऽपवमो य ॥४१७॥
 परमेयम्मि वि बहवो निव्वित्ताणा सिण्हपडिबद्धा । बहुविहपावपरिग्गहमुच्छियहियया कुबुद्धीया ॥४१८॥
 जोव्वणमयउम्मत्ता परलोयपरम्मुहा पमायपरा । विसयासत्ता अजरामर व्व चिट्ठंति मूढप्पा ॥४१९॥
 देवेषु वि नत्थि सुहं चित्तिज्जंतं सत्तवुद्धीए । ईसाविसायपरपरवसित्तदुहदूमियमणेषु ॥५००॥
 ते वि हु कोहाभिहया भाणमहासेलचंपियावयवा । मायासल्लियहियया लोहमहाजलहिणिचुद्धा ॥५०१॥
 विज्जंति कसाया जत्थ निव्वुइं तत्थ राय ! मा सुणसु । पज्जलइ जत्थ जलणो जाण कओ तत्थ सुत्थत्तं ? ॥५०२॥
 किं बहुणा भणिणं ? पभवति कसायसत्तुणो जत्थ । गयणे अरविंदं पिव मा जोयसु तत्थ सुहसत्तं ॥५०३॥
 इय चउगइभवस्सुवे संसारे दुक्खिओ भमइ जीवो । संपय सासयसोक्खे मोक्खे जह वसइ तह सुणसु ॥५०४॥
 मोक्खो असेसक्कम्मस्स संखए सो य संवहेऊण । मिच्छत्ता-ऽविरइ-कसाय-दुट्ठजोगाण सव्वेसिं ॥५०५॥
 होइ विपक्खसेवणदारेण नरिंद ! सो उण विवक्खो । सम्मत्त-णाण-दंसण-चरणाणि विमुद्धरूवाणि ॥५०६॥
 जह वथाईण मलो मुज्झइ सुहवारिसंपओगेण । तह सम्पाइपओगा कम्ममलोऽवेइ जीवाणं ॥५०७॥
 तो सव्वक्कम्मविगमे सरूवल्लभम्मि निच्चओ जीवो । सासयसोक्खे मोक्खे अणाइनिहणं वसइ कालं ॥५०८॥
 सो तम्मि निरावाहो केवलवरणाण-दंसणपईयो । अणुभवमाणो निवसइ निरुवमसोक्खं जओ भणियं ॥५०९॥
 न वि अत्थि माणुसाणं तं सोक्खं न वि य सव्वदेवाणं । जं सोक्खं सिद्धाणं अव्वावाहं उवगयाणं ॥५१०॥
 जह नाम कोइ मेच्छो नयरगुणे बहुविहे वियाणंतो । न चएइ परिकहेइ उवमाए तहिं असंतीए ॥५११॥
 इय सिद्धाणं सोक्खं अणोवमं नत्थि तस्स ओवम्मं । किंचि विसेसेणेत्तो सारिक्खमिणं सुणह वोच्छं ॥५१२॥
 जह सव्वकामगुणियं पुरिसो भोत्तूण भोथणं कोइ । तन्हा-छुहाविमुक्को अच्छेज्ज जहा अमयत्तिओ ॥५१३॥
 इय सव्वकालत्तिता अउलं निव्वाणमुवगया सिद्धा । सासयमव्वावाहं चिट्ठंति सुही सुहं पत्ता ॥५१४॥
 इय सोउं उवएसं सवणमुहामयपवाहसारिच्छं । भवभयसंभंतो भणइ भूवई भव्वपरिणामो ॥५१५॥
 भयवं ! जं तुट्ठे भणह भीमभयभयमिमिसि भव्वाणं । भवभयभीथाणं तत्थ विव्वमो मह मणे नत्थि ॥५१६॥
 ता एयं मणुयभवं सफलं काहामि तुम्ह पासम्मि । पडिवज्जिय पव्वज्जं काऊणं रज्जसुत्थत्तं ॥५१७॥
 एत्थंतरम्मि मत्थयनिहित्तकरकोससंपुडा देवी । रिसिट्ठा मुणिनाहं परिपुच्छइ पउरपच्चक्खं ॥५१८॥
 भयवं ! रक्खसिवाओ मह जाओ केण कम्मुणा ? कहह । नाऊणऽइसयनाणेण कोउयं मज्झ अइगरुयं ॥५१९॥
 तो पारद्धो कहिउं भइजसो गणहरो मिउगिराए । अवहियचित्ता होउं खणमेकं सुणसु तं भइ ! ॥५२०॥
 अत्थि इह जंबुद्वीवे नयरं गंगाउरं मणभिरामं । चित्तमिमं जं न तयं कयाइ विसमक्खपरिभुत्तं ॥५२१॥
 तं पालइ नरनाहो अरिक्खकुरंगसंहरणवाहो । नामेण गंगदत्तो रिवुगयवडदलणथिरसत्तो ॥५२२॥
 सव्वंतेउरसारा गंगा नामेण तस्स पियमज्जा । नामेण गंगसेणा तस्स सुया सव्वगुणदइया ॥५२३॥
 चंदजससाहुणीए पासे तीए जिणिदपन्नत्तो । पत्तो धम्मो सा तं परिपालइ सुद्धपरिणामा ॥५२४॥

धम्मामयतित्तमणा दूरं परिचत्तविसमविसयतिसा । वज्जियपरिणयणकहा चिट्ठइ सा धम्मगायबुद्धी ॥५२५॥
 अवरा वि तत्थ एगा संग। नामेण साविआ अत्थि । दारिद्रमरकता निक्खंता साहुणिसयासे ॥५२६॥
 सा कुणइ तवं उमां वयमाहप्पेण पूयए लोगो । रायमुया वि हु तप्पइ किंपि तवं अंबिलाईयं ॥५२७॥
 नवरं न कोवि वन्नं कुणइ गिहत्थ ति काउमेईए । तत्तो सा निवधूया मच्छरमुव्वहइ संग।ए ॥५२८॥
 भणइ य एसा वइणी रयणीए बलेण खाइ मइयाणि । ताहे सव्वो वि जणो पत्तिन्तो रायधूयाए ॥५२९॥
 सा वि हु सकयकलमिमं ति सम्ममहियासए विवेयवसा । तीए तं पुण कम्मं बद्धमभक्खाणसंजणियं ॥५३०॥
 भमिऊणं संसारे दुहपउरे एत्थ चेव गंगउरे । जाया नरिंदतणया पत्तो जिणदेसिओ धम्मो ॥५३१॥
 गहिऊणं पव्वज्जं तवोविहाणं समायमायरइ । तो मायाणुट्ठाणं अच्चमक्खाणं च संग।ए ॥५३२॥
 सुगुरूणमणालोइय नरिंदधूया तहेव य ससल्ला । मरिऊणमग्गमहिसी ईसाणिदस्स संजाया ॥५३३॥
 तत्तो चविउं जाया तुममेसा इहभवम्मि रिसिदत्ता । इय मुणिउं नियचरियं जाईसरणेण संवुद्धा ॥५३४॥
 चलणेसु निवडिऊणं गुरूणो संजायगरुयसंवेगा । भणइ गुरुं भयवमिमं सव्वं सच्चं भणइ तुव्वे ॥५३५॥
 रायाई सयलजणो विम्हइओ निमुणिऊण गुरुभणियं । रिसिदत्ताए चरियं जाओ दुच्चरियभयभीओ ॥५३६॥
 कणगरहो वि य राया रज्जे अभिसिंचिऊण सीहरहं । महया विच्छड्डेण कारविय जिणिंदपूयाओ ॥५३७॥
 सिबियाए समारुदो कुणमाणो सासणुजइ परमं । सकलत्तो निक्खंतो विहिणा गुरुपायमूलम्मि ॥५३८॥
 अच्चसियदुविहसिक्खो तवसा संखवियघाइकम्मंसो । उप्पन्नविमलनाणो वियाणियासेसनायव्वो ॥५३९॥
 केवलपरियायं पालिऊण पडिवोहिऊण भवियजणं । सासयसोक्खे मोक्खे संपत्तो सह कलत्तेण ॥५४०॥

॥ऋषिदत्ताऽऽख्यानकं समाप्तम् ॥६१॥

इदानीं मल्लिकामल्लख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

उज्जेणीनयरीए जियसत्तुनराहिवस्स रज्जम्मि । नामेणं मल्लमरट्टकट्टणो अट्टणो मल्लो ॥१॥
 सो उण समुदुत्तरे गेन्हइ सोपारयम्मि नयरम्मि । गंतूण जयवडायं सीहगिरिनिवस्स रज्जम्मि ॥२॥
 चित्तियमिमिणा रज्जंतराउ आगम्म मज्झ मल्लमहे । धेत्तूण जयवडायं जाइ इमो परिभवो मज्झ ॥३॥
 तो अहमिणिह मल्लं महाबलं चित्तयामि नियरज्जे । एवं जा गविसावइ ता पेच्छइ पुरिसमेगं सो ॥४॥
 उवचियसोणियमंसं वियडकडिं पिहुलवच्छयलभायं । पोण-समुत्तयखंधं करिसुंडायाभुयदंडं ॥५॥
 महु-मंसभवखणरयं सुराए मत्तं सरेहि विज्झंतं । लगंते वि हु न मुणइ बाणपहारे मयवसेणं ॥६॥
 भणइ य कुओ वि लगंति मच्छिआओ सतिक्खतुंडाओ । तो सो रण्णा ठविओ मच्छिअमल्लो निए रज्जे ॥७॥
 अन्नम्मि महे जाए मच्छिअमल्लेण अट्टणो जित्तो । तेणावि चित्तियमहं जित्तो बुद्धलणेणिमिणा ॥८॥
 एसो पढमवयत्थो अहयं तु जराए चउविहबलेणं । अक्कमिओ सव्वत्तो पराभिभूओ जओ भणियं ॥९॥
 सयणपराभव-सुन्नत-वाउ-सिभाइयं जरासेन्नं । गरुयाणं पि हु बलमाण-खंडणं कुणइ बुद्धत्ते ॥१०॥
 तो तेण तरुणमल्लं सुरट्टविसए निरुवयंतेण । दूरुल्लकूवियाए सच्चविओ हालिओ एगो ॥११॥
 एगेण वाहइ हलं करेण फलहीउ लुणइ अवरेणं । तं दट्ठूणं तुट्ठो एसो मह वल्लियं काही ॥१२॥
 जं बलमाहाराओ तेण परिक्खामि भोयणमिमस्स । एत्थंतरम्मि भज्जा भत्तं गहिऊण संपत्ता ॥१३॥
 कूरस्स भरिय पिडयं कुडयं कुसणस्स सव्वमवि भुत्तं । भुत्तस्स वि परिणामं जा जोयइ ता तयं पि सुहं ॥१४॥
 तो भणियं किं खिज्जसि ? आगच्छ करेमि ईसरं जेण । पडिवन्ने भज्जाए निव्वहं चित्तिउं नीओ ॥१५॥
 काऊण कायमुट्ठिं आहाराईहिं पोसिओ विहिणा । सिक्खविओ य निजुद्धं कयकरणो जाव संपत्तो ॥१६॥
 मल्लमहे संजाए मच्छिअमल्लेण जोहिओ तेण । पढमे दिणम्मि न जओ पराजओ न वि य मल्लाणं ॥१७॥
 बीयम्मि दिणे फलहियमल्लो दुक्खंतयं सरीरम्मि । पुट्ठो य अट्टणेणं तेण वि कहियं जहावत्तं ॥१८॥

अचमंगण-मदण-नेयणेहिं विहिआं पुणत्तवो तेण । मच्छियमल्लो पुट्ठो भणइ ममं तस्स पिउणो वि॥ ॥१९॥
 मन्नं न किपि तइए दिणम्मि अंवाडिणं सर्गम्मि । न चयइ चलिउं थंभो व्व संठिओ अचलठाणेणं ॥२०॥
 सुमराविण्ण फलहियपआगमियरेण तोडियं सीसं । पत्ता फलहियमल्लेण रंगमज्जे जयवडाया ॥२१॥
 अट्टणसरिसा गुरुणो मल्लसमा साहुणो समक्खाया । अवराहा य पहारा आराहणया जयवडाया ॥२२॥

॥ मत्तिकामल्लाख्यानकं समाप्तम् ॥६२॥

अन्नाणाओ जहेसिं गुरुणो णाऽऽलोइयं सदुच्चरियं । जायं अणिट्ठफल्यं तह अन्नस्सावि दट्ठव्वं ॥
 नानर्थमङ्गिनिवहस्य रिपुर्विद्वत्तादक्षमुप्रकरवालकरः करोति ।
 यादृक्षमेतदिह शल्यमनुद्धृतं सत्, कुर्यादतस्तदलमुद्धरताऽऽशु सम्यक् ॥
 ॥ इति श्रीमदाप्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे भावशल्यानालोचनदोषप्रकटन
 एकोनत्रिंशत्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥२६॥

[३०. मोहार्तमृतकुगतिपातदर्शकाधिकारः]

सम्यगनालोचनमरणे दोषोऽभिहितः । एतच्च मोहवशस्य भवतीत्याह—

मोहेणऽट्ठवसट्ठो जो कालं कुणइ जाइ सो कुगइ ।

तावस-सागरदत्त व्व नन्द-ललियंगजणणि व्व ॥३६॥

व्याख्या—‘मोहेन’ मोहनीयकर्मणा ‘आर्तवशार्तः’ इति आर्तस्य—आर्तध्यानस्य वशः—आयत्तता तेन ऋतः—पीडितः
 आर्तवशार्तः यः कश्चित् ‘कालं’ मरणं ‘करोति’ विधत्ते ‘याति’ गच्छति स प्राणी कुगतिं नरक-तिर्यग्गतिरूपाम् । दृष्टान्तानाह—
 तापसश्च श्रेष्ठी सागरदत्तश्च—वणिक् ताविव तद्वत्, नन्दश्च—मणिकारः ललिताङ्गजननी च बामुदेवपूर्वभवमाता ते तथोक्ते,
 ते इव तद्वदिति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्त्वाख्यानकमन्यः । तानि भामूनि ।

तत्र तावत् क्रमागतं तापसाख्यानकमभिधोयते । तच्चेदम्—

आसी कोसंबिपुरोए तावसो नाम विस्सुओ सेट्ठी । मोहवसट्ठो मरिउं सगिहे च्चिय सूयरो जाओ ॥१॥
 दट्ठूण निययभवणं जाओ संजायजाइसरणो सो । तं न मुयइ मणयं पि हु अहऽन्नया तस्स [दिवस चि ?] ॥२॥
 [तक्केज्जे तस्स] सुएण सयणवग्गो निमंतिओ सव्वो । विहिया मंसाइया महुररसा रसवई तत्थ ॥३॥
 मज्जारण महाणसगिहाओ नीयम्मि संभिए मंसे । दिट्ठो रसोयणीए भीयाए सूयरो तत्थ ॥४॥
 नीओ य तओ विजणम्मि मारिओ विरसमारसंतो सो । पइऊण तस्स मंसं दिन्नं सयणाण सव्वेसिं ॥५॥
 सो पुण अट्ठज्जाणेण विसहरो तत्थ भीसणो जाओ । दट्ठूण गिहं संजायजाइसरणो न तं मुयइ ॥६॥
 दिट्ठो य पीडिविवरे भवणव्मंतरगण पुत्तेण । विट्ठो तहट्ठिओ सो झड चि कुंताइणा तेण ॥७॥
 मरिउं सुण्हाए सुओ जाओ विट्ठि मओ गिहं दट्ठुं । संजाइजाइसरणो विचितए किह भणिस्सामि ॥८॥
 ताय चि पुत्तमेयं सुण्हं जणणि चि लज्जमाणो सो । जाओ मूओ पियरेहिं कारिया मंतवाया से ॥९॥
 मोणट्ठिओ न पउणो जायइ सो अन्नया समोसरिओ । सूरो ओहिन्नाणेण संजुओ नयरिउज्जाणे ॥१०॥
 भिक्खावेलासमए सुणिणो गुरुणा पर्यपिया एवं । अमुगाहिनाणसंजुत्तभवणदारप्पएसम्मि ॥११॥
 पेच्छिस्सह वणियमुयं तं पइ वत्तव्वमेरिसं वयणं । तावस ! मोत्तुं मोणव्वथं इमं कुणासु जिणधम्मं ॥१२॥
 मरिऊण सूयरो तं जाओ तह विसहरो सुयसुओ य । इय भणिए से होही पडिबोहो तयणु ते सुणिणो ॥१३॥
 इच्छं ति भणिय भिक्खाए निग्गया पइगिहं भमंतेहिं । तेहिं सडिभो डिभो दिट्ठो भणियं च गुरुभणियं ॥१४॥

सोऽण इमं चलणं सु निवडिओ मुणिवराण सो भत्ति । अम्मा-पियरो ददुण चेद्वियं तस्स चिंतंति ॥१५॥
 नूणं संतपओमो कोइ कओ मुणिवरेहिं एयस्स । ताणमिमं चिंतंताण तेण ते पुच्छिया मुणिणो ॥१६॥
 किह भयवं मह चरियं नायं ? गुरुवयणओ त्ति तेहुत्ते । भणियमिमेग कहिं ते ? ठाणं सिद्धं तओ तेहिं ॥१७॥
 पडिलाभिऊण मुणिणो डिओ अम्मा-पिऊहिं संजुत्तो । पत्तो गुरुण पासम्मि पणमिउं तत्थ उवविट्ठो ॥१८॥
 गुरुणा वि तस्स चरियं कहियं विहिया य देसणा परमा । सम्मत्तं संपत्तं अम्मा-पिउजुत्तडिमेण ॥१९॥

॥ तापसाख्यानकं समाप्तम् ॥६३॥

सागरदत्ताख्यानकमाख्यायते—

उडुमरसमररिउकरडिकरडतडपाडणकखरनहरो । कुमुमपुरम्मि पुरम्मि अत्थि निवो डमरसिंहो त्ति ॥१॥
 तत्थ य सागरदत्तो सेट्ठी निवसइ पभूयधणकलिओ । गुणचंदो नामेणं तस्स सुओ अन्नदिवसम्मि ॥२॥
 भणिओ सागरदत्तेण नियमुओ वच्छ ! दुक्खलक्खेहिं । लच्छी एसा संकलइ सा वि गेहम्मि संठविया ॥३॥
 सज्झा जायइ तकर-निव-गोत्तिय-मित्त-जलणमार्हण । तो सुन्नमसाणम्मि एसा किज्जउ निखाय त्ति ॥४॥
 जेणावर्हसिंधुवईए निवडियाणं सुजाणवत्तं व । नित्थरणत्थं जायइ एवमिई पभणिण पुत्ते ॥५॥
 नियतणणं सहिअं कलसं भरिउं सुवन्नटंकाणं । रयणीए संपत्तो सागरदत्तो मसाणम्मि ॥६॥
 निवखणिउं तेहिं तहिं तं दव्वं विरइयाइं चिन्हाइं । एत्तो य नाइदूरट्टिएण कप्पडियपुरिसेण ॥७॥
 पहसतणं सुत्तेण पेच्छिउं तं विचितियं तेण । जइ कहवि इमे नियमंदिरम्मि गच्छंति तो पच्छा ॥८॥
 अहयं घेतूणमिमं करेमि विविहे समाहियविलासे । सागरदत्तेणावि हु भणिओ पुत्तो जहा वच्छ ! ॥९॥
 आगच्छ तुमं आसावलेयणं काउमिह सुओ तयणु । अइनिउणो ताय ! तुमं ति जंपिउं काउमारद्धो ॥१०॥
 हिंउंतेणं दिट्ठो कप्पडिओ विगयसासनिस्सासो । सुत्तो धणलोभाओ कवडेणं मइयसारिच्छो ॥११॥
 चित्तियमिमिणा एसो मओ य जीवइ व इय परिक्खाए । तो तस्स सवणजुयलं छिन्नं जणयस्स तं कहियं ॥१२॥
 जंपइ सो ताय ! मओ इय लिंगा लक्खिओ भणइ जणओ । धणलोभेणं तं नत्थि जं न विसहंति इह जीवा ॥१३॥
 सम्मं निरुविऊणं पुणरवि आगच्छ तो गओ तत्थ । नासावसं मूलाओ छिदिउं आगओ पुत्तो ॥१४॥
 नायं जहा मओ सो पत्तो सेट्ठी गिहम्मि सो वि पुणो । कप्पडिओ तं दव्वं घेतूणज्जत्थ गोवेउं ॥१५॥
 गिणिहत्तु तयं थोवं लेइ तओ वत्थ-आभरणमार्ह । भुंजइ अणंगसेणापणंगणाए समं भोए ॥१६॥
 अन्नम्मि दिणे तेणं विहिया उज्जाणिया वरुज्जाणे । दिन्नं दीणार्हणं दाणं कित्थारियं तेहिं ॥१७॥
 नयरम्मि जहा अहिणवधणओ दाणं पयच्छए अज्ज । अइमसिणवसण-संविहियसवणजुय-नासियाविबरो ॥१८॥
 नियुणित्तु जणाओ इमं सागरदत्तो विचितए एवं । सोऽयं पुरिसो होहो निरुविओ जो मसाणम्मि ॥१९॥
 ता इमिणं मम दव्वं गहियं होहि त्ति चिंतिउण तओ । कहिउं पुत्तस्स तयं गओ निसाए मसाणम्मि ॥२०॥
 जाव निहालइ सम्मं न हु पेच्छइ ताव तत्थ तं कलसं । तो जायनिच्छणं निवेइयं राइणो एवं ॥२१॥
 अज्जं जेणुज्जाणी विहिया सो दव्वहारओ मज्झं । अवहरियं सव्वस्स इमिणा ता सामि ! बालेसु ॥२२॥
 तो रत्ता रुट्ठेणं आहूओ सो निउत्तपुरिसेहिं । आगंतुं निवपुरओ पणामपुव्वं समुवविट्ठो ॥२३॥
 तत्तो रत्ता सेट्ठी पर्यपिओ भणसु तुज्जं जं हरियं । इमिणा सो आह सुवन्नटंकपरिपूरिओ कलसो ॥२४॥
 नरवइणा पुट्ठेणं कहिओ चोरेण सव्ववुत्ततो । आमूलनासियाछेयणाइओ भणियमवरं च ॥२५॥
 नियअंगाइं विकित्तु गिणिहयं जं मए दविणजायं । तं कहमप्पेमि ? निवेण भणियमन्नायरसिएणं ॥२६॥
 तस्सत्तरंजिएणं भइय ! जइया समप्पए सेट्ठी । सवणाइं अंगाइं तइया तुमए वि एयस्स ॥२७॥
 अप्पेयवो अत्थो त्ति जंपिउं दो वि नरवरिदेण । सट्ठाणे पट्ठविया चोरो विलसइ जहिच्छाए ॥२८॥

सेट्टी वि हु तं अत्थं अलहंतो मोहभोहिओ तम्मि । अट्टवमट्टोवगओ मरिऊणमहोगइं पत्तो ॥२९॥

॥ सागरदत्ताख्यानकं समाप्तम् ॥६४॥

इदानीं नन्दाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

रमणीयदेउला-SSरामराइए पुरवरम्मि रायगिहे । सिरिबीरनाहकमकमलमहुयरो सेणिओ राया ॥१॥
 मणियारवणियवग्गस्स अभाणी गुणमणीनईनाहो । सेट्टी नंदो नामेण माणणीओ निवस्सइत्थि ॥२॥
 अह अन्नया य भुवणेक्कबंधवं वद्धमाणजिणनाहं । समवसरियं निसामिय समागओ वंदणत्थमिमो ॥३॥
 भूमीमिलंतभालोऽभिवंदितं जिणवरं समुवविट्ठो । विहिया तिलोयगुरुणा तत्तो सदेसणा तस्स ॥४॥
 तं निमुणिऊण नंदो गिहत्थधम्मं दुवालसविहं पि । पडिवज्जिऊण तह पगमिऊण सार्मि गिहं पत्तो ॥५॥
 सम्मं गिहत्थधम्मं परिपालइ वद्धमाणपरिणामो । संसारुत्तिन्नं पिव अप्पाणं मन्नमाणो सो ॥६॥
 अह अन्नया असंजयजणस्स संसग्गओऽणुदिवसं पि । विरहम्मि सुविहियाणं सिद्धिलीह्यम्मि सम्मत्ते ॥७॥
 जायम्मि जेट्टमासे पोसहसालाए पोसहपरस्स । कयअट्टमतवचरणस्स नंदमणियारसेट्टिस्स ॥८॥
 तन्हा-लुहाकिलंतस्स वासणा एरिसा समुप्पन्ना । ते धन्ना सप्पुरिसा ते च्चिय जीवंतु जियलोए ॥९॥
 कारावियाओ जेहिं पुक्खरिणीओ मुसीयलजलाओ । जासु जणो वहइ जलं पियइ तहा मज्जइ जहिच्छं ॥१०॥
 ता अहमवि नरनाहं आपुच्छिय कारवेमि पोक्खरिणिं । इय च्चित्तिउं पभाए पारित्ता पोसहं सेट्टी ॥११॥
 परिहियवलक्खवत्थो पाहुडहत्थो निवं समल्लोणो । तप्पुरओ उवणेउं उवायणं तेण विन्नत्तं ॥१२॥
 देव ! तुहाणुन्नाए पुरपरिसरमेइणीए पोक्खरिणिं । काउमभिप्पाओ मे तोऽणुन्नाओ नरिंदेण ॥१३॥
 तत्तो य तेण हिंताल-ताल-ताली-तमालपमुहेण । सुसिणिद्धवहलसच्छायवच्छनियरेण परियरिया ॥१४॥
 मुत्ताहलावलीविमलसलिलसंभारपूरिया परमा । कलहंसावलिबिलसंतवहलकल्लोलपरिकलिया ॥१५॥
 कल्हार-कमल-कुवलयपरायविच्छुरियनीरसंभारा । मयरंदमतभमरउलरोलमुहलियदिसावल्या ॥१६॥
 परिभमिरगरुयकरिमयर-मच्छ-मंडुक्क-कच्छवऽच्छन्ना । कारविया पोक्खरिणी नंदा नामेण नंदेणं ॥१७॥
 पहियजणदाणसाला वि परिसरे तीए कारिया रम्मा । अप्पाणं कयकिच्चं तक्करणे मन्नमाणेण ॥१८॥
 मज्जंतो भुंजंतो जलं पियंतो य तत्थ कीलंतो । कुणइ गुणगहणं से समगलोगो वि अन्नोन्नं ॥१९॥
 नंदमणियारसेट्टी सो च्चिय धन्नो जयम्मि सो जियउ । जेणेसा कारविया पोक्खरिणी सिसिरजलभरिया ॥२०॥
 इय निमुणंतो नंदो मज्जइ अप्पाणममयसित्तं व । अहवा समुणथुईए हरिसिज्जइ को न जियलोए ? ॥२१॥
 एवं वच्चेते केत्तियम्मि कालम्मि असुहदोसेण । तस्स सरीरे सोलस संकंता दुस्सहा रोगा ॥२२॥
 पच्चक्खाओ वेज्जेहिं तयणु गुरुरंगवेयणकंतो । मरिउं नियपोक्खरिणीए ददुदुरो सन्निओ जाओ ॥२३॥
 धन्नो स नंदसेट्टी पोक्खरिणी जेण कारिया एसा । इय जणसाहुक्कारं सोउं सो सुमरण जाइं ॥२४॥
 विन्नायपुव्वजम्मो विचित्तए फुरियगरुयसंवेगो । अहह ! अणज्जेण मए कह अप्पा पाडिओ पावे ? ॥२५॥
 लद्धूण वि भुवणनमिज्जमाणपयपंकयं जिणं वीरं । धम्ममवि भुवणगुरुणो सयासओ तस्स नाऊण ॥२६॥
 सत्वं पि हारियं नियमईए मूढेण किह मए तइया ? । एयं तु मज्झ जायं मिच्छत्तफलं अहन्नस्स ॥२७॥
 ता अज्ज वि किंपि सुहं करेमि जह होइ सुगइगमणं मे । इय च्चित्तिय लद्धतवोऽभिग्गहमेसो सया कुणइ ॥२८॥
 पारइ य फामुण्णं आहारेणं सजाइजोगेण । इय धम्मज्झाणपरस्स तस्स कालो वइक्कंतो ॥२९॥
 अवरम्मि अवसरे वद्धमाणसामी समोसहो तत्थ । मज्जंतो पोक्खरिणीए तीए लोओ समुल्लवइ ॥३०॥
 गुणसिलए उज्जाणे चलह लहुं वीरवंदणनिमित्तं । इय निमुणिऊण सो ददुदुरो वि संजायभत्तिभरो ॥३१॥
 समवसरणम्मि चलिओ समुल्ललंतो इमं विचित्तंतो । भूमिलियभालवट्टो वीरजिणिंदं नैमिस्सामि ॥३२॥

ततो य रह-तुरंगम-गयषड-मुहडोहघडियपरिवेदो । नमणत्थं वीरजिणस्स निग्गओ सेणिओ राया ॥३३॥
तस्सेगयरतुरंगमखुरेण पहओ स दद्दुरो मग्गे । तग्घायपीडिओ सो सरिऊण जिणेसरं वीरं ॥३४॥
विहियाणसणो मरिउं जाओ दद्दुरवडिसयविमाणे । सो दद्दुरकदेवो तओ य सिज्झिस्सइ विदेहे ॥३५॥

॥ नन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥६५॥

अधुना ललिताङ्गजनन्याख्यानकं व्याख्यायते । तच्चेदम्—

निवसंतनिव्युजणं निवसंतइतादयं समत्थि पुरं । भोगिद्धमंडलमयं वसंतउरमिव वसंतउरं ॥१॥
तत्थ य नयरं निवसंति भायरो दोन्नि दाणधम्मरया । पयईए तेसि जेट्ठो दयावरो दुत्थियजणम्मि ॥२॥
लहुओ य लहुप्पयई पमाय-मयपरवसो किलिट्ठमणो । एगुयरसंभवा वि हु न हुंति कइया वि समसीला ॥३॥
ते अन्नया कयाई सगडारूढा पओयणवसेणं । गामम्मि पत्थिया सुत्थमाणसा जाव गच्छंति ॥४॥
ततो ते वित्थयवत्तिणीए सुकुमालसीयरयाए । गड्डीए गंडहाराए सुहपमुत्तं पसत्थमणं ॥५॥
पयईए पमाया-SSरुस्ससहिं सुकुमार-मंसलाचयवं । सप्पविसेसं लोयम्मि विस्सुयं चक्कुलंड ति ॥६॥
पासंति तओ जेट्ठेण जंपियं जायजीवकरुणेण । वच्छ ! वराई एसा निस्सहदेहा सुयइ मग्गे ॥७॥
सिग्घं चलिउमसत्ता ता तं उव्वट्ठिऊण वट्ठाए । उम्मग्गेण खेडसु वसहे सइ सोक्खसुहियस्स ॥८॥
एयस्स जियस्स जहा न विणासो होइ वच्छ ! इय वयणं । जेट्ठस्स संतियं विसइ तीए सवणेसु अमयं व ॥९॥

जओ—

मरु वायाए वुत्तो रूसइ हिययम्मि भंडणं कुणइ । जइ पुण जिओ ति वुच्चइ तो तूसइ मन्नए अमयं ॥१०॥
बीएण भणियमेईए केरिसो चंपियाए किर होइ । करडकयसदो ? भाय ! कोउयं कज्जइ मणस्स ॥११॥
सगडं खेडिस्समहं तम्हा एएण चेव मग्गेणं । वारंतस्स वि जेट्ठस्स खडइ वेगेण सो वसहे ॥१२॥
एयं पि तीए निसुयं विसं व सवणाण दुहयरमकन्तं । सा वि य मगयं सच्चरियवासणा चूरियावयवा ॥१३॥
मरिऊण हत्थिणउरे कम्माण विचित्तरिणइवसेण । धूयत्तणेण जाया कस्स वि इवमस्स भवणम्मि ॥१४॥
विहिओ महुसवो से जम्मे जणएण गरुयविहवेण । चंपयलय व्व गिरिकंदरम्मि अह विद्धिमणुपत्ता ॥१५॥
एवं तीए कमेणं पत्थावे थीजणस्स जोगाओ । मेहागुणकलियाए कळाओ सव्वाओ गहियाओ ॥१६॥
पत्ता य तओ तारुजमुत्तमं तरुणतयणमोहणयं । कमणीयकंतिकुरुकमनिकेयणं कामनरवड्ढो ॥१७॥
परिणीया तत्थेव य विसालविहवेणमिच्चतणएण । ॥१८॥
तो तेसि पुन्नवसओ परोप्परं दढपकूढपेम्माणं । पंचप्पयारविसए भुंजंताणं वयइ कालो ॥१९॥
ततो य तीए गम्भे सो जेट्ठसहोयरो समुप्पन्नो । भवियव्वयानिओगेण सुकयसंपुन्नपुन्नभरो ॥२०॥
सा गच्चपभावणं सव्वंगमुहेल्लिसंगया जाया । आणंदनिच्चमरंगी आसाइयचक्किरज्ज व्व ॥२१॥
चिरविरहियपियजणमालिय व्व सुविसिट्ठपत्तसग्ग व्व । अमयरसत्तिगत्त व्व पत्तअपवग्गसोक्ख व्व ॥२२॥
किंपि अणक्खेयमुहं संपत्ता जह न माइ अंगेसु । होय चिय पुन्नवसा जीवाणं एरिससरूवं ॥२३॥
संपुल्लदोहल्ल सा मणचित्थिसंघटंतसयलत्था । रयणनिहिं व महग्घं साणंदा वहइ तं गम्भं ॥२४॥
ततो पसत्थदिवसे अद्धट्ठमदिणनवण्ह मासाणं । उवरिं पसत्थतिहि-करण-लग-होरा-सुहुत्तेसु ॥२५॥
जाओ नियदेहपहापयासियासेसभवणदिसियको । सुपसत्थलक्खणधरो तीए सव्वुत्तमो पुत्तो ॥२६॥
तो रभसवससमुत्तालगमणविहडण्णडाए दासीए । वंछियसुयजम्मणवइयेण वद्धाविओ इवमो ॥२७॥
तो तांसे हरिसव्वमुल्लसंतरोमंचकंचुइयतणुणा । निययंगलगवरवत्थमणहराभरणमइरम्मं ॥२८॥
दारिद्रगरुयपव्वयमत्थयनिह्लणवज्जदंडसमं । तेण परितुट्ठिदाणं दिन्नं दासित्तमवणेउं ॥२९॥
पियभासिणि ति काऊण दाविया तीए कणयमयजोहा । सकुडुंवनिव्विसेसं तं पेच्छइ सव्वकज्जेसु ॥३०॥

तथ्यन्तरमिच्छो पुत्तजम्मपाउच्चम्वन्तपरितोसो । नायरथाणंदयरं वद्धावणयं पवत्तेइ ॥३१॥
तं च केरिसं ?—

यज्जंतचारुतूरयं नच्चंतनारिपूरयं, गायंततारगायणं हुक्कंतसाहुवायणं ।
तुप्पिज्जमाणचट्टयं पढंतभूरिभट्टयं, आवन्तअवस्ववत्तयं हीरंतपुन्नवत्तयं ॥
किज्जंतबालरक्खयं पूइज्जमाणपक्खयं, सुव्वंतविद्धिसदयं संतुट्ठपीढमदयं ।
ओलममाणसेवयं संथुव्वमाणदेवयं, आवन्तभूरिपाउलं तोसिज्जमाणराउलं ॥
सिज्जंतभत्त-पाणयं दिज्जंतदीणदाणयं, मुच्चंतगोत्तिवंधणं किज्जंतरुट्ठसंधणं ।
वमंतचारुचारणं संजायलोयसारणं, तुप्पंतसाहुपत्तयं लब्भन्तभूरिभत्तयं ॥
इय बहुविहविच्छट्ठिण रंजियसयलज्जणु, विलसिरकित्तिकुलंगणनिम्मलकुलभवणु ।
नर-नारियण-नरेसरमणह सुहावणउं, विहवमहाभरिमिद्धिं किउ वद्धावणउं ॥३२॥

रमणीयंगत्तणओ जणणमाणंदकारगत्तेण । ललियंगओ त्ति नामं कारियमिच्छेण तणयस्स ॥३३॥
जा वय-तणुबंधणं जाओ [सो] अट्ठवरिसदेसीओ । वड्ढंतो पइदियहं सह जणयमणोरहसएहिं ॥३४॥
तो सोहणतिहि-वारे समप्पिओ सो कलाण गहणत्थं । लेहायरियस्स कलाकलावविउणो विणयपुव्वं ॥३५॥
सम्माणिऊण सम्मं वत्था-उलंकारपभिइणा भणिओ । इच्छेणमुवज्झाओ तह सम्मं जयसु एस जहा ॥३६॥
थेवेण वि कालेणं समग्गसत्थत्थपारगो होउं । विउसाण वन्नणिज्जो जायइ मह मणसमाहिकरो ॥३७॥

जओ—

अणहुंतो वि हु अम्मा-पिऊण ता दुक्खमावहइ तणओ । होऊण विवज्जंतो बहुययरं कुणइ सो दुक्खं ॥३८॥
परमेए अप्पयरं तेसिं जणयंति दुक्खरिंछोलिं । अवियाणियपरमत्थो सुक्खो बहुदुक्खसंजणओ ॥३९॥

अत्राप्युक्तम्—

अजात-मृत-गृहेभ्यो, मृता-ऽजातौ वरं सुतौ । तौ किञ्चिच्छोकदौ पित्रोर्मूर्खस्त्वत्यन्तशोकदः ॥४०॥
तेण वि भणियं मा कुणसु खेयमयं तहाऽहमित्थऽथे । मद्द ! जइस्सं जह बुहसिरोमणी तुह सुओ होही ॥४१॥
एवं सो नियगुणजोगयाए तह जणयतज्जणाओ य । निउणकलायरियपयत्तसंभवाओ य निच्चं पि ॥४२॥
थेवेहिं वि दिवसेहिं निग्गलमइविउसजणपसिद्धाणं । वावत्तरीकलाणं पारगओ पुन्नलब्भाणं ॥४३॥
तो सो सोवज्झाओ पसत्थदिवसस्मि जणयभवणम्मि । संपत्तो कारविओ महो य पुणरुत्तमिच्छेण ॥४४॥
मणि-रयण-हेम-वत्थाइएहिं परिपूइऊण पज्जत्तं । सप्पणयमुवज्झाओ विसज्जिओ निययभवणम्मि ॥४५॥
सो वि हु जम्मंतरलहुसहोयरो कम्मपरिणइवसेण । तज्जणणीए गव्वे पुत्तत्ताए समुप्पन्नो ॥४६॥
तो तन्निमित्तदुव्वयणसवणमरणाणुभावजणिण । वइरेण तीए देहे महई अरई समुप्पन्ना ॥४७॥
पक्खित्ता पाहाणा किं मह उयरम्मि तिव्वदुहजणया । किं वा वि कप्परिज्जइ मह उयरं तिव्वल्लुरियाए ? ॥४८॥
पज्जलियजलणजालाचियाए किं वाऽहमेत्थ पक्खित्ता ? । किं वा वि कोइ वाही संजाओ अप्पडीयारो ? ॥४९॥
जेणेयं मह दुक्खं अजायपुव्वं समागयमथंडे । इय सा दुक्खसमुद्दे पक्खित्ता गमइ दियहाइं ॥५०॥
तत्तो पाडण-साडणकारयपाणाइयाणऽणेगाइं । कारावियाणि तीए तह वि हु सो कम्मदोसेण ॥५१॥
न मओ तत्तो कालक्कमेण सो वि हु तहेव संजाओ । जणयंतो जणणीए दुहमतुलं दुक्खपसवेण ॥५२॥
सुयणो व्व तओ दुज्जणसंसग्गीए गयाए सा सुहिया । उयरओ तेण विणिग्गएण सहस त्ति संजाया ॥५३॥
तो सो तक्खणमुक्कुरुडियाए वहराणुभावदोसेण । दासीए हत्थेणं समुज्झिओ जायरोसाए ॥५४॥
तप्पुन्नपभावाओ कुओ वि विद्यायमेयमिच्छेण । संगोविओ य तेणं परसं भणिया य तज्जणणी ॥५५॥
केत्तियमेत्ता पावे ! तुज्झ धरे संति संपयं पुत्ता । छड्ढावसि निव्वित्ता जं तुच्छमणोरहा एवं ॥५६॥
इच्छेण सुहमुहुत्ते सव्वं भोयाविऊण वंधुयणं । विहियं विहाणपुव्वं नामं से गंगदत्तो त्ति ॥५७॥

तो सो धावीए समप्पिऊण वद्धारिओ पयत्तेण । जाओ कइवयवरिसो पच्छन्नं तीए मायाए ॥५८॥
 तत्तो सो जणय-सहोयरेहिं कम्मि वि महुसवे जाए । नेहेण समाणीओ भोयविओ तीए पच्छन्नं ॥५९॥
 सो जेमंतो जणणीए कह वि दिट्ठो बला वि तो तेसिं । पाएसु कट्ठिऊणं पक्खित्तो ओघसरयम्मि ॥६०॥
 तसो जणणुत्तं किमणेणं तुज्झ बालण कयं ? । सा वि हु पभणइ किं मज्झ मंदिरे एस आणीओ ? ॥६१॥
 एवं जणयाईणं कलहंताणं परोप्परं तेसिं । भिक्खट्टाए पविट्ठो अइसयनाणी सुणी एगो ॥६२॥
 तो तं वंदिय सिरकयकरंजली जायविम्हओ इन्धो । पुच्छइ वइयरमिणमो माइ-सुयाणं अघडमाणं ॥६३॥
 भयवं ! किं जणणी वि हु एरिसअसमंजसं कुणइ पावं । पुत्ते जारिसमेसा मम जाया चत्तमज्जाया ? ॥६४॥
 तेण वि भणियं मा कुणसु विम्हयं भइ ! कुणइ माया वि । पुत्तम्मि अप्पियं पुव्वजम्मवेराणुभावेण ॥६५॥
 एणं पुव्वभवे अन्नाणाओ विराहिया एसा । दुव्वयणभणण-मारणरूवं वइरं जणंतेण ॥६६॥
 तो तेण तत्थ मुणिणा संखेवेणं निवेइओ सव्वो । पुव्वभववइयो कडुयवयणभणणाइ-मरणंतो ॥६७॥
 तो सोम ! इमीए इमो पुत्तो वि हु अप्पिओ इहं जाओ । पावमिमं भयजणयं ता भव्वा ! परिहरह वइरं ॥६८॥
 भीमम्मि भवे भव्वा वि भमइ कालं दुरंतमेण । पावमिमं भयजणयं ता भव्वा ! परिहरह वइरं ॥६९॥
 दोगच्च-दुग्गदं-हग्गदुक्खमेण पाउणइ जीवो । पावमिमं भयजणयं ता भव्वा ! परिहरह वइरं ॥७०॥
 लक्खण-रावणसुहडा अज्ज वि जुज्झंतिमेण नरयम्मि । पावमिमं भयजणयं ता भव्वा ! परिहरह वइरं ॥७१॥
 परिवज्जह मिच्छत्तं कसायभडवभगनिग्गहं कुणह । परिहरह राग-दोसे दुइमदंडत्तयं हणह ॥७२॥
 परिचयह विसयसंगं मोहमइं सुयह महह मयणभडं । उम्मग्गमणरसियं परिरंभह करणहयवंद्रं ॥७३॥ [ग्रन्थाग्रम् १००००॥]
 सम्मगं पडिवज्जह परिवज्जह पावमित्तसंजोयं । महिऊण मोहमल्लं सिवरज्जं जेण पाउणह ॥७४॥
 इय मुणिवयणं सोउं संवेयकरं सुहं सुणंताणं । वेरग्गगया जंपंति जायचारित्तपरिणामा ॥७५॥
 जाउ खयं गिहवासो निवडउ वज्जं सिरे सिणेहस्स । पविसउ पायालतले परिग्गहो वि हु महापावो ॥७६॥
 वच्चउ पलयमणज्जो अणत्थजणगो इमो महारंभो । एयाए वि हु जायउ सममुत्ती विसयवंछाए ॥७७॥
 संसारियभावाणं नमोत्थु एयाण मोहिया जेहिं । न मुणंति मोहविसघारिय व्व परमत्थमिह जीवा ॥७८॥
 इय विविहविमलसवेग्गभावाणाभाविआ भवावासे । रइमलहंता सिववहुसंगमरसलालसा अहियं ॥७९॥
 रागाइजलणजालोलिपज्जलंतं गिहासमं मोत्तुं । तिन्नि वि ते पवइया संविग्गमणा महासत्ता ॥८०॥
 अच्चसियदुविहसिक्खा गुरुकुलवासं समस्सिया सययं । परिचत्तसव्वसंगा विमुद्धलेसा समियपावा ॥८१॥
 विप्फुरियगरुयविरिया संखो व निरंजणा गयविसाया । कुलवहुय व्वऽवियारा वसुहं विहरंति विगयभया ॥८२॥
 सा वि हु जम्मन्तरनेहनियलसंजमियहिययवावारा । ललियंगओ त्ति ललियंगओ त्ति बाहरइ तज्जणणी ॥८३॥
 अवहरियमणसमाही विसममहामोहविलसियविसत्ता । हरिणि व्व जूहभट्टा परिवट्ठियगरुयररणया ॥८४॥
 न सुयइ सुहं निसाए दिवा वि जेमइ न जेमणं छुहिया । अट्टवसट्ठोवगया ललियंगयमोहियमईया ॥८५॥
 मरिऊण मोहवसया पत्ता कुगइं पगिट्ठिदुहदुहिया । भमिही भवकंतारे अहो ! हु मोहो अणत्थफलो ॥८६॥

॥ ललिताङ्गजनन्याख्यानकं समाप्तम् ॥६६॥

एए अट्टवसट्टा कुगइं मोहाओ पाविया मरिउं । ता सम्मं मरियव्वं समाहिल्लभे सुहत्थीहिं ॥
 यः स्वापतेय-गृह-पुत्र-कलत्रमूढः, कालं करोति स भवेदिह दुःखधाम ।
 तस्मात् समाधिवशेन विवेकभाजा, मर्त्यमन्यजन्मन्यमृतत्वहेतोः (?) ॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे मोहवशात्तमरणकुगतिपातदर्शकस्त्रिशस्तमोऽधिकारः समाप्तः॥३०॥

[३१. धर्मसुकरतावर्णनाधिकारः]

एतच्च गुरुकर्मणां भवति । लघुकर्मणः पुनस्तावन्त्येऽपि च वर्तमानाः सुगतिगामितया तपश्चरन्तीति प्रतिपादनायाऽऽह—

साहीणसव्वभोगा वए वि पढमम्मि केइ लहुकम्मा
साहंति तवच्चरणं ढंढणकुमरो व्व जंबु व्व ॥४०॥

व्याख्या—स्वाधीनाः—स्वायत्ताः सर्वे—शब्दादयो भोगाः येषां ते तथोक्ताः, ‘वयस्यपि प्रथमे’ तारुण्यावस्थायामित्यर्थः, ‘केचन’ न सर्वे लघुकर्मणः ‘साधयन्ति’ कुर्वन्ति ‘तपश्चरणम्’ अनशनादिरूपम् । किंवत् ? इत्याह—‘ढंढणकुमारवत्’ वासुदेवपुत्र इव ‘जम्बुवद्’ इभ्यवृषभपुत्र इव इति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्त्वाख्यानकाम्यामवसेयः । ते चामू ।

तत्र तावत् क्रमप्राप्तं ढंढणकुमाराख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

अस्थि इह दाहिणङ्गे भारहमज्जे समग्गदेसाण । चूडामणिसंकासो मग्गहा नामेण विसओ च्चि ॥१॥
तत्थ वि समग्गगामाणमग्गणी धन्नपूरओ गामो । किसिपारासरनामो तत्थाऽऽसि बलाहिओ विप्पो ॥२॥
रत्तो निमित्तमेसो चरीउ कारइ अहऽन्नादिवसम्मि । तण्हा-छुहाकिलंता भत्ते पत्ते नरा तेण ॥३॥
नियखेत्ते एक्केक्कं चंभं मङ्गुए दाविया खीणा । तो तन्निमित्तविग्घं निकाइउं आउयस्संते ॥४॥
तिरिएसु समुप्पत्तो कइय वि जम्मन्तराणि तत्थ ठिओ । केणइ सुहकम्मेणं तत्तो मरिऊण संजाओ ॥५॥
सोऽव्विसयभूसणवारवईसामिवासुदेवस्स । पुत्तो ढंढणकुमरो नामेण कलाकलावविऊ ॥६॥
वीणाहिओ य निवक्कन्नायाओ नवजोव्वणाभिरामाओ । विसयसुहमणुहवंतो ताहिं सभं गमइ कालं सो ॥७॥
अह अन्नया य सिरिनेमिजिणवरे रेवए समोसरिए । कन्हप्पमिइमहीवइविदे नमिउं निविट्ठम्मि ॥८॥
कुणमाणे नवजलहरसरेण सदेसणं सुवणनाहे । संजायगरुयवेरग्गमाणसे भव्वनिवहम्मि ॥९॥
पुच्छित्तु सयणवग्गं रज्जसिरिं उज्झिउं महासत्तो । ढंढणकुमरो गिण्हइ पव्वज्जं जायसंनेगो ॥१०॥
तिणमिव पडमाल्लमां विसयसुहं उज्झिऊण निवखंतो । अच्चमसियदुविहसिक्खो कुमरो तवलच्छिसंपत्तो ॥११॥
रयणपहाकलिओ वि हु दूरं परिहरियरयणपहवत्तो । नाणाविहदेसेसुं विहरइ सो सामिणा सद्धि ॥१२॥
अह पुव्वभवसमज्जियविग्घम्मि विवागमा[ग]ए भयवं । सुइरं हिंढंतो वि हु न लहइ सो किं पि भणियं च ॥१३॥
सिरिवासुदेवतणओ सीसो तेलोक्कसामिनेमिस्स । सव्वगुणाण निवासो धण-कणयसमिद्धनयरीए ॥१४॥
भममाणो वि न पावइ भिक्खामेत्तं पि ढंढणकुमारो । जम्मन्तरनिव्वत्तियतिव्वमहाकम्मदोसेणं ॥१५॥
तस्संतरायदोसा बीओ वि हु जाव पावइ न किं पि । तो सव्वे वि हु मुणिणो गंतुं पुच्छंति नेमिजिणं ॥१६॥
कहिओ य भयवया से पुव्वभवो तयणु ढंढणकुमारो । गिण्हइ नियमं नियलाभभोयणे भयवओ पुरओ ॥१७॥
एवं च अलाभपरीसहं सहंतस्स तस्स अइसम्मं । समइक्कंतो कालो बहुओ अह अन्नदिवसम्मि ॥१८॥
वारवईए सिरिनेमिजिणवरो नमिय पुच्छिओ हरिणा । तुम्ह मुणिनियमज्जे को दुक्करकारओ सामि ॥१९॥
भयवं साहइ सव्वे वऽइदुक्करकारया विसेसेण । ढंढणकुमरो तं निमुणिऊण नमिऊण नेमिजिणं ॥२०॥
पविसइ जाव पुरीए कण्हो ता दिट्ठिगोयरे पत्तो । गोयरचरियाए गओ थिरचित्तो ढंढणकुमारो ॥२१॥
ओयरिय करिवराओ भत्तीए वंदिओ तयं दट्ठुं । वंदिज्जंतं हरिणा सेट्ठी वायायणम्मि ठिओ ॥२२॥
चित्तइ एस कयत्थो कोइ मुणी जो नमिज्जए रण्णा । जइ एइ मज्झ गेहे ता पडिल्लामि एयमहं ॥२३॥
पत्तो कमेण सो तस्स मंदिरे तेण सिंहकेसरए । पडिल्लामिओ सहसिं भत्तिम्मरसहियहियण ॥२४॥
तत्तो नियत्तिऊणं संपत्तो नेमिपायमूलम्मि । पुच्छइ भयवं ! किं मम तमंतरायं खयं पत्तं ? ॥२५॥

भयवन्तेण वि भणियं अज्ज वि कम्मं न खिज्जए तुज्जम् । एसा वि कण्हलद्धी तं सोउं ढंढणकुमारो ॥२६॥
 सव्वेसि दंसिऊणं उस्सूरत्ताओ तेहिं वि निसिद्धे । सुहचित्तो पारद्धो परिठविउं मोयगे तत्तो ॥२७॥
 जीव ! तुमं मा काहिसि रसगिद्धि मोयगेमु जह एए । न मए भुत्ता जम्हा अणेगसो भुत्तपुव्व त्ति ॥२८॥
 तणरासीहिं व जलणो जह जलनाहो नईसहस्सेहिं । नो तिप्पइ तह जीवो बहुयाहिं वि भोयणविहीहिं ॥२९॥
 इय सम्मे चित्तं तस्स मोयगे तस्स परिठवंतस्स । पयदियसव्वपयत्थं केवलनाणं समुप्पन्नं ॥३०॥
 पडिवोहिय भवियजणं पालित्ता केवलस्स पज्जायं । निट्ठवियअट्ठकम्मो स महप्पा मोक्खमणुपत्तो ॥३१॥

॥ ढंढणकुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥६७॥

इदानीं जम्वाख्यानकमाख्यायते—

तं च जहा रायगिहे सुधम्मसामिम्मि समवसरियम्मि । जायाविणोयणत्थं पहाणरहमारुहिउमिम्भो ॥१॥
 संपत्तो गुरुपासे पुट्ठम्मि पियाए पुत्तजम्मम्मि । जसभहेणं कहियम्मि पुत्तलाभम्मि जायाए ॥२॥
 जह ओवाइयमट्ठसयमंबिलाणं सुयस्स नामं च । जंवूदेवीए तथं तीए कयं पुत्तकामाए ॥३॥
 तम्मि जहा नररयणम्मि इत्थंभवणम्मि जायमेत्तम्मि । वद्धावणयविहाणेण दाण-सम्माणकरणेण ॥४॥
 दुत्थियसुहेल्लिजणणेण पुत्तवंतम्मि जम्मि सव्वजणो । पमुइयपकीलिओ सइ सुही य जाओ जिणिंदे व्व ॥५॥
 जह सो सव्वकलाणं मइगुणपगरिसपभावगम्माणं । जाओ सव्वपवीणो धम्मकलाए विसेसेण ॥६॥
 जह सो तरुणीहरणीण वागुरासरिसमसभगुणकलियं । लायन्नललाममणंगधाम तारुन्नमणुपत्तो ॥७॥
 जह सो सरोयपत्तं व कामजलसंगवज्जिओ मइमं । कंसीपत्तं व सणेहनीरपरिहरियरुद्धरतणू ॥८॥
 संखो व्व पवित्त-मुइत्तसंगओ विरहिओ वियरेहिं । वियरइ समभगनर-नारिहिययहरणो समियकरणो ॥९॥
 जह कइया वि हु मुणिवरसुहम्मगणहारिसंगइगुणेण । जाओ विमुद्धलेसो धणियं धम्मो' व्व पच्चक्खो ॥१०॥
 जह सो जणणीउवरोहगुणवसा अट्ठ इत्थंभवणम्मि । परिणइ मणोहराओ सुरंगणाहिं व सुरकुमरो ॥११॥
 परियरिओ जह सो ताहिं वासभवणम्मि धम्मवुद्धीए । करिसगनायाईहिं पडिवोहइ ताओ धम्मम्मि ॥१२॥
 संवोहिय रायसुयं पभवं गणहरसुधम्मपासम्मि । पव्वइयो जह छड्डिय तणं व तं लच्छिविच्छड्डं ॥१३॥

जओ भणियं—

सो जयइ जंबुणामो तरुणत्ते जेण पालियं सीलं । अट्ठ कउत्ते नवनउड्ढकणयकोडीओ परिहरिउं ॥१४॥
 अत्थमसियदुविहसिक्खो जिणसासणनीरनाहपारगओ । छत्तीसगुणसम्पत्तियनियगुरुसंपत्तसूरिपओ ॥१५॥
 परिपालियपरियाओ नियपयसंठवियपभवरायसुओ । संपत्तकेवलसिरी विहुयमला सिद्धमणुपत्तो ॥१६॥
 तह वित्थरओ जिणनाहभणियसिद्धंतओ समुत्तेयं । इह पुण संखेवेणं भणियं भव्वाण संतिकरं ॥१७॥

तथाहि—

कल्लाणं मंगल्लं चरियमिमं जयइ जंबुनामस्स । एत्तो चिय पच्चूसे कुण्णति गुणथुइमिमस्सेवं ॥१८॥
 सो जयइ जंबुणामो मणपज्जवसन्नियस्स नाणस्स । मणचित्तियगुणविउणो अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥१९॥
 सो जयइ जंबुणामो केवलरविणोऽरुणोदयसमस्स । परमोहिस्स महप्पा अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२०॥
 सो जयइ जंबुणामो पुलायलद्धीए गुरुपभावाए । चक्किबलचूरणीए अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२१॥
 सो जयइ जंबुणामो विसिट्ठकज्जप्पसाहणखमस्स । आहारगस्स गुणवं अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२२॥
 सो जयइ जंबुणामो विसिट्ठमुद्धिपयखवगसेदीए । कम्मकखयजणणीए अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२३॥
 सो जयइ जंबुणामो दुज्जयगुरुमोहणिज्जसमणीए । उवसमसेदीए वि हु अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२४॥

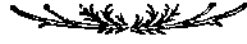
जो जयइ जंजुणामो महइमहासत्तसेवणिज्जस्स । जिणकप्पस्स वि गुरुणो अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२५॥
 सो जयइ जंजुणामो परिहारविसुद्धिपमिहचरणणं । तिण्हं परमगुणणं अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२६॥
 सो जयइ जंजुणामो लोयाऽलोयप्पयासणखभाए । केवलनाणसिरीए अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२७॥
 सो जयइ जंजुणामो असेसकम्मक्खयप्पसूयाए । सासयसुहसिद्धीए अपच्छिमो जो इहं भरहे ॥२८॥
 मयणकरिकेसरिणो चूडामणिणो चरित्तिचक्कस्स । अच्चभुयगुणनिहिणो नमो नमो जंजुणामस्स ॥२९॥
 एएहिं जोव्वणम्मि वि साहीणे वि हु समुज्झिउं भोए । जह चरियं सीलमिमं तह अन्नो वि हु धरइ धीरो ॥३०॥

॥ जम्वाख्यानकं समाप्तम् ॥६८॥

आत्मप्रभावपरिभूतजगत्त्रयस्य, प्रौढप्रतापविभवरूपि दुर्जयस्य ।

दत्त्वा पदं सपदि मूर्द्धनि मन्मथस्य, केचित् तपः कृतिर्ममू इव साधयन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्बदेवसूरिचिरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे प्रथमवयस्यपि विवेकिनो धर्मसुकरतावर्णनो नाम
 एकविंशत्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥३१॥

[३२. धर्मविषयकुलप्राधान्यनिवारकाधिकारः]

स्यान्मतिः कस्यचित्—कुलजातत्वाद् दण्डणकुमारादिभिरिदं निरवाहि, न पुनरपर एतत् कर्तुमलम् इति मतमपाकुर्वन्नाह—

न कुलेण पहाणत्तं हवइ नराणं सुरा वि जं मुइया ।

हरिकेसि-नंदिसेणे वंदंति नमंति सेवन्ति ॥४१॥

व्याख्या—‘न’ नैव ‘कुलेन’ शुद्धपितृपक्षेण ‘प्रधानत्वं’ प्रधानभावः धर्मविषये इत्यव्याहारः भवति ‘नराणाम्’ । ‘सुरा अपि’
 आसतां मनुजाः ‘यद्’ यस्मात् कारणाद् ‘मुदिताः’ हृष्टाः हरिकेशि-नन्दिषेणौ ‘वन्दन्ते’ वाग्भिः स्तुवन्ति ‘नमन्ति’ कायेन प्रणिपतन्ति
 ‘सेवन्ते’ एवमेव पर्युपासन्ते इति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्त्वाख्यानकाभ्यामवसेयः । ते च इमे ।

तत्रापि क्रमप्राप्तं हरिकेश्याख्यानकं व्याख्यायते । तद्यथा—

सुपचित्तमुद्धत्तसमुद्धसंभवो सिरिनिवासगुणओ य । सव्वत्थ वि विक्खाओ संखो संखो व्व सुहसहो ॥१॥

वाणारसीए नयरीए नरवई सामनीइतयनिउणो । मंती नमुई नमुइ व्व दाणवो तस्स दुट्ठप्पा ॥२॥

सो य अमच्चो पयईए निट्ठुरो सद्धणो व्व दोन्नमणो । पासायतले ओलोयणट्ठिओ नियइ मुणिमेगं ॥३॥

पंचसमियं तिगुत्तं भिक्खट्ठा परियडंतमुवउत्तं । तत्थ य हुयवहरच्छा पयईए जलंतरेणुकणा ॥४॥

न य को वि हु वरथव्वो तीए संचरइ पायदाहभया । तत्तो पुट्ठो सो तेण साहुणा मग्गमेसो य ॥५॥

चिंतइ दुट्ठत्तणओ समणमिमिसुल्ललंतमेएणं । मग्गेण डज्झमाणप्पएण पिच्छमि ताव सुहं ॥६॥

निग्गच्छइ बहिमेसो ता वच्चसु समण ! सो वि सोउमिमं । गंतुं जाव पयट्ठो इरियासमिओ समयविहिणा ॥७॥

ता तग्गुणभत्ताए कीए वि हु देवयाए सो मग्गो । हिमकणसीयलफासो विहिओ दट्ठण तं नमुई ॥८॥

पच्छायावपरट्ठो तेणव पहेण गंतुमिसिपासे । निंदइ सो अप्पाणं कहिऊणं पुव्ववुत्तं ॥९॥

वियरमु मह पव्वज्जं जेणाऽऽराहेमि तुज्झ पयजुयलं । अवरेण पयारेणं न जाउ मह जायए सुद्धी ॥१०॥

पव्वाविओ य तेणं पालइ पव्वज्जमणहपरिणामो । नवरं मणं न मुंचइ कम्मवसा जाइ-रूवमयं ॥११॥

मरिउण सुरवरंमुं पत्तो सो आउयक्खए चविउं । मयजणियकम्मदोसेण सावसेसेण मणुयभवे ॥१२॥

१. अमू इव दण्डणकुमार-जम्बूकुमाराविवेत्यर्थः ।

गंगातीरे हरिकेशजाइया किर वसन्ति मायंगो । बलकुटो मायंगो गोरीनामेण से भज्जा ॥१३॥
 तीए गच्छे जाओ मण्ण हरिकेशवलऽभिहाणो त्ति । उद्धुरो विरूवो लंबोद्धो वक्कनासो य ॥१४॥
 खर-फरुम-कविलकेसो विरूयलंबोयरो तिकोणसिरो । दुभगो विडालनयणो विसमावयवो य पाण्णं ॥१५॥
 पयईए अणालीओ करेइ चयणेण जंपइ विरूवं । किं बहुणा ? सो विसपायवो व्व सव्वस्स वि य वेसो ॥१६॥
 कइया वि हु रइयावाणगाण तेसिं महं पियंताणं । मायंगणं महुभायणाणि भंजेइ भयरहिओ ॥१७॥
 तो मिलिऊणं तरुवरजडाए सो तडफडंतओ बद्धो । पेच्छइ महुं पियंते कीलंते डिंभरूवे य ॥१८॥
 जाव य खणंतरेणं तेसि समीवे समागओ सप्पो । तो मिलिऊणं भक्खणभयाओ सो मारिओ तेहिं ॥१९॥
 पुणरवि य तयागारो तयंतिए दीयडो समणुपत्तो । तो तं पि हु विसभयओ मायंगो मारिउं लग्गा ॥२०॥
 तावेगेणं भणियं मा मारह एस निव्विसो अज्ज । अट्ठमि-चउद्दसीसुं एयस्स विसं जओ होइ ॥२१॥
 तयवत्थेणं तेणं हरिकेशवलेण सव्वमवि एयं । सच्चमियं सयमेव य तो पडिबुद्धो विचित्तेइ ॥२२॥
 पेच्छ इमो निग्गहिओ सविसो बीओ य निव्विसो मुक्को । कीलंति इमे डिंभा अहयं दोसेण संजमिओ ॥२३॥
 तो मोत्तूणं दोसे संपयमहमवि समायरामि गुणे । इय वेरगगणं कहमवि दिट्ठो सुणी एगो ॥२४॥
 तो हरिसनिग्गरेणं पणमित्ता सविणयं भणियमिमिणा । जइ अत्थि जोग्गया मह तो भयवं ! देसु पव्वज्जं ॥२५॥
 पव्वाविओ य तेणं अइसयनाणेण जोग्गयं नाउं । तो सो निव्वेयाओ जाओ समणो समियपावो ॥२६॥
 दुक्करतवचरणरओ निस्संगो किमवि निव्वियारो य । निप्पडिकम्मसरीरो विहरइ वसुहं अपडिबद्धो ॥२७॥
 कइया वि हु विहरंतो संपत्तो तिट्ठुगम्मि उज्जाणे । तत्थ य तिट्ठुयजक्खो तव्वमवणे सो ठिओ भयवं ॥२८॥
 निस्संगयाइगुणगणरंजियहियण तेण जक्खेण । भाइज्जइ पणमिज्जइ वंदिज्जइ सो मुणी निच्चं ॥२९॥
 उवरिं जह भद्दाए रायमुयाए विवाहिउं विहियो । जक्खेणं जणपुज्जो मुयाओ सेसं पि तह नेयं ॥३०॥

॥ हरिकेशाख्यानकं समाप्तम् ॥६६॥

इदानीं नन्दिषेणाख्यानकस्यावसरः । तच्च पूर्वं व्याख्यातमेवेति ।

न कुलस्स पहाणत्तं कारणमिह लहुयकम्मया धम्मो । तो जिणवयणविऊहिं कुलाभिमाणो न कायव्वो ॥१॥

प्राधान्यमल्पमपि निश्चयतो जनाः ! मा, मन्यध्वमत्र जिनधर्मविधौ कुलस्य ।

यन्नन्दिषेण-हरिकेशिमुनी गुणाढ्यौ, भक्त्या विनाऽपि कुलमङ्ग ! सुराः स्तुवन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्बदेवसूरिचिरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे धर्मविषयकुलप्राधान्यनिवारकः

द्वात्रिंशत्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥३२॥

[३३. एकाकिविहारदोषवर्णनाधिकारः]

एतच्च हरिकेश्यादीनामेकाकित्वापवादिकं मन्तव्यम् । उत्सर्गतो गुरुकुलवास एव श्रेयान्, तस्य गुणहेतुत्वाद्, इतरस्य च दोषदुष्टत्वात् । तथा चाह—

एगागिणो विहारो पडिकुट्टो साहुणो जमेगस्स ।

इत्थीमाई दोसा अरहन्नय-कूलवाल व्व ॥४२॥

व्याख्या—‘एकाकिनः’ एककस्य ‘विहारः’ विहरणं ‘प्रतिकुट्टः’ निषिद्धः निराकृतः । ‘यद्’ यस्मात् कारणाद् एककस्य स्यादयो दोषाः । कयोरिव ? अरहन्तक-कूलवालयोरिव प्रसिद्धयोरित्यक्षरार्थः ॥ भावार्थस्त्वाख्यानकाभ्यामवसेयः । ते चाम् ।

तत्र तावदरहन्नकथानकमाख्यायते—

अत्थेत्थ पवरगच्छो गुरुगोत्तमस्सिओ विउलसत्तो । पवरसुजाणनिवासो पाढीणपयाररमणीओ ॥१॥
 जं विहियरसत्ताओ मयरमणिविवज्जिओ य जं निच्चं । तं तस्स महच्छरियं संजायं जलहिरूवस्स ॥२॥
 तस्मिं गुरुविणयनिरओ अरहन्नयनामओ वसइ खुड्डो । नियजणणि-जणयसहिओ लज्जीवहिओ सयाकालं ॥३॥
 किंतु नियजणयविरइयत्रेयावच्चो सया वि मुहकलिओ । आवालकालओ चिचय कथा वि अदिट्ठुहलेसो ॥४॥
 अह अन्नया य जणए पंचत्तमुवागयस्मि मुहलेसे । खरकिरणतरणिताविलमुवणयले गिम्हसमयस्मि ॥५॥
 पियमरणतावियतणू भणिओ साहूहिं एरिसं वयणं । जह अरहन्नय ! इमिणा मुणिणा सह विहर अज्ज तुमं ॥६॥
 पियमरणदुक्खसंभरणजायगुरुसोयसाममुहकमलो । तेण सह मुणिवरेणं गोयरचरियाए नोहरिओ ॥७॥
 खरकिरणतावियतणू गच्छंतं सो पमोत्तु तं साहुं । पासायच्छायाए खणमेगं जाव वोसमइ ॥८॥
 ताव नियमत्तवारणपरिट्ठियाए पउत्थवइयाए । दिट्ठो सुकुमालतणू वयविसए मंदपरिणामो ॥९॥
 तो तीए बाहरिओ आगच्छसु मह गिहे महाभाग ! । जेण वियरेमि भिक्खं तं सोउं जाव तग्गेहे ॥१०॥
 पथिसइ ताव पहिट्ठा दारं दाउण पभणए एसा । अइकट्ठिणकायजोगं परिहर वयमेरिसं सुहय ! ॥११॥
 उवमुंजसु गुरुलच्छि माणसु तारुन्नमसरिसं मज्झ । सहलीकुरु मणुयभवं संपत्तं पुव्वपुत्तेहिं ॥१२॥
 निमित्तियकरवालधारासंचरणसमं सुदुस्सहं चरणं । परिपालिउमसमत्थो अणुमन्नइ तीए तं वयणं ॥१३॥
 उवमुंजइ विसयसुहं तीए समं जायगरुयअणुराओ । तन्नेहहरियहियओ गयं पि कालं न याणेइ ॥१४॥
 एत्तो तमपेच्छंती तम्माया नट्टचेयणा जाया । परिचत्तसाहुवेसा उम्मत्ता वसणपरिहीणा ॥१५॥
 परिभमइ हसइ गायइ नच्चइ परिलुट्ठइ धरणिवीढस्मि । डिंभसहस्सपरिवुड्ढा भममाणी नयरमज्झस्मि ॥१६॥
 सव्वं पि वत्थुजायं 'अरिहन्नय पुत्तय !' ति भणिरी सा । नेहमहागहगहिया न य चेयइ किंचि अप्पाणं ॥१७॥
 रुयमाणी सा दिट्ठा पासायगवक्खसंठिएणिमिणा । चित्तेइ तओ चित्ते धिरत्थु मह जीवियव्वस्स ॥१८॥
 परिचत्तनियकुलकमसमुवज्जियअसमपावभारस्स । गयसीलरयणनिहिणो धिरत्थु मह जीवियव्वस्स ॥१९॥
 असहायं ससणेहं गुरुजरया जज्जरं नियं जणणि । परिहरमाणस्स जए धिरत्थु मह जीवियव्वस्स ॥२०॥
 आसाइयवरमुणिणो अवहत्थियसुहगुरुवएस्स । विसयासत्तस्स जए धिरत्थु मह जीवियव्वस्स ॥२१॥
 उज्झियसुपुरिसमुहचेट्ठियस्स परिगलियगुरुविवेयस्स । निदयचेट्ठस्स जए धिरत्थु मह जीवियव्वस्स ॥२२॥
 इय भाविउण तत्तो पासाया ओयरित्तु सहस ति । उम्भडसिंगारधरो धरणीयलमिलियसिरकमलो ॥२३॥
 पणमित्तु भणइ अरहन्नओ अहं अंव ! वच्छलो तुज्झ । निमुणित्तु तयं सहसा सचेयणा सा वि तं भगइ ॥२४॥
 विउसजणनिंदणिज्जं किं ववसियमेरिसं तए वच्छ ! ? । सो भणइ मंदपुत्तो न समत्थो काउमंव ! वयं ॥२५॥
 अज्ज वि नियपाणं परिचयामि न चयामि वयमिमं काउं । अवरं च भग्गसीलस्स मज्झमिणमेव जुत्तं ति ॥२६॥
 तीए भणियं वरमिममच्चंतं दुक्करं कयं वच्छ ! । न उणो हीणजणोच्चियमसमंजसमेरिसं विहियं ॥२७॥
 तो गहियसाहुवेसो आलोइय निंदिउण दुच्चरियं । गहियाणमणो सम्मं मरिसावियसयलसत्तगणो ॥२८॥
 अइगिम्हतावताचिलसिलायले निवडिओ महासत्तो । सुहभावभावियमणो लोणियपिंडो व्व पविलीणो ॥२९॥
 मरिउण समुण्णो देवो वेमाणो महिड्डीओ ; जणणी वि वयं काउं उप्पत्ता तियसलोगस्मि ॥३०॥

॥ अरिहन्नकाख्यानकं समाप्तम् ॥१००॥

इदानीं कूलवालाख्यानकं व्याख्यायते । तच्चेदम्—

अत्थेत्थ पवरगच्छो अणेगसत्थेसु लद्धमाहप्पो । नयररन्निखयपुरिसो व्व लोयविणयाइसंजुत्तो ॥१॥
 परिहरियखमाभारो महावराहो वि नायराओ वि । गुरुचरणपच्चणीओ पडिवज्जियसुगुरुचरणो वि ॥२॥
 अइमायाहारो वि हु अइमायाहारवज्जिओ निच्चं । परिवसइ तस्मि एगो साहू पढमट्ठमुहलेसो ॥३॥

अह अन्नया य कम्म वि गिरिस्मि तित्थाणि वंदितुं गुरुणा । सह जाव पडिनियत्तो ता चित्तइ सूरिविसयम्मि ॥४॥
 एसो न देइ सोक्खं निच्चं चिय चोयणं मह कुणतो । मारेमि ता इयाणि इममेगार्गि महापावं ॥५॥
 इय चित्तिऊण मुक्को पट्टीए तेण टोलपाहाणो । आवलियखंधरेण गुरुणा सहस त्ति तं दट्ठु ॥६॥
 ओसरिऊणं रुट्टे[ण] साविओ तेण पच्चणीओ सो । रे पाव ! थीसयासाओ तुज्झ होही खओ नियमा ॥७॥
 परिहरियं तं पावं एगागी गच्छमागओ सूरि । सो वि गुरुवयणपडिकूलणत्थमेवं विचितेइ ॥८॥
 तत्थ मए वसियन्वं इत्थीनामं पि जत्थ न सुणेमि । तत्तो अइउग्गतवं नइकूले काउमारट्ठो ॥९॥
 आउट्टियाए नइदेवयाए तत्तो य वालियं कूलं । नइकूलवालओ सो संजाओ तट्ठिणाऽऽरम्भ ॥१०॥
 तत्तो चेडयनयरी वेसाली वेढिया गुरुबलेण । रत्ता असोगचंदेण जाव न हु भज्जए कह वि ॥११॥
 तत्तो विसन्नचित्तो किं पि उवायं विचितए जाव । तावुच्छलिया सहसा गयणे एयारिसी वाणी ॥१२॥
 समणे जइ कूलवालए, मागहियं गणियं लमिस्सइ । लाया य असोगचंदए, वेसालीनगलिं गहिस्सइ ॥१३॥
 तं निमुणिऊण राया मागहियं बाहरित्तु तं भणइ । मह देवयाए कहियं कज्जं सज्जं इमं तुज्झ ॥१४॥
 ता कूलवाल्यमुणिं सवसीकाउं विहित्तु भट्टवयं । आणेसु इहं जेण वेसाली भज्जए नियमा ॥१५॥
 केत्थियमेत्तं कज्जं देव ! इमं मज्झ तुह पसाएणं । सकडक्खवाणविवसीकयससुरा-ऽसुरसमूहाए ॥१६॥
 चीवंदणाइ तत्तो सिक्खित्ता कवडसाविया जाया । कयविहववेसरूवा समाणवय-रूपपरिवारा ॥१७॥
 वंदितुकामा तित्थाणि निमाया किर महासइसरूवा । गच्छंती संपत्ता स कूलवाल्यमुणी जत्थ ॥१८॥
 तं दट्ठुण पहिट्ठा पणमइ परिवारसंजुया तस्स । भत्ति-बहुमाणुपुवं आउच्छइ सुहविहाराइ ॥१९॥
 गुणसवण-थवण-दंसण-पणमण-भरणेहि तुज्झ धन्नाणि । जायाणि सवण-वाणी चक्खू काओ मणं मज्झ ॥२०॥
 इय थोऊणं तत्तो भणिया साहम्मिणीओ सयलाओ । अवगुंठियवयणाओ लज्जाए ओणयमुहीओ ॥२१॥
 जंगमतित्थुववासा तुक्मेहि पमज्जियं महापावं । अज्जेह महापुन्नं अज्जेह मुणिस्स दंसणओ ॥२२॥
 इय एवं सो दिवसो अइकंतो पज्जुवासमाणीए । तीए अह बीयदिवसे पभायसमयम्मि पणमित्ता ॥२३॥
 भणियं पच्चक्खवाणं तुक्मे वि हु परमियं कुणह अज्ज । काऊण संविभागं पारणयं जेण काहामो ॥२४॥
 तत्तो खणंतरेण बाहरित्तं कूडकवडभरियाए । अइसारजोयकयमोयगेहिं पडिलामिओ तीए ॥२५॥
 अन्नायतस्सरूवेण मोयगा मुणिवरेण ते भुत्ता । ताणं पभावओ से जाओ रोगो अईसारो ॥२६॥
 अह बीयदिणे जा किर आगच्छइ सा वि वंदणनिमित्तं । ता रोगवसविसंतुलदेहावयवं मुणिं दट्ठुं ॥२७॥
 पभणइ पावाए इमो अणुचियआहारदाणओ भयवं ! हा ! मंदभाइणीए विहिओ रोगो मए तुज्झ ॥२८॥
 तो कूलवाल्यमुणी पभणइ मणयं पि नत्थि तुह दोसो । किंतु मह कम्मपरिणइवसेण एसो समुच्चूओ ॥२९॥
 तीए पुणो वि भणियं तुज्झ अणुत्ताए गरुयजयणाए । पडिजागरेमि भयवं ! गीयत्था हं तुह सरीरं ॥३०॥
 पच्छा आलोएज्जसु अववायपयं गुरुस्स पयमूले । तो तेण अणुत्ताया वेयावच्चं कुणइ तम्मि ॥३१॥
 तीए पइदियहमेवं वेयावच्चं ससंपरातीए (?) । पउणीकओ मुणी सो ओसह-विस्सामणाईहिं ॥३२॥
 सुकुमारकरप्फंसाणुरायरत्तं मुणित्तु तं साहुं । ससिणेहं सकडक्खं सविलसं भणिउमादत्ता ॥३३॥
 भयवं ! तावेस मए निस्संगस्स वि सुधम्मनिरयस्स । तुह धम्मज्ञाणविग्घो विहिओ बहुपावकम्माए ॥३४॥
 न हु एत्तिण ठाही अज्ज वि जं मज्झ माणसमणज्जं अहिलसइ किं पि अवरं तं संपयमवहिओ सुणमु ॥३५॥
 मह आसि धम्मवुद्धी सा का वि हु जा न तीरए कहित्तं । संपइ जलहिजलं पिव मे हिययं जायकल्लोलं ॥३६॥
 किर तित्थजत्तमेयं काऊणऽप्पहियमायरिस्सामि । इय चित्तियं महायस ! सव्वं पि हु अन्नहा जायं ॥३७॥
 भणइ मुणी मा खिज्जसु मज्झ कए जेण नीरुओ हं ति । तीयुत्तं करुणायर ! मह अन्नं सुणमु चित्तसि ॥३८॥

जम्मंतरनेहाओ किं वा तुह दंसणाओ पडिबंधो । जं तुह पासं मेल्लंतियाए वच्चंति मह पाणा ॥३९॥
 विदलइ हिययं निज्जाइ मह रई कप्परिज्जाए अंगं । परिवडइ रणरणओ तं वारिज्जाइ समाहाणं ॥४०॥
 तुह कोमलतणुपरिसण-दंसण-संभासणाइओ जाओ । मं दहइ मयणजलणो ता सुहयसु संगमजलेण ॥४१॥
 तं मह नाहो तं मज्झ सामिओ तं गई मई चेव । तं चिय आसट्ठाणं संपइ मह मंदपुत्ताए ॥४२॥
 तुह संगो अमयदहो अमयफलाइं व तुज्झ नयणाइं । तुह अंगमयकुंडं तुह वाणी अमयरसकुल्ला ॥४३॥
 इय कूलवालयमुणी तीए तारिसवियडुभणिएहिं । अभिमाणधणो वि तया बद्धो दढनेहनियलेहिं ॥४४॥
 तीए भणिए तूसइ ससिणेहं नियइ तीए मुहकमलं । परिसिद्धिलियधम्ममई धणियं जाओ जओ भणियं ॥४५॥
 पासो व्व बंधिउं जे महिला छेतुं असि व्व पुरिसस्स । सल्लं व्व सल्लिउं जे विमोहिउं इंदजाल व ॥४६॥
 फालेउं करवत्तं व्व होइ सूलं व्व महिलिया भेतुं । पुरिसस्स खुप्पिउं कद्दमो व्व मच्चु व मरिउं जे ॥४७॥
 खेलालीढा तुच्छ व्व मच्छिया दुकरं विमोएउं । महिलासंसग्गीए अप्पाणो पुरिसमेत्तेण ॥४८॥
 पुणरवि तीए भणियं कूडकुहेडयमहल्लत्ताणीए । मा तम्मसु तुह वेला महेसपासाणरेह व्व ॥४९॥
 पत्थावे सममेव य सामन्नमणुत्तरं चरिस्सामो । पच्छा वि हु धम्मधणा मलिणं सोहिंति अप्पाणं ॥५०॥
 संपइ तारुन्नमिमं निरत्थयं सुहय ! नेसु मा एवं । दियहाइं पंच दह वा जोव्वणमिणमो बुहा विंति ॥५१॥
 इय सो किलिट्टकम्मोदयाओ गुणनिहिगुरूण वयणस्स । अवितहभावाओ तहा खडहडिओ सीलपासाया ॥५२॥
 जं न कयं गुरुवयणं इह तं तस्सेव मत्थए पडियं । अहहो ! अणत्थहेऊ आणाभंगो महापावो ॥५३॥
 पेच्छसु तीए मोसारियाए तह सावियाए होऊण । सबसोकओ वराओ अहो ! हु थोचरियगहणमिमं ॥५४॥
 सो तारिसो वि निस्संगसाहुचूडामणी वि परिवडिओ । गुरुजणवयणाइकमतारुणो अज्ज वि कुसुममेयं ॥५५॥
 पुरओ जह सा नयरी पविसित्तु खडक्किया दुवारें । उक्खणिय पाउयाओ सव्वा मंजाविया तेण ॥५६॥
 तह सव्वं वित्थरओ नेयं गंथंतराओ चरियमिमं । इह पुण एत्तियमेत्तं पसाहगं पत्थुयत्थस्स ॥५७॥

॥ कूलवालाख्यानकं समाप्तम् ॥१०१॥

अइ वि हु वज्जियसंगो कुलेण चंगो तवेण तणुयंगो । तह वि हु एगो परिवडइ वसह ता सुगुरुकुलवासे ॥१॥

स्वप्रत्यनीकरमणीकृतदोषभावादेकाकिनो व्रतवतो विहृतिर्विरुद्धा ।

यस्मादनागमरुचेर्यतनावतोऽपि दोषाः कदाचिदनयोरिव सम्भवन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे साधोरेकाकित्वविहारदोषवर्णनख्यखिशत्तमो
 अधिकारः समाप्तः ॥३३॥

[३४. साधुदर्शनमहागुणवर्णनाधिकारः]

एतच्च कूलवालकसाधुदर्शनमुभयेषामप्ययोग्यत्वाद् गुणाय नाभवत् । यत्र पुनरुभयोर्गुणवत्ता भवति तत्र साधुदर्शनं गुणाय
 भवतीत्येतदाह—

साहूण दंसणं पि हु गुणावहं सोम-सन्तरूवाणं ।

जह तकरस्स तह भिगु-[उ]वरोहियपुत्तजुयलस्स ॥४३॥

व्याख्या — ‘साधूनां’ मुनीनां ‘दर्शनमपि’ अवलोकनमपि आस्तां सम्भाषणादि ‘गुणावहं’ गुणजनकमेव । हुशब्दस्यावधारणा-
 र्थत्वात् । कीदृशमित्याह—‘सौम्य-शान्तरूपाणां’ सौम्यम्—आन्तरकोपनिग्रहात् शान्तं—बहिरपि कोपविकारविरहाद्—रूपम्—आकारो येषां

१. मृषार्यया तथाश्राविकया भूत्वा ।

ते तथोक्तास्तेषाम् । 'यथा' इत्युदाहरणोपन्यासार्थः । 'तस्करस्य' चौरस्य 'तथा' तेनैव प्रकारेण 'भृगूपरोहितपुत्रयुगलस्य' भृगुनामको-
परोहितसुतयुग्मस्य इति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्तु आख्यानकाव्यामवसेयः । ते चाम् ।

तत्र तावत् तस्कराख्यानकमारभ्यते—

एगम्मि सन्निवेशे चसंति दो तकरा असमसत्ता । परदव्वहरणवावारसंजुया निहयपरलोमा ॥१॥
अह अन्नया य कम्मि वि नयरे कस्स वि य सेट्ठिगेहम्मि । खणिऊण खत्तमवहरिय दव्वमारक्खियभयाओ ॥२॥
नासंति जाव पेच्छंति ताव नयरस्स परिसरे साहु । उस्सग्गठियं निप्पंदलोयणं किं पि भायंतं ॥३॥
तत्तो ताणेगेणं भणियं धन्नो महासुणी एस । परिचत्तसयलवावारपत्तअपवग्गसुहलेसो ॥४॥
बीएण पुणो भणियं कह एसो समणमुंडओ दिट्ठो ? । अवसउणसूइयावयपरंपरापेच्छणीओ त्ति ॥५॥
एवं ते निययाउं परिपालिय मरणमुवगया संता । उज्जेणीए जाया पिहु पिहु सेट्ठिस्स गेहेसु ॥६॥
पुत्तत्ताए निच्चं पुव्वभवव्भासओ महापीई । आबालकालओ च्चिय संजाया ताणमन्नोन्नं ॥७॥
अन्नं च वसण-ववहार-असण-सयणा-ऽऽसाणाइयं सव्वं । एगेण विहियमवरो वि कुणइ तह चेव नेहाओ ॥८॥
तो लोयकयभिहाणा संजाया एगचित्तया तत्तो । अह अन्नया य भयवं समोसट्ठो तत्थ वीरजिणो ॥९॥
लोएण समं नयरउ निग्गया ते वि वंदणनिमित्तं । सुर-मणुय-तिरियपरिसाए देसणं कुणइ भयवं पि ॥१०॥
एगस्स कहिज्जंतं सम्मं परिणमइ धम्मसव्वस्सं । अन्नस्स पुणो मुणिवरपओसनिहयस्स न हु किं पि ॥११॥
तो लोएणं नाउं परोप्परं ताणअन्नहाभावं । पुट्ठो भयवं भेओ किमेगचित्ताणमेप्पिं ॥१२॥
इप्पिंह जाओ ? तत्तो पुव्वभवो भयवया समाइट्ठो । इय साहुदंसणं तकरस्स जायं महाफल्यं ॥१३॥

॥ इति तस्कराख्यानकं समाप्तम् ॥१०२॥

इदानीं भृगूपरोहितपुत्रयुगलकाव्यानकमाख्यायते तद्यथा—

जे आसि चित्त-संभूयसहयरा पुव्वजम्मसंगइया । ते पावियसम्मत्ता सुरलोगं दो वि संपत्ता ॥१॥
आउक्खयम्मि चविऊण विस्सुए खिइपइट्ठिए नयरे । इच्चकुले ते दो वि हु सहोयरा भायरो जाया ॥२॥
तत्थऽन्ने इव्वभसुया चउरो तेसिं वयंसया जाया । उवभुंजिय विसयसुहं छावि हु थेराण पासम्मि ॥३॥
पव्वइया सव्वे वि हु सामन्नं पालिऊण सुहभावा । मरिऊण पउमगुम्मे चउपलिया सुरवरा जाया ॥४॥
गोवालदारयाणं जे ते चउरो वयंसया आसि । तेसिं एगो कुरुजणवयस्सऽलंकारभूयम्मि ॥५॥
उसुयारनामयपुरे सइसभवणराइए दुहा वि तहिं । रिउविसरबाणघडणो उसुयारो मुन्नअभिहाणो ॥६॥
राया जाओ बीओ तच्चज्जा नयण-वयणजियकमला । कमलावई वि नामेण किमवि कमलाए वुट्ठिकरी ॥७॥
तइओ तस्सेव य नरवइस्स विप्पो कुलक्कमायाओ । नामेण भिगू चउदसविज्जाठाणाण परगओ ॥८॥
आई-मज्झ-ऽवसाणाहिओ वि स पुरोहिओ जणपसिद्धो । वेयमणिएक्ककम्मप्पिओ वि छक्कम्मकरणरओ ॥९॥
जाया जसाभिहाणा चउत्थओ तस्स चेव वरभज्जा । निरवच्चणदोसेणं ताणि य तम्मंति परमऽहियं ॥१०॥

यत उक्तम्—

अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च । तस्मात् पुत्रमुखं दृष्ट्वा सुखं स्वर्गं प्रयास्यति ॥११॥
जे गोवदारया दो वि ओहिणा तेहिं नायमम्हे उ । उवरोहियस्स पुत्ता होहामो तो समणरूवं ॥१२॥
काऊण धम्ममग्गे सभारिओ ठाविओ भिगू तेहिं । गहियाणुव्वयधम्मो पालइ धम्मं गिहत्थहियं ॥१३॥
ताहे सुयस्स लाभं नमिऊणं पुच्छिया मुणी तेण । तेहिं वि नाउं भणियं होही तुह विप्प ! सुयजुयलं ॥१४॥
नवरं लहुकम्मत्ता रइमलहंतं गिहम्मि विसयसुहं । विसमिव परिचइऊणं पव्वइही मा निवारेसु ॥१५॥
तेणावि चित्तियं होउ ताव पच्छा वि अभिमयं काहं । भणिउं महापसायं विसज्जिया मुणिवरा तेण ॥१६॥
कालकमेण जायं सुयजुयलं जाव अट्ठवारिसयं । संजायं ता पिउणा सिक्खवियं दुट्ठवुद्धीए ॥१७॥

ज इमे दीसंति जणे पुत्तय ! कंवल्यपावरियदेहा । सेयवडया इमेसि योससियञ्चं न कइया वि ॥१८॥
 जमिमे रक्खसपथई माणुसमंसासिणो विसेसेणं । सिमुभावे वट्ठं सुहेण भक्खंति मारेउं ॥१९॥
 तो ते तह सि पडिवज्जिऊण कइया वि जाव रममाणा । नीहरिया वणमज्जे नियंति ता साहुणो तत्थ ॥२०॥
 सत्थेण समं चलिए भिक्खं गहिऊण गाममज्झाओ । विणम्मि भोयणट्ठा वच्चंते तो इमे भीया ॥२१॥
 चडिया तरुम्मि भयभीयमाणसा ताव ते तमेव तरं । संपत्ता तरुछायाए समयविहिणा समग्गं पि ॥२२॥
 किच्चं काउं भुंजंति भोयणं ताव चित्थियमिमेहिं । न हु होंति रक्खसा नेय ताव मंसासिणो एए ॥२३॥
 छज्जीवहिया उवसंतमाणसा सोममुत्तिणो समणा । परदुहज्जणया न हु होंति एरिसा निच्छियमिमे ति ॥२४॥
 ता नूणमह जणओ न तत्तदंसी न यावि हियजणओ । एयाण दंसणं पि हु जो वारइ संतरुवाणं ॥२५॥
 इय चित्तिऊण तरुणो समुत्तरेउं पसंतहिययभया । संविग्गमणा सम्मं साहुसयासं समल्लीणा ॥२६॥
 बहुमाणभत्तिसंभारसंभमुच्चिज्जमाणरोमंचा । चरणेसु निवडिऊणं मुणोण पुरओ समुवविट्ठा ॥२७॥
 नाऊण जोग्गयं तेसि साहुणा मुणियसमयसारेण । जेट्ठेण जंपियं सुणह भइया ! सम्ममुवएसं ॥२८॥

तं जहा—

जाएण जीवलोए दो चेव नरेण सिक्खियञ्चाइं । कम्मेण जेण जीवइ जेण मओ सोग्गइं जाइ ॥२९॥

तथा—

इदलोइयम्मि कज्जे सञ्चारंभेण जह जणो तणइ । ता जइ लक्खंसेण वि परलोए ता सुही होइ ॥३०॥
 परलोइयकज्जमिमं गिहवासं तुच्चयं परिच्छइय । पडिवज्जिय पव्वज्जं जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥३१॥
 तेहिं वि भणियं भयवं ! सच्चमिमं तुम्ह संतियं वयणं । मोयाविऊण पियरो काहामो किं वियप्पेण ? ॥३२॥
 मोयाविऊण जणयाओ सुत्तजुत्तीहिं सम्ममप्पाणं । संविग्गभावियमणा पव्वइया ते समियपावा ॥३३॥
 जह एए तह राया पुरोहिओ तेसि भारियाओ वि । पव्वइउं छावि हु माणुसाणि पत्ताणि सिद्धिसुहं ॥३४॥

॥ भृगूपरोहितसुतयुग्माख्यानकं समाप्तम् ॥१०३॥

जह एएसिं जायं साहूणं दंसणं पि हु गुणाय । तह अन्नस्स वि जायइ ता बहुमाणाओ तं कुणह ॥१॥

कल्याणकारनिरवद्यगुणैरनल्पं, शश्वत्पवित्रपरपावनतीर्थकल्पम् ।

धन्यस्य कस्यचिदिदं शुभजन्मभाजः, पुण्यात्मनः सुमुनिदर्शनमाविरस्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाध्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे साधुदर्शनमहागुणप्रतिपादकश्चतुस्त्रिंशत्तमो-

ऽधिकारः समाप्तः ॥३४॥

[३५. अवश्यप्राप्तव्यप्राप्त्यधिकारः]

साधुदर्शनं गुणावहमित्युक्तम् । इदं च पूर्वपुण्यजनितमेव गुणावहमनयोर्यथा जातं तथाऽपरमपि विभूत्यादिकं यद् यस्य पूर्वपुण्यजनितं तत् तस्यावश्यमेव जायते इत्येतदाह—

जं जस्स पुव्वविहियं सो तं पावेइ एत्थुदाहरणा ।

करकंडु-नमी तह चारुदत्त-वणिबंधुदत्ता य ॥४४॥

व्याख्या—‘यत्’ किमपि विभवादिकं ‘पूर्वविहितं’ पूर्वकर्मोपासं तत् ‘सः’ प्राणी ‘प्रप्नोति’ लभते । अत्रोदाहरणानि—
 करकण्डुश्च—दधिववाहनपुत्रः नमिश्च—राजपुत्र एव तौ तथोक्तौ । तथा इति समुच्चये । चारुदत्तश्च—श्रेष्ठपुत्रः वणिग् बन्धुदत्तश्च—
 बन्धुदत्ताभिधानो वाणिजकः तौ च । चः समुच्चये इत्यक्षरार्थः ॥ भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्रापि परिपाटीप्राप्तं करकण्ड्वाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

उत्तुंगविसालेणं सालेणं परिगया पुरी चंपा । निस्सेसभुवणलच्छीए मंदिरं अस्थि सुपसिद्धा ॥१॥
 लायल्लच्छिकलिओ मयरहिओ घणरसाणुगयदेहो । रयणायरो व्व निवसइ अलद्धमज्झो जणो जत्थ ॥२॥
 उड्डुमरसमरसरंभभिडियभडकोडिसंक्रडे समरे । वडरियजयसिरि-जसगहणलालसो जस्स करवालो ॥३॥
 ससहरसमजसधवलियसधरधरावलय-कंदराभोगो । तं परिपालइ नयरिं राया दहिवाहणो नाम ॥४॥
 तस्स उवरोहसीला मणहरजोव्वणविभूसियसरीरा । सयलावरोहसारा भज्जा पउमावई नाम ॥५॥
 आरोविय रउजं रज्जकज्जसज्जम्मि पयइपुज्जम्मि । मंतिम्मि विसयसोक्खं सो भुंजंतो गमइ कालं ॥६॥
 पुव्वभवोवज्जियपुन्नपगरिसच्चभूयगच्चभवसयाए । देवीए दोहलओ संजाओ अक्खियो रत्तो ॥७॥
 जइ तुमए धारियधवललत्तरयणा रणंतमणिघंटं । जयवारणमारुढा कुंदुज्जलचलियचमरजुया ॥८॥
 आरामुज्जाण-विहार-गरुयगिरिकंदरासु विहरामि । इय भणिए देवीए रत्ता विहियं तहेव तयं ॥९॥
 एत्थंतरम्मि हरिचाव-विज्जु-गुरुगज्जिभरियभुवणयलो । पहिययणुम्मायकरो वासारत्तो समणुपत्तो ॥१०॥
 एवंविहम्मि पाउसपारंभे नववणालिसोहिल्ले । नीलतिण्णकुरेहिरधरणीवलण रमणीए ॥११॥
 सीरवियारियखोणी-जलहरजलसंगमाओ सुरहेण । गंधेण हत्थिराया धारिणियपरवसो विहिओ ॥१२॥
 सरिउण विंशवंसगकरलअइसरलसल्लइप्पमिइ । मयमत्तो चत्तजणो वणसमुहो गंतुमारद्धो ॥१३॥
 गंतुमसत्तो संतो वलिओ सामंत-मंतिपमिइजणो । हत्थो उण संपत्तो वणम्मि जलसिसिरपवणम्मि ॥१४॥
 तत्थ वि गच्छंतेणं दट्ठुं वडपायवं पुरो भणिया । देवी निवेण गच्छइ तलेण एयस्स जइ हत्थो ॥१५॥
 तो तं वडवाययलभाणम्मि जत्तं करेज्ज इय भणिए । राया दक्खत्तणओ गिण्हित्तु तयं समुत्तिन्नो ॥१६॥
 दहिवाहणो वि तत्तो वलिउं चंपं गओ निराणंदो । पउमावई गणं नीया निम्माणुसं अडविं ॥१७॥
 दट्ठूणं तत्थ सरं हत्थो कीलानिमित्तमोयरिओ । देवी समुत्तरेउं सणियं अडवीए भमडंती ॥१८॥
 दिट्ठा य तावसेणं नीया नियकुलवइस्स पासम्मि । पुट्ठा य तेण भदे ! काऽसि तुमं ? किमिह संपत्ता ? ॥१९॥
 तीयुत्तं दहिवाहणदइया धूया य चेडयनिवस्स । इह संपत्ता अहयं अवहरिया हत्थिणा तयणु ॥२०॥
 भणियं कुलवइणा जइ एवं ता मम वि होसि तं धूया । जेण मह तुज्झ जणओ दुइज्जहिययं परममित्तो ॥२१॥
 सम्माणिया समाणी तत्थ ठिया सा चि कइवयदिणाणि । नाउं तत्थ निवासं असंगयं अन्नदियहम्मि ॥२२॥
 नियसीमं अच्चमड वंचिउण सा तावसेहिं सिक्खविद्या । अम्ह न विसओ वच्छे ! एत्तो पुरओ तओ तुमए ॥२३॥
 सिरिदंतवक्कनयरं गंतव्वं दंतवक्कनरवइणो । सा वि हु तं संपत्ता पव्वइया साहुणीपासे ॥२४॥
 पच्छन्नगच्चभावा संजाओ दारओ तओ तीसे । मुद्धारयणसमेओ कंबलरयणेण वेडेउं ॥२५॥
 मुक्को पेयवणम्मि पच्छन्ने सा ठिया निरुविंती । पेयवणसामिणा भारियाए सो दारओ दिन्नो ॥२६॥
 अज्जाए मित्तं तीए सह पाणगीए पारद्धं । जं लहइ मोयगाई तं सव्वं तीए अप्पेइ ॥२७॥
 वडूंतो तीए सुओ संजाओ अट्ठवरिसदेसीओ । कच्छूसंगहियतणू कीलंतो सह वयंसेहिं ॥२८॥
 जंपइ भो ! तुम्हाणं मज्झे राया अहं करं देज्ज । ता तुम्हे मज्झ तणूकच्छूकंइयणेणं ति ॥२९॥
 तो कयजहत्थनामो सो करकंडु त्ति दिक्कखेहिं । विद्धि गओ मसाणं रक्खइ अह साहुणो दोन्नि ॥३०॥
 तम्मि मसाणम्मि गया वंसं दट्ठूण ताणमेगेणं । वुत्तं जो वंसमिमं गिण्हिस्सइ सो निवो होहो ॥३१॥
 नवरं पडिद्विखयव्वो चउरंगुलमेत्तयं पवडूंतो । तत्तो इमो जहोइयलक्खणगुणसंजुओ होही ॥३२॥
 पच्छन्ने विप्पेणं तं वयणं सुणिउ खणिउमारद्धो । करकंडुणा स दिट्ठो पर्यपिओ मुणियभावेण ॥३३॥
 किं मज्झ संतियं वंसदंडयं उक्खणेसि रे विप्प ! । उद्दालिए हटेणं दिएण सो करणमाणीओ ॥३४॥
 जाओ य विसंवाओ तेसिं दोण्हं पि दंडकज्जम्मि । कारणिगेहिं भणिओ करकंडू किं न अप्पेसि ? ॥३५॥

विप्पस्स इमं सो आह मज्झ एमो त्ति ता न अप्पेमि । अन्नं गेण्हसु भणिणं जा कह वि न अप्पए ततो ॥३६॥
 तेहुत्तं हसिऊणं राया किं होसि एयपासाओ ? । तेणुत्तं होहिस्सं बाढं भणिओ पुणो तेहिं ॥३७॥
 जइया तं होसि निवो तइया गामो इमस्स दायव्वो । पडिबज्जिऊण एवं दो वि गया नियनियगिहेसु ॥३८॥
 धिज्जाइएण दंडयगहणत्थं मेलिए दिए नाउं । सो जणय-जणणिसहिओ संपत्तो कंचणपुरम्मि ॥३९॥
 तत्थ अपुत्तो राया मओ य अहिवासियाणि दिव्वाणि । भमिऊण चच्चराइसु संपत्ताइं तहिं ताइं ॥४०॥
 जत्थऽच्छइ करकंडू सुत्तो छायाए सीयलतरुस्स । तं दट्ठूणं चक्कं कुसाइसल्लवखणोवेयं ॥४१॥
 आरोविओ सखंधम्मि हत्थिणा पउरलोयपरियरिओ । जा पविसइ पुरमज्जे ता मायंगो त्ति कलिऊण ॥४२॥
 धिज्जाइया पवेसं न देंति तो दंडरयणमइधोरं । पज्जलियं तं दट्ठुं नट्ठा विप्पा तओ रत्ता ॥४३॥
 निव्विसया आणत्ता मायंगा पुण कया दियप्पवरा । सो वि हु मरुओ सोउं करकंडुनिवं तहिं पत्तो ॥४४॥
 भणिओ रत्ता गामं गिण्डसु जं किं पि रोयए तुज्झ । तेणुत्तं मह गेहं चंपाविसए तहिं देहि ॥४५॥
 ततो य दूयवयणेण भणइ दहिवाहणं निययदेसे । मह देसु गाममेगं घेतुं गामं व नयरं वा ॥४६॥
 मायंगो न वियाणइ अप्पं गामं च ममाइ अणज्जो । इय भणिय अवत्ताए तेणं निज्जाडिओ दूओ ॥४७॥
 तो करकंडू चंपं चउरंगवलेण रोहए गंतुं । नायं च साहुणीए मा होउ जणक्खओ एवं ॥४८॥
 इय चित्तिऊण करकंडुगुड्डरे आगयाए नरवइणो । कहिओ नियवुत्ततो तस्स वि मायंगजणएण ॥४९॥
 सत्त्भावत्थो कहिओ मुद्दारयणाइ दंसियं तेण । तो भणइ तह वि अम्मो ! माणेणं न हु नियत्तेमि ॥५०॥
 निगंतूणं अज्जा पत्ता दहिवाहणस्स भवणम्मि । नरवइणा विन्नाया पुट्ठा सा तुह कहिं गम्भो ? ॥५१॥
 तीयुत्तमेस गम्भो जो चंपं रोहिउं ठिओ तुज्झ । तो हिट्ठमणो राया गओ कुमारस्स पासम्मि ॥५२॥
 दाऊण दो वि रज्जाइं तस्स दहिवाहणो विणिक्खंतो । करकंडो उण जाओ नरनाहो पयडमाहप्पो ॥५३॥
 सो पयईए धण-गोउलप्पिओ गोउलम्मि संपत्तो । पेच्छइ य थोरगत्तं सेयं सो वच्छगं तत्थ ॥५४॥
 वुत्ता गोवा दुद्धं पाएयव्वो इमोऽन्नगावीणं पडिबन्नं तेहिं तयं सो वि हु उव्वित्तसुविसाणो ॥५५॥
 संजाओ पीणुन्नयखंधो जुद्धम्मि निज्जिणियवसहो । कालेण पुणो रत्ता समागएणं तहिं एगो ॥५६॥
 परिघट्टिज्जंतो पड्डएहिं दिट्ठो वि सो तओ गोवे । पुच्छइ सो कत्थ गओ वसहो ? सो दंसिओ तेहिं ॥५७॥
 रत्ता चित्तियमेयं सविसाएणं अहो ! असारत्तं । संसारस्स जमेसो एरिससत्तीए सहिओ वि ॥५८॥
 निस्सेसआवयाणं संजाओ मंदिरं पुणो इण्ह । संसारियवत्थूणं एसेव गई जओ भणियं ॥५९॥
 सेयं सुजायं सुविभत्तसिगं जो पासिया वसहं गोट्टमज्जे । रिद्धिं अरिद्धिं समुपेहिया णं कलिगराया वि समेक्ख धम्मं ॥६०॥
 गोट्टंगणस्स मज्जे दिक्कियसहेण जस्स भज्जंति । दरिया वि दित्तवसहा सुत्तिक्खसिगा समत्था वि ॥६१॥
 पोरणयगयदप्पो गलंतनयणो चलंतवसहोट्ठो । सो चेव इमो वसहो पड्डयपरिघट्टणं सहइ ॥६२॥
 इय एवमाइवहुविहसंसारसारयं विचित्ततो । आसाइयसुहभावो जाओ पत्तेयवुद्धमुणी ॥६३॥
 संभरियपुव्वजम्मो जाईसरणेण दिन्नसुरलिगो । संजाओ पव्वइओ विहरइ विउलं महीवीढं ॥६४॥

॥ करकण्डूवाख्यानकं समाप्तम् ॥१०४॥

इदानीं नम्याख्यानकमाख्यायते । तद्यथा—

अत्थि अवन्तीजणवयतिलयं नयरं सुंदसणं परमं । परमम्मोघट्टणदोसवज्जिओ वसइ जत्थ जणो ॥१॥
 सुह-संपयाण कत्ता विहियअवायाण जणियअहिगरणो । सुहकम्मो करणरुई असरिससंजणियसंबंधो ॥२॥
 सुविभत्तपयपहाणो निष्फाइयसंधिविग्गहो तत्थ । वसइ नरिंदो नामेण मणिरहो सव्वधम्मो व्व ॥३॥
 लहुभाया जुवराया तस्सऽस्थि निहाणमसमसत्तस्स । नामेण जुगबाहू जुगबाहू वियडवच्छयलो ॥४॥
 सुहसीलसलिलसायरलहरी तस्सऽस्थि सुंदरा भज्जा । नामेण मयणरेहा मयणाहंकाररेह व्व ॥५॥
 अह अन्नया य राया अवलोयणसंठिओ तयं दट्ठुं । तम्मोहमोहियमई एवं हियए विचित्तेइ ॥६॥

कह एसा भणियव्वा मए ? जहिच्छं कहं व रमियव्वा ? । अहव ससुरा-सुरम्मि वि जयम्मि दाणं वसीकरणं ॥७॥
तंबोलाईहिं तओ आढत्तो तं पलोभिउं राया । गेणहइ अदुट्टभावा जेट्टपसाओ त्ति काउं सा ॥८॥
पट्टविया अन्नदिणे दूई रत्ता पयंपए गंतुं । तुहरूय-गुणक्खित्तो पभणइ भदे ! इमं राया ॥९॥
पडिवज्जसु मं भत्तं भत्तारं तुह गुणेहिं अणुरत्तं । सहलीकुरु मणुयत्तं अणुमन्नसु रज्जसामित्तं ॥१०॥
तो भणइ मयणरेहा रेहा तुह राय ! रायवंसस्स । सीलगुणेणं ता किं नियदुच्चरिएण तं फुससि ? ॥११॥

अन्नं च—

जं चित्तिउं न जुज्जइ सप्पुरिसाणं मणम्मि वि जयम्मि । विउसजणनिंदणिज्जं नरवइणा जंपियं कह णु ? ॥१२॥
इयरम्मि वि परदारं न रमइ मणयं पि उत्तमाण मणं । किं पुण नियवहुयाए सेवाबुद्धी नरयहेऊ ? ॥१३॥

अन्नं च—

जुघरायगेहिणीए सामित्तं मज्झ विज्जए रज्जे । नट्टम्मि सीलरयणे अहवा मह होउ रज्जेण ॥१४॥
अन्नं च बहुभवेतुं जाया तित्तो न तुज्झ रमणीसु । इण्हि मं रममाणो निजेहं कह णु तिप्पिहिसि ? ॥१५॥

अवरं च—

एवं तं जंपंतो न लज्जिओ नियसहोयरस्सावि । एवमकज्जं दट्ठुं तस्स मणं केरिसं होही ? ॥१६॥
इच्चाइ मयणरेहापयंपियं परिकहेइ सा दूई । नरवइणो न नियत्तइ तह वि इमो असुहकामस्स ॥१७॥
परिहरियनियकुलक्कममज्जाओ तो विचित्तए राया । मह बंधुम्मि जियंते एसा हु न तीरए घेतुं ॥१८॥
ता तं विणासिऊणं हट्ठेण गिण्हामि इय विचित्तेउं । नियबंधुणो निरिक्खइ छिड्डाई मारणकएण ॥१९॥
एत्थंतरम्मि कोइलकुलरवसंजणियजणमणुम्माहो । अहिणववसंतमासो संपत्तो परमरमणिज्जो ॥२०॥
दाहिणपवणंदोलिरतरुमंजरिविहुयरेणुसंघाओ । डिंभो व्व नववसंतो धूलीकीलाए कीलंतो ॥२१॥
आवाणयगोट्टिपरिट्टिपहिं तरुणेहि जत्थ हरिसेण । कुसुमाउहनरवइणो गिज्जइ रज्जाभिसेओ व्व ॥२२॥
वणराइकुसुमपरिमलत्तित्तसमुड्डीणभमररिंछोली । जत्थ पियविरहियाणं कूरकडक्खो व्व कालस्स ॥२३॥
एवंविहे वसंते गिज्जंते विविहचच्चरिसमूहे । तरुणजणुम्मायकरे परहुयरववहिरियदियंते ॥२४॥
केणावि कारणेणं न गओ राया तहा वि उज्जाणे । जुगवाह पुण पत्तो कीलत्थं पिययमासहिओ ॥२५॥
सुइरं कीलंतस्स य तम्मि य रयणी समागया तत्तो । रइसुहमणुहविउमणो कयलीहरए सुहपसुत्तो ॥२६॥
पत्थावं नाऊणं असहायत्तं च निच्छिउं राया । खगसहाओ सहसा समागओ तत्थ दुट्ठमई ॥२७॥
तो चइऊणं लज्जं परिचइऊणं च निययमज्जायं । अवगन्निऊण य जसं पहिहरिऊणं च परलोयं ॥२८॥
अवहत्थिय जणवायं अंगीकाऊण नरयदुक्खाइं । निसियासिपहारेणं गीवाए भायरं हणइ ॥२९॥
अह कह वि मयणरेहाए परियणो मिलइ जाव दुक्खत्तो । वट्ठुत्तरं विहेउं ताव गओ नरवई गेहे ॥३०॥
तत्तो य मयणरेहा विहुरसरीरं वियाणिउं दइयं । होऊण कन्नमूलेसु महुरवयणेहि तं भणइ ॥३१॥
भो भो महायस ! तुमं मणयं पि मणम्मि कुणसु मा खेयं । नियक्कम्मपरिणइवसा संजायं तुज्झ दुक्खमिमं ॥३२॥
जइ कुणसि तुममियाणि कंठट्ठियजीविए गुरुपओसं । हारिहिसि तुमं परलोयमेव न हु किंचि वि परस्स ॥३३॥
ता धीर ! सव्वसत्तेसु कुणसु मेत्तिं ममत्तमवि छिंद । अंतो धरसु समाहिं अणुसर चउसरणमह इण्हि ॥३४॥
सिद्धाणं पच्चक्खं नियदुच्चरियं च गरहसु सुधीर ! । खामसु सव्वे सत्ते खमंतु ते तुज्झ सव्वे वि ॥३५॥
क्कम्मविसपरमंतो पणयामर-मणुयजणियजम्मंतो । देवो सिवमरहंतो जाजीवं तुज्झ अरहंतो ॥३६॥
परिचत्तघरावासा विसुद्धचारित्तिणो महासत्ता । सम्मत्त-नाणसहिया साहू गुरुणो पवज्ज तुमं ॥३७॥
पडिवज्जसु वेरमणं पाणिवहाईण तिविहतिविहेणं । जाजीवं अट्टारसपावट्टाणाण पडिकमसु ॥३८॥
परिभावसु तह सम्मं अणिच्चयं सव्वभावविसएसु । अणुसरसु सयलसिद्धंतसारपरमेट्ठिनवकारं ॥३९॥

जओ—

पंचनमोकारसमा अंते वचंति जस्स दस पाणा । सो जइ न जाइ मोक्खं अवस्स वेमाणो होइ ॥४०॥
 अम्मा-पियरो मितं पुत्त-कलत्ताइसयणवग्गो य । विहडइ सव्वं पि इमं होइ सहाओ परं धम्मो ॥४१॥
 अणुहयनरयदुक्खस्स तुज्झ किर केत्तियं इमं दुक्खं ? । तो अहियासमु सम्मं धरिउं मणपरिणइं परमं ॥४२॥
 एसा पुणो महायस ! दुल्ला मणुयाइया तु सामग्गी । ता गिण्हसु तीए फलं समाहिमवलंबिउं सोम ! ॥४३॥
 इय तीए ययणघणरसविज्झावियकोवहुयवहो सम्मं । सिरविरइयकरकमलो पडिवज्जइ तं तहा सव्वं ॥४४॥
 सह वेयणाए वड्ढंतपरमसंवेगसंजुओ मरिउं । संजाय भावसमणो उववन्नो वंभलोगम्मि ॥४५॥
 एत्तो य मयणरेहा कंदंते परियणम्मि सयलम्मि । चितइ किमहं गच्छे न विलीणा मंदपुन्न ? त्ति ॥४६॥
 सुद्धसहावस्स जओ महाणुभावस्स सुद्धसीलस्स । अहमस्स मरणहेऊ संजाया निरवराहस्स ॥४७॥
 अवरं च जेण निहओ नियभाया सो अवस्स सुहसीलं । मह गंजिही बला वि हु ता तं रक्खेमि जत्तेण ॥४८॥
 चंदजसे नियपुत्ते कंदंते परियणम्मि सोयंते । एगागिणी निसाए गुरुहारा निग्गया तत्तो ॥४९॥
 पुत्वाभिमुहं पत्ता क्रमेण वियउं महाडविं एकं । अह अइकंता रयणी मज्झन्हे बीयदिवसम्मि ॥५०॥
 सा कुणइ पाणवित्तिं फलेहिं एकम्मि सरवरे नीरं । पाऊण कुणइ तत्तो पच्चक्खाणं च सागारं ॥५१॥
 हिययव्वमंतरविलसंतपंचपरमेद्धिमंतसव्वस्सा । कयलीहरए तरुपत्तविहियसयणम्मि पासुत्ता ॥५२॥
 एत्थंतरम्मि रयणीसमुच्चवा भीमसावयसमूहा । नाणाविहमयभेरवसदसमूहेहिं भेसंति ॥५३॥

तथा हि—

फेकारंति सिवाओ धुरुधुरिया भीमवग्गसंधाया । धुग्गूकरेंति घूया गुंजारवयंति केसरिणो ॥५४॥
 एत्थंतरम्मि जाया गुरुवियणा चलियगच्चसंभूया । तो पयडियलयहरयं कंतीए सुयं पसूया सा ॥५५॥
 तत्थेव तयं मोत्तुं पच्चासन्ने सरम्मि जा पत्ता । वत्थाइधोयणत्थं उक्खित्ता ताव जलकरिणा ॥५६॥
 उल्लालिऊण सुंडादंडेण घत्तिया गयणमग्गो । विज्जाहरेण विहिणो निओगओ तयणु सा दिट्ठा ॥५७॥
 नंदीसरम्मि दीवे गच्छंतेणं तओ वलेऊण । आरोविउं विमाणे वेयट्ठे पव्वए नीया ॥५८॥
 भणिओ य तीए एसो अज्ज महाभाग ! तम्मि वणगहणे । संपयमेव पसूया पुत्तं अहयं लयाहरए ॥५९॥
 ता सो सावयपासाओ अहव सयमेव दूसहल्लुहाए । मरिही ता तमिहाऽऽणसु तत्थ व मं नेसु रत्तम्मि ॥६०॥
 तेणुत्तं सुयणु ! तुमं पडिवज्जसि पाणसामियं जइ मं । ता हं आणाकारी आजम्मं होमि किं बहुणा ? ॥६१॥
 अन्नं च सुयणु ! गंधारजणवए जणवयाण पवरम्मि । रयणावहम्मि नयरे मणिचूडो नाम नरनाहो ॥६२॥
 कमलावई य भज्जा तेसिं पुत्तो मणिप्पहो अहयं । रज्जधुराधरणखमो पाणपिओ जणणि-जणयाणं ॥६३॥
 मह जणओ विज्जाहरसेहीणं पालिऊण सामितं । निव्विन्नकामभोगो पव्वइओ गुरुसमीवम्मि ॥६४॥
 ठविऊणं मं रज्जे निस्संगो सो अईयदिवसम्मि । आसि इहं चेव गओ संपइ नंदीसरे दीवे ॥६५॥
 तव्वंदणत्थमहयं पि पत्थिओ ता मए तुमं दिट्ठा । ता होसु सामिणी सुयणु ! सव्वविज्जाहरवहूणं ॥६६॥
 अवरं च तुज्झ तणओ तुरंगमावहरिएण संपत्तो । पउमरहेणं महिलाहिवेण चिद्रइ सुहेण तहिं ॥६७॥
 एयं पन्नत्तीए मह कहियं चयसु ता तुमं खेयं । उवमुंजसु रज्जसिरिं मा विहलं नेसु तारुन्नं ॥६८॥
 चितियमिमीए मह पावकम्मवसयाए दुक्खरिंछोली । उवरुवरि पडइ ता पडउ वज्जमेयस्स रूवस्स ॥६९॥
 जेणाहं रूवेणं पइमरणं पढममेव संपत्ता । पुणरवि य सुयविआयं संपत्ता एयदोसेणं ॥७०॥
 एसो वि हु मं पत्थइ रूवेणं चेव मोहिओ संतो । ता मह एस गुणो वि हु आवइ-दुहकारणं जाओ ॥७१॥
 एयस्स मज्झ बहुदुक्खलक्खसंवडणवावडमणस्स । विहिणोऽवसरो कज्जंतरस्स करणे धुवं नत्थि ॥७२॥

१. गुरुभारा सगर्भा ।

ता अत्थावत्तीए नज्जइ अन्नो वि अत्थि जयकत्ता । अन्नह जयवइचित्तं कुओऽवरेणावि भणियमिमं ॥७३॥

अस्त्येव कश्चिदपरो जगतां विधाता, तुभ्यं शपे तदल्मत्र विकल्पितेन ।

मद्दुःखजालघटनाकुलचित्तवृत्तेः, कण्डूयनेऽपि शिरसोऽवसरः कुतोऽस्य ? ॥७४॥

परमिणिणा किं परिचित्तिण ? गच्छामि ताव भुणिपासे । उम्ममं पि पयट्टं बोहिस्सइ सो नियं तणयं ॥७५॥

तो तीए सो भणिओ सव्वं तुह जंपियं करिस्सामि । नेह ममं नंदीसरसीचं वंदावसु जिणिदे ॥७६॥

तो सो हरिसियहियओ विज्जाए विउत्तिउं वरविमाणं । आयासेणुप्पइओ संपत्तो तम्मि दीवम्मि ॥७७॥

वंदिय जिणिदचंदे मणिचूडं मुणिवरं पणमिऊणं । उवविट्ठा तेण समं निसुणइ जिणभासियं धम्मं ॥७८॥

मुणिणा वि मयणरेहाए वइयरं जाणिऊण नाणेण । भणिओ सो नियतणओ भइ ! तए किं समारद्धं ? ॥७९॥

भीमभवभमणहेऊ परदारासेवणं नरयपयवी । सुहसंपयाण विम्भो भुयम्माला सुगइदारस्स ॥८०॥

नियकुलनिम्मलपासायभित्तिमसिकुच्चओ चरणसत्तू । आसंसारं भुवणम्मि अयसपडहो महाभाग ! ॥८१॥

अन्नं च—

मयणाइत्तो पुरिसो न गणइ वंसट्ठिइं हणइ कित्ति । गंजइ अप्पाणं दलइ पोरिसं मलइ माहप्पं ॥८२॥

ता विरमसु एयाओ दुरज्जवसियाओ तं महाभाग ! । जइ वंलसि जसकिंति महसि सुहं वहसि पुरिसवयं ॥८३॥

इय अणुसट्ठो मुणिणा विलक्खवयणो अहोमुहो जाओ । लज्जाए नियवयणं न तरइ दंसेउमवि मुणिणो ॥८४॥

तो उट्ठिउं सविणयं पणमिय पाएसु मयणरेहाए । खमसु महासइ ! सव्वं अवरद्धं जं मए तुज्ज ॥८५॥

मणिचूडमुणिवरेणं पुणरवि जिणभणियसमयवयणेहिं । अणुसासियाणि कोमलगिराए जायाणि सुत्थाणि ॥८६॥

जावेवं चारणमुणिपुरओ अच्छंति ताव पेच्छंति । गयणयलाओ विम्हयविप्फारियनयणपत्ताणि ॥८७॥

सज्जो अमंदग्गुंदेरधाममेगं विमाणमवइन्नं । नंदीसरजिणमंदिरदंसणकयकोउगेणं व ॥८८॥

पणवन्नरयणवडियं सिरविलसिरसेयधयवडसमूहं । उवरिभमंतवलायं पणवन्नं जलयखंडं व ॥८९॥

तो मउडभासियसिरो वियसियमंदारदामसुइसिरओ । कुंडलमंडियगंडो हारविरायंतवच्छयलो ॥९०॥

केऊर-कडय-वररयणमुदियाभरणभूसियसरीरो । नियसियदुगुल्लवसणो विम्हयभवणं नियंताण ॥९१॥

निप्पंकभित्तिस्कंतपयडपडिबिंबवहुविहसरीरो । अणुराएणमणेगो व्व मयणरेहाए दीसंतो ॥९२॥

अवयरिऊण विमाणाउ सुरवरो सरसपंकयदलच्छो । पेच्छंताणं सव्वेसिमेस मणिचूडमुणिपुरओ ॥९३॥

आणंदवियसियमुहो पढमं पडिऊण मयणरेहाए । पयपंकयम्मि पच्छा पणओ चारणमुणिवरस्स ॥९४॥

लद्धासीसो सोयामणि व्व दिप्पंतभासुरसरीरो । उवविट्ठो तणपुरओ पुट्ठो विज्जाहरेण तओ ॥९५॥

नीईओ सरियाउ व समुच्चगोत्ताणमुन्नयगुणाण । अमराण महिहराण व भुवं महाभाग ! पभवंति ॥९६॥

मोत्तूणं मणिचूडं चरित्तचूडामणिं मुणिवरिंदं । ता किं तुच्छगुणाए एयाए पएसु पणिवइओ ? ॥९७॥

तो जंपियममरेणं सुणसु महाभाग ! कारणमिहत्थे । मोत्तूणं मुणिनाहं जं पणओ पुव्वमेईए ॥९८॥

आसि सुदंसणनयरे नामेणं मणिरहो महाराया । जुगरामा जुगवाहू सहोयरो तस्स गुणभवणं ॥९९॥

केणावि कारणेणं पहाओ सो तेण तिकखवणेणं । तो कंठमायपाणो इमीए जिणवयणसल्लेणं ॥१००॥

वेराणुभावतविओ निव्वविओ थिरमणाए सव्वंगं । पंचनमोकारपरो खमावियासेसजीवणो ॥१०१॥

निम्मलवयपरिणामो उववन्नो पंचमम्मि कप्पम्मि । दससागरोवमाऊ सुरिंदसामाणिओ देवो ॥१०२॥

सो य अहं सुकयन्नू सरमाणो धम्मजणियमुवयारं । तक्खणमेवाऽऽयाओ गुरु त्ति काउं नया पढमं ॥१०३॥

भणियं च—

जो जेण सुद्धधम्मम्मि ठाविओ संजण गिहिणा वा । सो चेव य तस्स गुरू जायइ सद्धम्मदाणाओ ॥१०४॥

अमरेण वि सा भणिया साहम्मणि ! भणसु जं पियं किं पि । तुज्झ करेमि महासइ ! तो भणिओ तीए सो अमरो ॥१०५॥

मह नत्थि किं पि कज्जं धम्मं मोत्तुण जिणवराभिहितं । ता मं पुत्तसयासे नेसु महाभाग ! जेण तयं ॥१०६॥
 दट्ठं निवुत्तयहिंयया करेमि तं सुगुरुपायमूलम्मि । इय भणियम्मि विमाणे नियये आरोविउं तम्मि ॥१०७॥
 भत्तीए मयणरेहा नीया मिहिलापुरीए अमरेण । अवयरिउं चेइहरे भावेण वंदिउं देवे ॥१०८॥
 पत्ताइं वयणिपासे पणमित्ता साहुणीण पयकमलं । उवविट्ठाइं पुरओ तासिं पासे सुओ धम्मो ॥१०९॥

तं जहा—

लद्धूण माणुसत्तं धम्मा-ऽधम्मप्फलं च नाऊण । सयलसुहसाहणम्मि जत्तो धम्मम्मि कायव्वो ॥११०॥
 अमरेण मयणरेहा भणिया भदे ! सुयस्स पासम्मि । वच्चामो तीउत्तं गच्छ तुमं संपयं सोम ! ॥१११॥
 चित्तिमिमीए दिट्ठे सुयम्मि होही मणम्मि पडिबंधो । ता किं तत्थ गयाए मए ? पवज्जामि पव्वज्जं ॥११२॥

जओ—

सव्वे जाया सयणा सव्वे जीवा य परजणा जाया । ता तेसिं सविवेओ उवरिं को कुणउ पडिबंधं ? ॥११३॥
 इय परिभात्रिय सम्मं साहुणिपासे वयं पवन्ना सा । ठावियसुव्वयनामा पालइ तव-संजममसंगं ॥११४॥
 सो वि हु तीए तणओ वड्ढइ पउमरहराइणो गेहे । सुयमाहप्पा रत्तो नया जओ सेसरायाणो ॥११५॥
 तो से नमि त्ति नामं कयं तओ पंचधाइपरियरिओ । वड्ढतो य कमेणं संजाओ अट्टवारिसिओ ॥११६॥
 परिणयकलाकलावो संपत्तो जोव्वणं तओ पिउणा । कन्नाणं कारविओ करगहमट्टोत्तरसयस्स ॥११७॥
 पउमरहो नमिक्कुमरं रज्जे ठविऊण गहियपव्वज्जो । उप्पन्नविमलनाणो विहुयमलो सिद्धिमणुपत्तो ॥११८॥
 जाओ य नमी राया पयावपडिहयचिक्खसामंतो । एत्तो य मणिरहनिओ पावाओ तम्मि चेव दिणे ॥११९॥
 दट्ठो भुयगेण मओ चउत्थपुदवीए नारओ जाओ । चंदजसो नमिभाया ठविओ मंतीहिं तस्स पए ॥१२०॥
 एत्थंतरम्मि सरिऊण विंभवणमुत्तओ नमिनिवस्स । हत्थी मंजिउमालाणखंभमनिवारियप्पसरो ॥१२१॥
 डिंडीरपिंड-गोखीर-तारनीहार-हार-हरधवल्लो । भूवल्लयं भमिउं जे विनिग्गओ कित्तिपुंजो व्व ॥१२२॥
 दिट्ठो य चंदजससेवएहिं नयरंतिण वच्चंतो । तो तेहिं बंधिऊणं नीओ नियरायनयरम्मि ॥१२३॥
 तत्तो य चारपुरिसेहिं साहियं नमिनिवस्स जह देव ! । तुह धवल्लपट्टहत्थी चिट्ठइ चंदजससंगहिओ ॥१२४॥
 ताहे नमिणा दूओ पहिओ चंदजसराइणो सिग्घं । जह एस धवल्लहत्थी वणम्मि जो पाविओ तुमए ॥१२५॥
 सो मज्झ संतिओ ता नरिंद ! पेससु तुमं ति तेणुत्तं । रयणाणि न कस्स वि संतियाणि ता तं न पेसेमि ॥१२६॥
 निम्भच्छिऊण निस्सारिऊण मुक्को निवेण नमिदूओ । तेण वि सविसेसे साहियम्मि कुद्धो नमी राया ॥१२७॥
 चउरंगबलसमेओ चंदजसोवरि विणिग्गओ समरे । सो वि तमागच्छंतं सोउं तस्समुहो चलिओ ॥१२८॥
 अवसउणखलियमग्गो काऊणं नयररोहयं थक्को । नाउं वड्ढयरमेयं च सुव्वयज्जा विचित्तेइ ॥१२९॥
 मा होउ जणस्स खओ मा हु वराया वयंतु नरयमिमे । तो उवसमामि दोन्नि वि गंतूणं तेसिं पासम्मि ॥१३०॥
 मोयाविऊण गुरुणिं पत्ता नमिरायसंतिए कडए । दिट्ठो राया दिन्नं च तीए परमासणं रत्ता ॥१३१॥
 कहिओ नियवुत्तंतो परूविओ जिणवराण सद्धम्मो । नरयदुहाण निमित्तं च साहिओ तस्स संगामो ॥१३२॥
 अन्नं च केरिसो तुह संगामो जेट्ठभाउणो सिद्धिं ? । कहमिव भाया एसो ? सपच्चओ तीए सो सव्वो ॥१३३॥
 कहिओ सो वुत्तंतो तह वि हु अभिमाणओ न ओसरइ । ताहे खडक्कियाए पत्ता चंदजसपासम्मि ॥१३४॥
 तो रायपमुहनायरजणेण सहस त्ति पच्चभिन्नाया । अंतेउरियासत्थो पएसु पडिउं परूजो सो ॥१३५॥
 तत्तो निवेण नमिऊण तीए पयपंकयं तओ पुट्ठा । अम्मो ! किमेरिसं ते कट्ठाणुट्ठाणमायरियं ? ॥१३६॥
 कहिओ य तीए नियओ पुरनिग्गमणाइवड्ढयो सव्वो । भणियं च तओ रत्ता सहोयरो कत्थ मे अज्जा ! ? ॥१३७॥
 तीए भणियं एसो जेण तुमं वेढिओ नियवलेण । तं सोउं चंदजसो हरिसवमुत्तिभन्नरोमंचो ॥१३८॥
 नीहरिओ नयरओ निम्भरमालिगिओ सिणेहेण । दाऊण तस्स रज्जं वयं पवन्नो सयं परमं ॥१३९॥

इयरो वि दोसु रज्जेसु पत्तपयसिसेसओ जाओ । निग्गयपयडपयावो वसीकयासेसरिउत्तिवहो ॥१४०॥
 भुंजंतस्स य पंचप्पयारविसण गओ बहू कालो । अह अन्नया य जाओ दाहजरो नमिनरिंदस्स ॥१४१॥
 तस्सोवसमनिमित्तं घसंति विज्जोवएसओ सत्त्वा । अंतैउरिया गयदंतवलयपडिपुन्नवाहुल्या ॥१४२॥
 सिरिखंडाई सिसिरोवयारज्जणत्थमवणिनाहस्स । तत्तो उत्तालाणं परोप्परं तेसि वलयाणं ॥१४३॥
 संघडण-विहडणावसविसेसओ संतयं समुच्छलिओ । हलबोलरवो विरसो [सु]दुस्सहो रायकन्नाणं ॥१४४॥
 भणियं च तओ रत्ता न सहइ एसो दढं मह मणस्स । तत्तो एगेगं दंतवलयमुम्मोइयं ताहिं ॥१४५॥
 तह वि हु जाव न पसमइ ताव य सत्त्वाणि ताहि मुक्काणि । एगेगं मोत्तणं तो भणियं नरवरिंदेण ॥१४६॥
 संपइ किं उवसंतो वलयरवो ? तो निवेइयं रत्तो । वलयाण सल्लवमिमं विवेयओ तो विचित्तेइ ॥१४७॥
 पेच्छसु अइहववलयं मोत्तुं सत्त्वाणि जाव णीयाणि । ता मह असमाहिकरो उवसंतो एस हलबोलो ॥१४८॥
 ता एसो वि हु बहुओ पुत्त-कलत्ताइओ सयणवग्गो । जावऽज्ज वि ता जायइ जियाण हिययम्मि असमाही ॥१४९॥
 अन्नं च जियस्सिमिणा बहुएण वि पासवत्तिणा ताणं । न भवइ दुहम्मि मणयं पि परियणेणं जओ भणियं ॥१५०॥
 जइया दाहजरत्तो अइदुस्सहवाहिवेयणाविहुरो । तइया पासवइट्ठो सयणो अकंदए करुणं ॥१५१॥
 पंके खुत्तो व्व करी सयणगओ तडफडेइ दुक्खत्तो । सयणो वुन्नो जोयइ असमत्थो वेयणुद्धरणे ॥१५२॥
 अन्नह कहमेयाओ सरसाओ भारियाओ मिल्लियाओ ? । ससिणेहाउ मह कए खिज्जंतं वराईओ ? ॥१५३॥
 एए विचिगिच्छाए चउप्पयाराए सत्थभणियाए । धन्नन्तरिसारिच्छा वेज्जा कुसला किलिस्संति ? ॥१५४॥
 अवरे वि मंत-तंताइवाइणो मंतिणो ससामंता । चउरंगबलं एयं बहुयं पि हु विभयइ न दुक्खं ॥१५५॥
 जइ पुण पुव्वभवकयं सहायमेगं पि होइ मह सुकयं । ता तयमवियप्पेणं होज्जा ताणं दुहत्तस्स ॥१५६॥
 ता जइ कहमवि एयाओ रोगवसणाओ हं विमुंचेज्जा । ता सुकयम्मि पयत्तं करेमि चइऊण रज्जसिरिं ॥१५७॥
 इय चित्ति य रयणीए सेज्जाए जाव सुयइ ताव सुहा । जाया निदा वयपरिणई य कम्मक्खओवसमा ॥१५८॥
 पेच्छइ रयणिविरामे सुमिणमिमं किर अहं सयं चेव । संजमभरे व चडिओ समुन्नए मेरुसिहरम्मि ॥१५९॥
 तत्थ वि य सरयससहरकरनियरपहासमुज्जलसरीरे । नियगे व्व पुन्नपुंजे करिम्मि आरूढमप्पाणं ॥१६०॥
 ताहे नायं एसो मेरुगिरी देवपुव्वजम्मम्मि । दिट्ठो जिणिंदजम्मणमज्जणयमहूसवम्मि मए ॥१६१॥
 एवं सो नमिराया जाईसरणेण नायपरमत्थो । देवयविइन्नलिंगो जाओ पत्तेयबुद्धमुणी ॥१६२॥
 गिरिकंदराए बीसुं पि पबलपज्जलियजलणदिताए । सीहो व्व विणिक्खंतो गिहवासाओ महासत्तो ॥१६३॥
 एत्थंतरम्मि मणिरयणभासुराभरणभूसियसरीरो । सोहम्मवई सक्खं समागओ तप्परिक्खत्थं ॥१६४॥
 अच्चभुयतच्चरिण रंजिओ नमिरिसिं महासत्तं । नयरीओ नीहरंतं माहणरूवो भणइ सक्को ॥१६५॥
 भो भो ! गुणसु महायस ! पव्वज्जा ताव पाणिदयमूल । तुह वयगहणे य इमा अकंदइ दुक्खिया नयरी ॥१६६॥
 ता दूरमजुत्तमिणं पुव्वा-ऽवरवाहयं वयं तुज्झ । तो भणइ मुणी न दुहस्स कारणं एत्थ मज्झ वयं ॥१६७॥
 किंतु नियनियपओयणहाणी दुक्खस्स कारणं लोए । ता अहमवि नियकज्जं करेमि किमिमाए चित्ताए ? ॥१६८॥

ततः स्वयमेवान्तःपुरगृहाणि प्रज्वलन्त्युपदर्श्य पुनरप्याह शक्र :—

एस अग्गी य वाऊ य एयं डज्झइ मंदिरं । भयवं ! अंतैउरंतेणं कीस णं नावएक्खह ? ॥१६९॥

ततो नमिराह—

सुहं वसामो जीवामो जंसि मो नत्थि किंचणं । मिहिलाए डज्झमाणीए न मे डज्झइ किंचणं ॥१७०॥

चत्तपुत्त-कलत्तस्स निव्वावारस्स भिक्खुणो । पियं न विज्जई किंचि अप्पियं पि न विज्जई ॥१७१॥

१. अविधवावलर्य—सौभाग्यचिह्नरूपं वलयमित्यर्थः ।

पुनराह शक्रः—

पागारं कारइत्ता णं नयरस्स अइदुग्गयं । नाणाजंतेहिं संजुत्तं तओ पव्वय खत्तिया ! ॥१७२॥

राजर्षिः प्राह—

संजमो नयरं मज्झ सयं च विहियो तहिं । दुग्गो पसमपायारो नयजंतेहिं संजुओ ॥१७३॥

पुनर्वदति शचीपतिः—

निवासहेउं लोयस्स सासए सुमणोहरे । पासाए कारइत्ता णं तओ पव्वय खत्तिया ! ॥१७४॥

नमिः प्राह—

मूढो चेव जणो पंथे वहंतो कुणई गिहं । निच्छएण जहिं ठाणं जुत्तं तथेव मंदिरं ॥१७५॥

इन्द्रः प्राह—

तकरे निग्गहेऊणं सुत्थं काऊण पव्वय ।

नमिराह—

चोरा रागाइणो चेव ते य निग्गहिया मए ॥१७६॥

हरिराह—

जे केइ पत्थिवा तुज्झं न नमंति बलगव्विया । वसे ते ठावइत्ता णं तओ पव्वय खत्तिया ! ॥१७७॥

मुनिरुवाच—

जो सहस्सं सहस्साणं संगामे दुज्झयं जिणे । एगं जिणेज्ज अप्पाणं एस से परमो जओ ॥१७८॥

सुरपतिरवादीत्—

गिहासमसमो धम्मो को अन्नो एत्थ विज्जई ? । दिज्जंति जत्थ दाणाइं दीणा-ऽणाहाइपाणिणं ॥१७९॥

साधुरुत्तरयति—

जीवघायरओ धम्मं जं कत्थइ कुणई गिही । साधुधम्मगिरिंदस्स राइमेत्तो वि नो इमो ॥१८०॥

पुरन्दरः प्राह—

सुवन्न-मणि-मुत्ताओ कंसं दूसं च बाहणं । कोसे वट्ठावइत्ता णं तओ पव्वय खत्तिया ! ॥१८१॥

[राजर्षिरुवाच]—

जइ होति हिरण्णस्स गिरितुल्ला वि रासिणो । से तहा विरई कत्तो असंतुट्ठस्स जंतुणो ॥१८२॥

सुराधिपो न्यगादीत्—

अणागयाण भोयाणं कारणम्मि नराहिवा ! । हत्थागए इमे भोए मूढो जं एवमुज्झसि ॥१८३॥

राजमुनिरभाषत—

भोगासंसाए नो भोए लद्धे परिचयामऽहं । अजिन्नसंभवे दोसे को घयं पियई बुहो ? ॥१८४॥

सल्लं कामा विसं कामा कामा आसीविसोवमा । कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गई ॥१८५॥

इय भणिओ वि हु एसो जा न चलइ मंदरो व्य पवणेहिं । ता जाओ पच्चवस्सो हिट्ठो नमिउं मुणो सक्को ॥१८६॥

भणइ महायस ! भुवणे वि तुज्झ सलहिज्जए कुलं गोत्तं । जेण तए पडलमं तणं व चत्ता इमा रिद्धी ॥१८७॥

आगासं व न लिप्पसि मुणिंद ! कत्थइ ममत्तपंकेण । रागाइसत्तुवग्गो य सव्वहा तइ विणिग्गहिओ ॥१८८॥

एवं अभित्थुणंतो रायरिसिं उत्तमाए सद्धाए । तिपयाहिणं कुणंतो पुणो पुणो वंदई सक्को ॥१८९॥

तो वंदिऊण पाए चक्कंसलक्खणे मुणिवरस्स । आगासेणुप्पइओ चलंतमणिकुंडलो सक्को ॥१९०॥

न वि रुट्ठो न वि तुट्ठो पालेउं नमिमुणी वि पव्वज्जं । सिद्धिं गओ इमं चिय कुणंति अन्ने वि सप्पुरिसा ॥१९१॥

॥ नमिराजाख्यानकं समाप्तम् ॥१९५॥

अधुना चारुदत्ताख्यानकस्यावसरः तच्च भावट्टिकाख्यानके भणितमिति । क्रमप्राप्तं तु बन्धुदत्ताख्यानकमारभ्यते । तद्यथा—

अस्थि समिद्धिसमन्त्रियनायरजणजणियहियसंतोसं । लच्छीतिलयं नयरं पुत्ताहियमणुयवंद्रं व ॥१॥
तत्थ य समभगलक्खणचंगिमगुणकलियनरकवालकरो । सुनओ वसणविरहिओ सिवो व्व ससिसेहरो राया ॥२॥
सव्वंते उरसारा सुदंसणा नाम पिययमा तस्स । नियमइविहवविणिज्जियजीवो^१ मंती वि य सुबुद्धी ॥३॥
नेगमवमापहाणो समुददत्ताभिहाणओ सेट्ठी । सीलाइगुणनिवासा वसंतसेणा पिया तस्स ॥४॥
नामेण बंधुदत्तो धम्मपिओ तीए पढमओ पुत्तो । वीओ वि हु वमुदत्तो सो मणयं वक्कववहारो ॥५॥
वाणियगकलाकुसला जाया ते दो वि जोव्वणाभिमुहा । तत्तो भणिओ दुट्ठाभिसंधिणा विहवबुद्धेण ॥६॥
जेट्ठो कणिट्टएणं अच्छिज्जइ किमिय पंगुपाएहिं । दविणज्जणस्स जोग्गा जम्हा अम्हाणिमाऽवत्था ॥७॥
तो दविणऽज्जणकज्जे गम्मउ देसंतरम्मि इय भणिए । मोयाविया य अम्मा-पियरो^२ सप्पस्सयमिमेहिं ॥८॥
अम्मा-पिऊहिं भणिया विज्जइ वच्छा ! गिहे पभूयधणं । विसमा देसा तुव्वमे सुहोइया ता न जुत्तमिमं ॥९॥
भूओ वि आयरेणं मोयावेऊण सोहणे दिवसे । चलिया एगदिसाए अत्थोवज्जणकए दो वि ॥१०॥
इय ते बाहुविइज्जा सहाय-वाहण-कयाणयाइ विणा । नियपुत्तपरिक्खत्थं दो वि हु वच्चंति सेट्ठिसुया ॥११॥
भणिओ य बंधुदत्तो वसुदत्तेणं जहा इमो भाय ! । मग्गो निव्वहइ कहाणियाए अहवा वि कलहेणं ॥१२॥
ता कहसु मह कहाणयमेगं अहवा वि पत्थुयत्थम्मि । अहमेव ताव कहयामऽवन्तरकहाणयं एगं ॥१३॥
हलहरजणप्पहाणे कम्मि वि गामम्मि साहिमाणधणो । एगो करिसणवित्ती सकलत्तो वसइ कुलउत्तो ॥१४॥
सो निययभारियाए कइया तुव्वेइओ अणज्जाए । नवघडियलुरियधारासरिच्छदुव्वयणजीहाए ॥१५॥
तस्स य देसंतरपत्थियस्स मग्गम्मि संपयइस्स । महियाइविक्कयकए चलिया गोउलनिवेसाओ ॥१६॥
महियारीओ मिलियाओ निव्विवेयाओ जोव्वणत्थाओ । अप्पाणयस्स सरिसाउ मत्थए ताण थालीओ ॥१७॥

तथा हि—

सुपयाओ सिणिद्धाओ सुमहियदहियाओ सामलंगीओ । निम्मलपहाओ सैममणियाओ पायडियपंतीओ ॥१८॥
सो उण जइ वि सखेओ हलहरपाओ तहा वि तरुणवओ । दट्ठुं ताओ जाओ जायवियारो जओ भणियं ॥१९॥
अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना । विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥२०॥
इत्थीतरलत्तणओ भणियमिमाहिं मणुस्सगा ! कहसु । किं पि कहाणयमेगं राडिं^३ वा कुणसु जेण इमो ॥२१॥
मग्गो सुहेण निव्वहइ अम्ह तुह वयणहरियचित्ताणं । सो उण ताओ अवगन्निऊण वच्चइ विहियमोणो ॥२२॥
वारं वारं ताओ तहेव जंपंति जाव तं चेव । ताव य चित्तियमिमिणा मणयं संजायकोवेण ॥२३॥
मोणेण ताव नोवसममेति एयाओ पेच्छ पावाओ । दिज्जउ तम्हा वक्का हु कीलिया वक्कवेहस्स ॥२४॥
इय परिभाविय कुलपुत्तएण तेणुल्लसंतणक्खेण । खिविउं पायं पायाणमंतरे पाडिया एगा ॥२५॥
तीए पडंतीए निवाडियाओ ताओ घस चि धरणीए । महिविखिरियरसाओ तेरस थालीओ भग्गाओ ॥२६॥
तप्पभिइं चलियाओ तेण समाणं कलिं कुणंतीओ । अमरिसविलक्खवयणाओ भुत्ति नयरम्मि पत्ताओ ॥२७॥
कुलपुत्तएण भणियं सिग्घं राडिं कुणंतएण मए । नयरम्मि पावियाओ खमह महं जामि सट्ठाणं ॥२८॥
तत्तो सद्धि तेणं थालीणं सामिणी भग्गडणं । लग्गा बहुजणमज्जे अवगन्त्रिय तं वला नट्ठो ॥२९॥
संपत्तो [वेसा]वाडयम्मि पत्थेइ वासयट्ठाणं । ताहिं वि अणाहसालाए दंसिओ सिक्कडो एगो ॥३०॥
तम्मि निसन्नो जा सुयइ नेय अज्ज वि य मग्गपरिसंतो । ता विद्धकुट्ठिणोए भणिओ आगंतुमेगाए ॥३१॥
कहसु कहाणयमेगं तेणुत्तमईव मग्गपरिसंतो । न चएमि कहेउं जे खणमेगं सुविउमिच्छामि ॥३२॥
सा उभयहा वि वेसा जाया कुलउत्तयस्स तम्मि खणे । होइ हु वेसो कुव्वं निद्दाभंगं जओ भणियं ॥३३॥

१. वृहस्पतिः । २. सप्रथयम् । ३. सममनसः—एकमनसः । ४. कलहम् ।

निद्राभङ्गं कथोच्छेदं सारथ्यं क्रयविक्रयम् । शक्रोऽपि द्वेष्यतां याति यः करोति चतुष्टयम् ॥३४॥
 पुणरवि न देइ जा कह वि सोविउं ताव तेण रुट्ठेण । भणियं कप्पियमेयं किं वा वि हु चरियमक्खेमि ? ॥३५॥
 तीए भणियं चरियं कहेसु रामायणाइयं किं पि । ता रुसिउं रंडाए मुट्ठीए पाडिया दंता ॥३६॥
 तो मिलिए वेसावाडयम्मि कोलाहलम्मि बढुंते । दीवसिहाए पज्जालिऊण गेहं विणिक्खंतो ॥३७॥
 विन्नायवइयरेहिं पत्तो आरक्खिएहिं निज्जन्तो । रायंतियम्मि दिट्ठो तीय वि महियारियाए तओ ॥३८॥
 सन्वाहि वि मिलिऊणं कहिओ आरक्खियाण तहोसो । तेहि वि रत्तो पायाण दंसिओ बंधिउं पुरओ ॥३९॥
 भणियं रत्ता पुट्ठेण तेण देवऽज्ज मग्गखिन्नेण । निदंतरायकरणेण बाढमुज्जेविण्ण मए ॥४०॥
 चरियं भारह-रामायणाइयं मह कहाणयं किं पि । चारं वारं पुट्ठेण सामि ! एयाए विद्धाए ॥४१॥
 जह मउडमुत्तिथाइं हणुणं खलहलावियाइं तया । लंकाहिवस्स तह देव ! दंसियं दंतपाडणओ ॥४२॥
 तेण जह पुच्छपजलणपयारओ पहु ! पलीविया लंका । तह दीवयगिहपज्जालेण सव्वं पि सच्चवियं ॥४३॥
 एयं तीए चरियं रामायणसंतियं समक्खायं । इय विहियं देव ! मए उडुं देवो पमाणं ति ॥४४॥
 एयाहिं वि देव ! तहेव दूरमुल्लंठमासणपराहिं । महियारियाहिं संताविण्ण परिभाविण्ण मए ॥४५॥
 अत्तो नत्थि उवाओ चि सामि ! एयाण वंक्रभणिरीणं । एयं धरणीए पाडिऊण थालीओ भग्गाओ ॥४६॥
 भव्वं कयं जमेवं सिक्खवियाओ इमाओ पावाओ । एवं पसंसिऊणं मुक्को कुलपुत्तओ रत्ता ॥४७॥
 राडी-कहाणएहिं ता एवं भाय ! पहपयट्ठेहिं । गम्मइ सुहेण मग्गे ता कहसु कहाणयं तुमवि ॥४८॥
 तेणुत्तं वच्छ ! न किं पि ताव अहयं कहाणयं कहिउं । जाणामि इय भणंता दोन्नि वि वच्चंति मग्गम्मि ॥४९॥
 अह निययहुट्ठयाए जंपइ जेठुं पुणो वि वसुदत्तो । जीवस्स जओ धम्माओ भाय ! किं वा वि पावाओ ? ॥५०॥
 भणियमियरेण धम्माओ भणइ लहुओ वि भाय ! पावाओ । एवं विवयंताणं ताणं जाओ अभिनिवेसो ॥५१॥
 विहिओ य पणो लोयणजुयेण पत्ता य कम्मि वि निवेसे । पुट्ठा विद्धा अत्थाइयाए धम्माओ तेहुत्तं ॥५२॥
 न य पडिबन्नं लहुएण तो पर्यपंति तुच्छया तत्थ । भव्वं भणइ वराओ पावेण जओ न धम्मेण ॥५३॥
 पेच्छह पच्चक्खं चिय जे चोरा वंचगा असच्चपिया । दुव्वयणा दुद्धरिसा ते सुहिया वुत्तमेत्थऽत्थे ॥५४॥
 नातीव सरलैर्भाव्यं गत्वा पश्य वनस्पतीन् । सरलैस्तात्र छिद्यन्ते कुञ्जास्तिष्ठन्ति पादपाः ॥५५॥

तथा—

गुणानामेव दोषात् स्याद् धुरि धुर्यो नियुज्यते । असज्जातकिणस्कन्धः सुखं जीवति गौर्गलिः ॥५६॥
 तत्तो य बंधुदत्तो हारियलोयणजुओ विलक्खमुहो । जाओ वच्चंताण य समागया भीसणा अडवी ॥५७॥

सा य केरिसा ?—

धुरुधुरियवग्गुरुजणियभया, गुंजारवमीसणसीहसया । रुरु-हरिणकरुणसंवरपवरा, दुप्पेच्छतरच्छपवत्तदरा ॥५८॥
 दीसंतविहतरुवरविसरा, विहरंतवाह-नाहलयनरा । गुरुपव्वयकंदरदुग्गधरा, पवहंतनीरनिज्झरणसरा ॥५९॥
 एत्थंतरम्मि लज्जं लहुईकाउं दुहा वि लहुएण । कुलमज्जायं अवहत्थिऊण चइऊण गुरुयत्तं ॥६०॥
 अविथारिऊण धम्मं तंवारें विसिट्ठवावारं । परिहरउं परलोयं अंगीकाऊण नरयदुहं ॥६१॥
 चित्तियमिमिणा जीवंतएण साहारणा हु घरलच्छी । ता मारिज्जउ एसो दुल्लहो एवंविहोऽवसरो ॥६२॥
 सामेत्थिऊण एवं भणियं मह देसु लोयणजुयं तं । सच्चपइत्तत्तणओ पडिबन्नं तेण तं तइया ॥६३॥
 तत्तो सो वसुदत्तो नयणुप्पाडणविहिं अयाणंतो । मुक्खत्तेण तहाविहसत्थेणुत्तोलिउं नयणे ॥६४॥
 वलिओ हरिसियहियओ संपयमेगागिणी वि घरलच्छी । मज्झ भविस्सइ पियरे मयम्मि चित्ते वियप्पंतो ॥६५॥
 न मुणइ अकज्जमेयं मए कुणंतेण पाडिओ अप्पा । नरयम्मि दुक्खपउरे धिद्धी ! लोहस्स माहप्पं ॥६६॥

भणियं च—

धावेइ रोहणं तरइ सायरं भमइ गिरिनिउंजेसु । मारेइ वंधवं पि हु पुरिसो जो होइ धणलुद्धो ॥६७॥
 अडइ बहुं वहइ भरं सहइ छुहं पावमायरइ धट्टो । कुल-सील-जाइपच्चयटिइं च लोभदुओ चयइ ॥६८॥
 एत्थंतरम्मि पेच्छह निद्धस्स सहोयरस्स पावेण । पेच्छंतस्स वि मज्झं कहमिमिणा कज्जमायरियं ॥६९॥
 सूरुो हं सुभगो हं सुपवित्तो हं पयावपयडो हं । तामसपडिवक्खो हं सुपरक्कमसत्तिजुत्तो हं ॥७०॥
 कमलाण बोहओ हं समुच्चगोत्तुदयपत्तपसरो हं । सबुवरि संठिओ हं महिहरसरिदित्तपाओ हं ॥७१॥
 भुवणत्तयमित्तो हं तेयस्सिसिरोमणि त्ति पत्तो हं । ता किं इमिणा गुणसमुदणं मह कज्जवियलेण ? ॥७२॥
 इय बंधुदत्तवणियं निहोसं दुक्खियं सरणरहियं । दट्ठुं अचयंतो लज्जितं व्व अत्थं गओ तरणी ॥७३॥
 कहमवि सुयणो सुयणस्स आधयावणयणम्मि असमत्थो । आवइपडियं दट्ठुं अपारयंतो अवक्कमइ ॥७४॥
 इय बुद्धीए मन्नेऽवक्कंतो मह पई सुयणतिलओ । इय परिभाविअ संज्ञा वि ज्झत्ति पइमग्गमणुसरिया ॥७५॥
 सो वि वणिबंधुदत्तो रुहिरुल्लियनयणजुयलओ जुगवं । अंगीकओ सरीरय-माणसदुक्खेण खीणतणू ॥७६॥
 कहमवि य हत्थफंसप्पयारओ पत्ततरुतलपएसो । परिभाविन्तो नियक्कम्मपरिणइं जाव वीसमइ ॥७७॥
 ताव य पयईए चेव दुहयरो तमविलुत्तसम्मग्गा । कलिकालकरणिमहिमामणुकुब्बंती निसा पत्ता ॥७८॥
 तीए तमपडलाइं विप्फुरियाइं समंतओ भुवणे । संतावकारयाइं खलदुन्नयविलसियाइं व ॥७९॥
 तत्तो य बूयसंघा धुगुइया निग्घिणा सवणकडुया । नीयजणा इव दुव्वयणजणियसुइसुयणसंतावा ॥८०॥
 कत्थ वि य घोरवग्घा धुरुहुरिया भयकरा करालमुहा । लंचोवयारकलिया पिसुणा इव पयडपेसुन्ना ॥८१॥
 अवरत्थ दुसहखरतरकरपसरा तासकारिणो कूरा । कलिकालनरिंदा इव गुंजारवयंति केसरिणो ॥८२॥
 उव्वेयकारिणीओ भल्लुंकीओ भसंति भमिराओ । कुलडाउ व तरलयराउ उभयकुलफंसणकरीओ ॥८३॥
 इय सो सावयभीओ समीहए तरुसिरे समारोद्धुं । नवरमिमो मूलाओ समुन्नओ सज्जणो व्व तरू ॥८४॥
 साहाओ वि हु कुलबालिय व्व पणयाओ तस्स वरतरुणो । अवलंबिऊण ताओ साहाविवरे समल्लीणो ॥८५॥
 अडुवियड्डाओ चंपिऊण कोमललयाओ ताणुवरिं । रइऊण पत्तसयणं तम्मि पसुत्तो भयविमुक्को ॥८६॥
 जावऽच्छइ ता दीवंतराओ पत्ताण सुणइ पक्खीणं । सिहरम्मि जंपियमिमो महल्लजणएण पुट्ठाणं ॥८७॥
 भो ! को कुओ इहाऽऽओ ? केण व दीवंतरम्मि किं दिट्ठं ? । निसुयं च कहइ सब्वं मह पुच्छंतस्स नियपिउणो ॥८८॥
 तेहि वि जं जहवचं दिट्ठं जं जेण जम्मि दीवम्मि । तं तह सब्वं कहियं नवरमिमाणं भणइ एगो ॥८९॥
 अहमज्ज ताय ! पत्तो सिंहलदीवम्मि तत्थ नरवइणो । मयणघरणि व्व रूवेण मयणरेहा सुया तस्स ॥९०॥
 तीए य अच्छिवियणाए पीडियाए तइज्जओ मासो । विज्जेहि वि परिचत्ता पिउणा वि दवाविओ पडहो ॥९१॥
 जो मह धूयं पउणं करेइ वियरामि तस्स तीए समं । अद्धं रज्जस्स तयं च को वि न य पडहयं छिवइ ॥९२॥
 अज्ज दिणं छट्ठं पडहयस्स ता ताय ! ओसहं तीए । किं नत्थि तिहुयणे वि हु ? किं वा अत्थि ? त्ति मे कहसु ॥९३॥
 अत्थि त्ति परं वच्छय ! केत्तिअ एवंबिहाणि वत्थूणि । जाणंतेहि वि उग्घाडएण वयणेण सीसंति ? ॥९४॥
 तेणुत्तं ताय ! महंतकोउयं कहसु मज्झं जमिह वणे । न य को वि सुणइ जइ एवमेस रुक्खो समग्गाणं ॥९५॥
 बाहीणमोसहं नयणवाहिणो पुण विसेसओ वच्छ ! । ता जइ इमस्स तरुणो को वि हु पक्खिवइ पत्तरसं ॥९६॥
 तीए नयणेसु तो सा पउणिज्जइ निच्छयं इमं सोउं । चितइ लोयणवियणाए बाहिओ बंधुदत्तवणी ॥९७॥
 ताव परिक्रामि अहं जइ मह पउणीभवन्ति नयणाणि । ता जायपच्चओ हं पुरओ काहामि जं जुत्तं ॥९८॥
 इय परिभाविअ सम्मं कोमलपत्ताणि चाविऊण रसं । खिवइ नयणेसु पिंडो च बंधए ताण चेवुवरिं ॥९९॥
 जा खणमेगं चिट्ठइ ता मणि-मंतोसहिप्पभावस्स । गाढमच्चित्तणओ नट्ठा वियणा असेसा वि ॥१००॥
 जाव य रयणिविरामे अवणेउं पट्ठयं नियइ ताव । पुंवं च पेच्छित्तं लोयणाणि जाओ पहिट्ठमणो ॥१०१॥

ओयरिऊण तरुणो सरम्मि पक्खालिऊण मुहमाई । परिविहियपाणवित्ती फलाइणा गमइ तं दियहं ॥१०२॥
 पुणरवि तहेव चडिउं चिट्ठइ तरुणो लयंतरालम्मि । संशासमए भारुंडपक्खिणो पेच्छइ तहेव ॥१०३॥
 चित्तियमिमिणा पयडेमि पोरिसं पउणयामि निवधूयं । गेहे गओ पडिस्सामि तत्थ पुणरवि अणत्थम्मि ॥१०४॥
 पउणीभूओ पत्ताणि गिह्णुं तस्स अमयफलतरुणो । सिंहलदीवे गमणं निवेइवं जेण जणयस्स ॥१०५॥
 चरणेषु अप्पयं बंधिऊण भारुंडपक्खिणो तस्स । वसिओ रयणीविगमे नीओ सउणेण तेण तहिं ॥१०६॥
 छिचिऊण पडहयमिमो पत्तो पुहईवइस्स पासम्मि । कयसमुच्चियपडिबत्ती पुट्टो रत्ता कुसलवत्तं ॥१०७॥
 संभासमए काराविऊण बलिमंडलाइयमसेसं । बाहरिय मयणरेहं नयणचिगिक्खं कुणइ सव्वं ॥१०८॥
 जाया तहेव निरुया सोहणदिवसे विवाहिओ कन्नं । दिन्नं रज्जस्संडद्धं रत्ता पत्तो पसिद्धिं च ॥१०९॥
 भुंजइ पंचपयारे विसए सह तीए नेहसाराए । अह अन्नया य पत्तो वमुदत्तो विहिनिओगेण ॥११०॥
 ववहरणत्थं वहेणेण तयणु निवदंसणत्थमत्थाणे । पत्तो महरिहमणहरपाहुडहत्थो सपरिवारो ॥१११॥
 पेच्छइ य विरायंतं सहोयरं तत्थ रायलच्छीए । सम्मं वियाणिऊण धसक्किओ माणसे सहसा ॥११२॥
 चित्तइ य कूरकम्मो जइ कह वि हु मज्झ वइयरं एसो । रन्नो पयडइ ता हं हियसन्वस्सो विणस्सामि ॥११३॥
 ता केणावि उवाएण मरइ जइ एस तो भवे लद्धं । एसो पउट्टचित्तो ववहरइ अभिन्नमुहराओ ॥११४॥
 अह अन्नदिणे विजणम्मि जाइ मायाए बंधुदत्तगिहे । पुच्छियकुसलोदंता परोप्परं जाव अच्छंति ॥११५॥
 ता लहुएणं भणिओ सहोयरो भाय ! ताव कइ वि दिणं । मा मं जाणाविज्जणु रन्नो तेण वि य पडिबन्नं ॥११६॥
 इय ते सकम्मनिरया सहोयरा दो वि तम्मि दीवम्मि । निम्मल-कलुसियहियया गमंति दिवसाणि भणियं च ॥११७॥
 कलुसमई कलुसं चिय विमळा विमलं परं पि पिच्छंति । अत्ताणयं व आयरसए व्व जेणं जणो नियइ ॥११८॥

अवरं च—

जाणंति पियं चिय वोत्तुमुत्तमा अमयमुत्तिणो नृणं । किं अमयाओ अन्नं झरिउं मयलंछणो मुणइ ? ॥११९॥
 अह अन्नदिणे विम्हइयमाणसो तम्मि चेव अत्थाणे । नियए सहोयरे निभायम्मि रायाइपक्खत्वं ॥१२०॥
 भणइ सविसायहियओ वमुदत्तो मद्दिऊण करजुयलं । को सक्कइ वन्नेउं नयरसिं एगजोहाए ? ॥१२१॥
 परमिह विरूवमेणं पयई एसा हवे पयावइणो । जं पडिपुन्नं एसो न कुणइ कत्थइ सनिम्माणं ॥१२२॥
 इय सव्वया वि एसो कुणमाणो अन्नया नरिंदेण । भणिओ विजणे भो भइ ! किं विरूवं मह पुरीए ? ॥१२३॥
 नीससिउं सविसायं भणियं नरनाह ! अकहणिज्जं पि । तुज्झ कहिज्जइ नवरं पयासियव्वं न कस्सावि ॥१२४॥
 पडिबन्ने नरवइणा भणियं पहु ! एस तुज्झ जामाऊ । अम्ह पुरे सुपसिद्धो अंगरुहो वेज्जडुब्बस्स ॥१२५॥
 तं सोउं नरनाहो चित्तइ एयं पि घडइ जुत्तीए । अन्नह कह मह धूया परिचत्ता सव्ववेज्जेहिं ? ॥१२६॥
 एएणं पन्नविया ? ता जइ सच्चं जहा इमो भणइ । ता हयविहिणा अम्हे विडंबिया पावकम्मेण ॥१२७॥
 एवं विसन्नहियओ पुट्टो राया सुवुद्धिसचिवेण । देव ! किमेयं ? तेण वि कहियं वमुदत्तवणिभणियं ॥१२८॥
 सचिवेणुत्तं जइ देव ! एवमेयं तओ गुरू अयसो । ववहारियाणं ठाणं जमिमा दीवम्मि तुह नयरी ॥१२९॥
 ता जावऽज्ज वि न भवइ पायडमेयं नरिंद ? जणमज्जे । तावोवायं चित्तसु एत्थऽत्थे भणइ तो राया ॥१३०॥
 तुममेव बुद्धिमंतो ता जं किच्चं तमेव मे कहसु । तेण वि भणियं पच्छन्नमेव वावायसु इमं ति ॥१३१॥
 तं सोउं नरनाहो दुहियादुक्खेण दुक्खिओ अहियं । कह कायव्वा एसा मयम्मि जामाउए दुहिया ? ॥१३२॥
 पडिबन्ने नरवइणा रहम्मि पुट्टा इमं मयणरेहा । किं अकुलीणवियारो सच्चविओ को वि कहया वि ॥१३३॥
 नियपइणो ? पुत्तीए तीयुत्तं ताया ! चंदबिंम्मि । अज्ज वि अत्थि कलंको न उणो पइणो मह कयाइ ॥१३४॥
 सरलो सच्चपइन्नो पुव्वाभासी कयन्नुओ सुहओ । परउवयारेकरओ चाई सूरु महासत्तो ॥१३५॥
 किं बहुणा ? कोउमहारिण विहिणा विणिम्मिओ एसो । केवलगुणमयमुत्ती पडो व्व परगुज्जरक्खट्ठा ॥१३६॥

इय सोऽं सुट्टुयं अभिभूओ माणसेण दुक्खेण । कहमेरिसनरयणं विणासियव्वं ? अहो ! पावं ॥१३७॥
 पुणरवि सचिवेणुत्तं किज्जउ निवनीइमणुसरंतेहिं । इय निच्छिउगमेसो संभ्रासमयम्मि वाहरिओ ॥१३८॥
 सुहपुन्नपेरिणं तम्मि द्विणे तेण पेसिओ भाया । नियवेसमप्पिऊणं रायउलेऽनायतत्तेहिं ॥१३९॥
 पच्चइयनरेहिं तओ वसुदत्तो चेव मारिओ तेहिं । रओ निवेइयं तं च निमुणिउं मुच्छिओ राया ॥१४०॥
 सिसिरोवयारसंपत्तचेयणो वाहरेइ नियधूयं । किं ताय ! इमं ? ति सुयाए पुच्छिओ भणइ पावो हं ॥१४१॥
 जं तुह वेहव्वकरो तीए भणियं किमेरिसं ताय ! ? । मज्झ पई नियगेहे जीवउ दीवाल्लियं लम्बं ॥१४२॥
 सेज्जाए सुहपमुत्तं मोत्तुमहं तस्स चेव पासाओ । तुज्झ सयासे पत्ता मममिव ता पेच्छ जामाउं ॥१४३॥
 निव्वुयहियओ जाओ तं सोऽं नरवई रहे पुट्ठो । सव्वं पि बंधुदत्तो तेण वि तच्चेट्ठियं कहियं ॥१४४॥
 वसुदत्तवइयरो वि हु जणम्मि न य पयडिओ अयसहेऊ । पेसविय निययपुरिसे सपरियणो आणिओ जणओ ॥१४५॥
 विहिओ विच्छेड्ढेणं नयरीए महुसवो नरिंदेण । अज्जं चिय जं एसो जाओ जामाउओ मज्झ ॥१४६॥
 जाया य वंसमुद्धी स-परेसु सुहाण कारओ जाओ । रज्जसिरीं परिपालिय सुगइं पत्तो कमेणेसो ॥१४७॥
 धम्मेण जओ जाओ एवमिमो बंधुदत्तवणियस्स । पावाओ स्वयं पत्तो वसुदत्तो दत्तस-परदुहो ॥१४८॥

॥ वर्णिगबन्धुदत्ताख्यानकं समाप्तम् ॥१०६॥

जह पुव्वकम्मविरइयमवस्समेएसि कज्जमावडियं । तह सव्वस्स वि जायइ सको वि न वारिउं तरइ ॥१॥

पापात्मके गतवति क्षयमन्तराये, पुण्यात्मनो गुण[सु]कर्मवशान्नरस्य ।

श्रीवेश्महेमगृह-पुत्र-कलत्रजातं, यद् यस्य पूर्वविहितं भुवि तस्य तत् स्यात् ॥२॥

॥ इति श्रीमदान्नदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे अवश्यप्राप्तव्यप्राप्तिदर्शकः

पञ्चत्रिंशत्तमोऽधिकारः समाप्त ॥३५॥

[३६. सम्पद्विपदोः सत्पुरुषसमतावर्णनाधिकारः]

पूर्वविहितस्य नाशो [ना]स्तीत्यभिहितम् । साम्प्रतं पूर्वविहितवशादेव प्राप्तयोर्व्यसन-सम्पदोः सत्पुरुषैस्तुल्यैर्भवितव्यमित्य-
 मुमर्थमभिधित्सुराह—

वसणम्मि समावडिया मुयंति धीरत्तणं न सप्पुरिसा ।

विहवे वि विगयगव्वा नायं नरविक्रमकुमारो ॥४५॥

व्याख्या—‘व्यसने’ विपद्यपि ‘समापतिताः’ प्राप्ताः ‘मुञ्चन्ति’ त्यजन्ति ‘धीरत्वं’ धैर्यं ‘न’ नैव ‘सत्पुरुषाः’ उत्तमाः । ‘विभवे’
 सम्पद्यपि समापन्ना इति द्रष्टव्यम् ‘विगतगर्वाः’ परित्यक्ताभिमानाः । ‘ज्ञातं’ दृष्टान्तः ‘नरविक्रम[कुमारः]’ नरविक्रमाभिधानो
 राजपुत्र इत्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु आख्यानकादवसेयः । तच्चेदम्—

अस्थि परचक्क-दुम्भिकस्स-डमरविरहाइनायरगुणेहिं । अल्यं पि जयंती जणवयम्मि नयरी जयंति त्ति ॥१॥

तत्थ य राया रिउकरडिक्करडदलणेक्कपच्चलो धणियं । गरुयपरकमभवणं समत्थि सीहो व्व नरसीहो ॥२॥

जस्स गुणन्नियधम्मप्पमोइया मग्गणा सुसहजुया । गंतुं वंछियठाणे परसियकिंतिं वियारंति ॥३॥

जस्स य रिउजणसंहारकारओ जल्यसामलच्छाओ । जमरायबाहुदंडो व्व सहइ समरंगणे खमो ॥४॥

तस्स य दुइज्जचित्तं व राइणो परमपेम्मसव्वस्सं । चंपयपल्लवहत्था चंपयमाला महादेवी ॥५॥

जीसे सविलासनिरिक्खणसु वंक्तणं न पयईए । कुडिलत्तं चिहुरेसुं न उणो हिययम्मि कइया वि ॥६॥
जम्मंतरसमुवज्जियपुन्नपभावाओ अणुहवंतस्स । तीए समं विसयसुहं ईसाइअदूसियमणस्स ॥७॥
नियमइपहावनिज्जियगुरुगुरुणो रज्जचित्तणपरस्स । आरोवियरज्जधुरं सुकुलुमायमंतिवग्गस्स ॥८॥
पाएण सुत्थहिययस्स तह वि नीइ त्ति वसणरहियस्स । पुव्विल्लरायनाएण पालयंतस्स रज्जभरं ॥९॥

तथा हि—

नाएणं परिपालइ सिट्ठजणं दुट्ठनिग्गहं कुणइ । निविसइ रायत्थाणे परिचितइ दूयकज्जाइ ॥१०॥
चउरंगबलं पालइ परिभावइ कोस-कोट्टयाराइ । अंतेउरं निरूवइ निसुणइ सद्धम्मसत्थाइ ॥११॥
सच्चाइरज्जसंगयकिच्चमसेसं पि चित्तयंतस्स । अप्पडिभवहुपयावस्स तस्स कालो अइकमइ ॥१२॥
परिणयपायाए जामिणीए अह अन्नया य नरवइणो । सत्तंगरज्जसंगयसुहसंपयसुत्थहिययस्स ॥१३॥
धम्मउत्थ-कामलक्खणतिवग्गसारं सुहं पवन्नस्स । सुहनिहा-वल्लहकामिणीहिं परिसिद्धिल्लियंगस्स ॥१४॥
सुइसुहयल्लेयमागहवयणविणिस्सरियमिस्सरियचिन्हं । पाहाउयरायपयारसुंदरं सुकइरइयं व ॥१५॥
सुविमुद्धजाइकलियं सुवन्नपयसंजुयं कलत्तं व । गाहाजुयलं सुइजुयलमसरिसं विसइ तस्स इमं ॥१६॥
विद्धि वयंतमसमं गुरुयंसं खमपहट्टमुहमूलं । कमविद्ध-निद्ध-वणफळ-पत्त-साहासमाइन्नं ॥१७॥
कज्जभरे आरोविय पुत्तं पुरिसस्स सगुणधम्ममई । जावऽज्ज वि न पवत्तइ ता कत्तो निव्वुइसुहाइ ? ॥१८॥
तं सोउं नरनाहो सुयचित्तागरुयसायरे पडिओ । पेच्छसु ममंतरायस्स विलसियं अप्पडीयारं ॥१९॥
जं मज्झ अणेगासु वि विसिट्ठलायन्न-रूवकलियासु । ओरोहणइणीसुं सुयस्स एगस्स वि न लाभो ॥२०॥
अहवा वि किमेयाए सुयचित्ताए समाहिमहणीए ? । जम्हा अचित्तियं पि हु जं भवियन्वं तयं होइ ॥२१॥

किंच—

जावऽज्जं चित्तिज्जइ पयत्थजायं असासयमसारं । ताव वरं चित्तिज्जइ धम्मो चिय सुहयरो बंधू ॥२२॥
धम्मो जियाण जणओ धम्मो माया सुओ सुही बंधू । भवभमणविनडियाणं जायइ परमत्थओ ताणं ॥२३॥
जइ वि हु एवं तह वि हु ववहारनएण धम्मवोच्छेए । सुयसंतइरहियाणं मयाण को लेइ नामं पि ? ॥२४॥
अवरं एन वराओ लोओ पुव्विल्लपालिओ अहियं । दूमइ हिययं वुड्ढत्तणम्मि ताणं पि हु सुयाओ ॥२५॥

यत उक्तम्—

लक्ष्मीः परोपकाराय विवेकाय सरस्वती । सन्ततिः स्वर्ग-मोक्षाय भवेद् धन्यस्य कस्यचित् ॥२६॥
चंपयमालापमुहं संपयमेयं पि पणइणीविंदं । सव्वं निरत्थयं चिय भणियं केणइ जमेत्थं पि २७॥
कज्जविहूणं वयणं धम्मविहूणं च माणुसं जम्मं । निरवच्चं च कलत्तं तिन्नि वि लोए अणत्थाइ ॥२८॥
ता किं करेमि ? कं विन्नवेमि ? पेच्छामि कमिह कज्जम्मि ? । सुयविरहियस्स मन्ने मरणे वि हु मज्झ न समाही ॥२९॥
परमिणिणा किं परिदेविण विहलेण बुद्धिमंताणं ? । सव्वम्मि कज्जजाए जमुवायपवत्ताणं सेयं ॥३०॥
जा एवं नरनाहो विवेयवसओ मणम्मि सयमेव । सुयचित्ताभरदुहिओ संठावइ मणयमप्पाणं ॥३१॥
ताव य भेरी-भाणय-भल्लरि-तिलमाइओ पहासमए । बहिरंतो गयणयलं पवाइओ तूरसंघाओ ॥३२॥
वट्ठियधुसिणरसेण व रविरमणसमागमम्मि सरसेणं । पुव्वदिसावहुवयणं रंजियमरणेणमरणेणं ॥३३॥
अमयमएण वि न मए निव्वविओ नरवई नियकरेहिं । इय खेएण व जाओ विच्छाओ ससहरो गयणे ॥३४॥
सुयदुहिओ नरसीहो तमसा तविओ मए अणज्जाए । इय लज्जाए मन्ने सहसा विलयं गया रयणी ॥३५॥
मिलिएहिं वि अम्हेहिं निवकज्जं न विहियं किमेयं ? ति । तारा वि दुहकंता सन्हीहोऊणऽवकंता ॥३६॥
बहुयाणं किम[स]ज्जं ? कुणिमो ता निवसमीहियमिमं ति । कोलाहलमुहल्लमुहो समुट्ठिओ सउणसत्थो वि ॥३७॥
मित्तो त्ति विस्सुओ हं समुच्चगोत्तं समस्सिओ हं ति । उदयं पत्तो भाणू साहिउकामो व्व निवकज्जं ॥३८॥

एत्थंतरम्मि महरिहसुहसेज्जं चइय धीरिमानिलओ । परिविहियगोसकिच्चो निव्वत्तियफारसिंगारो ॥३९॥
 सामंत-मंति-जोइसिय-पीढपरिमहपमुहपरिवारो । परिहरियथाणो वि हु अत्थाणं भयइ भूमिवई ॥४०॥
 सिंगाररुइवरवाररमणिपरिधुव्वमाणसियचमरो । बहुमाणसहियसामंतपत्तिपणिवइयपयकमलो ॥४१॥
 आभासियपउरज्जो परिपुच्छियनयरनायरखेमो । पच्चंतरायपेसियपाहुडपडिपाहुडविहत्थो ॥४२॥
 पत्थावे भूसन्नियविसज्जियासेसरायअत्थाणो । पासपरिट्ठियकइवयपहाणपुरिसो पसन्नमुहो ॥४३॥
 आमंतिय सम्पणयं साहइ सुयरयणिवइयरमसेसं । भो भो ! तुम्मे मह रज्जचित्ता बुद्धिमयरहरा ॥४४॥
 ता कहह किं पि जह गरुयतणयचित्ताभरो समुत्तरइ । मह माणसाओ ते वि हु वयंति करकमलकयकोसा ॥४५॥
 बहुदेवसिया एसा अम्हाण वि माणसे वसइ चिंता । देवेणमेयमम्हं हिययाओ कट्ठिउं भणियं ॥४६॥
 परमम्हे किं भणिमो देवायत्ते इमम्मि कज्जम्मि ? । अन्नं च न भवओ वि हु मइविहवो समहिओ अम्हं ॥४७॥
 परमेयं कहइ जणो पुत्तसमुप्पत्तिकारणं कुसलो । देवाराहण-ण्हाणाइ-मूलियापाणगाईयं ॥४८॥
 एयं कयम्मि कस्स-वि कइया वि हु होइ कज्जनिप्पत्तो । कस्स वि य पुणो विहलं पि होइ पडिकूलकम्मवसा ॥४९॥
 ता देव ! दुयं कीरउ पत्थुयकज्जम्मि संपयं जत्तो । एवं पि जइ न सिज्झइ कज्जं पुरिसस्स को दोसो ? ॥५०॥
 परमम्हमभिप्पाओ इह संपइ पहु ! कुओ वि संपत्तो । नियविज्जाणमहागुणविम्हावियसयलनयरिज्जो ॥५१॥
 ससिकंतसमुज्जलबहलभूइधवलियतणू तिणयणो व्व । दाहिणहत्थत्थससदडमरुओ धरियखट्ठंगो ॥५२॥
 गहनिग्गहणे निउणो पयंडसत्ती पिसायनिम्महणे । उड्डुंडडाइणीनिग्गहम्मि सव्वत्थ साहसिओ ॥५३॥
 अइदुट्ठ-रुट्ठ-खरखेत्तपालरक्खणखमो खमावलए । ओसहिबंधणपसमियजराइबहुविविहरोयभरो ॥५४॥
 गरुयगिरिदुग्गविवरप्पवेसतोसवियजक्खिणीलक्खो । धाउन्वायपसाहियमुव्वन्नविहवियदारिदो ॥५५॥

अवि य—

आगिट्ठिम्मि पडिट्ठो खुन्नो पन्नगमहाविसुद्धरणे । विक्खेवकरणदक्खो अमूढलक्खो वसीकरणे ॥५६॥

किंच—

जं विउसेहिं न कहियं न दंसियं कह वि पुव्वपुरिसेहिं । जुत्तीए वि न जुज्झइ सयाणया सदहंति न जं ॥५७॥
 सव्वं पि तयं मज्झं सज्झं किं पलविण बहुएण ? । उग्घोसंतो बहुहा उच्चियबाहू भमइ नयर ॥५८॥
 एवं महप्पभावो घोरसियो नामओ महावइयो । सो पुच्छिज्जउ पत्थुयपओयणे एस अम्ह मई ॥५९॥
 इय सोऊणं संजायकोउओ भणइ तो महीपालो । बाहरह तयं सइवं पुच्छामो पत्थुयत्थकए ॥६०॥
 तत्तो पहाणपुरिसे पेसेउं सायरं समाहूओ । सो वि हु सहरिसहियओ संपत्तो रायपासम्मि ॥६१॥
 कयसमुच्चियपडिवत्ती सुहासणत्थो कयप्पणामो य । पुट्ठो रत्ता भयवं ! संपइ कत्तो तुहागमणं ? ॥६२॥
 गमणमिओ वा कत्थ वि ? स बाहू सिरिपव्वयाऽऽगओ हं ति । गंतव्वं सिरिजालंधरम्मि उत्तरपहे रायं ! ॥६३॥
 पुणरवि भणियं रत्ता तुह सत्ती का वि सुव्वइ अपुव्वा । ता अम्हाणं किं पि हु सकोउगाणं पयंसेसु ॥६४॥
 आगिट्ठि-चित्तचिन्ताइकोउहल्लेण रंजिओ भणइ । एस चिय तुह सत्ती ? उआहु अन्नत्थ वि किमत्थि ? ॥६५॥
 तो जंपइ सो हसिउं सव्वन्नू चेव जाणए सव्वं । लोयव्ववहारकयं अन्नं पि हु अत्थि मह किं पि ॥६६॥
 जइ एवं ता किज्जउ महापसाओ सुपुत्तलामेण । तेणुत्तं मह नरवर ! केत्तियमेत्तं इमं कज्जं ? ॥६७॥
 नवरं होसु सहाओ दिणमेगं मंतसाहणे मज्झ । मणवल्लियमन्नं पि हु जेण पसाहेमि सव्वं पि ॥६८॥
 तो कण्हचउदसिदिणे खगकरो सह कवाल्लिण निवो । पत्थुयकज्जनिमित्तं पत्तो भोसणमसाणम्मि ॥६९॥
 आलिहियमंडलो सो सकलीकरणं विहाणओ काउं । नियमंतं घोरसिवो धिरासणो जविउमारदो ॥७०॥
 भणिओ राया तेणं हत्थसयाओ परेण चिट्ठ तुमं । करवालकरो मा एसु सव्वहा तं अवाहरिओ ॥७१॥

राया तहेव थको कालविलंबं महंतमाकलिउं । सणियं तप्पिट्ठीए समागओ सुणइ से जावं ॥७२॥
 'हुं फड्ड साह ति हुणामि नरवई' हक्किओ इमं सोउं । रे रे कावालिय ! होसु संपयं मह पुरो पुरिसो ॥७३॥
 तत्तो य समुक्खणिऊण तक्खण च्चेव कूरकावाली । विप्फुरियतरलजमजीहसच्छहं कत्तियं कुडिलं ॥७४॥
 काऊण दाहिणकरे निब्भच्छइ भिउडिभीमभालयलो । रे रे तं रायाहम ! कुणसु सुदिट्ठं मणुस्समवं ॥७५॥
 तत्तो पयडपरक्कमपयंडभुयदंडपहरणरउद्धा । जुज्जेण संपलमा दो वि कवालिय-महीवाला ॥७६॥
 दोन्नि वि वगंति घणं दोन्नि वि पहरंति पयडियपहावा । दोन्नि वि रोसारुणवयण-नयणविक्खेवदुप्पेच्छा ॥७७॥
 जाव य खणंतरेणं निद्वयनरवइपहारजज्जरिओ । मुच्छानिमीलियच्छो पडिओ धरणीए कावाली ॥७८॥
 एत्थंतरम्मि विप्फुरियतणुपहापडलपयडियदियंता । चवलतरचरणभूणभूणिरनेउरारावरमणीया ॥७९॥
 विलसंतविविहभूसणविभूसियासेसविग्गहावयवा । ठाऊणं निवपुरओ देवी भणिउं समादत्ता ॥८०॥
 भो नरसीहनरेसर ! भव्वं विहियं जमेस कावाली । कित्तिवलक्खसलक्खणखत्तियसखकारओ पाओ ॥८१॥
 भुवणस्स वि दुद्धरिसो पयंडमंतपभावदुरभिभवो । संतावियभुवणयलो विणिज्जिओ जगडियज्जोहो ॥८२॥
 ता तुट्ठा हं संपयमज्जेव समीहियं मह पसाया । भो भो तुज्झ नरीसर ! पसन्नवयणा पयंपंती ॥८३॥
 पणमिय पुट्ठा रत्ता भयवइ ! कहमेस वयपवन्नो वि । खत्तियवहसंजणओ भणिओ भवईए ? कहसु इमं ॥८४॥
 तीयुत्तमिमो खत्तियवंसपसूओ नरेसर ! नरिंदो । नामेण वीरसेणो जह रज्जाओ परिब्भट्ठो ॥८५॥
 जीवियनिव्विन्नेणं वित्थयभूमंडलं भमंतेणं । भइरवनिवडणमरणं जह भीमं ववसियमणेणं ॥८६॥
 जह य महाकालेणं जोगाइरिण्ण वारिओ मरणा । तेणं चेव य दिन्नं जह कावालियवयमिमस्स ॥८७॥
 तइलोक्कविजयमंतो दिन्नो गुरुणा जहा मरंतेण । जह अट्ठोत्तरनरवइसएण जावो समाइट्ठो ॥८८॥
 जह वा कलिंगदेसाइसु लक्खणजुया निवा हणिया । तह सव्वं नरवइणो निवेइयं देवयाए तथा ॥८९॥
 इय कावालियवइयरमायन्निय देवयाए परिकहियं । सुयलाभेण पहिट्ठो पणमिय देविं गओ सगिहं ॥९०॥
 केण वि अलक्खिओ चेव सेज्जमारुहइ जाव ता पडियं । समयनिवेयगपुरिसेण तत्थ केणावि सवणसुहं ॥९१॥
 तरिऊण तुमं व दुरंतदुक्खदंदोलिजलयराइन्नं । वसणसमुहं पावइ उदयं नरनाह ! एस रवी ॥९२॥
 तो सुणिऊणं गणयं सिद्धिलियनिहो विचिंतए राया । सूरुग्गमसमयनिवेयगो इमो पढइ को वि नरो ॥९३॥
 एत्थंतरम्मि चंपयमाला पत्ता नरिंदपासम्मि । जंपइ सैनम्म वयणं अहो ! हु सुहिओ जणो सुयइ ॥९४॥
 पुट्ठं रत्ता सुंदरि ! विसेसओ किं तुहाऽऽगमणकज्जं ? । अवरं च किं पि हु पिण ! हरिसियहियय व्व लक्खिहिस्सि ॥९५॥
 ताहे पयडियविणया जोडियकरसंपुडा भणइ देवी । आगमणकज्जमेयं पहु ! अवहियमाणसो सुणसु ॥९६॥
 अज्ज मए रयणीए समुस्सिओ सरलवंसविविखाओ । विलसंतजयवडाओ कलकिंकिणिसइसवणसुहो ॥९७॥
 सयलज्जणाणंदयरो महल्लमंगल्लदंसणमहग्घो । धम्मनिही परमधओ तुमं व सुमिणम्मि सच्चविओ ॥९८॥
 ताहे सुहसुमिणसमुब्भवंतरोमंचकंचुइयतणुणा । भणियं रत्ता सुन्दरि ! सुहजणओ सुमिणओ एस ॥९९॥
 अम्ह कुलकेउभूयं पुत्तं पसविहिसि सुन्दरि ! नवन्हं । मासाणसुवरिमद्वट्ठमाण राईदियाणं च ॥१००॥
 सो वि चउजलहिपज्जंतमहिमहेलाए नायगो होही । दुव्वारवइरिक्कुरिक्कुंभदल्लखरनहरपंचमुहो ॥१०१॥
 सा वि हु सोउं पियवयणमेरिसं भत्तुणो मणोदइयं । हरिसाऊरियहियया बंधइ वत्थे सउणगंठि ॥१०२॥
 जह नरवइणा तह सउणपाढएहिं वि विथारिए सुमिणे । चंपयमाला परितुट्ठमाणसा गव्वमवुव्हइ ॥१०३॥
 गव्वभप्पभिईदिवसाओ वड्डमाणम्मि तइयमासम्मि । चिंतइ चंपयमाला देवी दोहलयगुणवसओ ॥१०४॥
 विविहेहिं 'पयारेहिं' जइ पूयणमायरामि देवाणं । आणंदियमणवित्ती करेमि भत्तिं गुरुयणस्स ॥१०५॥
 वियरामि विविहसुहमक्ख-भोज्ज-वत्थाइएहिं मणदइयं । दीणाईणमहं जइ दाणं अनिवारियप्पसरं ॥१०६॥

सवणामयसरिसाई परिणामसुहाई निव्वुइकराई । निसुणेमि गुरुसयासम्मि जइ अहं धम्मसत्थाई ॥१०७॥
ततो मणोरहम्भहियवित्तवियरणगुणप्पयारेण । रत्ना दोहलए पूरियम्मि सइसुहियसव्वंगी ॥१०८॥
गम्भसुहावहसयणा—ऽऽसणाइणा सोहणप्पयारेण । गम्भं वहमाणीए तीए जाए पसवसमए ॥१०९॥
नवमासाण सवायाणमुवरिमणहम्मि दिणि मुहुत्तम्मि । उच्चट्टाणगएसुं गहेसु विरयासु य दिसासु ॥११०॥
पणइजणमणवियप्पियपयत्थसंपयसमप्पणापवणं । कप्पमहीरुहभूमि व्व कप्पपायवमणप्पगुणं ॥१११॥
चंपइमाला पसवइ पुत्तं पुत्तप्पभावओ रत्तो । नियतपुत्तकटिक्कप्पप्पभावपज्जोइयदियंतं ॥११२॥
ततो हरिसविसंतुलगाइवसपरिसिद्धिलवसण-धम्मिह्ला । ओरोहदासचेडी वद्धावइ वसुमईनाहं ॥११३॥
संपइ वद्धाविज्जसि नरनाह ! तुमं जएण विजएण । जेण पसूया पुत्तं चंपयमाला महादेवी ॥११४॥
रत्ता वि य दासितं अवणेउं तीए दासचेडीए । दिन्नं च पारिओसियदाणं सुयजम्मत्तुट्ठेण ॥११५॥
आणत्ता नायरया जहाविभूईए नयरमज्झम्मि । कारवह महाऽऽणाए सुयजम्ममहूसवं गरुयं ॥११६॥
तेहिं वि तह चि पडिवज्जिऊण निस्सेसनयरिमज्झम्मि । वद्धावणयं विहिणा कारवियं तं च एरिसयं ॥११७॥
विरइज्जमाणतोरणवंदणमालं दुवारदेसेसु । ठाविज्जमाणचंदणचच्चियसुहपुत्तकलसजुयं ॥११८॥
उब्भिज्जमाणनवरंग-वसण-परिहाण-जूय-मुसलसयं । पढमाणचवलतरचट्ट-भट्ट-सूमाइयाइन्नं ॥११९॥
पविसंतक्खयवत्तं विद्धाजणकिज्जमाणसुयरक्खं । नच्चन्तवारविलयं सनम्महीरंतसिरनेढं ॥१२०॥
इय गरुयविभूईए वद्धावणयं नरिंदचंदेण । आणंदियपउरजणं कारवियं पुत्तजम्मम्मि ॥१२१॥
अह नामकरणदिवसम्मि सोहणे तिहि-मुहुत्त-करणम्मि । भोयाविऊण नीसेसपरियणं भोयणविहीए ॥१२२॥
सम्माणिऊण वरक्ख-रयण-असणप्पयाणओ सम्भं । पुहइवई सप्पणयं सव्वं पि हु पुरपहाणजणं ॥१२३॥
कुलविद्धनारिनिवहेण मत्थए चोक्खयक्खिक्खणपुत्तं । नरविक्रमो त्ति नामं सुयस्स कारवइ कालणू ॥१२४॥
संजाओ य कमेणं वट्ठंतो अट्ठवरिसदेसीओ । सुहसियपंचमि-गुरुवार-पुस्सनक्खत्त-करणेसु ॥१२५॥
उवणीओ लेहायरियपायमूलम्मि मलियमाणभडो । ससिणेहं सम्माणिय कलागुरुं गरुयभत्तीए ॥१२६॥
नियजोगयागुणेणं जणयपयत्ताओ निच्चमभिओगा । लेहायरियस्स गओ कलाण सव्वाण सो पारं ॥१२७॥
लेहम्मि लद्धलक्खो अहियं परिनिट्ठिओ धणुव्वेए । गंधव्वकलाकुसलो पत्तच्छेयम्मि पत्तट्ठो ॥१२८॥
नर-नारि-तुरय-गय-रहवराइपरमत्थलक्खणविहन्नु । गंधंगजुत्तिनिउणो चउरमई चित्तयम्मम्मि ॥१२९॥
लोयव्ववहारविऊ मंतपओगेसु नायपरमत्थो । परचित्तगहणदक्खोविसारओ सहसत्थेसु ॥१३०॥
सा नत्थि कला तं नत्थि कोउयं किं पि नत्थि विन्नाणं । जत्थ न सो पत्तट्ठो विसेसओ मल्लजुद्धम्मि ॥१३१॥
अह अज्जाया य पेक्खणय-गीयवक्खित्तरायअत्थाणे । निवपाससुहासीणे सुहए नरविक्रमकुमारे ॥१३२॥
करकलियपयंडसुवन्नदंडदुद्धरिसभासुरसरीरो । आगंतूणं विन्नवइ सविणयं निवपडोहारो ॥१३३॥
हरिसउरसामिणो देव ! देवसेणस्स दारदेसम्मि । चिट्ठइ दूओ देवस्स दंसणं महइ किं कज्जं ? ॥१३४॥
सिग्घं भइ ! पवेससु तमिइ निउत्ते निवेण स पविट्ठो । कयसमुचियपडिवत्ती एवं विन्नविउमादत्तो ॥१३५॥
संति पहु ! मज्झ पहुणो अइसयभूयाणि दोन्नि रयणाणि । नियरूवोवहसियतियससुंदरी कन्नगा एगा ॥१३६॥
अवरो य रायमल्लो पडिभडकमलाण कालमेहो व्व । नामेण कमलमेहो विणिज्जियासेसमल्लगणो ॥१३७॥
तत्थऽन्नया कयाई सुहासणत्थस्स रायअत्थाणे । सव्वालंकारमणोहरंगियानिययअणणीए ॥१३८॥
पिउपायपणमणत्थं पट्टविद्या पुव्ववन्निया कन्ना । उच्छंणम्मि निविट्ठा पलोइया तयणु पिउणा वि ॥१३९॥
वरचितणत्थमेसा [ग्रन्थाग्रम् ११०००] मन्ने पउमावईए देवीए । पट्टविद्या मह पासे ता को णु इमीए अणुरूवो ॥१४०॥
होही भत्ता भवणे वि ? विसरिसाणं कए वि संबधे । आजम्मं घरवासो दुहपासो होइ मिहुणाणं ॥१४१॥
इय दुहियावरचितणजलहिमहावत्तसंकडे पडिओ । राया सव्वावत्थासु दुहयरी होइ जेण सुया ॥१४२॥

ततो रन्ना सयमेय पुच्छिया तुज्झ सीलमई ! वच्छे ! । केरिसगुणो कहिज्ज उरुचइ हिययस्स भत्तारो ? ॥१४३॥
 किं चाई ? किं सुरो ? किं वा विउसो ? कयन्नुओ ? मुहओ ? । गंधव्वकलानिउणो ? परोवयारी ? दयालू वा ॥१४४॥
 ईसिं अहोमुहीण सलज्जमेईए जंपियं ताय ! । जो को वि हु तुह रोयइ सो चिय मह सम्मओ भत्ता ॥१४५॥
 तो भणियं नरवइणा ईसिसमुत्तामिऊण मुहकमलं । उवरोहसीलयाए वच्छे ! न सुहाइं कज्जाइं ॥१४६॥
 जइ एवं ता एसो तुह मल्लो महियले वऽपरिभूओ । जिप्पिस्सइ जेण बली सो मह भत्ता किमवरेण ? ॥१४७॥
 तो नायं नरवइणा एसा हु बलाणुराइणी बाला । ता भइं परमिणिणा सव्वे वि पराजिया बलिणा ॥१४८॥
 तो तं विसन्नचित्तं दट्ठं भणियं पहाणपुरिसेहिं । अज्ज वि देव ! जयंतीए अत्थि अपरिक्खिओ एगो ॥१४९॥
 नरसीहसुओ बलपोरिसक्करसिओ रसायलपसिद्धो । नरविक्रमाभिहाणो सो वि परिक्खिज्जउ नरिंद ! ॥१५०॥
 सामत्थिऊण सम्मं तयत्थमहमेत्थ पेसिओ सामि ! । तो नरवइणा वयणं निरिक्खियं निययत्तणयस्स ॥१५१॥
 तेणावि पणमिऊणं भणियं देवाणुभावओ भव्वं । होही सव्वं पेसवइ ताय ! मं तत्थ किं बहुणा ? ॥१५२॥
 तो मंतिऊण सामंत-मंति-नायरजणेण सह रत्ता । पेसविओ हरिसउरे हिट्ठो नरविक्रमकुमारो ॥१५३॥
 अम्मोगाइयाए निदमहत्तमो देवसेणनरवइणा । कुमरस्स पेसिओ चडयरेण चउरंगवलकलिओ ॥१५४॥
 तो गरुयविभूईए सोहणदिवसे पवेसिओ नयरे । नर-नारिनियरनयणाण किमवि परमूसवो कुमरो ॥१५५॥
 सयणा-ऽऽसण-वहुपरिवारसंजुओ धवलधयवडसणाहो । कुमरस्स वासगेहं समप्पिओ पवरपासाओ ॥१५६॥
 वीयम्मि दिणे भणिओ रत्ता कुमरो महऽत्थि सीलमई । नामेण कत्तया सा [प]भणइ जो कालमेहमिमं ॥१५७॥
 मह मल्लमपडिमल्लं परिभविही होहिही स मे भत्ता । सह कित्ति-जयवडायाहिं कुमर ! ता गिण्हसु तयं ति ॥१५८॥
 अंगीकयम्मि कुमरेण सज्जिया नयरपरिसरे रम्मे । मंचाइमंचकलिया वित्थिवा मल्लरंगमही ॥१५९॥
 नर-नारिनियरसहिं उवविट्ठे देवसेणनरनाहे । सिरिकुमर-कालमेहा समागया रंगभूमीए ॥१६०॥
 आबद्धनिविडकच्छा संजमियसिणिद्धकेसपव्वभारा । दोत्ति वि निजुद्धनिव्वडियपोरसा साहसेक्करसा ॥१६१॥
 दट्ठूण कालमेहो कुमरं संहणणदुद्धरिसदेहं । पुत्तक्खयाओ खिप्पं खुहिओ चित्तम्मि बलिओ वि ॥१६२॥
 चितइ य एस रन्नो वल्लहजामाउओ जणाणुपिओ । ता जय-पराजएसुं कुओ वि मह नत्थि कल्लाणं ॥१६३॥
 इय भयसंभमवसओ फुट्ठं हिययं तड त्ति मल्लस्स । कुमरस्स साहुवाओ संजाओ रंगमज्झम्मि ॥१६४॥
 ततो य कलानिहिणो कंठे बलसालिणो कुमारस्स । पक्खित्ता वरमाला कुमरीए नेहरज्जु व्व ॥१६५॥
 अणुल्लवो संजोगो विहिणा विहिओ समाणमेयाण । जाओ साहुकारो अहो ! सुवरियं ति जणमज्जे ॥१६६॥
 ततो सोहणदिवसे पाणिमाहणं करावियं रन्ना । मंगलगोयरवेणं वज्जिरवरतूरनिवहेण ॥१६७॥
 पइमंडलमेईए तह हय-गय-रहवराइयं दिन्नं । रन्ना जह नयरजणो सव्वो वि धुणांविओ सीसं १६८॥
 कइय वि दिणाणि नरवर-वहूणमणुभविय मंगलं राया । मोयाविओ सनयरं पइ गमणत्थं कुमारेण ॥१६९॥
 ततो य पसत्थदिणे चउरंगमहावलेण परियरिओ । संपत्थिओ कुमारो विदवियससिनिम्मलजसोहो ॥१७०॥
 ततो पिउणा दुस्सहविओगदुट्ठंतनेहपासेण । सिक्खविद्या सीलमई समुरकुलं पत्थिया तइया ॥१७१॥
 वच्छे ! गुणवियले वि हु जणणी-जणयाण धुवमवच्चम्मि । को वि अपुव्वो नेहो तेण हियत्थं भणामि तुमं ॥१७२॥
 निप्पंकमुवन्नसमुज्जला वि सुइसीलसोरभजुया वि । केयइफडस व्व सुया परोवयाराय निम्मविया ॥१७३॥
 ता वच्छे ! तत्थ गथा मुविणीया होसु समुरवंगस्स । अविणीओ जलणो इव जणइ पवित्तो वि संतावं ॥१७४॥
 नियनाममणुसरन्ती सीलम्मि मइं सया वि मा मुयसु । सोलरयणे विणट्ठे न सुन्दरं उभयलोगे वि ॥१७५॥
 नियभत्तुणो करेज्जसु सयमासण-भोयणाइयं कज्जं । भत्तारदेवयाओ नारीओ जेण एस सुई ॥१७६॥
 पइणोऽभिमणसु य नम्मभासणा तस्स पुण अमित्तं । विहियावन्ना पियभासिणी य सव्वम्मि परिवारे ॥१७७॥
 समुराईण गुरुणं भत्ता नमिरा नणंदवग्गम्मि । हरिसियमणा सबक्किसु पइचंधुयणम्मि ससिणेहा ॥१७८॥

संसारियसोक्त्वपिवासियाण कुलबालियाण किल एवं । पङ्गो विसए निच्छियममंत-मूलं वसीकरणं ॥१७६॥

अन्नं च—

विणयभंससरूवं गव्वं पि हु सव्वहा परिच्चयसु । धणुदंडं चिय विउसा जेण सगव्वं पसंसंति ॥१८०॥
 रज्जसिरीपमुहेसुं वत्थुसु वच्छे ! मयं पि परिहरसु । सुयणु ! ससि व्व निरूवसु समओ झिज्जइ मुहयरो वि ॥१८१॥
 दाणं पि जहाविहवं सया पयइसु पणइवग्गम्मि । मयसमयम्मि अदाणो करि व्व निदिज्जइ जणेण ॥१८२॥
 इय सिक्खविउण सुयं दूरमणुव्वइय देवसेणनिवो । वलिओ विवन्नछाओ सुमरंतो ताण गुणनियरं ॥१८३॥
 कुमरो वि अखंडपयाणएहिं पत्तो जयंतिनयरीए । नवजलहरो व्व सिहिणो पिउणो ममां नियंतस्स ॥१८४॥
 जयवारणमारूढो सीलमईए समं समज्जाए । पिउणो पुरीए सोहं पेच्छंतो विसइ अह कुमरो ॥१८५॥
 कुमरस्स दंसणत्थं दोसु वि पासेसु रायमग्गस्स । हट्ट-ऽट्टालय-देउलय-भवणपासायसिहरगओ ॥१८६॥
 मोत्तुं नियवावारं निस्सेसो नयरिनारि-नरनियरो । निच्चलनेत्तो नरनाहनंदणं नियइ नयणसुहं ॥१८७॥
 परिणयवएहिं भणियं सव्वं पि हु होइ पुन्नवन्ताण । जेणसो पत्तजसो सकलत्तो नियपुरिं पत्तो ॥१८८॥
 तरुणाण भणइ को वि हु कुमरो रूवेण मयरकेउ व्व । अवरो जंपइ कुमरी तिहुयणअन्नभहियरूवगुणा ॥१८९॥
 विद्धाहि भणियमम्मा-पिउण सुइरं कुणंतु संतोसं । जीवंतु चिरं विलसंतु संपयं पुन्नवन्ताणि ॥१९०॥
 तरुणीण पुणो तरलत्तणेण अविवेयवहुल्याए य । विविहालावा जाया परोप्परं ताण विमयम्मि ॥१९१॥

तहाहि—

कीय वि कहियं करकमलकलियवज्जो पियाए सह कुमरो । सोहइ सिंधुरखंधे सहि ! सैइसहिओ सुरिंदो व्व ॥१९२॥
 अवराए भणियमलं पियसहि ! तुह जंपिण जेण हरी । सो अकुलीणो अवरं च छिहंसंछन्नसव्वंगो ॥१९३॥
 सुहसिरिजणओ सोहइ सभारिओ निवसुओ महासयणो । वेलाए सहिओ जलनिहि व्व विलसंतलायन्नो ॥१९४॥
 मयरसिण जलहिणा अमयं विन्नुं जडासएण समं । कुमरं करेसि जाणंतिया वि पियसहि ! बहुं भुल्ला ॥१९५॥
 कप्पियकरेण संतावहारिणा सहि ! समो सहइ कुमरो । भज्जासहिओ कप्पदुमेण सियचंपयलएण ॥१९६॥
 साहिपहाणं मणताववज्जिएणं समं कुमारेणं । जंपंती सिरसूलं पिय[सहि!] मह कुणसि जाणंती ॥१९७॥
 करकलियसंख-चको जणनिव्वुइकरसुदंसणो कुमरो । सीलमईए सिरीए व सहिओ विन्हु व्व पडिहाइ ॥१९८॥
 आवयवइसयणेणं सुहिसयणो विणहुणा समो कुमरो । लच्छीसमभज्जो वि हु सगएण निरामओ कह णु ? ॥१९९॥
 सुहरसणो जयसूरो मय-रणभयवज्जिओ सह पियाए । सीहीए समं पंचाणणो व्व सहि ! सोहइ कुमरो ॥२००॥
 सहि ! ससधरसियदेहेण भणसि सीहेण जं समं कुमरं । केण वि अगंजियं तं मयच्छि ! मह चालसि अणक्खे ॥२०१॥
 इय पउरपुरंधीणं कुमरो समयणवियडुवयणाणि । निसुणंतो नायरनारिनयणमालाहिं पिज्जंतो ॥२०२॥
 वीहज्जंतो वत्थंचलेहिं नरनाहमंदिरं विसइ । उच्चियतोरण-मोत्तियचउक्ककलियं कलाकुसलो ॥२०३॥
 पणओ पिउणो पाएसु सविणयं भारियाए सह कुमरो । पिउणा वि हु परिपालसु रज्जधुरं एवमणुसट्ठो ॥२०४॥
 मायाए पुण पणओ चिरकालं जियसु पुत्त ! इय भणिओ । सीलमई पुण भणिया अक्खयवच्छा भवसु वच्छे ! ॥२०५॥
 नियपासायसमीवे पासायं देइ निययकुमरस्स । भोगोवभोगपरिवारसंजुयं सहरिसं जणओ ॥२०६॥
 जुवरज्जम्मि निवेसइ नायरजणसम्मएण तं कुमरं । इय सो सत्थत्थविउ नियजणयपसायदुल्लालिओ ॥२०७॥
 पंचविहे कामगुणे भुजंतो भारियाए सह कुमरो । दोगुंदुगो व्व देवो गयं पि कालं न याणेइ ॥२०८॥
 अह अन्नया कुमरो पडियगोट्ठिं समीहए काउं । चउरमइ-विउसभूषणनामगमित्ताइपरियरिओ ॥२०९॥
 सद्धिं सहिसहियाए सीलमईए वियडुभज्जाए । नियपासायवरगओ सरिउण सुभासियं एयं ॥२१०॥
 काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमताम् । व्यसनेन हि मूर्खाणां निद्रया कलहेन च ॥२११॥

१. शचीसहितः ।

काऊण छंद-लक्खण-पमाणसत्थाइपडियवियारं । पन्होत्तरगोठ्ठीए हरियमणो भणइ चउरमई ॥२१२॥
 पियमित्त ! समइरइयं किं पि हु पन्होत्तरं पढसु पढमं । जेणस वियाणइ विउसभूसणो मज्झ वयणेण ॥२१३॥
 पढियं च चउरमइणा सरइयपन्होत्तरं कुमरवयणा । वैथमिममेगवारं तथा समत्थं च तं च इमं ॥२१४॥
 भान्तिमाशु बत बोधय पृष्ठं, कानने न ननु का जगदिष्टाः ? । कीदृशाश्च पशुपालगृहाः स्युर्नीलशष्पपरिपुष्पदुरभ्राः ? ॥२१५॥
 सिग्धं विचिंतिऊणं सुगममिमं कुमर ! जाणइ सिसू वि । नाऊणं विउसविभूसणेण प]भणियमिमं तस्स ॥२१६॥
 भ्रमदवयः ॥

भणियं च चउरमइणा जइ सुगममिमं तओ तुमं पढसु । विसमतरं जेण तयं पेच्छामो तेण पढियमिमं ॥२१७॥

सम्बोध्यते कथमजो धरणीरुहश्च, मर्त्यः प्रकाममवबोधनवर्जितश्च ? ।

कीदृग् नगाधिपसुतापतिरंहिहीनमर्त्या भवन्ति भुवने कतम[स्व]भावाः ॥२१८॥

नायं च चउरमइणा किंचि चिरं चिंतिऊण किच्छेणं । सच्चं चिय विउसविभूसणो सि हसिऊण तं च इमं ॥२१९॥

आगमनाः ॥

भणियं तो विउसविभूसणेण तं कुमर ! पढसु दुरवगमं । पन्होत्तरमम्हाणं जं पढियं जणइ संतोसं ॥२२०॥

तक्खणमेव वियप्पियमिणमो नरविक्रमेण तं पढियं । कथमणेगालावं गयपच्चागयमिमं तं च ॥२२१॥

दैत्याः केन विदारिताः ? रिपुगणाकीर्णं च कीदृग् रणं ? ,

प्रोक्तं ब्रह्म मनोरथेन वदति ब्रह्मा किमिष्टं नृणाम् ? ।

ब्रूते शर्मपतिर्विशुद्धयति मलः केनात्र कीदृग् नमः ,

प्रत्येकं ब्रुवते विकल्पविधिभृद् वर्णादनब्रह्मजाः ॥२२२॥

अहह ! कुमारमईए नेउन्नं जेण गरुयकिच्छेणं । नायमिमं नवनाडीनिरोहओ तं कयाइ इमं ॥२२३॥

केशवारिणारिवाशके ॥

अह विउसभूसणो भणइ कुमर ! समईए विरइयमियाणिं । पण्होत्तरमेरिसगं भणामि जइ भणसि तुममेगं ॥२२४॥

कुमरेण भणियमहमवहिओ म्हि अवरं च का वि हु अपुव्वा । आसुकवित्ते सत्ती तुह पढसु तओ य तेणुत्तं ॥२२५॥

पृष्ठं पुण्णरपालकेन मधुभिद् धत्ते किमस्सं ? रिपोः, सैन्त् कीदृगथो विकल्पवचनो वर्णश्च किं पीयते ? ।

पृष्ठं चित्त[.....] पिपासति गजो विन्ध्योद्भवः किं पृथक्, सज्जलपन्ति निपात-वामसलिलाभिरुत्या समाजश्रियः ॥२२६॥

कुमरेणावि हु सविल्लवमूहिउं भणियमुत्तरमिमस्स । भव्वमिमं दुरवगमं गुणेषु को मच्छरं वहइ ? ॥२२७॥

रेवावारिवैरिवाचारे ॥

तसो य चउरमइणा भणियं अहमवि विसिद्धजाईए । आयन्नसु कुमर ! तुमं पढेमि पण्होत्तरं एगं ॥२२८॥

कुमर ! पढावसु जम्हा विसिद्धिजाईए कोउगं अम्ह । सव्वेहिं सहरिसं मन्नियम्मि तेणावि पढियमिमं ॥२२९॥

कीदृग् दग्धमरण्यमर्तिजनकं किं चाहुरत्रोदितं, गन्ध्या कीदृगथो मनोविद इति धान्वो वदन्त्यम्बुदम् ।

वोद्या चाव्ययपद्मजाङ्गमरुन्निः श्रीकशब्दैकता, ब्रूते पञ्चजनोऽथ कीदृगुदितं वृन्दं मुनीनां वद ॥२३०॥

तं बहुसो दीर्घसियमलद्धमज्झं न जाव चिन्नायं । केण वि ता कुमरेणं भणियमिमं उत्तरमिमस्स ॥२३१॥

सव्वेहि वि मिलिऊणं भणियं पुणरवि कुमार ! तं पढसु । दुरवगमं पण्होत्तरमवगच्छामो न वा अम्हे ॥२३२॥

तो पढियं कुमरेणं गयपच्चागयमिमं पउमबंधे । समईए विरइयं मुणउ कोई जस्सऽत्थि मइविहवो ॥२३३॥

अतिशायिबलो वय्यः सुराज्ञः कीदृशी तनुः ? । तपोलक्ष्म्या च कीदृश्या युता कीदृग् मुनेस्तनुः ? ॥२३४॥

.....चित्तं सौख्यं सगमनमालप कीदृग् वणिक्कला बोध्या ? । भौमयुत्तस्ततगतित्वं च कीदृक् स नो दा स्त्री ॥२३५॥

तो जाव न को वि हु किं पि मुणइ ता चउरवुद्धिणा भणियं । उत्तरमिमस्स धुणिऊण मत्थयं कुमरपन्नाए ॥२३६॥

सारतरयारतरसा ॥

१. स्वरचितम् । २. व्यस्तमिदमेकवारं तथा समस्तं च । ३. 'आगम-नः !' पुराणपुरुष ! । 'अगमन' ! वृद्ध ! । 'अ-गमनः !' बोधवर्जितपुरुष ! । 'अग-मनाः' हिमालयमनाः । 'अगमनाः' गतिरहिताः । समस्यादिपु स्वरादीनां विपर्यायो न दोषाय

ताहे विउसाणदेण जंपियं कुमर! किं पि हु भणामि । अहमचि पण्होत्तरमेगमेरिसं जइ मयं तुज्झ ॥२३७॥
कुमरेणभीसि हसिऊण जंपियं मह सभाए तं पढमो । कुणसु जहत्यं नामं पढसु जहिच्छाए मज्झ मयं ॥२३८॥

दृष्ट्वा सुरूपगुरभीभरभूरिशोभं, भूमीविभागमभितोऽभिहितो धरिञ्चा ।

स्याद्वादसारवचनेन च यद् विरागस्ताभ्यां सदुत्तरमदायि तदेव तेन ॥२३९॥

समपण्होत्तरमेयं वियाणिउं जंपियं कुमारेण । काउं नाउं च इमं सुदुक्करं पंडियाणं पि ॥२४०॥

तद्यथा—कोऽनेकान्तात्मगोत्रजः ॥

तेहुत्तं मइसायर! नऽज्ज वि तं कुणसि कुमरसंतोसं । तेणुत्तं अम्हे सुत्तपादया के बुहाण पुरो ? ॥२४१॥

सुत्तपढणाणुरूवं तहा वि किं पि हु पढिज्जउ पसत्थं । जइ एवं सुत्तं चिय मह पण्होत्तरमिमं सुणह ॥२४२॥

का सौरव्यैकनिबन्धनं त्रिभुवने ?, केषां महद् गौरवं ?, नीरुग् वक्ति, जनस्य तात्त्विकरिपुः कः ?, कं च वभ्रुद्विपन् ? ।

सङ्घो वक्ति, सुदर्शनं वद करे [के]षां, स्वराग्र्योभिधात्, को वर्णो?, नपरो वितुन्दति [न,] किं सूत्रं पुरस्यानजः ॥२४३॥

अह तेहिं धुणियसीसं दिक्का नहछोडिया भणंतेहिं । पंडियसभाए कुमरस्सऽणेण वित्थारिया कित्ती ॥२४४॥

नवरं विन्नायमिमं मइसायरसंतियं न केणावि । पण्होत्तरगयसुत्तं मुणियं कुमरेण तं तु इमं ॥२४५॥

—अहिंसाऽर्थानामज्वरे ॥

विउसेहिं पुणो भणियं सहियणपरिवारिया सुणंती वि । तुह कुमर! वल्लहा मोणमस्सिया संपइ किमेसा? ॥२४६॥

पेच्छ न किं पि पसंसइ न य एसा पढइ किं पि अम्हाणं । संतोसकए ताहे भणियं कुमरेण पढसु पिण ! ॥२४७॥

तीए भणियं पिययम ! पाययभासानिउत्तवाणीणं । अम्हाण तुम्ह पुरओ पढियं भण केरिसं होइ ? ॥२४८॥

कुमरेणुत्तं मा भणसु एरिसं जं बुहा वि जंपंति । उत्तिविसेसो कव्वं भासा जा होइ सा होउ ॥२४९॥

ताहे सीलमईए नाऊण विणिच्छयं कुमारस्स । विउसमणाणंदयरं पढियं पण्होत्तरं एयं ॥२५०॥

पुत्थयहत्थी, तह सावयं च, कह भणए धरातणओ ? । गमणं पुच्छइ, को वा बुहाण सइवन्नणिज्जो उ ? ॥२५१॥

विज्जेणं बुद्धिमया को लक्खिज्जइ सरीरिणो देहे ? । समरणणम्मि दीसइ जणेण किर केरिसो कण्हो ? ॥२५२॥

रहवाई केरिसओ संजायइ वढविओयपज्जाओ ? । दुह वत्थं [ति]समत्थं जाण[ह] पण्होत्तरं मज्झ ॥२५३॥

सीलमईए पढियं पण्होत्तरयं [च चित्तयं]ताणं । जाया महई वेला कहवि हु किच्छेण निन्नायं ॥२५४॥

^३गयवियारो ॥

एत्थंतरम्मि पंडियगुणाणुराएण रंजिओ कित्ति । कुमरस्स कहेउं जे पत्तो दीवंतरम्मि रवी ॥२५५॥

इय सिद्धविणोएणं नरवइआणं अखंडयंतस्स । कुमरस्स केत्तिओ वि हु सुहेण कालो वइकंतो ॥२५६॥

अह अज्जया य नरनिवइभूसणं कुमुमसेहरकुमारं । पसवइ पसत्थदिवसे सीलमई सुमणसगुणहं ॥२५७॥

बीयं कमेण सिरिविजयसेहरं विजयकारयं पिउणो । तणयदुगं पि हु तं पुण निच्चं पि पियामहस्स पियं ॥२५८॥

अह कइया वि हु मयसमयपरवसो भग्गनिव्वरालाणो । पाडियमिटो निहलियनिविडनिगडो नयरमज्जे ॥२५९॥

भंजंतो भवणचयं मोडंतो वियडविडविसंवायं । पाडितो पासाए मारंतो माणवसमूहं ॥२६०॥

नररायपट्टहत्थी परिभमइ निरगलो अपडियारो । ताहे पुरीए मज्जे जायं असमंजसं सज्जं ॥२६१॥

तत्तो भणियं रत्ता करिरयणमिमं पहारमकरितो । गिन्हउ को वि हु जस्सऽत्थि साहसं सुणिउमिय सुहडा ॥२६२॥

सज्जे वि हु सन्नद्धा परमेगो वि हु जमं व तं हत्थि । अंगीकाउमसत्तो तो रोसविसप्पिरमएण ॥२६३॥

कइया वि पुरीमज्जे गन्धमरालसविहत्थसज्जंगी । एगा बाला बालेण तेण पत्ता परायत्ता ॥६४॥

हा भाय ! भाय ! हा ताय ! ताय ! हा राय ! राय ! तुरमाणा । तायह तायह मं करिवराओ पावाओ एयाओ ॥२६५॥

१ वभ्रुः नकुलः । २ अहिंसा, अर्थानाम्, अज्वर ?, 'इः', कामः, अहिम्, सार्थ !, 'अनाम्' वामुदेवानाम्, अ, स्वरविपर्ययाद् अज्वरः, "हिंसार्थानामज्वरः" [कातन्त्र० २-४-४०] । ३ गज !, वृक !, 'आर ! मङ्गल ! गत !, विचारः । गदविकारः । गदाविचारः । गतविचारः ।

हा हा ! कथइ किं कोइ नत्थि कित्तिपिओ कुमारवरो । जो मोयावइ मरणाओ मं इमाओ महासत्तो ? ॥२६६॥
 इय विलवन्ति भयविहुरमाणसं तत्थ तासतरलच्छि । पच्चासन्नीहुयमरणमेरिसं कलुणसहेण ॥२६७॥
 पासिउमपारयंतो कुमरो करुणापरव्वसो सहसा । हक्कन्तां करिनाहं दुक्को करिणो समीवस्मि ॥२६८॥
 तो वारितस्स वि परियणस्स निस्सेसनायरजणस्स । सीहो व खंधभाए भयरहिओ चडइ चवलगई ॥२६९॥
 तत्तो य अंकुसो अंकुसो त्ति कुमरस्स वाहरंतस्स । मारेउं पारदो तं नारिं मत्तमायंगो ॥२७०॥
 तत्तो कुमरो करुणाए तीए विम्हरियरायआएसो । पहणइ कुंभयडे तिवक्खस्समाधेणूण करिनाहं ॥२७१॥
 ताहे हत्थी सो तारिसो वि गाढप्पहारजज्जरिओ । निग्गयरुहिरपवाहो तह चेव अचेयणो व्व ठिओ ॥२७२॥
 दिट्ठो जणेण हुरियप्पहारकुंभयडगलियरुहिरजलो । विम्भो व्व गलियनिज्झरणनीरपरिधोयधाउरसो ॥२७३॥
 गयणाभोउ व्व अणूरत्तसंभाणुरायसंवल्लिओ । रेहइ हत्थी कुमरप्पहारपगलंतरुहिरोहो ॥२७४॥
 विप्फुरियविज्जुवलयावणद्धपणवन्नसक्ककोयंडो । नवजलहरो व्व रेहइ करिराओ रुहिरसंछन्नो ॥२७५॥
 तो ओयरिउं कुमरो करिदखंधाउ सुद्धपरिणामो । उक्खिविऊणं बालं मुंचइ निरुवइवे ठाणे ॥२७६॥
 नाउं राया करिरायवइयरं नेहनिच्चरमणो वि । धणियं कुद्धो दुद्धरिसभिउडिभासुरियभाल्लयलो ॥२७७॥
 फुरियाहरभयजणओ गुंजारुणवयण-नयणदुप्पेच्छो । घयसित्तहुयासणरासिसन्निभो भणिउमादत्तो ॥२७८॥
 रे रे कुलफंसण ! पावकम्म ! गुरुवयणलंघणसयन्ह ! । अवसर दिट्ठिपहाओ मह जीवियसमकरिकयंत ! ॥२७९॥
 इय दुस्सहपियपरिभवहुयवहजालापलित्तसव्वंगो । नियनिद्धजणयविरहणमचयंतो चित्तिउं लग्गो ॥२८०॥
 ता किं इहेव चिट्ठामि विणयकरणेण पत्तियावेमि । जणयमहवा न संगयमावडियमिमं पि मज्झ फलं ॥२८१॥
 गुरुयणवयणाइक्कमतस्सुणो ता निस्सराभि गोहाओ । अन्नं च जणयपरिभवमहियासेउं न सक्केमि ॥२८२॥

जओ—

गयणम्मि निरालंघणमवि परिसक्कन्ति साहसेकरसा । माणंसिणो न मणयं पि माणभंगं परिसहंति ॥२८३॥
 भीसणमसाणपज्जलियहुयवहं मत्थयम्मि साहसिया । गुग्गुलभारं धारिंति माणभंगं न माणधणा ॥२८४॥
 अवि कालकूडकवलणमसुहं सुहमायरंति पियमाणा । न उणो मुयंति मरणे वि माणमाणिकधणमणहं ॥२८५॥
 अवि समरमरणमवि देसगमणमवि बंधुमुयणमिच्छंति । माणधणा न उ नियनिद्धवंधुजणियं पराभवणं ॥२८६॥
 इय चित्तिउण कुमरो परियणमाभासिउण सप्पणयं । सम्माणिऊण समुचियमाभरणाईहिं तं भणइ ॥२८७॥
 भो भो ! जणयाणाए गंतव्वं ता मए विएसम्मि । समयम्मि पुणो तुच्चे पुणरवि संभालइस्सामि ॥२८८॥
 ते वि हु विओयपरियवाहजलाउत्तलोयणा जाया । पियवयणपुव्वमाभासिउण धीरेण धीरविया ॥२८९॥
 सीलमई पुण भणिया पिए ! तुमं जाहि जणयगेहम्मि । तायमणुयत्तमाणो गमिस्समहयं विदेसम्मि ॥२९०॥
 तं सोऊणं दुस्सहविओगदुहभारभारियसरीरा । वाहजलाऊरियनयणसंपुडा रोविउं लग्गा ॥२९१॥
 किं रुयसि पिए ! ? आवंति आवयाओ भवे वसंताण । जीवाणमओ सुंदरि ! विवेइणो हुंति धीरमणा ॥२९२॥
 तीयुत्तं मणवत्तह ! धीरमणा वि हु रुयामि जमयंडे । मं मोत्तुं वयसि तुमं तं मह गुरुदुक्खमन्नं च ॥२९३॥
 सामि ! तुमं सिक्खविओ जइ सुमरसि तायसंतियं वयणं । एक चिय मह धूया छाय व्व तए न मोत्तव्वा ॥२९४॥
 तेणुत्तं सच्चमहं सरामि सुंदरि ! परं तुमं मग्गे । कहमहियाससि सुहिया सीयाऽऽयवसंभवं दुक्खं ? ॥२९५॥
 सा भणइ सामि ! मग्गो वि मह घरं काणणं पि कुलभवणं । कक्कसत्थि वि सेज्जा गिरी वि सुहओ मही वि पिया २९६
 जत्थ तुमं मह पासे किं मह जणएण ? किं व ससुरेण ? । मणनिज्जुइमेव सुहं सामि ! सयाणा पसंसंति ॥२९७॥
 जइ एवं समदुक्खा ता पउणा होसु जेण वच्चाओ । संपयमेव पयाणं किज्जइ किर किं वियप्पेण ? ॥२९८॥
 एवं सो सकलत्तो सिमुसुयजुयलो सुहिल्लिदुल्लिओ । एगागी पयचारी पयत्थिओ साहससहाओ ॥२९९॥
 कथं तयं ससुरसहं ? जणयपसायाओ कथं ते भोगा ? । एकपए चिय नट्ठा अहो ! हु दिहिदिल्लिसयमपुव्वं ॥३००॥

इय सो माणेकधणो दुहममुणंतो अभिन्नमुहराओ । वच्चइ विसायरहियो पियाणुरोहेण भणियं च ॥३०१॥
 वसणे विसायरहिया संपत्तीए अणुत्तुणा हुंति । मरणे वि अणुविग्गा साहससारा य सप्पुरिसा ॥३०२॥
 अह हरिरहिय व्व गुहा गुंफविउत्ता सुकव्ववाणि व्व । चायरहिय व्व लच्छी मुणिमाला पसमवियल व्व ॥३०३॥
 कुमररहिया जयंती न विरायइ सेसगुणसमगा वि । अहवाऽवणीयहारा थणत्थली लहइ कह सोहं ? ॥३०४॥
 पच्चागयपडिबंधो पच्छायावानेलेण तवियतणू । राया विसन्नवयणो विन्नत्तो मंतिवग्गेण ॥३०५॥
 देव ! किमेयमयंडम्मि वज्जदंडप्पहारसममुहं । तणु-मणसंतावयरं कुमारपरिभवणमावडियं ? ॥३०६॥
 जुत्तमजुत्तं जाणंति देवपाया परं वयं भणिमो । अवि याणियमम्हेहिं वि न संगयं सामिणा विहियं ॥३०७॥
 तिलतुसमेत्तं पि हु कज्जमन्नया ने कहंति निवपाया । मंदरगिरिगरुयं पि हु एयं नायं न अम्हेहिं ॥३०८॥
 कहमवि करयलचडिओ पडिओ चिंतामणी जहा दुलहो । तह देव ! कुमररयणं पाविस्सामो कहमहन्ता ? ॥३०९॥
 उद्दालियनिहिरयणा हियसव्वस्सा पणट्टपरिताणा । निम्भगसेहरा सामि ! किं करेमो ? कहिं जामो ? ॥३१०॥
 इय दीणमंतिवयणेण चलियमुयसल्लविहुरिओ राया । लल्लकमुकपोको धस ति पडिओ धरणिवीदे ॥३११॥
 सिसिरोवयारकरणेण लंभिओ चेयणं परियणेण । पलवइ राया सल्लं चालितो सयललोयस्स ॥३१२॥

हा विहियविणय ! हा गरुयपणय ! हा दिन्नकणय ! पणयाणं ।

हा विहवधणय ! हा निद्धजणय ! हा जणियरणरणय ! ॥३१३॥

वच्छ ! गयरायचडियं मुरकरिमारूढममरनाहं व । विबुहजणाणंदयरं तं दच्छीहामि कइया हं ? ॥३१४॥
 हा वच्छ ! विउसगोद्वी वि तुज्झ विरहम्मि झूरइ सदुक्खं । हा पुत्त ! तुज्झ विरहे रायत्थाणं पि दुहजणयं ॥३१५॥
 सरभसमागच्छंतं पेच्छिस्सं वच्छ ! कत्थ पत्थावे ? । मह पायपणमणत्थं वियसियमुहकमल-नयणजुयं ॥३१६॥
 अंकम्मि निवेस्सिस्सं अग्घाइस्सं सिरम्मि संतुट्ठो । अद्धासणेण कइया निमंतइस्सामि वच्छ ! तुमं ? ॥३१७॥
 हा वच्छ ! पुरवरीयं परमपमोयप्पथा वि पेयवणं । तइ पवसियम्मि जाया उव्वेययरी भयं जणइ ॥३१८॥
 एवं अपरिक्खियकारयस्स निव्वुद्धियस्स मह जीहा । सयखंडा किं न गया कुगरं कडुयं भेणंतस्स ? ॥३१९॥
 चंपयमाला वि तथा परिसिद्धिलियदेहबंधणा धणियं । सुयसोयविहुरियंगी विलवइ विविहप्पयारेण ॥३२०॥
 हा ! मज्झ मंदमग्गाए कह णु जीवियसमो वि जणएण । विहिवसणेणमकम्हा तुममिय निव्वमच्छिओ वच्छ ! ? ॥३२१॥
 तुममवि वच्छे ! सोलमइ ! बालमुयजुयलसंजुया कह णु । पयचारेणं गच्छसि कइया वि अदिट्ठदुहलेसा ? ॥३२२॥
 इय असमंजसवयणाणि जणणि-जणयाणि पलवमाणाणि । संठावियाणि कह कह वि मंतिवग्गेण महुरगिरा ॥३२३॥
 सो वि हु कुमरो वच्चइ सिमुमुयजुयकलियसोलमइकलिओ । अमरिसऽवहरियहियओ अक्खंडियपयपथाणेहिं ॥३२४॥
 गच्छंतो संपत्तो कोडीसरवणियसयसमाइन्ने । संदणपुरम्मि वेलाउलम्मि धण-कणयपउरम्मि ॥३२५॥
 तत्थ य परिचयविरहाओ किमवि गेहाइयं अयाणंतो । पविसइ पाडलयाभिहमालायारस्स गेहम्मि ॥३२६॥
 सो उण पाडलओ पयइभइओ दुत्थिए दयालू य । सगुणप्पिओ पसंतो परोवयारेक्करसिओ य ॥३२७॥
 भणियं च तेण चिट्ठमु मह गेहे होइ कम्मवसगाणं । विसमो दसाविभागो जियाण को विम्हओ भइ ! ? ॥३२८॥

जओ—

चंदस्स खओ न हु तारयाण रिद्धी वि तस्स न हु ताण । गरुयाण चडण-पडणं इयरा पुण निच्चपडिय ति ॥३२९॥
 चिट्ठंति तत्थ मणयं सुहेण परमाऽऽसि दविणजायं जं । आभरणाई कालेण भक्खियं तो विसन्नाइं ॥३३०॥
 पाडलएणं भणियं ववसायविवज्जियाण किं दइवो । कत्तो मुहम्मि पाडइ ? ता किं पि करेह ववसायं ॥३३१॥
 कुमरेणुत्तं भो भइ ! भणसु जं किंचि किच्चमम्हाणं । तेणावि भणियमुच्चिणह मज्झ मलएगदेसाओ ॥३३२॥
 पुप्फाणि कुणह विक्कयमेवं निव्वहह निव्वियप्पेण । जुत्तमिमं ति कुमारो कुणइ तयं चित्तिऊणमिमं ॥३३३॥
 जह जह वाएइ विही विसरिसभंगेहि निट्ठुरं पडहं । धीरा पसन्नवयणा नच्चंति तहा तहा चेव ॥३३४॥

तप्पभिइ कलकुसलत्तणेण कुमरो विचित्तमालाओ । गुंथइ सीलमई वि हु ताओ विक्किणइ रायपहे ॥३३५॥
परमेसा रूववई पयईए पसंतवम्महवियारा । कुणइ जणाण वियारे वत्थाऽलंकाररहिया वि ॥३३६॥

भणियं च—

मुद्धाण नाम हिययाइं हरंति हंत !, नेवच्छकम्मगुणेण नियंविणीओ ।

छेया पुणो पयइच्चंगिमरंजणिज्जा, दक्खारसो न महुरिज्जइ सक्कराए ॥३३७॥

अहं अन्नया य दीवंतराओ पत्तेण पोयवणिण । दिट्ठा य देहिल्लेणं तओ य सा मयणवसणेण ॥३३८॥

भणिया तुह पुप्फाणं विच्छित्ति का वि सुंदरि ! अपुव्वा । ता मह इमाणि सव्वाणि सुयणु ! मोल्लेण देयाणि ॥३३९॥

अन्नत्थ न गंतव्वं कत्थइ सो देइ समहियं दव्वं । सा वि हु धणलोभेणं पइदियहं देइ तस्सेव ॥३४०॥

अहं अन्नया य भणिया सीलमई तेण पावकम्मेण । मयणाउरेण सीलम्मि निच्चला हरिउकामेण ३४१॥

जइ एहि जाणवत्ते मह पासे तो बहूण पुप्फाण । सिग्वं पि विक्कओ होइ सा वि तथेव संपत्ता ॥३४२॥

तीए सुद्धसहावाए जाणवत्ते मुणालवेत्तलहला । पक्खित्ता बाहुलया पुप्फाण समप्पणनिमित्तं ॥३४३॥

तो घेतुं पावेणं चडाविया तेण जाणवत्तम्मि । संवरिया नंगरया समुच्चिओ झत्ति सेयवडो ॥३४४॥

चालेऊणमवत्ताइं पेत्तियं पाणियम्मि तं बहणं । आयन्नायड्डियचावमुक्ककंडुमावेगेण ॥३४५॥

पत्तं पभूयजोयणपमाणमाणम्मि जलहिमज्झम्मि । एत्तो वि गिहे कुमरो पियाए मगं पलोएइ ॥३४६॥

जाव न पत्ता ताहे गवेसिया तेण तत्थ सव्वत्थ । अनियंतेणं कहिओ मालायारस्स वुत्तंतो ॥३४७॥

तेण वि चउक्क-चच्चरठाणेषु गवेसिया पयत्तेण । तत्तो य नयरबाहिं निरुविया जाव न हु दिट्ठा ॥३४८॥

ताहे पाडलणं भणिओ कुमरो नईए परकूले । भद् ! गवेससु गंतुं कइया वि हु होइ तथेव ॥३४९॥

ते वि हु जणणीविरहे पिउपासं पुत्तया न मुंचंति । तो तेहिं सहिओ च्चिय गवेसणत्थं नईए गओ ॥३५०॥

संठाविऊणमेगं बीयं नेउं नईए परकूले । जावाऽऽगच्छइ पदमाणयणत्थं ताव असुहवसा ॥३५१॥

सहस च्चिय नइनीरं विद्धि पत्तं तओ अवसपाओ । पययूरेण नईए कुमरो वोहुं समादत्तो ॥३५२॥

भाविगव्वयाए पत्तं किं पि हु कट्ठाइयं नईमज्जे । तन्निसाए पत्तो केत्तियमेत्तम्मि भूभागे ॥३५३॥

उत्तरिऊण तहाविहतरुपायं पाविउं समुवविट्ठो । चित्तइ विसन्नहियओ विहिविलसियमप्पणो असुहं ॥३५४॥

पेच्छसु एगपए च्चिय मह विहिणो वामया हयासस्स । जं चित्तिउं न सका न यावि सहिउं न वा कहिउं ॥३५५॥

भणियं च—

चित्तिज्जइ जं न मणे जुत्तिवियारेण जुज्जइ न जं च । तं पि हयासो एसो सुहमसुहं वा चिही कुणइ ॥३५६॥

तहा—

खणदंसियसुरसरिचित्थराइं खणमुत्तरन्नसरिसाइं । एयाइं ताइं कम्मिदयालिणो जीव ! ललियाइं ॥३५७॥

जणय-जणणीविओगो पियाए विरहो सुयाण विच्छोहो । भूयबलि व्व कुडुवं दिसोदिसिं घत्तियं विहिणा ॥३५८॥

न तहा जणणी-जणया न तहा मह भारिया तवइ हिययं । जह बाला वणमज्जे दुहावहा नद्धसल्लं व ॥३५९॥

ता किं करेमि संपइ ? कं वा सरणं जणं पवज्जामि ? । विसम-विसंदुलचेट्ठिय ! हयविहि ! वच्चामि भण कत्थ ? ॥३६०॥

अहवा गरुयाणं पि हु जायइ वसणं विहिम्मि विवरीए । किर किं चोज्जं अम्हारिसाण ? विउसा भणंति जओ ॥३६१॥

अलङ्कारः शङ्का करनरकपालं परिकरः, प्रशीर्णाङ्गो भृङ्गी वसु च वृष एको गतवयाः ।

अवस्थेयं स्थाणोरपि भवति यन्नामरगुरोर्विधौ वक्त्रे मूर्ध्नि स्थितवति वयं के पुनरमी ? ॥३६२॥

ता मह सत्थत्थविसारयस्स जुत्तं न सोइउं एवं । इय जा संठवइ मणं ता जं जायं तयं सुणह ॥३६३॥

सिरिजयवद्धणनयरस्स सामिओ कित्तिधम्मनरनाहो । सूलाइकयायंकेणमुवरओ केवलमपुत्तो ॥३६४॥

तत्तो तप्पयसमुच्चियसव्वुत्तमपुरिसरयणनाणत्थं । अहिवासियाणि मंतीहिं पंच दिव्वाणि विहिपुव्वं ॥३६५॥

हत्थी तुरओ चमरा कलसो छत्तं च ताणि पुरमज्जे । भमिउं चउक्क-चच्चर-तिगाइठाणेषु सव्वत्तो ॥३६६॥
अनियंताणि पुराओ बाहिं पि विणिग्गयाणि पत्ताइं । नत्थइच्छइ नरविक्रमकुमरो तरुणो तलम्मि ठिओ ॥३६६॥
पदमं चिय गिरिगरुयं थोरोरुकरं करिं नियइ कुमरो । चितइ वणहत्थी को वि एस ता जुणउ जमभिमयं ॥३६७॥
एयं न ताव करिरायमागयं दुज्जयं पि दमइस्सं । सिकखाविऊ वि जम्हा मह मरणं विरहियस्स वरं ॥३६८॥

जओ—

विरहाओ वरं मरणं विरहो दूमइ निरंतरं देहं । ता सेयं मरणं चिय जेण सम्पपति दुक्खाइं ॥३६९॥
मरणम्मि निच्छियमई कुमरो तं जाव नियइ सम्ममिमं । तो तं लीलायंतं जिभायंतं च सोममुहं ॥३७०॥
तम्मग्गेणं तुरयं छत्ताइयं च पासिउं कुमरो । चितइ मणम्मि कारणमिह किं पि न एस वणहत्थी ॥३७१॥
तिपयाहिणिय कुमारं गलगज्जियजलहिरगज्जीए । उक्खिविऊण करेणं सखंधमारोविओ कुमरो ॥३७२॥
अहिणवजलहरसामलसमुच्चकरिरायसंठिओ कुमरो । सोहइ सिंहकिसोरो व्व विज्जगिरिमत्थयारुढो ॥३७३॥
उक्खिविऊण करेणं निम्मलजलभरियपुन्नकलसेण । विरहगितावियतणू अमयरसेणेव अहिसित्तो ॥३७४॥
हरहास-हारधवलं कुमरस्स सिरम्मि संठियं छत्तं । चिबं व्व सोमयाए विजिणं पेसियं ससिणा ॥३७५॥
ससि-कुं द-संखसेयं चामरजुयलं सुसंगयं दलियं । जस-कित्तिपुंजजुयलं व्व सहइ पासेसु कुमरस्स ॥३७६॥
तिपयाहिणिय तुरंगो समुच्चरामंचकंचुइयगतो । हिणहिणइ भणइ पिट्टम्मि चडसु मह विवपए व्व तुमं ॥३७७॥
मंचाइमंचकलिए नयरम्मि पवेसिओ विभूईए । वरवत्थरइयउल्लोयरुइरविच्छित्तिरमणीए ॥३७८॥
विरइयवंदणमाला-मणहरतोरणविराइयदुवारे । रायभवणम्मि पविसइ कयकोउयमंगलपवित्ते ॥३७९॥
विलसिरवारविलासिणिविरइयमोत्तियचउक्ककमणीए । सीहासणे निसीयइ सुपसत्थमुहुत्तसमयम्मि ॥३८०॥
तो समकालपवज्जिरनाणाविहतूरबहिरियदियंतं । पुणरवि महायणेणं चिहिओ रज्जाहिसेओ से ॥३८१॥
महरिहवत्थालंकाररुइरनिस्सेसविग्गहावयवो । पणओ असेससामंत-मंति-नायरयनियरेण ॥३८२॥
पणया पच्चंतनिवा सव्वे वि हु तप्पयावगुणवसओ । अणुकूलकम्मकलिओ पुणरवि सो संपया वरिओ ॥३८३॥
नवरं न किं पि लगइ चित्ते से पुत्त-पिययमाविरहे । सल्लंति ताणि हियए खणे खणे नद्धसल्लं व ॥३८४॥

जओ

मुज्जउ जं वा तं वा परिहिज्जउ सुन्दरं व मल्लिं वा । इट्ठेण जत्थ जोगो तं चिय रज्जं किमवरेण ? ॥३८५॥

इओ य—

जिणसमयभणियविहिणा वियाणियासेससमयसम्भावो । छत्तीसरूरिगुणरयणरोहणो रुद्धमणपसरो ॥३८६॥
खंतीनिवासगेहं मइवगुणविजियदुजयमाणभडो । अज्जवनिज्जियमाओ मुत्तीबलविजियलोहरवलो ॥३८७॥
तवतेयदित्तणुओ संजमसंजमियकरणहयपसरो । सच्चवसीकयभुवणो सोयसमुज्जलसमायारो ॥३८८॥
आकिंचन्नविभूसियदेहो बंभवयगुणपवित्तणू । सुविमुद्धधम्मदसभेयरयणसमलंकियसरीरो ॥३८९॥
दंसणमेत्तेण वि भवियनिवहनिम्महियचित्तसंतावो । परमालवणसुहारसपवाहनिव्ववियजणहियओ ॥३९०॥
विहरंतो संपत्तो समंतभद्दामिहाणमुणिवसभो । जयचद्धणपुरपरिसरबहिरुज्जाणे समवसरिओ ॥३९१॥
सोऊण तयागमणं भत्तिभरुल्लसियबहल्लरोमंचा । के वि हु वंदणवडियाए निग्गया सूरिपायाणं ॥३९२॥
के वि हु कोउयवसओ के वि हु पत्ता पराणुवत्तीए । संसयवोच्छेयत्थं च पत्थिया तत्थ के वि नरा ॥३९३॥
राया वि मुणियमुणिनाहवइयरो रइय[विमल]नेवच्छो । पियपुत्त-पियावुत्तंतपुच्छणत्थं समणुपत्तो ॥३९४॥
सव्वेसुं पि जहारिहमुयविट्ठेसुं विसिट्ठोएसुं । मुणिनाहो नवनीरयगज्जियगंभीरवाणीए ॥३९५॥
पारद्धो धम्मकहं कहिउं कारुणपुन्नमणभवणो । भवियजणवोहणत्थं सत्थत्थविसारओ भयवं ॥३९६॥

तं जहा—

खणदिट्ठनट्ठविहवे खणपरियट्ठंतविहसुह-दुक्खे । खणसंजोय-विओए नत्थि सुहं किं पि संसारे ॥३९७॥

जओ—

जीयं जोवणमिह्णी पियसंजोगा य अत्थिरं सव्वं । खणदिट्ठनट्ठरूवं नहम्मि गंधव्वनवरं व ॥३९८॥

तथाहि—

स्वरपवणपणुन्नकुसमालभाजलविंदुसच्छहं जीयं । तरणिकरतवियतरुखुडियकुसुमसरिसं च तारुन्नं ॥३९९॥
 मुररायचावलसच्छहाओ लच्छीओ चलसरूवाओ । विज्जुल्लयविलसियसमा पियसंजोगा य जीवाणं ॥४००॥
 तम्हा मुर-नर-सिवमोक्खकारण सासणं जिणपणीए । परमत्थबंधवे कुणहं उज्जमं सुद्धधम्मम्मि ॥४०१॥
 इय मुणिवइवयणाओ विणिग्गयं धम्मरयणमभिमुणितं । संवेयभावियमणा जाया सव्वे वि भवियज्जा ॥४०२॥
 राया वि हु मुणिवइणो नाणाइसयं वियाणितं तइया । पत्थुयमत्थं पुच्छिउकामो कामं भणइ एवं ॥४०३॥
 भयवं ! तुम्हे नाणेण नत्थि तं जं न याणहं जयम्मि । तो कहहं कया होही मह पुत्त-पियाहि संजोगो ? ॥४०४॥
 भयवं पि भणइ नरनाह ! धम्ममेयं सया कुणंतस्स । सव्वं पि घडइ जीवस्स वंछियं वत्थुजायं ति ॥४०५॥
 भयवमसमाहिजोगे धम्मो वि हु तीरणं न काउं जे । भवयाणमिव न अम्हं विवेयवियलाण मणथेज्जं ॥४०६॥
 जह एवं तह वि तुमं निच्चलचित्तो चरित्तवंताणं । मुणिपुंगवाण सइ पज्जुवासणं कुणसु भणियं च ॥४०७॥
 सेवा वि हु दुलहं चिय महाणुभावाण पावनिदुल्लो । छाये पि कप्पतरुणो पुन्नविहुणा न पावंति ॥४०८॥
 सो वि हु तह ति पडिवज्जिऊण साहूण कुणइ पयसेवं । गुणपक्खवायभावा अलंकिओ पउरपुन्नेण ॥४०९॥
 एत्तो य नईतीरे ते कुमरे नियइ गोउलियपुरिसो । तम्मि पएसे कत्तो वि आगओ तेसि पुन्नेण ॥४१०॥
 तो घेत्तुं [जा]इ वणं, ते नरकुव्वर-जयंतकुमर व्व । अप्पेइ गोउलियमयहरस्स वज्जरियतव्वत्तो ॥४११॥
 तेण वि य अपुत्ताए समप्पिया पणइणीए नियगाए । सा वि हु पालइ अंगुत्तमव व्व परमन्नपाणेहि ॥४१२॥
 सो वि हु मणइओ नरवइस्स कोसल्लियाणि घेत्तुण । वच्चइ रायसमीवे अहंउत्तया ते वि सह पिउणा ॥४१३॥
 राहाडिं काऊणं चलिया अम्हे वि आगमिस्सामो । नयरस्स दंसणत्थं पत्तो सो तेहिं समयं पि ॥४१४॥
 जा नियइ निवो ते दो वि दारए अणमिसाए दिट्ठीए । ता नायं जह एए मज्झ सुया कहइ मह हिययं ॥४१५॥
 पुट्ठेण मयहरेणं तहेव कहियं निबंधओ सव्वं । तो काउं उच्छंगे नेहवसा भरियगलसरणी ॥४१६॥
 किमवि परुत्तो राया गलंतनयणंसुधोवियकवोलो । भणइ सुया एए ते मह मिलिया गुरुपसाएणं ॥४१७॥
 बीयम्मि दिणं गुरुणो कहिओ सव्वो वि पुत्तवुत्ततो । केत्तियमेत्तं भो भइ ! साहुसेवाए फलमेयं ॥४१८॥
 अज्ज वि होही तुह पियथमाए जोगो वि धेवदिवसेहि । अहरीकयकप्पद्दुममाहप्पा जेण मुणिसेवा ॥४१९॥

तथा हि—

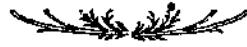
हरइ रुयं देलइ दुहं जणइ समाहिं समीहियं कुणइ । अवणेइ आवयाओ मुणिसेवा कामधेणु व्व ॥४२०॥
 एवं राया संजायपच्चओ कुणइ साहुपयसेवं । पालइ रज्जं निव्वुयहियओ अइगमइ दियहाणि ॥४२१॥
 सा वि हु सीलमई देहिलेण जलहिम्मि ददमणज्जेण । नाउं हरिज्जमाणं अप्पाणं निवडिया वहणे ॥४२२॥
 मुच्छानिर्मालियच्छी विहिया सिसिरोवयारओ सत्था । अइदुसहविरहदुहभारभारिया पलविउं लगा ॥४२३॥
 हा जलहिंदेवयाओ ! हा पवहणदेवयाओ ! हा सुयणा ! । इह अत्थि कोइ जो मं रक्खइ पावेण हीरंतं ॥४२४॥
 हा ताय ! दुहियवच्छल ! हा समुर ! सिणेहसार ! हा दइय ! । मह पाणप्पिय ! तायसु हीरंतिं सरणरहियं मं ॥४२५॥
 तं पेच्छिऊण सहस त्ति विहियकरसंपुडो वहणसामी । भणइ सविणयं सुंदरि ! मा रोयसु सुणसु विवत्ति ॥४२६॥
 वीसत्था होसु खणं अवधारसु मज्झ वयणपरमत्थं । अहमेव ताय तुह सुयणु ! किं करो पसिय पसयच्छि ! ॥४२७॥
 भवसु मह विउल्लिगहविभवसामिणी वहसु रोहिणीसहं । चयसु विसायं संठवसु अप्पयं मणसमाहीए ॥४२८॥
 निव्ववसु सुयणु ! मं मयणदहणतवियं ससंगमजलेण । इय विवत्तिं मह कुणसु करिय करुणं कुरंगच्छि ! ॥४२९॥
 तं सोउं कोवारत्तनयणुभडभिउडिभीसणनिडाला । फुरियाहरुट्ठपक्खलियवयणपस्सिन्नमुहकमला ॥४३०॥

अवसर दिट्ठिपहाओ निक्खिव ! निम्भगसेहर ! निहीण ! । निद्धम्म ! नराहम ! निव्विवेय ! निप्फुट्ट ! निल्लज्ज ! ॥४३१॥
 मा भणसु पुणो एवं मा निवडसु नरयअंधकूवम्मि । निव्विज्जाण ! न याणसि अप्पस्स परस्स य विसेसं ॥४३२॥
 एवं तीए निम्भच्छिओ ददं मोणमस्सिओ वणिओ । लोभाभिहयं च सयं जीवामुवाल्लदमारदा ॥४३३॥
 हा जीव ! तथा लोभेण विनडिओ मुणसि नेय कवडमिमं । जं मह कज्जत्थमिमो समाहयमत्थ पयच्छंतो ॥४३४॥
 वाहियइ अहव झुट्ठेण लोभिओ लोयजंपियं जायं । तमिमं सच्चं संपइ जइ मह सीलस्स माहप्पं ॥४३५॥
 अत्थि तओ देवो वा असुरो वा किन्नरो व जक्खो वा । सत्तेज्जं कुणउ जओ गरुया दुहियम्मि कारुणिया ॥४३६॥
 इय सावियम्मि सीलप्पभावओ जलहिदेवया खुहिया । पक्खिवइ महावत्ते वहणं कयजलयवद्लया ॥४३७॥
 चायाविद्धं परिभमइ पवहणं जाव ता नहयलम्मि । सहस त्ति जंपियं जलहिदेवयाए सरोसमिमं ॥४३८॥
 हं हो अणज्ज ! निल्लज्ज ! दुट्ठ ! पाविट्ट ! चत्तमज्जाय ! सीलमइं सीलमइं महासइं एवमहिस्सिवसि ॥४३९॥
 संपइ जइ भइणिसमं पिच्छसि परिपालितं पयत्तेण । अप्पसि पइणो ता तुज्ज जीवियं अन्नहा नत्थि ॥४४०॥
 तप्पमिइं भयभीओ भोयण-पाणाइएहिं भइणि व्व । पालंतो गंतव्वं संपत्तो वंछियं ठाणं ॥४४१॥
 विणिवट्ठिअण भंडं विद्धवियद्विणो गिहं पइ नियत्तो । पडिकूलपवणवसओ पणोत्थियं पवहणं पत्तं ॥४४२॥
 जयवद्धणम्मि नयरे वणिओ घेत्तूण पाहुडं पवरं । वच्चइ निवस्स पासे तेणावि सगोरवं दिट्ठो ॥४४३॥
 दीवंतरवत्ताकहणवावडाणं परोप्परं महई । वेला लग्गा जाव य वोलीणो जामिणीपहरो ॥४४४॥
 ता विन्नत्तो राया बहुदव्वं देव ! पवहणं मज्झ । ता सुयह देव ! पुणरवि समागमिस्सं पहायम्मि ॥४४५॥
 भवियव्वयानिओरेण भूवई भणइ भइ ! भवओ हं । पच्चइयनियनरेहिं रक्खाविस्सामि तं वहणं ॥४४६॥
 भवया उण मह पासे वसियव्वं अज्ज मन्निए वणिणा । नरवइणा पेसविया पहाणपुरिसा पवहणम्मि ॥४४७॥
 अणुकूलकम्मवसओ कुमारकयकोउया जलहिवहणे । जणयं विणएणं विन्नवंति सप्पणयमम्हाणं ॥४४८॥
 पवहणमदिट्ठपुव्वं ता तहंसणकए तहिं ताय ! । वच्चाओ जइ मन्नसि तो रत्ता पेसिया तत्थ ॥४४९॥
 रयणीए सुहं सुत्ता तत्थेव य पवहणम्मि सेज्जाए । जाए पांच्छमपहरे पडिबुद्धो भणइ लहुभाया ॥४५०॥
 भाय ! मह कुसुमसेहर ! कहाणयं किं पि कहसु कमणीयं । वच्चइ सुहेण रयणी जेणेसा तं सुणंतस्स ॥४५१॥
 जेट्ठेण भणियमेयं महंतमच्छेरयावहमपुव्वं । अम्हाणमेव चरियं कहाणयं सुण किमवरेण ॥४५२॥
 लहुएणं संलत्तं तयं पि मह कहसु अवहिओ अहयं । अत्थि इह संदणपुरं वेलाउलसन्नियं वच्छ ! ॥४५३॥
 तत्थ इमो मह जणओ पिउणा अवमाणिओ सह स्रियाए । देसाओ आगंतुं मालायारस्स गेहम्मि ॥४५४॥
 गुंथइ पुप्फाणि सयं भज्जां विक्किणइ रायमग्गम्मि । खत्तियकुलुब्भवा वि हु अहो ! हु विहिविलसियमपुव्वं ॥४५५॥
 न हु एत्तिएण तुट्ठो वच्छ ! इमो हयविही जमम्हाणं । केणावि हु अवहरिया माया वि हु जीवियम्महिया ॥४५६॥
 तीए गवेसणत्थं अम्ह पिया निग्गओ नईतीरे । नरविक्रमो कुमारो अम्हे मोत्तुं नईकूले ॥४५७॥
 वूढो नईपवाहेण पुन्नजोएण नरवई जाओ । अम्हे वि हु संपत्ता कह वि हु गोउलियपुरिसेण ॥४५८॥
 तेणावि वच्छ ! अम्हे समप्पिया मयहरस्स तस्स गिहे । विद्धि पत्ता पुत्तेण जोइया जणयपायाणं ॥४५९॥
 संपइ दुक्खत्ताणं जइ माया मिल्इ कह वि पुन्नवसा । देव-गुरूणं पायप्पसायओ ता भवे लट्ठं ॥४६०॥
 गुणलयणियाए मज्जे सयणीयगयाए अवहियमणाए । सीलमईए सच्चं निसामियं निययचरियमिमं ॥४६१॥
 तत्तो नेहपरव्वसहियया सव्वंगजायरोमंचा । सुरहि व्व निययवच्छगदंसणनिग्गयथणयदुद्धा ॥४६२॥
 जामि बलिं तुम्ह मुहस्स होमि ओयारणं नियसुयाणं । इय जंपंती तुट्ठंतकंजुया निग्गया बाहिं ॥४६३॥
 एसा अलक्खणा हं तुम्हाणं दुक्खदाइया माया । ता एह एह चिरविरहियाऽहमारुहह उच्छंगे ॥४६४॥
 इय उच्छंगो काउण मुक्कोक्काए तीए तह रुव्वं । कुमरोहिं समं वहणे रुयाविओ जह जणो सव्वो ॥४६५॥
 संठावियाणि निवपरियणेण संजायपरमतोसेण । आणंदरोदणेण वि पज्जत्तं देवि ! बहुएणं ॥४६६॥

सिम्घं केण वि गंतुं निवेद्दो एस वड्यरो रत्तो । हरिसाऊरियहियओ सो वि हु अंगे अमायंतो ॥४६७॥
 देवीपवेसणकए नयरम्मि महुसवं समाइसइ । वयणाणंतरनिव्वत्तियम्मि अह तम्मि निवमग्गे ॥४६८॥
 मंगलगीयरवेण अवलोयंती समगपुरसोहं । पविसइ पेच्छिज्जंती नर-नारिमहस्सवंद्रेण ॥४६९॥
 वीडज्जंती सियचामरेहिं कणयप्पहाकरेणुगया । विज्जु व्व विरायंती बलायजुयजलयमालाए ॥४७०॥
 पविसइ नरिंदभवणे विद्धाजणविहियमंगलपवित्ते । नारीहिं सलहियगुणा आसीसामुहलवयणाहिं ॥४७१॥
 रायाई पुरलोओ मिलिओ सव्वो वि तम्मि समयम्मि । नच्चइ गायइ पहसइ हरिसियहियओ तयागमणे ॥४७२॥
 रायाइमाणुसाणं तेसिं मिलियाण निरुवमं सोक्खं । जं जायं तं तीरइ कहिउं नऽन्नस्स केणावि ॥४७३॥
 अभयप्पयाणपुव्वं कहिओ देवीए वड्यरो वणिणो । निव्विसओ आणत्तो सो वि हु रत्ता ससव्वस्सो ॥४७४॥
 तप्पभिइ रज्जसोव्वं विसयसुहं मन्नए मणे राया । जं हिययनिव्वुईए विउसा मन्नंति परमसुहं ॥४७५॥
 विवयाए निरुव्विग्गो विहवं पत्तो न गव्वमुव्वहइ । लच्छोए न छलिज्जइ अहो ! हु गरुयाण पुरिसवयं ॥४७६॥
 देइ अणवरयदाणं पयडइ भत्ति पि सीलवंताणं । रक्खइ तवोवणाइं सया सहावेण सुहभावो ॥४७७॥
 चउरंगवलसमिद्धो पडिहयसत्तु विणिग्गयपयावो । ससहरकरधवलजसो जाओ नरविक्रमनरिंदो ॥४७८॥
 एवं सो गुरुपयपज्जुवासाणाजायवंछियपयरथो । संपत्तसावयवओ पत्तो माहिंदकप्पम्मि ॥४७९॥

॥ नरविक्रमाख्यानकं समाप्तम् ॥१०७॥

जह एसो सप्पुरिसो संपइ-विवयासु तुल्लमणवित्ती ।
 एयासु तहऽन्नेण वि हरिस-विसाओ न कायव्वो ॥१॥
 औद्धत्यदोषरहिता विभवे भवन्ति, दैन्यादपेतमनसो व्यसनेऽपि सन्तः ।
 पुण्याशयाः स्तिमितनीरधिनीरकल्पाः, सर्वत्र सम्पदि विपद्यपि तुल्यचित्ताः ॥२॥
 ॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिचिरचितवृत्ताध्याख्यानकमणिकोशे सम्पद्-विपदोः
 सत्पुरुषतुल्यताप्रतिपादकः षट्त्रिंशत्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥३६॥

[३७. दैवनिवारणाऽशक्यताधिकारः]

पूर्वं सम्पद्विपद्भवनं दैवविलसितमित्यभिहितम् । एतच्च पुरुषकारपरैरपि निवारयितुं न शक्यते । अतो तदभिधातुकाम आह—

पुरिसकारंपरेहिं वि विहिपरिणामो खलिज्जए नेय ।

दियसुय-कुक्कुड-जायव-मित्ताणंदा य दिट्ठंता ॥४६॥

व्याख्या—‘पुरुषकारपरैरपि’ उद्यमवद्भिरपि ‘विधिपरिणामः’ दैवविलसितं ‘स्वस्थ्यते’ निवार्यते ‘नेय’ ति नैव । दृष्टान्ता-
 नाह—द्विजमुतश्च—वराहमिहिरब्राह्मणपुत्रः कुक्कुटश्च—पक्षिविशेषः यादवाश्च—द्वारकावतीलोकाः मित्रानन्दश्च—श्रेष्ठिमुतः ते
 तथोक्ताः ‘दृष्टान्ताः’ उदाहरणनीति गाथाक्षरार्थः ॥ भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्रापि तावत् कमप्राप्तं द्विजसुताख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

अत्थि समत्थसमीहियसंपाडणसंपयं थिमियवासं । निम्मलजसगुणभवणं पाडलिपुत्तं पवरनयरं ॥१॥

तत्थऽत्थि दरियरिउकरडिकेसरी पणयसयलसामंतो पुव्वपुहईसपालियपयपारुणपच्चलो राया ॥२॥

नामेणं जियसन् जियरंभाविन्ममा महादेवी । नियरायपट्टपयवीपइट्ठिया धारिणी नाम ॥३॥

नियमइविभवविणिज्जियसुरमंती सुमइनामओ मंती । रत्नो सयले कज्जे रज्जुवुराधरणधोरेयो ॥४॥
 अवरो वि अत्थि रत्नो पुरोहिओ रायसम्मओ सययं । छक्कम्मरओ चउदसविज्जाठाणाण पारमओ ॥५॥
 नामेण विन्हुमित्तो सोमा नामेण भारिया तस्स । माहणकुलसंभूया पइव्वया पयइसोमा य ॥६॥
 तत्तो य नियकुलागयसक्कम्मकरणज्जयाण नीईए । कालकमेण जाया ताणं दो चेव सुययणा ॥७॥
 उच्चूढवेयवमुहाभारो अन्नाणतिमिरनिह्लणो । पढमो पत्तपइट्ठो वराहमिहिरो जहत्थऽक्खो ॥८॥
 बीओ य सयलकल्लाणकारगत्तेण भव्वलोयस्स । पुरपरिघदीहवाहु त्ति भइवाहू समक्खाओ ॥९॥
 दोन्नि वि लक्खणकुसला दोन्नि वि साहित्तजलहिपारगया । दोन्नि वि पमाणपड्डया दोन्नि वि परिमुणियगणियमया ॥१०॥
 अन्नेसु वि बंभन्नयसत्थेसु विणिच्छियत्थपरमत्था । जाया चउण्ह वेयाण पारया धारया यावि ॥११॥
 अह रमणीमणमोहणभूयं तारुत्तयं च जा पत्ता । लोइय-वेइय-समइय-ववहारवियक्खणा जाया ॥१२॥
 तो कालसमयविउणा पिठ्ठणा काराविओ करग्गहणं । जेट्ठो विसिट्ठनक्खत्ततिहिमुहुत्ते विभूईए ॥१३॥
 नामेणं सावित्ती जाया जाया वराहमिहिरस्स । बंभस्स व वेयविसारयस्स चउराणणस्स सइ ॥१४॥
 भाया वि तस्स सारीर-माणसाणेयदुक्खमंतत्तं । कलिऊण जीवलोयं परमाणंदं च मुत्तिमुहं ॥१५॥
 मुणिय तहाविहत्थेराणमंतिए जायगरुयसंवेगो । पव्वइओ परिचइऊण गेहवासं विवेयवसा ॥१६॥
 अउभसियदुविहसिक्खो विन्नायजहुत्तसमयपरमत्थो । चउदसपुव्वी जाओ कवितिलओ कित्तिकुलभवणं ॥१७॥
 पंचमहव्वयधुरधरणपच्चलो सगुरुपत्तसूरिपओ । विहरइ पुहविं छत्तोससूरिगुणसंपयासहिओ ॥१८॥
 नवरं वराहमिहिरो तस्सुवरिं गरुयमच्छरं वहइ । मिच्छत्तमोहियमई धम्मम्मि अनायपरमत्थो ॥१९॥
 भणइ य पालण्याओ किं न बिरालीए भक्खिओ सक्खं । पाव ! जमेवं ववसंतएण लज्जाविया लोए ॥२०॥
 नामाइ घडाईणं निरत्थयत्तं पओयणाभावा । मज्झइ भावघडं चिय विसिट्ठकज्जप्पसाहणओ ॥२१॥
 सो उण सूरो समसिरिसमस्सिओ थिमियनीरनाहनिभो । अहह ! महंतं पुरिसाणमंतरं दीसइ जयम्मि ॥२२॥
 अह उवरयम्मि जणए वराहमिहिरो पुरोहियपयम्मि । महईए विभूईए पइट्ठिओ रायपमुहेहिं ॥२३॥
 तप्पभिइ पूयणिज्जो संजाओ पउरमज्झयारम्मि । पायं पाहाणो वि हु पइट्ठिओ लहइ माहप्पं ॥२४॥
 विन्नाणे नाणम्मि य कलाकलावे य गणियमग्गम्मि । सव्वत्थ वि पत्तट्ठो विसेसओ जोइसत्थम्मि ॥२५॥
 किंतु कुल-जाइमयओ दढमभिमाणो परं पराभवइ । अथिरसहावो अहवा अकलंकगुणा जए धिरला ॥२६॥
 नियवंसजाओ अवरेण कह वि जिप्पामि जइ सविज्जाए । ता साहेमि पइन्नारूढो दुसहं चियाजलणं ॥२७॥
 एवमसन्नयसुयनाणजणियगुरुगव्वपव्वयारूढो । उद्धरखंधो नयरे वराहमिहिरो परिब्भमइ ॥२८॥
 अह अन्नया कयाई सावित्तीगव्वसंभवो पुत्तो । सव्वंगलक्खणधरो संजाओ सुहमुहुत्तम्मि ॥२९॥
 वट्ठाविओ य दासीए रायअत्थाणसंठिओ विप्पो । नवरं हरिसट्ठाणे वि सामवयणो दिओ जाओ ॥३०॥
 जम्हा तं चिय लमां विणिच्छियं न उण आगमणकालो । परिगणिओ दासीए सुयजम्मुप्पत्तिरसिणं ॥३१॥
 निवपुच्छिणं भणियं देव ! इमो एरिसम्मि लग्गम्मि । संजाओ मज्झ सुओ जह वट्ठंतो अलक्खणओ ॥३२॥
 देवस्स य रज्जस्स य रट्ठस्स य जाव नियकुलस्सावि । जायइ विणासहेऊ कूरग्गहदिट्ठिवायाओ ॥३३॥
 रत्ना भणियं अह हो ! असंगयं कहसु अत्थि जइ को वि । दोण्ह वि य खेमकरणत्तणेण परिक्खणोवाओ ॥३४॥
 सो आह विन्नि रज्जंतराई जइ जाइ लंघिऊण महिं ! ता दुरियमरो एयस्स चेव निवडइ न संदेहो ॥३५॥
 रायाऽऽह निग्घिणमिमं भणइ दिओ नीइमणुसरंतेहिं । कायव्वमवस्समिमं ति जंपिउं निग्गओ विप्पो ॥३६॥
 पच्चइयपुरिस-मुहधाइमाइयं पउणिऊण सामग्गि । तद्धिजजाओ पुत्तो पिउणा निस्सारिओ सिक्खं ॥३७॥
 भणिओ सो परिवारो सोलसवासाणमेस पज्जंते । मरिही ता तुच्चेहिं वलियव्वं किं वियप्पेणं ? ॥३८॥
 अवगणिय सुयसिणेहं अवगणिय जणं वि निग्घिणं कम्मं । पुत्तस्स पिया ववसइ अहो ! सकज्जस्स गरुयत्तं ॥३९॥

कइय वि दिणाणि परिदेविऊण ववहरइ निव्वुओ जणओ । राया जणो वि अहवा दंसणसाराइं पेम्माइं ॥४०॥
 सो वि हु परिवारजुओ दक्खिणदेसं गओ गरुयपुत्तो । दीसंतो सुहजणओ पच्चक्खो पुत्तरासि व्व ॥४१॥
 जाओ य अट्टवरिसो लेहायरियस्स पायमूलम्मि । विणयजुओ पयईए पयत्तओ पड्डिउमाढत्तो ॥४२॥
 चउदसविज्जाठाणा चउरो वेया सहंग-निग्घंटा । अइरेण तेण नाया विसेसओ जोइस-निमित्तं ॥४३॥
 लायन्न-रुव-जोडवण-विज्जा-विन्नाणपत्तमाहप्पो । पत्तपहाकरनामो गओ समिद्धिं पसिद्धिं च ॥४४॥
 परदेस-निययदेसाण वत्तणं वट्ठ ! कुणंति काउरिसा । परदेसो वि सदेसो सत्ताहिय-पुत्तवंताणं ॥४५॥
 अह कइया वि हु जोइसबलेण नियजायगम्मि विन्नाए । विम्हइओ निययमणे अहो ! हु तायस्स अथिरत्तं ॥४६॥
 जं सुहलमं पि असोहणं ति कलिऊण चावलबलेणं । अत्ताणवसेण कहां विदेसमागी अहं विह्मिओ ? ॥४७॥
 अहवा महोवयारी मह ताओ देसदंसणे जम्हा । गुणपयरिसो महंतो संजाओ जेण भणियं च ॥४८॥
 क्व विलासाः ? क्व पाण्डित्यं ? क्व बुद्धिः ? क्व विदग्धता ? । क्व देशभाषाविज्ञानं ? क्व देशाचारचारुता ॥४९॥
 नावद् धूर्तसमाकीर्णा नानावृत्तान्तसङ्कुला । नानेकशः परिभ्रान्ता पुरुषेण वसुन्धरा ॥५०॥
 एवं कए वि गुरुणो कुलप्पसूयाण गोरवट्ठाणं । ता कइया वि हु तेसिं संतोसमहं करिस्सामि ॥५१॥
 एत्थंतरम्मि पच्छिमवयम्मि विप्पस्स वट्ठमाणस्स । पाडलिपुत्ते पुत्तो पुणरवि अवरो समुप्पण्णो ॥५२॥
 रायाएसेण तओ मणयं पिउणा पहिद्वचित्तेण । महईए विभूईए वद्धावणयं समाढत्तं ॥५३॥
 रायाई पउरजणो पायं पत्तो पुरोहियगिहम्मि । अक्खयपत्तविहत्थो सुयजम्ममहसवे सव्वो ॥५४॥
 तत्थेव विहरमाणा समागया भद्वाहुणो गुरुणो । नवरं निस्संगत्ता विप्पस्स गिहं न ते पत्ता ॥५५॥
 मच्छरवसेण पुणरवि तमेव खूणं मणम्मि धरिऊणं । लोण-ववहारवज्झ त्ति निंदई लोयमज्झम्मि ॥५६॥
 सूरी सुओवओगं काउं तहियं तहाकए कमवि । पासिय गुणं महंतं जाणावइ सत्तमदिणम्मि ॥५७॥
 एक्काए वाराए पड्डिओहत्थं समागमिस्सामो । सोम ! जमम्हे सज्जायवावडा निच्चमक्खणिया ॥५८॥
 तम्मि दिणे उण सुयमरणसंभवे तुज्झ सोयतत्तस्स । धम्मोवएसर्नारेण निव्वुइं भद् ! काहामो ॥५९॥
 तं वयणं सोऊणं घयसित्तो पावओ व्व पज्जलिओ । पड्डिहयममंगलमिमं तुह चेव य मत्थए पड्ड ॥६०॥
 जइ पुण जाणसि सेवडय ! किं पि ता मरणकारणं कहसु । मज्जारीए पासाओ भद् ! मरणं तुह सुयस्स ॥६१॥
 एसो मिच्छावाइ त्ति होउ निच्छिड्डु-निबिडकट्टेहिं । घडिण कट्टहरम्मि खित्तो पुत्तो सजणणीओ ॥६२॥
 दारम्मि निबिडलउडयहत्था दो दो पयंडपाहरिया । धाराविआ विरालीरक्खणनिउणेण विप्पेण ॥६३॥
 तो जाव सत्तमदिणे परिचारीए पमायवसगाए । मुक्का भुयग्गला अवणिऊण सेज्जासमोवम्मि ॥६४॥
 जणणीउच्छंगगयस्स तत्थ थिमियं थणं पियंतस्स । पड्डिया मम्मपएसे सुयस्स भवियव्यावसओ ॥६५॥
 मम्मप्पहारविवसो पत्तो सो तक्खणेण पंचत्तं । नाऊण निरुच्छासं धस त्ति धरणिं गया जणणी ॥६६॥
 मुट्ठा मुट्ठ त्ति हया हय त्ति धाहावियं सदुक्खाए । किं किं एयं ? त्ति पयंपिरेण रुद्धं दिण चिरं ॥६७॥
 हा हा हयविहि ! पच्छिमवयम्मि दाऊण पुत्तरयणनिहिं । पुत्तरहियस्स निदय ! नितुद्धारो कओ मज्झ ॥६८॥
 रायाई पउरजणो जाओ सुयसंभवम्मि जह सुहिओ । तह तम्मरणम्मि दुही धिरत्थु संसारियमुहस्स ॥६९॥
 किं बहुणा मोहनराहिवस्स आणाए सोयचरडेण । जह कहिउं पि न तीरइ तह तत्थ वियंभियं बहुहा ॥७०॥
 गुरुणो वि तत्थ सिरिभद्वाहुणो मुणियसमयसारत्था । संपत्ता रायाईहिं पूइया सुहनिसत्ता य ॥७१॥
 संभासिओ य भो भद् ! भवसरुवं वियाणमाणो वि । खणमंगुरम्मि लोए कीस मुहा सोयसि सुयं तं ? ॥७२॥

जओ—

होहिंति केइ विहडंति केइ कालेण केइ वोलीणा । हे हियय ! केत्तियाणं सयणाण कए विसूरिहसि ? ॥७३॥

अथरं च—

पिद्-माइ-पमुहसयणत्तणेण जीवा अणंतवाराओ । सत्वे वि य संजाया जीवस्स उ एगमेगस्स ॥७४॥
इय भयवइवयणेहिं सवणामयरसपवाहमहुरेहिं । भविआयणदइएहिं सोयसमुच्छेयछेएहिं ॥७५॥
आसंघयवसएणं सहोयरेणं ददं समणुसट्ठे । सो तारिसो वि दुट्ठो धम्माभिमुहो दिओ जाओ ॥७६॥

भणियं च—

आगमलंभे वयपरिणईए भंगे य धण-विलासाणं । ईसिअसमंजसाण वि हिययाइं वहंति परिणामं ॥७७॥
भणियं च तेण भयवं ! तुह वयणं मरणनिच्छयकरं जं । तं परिभाविज्जंतं सच्चमसच्चं च पडिहाइ ॥७८॥
गुरुणा भणियं कहमिव ? तेणुतं सत्तमम्मि दिवसम्मि । जायं सुयस्स मरणं न उण विरालीसयासाओ ॥७९॥
जइ एवं तो कत्तो ? सो आह भुयगालापहाराओ । सा केरिस ? त्ति गहिऊण जोइयं जाव तीए मुहं ॥८०॥
ताववणा पडिविचं दिट्ठं निक्कुट्ठियं विरालीए । दंसिजइ जस्स तओ जंपइ एसा विरालि त्ति ॥८१॥
मिच्छत्तावगमाओ तप्पभिई जिणमयप्पसिद्धाणं । नामाईवत्थूणं विप्पमणे पच्चओ जाओ ॥८२॥
तयणु मणागमसोओ जाओ एसो गुरुवएसाओ । दुण्ह वि सुयाण मरणं हिययम्मि खुडुक्कए नवरं ॥८३॥
एत्थंतरम्मि देसंतराओ सो पुव्ववन्निओ पुत्तो । महईए विभूईए समागओ बाहिरुज्जाणे ॥८४॥
जाणावियं च नयरे जहिथ जोइस-निमित्तसत्थविऊ । अवितहवयणो चिट्ठइ राया तहयं पयंसेह ॥८५॥
पयईए सोममुत्ती उज्जलनेवच्छभूसियसरीरो । पडिपुन्नसयलविन्नाणभावओ थिमियजलहिं व्व ॥८६॥
पत्तो रायदुवारे पडिहारनिवेइओ अणुजाओ । रत्तो सहं पविट्ठो कयपडिवत्ती समुवविट्ठो ॥८७॥
रत्ता पुट्ठं किं भइ ! अज्ज नियमेण दिवसमज्झम्मि । होही ? तेण वि भणियं मज्झन्हे बाहिरुज्जाणे ॥८८॥
पडिही मच्छो पणयालपलपमाणो विणिच्छिओ एस । अवलोइयं च तत्तो रत्ता वि वराहमिहिरमुहं ॥८९॥
जंपियमिणिणा पडिही नवरं पत्तासपलपमाणो सो । जइ एयमन्नहा तो निययपइत्ता मह पमाणं ॥९०॥
कोउयवसेण नयराओ निग्गओ नरवई सपरिवारो । नंदणवणाभिहाणे संपत्तो बाहिरुज्जाणे ॥९१॥
मंडलमालिहिय तओ विण्णो सिंहासणे समासीणो । इयरेणं भणियमिमो मंडलयाओ बहिं पडिही ॥९२॥
उत्ताणतरलनयणो जाव निरायं नियइ नयरलोओ । ताव सुयभणियठाणे झइत्ति पडिओ नहाओ भसो ॥९३॥
तत्तो वारंतस्स वि नरनाहसमन्नियस्स पउरस्स । अट्ठवसट्ठो भट्ठो झत्ति पयट्ठो चियाभिमुहं ॥९४॥
किंकायव्यविमूढं चियापवेमुज्जमं निसेहंतं । मरणम्मि निच्छियमई पत्थिवमिणमो भणइ भट्ठो ॥९५॥
सुयसोयग्गिपलितं विहलपइन्नं परेण परिभूयं । निव्ववउ देव ! दहणो जरजज्जरियं मह सरीरं ॥९६॥
एत्थंतरम्मि हा ताय ! ताय ! मा साहसं ति भणमाणो । मन्नुभरागयनयणंसुवारिसंसित्तधरणियलो ॥९७॥
एसो हं तुह सन्तावकारओ ताय ! सरमु पढमसुओ । नियतायपायपंकेरुहेसु पडिउं तह परुत्तो ॥९८॥
किं किं किमेयमेयं ? ति जंपिरो मन्नुपसरखलियसरो । जह नयरजणो हाहारवेण रोयाविओ सव्वो ॥९९॥
ताय ! नहमच्छपडणं सामन्नेणं वियाणियं तुमए । नवरं न वाउधुणं तस्सोसणयं चऽणाभोगा ॥१००॥
अन्नं च मए तुह निज्जियस्स किल केवल च्चिय सलाहा । भुवणंतरम्मि वुच्चइ पयडमिमं सत्थयारेहिं ॥१०१॥
चाएण दरिहत्तं घाएहि य काण-कुट-मंटत्तं । पुत्तेहि परिभवं जे गुणेहिं पावंति ते धन्ना ॥१०२॥
पच्चज्जीवियगुणवंतपुत्तलाभम्मि जं मुहं जायं । हारवियरयणलाभि व्व तीरणं तं न कहिउं जे ॥१०३॥

उक्तं च—

चिरविरहियपियजणसंगमम्मि जायइ जणस्स जं सोक्खं । तं कहिउं पि न तीरइ संकासं निरुवममुहस्स ॥१०४॥
पडुपडह-संख-काहलरवेण रत्ता गइंदमारुढो । तभुणवदणमुहयं पवेसिओ जणयभवणम्मि ॥१०५॥
एत्थ य लहुपुत्तो च्चिय दिट्ठतो पत्थुयत्थविसयम्मि । जेइसुयचरियकहणं पसंगओ चेव नायव्वं ॥१०६॥

पवणखुहियनीरं नीरनाहं धरंति, भरियमयपवाहं वारणं वारयंति ।
स्वरनस्वरकरालं केसरिं वारयंति, न उण बलजुया वी दिव्वमेतं जयंति ॥१०७॥

॥ द्विजसुतकथानकं समाप्तम् ॥१०८॥

इदानीं कुङ्कुटाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

अस्ति शालीनसल्लोकलोचनानन्ददायकः । गोधूम-यव-शाल्यादिसस्यशालीनसज्जनः ॥१॥
पुष्टगोवृन्दसम्मर्दशब्दितश्रुतिसौख्यकृत् । गोप-गोपीसमारब्धरासकश्रुतिसुन्दरः ॥२॥
दुर्भिक्ष-मारि-दौर्गत्य-परोपद्रववर्जितः । शालिग्रामाभिधः श्रीमान् सन्निवेशो जनाकुलः ॥३॥
तत्रानेकगुणाधारैरुत्तमा-ऽधम-मध्यमैः । मानवैर्निर्मितावासैः सर्वदा सुस्थिते सति ॥४॥
विजातीयविशेषस्य सम्बन्धी कस्यचिद् वरः । विद्यते व्यक्तावयवो विहङ्गः कुक्कुटाङ्गयः ॥५॥
बह्वपत्य-सपत्नीक-स्वबन्धुस्नेहसङ्गतः । भक्ष्यार्थं विकिरन्नुच्चैश्चञ्चू-चरणकोटिभिः ॥६॥
गोमयावकरं हर्षादशुच्यादिसमन्वितम् । विरूपं यदि वा किं नो कुर्यात् प्राणी बुभुक्षितः ? ॥७॥
तस्मिन् यल्लभते किञ्चित् कण-कीटादिकं तद्वत् । यच्छत्यतुच्छर्थाः प्रायः स्वबन्धुभ्यो महाशयः ॥८॥

उक्तं च—

शीर्षे शंखरकः कुक्कुटस्य युक्तः कृतः प्रजापतिना । निजबन्धुवण्टनोद्वरितमश्नतः सत्यसन्धस्य ॥९॥
एवं निर्वृतचित्तस्य कुटुम्बकृतसन्निधेः । पुण्यक्षयेण यत् तस्य सज्जातं तन्निशम्यताम् ॥१०॥
महीयान् महिषारूढो दण्डपाणिः परन्तपः । कालकायः क्रियाक्रूरो रक्तनेत्रोऽतिभीषणः ॥११॥
स्वच्छन्दः सर्ववैरी च जगदुद्वेजको यमः । भ्राम्यन् कुतोऽपि पापीयास्तं प्रदेशमुपाययौ ॥१२॥
यत्राऽऽस्ते स सुखी पक्षी बन्धुवर्गसमन्वितः । दुष्टेन पाप्मना तेन क्रूरदृष्ट्याऽवलोकितः ॥१३॥
ततो हा ! मन्दभाग्योऽहं मृतोऽहमधुनाऽमुना । निद्वर्धातः क्रूरचित्तेन कथं जीवाम्यपुण्यकः ? ॥१४॥
कं प्रयामि ? कं तिष्ठामि ? कं शयामि ? स्मरामि कम् ? । अस्त्या स्वीकृतः स्वास्थ्यं नाऽऽससाद् कथञ्चन ॥१५॥
एवं सम्भ्रान्तचित्तस्य सम्यक् चिन्तयतश्चिरं । भयोद्विग्नमनोवृत्तेः कथञ्चित्स्थितसि स्थितम् ॥१६॥
विधुरैः स्मर्यते बन्धुरस्माकं विहगोत्तमः । वैनतेयो वरो बन्धुरतो यामि तदन्तिकम् ॥१७॥
अफलस्यापि वृक्षस्य छाया भवति शीतला । निर्गुणोऽपि वरं बन्धुर्यः परः पर एव सः ॥१८॥
सञ्चिन्त्यैवं स्मरन् भर्तुस्त्राणार्थं मृत्युसम्भ्रमात् । जगाम जगतो वर्यं वेगाद् वैडोजसं सदः ॥१९॥

तच्च कीदृशम् ?—

क्वचिन्नीलमहानीलभास्वरे कुट्टिमे सुरः । व्रजंस्तिष्ठन् जलाशङ्की सहासं विप्रतार्यते ॥२०॥
दृष्ट्वा स्फाटिकनिष्पङ्कभित्तिसङ्क्रान्तमेकतः । स्वमन्यस्त्रीकृताशङ्का भर्त्रा कान्तोपहस्यते ॥२१॥
अतीतप्राप्तनिर्वाणजिनदंष्ट्रासमन्वितम् । देवैर्माणवकस्तम्भं पूज्यमानं व्यलोकयत् ॥२२॥
क्वचिच्चाभिनवोत्पन्नं सुरं स्वीयैः सुरादिभिः । जीव नन्द जयेत्येवं श्लाघ्यमानं निरीक्षते ॥२३॥
अनादिनिधनं सिद्धप्रतिमाष्टोत्तरं शतम् । सिद्धायतनमध्यस्थं स्तूयमानं समीक्षते ॥२४॥
क्वचित् पुष्प-फलोपेतैर्मन्दारादिमहीरुहैः । मनोहरं वनं दृष्ट्वा निशामयति नन्दनम् ॥२५॥
क्वचित् सद्गलसोपानां स्वच्छपानीयपूरिताम् । मज्जनार्थं महावापीं विह्वलोऽपि विलोकते ॥२६॥
अहो ! आपदियं सम्पद् व्यसनं च महोत्सवः । यन्मयैतच्छुभं दृष्टं सौरं धामेत्यचिन्तयत् ॥२७॥

किञ्च—

रत्नरोचिष्णुसन्मौलिभ्राजिष्णुं सिंहविष्टरम् । अलङ्कारिष्णुं सौराज्याज्जिष्णुं सर्वं जगत्त्रयम् ॥२८॥

१. निरीक्षते । २. सुराणां सम्बन्धि धाम—निवासः, स्वर्ग इत्यर्थः ।

प्रशस्तकामिनीहस्तधूयमानप्रकीर्णकम् । अनिन्द्यवन्दिसद्वृन्दगीयमानगुणोत्करम् ॥२९॥
अखर्वगर्वगीर्वाणभटकोटिसमन्वितम् । पारद्वयं भाग्यसौभाग्यमहद्विद्युतिविक्रमम् ॥३०॥
विरलैरपि विख्यातैर्नवभेदैः समाश्रितैः । शक्रं सत्यापयामास त्रिदशैरुपसेवितम् ॥३१॥

तथा हि—

माता-पितृवत् सम्मान्या गौरव्या गुरुवद् गुणैः । इन्द्रसामानिका देवाः स्वःपतिं पर्युपासते ॥३२॥
त्रायस्त्रिंशत्स्त्रिंशत्प्रमाणा भन्निवन्मताः । शान्तिकर्मणि साधिष्ठा महिष्ठाश्च महन्ति तम् ॥३३॥
नर्मकर्मणि विद्वांसः प्रवीणाः प्रेमभाजनम् । मित्रकल्पाः कलाभिज्ञाः पारिषद्याः स्तुवन्ति तम् ॥३४॥
सन्नद्धबद्धवर्माणः समुद्गीर्णस्वहेतयः । आत्मरक्षाः क्षमासारा नमन्ति द्युमदां पतिम् ॥३४॥
आरक्षिकभटप्रायाः सन्धि-विग्रहकारिणः । नमन्ति नम्रमूर्धानो लोकपाला बलद्विषम् ॥३६॥
सप्तप्रकारसैन्यस्य नायका नयशालिनः । विक्षेपप्रभवोऽनीका नमस्कुर्वन्ति वासवम् ॥३७॥
प्रकीर्णकवणिक्प्रस्था अनायत्ता प्रभोरपि । सेवायै स्वर्गनाथस्य प्रयतन्ते प्रकीर्णकाः ॥३८॥
लोककर्मकरप्रायाः सदाऽऽदेशविधायिनः । आभियोग्याः प्रभोर्भोग्या भजन्ते तमृषुप्रभुम् ॥३९॥
कुर्मकरणव्यग्राः कुर्मकफलभोजिनः । नमस्कुर्वन्ति दूरस्थाः शक्रं कित्तिवषिकाः सुराः ॥४०॥
तस्यैवं कौतुकाक्षितचेतसः स्मृतिमागतम् । यमावलोकितां तादृक् ततोऽसौ भयविह्वलः ॥४१॥
गौरव्यं देवराजस्य स्फूर्जत्प्राज्यपराक्रमम् । पक्षिराजं जितारातिं स्वत्राणार्थमशिश्रियत् ॥४२॥
प्रणम्य वैनतेयाय ब्रूते प्रीतिपुरस्सरम् । ताताहं भवतोऽपत्यं सृष्ट्योस्त्रस्तः समाश्रितः ॥४३॥
अद्याहं सुस्थितो यावत् तिष्ठामि सकुटुम्बकः । तावद् विलोकितोऽनेन कुतश्चिद् क्रूरकर्मणा ॥४४॥
आपन्नैः स्मर्यते त्राता त्वं मे त्राता पिता प्रभुः । पाहि माममुतः पापाद् विभ्यन्तं भीमकर्मणः ॥४५॥
इत्युक्त्वा विरते तस्मिन् समचिन्ति गरुत्मता । यमेन विहितोऽस्माकं पश्य कीदृक् पराभवः ? ॥४६॥
मा भैषीः पुत्रकेत्येवं तमाश्वस्य विहङ्गमम् । तेनैव सह सम्भ्रान्तः शक्रान्तिकमगादसौ ॥४७॥
दर्शयित्वा तक्रं तस्मै सानुक्रोशतया पुरः । वज्रिणे विहगाधीशो मनाग् रुष्टो व्यजिज्ञपत् ॥४८॥
स्वामिन् ! निरागसं सौम्यं मत्सेवकमपापकम् । पराभवति ते पत्तिरस्माकं प्रियपुत्रकम् ॥४९॥
किमस्य युज्यते कर्तुं दुर्बले बलशालिनः । उपेक्षणं यदेतस्य भवतो वा विवेकिनः ? ॥५०॥
स्वच्छन्दं सञ्चरत्येव कुरङ्गेष्विव केशरी । आम्यत्यनर्गलो भञ्जन् द्रुमेष्विव प्रभञ्जनः ॥५१॥
तदयं निर्दयो आम्यन्नार्यो वार्यतां यमः । नो चेच्चञ्च्वाऽहमेतस्य त्रोटयिष्यामि मस्तकम् ॥५२॥
स्थिरत्वादभ्यधादिन्द्रो भद्रैवं मा वृथा रुषः । दुर्जयोऽयं जगन्मल्लो यमश्चारभटो भटः ॥५३॥
न चैनमीदृशैर्वाक्यैः कश्चिच्छिक्षयितुं क्षमः । शिक्षयिष्येऽहमेवातः साम-दण्डप्रयोगतः ॥५४॥
आकार्यं भणितः साम्ना मुञ्चाऽमुं तुच्छपक्षिणम् । न कष्ट्यंसमिति स्वामत्पस्कन्धे द्रुमे गजः ॥५५॥
सामतो भणितोऽप्येवं तुच्छः सावज्ञमीक्षते । सर्पिः प्रदीयते तप्तं सिक्तं शीताम्भसाऽथवा ॥५६॥
आः पापीयंस्तवानेनापराद्धं किं तपस्विना ? । निस्त्रिंश ! यन्नयस्येनं पक्षिणं क्षीणविग्रहम् ॥५७॥
साकं स्वाभिनिवेशेन मुच्यतां मा वधीरमुम् । हटेनापि भक्त्याश्वाद् रक्षणीयो मया यतः ॥५८॥
भद्रैवं क्रियतां मत्तो भद्रं नापरथा तव । तावच्चैकीवतः कर्णौ यावद् भोः ! स्वामिनो मत्तौ ॥५९॥
अभिप्रायममुं ज्ञात्वा नायकस्य दिवौकसाम् । याथातथ्याद् यमो वाक्यं व्याजहार जगज्जयम् ॥६०॥
आराध्यस्त्वं मम स्वामी तवाहं पत्तिरन्वहम् । त्वया सार्धं मम स्पर्धा कीदृशीति विभाव्यताम् ॥६१॥

१. चामरम् । २. विस्तनानि—दिव्यरत्नानि । तानि चेमानि—“रत्नं गारुतमत्तं पुष्परामो माणिक्यमेव च । इन्द्रनीलश्च गोमेदः तथा वैदूर्यमेव च ॥१॥ मौक्तिकं विद्रुमश्चेति रत्नान्युक्तानि वै नव ।” ३. गर्दभस्य ।

परमादित्सितं वस्तु यन्मया भुवनत्रये । तं न त्रातुमलं कोऽपि किं नाश्रावि सुभाषितम् ? ॥६२॥
 न ब्रह्मा नेन्दुमौलिः शशधर-तपनो नापि नारायणोऽसौ, नाप्यष्टौ लोकपालाः सह सुरपतिना नापि बुद्धो न चार्हन् ।
 आकृष्टं कालपाशैर्जनमनुदिवसं नीयमानं वराकं, व्याघ्राघ्रातं वनान्तात् पशुमिव विवशं त्रातुमेते न शक्ताः ॥६३॥
 क्रोडीकृतो मयाऽप्येष आयुषः सङ्क्षये सति । निःसन्देहं ततो मत्तो मर्त्यममुनाऽधुना ॥६४॥
 एतच्छ्रुत्वा विशेषेण कम्पमानं पुरःस्थितम् । दृष्ट्वा त्रातुमशक्तस्तं शक्रोऽभूद् विह्वलः क्षणम् ॥६५॥

तथा हि—

विज्ञापनाप्रवृत्तं तं गरुडं स्निग्धया दृशा । पश्यन्तं जातसंशीत्या विवक्षन्तं च वासवम् ॥६६॥
 सुरान् सामानिकादींश्च त्राणार्थं दीनया मुहुः । तर्जयन्तं मुहुस्त्रस्ततारया यममेकया ॥६७॥
 क्रियाहीनं कृपापात्रं कृतान्तवशवर्तिनम् । सतां शोच्यं सुदीनास्यं दुस्थितं गद्गदस्वरम् ॥६८॥
 तदवस्थं समालोक्य दयैकरसिकः सुरः । शक्रसंसदि नास्त्येव यो नाभूत् साश्रुलोचनः ॥६९॥
 दुःखितेषु सुरेष्वेवं परमेको यमः सुखी । दुःखापन्नेऽथवा साधावसाधुः सुखमश्नुते ॥७०॥
 हा हा ! धिग् ! धिग् ! वराकोऽयमस्माकं शरणागतः । न त्रातुं शक्तितोऽस्माभिर्महानेष पराभवः ॥७१॥
 विपण्णमानसा एवं गीर्वाणा थावदासते । विवेकात् सत्त्वमालम्ब्य तावदुक्तं बिडौजसा ॥७२॥
 अहो देवाः ! पराभूय वक्रवाक्यममुं यमम् । जीवितव्यं प्रयच्छामः कथञ्चित् कृकवाक्ये ॥७३॥
 अयं हि स्वीकृतोऽनेन दौर्बल्ये पुण्यकर्मणः । तच्च साध्यमसाध्यं वा द्वेधा कर्म विनिश्चितम् ॥७४॥
 साध्यं सौपक्रमं प्रोक्तमसाध्यं निरुपक्रमम् । यत्नसाध्ये तदेतस्मिन् पौरुषं युज्यते सताम् ॥७५॥
 एतच्छ्रुत्वा सुराः प्राहुर्युक्तियुक्तं वचः प्रभोः ! । विधास्यामस्तदेतस्मिन् वयमद्यापि पौरुषम् ॥७६॥
 एतावतां किमस्माकं करिष्यत्येष दुष्टधीः ? । साध्ये सिद्धिर्न चेदित्थं कोऽपराधो विवेकिनाम् ? ॥७७॥
 सम्यक् सङ्गोपयिष्यामः कथञ्चित् तत्र कुत्रचित् । गुप्तस्थाने यथाऽमुष्य न जानाति पिताऽप्यमुम् ॥७८॥
 उक्तवैवं तं करे कृत्वा चेलुः स्वर्गाचलं प्रति । विलम्बेन विना प्रागुर्मराः शृङ्गं मनोहरम् ॥७९॥
 गुह्यामध्येऽथ चूडायाः सम्यक् संस्थाप्य कुक्कुटम् । निर्विरासं शिला दत्ता द्वारे तस्य महीयसी ॥८०॥
 इत्थं यत्नवतां प्रायः संसिद्धं नः समीहितम् । सन्तुष्टमानसा एवं सुराः स्वर्गालयं ययुः ॥८१॥
 सोऽपि तस्मिन् गुह्यामध्ये प्रक्षिप्तो भक्षितः क्षणात् । आरण्यकविडालेन बुभुक्षाक्षामकुक्षिणा ॥८२॥
 सुप्रसन्नमुखा लेखाः साधितस्वप्रयोजनाः । यथावृत्तं स्ववृत्तान्तं स्वर्नाथाय न्यवेदयन् ॥८३॥
 सावज्ञं साभ्यसूयं च सुरांस्तान् वीक्षते यमः । किमेते बत खिद्यन्ते निष्फलारम्भचेष्टिताः ? ॥८४॥
 किमेतत् ? केनचित् पृष्टे तस्मै सर्वं न्यवेदयत् । तदैवासौ गुह्यामध्ये मुक्तः प्राप्तः परासुताम् ॥८५॥
 परस्परं सुरैर्जातं यावच्छक्रेण तच्छ्रुतम् । ततो भूयोऽपि ते देवा निश्चयार्थं नियोजिताः ॥८६॥
 यावन्निभालयन्त्येते न पश्यन्ति तर्कं क्वचित् । पश्यन्तः पिच्छकान्येव परस्परमिदं जगुः ॥८७॥
 अन्यथा चिन्तितेऽप्यर्थे सम्पन्नं फलमन्यथा । रक्षणे चिन्तितेऽप्यस्य भक्षणे विधिरुद्यमी ॥८८॥
 यथाऽमुष्य तथाऽन्यस्य यदेवं कर्मणां गतिः । विषादो नोचितः कर्तुमुक्तमत्रापि केनचित् ॥८९॥
 चिन्तयति कार्यजातं मतिमान् मतमन्यथाविधानेन । निर्दुःखसुखस्तु विधिस्तच्चिन्तितमन्यथा कुरुते ॥९०॥
 अहो ! पौरुषमप्यस्मत्प्रयुक्तं तद् वृथाऽभवत् । वृथैवेतद् विधौ वक्रे यतोऽवाचि विपश्चिता ॥९१॥
 छित्त्वा पाशमपास्य कूटरचनां भित्त्वा बलाद् बागुरां । पर्यन्तोग्रशिखाकलापजटिलानिर्गत्य दावानलात् ।
 व्याधानां शरगोचरादपसृतो वेगेन धावन् मृगः । कूपान्तः पतितः करोतु विमुखे किं वा विधौ पौरुषम् ? ॥९२॥
 यथावृत्तं समागत्य वृत्तान्तं नैमुचिद्विपे । अधःपातितरुक्षाक्ष विलक्षा आचक्षिरे ॥९३॥

१. कुक्कुटाय । २. इदं यथा स्यात् तथा इत्यर्थः । ३. इन्द्राय ।

तच्छ्रुत्वा जातसंवेगः 'स्वाराट् सञ्जातविस्मयम् । संसारासारतां जानन् निजगाद सुधाभुजः ॥१४॥
अहो सुराः ? कृतो यतो मद्बचनमनुष्ठितम् । दैवायत्तेषु कार्येषु वाच्यता काऽनुजीविनाम् ? ॥१५॥
एवं संस्थाप्य तान् सर्वान् सन्मार्गप्रतिपत्तये । सद्धर्मसङ्गतं वाक्यं प्रस्तावोचितमब्रवीत् ॥१६॥
भो भो देवाः ! यथाऽमुष्य प्राणितं पक्षिणोऽस्थिरम् । सर्वप्राणभृतामेवं जानन्तः सुस्थिताः कथम् ? ॥१७॥

तथाहि—

स्वबन्धून् पालयिष्यामि जीविष्यामि चिरं स्वयम् । मरिष्यामीति नो चिन्ता ताम्रचूडस्य चेतसि ॥१८॥
मुग्धबुद्धिस्तथाऽन्योऽपि जीवो विषयलम्पटः । न ब्रह्मणो विजानाति विजृम्भितमवाचि च ॥१९॥
कृतमिदमिदं करिष्ये केवलमतिसरल ! किमिति चिन्तयसि ? । तुष्टिदलितसकलवाञ्छं विलसितमपि चिन्तय विधातुः ॥१००॥
दुःखरूपं यतः सर्वं हेतुश्च भवसंसृतेः । अतः सर्वविदाऽऽख्यातं कुरुध्वं धर्ममङ्गसा ॥१०१॥
त्रायध्वं प्राणिसङ्घातं सेवध्वं साधुसंहतिम् । ददध्वं सन्मतौ चित्तं यतध्वं शासनोन्नतौ ॥१०२॥
सम्यग्दर्शननैर्मल्ये भावनायां भवच्छिदि । गुणवद्विरवस्यायां सम्पद्यध्वं सदोद्यताः ॥१०३॥
एतच्छ्रुत्वा सुरेन्द्रोक्तं वैराग्यगतमानसा । सभा सर्वाऽपि देवानां जाता भवपराङ्मुखी ॥१०४॥
प्रशमकुलिनिकेतः कौतुकाधायि केषाञ्चिदभिनवविभङ्गया भव्यवैराग्यवीजम् ।
जिनवचनरतानामङ्ग ! संवेगहेतुः, कथितमिदमपूर्वं लौकिकाख्यानकं वः ॥१०५॥

॥ कुक्कुटाख्यानकं समाप्तम् ॥१०६॥

इदानीं यादवाख्यानकं व्याख्यायते । तच्चेदम्—

सुकविविणिग्गयवाणि व्व घडणसंगयसुवन्नपायारा । केलासमहीहरचूलिय व्व विलसंतधवलहरा ॥१॥
मेरुमहि व्व सुकणया सुरवसुरयणा धणा सुरपुरि व्व । जुवइ व्व दीहरच्छा नयरी नामेण बारवई ॥२॥
पज्जुन्नपयडजणओ दुहा वि बलभट्ठबंधवाणुगओ । सच्चाहिद्वियदेहो दुहा वि ससुदंसणो सुहओ ॥३॥
चक्कि व्व सुसंखनिही सुधम्मचको जिणाण नाहो व्व । विंभो व्व गयाहारो तं पालइ वासुदेवनिवो ॥४॥
तस्स सुइसच्चभामापमोक्खमंतेउरं मणभिरामं । सारयसरं व सोहइ सहंसलक्खणवयावरियं ॥५॥

तथा हि—

लायन्नसलिलहरीमणुन्नमारत्तचलणनलिणिल्लं । सुकुमार-सिलावित्थयनियंबसुहपुलिणरेहिल्लं ॥६॥
नाहिगहीरावत्तं चंचलतिवलीतरंगमंगिल्लं । घण-संगय-जुयलद्वियथणकलसरहंगरमणीयं ॥७॥
कोमलकरजुयभुयलयमुणाल-रत्तुप्पलाभिरामतरं । रेहिररेहातिगकलियकंठवरकंबुकमणीयं ॥८॥
वियसियवयणसरोरुहनिलीणनयणाभिरामभमरभरं । भालयलसिप्पिसंपुडमलिसामलवालसेवालं ॥९॥
सेणं समुहविजयप्पामोक्खाणं दसहसाराणं । बलभट्ठप्पमुहाणं पंचन्ह महंतवीराणं ॥१०॥
पज्जुन्नप्पमुहाणं अदुधुट्ठाणं कुमारकोडीणं । संवप्पामोक्खाणं सट्ठीदुद्धंतसहसाणं ॥११॥
तह उग्गसेणप्पमुहाणं सोलसन्हं तु रायसहसाणं । महसेणपमोक्खाणं इगवीसं वीरसहसाणं ॥१२॥
रुप्पिणिपामोक्खाणं वत्तीसं महिलियासहसाणं । गणियाणऽणंगसेणाप्पमुहाणऽट्टारसहसाणं ॥१३॥
अन्नेसिं राईसर-तलवर-माइंबियप्पमोक्खाणं । बारवईनयरीए भरहट्ठस्स य समग्गस्स ॥१४॥
आणाईसरियत्तं सेणावच्चं पुरोगमत्तं च । कारेमाणे पालेमाणे एवं च णं विहरे ॥१५॥
अह अन्नया नरिंदो सुंदरं नियपुरीए पेच्छंतो । परिभमइ पहिट्ठमणो समंतओ गयवरारूढो ॥१६॥
पेच्छइ य रायमग्गं ताव विदेहाओ हट्ठपंतीओ । नाणापयारविक्रियमाणप्पडिपुन्नपन्नाओ ॥१७॥
कत्थ वि य धन्नपुत्ताओ नियइ धम्मियजणावलीओ व्व । ससिणेहाओ अन्नत्थ नियइ सुयणावलीओ व्व ॥१८॥

बहुवसणं निपुत्रं च दोसियावणसमूहमन्नत्थ । विलसिरनेत्तं रामायणं च पेच्छइ पुहइपालो ॥१९॥
 परमपयं पउरजणं च धम्मसत्थं च सोहणाहरणं । उच्चउवेसं गणियागिहं च अन्नत्थ नियइ निवो ॥२०॥
 विज्जुपहाओ सुपओहराओ लायन्नरससणाहाओ । पेच्छइ पाउसलच्छीए सच्छहाओ मयच्छीओ ॥२१॥
 जायवजणं च पमुइयपकीलियं पुज्जमाणमणवळं । अमुणियपरचक्कभयं सुहियं सग्गे सुरयणं च ॥२२॥
 अन्नं पि भवण-देउल-परिहा-पायार-पव-सभाईयं । सुरसत्तेज्जं सुरनिम्मियं च अच्चभुयच्चभूयं ॥२३॥
 अप्पाणयं च पसरियपयंडवलसाहणं समभावलं । अखलियपयावपसरं वसीकयासेसरिवुवग्गं ॥२४॥
 नियनयरसिरिं संचित्तिऊण हिययम्मि किमवि परितुट्ठो । अजरामरो च कण्हो गयं पि कालं न याणाइ ॥२५॥

जओ—

विसयामिसिद्धिमणा सयणविमूढा परिग्गहासत्ता । न मुणंति जिया एन्तं पि विसमविहिदिलसियमकंडे ॥२६॥

आह च—

एषा स्थली नवतृणाङ्कुरजालमेतदेषा मृगीति हृदि जातमदः कुरङ्गः ।
 एतन्न वेत्ति स यथाऽन्तरितो लताभिरायाति सज्जितकठोरशरः किरातः ॥२७॥
 एत्थंतरम्मि गामाणुगामदूइज्जमाणमुणिवग्गो । आयासगएण सयणभावओ धम्मचक्केण ॥२८॥
 आयासगएण य पव्वदिवसपडिपुन्नचंदधवलेणं । छत्तेण छन्नरवियरनियरेण महापभावेण ॥२९॥
 आयासगयाहिं तुसार-हार-हरहास-कासधवलाहिं । सेयवरचामराहिं मणि-रयणविचित्तदंडाहिं ॥३०॥
 आयासगएण महग्गहेम-माणिक-रयणघडिणं । सिंहासणेण महया सपायपीढेण पवरेण ॥३१॥
 सुयणेण च किमवि समुन्नएण पुरओ पणिज्जमाणेण । धम्मज्झएण एसो धम्मनिही इय भणंतेण ॥३२॥
 विप्फुरियपहावलओ, विलसन्तपओ घणंजणच्छाओ । अहिणवधणसरिसो वि हु भयवं भासंतनवकमलो ॥३३॥
 मणि-रयण-हेमनिम्मियरमणीयाभरणभासुरतणूहिं । नियदेहपहापसरियकिरिणावलिरंजियदिसाहिं ॥३४॥
 पणवन्नरुडरमणिमयविमाणमालानिरुद्धगयणाहिं । परिवारिओ समंता णेगाहिं देवकोडीहिं ॥३५॥
 वरदत्तपमोक्खाणं अट्टारसहिं समं सहस्सेहिं । समणाणं अट्टारससीलंगसहस्सकलियाणं ॥३६॥
 जक्खिणिपामोक्खाणं चत्ताए अज्जियासहस्साणं । समियाणं गुत्ताणं सद्धिं संपरिवुडो निच्चं ॥३७॥
 जेणेव य बारवई नयरी जेणेव रेवयगिरिंदो । जेणेव य रेवयगं उज्जाणं तेण संपत्तो ॥३८॥
 सिद्धंतभणियविहिणा सकाइसुरा-ऽसुराण निवहेहिं । रइयम्मि समोसरणे असमोसरणे नमंताणं ॥३९॥
 कयक्खिओ वि जिणिंदो कयतिन्निपयाहिणो पणयतिथो । धम्मंगं विणयं चिय कयन्नुभावं च भणमाणो ॥४०॥
 मणि-रयणविणिम्मविणं महरिहसिंहासणे समुवविट्ठो । सुरसेलसिहरसंसियनवधणलीलं विडंबंतो ॥४१॥
 तं पासिऊणमुज्जाणपालओ बहलपुलइयसरीरो । उत्तालगमणरसिओ वद्धावइ वासुदेवनिवं ॥४२॥
 देवाणुपिया ईहंति दंसणं जस्स अज्ज सो भयवं । सुर-असुर-रायमहिओ समोसदो रेवगुज्जाणे ॥४३॥
 सोऊण वयणमेसो वियरावइ पारिओसियमिमस्स । अद्धत्तेरसकोडीओ पयडवन्नस्स रूपस्स ॥४४॥
 कोमोइयमेरीदाणपुव्वमाइसइ सव्वनयरीए । जह नेमिवंदणत्थं निज्जाइ जणहणो राया ॥४५॥
 तो सव्वो पउरजणो सव्वालंकारभूसियसरीरो । तिथयरवंदणत्थं निज्जाउ महाविभूईए ॥४६॥
 ण्हाओ कयवलिकम्मो सयमवि सच्चवियफारसिंगारो । हार-ऽड्डहार-मउडाइसुंदराभरणरुडरतणू ॥४७॥
 गलियमयगंडपरिभमिरभमरझंकारजणियसवणमुहो । आरूढो गयपरिवारकलियकरिरायखंधम्मि ॥४८॥
 पासगयसमुदसमुदविजयपामोक्खपणइनिवहेहिं । गुडगडियमत्तमयगलखंधारूढेहिं परियरिओ ॥४९॥
 पवररयतुरयखरखुरखोणीरयनियरपिहियदिसियको । रयचलियतुरयरहवरगभीरववहिरियदियंतो ॥५०॥
 उहंडपहरणुभडपयंडभुयदंडपक्कपाइको । पुरओपयङ्गनंगलिय-वयणमंगलियमुहलनरो ॥५१॥

बहुमाणपहरिसुन्निज्जमाणरोमंचकुड्यगतो । तित्थयरवंदणत्थं विणिग्गओ वासुदेवनिवो ॥५२॥
मन्नंतो अप्पाणं सकयत्थं सुद्धपरिणइवसेण । सच्चवियजिणसरपाडिहेरपसरंतपरिओसो ॥५३॥
ओयरिय करिवराओ परिहरियपसिद्धपंचनिवकुहो । अच्चंतमेगसाडयपसंगकयउत्तरासंगो ॥५४॥
पंचविहाभिगमपुरस्सरं च काउं पयाहिणाण तिगं । कयपंचंगपणामो एवं थोउं समादत्तो ॥५५॥
जय जय नेमिजिणसर ! नमिरामरनिवहनमियपयकमल ! । तुह चेव य चंदुज्जलचरियमहं वन्नइस्सामि ॥५६॥
तुह पहु ! गुणमणिरोहण ! को सकइ वन्निउं सुहं चरियं ? । तह वि य किं पि हु भयवं ! भणामि भत्तीए भवमीओ ॥५७॥
अवराइयाओ चविओ कत्तियकिण्हाए बारसीए तुमं । सिवएवीकुच्छोए समुहविजयरस भवणम्मि ॥५८॥
सोरियपुरम्मि जाओ सावणसियपंचमीए चित्ताहिं । निव्वत्तियजम्ममहो मुमेरुसिहरम्मि सुरवइणा ॥५९॥
गंतुं तुमए मज्झं आउहसालाए सुवलकल्लिणं । आऊरिओ जिणसर ! संखो संखुहियभुवणयलो ॥६०॥
कुवियप्पविउडणत्थं जिण ! मह नियवलपयासणत्थं च । अंदोलिओ तए पहु ! भुयाल्याए हरि व्व अहं ॥६१॥
सिरिस्संडवहलकुंकुमरसरंजियनीरपुजवावीए । कणयविणिम्मियसिंगी मुहसुकजलच्छडापयडं ॥६२॥
मज्झ व्हहिं समेओ कुणमाणो मज्झणं जहिच्छाए । सोहग्ग-रूव-गुणनिहि ! ते धन्ना जेहिं दिट्ठो सि ॥६३॥
जं सामि ! सच्चभामाइ वयणओ सन्नियं करगहणं । तुमए तं पत्थणभंगभीरुणो नूण सप्पुरिसा ॥६४॥
लायन्न-रूव-सोहग्गगुणनिहिं नाह ! परिचयंतस्स । रायमइं तुह नायं न दुक्करं किं पि गहयाणं ॥६५॥
पसुणो अवसे पासिय चालावेंतेण रहवरं तुमए । सच्चवियं सप्पुरिसा दुहिएसु दयावरा होंति ॥६६॥
रइरसियं रायमइं गुणरयणखणिं खणेण परिहरिउं । संजमसिरिं पवज्जिय जं पसमसुहं समल्लीणो ॥६७॥
तं सामि ! विवेयवसुल्लसंतनाणेग निच्छियं तुमए । संसारियसोक्खाओ निज्जुइवहुमुइमणजसमं ॥६८॥ [युग्गम् ॥]
दामोयर-वत्थावय-कडितोडय-संचकटए कमिउं । उज्जितसेलसिहरे कायरजगजणियमणभंगे ॥६९॥
आरूढो हरिसवसुल्लसंतसुविसुद्धमणवरीणामो । सावगसियछट्टीए संजमभारे य भवमहणे ॥७०॥
चउपन्नवासराइं छउमत्थो विहरिओ निरभिसंगो । सुक्कज्झाणानलदड्ढघाइकम्मिधणो धणियं ॥७१॥
आसोयभावसाए विसयपिवासाए सव्वहा चत्तो । लोयाऽलोयपयासं तं पत्तो केवलन्नाणं ॥७२॥
ता पहु ! पडूयकालं केवलसिरिसंगओ सुहाहारो । अमयमयकरपबोहियतममोहियमवियकुमुयवणो ॥७३॥
रेवयगिरिसिहरम्मे आसाढसियऽट्ठमीए सुहलेसो । सिरिनेमिचंद ! जिणवर ! पाविहिसि सिवं पडूयकम्मो ॥७४॥
इय नेमिनाह ! नयसुर-नरभमरकयं ! देवसूरीहिं । वन्नियससिकिरणुज्जलचरिय ! चरित्ते रइं कुणसु ॥७५॥
इय थुणिऊणं कण्हो जिणवयणायत्तणे सइ सयन्हो । संवेगभावियमणो सट्ठाणम्मि समुवविट्ठो ॥७६॥
एत्थंतरम्मि भयवं जोयणनीहारिणीए वाणीए । अच्चंतमहुरमणहरजलहरगज्जियगभीराए ॥७७॥
सन्नाण-दंसणधरो दुहा वि चउराणणो चरित्तनिही । सुर-असुर-नरसभाए धम्मं कहिउं समादत्तो ॥७८॥
धम्मो अत्थो कामो मोक्खो चत्तारि हुंति पुरिसत्था । धम्माओ जेण सेसा ता धम्मो तेसि परमतरो ॥७९॥

जओ—

धम्मो संसारमहासमुदनिवडंतजाणवत्तं व । धम्मो भीममहाडविनिथारणसत्थसत्थाहो ॥८०॥
धम्मो भवंधकूवयपडंतहत्थावलंबणसमाणो । धम्मो दुरंतदालिदलणमुंदरनिहाणनिभो ॥८१॥
धम्मो सिणेहसंगयमुयवच्छलभावसंगया जणणी । धम्मो सुहयरसिक्खासंपाडणपच्चलो जणओ ॥८२॥
धम्मो समत्थविस्सासठाणसत्भावसंगयं मित्तं । धम्मो विणीय-आणावडिच्छ-निव्विच्चभिच्चसमो ॥८३॥
धम्मो समग्गगुणजुत्तसग्गसुहग्गमणमुंदरविमाणं । धम्मो सासयसिवपुरसंपावणपवररहरयणं ॥८४॥
किं बहुणा ? भो भव्वा ! भुवणे वि न अत्थि किं पि कल्लाणं । जं न कुणइ एस जियाण सम्ममाराहिओ धम्मो ॥८५॥
पडिवज्जह सव्वन्नुं देवं सगुणं गुरुं च धम्मं च । जं रयणत्तयमेयं परिक्षियव्वं सुहत्थीहिं ॥८६॥

चउतीसअइसयजुआ जइमटापादिहरकयसोही । जियराग-दोस-मोहो एसो देवो सुगइहेऊ ॥८७॥
 परिहरियघरावासो जुगप्पहाणागमो चरित्तनिही । सम्मदंसणमुहओ उवएसपगे गुरू भणिओ ॥८८॥
 कस-छेय-तावमुद्धो पुत्वा-उवरबाहवज्जिओ धणियं । सचरा-उचरजीवहिओ धम्मो वि हु विसयनिगहणो ॥८९॥
 इय सोऊणं धम्मं सम्मं जिणभासियं भवविरत्ता । धम्माभिमुही जाया सत्त्वा वि तया भवियपरिसा ॥९०॥
 अह पाविय पत्थावं पुच्छइ पंजलिउडो पुहइपालो । सुरकयसन्नेम्भाए बारवईए पुरवरीए ॥९१॥
 जक्खसहस्साहिद्वियतणुणो भरहद्धचक्किणो मम वि । नासो नेमिजिणेसर ! किमियरभावाण व भविस्सो ? ॥९२॥
 अह भणइ नेमिनाहो सनीरनीरयनिभाए वाणीए । नरनाह ! वत्थुजायं जं किंचि वि दीसइ जयम्मि ॥९३॥
 कयगसरूवं सव्वं विणस्सरं तमिह किं वियप्पेणं ? । जइ एवं ता कइया ? कुओ य ? कइ व ? त्ति सुण रायं ! ॥९४॥
 पारासरनामो आसमम्मि कम्मि वि अहेसि को वि रिसी । निंदियकुलसंभूया संपत्ता कलया तेण ॥९५॥
 सो कइया वि हु तीए समं भमंतो गओ जउणदीवं । दीवम्मि समुच्चूओ त्ति तेण दीवायणो नामं ॥९६॥
 तीए पुत्तो तत्थ वि तुज्झ कुमारेहिं मज्झमत्तेहिं । खलियारियाओ तत्तो बारवईए धुवं नासो ॥९७॥
 तुज्झ पुण कन्ह ! होही जराकुमाराओ जाण एयाओ । भवियव्वयानि ओया न अत्तहा तीरए काउं ॥९८॥
 कन्हविणासयमेयं वयणं जिणमुहविणिगयं सोउं । निम्भरमन्नुवसागयनयणंसुजलाओ दिट्ठीओ ॥९९॥
 जलहिम्मि नईओ इव वाहीओ इव अपत्थभोइम्मि । पावम्मि कुगइओ इव विवयाउ व दुन्नयपरम्मि ॥१००॥
 सद्याओ सकोवाओ सविम्हयाओ सयाणुतावाओ । सव्वेसि जायवाणं जराकुमारम्मि पडियाओ ॥१०१॥
 सो वि हु जराकुमारो हिययम्मि धसक्किओ विलम्बमणो । लज्जाए जायवाणं मुहं पि दंसेउमसमत्थो ॥१०२॥
 खणमवि ठाउमसत्तो सयणकडस्खेहिं सल्लियसरीरो । उच्छीहरवाणेहिं व विद्धो सम्मम्मि दहवयणो ॥१०३॥
 भणइ महिं मह भयवइ ! वियरसु विवरं विसिद्धजणवज्जे । जेणाहं हयवुद्धी पावो पविसामि पायाले ॥१०४॥
 धिद्धी ! कहमेवंविहमहमहमो पावमायरिस्सामि ? । दूरम्मि मंदभग्गो जामि जहिं फुट्टपाहाणा ॥१०५॥
 पयडेमि पोरिसमओ निरत्थयं किं वियप्पजालेण ? । मह जीविण जीवउ चिरकालं बंधवो कण्हो ॥१०६॥
 करकलियवाण-धणुहरदुद्धरिसो साहिऊण कण्हस्स । पायडियवाहवेसो कोसंबवणम्मि संपत्तो ॥१०७॥
 तारारुइरा वि तया जराकुमारम्मि निग्गए नयरी । न विरायइ रयणीयरविरहे रयणि व्व तमगसिया ॥१०८॥
 कन्हो पुण सुत्तमणो पियबंधवविरहिओ मुणइ रत्तं । जणसंकुलं पि नयरिं जराकुमारे पवसियम्मि ॥१०९॥

जओ—

एणेण विणा पियमाणुसेण सव्भावनेहरसिएण । जणसंकुला वि पुहवी अव्वो ! रत्तं व पडिहाइ ॥११०॥

किं च—

मणवल्लहलोयविओयणम्मि जायइ जणस्स जं दुक्खं । तं कहिउं पि न तीरइ सारिच्छं नारयदुहस्स ॥१११॥
 बलभाया सुसिणिद्धो सिद्धत्थो सारही सुणिय वसणं । मोयावइ बलभइं तेण वि भणियं कुणाभिमयं ॥११२॥
 गुरुदुक्खं गिहवासं मुयसु महाभाग ! संपलित्तमिमं । आवइगयं कया वि हु पडिबोहसु मं पवज्जवयं ॥११३॥
 इय सामपुव्वमेसो सम्मं मोयाविऊणमप्पाणं । सिरिनेमिनाहपासे एयावसरम्मि पव्वइओ ॥११४॥
 आयन्नियजिणवयणा कण्हइ जायवा निराणंदा । वेरग्गभावियमणा बारवइं पडिगया सव्वे ॥११५॥
 भयवं पुण नीहरिओ बारवईओ बहिंविहाराए । चउविहसुरपरियरिओ बोहिंतो भवियजणनिवहं ॥११६॥
 विप्फुरियधम्मचक्को निहारियमोहरायरिउचक्को । आएज्ज-महुरवक्को पाडियपरतिथियधसक्को ॥११७॥
 पन्नवियतत्तवाओ भौवल्लयविलुत्ततिमिरसंघाओ । अलिउलसामलकाओ सुरकयकमलुवरिकयपाओ ॥११८॥
 भयवं अरिट्टनेमी गामा-उसर-नगरमंडियं वसुहं । विहरइ फुरियपयावो पयासियासेसमुवणयलो ॥११९॥

भवकुसेसयभाणू नियकिरणेहिं व सुहोवणसेहिं । नासियतमंधयारो बोहिन्तो भवियकमलवणं ॥१२०॥
 घोसावियं पुरीए जणहणेण वि जिणेण वागरियं । जं किर तं तुम्हेहिं वि सक्खं निमुयं निरवसेसं ॥१२१॥
 मज्जप्पमायवसओ नासो नयरोए जं समाइट्ठो । परिवज्जह पावमिमं तम्हा मज्जं परमसत्तुं ॥१२२॥
 कन्हाएमेण तओ मज्जं मणवत्तहं पि पउरंहेहिं । कायंबरीगुहाए मज्जस्मि समुज्झियं भक्ति ॥१२३॥
 अन्नमिमं आइट्ठं सव्वो वि जणो जिणिंदभवणेसु । न्हवण-विलेवण-पूयणवावारओ हवउ निच्चं ॥१२४॥
 पोसहसालाए पुणो चउज्जिहाहारवज्जणुज्जतो । सज्जाय-ज्जाणरओ जहासमाहीए पोसहिओ ॥१२५॥
 पारद्विपावविरओ असच्चभासण-परस्सहरणेसु । परदारपसंगेसु य जहसत्तीए भवउ विरओ ॥१२६॥
 एवं धम्मरयाणं विसिट्ठसंवेगभावियमणाणं । लोयाणमकल्लाणं न किं पि पायं समावडइ ॥१२७॥
 अह अन्नया तहाविहदुद्धरभवियव्वयानिओएणं । संभाइया कुमारो विणिग्गया कह वि कीलाए ॥१२८॥
 कायंबकाणणम्मिं संभकुमारस्स संतिओ पुरिसो । को वि पिवासाभिहओ गओ भमतो वणनिगुंजे ॥१२९॥
 जत्थऽच्छइ किर मज्जं समुज्झियं गिरिगुहाए कुंडेसु । छम्मासावत्थाणा सुपक्कमइसाउरसकलियं ॥१३०॥
 तेण य पिवासिणं आकंठपमाणओ तयं पीयं । कहियं संभाइणं गएहिं तत्थद्वियं दिट्ठं ॥१३१॥
 तेहिं वि तयमइरसियं पीयं चिट्ठंति जाव खणमेगं । ताव य मयाभिभूया संजाया परवसा सव्वे ॥१३२॥
 कहिं वि भमंतेहिं वणे दिट्ठो दीवायणो रिसी तत्थ । संभरियपुव्ववइयरा आर्यबिरलोयणा जाया ॥१३३॥
 एसो सो किर पावो दहिही अम्हाण संतियं नयरिं । ता संपइ जाइ कहिं दिट्ठो अम्हेहिं दुट्ठप्पा ? ॥१३४॥
 जुगवं पि तओ लम्मा हणिउं पाहाण-जट्ठि-मुट्ठीहिं । निच्चेट्ठं काऊणं अन्नाणाओ गया नयरिं ॥१३५॥
 विन्नायवइयरेहिं सिग्वं बलदेव-वासुदेवेहिं । भयमीयमाणसेहिं खमाविओ पायवडिणहिं ॥१३६॥
 भो भो ! खमसु महायस ! खमापहाणा भवंति महरिसिणो । मा कुणसु भइ ! कोवं कोवो जं दारुणसहावो ॥१३७॥

जओ—

पढमं चिय तं जंतुं कोहग्गी दहइ जत्थ उव्वज्जे । जत्थुप्पन्नो तं चेव इवणं धूमकेउ व्व ॥१३८॥
 रत्ने वि कयावासा कसायवसया वयंति नरयगई । वसिमे वि कयनिवासा जिइंदिया जंति सुरलोयं ॥१३९॥

किंच—

एगस्स वि नियहिययस्स भइ ! विनिवारणे जइ न सत्ती । ता कह पारंभियभवमहारिविनिवारणं तुज्झ ? ॥१४०॥
 अह भणसि निरवराहो कयत्थिओ हं इमेहिं पावेहिं । तं पि न जं अवयासो खंतीए कयावराहेसु ॥१४१॥

जओ—

जं खमसि दोसवंते सो तुह खंतीए होइ अवयासो । अह न खमसि को तुह अविसयाए खंतीए वावारो ? ॥१४२॥
 अवरमिमिसि सिसूणं विवेयवियरुण मूढहिययाण । खमियव्वं चेव जओ दुवियायं होइ न तुमाया ॥१४३॥

तहा—

पढउ सुयं धरउ वयं कुणउ तवं चरउ वंभचेराई । तह वि तयं सव्वं पि हु निरत्थयं कोववसगस्स ॥१४४॥
 अन्नं च भो महारिसि ! कोहवसट्ठो दयं पि नासेज्जा । दहइ तव-संजमं पि हु जहेव मंडुक्कियाखमओ ॥१४५॥
 परिगलइ मई नस्सइ सरस्सई गलइ वयपरीणामो । कोववसयाण तम्हा परिहरसु कसायसत्तुमिमं ॥१४६॥
 भणियं च तेण सव्वं अहं पि जाणामि जं अकज्जमिणं । सव्वेसिमणत्थफलं विसेसओ वयपवन्नाणं ॥१४७॥
 परमभिमाणवसेणं तथा निरायं कयत्थिएण मए । बद्धं नियाणमसुभं निकाइयं चेव तं च इमं ॥१४८॥
 जइ अत्थि इमस्स फलं कट्ठाणुट्ठाणसंचियतवस्स । तो पावाणमिमिसिं नयरिमहं निड्ढहिज्जामि ॥१४९॥
 परमेवं पणयाणं विणयजुयाणं भविस्सई मोक्खसो । तुम्हं दोण्ह जणाणं सुणयस्स य नत्थि अन्नस्स ॥१५०॥

१. दुर्विजातं—दुःसन्ततिः ।

एसा मउअ पइन्ना न चलइ विहिया जओ जुगते वि । तो हो महाणुभावा ! मा खिज्जह एत्थ वत्थुम्मि ॥१५१॥
 वुत्तं च तओ हलिणा जं जाणइ कुणउ तं किमत्तेण ? । भवियव्वं एमेव य न अन्नहा होइ जिणभणियं ॥१५२॥
 तत्तो ते साममुहा परिगलियपरक्कमा अकयकज्जा । सविसाया सविलक्खा समागया निययनयरीए ॥१५३॥
 सो वि हु पच्चभट्टवओ सामरिसो रुद्धभाणवसवत्ती । मरिऊण समुप्पन्नो अग्गिकुमारसु देवसु ॥१५४॥
 पुणरवि य देव-दाणवनमंसिओ जिणवरो समोसरिओ । पुण्वक्केमेण राया वंदणवडियाए नीहरिओ ॥१५५॥
 तत्तो य तिय-चउक्कग-चच्चर-चउमुह-महापह-पहेसु । बहुजणवूहे बहुजणरोले सहे बहुजणस्स ॥१५६॥
 जंपइ परोप्परेणं जह किर जउमंदणो जिणवरिंदो । उप्पन्नविमलनाणो समोसदो नंदणुज्जाणे ॥१५७॥
 ता भो ! तिथ्यराणं नामस्स वि सवणयं हियकरं ति । किं पुण वंदण-पूयण-नमंसणं धम्मसवणं वा ? ॥१५८॥
 तम्हा देवाणुपिया ! गच्छामो जिणवरं नमंसामो । तदंसणेण विणएण पूयपावा भवामो त्ति ॥१५९॥
 ण्हाया कयबलिकम्मा अप्प-महामुल्लभूसणपहाणा । राईसरमाईया विणिभाया पउरजणनिवहा ॥१६०॥
 असुयाइं सुणिस्सामो सुयाइं निस्संक्रियाइं काहामो । अप्पुव्वं पि य किं पि हु पुच्छिस्सामो जिणवरिंदं ॥१६१॥
 गयमारुद्धा हयवरगया य रहवरगया य के वि नरा । नरजाण-जुग्ग-गिल्ली-थिल्ली-सिबियाइजाणगया ॥१६२॥
 अन्ने पयचारेणं चलिया बलिपूयवावडकरग्गा । किं बहुणा ? संखोभियसायरलहरीसरिसचरिया ॥१६३॥
 छत्ताइछत्तदंसणसमणंतरमुक्कपहरणावरणा । जिणसमयभणियविहिणा पणय[जि]णा ठंति संठाणे ॥१६४॥
 भयवं विरायजणयं संवेगकरं च तीए परिसाए । पारद्धो दाउं जे सुहोवएसं सुहावयणो ॥१६५॥
 भो भव वा ! भीमभवोयहिग्गि जर-जम्म-मरणसल्लिग्गि । दुत्तर-गहीर-भीसणमोहमहावत्तदुग्गाम्मि ॥१६६॥
 पजलंतमयणवडवानलम्मि दुव्वारोगभुयग्गाम्मि । विलसंतवसणसावयसहस्ससरंभविसमग्गि ॥१६७॥
 जलहिजलपडियरयणं व दुल्लहं पाविऊण मणुयत्तं । सिद्धंतसवण-सद्धा-विरियजुयं जाणवत्तं व ॥१६८॥
 मा धम्मकम्मकरणम्मि पावमेवं पमायमायरह । जीवाण जमेसो च्चिय परमत्थरिऊ जओ भणियं ॥१६९॥
 पमाएणं महाघोरं पायालं जाघ सत्तमं । पडंति विसयासत्ता बंभदत्ताइणो जहा ॥१७०॥
 पमाएणं परायत्ता तुरंगा कुंजराइणो । कसंकुसाइघाएहिं वाहिज्जंति सुदुक्खिया ॥१७१॥
 पमाएणं कुमाणुस्स-रोगाऽऽयंकेहिं पीडिया । करुणा हीणदीणा य मरंति अवसा तओ ॥१७२॥
 पमाएणं कुदेवा वि पिसाया भूय-किव्विसा । आभिओगत्तणं पत्ता मणोसंतावताविया ॥१७३॥
 पमाएणं महासूरी संपुन्नसुयकेवली । दुरंता-ऽणंतकालं तु णन्तकाए वि संवसे ॥१७४॥
 पमाओ उ मुणिदेहिं भणिओ अट्टभेयओ । अन्नाणं संसओ चेव मिच्छत्ताणं तहेव य ॥१७५॥
 रागो दोसो मइव्वंसो धम्मम्मि [य] अणायरो । जोगाणं दुप्पणीहाणं अट्टहा वज्जियव्वओ ॥१७६॥
 वरं हालाहलं पीयं वरं भुत्तं महाविसं । वरं तालउडं खद्धं वरं अग्गीपवेसणं ॥१७७॥
 वरं सत्तूहिं संवासो वरं सप्पेहिं कीलियं । खणं पि न खमो काउं पमाओ भवचारए ॥१७८॥
 एग्गि च्चैव जम्मम्मि मारयंति विसौयणो । पमाएणं अणंताणि दुक्खाणि मरणाणि य ॥१७९॥
 ता पमायं पमोत्तूण कायव्वो होइ सव्वहा । उज्जमो च्चैव धम्मम्मि सव्वसोक्खाण कारणे ॥१८०॥
 खणभंगुरसंसारियपयत्थसत्थम्मि नायपरमत्था । पडिबंघमणत्थफलं कुणंतु कहमेत्थ सविवेया ? ॥१८१॥

जओ—

गयकन्नतालतरलं जीवियमवि ताव सव्वजीवाणं । संज्ञवभरायसरिसं जोव्वणमवि चंचलसहावं ॥१८२॥
 सविया[र]तरलतरुणीकडक्खविक्खेवविच्चमं रूवं । लायन्नं पवणाहयलवलीदलचंचलमसारं ॥१८३॥
 जं पि किर विसयसोक्खं जियाण रम्मत्तणेण पडिहाइ । तं पि महुभिंदुकूवयनायाओ तुच्छमच्चत्थं ॥१८४॥

१. विषादयः ।

एवमणिच्चसरुवं नाउं संसारियाण वत्थूणं । सासयसिवसुहजणए धम्मं चिय होइ जइयव्वं ॥१८५॥
 इय सबणाभयसरिसं सोउं सिरिनेमिसामिणो वयणं । संसारविरत्तमणा जाया सव्वा वि पुरिपरिसा ॥१८६॥
 ते तारिसा वि जउवल्लहा वि दुद्धंत-तरलहियया वि । संबाइया कुमारा संविग्गा पव्वइं सु तया ॥१८७॥
 उत्तमकुलुगयाओ वि रूव-सोहमागुणजुयाओ वि । रुपिणिपामोक्खाओ वयं पव्वन्नाओ देवीओ ॥१८८॥
 सो वि हु कुलिगदेवो नाउण विभंगओ नियपइत्तं । तुरमाणो आगच्छइ पेच्छइ धम्मज्जयं लोयं ॥१८९॥
 न तरइ किं पि अणत्थं काउं धम्मपभावओ तत्थ । छिद्धं निभालयंतो अच्छइ पासेसु भमइंतो ॥१९०॥
 अह बारसमे वरिसे अवस्सभदियव्वयानिओयस्स । भवणाओ जायवाणं संजाओ माणसवियप्पो ॥१९१॥
 धम्मपभावेणऽम्हं सो पावो निप्पभो टिओ नूणं । न तरइ काउं किं पि वि उद्धियदाढो भुयंगो व्व ॥१९२॥
 भुंजामो विलसामो संपइ बाढं पराइया अम्हे । मज्जाईनियमेहिं दुक्करकरणेण भणियं च ॥१९३॥
 पुप्फ-फलाणं च रसं सुराए मंसस्स महिलियाणं च । जाणंता जे विरया ते दुक्करकारेण वंदे ॥१९४॥
 तो ते पमत्तचित्ते दट्ठूणं मज्जपाणगासत्ते । छिद्धं पाधिय पावो उप्पाए बहुविहे कुणइ ॥१९५॥
 अट्ठहासमसमं मुंचंति अचित्तचित्तपुत्तलिया । देवउलदेवयाओ सकडक्खाओ निरिक्खंति ॥१९६॥
 गयणयल्लनारिन्नचण-रुहिरपवरिसण-सिवापवेसा य । कुसुमिणंदसण-सूरोवराय-कविहसियरूवा य ॥१९७॥
 अवरे वि हु संजाया भूमीकंपाइया दुरुप्पाया । किं बहुणा जिणभणियं पच्चासन्नं तया जायं ॥१९८॥
 आहुणिय कट्ठ-तण-कयवराइसंवट्ठवाउणा धणियं । पुंजीकरेइ पावो नयरीए मज्झयारम्मि ॥१९९॥
 सट्ठि कुलकोडीओ बहिट्ठियाओ [तओ य] निक्करुणो । बावत्तरिं च मज्झट्ठियाओ सयलाओ मेलेउं ॥२००॥
 अपय-चउप्पयमाई जं किं पि हु पासई तयं सव्वं । नयरीए पडिबद्धं तं मज्झे खिवइ दुक्खनिही ॥२०१॥
 ततो चउपासेसुं पज्जालिय पावयं पवलपवणं । उल्लल्लियव्वहलधूमंधयार-जालानिरुद्धनहं ॥२०२॥
 हा ताय ! भाय ! पिययम ! डज्झंताऽसरणया अणाहा य । वीमुंपलित्तगत्ता कहमच्छामो ? कहिं जामो ? ॥२०३॥
 जलणेण पलित्ताइं पडंति माऊए उवरि डिभाइं । मायाओ पलित्ताओ पडंति उवरिं पलित्ताणं ॥२०४॥
 अंगीकयनरयदुहो हा हा ! को एरिसं महापावं । कज्जं ववसइ ? जो किर न दूरभवो अभवो वा ॥२०५॥
 कंदंति जायवा जायवीओ नाणापलावसुहलाओ । अवराओ नायरीओ रुयंति असमंजसपयारा ॥२०६॥
 हा बलदेव ! महाबल ! [हा...] वंत केसव ! कहिं ते । सहस ति गयासत्तो ? हा हा ! ते वि हु कहिं कुमरा ? ॥२०७॥
 डज्झामो डज्झामो रक्खह रक्खह कुओ वि आगंतुं । इय सव्वतो सुव्वंति दारुणा पइपयं सदा ॥२०८॥
 बलदेवमुओ नामेण कुज्जओ गुरुसरेण पोक्करइ । जइ किर चरमसरीरो ता कह डज्झामि एवमहं ? ॥२०९॥
 इय भणिए सो सहसा उक्खित्तो जंभगेहि जिणपासे । पव्वइओ कयपुत्तो कम्मं खविऊण सिद्धो य ॥२१०॥
 बलदेव-वासुदेवा तुरए जोइत्तु रहवरे पियरो । आरोविऊण सिग्घं जा किर नयरीओ नीणंति ॥२११॥
 ता देवेणं भणिया निव्वभच्छेऊण निट्ठुरगिराहिं । भो भो ! तुव्वे भुल्ला ? किं वा विसघारियावयवा ? ॥२१२॥
 किं वा वि हु वीसरियं मह वयणं मोहमोहियमणाण ? । जं दो वि जणा तुव्वे भोत्तुं नऽन्नस्स नीसारो ॥२१३॥
 एवं वोत्तुं पावो पिहेइ दाराइं पुरपओलीए । तो पण्हपहारेणं फोडंति कवाडसंपुडए ॥२१४॥
 एवं पि कए जाव य न देइ निगममिमो रहवरस्स । अम्मा-पिऊहिं भणिया तो ते मा कुणह पडिबंधं ॥२१५॥
 अम्हाणमुवरि जम्हा जिणंदवयणं न अन्नहा होइ । ता वयह तुमे अम्हं पुणाइ जं होइ तं होउ ॥२१६॥
 तु व्वेहिं जियंतहिं पुणरवि कुलसंतई धुवं होही । अम्हाण संतियं पुण मिच्छादुक्कडमिमं वच्छा ! ॥२१७॥
 तो ते पमुक्कधाहा महया सदेण रोविउं लग्गा । गुरुसोयतावियमणा महंतमुव्वेयमावन्ना ॥२१८॥
 जिन्नुज्जाणम्मि ठिया ओरुत्तमुहा गरुतनयणजला । पेच्छंति पुरिं दीवायणेण डज्झंतियं दुहिया ॥२१९॥

हा हा लच्छीहर ! लच्छिवच्छदुल्ललियवच्छ ! अच्छेरं । पेच्छमु समुद्विजया वि जं वयं एव परिभविया ॥२२०॥
 दीवायणेण इमिणा संखोहियमाणसा समग्गा वि । अक्खोहमुणजुया वि हु जायववग्गा खयं नीया ॥२२१॥
 अइत्थिमिय-सुत्थिया वि हु अप्पत्थियदुत्थणत्तदुत्थाओ । नायरयइत्थियाओ वच्छ ! अणाहाओ उज्जंति ॥२२२॥
 सागरगंभीरिमसंगया वि जलणेण लावयं नीया । जत्तेण पालिया वि हु पेच्छमु पउरा विणस्संति ॥२२३॥
 अहियं हिमवंतसमुत्तओ वि बहुदेवदेवउलनियरो । निद्वड्ढमूलभागो विहडइ खडहाडियसिहरग्गो ॥२२४॥
 अवलोयमु अयलपइट्ठिया वि निट्ठवियमेइणिपइट्ठा । निवडंति खडहडारावभीसणा हेमपासाया ॥२२५॥
 ददधरणधरियपायासु डज्झमाणामु हत्थिसालामु । डज्झंति तडयडारावगच्चिमणं वंससंघाया ॥२२६॥
 पइदियहं पूरणपूरिओ वि मणि-कणग-रयणभंडारो । उवहसियधणयकोसो वच्छ ! विणट्ठो विहियसेण ॥२२७॥
 अभिचंद्रं रायं प[?]इसप्पहं सयलमुहयं सोमं । जायवलच्छी पेच्छंतिया वि कह भामिया सत्त्वा ? ॥२२८॥
 वच्छउच्छेरयमवरं देवइ-वमुदेव-रोहिणिजुओ वि । पेच्छंताणं पज्जलइ रहवरो तह वि जीवामो ॥२२९॥
 दुक्कयपरिणइप्पन्हीए पेरिया पेच्छ पडइ पुरिमहिला । कुंतय-मदीरुवाहिं दोहिं बाहाहिं धरिया वि ॥२३०॥
 एरिसमाण वि सुकुलुम्भवाण पुरिसाणमेरिसं वसणं । पुत्रक्खएण जायइ जियाणमियरेसि का गणणा ? ॥२३१॥
 एत्थंतरम्मि हलिणा भणिओ कण्हो मुदुक्खिओ संतो । बंधव ! कत्थ वयामो ? किं करिमो ? कस्स पोक्करिमो ? ॥२३२॥
 कस्स मुहं दरिसामो ? किं वा सरणं वयं पवज्जामो ? । इण्हि का अम्ह गई हरिणाण व जूहभट्ठाण ? ॥२३३॥
 एयावत्थं तयहिं पेच्छंताणं समिद्धमम्हाणं । वज्जमयं नणु हिययं जं न वि सयसिक्करं जाइ ॥२३४॥
 सरिउं जिणिद्वयणं तओ पयडंति दाहिणाभिमुहं । वारं वारं परिवलियकंधरं ते पलोयंता ॥२३५॥
 पंडुमुया अम्हाणं संपइ सरणं ति पंडुमहुराए । चलिया ललियगईए मयगललीलं विडंबंता ॥२३६॥
 भूसणजुइविज्जुज्जोयभासुरा नयणनीरकयवरिसा । पाउसजलहरसरयच्चमविच्चममा पहनहम्मि ठिया ॥२३७॥
 समकालं सारीरिय-माणसदुक्खेण ते समुप्फुत्ता । पेच्छाऽहो ! बलियाण वि बलिओ बाढं विहिनिओओ ॥२३८॥
 पहिय व्व पहे वच्चंति पायचारेण भुक्खिया तिस्सिया । कंद-फल-पत्त-पुप्फाडिभक्खिणो खवियतणुसोहा ॥२३९॥
 भूमीसयणा सयणाइविरहिया वत्थ-पावरणरहिया । ण्हाण-विलेवण-भोगोवभोगमुक्का मुणिवरु व्व ॥२४०॥
 ते तारिसा वि सुहसुत्थिया वि अविउत्तसयणवग्गा वि । एकएण च्चिय दुहिया अहो ! दुरंतो विहिनिओगो ॥२४१॥
 सच्चत्थ वि वित्थरियं जह किर दीवायणेण वारवई । दड्ढा दो उव्वरिया नवरं बलभद्द-महुमहणा ॥२४२॥
 ते वि य कमेण जंता संपत्ता पुव्वद्विक्खणविभागो । धयरट्ठरायवलवंतसत्तुसुयरायकयरक्खं ॥२४३॥
 सत्तंगमुप्पइट्ठं उल्लयकरदाणवरिसरमणीयं । कुम्भत्थलसोहिल्लं जहत्थयं हत्थिकप्पपुरं ॥२४४॥
 एत्थंतरम्मि कण्हो लुहाभिभूओ हलाउहं भणइ । आणेहि भोयणं भाय ! भुक्खिओऽहं ददमसत्तो ॥२४५॥
 गंतुं पयमवि तत्तो भणइ हली वच्छ ! होसु वीसत्थो । आणेमि भोयणं बंधवस्स मा वच्चसु विसायं ॥२४६॥
 परमेयं वइरिपुरं जइ कह वि हु वइरिण्हिं पारट्ठो । मुंचामि सीहनायं ता रक्खसु वच्छ ! अप्पाणं ॥२४७॥
 गंतूण नयरमज्जं महरिहमणिकडगविणिमयं काउं । कुल्लूरियावणाओ मंडगपभिई परममन्नं ॥२४८॥
 कल्लालियावणाओ सरगाई सुरभि पाणगं घेतुं । जावाऽऽगच्छइ सहस त्ति ताव सन्निहियसत्तूहिं ॥२४९॥
 सत्तद्वद्वकवएहिं हकिओ हण हण त्ति भगिरेहिं । बलदेवा वि हु संगोविऊण तं भत्तमेगत्थ ॥२५०॥
 उप्पाडिऊण स महप्पमाणमालाणखंभमणवरयं । संचूरियं पवत्तो ससीहनायं तमरिसेन्नं ॥२५१॥
 कण्हो वि तुरियमागम्म सम्ममादाय परिहमुहं । हणिऊणं हयमहियं विहियमसेसं पि रिउसेन्नं ॥२५२॥
 अमल्लियमाणो बलभद्दभाउणो मुइयमाणसो मिलिओ । जेण न सीहो वसणस्सिओ वि सज्जो सिथालाणं ॥२५३॥
 अह कत्थइ तरुतलछाइयाए तरुपत्तरइयपुडएहिं । भुंजंति जाव ता तेहिं सुमरियं पुव्वमुत्तस्स ॥२५४॥
 हा जिय ! तारिसभुंजाइयाए तह भुंजिऊण सविळासं । सम्माणदाणपरिवज्जिएहिं परिभुज्जइ इयाणिं ॥२५५॥

कह सा जिण-गुरुपूया कह सा कलगीयपमुहसामगी ? । कह सो बंधवगो ? कह ते जीवियसमा कुमरा ? ॥२५६॥
 हा हियय ! किं न फुट्टसि सुमरंतं सरसपुण्ड्रमुत्ताणं ? । इन्हिं विदेसिएहिं परिभुज्जइ भोयणं विहलं ॥२५७॥
 तह वि हु परिभुज्जइ गयलज्जेहिं छुहा-पिवासाओ । पत्थावमपत्थावं जाणति न जेण पावा उ ॥२५८॥
 एवं सविसायमणा भुंजित्ता बीसमित्तु खणमेगं । पुरओ केत्तियमेत्तं भूभागं जाव गच्छंति ॥२५९॥
 कंटयपहाणबच्चल-बोरि-धव-खइरपमुहतरुनियरं । करकरकरन्तकायं पत्ता कोसम्भवणमसुहं ॥२६०॥
 ता लवणभोयणाओ खरतरकरतरणिगाढतवणाओ । अणुचियसमाओ पुत्तक्खयाओ दवदद्धमणाओ ॥२६१॥
 कन्हो तिसाभिभूओ मुच्छाविहलंघलो तरुतलम्मि । पडिओ बंधव ! तण्हाए वाहिओ गंतुमसमत्थो ॥२६२॥
 वामं पायं काऊणमुवरिमियरस्स रायलीअए । पच्छाहऊण कोसेयपीयवत्थेणमप्पाणं ॥२६३॥
 नेमिजिणेसरवयणं व सीयलं सुहय ! पायमु जलं ति । अन्नह पाणा वच्चंति मज्झ इय भणिय पायुत्तो ॥२६४॥
 एयं सुन्नमरन्नं ता अपमत्तेण वच्छ ! होयव्वं । जेणऽम्हाणं बहवे वसणावडियाणमरिनिवहा ॥२६५॥
 भो भो वणाहिया देवयाउ ! एसो पिओ महं भाया । नासो मुक्को तुम्हं रक्खेयव्वो पयत्तेणं ॥२६६॥
 अप्पाहिऊण एवं जलमज्जिसिउं गयम्मि बलभदे । भवियव्वयावसेणं जं जायं तं निसामेह ॥२६७॥
 खर-फरुससरीरछवी पलंबमंसू पळ्ढदीहनहो । वल्लीवियाणसंजमियमुद्धओ वाहवेसधरो ॥२६८॥
 कन्हस्स कालपासेहिं कट्ठिओ कलियकंडकोयंडो । पत्तो तम्मि पएसे जराकुमारो कयंतो व्व ॥२६९॥ ग्रन्थाग्रम् १२०००॥
 आरोविऊण धणुहरमायलं कट्ठिउं कट्ठिणकंडं । कन्हो मिगबुद्धीए विद्धो वामम्मि पायतले ॥२७०॥
 तत्तो भयरहिणं ससंभमं उट्ठिऊण भणियमिमं । भो भो ! किल केणाहं विद्धो बाणेण पायतले ? ॥२७१॥
 ता साहउ नियधंसं नियनामं नियकुलं नियं कज्जं । जेण मए न कया वि हु अयाणिओ पहयपुव्वो ति ॥२७२॥
 हा हा ! धिसि धिसि ! मम चेद्धियस्स एसो हु माणुसो कोइ । हरिणजुवाणो न हु होइ एस इय खिज्जिउं बहुयं ॥२७३॥
 वंसाइयं च पुच्छइ ता तं उवसप्पिऊण साहेमि । भो भो ! अहयं हरिवंससंभवो जायवसगोत्तो ॥२७४॥
 नामं जराकुमारो पुहईएकल्लवीरचरियस्स । जायववित्थयनहयलमयंकवसुदेवतणयस्स ॥२७५॥
 रुरु-हरिण-सीह-सद्दूलभीसणे काणणम्मि कण्हस्स । जीवियसमस्स रक्खत्थमेत्थ निवसामि अइदुहिओ ॥२७६॥
 इयमायन्निय कण्हो जराकुमारो ति एस नाऊण । उग्घाडियदुहनियरो एवं भणिउं समादत्तो ॥२७७॥
 ए ! एहि एहि भायर ! परोवयारेकरसिय ! परिरंभ । एसो सो हं कण्हो तुहमप्पाणस्स वि य दुहओ ॥२७८॥
 तेणुत्तं परिरंभणमुचियं पजलियचियानलस्स महं । निल्लक्खणस्स न उणो पसत्थलक्खणवओ भवओ ॥२७९॥
 पियबंधवस्स जीवियसमस्स बारसमवरिसमिलियस्स । कण्हस्स मए भयवं ! विहियमणज्जेण पाहुन्नं ॥२८०॥
 पावस्स किं न निचडइ गयणाओ मज्झ मत्थए वज्जं ! । जइ वा सो वि हु संकइ फंसैमयाओ जओ भणियं ॥२८१॥
 एरिसकम्मरयाणं जं न पडइ खडहडंतयं वज्जं । तं नूणमिमो चितइ छिविउमिमे कत्थ सुज्झिस्सं ? ॥२८२॥
 इय खिज्जिऊण बहुयं कंठम्मि विलगिऊण कन्हस्स । उम्मुक्कमहाधाहं कलुणसरं रोविउं लगो ॥२८३॥
 हा कन्ह ! हा जणदण ! हा जायवगयणमंडणमयंक ! । हा ! कहमिहमायाओ नं बंधव-बंधुजणरहिओ ? ॥२८४॥
 किं वा विसामि जल्लो ? किं वा पविसामि गुविलपायाले ? । कत्थ गओ सुज्झिस्सं ? कस्स मुहं दरिसइस्सामि ? ॥२८५॥
 आसंसारमकित्ती संजाया मज्झ मंदभगस्स । जह नियमाया कन्हो जराकुमारेण निहओ ति ॥२८६॥
 नियवह्यरो य एसो जराकुमारस्स पुच्छमाणस्स । कहिओ कण्हेण तहिं सव्वो आगमणवुत्तंतो ॥२८७॥
 इय पलवंतो एसो बाहजलापुन्नदीणनयणजुओ । भणिओ जणदणेणं अवसर तं मज्झ पासाओ ॥२८८॥
 हिययाओ कुत्थुभमणिं पायतलाओ समुद्धरिय बाणं । पच्छाहुत्तपएहिं पयाहि तं पंडुमहुराए ॥२८९॥
 जइ पुण कहमवि एही बलभदो तो तुमं पि मारिहिही । मा वयउ विणासं जायवाण वंसो निरवसेसो ॥२९०॥

पुत्रोद्भववृत्ततो वारवईए विणासपञ्चतो । मज्झ वि मरणं एवं कहियव्वं पंडुपुत्ताणं ॥२९१॥
 एवं बहुप्पयारं रुयमाणो पन्नवित्तु कन्हेण । कहमवि किच्छेण तथा जराकुमारो विणिग्गमिओ ॥२९२॥
 कण्हो वि बाणपहरुत्थवेयणाविहुरविग्गहावयवो । वेरग्गभावियमणो चिंतिउमेवं समादत्तो ॥२९३॥
 पेच्छाऽहो ! मम तारिसनिरुवमहरिवंससंभविस्सावि । तारिससिणिद्धबंधवसहस्सपरिवारियस्सावि ॥२९४॥
 खणमेत्तेण वि दुद्धरविहाणवसवत्तिणो ममेयाणि । एगाणियस्स मरणं हरिणस्स व जायमुत्तं च ॥२९५॥
 खणदंसियसुरसरिवित्थराइं खणमुत्तरन्नसरिसाइं । एयाइं ताइं कम्मिदयालिणो जीव ! ललियाइं ॥२९६॥
 ता अलमिमिणा परिचित्तिण कज्जम्मि देमि निययमणं । भावियजिणवयणाणं जियाण परिदेवणमजुत्तं ॥२९७॥
 संपइ नेमिजिणसरपमुहाणं मज्झ तित्थनाहाणं । पाया सरणं निज्जियजम्मण-मरणाण सिद्धाणं ॥२९८॥
 साहूण नाण-दंसण-चरणजुयाणं गओ सरणमिण्हं । केवलपन्नत्तस्स वि धम्मस्स महाणुभावस्स ॥२९९॥
 इय चउसरणगओ हं सम्मं निंदामि दुक्कडं इण्हं । सुकडं अणुमोएमो सव्वं चिय ताण पच्चक्खं ॥३००॥
 पंचप्पयारमइयारजायमेसिं समक्खमालोए । वयपरिणामो पुण मज्झ जाणमाणस्स वि न जाओ ॥३०१॥
 ते धन्ना कयपुत्ता संबकुमाराइया मह कुमारा । रुपिणिपामोक्खाओ पियाओ मे निविडनेहाओ ॥३०२॥
 जे चइऊणं धरवासमेरिसं दुक्खसंतइनिहाणं । जिणपासे पव्वइया ता तेसि वयाणिमणुसरिमो ॥३०३॥
 संगामपमुहपावं समायरंतेण के वि जे जीवा । इहमव-अन्नभवेसु वि दुक्खविद्या ते स्वमावेमि ॥३०४॥
 अन्नं च सरणमिण्हं विसेसओ मज्झ मरणसमयम्मि । जिणसासणस्स सारो परमेद्वीणं नमोकारो ॥३०५॥
 एवं मुहुत्तमेगं जावऽच्छइ सुद्धमणपरीणामो । तावासुहकम्मवसा सरियं दीवायणरिसिस्स ॥३०६॥
 पेच्छ अहो ! तेण तथा कुलिंमिमेत्तेण तुच्छरूवेण । भुवणे अगंजियस्स वि माणमरट्ठो महं भग्गो ॥३०७॥
 जं मह पेच्छंतस्स वि दद्धा नयरो सुरिंदपुरिसरिसा । पिय-माइ-सयणवग्गो विणासिओ पावकम्मणेण ॥३०८॥
 ता जइ पेच्छामि तयं संपयमवि पावकारिणमणज्जं । कट्ठेमि तदुदराओ तो हं सकलंतरं सव्वं ॥३०९॥
 एवं वहगयहियओ पुणरवि जाओ किलिडुपरिणामो । जारिसिया अइव गई मई वि मरणम्मि तारिसिया ॥३१०॥
 रुद्धज्जाणोवगओ सुमरंतो वहरभावमणवरयं । मरिऊण समुप्पन्नोऽसुहलेसो वालुयपभाए ॥३११॥
 एत्थंतरम्मि बलभट्ठबंधवो बंधुबंधुरसिणेहो । परिपूरिऊण पयसो पोयिणिपुडयं पहपयट्ठो ॥३१२॥
 पाइस्सं पाणपियं सीयलमिणमो जलं ति चिंततो । न मुणइ मणयं पि जह। विहिविलसियमन्नहा जायं ॥३१३॥
 अवस उणमं गाखलणा निययमणे संकिओ सकम्माण । विवरीयत्तणओ तह तुरियगई तत्थ संपत्तो ॥३१४॥
 पेच्छइ तं तयवत्थं परिसंतो सुयउ ताव मह भाया । पडिबुद्धं पाइस्सं जलं ति संठविय जलपुडयं ॥३१५॥
 जा जोयइ वयणमिमो ता पेच्छइ कसिणमक्खियावरियं । मयगसरूवं नाउं धसक्किओ ताव हिययम्मि ॥३१६॥
 पडिबोहिओ वि कह वि हु जा न पयंपेइ ता मयं नाउं । उम्मुक्कमहानाओ ताव हली रोविउं लग्गो ॥३१७॥
 वाहो वा सुहडो वा जो को वि वणे स होउ मह पुरओ । जेगेस सुहपसुत्तो विद्धो पायम्मि मह भाया ॥३१८॥
 बालं विद्धं समणं नारिं सुत्तं पमत्तमह मत्तं । पहरंति न सप्पुरिसा ता नूण स को वि काउरिसो ॥३१९॥
 ता पयडउ अप्पाणं पोरिसवायं च चत्तमज्जाओ । जेण भडवायजणियं भंजेमि मरट्ठमविसेसं ॥३२०॥
 हा कन्ह ! कन्ह ! बंधव ! कत्थ गओ ? पसिय देसु पडिवयणं । अवरद्धं न कया वि हु तुज्झ मए कह णु मह रुट्ठो ? ॥३२१॥
 पेम्ममकित्तिममेयाणमलियमेयं पि संपयं जायं । अन्नह कह तुह मरणे अहमिह जीवामि निप्पुन्नो ? ॥३२२॥
 मोडइ हत्थे तोडइ सिरोरुहे भिडइ रुक्खमूलम्मि । ताडइ वच्छं फोडइ महीयलं पण्हिषाएहिं ॥३२३॥
 खणमेगत्थ वियंभइ विस्संभइ तत्थ पासमल्लियइ । नियदेवमुवालंभइ परिरंभइ मयगकन्हतणूं ॥३२४॥
 उग्गायइ खणमेगं खणमेगं रुयइ हसइ खणमेगं । खणमेगं परिदेवइ वेवइ खणमेगमन्नत्थ ॥३२५॥
 कइया वि मोहवसगो पलवइ असमंजसं असंवद्धं । कइया वि हु वीसत्थो रोवइ सरिऊण गुणनियरं ॥३२६॥

हा चंदवयण ! हा रूवमयण ! हा कमलपत्तसमनयण ! । हा अमयवयण ! हा गरिमगयण ! हा वच्छ ! नररयण ! ॥३२७॥
 हा पुहइवीर ! हा वसणधीर ! हा समरसुहइसोडीर ! । हा भुवणमल्ल ! हा वइरिसल्ल ! हा तुंगिममहल्ल ! ॥३२८॥
 रूवं सोहमां वा लावन्नं वा पिग्रंवइसं वा । सोजन्नं दक्खिन्नं पुन्नमपेसुज्जेनेउन्नं ॥३२९॥
 चायं नायं वायं अविसंवायं विसिट्ठसमवायं । गुणमणिरोहण ! रोएमि कं गुणं तुहमहमहन्नो ? ॥३३०॥
 अज्ज वि जीवइ रुद्धो त्ति मुणिय परिभमइ जाव छम्मासे । खंभारोवियमडओ वणमज्जे मोहवसवत्ता ॥३३१॥
 जाणंतो वि हु भुल्लो अहह ! महामोहविलसियमपुब्बं । ददमवियाणिय मज्झं जेण नडिज्जंति गरुया वि ॥३३२॥

आह च—

विविच्य बाधाः प्रभवन्ति यत्र, मिथ्यामतश्चरन्ति । संसारमोहस्त्वयमन्य एव, दिग्मोहवत् तत्त्वधिया सहाऽऽस्ते ॥३३३॥

अपरं च केनचिदनक्षैर्युक्तममुष्मै नमस्कृतम्—

कृच्छ्राद् ब्रह्मेन्द्रभूतेरजनि परमितः स्थूलभद्रो विकारं, मुञ्चत्यश्रूण्यजस्रं मणकमृतिविधौ पश्य सेज्जम्भवोऽपि ।
 षण्मासान् स्कन्धदेशे शबमवहदसौ हन्त ! रामोऽपि यस्मादित्थं यश्चित्ररूपो भवतु भुवि नमो मोहराजाय तस्मै ॥३३४॥
 जह गिरिवरगरहचडणरूव-चिरमयगगाविचारणओ । दवदद्धरूखसिंचण-सिलपउमिणिरोवणपयारा ॥३३५॥
 रमणीयरमणिक्कहावहारसिदिलियसिणेहबंधणओ । संवुद्धगमकयकन्हकायसक्कारकरणेण ॥३३६॥
 संकेयसहियपव्वइयपत्तसुरलोयदेवरूवेण । सिद्धत्थनिययसारहिजिण पडिबोहिओ य जहा ॥३३७॥
 तवल्लिदिसहियजिणनेमिपहियचारणसमीवपव्वहओ । जह विहियविविहतव-चरणपत्तमाहप्पगुणवसओ ॥३३८॥
 पडिबुद्धसीह-सदूल-हरिणवणसत्तसंघपरियरिओ । गुणविम्हियवणयरलोयदिट्ठिपीऊसविट्ठिसमो ॥३३९॥
 पारणयदिवससंपत्तसीमसवियारनारिदंसणओ । तक्खणनियत्तवणमज्झपत्ततणुवित्तिकग्रनियमो ॥३४०॥
 जह हरिणकहियरहयारपासभिक्खानिमित्तमभिपत्तो । जह अद्धल्लिततरुपडणअप्पतिगपत्तमुहमरणो ॥३४१॥
 जह बंभलीयवरकप्पपत्तपंचप्पयारविसयसुहो । तत्तो चविऊण जहा सिज्झिस्सइ कन्हतिरत्थम्मि ॥३४२॥
 तह तच्चरियपवंचियवित्थरनिउणाओ समयसिद्धाओ । हरिधंसाओ नेयं इह पुण संखेवओ भणियं ॥३४३॥

॥ यादवाख्यानकं समाप्तम् ॥११०॥

इदानीं मित्राणन्दकथानकस्यावसरः, तच्च भावट्टिकाख्यानके भणितमिति ।

एएहिं बुद्धिमंतेहिं सत्तमंतेहिं उज्जमपरेहिं । तह वि न खलियं एयं एवं दुजयं इमं दइवं ॥१॥

दंष्ट्राकरालवदनं हरिमप्यजन्ति, मत्तं करीन्द्रमपि वीरधियो धरन्ति ।

कल्लोलसङ्कुलमपांपतिमापिबन्ति, दैवं बृहस्पतिधियोऽपि न वारयन्ति ॥१॥

॥ इति श्रीमदाम्नादेवस्वरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशेऽशक्यदैवनिवारणप्रतिपादनपरः

सप्तत्रिंशत्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥३७॥

[३८. नष्टमृतरोदनादिनैरर्थक्याधिकारः]

प्राग् दैवमस्खलितप्रेतापमभिहितम् । साम्प्रतम् 'एतद्विशगानां स्वजनादौ मृते रोदनाद्यवार्थकम्' इत्येतदभिधीयते ।
 तद्यथा—

रुन्नेण सोइएण य कालम्बत्थो न एइ इह वंधू ।

भरहो सगरो रामो पउमो एत्थं उदाहरणा ॥ ॥

अस्या व्याख्या—‘रुदितेन’ अश्रुविमोचनेन ‘शोचितेन च’ मानसाशुभव्यापारेण ‘कालप्रस्तः’ कृतान्तक्रोडीकृतः ‘न’ नैव “एइ” ति आयाति ‘इह’ अस्मिन् लोके ‘बन्धुः’ स्वजनः । दृष्टान्तानाह—‘भरतः’ प्रथमचक्रवर्ती, ‘सगरः’ द्वितीयचक्रवर्ती, ‘रामः’ बलदेवः, ‘पद्मः’ लक्ष्मणवृहद्भ्राता “एत्थं” ति अत्रार्थे ‘उदाहरणानि’ दृष्टान्ता इति गाथासमासार्थः ॥ व्यासार्थस्वाख्यानकैराह ।

तानि चामूनि । तत्रापि क्रमायातं प्रथमं किञ्चिद् भरताख्यानकमाख्यायते—

इह जइया किर भयवइ रिसहजिणिदे जुगाइजिणवसभे । तिहुयणलगणखंभे अट्टावयपव्वए सिद्धे ॥१॥
 संपइ भयवं ! सस्मभागमणखलणेक्कपच्चलो भुवणे । पसरिस्सइ तमपसरो अदिट्ठपरमत्थसम्भावो ॥२॥
 वियरिस्सइ अक्खलिओ कुस्सुइ-कुद्धिद्विपंसुलीसत्थो । तमसा अपस्समाणे जणनिवहे सुइसमायारो ॥३॥
 वीसुं पि वियंभिस्सइ कुनयपवत्तियकुवाइवूयगणो । केवलकिरणुस्सारियतमम्मि तइ पवसिए सूरै ॥४॥
 वगिगस्संति जगवणे परतिस्थियकसिणमयगलकुलाइं । सियवायदाढदुसहे भयवं ! तइ पवसिए सिंहे ॥५॥
 एवं बहुप्पयारं परिनिव्वाए जिणे जयपईवे । सयलं पि जयं तमसा अप्पुन्नमिणं ति मुणिऊणं ॥६॥
 आणंद-सोयवसओ संकिन्नरसं समुव्वहंतेण । विबुहाहिवेण विहिओ जया महंतो मणे खेओ ॥७॥
 हा भुवणुत्तम ! हा भुवणनाह ! हा भुवणवंधव ! सरन्न ! हा भुवणच्चिय ! हा भुवणधीर ! हा भुवणनररयण ! ॥८॥
 हा भुवणुज्जल ! हा भुवणवीर ! हा भुवणवल्लह ! जिणिंद ! तुमए गुणमणिनिहिणा विवज्जियं सामिसालेण ॥९॥
 जायमणाहं भुवणं कंदंतो संगयं ससोगमणो । जाओ जहत्थनामो सक्को संकंदणो जइया ॥१०॥
 तइया किर भरहो वि हु सोयसमुप्पुन्नमाणसो सययं । नियजणयमरणदुहिओ अव्वत्तसरं रुयइ हियए ॥११॥
 न मुणइ जह रोइज्जइ लोयम्मि मयम्मि वल्लहजणम्मि । ता निव्विडसोयगंठी जाओ भरहस्स हिययम्मि ॥१२॥
 चितइ सुरनाहो वि हु मा पीडिज्जउ इमो महापुरिसो । मुक्को धाहासहो भरहस्स विलगिउं कंठे ॥१३॥
 भरहसरो वि महया सद्देण तहेव रोविउं लग्गो । सव्वजणो वि हु एवं रोवइ तइया दुहाभिहओ ॥१४॥
 ससुरिदेण वि भरहेण रोविए न य नियत्तिओ ताओ । ता किं इमिणा भावइ निरत्थएणं परुत्तेणं ? ॥१५॥

॥ इति भरताख्यानकं समाप्तम् ॥१११॥

अधुना सगराख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

वज्जहररज्जपयवि व्व गोरिगीयावसत्तहरिणि व्व । कामियणसुरयकिरिय व्व सुइसमायारसेणि व्व ॥१॥
 पायालनिलयलच्छि व्व जा निरायंसुरामनायरया । भुवणत्तयविकखाया अत्थि अउज्झाभिहाणपुरी ॥२॥
 साहियल्लखंडभरहो अइसयसंपुन्ननवनिहाणवई । मउडविभूसियवत्तीससहसनरनाहनमियकमो ॥३॥
 रूवाइगुणविणिज्जियसुररमणीणं विसिद्धविलयाणं । चउसट्ठिसहस्साणं भत्ता भुवणम्भहियमहिमो ॥४॥
 नाहो हय-रहवर-गयवराण चुलसीइसयसहस्साणं । चउदसरयणाहिवई तं पालइ सयरचक्कवई ॥५॥
 तस्स य समकुमराणं रूयविणिज्जियजयंतकुमराणं । गंजियरिउसमराणं जिणिंदपयपउमभमराणं ॥६॥
 निरुवमनररयणाणं सट्ठिसहस्साणि सुंदरसुयाणं । अवरं पि हु अच्चम्भु[यभू]यं सव्वं पि चक्किसुहं ॥७॥
 अह अन्नया कुमारेहिं नियपिया [स]विणएहिं विन्नविओ । ताय ! तुह रिद्धिसहिया परिक्रमामो पुहईवीढे ॥८॥
 ससिणेहमणुन्नाए मणुन्ननरवइसिरीए दिप्पंता । वियरंता संपत्ता अट्टावयपव्वयं कुमरा ॥९॥
 पेरंतपयडकडओ विविहविरायन्ततुरय-गयगमणो । विलसंतसेयचमरो गिरिमाकलिउं नरवइ व्व ॥१०॥
 सूरु व्व सुद्धवंसो विचित्तवणराइरेहिरसरीरो । पयडसमुत्तयपाओ अट्टावयपव्वओ दिट्ठो ॥११॥
 सेत्तं निवेसिऊणं तलम्मि तच्चंगिमं नियच्छंता । उवरिमभाए चडिया पए पए कोउगऽक्खित्ता ॥१२॥
 दिट्ठं पव्वयसिहरं सुरसयणसमन्नियं मयप्पवरं । महुपाइकुलं व पडिक्खलंतपयचाररमणीयं ॥१३॥
 जस्थिंदनीलमणिमयकुट्टिमतलभूमिमज्झसंकंतो । उडुनियरो जणइ जणस्स धरणिगयगयणआसंकं ॥१४॥
 विलिहियगयणंगणतुंगसिहरसयसन्निरुद्धगहमगं । पव्वयचंगिमदंसणसंपत्तं सुरविमाणं व ॥१५॥

विग्रह्य(विग्रह) विसंक्रमितो धनञ्जय इव विहियउत्तरासंगो । पयडियपुष्पविमाणो विरायण जत्थ सुरविसरो ॥१६॥

वन्नप्पमाणसंगयविमाणदिप्पंतदेवपडिमहरं । सगं व जिणाययणं नियंति निरुवद्धं तत्थ ॥१७॥

उसभाइजिणोसरपडिमदंसणुप्पन्नपयडरोमंचा । पणमित्तु भायसारं एवं थोउं समादत्ता ॥१८॥

चक्कंसलक्खणु, भुवणविलक्खणु, पक्खालियवहुपावमलु । च उवीसजिणिंदहं, पणयसुरिंदहं, पणमिवि भत्तिप पयकमलु ॥१९॥

अट्टावयपव्वयसेहराहं, भरहेसरकारियजिणवराहं । जसु जेत्तिउ जिणह पमाणु वन्नु तं पभणहुं निमुणहु देवि कल्लु ॥२०॥

धणुसयइ पंच सिरिसिहसामि, वरकणयकंति करिलीलगामि ।

धणुसय चियारि पंचासअहिय, कणयप्पहि अजियजिणिंद कहिय ॥२१॥

संभवह जिणिंदह सय चियारि, उच्चत्त कणयवन्नह वियारि । आहुइसयइ धणुहहं पमाणु, हेमाभह अभिनंदणह जाणु ॥२२॥

सय तिन्नि सुमइपरमेसरहो, उत्तकणयतणुभासुरहो । निम्मलपवालजुइमुप्पहस्स, अट्टाइय सय पउमप्पहस्स ॥२३॥

दुइ धणुसय आसि सुपाससामि, तवणिज्जवन्नु सिवनयरगामि ।

चंदप्पहु जिणवरु चंदछाउ, धणुसउ दिवइदु तसु तणउ काउ ॥२४॥

जिण सुविहि संखतलविमलदेहु, सो धणुसउ एक्कु गुणोहगेहु ।

जिण धणुह नउइ सीयलसनासु, तवणीयवन्नु निम्महियकासु ॥२५॥

सेयंसु सुवन्नसवलकंति, धणुहहं असोइ तसु तणु कहंति । रत्तुप्पलरत्तु सुरिंदपुज्जु, सत्तरि धणुहहं सिरिवासुपुज्जु ॥२६॥

जिणु विमलु विमलकरु कणयवन्नु, सो सट्ठिधणुह सिवपहपवन्नु !

पंचासधणुह जिणवरु अणंतु, कुलभवणु सिरिहि कलहोयकंतु ॥२७॥

सिरिधम्म धम्मधुरधरणधोरु, पणयालधणुहमज्जुणसरीरु । सिरिसंतिजिणह चालीस आसि, जो हेमवन्नु सिवनयरिवासि ॥२८॥

पणतीस कुंथुजिण हेमभासु, जिं सासयसिवपुरि पत्तु वासु ।

अरु कणयवन्नु धणुहरहं तीस, जसु पणमहिं पायसुरासुरीस ॥२९॥

नोलुप्पलसामलु मल्लिनाहु, पणुवीसधणुह केवलसणाहु । मुणिवुव्वउ सुव्वउ साममुत्ति, सो वीसधणुह वज्जरिय सुत्ति ॥३०॥

पन्नरसधणुह नमिजिणधरासु, तवणीयतणुहु पणयामरासु । घणकज्जलसामलु रिट्ठनेमि, दसधणुह धम्मवरचक्कनेमि ॥३१॥

मरगयसवन्नु तित्थयरु पासु, नवहत्थ विणिद्धुयकम्मपासु । कण्णसाभु सत्तरयणीपमाणु, सिद्धत्थह नंदणु वद्धमाणु ॥३२॥

इय निरुवमसासण, सुवणपयासण, जो नरु भत्तिप संथवइ ।

चउवीस वि जिणवर, सिवसिरिवहुवर, सो संसारि न संभमइ ॥३३॥

एवं थोउं जिणहरगिरिवरगयचंगिमाहरियहियया । पुच्छंति मंतिवग्गं सप्पणयं ते पयत्तेण ॥३४॥

केण इमं जिणभवणं कारवियं सुकयकम्मणा सुहयं ? । तेण वि कहियं जह किर नियजणयसयासओ सोउं ॥३५॥

जिणभवणविहाणफलं कारवियं भरहचक्किण एयं । तेहिं वि भणियं जोयह एयारिसपव्वयं रम्मं ॥३६॥

जेणं अम्हे जिणभवणमेरिसं मणहरं करावेमो । तेहिं वि तारिसयगिरी गवेसिओ वि हु महीवीढे ॥३७॥

जा कह वि नोवलद्धो ता भणियमिमस्स चेव काहामो । रक्खाविहाणमणहं जेण महागुणमिमं पि जओ ॥३८॥

जिन्नाणं सिन्नाणं भट्ठाण महाफलं समुद्धरणे । समए चिरंतण्णाणं दंसियमन्नच्चयाणं पि ॥३९॥

तत्तो वट्ठइरयणेण छिंदितं जोयणप्पमाणाओ । पइयाओ दुरारोहाओ भाविमणुयाण विहियाओ ॥४०॥

चउपासेसुं जोयणसहस्समाणा खणाविया परिहा । जिणभवणरक्खणट्ठा विसुद्धचित्तेहिं कुमरोहिं ॥४१॥

जाओ भवणवईणं भवणेषु उवइवो तओ रुट्ठो । जलणप्पहाभिहाणो अगिकुमारो गुरुभावो ॥४२॥

आगंतूणं भणिया भो पावा ! किं समायरियमेयं ? । अहवा दुन्नयकरण्णां तुम्ह समुवट्ठियं मरणं ॥४३॥

तो जन्हकुमारेणं मा रूस सुभइ ! जिणहरस्स कए । कयमेयं ति सविणयं खमाविओ सो गओ ठाणं ॥४४॥

भवियव्वयानिओगे तेसिं चित्ता पुणो इमा जाया । अइसोहणा वि परिहा जलरहिया सोहइ न एसा ॥४५॥

तो सारणिं विहेउं गंगानीरप्पवाहमाणेउं । परिपूरिया समंता पत्तं नीरं असुरभवणे ॥४६॥
 तो जलणप्पहअमरेण नीरभरपूरिए निययभवणे । रुसिऊण नेत्तजलणेण भासरासीकया कुमरा ॥४७॥
 ततो दइववसेणं तेसिमकंडम्मि तारिसे जाए । किंकायव्वविमूढो परिवारो कंदिउं लग्गो ॥४८॥
 अवरोह-मंति-सामंतपभिइणोऽसज्जदुहभरकंता । हाहारवमुहलदिसा सव्वे वि हु पलविउं लग्गा ॥४९॥
 हा रूव-कंति-विन्नाण-नाण-लायन्नरयणजलनिहिणो ? । कथं गया सव्वे वि हु मोत्तुमणाहे समगमम्हे ? ॥५०॥
 अम्हे अक्खयदेहा कुमरा सव्वे वि जममुहं पत्ता । एरिसमकंतवयणं को णु कहिस्सइ पुरो रत्तो ? ॥५१॥
 एत्थेव ता मरामो निब्भग्गा किं गया करिस्सामो ? । इय कयनिच्छयहियया तया चियाओ रयावेति ॥५२॥
 दट्ठूणं तं दइयरमेणेण दिण्ण चित्तिं तमिमं । मूढाण विलसियमिमा किमणत्थपरंपरा अवरा ? ॥५३॥
 पभणइ भट्ठो भट्ठा ! तुम्हे वि हु मा निरत्थयं मरह । मा भवउ उवरि गंडस्स फोडया तुम्ह मरणेण ॥५४॥
 रत्तो य सावइस्सं पढममहं चेव कुमरवुत्तंतं । इय सव्वे वि मरंते निसेहिउं बुद्धिमं विप्पो ॥५५॥
 काऊण मडयमेगं खंधे पोक्करइ नयरमज्झम्मि । अन्नाओ अन्नाओ अहो ! हु सयरे वि पभवंते ॥५६॥
 राया वि हु पयईए माणससरसलिलसच्छहो सोउं । पुच्छइ किमेयमन्नायघोसणं भणइ विप्पो वि ? ॥५७॥
 देवेगो संपयमंधजट्टिया पाणवल्लहो पुत्तो । दसिऊण सप्परूवेण ह्यकयंतेण मह हरिओ ॥५८॥
 राया वि हु गारुडिए वाहरिउं भणइ मंतसत्तीए । जीवावह पुत्तमिमं महानुभावस्स विप्पस्स ॥५९॥
 ते वि हु सव्वे मिलिउं सामत्थेऊण निययबुद्धीए । कुणिमो देवाएसं सव्वमिमं किं वियप्पेणं ? ॥६०॥
 परमाणावसु भूइं देव ! कुओ वि हु कुलाओ जत्थ कुले । न कया वि हु कोइ मओ तो रत्ता पेसिओ विप्पो ॥६१॥
 नीसेसनयरमाहिंडिऊण परिपुच्छिऊण पइभवणं । अप्पत्तमंतवाईवुत्तविसेसणकलियभूइं ॥६२॥
 सो आगओ विलक्खो जंपइ एरिसविसेसणविसिद्धा । देव ! न लब्भइ भूई उट्ठं देवो पमाणं ति ॥६३॥
 तो ईसि विहसिऊणं भणिओ रत्ता स माहणो विप्प ! । जइ जणसामन्नमिमं ता तुज्झ पराभवो को णु ? ॥६४॥

जओ—

पंचजणसमाणे वि हु वसणे पत्ते न कीरई सोगो । किं पुण सयलनरा-ऽमर-तिहुयणसाहाय्यं मरणे ॥६५॥
 भट्टेण भणियमेवं जइ जाणसि तो थिरो भवसु सामि ! । नियभणियं परिपालसु तमप्पियं सावइस्सामि ॥६६॥
 जम्हा तुज्झ वि संपइ सद्विहस्साणि सामिय ! सुयाणं । सग्गग्गमणोलगाइं जायाइं विहिनिओगेण ॥६७॥
 सुणिऊण कन्नकडुयं तं वयणं विसवविग्गावयवो । वज्जप्पहारपहओ व्व मुच्छिओ तयणु पुहइवई ॥६८॥
 सत्थीकओ य सिरिखंडपवणजलसीयलोवयारेहिं । कुणइ पल्लवे दढसोयसंकुसल्लियसमग्गतणू ॥६९॥
 हा गुणनिहिणो ! हा जणयवच्छला ! हा सिणिद्धजणणिपिया ! । तुम्हाणं सव्वेसिं कहेह रोयामि कयरमहं ? ॥७०॥
 हा वच्छ रयणसेहर ! हा कणयद्वयकुमार ! मणदइय ! । हा पुत्त पउमसेहर ! हा पउमुत्तर ! पियालाव ! ॥७१॥
 हा सीहविक्रमंगय ! नियविक्रमविजियकेसरिकिसोर ! । हा गयवाहण ! मयगलमंथरगइगमणदुल्लल्लिय ! ॥७२॥
 हा समरकेउ ! रिउविसरसमरजयसिरिनिवासकुलभवण ! । हा दढधम्म ! मणोहर ! धम्मियसव्वंगुणगेह ! ॥७३॥
 हा वज्जंगय ! संगय ! हा वीरंगय ! विसालवच्छयल ! । इय कयनामग्गाहं सयरो रोवइ नियकुमारे ॥७४॥
 हा दइय ! निग्धिण ! तए समसुत्ती पाडिया ममेगस्स । दे ! पसिय पसिय दंससु सुयमेगं ताव मह पुरओ ॥७५॥
 रे दइय ! किमवरद्धं तुज्झ मए कहसु मंदभग्गेण । सुयरयणण सहस्साणेगपए च्चिय हरंतस्स ? ॥७६॥
 हे विहि ! फुक्किय ! निल्लज्ज ! पाव ! निप्फुट्ट ! चत्तमज्जाय ! । किं कुणसि एत्तिपहिं ? मुंचसु सुयमेगमुच्छंगे ॥७७॥
 हा लल्लिए ! लीलावइतिहुयणतिलए ! रयंगि ! रइसरिए ! । किं न मरह सुयरहिया निप्पुत्ता संपयं सहसा ? ॥७८॥
 हा हियय ! कदसु हा हियय ! फुडसु हा हियय ! दलसु सयराहं ।
 पाविय ! धरसि किमज्ज वि वज्जसिल्लिकाहिं निम्मवियं ? ॥७९॥

किं नत्थि कोइ देवो गंधर्वो दाणवो व स्वयरो वा ? । किं निदेवयमेयं ? न कुणइ जं को वि मह ताणं ॥८०॥
भणियं दिएण सुमरसु जं संपयमेव जंपियं तुमए । अहवा वि हु नियवसणे मुज्झइ सवो वि जमिहुत्तं ॥८१॥
दिज्झइ सुहमुवएसो हत्थं नच्चाविऊण अन्नस्स । नियवसणे सा बुद्धी न याणिमो कत्थइ पैलाया ? ॥८२॥
ता अज्ज वि होसु थिरो अवलंबसु धारिमं महाराय ! । विसहइ वज्जपहारं अयलो च्चिय न उण लेट्टुदलं ॥८३॥
इय णेगपयारेणं रोवंतेण वि नरिंदसयरेणं । नियदइयकुमरनिवहो न वालिओ मच्चुगेहाओ ॥८४॥
सव्वे समाउया जह ज्ञाया आसायणाए संघस्स । उत्तरइयणाओ तहा जम्मंतरसंगयं नेयं ॥८५॥

॥ सगराख्यानकं समाप्तम् ॥११२॥

इदानीं रामाख्यानकस्यावरः, तच्च यादवाख्यानके भणितमेवेति क्रमप्राप्तं पञ्चाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

जइया य दुहा वि हु पारदारिओ मारिओ दुरायारो । लंकानाहो वाहो व्वनीइवरिणीए दहवयणो ॥१॥
जइया य निकलंका महासई अच्चुयं गया सीया । रज्जं पालंताणं लक्खण-रामाण पज्जंते ॥२॥
रामस्स सुए मरणे नियमेणं मरइ लक्खणकुमारो । रामो वि हु तम्मरणे गहगहिओ भमइ भूवीदे ॥३॥
एवंविहो सिणेहो पाएण सहोयराण नऽन्नेसिं । सक्केण सुरसमक्खं इय वज्जरिए निथसमाए ॥४॥
एगो असहहंतो अणेगभडकोडिसंकडत्थाणे । सीहासणोवविट्ठे लक्खणकुमारम्मि मायाए ॥५॥
अंतेउरं विहेउं हाहारवगच्छिणं भणइ देवो । मुट्ठा मुट्ठ ति अहो ! मओ मओ रामदेवपहू ॥६॥
तं वयणं सोऊणं नेहऽज्जवसायजायसंघट्ठो । उवविट्ठो लच्छिहरो मुको सहस ति पाणेहिं ॥७॥
नेहो अणत्थहेऊ जियाण नेहो हु दुग्गइनिमित्तं । नेहो हासट्ठाणं नेहो हु विडंबणाहेऊ ॥८॥
नेहेण नियलरहिओ भवचारयमंदिरे वसइ जीवो । नेहेण दढं खुप्पइ जलरहिए कइमे मूढो ॥९॥
नेहेण दारुरहियम्मि पंजरे वसइ सइ सुओ व्व जिओ । कीलियविवज्जिए खोडयम्मि फुडमेस संवसइ ॥१०॥
नेहो विवेयवइरी अणामिया दढमणत्थरिंछोली । नेहेणं चिय परिभमइ जियगणो दुहभवावत्ते ॥११॥
पेच्छसु नेहेण इमो पंचत्तं पाविओ विमूढमणो । तेणं चिय परिचत्तो मूलाओ इमो विवेईहिं ॥१२॥
इय भावितो देवो विलक्खचित्तो विसायमावन्नो । धिसि धिसि विलसियमेयं अपरिक्खियकारिणो मज्झ ॥१३॥
एवं विसन्नचित्ते पच्छायावेण दूमिए देवे । एएण निमित्तेणं मयम्मि लक्खणकुमारम्मि ॥१४॥
हाहारवं कुणंते सोरोहे परियणे ससामंते । नीसेसे नयरिजणे संपत्तो रामएवो वि ॥१५॥
दट्ठूणं निच्चेट्ठं विच्छायमुहं च लक्खणकुमारं । मुच्छानिमीलियच्छो धस ति पडिओ महीवीदे ॥१६॥
सिसिरोवयारकरणा चेयन्नं पाविओ मणायमिमो । सिरिपउमपुहइपालो पलवइ विविहप्पयारेहिं ॥१७॥
हा वच्छ ! लक्खण ! तुमं मम भत्तो किं न देसि पडिवयणं ! । किं वा अच्मुट्ठाणं न कुणसि मह पासपत्तस्स ? ॥१८॥
किं तुह गुरुयणविणयं ? किं वा पणयं च पणइवगम्मि ? । मग्गणगणम्मि चायं तुज्झ गुणं कमिह वन्नेमि ? ॥१९॥

तथा हि—

किं सुंबकुमरसिरछेयसाहसं सुज्जहासखगगहं । किं वा वि हु पुप्पनहाभीसणरक्खसिपराभवणं ॥२०॥
किं वा खरदुसणरायसमरभडभिडणसुहडनिव्वहणं । किं कोडिसिलुप्पाडणमहवा दहवयणरक्खवहं ॥२२॥
भुवणऽच्चन्नुयभूयं विसिद्धजणविम्हयावहमपुव्वं । तुह वियसियकमलदलच्छ ! वच्छ ! रोएमि कं व गुणं ? ॥२२॥
तुह वच्छ ! नावरद्धं कइया वि मए न यावि मह तुमए । ता किं संपइ रुट्ठो न देसि दुहियस्स पडिवयणं ? ॥२३॥
पावियफुडचेयन्नो चितइ समईए रामदेवनिवो । किं एसो सच्चं चिय मओ न जं देइ पडिवयणं ? ॥२४॥
एत्थंतरम्मि भणियं पहाणपुरिसेहिं एस अन्ह पहू । अवहरिओ हयविहिणा ता कीरउ देहसकारो ॥२५॥

रामो वि भणइ पडिहयममंगलं तुम्ह एरिसं वयणं । न उणो भरिही कइया वि बंधवो एस मज्झ पिओ ॥२६॥
 पुणरवि जंपइ पउमो दुज्जणलोयाण मज्झयासओ । उट्ठमु वच्छ ! वयामो कहिं पि दूरे अरन्नम्मि ॥२७॥
 इय भणिउणं खंधे काउं अन्नत्थ जाइ गहगहिओ । तत्थ वि न्हावइ भोवइ परिहावइ वत्थ-ऽलंकारे ॥२८॥
 जेमावइ परमन्नं सुहम्मि पक्खिवइ सरसतंबोलं । उच्छंभम्मि निवेसिय परिमुसिउं वयणमालवइ ॥२९॥
 इय मोहमाहियमई पभूयकालं वणम्मि परिभमइ । खंधारोवियमडओ न मुणइ जह एस कालगओ ॥३०॥
 तं जह सारहिदेवो पडिबोहइ जह य सीयदेविंदो । उवसमो कुणइ जहा उप्पाडइ केवलं नाणं ॥३१॥
 तह सव्वं वित्थरओ विन्नेयं रामदेववरियाओ । ठाणासुन्नत्थं पुण इह भणियं जाणियव्वमिमं ॥३२॥ छ॥

॥ पञ्चाख्यानकं समाप्तम् ॥११३॥

एण्हिं मओ बंधू बहुण वि रोइण नाऽऽणीओ । तह अत्तो वि न आणइ निरत्थयं रोइयाइ तओ ॥१॥

आक्रन्दितेन बहुनाऽपि च शोचितेन, सार्द्धं सुरेश्वरगणैरपि रोदितेन ।

क्रोडीकृतं हतकृतान्तभटैः स्वबन्धुं, प्रत्यानयेयुरिह केऽपि न सद्दियोऽपि ॥१॥

॥ इति श्रीमदाप्रदेवसुरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे नष्टमृतविषयरोदनादिनैरर्थक्यप्रतिपादनपरोऽष्टत्रिंश-
 तमोऽधिकारः समाप्तः ॥३३॥

[३६. बन्धुकृत्रिमस्नेहत्वाधिकारः]

अनन्तरं रोदितादि निरर्थकमभिहितम् । अधुना चैतत् स्नेहवशैः क्रियमाणं कृत्रिमस्नेहत्वाद् बन्धूनां निरवकाशमेवेत्येतदभिधा-
 नुकाम आह—

बंधू वि इह अरित्तं कुणइ सकजेण तेसु को मोहो ? ।

रविकंत-चुलणि-कोणिय-संख-भरहकणगकेउ व्व ॥

व्याख्या—बन्धुरपि आस्तां परः ‘इह’ अस्मिन् लोके ‘अरित्तं’ शत्रुत्वं “कुणइ” त्ति करोति ‘स्वकार्येण’ स्वप्रयोजनेन,
 तेषु बन्धुषु ‘को मोहः’ कः स्नेहः ? । दृष्टान्तानाह—‘रविकान्ता च’ सूर्यकान्ता प्रदेशिनृपभार्या ‘चुलणी च’ ब्रह्मभार्या ‘कोणिकश्च’
 श्रेणिकपुत्रः ‘शङ्खश्च’ कलावतीपतिः ‘भरतश्च’ वृषभजिनपुत्रः ‘कनककेतुश्च’ कनककेत्वाख्यो राजा ये ते तथोक्ताः तद्वदित्यक्षरार्थः ॥
 भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्रापि तावत् क्रमप्राप्तं रविकान्ताख्यानकमाख्यायते—

केयइदेससरोवरभूसणसियकमलसंडसंकासा । केयइदलधवला इन्धतुंगधवलहरमालाहिं ॥१॥

सेयविया नाम पुरी तत्थऽस्थि पएसिनाम नरनाहो । साहसिओ कूरमणो पावमई वम्मकलिओ वि ॥२॥

नाहियवायपरो वि हु दीसंतो रोद्धंसणो दूरं । इहलोयविसयगिद्धो वसीकयासेसपरलोओ ॥३॥

सूरियकंता नामेण अत्थि लायन्नअमयरसंजुआ । नियरूवोवहसियतियसपणइणी पणइणी तस्स ॥४॥

तासाइदोसरहिओ फुरियपयावो य सूरसंजोगा । सुविसुद्धवन्नकलिओ सूरियकंतो व्व तस्स सुओ ॥५॥

सूरियकंतो नामं पारं पत्तो कलाकलावस्स । तस्स य पएसिरन्नो सिणेहपत्तं परमहेसि ॥६॥

चित्तो नाम अमच्चो अलद्धमज्झो थिराउ बुद्धीओ । मयरहरम्मि नईउ व समकालं जम्मि विलसंति ॥७॥

सो अन्नया कयाई पट्टविओ निवपओयणं कहि वि । सावत्थीए जियसत्तुरायपासम्मि नरवइणा ॥८॥

तेण चउनाणकलिओ केसी नामेण गणहरो दिट्ठो । अन्तेवासी सिरिपाससामिणो तत्थ य गण ॥९॥

धम्मकहं कहमाणो तस्स सयासम्मि सो वि संपत्तो । सोऊण परमधम्मं संवुद्धो जायसंवेगो ॥१०॥
 बारसविहगिहिधम्मं सम्मत्तपुरस्सरं मुदासयओ । पडिवज्जइ कयकिच्चं अत्ताणं मन्नमाणो य ॥११॥
 पभणइ भयवं ! भवदुरवगाहकूवम्मि निवडिओ अहयं । तुब्भेहिं समुद्धरिओ जिणपवयणरज्जुखिवणेण ॥१२॥
 काऊण गुरुपसायं इहिं नियचलणकमलपरिसेण । सेयधियानयरीए भूमितलं कुणह सुपवित्तं ॥१३॥
 सूरिहुत्तं जह वट्टमाणजोगेण आगमिस्सामो । वंदित्तु भावसारं सेयवियं पडिगओ मंती ॥१४॥
 विहरंता य कमेणं संपत्ता सूरिणो वि तत्थेव । निययसुनिउत्तपुरिसेहिं तयणु वद्धाविओ मंती ॥१५॥
 नाऊण तेसिमागमणमसमरोमंचकुड्यकाओ । ठाणट्टिओ वि भत्तीए नमइ सूरिण पयकमलं ॥१६॥
 चित्तइ य जहा मिच्छत्तमोहिओ मज्झ एस नरनाहो । रुद्धाणीयपरिगओ भवाभिणंदी हरजणो व्व ॥१७॥
 किं मइ जीवंते वि हु सचिवे एसो गमिस्सई नरयं ? । किं सो हु तस्स इट्ठो जोइज्जइ जो न धम्मम्मि ? ॥१८॥
 किं वा हवेज्ज मित्तो जो न समुद्धरइ पावपंकाओ ? । ता केणावि उवाएण नेमि सूरिण पासमिमं ॥१९॥
 भवजलहिम्मि निवडियं जेण इमं उद्धरंति ते गुरुणो । जिणसमयजाणवत्तेण मंतिणा चित्तिऊण तओ ॥२०॥
 देव ! इमे वरतुरया बहुकालमवाहिया विणस्संति । इय आसवाहियालिच्छलेण मंती तहिं नेइ ॥२१॥
 कुव्वंति जत्थ सद्धम्मदेसणं सूरिणो बहुजणस्स । तो भणियं नरवइणा एसो मुंडो किमारडइ ? ॥२२॥
 तत्तो चित्तेणत्तं सम्मं जाणे न देव ! हं किंतु । गंतूणं निसुणेमो तयणु गया गुरुसमीवम्मि ॥२३॥
 जीवाईए तत्ते पख्विए देवयासरूवे य । गुरुणा तां भणइ निवो सव्वमसंवद्धमेयं ति ॥२४॥
 इह नत्थि ताव जीवो तुह वंछियत्तमूलभूओ य । पच्चक्खगोयराईयत्ताआ ससविसाणं व ॥२५॥
 तो भणियं सूरिहिं किमियं पच्चक्खगोयराईयं । भो भइ ! तुज्झ ? किं वा सव्वेसिं जंतुजायाणं ? ॥२६॥
 तत्थ जइ पढमपक्खो तो पक्खय-थंभ-कुंभमाईणं । होइ अभावपसंगो जं पच्चक्खस्स विसओ ते ॥२७॥
 पडिनिययजीवगोयरचारित्तं अह दुइज्जपक्खो य । सो वि असिद्धो सिद्धीए तस्स तुह चेव सव्भावो ॥२८॥
 सव्वन्नुजीवसिद्धीए तयणु जीवाइत्तपडिसेहो । होइ अणत्थो जीवे सइ बंधाईण सुकरत्ता ॥२९॥
 इच्चाइत्तंतजुत्तीए तेहिं राया निरुत्तरो विहिओ । तो भणइ सविणयमिमो भयवं ! जइ होज्ज परलोओ ॥३०॥
 ता मम माया अच्चंतधम्मिया आसि सयलसत्तहिया । जणओ पुण नित्तिसो निद्धम्मो पावकरणरओ ॥३१॥
 तुम्ह मएणं मरिऊण ताणि पत्ताणि सग्ग-णरएसु । ते कह आगंतूणं न प्पडिचोहिंति मं एत्थ ? ॥३२॥
 तो भणियं सूरिहिं भइ ! जहा कोइ रायपुरिसेहिं । महावावराहगहिओ वज्झभुवं निज्जए पुरिमो ॥३३॥
 सो भणइ तेसि पुरओ नियसयणाणं मिलित्तुमीहे हं । एक्कं वारं काऊण मह दयं मुयह ता तुब्भे ॥३४॥
 तो किं तेसि सयासा मिलणं सो ल्हइ जणणि-जणयाणं ? । एवं नेरइया वि हु परमाहम्मियसयासाओ ॥३५॥
 न ल्हंति इहाऽऽगंतुं करवत्ताईहिं कप्परिज्जंता । करुणारहिणहिं दढं निरंतरं नरयवालेहिं ॥३६॥
 देवा पुण विसयपसत्त मणहरुज्जाणकीलणे सत्ता । नरभवअसुहत्ताओ न हुइंति इहं जओ भणियं ॥३७॥
 संकंतदिव्वपेमा विसयपसत्ता समत्तकत्तवा । अणहीणमणुयकज्जा नरभवमसुहं न इति सुरा ॥३८॥
 चत्तारि पंच जोयणसयाणि गंधो उ मणुयलोयस्स । उड्डं वच्चइ जेणं न हु देवा तेण आवंति ॥३९॥
 इच्चाइकारणाओ उव्वंति नरनाह ! ते कहं इहइ ? । तां भणियं भूवइणा सच्चं भयवं ! भवउ एवं ॥४०॥
 तह वि मए तावेगो चारो निच्छिद्धलोहमइयाए । मंजूसाए निहितो कालेण निरिक्खिओ तम्मि ॥४१॥
 किमिपुंजो चिचय दिट्ठो मज्झंतेणं न यावि कालेण । मंजूसाए विहियं छिद्धं तो नत्थि एत्थ जिओ ॥४२॥
 तो भणियं सूरिहिं बायामेत्तं नरिंद ! एयं पि । जम्हा लोहमयाए कुंभीए निहत्तपुरिसेण ॥४३॥
 वाइज्जंते संखम्मि संखसहो वहिं विणिस्सरइ । लोहमए वा गोलं निक्खित्ते जलणमज्झम्मि ॥४४॥

तस्मि य धमिज्जमाणे अग्गी पविसेइ गोलयस्संतो । निगमपवेसविहियं न किं पि दीसइ तहिं छिदं ॥४५॥
 मुत्तेसु वि संख-सराइएमु जइ एवमत्थि नरनाह ! । ताव अमुत्ते जीवे सद्वहियत्वं विसेसेण ॥४६॥
 पुणरवि भणियं रत्ता भयवं ! एगस्स तक्करस्स मए । खंडीकयं सरीरं तिलमेत्तं न य कहिं पि तहिं ॥४७॥
 दिट्ठो जीवो ता कहमेसो अत्थि त्ति सद्वहेयत्वं ? । सूरीहुत्तं रायं ! ससिकंतमणिम्मि बहुसो वि ॥४८॥
 फोडिज्जंतम्मि जलं अरणियकट्ठाइएमु तह अग्गी । नो उवल्लभइ अह चंदकिरणजोगाइसामग्गी ॥४९॥
 तेसिं भावं जणयइ ससिकंताईमु एवमिहइ पि । अह भणियं नरवड्ढा भयवं ! अवरो मए चोरो ॥५०॥
 जीवंतो तोलेउं गलमावल्लिऊण मरिउं पच्छा । पुणरवि य तोलिओ न य निभालिओ तो वि चोरस्स ॥५१॥
 तुल्लजणिओ विसेसो ता कहमत्थि त्ति सद्वहेयत्वं ? । गुरुणा भणियं नरवर ! केण वि गोवालपुत्तेण ॥५२॥
 वायैडयं परिपूरिय पवणस्स स तोलिओ पुणो रित्तो । विहिऊण तोलिओ न उण पवणजणिओ तहिं दिट्ठो ॥५३॥
 कोइ विसेसो अह पुव्वमेस पच्चक्खमेवमुवल्लो । मुत्तेसु ताव एवं न भणियत्वं अमुत्तेसुं ? ॥५४॥
 तम्हा उ असाहारणचेयन्नपुणोवल्लभभावाओ । तुम्हाण वि देसेणप्पा हु पच्चक्खो ? ॥५५॥
 इच्चाइमोहविद्धंसनिउणजिणसमयवयणमंतेहिं । तह कह वि उंजिओ सो मिच्छत्तविसेण जह मुक्को ॥५६॥
 जंपइ य तओ तुम्हेहिं जं समाइट्ठमवितहं भयवं ! । किंतु कमागयनत्थियवाइत्तं परिचयामि कहं ? ॥५७॥
 सूरीहिं तओ भणियं एयं पि अकारणं महाराय ! । कमपत्तं रोग-दरिद्दमाइयं किं न मोत्तव्वं ? ॥५८॥
 जायइ पच्छायावो उ अन्नहा लोहभारवाहस्स । पुरिसस्स व को एसो ? रत्ता भणिए भणइ सूरी ॥५९॥
 दविणोवज्जणकज्जे चउरो पुरिसा विणिग्गया केइ । तत्तो कम्म पएसे दिट्ठो लोहागरो तेहिं ॥६०॥
 जावयमेत्तं वहिउं तरंति लोहं सउत्तमंगेण । धेत्तुं तावयमेत्तं संबलिया कह वि अह पुरओ ॥६१॥
 रुप्पागरम्मि दिट्ठे लोहं चइऊण ते जणे तिन्नि । गिन्हंति रुपमेगो परिहरइ न कह वि तं लोहं ॥६२॥
 अन्नेहिं भणिज्जंतो वि भणइ तुम्हेऽणवट्ठिया दूरं । अहयं तु पुणो एयं चिरपरिवूढं न हु चएमि ॥६३॥
 अग्गे गच्छंतेहिं निहालिओ कणयआगरो रुपं । परिहरिउं ते तिन्नि वि लित्ति सुवन्नं जहिच्छाए ॥६४॥
 इयरो वि तेहिं भणिओ लोहं मोत्तूण गिन्ह कणयमिणं । उवहसइ अहो ! तुम्हे निच्छयरहिया य पडिबन्ने ॥६५॥
 पुरओ संबलिएहिं संपत्तो रयणआगरो तेहिं । तत्तो समुज्झिऊणं कणयं गिन्हंति रयणाइं ॥६६॥
 वुत्तो य लोहवाही अन्नेहिं भणसि जं न कहियं मे । एत्थियगए वि गिन्हमु लोहं मोत्तूण रयणाणि ॥६७॥
 दारिद्दभरक्कंतो इहरा सोइहिसि मूढ ! तं बहुयं । एवं भणिज्जमाणो नवरमुवहसइ सो अन्ने ॥६८॥
 संपत्ता नियदेसे कइय वि रयणाणि विक्किऊण तओ । विलसंति जहिच्छाए नियमवणे पिययमासहिया ॥६९॥
 लोहभरवाहओ वि य तेसिं पासित्तु लच्छिबिच्छड्डुं । पच्छायावदवेणं पइदिवसं डज्झए हियए ॥७०॥
 इय लोहभारवाहयपुरिससमं चयसु नियममिप्पायं । नाणाईरयणाइं गेन्हसु सिवसोक्खहेऊणि ॥७१॥
 इय जंपिओ य गुरुणा संवेगपरायणो महीनाहो । पाएमु निवडिऊणं एवं भणिउं समाढत्तो ॥७२॥
 तुम्हेहिं समुद्धरिओ कारुन्नपरेहिं निवडिओ अहयं । अन्नाण-दुहसमुदे सुदेसणाजाणवत्तेणं ॥७३॥
 सोऊणं नरनाहो दुविहं [धम्मं] पि भावियमणो सो । गिहिधम्मं पडिवज्जइ सम्मं बारसविहं तत्तो ॥७४॥
 गच्छंतेहिं दिणेहिं रन्नो तह कह वि परिणओ धम्मो । जह खोभिउं न सक्का सक्काईया मुरा वि तयं ॥७५॥
 संवेयभावियमणो पडिवज्जइ पोसहं अहऽन्नदिणे । कामाउरा विचित्तइ रविकंता नियमणे एवं ॥७६॥
 अंगीकयजिणधम्मो जप्पभिइं चेव एस संजाओ । अच्छंतु ताव परिहासगच्छिभा संगमारंभा ॥७७॥
 आलवणं पि हु तप्पभिइं चेव न कयं मए समं इमिणा । ता मारिऊणमेयं रज्जे पुत्तं निवेसेउं ॥७८॥
 विलसामि जहिच्छाए इय चित्तिय दुट्ठवुद्धिसहियाए । पोसहपारणयदिणे दिन्नं हालाहलं रन्नो ॥७९॥

तो तिन्वविससमुन्मूयवेयणावेसविहुरसत्वंगो । सूरियकंताविलसियमेयं नाऊण चित्तेइ ॥७६॥
नियकज्जवद्धचित्ता महिलाऽणत्थाण कारणं परमं । धिप्पइ न य रुवेणं न यावि सम्माणदाणेणं ॥८०॥
विज्जु व्व चवलहियया विसहररमणि व्व कुडिलगडगमणा । बहुनियडि-कूड-कवडाण मंदिरं निंदिया महिला ॥८१॥
नेहगुणक्खयकारी दीवयकलिय व्व पत्तनिहिया वि । निच्चं सकज्जळगा दहणसरूवा जए महिला ॥८२॥
ता किं मह एयाए चिताए ? निययकज्जमेवेहिं । साहिज्जउ जेणेत्तो थोवं मे जीवियव्वं ति ॥८३॥
इय चित्तिऊण तत्तो विप्फुरियअपुव्वगरुयसंवेगो । तत्थ ठिओ वि हु सरणं पडिवज्जइ वीरकमकमलं ॥८४॥
निहइअट्टकर्मिधणाण सिद्धाण सुद्धबुद्धिजुओ । सरणं गओ म्हि संपइ सासयसिवसोक्खपत्ताणं ॥८५॥
भवपंकुक्खुत्तो हं सधम्महत्थावलंबदाणेणं । करुणाए समुद्धरिओ परोवयारेकरसिएहिं ॥८६॥
पयकमलं सरणमहं पडिवज्जे तेसि केसिसूरीणं । समसत्तु-मित्तचित्ताण सुहय उवएसनिरयाणं ॥८७॥
अहरीकयकप्पदुम-चिंतामणि-कामधेणुमाहप्पो । सासयसिवसुहहेऊ जिणधम्मो होउ मह सरणं ॥८८॥
इय चउसरणगओ हं पाणिगणं सव्वमवि खमावेमि । समभावसहियहिययस्स मम वि सो खमउ सययं पि ॥८९॥
सूरियकंताउवरिं विसेसओ होउ मह समो भावो । अवरज्जंति जओ इह पुव्वक्कयदुक्कयकम्माइं ॥९०॥
इय भाविंत्तो सम्मं नरमाहो गहियअणसणो मारिउं । सोहम्मसूरियाभे पवरविमाणे समुप्पन्नो ॥९१॥
नामेण सूरियाभो तियसो वररिद्धि-कंतिसंजुत्तो । तत्तो चुओ समाणो महाविदेहम्मि सिज्झिहइ ॥९२॥

॥ रविकान्ताख्यानकं समाप्तम् ॥११४॥

इदानीं चुलण्याख्यानकं व्याख्यायते । तच्चेदम्—

पंचालजणवयाणं नयरमलंकारभूयमवि सुहयं । कंपिलं तं पालइ पउमावासो निवो बंभो ॥१॥
सयलावरोहसारा चुलणी नामेण भारिया तस्स । तीए चउदससुमिणेहिं सूइओ बारसमचक्की ॥२॥
चइउं सुरलोगाओ चरित्तिणो चित्तसाहुणो भाया । पुव्वभवक्कयनियाणो तइया नामेण संभूई ॥३॥
गळ्भम्मि समुप्पन्नो जाओ कालक्कमेण सुमुहुत्ते । कयवंभदत्तनामो जा किर परिचट्ठिउं लग्गो ॥४॥
ताव य बंभो राया तिहुयणसाहारणेण रोएणं । अच्चाहओ समाणो सुत्थक्कए निययरज्जस्स ॥५॥
कडयं कणेरुदत्तं तहावरं पुप्फचूलनरनाहं । दीहं च दीहदरिसी चउरे चउरो वि नियमित्ते ॥६॥
वाहरिऊण पयंपइ सप्पस्सयमेस बालओ तुम्हं । उच्छंणे पक्खित्तो जह पालइ मज्झ रज्जसिं ॥७॥
तह कायव्वं इय जंपिऊण वियणाए मरणमणुपत्तो । इयरेहिं वि मित्तेहिं दीहो जोगो सि कलिऊण ॥८॥
रज्जपरिपालणत्थं मुक्को मइपुव्वगं प्रयत्तेण । सो वि हु तं परिपालइ समईए बंभमंतिजुओ ॥९॥

तं जहा—

पाढइ कुमरं विहिणा समप्पिउं वंभदत्तमभिउत्तो । विउसाणंदस्स कलाविउस्स पासम्मि सूरिस्स ॥१०॥
चित्तेइ कोट्टायारं संभालइ धणसमिद्धमंडारं । कारवइ संधि-विग्गह-जाणाऽऽसणरायनीईओ ॥११॥
गयसाहणं निरूवइ परिभावइ तरलहयवरसमूहं । पडियरइ रहवरोहं परिपालइ पत्तिपरिवारं ॥१२॥
चउरंगवलसमिद्धि वद्धारइ बुद्धि-पोरिससहाओ । अंतउरं च रक्खइ चुलणीए समं विसेसेणं ॥१३॥
एवं पइदिणमेसो रहम्मि सह तीणं मंतणं कुणइ । सा वि हु तेण समाणं सया वि ससिणेहमालवइ ॥१४॥

तओ य—

आलावाओ पेम्मं पेम्माओ रई रईए विस्संभो । विस्संभाओ पणओ पंचविहो वट्ठिओ नेहो ॥१५॥
अविवेयवहुल्याए इमस्स हयजोव्वणस्स जीवाणं । दुहंतत्तणओ दढमिंदियतुरयाण पावाणं ॥१६॥
पइभवमच्चासाओ एयाणं पावगामधम्माणं । दूरं जाणंताणि वि परोप्परं ताणि घडियाणि ॥१७॥

अवि य—

सविलासहसिय-जंपिय-सकडवखनिरिक्खणाइणा दीहो । समरंगणसूरो वि हु तीए विहिओ सवसवत्ती ॥१८॥

तथा चाभ्यधायि—

मत्तेभकुम्भदलने भुवि सन्ति शूराः , क्रूरप्रचण्डमृगराजवधेऽपि दक्षाः ।

सत्यं ब्रवीमि कृतिनां पुरतः प्रसह्य , कन्दर्पदर्पजयिनो विरला मनुष्याः ॥१९॥

तत्तो तं नियमितस्स संतियं सुकयमवगणंऊण । सह तीए मोहियमई लम्गो सक्खं अकज्जम्मि ॥२०॥

दीहो अदीहदरिसी तीए विहिओ सुदीहदरिसी वि । अहवा वि महिलियाहिं गिरि व्व गरुया वि भिज्जंति ॥२१॥

भणियं च—

नीयंगमाहिं सुपओहराहिं उप्पिच्छ-मंधरगईहिं । महिलाहिं निन्नयाहि व गिरि व्व गरुया वि भिज्जंति ॥२२॥

घणमालाओ व समुल्लसंतमुपओहराओ वड्ढंति । मोहविसं महिलाओ गोणसगरलं व पुरिसस्स ॥२३॥

एवं सो तीए समं विजणवसाओ अकज्जमावन्नो । एत्तो चिय एयाहिं रहो विरुद्धो सयाणाण ॥२४॥

उक्तं च—

मात्रा स्वस्त्रा दुहित्रा वा, न विविक्तासनो भवेत् । बलवानिन्द्रियग्रामः, पण्डितोऽप्यत्र मुञ्चति ॥२५॥

अन्नं च महिलियाणं रहम्मि न हु दंसणं हवइ जाव । सद्धिं परपुरिसेणं ताव सइत्तं जओ भणियं ॥२६॥

रहो नास्ति क्षणो नास्ति, नास्ति प्रार्थयिता नरः । तेन नारद ! नारीणां सतीत्वमुपजायते ॥२७॥

एवं सो पच्छन्नो ववहरमाणो जणेण विन्नाओ । गोविज्जंतं पि जओ अकज्जमिह नज्जइ जयम्मि ॥२८॥

तो जणपरंपराए नायमिमं बंभदत्तकुमरेण । तो तेणं नियचित्ते विंचितियं चउरमइएण ॥२९॥

जइ पयडं चिय संपइ पचारिज्जंति कह वि हु इमाणि । ता लज्जं मोत्तूणं विरुवमवि किं पि हु कुणंति ॥३०॥

जम्हा मयणायत्ता मणुया मारंति मायरं पियरं । पियपुत्तं पि हु तम्हा छन्नं केण वि पयारेण ॥३१॥

जाणावेमि इमाइं कह वि हु विरमंति जइ अकज्जाओ । तो लट्ठं पयडं पुण पुच्छिज्जंतं नयविरुद्धं ॥३२॥

उक्तं च—

अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च । वञ्चनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत् ॥३३॥

इय परिभाविय नयनिउणमन्नया तेसिमेव बोहत्थं । करकलियकाय-कोइलजुयलं संजमिय निविडमिमो ॥३४॥

अंतेउरमज्जेणं वच्चइ उगिगन्नकंबियाहत्थो । किमिमं वरायमेवं वद्धं तुह किं कयमिमेण ? ॥३५॥

इय पुट्टो सो जंपइ जणेण एयं विजाइयं जुयलं । दिट्ठं मए अकज्जं कुणमाणं नयरमज्जम्मि ॥३६॥

तत्तो हं नियनयरे अनयं न सहामि तेण पावमिमं । निहणामि एवमन्नो वि को वि जो काहिइ विरुव्वं ॥३७॥

निग्गहियव्वोऽवस्सं सो वि मए इय सुणित्तु दीहनियो । जंपइ चुलणि पइ नायकुमरगंभीरभिप्पाओ ॥३८॥

काओ हं तं पुण कोइल त्ति जाणावियं कुमारेण । ता न हु सोहणमेयं सा वि हु जंपइ अनायनया ॥३९॥

सिसुरूवाणं ओ ! केत्तियाणि कन्नम्मि कुणसि किच्चाणि ? । बालत्तणओ जंपंति जं व तं वा वि हु इमाणि ॥४०॥

अन्नम्मि दिणे संकिन्नहत्थिणी भद्जाइओ हत्थी ! बंधिय तहेव वच्चइ कुमरो दीहो वि भणइ तयं ॥४१॥

संपइ किं भणसि पिए ! ? एयं पि हु अम्ह बोहणनिमित्तं । कुमरेण कयं तत्तो तं चित्तमु किं पि हु उवायं ॥४२॥

जओ—

मउओ वि पिए ! छिज्जइ वाही बालो वि हम्मए सत्तु । मइ जीवते अन्ने वि तुह सुया सुयणु ! होहिंति ॥४३॥

एवं सा सिक्खविया जंपइ कहमेरिसं महापावं । नियजाए ववसिज्जइ मेच्छाण वि निंदणिज्जं ? ति ॥४४॥

एवं पइदिवसं पि हु चोइज्जंती चरित्तपरिचत्ता । मन्नइ तं पि हु पावा अहो ! हु मोहस्स माहप्पं ॥४५॥

परमेयं पयडं चिय किज्जंतं जणइ गरुयमववायं । ता पच्छन्नं कइया वि कज्जिही सहसु कइ वि दिणे ॥४६॥

इय ताणि कुमरमारणपदुच्छिताणि ताव अच्छति । अलहंताणि कुओ वि हु सुविसिद्धं मारणोवायं ॥४७॥
कुमरो वि हु वरधणुणा सद्धि पिउबंभमंतिताणण । चिट्ठइ विसिट्ठकीलाहि कीलमाणो निरुद्धिभो ॥४८॥

तथा हि—

कइया वि हु परिवाहइ तुरंगमे तुरयवाहियालीए । कइया वि हत्थिसिक्खानिउणो कीलावइ करिंदे ॥४९॥
कइया वि हु कीलापव्वएसु कीलइ कुमारपरियरिओ । कइया वि धणुव्वेए परिस्समं कुणइ अव्वहिओ ॥५०॥
कइया वि मल्लजुद्धं विउसविणोयं कयाइ सत्थगयं । इय विविहकलाविसयं कुणइ पबंघेणमच्चभासं ॥५१॥
नाओ धणुणा नियजणयमंतिणा एस वइयरो सव्वो । कुमरविणासणविसओ तो भणिओ तेण दीहनविओ ॥५२॥
तं चित्तसु रज्जमिमं मज्झ पए संपयं सुओ एस । कायव्वो अहयं पुण परलोयहिण जइस्सामि ॥५३॥
सो चित्तइ लट्ठमिमो जइ ओसहमंतरेण मह वाही । नासइ तो तेणुत्तं समीहियं कुणसु किमजुत्तं ? ॥५४॥
तो तेण नयरवाहिं सत्तायारं करावियं तत्थ । अच्छइ पेच्छंतो दुट्ठविलसियं ताण पावाणं ॥५५॥
चुलणीए चित्तियमिमो रइविग्गकरो कहं किर कुमरो । मारेयव्वो ? तो तीए निच्छियं मज्झ भायसुया ॥५६॥
वयपत्ता तीए समं वीवाहं कारवेमि कुमरस्स । महया विच्छड्डेणं तस्सेव य वासभवणकए ॥५७॥
कारविय चित्तरुत्तं जउपासायं पहाणखंभजुयं । तम्मि य सयणनिमित्तं सवहूयं पक्खिविय कुमरं ॥५८॥
वीसं पि हु पासायं पज्जालिस्सं कयम्मि एवमिमो । मरिही अवन्नवाओ वि रक्खिओ मज्झ किर होही ॥५९॥
इय चित्तिऊण कहियं दीहनरिंदस्स सोहणमिमं ति । पडिवज्जिऊण तेणं पासायाई तहेव कयं ॥६०॥
नायमिमं सचिवेणं तओ सुरंगा खणाविया तेण । जउहर-सत्तायाराणमंतरालम्मि पच्छन्ना ॥६१॥
जाणाविओ वरधणू जया कुओ वि हु भयं भवइ एत्थं । तइया पन्हिपहारं दाविज्जसु कुमरमेत्थ पए ॥६२॥
नीहरिय सुरंगाए सत्तायारम्मि मज्झ पासम्मि । आगच्छेज्ज सकुमरो पमाइयव्वं न एत्थइत्थे ॥६३॥
तत्तो चुलणीवयणा तहेव पज्जालियम्मि पासाए । पन्हिपहारं कुमरो कारविओ भणियभूमाए ॥६४॥
निभंतूण य तत्तो पत्तो धणुमंतिणो सयासम्मि । तेण वि सव्वो कहिओ कुमारमारणकयपवंचो ॥६५॥
चुलणी-दीहभएणं तत्तो ठाणाओ जह विणिग्गमिया । आरोहुं तुरएहिं जहा पणट्ठा अरजम्मि ॥६६॥
कालेण जहा जाओ चोइसरयणाहिवो छखंडवई । भरहम्मि बंभदत्तो सुयाओ सव्वं तहा नेयं ॥६७॥
एत्थ पुण पत्थुयत्थे एत्थियमेत्तं सुहं कहिज्जंतं । तो तत्तियमेव मए भणियं ति कयं पसंगेण ॥६८॥
एवं दुहावहाणं नमो त्थु विसयाणिमाण पावाण । जाण कए जणणी वि हु ववसइ पुत्ते वि पावमिमं ॥६९॥
जंतु खयं सिग्गमिमे विसया अहवा विसंतु पायालं । जाण कए जणणी वि हु ववसइ पुत्ते वि पावमिमं ॥७०॥
निवडउ य निरालंबं गिरिसिहराओ इमा विसयवंचा । जीए कए जणणी वि हु ववसइ पुत्ते वि पावमिमं ॥७१॥

॥ चुलण्याख्यानकं समाप्तमिति ॥ ११५॥

अधुना कोणिकाख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

मेरु व्व नाभिभूयं पच्चंतपुरं समत्थि वित्थिन्नं । गयणं व कविविराइयमहीणवं भोगिभवणं व ॥१॥
तत्थइत्थि निवो निस्सेससत्तुसंदोहसंजणियअंतो । जियसत्तू सयलकलाकलावलक्खणकलियदेहो ॥२॥
निस्सेसगुणनियासो नामेण सुमंगलो सुओ तस्स । तत्थ य सेणयनामो मइसायरमंतिणो पुत्तो ॥३॥
दूरीकयमइपसरो पिंगलनयणो मसीकसिणदेहो । उहंतुरो य खुज्जो कसिण-कुरूवाण दिट्ठंतो ॥४॥
अवइण्णो दिट्ठिपहं कुमरस्सेसो अहइत्थया कह वि । तो कुमरो नच्चावइ तं दाउं हत्थतालाओ ॥५॥
अन्नेहिं वि हासेहिं केलिपिओ तं विडंभए निच्चं । एवं विनडिज्जंतो विचित्तभंगेहिं कुमरेण ॥६॥
निव्वेयमुवगओ सो कुमरस्स य किं पि काउमसमत्थो । गिणहइ तावसदिकखं तव्वेलमभिगाहं च इमं ॥७॥
मासंते कायव्वं पारणयं तत्थ वेगगेहाओ । न हु गंतव्वं बीए नियत्तियव्वं अलाभे वि ॥८॥

કલ્લલકુંભિયાણ મઝ્ઝગણં નિદાહમાસે વિ । ચિદ્દેયઘ્વં તિ મણ તહેવ સઘ્વં ઇમો કુણહ ॥૬॥
 પંચત્તં સંપત્તે જણણ જાઓ સુમંગલો રાયા । કલ્લલકુંભિયગયં તં દટ્ટુમહઽજ્ઞયા કહ વિ ॥૧૦॥
 કો एसो ? इय पुच्छइ तो सन्निहिण्हिं सव्वमवि कहियं । तयणु दया संपन्ना रत्तो तो तत्थ आगंतुं ॥११॥
 भणिओ पणामपुव्वं जं पुत्तिं विनडिओ तुमं भद् ! । तं सव्वं सहियव्वं अवरं च तए इमं कज्जं ॥१२॥
 काऊण गुरुपसायं पारणए मह गिहम्मि भोत्तव्वं । रत्तो निच्चंधेणं तत्तो અચ્ચુવગયં તેણ ॥૧૩॥
 સંપત્તે પારણણ સ તવસ્સી જાવ નિવગિહં પત્તો । સંપન્નં તાવ સરીરકારણં નરવરિંદસ્સ ॥૧૪॥
 તો દારવાલિણિં પડિસિદ્ધો કુંભિયાણ પવિસિત્તું । તહ ચેવ સ્થિવહ માસં વીયં પિ હુ સેણગતવસ્સી ॥૧૫॥
 રોગવિવઙ્ગિયદેહો નરનાહો વિ હુ દિણેહિં સંજાઓ । પરિયાણિય તવ્વહયરમાપુદ્ધે પરિયણજ્ઞણમ્મિ ॥૧૬॥
 તો લજ્ઞાજુત્તમણો તસ્સ સમીવે પુણો વિ ગંતૂણ । અત્તાણં નિંદેડં મોયણકજ્ઞે પુણો મળહ ॥૧૭॥
 તહ કહ વિ મહુરવયણેહઽચ્ચુવગચ્છાવિઓ સ ભૂવહ્ણા । જહ વીણ પારણણ સો પત્તો તમિહે જાવ ॥૧૮॥
 અપહુસરીરં રત્તો કેણહ રોગેણ તાવ સંજાયં । દટ્ટું ચ જણં વક્ષિત્તમાણસં પડિનિયત્તેડં ॥૧૯॥
 તહ ચેવ કુંભિયાણ મઝ્ઝગણો સ્થિવહ તહ્યમાસં પિ । ઉલ્લાઘેણં રન્ના વિલક્ષ્ણચિત્તેણ તો ગંતું ॥૨૦॥
 પાણુ નિવડિઁણં પુણો પુણો સ્થામિઁણં બહુવેલં । મન્નાવિઓ ય પારણયમહનિવંધેણ પુણ વેસો ॥૨૧॥
 નરવહ્ભવણમ્મિ ગઓ તત્તો સો જાવ તહ્યવેલં પિ । તાવ નરનાહદેહે દાહજરો વહ્ણ અહિયં ॥૨૨॥
 તહ કહ વિ જહા સઘ્વો પરિયણલોગો દુહાડલીમૂઓ । નિચ્ચમચ્છિઁણં બાદં પડિહારેહિં તઓ एसो ॥૨૩॥
 મણિઁણમિમં વયણં ગયલક્ષણ ! તુહ કણ પહ્ અમ્હ । વેલં વેલમણત્થં પત્તો યારિસમણિદ્ધં ॥૨૪॥
 મા પુણરવિ ઇજ્ઞ તુમં મેહમ્મિ દસદ્ધિયાડે દાઁણ । સીસે ઘેત્તૂણ ગલે ઘરાઓ નિસ્સારિઓ તેહિં ॥૨૫॥
 સો વિ પુણો સદ્ધાણે ગંતૂણં કોવકલિયસયલંગો । ચિંતહ ઇણ જહા કુમારભાવમ્મિ નરવહ્ણા ॥૨૬॥
 તહ કહ વિ વિનડિઓ હં જહા મણ તાવસં વયં ગહિયં । તા અજ્ઞ વિ ન હુ તુદ્ધો ઇન્દિ વિનહહ જમેવં તિ ॥૨૭॥
 જહ પુણ સઘ્વં एसો નિમંતણ નિયગિહમ્મિ મત્તીણ । તા મળહ કિં ન મંતિપ્પમિહજ્ઞણં ઇત્થ કજ્ઞમ્મિ ॥૨૮॥
 કોવવસારુણદેહો ફુરંતહોદ્ધો સ્વલંતવયણકમો । પરિગલિયસેયજલ્લબિંદુજાલઓ તવગુણેહિં સમં ॥૨૯॥
 પરિચત્તગુણગામો સમયં સત્થત્થજણિયબોદેણ । મલિણીકયનિયચિત્તો સંદ્ધિં બુદ્ધિપ્પવંચેણ ॥૩૦॥
 અવહત્થિયમજ્ઞાઓ ગુરુણ સંદ્ધિં સધમ્મબુદ્ધીણ । સમયં કુલક્કમેણં દૂરં પરિહરિયપરલોઓ ॥૩૧॥
 વિલસંતકોવતિમિરાવલુત્તનયણો સમં સમગ્ગેણ । નરનાહં પહ તત્તો સ નિયાણં કાઠમાદત્તો ॥૩૨॥
 તા જહ ચિત્તસ્સ મણ તવસ્સ સામત્થમત્થિ ઇત્થેવ । તા હોજ્ઞમિમસ્સ વિણાસકારણં પરમવમ્મિ અહં ॥૩૩॥
 ઇય મરિડં સનિયાણો સંજાઓ વાણમંતરેસુ સુરો । ઇણ વિરાગેણં [સ] પત્થિવો વિ હુ તવસ્સિવયં ॥૩૪॥
 ઘેત્તૂણ તયં પાલિય પંચત્તં પાવિઁણ સંજાઓ । તત્થેવ વંતરત્તે સો વિ ય પદમં ચવિત્તુ તઓ ॥૩૫॥
 ઉવવન્નો રાયગિહે વિક્સાઓ સેણિઓ મહીનાહો । મત્તપરપક્ષગાયઘડવિયારણુદ્ધમરજયસિંહો ॥૩૬॥
 સેણગજીવો [સો] ચેલ્લણાણ અહ્વલ્લહાણ ગઘ્મમ્મિ । પુત્તત્તેણુપ્પવો તત્તો તસ્સાણુભાવેણ ॥૩૭॥
 ચિંતેહ ઇમં દેવી નયણેહિં વિ જહ ન દીસણ રાયા । અન્નં ચ ચિત્તમજ્ઞં સયા પઓસં સમુદ્ધવહ્ ॥૩૮॥
 ગઘ્માણુભાવદોસો ઇય જાણિય ચેલ્લણાણ દેવીણ । પાડેઁણાઽઽદત્તો બહુસાહણ-પાહ્ણાઈહિં ॥૩૯॥
 ન ય પહહ તહ વિ एसો દેવીણ ઇમો ય દોહલો જાઓ । યયરં વિચારિઁણં મંસં મક્કલેમિ જહ રત્તો ॥૪૦॥
 તો સા વિસાયપરિકલિયમાણસા વિલવિઁણમહ્વહુસો । જંપહ હા દેવ ! તણ કિં દિન્નો મજ્ઞ દહ્યસ્સ ॥૪૧॥
 અચ્ચંતપરમસત્તૂ ? જો મઝ્ઝ વિ ઇરિસં જણહ કુમહં । તા કુમરેણ વિ અલમેત્થ મજ્ઞ ગઘ્મદ્વિઓ જો ડ ॥૪૨॥
 ચિંતવહ મઝ્ઝ મળવલ્લહમ્મિ एसો અણિદ્ધમેવં તિ । અણુરાયનિચ્ચરંચિયદેહે સઘ્માવસહિયમ્મિ ॥૪૩॥

एवं रोयंती सा गमेइ कालं न दोहलं कहइ । अह रत्ता निच्वंधेण पुच्छिया कहिउमाइत्ता ॥४४॥
नियसहिमुहेण सव्वं पि तयणु चित्ते विसायसहिओ वि । अवलंबिय वीरत्तं नरनाहो जंपिउं लग्गो ॥४५॥
केत्तियमेत्तं दइए ? एयं मंभीसिउं तयं राया । सव्वमभयस्स साहइ तो सो बुद्धिप्पवंचेण ॥४६॥
देवि निवेसिऊणं नियगिहवायायणम्मि भूमितले । निवइं पुण सयणिज्जे संठविउं मुयरउवरिम्मि ॥४७॥
संधित्तु ससयचम्मेण विविहमंसं बिकत्तिऊण तयं । वियरिज्जइ देवीए तत्तो किर रायमंसं ति ॥४८॥
जं वेलं निवमेसा चितइ तो निंदए नियं चरियं । गम्भाणुभावओ पुण इच्छइ सव्वं पि भक्खेउं ॥४९॥
संपुत्तो दोहलओ तीसे पुत्तो कमेण संजाओ । उज्झावइ निव्वित्ता असोगवणियाए तं मज्जे ॥५०॥
विद्धा तत्थ य बालस्स अंगुली तंवचूडपिच्छेण । नाऊण वइयरमिमं निवो वि निच्वमच्छए देवी ॥५१॥
कीस तए पढमसुओ परिचत्तो दुल्लहो अपुत्तेहिं ? । आणाविय नियपुत्तं समप्पए धाइवग्गस्स ॥५२॥
नामं असोगचंदो ति तयणु विहियं निवेण सुमुहुत्ते । सुकुमारत्तेणं तस्स अंगुली कूणिया जाया ॥५३॥
पच्छा कुमरेहिं कूणिओ ति बीयं पि से कयं नामं । परिगलइ पूय-रुहिरं तयंगुली पत्थिवो तयणु ॥५४॥
सुयनेहमोहियमणो तह वि तयं नियमुहम्मि पक्खिवइ । तो थक्कइ रोयंती बालो इहरा उ सो रुयइ ॥५५॥
एवं सो वड्ढंतो देहेण समं कलकलावेण । तरुणीयणमणहरणं संपत्तो जोव्वणारंभं ॥५६॥
एत्तो य चेल्लणाए हल्ल-विहल्ल ति दो सुया जाया । सव्वेसि कुमाराणं उज्जाणगयाण कीलत्थं ॥५७॥
पेसइ असोगचंदस्स चेल्लणा मोयगे गुडेण कए । इयरेसि खंड-सक्करनिम्मविए कोणिओ तत्तो ॥५८॥
जम्मंतरवइरवसा पओसमुव्वहइ सेणियनिवम्मि । जह एसो च्चिय पेसवइ मज्झ गुडमोयगे एए ॥५९॥
एत्तो अभयकुमारम्मि गहियदिक्खम्मि सामिपासम्मि । चितइ राया रज्जं दायव्वमसोगचंदस्स ॥६०॥
उत्तावलेण तेण वि कालाईहिं सवक्कबंधूहिं । पइरिक्के होऊणं समयं आलोचियं एयं ॥६१॥
काऊण जहा एयं रज्जं एककारसेसु भागेसु । गिन्हामो कुमरेहिं वि पडिस्सुयं होउ एवं ति ॥६२॥
अन्नदिणे अत्थाणे बंधित्तुमसोगचंदकुमरेण । पक्खित्तो गोत्तीए तत्तो दुग्गाए नियजणओ ॥६३॥
पुव्वन्ह-पच्छिमन्हे कसघायसयं च देइ पइदिवसं । पाणीय-भोयणं पि हु निवारए तस्स सो कुमरो ॥६४॥
ता चेल्लणा वि मइराभरिएसुं गोविऊण केसेसु । कुम्मासे देइ निवस्स धोविउं तह य बाले य ॥६५॥
पाए[इ] सुरं सो वि य तीए पमावेण वेयइ न किं पि । कसघायाई एवं चिट्ठंतो चितए तत्थ ॥६६॥
संसारविहसियमिणं दुलक्खमज्झं अईव पेच्छ अहो ! । कज्जम्मि जेसि किज्जंति देवयाराहणाईणि ॥६७॥
जायाणं पुण जायाण कारविज्जंति उच्छवाईया । काऊण कुक्कमाइं कीरइ परिपोसणं जेसिं ॥६८॥
दुक्खेणं पाडिज्जंति जे य विविहावराहजायाणि । जेसि खमिउज्जंति तहा परिचेट्ठाओ विहिज्जंति ॥६९॥
किज्जंति सुहियचित्ता जे य मणोभिमयवत्थमाईहिं । अप्पाणमसुत्थमणं काऊणमसुत्थकालं वि ॥७०॥
आसा-मणोरहेहिं विद्धि नीयाण जेसि करणिज्जे । तं नत्थि जं न दुक्खं सहिज्जए मोहमूढेहिं ॥७१॥
परिणामो तेसिमिमो जं नियजणयम्मि मोहमइयम्मि । आवालकालपरिजणियविहउययारनियरे वि ॥७२॥
वच्छल्लकारणे वि हु निक्कारणमेरिसं ववइसंति । अच्चंतं परिकुविय व्व दुज्जणा सज्जणजणम्मि ॥७३॥
अहवा न हु एएसिं दोसो अन्नस्स नेय कस्सावि । पुत्ताइमूढहिययस्स केवलं अप्पणो चेव ॥७४॥
लद्धूणं दुरियदंदोलिमोसणं पोसणं सिवमुहाणं ! सिरिवीरजिणेमरपायपंकयं जं न पव्वइओ ॥७५॥
ते धन्ना मज्झ सुया मेहकुमारो अभयकुमारो य । तह नंदिसेणकुमरो अत्ते वि हु नायपरमत्था ॥७६॥
परिहरिऊणमसारं संसारं परिभवाऽऽवइनिवासं । जे सिवमुहबद्धमणा निक्खंता वीरपासम्मि ॥७७॥
बालेसु वि पव्वज्जं पडिवज्जंतेसु परिणयवओ वि । पुत्ताइमोहमोहियमणवित्ती विसयसुहगिद्धो ॥७८॥
जमिह ठिओ निहियमणो नारयपहसज्जरज्जकज्जम्मि । तस्स फलं सविसेसं तुमए रे जीव ! संपत्तं ॥७९॥

ता अप्पाणं सयमेव निक्खिंथेत्तो अणत्थसत्थम्भि । सुमरंतो जिणवयणं कीस मुहा कुप्पसि परस्स ? ॥८०॥
 एवं परिभावंतस्स तस्स सेणियनिवस्स जिणवयणं । साहुस्स व गुत्तिगयस्स कोइ कालो वइक्कंतो ॥८१॥
 एत्तो य कोणियनिवो उदाइनामं सुयं निउच्छंणे । संठाविउमुवविट्ठो भोयणकज्जे तओ तस्स ॥८२॥
 भुंजंतस्स य थालोवरिम्भि विहियं सुएण पासवणं । मुत्तनिरोहभएणं रत्ता वि न चालिओ एसो ॥८३॥
 भुत्तं मुत्तविमिस्सं उस्सारेऊण तं निरवसेसं । सुयनेहतरलियमणो तो पुच्छइ चेल्लणं एवं ॥८४॥
 किं एरिसो सिणेहो अम्मो ! दीसइ जयम्मि अवरस्स । तो रुयमाणी साहइ केत्तियमेत्तो इमो पाव ! ? ॥८५॥
 जेत्तियमेत्तो नेहो आसि तमासज्ज तुज्झ जणयस्स । सो आह कहं ? तो कहइ चेल्लणा अंगुलीचरियं ॥८६॥
 जइ एत्तिओ सिणेहो मह उवरि पिउस्स कूणिओ भणइ । ता कीस मज्झ गुलमोयगे इमो अब ! पेसंतो ॥८७॥
 सा आह जहा गच्चप्पभिइ तुमं मरणहेउओ जाओ । जणयस्स जहा दोहलयपूरणं तेण तुज्झ कयं ॥८८॥
 जह उज्झिओ य संजायमेत्तओ च्चिय असोगवणियाए । सुयनेहमोहिणं आणिय जह पोसिओ रत्ता ॥८९॥
 तह भूसिओ य तुमयं मणवंछियवत्थ-भूसणार्इहिं । गुलमोयए य जे उण अहयं ते तुज्झ पेसंतो ॥९०॥
 तुमए पुण उवयारं कुणमाणेणं पिउस्स एरिसयं । पाविट्ठेणं विहियं गिहकोइलनायसमरूवं ॥९१॥
 तो पच्चागयचित्तो पसंतवइरो असोगचंदनिवो । चित्तेइ जहा अज्जं नियले भंजेमि जणयस्स ॥९२॥
 तो नियलभंजणत्थं चलिओ घेतूण लोहमयदंडं । वेगेणाऽऽगच्छंतो दिट्ठो सो दारपालंहिं ॥९३॥
 तो तेहिं अक्खियं सेणियस्स वेगेण कूणिओ एइ । करकलियलोहदंडो जं काही तं न याणामो ॥९४॥
 इंतं तं दट्ठुणं अइरोइं सेणिओ विचित्तेइ । दीसइ अवरसरूवो पाविट्ठो कूणिओ अज्जं ॥९५॥
 तो जावऽज्ज वि एसो मारइ केणावि न हु कुमारेण । इय चित्तिय तालउडं भक्खित्तु विसं मआं तत्तो ॥९६॥
 चुलसीइसहस्साऊ रयणपहापढमपत्थडे जाओ । नेरइओ उव्वट्ठिय पढमो तित्थं करो होही ॥९७॥
 पच्छायावपरिगओ तयवत्थं पेच्छिउं कुणइ राया । विविहपलावे पिइमरणसोयसंतत्तमणभवणो ॥९८॥
 हा ताय ! सुचाय ! महापसाय ! संपत्तपरमजसवाय ! । हा ताय ! विवायविसिद्धनाय ! हा रायगिहराय ! ॥९९॥
 हा ताय ! जिणेसरवीरभत्त ! हा ताय ! वसणपरिचत्त ! । हा ताय ! पयंडपयावविजियदुव्वाररिउविसर ! ॥१००॥
 हा खाइगसुहसम्मत्तरयणनिम्महियभावदोगच्च ! । हा भुवणभवणभूसणभारहसंभवियतित्थयर ! ॥१०१॥
 हा ताय ! तयणवच्छल ! हा निम्मलकुलपसूय ! वररूय ! । हा ताय ! कुलंगारयसुएण संपत्तदुहमरण ! ॥१०२॥
 एवं कोणियराया दुस्सहपिउसोगकलियसव्वंगो । अचयंतो वसिउं तत्थ चंपनयरिं निवेसेइ ॥१०३॥
 कालेण विगयसोगो साहियतिक्खंडसयलमहिवालो । पालइ असोगचंदो रज्जं चउरंगवलकलिओ ॥१०४॥
 दट्ठूणमन्नया रिद्धिमप्पणो चक्कवट्ठिणो सरिसं । ता किं चक्की अहयं ? गंतुं पुच्छेमि वीरजिणं ॥१०५॥
 सव्ववलसमुदएणं विणिग्गओ पणमिउं महावीरं । पुच्छइ भयवं चक्की अहयं किं वा ? न व ? त्ति तओ ॥१०६॥
 जयसामिणा वि जंपियमिह सव्वे चक्किणो वइक्कंता । पभणइ पुणो वि राया मरिऊणं कत्थ वच्चिस्सं ? ॥१०७॥
 छट्ठीए पुढवीए जिणेण भणिए न जामि किं सामि ! । सत्तमियं ? भणइ जिणो चक्कहरा तत्थ गच्छंति ॥१०८॥
 तो सो अचक्किभावं असहहंतो करित्तु रयणाणि । लोहमइयाणि पत्तो तिमिसगुहं साहियतिक्खंडो ॥१०९॥
 आराहियकयमालो अट्टमभत्तेण हणइ दंडेण । जाव गुहाए कवाडे ता कयमालेणिमं भणिओ ॥११०॥
 वोलीणा सव्वे वि हु चक्कहरा ता तुमं नियत्तेसु । तह वि य सो न नियत्तइ काऊणं हत्थिसीसम्मि ॥१११॥
 मणिरयणं संचलिओ कयमालाभिमुहमह गुहावइणा । दाऊण चवेडं मारिओ गओ छट्ठपुढवीए ॥११२॥

॥ इति कोणिकाख्यानकं समाप्तम् ॥११६॥

इदानीं शङ्खाख्यानकमाख्यायते । तच्चेदम्—

सिरिमंगलम्मि देसे नयरं गुरुगोउरं पि संखउरं । सुइहारजणं पि विहारलोयसोहासमाइत्तं ॥१॥

संखादृक्कंतुगुणो संखागयसत्तुदलणदुल्ललिओ । संखामलकित्तिधरो संखाभिहनरवई तत्थ ॥२॥
 पालेइ य पडिहयभडउच्चमडचरडाइवज्जियं रज्जं । वित्थिन्नऽत्थाणत्थो अहऽन्नया सो महीनाहो ॥३॥
 गयसेट्ठिपुत्तदत्तेण पयडपडिहारकयपवेसेण । उवणंउं रायारिहपाहुडमह पणमिओ तेण ॥४॥
 संभासिओ य रत्ता उवविट्ठो आसणम्मि सप्पणयं । गयतणय ! किं चिराओ दीससि ? कुसलं सया तुज्झ ? ॥५॥
 तेण वि पणामपुच्चं पयंपियं पहु ! पसायओ तुम्ह । पायाण जणच्छायापायवतुल्लाण कुसलं मे ॥६॥
 नाएण धणोवज्जणमेवऽम्हाणं कुलक्कमो सामि ! । तं पुण गंतुं कीरइ दिसिजत्ताए वि दुग्गाए ॥७॥
 अवरं च अपुब्बाणं देसाणं होइ दंसणं देव ! । संपज्जइ अच्चम्भुयकोऊहलदंसणं बहुसो ॥८॥
 ता देव ! देवसाले विसालसालोवगूढनयरम्मि । दविणज्जणकज्जे हं बहुसत्थजुओ गओ हुंतो ॥९॥
 भणियं च भूमिवट्ठणा चित्तचमक्कारकारयं कहसु । तत्थ तए जं किंचि वि सच्चवियं चारु अच्छरियं ॥१०॥
 दत्तेणुत्तं पहु ! देवसालमच्छरियनियरपरिकिन्नं । बहुहयमाहप्पो वि हु जत्थ जणो अहयमाहप्पो ॥११॥
 अवरं पि हु अच्छरियं पेच्छउ सामी सयं पि तं जेण । न य सक्को सक्को वि हु कहिउं जे किं पुण मणुस्सो ? ॥१२॥
 इय जंपिऊण दत्तो पयत्तपच्छायणाणि अवणेउं । उवणेइ चित्तफलं निवस्स तं गिणिहउं सो वि ॥१३॥
 नियइ य सख्वरेहोवहसियतियसिंदसुंदरिं कुमरिं । एसा देवि त्ति विचित्तिऊण पणओ निवो तीए ॥१४॥
 आउच्छिओ य दत्तो का एसा देवया ? भणइ सो वि । न हु देव ! देवया किंतु माणुसी एत्थ आलिहिया ॥१५॥
 तं सोउं नरनाहो निज्झाइय अंगचंगयं तीए । वालग्गाओ नहग्गं जाव समुल्लविउमारद्धो ॥१६॥
 किं दत्त ! माणुसीओ एवंरूवाओ कत्थइ हवन्ति ? । ईसिप्पहासपुब्बं पयंपियं तयणु दत्तेण ॥१७॥
 सा का वि सरीरलयालीला रूवं पि तीए तं किं पि । जस्स लवो वि न नज्जइ लिहिउं मिउणेहिं वि सुरेहिं ॥१८॥
 परमेत्थ सुमरणत्थं रूवलवो सामिसाल ! आलिहिओ । तो विम्भिहण भणियं रत्ता मह कहसु का एसा ? ॥१९॥
 भइणी मम त्ति दत्तेण पभणिए भणइ भूवई भद ! । जइ तुह भइणी ता देवसालनयरे कहं दिट्ठा ? ॥२०॥
 तेणुत्तं परमत्थं निमुणसु पहु ! देसदंसणत्थमहं । दविणज्जणकज्जेण य विणिग्गाओ जणयमड्डाए ॥२१॥
 पउरपयाणयलंघियगामा-ऽऽगर-नगरकिन्नबहुदेसो । पत्तो य गुरुअरन्नं अम्भासे देवसालस्स ॥२२॥
 भीमम्मि तम्मि सन्नद्धभइयणो तरलतुरयमारूढो । गच्छामि पलोयंतो चउदिसं भिल्लसंकाए ॥२३॥
 अह तत्थ मए दिट्ठो निच्चेट्ठो निवडिओ महीवट्ठे । रूवस्सी पच्चासन्नमयतुरंगो नरो एगो ॥२४॥
 कंठंतपत्तपाणो नाओ सित्तो य सिसिरनीरेण । उवलद्धचेयणो तयणु पाइओ सीयलं सलिलं ॥२५॥
 छुहिओ त्ति सीहकेसरयमोयगे भोइउं समुल्लविओ । सुपुरिस ! कत्तो आगंतुमित्थ पत्तो महावसणं ॥२६॥
 तेणुत्तमहं हरिओ हएण सिरिदेवनंदिदेसाओ । इह संपत्तो तुव्भे वि पत्थिया कत्थ ? मह कहह ॥२७॥
 भणियं मए वि तद्देसभूसणे देवसालनयरम्मि । गच्छिस्सामो अम्हे ता दोन्ह वि सोहणो सत्थो ॥२८॥
 तुव्भे तरलतुरंगमहरणुभूयप्पयासपरिसंता । अल्लियह ता सुहासणमम्हं तो सो समारूढो ॥२९॥
 सप्पुरिसगुणुक्कित्तणकहाहिं दोन्हं पि हरियहिययाण । लंघियकेत्तियमेत्तारन्नाण रवी गओ अत्थं ॥३०॥
 आवासिओ य सत्थो तत्थ वि सत्था वि वोलिया रयणी । नासियतमपम्भारे जाए अरुणुगमे सहसा ॥३१॥
 दिट्ठं पभूयसेन्नं खुहिओ मह भइयणो वि सन्नद्धो । मा भाहि त्ति भणंतो ता पत्तो आसवारोगो ॥३२॥
 तेणुत्तं हयहरियं पुरिसं पेच्छिउमिमं बलं पत्तं । घुट्टं च बंदिविदेण जयउ जयसेणकुमरो त्ति ॥३३॥
 तो विजयभूवई वि य पत्तो वित्रायकुमरवुत्तं । कुमरेण वि सप्पणयं पणओ भूमिलियभालेण ॥३४॥
 आउच्छिओ नरिदेण वच्छ ! कह तं समागओ रन्नं ? । सो भणइ देव ! दुट्ठेण तेण तुरएण हं हरिओ ॥३५॥
 आणीओ य अरन्ने इमम्मि परिभमिरसीह-सद्दूले । तो ताय ! मए मुक्का वग्गा गुरुमग्गसमिण्ण ॥३६॥
 परिसंठिओ तुरंगो तो मुक्को सो मए समुत्तरिउं । पाणेहिं वि परिचत्तो मन्ने दुट्ठो त्ति कलिऊण ॥३७॥

गिम्हखरतरणितावियतणुणो जाया अईव मह तन्हा । अंधारिज्जंतमिणं भुवणमहं पेच्छिउं लभो ॥३८॥
 तयणंतरं न किं पि वि विन्नायं जा इमेण आगंतुं । जीवाविओ अकारणमुवंधुणा पुरिसरयणेण ॥३९॥
 तं सोउं समकालं पलोइओ हं निवेण सवलेण । पणमिय मए वि राया सविणयमेयारिसं भणिओ ॥४०॥
 मज्झ न जीवियदाणे सत्ती थेवा वि विज्जए सामि ! । किन्तु तुह पायपउमप्पभावओ जीविओ कुमरो ॥४१॥
 तो पमुइएण पुहईसरेण आलिंकिउण हं भणिओ । तं मज्झ पढमपुत्तो जयसेणो पच्छिमो वच्छ ! ॥४२॥
 नीओ य निययनयरे समप्पिओ मज्झ परमपासाओ । नियकुमरनिव्विसेसा ठिई वि विहिया समग्गा वि ॥४३॥
 तह कह वि रायकुमरेहि रंजियं मह मणं विणोएहिं । न जहा सुमरइ जणणी-जणय-सदेसाण मणयं पि ॥४४॥
 तन्निवइअमगमहिंसीसिरिदेवीकुच्छिकमलसरहंसी । रमणीययावयंसी अवयंसीकयसरलनयणा ॥४५॥
 अत्थि सुसुवन्नवन्ना कन्ना लयन्नपुन्नसज्जंगा । कुसला कलाकलावे कलावई नाम कामगिहं ॥४६॥
 पायं गवेसिओ वि हु न पाविओ कोइ तीए तुल्लवरो । तच्चितासंतावियमणेण राएण हं भणिओ ॥४७॥
 वच्छ ! कहिं पि निहालसु नियमइणीसमुच्चियं वरं किं पि । तो रूवल्लो तीए मए इमो देव ! आलिहिओ ॥४८॥
 नरवइणाऽणुन्नाओ कमेण पहु ! तुह सयासमल्लीणो । जम्हा उत्तमरयणाण ठाणमिह देव ! तं जेव ॥४९॥
 आयन्निउण एयं महीवई चित्तिउं समारद्धो । किह संगमो भविस्सइ मह सममेयाए ? न मुणेमि ॥५०॥
 एत्थंतरम्मि मज्झन्हरूयगो सुरगिहेसु संस्वरवो । उच्छलिओ तह एयं पढियं निवकाळकहणेण ॥५१॥
 उल्लसियतेयपसरो सूरौ जणमत्थयं कमइ एसो । तेयगुणव्वहियाणं किमसज्जं जीवलोगम्मि ? ॥५२॥
 अत्थाणाओ समुट्ठिय न्हाओ पणओ य देवयाण निवो । सुरसं पि तीए विरहे भुत्तो विरसं व आहारं ॥५३॥
 पुणरवि वासरसेसो अत्थाणत्थेण राइणा गमिओ । विज्जतो बीयदिणे ससंभमं चारपुरिसेण ॥५४॥
 पडिहयपडिवक्खस्स वि सन्नद्धा चाउरंगिणी सेणा । देव ! तुह देसमज्जे पविसइ वज्जंतआउज्जा ॥५५॥
 तं सोउण रणंगणपवेसरहसुच्छलंतरोमंबो । सन्नज्झह त्ति आइसइ नरवई निययसामंते ॥५६॥
 ताडाविया य सहसा भयंकरा कायराण रणभेरी । पहरिसिया रणरसिया नयरे हल्लोहलो जाओ ॥५७॥
 एत्थंतरम्मि दत्तो पत्तो पहिओ व्व तत्थ पहसंतो । भणइ य किमयंडे विड्डुरिल्लओ पहु ! रणारंभो ॥५८॥
 नणु तं रमणीरयणं सयंवरं तुह समेइ सयमेव । जयसेणकुमारो वि हु सो एसो नरसिरोरयणं ॥५९॥
 तं सोउममयसित्तो व्व नरवई विगयविरहविसवेगो । आभरणमंगलमां वियरइ से कणयजीहं च ॥६०॥
 भणइ य दत्तय ! किह इह समागया सा ? तओ भणइ दत्तो । हरिणि व्व देव ! तुह पुत्रवागुरायड्डिया पत्ता ॥६१॥
 तो मइसायरमंती पयंपए देव ! एस सप्पुरिसो । जम्हा एएण कओ पच्छन्तो तुम्ह उवयारो ॥६२॥
 तुम्हाण गुणगहणं तीए पुरो कयमणेण संभविही । होही इमा परोक्खाणुरायरत्ता तुमम्मि पहु ॥६३॥
 तीए निबंधं नाउं अम्मा-पियरेहिं पेसिया भविही । तो एसो सिग्घयरं संपत्तो सामि ! तुह पासे ॥६४॥
 तो संलत्तं दत्तेण देव ! मंती जहत्थअभिहाणो । जो अस्सुयसव्वं पि हु जाणइ एवं नियमईए ॥६५॥
 सन्नज्झमाणनियव्वलनिचारणं काउमह महीनाहो । आइसइ नयरसोहं पमोयपरिपूरिओ संतो ॥६६॥
 विहिया य नयरसोहा नयरे नायरजणेण सव्वेण । मंचाइमंचविरइयतलियातोरणमणहरिल्ला ॥६७॥
 आइट्ठो मइसायरमंती तेसिं पवेसणनिमित्तं । तेण वि महरिहरिद्धीए तीए विहिओ पुरपवेसो ॥६८॥
 आवासत्थं तिस्सा समप्पियं सत्तभूमियं भवणं । सम्माणिओ य तीए लोगो उच्चियप्पयाणेण ॥६९॥
 जयसेणकुमारो वि हु पणओ गंतुं सहाए नरवइणो । पुट्ठा य कुसलवत्ता परोप्परं रायकुमरेहिं ॥७०॥
 रायकुमारा-ऽमच्चवाइएसु सव्वेसु सुहनिविट्ठेसु । अवराप्परसम्माणुच्छलंतपरमप्पमोएसु ॥७१॥
 एत्थंतरम्मि वज्जरइ कुमर-मंती फुरंतरयदिती । एत्तो य तत्थ पत्तेण देव ! दत्तेण तह कह वि ॥७२॥
 तुम्हाण गुणगहणं विहियं जह रायपमुहपउराण । ओयरइ माणसाओ टंकुकिन्नं व न कया वि ॥७३॥

तुह मुत्ताहलनिम्मलगुणावलीधरणहारिहियण्ण । रत्ना संदिट्ठं तुज्झ गउरवं किं वयं कुणिमो ? ॥७४॥
 तत्तो य हिययदइया समग्गुणरयणमालिया कुमरी । तुह समुच्चिय त्ति काऊग पेसिया गुरुसिणेहेण ॥७५॥
 अणुराओ न हु जाओ इमाए अवरेसु रायकुमरेसु । अहवा मात्तूण रवि वंछइ किं कमलिणी अन्नं ? ॥७६॥
 तो भणइ संखराया पेच्छ अहो ! मज्झ निग्गुणस्सावि । नरनाहविजयसेणस्स पक्खवाओ किमवि अहिओ ॥७७॥
 जइ जाओ राओ हं लहुओ वि हु ता कहं गुणी जाओ ? । अहवा उत्तमपुरिसा नियंति दोसं पि गुणरूवं ॥७८॥
 जइ मज्झमुवरिहुत्तो एवं नेहो मणे परिण्णुरइ । ता तस्स तायतुल्लस्स वयणमम्हेहिं कायव्वं ॥७९॥
 तो सव्वे वि य संतुट्ठमाणसा ते गया सठाणेसु । अवरोप्परपीडपरव्वसाण ताणं वयइ कालो ॥८०॥
 अह अन्नया य सुपसत्थतिहि-मुहुत्तम्मि लग्गदिवसम्मि । पारद्धो रायउले वीवाहमहूसवो रत्ना ॥८१॥
 गंभीरमहलारवविमिस्सजयतूरगहिरनिग्घोसे । अविहवविलयागिज्जंतमंगलारवसमुप्पन्ने ॥८२॥
 बहुबंदिधंदवज्जरियजयजयारावभरियमुवणयले । मणहररमणीयणनट्ठ[थट्ठ]तुट्ठंतहारोहे ॥८३॥
 वंछाइरित्तवियरिज्जमाणवरदाणरंजियजणोहे । वीवाहकज्जउज्जुयकंबियकरभमिरसामंते ॥८४॥
 एवंविहम्मि लग्गस्स वासरे पमुइएण परिणीया । अणुरायरसियहियया राएण कलावई कुमरी ॥८५॥
 वित्ते वीवाहमहूसवम्मि सव्वंगच्चंगिमजुयाए । तीए सह विसयसोक्खं भुंजइ सो वज्जियावज्जो ॥८६॥
 जयसेणकुमारेणं समं पव्वंतपीडपन्भारो । नाणाविणोयवक्खित्तचित्तवित्तो गमइ कालं ॥८७॥
 अह अन्नया कुमारो भूमिलियसिरो निवं नमिय भणइ । दुम्मोयं मणयं पि हु तुह पहु ! पयपंकयं मज्झ ॥८८॥
 किंतु जणयाणुरोहाओ होहिही नियपुरम्मि गमणं मे । ता कय बहुप्पसाया तुह पाया मं विसुंचंतु ॥८९॥
 अवरं च देव ! देवी कलावई तह सुहेण धरियव्वा । सुविणे वि सरइ न जहा नियजणणी-जणय-बंधूणं ॥९०॥
 एवं ति जंपिऊणं निवेण सुपसत्थवासरे कुमरो । बोलावेउं सम्माणिऊण संपेसिओ सवलो ॥९१॥
 देवीकलावईए तह कह वि हु रंजिओ महाराया । जह सव्वहा वि जाओ तच्चित्तो तम्मओ चेव ॥९२॥
 संभासणाइएहिं तीए समग्गो सउत्तिलो गो वि । तह तोसविओ न जहा तव्विरहे चिट्ठइ खणं पि ॥९३॥
 दासी-दासप्पमुहो परिवारो वियरणाइणा तीए । आवज्जिओ तहा जह आणं सीसेणमुव्वहइ ॥९४॥
 अह अन्नया य रयणीतुरीयपहरावसेसमयम्मि । सयणीयगया देवी कलावई नियइ सुमिणम्मि ॥९५॥
 विप्फुरियविहमणिरयणकिरणविरइयसुभत्तिदिसिचित्तं । कप्पूरमिस्सचंदणथक्कचच्चक्रियावयव्वं ॥९६॥
 स्त्रीरोयनीरभरियं भमरावलिकलियकमलपिहियमुहं । अंकम्मि पुत्तकलसं तवणीयविणिम्मियं रम्मं ॥९७॥
 सुविणावसाणओ च्चिय पडिबुद्धा बंधुरस्सरं रत्नो । कहइ जहा देव ! मए सुमिणो एयारिसो दिट्ठो ॥९८॥
 तो पुहइवई पसरियपमोयपरिपूरिओ पयपेइ । तुह पिययमे ! भविस्सइ पुत्तो मह कुलगयणचंदो ॥९९॥
 एवं होउ त्ति पयंपिऊण गच्चं सुहं समुव्वहइ । देवीहियइच्छियपुत्तपरमनिस्सेसदोहलया ॥१००॥
 नाऊण पसवसमयं अम्मा-पियरेहिं पेसिया नियया । पडिजग्गया तओ ते पत्ता य कमेण तम्मि पुरे ॥१०१॥
 गयसेट्ठिगिहे आवासिया य ते दत्तपरिचयवसेणं । भवियव्वयाए दिट्ठा कलावई तेहिं पढमं पि ॥१०२॥
 सागयक्किच्चं काउं परोप्परं पुच्छिया कुसलवत्ता । कहिओ तेहिं पि कलावईए जणयाइसंभासो ॥१०३॥
 जणयप्पउत्तिसवणुच्छलंतरोमंचैकंचुयंगीए । हरिसेण समं तीए अच्छिजुयं वियसियं सहसा ॥१०४॥
 तो तेहिं समुव्वणीयं कुंकुम-कप्पूर-चंदणाईयं । भोगं तह वत्थाणि तीए पट्टउल्लयाईणि ॥१०५॥
 अवरं च अंगयजुयं जडियं भल्लकंतरयणनियरेण । कुमरेण सिणेहेणं पेसियमेयं नरिंदकए ॥१०६॥
 पुव्वप्परूढपण्ण जाइयं आसि दत्तएणावि । नियपिययमानिमित्तं तस्स विदिन्नं न कुमरेण ॥१०७॥
 तं धेत्तुं तीयुत्तं अहमवि रत्नो समप्पइस्सामि । सम्माणिऊण तीए विसज्जिया ते गयाऽऽवासे ॥१०८॥

अंगयजुयलं विष्फुरियरयणकिरिणावलीहिं दिप्पंतं । नियभुयजुयले परिहियमसेससहिययणजुत्ताए ॥१०६॥
 एत्थंतरम्मि रायाऽवरोहमज्जे समागओ मुणइ । हसियरवं किं एयं ? ति चिट्ठए जाव सवियक्को ॥११०॥
 ता जालगवक्खेणं भुयासु अंगयजुयं नियइ तीसे । निमुणइ य वज्जरंतिं देवि एवं सहीण पुरो ॥१११॥
 पियसहि ! अंगयसंगा सुहारसेणेव सित्तमंगं मे । अहवा इमेसि दंसणमेत्तेण वि सो मए दिट्ठो ॥११२॥
 तन्नामगहणेण वि मज्झ मणं किमवि वियसियं इहिं । संसग्गाओ इमेसि सो चेव य मज्झ परिसत्तो ॥११३॥
 पेच्छह अच्छरियमिणं मणप्पियस्सावि दत्तयस्स इमं । दिन्नं न मग्गियं पि हु तं सोउं सहियणेणुत्तं ॥११४॥
 सामिणि ! तस्स जहा तं मणप्पिया सव्वहा तहा नऽन्नो । तो तस्स नेव दिन्नं ता इह अथे किमच्छरियं ? ॥११५॥
 नामगहणविहूणाणि तासि वयणाणि निसुणिउं राया । कुवियप्पवसवियंभियईसाविसविहुरसव्वंगो ॥११६॥
 चित्तइ विसन्नचित्तो इमीए अवरो मणप्पिओ कोइ । जस्स गुणगहणमिमं करेइ सहिययणपच्चक्खं ॥११७॥
 अहयं तु कवडनेहप्पवंचओ मोहिउणमच्चरं । अवियाणियपरमत्थो वसीकओ पावकम्माए ॥११८॥
 ता तालहलं व इमाए सीसमिहिं पि स्वग्गदंडेण । पाडेमि वल्लहं वा हणिउं वियरेमि भूयाण ॥११९॥
 एवं हिययत्थंतरपलित्तकोवानलाउलो राया । किंकायव्वविमूढो विसन्नहियओ विचित्तेइ ॥१२०॥
 नूणं न होइ नारी सीलवई जं कलावईए वि । उत्तमकुलुच्चमवाए वि जायमेवविहसरूवं ॥१२१॥
 इय कुवियप्पवियंभणपरव्वसो नरवई पडिनियत्तो । अइवाहइ कहकहमवि वाससहस्सं व दिणसेसं ॥१२२॥
 तम्मि समयम्मि रत्ता पच्छन्नं वाहरित्तु भणियाओ । मायंगीओ कं पि हु पडिवज्जिय तं गयाउ गिहे ॥१२३॥
 पयईय वि निक्करुणो निक्करुणो नाम सारही रत्ता । भणिओ भइय ! रयणीविरामसमयम्मि पच्छन्नं ॥१२४॥
 देवी कलावई मे मोत्तव्वा अमुगगुरुअरत्तम्मि । आएसो त्ति भणित्ता निक्करुणो रयणिविरमम्मि ॥१२५॥
 पउणीकाऊण रहं रहंगचिक्कारगहिरनिग्गोसं । पत्तो कलावईए भवणे तं भणइ पयपणओ ॥१२६॥
 देवि ! समारुहसु रहे राया वि करिंदमारुहेऊण । पत्तो कुसुमुज्जाणे तुम्हाऽऽणयणेऽहमाइट्ठो ॥१२७॥
 तं सोउं सत्थमणा रहमारूढा कलावई देवी । निक्करुणेण वि पवमाणगामिणो पेरिया तुरया ॥१२८॥
 निक्करुण ! कत्थ राय ? त्ति तीए भणिए स आह एसेम । एवं समुल्लवन्ताणि ताणि पत्ताणि रत्तम्मि ॥१२९॥
 एण वंचिया हं ति चित्तिउं भणइ गमयगिरं सा । हा पाव ! वंचिऊणं किमिहाऽऽणीया तए ? कहसु ॥१३०॥
 न मए किमवि विरुवं विहियं ता किं तएऽवहरिया हं ? । इय सोउं निक्करुणो करुणारसपूरियसरीरो ॥१३१॥
 अंसुजलुल्लियनयणो कयंजली तक्कमे नमेऊण । पभणइ सामिणि ! कम्मं पि मज्झ नामस्स समरूवं ॥१३२॥
 मा होज्ज मज्झ सरिसो पुरिसो निव्वमग्गसेहरो पावो । जो एवंविहकम्मे निओइओ हयपयावयणा ॥१३३॥
 चयइ सिणिद्धं पि जणं कुणइ अक्कज्जं पि हणइ जणयं पि । किं किं न कुणइ सामिणि ! परव्वसो सेवयवराओ ? ॥१३४॥
 सव्व्वाण वि पावाणं सिरोमणित्तं सया समुव्वहइ । सेवापरव्वसत्तं नराण जेणेरिसं भणियं ॥१३५॥

सोच्छ्वासं मरणं निरग्निं दहनं, निःशृङ्खलं बन्धनं,

निष्पङ्कं मलिनं, विनैव नरकं सैषा महायातना ।

सेवासञ्जनितं जनस्य सुधियो धिक् पारवश्यं यतः,

पञ्चानां सविशेषमेतदपरं षष्ठं महापातकम् ॥१३६॥

ता ओयरिय रहाओ उवविससु तले विसालसालस्स । आणत्तमिमं रत्ता न अन्नहा कीरए एयं ॥१३७॥

तं सोयं सोयामणिपहारपहय व्व जाव ओयरइ । रहरयणाओ मुच्छाए निवडिया ता महीवीडे ॥१३८॥

निक्करुणो रुयमाणो रहरयणं गिण्डिउं गओ नयरे । वणपवणवीइयंगी सचेयणा सा वि संजाया ॥१३९॥

चिट्ठइ जाव सकरुणं रुयमाणी मन्नुपूरियसरीरा । ता पत्ताओ मायंगिणीओ नरवइनिउत्ताओ ॥१४०॥

भिउडीभीमनिडालाओ तडिलयातरलकत्तियकराओ । निव्वमच्छिउं पयत्ताओ ताओ फरुसक्खरगिराहिं ॥१४१॥

आ पाविट्टे ! दुट्टे ! रायसिरिं माणिउं न याणासि । अणुरत्तस्स वि पडिक्कलवत्तिणि ! होसि जं रत्तो ॥१४२॥
 ता उवसुंजसु दुब्बिलसियस्स फलमिइ पयंपिउं ताहिं । रयणाभरणविराडयभुयजुयलं छिदियं तीए ॥१४३॥
 सद्धि भुयजुयलेणं देवी पडिया महीए मुच्छाए । कह कहमवि चैयन्नं लहिऊणं विलविउं लमा ॥१४४॥
 हा हा निहय ! हयविहि ! विहियं किं एरिसं तए मज्झ । गुरुदुक्खमयंडे वि हु विणावराहेण दीणाए ? ॥१४५॥
 हा अज्जउत्त ? जुत्तं न तुज्झ उत्तमकुलप्पसूयस्स । दाउं दारुणदुक्खं दोसमदंसिय दयानिहिणो ॥१४६॥
 गुरुदोसदूसियाण वि अपरिक्खियकारिणो न सप्पुरिसा । ते मह निदोसाए वि किं तए एरिसं विहियं ? ॥१४७॥
 मह उवरि आसि नेहो सामि ! सयाऽनन्नसरिसओ तुज्झ । संजायं तस्स इमं पज्जवसाणं पमणियं च ॥१४८॥
 ताण गुणगगहणाणं ताणुकंठाण ताण भणियाण । ताण रमियाण पिययम ! अवसाणं एरिसं जायं ॥१४९॥
 अहवा मह पुत्तकयकम्माणं परिणई इमा जाया । न हु अत्थि एत्थ कस्स वि दोसो थेवो वि हु परस्स ॥१५०॥
 इय एवं अत्ताणं संधीरंतीए तीए संभरियं । नियजणय-जणणि-बंधूण तयणु पुण विलविउं लमा ॥१५१॥
 हा ताय ! ममं तायसु उच्छलियतरच्छ-अच्छमल्लम्मि । रत्ते नाहर-रुरु-रोज्झमुक्कवोकारवरउदे ॥१५२॥
 हा अन्न ! संवरालीकरालकंतारमज्झयारम्मि । नियदुहियं सुहियं कुण काउं पुत्तं व उच्छंगे ॥१५३॥
 हा भाय ! भाय ! भीमाडवीए भीयाए देसु मंभीसं । जम्हा जगे पसिद्धं भइणाए वच्छलो भाया ॥१५४॥
 तह तीए तत्थ रुत्तं सरिउं पिय-जणय-जणणि-बंधूणं । जह जायाणि पसूण वि मणाणि विप्पुरियकरुणाणि ॥१५५॥
 भुयजुयविकत्तणुभवपीडाविहुरियसमगंगाए । उयरम्मि तीए जायं सूलं संचलियगम्भाए ॥१५६॥
 नाऊण पसवसमयं पत्ता पत्तलतरूण गुम्मम्मि । गुरुवेयणाए विवसा उत्तमपुत्तं पसूया सा ॥१५७॥
 नियइ य निययकमकमलजुयलमज्झम्मि फुरियतणुकिरिणं । पुत्तं उत्तमलक्खणसमन्नियं अमरकुमरं व ॥१५८॥
 तत्तो चित्तम्भंतरभवंतपरिओस-गुरुविसायजुया । जंपइ पुत्तय ! कल्लणसंजुओ होसु दीहाऊ ॥१५९॥
 किर तुज्झ जम्मदिवसे वद्धावणयं गुरुं करिस्सामि । इय चित्तियं पि संजायमन्नहा पुत्त ! उत्तं च ॥१६०॥
 अन्नह परिचित्तिज्जइ सहरिसकंदुज्जुएण हियएण । परिणमइ अन्नह चिय कज्जारंभो विहिवसेण ॥१६१॥
 पाणिचिहूणा पुत्तय ! परिचेट्टं मंदभाइणी अहयं । तुह किह करेमि संपइ ? इय विलवंतीए देवीए ॥१६२॥
 पुत्तो चडप्फडंतो तरंगिणीकूलसम्मुहो दुलिओ । धरिओ य तीए चलणेसु भुत्ति एवं भणंतीए ॥१६३॥
 हा हा निकरुण ! कयंत ! किं न तुट्टो सि एत्थियदुहेण । जं हरसि पुत्तयणं पि दीणवयणाए मह इण्हि ? ॥१६४॥
 पणइयणकरुणकरणे पणया हं तुह तरंगिणीतिलए ! । भयवइ ! पवित्तनीरे ! तोरे तुह हीरण कुमरो ! ॥१६५॥
 ता देवि ! दयं काऊण कुणसु कुमरस्स रक्खणं इन्हि । जम्हा तुम्हाणं सरणमागया दीणवयणा हं ॥१६६॥
 जइ जयइ जए सीलं रयणीयरकिरणनियररमणीयं । परिपालियं मए वि हु तं जइ सुविमुद्धहिययाए ॥१६७॥
 ता दिव्वानाणनयणे ! कुण प्पसायं नइप्पयइसच्छे ! । जह पालिज्जइ बालो नवरंभागवभमुकुमालो ॥१६८॥
 इय दीणरुयणसवणुच्छलंतकरुणाए सिंधुदेवीए । सा कम्मलनालकामलभुयालया निम्मिया सहसा ॥१६९॥
 तो तीए तक्खणं चिय सोयपिसाओ पलाइऊण गओ । मंतस्स व भुयजुयलस्स दंसणे हिट्टहिययाए ॥१७०॥
 धेत्तूण तयं कंकेलिलपल्लवारत्तपाणिजुयलेण । अंकम्मि कुणइ नवकमलमउउपुकुमालयं वालं ॥१७१॥
 अग्घाइऊण सीसे पयंपए जाय ! तुज्झ मुहससिणो । ओयारणयं किज्जामि भणिय करेइ थणपाणं ॥१७२॥
 पुणरवि चित्तम्भंतरभवंतसंपुलमन्नुसंभारा । अइकरुणं रुयमाणी पयंपिउं एवमारद्धा ॥१७३॥
 जायाऽहमकयसुकया कहमणुचियकंदमूलफलवित्ती । काउं काहं तुह देहवद्धणं वच्छय ! अपत्था ॥१७४॥
 धन्नाउ बालकाले वि कलियवंबवयथाआं समणीओ । विप्पुरिओ जाण मणे मणयं पि न पेम्मपरिणामो ॥१७५॥
 जइ किर अहमवि हुंता समणी बालत्तणे वि सुहचित्ता । ता पिययमपेम्मविडंबणं इमं नेय पविंता ॥१७६॥
 इय एवं दीणसरं रुयमाणी तं वणं भमंतेण । कंद-फल-मूलकज्जे सा दिट्ठा तत्थ कुलवइणा ॥१७७॥

મંમીસિઝળ મળિયા વચ્છે ! આગવ્છ આસમપયમ્મિ । તો સા તેણ સમેયા તવસ્સિઆસમપયં પત્તા ॥૧૭૮॥
 મળિયા ય પુત્તિ ! ઉત્તિમવંપુપ્પત્તિ કહેદ્ તુહ દેહો । દંસંતો મુહલવ્વણનિયરં ઇસ-કુલિમપમુદ્ધમિમો ॥૧૭૯॥
 તા કહસુ કાડસિ તં ? દ્ય પયંપિયા જાયમન્નસંભારા । સંધીરેયા ય તાવસવડ્ઢા દ્ય કોમલગિરાહિં ॥૧૮૦॥
 મુંચ મુ વિસાયમિણમો વચ્છે ! સચ્છંદયાદ દુલ્લલિઓ । જહ પડિહાઈ તહેવ ય વિલસદ્દ એમો હ્યકયંતો ॥૧૮૧॥
 જો હોઈ સયા મુહિઓ વિચ્છદ્દ દુહમદ્દસણ તસ્સેવ । જો પુણ દુહસંભારેણ પૂરિઓ કુણદ્દ તં મુહિયં ॥૧૮૨॥
 જો હોઈ ધળાહિવદ્દ દરિદ્દચૂડામણિં તયં કુણદ્દ । જો પુણ દોગચ્છદુહો મુહયદ્દ તં દવિણદાણેણ ॥૧૮૩॥
 જો વિલસિરસોહમો દોહગં દેદ્ દુસ્સહં તસ્સ । દોહમાજુયં તહ જણદ્દ હોઈ જહ સયલજગદ્દો ॥૧૮૪॥
 જેસિમક્કિત્તિમપેમ્મં પરોપ્પરં તેસિ તં વિહાડેદ્ । સંઘડદ્દ વિહલિયં પિ હુ કેસિં પિ તયં મહાપાવો ॥૧૮૫॥
 તા એવંવિહવિહિવિલસિયમ્મિ મદ્દે ! કહં કુણસિ સોયં ? । ધીરત્તણમવલંબિય સોયપિસાયં પરિચ્ચયમુ ॥૧૮૬॥
 એથ ઠિયા પરિપાલસુ પુત્તં ગુરુ-દેવજણિયવહુમાણા । જા પુત્તવંભવોવજ્ઞિયમુકયં સવિહીભવદ્દ મદ્દે ! ॥૧૮૭॥
 એવમણસાસિયા સા કુલવડ્ઢા જાયજીવિયવ્વાસા । પુત્તં પરિપાલંતી તથ ઠિયા ઈસિઅવસોયા ॥૧૮૮॥
 એત્તો માયંગીઓ સહ કેઝરેહિં તીપ્પ મુયજુયલં । દંસંતિ રુહિરધારારુણિયામરણં નરિંદસ્સ ॥૧૮૯॥
 જા નરવદ્દ નિરુવદ્દ કેઝરજુયં કરે કલેઝળ । જયસેણકુમરનામં તા તત્થુક્કીરિયં નિયદ્દ ॥૧૯૦॥
 તં પેચ્છિંતં નરિંદો ધસક્કિઓ વજ્જધાયપહઓ વ્વ । તન્નિચ્છયાય વાહરિય પુચ્છણ્ણ ઇત્તિ ગયસેટ્ઠિં ॥૧૯૧॥
 કિં દેવસાલનયરાઓ આગઓ કોઈ ? મળદ્દ સેટ્ઠી વિ । સંતીહ દેવ ! દેવીમુયાવળે આંગયા પુરિસા ॥૧૯૨॥
 નવરં નડ્ઢા વિ પાવંતિ તુમ્હ પયપડમદંસણં દેવ ! । તો તે વિ સમાહૂયા સંપત્તા રાયપયપુરઓ ॥૧૯૩॥
 મળિયા ય મો કિમેયં કેઝરજુયં ? તિ તયણુ તે વેતિ । સામિય ! મમુલ્લમણિમયમંગયજુયમિમમદ્દપ્પવરં ॥૧૯૪॥
 જયસેણકુમારેણ તુમ્હં પાણપ્પિયાદ પેસવિયં । મુકં સમદ્દકંતે દિણમ્મિ દેવીગિહે આસિ ॥૧૯૫॥
 દ્ય એવમુલ્લવંતાણ તાણ સહસ ત્તિ સંઘનંરનાહો । મુચ્છામીલિયનયણો પડિઓ સીહાસણુચ્છંમે ॥૧૯૬॥
 જલલવવિમિસ્સવીયણયવીહઓ કિચ્છપત્તચેયત્તો । નિસ્સેસજણસમવ્વં અત્તાણં નિદિંતં લમ્મો ॥૧૯૭॥
 અહદ્દ ? મહાપાવો હં અહદ્દ ! અણઙ્ગો અહો ! સુનિકરુણો । જં મુદ્ધસીલકલિયા કલાવદ્દ પાવિયા મરણં ॥૧૯૮॥
 તો મંતિ-મંડલેસર-સામંતા આયરેણ પુચ્છંતિ । સામિ ! કિમેયમયંડે ? રાયા વિ કહેડમારદ્ધો ॥૧૯૯॥
 મો ! નિપ્રણં દુવિલસિણ સંતાવિઓ અઈવાહં । જેણ તણં વ ન ગણિઓ નેહજુઓ વિ હુ વિજયરાયા ॥૨૦૦॥
 જયસેણકુમારસ્સ વિ નેહતરુ વટ્ઠિઓ વિ મળઠાણે । પવિસત્તો ઉક્કલિયં આમૂલાઓ વિ પેચ્છ મદ્દ ॥૨૦૧॥
 થીરયણદાણમયપુત્તદત્તમેત્તી ગયા વિ ગરુયત્તં । સવ્વા વિ ય પમ્હુસિયાડકયન્નુણા પેચ્છ પાવેણ ॥૨૦૨॥
 પળઓ કલાવદ્દે વડ્ઢાણસરિસો ગઓ વિ ગરુયત્તં । એગપ્પે ચ્ચિય ચત્તો અપરિવિસયકજ્જકરણેણ ॥૨૦૩॥
 અમયકરકિરણનિમ્મલકુલે મસીકુચ્છઓ મદ્દ દિન્નો । કિથારિઓ ય સનરા-ડમરા-ડમુરે તિહુયણે અયસો ॥૨૦૪॥
 જં મુદ્ધસીલકલિયા વિ નટ્ઠસીલ ત્તિ કપ્પિઝળા મદ્દ । સંપત્તપસવસમયા પવેસિયા હ્યકયંતમુદ્દે ॥૨૦૫॥
 ન ય મજ્ઞા અત્થિ મુદ્ધી થીવજ્ઞાકારિણો વિણા જલણં । તા કુણહ મહ નિમિત્તં કદ્દવિયં જેણ પવિસામિ ॥૨૦૬॥
 દ્ય નરવરિંદવજ્જરિયવયણસમગુચ્છલંતગુરુસોઓ । અત્થાણજ્ઞોડ્ઢાણં વયણાણિ પલોડંતં લમ્મો ॥૨૦૭॥
 તો સમકાલં હા હા ! હં હ ! ત્તિ ઉમ્મુકપુકધાહોહો । સોડં નરિંદવયણં નયરજ્ઞો કંદિંતં લમ્મો ॥૨૦૮॥
 હા ઉચ્ચિયકરણદક્કે ! હા સસહરસેયસીલકયરક્કે ! । દે દેવિ ! દેસુ દંસણમેવં પલવંતિ કંચુદ્ધો ॥૨૦૯॥
 હા સામિણિ ! દીણાઓડ્ઢુકંપણીયાઓ સંપયં અમ્હે । જાયાઓ તં વિણા દ્ય સ્યંતિ દાસીઓ સયલાઓ ॥૨૧૦॥
 હા ! દદ્દેણ ન સુન્દરમણુદ્ધિયં નિટ્ઠુરેણ જં તુજ્ઞ । જણિયમદ્દુદ્ધકદ્દંતિ રાયદ્દિયાઓ રાયંતિ ॥૨૧૧॥
 હા નિવ્વિયારનયણે ! હા મિઉવયણે ! હહા પેસમસયણે ! । હા હા ! તં કથ ગય ? ત્તિ મંતિવમ્મો વિ પલવેદ્ ॥૨૧૨॥

हा ! को दाही निययंगलभगमाभरणमइसुतुष्टो वि । मज्झं देवीए विण ? त्ति कंदए बंदिबिंदं पि ॥२१३॥
 हा हा रमणीयणवयणमंडणे ! खंडणे ! अकज्जाण । कत्थ गया सि ? त्ति रुयंति पुरपुरंधीओ मिलियाओ ॥२१४॥
 एवं सवाल-विद्धप्पमुक्कपोक्कम्मि पुरजणे सयले । पभणइ राया मंतीण सम्मुहं करुणसहेण ॥२१५॥
 जाव न तडत्ति फुट्टइ मह हिययं ता झड त्ति कट्टेहिं । कुणह चियं न वियाणह किं दुस्सहवेयणं मज्झ ? ॥२१६॥
 तत्तो मंतिप्पमुहा पउरा पगलंतअंसुजलनयणा । सविणयमावद्धकरंजलीजुया विन्नविंति निवं ॥२१७॥
 किं सामि ! समारद्धं मयमारणमम्ह देविदुहियाण ? । जं वंछसि पविसेउं पज्जलियचियानले घोरे ॥२१८॥
 तुम्हारिसा वि धीरा जइ सोयपरव्वसा भविस्संति । ता पाययप्पयाए कायरहिययाए को दोसो ? ॥२१९॥
 अवरं च तइ जियंते सवाल-विद्धो वि जियइ पुरलो गो । मरइ मरंते पुण निच्छएण देवे दएकरसे ॥२२०॥
 ता दु विखयप्पयापालओ वि होऊण सामि ! किह कुणसि ! लोगस्स विणीयस्स वि कमागयस्सावि खयमेवं ? ॥२२१॥
 पुज्जंतु मा इयाणि मणोरहा तुह रिचूण सव्वाण । ता काऊण पसायं परिपालसु पडु ! पयं पउरं ॥२२२॥
 एवं सविणय-सप्पणयवयणनिउणेहिं पभणिओ वि तहा । मरणेक्कबद्धबुद्धी समुट्ठिओ संखनरनाहो ॥२२३॥
 अणुगम्भंतो गुरुसोयरत्तेनेत्तेहिं नयरलोएहिं । नियमंदिराओ चलिओ चलणेहिमरइयसिंगारो ॥२२४॥
 अट्ठमत्थिऊण कह कह वि तुरयमारोविओ अमच्चेहिं । परिहरियछत्त-विधाइरायलंकारसंदोहो ॥२२५॥
 वज्जियजयआउज्जो वारियचारणगणत्थवणकज्जो । निस्सइवंदिविदो अट्ठकपाइक्कचकज्जुओ ॥२२६॥
 पेच्छिज्जंतो पगलंतअंसुजालाहिं नयरवालाहिं । वारिज्जंतो आबद्धपाणिपउमाहिं घेरीहिं ॥२२७॥
 पत्तो य नंदणुज्जाणपरिसरे तो विसन्नवयणेषु । मंतीसु रायरक्खानिमित्तमप्पत्तबुद्धीसु ॥२२८॥
 गयसेट्ठिणा सविणयं भणियं इह सामि ! नंदणुज्जाणे । फल्लिमणिरयणनिम्मियजिणिंदवरमंदिरं अत्थि ॥२२९॥
 अवरं च अमियतेओ सूरी तत्थाऽऽगओ अमियतेओ । ता देव ! देवपूयं कुणसु तहा गुरुकमे नमसु ॥२३०॥
 पच्छा जमभिप्पेयं करेज्ज तं इय पयंपिओ राया । एवं ति भणिय जिणनाहमंदिरुद्देसमणुपत्तो ॥२३१॥
 ओथरिय तुरंगाओ पत्तो अट्ठमंतरे जिणहरस्स । न्हंविअ विअवय पडूय पणमिय पडिमं सुभत्तीए ॥२३२॥
 तत्तो गुरुण चरणे नमिऊणं तप्पुरो समुवविट्ठो । दुहिओ इमो त्ति चिन्तिय पारद्धा देसणा तेहिं ॥२३३॥
 भो नरवरिंद ! जर-मरण-रोय-सोयाउलम्मि संसारे । परियट्ठंताण जियाण दुल्लहं माणुसं जम्मं ॥२३४॥
 तं पि हु आरियखेत्ताइसयलसामगिसंगयं लद्धुं । कायव्वा धम्ममई भवकारागारनिदलणी ॥२३५॥
 जम्हा जीयं जलबिंदुचंचलं गत्तरा सिरो सयला । खणभंगुरा विलासा विणस्सरं तारतारुत्तं ॥२३६॥
 अथिरं पियम्मि पेम्मं चवलं लीलाललामलायत्तं । न चिरट्ठई सयणाण संगमो सव्वजीवाणं ॥२३७॥
 एवंविहे असारे संसारे नरवरिंद ! न हु जुत्ता । मरणमई परियाणियसारा-ऽसाराण तुम्हाणं ॥२३८॥
 ता मुं च मरणबुद्धिं धम्मम्मि पुणो समुज्जमं कुणसु । जम्हा नऽन्नो सरणं जियाण मोत्तूण जिणधम्मं ॥२३९॥
 इय निंसुणिउं नरिंदो पयंपए सुट्ठु सव्वहा धम्मो । परमच्चंतं हियए खुडुक्कए मह मयच्छिदुहं ॥२४०॥
 तेण न सक्को खणमवि पाणे धरिउं कलावईविरहे । ता मरणसमयजोमं जमणुट्ठाणं तयं कहह ॥२४१॥
 इय तेणुत्ता गुरुणो भणंति नरनाह ! बुज्झ मा मुज्झ । रुहिरेण धोइयं न हु सुज्झइ रुहिरारुणं वत्थं ॥२४२॥
 तह दुक्खं पि न किट्ठइ मरणदुहेणं नरिंद ! नियमेण । अहिययरं पुण जायइ जम्हा अज्जाणकट्ठं तं ॥२४३॥
 ता कुणसु जिणवरिंदप्पयासियं धम्ममुत्तमं राय ! । जह न कयाइ वि जायइ इट्ठविओगाइदुहनियरो ॥२४४॥
 अवरं च दिव्वदिट्ठिए नज्जए तुह भविस्सए जोगो । सह पिययमाए सव्वंगसुंदरावयवनिरुथाए ॥२४५॥
 इयसूरिवयणसिसिर[यर]वारिधाराहि रायहिययम्मि । गुरुसोयदावपायवपसरो सव्वो वि विज्झाओ ॥२४६॥
 सुत्तो य तत्थ रयणीए सुविणयं नियइ पच्छिमे जामे । किर केणइ एगफला कप्पदुलया दुहा छिन्ना ॥२४७॥
 पडिया महीए तत्तो लग्गा तत्थ वि तहा गया विद्धिं । जाया य पुणो अहियं हिययहरा सयल्लोयस्स ॥२४८॥

ततो पहायपडहप्पकिट्टपडहयसरेण पडिवुद्धो । सूरीण कहइ सुविणं पहिट्टहियओ जहादिट्ठं ॥२४६॥
 परियाणियसुविणत्था गुरुणो रत्तो कहंसि नरनाह ! । छिन्ना जा कप्पलया सा तुज्झ कलावई देवी ॥२५०॥
 एगफला जं तं पुत्तसंजुया जं पुणो वि पारुढा । तं तुह मिलिही अज्जेव जायसंपुत्तसज्जंगा ॥२५१॥
 तुम्हाण पायपउमप्पसायओ होउ एवमिइ भणिउं । राया पहरिसवसपुल्लहयंगओ वंदिऊण गुरुं ॥२५२॥
 नियपासायं पत्तो तत्तो दत्तं भणइ वाहरिउं । दत्तय ! एवमकज्जं कयं मए मूढमइएण ॥२५३॥
 पच्छा मरणपइत्ता विहिया ता जइ कलावई जियइ । ता जीविज्जइ अह नो मरणं चिय हवइ मह सरणं ॥२५४॥
 ता पवणजवणवाहं रहं समारुहिय रत्तमज्झाओ । जइ जियइ ता तमाणेज्ज अह न तो तं मयं मुणसु ॥२५५॥
 एवं वुत्तो दत्तो पत्तो रत्तं रहं समारुहिउं । निउणं निरिक्खयंतेण तेण ते तावसा दिट्ठा ॥२५६॥
 पुट्ठा य कहह भयवं ! कथइ तुम्हेहिं गुत्विणो रमणी । सच्चविया इह रत्ते परिभमंती ? तओ ते वि ॥२५७॥
 जंपति किं न मुंचइ इमाए उवरिं नरेसरो रोसं ? । अज्ज वि वंछइ किं पि हु काउं अइदारुणं दुक्खं ? ॥२५८॥
 तेसि वयणाओ तीए अस्थितं चित्तिउं भणइ दत्तो । भयवं ! नेय सकोवो किंतु ससोगो निवो अम्हं ॥२५९॥
 ता जइ कलावई जियइ जियइ राया वि नऽन्नहा भयवं ! । काही पाणच्चायं पविसिय पज्जलियज्जलणम्मि ॥२६०॥
 एवंवुत्तेहिं स तावसेहिं करुणेकरसियहियएहिं । कुलवइपासे नोओ दत्तो पणओ य सो तस्स ॥२६१॥
 कुलवइणा वि कलावइवुत्तंतो साहिओ असेसो वि । नोहरिया देवी वि य तवस्सिणीलोयमज्झाओ ॥२६२॥
 दत्तं दट्ठुं मत्तुइयमाणसा पलविउं समारद्धा । संधीरिया य दत्तेण निहुयनिहुयं रुयंतेण ॥२६३॥
 आसासिया य सामिणि ! खेयं मा कुणसु सुणसु मह वयणं । विहिविलसियस्स नासो न होइ अथिरम्मि संसारे ॥२६४॥
 ता धीरत्तणमवलंबिऊण सोगावयासमवि मुंच । जम्हा बहुएण वि सोइएण न य फिट्ठए दुक्खं ॥२६५॥
 जाणामि दारुणं तुह एयं दुक्खस्स कारणं जायं । एएण निमित्तेणं गंतगुणं दुक्खिओ देवो ॥२६६॥
 इण्हि इमेण दुक्खिलसिएण संतत्तचित्तविची सो । अज्ज न जइ तं पेच्छइ निसाए ता पविसए जलणे ॥२६७॥
 जाणामि तुज्झ माणं जेणाऽऽगंतुं न तरसि तं तत्थ । ता देवि ! दयं कुण रायरक्खणे मज्झ वयणेण ॥२६८॥
 काउं पसायमारुहसु रहवरे जेण तत्थ गच्छामो । कालविलंबो जुत्तो न होइ एवंठिए कज्जे ॥२६९॥
 निवनिच्छयं वियाणिय कुलवइमाउच्छिउं पणमिऊण । आरूढा रहयणे पत्ता य कमेण संखउरे ॥२७०॥
 दट्ठुं देविं अक्खयसमग्गअंगं पहरिसिओ वि निवो । तं पेच्छिउमचयंतो लज्जाए अहोमुहो जाओ ॥२७१॥
 पारद्धं लोएणं वद्धावणयं पुरे समग्गम्मि । वद्धा चंदणमालाउ पइगिहं चूयपत्तेहिं ॥२७२॥
 तत्तो वद्धावणए वित्ते पत्ते पओससमयम्मि । खगमत्थाणे उवविसिय हरिसियासेससामंते ॥२७३॥
 उट्ठित्तु तओ राया कलावईवासभवणमणुपत्तो । संभासइ तं संजायमन्तु गरिपूरियन्नारं ॥२७४॥
 देवि ! महापावेणं मए महादुक्खदारुणे वसणे । पक्खित्ता निहोसा वि खमयु ता एगमवराहं ॥२७५॥
 दंसंतो नियवयणं धणियं लज्जामि तुह अहन्नो हं । ता पसयच्छि ! पसायं काउं खेयं परिच्चयसु ॥२७६॥
 तीए विलक्खवयणं नमिऊण निवं सगगयं भणियं । सामि ! न कस्सइ दोसो मोत्तुं मह कम्मपरिणामं ॥२७७॥
 परिकप्पिऊण दोसं जमहं निस्सारिया तयं कहसु । तो अंगयाइओ से वुत्तंतो साहिओ रत्ता ॥२७८॥
 तीए वि नियओ रत्तो निवेइओ तं निसामिउं राया । भणइ पिए ! न होही मज्झ समो निग्गिणो भुक्खे ॥२७९॥
 जो निम्मलसीलाए वि तुज्झ आणेइ एरिसं वसणं । ता खमियवं तुमए एयं सुपसन्नहिययाए ॥२८०॥
 जइ गुरुणो न कहंता ता तुह संगमसुहं न मे हुंतं । तो देवीए पुट्ठे सिट्ठो गुरुवइयरो रत्ता ॥२८१॥
 दंसेयव्या मज्झ वि गोसे गुरुणो कलावईभं णिए । संगयमिमं ति रत्ता पमुइयहियएण पडिवन्नं ॥२८२॥
 एवं सिणेहनिम्भरकहाहिं नीया तमस्सिणी तेहिं । नियकिरणहरियतिमिरे समुग्गए सहसरस्सिम्मि ॥२८३॥
 विहियप्पभायकिच्चो राया आरुहिय पट्टदोघट्टे । सबलो कलत्तजुत्तो पत्तो सूरीण सविहिम्मि ॥२८४॥

दोत्रि वि सूरिण क्रमे नमिय निविट्टाणि उचियठाणम्मि । तेहिं वि महुरसरेणं पसंसियं सीलमाहप्पं ॥२८५॥
 सीलं सत्ताण अखंडमंडणं खंडणं च दुक्खाण । सीलं सोहमकरं विवईणुत्तासगं सीलं ॥२८६॥
 किं बहुणा सव्वाण वि नर-अमरा-ऽसुरसुहाण संजणणं । सीलं ता पालिज्जउ तमखंडं भवमत्तेहिं ॥२८७॥
 इय मु णिवइसहेसणमायन्निय निव-नरिंदपत्तीणं । संजायगंठिभेयाण होइ सम्मत्तवररयणं ॥२८८॥
 तो पडिवन्नो दोहिं वि सावयधम्मो दुवालसविहो वि । गहियं च बंभचेरं जावज्जीवं विरागाओ ॥२८९॥
 तो गंतुं नियनयरे सुयजम्महो पवत्तिओ तेहिं । बारसमदिणे नामं दिन्नं कुमरस्स सुमुहुत्ते ॥२९०॥
 सुमिणम्मि पुत्तकलसो दिट्ठो गव्भागयम्मि प्यम्मि । तेणेस पुत्तकलसो त्ति नाम निव्वत्तियं रत्ता ॥२९१॥
 जिणमंदिरसु जत्ताओ कारयंतस्स गरुयरिद्धीए । सुस्सुसंतस्स गुरुण चरणजुयलं सुभत्तीए ॥२९२॥
 साहम्मियवच्छल्लुज्जयस्स सज्झाय-नियमनिरयस्स । जिणरहजत्ताउ सया पवत्तयंतस्स नियदेसे ॥२९३॥
 एवमणुट्ठाणपरस्स तस्स देवीए संपरिवुडस्स । सो पुत्तकलसकुमरो संपत्तो तारतारुन्नं ॥२९४॥
 विहरं तो गामा-ऽऽगर-नयरपकिट्ठे वसुंधरावीडे । सूरि वि अमियतेओ संपत्तो नंदणुज्जाणे ॥२९५॥
 राया वि सपरिवारो समागओ तस्स बंदणनिमित्तं । पणमिय तं उवविट्ठो पभणइ वक्खाणपज्जंते ॥२९६॥
 निरवज्जा रज्जसिरी सुइरं परिपालिया मए भयवं ! । इण्हि तु तवसिरीपालणम्मि मह विज्जए वंछा ॥२९७॥
 भणिओ गुरुणा जुत्तं उत्तमवंसुम्भवाण तुम्हाण । तो पणमिय गरुचरणे पत्तो राया सपासाए ॥२९८॥
 अहिसिंचिय नियरज्जे पुत्तं तत्तो कलत्तसंजुत्तो । निक्खंतो नरनाहो पासे सूरिण संविमो ॥२९९॥
 अहिगयसयलमुयत्थो तिक्खतवं कुणइ पय्यमयणरिवू । मय-माण-कोह-लोहाइयाण पवभगवावारो ॥३००॥
 तिक्खतवचरणपवरा जाया अज्जा कलावई वि दढं । दोत्रि वि सुगइं पत्ताणि ताणि सुहभावमरणेण ॥३०१॥

॥ शङ्खाख्यानकं समाप्तम् ॥११७॥

इदानीं भरताख्यानकस्यावसरः । तच्च भाषनाद्वारे भणितम् । अतः क्रमप्राप्तं कनककेत्वाख्यानकमाख्यायते । तथेदम्

तेयलिपुरम्मि नयरे नरेसरो कणगकेउनामो त्ति । पउमावइ त्ति देवी मंती तेयलिसुओ तस्स ॥१॥
 सो भोगलालसमणो रज्जे गिद्धो निक्कितए पुत्ते । नासा-ऽहर-कर-चरण-ऽच्छि-कन्नपभिईहिमगेहिं ॥२॥
 तत्थ य कलादमुसियारसेट्ठिधूया मणुन्नतारुत्ता । नामेण पोट्टिला तं मगिय जणयं अमच्चेण ॥३॥
 उव्वूढा तीए समं विसए सो भुंजए अहऽन्नदिणे । एगं कह वि कुमारं रक्खसु देवी मणइ मंतिं ॥४॥
 पडिवन्ने तेण अहऽन्नया य देवीए पोट्टिलाए वि । जाओ गव्भो अह ताओ एगदिवसे पसूयाओ ॥५॥
 जाओ देवीए सुओ सुवन्नसमगत्तदित्तिदिप्पंतो । धूया य पोट्टिलाए तओ अमच्चेण सिग्घं पि ॥६॥
 संचारियाणि दोन्हं पि पुत्तभंडाणि ता कुमारस्स । कणगज्भओ त्ति नामं विहियं दिवसम्मि बारसमे ॥७॥
 पत्तो पवइमाणो कुमरो पारं कलाकलावस्स । अह बलयाय दोहमभावओ पोट्टिला जाया ॥८॥
 मंतिस्स अणिट्ठा तयणु सो न नामं पि गिणहए तीए । सा वि हु सोहमकए अज्जाओ पज्जुवासेइ ॥९॥
 पभणंति ताओ अम्हं जुज्जइ न कया वि एसिं काउं । विहिया य ताहिं सद्धम्मदेसणा सा वि पडिवुद्धा ॥१०॥
 निव्विन्नकामभोया मंतिं विन्नवइ तुह अणुन्नाए । काहमहं पव्वज्जं मं पडिबोहेज्ज तेणुत्ते ॥११॥
 अणुमन्नियतव्वयणा सुगुरुसयासम्मि गहियपव्वज्जा । थेवेण वि कालेणं संपत्ता देवलोगम्मि ॥१२॥
 राया वि कणगकेउ जाओ कालेण संकहासेसो । अनियंतो रज्जखमं कुमरमओ आउलो लोगो ॥१३॥
 सामंताणं पउमावईए देवीए कुमरवुत्तंतो । कहिओ तो अहिसित्तो रज्जे कणगज्भयकुमारो ॥१४॥
 देवीए तओ कुमरो पर्यपिओ वच्छ ! तेतलियुयस्स । सम्मं वट्टेज्जमु जेण रज्जमेयस्स भावेण ॥१५॥
 ठविओ सव्वट्ठाणेमु रायणा तयणु सो च्चिय अमच्चो । एत्तो य पोट्टिलाए देवो पडिबोहए मंतिं ॥१६॥
 भोगासत्तो जाहे नो वुज्जइ ओहिणा तओ नाउं । रूखविओ नरनाहो सुरेण एमेव य अयडे ॥१७॥

जावाऽऽगच्छइ मंती टाइ निवो तो परम्मुहो तस्स । पणमियचरणम्मि वि तम्मि कोवमुव्वहइ नरनाहो ॥१८॥
 एवं सव्वजणेण वि परिभूओ तो गिहम्मि संपत्तो । नियपरियणो वि आणं न कुणइ से तयणु सो भीओ ॥१९॥
 ताहे सो भक्खइ तालउड्डविसं तह वि नो मओ जाव । छिंदइ सीसं तो तिव्वकंककरवालधाराए ॥२०॥
 तं पि न लवमवि छिंदइ उव्वंधइ तयणु रज्जुणा सा वि । छिन्ना तो पाहाणं बंधेवि गले जले पडिओ ॥२१॥
 अत्थाहम्मिं तम्मि वि तरेइ तो पज्जलंतजलणम्मि । भूत्ति पविट्ठो तथ वि न डज्झए तयणु भयभीओ ॥२२॥
 नीहरिओ नयराओ तो पिट्ठिं धाइओ गुरुगइंदो । पुरओ करालखड्डा दो पासे दुद्धरा चोरा ॥२३॥
 तो भयकंपिरकाओ पभणइ हा पोडिले ! महाकट्टं । दाऊणं दंसणं मह एरिसवसणाओ रक्खेसु ॥२४॥
 तो नियरूवं काऊण पोडिला तस्स संठिया पुरओ । भणियं च महाभीयस्स होइ सरणं सुपव्वज्जा ॥२५॥
 पडिबुद्धमणो पभणइ करेमि तं किंतु रुद्धओ राया । ता उव्वसामेहि तयं न हु होइ अवन्नवाओ मे ॥२६॥
 देवविउव्वियमाया संहरिया तुट्ठओ तओ राया । जाओ जणो वि सव्वो अणुकूलो तस्स पुव्वं व ॥२७॥
 खामेऊण सपउरं निवइं सिवियं समारुहेऊण । गंतुं गुरूण पासे पव्वइओ गरुयरिद्धीए ॥२८॥
 चोइसपुव्वी जाओ अपुव्वकरणेण वेवल्लणाणं । संपत्तो सो तत्तो कमेण सिद्धिं समारुद्धो ॥२९॥

॥ कनककेत्वाख्यानकं समाप्तम् ॥११८॥

जह एएहिं विरूवं कयं सकज्जे विसंवयंतम्मि । तह अन्नो वि हु ववसइ बंधुसिणेहो मुहा तम्हा ॥१॥
 सिंखन्ति मूढमनसः स्वजनेष्वमीषां, यावन्मतं वहति तावदमी भवन्ति ।
 पश्चात् स्वकार्यपरिपूरणमन्तरेण, सर्वे व्रजन्ति वध-बन्धन-वैरभावम् ॥२॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे स्वकार्यविसंवाद-बन्धुशत्रुत्वभवननि-
 दर्शनप्रतिपादक एकोनचत्वारिंशत्तमोऽधिकारः समाप्तः ॥३६॥

[४०. धनधान्यादिविषयकशोकापार्थक्यताधिकारः]

प्राग् बन्धुविषयकृत्रिमस्नेह-शोककरणस्यापार्थक्यताऽभिहिता । साम्प्रतमपरमपि धन-धान्यादि चिन्त्यमानमनित्यम् इति तद्वि-
 षयोऽपि शोकोऽपार्थक्य एव इत्येतदभिधातुकाम आह—

सव्वमणिच्चं नाउं सोयट्ठाणे वि पंडियजणेहिं ।

न हु सोगो कायव्वो धम्मे चिय होइ जइयव्वं ॥४६॥

व्याख्या—‘सर्व’ वस्तुजानं ‘अनित्यं’ विनश्वरं ‘नाउं’ ति ज्ञात्वा ‘शोकस्थानेऽपि’ शोकविषयेऽपि ‘पण्डितजनैः’ विद्व-
 ल्लोकैः ‘न हु’ नैव शोकः ‘कर्तव्यः’ विधेयः । यद्येवं तर्हि किं कर्तव्यम् ? इत्याह—“धम्मे चिय” ति धर्म एव भवति ‘यतितव्यं’
 प्रयत्नः कर्तव्य इत्युपदेशः ॥४६॥

अपरं च शोककरणमनिष्टफलमेव इत्युपदिशन्नाह—

असुहफलो जमवस्सं रोयणमाईओ लोइओ सोओ ।

साविचि-मंति-समणी-राम-कुलाणंदनाएणं ॥४७॥

अस्या व्याख्या—‘अशुभफलः’ अनिष्टप्रयोजनः ‘यद्’ यस्मात् कारणाद् ‘अवश्यं’ निश्चयेन “रोयणमाईओ”ति रोदनादिकः ‘लौकिकः’ लोकसम्बन्धी ‘शोकः’ पूर्वोक्तार्थः । अत्रार्थे दृष्टान्तानाह—सावित्री च—ब्राह्मणी मन्त्री च—सचिवः श्रमणी च—अरहन्नकमाता रामश्च—बलदेवः कुलानन्दश्च—राजतनयः ते तथोक्ताः, त एव ज्ञातं—दृष्टान्तः तेनेति गाथासमासार्थः ॥५०॥ व्यासार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्रापि प्रथमं तावत् सावित्र्याख्यानकमभिधीयते । तच्चेदम्—

सावत्थीए पुरीए अहेसि भिगुनाम बंभणो महं । सावित्री से भज्जा सत्त सुया तीए संजाया ॥१॥

ते वेय-वेयसामा-वेईसर-वेयसारनामाणो । तह वेयगम्भ-सिरिवेयमित्त तह वेयरूवा य ॥२॥

धूया वि हु गायत्ती सव्वे सव्वंगवेयपारगया । एवमइक्कंते केत्तियम्मि कालम्मि सोक्खेण ॥३॥

मरणावसाणयाए अहउन्नया सयलजीवलोगस्स । पढमो सुओ मओ तो सावित्री सोगमणुपत्ता ॥४॥

[ग्रन्थग्रम्-१३०००]

ऐमेव बीयदिवसे बीओ पुत्तो वि मरणमणुपत्तो । गाढयरं सावित्री सोएणं बाहिया हियए ॥५॥

एवं तइय-चउत्थय-पंचमपुत्ता कमेण पंचत्तं । संपत्ता सावित्रीए तयणु सोयग्गहो लग्गो ॥६॥

नयरब्भंतर-रच्छासुहेसु निच्चं परिब्भमंती सा । बाहरइ दारयाणं नामेणं सव्वमवि दट्ठं ॥७॥

पुच्छइ य सुयपउत्ति दट्ठुमचेयण-सचेयणाई पि । वेयारिज्जइ डिमेहिं डंडिया खंडपावरणा ॥८॥

अह अन्नया अपच्छिमजिणेसरो तं पुरिं समणुपत्तो । तस्स प्पभावओ ईसि उवसमो तीए संजाओ ॥९॥

तीए पडिन्नोहसमयं नाऊणं भुवणसामिणा एगो । पट्टाविओ रिसी अप्पिऊण अंतरपडं निययं ॥१०॥

भणिओ य माहणी तं पेच्छसि अमुगत्थ एरिससरूवा । सा एवं भणियव्वा भदे ! न हु किं परमनाणी ? ॥११॥

पुच्छसि पुत्तपउत्ति तो संखोहं गमिस्सए एसा । लज्जिस्सइ अप्पाणं अप्पावरणं निएऊणं ॥१२॥

तो तुमए दायव्वो तीए अंतरपडो इमो झ त्ति । इय विहिए सा इहइं आगच्छिस्सइ तओ रिसिणा ॥१३॥

तहविहिए संजायं सव्वं पि हु सामिणा जहुद्धिं । पत्ता य समवसरणे सावित्री पणमिया पहुणो ॥१४॥

भणिया य भुवणगुरुणा सुधम्मसीले ! कुओ वि ठाणाओ । तुह पुत्ता संपत्ता ? तीयुत्तं नो वियाणामि ॥१५॥

पुणरवि तिहुयणवइणा भणिया जाणेसि कत्थइ गया ते ? । सा जंपइ न वियाणामि सामि ! तो भणइ जिणनाहो ॥१६॥

तेसिं सुह-दुक्खाइं जाणसि ? सा भणइ नो वियाणामि । जंपइ तिहुयणसामी अणत्थयं किं किलम्मिहसि ? ॥१७॥

सा आह मज्झ मोहो किलेसमुप्पायए तओ भयवं । जंपइ उज्झिय मोहं तत्तसरूवे मणं कुणसु ॥१८॥

जमिहउत्थि क्थुजायं तमसारं सव्वमेव संसारे । धम्मो उ सासओ इह ता तम्मि समुज्जमं कुणसु ॥१९॥

बहुएण वि भदे ! सोइएण न वलंति वल्लहा पुत्ता । ता जिणधम्मे उज्जमसु जायए जेण न विओगो ॥२०॥

कम्मगंठी भिन्नो तीए एवं निसामयंतीए । सम्मत्तं संजायं पडिवन्ना देसविरई वि ॥२१॥

वंदिय जिणमणुपत्ता गिहम्मि तं पेच्छिउं पई तुट्ठो । पट्टाविओ य तीए पासे सिरिवद्धमाणस्स ॥२२॥

तो रहरयणं रणभणिरकणयधंटं समारुहेऊण । पत्तो य समवसरणे पणमिय सामिं समुवविट्ठो ॥२३॥

कहिया सद्धम्मकहा पहुणा संजायचरणपरिणामो । सो पव्वइओ पत्तो य मंदिरे सारही सरहो ॥२४॥

कहियं सावित्रीए पइपव्वयणं तओ इमा तुट्ठा । तं चेव पारितोसियदाणं से देइ रहरयणं ॥२५॥

तेणुत्तं पज्जत्तं रहेणमहमवि य पव्वइस्सामि । तं निमुणिय तीए वि हु संजाओ चरणपरिणामो ॥२६॥

सह सारहिणा सा वि हु पव्वइया पुत्तया दुवे तीए । गिहिधम्मं पडिवन्ना सद्धिं भइणीए जिणपासे ॥२७॥

॥ सावित्र्याख्यानकं समाप्तम् ॥११६॥

इदानीं मन्त्र्याख्यानकमारभ्यते । तच्चेदम्—

तिहुयणमंगलनिलए नयरे मंगलउरम्मि नरनाहो । नामेण चंदसेणो नियकंतिकलाविजियचंदो ॥१॥

नियतेयपहयभाणू भाणू नामेण तस्स वरमंती । तस्स य सरस्सई नाम पणइणी हरिणसमनयणी ॥२॥

तह कह वि कुरंगाण व परोप्परं ताण पेम्ममारुद्धं । जह निक्कित्तिमपेम्माणिमाणि जाया जणपसिद्धी ॥३॥
 अह अन्नया निसाए निहं चइउं सरस्सई सहसा । रुयमाणी पल्लंकाओ उट्टिया तो अमच्चवेण ॥४॥
 संभंतेणं भणिया पिए ! किमेयं ? ति जंपइ इमा वि । न हु किं पि तो निबधेण पुच्छिया साहए एवं ॥५॥
 दिट्ठो सुविणे तं पिय ! अवराए समं मए पयंपंतो । तं सोऊणं चितइ मंती सुविणे वि जइ एसा ॥६॥
 उव्वहइ महाखेयं तो जइ पच्चक्खमेव मं कह वि । पेच्छइ अवराए समं ता पाणे चिय परिच्छयइ ॥७॥
 तो अन्नभारियाए जावज्जीवं पि होउ मह नियमो । ततो भणिज्जमाणो वि नेय परिणंइ सो अवरं ॥८॥
 एसेव से पसिद्धी संजाया नरवरिंदपज्जंता । मंतिं मोत्तुं नयरम्मि नरवई अवरसमयम्मि ॥९॥
 रिउविजयत्थं पत्तो कत्थइ अह तत्थ मंतिमिहुणस्स । पेम्मकहा संजाया जह एगेणं मरंतेणं ॥१०॥
 मरइ दुइज्जं पि तओ तस्स परिवस्सणकए तेण । अलियप्पओयणेणं मंतिं हकारिउं कइए ॥११॥
 नयरम्मि अलियवत्ता कारविया जह मओ महामंती । तं सोउं तच्चभज्जा मया दुहा फुट्ठिउं हिययं ॥१२॥
 तं निगुणिऊण राया अप्पाणं निंदए गुरुविसाओ । हा ! कत्थ इत्थिवज्झापावमहं नित्थरिस्सामि ? ॥१३॥
 तीए जहा नियपाणा तणं व चत्ता सुणित्तु पइमरणं । मंती वि पियामरणं सोउं नृणं तहा मरिही ॥१४॥
 इय चित्तिउं नरिंदो सहस त्ति गओ अमच्चपासम्मि । भणियं च तेण किं देव ! अणुचियं कयमिहाऽऽगमणं ? ॥१५॥
 तो भूवइणा भणियं इहाऽऽगया गरुयकारणेण वयं । किं पि तुमं पत्थेमो जइ वियरसि भणइ तो मंती ॥१६॥
 देव मह जीवियं पि हु तुज्झाऽऽयत्तं किमेत्थ अवरेण ? । सामी तो अवियप्पं आइसउ पओयणं जेण ॥१७॥
 ततो मंतिं धरिउं भुयाए पुहईसरेणिमं भणियं । तुह दइया पंचत्तं पत्ता इमिणा पयारेण ॥१८॥
 अच्चमत्थामो एयं मरियव्वं न हु तए इमं सोउं । संखुद्धमणो मंती चितइ हा हा ! किमेयं ? ति ॥१९॥
 भणइ य तुहाणुभावो जं फुट्ठइ संपयं न मह हिययं । किंतु न देवेण अहं भणियव्वो अवरदारकए ॥२०॥
 अवरं च तीए लोयव्ववहारार्इ करेमि गंतूण । तो नरवइणा मुक्को संपत्तो निययनयरम्मि ॥२१॥
 पच्चइयपुरिससंगहियमट्ठिनियरं पियाए पूयंतो । तीए ससिक्किरणनिम्मलगुणनियरं संभरेऊण ॥२२॥
 रोयावंतो नियपरिणं पिकरुणस्सरं रुयइ मंती । सुमरंतो तमणुदिणं मणम्मि मरणं पि अहिलसइ ॥२३॥
 किंतु निववयणबंधणवद्धो गमिउं पभूयवरिसाई । अह अन्नया अमच्चो चितइ मह होज्ज जइ मरणं ॥२४॥
 तो पणइणीए अट्ठियनियरं न हु कोइ नेइ गंगाए । सयमेव य जीवंतो नेमि अहं तत्थ एयाणि ॥२५॥
 इय चित्तिऊण मंती नीहरिओ राइणो अकहिऊण । वाणारसिनयरीए गंगातीरम्मि संपत्तो ॥२६॥
 ततो अमरतरंगिणितीरे दविणं दियाण दाऊण । संभरिऊण सकरुणं पियागुणे रुयइ गुरुसोओ ॥२७॥
 कंकल्लिपल्लवुव्वेल्लिरेहिं हत्थेहिं जेहिं गहिया सि । तेहिं चिय इण्हि विहिवसेण सलिलंजली दिन्नो ॥२८॥
 कयवेरो व्व कयंतो न सहइ दइयाए अट्ठिएहिं पि । संगममुहं ति बहुविहमेवं पलवइ पणट्ठमुहो ॥२९॥
 ता तत्थ समणपत्ता अहिणवजोव्वणमणोहरसरीरा तन्नयरसायधूया नामेण सरस्सई कला ॥३०॥
 कोऊहलेण पुल्लिणे परिधमंतीए तीए सो मंती । दिट्ठो दुहसंततो ससंभमं पुच्छिओ एवं ॥३१॥
 सुपुरिस ! किं तुह दुक्खं दीणसरं रुयसि जं ? तयणु मंती । तीए पयासइ सव्वं नियवुत्तंतं तओ कुमरी ॥३२॥
 संजायजाइसरणा पडिया महिमंडलम्मि मुच्छाए । तो भीओ सहिवग्गो उवयारे काउमारद्धो ॥३३॥
 तं सोऊण नरिंदो संभंतो भू त्ति तत्थ संपत्तो । संपुच्छिया तओ सा वच्छे ! मुच्छा तुह किमेसा ? ॥३४॥
 भणियं च तीए एसो भत्ता मह आसि पुव्वजम्मम्मि । अवरोप्परं पि पीई नामं पि सरस्सई आसि ॥३५॥
 कहियं इच्चाइ असेसयं पि रायस्स तो अमच्चस्स । सण्णच्चयं सममं साहइ सा सो वि संतुट्ठो ॥३६॥
 परिणाविओ य रत्ता गरुयपमोएण सो महामंती । नियमरणाओ सयलं पि पुच्छिओ तो इमो तीए ॥३७॥
 कहियम्मि अमच्चेणं चितइ एसा अहो ! महासत्तो । पेच्छ जहा किच्छेणं एत्तियकालं ठिओ एसो ॥३८॥

तो सविसेसं पेम्भं परोप्परं ताण जायमइसरसं । अह अन्नया नरिंदो तस्सेव य भाणुसचिवस्स ॥३६॥
 दाउं नरिंदलच्छि पत्तो पंचत्तमह अमच्चनिवो । तीए सह विसयसोक्खं उवमुंजइ रायलच्छिजुओ ॥४०॥
 अह अन्नया य देवी दाहजरेणं अईव अभिभूया । पच्चक्खाया वेज्जेहिं सव्वहा तयणु भाणुनिवो ॥४१॥
 चित्तइ जाव इमाए अमणुत्तं न हु निणमि ताव सयं । अहयं मरामि न मुणेमि जेण नियपिययमामरणं ॥४२॥
 इय चित्तिऊण भाणु आरुदो सत्तमाए भूमीए । पासायस्स तलाओ उव्वंधइ जाव ता सहसा ॥४३॥
 भणिओ चारणमुणिणा मुपुरिस ! किं कुणसि बालमरणमिणं ? । अप्पवहेणं जायइ भवंतरेमु वि महादुक्खं ॥४४॥
 तो भाणुभूमिवइणा भणियं भयवं ! करेमि किं इहिं । अतरंतो नियपाणे धरिउं दइयाविओगम्मि ? ॥४५॥
 तो भणइ चारणमुणी धम्मो च्छिय हरइ दुक्खदंदोलि । ता निच्चं पि नरेसर ! कायवो सो सुबुद्धीहिं ॥४६॥
 रागाइरहियदेवं पंचमहज्वयसमन्नियं च गुरुं । जिणनाहकहियतत्तं संपइ पडिवज्जु नरिंद ! ॥४७॥
 तो भूवइणा भत्तीए सचिणयं गिण्हिउं जिणाभिहियं । धम्मं नीओ य मुणी पासे नियपिययमाए तओ ॥४८॥
 सा वि हु चारणमुणिणो चरणे पणमेवि गिण्हइ गिहीण । धम्मं तो मुणिचरणानुभावओ सज्जया जाया ॥४९॥
 तत्तो पंचपयारे भोए भोत्तूण दो वि बहुकालं । अहिसिचिऊण कुमरं रज्जे सुगुरुण पासम्मि ॥५०॥
 पव्वज्जं घेत्तूणं काउं अइदुकरं तवच्चरणं । काऊण कालमासे कालं सगं समणुपत्ता ॥५१॥

॥ मन्थ्याख्यानकं समाप्तम् ॥१२०॥

इदानीं श्रमण्याख्यानकस्यावसरः, तच्च एकाकित्वाधिकारेऽर्हज्जकाख्यानकेऽप्युक्तमेव । तदनन्तरं रामाख्यानकस्यावसरः, तदपि अप्रतिविधेयविध्यधिकारे यादवाख्यानके व्याख्यातम् । अतोऽवसरायातं—

कुलानन्दाख्यानकमभिधीयते । तच्चेदम्—

जिनैश्वन्दमिव प्रकटं स्वगुणैः पुरमस्ति भूतलानन्दम् । तं परिपालइ सुहमुभयहा वि राया कुलानंदो ॥१॥
 सर्वान्तःपुरसारा निजरूपविनिर्जितस्मरकलत्रा । तिहुयणतिलया नामेण पिययमा तस्स नरवइणो ॥२॥
 जन्मान्तरपुण्यवशोपात्तं पञ्चप्रकारविषयसुखम् । उवमुंजइ तीए समं निरंतरं नेहपडिवद्धो ॥३॥
 सहते तथा वियोगं नो नयननिमेषमात्रमप्यसकौ । तच्चाविओ व्व तच्चेट्ठिओ व्व सइ तम्मओ व्व निवो ॥४॥
 भणितश्च मन्त्रिभिरसावशिष्यवर्गं वदन्ति विद्वांसः । कामं कोहं लोहं गव्वं हरिसं च माणं च ॥५॥
 राज्ञः परिहरणीयं तस्माद् देव्या सहालपममुमधुना । आयरसु देव ! कल्लणमप्पणो महसि जइ विउलं ॥६॥
 एवमसौ हितकामैर्मन्त्रिचरैः शिक्षितोऽपि मोहवशात् । नो तं मन्नइ सिक्खा मयणाहीणेऽहवा विहला ॥७॥
 अन्येद्युरसौ राजा विचित्रचित्राभिरामभित्तिघने । पुप्फावयाररेहिरमणहरमणिकुट्टिमतलम्मि ॥८॥
 बहुमूल्यवसनविरचितशुचिचञ्चन्द्रगोपकपवित्रे । ससि-कुंदधवललंबिरमुत्तासरियासयसमिद्धे ॥९॥
 सुकुमारहंसतूलीकल्पितपर्यङ्करूपशयनीये । सुरहिविलेखण-तंबोल-पुप्फपडलयपहाणम्मि ॥१०॥
 प्रज्वलितदीपसर्पत्रभाप्रभावावलुप्ततिमिरभरे । देवीए समं पविसइ राया वरवासभवणम्मि ॥११॥
 पुष्पग्रहणनिमित्तं यावद्धस्तं करण्डके क्षिपति । ताव सहस त्ति देवी दट्ठा राइल्लभुयगेण ॥१२॥
 स्वामिन् ! दष्टा दष्टेति पूकूते परिकरः समस्तोऽपि । रत्तो पासे पत्तो जंपंतो किं क्रियेयं ? ति ॥१३॥
 उत्कटविषवेगवशात् सम्मोलितलोचनाऽभवद् देवी । वयणविणिग्गयफेणा विसंतुलावयवविगियतणू ॥१४॥
 गारुडिक-वैद्य-वातिकमुख्यैः सर्वैरपि त्यक्तमूर्तिः सा । पेच्छंताण वि तेसिं परिचत्ता जीवियव्वेण ॥१५॥
 हा ! हतविधिना मुषिताः [सर्वे] देवी मृता मृतेति जनः । हाहारवमुहलमुहो पलवइ दुहसलिलयसरीरो ॥१६॥
 राजाऽपि स्नेहवशादधिकं सज्जातहृदयसङ्घट्टः । आगयमुच्छो सिसिरोवयारसंजायचेयन्नो ॥१७॥

१. पूर्वार्धसंस्कृतोत्तरार्धप्राकृतभाषामिश्रेयं कथा ।

प्रलपति बहुप्रकारं प्रतिवचनं देवि ! देहि मम दयिते ! । कथं गया ? संधीरसु दंससु वयणं दुहत्तस्स ॥१८॥
 हा देवि ! नयननिर्जितपद्मदलं सरसललितसस्मेरम् । तुङ्गं मुहं गयपुत्रो पेच्छिस्सं कहसु कइया हं ॥१९॥
 एवं प्रलपन् राजा सचिवैः सन्धीरितो मधुरवचनैः । विहिणो मल्लो एयस्स देव ! भुवणे वि नत्थि जओ ॥२०॥
 अवलम्बस्व ततो हृदि सुन्दर ! धैर्यं विचारय विचित्रम् । विलसियमिमस्स विहिणो किं बहुणं वि पलविण ॥२१॥
 सम्प्रति देव्या विधिना विधीयतां देव ! वहिसंस्कारः । गय-मय-पञ्चइएसुं सोयं न कुणंति सप्पुरिसा ॥२२॥
 प्रतिहतममङ्गलमिदं सपदि पतिप्यति शिरस्यतो भवताम् । अग्गी वि हु लमिस्सइ तुम्हं देहे न देवीए ॥२३॥
 यस्मादपराधवतो मम रुष्टा प्रेमरोषणादेषा । तम्हा नियपिययममिममहेव य पत्तियाविस्सं ॥२४॥
 एवं न ददाति यदा कर्तुममुप्याः स वहिसंस्कारम् । तो संजाया सज्जे वि मंतिणो किमवि सविसाया ॥२५॥
 एकमपुत्रो मोहेन विनटितोऽन्यच्च धरणिपतिरेषः । कहं होही रज्जमिमं ? ति गरुयचिंता गमंति दिणं ॥२६॥
 सा तु त्रिभुवनतिलकामूर्तिर्मुक्ता तथैव तैलेन । तलिऊण तं नियंतो चिद्धइ राया गहगहिल्लो ॥२७॥
 तेऽपि च तथैव तं शिक्षयन्ति राजानमतिनिपुणवचनैः । राया वि देवि ! एए न अच्छिउं देंति वसिमम्मि ॥२८॥
 तदितः स्थानाद् यावो दुर्जनरहिते क्वचिद् विजनदेशे । तथ सुहेणं गंतूणं चिट्ठिमो सज्जया जेण ॥२९॥
 इत्युक्त्वा तामुत्क्षिप्य मोहतः स्कन्धदेशमारोप्य । गंतूणं वणगहणे तं मोत्तुं कम्मि वि पएसे ॥३०॥
 कन्द-फल-मूलभक्षी पश्यन्नास्ते प्रियां स तत्र सुखम् । एवं कयम्मि कइया वि कोविओ कहइ को वि नरो ॥३१॥
 अहमिममत्यन्तं मूढमानसं मन्त्रिणो महीनाथम् । काउं कमवि पवंचं करेमि पउणं सपन्नाए ॥३२॥
 प्रतिपन्ने तद्वचने तेनाप्यानायिता निपुणमत्तिका । एगा रमणी रमणीययाइगुणमंदिरमुदारं ॥३३॥
 सा कञ्चन नरमेकं मृतकं स्कन्धे तथा समारोप्य । तथैव वणे परिभमइ तस्स रत्नो नियंतस्स ॥३४॥
 तेनाऽऽपृष्टा सुन्दरि ! का त्वं ? स्कन्धे किमेष पुरुषस्ते ? । तीए भणियं कुलबालियाऽहमेसो य मे भत्ता ॥३५॥
 परमेनं मृतकममी नागरका बालिशाः प्रजल्पन्ति । तो तेहिमहं बाढं संतविया एत्थ संपत्ता ॥३६॥
 राजाऽप्यभाणि भद्रे ! दुर्जनलोकोऽयमीदृशः सर्वः । अहमवि तस्स भएणं एयम्मि वणे परिवसामि ॥३७॥
 एनामपि मम दयितां मृतां प्रजल्पन्ति येन मूढधियः । ता समदुक्खाणऽम्हं जुत्तमरन्नम्मि वसिउं जे ॥३८॥
 एवं च तत्र वसतोः सुखमतिजग्मुः कियन्त्यपि दिनानि । अहं अन्नया य तीए भणिओ राया लयंतरिओ ॥३९॥
 पश्यासौ तव दयिता किञ्चिज्जल्पति सहामुना पत्त्या । मह संतिएण दिट्ठा दिणम्मि अवरम्मि वि जमेसा ॥४०॥
 तच्छ्रुत्वा वचनमसौ मन्दस्नेहो मनागजनि राजा । पेच्छसु अकयन्नुत्तं अलोइयं किमवि एईए ॥४१॥
 आलापयतोऽपीयं ददाति मम नोत्तरं किमपि पापा । एएणऽसंश्रुएण वि समं पुणो एवमालवइ ॥४२॥
 अन्येद्युः कूपादौ कापि प्रत्यक्षिपत् तकन्मिथुनम् । सा पच्छा सविसाया आगंतूणं भणइ रायं ॥४३॥
 पश्य त्वदयितायाः कीदृगहो ! अधमचेष्टितं राजन् ! । उद्दालिऊण नीओ कथइ पाणप्पिओ मज्झ ॥४४॥
 अधुना तु मन्दभाग्या रोदिमि कस्याग्रतः ? श्रये कं वा ? । पेच्छ कहं धुत्तीए दो वि दढं वंचिया अम्हे ? ॥४५॥
 श्रुत्वैतद् राजाऽचिन्ति किमनया विहितमित्थमेवैतत् ? । अहवा मह मइमोहो मयाणि दोन्नि वि धुवमिमाणि ॥४६॥
 नूनं मद्बोधार्थं [विहितः] केनचिदिति प्रपञ्चोऽयम् । ता कहमहमिय मूढो जाणंतो वि हु भवसरूवं ॥४७॥
 रे जीव ! कस्य माता ? कस्य पिता ? कस्य किल कलत्रमपि ? । भिन्नपहा जं सज्जे नियकयफलभोइणो सत्ता ॥४८॥
 प्रत्यागतचैतन्यः पुनरपि पालयति नरपती राज्यम् । दोन्ह वि थी-पुरिसाणं महापसाओ कओ ताणं ॥४९॥
 पश्यत मतेरचिन्त्यं माहात्स्यं येन तादृशो विपदः । मुक्को राया जाओ य भायणं रायलच्छीए ॥५०॥

॥ कुलनन्दाख्यानकं समाप्तम् ॥१२१॥

यद्वदमीषामभवत् सन्तापपरम्पराकरः शोकः । तह अन्नस्स वि जायइ ता चयह इमं विवेयवसा ॥१॥
 शोककरणमशुभफलमभिहितम्, अत एव विदितजिनतत्त्वाः केचन एनं न कुर्वन्त्येव एतद् दृष्टान्तेनाह—

जिणवयणभावियमई संसारासारयं वियाणंता ।

न करंति मए सोयं भवियकुडुवं व सुपिए पि ॥५१॥

अस्या व्याख्या—जिनवचनेन—आगमोपदेशेन भाविता वासिता मतिर्येषां ते तथोक्ताः ‘संसारासारतां’ भवनैर्गुण्यं ‘विजानन्तः’ अवबुध्यमानाः न कुर्वन्ति मृते शोकं भव्यकुटुम्बवत् ‘सुप्रियेऽपि’ अतिवल्लभेऽपि इत्यक्षरार्थः ॥५१॥

भावार्थस्त्वाख्यानकगम्यः । तच्चेदम्—

निरुपद्रवतादिसद्गुणैः, क्वचिदाधिक्यगुणातिशायिनि । बहुधाविधिधान्यसम्भवप्रथिते कर्षकसन्निवेशके ॥१॥
वसति प्रियधर्मनामकं, प्रवणं भव्यकुटुम्बमेककम् । जिनधर्मगुणेन भावितं, प्रियसन्तोषसुधातिमुस्थितम् ॥२॥
अथ तत्र कुटुम्बके बृहन्, जनकः सुन्दरनामधेयकः । दयिताऽपि मनोरमाभिधा, शुचिशोलादिगुणा जनप्रिया ॥३॥
तनयोऽप्यनयोर्मनोरथो, भणितोऽथास्य वधूश्च सूमिका । गुणयोग्यमिति प्रसिद्धितः, कथितं भव्यकुटुम्बकं जनैः ॥४॥
प्रियभाषितया विभूषितं, न च केनापि जनेन दूषितम् । स्वकुटुम्बकसंहतौ स्थितं, परमात्सर्यवियोगमुस्थितम् ॥५॥
परमेतदनिन्द्यसङ्गतं, जिनधर्माचरणे सुनिश्चितम् । तदचिन्त्यकुर्मदोषतो, विभवकवल रत्नसिद्धवत् ॥६॥
स्वकुटुम्बकवृत्त्यभावतः, पितृ-पुत्रावनुवासरं हलम् । प्रतिवाहयतो बहिःस्थितौ, किमु कुर्यादथवा न दुर्विधः ? ॥७॥
जठरापरिपूर्णे पुमानतिमान्यां मुक्त्वा मनस्विताम् । अवधूय मनःप्रियां ह्रियं, परिहृत्य स्वकुलव्यवस्थिताम् ॥८॥
कुरुते कुनरेन्द्रसेवनं, तनुते नाचजनेऽपि संस्तुतिम् । प्रथयत्यहितेऽपि मित्रतां, त्यजति स्वाचरणं सतां मतम् ॥९॥
तदम् अपि दौस्थ्यतो जिनं, प्रतिपन्नौ कुरुतो हलिक्रियाम् । अथ तत्र कथञ्चिदप्यसौ, तनयः प्राप परासुतामहेः ॥१०॥
जनकोऽपि विबुध्य तं मृतं, जितवाक्यामृतसुस्थमानसः । हलवाह्यभुवो बहिः सुतं, शुभचित्तोऽक्षिपदुच्चकैः स्वयम् ॥११॥
सुमना उपचक्रमे हलं, खलवे खेदयितुं तथैव सः । अथ तेन पथाऽस्य सीहकः, स्वजनः प्राप कुतोऽपि चाग्रतः ॥१२॥
अवलोक्य तमेवमुज्झितं, तनयं सीमनि तस्य तादृशम् । तमपि प्रयतं निजे हले, जनकं तस्य तथा विशोककम् ॥१३॥
तदनु स्वजनः सविस्मयस्तमपृच्छत् सुतमृत्युकारणम् । स्वजनाय यथाऽभवत् तदा, सकलं सोऽचकथत् तथैव तत् ॥१४॥
अथ तादृगलौकिकं वचः, स निशम्य प्रजगाद सुन्दरम् । यदमुं सुतमित्थमत्यजस्तत् तव सुन्दर ! सुन्दरं नु किम् ? ॥१५॥
अथ तस्य निशम्य तद् वचः, प्रतिबोधाय जगाद सुन्दरः । मयका किमसुन्दरं कृतं, यदयं भद्र ! परासुरुज्झितः ? ॥१६॥
अपरोऽपि च किं मृते करोत्वतिरिक्तेऽपि च रोदनाद् ऋते । तदपि क्रियमाणमङ्गिनां, नितरां स्वार्थहरं विचिन्त्यताम् ॥१७॥
अपरं च निशम्यतामिदं, प्रकटेऽमुष्य यमस्य वर्मनि । निजकर्मभटैर्गलस्तितो, बत ! कोऽप्येति निरेति कश्चन ॥१८॥
यदपि प्रथितं मृते जने, मिलिते क्वापि च रुद्यते जनैः । अवगच्छ स काकरोलकः, क्रियते तैः पतिते कलेवरे ॥१९॥
तदयं सुकृतेन कर्मणा, समियाय स्वयमेव मदगृहं । ? स्वयमेव पुनर्गतः क्वचित्, तदहो ! किं परिदेवितेन नः ? ॥२०॥
अपरं च ममामुनाऽऽगतं, कथितं नो निजमायता तथा । गमनं च [न] गच्छता ततो, निरपेक्षस्य सतोऽस्य कीदृशः ॥२१॥
उपरि क्रियते निबन्धनः ? प्रतिबन्धोऽपि च ? भद्र ! कथ्यताम् । इह यो किल मन्यते परं, स जनेनापि च मन्यते स्फुटम् ॥२२॥
अथ वक्षि बलीयसी स्थितिर्ननु लोकस्य न लङ्घ्यते क्वचित् । तव सत्यमिदं वचः परं, मरणे साऽपि निरर्थकोदिता ॥२३॥
उचिता पुनरस्ति जीवतः, परमेषाऽपि मया न पारिता । प्रविधालुममुष्य यन्मृतो, विषवेगोत्कटतावशाद् द्रुतम् ॥२४॥
क्रियतामिति भद्र ! स्वयतां, स्वजनानां भवतां कृते वृथा ? । भविनो निजकर्मवश्यतावशिनः स्वर्गगमा भवन्त्यमी ॥२५॥
तदलं बहुभाषितेन नो, यदतीतं भुवि तन्न शोचयेत् । सुतमृत्युममुं निवेदयेर्मम वेश्मनि निजकः स शिक्षितः ॥२६॥
अथ तेन निशम्य तद्वचो, विदितं तावदयं सुनिष्ठुरः । सुतमातृ-कलत्रयोः पुनश्चरितं कीदृगिदं न वेदमद्यहम् ॥२७॥
इति कौतुकपूर्णमानसः, प्रथमं वेश्मनि तस्य सोऽविशत् । विहितोचितसत्क्रियः क्षणं, सविषादं निजगाद मातरम् ॥२८॥
अयि धर्मनिधे ! मनोरमे !, किमपि त्वं शृणु वाक्यमप्रियम् । कथयेति निवेदिते तथा, भणितं तेन तवाङ्गो मृतः ॥२९॥
कथमित्यविषादमाह सा, भणितं तेन महाहिना क्षितः । अथ सा न्यगदत् सहायकः, सद्गुणानविधौ स नोऽभवत् ॥३०॥

परमत्र विधौ विधीयते, किल किं सीहक ! ? सा तमत्रवीत् । यदशक्यनिवारणो यमो, जिनराजैर्निर्देशि शासने ॥३१॥

तथा हि—

न गजैर्न हयैर्न पत्तिभिर्न रथैर्नैव नयैर्न विक्रमैः । न धनैश्चिरसञ्चितैर्धनैर्न च मन्त्रैरपि वार्यते यमः ॥३२॥
 हलभृद्धरि-चक्रवर्तिनः, सुगत-ब्रह्म-पुरन्दरादयः । भुवनत्रयनायका जिना, विधिना धिग् ! निहता द्वाऽमुना ॥३३॥
 पुनरप्यवदत् स बान्धवो, जठरे सुन्दरि ! स त्वया धृतः । प्रणयेन च पालितस्तदा, सरसाहारवशाच्च लालितः ॥३४॥
 तदियं किमलौकिकी तव, प्रथिता निर्वरता मुते निजे ? । तदनु पियवाग् मनोरमा, सदयं सीहकमाह सम्मतिः ॥३५॥
 यदि पालन-कुक्षिधारणं, स्वजनस्नेहनिमित्तमुच्यते । विहितं च परस्परं तद्वद्, भविभिः सन्तु समेऽप्यमी निजाः ॥३६॥
 शृणु सीहक ! शासनस्थितिं, भवकान्तारमनन्तमृच्छतः । समभूत् प्रतिदेहिन् यतः, स्वकभावो बहुधाऽपि देहिन् ॥३७॥
 तदयं भविको विवेकवान्, वद केन प्रतिबन्धमृच्छतु ? । समभावतयैव वर्तनं, मुनिवत् सङ्गतमङ्गिनां ततः ॥३८॥
 इति संसरतां तनूस्तां, स्वजनः को वद ? कोऽथवा परः ? । इति युक्तिवचोभिरीदृशैर्निजके मौनमुपेयुषि क्षणम् ॥३९॥
 भणिता च सुतप्रियाऽनया, तव भर्ता कथितोऽमुना मृतः । तदशक्यनिराकृतौ विधौ, क्रियते किं ? कुरु मानसां धृतिम् ॥४०॥
 अधुना तु गृहीतभोजना, चलिता श्वसुर-वराय यद्यपि । श्वसुरस्य कृतेऽशनं नयेरिदमास्तां पतिभक्तभाजनम् ॥४१॥
 विहिते च तया तथैव तां, निजगादाऽथ निजः सुतप्रियाम् । पतिमद्य न शोचसेऽङ्ग ! किं, चलिताऽप्यत्र शुचः पदेऽपि यत् ॥४२॥
 जगदेऽथ तया पतिं विदुर्जिनधर्मं सुगुरुं जिनेश्वरम् । अपरे पुनरात्मपोषकाः, पतयस्तात ! भवे भवेऽभवन् ॥४३॥
 यदि वेदिम् शुचोऽपि सत्फलं, तदहं रोदिमि वच्मि विक्लवम् । उपहन्मि वपुः पतिं स्तुवे, नितरामस्मि न भक्तमप्यदः ॥४४॥
 विहितेऽपि यदैवमस्ति न, प्रकृतं किञ्चिदपि प्रयोजनम् । प्रथयेच्छुगियं कृता तदा, वत ! कर्तुर्ध्रुवमज्ञतामलम् ॥४५॥
 यदि शोककृदानयेन्मृतं, श्रियमाणं विनिवर्तयेज्जनम् । विदधातु शुचं न चेदिदं, द्वितयं किं कृतयाऽनया वृथा ? ॥४६॥
 कुपितैः किल कुट्यते यद्वद्, विपदि स्वेन निजं शरीरकम् । वत ! सम्प्रति तेन नृत्यते, प्रकटाङ्गं किल का विदग्धता ? ॥४७॥
 कुपियः कचिदतिमङ्गताः, किल कुर्युः शुचमङ्गकैर्यकैः । विलसन्ति तदैव तैरमी, मनुजानां धिगिमां विडम्बनाम् ॥४८॥
 चरणैरिह शोकतो यकैर्विलिखद्भिर्भुवमङ्ग शोचितम् । मुदितैरिह गम्यते तकैर्विलसद्भिर्भुवि हंसलीलाया ॥४९॥
 गुरुशोकवशेन ताड्यते, हृदयं यत् स्वकरैः सुनिर्दयम् । तदपि प्रियहारयष्टिभिः प्रमदेऽलङ्कियते विचेतनैः ॥५०॥
 शुचि निर्भरमुक्तपूकृतिव्यथितैर्येन मुखेन रुद्यते । गुरुपर्वणि तेन गीयते, किल कीदृश्यपरा विडम्बना ? ॥५१॥
 नयनैर्गलदश्रुकं जनः, शुशुचे यैरिह तैरपत्रपः । सकटाक्षमपाङ्गसञ्चरन्नयनव्यंशमयं निरीक्षते ॥५२॥
 इति बहुविधमूढलोकजं, कियदसमञ्जसमत्र कथ्यते ? । जिनवाक्यविशुद्धचेतसां, पुनरेवंकरणं न सङ्गतम् ॥५३॥
 तदिदं गुणवत्तया प्रियं, प्रथितं भव्यकुटुम्बकं जने । इह मोहजयाद् बृहत्सुखं, परलोकेऽपि च सद्गतिं गतम् ॥५४॥
 प्रशमय मनो विवेकतस्तदनेनैव कुवासनामयम् । गृह-पुत्र-कलत्र-सम्पदां, प्रलयेऽप्यङ्ग ! न शोच्यमङ्गिभिः ॥५५॥

॥ इति भव्यकुटुम्बाख्यानकं समाप्तम् ॥१२२॥

यद्वद् बभूव भुवि भव्यकुटुम्बकस्य, सर्वज्ञशासनवचोऽमृतभावितस्य ।

बन्धावशोककरणं महते गुणाय, तद्वद् भवेत् तदितरेष्वपि मानवेषु ॥१॥

॥ इति श्रीमदाब्रह्मदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे जिन[शासन]भावितमतिषु शोकाकरणप्रतिपादन-
 परश्चत्वारिंशोऽधिकारः समाप्त इति ॥४०॥

[४१. विवेकिजनस्वकृतकर्मोदयोपतनदुःखाधिसहनाधिकारः]

अनन्तरं शोककरणमनर्थकमभिहितम् । अधुना तु न केवलमिदमनर्थकम्, किं तर्हि ? शारीरमानसः स्वकामप्येतन्, तच्च विवेकिनः स्वकृतफलमिदम् इति मन्वानाः सम्यक् सहन्त इत्येतद्वक्तुकाम आह—

सम्मं सहन्ति धीरा कम्मवसेणं समागयं दुक्खं ।

पासजिण-वीर-गयमुणि-मेयज-सणकुमार व्व ॥५२॥

अस्या व्याख्या—‘सम्यग्’ भावसारं ‘सहन्ते’ तितिक्षन्ते ‘धीराः’ सात्त्विकाः ‘कर्मवशेन’ स्वकृतानुभावेन ‘समागतं’ समायातं ‘दुःखम्’ अशर्म । दृष्टान्तानाह—पार्श्वजिनश्च—प्रसिद्धः वीरश्च—महावीरः गजमुनिश्च—गजमुकुमारः मेतार्यश्च—श्रेणिक-राजजामाता सनत्कुमारश्च—चतुर्थचक्रवर्ती ते तथोक्ताः, तद्वदित्यक्षरार्थः ॥ भावार्थस्त्वास्यानकगम्यः । तानि चामूनि ।

तत्रापि क्रमप्राप्तं किञ्चित्—पार्श्वजिनकम्ममिधीयते । तच्चेदम्—

गुणालए भारहमज्झखंडे, चक्काहिवोसारियदुट्टुदंडे । कासी जणो जत्थ सया वि धम्मं, करेइ वा जीवदयाइ रम्मं ॥१॥
कासीइ देसो सगुणेहिं सगो, जम्मी सिरीमंदिरमंगिवगो । वाणारसी तत्थ पुरी पसिद्धा, सुत्थत्तयाईहिं सया समिद्धा ॥२॥
तत्थाऽऽसिराया सिरिआससेणो, सुवेग-दप्पुद्धुरआससेणो । तस्साऽऽसि वम्मा निवपट्टदेवी, जीए न दोसा विलसंति केवी ॥३॥
सुहाइ तीए सह भुंजमाणो, पालेइ रज्जं असमाहिमाणो । कयाइ वम्मा मुहसेज्जमुत्ता, खेयाइदोसेहिं दढं विउत्ता ॥४॥
निएइ निद्दावसवत्तिनाणे, गयाइए चोहस पुत्तठाणे । गंतूण वम्मा मणुइंदपासे, पयासई पावमलप्पणासे ॥५॥
तेणावि वुत्तं तुह पुत्तलाभो, होही पिए ! पंकयनिम्मलाभो । एमेव होज्जा मणजायतुट्ठी, वत्थंचले बंधइ सउणगंठी ॥६॥
कालेण देवी सिरिवम्ममाया, सुयं अरोया अरुयं पयाया । कओ सुरिंदेहिं जिणाभिसेओ, सुरायले सन्नयदिन्नसेओ ॥७॥
माऊए सप्पाणुभवाणुरुक्खं, समंतओ भग्गभवंधक्खं । पासो त्ति पुत्तस्स जयप्पसत्थं, निवेण नामं विहियं जहत्थं ॥८॥
कलाकलावे निउणो कुमारो, रुवेण ओहामियदेव-मारो । पत्तो वयसेहिं समं भमंतो, जत्थऽच्छई कट्टतवं तवंतो ॥९॥
कदाभिहाणो समणो तवस्सी, दिट्ठिप्पहे दिन्नसहस्सरस्सी । अव्वत्तयं किंचि मणे सरंतो, पंचगितावं तवमायरंतो ॥१०॥
तो तेण नाऊण कुमारएणं, वुत्तो किमेएणमसारएणं । अन्नाणकट्टेण महाणुभावा ? कुद्धो निसामेउमिमं कुभावा ॥११॥
पयासिओ फोडिय कट्टखोडिं, सप्पो गओ सो वि हु कोवकोडिं । पासो वि सप्पं तयमद्धदद्धं, काउं नमोक्कारगुणेण मुद्धं ॥१२॥
गओ गिहं सो वि मओ तयाऽही, जाओ अहीसो समहासमाही । पासो वि गेहम्मि कुमारभावे, मुणेइ कइया वि हु गीयरावे ॥१३॥
कयाइ कारावइ नट्टकम्मं, कयाइ आयत्तइ मुद्धधम्मं । कयावि कीलावइ हत्थिराए, हए वि वाहेइ समुच्चकाए ॥१४॥
क्रमेण लायत्तगुणेण पुत्तं, पत्तो जुवत्तं रमणीयवत्तं । तओ य रत्ता मुकुमारियाओ, विवाहिओ रायकुमारियाओ ॥१५॥
पंचप्पयारे रमणीयभोए, सुरो व्व सो भुंजइ चत्तसोए । एत्तो य लोयंतियनामएहिं, विवोहिओ जीयनिवेयएहिं ॥१६॥
देवेहिं दाऊण सुवत्तदाणं, किमिच्छियं सव्वजणेऽनियाणं । संवच्छरं जाव अदुट्टभावं, दारिदंसंतत्तविलुत्ततावं ॥१७॥
मोत्तूण सव्वं पि हु रज्जसारं, पव्वज्जई संजमरुवभारं । कटो मरेऊण पभूयपावो, नियाणदोसेण किलिट्टभावो ॥१८॥
कोहगिणा सव्वपलित्तकाओ, आउक्खए अग्गिपुरेसु जाओ । पासित्तु पासं कयकाउसगं, ज्ञाणद्वियं निज्जियमोहवगं ॥१९॥
समागओ जाणियपुव्ववेरो, खोभेउकामो परिचत्तमेरो । जिगोवर्रि धारियकूगचित्तो, फुरंतकोवाहियरत्तनेत्तो ॥२०॥
विउव्विया तेण तओ पिसाया, दुहावहोदीरियदुट्टवाया । जम व्व जीयंतकरा कराला, मुहेण निज्जंतदवगिजाला ॥२१॥
निसायविप्फारियकत्तियाला, सभावओ भीसण-सामभाला । घण व्व भिगंजणकालकाया, विज्जुच्छडाभामुरमुत्तिभाया ॥२२॥
लल्लक्कहक्का भय-मेरवेहिं, अट्टट्टासुग्गमहारवेहिं । निक्कंपज्ञाणाउ धिईसगाहो, न खोहिओ तेहिं वि पासनाहो ॥२३॥
पुणो वि आपिगलकेसखंधा, पयंडदाढाहियभीईविंधा । ससंभमावेसवसा दुलंवा, विउव्विया भीसणसिंहसंधा ॥२४॥
विरुव्वरुवेहिं तहाऽवरेहिं, वग्घाइएहिं पि भयंकरेहिं । न खोहिओ जाव जिणो सयाओ, मेरु व्व ज्ञाणाओ सुहासयाओ ॥२५॥

तओ तहिं विथरिएहिं देवप्पभावओ सव्वमकंड एव । विज्झायदीवं व गिहं घणेहिं, अंधारियं वोमतलं घणेहिं ॥२६॥
 कढंबुओ सज्जियसकचावो, धारासरो वासइ रुद्रावो । पासं जिणं गेपि मणम्मि कूरे, नासावहिं नीरभरेण पूरे ॥२७॥
 दिट्ठं जिणे निच्चलझाणसूरे, मुहं सुनेत्तं गुरुनीरपूरे । पंकेरुहं वऽद्धनिमग्गमेव, सुमुद्धफुल्लंधुयजुम्मसेवं ॥२८॥
 जहा जहा मुंचइ वारि देवो, तहा तहा पासजिणो अलेवो । काऊण सज्झाणगयं पयत्तं अलोइयं झायइ किं पि तत्तं ॥
 तं वारिनिम्मायममाइयस्स, सम्मं सहंतस्स दुहं जिणस्स । पयासियासेसपयत्थमाणं, जायं सुहं केवलरूवनाणं ॥३०॥
 एवं कढे नीरभरं सुयंते, भाणंबुणा कम्ममलं धुवन्ते । जिणे गिरिंदे व्व सुनिष्पकपे, अहो ! अहीसासणमाचकपे ॥३१॥
 नाऊणमोहीए जिणोवसभां, आगम्म सिगं कढमत्थभंगं । निच्चमच्छिउं वंदइ नोयराओ, जिणेसरं जायगुणाणुराओ ॥३२॥
 काउं सरीरं सफ्फायावत्तं, सिंहासणं सूकरायवत्तं । निवेसिउं तम्मि जिणिंदपासं, थोउं पवत्तो गयनेहपासं ॥३३॥
 कढेण तं पास ! कयत्थिओ वि, तम्मि सुहोऽहेसि अपत्थिओ वि ।

विणिच्छिउं ने अहवा वि देव !, समीहियं लब्भइ किं मुहेव ? ॥३४॥

अणंतरं ओसरणाइकिच्चं, करेसु सकाइसुरा हु निच्चं । एवं जिए बोहिय धम्ममग्गे, खवित्तु कम्माणि गओऽपवग्गे ॥३५॥
 कल्लाणयं मंगलकारयं च, अणिट्ठदंदोलिनिवारयं च । पासस्स वित्तं विउसेहिं धेयं, विसेसओ तच्चरियाओ नेयं ॥३६॥

॥ पार्श्वआख्यानकं समाप्तम् ॥१२३॥

इदानीं वीराख्यानकमाख्यायते, तच्च सम्यग्दुःखाधिसहनार्थमेव समवगन्तव्यम् । तद्यथा—

संयमभरग्रहणाङ्गीकारप्रस्तावे मिलितसमस्तचतुर्विधदेवनिकायसचिवसौधर्माधिपतिप्रमुखसुरेश्वरसमुदायं नन्दिवर्धनराजप्रभृति-
 स्वजनसमाजं मन्त्रि-सामन्त-पुरोगपौरप्रकारांश्चाऽऽपृच्छ्य विहाराय प्रस्थितेन कर्मारग्रामबहिरुद्यानप्रतिपन्नकायोत्सर्गेण [यथा] प्रथम-
 प्रारब्धगोपालोपसर्गरूपम्, तदनन्तरं दिव्यादिचतुर्विधोपसर्गसम्पातप्रस्तावे जघन्योपसर्गमध्ये उत्कृष्टं कटपूतनाजनितसतुहिनपवनमिश्रं
 जलशीकरशीतरूपम्, मध्यमोपसर्गमध्ये तूकृष्टं प्रकुपितसुराधमसङ्गमकुम्भतकालचक्रसम्पातजनितवेदनाविसहनरूपम्, उत्कृष्टोपसर्ग-
 मध्ये चोत्कृष्टं छम्माणीनामकप्रामवास्तव्यसिद्धार्थवणिग्गृहोपविष्टवैद्यशिरोमणिस्वरकाभिधानवणिग्मित्रदृष्टजिनागमाभिहितविधानभिक्षास-
 म्यसिद्धार्थगृहप्रविष्टसमस्तलक्षणसमन्वितश्रीमन्महावीरतनपदिष्टसरोगताश्रवणसञ्जातातिदुःसहमानसकष्टसिद्धार्थवचनप्रोत्साहितस्वरकवैद्य-
 सम्यगन्विष्टसमुपलब्धछिन्नमूलकर्णगतानिष्टकीलकाकर्षणसमयसमुद्भूतमहावेदनाविसहनरूपम्, तदनन्तरं च समुत्पन्नदिव्यामलकेवला-
 चलोकाचलोकितलोकाऽलोकेनापि प्रोत्सर्पप्रौढबहुमानपुरस्सरभक्तिभरावनम्रभवनपत्यादित्रिदशसमन्वितशक्रादिपुरेश्वरविरचिताष्टमहा-
 प्रातिहार्यरूपरूपोपचारकलितरमणीयप्राकारत्रयसमलङ्कृतसमवसरणमध्यव्यवस्थितस्वर्णमणिखचितविचित्रदिव्यसिंहासनावस्थितेनापि स्फु-
 रन्महाप्रभावसङ्ख्यातीतदेवकोटीकलितेनापि नानाविधलब्धिधुनीशतसन्निपातमहाजलधिकल्पगौतममुनिप्रमुखश्रीश्रमणसङ्घपरिवृतेनापि
 गोशालकविमुक्ततेजोलेश्यापरितापनारूपम्, अपरं च स्वकृतावश्यवेद्यावेद्यवेदनीयवेदनाऽऽविर्भूतदौर्बल्याऽरोचक-रुधिरातिसारसमन्वि-
 तदाघज्वरसमुत्थवेदानुभवरूपं दुःखं सम्यगधिषोढम्, तथा तदीयवृहच्चरितादवसेयम् ॥

॥ इति संक्षेपतो वीराख्यानकं समाप्तम् ॥१२४॥

साम्प्रतं गजमुन्याख्यानकमाख्यायते तच्चेदम्—

गंगेयनिम्मियावासमणहराए वि धणयविहियाए । वारवईए नयरीए नरवई वामुदेवो ति ॥१॥
 नामेण देवई से जणणी भवणम्मि अन्नया तीए । पारणयदिणे छट्ठस्स साहुसंघाडया तिज्जि ॥२॥
 जुगमेत्तनिहियनयणा अंतरिया थोवथोववेलाए । समरूवा संपत्ता सप्पणयं पणमिया तीए ॥३॥
 पडिलाभिया य ते सिंहकेसरप्पवरमोयगेहिं तओ । अह तेसि तइयसंघाडगो इमं पुच्छिओ तीए ॥४॥
 भयवं ! किं मइमोहो मह ? किं दिसिविच्चमो इमो तुम्ह ? । अह समगसमाए वि हु पुरीए न हु लब्भए भिक्खा ? ॥५॥
 जं इह पुणो पुणो वि य समागया तयणु भणइ जेट्ठुणी । नो मइमोहो तुम्हाण साविए ! अत्थि मणयं पि ॥६॥
 नो वा दिसिच्चमो अन्ह न वि य भिक्खा न लब्भए एत्थं । परमत्थि कारणं तं पि तुम्हमक्खिज्जए इण्हि ॥७॥

भद्विलपुरम्भि नागस्स सेट्ठिणो सुलसभारियाए सुया । छ च्चेव वयं सिरिनेमिचरणमूलम्भि पव्वइया ॥८॥
 ते एत्थ परियडंता कुलेसु उच्चावपसु सव्वे वि । तुह मंदिरम्भि पत्ता समाणरूव त्ति संदेहो ॥९॥
 इय जंपिऊण मुणिणो विणिग्गया देवई वि चित्तेइ । हरिणो समाणरूवा जइणो सव्वे वि पेच्छ इमे ॥१०॥
 पुत्तिं पयंपियं आसि मज्झ नेमिस्सिण अट्ठणं । जीवन्ताणं पुत्ताण होसि जणणी तुमं देवि ! ॥११॥
 ता एए वि हु मन्ने मह पुत्ता जं सिणिज्जए हिययं । इय चित्तिऊण दिवसे दुइज्जए जाणमारूढा ॥१२॥
 पत्ता य समवसरणे जिणसरं पणमिउं समुवविट्ठा । पहुणा वि हु तत्त्वावं साहेउं सा इमं भणिया ॥१३॥
 देवाणुपिए ! मग्गाणुसारिणी तुह मई समुप्पन्ना । जेणसा सुयचित्ता संवित्ता अवितहा चेव ॥१४॥
 तो देवईए दिट्ठा ते मुणिणो जिणवरस्स पासम्भि । पन्हुयपओहराए पणमिय एवं समुल्लविया ॥१५॥
 मम कुच्छिसमुच्चयाण पुत्तया ! तुम्हमेरिसं जुत्तं । गुरुरज्जसिरी सज्जा अणवज्जा अहव पव्वज्जा ॥१६॥
 नवरं दूमइ हिययं जं सच्चवियं न तुम्हमेरं पि । सुहवालविलसियं मंदमम्मणुल्लावरमणीयं ॥१७॥
 तो जगगुरुणा भणिया जम्मन्तरकम्मविलसियं तुज्झ । जम्हा सवक्कियणाणि सत्त तुमएऽवहरियाणि ॥१८॥
 विलवन्तीए तीए पुणो वि करुणाए अप्पियं एकं । तस्स फलेणं जाओ पुत्तेहि समं तुह विओंगो ॥१९॥
 इय सोउं तीए पुणो पुणो वि दुच्चरियगरहणा विहिया । वंदिय नेमिजिणिदं संपत्ता निययपासाए ॥२०॥
 जणणीकमनमणत्थं समागओ कण्हनरवई गोसे । तो साममुहं तं पेच्छिऊण पुच्छइ पणयपुब्बं ॥२१॥
 किं अंब ! कसिणवयणा ? किं आणाखंडणं कुणइ को वि ? । तो सा जंपइ पुत्तय ! न खंडए कोइ मम आणं ॥२२॥
 किंतु मह दुक्खमेयं बहुपुत्तप्पसविणी वि होऊण । जाया दुहाण ठाणं न बालविलसियमुहाणमहं ॥२३॥
 निययुच्छंगे काउं न कारिओ कोइ निययधणपाणं । ऊरूणमुवरि धरिउं न य न्हविओ मंदपुत्ताए ॥२४॥
 हीरिज्जंतो खेल्लणयदंसणाडंबरेण डिंभेहिं । रिंसंतो मणिकुट्टिमिगिहंगणे न वि य सच्चविओ ॥२५॥
 एमेव मम्मणुल्लावमणहरं पहसिरो दसनमुत्तं । आलिगिऊण गाढं न चुंविओ वयणकमलम्भि ॥२६॥
 न हु डिंभविहियकेल्लपसंगओ धूलिधूसरसरीरो । आगंतुं मह कंटे विलगिओ भू त्ति एमेव ॥२७॥
 न हु बालयसुलहाए राहाडीए महीए विलुलंतो । काउं कडीए आलिगिऊण मंभीसिओ बालो ॥२८॥
 न क्या वि हु कुविणं मन्नुभरुम्मंथरं रुयंतेण । सुकुमालपाणिअमयच्छडाहिं पहया अहमहन्ना ॥२९॥
 इय मन्नुनिच्चरं जणणिजंपियं निमुणिऊण कन्हनिवो । उल्लवइ अंब ! मा कुणसु कमवि खेयं नियमणम्भि ॥३०॥
 सव्वं पि सोहणमहं करिस्समिइ जंपिऊण नीहरिओ । आराहइ अमरं पुव्वपरिवियं विहियतवचरणो ॥३१॥
 ता कणयकुंडलाहरणभूसिओ सुरवरो समणुपत्तो । किं कण्ह ! सुमरिओ हं ? इय तेणुत्ते भणइ कण्हो ॥३२॥
 मह जणणीए पयच्छसु पुत्तं तो सुरवरो भणइ होही । नवरं तारुत्ते वि हु पव्वइही इय पयंपेउं ॥३३॥
 सिग्गं तिरोहियम्भि तियसे तियसालयाओ चविय सुरो । देवीए सुओ जाओ गयसुकुमालो कयं नामं ॥३४॥
 नवजोव्वणमणुपत्तो अणिच्छमाणो वि सयणवग्गेणं । परिणाविओ य धूयं दियस्स सो सोमसम्मस्स ॥३५॥
 अह तत्थऽरिट्ठिनेमो समोसट्ठो रेवयम्भि उज्जाणं । तस्साभिवंदणत्थं संपत्ता जायवा सो वि ॥३६॥
 पहुपयपउमं नमिउं उवविट्ठो भयवया वि सव्वेसिं । कहिया सद्धम्मकहा जणणी सग्गाऽपवग्गाणं ॥३७॥
 पुव्वभवत्तासाओ धरिज्जमाणो वि बंधुवग्गेण । गयसुकुमालो सिरिनेमिपायमूलम्भि पव्वइओ ॥३८॥
 गंतुं उड्डामरडाइणीहिमुम्भकपिक्कफेक्कारे । वेयाल-भूय-रक्खसविमुक्कअट्ठहासम्भि ॥३९॥
 वहुइंउमुंउमंडलमज्झं परिभमिरसिवसमूहम्भि । डउज्जंतमडयवसविस्सगंधवासियदिसाचके ॥४०॥
 एवंविहभीसावणमसाणमज्झम्भि सो महासत्तो । काउंस्सग्गाम्भि ठिओ गयसुकुमालो नवतवस्सी ॥४१॥
 तत्थाऽऽगएण भविवव्वयाए दिट्ठो स सोमसम्मणेण । तं पेच्छिऊण कुविओ अहो ! सुया मज्झ एएण ॥४२॥

परिणैऊण विटंविद्य परिचत्ता इय विचिंतिउं तेण । पावेण घडीकंठो ठविओ सीसम्मि से मुणिणो ॥४३॥
 भरिओ य जलंताणं अंगाराणं पणट्टकरुण । तेहि मुणी डज्झंतो सम्मं अहियासिउं लभो ॥४४॥
 मा कुप्पयु जीव ! तुमं इमस्स जम्हा निमित्तमित्तमिमो । अवरज्झइ तुह इह कम्मपरिणई पुव्वभवविहिया ॥४५॥
 वयग्गिवेयणाओ (?) सहियाओ अणंगसो तए नरए । इण्ह पुण पीडिस्सइ केत्तियमेत्तं इयरजलणो ? ॥४६॥
 अज्ज वि य संसणिज्जो होइ इमो सव्वहा वि रे जीव ! । जो सिद्धिपुरपहम्मि एवं तुह कुणइ साहिज्जं ॥४७॥
 एवं विचिंतयंतस्स तस्स सीसं बहिं दहइ दहणो । मज्झम्मि भवपरंपरसमज्जियं कम्मकट्टभरं ॥४८॥
 जह जह उच्छलइ महावियणा जलणेण तस्स तवनिहिणो । तह तह स महासत्तो धम्मज्झाणं समारुहइ ॥४९॥
 इहभविय-पारमविए जीवे स्सामेइ स्समइ य सयं पि । पणमइ कमकमलं भुवणसामिणो नेमिनाहस्स ॥५०॥
 आलोयणं पयच्छइ सिद्धाण पवड्डमाणपरिणामो । एवं अहियासंतस्स तस्स सम्मं जलणवियणं ॥५१॥
 जायं लोयाऽलोयप्पयासयं विमलकेवलत्ताणं । तव्वेलं चिय निव्वाणमुत्तमं सो समणुपत्तो ॥५२॥
 वीयम्मि दिणे सबलो दुहा वि दोवड्डमारुहेऊण । नमणत्थं नेमिजिणस्स निग्गओ कण्हनरनाहो ॥५३॥
 पत्तो य समवसरणे नमिउं जिणपायपउममुवविट्ठो । भयवं ! गयसुकुमालो कत्थऽच्छइ ? पुच्छिए तेण ॥५४॥
 सिद्धिट्ठणे सिट्ठो जिणेण कहमेयमुल्लवइ कण्हो । भणइ जिणो जह तुमए आगच्छंतेण साहिज्जं ॥५५॥
 करुणारसिएण कयं विप्पस्स जराए विहुरियंगस्स । देवलियाकरणकए सिरेण इट्ठा वहंतस्स ॥५६॥
 त ह गयसुकुमालस्स वि केणावि कयं तओ भणइ कण्हो । कह नज्झिही स भयवं ! मए ? तओ भणइ भुवणगुरू ॥५७॥
 उव्वंधणानिमित्तं निग्गच्छंतस्स जस्स तं दट्ठुं । फुडिही सिरं तहेव य मरिहो स तए मुण्येव्वो ॥५८॥
 इय सोउं कण्हनिवो नियबंधवमरणजायगुरुसोओ । असुजलोल्लकवोलो नमिउं नेमिं पडिनियत्तो ॥५९॥
 जाव पुरीए पविस्सइ कण्हो ता दिट्ठिगोयरं पत्तो । सो सोमसम्मविप्पो फुट्ठं से सत्तहा सीसं ॥६०॥
 तो पंचत्तं पत्तो विन्नाओ वासुदेवनरवड्डणा । नयरीए भामिओ सो कट्ठावेऊण पाएहिं ॥६१॥
 खित्तो य पुरीए बहिं एरिसमन्नो वि कुणउ मा पावं । इय निसुणिऊण गुरुदुक्खसल्लिया जायवा सव्वे ॥६२॥
 वसुदेवेण विरहिया निक्खंता नव दसारनरनाहा । तह नेमिबंधवा सत्त संजुया हरिकुमारैहिं ॥६३॥
 जिणजणणी सिवदेवी तह हरि-बलभट्टकनयाओ वि । [.....] ॥६४॥
 [.....] । देवइ-रोहिणिरहिया पव्वइया नेमिपासम्मि ॥६५॥
 किं बहुणा गयसुकुमालसोयसल्लियमणो समग्गो वि । वसुदेवबंधुवग्गो निक्खंतो जायसंवग्गो ॥६६॥

॥ गजसुकुमालाख्यानकं समाप्तम् ॥१२५॥

इदानीं मेतार्याख्यानकं प्रस्तूयते । तच्चेदम्—

साकेए साकेए साकेए गुणगणागरे नयरे । साहारे साहारे साहारे सउणसउणाणं ॥१॥
 नियजसधवल्लिमनिज्जियसारयचंदावयंसया जस्स । चंदावयंसयासममित्तधणा पुरजणा जस्स ॥२॥
 सयलकलागमपडिपुत्रभावनियवंसमहमिययसोहो । संपाडणपक्खदुगुज्जलत्तअकलंकयाईहिं ॥३॥
 उप्पायंतो चंदावयंसओ सुहयनिम्मलगुणेहिं । चंदावयंसओ नाम नरवई [सय]सिरिमवइ ॥४॥
 सव्वंतो उरसाराओ गयवियाराओ सुइसरीराओ । निम्मलगुणधाराओ सिणिद्ध-मिउचिहुरभाराओ ॥५॥
 महिहरसमुच्चमवाओ सुकुमाराओ सिवासयधराओ । गंगा-गउरीओ विव हरस्स दो तस्स दइयाओ ॥६॥
 पढमा तासिं नामेण धारिणी धारिणी धरावड्डणो । बीया वयणविणिज्जियपउमा पउमावई नाम ॥७॥
 रूवविणिज्जियमयणा ससिवयणा कमलपत्तसमनयणा । कुंदकलियाभरयणा दो दो तासिं च सुयरयणा ॥८॥
 निययं हिययपइट्ठा समुन्नयाऽन्नोन्नसंगपावित्ता । सिहिणा इव नयणपिया संपक्कसुहा सुवयणा य ॥९॥

१. अश्रुजलार्द्रकपोलः । २. स्फुटितम् । ३. मरणम् । ४. कर्पयित्वा ।

रत्रो रदुसुहसायरसमुल्लसावणगुणा ससहर व्व । किं बहुणा संसारियसुहाण सव्वाण सव्वस्सं ॥१०॥
 पढमाए मुणिचंदो सागरचंदो य सुंदरावयवा । गुणचंद-बालचंदो बीयाए विणयकुलभवणं ॥११॥
 इय एवमिमाणि तया तिवग्गसाहणपराणि सुहियाणि । नीसेसपउरसम्मयगुणाणि विलसंति रज्जसिरिं ॥१२॥
 जं पुण जिणवयणामयभावियहिययाणि ताणि सव्वाणि । एसो पुण विन्नेओ खीरे खलु खंडपक्खेवो ॥१३॥
 राया उ विसेसेणं कुओ वि कम्मक्खओवसमभावा । इहलोयनिप्पिवासो परलोयमुद्देकगयचित्तो ॥१४॥
 अहिगयजीवाऽजीवो निच्चं चिय साहुपज्जवासणओ । उवलद्धपुन्न-पावो सम्मं सुहत्तचित्तणओ ॥१५॥
 असहेज्जदेव-दाणव-किंपुरिस-महोरगाइदेवेहिं । निग्गंथपवयणाओ अणइकमणिज्जथिरचित्तो ॥१६॥
 निग्गंथे पावयणे धणियं निस्संकियाइगुणकलिओ । लद्धट्ठो गहियट्ठो विणिच्छियट्ठो य समयम्मि ॥१७॥
 इय पंचमंगभयवइपंचमगणहरसुहम्ममुणिवइणा । सावयवन्नयवन्नियगुणरयणालंकियसरीरो ॥१८॥
 परिपालइ रज्जसिरिं रक्खइ स्वत्तेण सिट्ठजणनिवहं । निग्गहइ दुट्ठलोयं पवयणउच्छप्पणं कुणइ ॥१९॥
 अह अन्नया य संशारायत्थाणं विसज्जिय नरिंदो । जा वयइ वासभवणं ता तत्थ न का वि सामग्गी ॥२०॥
 खण-लव-तव-च्चियाए त्ति वयणमणुसरिय ताव नरनाहो । सनगरमिव साकेयं पच्चक्खाणं पवलो सो ॥२१॥
 जावेस वासभवणे दीवो पज्जलइ ता न पारेमि । इय हिययम्मि विगप्पिय काउस्सगं कुणइ धीरो ॥२२॥
 मेरु व्व निप्पक्को कम्मविणिज्जरणमेगमिच्छंतो । नियदेहनिरावेक्खो अगणंतो दंस-मसगाई ॥२३॥
 इय पासिय पुहइवइ देवी वि न का वि रायपासम्मि । संपत्ता बोलीणो ता पढमो जामिणीजामो ॥२४॥
 दीवो वि पज्जलंतो एयावसरम्मि नेहविरहाओ । विज्झाइउमारद्धो ता सेज्जापालियाए इमो ॥२५॥
 मह सामी उस्सग्गे अच्छिस्सइ दुक्खमंधयारम्मि । इय परिभाविय समईए पूरिओ तेत्तळपूरेण ॥२६॥
 इय तइय-चउत्थेसुं पहरेसुं तेलपक्खिवणपुव्वं । पज्जालिओ पईवो तओ पमाया निसासेसा ॥२७॥
 उग्गमिओ दिणनाहो पुहईनाहो य रुहिरभरियंगो । जावुस्सगं पारइ ता पडिओ धरणिवीढम्मि ॥२८॥
 नेहक्खयम्मि जाए दीवो आउक्खयम्मि नरनाहो । भवणप्पयासजणगा समयं चिय दो वि विज्झाया ॥२९॥

अवाचि च—

प्रतिज्ञाशैलमारुह्य, ये भूयो न पतन्त्यधः । साधयन्ति स्वमर्थं ते, यथा चन्द्रावतंसकः ॥३०॥
 एत्थंतरम्मि पोक्कारियम्मि सहस त्ति सेज्जवालीए । किं किं ? ति पयंपंतो पत्तो सव्वो वि परिवारो ॥३१॥
 दट्ठणं तयक्खं चैयन्नविज्जियं महीनाहं । मुणिचंदकुमारपमुहो लोओ विहलंघलसरीरो ॥३२॥
 पडिओ धस त्ति धरणीयलम्मि सिसिरोवयारकरणेण । संपावियचैयन्नो एवं पलवइ बहुपयारं ॥३३॥
 हा ताय ! ताय ! हा हा मुजाय ! हा राय ! वल्लह ! सुनाय ! । हा विहियपसाय ! पसन्नवाय ! संपन्नजसवाय ! ॥३४॥
 हा धम्मनिलय ! हा भुवणतिलय ! हा सरसविलयपरिवार ! । हा पहु ! पसन्नवयणं पसिऊणं देसु पडिवयणं ॥३५॥
 एवं च पलवमाणो कुमारपमुहो जगो स मंतीहिं । सायावहारवयणेहिं सासिओ समयकुसलेहिं ॥३६॥
 निक्कारणअवयारुज्जयस्स निक्खिवकुलावयंसस्स । एयस्स कुमर ! चित्तमु को विम्हरिओ कयंतस्स ? ॥३७॥

भणियं च—

लक्ष्मीलताकुठारस्य, भोगाम्भोदनमस्वतः । विरासवनदावाग्नेः, को हि कालस्य विस्मृतः ? ॥३८॥

अवरं च—

सो नत्थि चिय भुवणम्मि को वि जा खलइ तस्स माहप्पं । सच्छंदचारिणो सव्ववइरिणो हयकयंतस्स ॥३९॥
 ता कुमर ! एस पावो समवत्ती गिज्जए जहत्थक्खो । पज्जालिओ जलणो चिय कवळइ गरुए वि किं बहुणा ? ॥४०॥

वलभद्वि वलभद् सयलनीसेस विभद्वि ,
 रावणपमुह पयंडजोह अवरं वि गभद्वि ।
 न वि उव्वरिउ कथा वि को वि कुवियह जमरायह ।
 पयडपयावह पाणिनिवहु पावह जिम्ब रायह ॥४१॥

इय मुणिचंदप्पमुहो परिवारो सासिओ विगयसोओ । जाओ जणयस्स तओ कारविओ अग्गिसकारो ॥४२॥
 कइवयदिवसांतंरमुत्तो मंतीहिं कुमरमुणिचंदो । रज्जमणुट्टमु संपइ अनायगा जेण भद् ! वयं ॥४३॥
 तुह पिउणो रज्जमिमं नायगरहियं विसंटुलं होही । तुममेव रज्जजोगो मज्झम्मि जओ कुमारण ॥४४॥
 जेण तुह लहुयभाया उज्जेणीए कुमारभुत्तीए । पउमावइदेवीए अज्ज वि सिसुणो मुया दो वि ॥४५॥
 कुमरो वि मंतिवयणं निसमिय पिउसोयसल्लियसरीरो । चितइ निययमईए रज्जमिमं नरयदुहहेऊ ॥४६॥
 एयम्मि रज्जभारे इहलोयसुहं पि तत्तओ नत्थि । वासंगवहुलयाए नरवइणो जेणिमा चिंता ॥४७॥
 गयसाहणं न सुहियं संपइ मह तुरयसाहणमसुत्थं । अंतोउरे न को वि हु दुस्सीलो मज्झ ववहरइ ॥४८॥
 रट्टं पि दुट्टचरडाइएहिं संपयमभिदुत्तं दूरं । नरया (?) वि कुओ वि हु विरोहओ दुत्थिया अहुणा ॥४९॥
 देसे दुत्थत्तणओ नऽज्ज वि संपज्जए सुहेण करो । चोरा वि हु अणवरयं मुसंति मग्गम्मि सत्थजणं ॥५०॥
 नियबलभञ्जियचित्तो सीमालो मज्झ मन्नइ न सेवं । स्वत्तपडणाइदुत्था कुणन्ति रावं पि नायरया ॥५१॥
 लंचोवयारलुद्धा सम्मं अहिगारिणो न वट्ठंति । अज्जं माणघणाए अंतोउरियाए रूसणयं ॥५२॥
 एवमणेगमणोगयवियप्पमालाउलस्स नरवइणो । मोत्तुमभिमाणमेगं नत्थि सुहं भणियमेत्थऽत्थे ॥५३॥

औत्सुक्यमात्रमवसादयति प्रतिष्ठा, क्लिश्नाति लब्धपरिपालनवृत्तिरेव ।

नातिश्रमाय नयनाय यथा श्रमाय, राज्यं स्वहस्तधृतदण्डमिवाऽऽतपत्रम् ॥५४॥

किं बहुणा भणिणं इह-परलोइयदुहाण स्वणिमेयं । चइऊणं रज्जसिरिं संजमसिरिमस्सिओ होमि ॥५५॥
 इय परिभाविथ भणिया माया पउमावई कुमारेण । गेणहसु माए ! रज्जं अणुजाणमु पव्वयामि अहं ॥५६॥
 तीए भणियं बाला मज्झ मुया रज्जपालणासत्ता । वोढुं गयपल्लाणं कुमार ! किं रासहो तरइ ? ॥५७॥
 इय सुणिउं तीयुत्तं पडिवन्नमकामएण तं रज्जं । मंतीहिं सुहमुहुत्ते विहिओ रज्जाहिसेओ से ॥५८॥
 जे पिउणो वि न पणया वसीकया ते वि तेण सीमाला । पुत्तप्पभावपत्तं सो पालइ रज्जमणवज्जं ॥५९॥
 उवसंतडिब-डमरं दुरीइ-दुच्चिमक्खदोसपरिमुक्कं । दूरीकयपरचक्कं अदिट्टतकरप्यारं च ॥६०॥
 अहिगारिणो विणीया पणया सव्वे वि मंति-सामंता । आणावडिच्छओ से सव्वो वि य सेवयसमूहो ॥६१॥
 अणुरत्ता पयईओ सिणेहसारो सुही य सुहिसत्थो । चट्टइ वसम्मि सव्वो उवरोहवरंगणानिवहो ॥६२॥
 बंधवकुमुयाणंदे जाए चंदे व्व तम्मि मुणिचंदे । महिवाले सव्वे वि हु विस्सरिया पुव्वरायाणो ॥६३॥
 इय सो मुणिचंदनिवो पयईए च्चिय विसिट्ठगुणभवणं । बीयं पुत्तपभावा अलंकिओ रायलच्छीए ॥६४॥
 नीहरइ नयरमज्झ कलावमापूरियं विहियवेसो । मयसल्लिसत्तगंडयलगयजयवारणारूढो ॥६५॥
 कमणीयकंतिकामिणिकरयलदोधुव्वमाणसियचमरो । उहंउधरियधवलायवत्तपडिहणियरविकिरणो ॥६६॥
 विविहवरवाहणारूढमंति-सामंत-मुहडपरियरिओ । पढमाणविविहमागहकलयलववहिरियदियंतो ॥६७॥
 इय पइवासरसुररायलच्छिविच्छड्डुसंजणियसोहो । आगच्छइ निग्गच्छइ पेच्छिज्जंतो पुरजणेण ॥६८॥
 तं पेच्छिय पावमई दुहा वि पउमावई पट्टमणा । पच्छायावपरद्धा मच्छरपच्छाइयविवेया ॥६९॥
 चितइ पावाए मए सुयाणमेवंविहा नरिंदसिरी । आगच्छंती दंडेण ताडिया कहमहन्नाए ? ॥७०॥
 संपइ दुलहा एसा मह पुत्ताणं इमम्मि जीवते । सच्चवियं तीए इमं बुद्धी पण्हीए नारीणं ॥७१॥
 तो केण उवाएणं एस मए मारियव्वओ राया ? इय कूरमणा चिट्टइ विकप्पमालाउला तत्तो ॥७२॥

जो जमिह काउकामो सोऽवसरं तस्स लहइ कइया वि । पयडा एम पसिद्धो जणम्मि ता तीए वि उवाओ ॥७३॥
लद्धो मारणकज्जे जम्हा पयईए पत्थिवो एसो । भुक्खालुओ तओ से भोयणजायं किमवि माया ॥७४॥
निच्चं पि रायवाडीए निग्गयस्सावि पेसइ सिणेहा । अह अन्नया य मायाए मोयगो सिंहकेसरओ ॥७५॥
सोहणद्वेहिं कओ दासीइत्थे सुसंभुओ काउं । पट्टविओ सा दिट्ठा गच्छंती रायमग्गेण ॥७६॥
पउमावइदेवीए बाहरिउं दासचेडिया पुट्ठा । तुह हत्थम्मि किमेयं ? कत्थ व संपत्थिया तं सि ? ॥७७॥
तीए वि निव्वियप्पं एसा जणणि त्ति सच्चयं भणियं । भूवइभोयणकज्जे जामि अहं मोयगो एसो ॥७८॥
नीसेसो वुत्तंतो निवेइओ तयणु चित्थियमिमीए । एसो चेव समत्थो पत्थुयकज्जम्मि मह हेऊ ॥७९॥
तत्तो तीए भणियं केरिसगो एस मोयगो भदे ! । दासीए निस्सकं समप्पिओ देवि ! पेच्छ इमं ॥८०॥
तीए वि पुव्वमेव य विसभावियकरयलेण पासेसुं । पावाए परामुसिओ अइसुरही निवइणो जोगो ॥८१॥
उज्जिधिऊण सुइरं संचारेउं थिसं नहग्गेहिं । मोयगमज्जे भदे ! सिग्घं जाहि त्ति भणिऊणं ॥८२॥
दासीए अप्पिओ करयलम्मि तीए विमुद्धहिययाए । रत्तो पणामिओ चित्थियं च तेणावि पुन्नवया ॥८३॥
भक्खेमि कहमहमिमं बालेहिमिमेहिं भुक्खिएहिं तओ । काउं दुहा तयं तेसिमेव पउमावइसुयाणं ॥८४॥
दिन्नं दलमेगेणं अयाणमाणेण मोयगसरूवं । मुणिचंदनरिंदेणं तदुवरिमणवज्जहियएणं ॥८५॥
ते उण भुजंता वि हु विसमविसावेसविहुरियसरीरा । वयणविणिग्गयफेणा सम्मीलियलोयणा सहसा ॥८६॥
पेच्छंताण वि रायाइयाण पडिया थस त्ति धरणीए । सिसिरोवयारवसओ वि जा न पावंति चेयन्नं ॥८७॥
ता नायं निउणमईए एस निस्संसयं विसवियारो । ता तक्खणमेव सुवन्नघसणजलपाणपभिईहिं ॥८८॥
पउणीकया कुमारा बाहरिउं दासचेडिया रत्ता । पुट्ठा भदे ! को एस ? कहसु जेणेरिसं पावं ॥८९॥
जीवियनिव्विन्नेणं विहियमणज्जेण ? तीए संलत्तं । देव ! न याणामि अहं इह कज्जे कमवि परमत्थं ॥९०॥
नवरमिमो पउमावइदेवीए मोयगो सहत्थेहिं । परिमलिओ धेत्तूणं मज्झ सयासाओ मग्गम्मि ॥९१॥
अवरेण न केणावि हु दिट्ठो पहु ! एत्थियं वियाणांमि । तो नायमवणिवइणा तीए च्चिय विलसियमिमं ति ॥९२॥
ता कयमहममणाए सच्चं आहाणयं इमं तीए । जो चित्तवह विरुद्धं परस्स तं आवइ घरस्स ॥९३॥
हा मण मयंकधम्मो न मारिओ हं ति तीए पावाए । मत्तिसमक्खे पच्चारिऊण मोत्तूण रज्जसिंरिं ॥९४॥
निव्विन्नकामभोगो मुणिचंदनराहिवो सुकयपुत्तो । अदिट्ठवराहाणं वएसु सूरीण राहाणं ॥९५॥
पासे सुहपरिणामो पव्वइओ गहियदुविहमुणिसिक्खो । उग्गतवचरणनिरओ विहरइ गुरुपायमूलम्मि ॥९६॥
अह कइया वि हु सूरीणमंतिए साहुणो विहरमाणा । उज्जेणीओ पत्ता पुट्ठा गुरुणा सुहविहारं ॥९७॥
तेहिं वि सच्चं कहियं साहुविहाराइयं नवरमेगो । गरुओ उवइवो मुणिवराणमकयप्पडीयारो ॥९८॥
राय-पुरोहियकुमरा दुल्ललिया दुरुलिविलसिया दूरं । मुणिवग्गं राउलवायविनडिया पहु ! कयत्थंति ॥९९॥
तं निमुणिऊण मुणिचंदमुणिवरो मणयममरिससहाओ । चित्तइ चंदपहुज्जलमुचरियचंदावयंसस्स ॥१००॥
जाओ वि हु मह भाया कहमेवविहपमायमायरइ । ता सिक्खवेमि गंतुं मह सत्ती एत्थ वत्थुम्मि ॥१०१॥
सत्तीए संतीए जो दरिसणपरिभवं सहइ सत्थो । सो धम्मं पि न याणइ अहवा दोभाइगमं महइ ॥१०२॥
मा जम्मउ सो पुरिसो जाओ वि हु जियउ मा चिरं कालं । जिणसासणावमाणं सामत्थे सहइ जो मूढो ॥१०३॥
जो देव-गुरुपराभवमहममई सहइ सत्तिसम्भावे । निस्संदेहं सइंसणे वि तस्सऽत्थि संदेहो ॥१०४॥
तो गुरुणा मोयाविय गंतुमहं सिक्खवेमि अविणीए । मा वच्चंतु वराया ते वि हु नरयम्मि मूढमणा ॥१०५॥
तो नमिऊणं गुरुणो भणिया जइ तुम्ह होइ आएसो । तो तत्थ गंतुमहयं वारेमि मुणीणमुवसग्गं ॥१०६॥
गुरुणा वि जुत्तमेयं जं किज्जइ पवयणुत्तइ धम्मो । एयं धम्मरहस्सं पवयणसारो इमो चेव ॥१०७॥
तो गुरुणाऽणुत्ताओ पत्तो सो तक्खणेणमुज्जंणि । संभोइयवसहीए पविसइ साहूण मज्झम्मि ॥१०८॥

कयसमुचियपडिवत्ती भणिओ साहूहिं भिक्खवेलाए । चिट्ठसु तं वसहीए तुह पाहुन्नं करिस्सामो ॥१०६॥
 एवं विहिए तेणं भणिया मुणिचंदसाहुणा साहू । भो ! अत्तलद्धिओ हं तो ठवणकुळाणि साहेह ॥११०॥
 तो वत्थव्वयसाहूहिं खुड्डओ से दुइज्जओ दिन्नो । दंसेउं पडिकुट्टे कुले तओ खुड्डओ बलिओ ॥१११॥
 तथेव य रायकुले पत्थुयकज्जप्पसाहणट्टमिमो । भिक्खट्टाए पविट्ठो तत्थ वि य समुच्चसद्देणं ॥११२॥
 जाणावणत्थमेणमत्तणो धम्मलाभिए सहसा । अंतेउरियासत्थो विणिग्गओ पणमिय मुणिदं ॥११३॥
 विन्नवड् पंजलिउडो भयवं ! मा वयह गरुयसद्देणं । काऊणमकण्णपुहं सो वि हु गरुययरसद्देणं ॥११४॥
 किं भणह सावियाओ ! तुच्चे अहमुच्चकन्नओ मणयं । इय तासिं तेण समं, परोप्परं जंपियं सोच्चा ॥११५॥
 कोउयवसओ किं किं ? ति जंपिरा निव-पुरोहियकुमारा । कलयलरवं कुणंता कुओ वि सहस त्ति संपत्ता ॥११६॥
 वारंतीण वि तासिं अंतेउरियाण को वि हु अपुव्वो । आगंतुगपाहुणओ अयाणमाणो इह पविट्ठो ॥११७॥
 ता मा महाणुभावं इमं कयत्थह निरत्थयमिमो हु । कण्णयबहिरसरिच्छो ता वच्चा ! गच्छउ जहिच्छं ॥११८॥
 एवं ते भणिया वि हु अणत्थजणगतओ सिमुत्तस्स । दाउं भवणदुवारे सुयगलं भणिउमादत्ता ॥११९॥
 नच्चसु समणग ! संपइ पूरसु अम्हाण कोउगं गरुयं । तेणुत्तं कह कीरइ वायणविरहम्मि नट्टविही ? ॥१२०॥
 तो भणियमिमेहिं वयं बाएभो तयणु साहुणा भणियं । जइ एवं लट्ठमिमो पउणो हं नच्चियव्वम्मि ॥१२१॥
 तो बाइउं पवत्ता तालाराहणमयाणमाणा ते । चुक्के ताले रुसिऊण साहुणा निट्ठुरं भणिया ॥१२२॥
 एण मुहेण तुमे मं नच्चाविहह मुक्खसेहरया ! । ताहे रुट्ठा रे मुंड ! देसि गालीउ अम्हाणं ॥१२३॥
 मुणिणा वि निजुट्ठेणं सव्वाणि वि टालिऊणमंगाणि । मयपाया निच्चेट्ठा काउं मुक्का सयं च पुणो ॥१२४॥
 निग्गंतूणज्जाणे भूभायं पेहिउं निराबाहं । उवविसिय निरुव्विग्गो सज्झायं काउमादत्तो ॥१२५॥
 ते उण कुमारगे पासिऊण पडिए महीए तयवत्थे । पोक्करिए परिवारेण आगओ तत्थ नरनाहो ॥१२६॥
 संभंतो संभासइ ते वि न भासंति नेय फंदंति । कट्टमयपुत्तला इव चिट्ठंति थिरं फलोयंता ॥१२७॥
 तो भणइ आसुरुत्तो केणमिमं पावकम्मुणा विहियं ? । तो भणियं केणावि हु इमेहिं पडु ! समणगो एगो ॥१२८॥
 बाढं कयत्थिओ सो कयाइ एवंविहे इमे काउं । सामि ! पलाणो कत्थइ पायमिमं नज्जइ मईए ॥१२९॥
 तो तक्खणेण जोयावियाओ सव्वाओ साहुवसहीओ । जाव न को वि पयंपइ तो भणियं तेहिं साहूहिं ॥१३०॥
 वत्थव्वओ न को वि हु रायउले विसइ तच्चमया चेव । नवरं पाहुणगमुणो समागओ आसि अमुणंतो ॥१३१॥
 जइ कह वि सो पविट्ठो न याणिमो तं ति तो महीवइणा । सव्वायेरेण मज्जे निरुविओ वि हु न सो दिट्ठो ॥१३२॥
 तो केणावि हु निउणं निरुव्वयंतेण बाहिरुज्जाणे । सज्झायंतो दिट्ठो निवेइओ राइणो तत्तो ॥१३३॥
 बाहरिओ [वि हु] जा कह वि नेइ सो राइणो सयासम्मि । ता सयमेव य राया संपत्तो साहुपासम्मि ॥१३४॥
 जा वंदिउं पवत्तो सहस च्चिय ताव पच्चभिन्नाओ । चल्लणेसु निवडिऊणं सुइरमिमो रोविउं लम्भो ॥१३५॥
 ताहे विलक्खवयणो लज्जाए अहोमुहो ठिओ जाव । ताव य कित्तिमकोवेण भाउणा फरुसवयणेहिं ॥१३६॥
 निम्भच्छिऊग भणिओ होउं चंदावयंसनरवइणो । पुत्तो मुणिवग्गे कुणसि मूढ ! एवंविहं भत्ति ॥१३७॥
 जो परिवारं पि नियं नाऽऽणाए धरसि मूढमइविहवो । सो कह नियववसाओ दुट्ठाण विणिग्गहं कुणसि ? ॥१३८॥
 केरिसियं तां सावयकुलुब्भवो सासणे जिणिदाणं । सम्मत्तमुद्धिकज्जं पभावणं कुणसि मूढप्पा ? ॥१३९॥
 एवं बहुप्पयारं सुइरमिमो फरुस-सामवयणेहिं । तह कह वि हु सिक्खविओ मुणिणा आसंघयवसेण ॥१४०॥
 जह जंपिउं पवत्तो पुणरथि एवंविहं पमायमहं । न करिस्सं मुणिवग्गे निरुव्वमभत्ति च काहामि ॥१४१॥
 संपइ पसिय पयच्छसु मह मुणिवइ ! पुत्तभिक्खभिय वुत्तो । भणइ मुणी राहाडिं मुंचसु सुयपउणिमाविसए ॥१४२॥
 अविणयतरुणो फलमणुहवंतु एमेव ते महापावा । इय जा कह वि न मज्जइ रत्तो लल्लि करेंतस्स ॥१४३॥
 ता पडिऊणं थक्को मुणिणो पाएसु सविणयं निवई । करुणं काऊण तओ भणियं मुणिचंदतवनिहिणा ॥१४४॥

पुच्छमु जइ मह पासे कहमवि ते पव्वयंति सुहभावा । तो पउणयामि रायं ! न अन्नहा निच्छओ एसो ॥१४५॥
 मुणिणा वि हु काऊणं वयणं पउणं कुमारया पुट्ठा । पडिवन्नं पव्वयणं तेहिं वि पियजीवियत्तणओ ॥१४६॥
 ततो य कलाकुसलत्तणेण संवाहिऊणमंगाणि । पउणीकाउं दोन्नि वि मुमुहुत्ते दिक्खिया विहिणा ॥१४७॥
 मुणिचंदो वि हु पत्तो अहिणवपव्वइयणहिं परियरिओ । राहायरियसमीवे पालइ सम्मं समणधम्मं ॥१४८॥
 ताणं मज्जे नरनाहनंदणो पुन्नपरिणइवसेण । चितइ भव्वं जायं बला वि पच्चाविओ जमहं ॥१४९॥
 विप्पमुओ वि वियप्पइ मणम्मि कहमहमणज्जमुद्देण । नीएणमणेण हट्टेण ? विनडिओ जाइमयवसओ ॥१५०॥
 ते दो वि मुद्ध-कलुसियचित्ता पालंति समणपज्जायं । पज्जंते मरिऊणं जाया वेमाणिया देवा ॥१५१॥
 भुंजंति तत्थ मोए मणहरलायन्न-रूवकलियाहिं । अमरंगणाहिं सद्धिं विविहालंकाररुइराहिं ॥१५२॥
 अवयरण-जम्म-पव्वयण-नाण-निव्वाणसंभवदिणेसुं । कल्लाणगेसु पंचसु जिणाणमिह मणुयलोयम्मि ॥१५३॥
 आगच्छंति कुणंति य पूयं महिमाइयं पमोयवसा । नंदीसरदीवाइसु सासयजिणभवणठाणेषु ॥१५४॥
 तिथ्यरपायमूले सुणंति धम्मं जिणिदपन्नत्तं । अन्नं पि धम्मकिच्चं कुणंति तिथ्यन्नइप्पमुहं ॥१५५॥
 अहं अन्नया कयाई धम्मपियत्तेण तेहिं तिथ्यरो । पुट्ठो सुरलोयाओ चुया समाणा मणुयजम्मे ॥१५६॥
 किं सुलहबोहिया दुलहबोहिया वा वयं भविस्सामो ? । भणियं जिणेण नरनाहपुत्तं ! तं सुलहजिणबोही ॥१५७॥
 एसो पुण भवओ भइ सहचरो सो चुओ चरित्तगुणं । किच्छेणं पाविहिही मणुयभवम्मि वि समायाओ ॥१५८॥
 इय सोऊणं सुरलोयमइगया ते जिणं पणमिऊणं । तो नियसुही पुरोहियसुएण भणिओ महाभाग ! ॥१५९॥
 मं पडिबोहसु जम्हा जिणेण हं दुलहबोहिओ भणिओ । मा हु पमायं काहिसि जइ तुह मह उवरि पडिबंधो ॥१६०॥
 इय संकेयं काउं सुरलोयाओ चुओ दियस्स सुओ । जाईमयदोसेणं गुरुविसयपओसवसओ य ॥१६१॥
 रायगिहम्मि पुरवरे पावियपच्चंतमेयघरणीए । गच्चम्मि समुप्पन्नो जाइमयकुक्कम्मवसयाए ॥१६२॥
 तारिसजाइजुओ वि हु पालयतारिसविसिट्टचरणो वि । उववन्नो हीणकुले अहो ! दुरंतो मयविवागो ॥१६३॥
 तत्थेवऽवट्टिया सेट्ठिमारिया मेइणीए पियसहिया । सा उ ददंनिदुयत्तेण दूमिया गमइ दियहाइं ॥१६४॥
 नवरमिमीए वि हु गच्चमसंबो मेइणीए सह जाओ । तो सेट्ठिमारियाए सायरमच्चमत्थिया सहिया ॥१६५॥
 पियसहि ! अहमेएणं कयत्थिया निंदुयत्तदोसेण । ता जइ कहमवि समगं पसवामो तो नियगजायं ॥१६६॥
 भइ ! देज्जसु मज्जे कह वि हु जीवेज्ज तुज्ज पुन्नेणं । तीए वि हु पडिवन्नं नत्थि अविसओ सिणेहस्स ॥१६७॥
 अद्धट्टमदिवससमन्निएसु मासेसु नवसु दिवसाणं । कमसो य वइकंतेसु सेट्ठिमेयाण भज्जाओ ॥१६८॥
 सममेव पसूयाओ सेट्ठिपियाए सुया मया जाया । इयरीए लक्खणधरो निरुवमरूवो सुओ जाओ ॥१६९॥
 ततो जहा न जायइ छक्कन्नमिमाहिं विहियमायाहिं । संचारियाइं तह ताइं दो वि छन्नं सेवच्चाइं ॥१७०॥
 दूरं रायविरुद्धं सत्थविरुद्धं न जं जणपसिद्धं । तं ताहिं तया चेट्ठियमहो ! हु कुडिलत्तमित्थीणं ॥१७१॥
 नायमुवट्ठियसेट्ठिस्स भारिया सुरकुमारसमरूवं । अक्खयतणू पसूया पुत्तं ति जणेण नयरम्मि ॥१७२॥

ततो य—

वज्जंति तूरनिवहां गायंति गुणङ्गायणसमूहा । नच्चंति रमणिसत्था पविसंति सुहक्खपत्ताइं ॥१७३॥
 वेसमणसमाणधणो वियरइ सेट्ठी पभूयधणनिवहं । वद्धावयहत्थाओ गिणहइ सो विविहवत्थाइं ॥१७४॥
 अणवरयविहिवियरिज्जमाणसुहभक्ख-भोज्जमुत्थजणो । इय वद्धावणयमहामहसवो सिट्ठिणा विहिओ ॥१७५॥
 सा वि सुयं मेइए पाडइ पाएसु एस तुह तणओ । नामं पि हु दिन्नं तीए संतिथं तस्स मेयज्जो ॥१७६॥
 वड्ड सो सेट्ठिगिहे कलाकलावेण देहुवचएण । गयणे सियपक्खे ससहरो व्व निस्सेसजणसुहओ ॥१७७॥
 अट्टवरिसप्पमाणो लेहायरियस्स पायमूलम्मि । बाहत्तरीकलाओ सयलाओ पाडिओ पिउणा ॥१७८॥

ततो य तरुणरमणीहरिणीसंजमणवागुराकरिणि । पत्तो विलासविभ्रमगुणभवणं तारतारुणं ॥१७६॥
 अह विहियविसिद्धविलाससारसिगारमणहरसरीरो । परिभमइ सुवेसवयंसपरिवुडो पुरपहाईसु ॥१७७॥
 नाऊण तयं मेयज्जमोहिणा पुण्वसंगइयदेवो । पडिबोहइ बहुविहमुमिणदंसणाईहिं धम्मम्मि ॥१७८॥
 परमेसो न गणइ किं पि तारिसं कम्मभारियत्तणओ । जम्मंतरनिवत्तियसुगुरुपओसाणुभावेण ॥१७९॥
 कालेण सरसलायनपुनतारुणगुणमणिखणीओ । अट्ट कुलवाल्याओ विहिणा परिणाविओ पिउणा ॥१८०॥
 सिबियारुडो सह पिययमाहिं परिभमइ नयरमज्जम्मि । रुवविणिज्जियमयणो अच्छरसहिओ व्व सुरकुमरो ॥१८१॥
 तं दट्ठुणं देवेण चितियं एस विसयवामूढो । एवंविहसामग्गीए दुक्करं बोहिउं धम्मे ॥१८२॥

जओ—

जाय न दुक्खं पत्तो पियबंधवविरहिओ य नो जाव । जीवो धम्मक्खणं भावेण न गिण्हए ताव ॥१८३॥
 ता धम्मबोहणकए पाडेमि कहिं पि आवयावते । इय परिभाविय तज्जणयमेयदेहम्मि अवयरिउं ॥१८४॥
 लमो रोविउमेसो सदुक्खमह पासिऊण मेईए । वुत्तो पिययम ! तुमए किमेवमसमंजसं विहियं ? ॥१८५॥
 जम्हा मज्झ सहीए सुयवोवाहो महाविभूर्हए । तं पुण पमोयठाणे वि मज्झमिय सोइउं लमो ॥१८६॥
 तेणुत्तं अज्ज पिए ! नियाए धूयाए सुमरियमिमेण । सह जायाए जीवेज्ज कह वि जइ मज्झ सा धूया ॥१८७॥
 ता अहमवि मेयाणं भत्तं काउं जहाविहवमेवं । वीवाहं कारितो तं मज्झ पिए ! न संजायं ॥१८८॥
 ता मज्झमिमेणं माणसेण दुक्खेण दूमियमणस्स । सोयावेसवसाओ समागयं रुन्नमेयं ति ॥१८९॥
 तो तीए पई भणिओ परमत्थमिमं अयाणमाणीए । एसो तुह चैव सुओ सहीए दिन्नो मए सामि ! ॥१९०॥
 तं सोऊणं रुट्ठेण ताडिया सा वि रोविउं लमा । किमियं भो भइ ! ? जणेण पुच्छिए तेण संलत्तं ॥१९१॥
 पावाए इमाए कयं एयं असमंजसं मह पियाए । सिद्धजणनिदणिज्जं जओ इमो मज्झ तणओ त्ति ॥१९२॥
 दिन्नो मह दइयाए सिणेहओ सेट्ठिणीए एयाए । ता नियमंगरुहमिमं गिण्हेस्समहं मह न दोसो ॥१९३॥
 इय वोत्तुणं सहस त्ति पाडिओ गिण्हऊण बाहाए । सिबियाओ समक्खं परियणस्स सो खत्थहिययस्स ॥१९४॥
 जाओ य रंगमज्जे महाविराओ इमं निएऊण । लोओ वि हु पत्तिओ को वि कहं पत्थुयत्थम्मि ॥१९५॥
 जेण सिणेहो अहिओ इमाण तो संभवेज्ज एयं पि । निव्वच्छिऊण नीओ मेयज्जो तेण वि सगेहं ॥१९६॥
 भणिओ रे ! किं लज्जसि कुलक्कमेणाऽऽगएण कम्मेण ? । ता पयडमिमं भणियं मुणसु मणे कुणसु मा खेयं ॥२००॥
 इय वोत्तुं पत्तिखत्तो कोलियखड्डाए सो विसन्नमणो । अच्छइ तीए भणिभिणियमक्खियाजालकलियाए ॥२०१॥
 दट्ठुं तं तयवत्थं पयडियरुवो पयंपए देवो । भो भइ ! तं वियाणसि ममं ? ति तं सुणिय मेयज्जो ॥२०२॥
 चित्तइ मणम्मि मह एस दिट्ठपुण्वो कहिं पि मने हं । इय ईहा-ऽपोह-गवेस-मग्गणाओ कुणंतस्स ॥२०३॥
 जायं जाईसरणं नाओ सुरजम्मवइयरो तेण । भणियं च भो महायस ! विहियं मित्तत्तणं तुमए ॥२०४॥
 पउणो हं पवइउं परमज्ज वि मज्झ विसयपडिबंधो । अइवल्लिओ जं जुत्तं तं सयमुवइससु मह मित्त ! ॥२०५॥
 तो भणियं विवुट्ठेण विसयपिवासाए अणुवसंताए । वयविग्गकारिणीए न संगयं तुज्झ वयगहणं ॥२०६॥
 जइ एवं ता किज्जउ मज्झ पसाओ दुवालससमाओ । विसए हं भुंजिस्सं पच्छा बोहेज्ज नियमेण ॥२०७॥
 पडिबज्जिय तं मेयज्जवयणममरोऽमराणमावासं । गच्छंतोऽतुच्छमई विन्नत्तो सेट्ठिपुत्तेणं ॥२०८॥
 संपयमेवं विग्गोवियस्स मह केरिसा भणनु भोया ? । ता तह जयसु जहा हं भवामि जणपूयणिज्जगुणो ॥२०९॥
 ततो वयणाणंतरमूरणगो तेण तस्स गेहम्मि । वट्ठो भणिओ य इमो जहेस तुह भइ ! भवणम्मि ॥२१०॥
 रयणाणि अवाणंणं मुयही मणहरगुणाणि अणवरयं । तो ताण भरेऊणं वित्थयथालं पसन्नमुहो ॥२११॥
 जणओ तुज्झ निमित्तं मग्गिज्जउ सेणियं नियं कत्तं । परिणीयाए तीए तुह होहिइ सव्वमवि भव्वं ॥२१२॥
 अवरं पि हु जं किंचि वि तुज्झ पिया कारविस्सइ जणेण । मज्झ पभावा तं पि हु संपज्जिस्सइ धुवमिमस्स ॥२१३॥

इय भणिऊणं सहस ति सुरवरो [सो] अदंसणीहओ । ऊरणगो वि हु रयणाणि सुयइ रविकंतिरुइराणि ॥२१४॥
 तत्तो मेयज्जपिया थालं रयणाण पूरियं काउं । रायदुवारं चिद्वइ मगंतो कन्नयं रन्नो ॥२१५॥
 अभयकुमारो पुच्छइ तुज्ज कुओ एरिसाणि रयणाणि ? । तेणोइयमूरणगो पइदिणमेयाणि वोसिरइ ॥२१६॥
 तो भणियमभयकुमरेण भइ ! मेरिसगमूरणयरयणं । न विरायइ तुह गेहे ता आणसु रायअत्थाणे ॥२१७॥
 तेण वि तहेव विहिण रायत्थाणम्मि पयडमूरणओ । मुंचइ असुइं फुटंति जम्मि गंधेण नासाओ ॥२१८॥
 उव्वेविणहिं तत्तो पुणरवि नीओ गिहम्मि तस्सेव । तत्थ तहेव य वोसिरइ ताणि रयणाणि पवराणि ॥२१९॥
 तो जाणियमभएणं नूणमिमा का वि देवमाय ति । तो भणिओ से जणगो परिकस्वणत्थं पणयपुव्वं ॥२२०॥
 भो ! एस मज्झ जणओ निच्चं चिय जाइ वंदणनिमित्तं । सिरिवीरजिणेसरपायपउमजुयलस्स सुकुमारो ॥२२१॥
 किच्छेणं पयचारेण चडइ वेभारफव्वयपहम्मि । ता जइ रहमग्गो तत्थ कह वि संजायए सुहओ ॥२२२॥
 ता तुह सुयस्स तुट्ठो वियरइ नियकन्नगं महीनाहो । इय भणिण संपन्नो पव्वयसिहरम्मि रहमग्गो ॥२२३॥
 तो निच्छियमभएणं सुरमाया एस विचमो नत्थि । काही अवरं पि हु तप्पभावओ एस मायंगो ॥२२४॥
 तो केण प्यारेणं जणाववाओ अवेइ ? हुं नायं । आणावयामि जलहिं जेण इमो तस्स वेलाए ॥२२५॥
 छत्ते धरिज्जमाणे नरवइसिहासणे विहियण्हाणो । होइ पवित्तो इय वेयवयणमेवं बुहा वेत्ति ॥२२६॥
 इय चित्तिऊण भणिओ मेओ भो ! जइ समुहमाणेसि । तो तुज्झ भइ ! भणियं वयणमसेसं पि कुणइ निवो ॥२२७॥
 एवं कए कुओ वि हु जलही रायगिहपरिसरे पत्तो । सो केरिसओ दिट्ठो इंतो नयरे निवाईहिं ? ॥२२८॥
 महिहरसमुम्भवाणं सरियावहुयाण विलसिररसाणं । सव्वंगं पयडंतो लवणरसं सामलसरीरो ॥२२९॥
 एस सल्लूणो सरसो गरुओ गंभीरिमाए गुणनिलओ । इय जस-कित्ति जो वहइ पयडडिंडीरपिडमिसा ॥२३०॥
 एगेगभीण-मयरं नाणाविहमीण-मयरसंकिन्नो । सफरोव्वत्तियमिसओ सकडक्खं नियइ जो गयणं ॥२३१॥
 सिरिधर-सुरवरमहिओ विलसिरमयजलकरंदसियमुत्ती । सुरयणपरिजुसियपओ सक्खं सक्को व्व जो सहइ ॥२३२॥
 महिहरपसंसिओ हं सिरिजणओ हं अलद्धमज्झो हं । इय विहियगरुयगव्वो जो गज्जइ गहिरसदेण ॥२३३॥
 मयरसिओ दुरहिगमो जडपयइत्तं पयासयंतो व्व । गज्जंतो अच्चमालमुल्ललियमहल्लकल्लोलो ॥२३४॥
 बहुसत्ताहाराओ करुणारसपूरियत्तगुणओ य । सप्पुरिसो व्व विरायं सुव्वत्तममुक्कमज्जाओ ॥२३५॥
 रणरसियसेयसंखो धणरसकरि-तुरयसिरिसमाउत्तो । अणुरूढसंगमकए निवो व्व सेणियनिवं पत्तो ॥२३६॥
 आलिगंतो गुरुतरकल्लोलभुयाहिं रायगिहनयरं । नेहेणमप्पसरिसं सप्पायारं समुरभवणं ॥२३७॥
 जलवित्थारेण मए पायाल-मही-नहाइं रुद्धाईं । इय दप्पेण व नहयलमुल्लंघइ हल्लिरजलोहो ॥२३८॥
 इय एवंविहरयणायरस्स वेलाजलेण सो न्हविओ । मेयज्जो मूवइपमुहपउरलोएण सप्पणयं ॥२३९॥
 तत्तो य सुहमुहुत्ते रत्ता परिणाविओ नियं कन्नं । विहिओ पुणरवि रायाइएहिं नयरम्मि परममहो ॥२४०॥
 तो सो सेणियनरवइविइन्निरुवमसमुच्चपासाए । सयणीया-ऽऽसण-भोगोवभोग-परिवारपरियरिओ ॥२४१॥
 पंचविहविसयसुहमुभयहा वि नववहुयवंदपरिकलिओ । उवमुजंतो दोगुंदुगो व्व देवो गमइ दियहे ॥२४२॥
 तत्तो बारस वरिसाणि तस्स नाणाप्यारकीलाहिं । ललमाणस्स मुहुत्तं व्व सुत्थमणसो अईयाणि ॥२४३॥
 पुणरवि य मित्तदेवो अवइन्नो तस्स बोहणनिमित्तं । पेच्छ अपुव्वा पडिबन्नसूरया का वि सुयणाण ॥२४४॥
 दट्ठुं देवं सिरि रइयरुदरकरकमलसंपुडो सहसा । मेयज्जो सज्जो पत्थुयत्थकज्जम्मि संजाओ ॥२४५॥
 एत्थंतरम्मि पयडियनवाओ ताओ नवावि बहुयाओ । लल्लियक्खर-सुहयर-लडहवाणिविन्नत्तिपवणाओ ॥२४६॥
 उत्तालममणरणभणिरनेउरावावमुहलियदिसाओ । जंपंति पहु ! पसायं अम्हाण वि एत्थियं कुणसु ॥२४७॥
 तासिं पि हु पडिबन्नं देवेण दयालुणा तयं वयणं । पणइयणपत्थणाभंगभीरुणो हुंति जं गरुया ॥२४८॥
 ता तेसिं बारसगं वरिसाण तयं पि दुयमइकंतं । जंतं पि हु कालं जं न मुणइ सुहिओ सुहेल्लिवसो ॥२४९॥

तो वयपरिणइवसओ सुरोवरोहाओ भुत्तभोगाणि । चरणखओवसमाओ संजायविमुद्धभावाणि ॥२५०॥
 गरुईए विभूईए समयं पव्वावियाणि नरवइणा । सिरिवीरजिणेसरपायअंतिए ताणि सव्वाणि ॥२५१॥
 अन्भसियदुविहसिक्खाणि विणय-वेणइयकरणनिरयाणि । गुरुकुलवासे विहरंति विहुयरय-मलजिणाणाए ॥२५२॥
 मेयज्जो उण मेयज्जपरिणई वयविमुद्धसुहभावो । निरुवमकरुणारसरूपुन्नजलरासिसारिच्छो ॥२५३॥
 विहरंतो संपत्तो कयाइ पुणरवि य रायगिहनयरे । भिक्खट्टाए पविट्ठो सुवन्नकारस्स गेहम्मि ॥२५४॥
 सो उण सुवन्नयारो पइदिणमट्ठोत्तरं जवाण सया । सोबन्नियाण सेणियनरवइणो दिन्नवेयणओ ॥२५५॥
 परमं विस्सासपयं भोयणविसए सया वि अपमत्तो । निवत्तइ निरुवमवीरनाहपयपूयणनिमित्तं ॥२५६॥
 तो सो पुंजीकाउं जवे पविट्ठो गिहे सकज्जेण । वियरसु दइए ! एयस्स भिक्खुणो भिक्खमिइ भणिउं ॥२५७॥
 ते उण घाडेरुहगेहकुंचजीवेण भुक्खिएण जवा । गिलिया पेच्छंतस्स वि मुणिणो निरुवमदयानिहिणो ॥२५८॥
 तो नीहरिओ वत्थाणि परिहिउं किर जवे समप्पेमि । नरवइणो जिणपुरओ सत्थियपूयानिमित्तमिमो ॥२५९॥
 अहिगरणीए उवरिम्मि पुंजिए नियइ न हु जवे जाव । सुन्नमणो ता जोयइ इओ तओ संभमवसेण ॥२६०॥
 तो पुट्ठो मुणिवसभो भयवं ! तं मोत्तुमेगमवरस्स । संपइ न संभवो कहसु ता जवे पयडियपसाओ ॥२६१॥
 जेणऽच्चणियावेला अइजाइ निवो जवप्पणाभावे । रुट्ठो काही भयवं ! मं नवखंडं अयंडं ति ॥२६२॥
 एवमिमो भणिओ वि हु विविहपयारेहिं जाव न हु किं पि । जंपइ ता रुसिऊणं किलिट्ठकम्मेण सो सीसे ॥२६३॥
 अइनिबिडं बद्धो तेण अल्लवद्धेण सीसवेदेण । सुकंते बद्धे वेयणाए साहू समभिभूओ ॥२६४॥
 चितइ महाणुभावो कम्मरिवुजयत्थमुज्जमतस्स । अणुवकयपराणुगाहकारी तुह जीव ! को वेस ॥२६५॥
 रे जीव ! नरयवासम्मि तुह वसंतस्स नरयचालेहिं । छेयण-मेयण-कत्तण-दहणं-ऽकणपसुहवियणाओ ॥२६६॥
 अणुभाविज्जंतसरीरयस्स तुह केत्तियं इमं दुक्खं ? । इय समभावो तं दुरहियासमहियासए वियणं ॥२६७॥
 पुणरवि भणिओ अज्ज वि कहसु सरूवं जवाण तमणज्ज ! । तह वि हु कुंचदयाए न कहइ सो किं पि भणियं च ॥२६८॥
 जो कुंचगावराहे पाणिदया कुंचगं तु नाऽऽइवखे । जीवियमणपेहं तं मेयज्जरिसिं नमंsamि ॥२६९॥
 निष्फेडियाणि दोन्नि वि सीसावेदेण जस्स अच्छीणि । न य संजमाओ चलिओ मेयज्जो मंदरगिरि व्व ॥२७०॥
 एवं वेयणनियरं अहियासंतस्स तस्स तवनिहिणो । अप्पुव्वकरणपत्तस्स खवगसेढिं पवन्नस्स ॥२७१॥
 सासयमणंतमक्खयमणंतरूवं निरावरणमेगं । लोया-ऽलोयपयासं संजायं केवलन्नाणं ॥२७२॥
 आउयस्खयम्मि समकालमेव सेलेसिभावमणुपत्तो । सो किर महाणुभावो अंतगडो केवली जाओ ॥२७३॥
 एत्थंतरम्मि चेडीए कंठहारो महीए पक्खित्तो । तग्घायधसक्कियमाणसेण ते कुंचजीवेण ॥२७४॥
 उग्गिलिया हेमजवा तं दट्ठुं चितियं कलाएण । धिद्धी ! असमंजसकारयस्स मह बुद्धिवियलस्स ॥२७५॥
 जेणाहं निवजामाउयस्स रिसिणो य घायगो पावो । ता मरियव्वमवस्सं मएऽहुणा रायपासाओ ॥२७६॥
 ता पव्वज्जामि अहं सकुडुंयो अन्नहा न मोक्खो मे । इय बुद्धीए जाओ सुवन्नयारो समणरूवो ॥२७७॥
 तं वुत्तंत नाउं जा पेसइ तस्स निग्गहनिमित्तं । सेणियराया पुरिसे ता दिट्ठो समणरूवो सो ॥२७८॥
 नीओ य रायपासे जंपइ निव ! होउ धम्मलाभो ते । मइविहवेणं राया वि रंजिओ तस्स तणएणं ॥२७९॥
 भणिओ जइ नो सम्मं पालसि तो तुज्झ निग्गहं काहं । सो वि हु भएण पालइ जावज्जीवं पि विहियवयं ॥२८०॥
 ॥ इति मेतार्याख्यानकं समाप्तम् ॥१२६॥

इदानीं सनत्कुमाराख्यानकमभिधीयते । तद्यथा—

आराम व्व सुदक्खा जम्मि जणा जलहिणो पपसो व्व । परमावरियमहेला कयसुरमहणा विरायंति ॥१॥

निरुद्धमनियगुणवसओ कुरुजणवयभूसणं भणंतं व । अत्थि वसुहापसिद्धं कुरुजणवयभूसणं नयरं ॥२॥

१. 'आर्द्रवर्धेण' आर्द्रचर्मणा । २. काष्ठमारः ।

सहियमविसयमेयं नामेणं गयउरं समक्खायं । सइ सुहियनायरं पि हु दुहियासयसं जुयजणइं ॥३॥
जम्मि य वणिणो पामाणिहिं सह पयडरायमग्गम्मि । अम्मसियमुहवियक्का विमुद्धमाणा ववहरंति ॥४॥
असईओ सईहिं समं कयमुइसीलब्बया विरायंति । सुहयपरलोयविसयम्मि जत्थ जायाणुरायाओ ॥५॥
लहुया वि गरुयसरिसा रायसभावन्निया गयवियारा । बद्धियसिणिद्धबंधवधण-धन्ना जत्थ निवसंति ॥६॥
जम्मि पुरपरिहसन्निभभुयदंडुइं डकलियकरवाले । कालो वि किलाऽऽसंकइ सत्तुसमूहम्मि का गणणा ? ॥७॥
समरंगणपत्तेणं सुयणुवयारे य जेण गुणनिहिणा । सत्तूणं सुयणाण व दिन्ना कइया वि हु न पिट्ठी ॥८॥
बीसुं पि हु पसरियगुरुपयावचउरंगचंगगुरुसेणो । नामेण विस्ससेणो तं परिपालइ जहत्थक्खो ॥९॥
सोहमाइगुणेणं अप्पडिहयपुत्रपगरिसत्तणओ । देवीकयसन्नेज्झा सहदेवी पणइणी तस्स ॥१०॥
सा अन्नया पसूया चोइससुमिणेहिं सूइयं सुहयं । चक्ककुसंकियपयं सणंकुमारं तुरियचकिं ॥११॥
वड्ढंतो य कमेणं पत्तो सो अट्ठवरिसमाणतणू । सव्वजणाणंदयरो सियपक्खे सारयससि व्व ॥१२॥
लेहायरियसमीवे मंतिमुएणं महिंदसीहेण । सहिओ सिणिद्धसुहिणा पडिओ बावत्तरिकलाओ ॥१३॥
संपत्तो य कमेणं तरुणीहरिणीण वागुराक्कपं । तारुन्नसमारंभं मयरद्वयरूवरमणीयं ॥१४॥
अह अन्नया वसंते संपत्ते तुरयवाहियालीए । अवहरिओ सहस च्चिय हएण विवरीयसिक्खेण ॥१५॥
तो कुमरमणुसरंतो पणमिय राया महिंदसीहेण । विणिवारिओ सयं पुण कुमरन्नेसणकए चलिओ ॥१६॥
भमिओ रन्ने गिरिकाणणेषु सरिया-सरोवराईसु । मित्तं गवेसयंतो बहुकालं न उण उवलद्धो ॥१७॥
तत्तो निमुणइ सइं कारंडव-कुरर-सारसाईणं । जा तयभिमुहो चलिओ ता सुणइ इमं पडिज्जंतं ॥१८॥
जय बीससेणनहयलमयंककुलभवणलभगणक्खंभ । जय तिहुयणनाह ! सणंकुमार ! जय लद्धमाहप्प ! ॥१९॥
हरिसियहियओ नियमित्तनामसवणेण जाव संचलिओ । ता विज्जाहरलच्छीए परिधुडं नियइ नियमित्तं ॥२०॥
आणंदनिभरंगा परोप्परं जाव तत्थ अच्छंति । पुच्छियकुसलोदंता महिंदसीहेण ता पुट्ठो ॥२१॥
कुमरो तुह मित्त ! कहं जाया एगागिणो वि रायसिरो ? । तो लज्जंतो नियचरियमक्खिउं भणइ बउलमइं ॥२२॥
मह निहाए पुम्मंति लोयणा कहसु तं पिए ! नाउं । विज्जाए मह चरियं इमस्स भणिए य सुत्तो सो ॥२३॥
भणिओ महिंदसीहो तीए तं ताव निग्गओ तइया । मित्तन्नेसणकज्जेणेसो पुण मज्झ मणदइओ ॥२४॥
पसरंतजलहिकल्लोलेणं तेणं तरस्सिणा सामी । कामेण व बाणेणं हएण कंतारयं नीओ ॥२५॥
तत्थ वि रमणीयाणं उवरिं वच्छत्थलीणं लोलंतो । आयासिओ य सुपवासिओ य मुच्छाविओ य घणं ॥२६॥
तो सत्तच्छयतरुनायगेण जक्खेण जायकरुणेणं । माणससरनीरेणं सिंचिय सत्थीकओ कुमरो ॥२७॥
सत्थेण सुरो भणिओ जत्तो एयं समाणियं नीरं । तम्मि सरे मह प्हायस्स जइ परं समइ तणुदाहो ॥२८॥
ता तम्मि तुमं मं नेसु सुहय ! जइ सच्चयं मह हिओ सि । इय भणिए सिग्घं चिय सुरेण नीओ सरे तम्मि ॥२९॥
दिट्ठं च तयं कवियज्जणाइयं सरवरं कुमारेण । कयणहाणो पीयजलो य तम्मि सत्थीहुओ कुमरो ॥३०॥
जह पुव्ववइरिणा तम्मि सरवरे जुज्झिओऽसियक्खेण । जक्खेण समं जुज्जेण जह जिओ नियक्खेण सुरो ॥३१॥
जह विज्जाहरराया संजाओ वित्थरेण तं सव्वं । कहियं महिंदसीहस्स सा वि भणिया इमं तेण ॥३२॥
सुयण ! इमो मह मित्तो सामुहियलक्खणेहिं सव्वंगं । समणुगओ किं चोज्जं जं जाओ खेयराहिवई ? ॥३३॥
इय निमुणिय बउलमई, भणइ महिंदं कुउहलं मज्झ । ता पुरिसलक्खणं कहसु तेण भणियं सुणसु भइ ! ॥३४॥
वित्थरओ सामुहं लक्खपमाणं भणंति मुणिवसभा । संखेवेण सहस्सं सयं व जाव य सिलोगं वा ॥३५॥

तत्थ संखेवओ कहं सिलोगो ?

गतेर्धन्यतरो वर्णा, वर्णाद् धन्यतरः स्वरः । स्वराद् धन्यतरं सत्त्वं, सवे सत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥३६॥

लक्खिज्ज जेण सुहं दुक्खं व जियाण दिट्ठमेत्ताण । तं लक्खणं ति निमुणसु निरुवियं नाइसंखेवा ॥३७॥
 रत्तं मउयं निद्धं पायतलं जस्स होइ पुरिसस्स । न य 'सेयणं न वकं सो नाहो होइ पुहईए ॥३८॥
 ससि-सूर-चज्ज-चक्कं-ऽकुसंकियं कमतलं सुहं भणियं । रासह-वराह-जंबुय-विगंकियं दुक्खियाण भवे ॥३९॥
 वट्टे पायंगुट्टे अणुकूला भारिया विणिहिट्ठा । अंगुलिपमाणमेत्ते अंगुट्टे भारिया दुइया ॥४०॥
 पहिओ पिहुलंगुट्टे विणयग्गेणं च पावए विरहं । भग्गेण निच्चदुहिओ इय भणियं लक्खणन्नुहिं ॥४१॥
 दीहा पएसिणी जस्स जायए सो वसम्मि महिलानं । स च्चिय मडहा कलहप्पियस्स पिय-पुत्तविरहो वा ॥४२॥
 दीहाए मज्झिमाए धण-महिलविणासणं कुणइ पुरिसो । तइयाए पुण विज्जा कणिट्ठिया निंदिया जाण ॥४३॥
 उत्तंगनहा धन्ना पिहुलेहिं नरा सुहाइं पावंति । रुक्खेहिं हुंति दुहिया 'आयरिससमेहिं रायाणो ॥४४॥
 तंवेहिं विहवभोगी पउमेहिं सुही निवो य अरुणेहिं । समणो सिएहिं जायइ दुस्सीलो पुप्फियनहेहिं ॥४५॥
 अइदीहर-खरजंधा वराहजंधा य कायजंधा य । ते हुंति दुक्खभागी अद्धाणं निच्चपडिक्खा ॥४६॥
 जे हंस-वसह-चक्काय-मोर-नायगमणगामिणो पुरिसा । ते हुंति भोगभागी गईहिं सेसाहिं दुक्खत्ता ॥४७॥
 जाणू जस्स भवे गूढो गुप्फो वा सुसमाहिओ । सो भवे सुहिओ निच्चं घडजाणू न सुंदरो ॥४८॥
 जइ दाहिणेण वलियं लिंगं तो होइ पुत्तवं पुरिसो । अह वामे तो धूया भोगा पुण उज्जुए हुंति ॥४९॥
 दाहिणपलंबविसणे पुत्तो वामम्मि होइ पुण धूया । हुंति समे सुय-भोगा दीहर-वट्टेसु य इमेसु ॥५०॥
 मंसोवचिया पिहुला होइ कडी धन्न-पुत्तलाभाय । संकड-हुस्साए पुणो होइ दरिहो विएसी वा ॥५१॥
 वड्डयरं भोगकरं हुस्सं वक्कं च होइ विवरीयं । समकुच्छी भोगट्टो उन्नयकुच्छी वि सिरिकलिओ ॥५२॥
 वामावट्टं तुंगं अपसत्थं नाहिमंडलं भणियं । गंभीरदाहिणावत्तसंगयं तं पुण पसत्थं ॥५३॥
 अंसत्थलं विसालं समुन्नयं मंसलं सुरोमजुयं । विसमहियया दरिहा सत्थप्पहया विणस्संति ॥५४॥
 महिसग्गीवो सुहडो कंबुग्गीवो नराहिवो होइ । बहुभक्खी गुरुदुक्खो पुरिसो अइदीह-किसग्गीवो ॥५५॥
 आजाणुपलंबा अप्परोम पोणा कमेण वट्टा य । होति पसत्था बाहू अकम्मकट्ठिणं च हत्थयलं ॥५६॥
 सरलाओ कोमलाओ करंगुलीओ सुदीहजीयाणं^३ । सण्हा मेहावीणं कम्मयराणं तु धूलाओ ॥५७॥
 लहुओट्टो दुहभागी सुभगो पीणोद्वओ सुणेयच्चो । भोगी य पलंबोद्वो विसमोद्वो भीरुओ भणिओ ॥५८॥
 सुद्धा समा पसत्था घणा सिणिद्धा य सिहरिणो दंता । रत्तं तालुं सुहयं कसिणं नीलं च दुहहेऊ ॥५९॥
 बत्तीसाए नरवई एगत्तीसाइ भोगसुहभागी । तीसाए मज्झिमगुणो दन्ताणमओ परं असुहो ॥६०॥
 सारस-हंसाइसरा सुहया वायस-खरस्सरा दुहिया । सरला य सण्हविवरा समुन्नया नासिया धन्ना ॥६१॥
 आययविउला कन्ना धन्नाणं लोमसा चिराऊणं । मूसयकन्ना मेहाविणो य दुहिया ससयकन्ना ॥६२॥
 उत्थल्लदिट्ठिणो थोवजीविणो भोगिणो विउलदिट्ठो । पावाण अहोदिट्ठो सरलं जोएइ उज्जुमई ॥६३॥
 तिरियं नियंति कूरा धन्ना उण उद्धदिट्ठिणो हुंति । काणाओ वरं अंधो केकयराओ वरं काणो ॥६४॥
 विउलं अद्धिदुसमं धण्णाण नराण होइ भालयलं । अइविउलं दुहियाणं अइतुच्छं तुच्छजीवीणं ॥६५॥
 वामावत्तो भमरो अपसत्थो सीसवामपासम्मि । सो दाहिणम्मि पासे होइ सुहो दाहिणावत्तो ॥६६॥
 भमराण विवज्जासे भोगा जायंति पच्छिमवयम्मि । छत्तायारं सीसं होइ नरिंदाण अह केसा ॥६७॥
 निद्धा घणा पसत्था मउया आकुंचिया य ते धन्ना । फुडिया मलिणा रुक्खा दारिदकरा भवे चिहुरा ॥६८॥

अपरं च—

तिनि य गंभीराइं तिनि य विउलाइं हुंति धन्नाइं । हुस्साइं चउर सुहुमाइं पंच पंचेव दीहाइं ॥६९॥
 छ च्छुन्नयाइं रत्ताइं सत्त एएसि विवरणं भणिमो । नाभी-सर-सत्ताइं तिनि इमाइं गंभीराइं ॥७०॥

१. 'स्वेदनं' प्रस्वेदसावि । २. 'आदर्शसमैः' दर्पणतुल्यैः ॥ ३. ०जीहाणं रं० ।

वयणं उरं निडालं विडलाइं इमाइं तिन्नि धन्नाणं । लिंगं पिट्टं कंठो जंघा चत्तारि हुस्साइं ॥७१॥
 केस-दसणं-ऽगुलीपन्व-नह-तया पंच मुणह सुहमाणि । हणु-नयण-थणंतर-बाहु-नासिया पंच दीहाइं ॥७२॥
 छ च्चुत्तयाइं नह-हियय-नासिया-कक्ख-कंठ-वयणाइं । नयणंत-ओट्ट-कर-चरण-जीह-नह-तालु रत्ताइं ७३॥
 पंचहिं जीवति सयं नउइं भालम्मि चउहिं रेहाहिं । ति-दु-एक्काहिं कमसो सट्ठी चालीस तीसा य ॥७४॥
 इय जा महिंदसीहो तीसे नरलक्खणं कहइ कुसलो । तावुट्ठिओ कुमारो भणिओ य महिंदसीहेण ॥७५॥
 सामि ! तुम विरहदुहिओ ताओ अंबा य चिट्ठइ सदुक्खं । तो गम्मउ नियनयरं इय भणिए गयणमग्गेणं ॥७६॥
 सिग्घं चिय संपत्तो कमेण रज्जेऽहिंसिचिओ पिउणा । जाओ य चक्खवट्ठी सुहसाहियभरहछक्खंडो ॥७७॥
 अह सक्केणं रूवम्मि यणिए तस्स सुरसहामज्जे । दो देवा तं वयणं असद्वहंता गयपुरम्मि ॥७८॥
 माहणरूवं काउं दूरपहागमणकहियतणुखेया । पडिहारवयणवारियमज्झपवेसा पडिक्खंति ॥७९॥
 पज्झयणमुहलवयणा मुट्ठट्ठियकविलकेसपम्भारा । वच्छत्थलविलसिरचंदधवलज्जोवइयइरा ॥८०॥
 सिंगगलमादवजलणगरुयजालाकलावपडहच्छा । पवडंतबंभमुत्तियनिम्मलनिज्झरणरमणीया ॥८१॥
 वेयज्झयणमणोहरसउणगणारावमुहलियदियंता । महिहरसदायन्नणसमस्सिया सज्झ-विज्झ व्व ॥८२॥
 रायाणुन्नाए पवेसिया निवं विहियणहाणनेवच्छं । अणमिसनयणा पेच्छंति रंजिया रायरूवेण ॥८३॥
 रत्ता भणिया नियरूवसंपयागव्वमुव्वहंतेण । भो ! मह रूवं सम्मं पेच्छिय गच्छिहह सट्ठाणं ॥८४॥
 एवं ति भणिय पेच्छंति जावऽलंकारियस्स से रूवं । तो वाहिसंकमे रूवहाणिमवलोइय विसन्ना ॥८५॥
 पयडियरूवा कहिउण वाहिसंकंतिमइगया समां । राया वि हु नियदेहं दट्ठं परिभावइ मणम्मि ॥८६॥
 जलजायबुब्बुयाओ वि गयणगयविज्जुविलसियाओ वि । खलमेत्तीओ वि कुसमालगचलजललवाओ वि ॥८७॥
 सरयघणाउ वि संझारायाउ वि खरसमीरणाओ वि । संसारियवत्थूणं धिरत्थुमधिरत्तणमिमाण ॥८८॥
 तम्हा अथिरेण थिरं निच्चमणिच्चेण सुहयमसुहेण । देहेणिमिणा धम्मं किणामि किं बहुवियप्पेण ? ॥८९॥
 इय पसरियसंवेगो तणं व चइउण चक्खवट्ठिसिं । विणयंधरगुरुपासे निक्खंतो सो महासत्तो ॥९०॥
 निहिणो रयणाणाऽऽभोगिया य अंतेउरं च पलवंतं । चउरंगवलं भमियं पट्ठीए तस्स गुणनिहिणो ॥९१॥
 छम्मासे जाव परं जाओ सिंहावलोयणेणावि । निस्संगसिरोमणिणा अवलोइय ते ण मणयं पि ॥९२॥
 पारणयदिणे छट्ठस्स छेलियातक्कसंजुओ लट्ठो । चीणयकूरो भुत्तम्मि तम्मि अप्पत्थसेवणओ ॥९३॥
 आवइपडियं सुयणं व दुज्जणा इय गया बहुं कुविया । ते बाहिउं पयत्ता पयडीहोउण मुणिनाहं ॥९४॥

तथाहि—

पदमं मणयं सोक्खं कंडुयमाणस्स तयणु दाहदुहं । भज्जंति नहा जीए सा कंडू से समुप्पन्ना ॥९५॥
 असुहच्छी रणरणओ रोया अन्ने वि सयगुणा जम्मि । आहाराइरूवो संजाओ से महारोगो ॥९६॥
 उत्तोलिज्जइ चक्खू गलंति नयणाइं संकुडइ दिट्ठी । जम्मि न निहालाहो सो जाओ अक्खिरोगो से ॥९७॥
 अणवरयजठरसंभववायावत्तुम्भवा महापीडा । जम्मि भवे महारिसिणो सो जाओ कुक्खिवाही वि ॥९८॥
 पबलुद्धसमीरवसुच्छलंतगुरुसासभरियहिययपहो । उक्खणियसव्वगतो कासो सो तस्स संजाओ ॥९९॥
 सव्वरूपाणं पभवो महागओ जीवसत्तनिम्महणो । अइदुसहो तिब्बजरो संजाओ तस्स तवनिहिणो ॥१००॥
 पूरिज्जमाणहियओ दुव्विसहो गमणखलणसंजणओ । कासविसेसो सासो वि तस्स तइया समुप्पन्नो ॥१०१॥

भणियं च—

“कंडू अभत्तसद्धा तिग्वा वियणा य अच्छि-कुच्छीसु । कासं जरं च सासं अहियासे सत्त वाससए ॥१०२॥
 एगेगो वि हु एसोऽवरस्स जीवियहरो न संदेहो । सो उण सत्त वि समगं अहियासइ ते महासत्तो ॥१०३॥

वाहिसमूहो सो तारिसो वि परलोयवद्धलक्खम्मि । सज्झाय-ज्ञाणवावडमणम्मि असमाणुभावम्मि ॥१०४॥
 आवाहं वावाहं व तम्मि न कुणइ मणागमवि अहवा । आवडिओ वज्जसिलायलम्मि किं कुणउ सत्थगणो ? ॥१०५॥
 सम्ममहियासमाणस्स रोयनियरं विमुद्धल्लेस्स । जायाओ तस्स दुक्करतवचरणपभावजणियाओ ॥१०६॥
 आभोसहि-विप्पोसहि-खेलोसहिपभिइओ अणेगाओ । पत्थुयरोयावहरणकरणसमत्थाओ लद्धीओ ॥१०७॥
 परमेसो न सयं चिय कुणइ चिगिच्छं, न कारवइ अन्नं । निप्पडिक्कम्मसरीरो परिभावइ ऐरिसं—जीव ! ॥१०८॥
 अणुहवसु सकयमेयं इहइं चिय कज्जकारिणो दंडो । अकयं को वि न पावइ भगीरही नागवहणं व ॥१०९॥
 पुणरवि सुरनाहोऽसंखदेवभडकोडिसंकडत्थाणे । उम्भडकिरीड-केऊर-कडय-वरकुंडलाहरणो ॥११०॥
 जम्मन्तरनिरुवमगरुयपुल्लपट्भारवससमुच्चूए । अणुभवमाणो पंचप्पयारसुरसंभवे भोए ॥१११॥
 पेच्छइ पडिपुन्नं मणुयलोयवित्थारमोहिणा सम्भं । तत्थ वि य वाहिविहुरियसरीरमप्पाण भ्माणगयं ॥११२॥
 तेण रविं व सणकुमाररायरिसिमायरेण तओ । भुवणऽच्चभुयतच्चरियरंजिओ भणइ गुरुसहं ॥११३॥
 भो भो देवा ! एसो सणकुमारो निरीहरायसिरी । अच्चंतवाहिविहुरियतणू वि न चिगिच्छमायरइ ॥११४॥
 तं सोऊणं ते चेव पुव्वदेवा दुवे असइहणा । विउरुविय सन्नं सक्खवेज्जरूवं समणुपत्ता ॥११५॥
 रायरिसिं पइ वाहीण नामगाहं भमंति भासंता । खंधावलंबिपुट्टल्लयदव्वकोत्थल्लयरूवधरा ॥११६॥
 ततो रिसिणा सज्झाय-भ्माणवाघायकारया एए । इय बुद्धीए भणिया भो ! किमिह निरत्थयं भमह ? ॥११७॥
 तेहुत्तं तुज्झ वयं कुणिमो किरियं गयाभिभूयस्स । मुणिणा वि हु केरिसयं मह किरियं कुणह ? ते भणिया ॥११८॥
 किं दव्ववाहिकिरियं ? उयाहु भे कम्मभावगयकिरियं ? । तेहुत्तं केरिसया दव्वे भावम्मि वा किरिया ? ॥११९॥
 मुणिणा भणियं दुत्ति वि चउव्विहाओ इमाओ भणियाओ । दव्वकिरियाए इणमो चउव्विहत्तं भणंति बुहा ॥१२०॥

तद्यथा—

भिषग् द्रव्याण्युपस्थाता, रोगी पादचतुष्टयम् । चिकित्सितस्य निर्दिष्टं, प्रत्येकं च चतुर्गुणम् ॥१२१॥
 दक्षो विज्ञातशास्त्रार्थो, दृष्टकर्मा शुचिर्भिषग् । बहुकृष्णं बहुगुणं, सम्पन्नं योग्यमौषधम् ॥१२२॥
 विनीतो लोभजित् क्षान्तो बुद्धिमान् प्रतिचारकः । रोगी त्वाढ्यो भिषग् वश्यो ज्ञापकः सत्त्ववानिति ॥१२३॥
 एयाए दव्ववाही असायकम्मक्खओवसमभावा । दव्वाइए सहकारिकारणे पप्प खयमेइ ॥१२४॥
 नवरमणेगंतभवो एसोऽणच्चंतिओ य नायव्वो । जं दव्वाओ अपहाणभावस्खवणाओ संजाओ ॥१२५॥

भणियं च—

कायकिरियाए दोसा खविया मंडुकचुत्तसरिस त्ति । भावकिरियाए पुण..... ॥१२६॥
वाहिहेउणोऽसायभावरूवस्स । कम्मस्स खवणओ भावओ य खवणाओ भावखओ ॥१२७॥
 एगंतिओ य एसो नेओ अच्चंतिओ य भावखओ । पुणरवि य अखवणाओ विसिट्ठुहकारणाओ य ॥१२८॥
 एयाए पुण वेज्जो सत्थत्थविसारओ मुई सोमो । किरियाकलावकुसलो सत्तहिओ सुहगुरु नेओ ॥१२९॥
 दव्वाणि नाण-दंसण-चरणाणि रसायणप्पक्काणि । तइओसहसरिसाणि य परिणामसुहाणि नेयाणि ॥१३०॥
 पडिचारगा उ इह धम्मवंधुणो मोक्खकंखिणो मुणिणो । खंता दंता मुत्ता जिहंदिया विणयसंपन्ना ॥१३१॥
 रोगी पत्थुयसाहू गुरुआणाकारगो महासत्तो । इहलोयनिप्पिवासो सिद्धिवह्वद्धरागो य ॥१३२॥
 एयाए भावकिरियाए दइमाणा पवज्जियपमाया । परमारोभां पावंति सिवमुहं पयइदुहजाला ॥१३३॥
 ता भो महाणुभावा ! एयाए मज्झ दव्वकिरियाए । उवरिं न पक्खवाओ किमेत्थ भणिण बहुएण ? ॥१३४॥
 जइ पुण होज्जऽहिलासो एइए दव्ववाहिदलणीए । ता अलमिमीए पेच्छइ सामत्थं मज्झ लद्धीए ॥१३५॥
 इय वोत्तूणं तेसिं समक्खमइ निययवयणकुहराओ । धेत्तुं निट्ठुहणं वामतज्जणी महिया दूरं ॥१३६॥

१. एरिसं चेव रं० । २. कर्मभावगदक्रियाम् ।

पेच्छन्ति सङ्खसोलसवणिग्यकणगोचरं तथं सत्त्वं । विरुद्ध्यमणे ते भणइ सवरवेज्जे य रायरिसी ॥१३७॥
 भो भो ! जह एयं निययमंगुलिं काउमहमिह समत्थो । तह सत्त्वं पि सरीरं काउं मह अत्थि तवसत्ती ॥१३८॥
 किंतु इय लद्धिउवजीवणम्मि जायम्मि भावकिरियाए । होइ अपत्थासेवणरुवो दोसो जओ भणियं ॥१३९॥
 जह चाहिओ उ किरियं पवज्जिउं सेवई अपत्थं तु । अपवत्तगाओ अहियं सिग्घं च स पावइ विणासं ॥१४०॥
 एमेव भावकिरियं पवज्जिउं कम्मवाहिस्वयहेउं । पच्छा अपत्थसेवी अहियं कम्मं समज्जिणइ ॥१४१॥

अवरं च—

कारणपडिसेवा वि हु सावज्जा निच्छएण करणिज्जा । बहुसो वियारइत्ता अवारणिज्जेसु कज्जेसु ॥१४२॥
 जह वि हु समणुत्ताया तह वि हु दोसो न वज्जणे दिट्ठो । ददधम्मया हु एवं न य भिक्खुनिसेवनिदयया ॥१४३॥
 ता भो ! न भावकिरियामालिक्करिं अहं करावेमि । तुज्जेहिं दव्वकिरियं पज्जत्तमइप्पसंगेण ॥१४४॥
 चित्थियमिमेहिं सत्त्वं पर्यपई सव्वहेव सुरनाहो । ठाणे गुणाणुराओ गरुयाणं मच्छरो को ने ? ॥१४५॥
 संहरियविज्जेवेसा साहावियरूवसुंदरावयवा । मणिरयणघडियभूसणकलावपहमासुरसरीरा ॥१४६॥
 ते विजय-वेजयंता देवा सिररइयकरकमलकोसा । रायरिसिं सुहभावा उवट्ठिया तं पसाएउं ॥१४७॥
 गयणाभोयं पिय पयइवित्थयं निम्मलं निरुवलेवं । तारपहानिन्नासियतमपसरा सूर-ससिणो व्व ॥१४८॥
 धनो सि तुमं कयलक्खणो सि मुणिनाह ! सुकयपुत्तो सि । तुज्झ सुलद्धं जम्मणजीवियजणियं सुहं च फलं ॥१४९॥
 जं सक्को देविंदो सुरराया तं सलाहइ गुणन्नु । सुरकांडीपैरियरिओ सोहम्माए सुरसभाए ॥१५०॥
 तं च असइहमाणा समागया तुह परिवखणनिमित्तं । जं मे ज्ञाणविघाओ विहिओ तं खमह अम्हाण ॥१५१॥
 इय मुणिसणकुमारं खमाविउं लद्धिसंपयाभवणं । आणंदनिम्भरंगा कुसलमणा थुणिउमादत्ता ॥१५२॥
 जय चत्तकुमार ! सणकुमार ! वररूवनिज्जियकुमार ! । सकपसंसिय ! भयवं ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५३॥
 जय तणसममन्नियचक्कवट्ठिखवंडवसुहविच्छड्डु ! । अंगीकयतवसंजम ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५४॥
 जय अंतरंगरियउयगसेन्नमाहप्पदलणदुल्ललिय ! । पत्तमहामुणिवत्तण ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५५॥
 जय विविहवाहिसमवायजणियवियणाऽविसन्नमणपसर ! । अविचलसत्तमहानिहि ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५६॥
 जय अववायविवज्जियदुकरउस्सगपक्खसेवणओ । पालियपंचमहव्वय ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५७॥
 जय अम्हवयणवज्जिरियाहिसंकंतिमेत्तसवणाओ । अवगयतत्त ! महामइ ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५८॥
 जय दुव्वहअट्टारससीलंगसहस्सभरसमुव्वहणे । धोरेयधवलसमगुण ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१५९॥
 जय विविहमहातवलद्धिसिंधुसमवायपायनइनाह ! । संहरियमणोविक्रिय ! तुज्झ नमो होउ मुणिनाह ! ॥१६०॥
 इय थुणिय मुणियतव्वयमाहप्पकहापवंचणसयणहा । सुमरंता तग्गुणनियरमालयं सं वैइसु सुरा ॥१६१॥
 साहू वि निययमाउयपज्जंतं जाणिऊण सुहलेसो । संवेगभावियप्पा गीयत्थगुरूण पासम्मि ॥१६२॥
 वियडित्तु नाण-दंसण-चरित्त-तव-वीरियाण विसयम्मि । अइयारजायमुच्चारिऊण सम्मं गुरुवयाणि ॥१६३॥
 स्वामेऊणं सव्वे चउगइसंसारवत्तिणो सत्ते । सुमरंतो अणवरयं हियए पंचणह नवकारं ॥१६४॥
 पडिवज्जिऊण रागाइचरडलुंटिज्जमाणमग्गाणं । सरणम्मि साहुभूए सरणं चउरोऽरहंताइ ॥१६५॥
 पच्चविस्वऊण पयओ चउव्विहाहारजायमवि सत्त्वं । आराहणापडायं धेतुमउण्णाणमइदुलहं ॥१६६॥
 कालं काऊण महासणकुमारं गओ समाहीए । नियनामगं व कणं परिच्चयंतो वि तं चित्तं ॥१६७॥

॥ सनत्कुमाराख्यानकं समाप्तम् ॥१२७॥

जह सकयकम्मकज्जं पासजिणाईहि सम्ममहिसोढं । अवरेहि वि दुक्खमिमं तह सहियव्वं सुहत्थीहि ॥१॥

प्रस्ताव एष तव जीव ! पुनः कुतस्त्यो, भूयोऽपि मूढ ! ? मनसीति विभावयन्तः ।

यद् यत् समापतति कर्मवशादशर्म, तत् तत् समस्तमपि धीरधियः सहन्ते ॥२॥

॥ इति श्रीमदाश्वमेधसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशे विवेकिजनस्वकृतकर्मोद्योपनतदुःखाधिसहनो नाम
एकचत्वारिंशोऽधिकारः समाप्त इति ॥४१॥

[शास्त्रोपसंहारः]

इदानीं शास्त्रकारः शास्त्रवक्तव्यतामुपसंहरन् शास्त्रगतपठनादिकञ्च च दिदर्शयिषुरिदमाह—

अक्खाणयमणिकोसं, एयं जो पढइ कुणइ जहजोगं ।

देविंद-साहुमहियं, अइरा सो लहइ अपवग्गं ॥५३॥

॥ कृतिरियं सैद्धान्तिकशिरोमणिश्रीमन्नेमिचन्द्रसूरेरिति ॥

व्याख्या—‘आख्यानकमणिकोशं’ व्यावर्णिताभिधेयम् ‘एतं’ पूर्वोक्तस्वरूपं “जो पढइ” ‘यः’ पुण्यवान् ‘पठति’ व्यक्तं कण्ठे धारयति ‘करोति’ विधत्ते ‘यथायोगम्’ औचित्याराधनेन ‘देवेन्द्र-साधुमहितं’ गुरुपति-मुनिपूजितम्, अपवर्गविशेषणमिदम्, ‘अचिरात्’ शीघ्रमेव ‘सः’ जीवः ‘लभते’ प्राप्नोति ‘अपवर्गं’ मोक्षमिति गाथाक्षरार्थः ॥ भावार्थस्तु अत्रापि गाथायां देवेन्द्रेति साध्ववस्थायां निजनामविशेषणमध्ये विरचितमिति ।

वृत्तिं विधाय यदिमां महतीं मयाऽऽप्तं, पुण्यं पवित्रितजगत्त्रयचित्तवृत्ति ।

तेनाशु भव्यनिवहो लभतां भवाब्धौ, सद्यानपात्रमिव बन्धुरबोधिवीजम् ॥१॥

॥ आख्यानकमणिकोशवृत्तिः समाप्ता ॥

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

ज्ञानादिरत्नवसतिर्जनमान्यलक्ष्मीजन्माप्रभूमिरभितो बहुसत्त्वसेव्यः ।

निर्धौतकर्ममलनिर्मलधर्मनीरः, क्षोणीभृदाश्रितगरिष्ठगभीरमध्यः ॥१॥

अभ्युतप्रवणावासो, मर्यादाऽनतिवर्तकः । अस्ति स्वच्छो बृहद्गच्छः, श्रीमान् नाथ इवान्मसाम् ॥२॥

इति नीरधेतुल्यगुणे, दयासुधापास्तजन्म-रुग्-मरणे । कचिदतिशायिनि समये, शिष्टाः ! निशमयत यज्जातम् ॥३॥

मुनिविबुध[वि]धृतजिनमतमन्दरमथिमध्यमानतन्मध्यात् । स्कूर्जन्महाप्रभावः, प्रादुरभूद् रम्यरत्नचयः ॥४॥

तथा हि—

श्रीदेवसूरिः सुमनःसमृद्धः, समुल्लसत्सत्फलपत्रशाखः । कुतोऽप्यथो आविरभूदमुष्मात्, सुरावगीतोपचिपारिजातः ॥५॥

अनेकविकृतिक्रियाकुटिलकर्मरूपामया-

ऽपहारकरणक्षमः श्रुतिविचारदक्षः शुचिः ।

प्रबृद्धकरुणामृतस्समुदपादि धन्वन्तरिः,

श्रियां पदमनागसामजितसूरिर्यैः सताम् ॥६॥

रुचिरञ्जरणयोगाद् दुर्धरैरावतोऽभूदनुपममदवारिप्रोल्लसत्कीर्तिघण्टः ।

प्रकटितसकलाङ्गो मोहसैन्याप्रवृण्णो, विबुधपतिनिषेव्यः श्रीमदानन्दसूरिः ॥७॥

समुन्नत्याधारः स्वरगतलसल्लङ्घनधरः, श्रुतिश्रेयानंशिर्दधदपरचिह्नानि नितराम् ।

विनिर्यत्सद्वेतौ सुविषममहावादिसमरे, स्फुरत्तेजोदृप्यत्तरलनयनोऽश्वश्च निरगात् ॥८॥

श्रीनेमिचन्द्रसूरिर्यैः कर्ता प्रस्तुतप्रकरणस्य । सर्वज्ञागमपरमार्थवेदिनामग्रणीः कृतिनाम् ॥९॥

अन्यां च सुखावगमां, यः कृतवानुत्तराध्ययनवृत्तिम् । लघुवीरचरितमथ रत्नचूडचरितं च चतुरमतिः ॥१०॥

शश्वत्पण्डितमण्डलीकुमुदिनीकान्ताप्रमोदावहः,

सर्वज्ञागमदेशनामृतकरैर्निर्वापयन् मेदिनीम् ।

भास्वत्सन्मुनितारकेषु नियतं सन्नायकत्वं दधत्,

स श्रीमानुदियाय यो निजकुलव्योमाङ्गगालङ्कृतिः ॥११॥

सूरिः श्रीजिनचन्द्रश्चन्द्रो निःशेषजनमनोदयितः । सौम्यव-कलावित्त्वप्रभृतिगुणानां स्वकुलभवनम् ॥१२॥

तच्छिष्यः प्रथमपदे, श्रीपदवानाऽऽम्रदेवसूरिरभूत् । अपरोऽपि तत्कनिष्ठः, श्रीमान् श्रीचन्द्रसूरिरभूत् ॥१३॥

इतश्च—

यो मेदपाटायुषितोऽपि धीमान्, दयाधनो धार्मिकमध्यवर्ती ।

सत्साधुताधर्मकृताभिलाषः, सुश्रावकत्वं परिपाति सम्यक् ॥१४॥

मारावल्या अल्लुकश्रेष्ठिवर्यो, मुक्त्वा स्वीयं धाम हेतोः कुतश्चित् ।

आयातोऽसावर्बुदाधःप्रदेशे, तत्राप्यासीत् स्वैर्गुणैः सुप्रसिद्धः ॥१५॥

किञ्च—

कासहृदधाम्नि निज, धर्म्यं धाम प्रवर्तितं येन । पोषधशाला सच्छ्रवकादिधर्मार्थमत्यर्थम् ॥१६॥

आजन्मापि जिनेश्वरस्य सद्ने बिम्बे जिनाभ्यर्चने,
तीर्थानामभिवन्दने जि.व्रतव्यालेखनेऽलङ्कृतौ ।
श्रीमत्पूरि-महत्तरापद-जिनप्रवाजनादौ शुभं,

धर्मार्थं व्ययतो धनं सफलतां यस्याऽगमद् धीमतः ॥१७॥

स सिद्धनागः...सुलब्धजन्मा, सदाकृतिर्धर्मविशुद्धकर्मा । पुत्रोऽभवत् तस्य जनप्रसिद्धः, पुण्यानुभावाच्च सदा समृद्धः ॥१८॥
तस्मादपि दौर्स्थित्यात्, कुतोऽपि धवलकक्के समायातः । आस्ते स सिद्धनामा, तत्रापि जने गुणैः प्रथितः ॥१९॥
अन्यच्च येन कारितमतिरम्यं भव्यजनमनोहारि । सीमन्धरजिनबिम्बं रमणीये मोदचैत्यगृहे ॥२०॥
त्यागी भोगी देव-गुर्वादिभक्तो, जैने धर्मे प्रेमरागानुरक्तः । वार्द्धक्येऽभूदेक उद्योतनाहः, पुत्रस्तस्य त्यक्तदुष्टद्विजिह्वः ॥२१॥
श्रीनेमिचन्द्रसूरेर्वाक्यात् तदनु स्वशिष्यभणनाच्च । उद्योतनसच्छावकविशेषसद्भक्तिवचनाच्च ॥२२॥
तत्रैव बृहद्गच्छे रत्नाकरसज्जिमे प्रसूतेन । प्राकृतमणिकल्पेन, श्रुत-गुरुबहुमानसहितेन ॥२३॥
श्रीपदसङ्गतनाम्ना, श्रीमज्जिनचन्द्रसूरिशिष्येण । रचिताऽऽम्रदेवमुनिपेन वृत्तिरेषा स्वबोधेन ॥२४॥
व्याख्याप्रज्ञप्ताविव, लब्धवरायामिहापि सद्वृत्तौ । श्रुतिमुखद्वर्णरुचिरा, विचित्रगम-भङ्गरमणीया ॥२५॥
सुव्यक्तमेकचत्वारिंशदनूना भवेयुरधिकाराः । तत्र सतानी च विचारश्रुता अष्टयवृत्ताश्च (?) ॥२६॥
सत्स्वपि नानारूपेषु पूर्वकविभिर्विशिष्टमतिविभवैः । रचितेषु शास्त्रविवरणकथाप्रबन्धेषु सरसेषु ॥२७॥
कीदृगिदं मत्काव्यं ? तदपि ग्राह्यं कृतप्रचुरकरुणैः । मयि बल्लभमाध्यस्थे, माध्यस्थ्यगुणान्वितैः सद्भिः ॥२८॥
छन्दोलक्षणविकलं, समयोत्तीर्णं च यत् किमपि लिखितम् । तच्छोध्यं विद्वद्भिः, कृताञ्जलिः प्रार्थये भवतः ॥२९॥
अन्यच्च नेमिचन्द्रा गुणाकराः पार्श्वदेवनामानः । एते त्रयोऽपि गणयो विपश्चितो मुख्यनिजशिष्याः ॥३०॥
साहाय्यं कृतवन्तो मम लेखन-शोधनादिकृत्येषु । आधानोद्धरणे च प्रमादविकलाः कलाकुशलाः ॥३१॥

नवत्या युक्तेषु प्रथितयशसो विक्रमनृपा-

च्छतेषु क्रान्तेषु त्रिनयनसमानेषु शरदाम् ।

अजय्ये सौराज्ये जयति जयसिंहस्य नृपते-

रियं स्थानीयेऽगाद् धवलकपुरे सिद्धिपदवीम् ॥३२॥

श्रेष्ठियशोनागस्याऽऽरब्धा वसताववस्थितैः सद्भिः । वसतां सम्यगवसिता वसतावच्छुप्तसत्कायाम् ॥३३॥

मुचनानीव चतुर्दश धातुर्मम रम्यवर्ण-पदभोजि । अक्षरगणनाद् ग्रन्थो जातोऽनुष्टुप्सहस्राणि ॥३४॥

मानसगर्भे स्थित्वा, लक्षणयुगलं सपादनवमासैः । आख्यानकमणिकोशः, सुत इव समपाचि सद्वृत्तिः ॥३५॥

यावच्चन्द्रश्च सूर्यश्च, यावन्मेरुर्महीतलम् । स्वर्गा-ऽपवर्गवत् तावच्चन्द्रादेषाऽपि मत्कृतिः ॥३६॥ ग्रन्थाग्रम् १४००० ॥

॥ इति श्रीमदाम्रदेवसूरिविरचितवृत्तावाख्यानकमणिकोशवृत्ति[प्रशस्तिः] समाप्तेति ॥

शिवमस्तु सर्वजगतः, परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः । दोषाः प्रयान्तु नाशं, सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥१॥

प्रथमं परिशिष्टम्

आख्यानकमणिकोश-तट्टीकान्तर्गतानां विशेषनाम्नामकारादिक्रमेणानुक्रमः

[* एतादृक्फुल्लिकाकृतानि विशेषनामानि मूलग्रन्थगतानि ज्ञेयानि]

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
अ			*अहयकुमार [राजपुत्रो निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	१७		अरिदमण [राजा]		२६४-४७
अश्मस्तय [निर्ग्रन्थ-मुनिः]		७३	अहय+कुमार;		९९, १००,	अरिमहण		१६१
अउज्ज्वा [नगरी]		८१, ११०, ३२२	कुमार		१०२-३	अरिहहासी [श्रेष्ठिपत्नी]		१४०-४१
*अक्खाणमणिकोश [प्रस्तुतग्रन्थः]		१, ३६८	अह्या [राज्ञी]		९९	अरिहज [वणिक्]		२१९
अगमंदिर [पर्वतः]		२११	अनिलवेअ } [विद्याधरपुत्रः]		८६ ८७ ८९	अरिहमिल		२१९
अगिगकुमार [देवजातिः]		३१६	निलवेअ }			अरुणाभ [विमानम्]		२४०
अगिगजाला [ब्राह्मणपत्नी]		७६	अपइट्ठाण [नरकः]		११८	अखुद [पर्वतः, टीकाप्रशस्तौ]		३६९
अगिगमीरु [रथः]		१५, १६	अपराजिता [राज्ञी]		६०	अल्लक [श्रेष्ठी, ,]		३६९
अगिगभूइ [ब्राह्मणपुत्रः]		७६	*अभय [राजपुत्रोऽमात्यश्च]		३	अवराइया [श्रेष्ठिपत्नी]		१५१
अगुचुय [देवलोकः]		२०, ७१, ३२५	अभय+कुमार		३, १२-१७ २०,	अवंतिणी [राजपुत्री]		१०६
अगुक्षुम [श्रेष्ठी-टीकाप्रशस्तौ]		३७०			२३, २४, ३१, ९९,	अवंतिवट्टण [राजा]		१०६
अजितसूरि [निर्ग्रन्थ-आचार्यः, ,					१००, १०१, १०३,	अवंती [देशः]		१९५, २७८
टीकाप्रशस्तौ]		३६९			१०७, ११६, ११८,	,,		१६, १५९,
अजिय [तीर्थकरः]		३२३			१२७-२९, २२९-			१६९, २२७
अजियजस [निर्ग्रन्थ-मुनिः]		१७२-७३			३०, २३२, २४३,	असियक्ख [यक्षः]		३६३
					३३३	असोग [मालाकारः]		१०७
अजियसेण [राजपुत्रः]		२४९	अमया [राज्ञी]		१४०, १४२-४६	असोगचंद [राजा]		२७३
अज्जलउड [निर्ग्रन्थ-स्थविरः]		१७४	अभिनंदण [तीर्थकरः]		३२३	असोगचंद } [राजपुत्रो राजा च]		३३३-३४
* ,,		१६८	अमरदत्त [श्रेणिकपालित-			कोणिअ		
अज्जसुहत्थी ,,		१२३-२५	राजपुत्रः]		२०१-७, २१०	कूणिअ		
अट्टण [मलः]		२६१	अमियगइ [विद्याधरः]		२११-१२	असोगवणिया [वाटिका]		३३३-३४
अट्टारसचक्केह [आभूषणम्-हारः]		११९	अमियतेय [निर्ग्रन्थ-आचार्यः]		३४१, ३४३	असोयसिरी [राजा]		१२४
अट्टावय [पर्वतः]		५५, ३२२	अम्मड-अम्बड [परिव्राजकः]		९६ ९७	अस्सावहारा [विद्या]		५४
अणंगसरा [राजपुत्री]		६८	अयल [श्रेष्ठी सार्थशाहः]		४० ४१, ४३	अंगा [देशः]		६५
अणंगसेणा [गणिका]		२६३, ३११	,,		८४	अंगामंदिर [पर्वतः]		१६९
अणंत [तीर्थकरः]		३२३	अयलपुर [नगरम्]		५३	अंजण ,,		२२०
अणाहिट्ठि [देवः]		७५	अर [तीर्थकरः]		३२३	अंधगवन्हि [राजा]		७०
अणिमंजिया [नगरी]		१५५	*अरहजय [निर्ग्रन्थ मुनिः]		२७१	आ		
अणोलिया [राजपुत्री]		१४६-४७	अरहजक-य } ,,		२७१-७२,	*आइच [कुटुम्बी]		२१८
अहय [देशः]		९९	अरिहं }		३४५, ३४७	आख्यानकमणिकोश [प्रस्तुतग्रन्थः]		१, २, १७,
,,		९९, १००	अरिहक }					४६, ६७, ८०, ९५, ९७,
,,		९९, १००	अरिहनेमि [तीर्थकरः]		३१४, ३५३			१०३, ११३, १२०, १२३,

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
	१२५, १२९, १४६, १४७, १६०, १६६, १६८, १७५, १७७-७८, १८२, १८८, २१८, २२६, २३८, २४१, २४३, २६२, २६७, २७०- ७१, २७४, २७६, २८९, ३०४, ३२१, ३२६, ३४४, ३५०, ३६८, ३७०		ईसर	[श्रेष्ठो]	२०३, २०५	कणगरह	[राजपुत्रः]	१७८
आगच्छसम्म [ब्राह्मणः]	१५२		ईसाण	[देवलोकः]	४६, २६१	कणयक्ष्य	"	३२४
आगासरेवई [देवता]	१५७		उ			कणयप्पहा [हस्तिनी]		३०४
आमन्दसुरि [निर्ग्रन्थ-आचार्यः, टीकाप्रशस्तौ]	३६९		उगसेण [राजा]		२४०, ३३१	कणयमाला [विद्याधरपत्नी]		७५, ७८
आमन्देवसुरि [निर्ग्रन्थ-आचार्यः, प्रस्तुतग्रन्थटीकाकारः]	१७, ४६, ६७, ८०, ९५, ९७, १०३, ११३, १२०, १२३, १२५, १२९, १४६-४७, १६०, १६६, १६८, १७५, १७७, १७८, १८२, १८८, २१८, २२६, २३८, २४१, २४३, २६२, २६७, २७०-७१, २७४, २७६, २८९, ३०४, ३२१, ३२६, ३४४, ३५०, ३६८-७०		उज्जयणी [नगरी]		१९५	कणयरह-कणग० [राजपुत्रः]		२४६, २४८, २५१, २५४-५८, २६१
आयासुही [नगरी]	१०९		उज्जित [पर्वतः]		२४०, ३१३	कणयाभरण [राजा]		७७
आर्द्रकुमार [राजपुत्रो, निर्ग्रन्थ- मुनिः]	९७, ९९, १०३		उज्जणी [नगरी]		४, ५, १४, १६, ३९, ४२, ४३, १०५, १२४, १५१, १५७, १६३, १७१- ७२, १९१, २०१-३, २०८, २२५, २६१, २७५, ३५६-५७	कण्ह } [कृष्ण-वासुदेवः]		७२-७६, ७९, ८०, ९६, १२१-२३, २६८, ३१२-१५, ३१८- २०-३५३
आर्यस्त्रपुट [निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१६८, १७४-७५		उत्तरज्ज्ञायण [जैनागमः]		३२५	कसियपुर [नगरम्]		२५, २८
आवस्सगविवरण [जैनागमः]	१८४		उत्तराध्ययनवृत्ति [,, , टीकाप्रशस्तौ]		३६९	कनककेतु [राजा]		३२६, ३४३-४४
आवस्सय " " " " " "	१७१		उत्तरापह [देशः]		२९१	कञ्जज [नगरम्]		२७
आससेण [राजा]	१०७, १३५, ३५१		उदयण [राजा]		१५, १६	कला [नदी]		१७४
इ			उदाह [राजपुत्रः]		३३४	कन्हडदेव [राजपुत्रः]		४८
इलादेवी [देवी]	९१		उद्योतन [श्रेष्ठो, टीकाप्रशस्तौ]		३७०	कप्पय [अमात्यः]		१८३
इलापुत्त [श्रेष्ठपुत्रः]	९१, ९२		उपकोशा [गणिका]		१८३-८४	कमठ [तापसः]		१३५
* " " " " " "	८१		*उवकोसा " " "		१८३	कमलगुत्त [श्रेष्ठपुत्रः]		२०९-१०
इलापुत्र " " " " " "	८१, ९५		उर्विद [कृष्ण-वासुदेवः]		७३	कमलमेह [मङ्गः]		२९३-९४
इलावन्दण [नगरम्]	९१		उसभ [तीर्थकरः]		३२३	कमलसेण [राजा]		११४
इंदमह [उत्सवः]	१४२		उसहदत्त [श्रेष्ठो]		१४०	कमलामेला [राजपुत्री]		२४०
ई			उसीरावत्त [नगरम्]		२१३	कमलावई [राज्ञी]		२७५, २८०
ईशान [देवलोकः]	१३३		उसुवार " " "		२७५	कम्बल [बलीवर्दः]		१७८, १८२
			" [राजा]		२७५	कयउज [श्रेष्ठपुत्रः]		२०-२४
			ऊ			*कयउन्नय " " "		१७
			ऊविदत्ता [तापसपुत्री]		२४४-४५, २६१	कयमाल [यक्षः]		३३४
			ए			करकंडु [मातङ्गपालितराजपुत्रः]		२७६-७८
			एलउर [नगरम्]		१०७	* " " " " " "		२७६
			क			करेणुदत्त [राजा]		३२९
			कक [राजा]		१०५	कर्मार [ग्रामः]		३५२
			कटपूतना [देवी]		३५२	कर्षक [सन्निवेशः]		३४९
			कट्ट [श्रेष्ठो]		१७	कलावई-वती [राजपुत्री, राज्ञी]		३३६-३८, ३४०-४३
			कडय [राजा]		३२९	कलिंग [देश]		२९२
			कठ [तापसः]		३५१-५२	कलिंगसेणा [गणिका]		२१२
			*कणगकेउ [राजा, अमात्यपुत्रः]		३२६	कल्याणमाल [राजा]		५७
			कणगकेउ-गज्ज्ञअ " " "		३४३	कवञ्जिक्क- [यक्षः]		१५५
						कवडि० }		
						कविल [पुरोहितः]		१४१-४२

विशेषनाम्नामकाराधिक्रमः

३७३

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
कविला	[ब्राह्मणपत्नी]	११८-१९	कुसुमा	[देशः]	७०	खर	[राक्षसवंशीयः]	५७, ५८, ३२५
„	[पुरोहितपत्नी]	१४१-४३	कुसुमपुर	[नगरम्]	३८, १७०, २६३	खरक	[वणिक्]	३५२
कंचणपुर	[नगरम्]	११४, २७८	कुसुमसेहर	[राजा]	३८	त्रिद्विपद्विषय	[नगरम्]	१७, २०, २१९, २७५
कंचिया	[नगरी]	१०४, १०६	„	[राजपुत्रः]	२९७, ३०३	खीरडिडीर	[देवः]	५६
कंची			कुंकण	[देशः]	२०३	खीरडिडीरा	[देवी]	५६
कंडरीय	[राजपुत्रो, भद्रव्रतमुनिश्च]	१७०	कुंडवलय	[नगरम्]	८	खेमकर	[कुटुम्बी]	२०९
कंपिल + पुर	[नगरम्]	४६, ३२९	कुंडिणा	[नगरी]	४६	„	[ग]	
*कंचल	[बलीवर्दः]	१७८	कुंडिणिपुरी	„	७३	गडरमुंड	[विद्याधरः]	२११
काणा	[नाविकपुत्री]	७२	कुंती	[राज्ञी]	२२	गडरी	[देवी]	९६
कामएव-देव	[श्रेष्ठी]	२३८-४०	कुंथु	[तीर्थंकरः]	३२३	गज+सुकुमार	[राजपुत्रो निर्ग्रन्थ-	
*कामदेव	„	२३८	कुंद	[दासः]	१४८, १५५-५६	मुनिश्च]	३५१-५२	
कामपञ्चाया	[गणिका]	१३५-३६	*कूलवाल	[भद्रव्रतमुनिः]	२७१	गइह	[राजपुत्रो राजा च]	१४६-४७
कामपाल	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२५, २८, २९	कूलवाल+अ,	„	२७१-७४	गन्धप्रिय	[राजपुत्रः]	१८४
कामरह	[गणिका]	१३५-३६	क, ब			*गय	[राजपुत्रो निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	३५१
कामलया	[राजपुत्री]	१०६	कृतपुण्य	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१७, २०, २४	गय	[श्रेष्ठी]	३३५, ३३७, ३४०-४१
कायन्दी	[नगरी]	१०४, ११३	केढव	[राजपुत्रः]	७७, ८०	गयउर	[नगरम्]	२५, २९, ३१४, ३६३, ३६५
कायंबरी	[गुहा]	३१५	केयइ	[देशः]	३२६	गयवाहन	[राजपुत्रः]	३२४
काल	[राजपुत्रः]	३३३	केसरा	[श्रेष्ठिपुत्री]	२५-२९	गयसुकुमाल	[राजपुत्रो निर्ग्रन्थ-	
कालसंवर	[विद्याधरः]	७५-७८	केसव	[कृष्ण-वासुदेवः]	७१, १२२-२३, ३१७	मुनिश्च]	३५३-५४	
कालस्यरिअ-	[श्वाकः]	११६, ११८-१९	केसी	[निर्ग्रन्थ-गणधरः]	३२६, ३२९	गंगदत्त	[राजा]	२६०
सोयरिअ			कोणिअ-क	[राजपुत्रो राजा च]	३२६, ३३१, ३३३-३४	„	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२६६
कालिदास	[कविः]	८	कोणिअ			गंगदत्ता	[दासी]	१०४
कावेरी	[नदी]	२४६	असोगचंद			गंगरुहा	„	१०७
„	[नगरी]	२४६, २५१, २५४-५५	*कोणिय	„	३२६	गंगसेणा	[राजपुत्री]	२६०
कासहद	[भ्रामः, टीकाप्रशस्तौ]	३६९	कोस्थुह	[मणिः]	१२१	गंगा	[राज्ञी]	२६०
कासी	[देशः]	२२३, ३५१	कोमुदेदिवस-ईमह	[उत्सव]	१४३	„	[नदी]	२१९-२०, २७१, ३२४, ३४६
कित्तिधम्म	[राजा]	३००	ईमहसव			गंगाइच	[कुटुम्बी]	२२२-२५
कुजअ	[राजपुत्रः]	३१७	कोमोइया	[मेरी]	३१२	गंगाउर	[नगरम्]	२६०-६१
कुडंगेसर	[देशः]	१७२	कोशा	[गणिका]	१८३	गंगउर		
कुणाल	[राजपुत्रः]	१२४	कोसल	[देशः]	२४	गंधपिय	[राजपुत्रः]	१८५
कुन्धुम	[मणिः]	३१९	कोसला	[नगरी]	४९, ९१	गंधवई	[नदी]	२२५
कुन्नर	[राजपुत्रः]	५०, ५५	कोसलपुरी			गंधवदत्ता	[राजपुत्री]	१०४-५
कुमारनंदी	[श्रेष्ठी]	१८८	कोसंब	[वनम्]	३१४, ३१९	गंधव्वसेणा	„	२१५
कुमुडणी	[राजपुत्री]	१०९	कोसंबी	[नगरी]	१६, ३६, ११६, १२३, १२५, १६७, २६२	गंधार	[देशः]	२८०
कुरु	[देशः]	२५, २७५, ३६२	कोसा	[गणिका]	१८३	गिरिनयर	[नगरम्]	७५
कुरुचंद	[राजपुत्रो राजा च]	२५, २९, १५६, २४१	कोमपुरी	[नगरी]	१३०	गुडसथ	„	१७४-७५
कुलचन्द्र	[निर्ग्रन्थ-केवली]	५७						
*कुलाणंद	[राजपुत्रो राजा च]	३४४	*खमग	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	१६१			
कुलानंद	„	३४५, ३४७-४८	खमगरिसि	„	१६१			

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
गुणचंद	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२६३	चंडवडिसय	[राजा]	२२१	चित्तरह	[विद्याधरः]	८५
"	[राजपुत्रः]	३५५	* चंडहड	[कर्षकः]	२१८	चित्र	[मातङ्गपुत्रो निर्ग्रन्थ- मुनिश्च]	२१९, २२१
गुणमई-°ती	[श्रेष्ठिपुत्री]	२२७, २२८	चंडहड-°भड	"	२१९-२१	चित्रगुप्त	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	५७
* गुणमइया	"	२२७	चंडारडिस	[राजा]	२३८	चित्रप्रिय	[यक्षः]	१६४
गुणवती	"	१३०, १३४	चंडिया	[देवी]	१५०	चिला	[दासी]	१२६
गुणसिल+अ	[चैत्यम्]	१३, ९८, ११५, १२७, २६४	चंडी } हुंगा }	"	११८	चिलाइपुत	[दासीपुत्रः]	१२६-२७
गुणाकर	[निर्ग्रन्थ-गणी, टीकाप्रशस्तौ]	३७०	चंदगुत्त	[राजा]	१२४	* "	"	१२५
गोभट्ट	[श्रेष्ठी]	३०, ३१	* चंदणजा	[निर्ग्रन्थिनी]	३५	चिलातीपुत्र	"	१२५-२६
गोयमसामी	[निर्ग्रन्थ-गणधरः]	१७०	चंदणजा- ०णकुमारी- ०णबाभा }	[राजपुत्री, निर्ग्रन्थिनी- प्रवर्तिनी]	२४, ३५-३८, १६७	चुलणी	[ब्राह्मणपत्नी]	३२६
गोरी	[विद्या]	७८ ७९	चंदणा			* "	"	३२६
"	[मातङ्गपत्नी]	२७१	चंदजस	[राजपुत्रो राजा च]	२८२	चुलणी	[राज्ञी]	३२९-३१
गोविंद	[कृष्ण-वासुदेवः]	१०७	चंदजसा	[राज्ञी]	५३	चेडय	[राजा]	२७३, २७७
गोशालक	[आजीवकसम्प्रदायप्रणेता]	३५२	चंदप्पभा	[मदिरा]	१२८	चेळणा	[राज्ञी]	२०, ९९, ११९, २२९, ३३२, ३३४
गोसाल+य	"	१०३, ११५	चंदप्पह	[तीर्थंकरः]	३२३			
गौतम	[निर्ग्रन्थ-गणधरः]	१, ३५२	चंदमई	[राजपुत्री]	५३			
घ			चंदसेण	[राजा]	३४५			
घोरसिख	[कापालिकः]	२९१	चंदाभा	[राज्ञी]	७७	छम्माणी	[ग्रामः]	३५२
घ			चंदावयंस+अ	[राजा]	३५४, ३५७-५८	ज		
चंडरमइ	[अमात्यः]	२४१	चंपयमाला }	[राज्ञी]	२८९-९० २९२, २९९	जउणदीव	[द्वीपः]	३१४
"	[राजपुत्रमित्रम्]	२९५-९६	चंपइमाला }			जकत्र	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	१७२-७३
चक्रधर	[ब्राह्मणः]	३६	चंपा	[नगरी]	३६, ४३, ४४, ६५, ७६ ९६, ९८, १४०, १८६, १९७-९८, २१०, २१७, २३८- ३९, २७७-७८, ३३४	जकलसिरी	[ब्राह्मणपत्नी]	४३
* "	"	३५				जकिलणी	[निर्ग्रन्थिनी]	३१२
चक्रचर	"	३५ ३६				जणहण	[कृष्ण-वासुदेवः]	३१५, ३१९
चण्डचूड	[कुलपुत्रकः]	१४८, १५३-५४				जनक	[राजा]	६०, ६१
चण्डरुद्र	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१६१, १६३-६४				जगदत्त	[वणिक्]	१५१
चन्दनार्या	[निर्ग्रन्थिनी]	३५, ३६, ३८	चामुड	[देवी]	१३९, १७४	जगदिन	[ब्राह्मणः]	१२६
चन्द्रावतंसक	[राजा]	२३८, २४१, ३५५	चारुदत्त	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२१०-१२, २१५- १६, २७६	जगवक्	[परिव्राजकः]	२१६
चमरहारिणी	[गणिका]	१४	* "	"	२७६	जगवाड	[राजगृहपाठकः]	९७
चवला	[दासी]	४०	चित्त	[मातङ्गपुत्रो निर्ग्रन्थ- मुनिश्च]	२२१, २७५, ३२९	जन्हकुमार	[राजपुत्रः]	३२३
चंडचूड	[कुलपुत्रकः]	१५३	* "	"	२१८	जम्बु	[श्रेष्ठिपुत्रो निर्ग्रन्थ- स्वविरश्च]	२६८-७०
* "	"	१४८	चित्त	[अमात्यः]	३२६-२७	जयवडण	[नगरम्]	३००-१, ३०३
चंडपज्जोअ-°य }	[राजा]	१४-१६	चित्त	[अमात्यः]	३२६-२७	जयवारण	[हस्ती]	२४
पज्जोय }			चित्ततेअ-चेत्त०	[विद्यावरपुत्रः]	८५	जयसिरी	[श्रेष्ठिपुत्री]	१५१-५२
चंडरुह	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१६३-६४	* चित्तपिय	[यक्षः]	१६६	जयसिंह	[गुर्जरेश्वरः, टीकाप्रशस्तौ]	३७०
* "	"	१६१	चित्तपिय }	"	१६७	जयसेण	[राजपुत्रः]	३३५-३७, ३४०
चंडरुह	[दासः]	२०९	सुरपिय }	"		जयसेणा	[राज्ञी]	२१५
						जयंतदेव	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२६

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
दुजोहण	[राजा]	७५, ८०	धणवद्	[श्रेष्ठपुत्रः]	२४, २५, ३०	धूमकेउ	[देवः]	१४०
दुप्पसह	"	२५	धणवई	[श्रेष्ठपत्नी]	१०१	धूमसिह	[विद्याधरः]	२११
दुम्मुह	[दासः]	१६५	धणसार	[श्रेष्ठपुत्रः]	६४	न		
दुल्लहएवी	[निर्ग्रन्थिनी]	१७२	"	[श्रेष्ठो]	१३५	नउलवणी	[श्रेष्ठो]	२१९
दुवय	[राजा]	४६	धणसिरी	[श्रेष्ठपत्नी]	१९२	* "	"	२१८
दूषण	[राक्षसवंशीयः]	५७, ५८, ३२५	धणसेण	[राजा]	२४०	नन्द	"	११३, १२०
देइणी	[राजपुत्री]	१५७-६०	धणावह	[श्रेष्ठो]	३६, ३८, ६१, ६२, ६४	नन्दिवर्धन	[राजपुत्रः]	६८
देवई	[राज्ञी]	३१८, ३५२-५४	धणीसर	[श्रेष्ठपुत्रः]	२४, २५, ३०	नमि	[राजपुत्रो राजा, २७६, २७८, निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	२८२-८४
देवगुत्त	[राजा]	११०-११	धणु	[अमात्यः]	३३१	* "	"	२७६
देवजस	[श्रेष्ठपुत्री]	१५२-५३	धणसर	[श्रेष्ठपुत्रः]	१३५-३६	नमि	[तीर्थकरः]	३२३
देवदत्त	[श्रेष्ठो]	१०१, १८८	धन	[सार्थवाहः]	१७	नमुई	[अमात्यः]	१६९-७०, २२१-२३, २७०
देवदत्ता	[गणिका]	३९-४२, १४५-४६	धनदत्त	[श्रेष्ठपुत्रः]	१३०-३१, १३३	नम्मया	[नदी]	७२
देवनंदि	[देसः]	३३५	धन्न + अ	"	३४, ४६	नयचक	[जैन-दर्शनशास्त्रम्]	१७२-७३
देवरिसि	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	७९	धन्नअ	[आभीरपुत्रः]	५६	नयसार	[श्रेष्ठो]	१७७
देवसाल	[नगरम्]	३३५, ३४०	धन्नउर	[ग्रामः]	८	नरदत्त	"	१३०
देवसिरी	[श्रेष्ठपत्नी]	२००-१	धन्नपूरअ	[श्रेष्ठपुत्रः]	२६८	नरविक्रम	[राजपुत्रः]	२९३-९४, २९६, ३९१, ३०३-४
देवसुरि	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः, टीकाप्रशस्तौ]	३२९	धन्नय	[आभीरपुत्रः]	१७	* "	"	२८९
देवसेण	[राजा]	२९३-९४	धन्ना	[कुलपुत्रपत्नी]	३०	नरविक्रम	"	२८९
देवाणंद	[श्रेष्ठो]	२०१	धन्यक	[आभीरपुत्रः]	१७, ३०	नरसीह	[राजा]	१८५, २८९-९०, २९२, २९४
* देविद	[निर्ग्रन्थ-मुनिः, प्रस्तुतमूलग्रन्थकारः]	३६८	धम्म	[तीर्थकरः]	३२३	नराअ-द } सोदास	"	१८४-८६
देहिल	[वणिक्]	३००, ३०२	धम्मघोस	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१८, १९, ३३, ४३, ४४, १५५, १९९, २०८, २१०	नराय	"	१८४
दोण	[दासः]	२४, २५, ३०	धम्मनंदण	"	२२४	नल	[राजपुत्रो राजा च]	१७, ४७-५१, ५३-५६
* "	"	१७	धम्मरुइ	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	४३, ४४, २१९-२०	"	[सुभटः]	८५, ८६
दोण	[राजा]	१०९	"	[श्रेष्ठपुत्रः]	२२७	नलगिरि	[हस्ती]	१५, १६
दोणमेह	"	६९	धम्मसिरी	[निर्ग्रन्थिनी]	७२	नवपुण	[मालाकारः]	१०४, १०७-८
दोवई	[राजपुत्री]	४६	धम्मिलाभ	[आभीरः]	५६	नवपुणअ	"	१०७-८
द्रोण	[दासः]	१७, २४, ३०	धयरट्ट	[राजा]	३, १८	* नवपुणअ	"	१०४
"	[राजा]	६८	धरणितिलअ	[नगरम्]	१७९	नहसेण	[राजपुत्रः]	२४०-४१
द्वारकावती	[नगरी]	३०४	धरणिंद	[इन्द्रः]	१३५	* नंद	[श्रेष्ठो]	११३
ध			धर्मरुचि	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	१३३	* "	[नाविकः]	२१८
* धण	[सार्थवाहः]	१७	धवलकक	[नगरम्, टीकाप्रशस्तौ]	३७०	* "	[मणिकारः]	२६२
धण	[श्रेष्ठो]	९४, १२६, २२८	धवलकपुर	"		नंद	[अमात्यः]	३८
धण + अ	[सार्थवाहः]	१७-२०, ४६, १८४, १९७-९९	धायइसंड	[द्वीपः]	४६	"	[श्रेष्ठो]	१२०
धणअ-य	[श्रेष्ठपुत्रः]	२४, २५, ३०	धारिणी	[राज्ञी]	९, ३६, १६४, १९७, १९९, २२८, २३६, ३०४, ३५४	"	[राजा]	१८३
धणदत्त-यत्त	"	२२	धुंधुमार	[राजपुत्रः]	७७	"	[नाविकः]	२१९
धणदेव	[सार्थवाहः]	५३	धूमकेउ	[यक्षः]	७५-७७			
धणपाल	[श्रेष्ठो]	२०, २१						

विशेषनाम्नामकारादिक्रमः

३७७

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
नंद	[मणिकारः]	२६२, २६४	नेमिचन्द्र	[निर्ग्रन्थ-गणी, टीकाप्रशस्तौ]	३७०	पभव+सुरि	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१७, १८, २६९
नंदण	[नगरम्]	१०९	नेमिचन्द्रसुरि	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः, प्रस्तुतमूलग्रन्थकारः]	१, ३६८-७०	परासर	[ऋषिः]	३१४
"	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१०८-९		प		पल्हाअ-य	[राजा]	८६, ८७
णंदणवण	[उद्यानम्]	३०७, ३१६, ३४१, ३४३	पड्डाण	[नगरम्]	१०५, २२३	पसेणइ+य	"	९, ११५
नंदा	[वापी]	२६४	पउम	[राजपुत्रो राजा-रामचन्द्रः]	३२५-२६	पसलचंद	[राजा, निर्ग्रन्थ-मुनिः]	१६४-६६
नंदिवद्धण	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	७६	* "	"	३२१	* "	"	१६१
नंदिसेण	"	६९, ७०	पउम	[देशः]	१०९	पहाकर	[ब्राह्मणः]	१७९
* "	"	२७०	पउमकेसर	[राजपुत्रः]	२००	* "	"	१७८
नंदिसेण	[राजपुत्रः]	३३३	पउमगुम्भ	[विमानम्]	२७५	पहाकर	[पुरोहितपुत्रः]	३०६
नंदीसर	[द्वीपः]	२८०-८१, ३५९	पउमनाह	[राजा]	४६	पहास	[तीर्थम्]	८२
नाग	[श्रेष्ठो]	३५३	"	[तीर्थकरः]	११८	पहाससुरि	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१०७
नागकुमार	[देवः]	१८२	पउमप्पह	"	३२३	पंचनेवी	[श्रेष्ठो]	२६, २७, १८८-८९
नागदत्त	[राजपुत्रः]	१६२	पउमरह	[राजा]	२८०, २८२	पंचाल	[देशः]	३२९
नागश्री	[ब्राह्मणपत्नी]	४३, ४६	पउमसर	[सरः]	१०८	पंडिया	[धात्री]	१४३, १४५-४६
नागसिरी	"	४३, ४४, ४६	पउमसेहर	[राजपुत्रः]	३२४	पंडु	[राजा]	४६, ३१८, ३२०
* "	"	४३	पउमावई	[नगरी]	१०६-७	पंडुमहुरा	[नगरी]	४६, ३१८-१९
नाणगन्ध	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१०८	"	[राजपुत्री]	१०९	पंडुसेण	[राजपुत्रः]	४६
"	[अमात्यः]	२०१-२	"	[राज्ञी]	२७७, २९३, ३४३, ३५४, ३५६-५७	पाडलय	[मालाकारः]	२९९, ३००
नारअ-द-य	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	४६, ५९, ७२-७४, ७६-७९, ८६	पउमिणी	[मालाकारपत्नी]	११४	पाडलपुत्त	[नगरम्]	६१, १२४, १४५, २०२, २०६, २०८, २९९, ३००, ३०४, ३०६
नारायण	[कृष्ण-बासुदेवः]	७९	पउमुत्तर	[नगरम्]	१३७	पारासर	[ब्राह्मणः]	२६८
निउण	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१४६	"	[राजा]	१०९-१२, १६८-६९	पार्श्व	[तीर्थकरः]	३५१-५२
निककण	[सागधिः]	३३८	"	[राजपुत्रः]	३२४	पार्श्वदेव	[निर्ग्रन्थ-गणी, टीकाप्रशस्तौ]	३७०
निविणसम्म	[ब्राह्मणः]	४१	* "	[राजा]	१०४	* पास	[तीर्थकरः]	३५१
सुद्ध	"	९७	पएसि	"	३२६	पास+कुमार,	"	१०७-८, १२०,
निम्ममत्त	[तीर्थकरः]	९७	पक्कजमुत्त	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१३१, १३३	जिण, नाह	"	१३५, १८२, २२२, ३२३, ३२६, ३५१-५२, ३६७
निलवेअ	[विद्याधरपुत्रः]	८६, ८७, ८९	पक्कजाल्ल	"	३३१	पिप्पलाअ	[ऋषिपुत्रः]	२१६
अनिलवेग	"	४७, ४८	पक्कतपुर	[नगरम्]	७५-८०, ३११	पियदंसण	[राजा]	२४९
निब्बुद्ध	[देवी]	२४०	पक्कजुल	[राजपुत्रः]	१६७	पियदंसणा	[राज्ञी]	२४८
निसड	[राजपुत्रः]	८४	पक्कजोय	[राजा]	१०६	पियमइ	[राजकुमारी]	२४९-५०, २५३
"	[सुमटः]	१२५	पक्कदेवया	[देवी]	३२२-२४, ३२६	पियंकर	[श्रेष्ठिपुत्रमित्रम्]	२६
निखीह	[जेनागमः]	१३५, १८८, १९१	पक्क	[राजपुत्रो राजा-रामचन्द्रः]	१०४, १०८, ११३	पियंकरा	[दासी]	२५-२७, १९७, २३०
नूपुरपण्डिता	[श्रेष्ठिपुत्री]	१८३	पक्कोत्तर	[राजपुत्रो राजा]	६८, ७८-८०, २४०, २८०			
नेपाल	[देशः]	३१२-१४, ३१७, ३१९-२१, ३५३-५४	पक्कत्ती	[विद्या]				
नेमि+चंद,	[तीर्थकरः]							
+नाह								

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
पियंगु	[ग्रामः]	२१३	बंधुदत्त	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२४४, २७६, २८५, २८७, २८९	भद्रा	[सार्धवाहपत्नी]	१८४
पियंगुलया	[दासी]	२३	* ,,	,,	२७६	* ,,	,,	१८४
पिडु	[सुभटः]	८४	बंधुमई	[कुटुम्बिपत्नी]	१००-१	भद्रा	[श्रेष्ठिपत्नी]	२०, २१, ३०- ३५, ४४, २३९
पुक्कल	[राजपुत्रः]	५६	,,	[श्रेष्ठिपुत्री]	२४४	,,	[राजपुत्री]	२७१
पुक्कलस	,,	३४३	बंभ	[राजा]	३२९, ३३१	महिलपुर	[नगरम्]	३५३
पुक्कभद्र	[श्रेष्ठिपुत्रः]	७७	बंभदत्त	[चक्रवर्ती]	३२९-३१	भद्रदुलभ	[राजपुत्रः]	१४६-४७
पुक्कवसु	[दासः]	६८, ६९	बंभदीविया	[तापसशाखा, बंभदीविया]	१७४	भद्रा	[सार्धवाहपत्नी]	१८४
पुक्कचूल	[सज्जीतकारः]	१८४	बंभलोअ- ^क	[देवलोकः]	४६, १६०, २८०, ३२१	भरत	[नटपुत्रः]	३
,,	[राजा]	३२९	बंभलोअ- ^{ग, ब}	,,	२८०, ३२१	,,	[राजपुत्रः, रामचन्द्रभ्राता]	५७
पुक्कदंत	[सुभटः]	८४	बंभसंति	[यक्षः]	१२०	,,	[चक्रवर्ती]	८१, ९०, ३२६, ३४३
पुक्कदंती	[राज्ञी]	४७, ५३, ५४	बंभी	[निर्ग्रन्थिनी]	९०	* भरह	,,	८१, ३२१-२२, ३२६
पुरिसोत्तम	[कृष्ण-वासुदेवः]	७३	भारवई	[नगरी]	७२-७४, ७७, ७९, १२१, २४०, २६८, ३११-१२, ३१४, ३१८, ३२०, ३५२	भरह+नाह, वइ,	,,	५१, ८१-८५, ८७- ९०, ३२२-२३
पुक्कविदेह	[क्षेत्रम्]	६८	बालचन्द	[राजपुत्रः]	३५५	भरह	[नटपुत्रः]	४, ५
पुक्क	[विमानम्]	५८, ६१	बाहुबली	,,	८१, ८३, ८४, ८६-८९	* ,,	,,	३
पुंरुगिणी	[नगरी]	६८	बिजायड-	[नगरम्]	११, १३, ४१- ४३, ९३	भरह	[क्षेत्रम्]	९, ३६, ४६, ७२, ७३, ७६, ९७, १२०, १४०, १५२, २१०, २३५, ३१४, ३२२, ३३१
पुंरुगीय	[राजपुत्रो निर्ग्रन्थ- मुनिश्च]	१७०	बिमीषण	[राक्षसवंशीयः]	५८-५९	भरहच्छ	[नगरम्]	७२, १७२-७५, २४४
पोट्टिला	[अमात्यपत्नी]	३४३-४४	बिंदुसार	[राजा]	१२४	भवनपति	[देवजातिः]	३५२
पोतनपुर	[नगरम्]	१६१	बुद्धदास	[श्रेष्ठिपुत्रः श्रेष्ठी च]	६५, ६६	भवंतकर	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१६०
पोयण+पुर	,,	५६, १६४-६७	बुद्धाणंद	[बौद्धभ्रमणः]	१७२-७३	भंडीरवणचेइय	[चैत्यम्]	१९७
प्रदेष्टि	[राजा]	३२६	बुद्धदास	[अमात्यः]	१७६	भाणु	[श्रेष्ठी]	१९३-९५, २१०, २१७
प्रधुन्न	[राजपुत्रः]	६८	बुद्धसार	[निर्ग्रन्थगच्छः, टीकाप्रशस्तौ]	३६९-७०	,,	[अमात्यः]	३४५, ३४७
प्रभवसूरि	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	९७	बृहद्रच्छ	,,	३६९-७०	,,	[राजपुत्रः]	७८, ८०
प्रभाकर	[ब्राह्मणः]	१७८-७९, १८१	म			भाणुसिरी	[श्रेष्ठिपत्नी]	१९३
प्रसन्नचन्द्र	[राजा, निर्ग्रन्थ- मुनिः]	१६१, १६४	भहरवाणंद	[कापालिकः]	१९६	भारभूइ	[कापालिकः]	१०६
फ			भगवई	[जनागमः]	३५५	भारह	[क्षेत्रम्]	३८, १३५, १७०, १९७, २११, २६८
फलहियमल्ल	[भलः]	२६१	भद्र	[श्रेष्ठी]	११, १३	भावटिका- ^{या}	[श्रेष्ठिपुत्री]	१८५, १९३-९५, २१७, २८५, ३२१
ब			भद्रजस	[निर्ग्रन्थ-गणधरः]	२५८, २६०	मिगु	[पुरोहितः]	२७५
* बउल	[मालाकारः]	११३	भद्रबाहु	[पुरोहितपुत्री निर्ग्रन्थ-स्थविरश्च]	३०५-६	* ,,	,,	२७४
बउल- ^{कुल}	,,	११३-१४	भद्रवई	[हस्तिनी]	१५, १६	मिगु	[ब्राह्मणः]	३४५
बउलदत्त	[ब्राह्मणः]	१५२	भद्रवती					
बउलमई	[राज्ञी]	३६३						
बल+देव, भद्र	[राजपुत्रः कृष्ण- वासुदेवभ्राता]	७१-७५, २४०, ३११, ३१४-१५, ३१७- २०, ३५४						
बलकुट्ट	[मातङ्गः]	२७१						
बहली	[देशः]	५६						

विशेषनाम्नामकाराधिक्यः

३७९

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
भिम्सार	[राजपुत्रः, श्रेणि- कापरनामा]	९१०	भयणतेरसी	[उत्सवः]	२६	माधुर	[वणिक्]	१८४-८५
भीम	[सुभटः]	८४	भयणरेहा	[राज्ञी]	२७८-८२	मायाइष } [कुटुम्बी]	२२२-२५	
भीमरह	[राजा]	४७, ५१, ५३-५५	"	[राजपुत्री]	२८७-८८	गंगाइष }		
भुवनश्री	[राज्ञी]	१३२	भयणसेणा	"	१३	मायादित्य	"	२१८, २२२, २२५
भूतलानन्द	[नगरम्]	३४७	"	[राज्ञी]	२००-१	मारावली	[ग्रामः, टीकाप्रशस्ती]	३६९
भूयदिव	[मातङ्गः]	२२१	मयमल	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१५४	मालव	[देशः]	९४
भूयसिरी	[ब्राह्मणपत्नी]	४३	मयरद्वय	[राजा]	२००	मालवमंडल	"	४
सुगु	[पुरोहितः]	२७५-७६	*मल	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१६८	माहव	[ब्राह्मणः]	१५२
मेसई	[राजा]	७२	मल+वाइ. वावी	"	१६८, १७२-७४	माहिद	[देवलोकः]	३०४
	म		+चुरि			माहुर	[वणिक्]	१९९
मइरा	[श्रेष्ठिपुत्री]	२५, २९	मलि	[तीर्थकरः]	३२३	* "	"	१८४
मइसावर	[राजपुत्रभिन्नम्]	२९३	महन्बल	[राजा]	२०	मिगावई	[राज्ञी]	३८, १६७
"	[अमात्यः]	३३६	महसेण	[सुभटः]	८४, ३११	* "	"	१६१
मक्षिकामल	[मलः]	२६१, ६२	"	[राजा]	१५७, १५९,	मिसवई	[श्रेष्ठिपुत्री]	२१२, २१७
मगहा	[देशः]	६९, ७६, ९६, ९९, ११४, २६८			१६०, २०३	मिताणंद	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२०१-५, २०७- ८, २१०
मगहापुर	[नगरम्]	६९	महाकाल	[देवः]	१५७-५८	* "	"	३०४
*मच्छमल	[मलः]	२४४	"	[कापालिकः]	२९२	मित्राणन्द	"	३०४, ३२१
मच्छिमल	"	२६१	महापउम	[चक्रवर्ती]	१६८-७०	मिहिला	[नगरी]	२८२-८३
मज्जदेस	[देशः]	२४५	महाविदेह	[क्षेत्रम्]	७५, २३८, ३२९	महिला	[नगरी]	२८२-८३
मणभ-ग, य	[ब्राह्मणपुत्रो निर्ग्रन्थ- मुनिश्च]	९८, ९९	महावीर	[तीर्थकरः]	३६, ६८, ११४, ११८, १२७, २३६- ३७ ३३४, ३५१-५२	मुनिचंद	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	२२१
मणिचूड	[राजा, निर्ग्रन्थ-मुनिः]	२८०-८१	महासणकुमार	[देवलोकः]	३६७	"	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२२८
मणिपह	[राजपुत्रः]	२८०	महिमा	[श्रेष्ठिपत्नी]	२२-२४	"	[राजपुत्रः, निर्ग्रन्थ-मुनिः]	३५५-५९
मणिरह	[राजा]	२७८, २८१	महिला	[नगरी]	२८०, २८२-८३	मुनिसुख-अ-य	[तीर्थकरः]	१६९, ३२३
मणोरमा	[राज्ञी]	२१५	मिहिला	[नगरी]	२८०, २८२-८३	मुसियार	[श्रेष्ठि]	३४३
मणोरह	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१८०	महिदविक्रम	[विद्याधरराजा]	२११	मूलदेव	[राजपुत्रः]	३६, ३८, ३९, ४१-४३
मणोहर	[राजपुत्रः]	३२४	महिदसीह	[अमात्यपुत्रः]	३६३, ३६५	* "	"	३५
मस्तकोइल	[उद्यानम्]	२०१	महु	[राजपुत्रो राजा च]	७५, ७७	मूला	[श्रेष्ठिपत्नी]	३६-३८
मस्तिमाववा-वइ	[नगरी]	२४८-४९	* "	"	६८	मृगावती-पती	[राज्ञी]	१६१
मत्स्यमल	[मलः]	२४४	महुमहण	[कृष्ण-बाहुदेवः]	७४, ७७, ७९, ८०, ३१८	मेघ+कुमार	[राजपुत्रः]	२२७-२८, २३८
मधु	[राजपुत्रो राजा च]	६८, ८०	महुरा	[नगरी]	१२०, १८२, १९७	मेतार्य	[मातङ्गपुत्रो राजा, २४१, ३५१, निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	३५४, ३६२
*मनोरमा	[श्रेष्ठिपत्नी]	४६	मंगलउर	[नगरम्]	३४५	मेदपाट	[देशः, टीकाप्रशस्ती]	३६९
मनोरमा	[कर्षकपत्नी]	३४९-५०	मंगला	[राज्ञी]	१५६	मेयज	[मातङ्गपुत्रो राजा, निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	३५९-६२
"	[श्रेष्ठिपत्नी]	४६, ६५	मंजरी	[दासपत्नी]	१५५, १५७	* "	"	३५१
" -मणो	"	१४१, १४४-४५	मंजुलावई	[नगरी]	२४९	मेरु	[पर्वतः]	६९
मनोरथ	[कर्षकपुत्रः]	३४९	मागह	[तीर्थम्]	८२	मेरुपह	[हस्ती]	२३७
मम्मण	[राजा]	५५, ६८	मागहिया	[गणिका]	२७३	मेरुप्रम	[श्रेष्ठि]	१३१
			भाणिभइ	[श्रेष्ठिपुत्रः]	७७			
			"	[श्रेष्ठि]	२२७			

नाम	किम् ?	पत्रम्
*मेह	[राजपुत्रः]	२२७
मेह + कुमार	,,	२३०-३८, ३३३
मेहकुंड	[नगरम्]	७५-७८
मोदचैत्यगृह	[चैत्यम्, टीकाप्रशस्तौ]	३७०
मोरियवंस	[राजवंशः]	१२४

य

यव	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	१४७
यशोनाथ	[श्रेष्ठी, टीकाप्रशस्तौ]	३७०
युगादिजिन	[तीर्थंकरः]	१

र

रङ्केलि	[चिटः]	६२-६४
रहविलासा	[गणिका]	१८०-८१
रहसायर	[श्रेष्ठी]	२४४
रहसुंदरी	[राज्ञी]	२४
रत्नचूडचरित	[जैनशास्त्रम्, टीकाप्रशस्तौ]	३६९

रत्नपुर	[नगरम्]	१३१
रयणउर-पुर	,,	१७६, १८०, १९३
रयणचूड	[राजपुत्री राजा च]	११४
रयणचूड [कहा]	[जैनशास्त्रम्]	११४
रयणक्षीव	[द्वीपः]	२४, २५
रयणप्पहा	[नरकः]	३३४
रयणमंजरी	[राजपुत्री]	२०३-४, २०६-१०

रयणमाला	[राज्ञी]	११४, १९३
रयणरह	[राजा]	१८०
रयणसार	,,	१७६
,,	[श्रेष्ठी]	२०२-३
रयणसेहर	[राजा]	१९३
रयणावह	[नगरम्]	२८०

*रविकंता	राज्ञी]	३२६
रविकंता	,,	३२६, ३२८-२९
सूर्यकंता	,,	३२६, ३२९
रविकान्ता	,,	३२६, ३२९
सूर्यकान्ता	,,	३२६, ३२९

रहनेउर	[नगरम्]	८६
रहमदण	,,	२४५, २५२, २५५-५६
रहमित्त	[ब्राह्मणः]	५३, ५४

रहावत्त	[पर्वतः]	१७१
राजपुर	[नगरम्]	१३१
राजहंस	[राजपुत्रः]	१४८, १५५, १६०
राम	[राजपुत्रः, कृष्णवासुदेवभ्राता]	७३, ७९, ३२२, ३२५, ३४५-४६

* ,,	,,	३२९, ३४४
राम+एव,	[राजा, दशरथपुत्रः]	४६, ५७-६१, १३३-३४, ३२५-२६
चन्द्र, देव	,,	३२५-२६

रायगिह	[नगरम्]	९, ११-१४, १६, २०, ३०, ८१, ९५-१००, ११४, १२६-२७, १४९, १६५, २२९, २४३, २६४, २६९, ३३२, ३३४, ३५९, ३६१-६२

रायनंदणअ	[उद्यानम्]	२६
राममई	[राजपुत्री]	३१३
रायहंस	[राजपुत्रः]	१५६-६०

* ,,	,,	१४८
रावण	[राक्षसवंशीयराराज]	५७, ६०, ६१, १३४
दशमुख	,,	६१, १३४
राह	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	३५९
रिउवन्न	[राजा]	५३
रिहुउर	[नगरम्]	१३९
रिहुनेमि	[तीर्थंकरः]	१२१, ३२३

रिसह+देव,	,,	२०, ८२-८५, ८७, ८९, ९०, ९८, १००-१, -हिस. हिसर
रिसदत्ता	[तापसपुत्री]	११४, १५५ ३२२-२३, २५०-५४, २५६-५८, २६०-६१

* ,,	,,	२४४
रुक्मिणी	[राजपुत्री, राज्ञी]	६८, ७१, ८०
रुहदत्त	[वणिक्]	२१४, २१६
रुक्मिणी	[राजपुत्री, राज्ञी]	७२, ७३, ७५-७७, २४६, २५१-५२, २५४-५७, ३११, ३१७, ३२०

* ,,	,,	६८
रुप्पी	[राजकुमारः, राजा]	७२, ७३, ७९

रेणुया	[आभीरपत्नी]	५६
रेवय	[पर्वतः]	३१२
रेवय+ग	[उद्यानम्]	२६८, ३१२, ३५३
रेवा	[नदी]	९७
रोह+अ, क	[नटपुत्रः]	३-७
रोहण	[पर्वतः]	१५३
रोहिण+अ	[चौरः]	१२७-२९

*रोहिणअ	,,	१२५, १२७
रोहिणी	[श्रेष्ठिपत्नी]	४६, ६१-६५

* ,,	,,	४६
रोहिणी	[चौरपत्नी]	१२७
,,	[राज्ञी]	३१८, ३५४
रोहेडय	[नगरम्]	५५
रौहिणेयक	[चौरः]	१२५, १२७, १२९

ल

लक्खण	[राजपुत्रः]	३२५
लच्छिहर	,,	५७, ५८, ६०, १२३
लक्षण	,,	५७, ५८, ६०, १२३
लक्ष्मण	,,	५७, ५८, ६०, १२३

लच्छिगम	[ग्रामः]	७१
लच्छिमई	[ब्राह्मणपत्नी]	७२
लच्छी	[देवी]	९६
,,	[राज्ञी]	१६९
लच्छीतिलय	[नगरम्]	२८५
ललिता	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२६३, २६५, २६७

*ललियंग	,,	२६२
ललियंगअ	,,	२६६-६७
ललियंगय	[देवः]	२०
लंका	[नगरी]	५७, ३२५
लाड	[देशः]	७२
लीलावई	[राजपुत्री]	१०५

लोभनंदि-लोह	[श्रेष्ठी]	२१९, २२५
लोहक्खुर	[चौरः]	१२७
*लोहजंघ	[लेखाचार्यः]	१५
लोहनेदि	[श्रेष्ठी]	२१८
,,	[परित्राजकः]	१३९

व

*वइर	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१६८
वइरजंघ	[राजा]	२०
वइरसामि	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१७०, १७४

विशेषनाम्नामकाराधिक्रमः

३८१

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
वक्त्रलचिरी	[राजपुत्रः]	१६४-६५	वसुमई	[राजपुत्री]	३६	विन्दुमिता	[पुरोहितः]	३०५
वच्छा	[देशः]	१५, ११६, १२३	वसुमिता	[ब्राह्मणपुत्री]	१५२	विन्ममवई	[राजपुत्री]	१०९
वज्रंगय	[राजपुत्रः]	३२४	वाउभूइ	[ब्राह्मणपुत्रः]	७६	विमल	[तीर्थकरः]	३२३
वज्रकर्ण	[राजा]	५७	वाडिपुरी	[नगरी]	१०७	विमलवाहण	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	७७
वज्रजङ्घ	"	५९	वाणारसी	"	१०८, २१६, २२०- २२, २७०, ३४६, ३५१	वियम्भ	[देशः]	५२
वडडर	[नगरम्]	७७	वाङ्मयपहा	[नरकः]	३२०	विरिचि	[देवः]	९६
वङ्गकर	[यक्षः]	१७४	वासवदत्ता	[राजपुत्री]	१५, १६	हिरण्यगन्ध		
वङ्गलि	[ऋषिः]	२१६	वासुदेव	[कृष्ण-वासुदेवः]	४६, ६८, ७३, ७५, १२१, २४०, २६८, ३११, ३१३, ३१५, ३१७, ३५४	विलासवई	[राजपुत्री]	१०९
वदणपुर	[नगरम्]	१५२	वासुपुज	[तीर्थकरः]	२१०, ३२३	विल्लरपुर	[नगरम्]	१०७
वदमाण	"	१३५	वासुलदेवी	[राज्ञी]	२४६	विशल्या	[राजपुत्री]	६८
वदमाण+सामि	[तीर्थकरः]	१३, २४, ३४, ९६, ९८, १०३, २३३, २३९, २६४, ३२३, ३४५	विउसभूषण	[राजपुत्रमित्रम्]	२९५-९६	विष्णु + कुमार	[राजपुत्री निर्ग्रन्थ- मुनिश्च]	१६८, १७०
वनमाला	[राज्ञी]	५७	विउसाणंद	[लेखाचार्यः]	३२९	विसा	[राजपुत्री]	६८, ६९
वम्मा	[राज्ञी]	१३५, ३५१	विउसाणंदण	[राजपुत्रमित्रम्]	२९७	* "	"	६८
वरदत्त	[श्रेष्ठी]	२७	विक्रमसेण	[राजा]	१०४	विसा	[श्रेष्ठिपुत्री]	१५०-५१
"	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	७७, ३१२	विक्रमाङ्ग	"	१९१, १९५	विसेलय	[ग्रामः]	२२०
वरदाम	[तीर्थम्]	८२	विचित्र	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	५७	विस्सभूइ	[तापसः]	२४९-५०
वरघणु	[अमात्यपुत्रः]	३३१	विजय	[पर्वतः]	७५, ७६	विस्ससेण	[राजा]	३६३
वराडग	[देशः]	७२	"	[विमानम्]	२३८	वीससेण		
वराहगीव	[राजपुत्रः]	२१५	"	[राजा]	३३५, ३३७, ३४०	विहल	[राजपुत्रः]	३३३
वराहमिहिर	[पुरोहितः]	३०४-५, ३०७	"	[देवः]	३६७	विम	[पर्वतः]	२३७
वलहि	[नगरी]	१७२-७३	विजयधम्म	[राजा]	१०४-५	*वीर	[तीर्थकरः]	१, ६८, ३५१
वल्लहराय	[राजा]	१०७	विजयसिरी	[श्रेष्ठिपुत्री]	१५१	वीर	"	१, २, ३४, ३५, ३८, ६८, ९५-९७, ११५, १२७, १२९, १६५, १६७, १७१-७२, १७५, २३२- ३५, २३८, २६४-६५, २७५, ३३३-३४, ३५१- ५२, ३६१-६२
वसंतउर-पुर	[नगरम्]	१८, २५, ९४, १६१, १७७, १८४-८५, १८८, १९७, २०१, २०८, २२५, २६५	विजयसेण	[विद्याधरपुत्रः]	७५	वीरचरित्र	[जैनशास्त्रम्, टीका- प्रशस्तौ]	३६९
वसंततिलया	[गणिका]	२०४	विजयसेहर	[राजपुत्रः]	२९७	वीरनाह	[तीर्थकरः]	१०३
वसंतदेव	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२५-२९	विज्जुमाली	[ऐन्द्रजालिकः]	१११	*वीरमई	[राज्ञी]	६८
वसंतपुर	[ग्रामः]	१००	विणयंधर	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	३६५	वीरमई-ती	"	५५, ५६, ६८, ७१
वसंतसेणा	[गणिका]	२१, २३, २१२, २१७	विण्डु	[कृष्ण-वासुदेवः]	७५	वीरय	[शालापतिः]	१२१
"	[श्रेष्ठिपत्नी]	२८५	* "	[राजपुत्री निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	१६८	वीरसेण	[राजा]	७७, २१२
वसुदत्त	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१३०, १३३, २८५-८६, २८८-८९	विण्डु+कुमार	"	१६८-७०	वीरंगय	[राजपुत्रः]	३२४
वसुदेव	[राजपुत्री राजा च]	६८, ७०, ७१, ३१८-१९	तिविक्रम			वृषभ	[श्रेष्ठी]	२६८
वसुनन्दा	[श्रेष्ठिपत्नी]	१३०	विण्डुदत्त	[वणिक्]	१५१	वृषभजिन	[तीर्थकरः]	३२६
			विदेह	[क्षेत्रम्]	३५, १४७, १५३, २४०	वृषभध्वज	[राजपुत्रः]	१३२-३४
			विदेहा	[देशः]	३८	वेईसर	[ब्राह्मणपुत्रः]	३४५
			विद्धवाई	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१७१			

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
वेगवई	[नदी]	२१४	सच्चभामा	[राक्षी]	७२, ७४-७६, ७९,	संखपाल-बाल	[यक्षः]	२८, २९
वेजयंत	[देवः]	३६७	सच्चा	[]	८०, ३११, ३१३	संगमभ-य	[कुलपुत्रः]	३०
वेष्ठा	[नदी]	१७४	सच्चवाई	[यक्षः]	१९०	संगमय	[देवः]	११५
वेभार	[पर्वतः]	८१, १२७, १२९, ३६१	सच्चसिरी	[कुटुम्बपत्नी]	२०९-१०	संगय	[राजपुत्रः]	३२४
वेय	[ब्राह्मणपुत्रः]	३४५	सणकुमार	[चक्रवर्ती]	२२१ ३६३, ३६६	संगरपुर	[नगरम्]	५५
वेयगन्ध	,,	३४५	* ,,	,,	३५१	संगा	[श्रेष्ठिपत्नी]	२६१
वेयवृद्ध	[पर्वतः]	७४, ७७, ७८ २११, २३६	सनकुमार	,,	३५१, ३६२, ३६७	संति + नाह	[तीर्थकरः]	२९, ३०, ३२३
वेयन्ध	[नगरम्]	५१, ५३, ५५, ५६	सतच्छद	[राजा]	१३२	संदणपुर	[नगरम्]	२९९, ३०३
वेयमिस्त	[ब्राह्मणपुत्रः]	३४५	सबल	[बलीवर्द्धः]	१७८, १८२	संपह	[राजा]	१२४-२५
वेयरूव	,,	३४५	* ,,	,,	१७८	* ,,	,,	१२३
वेयसाम	,,	३४५	समरकेड	[राजपुत्रः]	३२४	संपया	[श्रेष्ठिपत्नी]	२२६
वेयसार	,,	३४५	समतभह	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	२१८	संपुलभ	[कञ्चुकी]	३८
वेसभण	[श्रेष्ठी]	२०१	,,	[,, मुनिः]	३०१	संब	[राजपुत्रः]	८०, २४०, ३११, ३१५ ३१७, ३२०
वेसाली	[नगरी]	२७३	समाहिशुत	,,	७२	संभव	[तीर्थकरः]	३२३
वेर + स्वामी	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१६८, १७०-७१	*समिष	[,, स्थविरः]	१६८	संभू	[मातंगपुत्रो निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	३२९
व्याख्याप्रशंसि	[जैनागमः, टीकाप्रशस्तौ]	३७०	समियज्ज	,,	१६८, १७४	*संभूत	,,	२१८
श			समित			संभूय	,,	२२१, २७५
शङ्ख	[राजा]	३२६, ३३४, ३४३	समुहविजय	[राजा]	७०, ७१, ३११-१३	संभूयविजय	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१८३
शतानिक	,,	१६१	समुद्रदत्त	[श्रेष्ठी]	१३०, १४९, १५१, २८५	सकैभ-य	[नगरम्]	१६७, २२१, ३५४
शम्भकुमार	[राक्षसवंशीयः]	५७, ५८	सम्प्रति	[राजा]	१२३, १२५	सागर + अ	[श्रेष्ठी]	४४, ४५
सम्भकुमार			सम्भूत	[मातङ्गपुत्रो, निर्ग्रन्थ-मुनिः]	२१९, २२१	सागरचंद	[राजपुत्रः]	२४०, ३५५
शम्भम्भव	[ब्राह्मणो निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	९७	सम्मेयसेल	[पर्वतः]	१६८	* ,,	,,	२३८
शालिग्राम	[ग्रामः]	३०८	सयडाल	[अमात्यः]	१८३	सागरचन्द्र	,,	२४०-४१
शालिभद्र	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१७, ३०	सयपाग	[तैलम्]	२३	*सागरदत्त	[श्रेष्ठी]	२६२
शौरि	[राजा]	६८, ६९, ७१	सयाणिय-णीय	[राजा]	३६, ११६, १६७	सागरदत्त-सायर०	,,	४४, ४५, १५०-५१, २६२-६४
श्रीकान्त	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१३०, १३४	सरयसिरी	[राजपुत्री]	१२४	सामाइअ	[कुटुम्बी]	१००
श्रीचन्द्रसूरि	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः, टीकाप्रशस्तौ]	३६९	सरस्वती	[देवी]	१	सामि	[वर्द्धमानस्वामी तीर्थकरः]	३३३
श्रेणिक	[राजा]	३, ९५, २२७, ३२६ ३५१	सरस्सई	[अमात्यपत्नी]	३४५-४६	सायर	[अमात्यपुत्रः]	१९३
स			सव्वट्ट + सिद्ध	[देवलोकः]	२०, ४४, २१०	सार्वभूति	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	६१
*सउरी	[राजा]	६८	सव्वत्थ	[श्रेष्ठी]	२१२	सालिङ्गाग	[ग्रामः]	३०, ६९, ७६, १२८-२९, २२२
*सगर	[चक्रवर्ती]	३२१	ससिसेहर	[राजा]	२२८, २८५	सालिभद्र	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१७, ३०-३५
सगर }	,,	३२२, ३२४-२५	सहदेवी	[राक्षी]	३६३	सावर्धी	[नगरी]	३२६, ३४५
सयर }	,,		संख	[श्रेष्ठी]	१०८	*सावित्री	[ब्राह्मणपत्नी]	३४४
सच्च	[निर्ग्रन्थ-मुनिः]	७६	,,	[राजा]	२२१, २७०, ३३५, ३३७, ३४०-४१	सावित्री	,,	३४५
			,,	,,	३२६	,,	[पुरोहितपत्नी]	३०५
			संख + उर	[नगरम्]	२५, २८, २९, ३३४, ३४२	,,	[देवी]	९६
						सावित्री	[ब्राह्मणपत्नी]	३४५

विशेषनाम्नामकारादिक्रमः

३८३

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
सिञ्जय	[पर्वतः]	१५५	सिंहल+दीव	[द्वीपः]	६३, २८७-८८	सुनंदा	[श्रेष्ठिपुत्री, राक्षी]	११-१३, २०, १९, ११९, २२९
*सिद्ध	[निर्ग्रन्थ-स्थविरः]	१६८	*सीया	[राक्षी]	४६	सुन्दर	[कर्षकः]	३४९
सिद्ध	[नैमित्तिकः]	७	सीया-ता	,,	४६, ५७, ५८, ६०, ६१, ३२५-३६	सुपाससामि	[तीर्थकरः]	३२३
सिद्धउत्त	[लेखाचार्यः]	१९७	सीमंवर+सामि	[तीर्थकरः]	७६, ७९, ३७०	सुप्पणदा	[राक्षसवंशीया]	३२५
सिद्धथ	[राजा]	९६, २३३, ३२३	सीयल	,,	३२३	सुप्रभा	[निर्ग्रन्थिनी]	६१
,,	[सारथिः]	३१४, ३२१	सीलमई	[राजपुत्री]	२९४-९५, २९७-३००, ३०२-३	सुषुद्धि	[अमात्यः]	२८५, २८८
सिद्धनाग	[श्रेष्ठी, टीकाप्रशस्तौ]	३७०	सीह	[सुभटः]	८४	सुभग	[दासः]	१४०-४१
सिद्धपुत्त	[नैमित्तिकः]	४८	सीहक	[कर्षकः]	३४९	*सुभदा	[श्रेष्ठिपत्नी]	४६
सिद्धसेण	[ब्राह्मणो निर्ग्रन्थ-स्थविरश्च]	१७१-७२	सीहगिरि	[राजा]	२६१	सुभदा	,,	६५-६७
सिद्धसेनदिवाकर	,,	१६८, १७१-७२	सीहबल	,,	१६९	,,	,,	२१०, २१७
सिद्धार्थ	[राजा]	१	सीहरह	[सेनानीः]	८५, ८६, ८९	,,	[राक्षी]	७०
,,	[वणिक्]	३५२	,,	[राजपुत्रः]	२५८	,,	[प्ररिवाजिका]	२१६
सिप्पनई-सरी	[नदी]	४, ५, २०१	सीहविक्रम	,,	३२४	सुभद्रा	[श्रेष्ठिपत्नी]	४६, ६५, ६७
सिप्पा	,,		सुकुमारिका-लिका	[राक्षी]	१८४, १८६-८७	सुमइ	[अमात्यः]	१९३, ३०५
सियजस	[राजा]	१४०	सुकुमालिया	,,	१८६-८७	,,	[तीर्थकरः]	३२३
सिरिउर	[नगरम्]	२४, १५४	* ,,	,,	१८४	सुमंगल	[राजपुत्रः]	३३१-३२
सिरिकंठ	[देशः]	१५६	सुकुमालिया	[विद्याधरपुत्री]	२११	सुमिण	[यक्षः]	७६
सिरिकंठ	[देवः]	९६	,,	[श्रेष्ठिपुत्री]	४४, ४५	सुमुह	[दासः]	१६५
हर	,,		सुक्क	[देवलोकः]	८०	सुमेरुपह	[हस्ती]	२३६
सिरिचंद	[राजपुत्रः]	१५६, १५९	सुप्रोव	[धानरवंशीयः]	५८, ६१ १३३-३४	सुरद्व	[देशः]	२२५, २६१
सिरिदेवी	[देवी]	८२	सुजसा	[राक्षी]	२४६	सुरपिय	[यक्षः]	१९५
,,	[श्रेष्ठिपुत्री]	१५२-५३	सुज्जहास	[खंड्याः]	३२५	सुरपिय	,,	१६७
,,	[राक्षी]	३३६	सुतारा	[राक्षी]	१०९	चित्तपिय	,,	
सिरिधम्म	[राजपुत्रः]	१५२-५३	सुस्थिय	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१००, २२६	सुरवरतरंगिणी	[नदी-गङ्गा]	१०८
,,	[राजा]	१६९	सुदर्शन	[श्रेष्ठी]	४६, ६५, १३०, १४०, १४६	सुरिद	[श्रेष्ठी]	१९३-९४
सिरिपव्वय	[पर्वतः]	१०६, २९१	*सुदंसण	,,	१३०	*सुलसा	[रथिकपत्नी]	९५
सिरिमई	[श्रेष्ठिपुत्री]	१०१	सुदंसण	,,	१४१-४६	सुलसा	,,	९५-९७
सिरिमंगल	[देशः]	३३४	,,	[श्रेष्ठिपुत्रः]	१८८	,,	[परिवाजिका]	२१६, २५१
सिलागाम	[ग्रामः]	४, ५	,,	[श्रेष्ठी]	१९१	,,	[श्रेष्ठिपत्नी]	३५३
सिव	[वणिक्पुत्रः]	२२५	,,	[नगरम्]	२७८, २८१	सुवज्जालेसर	[देवः]	१०५
सिवएवी-देवी	[राक्षी]	७१, ३१३, ३५४	सुदंसणा	[राक्षी]	२८५	सुविहि	[तीर्थकरः]	३२३
सिवादेवी	,,		सुद्ध	[ब्राह्मणः]	४१, ४३	सुवेग	[सुभटः]	८४
सिवचंदा	[विद्याधरपत्नी]	७५	निर्विचणसम्म	,,		,,	[दूतः]	८४
सिवभट्ट	[वणिक्पुत्रः]	२२५	सुधण	[श्रेष्ठिपुत्रः]	२४, २५, ३०	सुव्वज-य	[निर्ग्रन्थ-आचार्यः]	१६९
सिवमंदिर	[नगरम्]	२११	सुधणु	[श्रेष्ठी]	२२	सुव्वया	[निर्ग्रन्थिनी]	२१८, २८२
सिवा+देवी	[राक्षी]	१५, १६	सुधम्म-हम्म	[निर्ग्रन्थ-गणधरः]	९७, २६९	सुसीमा	[नगरी]	१८५
सिसुपाल	[राजा]	७३				सुसेण	[सेनानीः]	८५-८७
सिंधु+देवी	[देवी]	८२, ३३९				सुसेणा	[राजपुत्री]	१३
सिंहकेसरअ-य	[मोदकः]	२३, २६८				सुहयल	[ग्रामः]	१५३
सिंहजस	[राजपुत्रः]	२१५						

नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्	नाम	किम् ?	पत्रम्
सुहम्म } सोहम्म }	[देवलोकः] २०, ५६, ७०, ७६, ७७, ८६, ११८-१९, १५२, २०९, २३९- ४०, २८३, ३२९		सेदुअ	[ब्राह्मणः]	११६	हस्थितावसासम [आश्रमः]		१०३
			* ..	"	११३	हनूमत्	[बानरवंशीयः]	५८
सुन्दरपाणि	[राजा] २४६, २५१, २५४		सेदुव + क	"	११३, १२०	हरि	[कृष्ण-वासुदेवः] ७३-७६, ७९, ८०, १२१, १२३, २६८, ३५४	
सुन्दरी	[निर्ग्रन्थिनी]	९०	सेयणय	[हस्ती]	२३, ३२, २३२	* ..	"	१२१
"	[अन्तःपुरमहत्तरा]	६४	सेयविया	[नगरी] १०४, १०७, ३२६- २७		हरिकेशि-केश	[मातङ्गपुत्रो निर्ग्रन्थ-मुनिश्च] २७०-७१	
"	[राज्ञी]	२५, ३८	सेयस	[तीर्थकरः]	३२३	हरिकेसबल	"	२७१
सुंय	[राजकुमारः]	३२५	सोदास	[विद्याधरः]	६९	हरिकेसा	[मातङ्गजातिः]	२७१
सुसमा	[श्रेष्ठिपुत्री]	१२६	सोदास } नराञ-द }	[राजा]	१८४-८६	* हरिकेसि	[मातङ्गपुत्रो, निर्ग्रन्थ-मुनिश्च]	२७०
सूमिका	[कर्षकपुत्रवधूः]	३४९	सोपारय	[नगरम्]	२०३, २६१	हरिवंश	[जैनशास्त्रम्] ७१, ८०, ३२१	
सरदेव	[स्थपतिः]	२०३	सोम	[ब्राह्मणः]	४३	"	[राजवंशः]	३१९-२०
सरियकंत	[राजपुत्रः]	३२६	सोमचंद	[राजा]	१६४	हरिसउर	[नगरम्] २०१, २९३-९४	
सरियकंता } रविकंता }	[राज्ञी] ३२६, ३२८-२९		सोमदत्त	[ब्राह्मणः]	४३	हरिसीह	[श्रेष्ठिपुत्रमित्रम्]	२११
सुरियाभ	[देवः]	३२९	सोमदेव	"	७१, ७६, १३५	हरिसेण	[राजा] २४८-५०, २५४	
"	[विमानम्]	३२९	सोमणह	"	१३५-३६, १३८, १४०	हलहर	[राजपुत्रो बलदेवः] ७४, ७६, ८०	
सूर्यकान्ता } रविकान्ता }	[राज्ञी] ३२६, ३२९		* ..	"	१३०	हलि	"	३१६, ३१८, ३२०
सेजंभव	[ब्राह्मणो निर्ग्रन्थ- स्थविरश्च] ९७-९९		सोमप्रभ	"	१३०, १३५, १४०	हलाउह }	"	
* ..	"	९७	सोमभूइ	"	४३	हल	[राजपुत्रः]	३३३
सेडुवक	[ब्राह्मणः]	९५	सोमसम्म	"	३५३-५४	हंस	[द्वीपः]	५८
सेणग-य	[अमात्यपुत्रः तापसश्च] ३३१-३२		सोमा	[पुरोहितपत्नी]	३०५	हारप्पहा	[सार्थवाहपुत्री]	१९७-९९
* सेणिय	[राजा]	९५	सोरट्ट	[देशः]	१५५, २६८	हिमवंत	[पर्वतः]	१०६, १९६
सेणिय	" ९-१४, १६, २०, २४, ३१, ३२, ३५, ९६, ९९, १०३, ११४-१५, ११८, १२७-२९, १६५-६६, २२९-३०, २३९, २४३, २६४-६५, ३३२-३४, ३६०-६२		सोरियपुर	[नगरम्]	७०, ३१३	हिरबरोम	[तापसः]	२११
			सोहम्म } सुहम्म }	[देवलोकः] २०, ५६, ७०, ७६, ७७, ८६, ११८-१९, १५२, २०९, २३९-४०, २८३, ३२९		हिरिमंत	[पर्वतः]	२११
			सौधर्म	"	१३१	हुयवहजाल	[नगरम्]	७५
				"	४	हुंडिय	[राजा-गुप्तनलराजा]	५४
			हत्थिकप्पपुर	[नगरम्]	३१८	हेमकूट	[धातुवादी]	१३८
			हत्थिणउर-णाउर-	"	७६, ७७, १०९,	हेमरह	[राजा] २४६, २५४, २५८	
			पुर	"	१६८-६९, २२१, २६५	हेमवअ	[क्षेत्रम्]	५६

द्वितीयं परिशिष्टम्

आख्यानकमणिकोश-तट्टीकान्तर्गतविशेषनाम्नां विभागशोनुक्रमः

[परिशिष्टेऽस्मिन् प्रथमपरिशिष्टगतविशेषनाम्नां तत्परिकल्पिता विभागा अधस्तादुल्लिखिता इति तत्तद्विभागदिदृक्षुभस्तत्तदाङ्काङ्कितो विभागोऽवलोकनीयः]

— • —

१ अन्तःपुरमहत्तरा	१५ क्षेत्राणि	३३ द्वीपाः	४७ पर्वताः	६२ मालाकारा मा-	७५ विटः
२ अमात्यास्त-	१६ खड्गम्	३४ धातुवादी	४८ पुरोहित-ब्राह्मणा-	लाकारपत्नी च	७६ विद्याः
त्परिवारश्च	१७ गणिकाः	३५ धात्री	स्तत्परिवारश्च	६३ भोदकः	७७ विद्याधरास्त-
३ आजीवकमत-	१८ गुहा	३६ नगर-नगरी-	४९ बलीवदौ	६४ यक्षाः	त्परिवारश्च
प्रणेता	१९ चक्रवर्तिनः	ग्राम-सञ्जिवेशः	५० ब्राह्मणजातिः	६५ रथः	७८ विमानानि
४ आभूषणम्	२० चैत्यानि	३७ नटपुत्रः	५१ भगवत्तमुनी	६६ रथिकपत्नी	७९ शालापतिः
५ आभीरस्त-	२१ चौरस्तत्पत्नी-	३८ नदी-नापी-	५२ मेरी	६७ राक्षसवंशीयाः	८० शास्त्राणि
त्परिवारश्च	पुत्री च	सरसि	५३ मणिः	६८ राजगृहपाटकः	(ग्रन्थाः)
६ आश्रमः	२२ तापसर्षिपुत्री-	३९ नरकाः	५४ मणिकारः	६९ राजवंशौ	८१ श्रेष्ठि-सार्धबाह-
७ इन्द्रः	पुत्री	४० नाणकम्	५५ मदिरा	७० राजानो राश्यो	वणिजस्तत्परि-
८ उत्सवाः	२३ तापसशास्त्रा	४१ नाविक-नाविक-	५६ मालाः	राजपुत्र्यो राज-	वारश्च
९ ऐन्द्रजालिकः	२४ तीर्थानि	पत्न्यौ	५७ मातङ्गजातिः	पुत्रास्तन्मित्राणि	८२ शपाकः
१० कविः	२५ तीर्थकराः	४२ निर्ग्रन्थगच्छः	५८ मातङ्गजातीया	च	८३ सङ्गीतकारः
११ कञ्चुकी	२६ तेलम्	४३ निर्ग्रन्थ-	निर्ग्रन्थाः	७१ लेखाचार्याः	८४ सारथी
१२ कुम्भकारः	२७ दास-दास्यः	निर्ग्रन्थिन्यः	५९ मातङ्गजातीयो	(उपाध्यायाः)	८५ सुमटाः
१३ कुलपुत्र-कर्षक-	२८ दूतः	४४ निर्ग्रन्थशास्त्रा	राजा	७२ वना-ऽरण्यो-	८६ सेनान्वी
कुटुम्बिनस्तत्प-	२९ देवजातयः	४५ नैमित्तिकौ	६० मातङ्गपालित-	द्यान-वाटिकाः	८७ स्थपतिः
रिवारश्च	३० देव-देव्यः	४६ परिव्राजक-ताप-	राजपुत्रः	७३ वन्यजातिः	८८ हस्ति-हस्तिन्यः
१४ कृष्णवासुदेव-	३१ देवल्लोकाः	सर्षि-श्रमण-	६१ मातङ्गास्तत्पत्नी-	७४ वानरवंशीयौ	
नामानि	३२ देशाः	कापालिकाः	पुत्राः		

— • —

(१) अन्तःपुरमहत्तरा

सुन्दरी

(२) अमात्यास्तत्परिवारश्च

अभय+कुमार	धनु
कणककेतु	नमुई
कण्ठय	नंद
चउरभइ	नाणगम्भ
चित्त	पोट्टिला
भूलभइ	बुद्धिसार
वीहपट्ट	भाणु

४९

मइसायर

महिंदसोह

बरधणु

सयडाल

सरस्सई

सायर

सुबुद्धि

सुमइ

सेणग-°य

(३) आजीवकमतप्रणेता

गोशालक

गोसाल+य

(४) आभूषणम् (हारः)

अट्टारसचकवेह

(५) आभीरस्तत्परिवारश्च

धनअ-°क,°य

रेणुया

धम्मिलाभ

(६) आश्रमः

हस्तितावसासम

(७) इन्द्रः

धरणिद

(८) उत्सवाः

इंदमह	दीवूसव
कोमुईदिवस- ^० ईमह	भयणतेरसी
^० ईमहूसव	

(९) ऐन्द्रजालिकः

विज्जुमाली

(१०) कविः

कालिदास

(११) कञ्चुकी

संपुलभ

(१२) कुम्भकारः

दुग्गय

(१३) कुलपुत्र-कर्पक-कुटुम्बिनस्तत्परिवारश्च

आइच्च	मनोरथ
खेमंकर	मायाइच्च
गंगाइच्च	मायादित्य
चण्डचूड	सच्चसिरी
चंडहड- ^० भड	संगमभ- ^० य
दामनक	सामाइय
धजा	सीहक
बंधुमई	सुंदर
मनोरमा	सूमिका

(१४) कृष्णवासुदेवनामानि

उर्विद	नारायण
कण्ह	पुरिसोत्तम
कन्ह	महुमहण
केसव	वासुदेव
गोविंद	विण्हु
जणहण	हरि

(१५) क्षेत्राणि

पुव्वविदेह	महाविदेह
भरह	विदेह
भारह	हेमवभ

(१६) स्वङ्गम्

सुजहास

(१७) गणिकाः

अणंगसेणा	कोसा
उपकोशा	चमरहारिणी
उवकोसा	देवदत्ता
कलिंगसेणा	भागाहिया
कामपडाया	रइविलासा
कामरइ	वसंतलिया
कोशा	वसंतसेणा

(१८) गुहा

कायंबरी

(१९) चक्रवर्तिनः

बंमदत्त	महापडम
भरत	सगर
भरह+नाह, वइ	सणकुमार
- ^० हेस, ^० हेसर	सनत्कुमार

(२०) चैत्यानि

गुणसिल+अ	मोडचैत्यगृह
भंडीरवणचेइय	

(२१) चौरस्तत्पत्नी-पुत्रौ च

दुग्गचंड	रौहिणेयक
रोहिण+अ	लोहकखुर

(२२) तापसर्विपुत्री-पुत्रौ

ऋषिदत्ता	रिसिदत्ता
पिप्पलाअ	

(२३) तापसशाखा

बंभदीवया-^०दीविया

(२४) तीर्थानि

पहास	वरदाम
मागह	

(२५) तीर्थकराः

अजिय	उसभ
अणंत	कुंथु
अभिनंदण	चंदण्ह
अर	जुगाइदेव
अरिट्टनेमि	धम्म

नभि

वद्धमाण+सामि

निम्ममत्त

वासुपुज्ज

नेमि+चंद, नाह

वीर+नाह

पउमनाह

वृषभजिन

पउमण्ह

संति+नाह

पार्थ

संभव

पास

सामि

मल्लि

सीमंधर+सामि

महावीर

सुपाससामि

मुणिसुव्वभ-^०य

सुभइ

युगादिजिन

सुविहि

रिट्टनेमि

सेयंस

(२६) तैलम्

सयपाग

(२७) दास-दास्यः

कुंद	दुम्मुह
गंगदत्ता	दोण
गंगरुहा	द्रोण
चवला	पियंकरा
चंडरुह	पियंगुलया
चिला	पुणवसु
चिलाइपुत्त	मंजरी
चिलातीपुत्त	सुभग
थावर	

(२८) दूतः

सुवेग

(२९) देवजातयः

अग्गिकुमार	भवनपत्ति
ददुदुरंक	

(३०) देव-देव्यः

अणाहिट्टि	चंडिया
आगासरेवई	चंडी
इलादेवी	चामुंडा
कटपूतना	जलणप्पह
कुडंगेसर	जंबू
खीरडिंडीर	दुग्गा
खीरडिंडीरा	धूमकेउ
गउरी	नागकुमार

निवृद्ध	सरस्वती
पत्तदेवया	संगमय
महाकाल	सावित्री
लच्छी	सिरिकंठ
ललियंगय	हर
विजय	सिरिदेवी
विरिचि	सिधु+देवी
हिरण्यगम्भ	सुवज्जालेसर
वेजयंत	सूरियाभ

(३१) देवलोकाः

अच्युय	सच्चद्र+सिद्ध
ईशान	सुक्क
ईसाण	सुहम्म
बंभलोअ	सोहम्म
महासणकुमार	सौधर्म
माहिद	

(३२) देशाः

अह्य	पंचाल
अवंती	बहली
अंगा	मगहा
उत्तरापह	मज्झदेस
कलिग	मालव
कासी	मेदपाट
कुरु	लाड
कुसुष्टा	वच्छा
कुक्कण	वराडग
केयड	विदेहा
कोसल	त्रियम्भ
गंध.	सिरिकंठ
टंकण	सिरिमंगल
देवादि	सुरड्ड
नेपाल	सोरड्ड
पउम	

(३३) द्वीपाः

जउणदीव	नदीसर
जवणदीव	रयणदीव
जंजुदीव	सिंहल+दीव
धायडसंड	हंस

(३४) धातुवादी

हेमकूड

(३५) धात्री

पंडिया

(३६) नगर-नगरी-ग्राम-सन्निवेशाः

अउज्झ	चंपा
अणिमंजिया	छम्माणी
अह्य	अयवद्धण
अयलपुर	जयंती-°तिया
अवंती	जवउर-°पुर
आयासुही	जीवहरण
इलावद्धण	तक्खसिल
उज्जयणी	तामलित्ती
उज्जेणी	तिलयपुर
उसीरावत्त	तुंबवण
उसुयार	तेयलि
एलउर	दसउर
कत्तियपुर	दंतवक्क
कणउज	देवसाल
कर्मार	द्वारकावती
कर्षक	धन्नउर
कंचणपुर	धरणितिलअ
कंचिया	धवलक्क
कंची	धवलकपुर
कंपिलपुर	नंदण
कायंदी	पड्डाण
कावेरी	पउमावई
कासहद	पउसुत्तर
कुसुमपुर	पच्चंतपुर
कुंडवलय	पंडुमहुरा
कुंडिणा	पाडलिपुत्त
कुंडिणिपुरी	पियंगु
कोसलपुरी	पुंडरिगिणी
कोसला	पोतनपुर
कोसंबी	पोयण+पुर
क्षेमपुरी	वारवई
खिडपड्डिय	बिन्नायड-बेन्ना°
गयउर	महिलपुर
गंगउर	भरुयच्छ
गंगाउर	भूतलानन्द
गिरिनय	मगहापुर
गुडसत्थ	मत्तियावया-°वइ

महिला	वाणारसी
महुरा	विल्लूरपुर
मंगलउर	विसेसय
मंजुलावई	वेयम्भ
मारावली	वेसाली
मिहिला	शालिग्राम
मेहकुंड	संख+उर
रत्नपुर	संगरपुर
रयणावह	संदणपुर
रहनेउर	साकेअ-°य
रहमहण	सालिग्राम
राजपुर	सावत्थी
रायगिह	सिरिउर
रिद्धउर	सिलाग्राम
रोहेडय	सिवमंदिर
लच्छिग्राम	सुदंसण
लच्छीतिलय	सुसीमा
लंका	सुहत्थल
वडउर	सेयविया
वद्धणपुर	सोपारय
वद्धमाण	सोरियपुर
वलहि	इत्थिकप्पपुर
वसंतउर-°पुर	इत्थिणाउर-°णउर
वसंतपुर	हरिसउर
वाडिपुरी	हुयवहजाल

(३७) नटपुत्रः

भरत	रोह+अ, क
भरह	

(३८) नदी-वापी-सरांसि

कन्ना	रेवा
कावेरी	वेगवई
गंगा	वेन्ना
गंधवई	सिप्पनई-°सरी
नम्मया	सिप्पा
नंदा	सुरवरतरंगिणी
पउमसर	

(३९) नरकाः

अपड्डाण	वाळयप्पहा
रयणप्पहा	

(४०) नाणकम्

कीणार

(४१) नाविक-नाविकपत्न्यौ

काणा

नंद

(४२) निर्ग्रन्थगच्छः

बृहद्गच्छ

(४३) निर्ग्रन्थ-निर्ग्रन्थिन्यः

अशुसुतय	जसभद्
अशितसुरि	जंबु+णाम
अजियजस	जिणसेण
अजसखलड	जिणाणंद
अजसुहृदी	जिनचन्द्र
अहयकुमार	तिविक्रम
अभियतेय	त्रिगुप्त
अरहन्नक-°य	थूलभद्
अर्हन्नक	दुक्खतरिसि
आनन्दसुरि	दुल्लहएवी
आम्रदेवसुरि	देवसि
आर्यखपुट	देवसुरि
कुलचन्द्र	देविंद
केसी	धम्मघोस
खमग+रिसि	धम्मतंदण
गज+सुकुमार	धम्मरुइ
गय+सुकुमाल	धम्मसिरी
गुणाकर	धम्मरुचि
गोयमसामि	नमि
गौतम	नंदिवद्धण
चण्डरुद्र	नंदिसेण
चन्दनार्या	नाणगम्भ
चंडरुद्र	नारअ-°द, °य
चंदणज्जा	निउण
°णकुमारी	नेमिचन्द्र
°णबाला	नेमिचन्द्रसुरि
चंदणा	पभवसुरि
चित्रगुप्त	पसन्नचंद
जक्ख	पहाससुरि
जक्खिणी	पाश्र्वदेव
अम्बु	पुंडरीय
जव	प्रभवसुरि

प्रसन्नचन्द्र

बंसी

भद्जस

भद्बाहु

भवंतकर

मणअ-°ग, °य

मणिचूड

मयमल

मल्ल+वाइ, वादी

मुणिचंद

यव

राह

वहरसामि

वरदत्त

विचित्र

विणयंधर

विण्हुकुमार

विद्धवाइ

विमलवाहण

विष्णु+कुमार

वैर+स्वामि

शय्यम्भव

श्रीचन्द्रसुरि

सच्च

समंतभद्

समाहिगुत्त

समियज्ज

समित

संभूयविजय

सार्वभूति

सिद्ध+सेण

सुत्थिय

सुधम्म-°हम्म

सुप्रभा

सुव्वअ-°य

सुव्वया

सुंदरी

सेजंभव

(४४) निर्ग्रन्थशाखा

बंभदीवया-°दीविया

(४५) नैमित्तिकौ

सिद्ध

सिद्धपुत्त

(४६) परिव्राजक-तापसर्वि-श्रमण-कापालिकाः

अम्मड

अम्बड

कड

कमड

घोरसिव

जन्नवक्क

दीवायण

परासर

बुद्धदास

बुद्धाणंद

भइरवाणंद

भारभूड

महाकाल

वहलि

विस्सभूड

सुमहा

सुलसा

सेणग-°य

हिरन्नरोम

(४७) पर्वताः

अगमंदिर

अट्टावय

अरुंद

अंगामंदिर

अंजण

अज्जित

जालंधर

मेरु

रहावत्त

रेवय

विजय

वैश

वेभार

वेयड्ड

सम्मेयसेल

सित्तुजय

सिरिपव्वय

हिमवंत

हिरिमंत

(४८) पुरोहित-ब्राह्मणास्तत्परिवारश्च

अग्निजाला

अग्निभूड

आगच्चसम्म

कविल

कविला

चक्रयर

चक्रवर

चुलणी

जक्खसिरी

जज्जदिज्ज

जसा

दिवायर

नागश्री

नागसिरी

निग्घिणसम्म

पहाकर

पारासर

प्रभाकर

बडलदत्त

भद्बाहु

भियु

भूयसिरी

मृगु

मणअ-°ग

माहव

रहमित्त

लच्छिमई

वराहमिहिर

वसुमिता

बाउभूड

विन्हुमित्त

वेइसर

वेय

वेयगम्भ

वेयमित्त

वेयरुव

वेयसाम

वेयसार

शय्यम्भव

साविती

सावित्री

सिद्धसेण

सुद्धड

सेज्जंभव

सेडुवक

सेडुअ

सेडुव+क

सोम

सोमदत्त

सोमदेव

सोमप्पह

सोमप्रभ

सोमभूड

सोमसम्म

सोमा

(४९) बलीयर्दी

कम्बल

सवल

(५०) ब्राह्मणजातिः

टक्क

(५१) भग्नव्रतमुनी	
कंडरीय	कूलवाल+अ
(५२) भेरी	
कोमोदय	
(५३) मणिः	
कुत्थुभ	कोत्थुह
(५४) मणिकारः	
(५५) मदिरा	
चंदप्पभा	
(५६) मल्लाः	
अट्टण	मच्छमल्ल
कमलमेह	मच्छियमल्ल
फलहियमल्ल	मत्स्यमल्ल
मक्षिकामल्ल	
(५७) मातङ्गजातिः	
हरिकेसा	
(५८) मातङ्गजातीया निर्घन्थाः	
चित्त	संभूइ
चित्र	संभूत-°य
मेतार्य	हरिकेशि-°केश
मेयज्ज	हरिकेसबल
संभूत	हरिकेसि
(५९) मातङ्गजातीयो राजा	
मेतार्य	मेयज्ज
(६०) मातङ्गपालितराजपुत्रः	
करकंडु	
(६१) मातङ्गास्तत्पत्नी-पुत्राः	
गोरी	मेयज्ज
चित्त	संभूत
चित्र	हरिकेशि-°केश
बलकुट्ट	हरिकेसबल
भूयदिभ	हरिकेसि
मेतार्य	

(६२) मालाकारा मालाकारपत्नी च	
असोग	पउमिणी
नवपुण्यक	पाडलय
नवपुण्यअ-°य	बउल-°कुल
(६३) मोदकः	
सिंहकेसरअ-°य	
(६४) यक्षाः	
असियक्ख	वंभसंति
कयमाल	वडुकर
कवडिजक्ख-कवडि०	सच्चवाइ
चित्तपिय	संखपाल-°वाल
चित्रपिय	सुमिण
तिटुग-°य	सुरपिय
धूमकेउ	
(६५) रथः	
अगिगीरी	
(६६) रथिकपत्नी	
सुलसा	
(६७) राक्षसवंशीयाः	
खर	रावण-दशमुख
दहवयण	शम्भकुमार
कूषण	सुप्पणहा
बिमीषण	
(६८) राजगृहपाटकः	
जम्भवाड	
(६९) राजवंशौ	
भोरियवंस	हरिवंस
(७०) राजानो राक्ष्यो राजपुत्र्यो राज-पुत्रास्तन्मित्राणि च	
अजिय	अहयकुमार
अणंगसरा	अहया
अणोलिया	अपराजिता
अहय	अभय+कुमार

अभया	कुलाणंद
अमरदत्त	कुलानंद
अरिदमण	कुसुमसेहर
अरिमहण	कुंती
अवंतिणी	केडव
अवंतिवद्धण	कोणिअ-°क, कूणिअ }
असोगचंद	असोगचंद }
कूणिअ-कोणिअ }	गज+सुकुमार
असोयसिरि	गदह
अंधगवन्दि	गन्धप्रिय
आद्रिककुमार	गयवाहण
आससेण	गयसुकुमाल
उरगसेण	गंगदत्त
उदयण	गंगसेणा
उदाइ	गंधर्पिय
उसुयार	गंधव्वदत्ता
कक्क	गंधव्वसेणा
कडय	गुणचंद
कणगकेउ	चउरमइ
कणगज्जअ	चन्द्रावतंसक
कणगरह	चंडपज्जोअ-°य, पज्जोअ
कणयद्धय	चंडवडिसय
कणयरह	चंडावडिस
कणयाभरण	चंदगुत्त
कनककेतु	चंदणकुमारी-°णवाला
कन्हडदेव	चंदणा
कमलसेण	चंदजस
कमलामेला	चंदजसा
कमलावई	चंदमई
करेणुदत्त	चंदसेण
कलावई	चंदाभा
कल्याणमाल	चंदावयंस+अ
कंडरीय	चंपइमाला
कामलया	चंपयमाला
काल	चुलणी
कित्तिधम्म	चेडय
कुज्जअ	चेळणा
कुणाल	जनक
कुम्बर	जन्हकुमार
कुमुदणी	जयसिंह
कुरुचंद	जयसेण

जयसेणा	धणसेण	पुरिसोत्तम	रयणचूड	विजयसेहर	सिरिचंद
जया	धयरट्ट	पुंडरीय	रयणमंजरी	विण्हु+कुमार	सिरिदेवी
जराकुमार	धारिणी	प्रदेशि	रयणमाला	विन्भमवई	सिरिधम्म
जसवई	धुन्धुमार	प्रद्युम्न	रयणरह	विलासवई	सिवएवी-°देवी
जंबवई	नन्दिवर्धन	प्रसन्नचंद्र	रयणसार	विशल्या	सिवा+देवी
जानकी	नमि	बउलमई	रयणसेहर	विष्णु+कुमार	सिसुपाल
जाला	नरविक्रम	बल+देव,भद्	रविकंता	विसल्ला	सिंहजस
जियसत्तु	नरविक्रम	वंभ	रविकान्ता	विस्ससेण	सीया-°ता
जुगनाहु	नरसीह	बालचंद	राजहंस	वीससेण	सीलमई
डमरसिह	भराअ-°द,°य	बाहुबली	राम (कृष्णभ्राता)	विहल	सीहगिरि
ढण्ढणकुमार	मल	विंदुसार	राम+एव,चन्द्र,देव (दाशरथी)	वीरमई-°ती	सीहबल
ढण्ढणकुमार	नहसेण	भद्दा	रायमई	वीरसेण	सीहरह
णंद	नेद	भद्दुलअ	रायहस	वीरंगय	सीहविक्रम
तारापीड	नेदिसेण	भरत	रिउवन्न	वृषभध्वज	सुकुमारिका-°लिका
तारावीड	नागदत्त	भाणु	रुक्मिणी	शङ्ख	सुकुमालिया
तिलयसुंदरी	नारायण	भिभसार	रुक्मिणी	शतानिक	सुजसा
तिविक्रम	निसढ	भीमरह	रुपी	शौरि	सुतारा
तिसला	पउम	सुवनथ्री	रोहिणी	श्रेणिक	सुदंसणा
तिहुयणतिलया	पउमकेसर	मेसई	लक्खण	सउरी	सुनंदा
तिहुयणाणंद	पउमनाह	भइसागर	लच्छिहर	सच्चभामा	सुभद्दा
त्रिभुवनतिलका	पउमरह	मणिचूड	लक्ष्मण	सच्चा	सुमंगल
दढधम्म	पउमसेहर	मणिपह	लक्ष्मण	सप्तच्छद	सुसेणा
दधिवाहन	पउभावई	मणिरह	लच्छी	समरकेउ	सुंदरपाणि
दवदंती	पउसुत्तर	मणोरमा	लीलावई	समुद्दविजय	सुंदरी
दहिवन्न	पएसि	मणोहर	वक्कलचीरी	सम्प्रति	सुव
दहिवाहन	पज्जुअ	मधु	वज्रकर्ण	सयाणिय-°णीय	सूरियकंत
दंतवक्क	पज्जीय	मम्मण	वज्रजह	सरयसिरी	सूरियकंता
दीपकशिख	पक्क	मयणरेहा	वनमाला	ससिसेहर	सूर्यकान्ता
दीवयसिह	पक्कोत्तर	मयणसेणा	वम्मा	सहदेवी	सेणिय
दीह	पल्हाअ-°य	मयरद्धअ	वराहग्रीव	संख	सोदास
दुज्जोहण	पसेणइ+य	महव्वल	वल्लहराय	संगय	सोमचंद
दुणसह	पसन्नचंद	महसेण	वसुदेव	संपइ	हरिसेण
दुयय	पंडु	महु	वसुमई	संब	हलहर
देइणी	पंडुसेण	मंगला	वाधवदत्ता	सागरचन्द्र	हली
देवई	पियदंसण	मिगावई	वासुलदेव	सागरचंद	हलाउह
देवगुत्त	पियदंसणा	सुणिचंद	विउसभूषण	सिद्धत्थ	हल
देवसेण	पियमई	मूलदेव	विउसाणंदण	सिद्धार्थ	हुडिय
दोण	पुक्खल	मृगावती-°पती	विक्रमसेण	सियजस	हेमरह
दोणमेह	पुन्नकलस	मेघ+कुमार	विक्रमाइच		
दोवई	पुप्फचूल	मेह+कुमार	विजय		
द्रोण	पुप्फदंती	रइसुंदरी	विजयधम्म		

(७१) लेखाचार्याः (उपाध्यायाः)

लोहजंघ
विउसाणंद

सिद्धउत्त

(७२) वना-ऽरण्योद्यान-वाटिकाः

असोगवणिया	नंदण+वण
कोसंब	मत्तकोइल
तिलअ	रायनंदणअ
दण्डक	रेवय+ग

(७३) वन्यजातिः

गोडुजाइ

(७४) वानरवंशीयो

सुग्रीव हनुमत्

(७५) विटः

रइकेलि

(७६) विद्याः

अस्सावहारा पन्नत्तो
गोरी

(७७) विद्याधरास्तत्परिवारश्च

अनिलवेअ	जंबवंत
अमियगइ	धूमसिह
कणयमाला	निलवेअ
कालसंवर	महिंदविक्रम
गडरमुंड	विजयसेण
चित्तेअ-चेत्त°	सिवचंदा
चित्तरह	सुकुमालिया
जंबवई	सोदास

(७८) विमानानि

अरुणाभ पुष्पक
ददुदुरवडिसय विजय
पउमगुम्म सूरियाभ

(७९) शालापतिः

वीरय

(८०) शास्त्राणि (ग्रन्थाः)

अक्खणयमणिकोस	उत्तरज्झयण
आख्यानकमणिकोस	उत्तराध्ययनवृत्ति
आवस्सगविवरण	दसवेयालिय
आवस्सय	नयचक्र

निसीह
भगवई
रत्नचूडचरित
रयणचूड[कहा]

(८१) श्रेष्ठि-सार्थवाह-वणिजस्तत्परिवारश्च

अच्छुम	जिणदासी
अयल	तापस
अरिहदासी	तावस
अरिहज्ज	थाणु
अरिहमित्त	दत्त
अल्लक	दत्तक-°य
अवराइया	दामजअ-°क,°ग
इलापुत्त-इलापुत्त	देवजसा
ईसर	देवदत्त
उद्योतन	देवसिरी
उसहदत्त	देवाणंद
कट्ट	देहिल
कमलगुत्त	धण
कयउज्ज+य	धणअ-°य
कामएव-°देव	धणदत्त-°यत्त
कामपाल	धणपाल
कुमारनंदी	धणवइ
कृतपुण्य	धणवई
केसरा	धणसार
खरक	धणसिरी
गय	धणावह
गंगदत्त	धणीसर
गुणचंद	धणेसर
गुणमइ-°ती	धन
गुणमइया	धनदत्त
गुणवती	धज्ज+अ
गोभइ	धम्मरुइ
चारुदत्त	नउलवणी
जज्जदत्त	नन्द
जम्बु	नयसार
जयसिरी	नयदत्त
जयंतदेव	नंद
जंबु+णाम	नंदण
जिणदत्त-°यत्त	नाग
जिणदास	नूपुरपण्डिता

वीरचरित
व्याख्याप्रज्ञप्ति
हरिवंस

पङ्कजमुख
पङ्कजास्य
पंचनंदी
पियंकर
पुल्लभइ
बंधुदत्त
बंधुमई
बुद्धदास
भइ
भइ
भद्रा
भाणु
भाणुसिरी
भावटिका-°या }
बालवंडिया }
मइरा
मणोरह
मनोरमा
महिमा
माणिभइ
माथुर
माहुर
मित्तवई
मित्ताणंद
मुणिचंद
मुसियार
मूला
मेरुप्रभ
यशोनाग
रइसायर
रयणसार
रुइदत्त
ललिताङ्ग
ललियंग+अ
लोभनंदि
लोहनंदि
वरदत्त
वसंतदेव

वसंतसेणा
वसुदत्त
वसुनन्दा
विजयसिरी
विण्हुदत्त
विसा
वृषभ
वेसमण
शालिभद्र
श्रीकान्त
समुद्रदत्त
सव्वत्थ
संख
संगा
संपथा
सागर+अ
सागरदत्त-सायर°
शालिभइ
सिद्धनाग
सिद्धार्थ
सिरिदेवी
सिरिमई
सिव
सिवभइ
सुकुमालिया
सुदर्शन
सुदंसण
सुधण
सुधणु
सुनंदा
सुभइ
सुभद्रा
सुरिंद
सुलसा
सुसमा
हरिसीह
हारप्पहा

(८२) अपाकः

कालसूरियअ-°सोयरिय

(८३) सङ्गीतकारः		निसद	महसेण	(८८) हस्ति-हस्तिन्यः	
पुष्पचूल		पिहु	सीह	कणयप्पहा	भगवती
	(८४) सारथी	पुष्पदंत	सुवेण	जयवारण	मेरुप्पह
निकरुण	सिद्धय	मीम		मलगिरि	सेयणय
	(८५) सुभटाः		(८६) सेनान्यौ	भइवई	
अयल	दमघोस	सीहरह	सुसेण		
बदर	मल		(८७) स्थपतिः		
		सूरवेव			

तृतीयं परिशिष्टम्

आख्यानकमणिकोशटीकान्तर्गतसमस्तदेश्यशब्दानां शब्दकोशोपयोगिमाकृतशब्दानां चाकारादिक्रमेणानुक्रमः

[*एतादृक्कुलिकाङ्किता देश्यशब्दा आचार्यहेमचन्द्रोदशीनाममालायां नोपलभ्यन्ते]

— • —

शब्द	पत्र-गाथा	शब्द	पत्र-गाथा	शब्द	पत्र-गाथा
अ		*अवसेरी(दे०)	चिन्ता १२-४६	उत्तावलअ(दे०)	८७-३
अइइवा	अविधवा ७-७	असंथुअ	अपरिचित ३४८-४२	*उत्तोलिय(? दे०) (?)	२४७-७२
अकखचडलिय	अक्षपटलिक १२४-२२	अंधारित	अन्धकारयत् ९-१३	*उन्नइया(दे०)	उन्नतिका १४७-१४
अगमहिंसी	महिषिसमूह ११७-९९	आ		हि० गिल्ली,	
अछिप्प	अस्पृश्य २२१-२२	आदन्न(दे०)	४५-५८	गु० मोई	
अछुन्न	आच्छन्न, व्याप्त २६४-१७	आभिदु(दे०)	समभिगत ७८-२४५	*उझई(दे०)	उन्नति, ,, १४७-१५
अजमंत	अजेमत् १४२-२३	आरहद्विय	आरघट्टिक १४६-१२	*उप्फेर(? दे०) (?)	१०६-६४
अट्टमट्ट(दे०)	अव्यवस्थित, १४७-४४	आलिगिणी	आलिङ्गिनी, २५८-४३८	उम्बिबिर(दे०)	२६-६२
	हि० अंटसंट, अंडबंड		शरीरप्रमाणाव-	*उम्मिट्ट(दे०)	वह्निर्निर्गतम्, १५३-पंक्ति ३१
अड्वाय(दे०)	वक्र, गु० आड्ड १५०-६९		च्छादनवल्गम्	गु० उमटेळुं	
अणकख(दे०)	२९५-२०१	आसंघ(दे०)	१०२-१०६, ३५८-१४०	उयर	मध्य १२७-१४
अणकखत्तया	अक्षत्रता ७१-८०	आसंघिअ(दे०)	विश्वसित ३८-१५	*उल्लाघ(दे०)	रोगमुक्त ३३२-२०
*अणालि-ली(दे०)	वक्रत्वं १२६-१६, २७१-१६	आंबलिय(अप०)	आवलित ८४-१०	उल्लोय(दे०)	४७-२७, १२८-४०, २५८-४३५, ३०१-३७८
*अणुणुण(दे०)	निरभिमानिन् २९९-३०२	आंबली	चित्रा, अम्लिका १८०-५८	उन्वित्त	४८-३७
*अणोलिया(दे०)	हि० गिल्ली, १४७-१६	ई		उन्वेविअ	उद्वेजित ३६१-२१९
	गु० मोई २०१-२७४	ईड	कीट १८३-८	उंबर(दे०)	कुष्ठरोगप्रकार ७२-८, १४
अणोलिया	राजपुत्रीनाम १४६-१	उ		ए	
अत्थरिय	आस्तुत १८-१७	उककुरुडिया(दे०)	६-५८, २६६-५४	एलुगा	एलुक ३७-४७
अन्नचय	अन्ययीय ३२३-३९	उजमण(अप०)	११४-१९	ओ	
आवाणग	मद्यपानगोष्ठी २७१-१७	उट्टिया	अवस्थितिका २०६-४४०	ओघसर(दे०)	२६७-६०
अभड(दे०)	१७६-२०, २७७-२३		हि० अंटी, गु० ओटी	ओयर	अपवरक ३७-२९
अभिदु(दे०)	११०-९१, १२२-४६, १५९-१४५	*उडिल्लय(दे०)	माष, हि० उरद ६२-३८	ओयरय	,, ६२-३२
अम्मोगइया(दे०)	२९४-१५४	उडु (उत्+डो)	हि० "ऊडना" ९२-३३	ओर(अप०)	अर्वाक्, समीप ८७-६
अट्टहय	अस्मयीय ५-५६	उडु(दे०)	जातिविशेष, २२५-पंक्ति ७	ओरि(अप०)	,, ८५-१५
अयड(दे०)	१२-१२८, १३२	उडुगार	उद्गार ४१-११०	ओलोवण	अवलोकनक, गवाक्ष ३७-२५
अलीड	अश्लिष्ट १०-४९	उडुमर	राज्यस्यान्तःकलह १३-१४३	ओवरग	अपवरक ३७-३५
अल्ल	आर्द्र २६२-२६४	उडुमर(दे०)	प्रचल, उत्कृष्ट ६८-५	ओसग्ग	उपसर्ग १४४-१०६
*अवक्खा(दे०)	निस्तेजस्व १९०-६५, ६८	उडुमर(दे०)	,, ६८-५	ओसरसुंभिय	अवसरशुम्भित २६-६३
अवरोहण	अन्तःपुर ११२-१५६	*उडुय(दे०)	ऊर्ध्वीकृत ३६-११	ओहडिय	अवहृत ६८-६
अवल(दे०)	३००-३४५	उत्तावल(दे०)	३३३-६१		

शब्द	पत्र-गाथा	शब्द	पत्र-गाथा	शब्द	पत्र-गाथा
क		ख		घ	
कच्छोट्ट(दे०)	१५७-१७	खडहडिय(दे०) शिथिलित	१६२-२७	घाडेहड(दे०)	३६२-२५८
कच्छोट्टय(दे०)	४५-५९, ८०	खड्डा(दे०)	३४४-२३	घुंटाअ	घुण्टक २३-१०२
कट्टकारिया हट्टकारिका	१९२-३४	खत्तियण क्षत्रियजन	३९-२३	च	
कडतल्ल	शस्त्रविशेष(?) ८५-१३	खत्थ खत्थ-आकाशस्थित	१४८-१०	चकल(दे०)	१४४-११२
कडण्ण(दे०)	९-२८	खत्थ(दे०) संतप्त	३६०-१९७	चच्चक्रिय	चकचकित ८५-१३
कणिया दण्ड, गिल्लीके साथ	१४७-१५	खलभलिय(दे०)	१२९-४६	चत्त(दे०)	१०२-१००
	खेलनेका काष्ठदण्ड २०१-२७५	खलि खल, हिं०खली, गुं०खोळ	४१-९३	चरी (?)	२६८-३
कत्थ कत्थ	११७-१०१	खल्लि(दे०)	१५३-पंक्ति २१	चहुट्ट(दे०)	संश्लिष्ट १८-३५
कहमिल कर्दमवत्	५६-३२०	खल्लिहडअ(दे०)	१५३-पंक्ति २०	चंग(दे०)	४९-८४
कन्नुस्सार कर्णोत्सार	११६-७३	*खल्ली(दे०) रिक्त, हिं०गुं०खाली	१७९-४	चंभ(दे०)	२६८-४
कण्णरथ कर्णरक	८१-३	*खसर(दे०) कर्कश, गुं०खरबचड्डे	१५८-९५	चाउजाय दृश्यता-चाउजाय	४०-८०
कलहयंत कलहयत्	१२-१२२	खंपण(दे०) कलङ्क, गुं०खांपण	३९-२३, फा० खामी ११९-१७०	चिपिड	चिपिट ६९-६
कल्लूरिय(दे०)	३१८-२४८	खाडहिला(दे०)	६-८०	चीरी पक्षिविशेष, गुं०चीवरी	
कसकिसिर(दे०) हिं० जकडा	१८-१९	खिस्स खिम्	१२०-५	चीवंदण चैत्यवन्दन	२७३-१७
	हुआ गुं० कसकसेलुं	खुज्जा कुब्जा-दासी	३९-४०, १६७-२१	*चुल्हेत्तअ(दे०) हिं०चुल्हेकी ईंट	२२६-१६
*कंडारिय(दे०) कुपित	२४६-३६	खुट्ट(दे०)	१४०-१६	चुंक क्षिपू, गुं०भोंकलुं	१३७-६
कंबिया(दे०) यष्टि	६-८२	खुडकिय(दे०)	१९-४२	चूरी(दे०)	१०-४१
काभोडि कापोति, गुं०कावड	१८-१९	खुड्डय(दे०)	१६१-१३	छ	
कारहअ(दे०) मृतभोजन,	४०-६५	खुण्णण(दे०) निमज्जन, गुं०खुण्णुं	७ ८	छहल्ल(दे०)	६२-४५
	हिं० मृतभोज, गुं० कारज	*खोर(दे०) कलुपित, तुच्छ	९७-४७	छकण	षट्कर्ण २२-६७
कावाइय(दे०) हिं०गुं०चालाकी	१५०-८९	खोसल(दे०)	६९-६	छगण	छगण, गोमय, गुं०छाण १२-१२३
किवाणिया कुराणिका	१४९-५२	ग		छन्नाल(दे०)	९६-१२
कुडय कुटः	१८-२४	गड्डल(दे०) कर्दममिश्र	१८-३६	छब्बय(दे०)	१५४-४
कुडिय(दे०) पदप्रतिकृतिज्ञाता,	१२६-२२	गणित्तिया गणेत्रिका	९६-१२	छित्त(दे०)	१५३-४९
	गुं० पगी	गत्तर गत्वर	३४१-२३६	छित्तरअ(दे०)	१४४-१३२
कुल्ल(दे०)	२४६-१०	गह(दे०) गाढ	१८-३५	छित्तिर(दे०) जीर्णसूर्य	४२-१४४
कुंडिय(दे०) खरण्डित, लिप्त	७७-१९४	गलि गलि	६-८९	छिण्ण-छेप	सृष्ट ८८-९
कुंभिया कुम्भिका,	३३२-९,	गहवरिअ ग्रहावृत	१९३-४५	छिण्ण	सृष्टय २२१-२२
	गुं० कोठी १५, २०	गंडधारा(दे०) शकटवर्त्म	६-६१	छुरमडो(दे०) छुरमृष्टि,	२२१-१५
कूयार कूकार, हिं०कूका,	७८-२४२	*गंडलअ(दे०) खण्डक, हिं०टुकडा	४०-७९		हिं०गुं० हजाम
	गुं० कूकवो	गंडोवल गण्डसैल	८२-४	छुल्लुच्छल	छलछल्य ८८-६
केकयर केकर	३६४-६४	गिल्ली(दे०)	३१६-१६२	छोहिअ(दे०)	१७९-१३
केरविणी कैरविणी	४२-१२९	गुडुर(दे०)	२७८-४९	ज	
कोत्थलय(दे०)	३६६-११६	गुणलयणिया गुणलयनिका	३०३-४६१	जगड(दे०)	१२२-४३
कोसल(दे०)	९९-९, १००-३५		हिं०गुं० तंबु	जग्गह	यद्धह ३६-३
कोसल्लिय(दे०)	३०२-४१३	गुरुहारा गुरुभारा, गुर्विणी	२८०-४९	जणेर(अप०)	७५-१४४, ११०-७४, १२७-४
ख		*गुलिणी(दे०) लतागृह	१८-२३	जहर(दे०)	१२८-४०
खट्टिक(दे०)	१७९-२२	*गोव्वर(दे०) गोमय, हिं०गोवर	१८३-८	जघत्ता(दे०)	२७-८९
खट्टिग(दे०)	१८०-४१	गोहली(दे०) गोधूमाली	११६-६९		

देश्य-प्राकृतशब्दानामनुक्रमः

३९५

शब्द	पत्र-गाथा
झ	
झगडअ(दे०)	२८५-२९
झलकंत दीप्त	९-१४
झलकिर दीप्त	५५-३०७
झलकिय दीप्त	८५-१३
झलुकिय दग्ध	१५८-९२, ९७
झल्ल ग्रह	२०१-२७५
झिज्झ क्षि	११-६९
झुइ(दे०)	३०३-४३५
झुलुकिय(दे०) दग्ध	१६४-११

ट

टप्पर(दे०)	६९-७७
टार(दे०)	९०-१४
*टिल्ल(दे०) तिलक, हिं०टीका, २१७-६३४	
गु०टीलुं	
*टोप्परिया(दे०) कच्चोलिका, १७५-२९	
गु०श्रीफलनी काचली	
टोल अघटित	२७३-६
टोलपाहाण गण्डशाल	२७३-६

ड

डंवरिय आडम्बरित	९-१५, १२८-४०
डुंख(दे०)	११७-८७, १५४-२, १५५-३३
डुंखडअ(दे०) दृश्यतां-डुंख	१५५-२८
डाअ(दे०)	१४२-२२
डोडिणी(दे०)	१४२-७१
*डोडिणी(दे०) दृश्यतां-डोडिणी १४२-टि०२	

ढ

ढड्ढ(दे०) हिं०किवाड बंध करनेका बाहरी साधन	१९५-६३
ढयर(दे०)	२३६-२५७
ढलिअ(दे०)	२०७-४९५
ढंखरअ(दे०)	४५-६१
ढिंवारिय पाषाणाकार	१५४-पंक्ति २
ढिंवारिय	१५५-२८
डुक(दे०)	२९८-२६८
*डुलिअ(दे०) स्वलित, अवनत, ३३९-१६३	
हिं०डुला हआ, गु०ढलेलुं	

शब्द	पत्र-गाथा
ण	
णिरसाणंत निराणयत्	५३-२१२
णोडु वन्यजाति	१३७-८
त	
तक्कुय(दे०)	२४६-२६
तच्चन्निय बुद्धधर्मानुयायी	६५-५
तडिअ भिक्षुविशेष	१८-६
तरवारि तरवारि	६-६६, ४५-४७, १०३-१४४

तलियातोरण तलिकातोरण,	३२-६४,
गु०तारियातोरण	३३६-६७
तल्लोवेल्ली(दे०)	६२-२८, ७५-१३६
*तंभालुय(दे०) भाजनविशेष	१०५-४५
(?)	२८६-६१
तंबार तप्त	२७२-२९
तड्डा (?)	१७८-१४
तिरियंत तिरयत्	११६-५०
तीरी(दे०)	११०-८७

थ

थट्ट(दे०)	९-१६, ६२-१८, ७४-७९
थड(दे०)	८७-५, ८८-८
थाणग(दे०)	२०४-३९७
थिमिया(दे०)	१२१-३
थिल्ली(दे०)	३१६-१६२
*थोत्थर(दे०) शोधस्तर	७२-१३
थोभ क्षोभ	१०६-८२

द

दहर(दे०)	१८१-८०
दसजिया चपेटा	२३२-२५
दंदोली द्वन्द्वावलि	३४७-४६
दीयड दीपक	१८-२४
*दीयड(दे०) सर्पविशेष	२७१-२०
दीयडय दृष्टिका	३२८-टि०१
दीवालिया दीपालिका	२८९-१४२
दीहपट्ट सर्प	१४७-१९
दीहपट्ट स्वनामख्यात	१४६-२, १४७-२०

१ अष्टमि-चतुर्दशी (दिनद्वय) व्यतिरिक्त-दिनेषु विषयिकलः सर्पः ।

शब्द	पत्र-गाथा
दुइजी द्वितीया	१३५-१
दुगेज्ज दुर्गाद्या	४९-९४
दुरुलि दुश्चष्टा (?)	३१७-९९
दुवियाय दुर्विजात, कुजात	११८-१११
देवपह देवपथ	११६-५०
देवलिया देवकुलिका	३५४-५६
देसि पान्थ	४२-१२८
देसिकुडी पान्थशाला	४२-१२८
*देसियाली(दे०) देशाटन	२८-१०५
दोघट्ट(दे०)	९-१६, ६२-१०, ७३-६९, ७४-७९, १०३-१३१, ११०-११, ३४२-२८४, ३५४-५३

दोधुव्वमाण दोधूयमान	१३-१४४
दोहंडिय द्विखण्डित ७४-८७, ७६-१४९	

ध

धवाडिय धावित	१८२-१७
धसक(दे०)	३१४-११७
धसकिय(दे०)	१७३-३६
धाडीवाह समूहवद्धभारवाहक	१८-१९
धारिह धात्र्य	२०८-५२९
धोत्तुरिय धत्तूरित, मत्त	७१-६९

न

नउलय नकुलकं, वत्तोदिमयी	२२६-१४
नाणकरथगिका, गु०नउली	
नाइत्तग-य(दे०)	१०८-१, २०८-५२७
नवल्ल नव्य	१९०-७९
निराय(दे०)	३०७-९३, ३१५-१४८
निरारिअ(अप०)	८८-६, ७
निवल्लय दृश्यतां- २२५-पंक्ति २९, 'नउलय'	२२६-१७
निस्सरिर निःसरणशील	२७-७५
निंदिण (नि+दो), गु० निंदवुं-नेंदवुं	८-१८
नीरंगी(दे०) हिं० घुघट	२९-१४४, ६४-१०६

प

पइरिक्क(दे०)	७३-५०
पच्छिया(दे०) दृश्यतां 'पत्थिया'	११४-९
पड्डुय(दे०)	१३०-पंक्ति ५, १३४-२४
पत्तिल्ल विश्वसित	३६०-१९८

शब्द	पत्र-गाथा	शब्द	पत्र-गाथा	शब्द	पत्र-गाथा
पत्थारी(दे०)	४९-१०३	*भद्दुल्लय(दे०) मूषक	१४७-१९	रंडत्तण	रण्डत्त १२२-४८
पन्थिया(दे०)	११४-टि०	*भरवसग-य(दे०) हि०भरोसा, २३४-१९५,		राइल्लभुयग	सर्पजाति: ३४७-१२
परिणावितअ परिणीत	११-९५	गु०भरोसो-विश्वास २५६-३८६		राडि(दे०)	२८५-२१
परिहण(दे०)	४९-८०	भलभलिय भडभडित-अग्निशब्दे ८५-१३		*राड(दे०)	शुभ ९०-१६
पयल्लहण	पादप्रोच्छनक ३१-५३	भल्लिम(दे०) मद्रव, हि० गु० भलाई १९५-५३		राडाल(दे०)	अतिविभूयाप्रिय १९३-४३
परुहसिर	खसनशील १८-३५	भवडंत आम्यत् २५६-३८०		राडाडि-डी	राटि, हि० चिल्ला- ३०-७,
पह्जण	पान्थ ४९-८१	भंडण(दे०)	१२२-४६		हट, गु० राड ३०२-४१४,
पाडल(दे०)	दृष्टनारी- २५-२३	भंडोल भाण्डकुल, गु० भंडोल २२-५९			३५३-२८, ३५८-१४२
	चुन्द (?) २३१-१००	भंभारिय भम्मरित १८-१७		रिच्छ	श्रद्धा, भल्लक ५१-१४४
पाणहिया	उपानह १३४-५	भामड भ्रमणशील, गु० भामटो १३४-२६		रिखंत	रिखत् ३५३-२५
पारी	सन्धानादियोग्यं ५६-३२८	भिडंत युध्यत् १०-६२		रिखोली(दे०)	५०-१०३, ५१-१४४,
	सृणयं भाजनम्, गु० पार	भिडिअ(दे०)	१५६-१७		३२५-११
पाहुडिया	प्राश्रुतिका १००-२८	मिसया(दे०) दृश्यतां-मिसिया १८८-१७		रेसि(अप०)	१३७-५, १४०-१७
पिउसिया	पितुःस्वस्र ७३-५०	मिसिया(दे०)	९६-१२	रोल(दे०)	७४-१०५, १०७-११
पियहर	पितृग्रह, गु० पियर १५२-१६	भूहरि(दे०) तिलकविशेष, १३-१४२		रोलंब(दे०)	१८-३३, ७४-१०५
पुटल्लय(दे०)	३६६-११६	गु० भूहड			७६-१५९, १०७-१९
पुय	पुनःप्रेक्षा, नितम्ब १७४-१३	भोयविय भोजित ४०-५५		रोइस	रोहितकवृक्ष १९-४०
प्राहिय	(?) ८८-७	म		रोहिस	,, ७२-१९
फ		मऊरबंध मयूरबन्ध, दृढबन्धविशेष १२८-२९		ल	
फडस(दे०)	खंड, हि० फाक, २९४-१७३	मडप्पर(दे०)	१३६-४	लल्लक(दे०)	१८-२९, ४१-८८,
	गु० फाड-फाडसा	मड्डा(दे०)	२१-४७, ७८-२४२, १२३-		८५-१३, २४६-४०,
फरल	(?) ६९-६		६, १४४-१२६, १४९-		३५१-२३
फारक(दे०)	११०-८५		३३, १५६-८, १९२-७,	लल्लि(दे०)	२०७-४८१, ३५८-१४३
*फिरिका(दे०)	गन्त्री, शकटिका १८२-१६		२६८-४, ३३५-२१	लिल्लिकिय	लयलयकृत १०-३५
फुका(दे०)	१८३-१४	मरट्ट(दे०)	७९-२८६, १०४-१५	*लिल्लिरय(दे०)	वन्नचीरी, ४५-५९,
व		मलय(दे०)	११६-६६		गु० लीरी, लेरो १५७-५७
वक्कर	परिहास २४८-१०७	महल्ल(दे०)	अन्तःपुरमहत्तर १९०-७९	लिडिया(दे०)	लिण्डिका, ६-७७
वप्प(दे०)	१४७-२६	महल्लिया	अन्तःपुरमहत्तरा ६४-१०४		अजादिविष्टा
*वल्लियंडा(दे०)	बलात्कार ७८-२४३,	महियारिया	दधिविका- २८६-३८, ४५	लेज्ज	लेह्य ८१-२
	१४४-१२१		यिका, गु० महियारी	लेहारिय	लेखाचार्य ४३-१५६
वुक्कावण	मुष्टिप्रक्षेप ९४-११०	मंडुल	दद्रु ७२-९	लोणिय	नकारस्य लंभुया २७२-२९
वुड्डा(दे०)	२३४-१९५	मुयंगलिया(दे०)	१२७-३९		नवनीत, म० लोणी
वुर(दे०)	हि० वुरादा, काष्ठका वैर ७७-१९४	मोक्कल(दे०)	दृश्यतां-मोक्कल २८-१२५	व	
वेट्टिया(दे०)	पुत्री ३६-१५	मोरबंध	दृश्यतां-मऊरबंध १४०-१६	वउप्पअ	दृश्यतां-पओप्पअ १५१-१००
वोलण(दे०)	ब्रौडन १२२-४९	र		वड्ड(दे०)	८२-४
भ		रल्लय	कम्बल १४८-१३	*वड(दे०)	मूखं ३०६-४५
भहलअ	स्वनामख्यात १४६-६,	रवन्न(अप०)	८१-१	*वरह(दे०)	रज्जु, गु० वरेडुं ५-५०
	राजपुत्र १४७-२९, ४०	रवन्निय(अप०)	रमणीय ८२-२	वरिया	दृश्यतां-वल्लवा ११-९८
भहलअ	भद्र १४७-१८	*रसोयणी(दे०)	रसवतीकारिका, २६२-४	वरोहिय	पुरोहित ११२-१५५
			गु० रसोयण		

शब्द	पत्र-गाथा
वलवट्ट (वल+वर्त्, बल+वर्त्) २३९-२१	हि० कुचलना
वल्ल(दे०)	१७३-१७
वसा	हस्तिनी ४९-१२२
वाइभ	वातिक, हि० पागल, १६-२६८
	गु० वायडो
वाइय	वादिन्, हि० गु० मदारी ६२-३४
वाडिया	वाटिका ५१-१३८
वाणिगिणी	वणिक्पत्नी ३१-५१
	गु० वाणिगिणी, हि० बनियाइन
वायडय	वातटिका ३२८-५२
वार	वासर. दिन ९१-१५
वारसिय	द्वारश्रित, द्वारपाल २००-२४६
वाहियाली	वाहिका, हि० सवारी १०१-६५
वाहुडिय(दे०)	६८-७
विगोविभ	विगोपित, १६१-१३
	गु० वगोवायेलुं
विगुत्त	६७-६७, ६८
विग्गोविय	११९-१६२
विडुर(दे०)	१५५-३३
विडुरिल्ल(दे०)	आटोपित ३३६-५८
वियर(दे०)	९७-४४
विटलिय(दे०)	२५-२३
बेलामास	गर्भकाल ११६-६०
बेलहल	४७-२४, १२८-४०, ३००-३४३

शब्द	पत्र-गाथा
स	
सइण्ण	सतृष्ण ११५-१३
सच्चमिय	सत्यापित, दृष्ट २७१-२२
सत्थाइ	सार्थत्राह १३७-७
सन्नास	प्रव्रज्या १००-५३
समसीसी(दे०)	१८३-१६
सल	शल्य(?), हि० गु० सल १९०-८८
ससरक्ख	सरजस्क, १९८-१५७, परिभाजकादि १७६
संथुअ	परिचित ३४८-४२
संभिय	सम्भृत २६२-४
संसिय	सस्त २३१-८४
सारा	स्मारणा. १९-६५
	हि० सम्हाल, गु० संमाळ
साव(अप०)	सर्व ८३-९
साहुल(दे०)	२०५-७०८
सिक्कड(दे०)	२८५-३०
सिक्किर	खण्ड हि० टुकडा २२-७५
*सिक्किरि(दे०)	छत्र १८-२१
*सिलिका	शलाका २२-७५, ३२४-७९
सिहिण(दे०)	१२८-४५
सिंदुर(दे०)	रज्जु, हि० रस्सी १२२-२९
सिवासिबि	अतिवेगेन, हि० ८४-११
	चटचट, गु० सबोसब
सीमाल	सीमापाल ३५६-५१, ५९

शब्द	पत्र-गाथा
सीचाल	सीमापाल १६५-५९
सुहिल्लि(दे०)	१९३-१५
सुहेल्लि(दे०)	२४४-१५, २६५-२१, २६९-५, २९८-२९९, ३६१-२४९
सूम	कृष्ण, हि० सूम, गु० सोम २९३-११९
सेडिया(दे०)	१७५-३५
सेरइ	महिष १८-१७, ३६, ५६-३२४
सेरही	महिषी ५६-३१७
इ	
इका(दे०)	२४६-४०, ३५१-२३
इडु(दे०)	५३-२१२
इल्लफुल(दे०)	४९-७५
इल्लंत	कम्पमान २२-६५
हिणहिण	हेप्, हि० हिन- ३०१-३७७
	हिनाना, गु० हणहणवुं
हिल्लूर(दे०)	अन्दोलन ८८-८
हुल्लुक्खिय(दे०)	डमरुक ११२-१४७
हुंक	(हुं+क) १११-९४
	हि० हुंकार करना
हेइ	हेति, प्रहरण ८५-१३
हेडाउड(दे०)	हिण्डनव्यापृत, १८०-५६
	परिभ्रमणशील व्यापारी
हेर(दे०)	२०५-३९९
हेवाइय	हेवाकिक १३४-९

चतुर्थ परिशिष्टम्

आख्यानकमणिकोशटीकान्तर्गतानि अपभ्रंशभाषानिवृद्धानि पद्यानि

गह-विस-भूयपणासण अत्थि अणेग नर, अत्थि जि वाहि विणासहिं तक्खणि वेज्जवर ।

जाणमि वेज्जु सु सच्चउ सत्थागमु वहइ, नेहगहिहइ चित्तह जो ओसहु कहइ ॥

[स्नेहे, पत्र २०३ पद्य ३३३]

चक्रकुसलवत्तण, भुवणविलक्खण, पक्खालियवहुपावमल । चउवीसजिणिदहं, पणयसुरिदहं, पणमिवि भत्तिए पयकमल ॥

अट्ठावयपव्वयसेहराह, भरहेसरकारियजिणवराहं । जसु जेत्तिउ जिणह पमाण वन्नु, तं पभणहुं निमुणहु देवि कन्नु ॥

धणुसहं पंच सिरिरिसहसामि, वरकणयकंति करिलालगामि । धणुसय चियारि पंचासअहिय, कणयपहि अजियजिणिद कहिय ॥

संभवह जिणिदह सय चियारि, उच्चत्तु कणयवज्जह विचारि । आहुट्ठसयइ धणुहहं पमाण, हेमाभह अभिनंदणह जाणु ॥

सय तिजि सुमइपरमसरहो, उत्तत्तकणयतणुभासुरहो । निम्मलपवालजुइसुपहस्स, अड्डाइय सय पउमपहस्स ॥

दुइ धणुसय आसि सुपाससामि, तच्चणिज्जवन्नु सिवनयरगामि । चंदप्पहु जिणवर चंदछाउ, धणुसउ दिवड्डु तसु तणउ काउ ॥

जिण सुविहि संखतलविमलदेहु, सो धणुसउ एकउ गुणोदगेहु । जिण धणुह नउइ सीयलसनासु, तवणीयवन्नु निम्महियकासु ॥

सेयसु सुवज्जसवन्नकंति, धणुहः ॥ निजि तसु तणु कहंति । रत्तुपलरत्तु सुरिदपुज्जु, सत्तरे धणुहह सिरिवासुपुज्जु ॥

जिणु विमल विमलकर कणयवन्नु, सो सान्ठ धणुह सियपह पवन्नु । पंचास धणुह जिणवर अणुतु, कुलभणु सिरिहि कलहोयकंतु ॥

सिरिधम्म धम्मधुरधरणधीरु, पणयालधणुहमज्जुणसरीर । सिरिसंतिजिणह चालीस आसि, जो हेमवन्नु सिवनयरिवासि ॥

पणतीस कुंधुजिण हेमभासु, जि सायसियपुरि पत्तु वासु । अरु कणयवन्नु धणुहरहं तीस, जसु पणमहिं पाय सुरा-सुरीस ॥

नीलुपलसामल मळिनाहु, पणुवीसधणुह केवलसणाहु । सुणिसुवउ सुवउ सामसुत्ति, सो वीसधणुह वउजरिय सुत्ति ॥

पन्नरसधणुह नमिजिणवरासु, तवणीयतणुहु पणयामरासु । धक्कज्जलसामल रिट्ठनेमि, दसधणुह धम्मवरचक्कनेमि ॥

मरगयसवन्नु तित्थयर पासु, नवहत्थ विणिदुयकम्मपासु । कणयासु सत्तरयणीपमाणु, सिद्धत्थह नंदणु वद्धमाणु ॥

इय निरुवमसासण, भुवणपयासण, जो नर भत्तिए संखवइ । चउवीस वि जिणवर, सिरिसिरिवहुवर, सो संसारि न संभमइ ॥

• [चतुर्विंशतिजिनानां वर्ण-देहमानगर्भा स्तुतिः, पत्र ३२३ पद्य १९-३३]

जय जय पास ! जयपयास ! पयडियवरसासण !, त्रिविहवाहि-उवसभगवगसंसरगपणासण ।

आससेणनरायजाय ! विज्जवउं महापहु !, बहुविहदुहदुत्थियहं देव ! विज्जति सुणि महु ॥

अज्जु सलक्खणु सूर अज्जु सुन्दर सुविहाणउं, अज्जु पसत्थु वार अज्जु वासरु सुवहाणउं ।

अज्जु नाह ! नक्कत्त जोसु तिहि करण विसिद्धउं, दुल्लहदंसण भावसारु जं तुह महु दिट्ठउं ॥

[पार्श्वजिनस्तुतिः, पत्र १०७-८ पद्य २२-२३]

जायेतिय क्षीणिम जणंति जोव्वणि संपत्तिय, चितासायरि खिवहिं तवहिं परमंदिर जंतिय ।

पियपरिचस अहुंतपुत्त मणु तावहिं जणयहं, जम्मदिणि धिय नयणनीरु ति दिज्जह तणयहं ॥

[दुहितरि, पत्र १५० पद्य ७०]

ताव फुरइ वेरमु चित्ति कुललज्ज वि तावहिं, ताव अक्कज्जह तणिय संक गुरुयणभउ तावहिं ।

ताविंदियइ वसाइं जसह सिरि हायइ तावहिं, रमणिहि भणमोहिणिहि वसिउ नर होइ न जावहिं ॥

सुकयत्थु वियक्कणु सो सुहिउ, सुगइमणि जो संघडिउ ।

परमोहणमूलियसरिसियह, जो वालियहं न पिडि पडिउ ॥

[कामे, पत्र ९३ पद्य ७१-७२]

निट्ठुरखुरपहारकंपावियमहिहरखोणिमंडलं, उवणियसेसरायगुरुमणहर पसरिउ तुरयमंडले ।
सेल्ल-सुगुंदि-कुंत-वावल्ल-गरासणभरियसेदणा, चोइय चडिय समरदप्पुद्धरकंधर रायनंदणा ॥
सुहडा परिफुरंतरणदुजयविक्रमवाहुपंजरा, संचलिय करालकरवालवियारियमत्तकुंजरा ।
कियअन्नोन्नवहलहलबोलसमाउलभुवणकंदरं, क्लमच्चिभट्टु समरि उद्धाइय पडिभडमुहडमुंदरं ॥

[युद्धवर्णनम्, पत्र ४८ पद्य ५७-५८]

खलभद् वि बलभद् सयल नीसेस विमहिय, रावणपमुह पयंड जोह अवरे वि गभहिय ।
न वि उव्वरिउ कया वि को वि कुवियह जमरायह, पयडपयावह पाणिनिवहु पावह जिम्ब रायह ॥

[कृतान्ते, पत्र ३५६ पद्य ४१]

खज्जंतचारुतूरयं नच्चंतनारिपूरयं, गायंततारगायणं दुक्कंतसाहुवायणं ।
तुप्पिज्जमाणचट्टयं पढंतभूरिभट्टयं, आवंतअक्खवत्तयं हीरंतपुन्नवत्तयं ।
किज्जंतवालरक्खयं पूइज्जमाणपक्खयं, सुव्वंतविद्धिसट्टयं संतुट्ठपीडमट्टयं ।
ओल्लगमाणसेवयं संधुव्वमाणदेवयं, आवंतभूरिपाउले तोसिज्जमाणराउले ।
सिज्जंतभत्त-पाणयं दिज्जंतदीणदाणयं, सुच्चंतगोत्तिवंधणं किज्जंतहट्ठसंधणं ।
वगंतचारुवारणं संजायलीयसारणं, तुपंतसाहुवायणं लव्वंभंतभूरिभत्तयं ।
इय बहुविहविच्छट्ठिण रंजियसयलजणु, विलयिरकित्तिकुलंगणनिम्मलकुलभवणु ।
नर-नारियण-नरेसरमणह सुहावणं, विहवमहाभरिमिच्चि किउ वद्धावणं ॥

[श्रेष्ठिपुत्रजन्मोत्सववर्णनम्, पत्र २६६ पद्य ३२]

वज्जिरगहिरमणोहरतूरारवमुहल, जहि नवरंगयनिवसणु नारीयणु सयल ।
रभसपणच्चिरसुंदरवारविलयनिवहु, जहि सवु सम्माणिज्जइ नायरजणु सवहु ॥
ठांवि ठांवि जहि गिज्जइ चच्चर सवणसुह, मग्गि मग्गि मग्गिज्जहि जहि नरवइपमुह ।
भवणि भवणि उच्चिज्जहि जहि जूवय-मुसल, पइ पइ जहि पूइज्जहि सत्था-ऽऽगमकुसल ॥
वंदणमालालंकिय तोरण जहि सहहि, वत्था-ऽऽहरण परोपर जहि नायर लहहि ।
चट्ठयह जहि दीसइ तेळचुयंतसिर, वद्धावणं त वज्जिउ सकहि कवण किर ? ॥
'जीव नंद नंद य' रव सुव्वहि जहि वयण, जहि संतुट्ठं नरवइ वियरइ रह रयण ।
अभयदाणु जहि दिज्जइ मणह सुहावणं, तं तहि हरिसि वित्तं निरु वद्धावणं ॥

[राजकुमारजन्मोत्सववर्णनम्, पत्र २५८ पद्य ४४८-५२]

खरि हउं सुय वरि हउं म जाय वरि विसहरि खदी, वरि उच्चियसल्लियहि भिन्न वरि हुयवहि ददी ।
वरि उच्चियि रुक्खडालि वरि खद्धहि घल्लिय, मै मइ दिट्ठु सवत्तिज्जुत्तु पिउ हियडासल्लिय ॥

[सपत्तिदुःखे, पत्र ३७ पद्य २७]

सील सुनिम्मलु दीहकालु तरुणत्तणि पालिउ, ज्ञाण-ऽज्जयणिहि पावमंकु तव-चरणहि खालिउ ।

इय हालाहलविससरिच्छ विसयास निवारहि, उज्जलवन्नु सुवन्नु धम्मिउं मं फुक्कइं हारहि ॥

अव्वसिउ वीरपइजाण वरु, आवज्जिउ मुणिमुणहं गणु । ता संपइ उवसमि धरहि मणु, आवइ तुरिउं जर-मरणु ॥

[शीले, पत्र १८३ पद्य १४-१५]

पञ्चमं परिशिष्टम्

आख्यानक्रमणिकोशटीकान्तर्गतानां वर्णकानामकारादिक्रमेणानुक्रमः

वर्णनम्	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः	वर्णनम्	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः	वर्णनम्	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः
अनुरक्त-विरक्तनारी- वर्णनम् ।	६३	४९-५४	युवतीवर्णनम् ।	२३२	११७-२१	विक्रमादित्यवर्णनम् ।	१९५	७८-८०
अयोध्यावर्णनम् (अपभ्रंशभाषायाम्) ।	८१	१	राजकुमारजन्मोत्सव- वर्णनम् ।	२५	२१-२४	शरद्वर्णनम् ।	९१-९२	२३-३८
उज्जयिनीवर्णनम् ।	१९५	७३-७६	”	२३१	८९-१०२	श्रेष्ठपुत्रजन्मोत्सववर्ण- नम् (अपभ्रंशभाषायाम्) ।	२६६	३२
काशीदेशवर्णनम् ।	२२२	१-५	”	२५८	४४८-५१	श्रेष्ठपुत्रीवर्णनम् ।	३१	२९-३२
ग्रीष्मवर्णनम् ।	१६४	७-११	राजकुमारीवर्णनम् ।	७२-७३	३७-४१	”	१९३-१४	१३-२५
परिणीतराजकुमार- नगरप्रवेशवर्णनम् ।	४९	७६-८७	राज्ञीवर्णनम् ।	२२९	७-१५	समुद्रवर्णनम् ।	३६१	२२९-३८
”	२९५	१८८-२०१	वनवर्षावर्णनम् ।	१८	३०-३६	सरोवर्णनम् ।	१०८	४-८
पर्वतवर्णनम् (अपभ्रंशभाषायाम्) ।	१३७-३८	८	वर्षावर्णनम् ।	१४१	१८-२३	सार्धवर्णनम् ।	१८	१५-२१
युद्धवर्णनम् (अपभ्रंशभाषायाम्) ।	४८	५१-५९	”	२०१	२६९-७२	स्कन्धावारवर्णनम् ।	९	११-१७
			वसन्तवर्णनम् ।	२५	३५-४५	स्मशानवर्णनम् ।	२५२	२४२-४६
			”	१३६	२-३	हेमन्तवर्णनम् ।	१४८	२-१३
			(अपभ्रंशभाषायाम्) ।					

षष्ठं परिशिष्टम्

आख्यानक्रमणिकोशटीकान्तर्गताः स्तुतयः

स्तुतयः	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः
चतुर्विंशतिजिनस्तुतिः (अपभ्रंशभाषायाम्) ।	३२३	१९-३३
जम्बूस्वामिस्तुतिः ।	२६९-७०	१८-२९
पार्श्वस्वामिस्तुतिः (अपभ्रंशभाषायाम्) ।	१०७-८	२२-२३
वर्धमानस्वामिस्तुतिः ।	१३-१४	१७१-७२
”	२४	१३६
”	३४	१३७-४५
”	११५	१८-२५
”	२३३	१४२-५०

सप्तमं परिशिष्टम्

आख्यानकमणिकोशटीकान्तर्गतानां सुभाषितपद्यानामकाराद्यनुक्रमः

—●—

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथायङ्कः
अकार्यं तथ्यो वा भवतु त्रितथ्यो वा किमपरं, तथाप्युच्चेर्धाम्नां हरति महिमानं जनरवः । तुलोत्तोर्यस्यापि प्रकटनिहिताशेषतमसो, रवेस्तादृक् तेजो नहि भवति कन्यां गत इति ॥ अकृत्वा परसन्तापमगत्वा खलसङ्गतिम् । अनुत्सृज्य सतां मार्गं यत् स्वल्पमपि तद् बहु ॥ अच्छतु निरंतरनेहगन्धसन्मावसुंदरा सुयणा । सहवासवद्विदया तस्वरा वि दुक्खेहि मुञ्चति ॥ अजात-मृत-मूर्खेभ्यो मृता-ऽजातौ वरं सुतौ । तौ किञ्चिच्छोकदौ पित्रोर्मूर्खस्त्वत्यन्तशोकदः ।	लोकापवादे सदाचारे वियोगे मूर्खपुत्रे	५९ २२३ २५१ ९१	१ ३२ २०० १९
अहं बहुं, बहं मरं, सहं सुहं, पावमायह धट्टो । कुल-सील-जाइपच्चयिठिं च लोभदुओ चयइ ॥ अणहुता वि हु हुंतीए हुति, हुता वि जंति जंतीए । ओ ! जीए समं नीसेसगुणगणा जयउ सा लच्छी ॥ अणहुतो वि हु अम्मा-पिऊण ता दुक्खमावहइ तणओ । होऊण विवज्जंतो बहुययरं कुणइ सो दुक्खं ॥ अणुपुंखमावहता वि अणत्या तस्स बहुफला हुति । सुह-दुक्खकच्छपुडओ जस्स कयंतो बहइ पक्खं ॥ अत्थविणासं नियकुलकलंकणं सयण-भित्तनासं च । माणमलणं पि पावंति पाणिणो जूयवसणेण ॥ पावंति बंधणं शोत्तिगोयरं, भाररोवणं सिरसा । किं जंपिएण बहुणा ? अवि कत्तणसुत्तमंगस्स ॥ कज्जा-ऽकज्जं न मुणंति, नेयऽवेक्खंति दुक्खरिंछोलिं । जह मम कएण इमिणा होहि ति अणत्थपत्थारी ॥ अधणाण धणं सीलं, भूषणरहिवाण भूषणं परमं । परदेसे नियगेहं, सयणविमुक्काण नियसयणो ॥ अन्नं परिचित्तिज्जइ सहसिस्कंदुज्जुएण हियएण । परिणमइ अन्नं चिय कज्जारंभो विहिवसेण ॥ अन्नं च ह्यकयंतो न नियइ दढपेम्मपरवसाण दुहं । न गणइ कुडुंजमंगं, न य चित्तइ भित्तविच्छोहं ॥ न य परिभावइ पिइ-माइपभिइसुद्धत्तणं नवरमेसो । सच्छेदसुहं वियरइ भंजंतो मत्तहत्थि व्व ॥ अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः । देवा[दा]हितसद्भावाः कार्याणां गतयोऽन्यथा ॥ अपरिक्खियकयकज्जं सिद्धं पि न सज्जणा पसंसंति । सुपरिक्खियं पुणो विहडियं पि न जणेइ वयणिज्जं ॥	लोमे अर्थे मूर्खपुत्रे दैवे शूते शीले दैवे कृतान्ते दैवे	२८७ २२२ २६६ १५१ ४९-५० २५४ ३३९ २०९ २७	६८ २२ ३८ ११० १०१-३ २८४ १६१ ५५३-५४ ९१
अपरोऽपि च किं मृते करोत्वतिरिक्तेऽपि च रोदनाद् ऋते । तदपि क्रियमाणमज्जिनां, नितरां स्वार्थहरं विचिन्त्यताम् ॥	मृतशोकत्यागे	३४९	१७
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च । तस्मात् पुत्रमुखं दृष्ट्वा सुखं स्वर्गं प्रयास्यति ॥ अप्यविमुद्धिनिमित्तं किलम्भसे ता चासु कोवरिवुं । विमलत्तमहिलसंतो कहं मज्जसि पंकिलजलम्भि ? ॥ क्रोधपरिहारे अप्यं व बायरं वा परिमहं परिहरंति धम्मवणा । राईभोयणविरइ सय वि धम्मत्थिणा कज्जा ॥	पुत्रे क्रोधपरिहारे	२७५ १४५	११ १५०
अफलस्यापि वृक्षस्य छाया भवति शीतला । निर्गुणोऽपि वरं बन्धुयः परः पर एव सः ॥ अभिमाणवज्जियाणं ठाणे ठाणे पराभवहयाणं । काउरिसाणं ताणं न य इहलोगो न परलोगो ॥ अयोग्यस्य गुणाधानं विधातुं नैव पार्यते । लाक्षारसेन केनापि कर्पासः किमु रज्यते ? ॥ अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च । वयनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत् ॥ अलङ्कारः शङ्का करनरकपालं परिकरः, प्रक्षीर्णाङ्गो मृङ्गी वसु च वृष एको गतवयाः ॥ अवस्थेयं स्थाणोरपि भवति यत्रामरगुरोर्विधौ वक्त्रे मूर्ध्नि स्थितवति वयं के पुनरमी ? ॥ अवमाण्या वि जे नियमिहं पि न चयंति हीणमाणधणा । अभिमाणगुणविहूणा साणसमाण व्व ते नियमा ॥ स्वमाने अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना । विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥	परिमह-रात्रिभोजनत्यागे बान्धवे स्वमाने कुशिष्ये नीतौ दैवे स्वमाने यौवने	२३३ ३०८ २१७ ७ ३३० ३०० १० २८५	१६४ १८ ६४१ १९ ३३ ३६२ ६१ २०

गाथा	विषय	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः
अवि उड्डं चिय फुटंति माणिणो, न य सहंति अवमाणं । अत्थवणम्मि वि रविणो किरणा उड्डं चिय फुरंति ॥	स्वमाने	२१७	६४२
अवि उब्भडमयरहरो नियभुयदंडेहि तीरण तरिउं । न हु पुब्भवसमजियसुहा-डसुहो कम्मपरिणामो ॥	देवे	२०८	५३७
अवि करवालकरालियरणगे कण्परिति ससरीरं । न सहंति सयणविरइयपराभयं पोरिसिक्करसा ॥	स्वमाने	१०	६४
अवि कालकूडकवलणमसुहं सुहमायरंति पियमाणा । न उणो मुयंति मरणे वि माणमाणिकवणमणहं ॥	,,	२९८	२८५
अवि कुवियवज्जपाणिप्पमुक्कुलिसं पि रक्खितं सक्का । न हु पुब्भवसमजियसुहा-डसुहो कम्मपरिणामो ॥	देवे	२०८	५३६
अवि चल्ह धरणिवीडं रइकेलिविसंठुलस्स फणिवइणो । अभिमाणं माणवणा मणयं पि मुयंति न तहा वि ॥	स्वमाने	१०	६३
अवि चल्ह मेरुचूला, गयणाओ दिणमणी वि निवडेज्जा । न वि मुणिवयणं भुवणम्मि अणहा होइ कइया वि ॥	मुनिवच्चे	१५०	८३
अवि समरमरणमवि देसगमणमवि बंधुमुयणमिच्छंति । माणवणा न उ नियनिद्धवंधुजणियं पराभवणं ॥	स्वमाने	२९८	२८६
अवि ससुरासुरभुवणं जिप्पइ समरम्मि वीरसत्तेहि । न हु पुब्भवसमजियसुहा-डसुहो कम्मपरिणामो ॥	देवे	२०९	५३८
अथः शक्खं शक्खं वाणी वीणा नरश्च नारी च । पुरुषविशेषं प्राप्तुं भयन्त्ययोऽप्याश्च योग्याश्च ॥	संसर्गं	१९४	३३
अहव इह-परभवम्मि य परिभवतकुसुममंजरी महिला । कामुयजणस्स सुहरं निम्मविया हयपयावइणा ॥	नारीनिन्दायाम्	४१	९६
अहवा वि भवावट्टम्मि वट्टमाणं सकम्मुणा जीवं । तं नरिथि किं पि विसमं जं न सदावइ विही एसा ॥	देवे	२५३	२६८
अहो ! का काकानामहमहमिका हंसविहगैः ? , सहामर्षः सिंहैरेह हि कतमो जम्बुकतुकात् ? ॥			
अत स्पर्द्धा कीदृक् कथय कमलैः सेवततैः ? , सहाय्या सद्भिः खलु खलजनस्यापि कतमा ? ॥	दुर्जने	१८३	९
अहो ! प्रकृतिसादृश्यं श्लेष्मणो दुर्जनस्य च । मधुरैः कोपमायाति कटुकैरुपशम्यति ॥	,,	१७०	५१
अहो ! संसारजालस्य विपरीतः क्रियाक्रमः । न परं जलजनूनां धीवरस्यापि बन्धनम् ॥	संसारस्वरूपे	९४	१०३
आकन्दितेन बह्नापि च शोचितेन, सार्द्धं सुरेश्वरगणैरपि रोदितेन ।			
कोडीकृतं हतकृतान्तभटैः स्वबन्धुं, प्रत्यानयेयुरिह केऽपि न सद्दियोपि ॥	कृतान्ते	३२६	१
आगमलं मे वयपरिणइए भंगे य धण-विलाससाणं । ईसि असमंजसाण वि हिययाइं वहंति परिणामं ॥	सुपरिणामकारणानि	३०७	७७
आयुःक्षयो भवति तस्य दरिद्रता च, नैवान्यजन्मनि भवेत् कुलजातिलाभः ।			
मांसाशिनो हतमतेर्विकलक्रियस्य, स्यान्नोचकर्मकरणोदरपूरणं च ॥	मांसस्यागे	१८६	१६
आयुर्वर्षशतं लोके तदर्धं च उपोषितः । करोति विरतिं धन्यो यः सदा निशिभोजने ॥	रात्रीभोजनत्यागे	१३१	४५
आलाणम्मि उ हत्थी, नियए ठाणम्मि घेप्पए अस्सो । हिययम्मि पवरमहिला, सुयणो सम्भावमेतेण ॥	सुजनावर्जने	११०	६२
आवइगओ वि नित्थरइ आ.यं, तरइ जलहिपडिओ वि । रणसंकडे वि जीवइ जीरो अणुकूलकम्मवसा ॥	पुण्योदये	१८०	६५
इयरासु वि जुवईसुं न वीससेयव्वमेत्थ कुडिलासु । विसमविससजिभासुं किं पुण वेसासु विस्सासो ? ॥	वेदययाम्	३९	३६
इह-परलोयविरुद्धे अणत्थहेउम्मि को रमेज इहं ? । इय नाउं सविवेया जूयस्स परम्मुहा जाया ॥	द्यूते	५०	१०९
ईसा-विताय-मय-मोह-माणमहियाण निहयवुद्धीण । जायंति कलकाई जियाण जं तं किमच्छरियं ? ॥	कषाये	६६	४३
उज्झासु विसए, परिहरसु दुजए, ठवसु नियमणं धम्मे । ठाज्ज कजमूळे इट्ठं सिट्ठं व पलिण ॥	पलितोद्गमे	१६४	१६
उज्झंति धणं, मुंचंति परियणं, महियलं परिचयंति । मरणे वि महासत्ता न उणो माणं परिहरंति ॥	स्वमाने	३९	२५
उट्ठइ सणिये सणिये वंसे संचरइ गाढमणुलगो । थेरो व्व सुयणनेहो न वि भज्जइ बिउणओ होइ ॥	सुजनस्नेहे	९९	१८
उत्तमैः सह साङ्गत्यं पण्डितैः सह सङ्गथा । अलुब्धैः सह मित्रत्वं कुर्वाणो नावसीदति ॥	नीतौ	१७९	१०
उद्वेगमहावर्ते पातयति पयोधरोज्जमनकाळे । सरिदिव तटमनुवर्षं विवर्धमाना सुता पितरम् ॥	दुहितरि	११०	६०
उप्पयउ गयणमणे रुंजउ कसिणत्तणं पयासेउ । तह वि हु गोब्बरइडो न पावए भमरचरियाइं ॥	दुर्जने	१८३	८
अवयरिए उवयारो जो सो वणिगाण होइ ववहारो । अवरत्थ जमुवयरियं तं पुण गइया पसंसंति ॥	सुजने	२५७	३९८
उवयारसहस्सेण वि तिज्जि न घेप्पंति तिहुयणे सयले । वेसा अविवेयपट्टु दुज्जणलोओ तह ज्जेव ॥	दुर्जेनादौ	१८०	४६
एकस्स कए नियजीवियस्स बहुयाओ जीवकीडीओ । दुक्खे ठवंति जे केइ ताण किं सासयं जीयं ? ॥	अहिंसायाम्	३२७	२०
एकस्स खणं तिच्ची अणस्स थ तिहुयणं पि अत्थमइ । एवं कह मारिउजउ खणसोक्खकएण पाणिगणो ? ॥	,,	१४९	२६
एणेण विणा पियमाणसेण सम्भावनेहरसिएण । जणसंकुला वि पुहवी अब्बो ! रणं व पडिहाइ ॥	विरहे	३१४	११०
एतासु निर्घृणपुरन्ध्रषु राक्षसीषु, मायाधनासु च न विश्वसनीयमेव ।			
एता हि मुग्धजनमात्मवशं विधाय, संसारदुःखजलधौ खलु पातयन्ति ॥	नारीनिन्दायाम्	२१८	१

सुभाषितपद्यानामनुक्रमः

४०३

गाथा	विषय	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः
एषा स्थली नवतृणाङ्कुर जालमेतद्देवा मृगीति हृदि जातमदः कुरङ्गः । एतन्न वेत्ति स यथाऽन्तरितो लताभिरायाति सज्जितकटोरशरः किरातः ॥ औद्धत्यशेषरहिता विभवे भवन्ति दैन्यादपेतमनसो व्यसनेऽपि सन्तः । पुण्याशयाः स्तिमितनीरधिनीरकल्पाः, सर्वत्र सम्यदि विपद्यि तुल्यचित्ताः ॥ औत्सुक्यमात्रमवसादयति प्रतिष्ठा, श्लिष्टाति लब्धपरिपालनवृत्तिरेव । नातिश्रमाय नयनाय यथा श्रमाय, राज्यं स्वहस्तधृतदण्डमिवातपत्रम् ॥	कृतान्ते	३१२	२७
कज्जविह्वलं वयणं, धम्मविह्वलं च माणुसं जम्मं । निरवच्चं च कलत्तं तिज्जि वि लोए अणत्थाइं । कट्टं करंति, समरे भरंति जलणं धरंति सीसेण । न उणो जिणंति कोयं पावमिणं धम्मवणदहणं ॥ कयकूडकवडचाडुयड्कलिया कोदियं पि कामेइ । परिहरइ रइविरत्ता धणहीणं कामएवं पि ॥ करिक्कन्नचवलचित्ता कयतचित्तं व निग्घिणा महिला । महिला सच्चधिरहिया अणम्मवज्जासणी महिला ॥ नारीनिन्दायाम् कलुसमई कलुसं चिय विमलो विमलं परं पि पिच्छंति । आत्ताणयं व आयरसए वा जेणं जणो नियइ ॥ सुजन-दुर्जनयोः कल्पद्रुमः कनिष्ठोऽपि कल्पितं राति देहिनाम् । मथ्नाति न महानागान् कनीयानपि केसरी ! ॥	धीरे	३०४	२
कल्याणकारनिरवद्यगुणैरनल्पं, शश्वरावित्रपरपावनतीर्थकल्पम् । धन्यस्य कस्यचिदिदं शुभजन्मभाजः, पुण्यात्मनः सुसुनिदर्शनमात्रिरेति ॥	राज्यश्रीनिन्दायाम्	३५६	५४
कस-छेय-तावसुद्धो पुवा-ऽवरवाहवज्जिओ धणियं । सचरा-ऽचरजीवहिओ धम्मो वि हु विसयनिग्गहणो ॥ कसस न चुक्कं खलियं समेइ भावासमहिबसंतस्स । पुणरवि तइ जइयव्वं जहा न मइलिज्जए अप्पा ॥ भवस्वरूपे कहमवि सुयणो सुयणस्स आवयावणयणम्मि असमत्थो । आवइपडियं दट्ठं अपारयंतो अवक्कमइ ॥ सुजने कह वि हु कत्तंतीए संधिज्जइ किं न तुइओ तंतू ? पाओ य किं न धुव्वइ असुइविलित्तो पमायवसा ? ॥ पश्चात्तापे कंदररहिया वग्घी विसुइया भोयणं विणा महिला । पंक विणा वि कल्लको महिला वयणिज्जकुलभवणं ॥ नारीनिन्दायाम् कान्वाशाखविनोदेन कालो गच्छति धीमताम् । व्यसनेन हि मूर्खाणां निद्रया कलहेन च ॥ पण्डित-मुख्योः	सन्ततौ	२९०	२८
किर कसस थिरा लच्छी ? कसस जए सासयं पिए पेम्मं ? । कसस व निच्चं जीयं ? भण को व ण खंडिओ विहिणा ? ॥ किं तीए सिरीए पीवराए ? जा होइ अजदेसम्मि । जा य न मित्तेहिं समं जं च अमिक्ता न पेच्छंति ॥ लक्ष्म्याम् किं बहुणा सव्वाण वि नर-अमरा-ऽसुरसुहाण संजणणं । सीलं ता पालिज्जउ तमव्वं भव्वसत्तेहिं ॥ शीले कुधियः क्वचिदतिसङ्गताः, किल कुयुः शुचमङ्गकैर्यकैः । विलसन्ति तदेव तैरमी, मनुजानां धिगिमां विडम्बनाम् ॥ शोके कुपितैः किल कुट्यते यकद्, विपदि स्वेन निजं शरीरकम् । वत ! सम्प्रति तेन नृत्यते, प्रकटाङ्गं किल का विदग्धता ? ॥	वेदश्यायाम्	४०	६३
कृच्छ्राद् ब्रह्मेन्द्रभूतेरजनि परमितः स्थूलभद्रो विकारं, मुखस्यशून्यजलं मणगमृतिविधौ पश्य सेजम्भवोऽपि । षण्मासान् स्कन्धदेशे शवमवहदसौ हन्त ! रामोऽपि यस्मादित्थं यश्चित्ररूपो भवतु भुवि नमो मोहराजाय तस्मै ॥ मोहे कृतमिदमिदं करिष्ये केवलमतिसरल ! किमिति चिन्तयसि ? । तुट्टिदलितसकलवाञ्छं विलसितमपि चिन्तय विधातुः ॥ दैवे कृशः काणः खज्जः श्रवणरहितः पुच्छविकलः, ध्रुवाक्षामो दीनः पिठरककपालार्पितगलः । व्रणः पूयकिल्लैः कृमिकुलचित्तराचिततनुः, शुनीमभ्येति श्वा हतमपि निहन्त्येव मदनः ॥ कामे केसरिं वारिउं सक्का वारणं वा वि भीसणं । नालं बुद्धिसमिद्धा वि वारिउं भवियव्वयं ॥ दैवे क्व विलासाः ? क्व पाण्डित्यं ? क्व बुद्धिः ? क्व विदग्धता ? । क्व देशभाषाविज्ञानं ? क्व देशाचारचरुता ? ॥ यात्रदूर्तसमाकीर्णा नानावृत्तान्तसङ्कुला । नानेकशः परिभ्रान्ता पुरुषेण वसुन्धरा ॥ देशाटने खणदसियसुरसरिविधराइं खणसुन्नरन्नसरिसाइं । एयाइं ताइं कम्मिदयालिणो जीव ! ललियाइं ॥ दैवे	सुनिदर्शने	२७६	१
खणदिद्वन्द्वविहवे खणपरियद्वन्द्वविविहसुह-दुक्खे । खणसंजोय-विओए नत्थि सुहं किं पि संसारे ॥ संसारासारत्वे खणभगुरसंसारियपयत्थसत्थम्मि नायपरमत्था । षडिबन्धमणत्थफलं कुण्ठुं कहमेत्थ सविवेया ? ॥ निर्वेदे खरपवणपणुन्नकुसगलगजलबिंदुसत्तहं जीयं । तरणिकरतवियतरुखुडियकुसुमसरिसं च तारुन्ने ॥ अनित्यत्वे	धर्मे	३१४	८९
	धर्मे	१०६	७४
	सुजने	२८७	७४
	कामे	२२९	१३
	दैवे	१५०	८२
	दैवे	३०६	४९-५०
	दैवे	३००	३५७
		३२०	२९६
	संसारासारत्वे	३०१	३९७
	निर्वेदे	३१६	१८१
	अनित्यत्वे	३०२	३९९

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः
खेलालीडा तुच्छं च मच्छिया दुक्करं विमोएउं । महिलासंसग्गीए अप्पाणो पुरिसमेलेण ॥	नारीनिन्दायाम्	२७४	४८
गतं मृतमतिक्रान्तं न शोचन्ति विपश्चितः । गतं गतमतिक्रान्तमतिक्रान्तं मृतं मृतम् ॥	शोकापहारे	५८	१
गते मृते प्रव्रजिते क्लीबे च पतिते पतौ । पञ्चस्वापत्सु नारीणां पतिरन्यो विधीयते ॥	नारीपुनर्लब्धे	२२	८२
गतेर्धन्यतरो वर्णो वर्णाद् धन्यतरः स्वरः । स्वराद् धन्यतरं सत्त्वं सर्वं सत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥	सत्त्वे	३६३	३६
गयकन्नतालतरलं जीवियमवि जाव सव्वजीवाणं । संसम्भरायसरिसं जोव्वणमवि चंचलसद्धानं ॥	अनित्यत्वे	३१६	१८२
गयणम्मि निरालंबणमवि परिसङ्कति साहसेकरसा । माणसिणो न मणयं पि माणभंगं परिसहति ॥	स्वमाने	२९८	२८३
गह-सूर-चंदचरियं ताराचरियं च राहुचरियं च । जाणति बुद्धिमता महिलाचरियं न याणति ॥	नारीचरिते	१९३	५०
गंगाए धालुया, सायरे जलं, हिमवओ य परिमाणं । जाणति बुद्धिमता महिलाचरियं न याणति ॥	नारीचरिते	१९३	५१
गुणानामेव दोषात् स्याद् धुरि धुर्यो नियुज्यते । असञ्ज्ञातकिणस्कन्धः सुखं जीवति गौरलिः ॥	निर्गुणप्रशंसायाम्	२८६	५६
गुरुदारं नरयपुरस्स, सच्चनलिणीवणस्स हिमपडणं । निस्सेसदोसगेहं ता धिद्धीधी । इमं वसणं ॥	यूते	५०	१०८
गुरुदुहतरुणो बीयं सयलअणत्थाण मंदिरं विउलं । कुलकित्तिविणासकरं ता धिद्धीधी । इमं वसणं ॥	”	५०	१०७
गुरु-मिसत्थे पाणा, रुवं तारुण्यं च दइयाए । विहलुद्धरणम्मि धणं जं उवउज्जइ तयं सफलं ॥	नीतौ	१९६	९१
गुरुशोकवशेन ताडयते हृदयं यत् स्वकैरैः सुनिर्दयम् । तदपि प्रियहारयष्टिभिः प्रमदेऽलङ्क्यते विचेतनैः ॥	शोके	३५०	५०
घटिकाथ घटीमात्रं यो नरः कुरुते व्रतम् । स स्वर्गी किं पुनर्यस्य व्रतं यामचतुष्टयम् ॥	रात्रिभोजनस्यागे	१३१	४६
घणमालाओ व समुलसंतसुपओहराओ वड्ढंति । मोहविसं महिलाओ गोणसगरलं व पुरिसस्स ॥	नारीनिन्दायाम्	३३०	२३
घउतीसअइसयजुओ अट्टमहापाडिहेरकयसोहो । जियराय-दोस-मोहो एसो देवो सुगइहेऊ ॥	सुदेवे	३१४	८७
चयइ सिणिद्धं पि जणं कुणइ अकजं पि हणइ जणयं पि । किं किं न कुणइ सामिणि ! परव्वसो सेवयवराओ ? ॥	दासत्वे	३३८	१३४
चरणैरिह शोकतो यकैर्विलिखद्भिर्भुवमङ्ग । शोचितम् । मुदितैरिह गम्यते तर्कैर्विलसद्भिर्भुवि हंसलीलया ॥	शोके	३५०	४९
चवला मइलणसीला सिणेहपरिपूरिया वि तावेइ । दीवयसिह व महिला लद्धप्पसरा भयं देइ ॥	नारीनिन्दायाम्	१९४	२९
चंदकला-छुरमट्टो-चोरियरमियाइ राइणो भंतो । सुट्ठु वि गोविज्जंतं चउदियहे पायडं होइ ॥	गोप्यस्यारक्षायाम्	२२१	१५
चंदस्स खओ, न हु तारयाण, रिद्धो वि तस्स, न हु ताण । गरयाण चडण-पडणं इयरा पुण निच्चपडिय ति ॥	विपदि	२९९	३२९
चाएण दरिहत्तं, चाएहि य काण-कुंउ-मंटत्तं । पुत्तेहि परिभवं जे गुणेहि पावंति ते धम्मा ॥	सुपुत्रे	३०७	१०२
चिन्तयति कार्यजातं मतिमान् । मतमन्यथाविधानेन । निर्दुःखसुखस्तु विविस्तचिन्तितमन्यथा कुरुते ॥	दैवे	३१०	९०
चिन्तामणिं जयदनञ्जितो जिनस्य, बिम्बं जरत्तरतृणीयितकामधेनु ।			
निस्सारकामघटमल्पितकल्पवृक्षं, कल्याणकृत् कृतधियो ह्यवलोकयन्ति ॥	जिनबिम्बे	१०३	१
चिरविरहियपिनजणसंगमम्मि जायइ जणस्स जं सोक्खं । तं कहिउं पि न तीरइ संकासं निरुवमसुहस्स ॥	प्रियप्राप्तौ	३०७	१०४
चित्तिज्जइ जं न मणे, जुत्तिवियारेण जुज्जइ न जं च । तं पि हयासो एसो सुहमसुहं वा विही कुणइ ॥	दैवे	३००	३५६
चित्तिचिन्तारयणं अहरीकयकामधेणुमाहप्पा । अवहत्थियकामघडा एकं चिय होइ जीवदया ॥	जीवदयायाम्	२३७	२८७
छिज्जउ सीसं, अह होउ बंधणं, वयउ सव्वहा लच्छी । पडिवन्नपालणे सुपुरिसाण जं होइ तं होउ ॥	प्रतिज्ञापालने	१९६	१०२
छित्त्वा पाशमपास्य कूटरचनां भित्त्वा बलाद् वायुरां, पर्यन्तोऽग्रशिखाकलापजटिलाभिर्गल्य दावानलात् ।			
व्याधानां शरगोचरादपस्ततो वेगेन धावन् मृगः, कूपान्तः पतितः करोतु विमुखे किं वा विधौ पौरुषम् ? ॥	दैवे	३१०	९२
जइ जलइ जलउ लोए कुसत्थपवणाहओ कसायग्गी । तं चोज्जं जं जिणवयणवारिसित्तो वि पज्जलइ ॥	क्रोधे	१६१	११
जइ पविससि पायालं, लुक्कसि गिरिकंदरेसु विसमेसु । तह वि हु पुठवकयाओ न मुच्चसे जीव ! किं बहुणा ? ॥	दैवे	२५३	२७७
जइ वि हु वज्जियसंगो कुलेण चंगो तवेण तणयंगो । तह वि हु एगो परिवडइ, वसह ता सुगुक्कुलवासे ॥	गुरुकुलवासे	२४४	१
जठरापरिपूरणे पुमानतिमान्यां सुकत्वा मनस्विताम् । अवधूय मनःप्रियां हियं परिहृत्य स्वकुलव्यवस्थिताम् ॥			
कुरुते कुनरेन्द्रसेवनं, तनुते नीचजनेऽपि संस्तुतिम् । प्रथयत्यहितेऽपि मित्रतां त्यजति स्वाचरणं सतां मतम् ॥	उदरभरणे	३४९	८-९
जन्म-जरा-मरणभयैरभिद्रुते व्याधिवेदनाग्रस्ते । जिनवरवचनादन्यत्र नास्ति शरणं कचिल्लोके ॥	जिनवचने	५९	१
जन्मेदं न चिराय भूरिभयदा लक्ष्म्योऽपि नैव स्थिरा, किम्पाकान्तफला नितान्तकटवः कामाः क्षयध्वंसिनः ।			
आयुः शारदमेघचञ्चलतरं ज्ञात्वा तथा यौवनं, हे लोकाः ! कुरुतादरं प्रतिदिनं धर्मेऽवधिध्वंसिनि ॥	अनित्यत्वे	२५९	४७०

सुभाषितपद्यानामनुक्रमः

४०५

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथाशङ्कः
जम्हा गुणान् मूल भाणो पुरिसाण धीरचित्ताणं । परदेसे वि न पावति परिभव जेण संजुत्ता ॥	स्वमाने	१०	६०
जह किर दुई पेच्छइ मज्जारी न उण लउडयं मुद्धा । तह मूढो विसयसुहं पेच्छइ नो नरयदुक्खाइ ॥ विषयपरिहारे		२५९	४६६
जह क्किपागतकलं मुहम्मि महुंरं कुणंति खज्जंतं । तह आवाए सुहया परिणामे दारुणा विसया ॥	„	२५९	४६२
जह चेव विसमसंलण सल्लिओ को वि दुक्खिओ होइ । तह विसयसल्लिओ त्रि हु भवम्मि जीवो वसइ दुहिओ	„	२५९	४६४
जह जह वाएइ विही विसरिसभंगेहि निट्ठुरं पडहं । धीरा पसञ्जवयणा नच्चति तहा तहा चेव ॥	धैर्ये	२५९	३३४
जह वा मुहम्मि महुंरं मारइ हालाहलं विसं भुत्तं । तह विसया वि हु पावा मारंति जियं भवावट्टे ॥ विषयपरिहारे		२५९	४६३
जं एइ अवसरेणं परिवाहीए सुहं व दुक्खं वा । तं सहइ अदीणमणा जाव पसायं त्रिही कुणइ ॥	धैर्ये	२५०	१६०
जं जेण पावियव्वं सुहं व दुक्खं व कम्मनिम्मवियं । तं सो तहेव पावइ कयस्स नासो जओ नत्थि ॥	दैवे	२५०	१५१
जं पि किर विसयसोक्खं जियाण रम्मत्तणेण पडिहाइ । तं पि महुंविदुक्खयनायाओ तुच्छमच्चत्थं ॥ विषयपरिहारे		३१६	१८४
जं मणरुए छेया दिट्ठि दूइ भणंति मिहुणाणं । जं हियस्स न रुचइ तत्थ गया कुणउ किं दिट्ठी ? ॥	स्नेहे	२५०	१७४
आई रुवं विज्जा तिप्पि वि निवडंतु गिरिगुहाविवरे । अत्थो चिय परिवड्डउ जेण गुणा पायडा हुंति ॥	अर्थे	२२२	२१
जाएण जीवलोए दो चेव नरेण सिक्खियव्वाइ । कम्मेण जेण जीवइ जेण भओ सोमाइ जाइ ॥	सुकृते	२७६	२९
जाण रमणियणममुद्दाधणुनिगयसियकडक्कलभल्लोहि । सीलकवयं न भिज्जं नमो नमो ताण वीराण ॥	शीले	१८४	२१
जाणंति पियं चिय वोत्तुमुत्तमा अमयमुत्तिणो नूणं । किं अमयाओ अन्नं झरिउं मयलंछणो मुणइ ? ॥	सुजने	२८८	११९
जाव न दुक्खं पत्तो, पियवंधवविरहिओ य नो जाव । जीवो धम्मक्खाणं भावेण न गिण्हए ताव ॥	धर्मे	३६०	१८६
जावडणं चित्तिज्जइ पयत्थजायं असासयमसारं । ताव वरं चित्तिज्जइ धम्मो चिय सुहयरो बंधू ॥	„	२९०	२२
जिणपूया मुणिदाणं एसियमेत्तं गिहीण सच्चरियं । जइ एयाओ भट्ठो ता भट्ठो सव्वकज्जाओ ॥	देव-पूजा-मुनिदाने	१२१	१०
जिज्जाणं सिज्जाणं भट्टाण महाफलं समुद्धरणे । समए चिरंतेणाणं दंसियमसच्चयाणं पि ॥	जीर्णचैत्योद्धरणे	३२३	३९
जीयं जौव्वणमिद्धो पियसंजोगा य अस्थिरं सव्वं । खणदिट्ठनट्ठरूवं नहम्मि गंधव्वनगरं व ॥	अनित्यत्वे	३०२	३९८
जीवितं देहिनां यस्सादनेकापायसङ्कुलम् । कथञ्चिद् दैवयोगः स्यान्नक्तं सोऽनशनी भवेत् ॥	रात्रिभोजनत्यागे	१३१	४७
जो अइरावयगंडयलगलियमयरंदपरिमलमविवो । सो वियसियं पि न रमइ पिच्चुमंदं महुयरजुवाणो ॥ पात्रानुरागे		९६	४०
जो कयसीयलतीरे नीरे रेवाए मज्जइ जहिच्छं । सो किं इयरे विगरे गओ गओ देइ दिट्ठि पि ? ॥	„	९७	४४
जो गंतुजितनए नए नओ भवइ वसइ वरवच्छे । सो नीलगलो विगलो किं विगयतसं मरं सरइ ? ॥	„	९७	४६
जो घणलयसामलए मलए मयरंदवासिओ वसिओ । सारंगो सारंगो सो किं इयरे धरे रमइ ? ॥	„	९७	४५
जो जेण सुद्धधम्ममि ठाविओ संजएण गिहिणा वा । सो चेव य तस्स गुरू जायइ सद्धम्मदाणाओ ॥	गुरौ	२८१	१०४
जो देइ भत्तिनिब्बरचित्तो जिणाहवीवयं तस्स । जायंति सयलकल्लाणयाइ सहलाइ पुजेण ॥	दीपपूजायाम्	१०४	२
जो नासियधवंगं गंगं धवलुजलं जलं लिहइ । गयसोहं सो हंसो किं सेसनईपयं पियइ ? ॥	पात्रानुरागे	९७	४३
जो पोढपुरंधिरए रओ पकामं पकामकाममि । सो किं मोहियमोरे खोरे कामे मणं कुणइ ? ॥	„	९७	४७
जो माणसमि वसिओ वियसियसयवत्तमासलामोए । सो किं फुल्लपलासे सविलासं छप्पओ छिवइ ? ॥	„	९७	४२
तगग ! तयाणुरत्तय ! तस्सुक्कंठलय ! तग्गुणदुहत्त ! । तव्विरहवज्जनिहणिय ! हियय ! तए किह विणोइस्सं ? ॥ विरहे		२७	७७
तणरासीहिं व जलणो, जह जलनाहो नईसहस्सेहिं । नो तिप्पइ तह जीवो बहुयाहिं वि भोयणविहीहिं ॥	रसयुद्धौ	२६९	२९
तवेण उत्तमो जम्मो कंती लायणमुत्तमं । तवेण रूवसामिद्धी तवेण मुहसंपया ॥	तपसि	५५	३१०
तवेण वित्थळा कित्ती तवेण सुहगत्तणं । सुरा वि पज्जुवांसंति तवोगुणरयं सया ॥	„	५५	३११
तवेण हुंति लद्धीओ सग्गा भोक्खा तवेण य । तं नत्थि एत्थ कल्लाणं तवाओ जं न जायए ॥	„	५५	३१२
तहलालियस्स तहपालियस्स तहसुरहिगंधमहियस्स । खलदेह ! तुज्झ जुत्तं ? पयं पि नो देसि गंतव्वे ॥	देहासारत्वे	१७७	३२
तं किं पि जए पुजेहिं माणुसं मिलइ गुणमणिमहग्गं । अइवाहिज्जइ जम्मो वि जस्स साहिज्जएण सुहं ॥	सुजने	७	९८
तं किं पि नत्थि भुवणोयरमि पावं न जं अहिलसंति । पुरिसा विसयपिवासापरव्वता मुक्कमज्जाया ॥	कामे	१९७	१३८
ता पमायं पमोत्तूण कायव्वो होइ सव्वहा । उज्जमो चेव धम्ममि सव्वसोक्खाण कारणे ॥	धर्मे	३१६	१८०
ता लज्जा ता भाणो ता इह-परलोयचित्तणे बुद्धी । जा न विवेयजियहरा मयणस्स सरा पडुप्पंति ॥	कामे	९२	५८

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथाशङ्कः
ताव परो वि हसिज्जइ कीरइ माणं थिरत्तणं लज्जा । जा विसमे न पडिज्जइ अत्थाहे पेम्मकूवम्मि ॥	कामे	९२	५९
तिट्ठा लज्जानासो भयवाहुलं विरूवभासित्तं । पाएण मणुस्साणं दोसा जायंति वुड्ढंति ॥	वाङ्मये	१७८	१४
तेसि धिरत्थु विसयाण पाणिणो जेहि मोहिया संता । रागंधनयणजुयला कज्जा-ऽकज्जाइ न नियंति ॥	कामे	१९७	१३७
त्यजेदकं कुलस्यार्थे ग्रामस्यार्थे कुलं त्यजेत् । ग्राम जनपदस्यार्थे, आत्मार्थे पृथिवीं त्यजेत् ॥	आत्मप्राधान्ये	१५०	८६
त्रायध्वं प्राणिसङ्घातं, सेवध्वं साधुसंहतिम् । ददध्वं सन्मतौ चित्तं, यतध्वं शासनोन्नतौ ॥	धर्मकरणे	३११	१०२
थेवं थेवं धम्मं करेह ता जइ बहुं न सकेह । पेच्छइ महानइओ विदूहि समुद्भूयाओ ॥	धर्मकरणे	१७७	४०
येवा वि हु जीवदया जियाण कल्लणसेपयं कुणइ । मणकप्पियं पयच्छइ अह्वा तणुया वि कप्पलया ॥	जीवदयायाम्	२३७	२८४
दूरहसियं सरसकडक्खियं च वञ्चति पेसवस्सं । मिहुणाणमेगसयणेऽवत्थाणं लोकववहारो ॥	स्नेहे	२५०	१७८
दंष्ट्राकरालवदनं हरिमायजन्ति, मत्तं करीन्द्रमपि वीरधियो धरन्ति ।			
कल्लोलसङ्कुलमपापतिमापिबन्ति, देवं बृहस्पतिधियोऽपि न वारयन्ति ॥	दैवे	३२१	१
दिवसस्याष्टमे भागे मन्दीभूते दिवाकरे । नक्तं तद्धि विजानीहि, न नक्तं निशिभोजने ॥	रात्रिभोजने	१५२	१३
दुःखरूपं यतः सर्वं हेतुश्च भवसंस्तुते । अतः सर्वविदाऽऽख्यातं कुरुध्वं धर्ममञ्जसा ॥	धर्मे	३११	१०१
दुष्टापकारि मदनारि मलापहारि, सद्धारि तीक्ष्णतरवारि मघारिमेदे ।			
धर्मोपकारि गुणधारि विपत्तिवारि. संसारजीवविसराः ! परिपात शीलम् ॥	शीले	६७	१
दूरं वच्चइ पुरिसो तत्थ गओ निव्वुइं लहिस्सामि । तत्थ वि पुव्वकयाइं पुव्वगयाइं पडिक्खंति ॥	दैवे	२५०	१५०
देव-गुरूणं भत्ती इहेव वारेइ समयलदुरियाइं । परलोए य नरा-ऽमरसुहाइं संपाडइ जियाण	देव-गुरोः	१२१	११
देसं मुयंति जीयं चयंति पियबंधुं पि न गणंति । अभिमाणधणा पुरिसा रज्ज्वग्गसं पि हु सहंति ॥	स्वमाने	२१७	६४४
दोगच्च-दुग्गदोहग्गदुक्खमेण पाउणइ जीवो । पावमिं भयजणयं ता भव्वा । परिहरह वइरं ॥	वैरपरिहारे	२६७	७१
धज्जा हु जए जह्णो जइणो कंदप्पसप्पदप्पस्स । मरणे वि जाण सुसियो न माणमाणिक्कभंडारो ॥	मुनौ	४१	९४
धम्मत्थिणा य पियजीवियाण जीवाणमवहणं कज्जं । सव्वगुणाणं मूलं सच्च भासंति धम्मपिया ॥	प्रियधर्मे	२३३	१६२
धम्मणेणं चिय अत्था धम्मणेणं चेव उत्तमा भोगा । धम्मणे सग्ग-भोक्खा सुहाइं सव्वाणि धम्मणेण ॥	धर्मे	१९९	१९३
धम्मो अत्थो कामो भोक्खो चत्तारि होति पुरिसत्था । धम्माओ जेण सेसा ता धम्मो तेसि परमतरो ॥	धर्मे	३१३	७९
धम्मो जियाण जणओ धम्मो माया सुओ सुही बंधू । भवभमणविनिडियाणं जायइ परमत्थओ ताणं ॥	,,	२९०	२३
धम्मो भवंधक्कवयपडंतहत्थावल्लवणसमाणो । धम्मो दुरंतदालिदल्लणसुंदरनिहाणनिभो ॥	,,	३१३	८१
धम्मो समग्गगुणजुत्तसग्गसुहग्गमणसुंदरविमाणं । धम्मो सासयसिवपुरसंपावणपरमरहरयणं ॥	,,	३१३	८४
धम्मो समत्थविस्सासठाणसव्भावसंगयं मित्तं । धम्मो विणीय-आणावडिच्छ-निम्बिच्चभिच्चसमो ॥	,,	३१३	८३
धम्मो संसारमहासमुद्दिवडंतजाणवत्तं व । धम्मो भीममहाडविनित्थारणसत्थसत्थाहो ॥	,,	३१३	८०
धम्मो सिणेहसंगयसुयवच्छलभावसंगया जणणी । धम्मो सुहयरसिक्खासंपाडणपच्चलो जणओ ॥	,,	३१३	८२
धारिज्जइ इंतो जलनिही वि कल्लोलभिन्नकुलसेलो । न हु पुव्वजम्मनिम्मियसुहा-ऽसुहो कम्मपरिणामो ॥	कर्मपरिणामे	९२	५७
धावेइ रोहणं, तरइ सायरं, भमइ गिरिनिज्जेसु । मारेइ वंधवं पि हु पुरिसो जो होइ धणल्लुद्धो ॥	लोभे	२८७	६७
धीराण कायरान व अणत्थरिछोलिया पडइ देहे । सा सहियव्वा, न सहइ बला वि दइवो सहावेइ ॥	दैवे	२५०	१५२
न करिंति जे तवं संजमं च ते तुल्लपाणि-पायाणं । पुरिसा समपुरिसाणं अवस्सपेसत्तणमुत्ति ॥	तपसि	३२	७४
न कुलस्स पहाणत्तं कारणमिह लहुयकम्मया धम्मे । तो जिणवयणविज्जहिं कुलाभिमाणो न कायव्वो ॥	कुलाभिमानपरिहारे	२७१	१
न राजनं हयनं पत्तिभिर्न रथैर्नैव नयनं विकर्मः । न धनैश्चिरसच्चित्तैर्धनेर्न च मन्त्रैरपि वार्यते यमः ॥	कृतान्ते	३५०	३२
न गणइ कुलाभिमाणं न य इहलोगं, न यावि परलोगं । नियकुलकलंककारी नारी च्छंतिया मारी ॥	नारीनिन्दायाम्	१४२	५५
न तहा तवेइ तवणो, न जलियजलणो, न विज्जुनिग्वाओ । जं अवियारियकज्जं विसंवयंतं तवइ जंतुं ॥	अविचारितकार्ये	९४	९९
न ब्रह्मा नेन्दुमौलिः शशधर-तपनौ नापि नारायणोऽसौ, नाप्यष्टौ लोकपालाः सह सुरपतिना नापि बुद्धो न चार्हन् ।			
आकृष्टं कालपार्श्वजं नमुदिवसं नीयमानं वराकं, व्याघ्राघ्रातं वनान्तात् पशुमिव विवशं त्रातुमेते न शक्ताः ॥	कृतान्ते	३१०	६३

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथायङ्कः
नभस्तलतरङ्गिणी जलविलासलोलः श्रियः, कुरङ्गनयनेक्षणभ्रमणभङ्गुरं यौवनम् । विलोलवलीदला[व]लिचलाचलं जीवितं, समस्तमपि गत्वरं जगति जैनधर्मं विना ॥ जैनधर्मे		९८	१८
नयनगलदध्रुकं जनः, शुशुचे रिरिह तैरपत्रपः । सकटाक्षमपाङ्गसचरव्यनयनयसमयं निरीक्षते ॥	शोके	२५०	५२
नातीव सरलेर्भाव्यं गत्वा पश्य वनस्पतीन् । सरलास्तत्र छिन्यन्ते कुब्जास्तितृण्ति पादपाः ॥	नीतौ	२८६	५५
नानर्थमङ्गिनिवहस्य रिपुर्विद्वस्तादृक्षमुग्रकरवालकरः करोति । यादृक्षमेतदिह शल्यमनुद्धतं सत्, कुर्यादस्तदलमुद्धरताशु सम्यक् ॥	अन्तःशल्ये	२६२	१
नारय-तिरियगईओ सत्ता पावंति पुण अहम्मेण । ता परिहरिय अहम्मं धम्मम्मि रई सया कुणह ॥ धर्मे		१९९	१९४
नासइ कुलाहिमाणो, लज्जा परिगलइ. पोरिसं पडइ । दूरे गुरुण सेवा नारीवसयाण भणियं च ॥ नारीनिन्दायाम्		९३	७०
नासइ खंती, परिगलइ पोरिसं, लहु पलायइ विवेगो । सिकखा वि ठाइ न मणे लुहाभिभूयाण जीवाणं ॥ क्षुधि		१६१	७
निद्राभङ्गं कथोच्छेदं सारथ्यं कथविक्रयम् । शक्रोऽपि द्वेष्टतां याति यः करोति चतुष्टयम् ॥ अरुचिस्थानानि		२८६	३४
निष्पकसुवन्नसमुज्जला वि सुइसीलसोरभजुया वि । केयइफडस व्व सुया परोवयाराय निम्मविया ॥ दुहितरि		२९४	१७३
नियकजबद्धचित्ता महिलाऽण्णयाण कारणं परमं । घिप्पइ न य रूवेणं न यावि सम्माणदाणेणं ॥ नारीनिन्दायाम्		३२९	८०
नियवेधुणो वि जेणं कुणंति सत्तुलणं निरवसेसं । वज्जियकज्जा-ऽकज्जा ता धिद्धीधी । इम वसणं ॥ यूते		५०	१०६
नीयंगमाहिं सुपओहराहिं उप्पिच्छमंधरगईहिं । महिलाहिं निन्नयाहि व गिरि व्व गरुया वि भिज्जंति ॥ नारीनिन्दायाम्		३३०	२२
नेह्णुणक्कल्यकारी दीवयकलिय व्व पत्तनिहिया वि । निबं सकज्जलवगा दहणसरुवा जए महिला ॥		३२९	८२
नेहेण दारुरहियम्मि पंजरे वसइ सइ सुओ व्व जिओ । कीलियविज्जिए खोडयम्मि फुडमेस संवसइ ॥ स्नेहे		३२५	१०
नेहेण नियलरहिओ भवचारयमदिरे वसइ जीवो । नेहेण दढं खुप्पइ जलरहिए कइमे मूडो ॥		३२५	९
नेहो अण्णथहेऊ जियाण, नेहो हु दुवगइनिमित्तं । नेहो हासट्ठाणं, नेहो हु विडंबणाहेऊ ॥		३२५	८
नेहो विवेयवईरी अणामिया दढमण्णयरिछोली । नेहेणं चिय परिभमइ जियगणो दुहभवावत्ते ॥		३२५	११
पइ-पुत्तविरहियाणं नारीणं दुसहदुक्कलियानं । मोत्तूण जणयमवणं विस्सामो नत्थि अण्णथ ॥ पितृगृहे		५२	१७७
पच्छा वि ते पयाया खिप्पं गच्छंति अमरभवणाइं । जेसि पिओ तवो संजमो य खंती य वंभचेरं च ॥ संयमे		१०२	११३
पढउ सुयं, धरउ वयं, कुणउ तवं, चरउ वंभचेराइं । तइ वि तयं सअं पि हु निरत्थयं कोववसगस्स ॥ क्रोधे		१६१	१०
		३१५	१४४
पढमं चिय तं जंतुं कोहम्मी दइइ जत्थ उववजे । जत्थुपप्पो तं चेव इंधणं धूमकेउ व्व ॥ क्रोधे		३१५	१३८
पमाएणं कुदेवा वि पिसाया भूय-किक्खिसा । आभिओगत्तणं पत्ता मणोसंतावताविया ॥ प्रमादे		३१६	१७३
पमाएणं कुमाणस्स-रोगायकेहिं पीडिया । करुणा हीणदीणा य मरंति अवघा तओ ॥		३१६	१७२
पमाएणं परायत्ता तुरंगा कुंजराइणो । कसंकुसाइघाएहिं वाहिज्जंति सुदुक्खिया ॥		३१६	१७१
पमाएणं महाघोरं पायालं जाव सत्तमं । पढंति विसयासत्ता वंभदत्ताइणो जहा ॥		३१६	१७०
पमाएणं महासूरी संपुच्चसुयकेवली । दुरन्ता-ऽण्णतकालं तु णंतकाए तु संवसे ॥		३१६	१७४
पमाओ उ सुणिदेहिं भणिओ अट्टमेयओ । अण्णाणं संसओ चेव मिच्छत्ताणं तहेव य ॥			
रागो दोसो मइव्वंसो धम्मम्मि [य] अणायरो । जोगाणं दुप्पणीहणं अट्टहा वज्जियव्वओ ॥ प्रमादमेदाः		३१६	१७५-७६
परदेस-निययदेसाण वन्नणं वड ! कुणंति काउरिसा । परदेसो वि सदेसो सत्ताहियपुन्नवंताणं ॥ सत्त्वे		३०६	४५
परिगलइ मई, नसइ सरस्सई, गलइ धयपरीणामो । कोववसयाण तम्हा परिहरसु कसायसत्तुमिमं ॥ क्रोधे		३१५	१४६
परिहरियघरावासो जुगप्पहाणागमो चरित्तनिही । सम्महंसणसुहओ उवएसरो गुरू भणिओ ॥ गुरौ		३१४	८८
परिहासपरंपरपासपरवसा नेह्वागुयायत्ता । हरिण व्व कुसुमसरवाहवाणनिहया न के एव ? ॥ कामे		४१	९५
पवणखुहियनीरं नीरनाहं धरंति, झरियमयपवाहं वारणं वारयंति । खरनखरकरालं केसरिं दारयंति, न उण बलजुया वी दिव्वमेत्तं जयंति ॥	दैवे	३०८	१०७
पंचनमोक्कारसमा अंते वच्चंति जस्स दस पाणा । सो जइ न जाइ मोक्खं अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ परिमेष्टिनमस्कृतौ		२८०	४०

माथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गथाङ्कः
पाऊण पाणियं सरवराओ पिड्ढि न देइ सिद्धिडिभो । होही जाण कलाओ पयइ चिय साहए ताण ॥	औदात्ये	१८०	५२
पाएण इयररमणी वि रच्चए उत्तमे वि न दरिहे । वेसाण पुण विसो नयदेहविडत्तद्विणाण ॥	वेइयायाम्	४०	६२
पापात्मके गतवति क्षयमन्तराये, पुण्यात्मनो गुण[सु]कर्मवशान्नरस्य ।			
श्री-वेइम-हेमगृह-पुत्र-कलत्रजाते, यद् यस्य पूर्वविहितं भुवि तस्य तत् स्यात् ॥	पुण्योदये	२८९	२
पासो व्व बंधितं जे महिला छेत्तुं अति व्व पुरिसस्स । सल्लं व सल्लितं जे विमोहितं इंदजाल व्व ॥ नारीनिन्दायाम्		२५४	४६
पाहेएण विरहिओ पडम्मि पडिओ जहा भवे दुहिओ । इय धम्मणेण विरहिओ परलोयपडम्मि जिवो वि ॥ धर्मे		२३३	१६१
पिइ-भाइपमुहसयणत्तणेण जीवा अणंतवाराओ । सव्वे वि य संजाया जीवस्स उ एगमेगस्स ॥	निर्वेदे	३०७	७४
पुण्यानुबन्धजनकं शुभभावसारमङ्गीकृतस्वनियमप्रहणं क्रमेण ।			
स्वर्ग-ऽपवर्गफलदायि दिताभिमानाः प्रत्यप्रपापमथनावहमामनन्ति ॥	नियमपालने	१६०	१
पुनरपि सहनीयो दुःखपाकस्तत्रायं, न खलु भवति नः कर्मणां सञ्चितानाम् ।			
इति सह गणयित्वा यद् यदायाति सम्यक्, सदसदिति विवेकोऽन्यत्र भूयः कुतस्ते ? ॥	कर्मोदयाध्यासे	५९	१
पुरिसक्कारपरेहिं वि विहिपरिणामो खलिज्जइ न जम्हा । ता एरिससंसारे मा तम्मसु जीव ! मणयं पि ॥ निर्वेदे		२०९	५३९
पुंसस्तस्यां प्रवृत्तस्य श्रेयसो जन्मकर्मणः । तेन न्यत्कृतसामर्थ्याः क्षीयन्ते विप्रहेतवः ॥	शुभकर्मणि	२	१
पेरिज्जंतो पुव्वक्किएहिं कम्मोहिं कहमवि वराओ । सुहमिच्छंतो दुल्लहजणाणुराए जणो पडइ ॥	कामे	९३	६६
प्रतिज्ञाशैलमारुह्य ये भूयो न पतन्त्यधः । साधयन्ति स्वमर्थं ते यथा चन्द्रावतंसकः ॥	प्रतिज्ञापालने	३५५	३०
प्रस्ताव एष तव जीव ! पुनः कुतस्त्वो, भूयोऽपि मूढ ! ? मनसीति विभावयन्तः ।			
यद् यत् समापतति कर्मवशादशर्म, तत् तत् समस्तमपि धीरधियः सहन्ते ॥	धर्मे	३६८	२
प्राणप्रियो विनयवानिहलोक एव. सर्वज्ञासनमिदं विनयात् प्रवृत्तम् ।			
कुर्वन्ति तीर्थपतयोऽपि यदेनमेवं, सद्धर्मकल्पतरुमूलमुशन्ति सन्तः ॥	विनये	१६८	१
प्राधान्यमल्पमपि निश्चयतो जनाः । मा मन्यध्वमत्र जिनधर्मविधौ कुलस्य ।			
यन्नन्दिषेण-हरिकेशिमुनी गुणाढ्यौ, भक्त्या विनाऽपि कुलमङ्ग ! सुराः स्तुवन्ति ॥	कुलाभिमानपरिहारे	२७१	१
फालेउं करवत्तं व होइ सूलं व महिलिया मेत्तुं । पुरिसस्स खुपिउं कहमो व्व मच्चु व्व मरिउं जे ॥ नारीनिन्दायाम्		२७४	४७
बंधवा सुहिणो सव्वे पिय-माइ-पुत्त-भायरा । पिइवणाओ नियत्तति दाउणं सलिलंजलिं ॥	निर्वेदे	१७७	३६
बाहिरपाणसरुवं परदव्वं परिहरंति धम्मरया । जीववहमूलमहमं निच्चमव्वं च वज्जेति ॥	प्रियधर्मे	२३३	१६३
बुद्धिजुओ आलोवइ धम्मद्वानं उवाहिपरिसुद्धं । जोगत्तमप्पणो वि य अणुबंधं चैव जत्तेणं ॥			
आढवइ सम्ममेसो तहा जहा लाघवं न पावेइ । पावेइ य गुरुगत्तं इह-परलोए सुही होइ ॥	बुद्धिमत्त्वे	३	१-२
भरुयच्छकच्छवच्छुच्छलंतमयंदगुडियंगस्स । भमरस्स करीरवणे मणयं पि मणो न वीसमइ ॥	पात्रानुरागे	९६	४१
भवगिहमज्झम्मि पमायजलणजलियम्मि मोहनिहाए । उट्टवइ जो सुयत्तं सो तस्स जणो परमबंधू ॥	धर्मबन्धौ	१००	३१
मीमम्मि भवे भव्वो वि भमइ कालं दुरंतमेएण । पावमिमं भवजणयं ता भव्वा ! परिहरइ वइरं ॥	वैरपरिहारे	२६७	६९
मीसणमसाणपजलियहुयवहं मत्थयम्मि साहसिया । गुग्गुलभारं धारिंति माणभंगं न माणघणा ॥	स्वमाने	२९८	२८४
भुज्जउ जे वा तं वा परिहिज्जउ सुंदरं व मल्लिणं वा । इट्ठेण जत्थ जोगो तं चिय रज्जं, किमवरेण ? ॥	इष्टयोगे	३०१	३८५
भुवणब्भंतरवित्थरियजसहरा ते जियंतु जियलोए । जे परकलत्तविसए विरत्तचित्ता महासत्ता ।	श्रीले	१९७	१३९
भो भव्वा ! जइधम्मं काउमसत्ताण मोहवसयाण । पाएण गिहत्थाणं जिण-गुरुमत्तीपरो धम्मो ॥	देव-गुर्वोः	१२१	९
भो भव्वा ! मीमभवोयहिम्मि जर-जम्म-मरणसलिलम्मि । दुत्तर-गहीर-मीसणमोहमहावत्तदुग्गम्मि ॥			
पजलंतमयणवडवानलम्मि दुव्वारोणभुयगम्मि । विलसंतवसणसावयसहस्ससंरंभविसमम्मि ॥			
जलहिजलपडियरणं व दुल्लहं पाविऊण मणुयत्तं । सिद्धंतसवण-सद्धा-विरियजुयं जाणवत्तं व ॥			
मा धम्मकम्मकरणम्मि पावमेवं पमायमायरह । जीवाण जमेसो चिय परमत्थरिऊ जओ भणियं ॥ प्रमादपरिहारे		३१६	१६६-६९
मणवल्लहलोयविओयणम्मि जायइ जणस्स जं दुक्खं । तं कलिउं पि न तीरइ सारिच्छं नारयदुहस्स ॥ विद्योगे		३१४	११४
मत्तेभकुम्भदले भुवि सन्ति शूराः, क्रूरप्रचण्डमृगराजवधेऽपि दक्षाः ।			
सत्यं ब्रवीमि कृतिनां पुरतः प्रसह्य, कन्दर्पदर्पजयिनो विरला मनुष्याः ॥	कामे	३३०	१९

सुभाषितपद्यानामनुक्रमः

४०९

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथासङ्कः
मम तावन्मतमेतदिह, किमपि यदस्ति तदस्तु । रमणीभ्यो रमणीयतरमन्यत् किमपि न वस्तु ॥ नारीप्रशंसायाम्		१९४	३२
मयणास्तो पुरिसो न गणइ वंसद्विइ हणइ किंति । गंजइ अप्पाणं, दलइ पोरिसं, मलइ माहणं ॥ कामे		२८१	८२
मरु वायाए सुतो रुसइ हिययम्मि भंडणं कुणइ । जइ पुण जिओ सि बुद्धइ तो तूसइ मज्जे अमयं ॥ सुवचने		२६५	१०
महिला अयसनिवासो, कण्ड-कुहेडाण मंदिरं महिला । महिला नरयमहापुरपायडपयवी विणिहिन्ना ॥ नारीनिन्दायाम्		१४२	५६
महिला कुडिलसहावा, बंधवकुलमेयकारिणी महिला । महिला निहयहियया, पच्चक्खा रक्खसी महिला ॥		१९४	३०
महिला दुहसयखाणो, सन्भावविजिया सया महिला । महिला नरयदुवारं, गुणगिरिवज्जासणी महिला ॥		१९१	१०८
महिला निहयचिता, उम्भडविसवल्ली जए महिला । संताज्जलणजाला परिभवतरुमंजरी महिला ॥		१९१	१०९
महिला भरणमयंटे, महिला दुग्गेज्जमाणसपयारा । महिला केयंतकत्ती, महिला मूलं परिभवणं ॥		१९१	१०७
महिला मोहवरहिया अरज्जुयं बंधणं जए महिला । खगरस-खणविरसा हलिहरागोवमा महिला ॥		१४२	५९
मा जम्मउ सो पुरिसो, जाओ वि हु जियउ मा चिरं कालं ।			
जिणसासणावमाणं सामत्ये सहइ जो मूढो ॥	जिनधर्मप्रभावनायाम्	३५७	१०३
मात्रा स्वस्वा दुहिन्ना वा न विविक्कासनो भवेत् । बलवानिन्द्रियग्रामः, पण्डितोऽप्यत्र मुह्यति ॥ शीलरक्षायाम्		३३०	२५
मायन्धियाहि नडिओ जलबुद्धीए जहा भमइ कोइ । तह जीवो निसयवसो भवगहणे भमइ सुहबुद्धी ॥ विषयपरिहारे		२५९	४६१
मां स भक्षयिताऽमुत्र यस्य मांसमिहादयहम् । एतन्मांसस्य मांसत्वं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥ मांसत्यागे		१८६	१७
मित्तेहि जाव न सुयं सुहं व बुक्खं व जीवलोयम्मि । सुयणाण हिययलगं तावडच्छइ नद्धसल्लं व ॥ मित्रे		२२४	६७
मुद्धाण नाम हिययाइ हरति हंत !, नेवच्छकम्मगुणणेण नियंविणीओ ।			
छेया पुणो पयइचंगिमरंजणिजा, दक्खारसो न महुरिज्जइ सकराए ॥	वैदग्ध्ये	३००	३३७
मुहमहुरा परिणइदारुणा य वीसइ मणोहरा महिला । किंवागफलसरिच्छा महिला मूलं अणत्थाणं ॥ नारीनिन्दायाम्		१४२	५७
मृगा मृगैः सख्यमनुव्रजन्ति, गावश्च गोभिस्तुरगास्तुरगैः ।			
मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः, समानशील-व्यसनेषु सख्यम् ॥	सख्ये	१७९	२७
मोहं धियो हरति कापयमुच्छिनत्ति, संवेगमुज्जमयति प्रशमं तनोति ।			
सुतेऽनुरागमधिकं मुदमादधाति, जैनं वचः श्रवणतः किमु यत्र धत्ते ? ॥	जिनवचने	१२९	१
यः स्वापतेय-गृह-पुत्र-कलत्रमूढः, कालं करोति स भवेदिह दुःखधाम ।			
तस्मात् समाधिवशागेन विवेकभाजा, मर्त्यव्यमन्यजन्मन्यमृतत्वहेतोः (?) ॥	समाधिमरणे	२६७	१
यत् प्राप्तवान् त्रिदशसार्थपतित्वमिन्द्रः, पातालराज्यमपि शास्ति यदत्र शेषः ।			
यच्चकर्तृपदवीं परिपाति चक्री, तत् पात्रदानजनितं फलमामनन्ति ॥	दाने	४६	१
यत् सुस्थिता गतरुजो निरवद्यदेहा आजन्म जन्मनिवहा गमयन्ति कालम् ।			
तत् सर्वसज्जिगणनिर्मलनस्य [शस्य]श्रेयोविजृम्भितमुदारधियो भणन्ति ॥	अहिंसायाम्	२३८	१
यदपि प्रथितं मृते जने, मिलिते क्वापि च रुयते जनैः । अवगच्छ स काकरोलकः, क्रियते तैः पतिते कलेवरे ॥ शोके		३४९	१९
यदि शोककृदानयेन्मृतं, श्रियमाणं विनिवर्तयेज्जनम् । विदधातु शुचं न चेदिदं, द्वितयं किं कृतयाऽनया वृथा ॥		३५०	४६
यद्वत् शुभो लवणरूपरसो रसेषु, चिन्तामणिर्मणिषु यद्वदिह प्रशस्यः ।			
तद्वच्च धर्मशुभकर्मणि शुद्धभावस्तरमात् तमेव भजताशुभभावदानात् ॥	शुभभावे	९५	१
यद्वन्मनुष्यनिवहेषु जिनः प्रधानः, स्वर्णाचलो गिरिवरेषु यथा वरेण्यः ।			
तारागणेष्वपि यथा शङ्खभृत् प्रशस्यः, सम्यक्त्वमेवमिह धर्मविधौ विदन्ति ॥	सम्यक्त्वे	९७	१
यस्यासवो व्रजन्त्यत्र नमस्कारसमाः स चेत् । मोक्षं कथञ्चिज्जो यायादवश्यममरो भवेत् ॥	परमेष्ठिनमस्कुतौ	१३२	८५
युक्तमुन्मुक्तकण्ठेन वने हा हेति रोदितुम् । विद्वानपि जनो यत्र भार्गमुत्पद्य गच्छति ॥	अनाचारे	६३	७९
रजं वि कयावासा कसायवसथा वयंति नरयई । वसिमे वि कयनिवासा जिह्दिशा जंति सुरलोयं ॥ क्रोधे		३१५	१३९
रहो नास्ति क्षणो नास्ति नास्ति प्रार्थयिता नरः । तेन नारद ! नारीणां सतीत्वमुपजायते ॥ द्रौपदीसत्यवाक्यम्		३३०	२७
रे जीव ! कसायदुयासणेण दड्ढे चरित्तघरसारे । भमिहिसि भवकंतारे वीणमुहो दुस्थिओ य तुमं ॥ निर्वेदे		१४५	१४८
रे जीव ! सुह-दुहेसुं निमित्तमेतं परो जियाणं ति । सकयफलं भुंजंती कीस महा कुप्पसि परस्स ! ॥		१४५	१४७

गाथादि	विषयः पत्राङ्कः	गाथावङ्कः
लक्ष्मण-रावणसुहृदा अज्ज वि जुज्झंतिमेण नरयस्मि । पावमिमं भयजणयं ता भव्वा ! परिहरह वहरं ॥	वैरपरिहारे २६७	७१
लक्ष्मीः परोपकाराय, विवेकाय सरस्वती । सन्ततिः स्वर्ग-मोक्षाय भवेद् धन्यस्य कस्यचित् ॥	भाष्यवति २९०	२६
लक्ष्मीलताकुठारस्य भोगाम्भोदनभस्वतः । विलासवनदावाग्नेः को हि कालस्य विस्मृतः ? ॥	कृतान्ते ३५५	३८
लज्जां गुणौघजननीं जननीमिवायामित्यन्तशुद्धहृदयामनुवर्तमानाः ।		
तेजस्विनः सुखमसूनपि सन्त्यजन्ति, सत्यस्थितिव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम् ॥	प्रतिज्ञापालने ६०	१
लज्जिज्जं जेण जणो मइलिज्जं नियकुलक्कमो जेण । कंठट्टिए वि जीए कुणति न कया वि तं सुयणा ॥ सदाचारे	१२	५२
लङ्घूण भाणुसत्तं धम्मा-ऽधम्मपफलं च नाळण । सयलसुहृसाइणम्मि जत्तो धम्मम्मि कायव्वो ॥	धर्मे २८२	११०
लब्धं जत्थ सउच्चो विदेसमडवि समुहमज्जे वा । नंदइ तहिं तहिं चिय, ता भो ! पुक्कं समज्जिणह ॥ पुण्योपार्जने	१६०	१६२
वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भमं चिरसन्धितं व्रतम् ।		
वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥	शीले १००	५१
	११२	३९
वरं हालाहलं पीयं वरं भुत्तं महाविसं । वरं तालउडं खद्धं वरं अग्निपवेसणं ॥		
वरं सत्तुहिं संवासो वरं सप्पेहिं कीलियं । खणं पि न खमो काउं पमाओ भवचारण ॥	प्रमादपरिहारे ३१६	१७७-७८
वसणे बिसायरहिया संपत्तोए अणुत्तुणा हुंति । मरणे वि अणुव्विग्गा साहससारा य सप्पुरिसा ॥	सत्पुरुषे २९९	३०२
वागरण-छेद-ऽलंकार-कव्व-सिद्धंत-वेयनिउणाणं । सुकुलुप्पन्नो वि हु पामरो व्व जोयइ सुहं सुक्खो ॥	पाण्डित्ये ९१	१८
विज्जु व्व चवलहियया विसहररमणि व्व कुडिलगइगमणा ।		
बहुनियडि-कूड-कव्वडाण मंदिरं निदिया महिला ॥	नारीनिन्दायाम् ३२९	८२
विदुरेव्यमपायमात्मना, परतः श्रद्धधतेऽथवा बुधः ।		
न परोपहितं न च स्वतः, प्रमिमीतेऽनुभवाद्दतेऽल्पधीः ॥	बुधा-ऽबुधयोः १७९	१८
वियडुब्भडभिउडिभिडंतसुहृदकोदंडवरे वि रणे । जइ अपरिमलियमाणा सुयणा ता किं न पज्जत्तं ? ॥	स्वमाने १०	६२
वियसंतकमलवणसंडमंडियं भसरमणइरुग्गीयं । अभिमाणधणस्स तणं व सरवरं रायहंसस्स ॥	२१७	६४३
विरहाओ वरं मरणं विरहो दूमइ निरंतरं देहं । ता सेयं मरणं चिय जेण समपति दुक्खाइं ॥	विरहे ३०१	३६९
विलसंतवारविलयालोयणभमणं व चंचलं पेम्मं । अनिलंदोलियलवलीदलोवमं तारतारुज्जं ॥	अमित्यत्वे ११२	१५३
विवयाए निरुव्विग्गो, विहवं पत्तो न गव्वमुव्वइह । लच्छीए न छलिज्जइ अहो ! हु गरुयाण पुरिसवयं ॥ पौरुषे	३०४	४७६
विसयमहाविसमोहियमणण गिहवासवंधवदाणा । जायंति कलंकाइं जियाण जं तं किमच्छरियं ? ॥	कामस्वरूपे ६६	४२
विसयमहाविसमोहियमणण मणुयाण निव्विवेयाणं । जिणनाहभणियधम्मो मणयं पि मणे न विप्फुरइ ।	३२	७७
विसयविसमोहियाणं सुधम्ममंदायराण सत्ताणं । असुणियसारा-ऽसाराण गलइ हत्थट्टियं अमयं ॥	९४	१०७
विसयसुहृपरवसाणं कायरपुरिसाण निव्विवेयाण । दुक्करमिह तवचरणं न कयाइ वि धीरपुरिसाण ॥	३३	११३
विसया उक्कडपासो विसया कंदुज्जुओ नरयमग्गो । इय मुणिय विसयसंगं धीरा वज्जंति दूरेणं ॥	९४	१०९
विसया किपागफलं, विसया हालाहलं विसं परमं । विसया विसमं सल्लं, विसया आसोविसभुयंगो ॥	९४	१०८
विसयामिसगिद्धमणा सयणविमूढा परिग्गहासत्ता । न सुणंति जिया एतं पि विसमविहिविलसियमकंडे ॥	३१२	२६
विसयासत्ता सत्ता विडंबणं तं जयम्मि पावंति । जं कहिउं पि न तीरइ धूलीवुक्कावणमहं व ॥	९४	११०
वैदग्ध्यमावहति धर्ममतिं विधत्ते, सद्योगतां प्रथयति प्रशमं करोति ।		
कीर्तिं च शुभ्रशरदभ्ररुचिं तनोति, साक्षस्यमुत्तमजनैस्तदतः कुरुध्वम् ॥	सत्सङ्गे १८२	१
वैरानुबन्धमभिद्वन्ति महन्ति [-]स्य, दातारमङ्गिनमनङ्गजितां मतेऽस्मिन् ।		
निःशेषकर्मशमकं जनकं च शुद्धर्मिथ्येति दुष्कृतपदानुगमामनन्ति ॥	मिथ्यादुष्कृते १६६	१
शुचि निर्भरमुक्तपूकृति व्यथितैर्येन मुखेन रुद्यते । गुरुपर्वणि तेन गीयते, किल कीदृश्यपरा विडम्बना ? ॥ शोके	३५०	५१
श्रियः प्रसूते तनुते विवेकं यशांसि धत्ते विपदो निहन्ति ।		
संस्कारयोगाच्च परं पुनीते शुद्धा हि बुद्धिः किल कामधेनुः ॥	सद्बुद्धौ ३	१
श्रेयःसमृद्धिमधिकं विदधाति शश्वत्, स्वास्थ्यं मनो नयति शुभ्रयशस्तनोति ।		
स्वज्योत्समावहति मुक्तिमुखं विधत्ते, किं वा करोति न जनाः ! जिनवन्दनं वः ? ॥	जिनवन्दने १२०	१

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथाशङ्कः
स्वइ सामर्थ्ये गुरुणो जे परिभवकारयं उविक्रंति । नियजणणिकिलेसकराण को गुणो ताण जायणं ? ॥ गुरुभक्तौ		११५	३४
स कालः कश्चिदप्राप्ति यत्र नैकोपभुज्यते । द्वित्वाऽकालं ततः काले यो भुञ्जीत स धर्मवान् ॥ रात्रिभोजनत्यागे		१३१	४४
सकृज्जल्पन्ति राजानः सकृज्जल्पन्ति साधवः । सकृत् कन्याः प्रदीयन्ते श्रौण्येतानि सकृत् सकृत् ॥ मीतौ		१०१	८३
सगुणं व निरगुणं वा कज्जकलाइं समायरंतेण । परिणामो सव्वत्थं वि चित्तेयव्वो चउरमइणा ॥ कार्यपरिणामविचारे		२५६	३७७
सगंसिरीए नियणं विलसिरनररायसेपयाहेऊ । सिवलच्छिवसीकरणं एकं चिय होइ जीवदया ॥ जीवदयायाम्		२३७	२८५
सबं चिय जइ मोक्खत्थमुज्जओ जिणसु ता कसायरिवू । पञ्चक्खं पेच्छंते कह कूवे निवडसि निहीण ! ॥ निर्वेदे		१४५	१४९
सत्थत्थपंडियस्स वि मज्जेणाऽऽवडइ किं पि तं कज्ज । जं न जणइ चित्तसुइं पेणंते नेय मुच्चंतं ॥ दैवे		१२२	१४२
सत्यं जनाः । वच्मि न पक्षपातो, लोकेषु समस्वपि तथ्यमेतत् ।			
नान्यन्मनोहारि नितम्बिनीभ्यो, दुःखैकहेतुर्न च कश्चिदन्यः ॥ नारीसारा-ऽसारतायाम्		१३१	३७
सत्यं वच्मि प्रियं वच्मि हितं वच्मि पुनः पुनः । अस्मिन्सारे संसारे सारं सारज्जलोचना ॥ नारीसारतायाम्		१९४	२८
सत्या लोकभृतिरियं जीवनं भद्राणि पश्यति । वासुदेवसद्वायोऽपि यो मृतो मृत एव सः ॥ धैर्ये		२७	१०३
सम्यक् तत्त्वपरिज्ञानाद् विरक्ता भवतो जनाः । क्रियाशक्त्या ह्यविधेन गच्छन्ति परमां गतिम् ॥ तत्त्वज्ञाने		२	१
साम्यक् तत्त्वोपदेशेन यः सत्त्वानामनुग्रहम् । करोति तत्त्वशून्यानां स प्राप्नोत्यचिराच्छिवम् ॥ तत्त्वोपदेशे		२	१
सम्यग्दर्शनैर्मन्त्रे भावनायां भवच्छिदि । गुणवद्विरवस्यायां सम्पद्यन् सद्योयताः ॥ सत्कार्ये		३११	१०३
सर्वथा स्वहितमादरणीयं, किं करिष्यति जनो बहुजल्पः ? ।			
विद्यते हि न स कश्चिदुपायः, सर्वलोकपरितुष्टिकरो यः ॥ हिते		६०	१
सर्वस्यैव हि शास्त्रस्य कर्मणो वाऽपि कस्यचित् । यावत् प्रयोजनं नोक्तं तावत् तत् केन गृह्यताम् ? ॥ शास्त्रप्राप्त्याम्		२	१
सर्वाभिरपि नैकोऽपि तृप्यत्येकाऽपि नाखिलः । द्वितीयं द्वावपि द्विष्टः कष्टः स्त्रीपुंसमागमः ॥ कामे		९४	१०५
सर्वगुणसंजुओ मि हु विजाए विणा वरं सुओ कजा । गन्मे वि वरं नासो वंझा भजा वरं होइ ? ॥ मूर्खपुत्रे		९१	१७
सन्वे जाया सयणा सन्वे जीवा य परजणा जाया । ता तेसि सविवेओ उवरि को कुणउ पडिबंधं ? ॥ निर्वेदे		२८२	११३
सन्वो पुव्वकयाणं कम्माणं पावए फलविवागं । अवराहेसु गुणेषु य निमित्तमेत्तं परो होइ ? ॥		१५७	७३
संतगुणविष्णुणासे असंतदोसुब्भवे य जं दुक्खं । तं सोसेइ समुहं किं पुण हिययं मणुस्साणं ? ॥ मिथ्याकलङ्के		२५३	२६७
संसारवर्त्यपि समुद्रिजते विपद्भयो यो नाम मूढमनसां प्रथमः स नूनम् ।			
अम्भोनिधौ निपतितेन शरीरभाजा संसृज्यतां किमपरं सलिलं विहाय ? ॥ दुःखसहने		५९	१
संसारे वसतामिह कुशलं किं पृच्छयते शरीरभृताम् ? । पतितस्य दहनराशौ दग्धोऽसि न वेति कः प्रश्नः ॥ संसारस्वभावे		५८	२
साहीणं मोक्षं जं जं जणगरहणिजमहियं च । तं तं महइ वराओ दुरंतहयमयणवसवत्तो ? ॥ कामे		९३	६५
सिद्धार्थं सिद्धसम्बन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्तते । शास्त्रादौ तेन वक्तव्यः सम्बन्धः सप्रयोजनः ॥ प्रयोजनवक्तव्ये		२	१
सीलं सत्ताण अखंडमंडणं, खंडणं च दुक्खाण । सीलं सोहग्गकरं विवईणुत्तासगं सीलं ॥ शीले		३४३	२८६
सीलं सासयवित्तं परमपवित्तं अकित्तिमं मित्तं । उत्तमकित्तिनिमित्तं मुत्तिसुहपसाहणपसत्थं ॥ शीले		२५४	२८३
सुविया[र]तरलतरुणीकडक्खविविक्खेवविब्भमं रुवं । लायञ्च पवणाहयलवलीदलचंचलमसारं ॥ अनित्यत्वे		३१६	१८३
सुदुषसससमूमी निम्मलगुणरयणरोहणागिरिदो । भवजलहिजाणवत्तं एकं चिय होइ जीवदया ॥ जीवदयायाम्		२३७	२८६
सेवा वि हु दुलहं चिय महाणुभावाण पावनिहलणो । छायां पि कप्पतरुणो पुञ्जविहूणा न पावंति ॥ मुनिसेवायाम्		३०२	४०८
सैद्धान्तिकप्रमुखसत्पुरुषप्रभावैरष्टाभिरप्यपरतीयमतं निरस्य ।			
श्रीसर्ववित्प्रवचनोक्तमिहमान्यो धन्यः स कोऽपि कुरुते शिवशर्मवीजम् ॥ जिनप्रवचनोक्तौ		१७५	२
सोच्छ्वासं मरणं, निरमि दहनं, निःशृङ्खलं बन्धनं, निष्कङ्क मलिनं, विनैव नरकं संषा महायातना ।			
सेवासज्जनितं जनस्य सुधियो धिक् पारवश्यं यतः, पञ्चानां सविशेषमेतदपरं षष्ठं महापातकम् ॥ दास्ये		३३८	१३६
सो नरिथ चिय भुवणम्मि को वि जो खलइ तस्स माहपं । सच्छंदचारिणो सव्ववहिरिणो ह्यकयंतस्स ॥ कृतान्ते		३५५	३९
सौभाग्यमावहति जन्म शुभं विधत्ते पुष्पाति पुष्पमसमं दुरितं प्रमार्ष्टि ।			
कर्मन्धनं दहति निर्द्विषमं राति किं वा करोति न तपः शुभभावतमम् ? ॥ तपसि		८०	१

गाथादि	विषयः	पत्राङ्कः	गाथासङ्कः
सौरभ्यभाजिकुसुमादिपदार्थसार्थैः सिद्धान्तसिद्धविधिनोभयथाऽपि शुद्धाः । श्रीमज्जिनं जितमशेषविकारजातं श्रेयस्करं सुकृतिनः परिपूजयन्ति ॥	जिनपूजायाम्	११३	१
स्निह्यन्ति मूढमनसः स्वजनेष्वमीषां यावन्मतं भवति तावदमी भवन्ति । प्रश्नात् स्वकार्यपरिपूरणमन्तरेण सर्वे व्रजन्ति वध-बन्धन-वैरभावम् ॥	निर्वेदे	३४४	२
स्फूर्जत्करीन्द्र-हरि-सङ्कर-कालकूट-व्याला-ऽनलादि-भवभीमभयापहारि । स्वर्गा-ऽपवर्गसुखसाधनकल्पवृक्षः क्षीणाशुभो जयति सत्परमेष्ठिमन्त्रः ॥	परमेष्ठिमन्त्रमाहात्म्ये	१४६	१
स्वल्पाक्षरोऽपि सन्मन्त्रो निगृह्णाति महाग्रहम् । स्वलोऽप्यमिकणो दाह्यं दहत्येव प्रवीपितः ॥	सुमन्त्रे	१३२	८२
स्वं मांसं परमासेन यो वर्धयितुमिच्छति । वृद्धिं न लभते सोऽपि यत्र यत्रोपपद्यते ॥	मांसत्यागे	१८६	१५
स्वाध्यायकर्म कृतिनां कृतसिद्धिर्धर्म सद्धर्मसाधनमपाकृतपापकर्म । सज्ज्ञानकारणमकारणबन्धुमेतद् दुर्ध्यानसिन्धुरसिताङ्कुशमाश्रयध्वम् ॥	स्वाध्याये	१४७	१
ह्रस्व इयं, दलह दुहं, जणइ समाहिं, समीहियं कुणइ । अवणेइ आवयाओ मुणिसेवा कामधेणु व्व ॥ मुनिसेवायाम्		३०२	४२०
हलसृद्धरि-चक्रवर्तिनः सुगत-ब्रह्म-पुरन्दरादयः । भुवनत्रयनायका जिना विधिना धिग् निहता हहाऽमुना ॥ कृतान्ते		३५०	३३
हंतूण परप्पाणे अप्पाणं जो करेइ सप्पाणं । अप्पाणं दिवहाणं कएण नासेइ अप्पाणं ॥	अहिंसायाम्	१४८	२५
हे धार्मिकाः ! प्रशमसम्मृतिमुक्तिवश्यान् रागादिशत्रुविसरान् कुरुत प्रयत्नात् । एते हि धर्मपथवर्तिनमप्यकस्मादुन्मार्गमङ्गिनिवहं नितरां नयन्ति ॥	रागादिजये	२२६	२
हेयमुवाण्यं वा न जाणई विमलबुद्धिपरिहीणो । न य धम्माइपरिक्खं, बुद्धी ता सव्वगुणहेउ ॥	बुद्धौ	३	१
होहिंति केइ, विहडंति केइ, कालेण केइ बोलीणा । हे हियय ! केत्तियाणं सयणाण कए विसुरिहसि ? ॥ निर्वेदे		३०६	७३

अष्टमं परिशिष्टम्

आख्यानकमणिकोशटीकान्तर्गताः सूक्तिरूपाः पद्यांशाः

—●—

	पत्राङ्कः	गाथायङ्कः
अकलंकगुणा जए विरला ।	३०५	२६
अजोग्गाण हंत । किं कुणउ सामग्गी ? ।	१७९	३
अयोग्यस्य गुणाधानं विधातुं कोऽथवा विभुः ? ।	१३१	३०
अलियं पि हु वयणिज्जं गरुयाणं दूमए हिययमहियं ।	२४९	१४५
अहरीकयकपददुममाहणा जेण सप्पुरिसा ।	३०२	४१९
अहवा उत्तमपुरिसा नियति दोसं पि गुणरूवं ।	३३७	७८
अहवा उत्तमसंज्ञेज्जभावओ किञ्च कल्लाणं ? ।	११	७६
अहवा दम्बुवयारो पणंगणाणं वसीकरणं ।	४०	६८
अहवा मूलाओ चेव होइ दुहदाइया नारी ।	२४६	२३
अहवा वि महिलियाहिं गिरि व्व गरुया वि भिज्जंति ।	३३०	२१
अहवा सव्वे गुणा दुलहा ।	४९	९५
अहो ! का काकानामहमहमिका हंसविहगैः ? ।	१८३	९
अमारुजोव्वणाणं जुवईण पिओ पिओ एक्को ।	२५१	१९८
आवडिओ वज्जसिलायलम्मि किं कुणउ सत्थगणो ।	३६६	१०५
आवज्जंति गुणा खल्ल पाएण जणं अमच्छरियं ।	२४५	४
उत्तिविसेसो कव्वं, भासा जा होइ सा होउ ।	२९७	२४९
एउ दिअउ बहिरइ कन्नजावु ।	८३	७
कज्जदुवारि मुणिज्जइ भल्लउ, अप्पणि अप्पु न थुणइ महल्लउ ।	८७	६
कप्पिज्जइ किं कइया वि कमलिणी ददुदुरस्स सिरिभवनं ? ।	१५८	८४
कल्लाणे को विरोहो ? सि ।	६४	१०४
कह वि हु कसंतीए संधिज्जइ किं न तुइओ तंवू ? ।	१५६	१६
कः स्वभावं मोक्खुमीश्वरः ? ।	१३०	१७
कारणवियले कज्जं कुओऽहवा हवइ ? पयडमिमं ।	१३४	१८
किउ अग्गिहोमु निप्पलउ छारि ।	८३	७
किउ अंधइ मंडणु मुहइ एह	८३	७
किल सिक्खियस्स न हु किं पि दुक्करं ।	९३	८९
किवणह घरि थुत्थुक्किय अच्छइ, लच्छिहि तहिं कहि को मुहु पेच्छइ ? ।	८२	८
किं कुब्बउ सीहकिसोरबालु निहलइ न गयकुल कमकरालु ? ।	८७	४
किं नासियतमभरु फुरियतेउ न पयासइ दीवउ गुरुनिकेउ ? ।	८७	४
किपागइ फल्ल भुक्खु वि वज्जइ ।	८३	८
किं वा जुज्जइ कायस्स मंजरी चारुचूयस्स ? ।	१५८	८४
किं वा वि हु सल्लहिज्जइ सामिय ! सीहो सियालस्स ? ।	१५८	८५
किं वा सव्वंगसुहा सामि ! सुहा सहइ असुरविसरस्स ? ।	१५८	८५
किं वा हवेज्ज मित्तो जो न समुद्धरइ पावपंकाओ ? ।	३२७	१९

	पत्राङ्कः	गाथाङ्कः
किं सो हु तस्स इट्ठो जोइज्जइ जो न धम्ममि ? ।	३२७	१८
को अमयपाणत्तिस्सो कंजियमहिलसइ मुक्खो वि ? ।	२५२	२१८
मय-मय-पव्वइएसुं सोयं न कुणंति सप्पुरिसा ।	३४८	२२
गुणवता वि हु कलिणा विच्छाइज्जंति सप्पुरिसा ।	१४८	८
गोविज्जंतं पि जओ अक्कजमिह नज्जइ जयमि ।	३३०	२८
आविज्जंति न मिरिया जह चणया ।	१९५	५२
छालीए सुहे अहवा किं भाइ कुंभंड ? ।	१३४	१६
जत्तियमेत्तो नेहो दुक्खण गणो वि तत्तिओ चैव ।	५२	१८३
जम्हा पवड्ढमाणा परिणामसुहा सुयणमेत्ती ।	१८०	६७
जम्हा पसू वि घिप्पइ लोमेणं, किं पुण भणुस्सो ? ।	१६५	२८
जारिसिया हवइ गई मई वि मरणमि तारिसिया ।	३२०	३१०
ज्यवसणमि गिद्धा किं दुक्खं जं न पावंति ? ।	४९	१००
जो चित्तवइ विरुद्धं परस्स तं आवइ घरस्स ।	३५७	९३
जो जत्तियस्स अत्थस्स भायणं सो हु तत्तियं लहइ ।	११६	७५
जो जमिह काउकामो सोऽवस्सं लहइ कइया वि ।	३५७	७३
तं फलु जं विहलहमुधउज्जइ ।	८३	८
ता नत्थि सा अवत्था कम्मवसा जा न संपडइ ।	३७	४२
तावच्चकीवतः कणो यावद् भोः ! स्वामिनो मतौ ।	३०९	५९
तेयगुणब्भट्ठियाणं किमसज्जं जीवल्लोयमि ? ।	३३६	५२
दक्खारसो न महुरिज्जइ सकराए ।	३००	३३७
दंसणसाराइं पेम्माइं ।	१९३-४१, ३०६	४०
दिट्ठो मालवदेसो खद्धा मंडा मए इण्हि ।	९४	१११
दिज्जउ जम्हा वक्का हु कीलिया वक्कवेहस्स ।	२८५	२४
दुःखापन्नेऽथवा साधावसाधुः सुखमश्नुते ।	३१०	७०
दुवियायं होइ न दुमाया ।	३१५	१४३
देवायत्तेषु कार्येषु वाच्यता काऽनुजीविताम् ? ।	३११	९५
घत्तूराहलु कवणि खज्जइ ? ।	८३	८
धिरत्थु विवरीयमयणस्स ।	९३	६४
धिसि धिसि विसय अंगुसंतावह ।	९०	१४
धिसि धिसि विसय जि कारणु [पावह] ।	९०	१४
धिसि धिसि विसय नियाणु जि मारह ।	९०	१४
धिसि धिसि विसय हेउ संसारह ।	९०	१४
न अज्झा होइ मुणिभणियं ।	१४९	४५
न कयत्थं समिस्सि स्वामल्पस्कन्धे द्रुमे गजः ।	३०९	५६
नच्चियउं निरत्थउं अधयारि ।	८३	७
नत्थि अविसओ सिणेहस्स ।	३५९	१६७
नत्थि भयं जग्गमाणस्स ।	५१	१५३
न दुक्करं किं पि गइयाणं ।	३१३	६५
न हि गामसाधियाओ लब्भइ मंडलियसामिस्सि ।	१२०	१८
निव्वडियपयावगुणा कुणंतु जे किं पि तह वि मुहा ।	९२	३७

	पत्राङ्कः	गाथायङ्कः
पद्मपण्यं भुञ्जामि महिलाओ ध्रुवं विणस्संति ।	२५१	१८९
पञ्चलियउ सिहिकणु अप्पयासि, किं न कुणइ तणभइ भासरासि ? ।	८७	४
पणइयणपत्थणाभंगभोरुणो हुति जं गरुया ।	३६१	२४८
पाओ य किं न ध्रुवइ असुइविलित्तो पमायवसा ? ।	१५६	१६
पायं पाहाणो वि हु पइद्विओ लहइ माहप्यं ।	३०५	२४
पावए भइ जीवंतो एत्थ नरो कइया वि ।	२७	१०२
पुरिसस्स दुक्खहेऊ सत्त्वावत्थासु जं नारी ।	५१	१४५
पेच्छइ गिरिम्मि जलणं पजलंतं न उण पायतले ।	९४	९५
सत स्पर्धा कीदृक् कथय कमलैः शैवलतते ?	१८३	९
बुद्धी पण्णीए नारीणं ।	३५६	७१
भग्गो रणम्मि सुहडो पुण भिडिओ किं न लहइ जयलच्छि ? ।	१५६	१७
भत्तारदेवया कुलबहु ।	१५८	१०५
भविष्यव्यानिओगो न अजहा तीरण काउं ।	११८	१३७
मुक्को लेहो पडिवाइयव्वओ ।	१२४	२१
रोविउ अरन्नि पइ निव्विवेउ ।	८३	७
लहुयउ चित्तमणि जणि समत्थु, चित्तियउं पणाभइ किं न अत्थु ? ।	८७	४
वरि निद्धणु उब्बंथिवि मरिउ, मा बंधवघरहि कुक्कम्मु करिउ ।	१३९	१३
वाहियइ अहव छुट्ठेण लोभिओ ।	३०३	४३५
विरूपं यदि वा किं नो कुर्यात् प्राणी बुभुक्षितः ? ।	३०८	७
विसयासत्त न गुरुयणु माणहिं ।	९०	१४
विसयासत्त न जिणु परियाणहिं ।	९०	१४
विसयासत्त विडंबण पावहिं ।	९०	१४
विसहइ वज्जपहारं अयलो च्चिय न उण लेट्टुदलं ।	३२५	८३
विहिंवलिसिचस्स नासो न होइ अधिरम्मि संसारे ।	३४२	२६४
स्वच्चं पि सिरस्सेए तत्तं अक्खिज्जए ।	९८	१२
सःपुरिसा दुहिएसु दयावरा होंति ।	३१३	६६
सर्पिः प्रदीयते तप्तं सिक्तं शीताम्भसाऽथवा ।	३०९	५६
सन्नो वि जणो पायं अहिणवत्थुम्मि कुणइ अणुरायं, चिरपरिचियमवहीरइ ।	३७	२०
सहामर्षः सिद्धैरिह हि कतमो जम्बुकमुकात् ? ।	१८३	९
सहासया सद्भिः खलु खलजनस्यापि कतमा ? ।	१८३	९
सा संपय जा सयणइ दिज्जइ ।	८३	८
सिक्खा मयणाहीणेऽहवा विहला ।	३४७	७
सीयं पि पओ मायंगक्खए पियइ किं विप्पो ? ।	९२	५५
सुद्धस्स वरं मरणं मा जीयं सीलखलियस्स ।	३६	७
सुविसुद्धोभयपक्खेहिं अहव गरुया विसोहंति ।	९१	२५
हृत्थत्थकंकणाणं किं कज्जं दप्पणेणऽहवा ? ।	११६	५२
हुयउ घरह न बारह ।	१३७	६
होही जाण कलाओ पयइ च्चिय साहए ताण ।	१८०	५२

